

Oynamayan kazanacak!_ATARAF

Etyen Mahçupyan 17.02.2008

Başlık çok zor bir günle ve muhtemelen çok büyük para verecek bir altılıyla karşı karşıya olduğumuzu söylüyor. Tabii oynayanların bazıları belki yine kazanacak ama sayının çok fazla olma ihtimali yok. Gene de yanılma payını bir kenarda tutalım. Bazı tahminçiler hiç de benim düşüncemi paylaşmıyorlar anlaşılan. Son 3 ayak nispeten az atla geçiliyor ve görünüşte normal bir oyun kuruluyor. Ama bana hiç de öyle gelmiyor...

Dördüncü ayakta Akıncıbey niçin favori anlamak pek mümkün değil. Bu atın kalitesi diğerlerinden üstün ama bu sezon henüz o farkı ortaya koyamadı. Sanki bültenlerin tercih yapamamaktan ötürü bu atı başa aldıkları izlenimi uyandırıyor. Çünkü Akıncıbey'in 2.25.5 derecesini yapan tam 8 at daha var! Ayrıca bunların birçoğu Akıncıbey'in kısa mesafe performansına da sahipler. Ben 4, 6 ve 7 hariç hepsini oynuyorum.

Beşinci ayakta bu kez sürdürerek favori Mungan Dağı... Son koşusu güzeldi, şimdi hafif kilo fazlası var ama yeni jokeyiyle 1.29.5 yapması normal. Öte yandan bu hiç de garip bir derece değil. Dr Romano, Girginbatur, Utku Bey ve Indian Canyon da çok rahatlıkla aynı dereceyi yapabilir. Hatta N.?en'le koşacak olan Double Royal, çalışması iyi olan Emirhan ve henüz gerçek gücünü görmediğimiz Lucky Pearl de şanslı. Bunların arasında özellikle Utku Bey'e dikkat çekmek isterim. Aralık ayında hepsini geçecek koşular yapmıştı. Dinlendirildikten sonra jokeyi A.Birdal tarafından hazırlanarak yarışa giriyor...

Son ayakta ise bültenler Lady Symba, Princess Özden ve Cat's Cola üzerinde yoğunlaşmakta. Ancak Çatan Kız ve Always Fun da aynı dereceye sahip. Ayrıca son koşuları iyi olmasa da Golden Life ve art arda uzun yarışlar gören Bethesna'nın kazanması hiç de sürpriz olmaz.

Böylece 'oynanamaz' bir güne doğru gidiyoruz. Çünkü bültenlere baktığımızda ilk ayakların az atla geçilmesi pek mümkün gözüküyor. Gene de ilk ayak bir umut ışığı yakmakta... Genellikle daha kısa mesafelerde koşmuş bu atların 1700 metrede ne yapacağı bir soru işareti. Herhalde 1ve 9 hariç hepsi kazanabilir. Ama Murphy 1900 metre koşmakla kalmadı, kısa çimde de diğerlerinden üstün bir performans sergiledi. Gerçi o koşuyu Karataş ile yapmıştı ama ben yeni neslin yetenekli aprantisi Kocakaya'ya da güveniyor ve tek geçiyorum.

İkinci ayak bize bir fırsat daha tanıyor... Orta mesafe performansı açısından Blowing Storm en iyisi. Rakibi ise Full Moon. Bunların ardından Restless Girl, Shadow Hunter ve Tiger John üçlüsü geliyor. Ancak parlak bir at olduğu anlaşılan Join The Cause ile kumda gayet başarılı olan Altıntaş'ın ne yapacakları belli değil. Gene de değişen jokeyiyle Blowing Storm diğerlerinden ayrılıyor. Tek handikapı kulvarı ama viraja kadar 200 metresi var. İyi bir yer kapabilir...

Üçüncü ayak hemen hepsi aynı kapasitede olan ve bu kilolarla her an birbirini geçebilecek atlarla dolu. Hazırlık açısından da öne çıkan biri yok... Ben aşağıda görüleceği gibi 8 at yazıyorum.

İnsan psikolojisine aykırı bir gün... İlk ayaklarda yatma ihtimali olan bir kupona bu kadar para verilir mi?

Muhtemelen sokağa atıyoruz... Ama uzun vadeli bir bakışla değer, çünkü getiri yelpazesi çok geniş ve benim hesabımla vereceği ortalama ikramiye en az 6000 lira civarında.

1. ayak: 7
2. ayak: 1
3. ayak: 1-4-6-7-10-11-12-14
4. ayak: 1-2-3-5-8-9-10-11-12
5. ayak: 1-2-3-6-7-9-10-13
6. ayak: 1-4-5-8-13-15-17

(201,6 ytl)

18.02.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kader zorlayınca / ATARAF

Etyen Mahçupyan 19.02.2008

Bu hafta Adana programları çok sert başladı. Bugün de ilk bakışta kolay gözüken ancak en ufak bir sapmayla çok büyüyecek olan bir oyunu ima ediyor... Güvenilir bültenlerde kısa geçilen iki ayak 1. ve 5. İlk ayakta yarış Çelikmehmet ile Orpheo arasında gibi. İkisi de 1.13.5 yapıyorlar ve özellikle Orpheo'nun artarda gelen istikrarlı 1500 koşuları bu yarışı kazanabilecek atın o olduğunu söylüyor. Ne var ki mesele 1.13.5 yapmaksa Monjal ve Sedna'nın da kapasitesi var. Sonuçta burası ya tek ya da 4 at geçilmeli. Beşinci ayakta ise bültenlerin sevgilisi Uzlucakızı koşuyor ve doğal olarak çoğu yerde tek geçiliyor. Bu at son koşusunu burunla kazanmış ve 2.04 yapmıştı. Oyuncu olarak beklentiniz diğer atların bu derecenin 4-5 boy geride olmasıdır muhakkak ki... Ama durum hiç de öyle değil. Cumhuriyet, Çırağan, Mirkan ve Taşkınalp da aynı dereceyi yapıyorlar. Öte yandan son koşusunda Uzlucakızı'nı rahat geçen Fatime Hanım da var... Hatta bir miktar gerilemiş olsa da her an diğerleri kadar koşabilecek olan Süvari de bu listeye eklenebilir. Hele saha ağır olursa favorinin şansı daha da azalacaktır. Ben burayı 7 atla geçiyorum. Herkesin çok at yazdığı 2. ayakta bizim de fazla bir seçeneğimiz yok.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ortak şizofreni

Etyen Mahçupyan 19.02.2008

Akademik dünyanın başörtüsü meselesinde ortaya çıkan cevvaliyetini daha önce hiçbir konuda görmemiştik. Genellikle az sayıda imzacıdan oluşan bir grubun bildirisi duyulur, öğretim üyelerinin geri kalanı ise sessizliği yeğlerdi. Ancak bu kez art arda bildiriler yayınlanıyor. Demek ki ne yazılırsa yazılsın tatmin olunmuyor; belki de imza atılan her metin bir başka grubu rahatsız ediyor. Geçen perşembe Taraf'ta 'orta yolcu' bildiri üzerine iki mükemmel yazı vardı. Ferhat Kentel ve Doğan Gürpınar'ın makalelerindeki muhakemenin özeti ise basitti: 'Hem özgürlük hem laiklik' diyenler bu iki kavramı böylece sloganlaştırdıklarına göre şu anda yaşananlar bunlardan birini ihlal etmekte. Başörtüsü doğrudan bir özgürlük talebi olarak geldiğine göre, demek ki ihlal edilen ilke laiklik. Yani imzacılara göre başörtüsü laikliğe karşı bir giysi! Açıkça söylemek gerekirse bu epeyce kemalist bir tutum. Çünkü laiklik ancak özgürlüklerle var olabilir. Ancak özgürlüklerin dünyasında laikliğin 'her inanca eşit mesafe' almasının bir anlamı olabilir. Siz inanç özgürlüğü kapsamına giren bazı hakları laikliğe aykırı sayarsanız, yaslandığınız zihniyet otoriterlik olur ve elinizde laiklik falan değil, sadece dışlayıcı bir 'laik' kimliği kalır... Bu bildiri hengâmesi süregiderken Boğaziçi Üniversitesi'nin 119 öğretim üyesinin kaleme aldığı bir metinle daha karşılaştık. "Türban, eğitim hakkı, laiklik ve son düzenlemeler üzerine" başlığını taşıyan bildiri

“sorunun, onu doğurmuş ve gelecekte daha da büyütecek olan uygulamalardan soyutlanmış biçimde, ‘türbana özgürlük’ sloganına indirgenmesinden” kaygılı olduğunu söylüyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrat olmak zorunda değilsiniz! / KIYMIK

Etyen Mahçupyan 20.02.2008

Demokratlık tartışması laik kesimin sinirlerini bozmaya devam ediyor. Çünkü bizler için demokratlık muhafazakâr kesime ifade ettiği anlamın çok ötesinde bir işleve sahip. Muhafazakârlar açısından demokrasi ve demokratlık nihayetle ‘yabancı’ bir kültürün ve kimliğin uzantıları. Daha 1990’lı yılların başlarında bile o kesimde demokrasinin son derece tehlikeli, İslam’a düşman bir rejim ve öğreti olduğunu vazedenler bulunmaktaydı. Oysa kendisini ‘modern’ olarak tanımlayan laik kesim için demokrasi vazgeçilmez ve doğal bir değer olarak ortaya çıkmakta. Ne var ki bu değerın benimsenmesinin ardında siyasi ve entelektüel süzgeçten geçmiş fikirsel bir tercih değil, bir kimliksel ‘edinme’ hali var. Diğer bir deyişle laik kesim sırf laik olduğu, yani dinsel inançtan azade bir yaşama biçimini benimsediği için kendisini demokrasiye yatkın olarak tanımlamakta. Ancak sorun o denli basit değil çünkü demokrasi her şeyden önce çoğunluğun yönetmesini gerektirmekte. Dolayısıyla hem adına demokrasi denen, hem de laik kesim dışındaki insanları kamusal hayatın dışında tutan bir rejim oluşmuş durumda. Nitekim Cumhuriyet de, önce sistemin sahibi olan partiyi devlet bürokrasisi ile özdeşleştiren yapısı ve tek tek her milletvekilini kendi eliyle seçen lideriyle; daha sonraları ise bütün siyasi partileri aynı kaba sıkıştıran ve bazı konuları tümüyle siyasetin dışına atarak askere teslim eden kurgusuyla söz konusu ‘demokrasiyi’ iyice anlamsızlaştırmış durumda.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kitaba uygun bir oyun / ATARAF

Etyen Mahçupyan 20.02.2008

Oyun önermelerine başlamadan önce yazdığım yazılardan birinde iki favorinin tek geçildiği günlerde optimal bir oyunun en fazla 150 lira hak ettiğini söylemişim. Eğer favoriler çok barizse ve o gün koşan toplam at sayısı da fazla değilse bu rakamı 100 liraya doğru çekebilirsiniz. Buna karşılık bir ayağı tek, diğerini 2 at geçiyorsanız optimal rakam 225 civarı olacaktır. Ama eğer 2 at geçtiğiniz yerde herkes aynısını oynuyorsa, bu durumda 150’ye doğru inmek gerekir... Bugün kitabı önerimize tamamen uyan bir gün. Rahatlıkla 2 tek at tutulabilir... Birinci tek 2. ayakta: Radius hem uzak farkla en iyi uzun mesafe derecesine sahip, hem yarış öncesi galobu çok iyi, hem de onu çalıştıran jokeyi E.Yavuz binmiş... Bundan iyisi can sağlığı... Çünkü eğer bu at koşmasaydı bu ayağa en az 5 at yazmak gerekirdi: Flash Gordon, Jeffrey, Memuş Dedem, Touch Wood ve Gümüşüm. Bunlardan Touch Wood bültenlerde çok tutuluyor çünkü Karataş’ın tercihi olarak değerlendiriliyor. Ama henüz sadece 1000 metrelik bir koşu görmüş durumda ve 1900 metrede ne yapacağı hiç belli değil. İkinci tek ise 3. ayakta... Royal Victory bir başkası binseydi bile kaznacak durumda.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gelelim esas meseleye / KIYMIK

Etyen Mahçupyan 21.02.2008

Umarım süregiden başörtüsü tartışmasından sıkılmamışsınızdır... Çünkü bu tartışmanın öteki cemaatle ilgisi pek yok... Bu aslında laik kesimin kendisiyle yüzleşme tartışması ve Cumhuriyet tarihinde belki de ilk kez bu açıklıkta oluyor. Tartışılan ise öteki cemaatin kamusal alanda kullanabileceği giysilerin sınırlanıp sınırlanmayacağından öte, toplum olma halinin herhangi bir ahlaki yaptırıma sahip olup olmadığına ilişkin... Çünkü toplum olma hali size benzemeyenlerle birlikte bir ortak yaşam biçimi bulmayı gerektirir. Öte yandan bu ortak yaşamı bir tür 'denge' olarak düşündüğünüzde bile, yaratılması gereken her an bölünebilecek mekanik ve pazarlıkçı değil, içiçe geçmenin melezleşmenin mümkün olduğu bir denge durumudur. Dolayısıyla toplumların önünde ister istemez bir ahlak meselesi durur. Otoriter zihniyete uygun ideolojilerin egemen olduğu toplumlarda bu ahlak yönetici kesimin kendi ahlakını tüm topluma empoze etmesiyle 'çözülür'. Türkiye'de de kemalizm ve onun uzantısı olan kendine has laiklik anlayışı, ötekini somut olarak kamusal alanın dışında tutarak toplumsal ahlakı laik cemaatin ahlakına indirgemekte. Bu durumda muhafazakar kesim ya özel alana sıkışmakta ya da yeraltına inen faaliyetler olarak konumlanan girişimlerde bulunmakta ve bunlar da yine laik cemaatin hukuku sayesinde 'suç' haline getirilmekte... Laikliğin bir tür din halini alması boşuna değil. Çünkü ötekinin ahlakını kamusalın dışında tutmak 'ahlak' iddiasında olan bir ilkesel yaklaşımı gerektiriyor ve laiklik de bu işlevi görüyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Paket oyun / ATARAF

Etyen Mahçupyan 21.02.2008

Hiç kolay bir gün değil... Beşli ganyan gibi durmasına da aldanmamak lazım. Yücelay en iyi derecesini son koşusunda yaparken rakibini burunla geçmişti. Çalışması yine gayet iyi olduğuna göre 1.53 yapacak demektir. Ama bu kazanacağını garantilemiyor, çünkü Eylül ayında aynı dereceyi yapmış olan ve şimdi de hiçbir eksiği kalmayan bir rakibi var: ?ifneli. Son koşusunu uzak ara kazandıktan sonra sırf bu koşu için hazırlandı ve F.Çakar'la koşacak. İki at yazmak oyunu da durup dururken iki misline çıkarmak demek, ama bu kez oyunu zorlayıp burayı 2 at geçmek lazım. Birinci ayakta Tekin Kılıç en iyi dereceye sahip, ancak bu atların hiçbiri pek istikrarlı değil. Eğer yanına at yazılacaksa ona en yakın dereceye sahip olan Ümidim, düzeldiği anlaşılan Bilgiç ve aralarında en istikrarlı olan Mirdas eklenebilir. Hicran ve Kutluer daha sonra geliyor... İkinci ayakta da son yarışlarda en iyi derece Ozanım'ın. Karaca ekürisi bu kez atlarını birbirinden ayırarak iki yarışı birden vurmaya gidiyor anlaşılan.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Belirsizliğe övgü

Etyen Mahçupyan 24.02.2008

 Belirsizliğe övgü Laik kesimin yaşadığı zihinsel debelenmeler bölünmüşlüğü, cemaatçiliğin, kemalizmin veya ahlaki araçsallaştıran bir laikliğin varlığıyla açıklanabilir. Ancak mesele bunun da dışına taşarak genelde modernliğin gerçek dışı önkabullerine dayanıyor. Oysa modernlik kendisini gelmiş geçmiş en bilimsel, dolayısıyla gerçeğe en yakın var olma hali olarak tanımlar. Bunun bireysel düzlemdeki anlamı kendisini modern sayan insanların, örneğin bilim adamlarının, gelecekle ilgili daha doğru görüşleri olması gerektiğidir. Ama modern tasavvur bunu da aşan bir iddiayı ifade eder: Büyük ideolojilerin yardımıyla uzun vadeli geleceğin, yani insanlığın nereye gittiğinin de bilindiği varsayılır. Ondokuzuncu yüzyıla hâkim olan gelişmeci ve ilerlemeci bakış, bugün geline modernlik halini rasyonel kılmanın ötesinde, bir sonraki etapın niteliklerinin de bilinebileceğini vehmetmekteydi. Söz konusu bilgi ise doğal olarak bugün modern olanlarda birikmekteydi, çünkü onlar modern olmayanlara göre daha rasyonel bir var olma biçiminin parçalarıydılar. Böylece modernlik kendi içindeki çeşitliliğe bir bütün olarak bakamadı... O çeşitliliği modern olan ve olmayan şeklinde ikiye ayırdı. Ardından da gelişmeci ve ilerlemeci varsayım sonucu, bugün modern olmayanların ilerde kaçınılmaz olarak modernleşeceklerini, yani bugünün modernlerine benzeyeceklerini öne sürdü. Bu durumda bugün modern olanların, modern olmayanları geliştirmek üzere zorlamaları, onlar üzerinde ilerlemeci bir baskı kurmaları hem rasyoneldi, hem de modern olmayanların yararınaydı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Geleceğin aydını kim?

Etyen Mahçupyan 26.02.2008

Laik kesimdeki demokrat olan/olmayan/olamayan tartışmasının temelinde muhakkak ki psikolojik bir boyut da var. Bu tartışmayı yapanların hemen hepsi belirli bir ego düzeyine sahip, kendilerini toplumu etkileme noktasında hisseden, kim bilir belki de özel bir rehberlik misyonu taşıdıklarını düşünen aydınlar... Entelektüel pazara çıktıklarında buranın bir kapışma alanı olduğunu bilen, kendilerini ille de farklılaştırmak isteyen ve tabii ki beğenilme dürtüsünden kolay vazgeçemeyen insanlar... Başkalarını etkilemenin 'siyaset' olduğunun bilinciyle, bu etkiyi yaygınlaştırma peşinde olan; taraf olmak elini kirletmeyi ima ettiği zaman sıkıntı yaşayan; ve eleştiri karşısında da genellikle burnundan kıl aldırmayan bir kişilik yapısından söz ediyoruz. Entelektüel hayatın istikrar kazandığı dönemlerde aydın olmak da kolaydır. Üniversitelerin düşünce dünyasına hâkim olduğu bu süreçlerde, başarılı ile başarısız birbirinden ayırmak da detaya ilişkin bir farklılaşmayı ima eder. Kurumsal disiplin o denli belirleyicidir ki, düşüncenin çeşitlenmesi ancak belirli bir anlam dünyasının içinde kalınarak hayata geçirilebilir. Neyi savunmak, neye karşı çıkmak, hangi durumda hangi pozisyonu almak konusunda aydınlar pek sorun yaşamazlar. Bunlar üç aşağı beş yukarı bellidir... Sanki çocukluğumuzda duvarları süsleyen kuşlu saatlerin saati geldiğinde çıkıp öten kuşları gibi, aydınlar da yeri geldiğinde bildiri yayınlarlar, tavrı koyarlar, kamuoyuna sahip çıkarlar... Ne var ki bu yeknesak uygulama aydının kendi gözündeki imajını ve anlamını bir tür büyüteç altına alır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Laiklik elden gider mi?

Etyen Mahçupyan 27.02.2008

Geçen çarşamba İsmet Berkan Radikal gazetesinde çok tahrik edici bir cümle kullandı. Aynen yukarıdaki başlığın kullanıldığı yazı, o soruyu anlamlı kılacak durumu ise şöyle tanımlıyordu: "Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na 'Hiçbir Yasa ve bu Anayasa'nın hiçbir hükmü Kuran'ı Kerim'e aykırı olamaz' diye bir hüküm konduğu gün, laiklik de sona ermiş demektir." Tabii laikliği kendi yaşam biçimlerinin 'aynen' kamusal alana hâkim olması olarak algılayanlar bundan rahatsız olabilirler, ama Berkan'ın önermesi pek yanlış sayılmaz. Çünkü laikliğin temel ayaklarından biri, belirli bir inanç sisteminin devlet sistematğine egemen olmasının engellenmesi... Hatta bu koşulun 'bütün yasalar' şeklinde de anlaşılmaması gerektiği savunulabilir; öyle ki diğer uca gidersek tek bir yasanın bile açıkça dini akideler doğrultusunda yazıldığı bir hukuk sistematğinin laik olmadığı söylenebilir. Berkan'ın eklediği gibi "O gün de Türkiye'ye hiçbir zaman gelmez!"; yani korkulacak, endişe edilecek bir durum yok. Doğal olarak endişelerinden kurtulamamış olanlarımız İslami kesim içinde hiç mi şeriat yanlısı olmadığını soracaklardır. Ancak bugün her toplumda 'aşırı' denebilecek dinsel talepleri olan ve belirsiz bir gelecekte bir din devletinde yaşamayı hayal edenler mevcut. Önemli olan genelde muhafazakârlığın aksi yönde gitmesi, dindarların küresel dünyaya adaptasyon süreçleri içinde ister istemez sekülerleşmeleri.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İğrençlik ve Hürriyet

Etyen Mahçupyan 28.02.2008

Durup dururken başkalarına hakaret etmek, hele bunu başlıktaki gibi 'iğrenç' kelimesini kullanarak yapmak hiç de hoş değil. Bu yazının da böyle bir niyeti yok... Ama Hürriyet gibi bir gazetenin başyazarı bu kelimeyi biri için açıkça belirterek kullanmışsa, insan tabii ki merak ediyor. Salı günkü yazısında Hürriyet başyazarının, hani asıl işinin kendi fikirlerini değil de kurumsal duruşu savunmak olduğunu yazmış olan Oktay Ekşi'nin başlığı "İğrençlikte rekor"du. Okuyucu olarak doğal beklentimiz muhtemelen akıl alması zor bir durumla karşılaşacağımız ve bizim de Ekşi ile birlikte "olamaz, bu kadar iğrençlik de artık fazla" diyeceğimizdi. Nitekim yazıyı bitirdiğimizde gerçekten de öyle dedik... Ama galiba başyazarın istediği doğrultuda olmadı... Önce bir durum tespiti bakalım... YÖK Başkanı Anayasa'nın değişen 42. Maddesini tekrarlayarak "Kanunda açıkça yazılı olmayan herhangi bir sebeple kimse yükseköğretim hakkından mahrum edilemez," demiş ve eklemiş: "Anayasa'nın 10. ve 42. Maddelerine göre uygulama yapılabilmesi için ayrıca bir kanuni düzenlemeye ihtiyaç bulunmamaktadır..." Kısacası başörtüsünün üniversitelerde engellenmesi için ortada hiçbir yasa zaten olmadığı gibi, 42. Maddenin yeni halinde yükseköğrenim hakkının da yasa olmadan engellenemeyeceği karara bağlanmış. Peki, bu durum her türlü kıyafetin üniversiteye girmesini ima eder mi? YÖK Başkanı bunun böyle olmadığını, nitekim yasalarımızda böyle bir maddenin varlığına ve doğal olarak yürürlüğünün devam ettiğine dikkat çekmiş.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Bir zamanlar 'Yugoslavya'da

Etyen Mahçupyan 03.03.2008

Kandil Dağı'nı hedef alan kara harekâtı her iki tarafa da ölümler 'kazandırdıktan' sonra bir anda bitiverdi. Herkesin ölüsünün öteki tarafın kazancı olarak değerlendirildiği bir hafta yaşadık. Oysa en basit insani tavır bile kendi yakını, sana ait hissettiğini kaybetmemek için yaşanan yürek çarpıntısını akla getirir. Daha da insani olan ise, muhakkak ki sana benzemeyenin bile yaşamasını arzu etmeyi ima eder. Ama aynı ülkenin, aynı toprağın, aynı hayali toplumun çocukları, yıllardan beri birbirlerini ve bu arada yüzlerce masum insanı öldürmekle kalmayıp, bundan neredeyse gurur da duyuyorlar. Şiddetin bireylerin elinde öfkenin ve çaresizliğin dili haline dönüşmesini bir nebze anlayabiliriz. Ancak aynı şiddetin örgütlenip rasyonel hale getirilmesini, can alma üzerinden başarı kıstaslarıyla yorumlanmasını, üstelik bu tavrın bir güç romantizmine dönüştürülmesini hazmetmek kolay olmaz. Çünkü bu yaklaşım insani değildir... İnsan olmanın hiçbir yönünü tatmin etmediği bir yana, insan olmayı inkâr eder. Başkalarını insan olmamaya davet ederken de kendisini deşifre eder... İster istemez bu gücün cazibesine kapılmanın ardında yatan ruhsal kompleksleri görür ve niçin bir 'toplum' olunamadığını kavramaya doğru yol alırsınız. Toplum olmayı beceremediği halde ille de 'millet' olmak isteyenlerin başına bu sıkça geldi ve ilerde de gelecek.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Harekâtın arka planı

Etyen Mahçupyan 03.03.2008

Kuzey Irak'taki PKK yerleşimlerine yönelik kara harekâtının tahlilini yapanlar bu olayın ardındaki diplomatik süreci özellikle vurguladılar. Türkiye'nin ABD'nin onayını almış olduğu, bu ülke üzerinden Irak yetkilileriyle de gerçekçi bir mutabakatın sağlandığı söylendi. Muhakkak ki Türkiye şu ana kadar yaptığı askerî harekâtlar arasında, dünya kamuoyu açısından en sorunsuz olanını yaşadı. Bu sorun yaşamama hali ise, içerde özellikle devletçi medya tarafından askerî operasyonun 'meşruiyeti' olarak sunuldu. Ne var ki dünya devletler dengesi içinde aranan meşruiyet çoğu zaman aldatıcıdır. Bu devletler sizle aynı fikirde olmadıkları durumlarda bile size razı olabilirler. Sonuçta devletlerin hepsi 'ulusal menfaat' adına gayrimeşru yolları da kullanmayı gayet iyi bilirler... Dolayısıyla resmi devlet söyleminin ima ettiği meşruiyetin, ne insan hakları, ne de bir halkı 'toplum' haline getiren ortak insani perspektif açısından geçerliliği yoktur. Nitekim eğer güç kullanan devletler kendi toplumları nezdinde meşruiyet sorunları yaşamakta iseler, diğer devletlerin sağladığı koruyucu şemsiye kısa bir süre içinde, insan haklarına dayalı şiddetli bir rüzgâr altında terse döner. Bu nedenle de söz konusu harekâtın asıl arka planı diplomatik girişimler değil, devletin halen yürütmekte olduğu Kürt siyasetinin toplum üzerindeki izdüşümleridir. Cizre'de 15 şubatta yapılan gösteriler sırasında hayatını kaybeden Yahya Menekşe'nin 'hikâyesi' söz konusu izdüşümlerden en önemlisiydi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Panik atak

Etyen Mahçupyan 17.03.2008

Yargıtay Başsavcısı'nın 'laikliğe aykırı eylemlerin odağı haline geldiği' gerekçesiyle AKP'yi kapatma davası açması, bu rejimin bildiğimiz anlamıyla bittiğini gösteriyor. Bir yıl kadar geriye gidildiğinde Türkiye'deki bürokratik ablukanın nasıl umutsuzca direnmeye çalıştığını hatırlıyoruz. Cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili 367 şartı bundan daha gülünç değildi ama yargı mekanizması bu utanç verici müdahaleyi yapmaktan gocunmadı. Aynı dönemde 27 Nisan muhtırası geldi ve bu kez de askerin ağzından Türkçesi bile doğru dürüst olmayan, içeriği ise yüklendiği şablon ve klişelerle iyice sarkan bir metinle karşılaştık. Türkiye'nin bir demokrasi olmadığını, siyasi rejimimizin örtülü bir bürokratik cunta mantığına dayandığını cümle âleme ilan eden bu eylemlerin de gidebileceği fazla bir yer yoktu. Bürokratik kurumların yetkilileri belki de yüzlerine ciddi bir ifade yerleştirdiklerinde, yaptıklarının da ciddiye alınacağını sanıyorlar. Ama ellerindeki tek güç, devletçi medyanın desteğine muhtaç korku temelli manipülasyonlardan ibaret. Ne var ki bu toplum bir süreden beri küresel dünya ile entegrasyon yolunda hızla ilerlemekte... Bunun anlamı artık kendimize 'dışarıdan' bakabilme yeteneğimizin olduğudur. Meseleyi böyle ele aldığımızda ise kendi kendisinden korkan bir toplum olma garabetine rıza göstermeyecek kadar sağduyulu olduğumuzu biliyoruz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rejimin değişmez ilkeleri

Etyen Mahçupyan 17.03.2008

Yargıtay Başsavcısı'nın cansiperane girişimi, sürekli korunması gereken narin rejimimizin niteliklerini yeniden gündeme getirdi. Bu rejim o denli narin ki, dayandığı ilkelerin değiştirilmesinin yasaklanması yetmemiş, bu değişikliklerin 'teklif dahi' edilemeyecek olması şart koşulmuş. Nedeni belli... Bunlar bir kez teklif edilebilir olsa, anında birilerinin bu teklifi yapacağından kuşkunuz olmasın. Böyle bir teklif yapıldığında ise toplumun önemli bir yüzdesinin anında değişikliği onaylayıp destekleyeceğine de hiç şüphe yok. Diğer bir deyişle bu ülkedeki insanların muhtemelen 'kahir ekseriyeti' içinde bulunduğumuz rejimin adil, özgürlükçü ve eşitlikçi olduğuna inanmadığı gibi, rejim taraftarlığı denen şeyin önemli ölçüde sağduyu eksikliği ima ettiğinin farkındalar. Ama ne yaparsınız ki Osmanlı'dan devraldığımız kul alışkanlıkları Cumhuriyet sonrasında vatandaş gibi davranmamıza izin vermiyor. Yanlışları gören, ancak o yanlışların düzeltilmesi için kılını kıpırdatmayıp 'birinin' gelip çözmesini bekleyen bir ruh hali içindeyiz. Böylece meydanı boş bulan rejim muhafızları da ikide bir gerçek siyasetin kendi uhdelerinde olduğunu, bu ülkede sivil siyasetin sınırlarının kendileri tarafından çizildiğini belirtme şansı elde ediyorlar. Ne var ki rejim adına yapılan her girişim söz konusu rejimin niçin değişmesinin istenmediğini çok daha berrak bir biçimde ortaya koyuyor. Bu sistemin en belirgin niteliği olan 'devletçilik' devleti toplumun üzerinde, ondan bağımsız bir siyasi irade olarak tasavvur etmekte. Sanki düşünen, hisseden ve arzulayan bir devlet var. Ve tabii istedikleri olmayınca da kızan, sinirlenen, alınan, hatta küsen bir devlet. Bu heybetli, ulaşılmaz ancak nazlı ve kırılgan devletin ne isteyip istemediğini ise doğal olarak halkın içinden gelenler değil, o devletin 'üniformalarından' birini giymeye hak kazanmış, devlete intisap etmiş olanlar bilecek... Osmanlı'da bir âdet vardı: Devlet bürokrasisi içinde kariyer yapmak üzere enderun mektebine giren genç erkeklerin adları değiştirilirdi. Yani onlar bir anlamda yeniden doğarlar, yeni kimlikleriyle 'vaftiz' olurlardı. Bu açıdan bakıldığında devlete intisap etmek bir tarikata girmekten farksızdı. Bugün de pek değişmiş değil...

Tek fark devletin belirli kurumlar içerisine sıkıştırılmasından ve bu kurumların kendilerini devlet sanmasından ibaret. Hiç olmazsa Osmanlı döneminde farklı daireler arasında hakemlik yapan bir Saray vardı. ?imdi o da yok... Ordu ve yargı kendisini devlet saymakla kalmıyor, ideolojik bir 'Padişahın' yetkilerini de taşıdıklarını sanıyorlar. Garip olan şey bizim buna 'cumhuriyet' dememiz belki de... Çünkü eğer cumhuriyet bir kişinin veya oligarşik sınıfın değil de halkın yönetimi ise, halkın nasıl olması gerektiğini söyleyen bir bürokrasinin cumhuriyetle barışık olduğunu iddia etmek zor. Nitekim devletçiliğin asıl işlevsel olduğu alan da bu... Yani 'vatandaşın' nasıl biri olduğunun, ne düşünmesi, neyi savunması gerektiğinin devlet 'yetkilileri' tarafından söylenebilmesi. Normal bir cumhuriyette devlet vatandaşa göre şekillenirken, bizde vatandaş bürokrasinin isteğine göre biçimlendiren bir devlet anlayışı var. İşte hukuk da tam bu noktada işin içine giriyor. Çünkü kendinize 'cumhuriyet' dediğiniz andan itibaren, vatandaşın biçimlendirilmesinin 'nesnel' gözükmesi lazım. Bu ise 'bağımsız' yargı sayesinde oluyor. Batıdaki normal cumhuriyetlerde söz konusu bağımsızlık farklı ideolojiler karşısında eşit mesafe almayı, dolayısıyla bu ideolojileri temsil eden yasama ve yürütmenin etkisi altında olmamayı ima eder. Oysa Türkiye'de 'bağımsızlık' halktan, toplumdaki, vatandaştan bağımsız demek... Bizde yargı varlık nedenine aykırı bir biçimde belirli bir ideolojinin doğrudan taşıyıcısı, savunucusu ve siyasetçisi... Aslına bakarsanız bu yargıdan ziyade paralel bir yasama ve yürütme. Sanki devletin resmî ideolojisi halktan 'bağımsız' olarak bir siyasi parti kurmuş, yüksek yargı mensupları da o mecliste ve bakanlık koltuklarında oturmuş gibiler. Eğer rejim buysa değişmez ilkelerinin olması da son derece anlaşılır. Böylesi bir rejimin imtiyazlı kurumlarının, söz konusu imtiyazı ortadan kaldıracak değişikliklerin teklif dahi edilmesinden rahatsızlık duymalarından daha doğal ne olabilir?

18.03.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Samimiyetten korkmayın!

Etyen Mahçupyan 19.03.2008

Laik kesimin Başbakan Tayyip Erdoğan'la çok ikircikli bir ilişkisi var. Bunun nedeni laik kesimin kafasına işlemiş olan o sabit 'muhafazakâr' imajının AKP ile birlikte ve özellikle Erdoğan gibi bir liderle iyice sarsılmış olması. Çünkü kendini 'çağdaş' sanan bizler için muhafazakârlar ille de şeriat düzeni isteyen, modern yaşam koşullarına hiçbir zaman adapte olamayacak olan; ve bu 'geri' nitelikleri nedeniyle de her türlü özgürlükçü açılımın karşısında olması gereken kimseler. Ne var ki Başbakan, Cumhurbaşkanı ve giderek artan sayıda muhafazakâr insan bu tipolojiye uymuyor. Bu insanlar samimi olarak özgürlüklerden yanalar ama ataerkil zihni arka plana uygun biçimde doğal olarak kendi özgürlüklerine öncelik veriyorlar. Öte yandan başkalarını kışkırtmamayı, sabırlı olmayı, çoğunluk olsalar bile azınlıklarla birlikte yaşamının gereğini yapmayı biliyorlar. Ayrıca zenginleşmek, iyi bir hayat sürmek, modern dünyanın tadını çıkarmak da istiyorlar... Bunun aynı zamanda demokratikleşmeyi ifade ettiğinin ve dolayısıyla AB üyeliği sürecinin dönüştürücü etkisinin farkındalar. Laik kesim gözlerinin önünde on yıldan fazla bir süreden beri yaşanmakta olan bu cemaatsel dönüşümü görmemek gibi bir lükse sahip değil. Ne de olsa bu ülkeyi ideolojik olarak bir laikler yönetiyoruz... Ama herhalde muhafazakârlık konusundaki kategorik olumsuz anlayışımız ve kendimizi 'çağdaş' olarak tanımlayan kibrimiz bizleri bir miktar körleştirmiş durumda.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sonun başlangıcı

Etyen Mahçupyan 21.03.2008

Zihniyet dönüşümleri bir anda olmaz. Toplumun kılcal damarları içinde uzun süre kendi mecrasında ilerledikten sonra uygun çevre koşullarını bulduğunda farklı bir ses ve bakış olarak görünür hale gelir. O noktadan sonra yerleşik nizamın ideolojik bakışı ile yeni zihniyetin karşılaşması yaşanır ve bu gerilim ya yeni bir dengeye doğru ya da sistemin tümüyle çökmesine doğru yönelir. Kritik karar ise esas olarak yerleşik nizamın temsilcilerine düşer. Bunlar değişen dünyayı algılama kapasitesine sahip oldukları ölçüde kendilerini de değişime açık hale getirerek göreceli avantajlarını sürdürebilecekleri bir orta yol yaratabilirler. Ama eğer böyle bir kapasiteye sahip değillerse, değişimi 'yasaklamayı' ima eden irrasyonel bir çizgi izleyebilir ve bu çizgiyi de var olan ideolojik çerçeve içinde meşrulaştırmaya çalışırlar. Ne var ki irrasyonelliğin egemen ideoloji ile bütünleşmesi bir süre sonra söz konusu egemen ideolojiyi irrasyonel hale getirir ve böylece çöküşün yolu açılır... Sistemin taşıyıcılarının bu kritik kararın eşiğine gelmesi de bir anda olmaz. Genellikle tarihsel süreç bu elit kesime birden fazla fırsat tanır. Toplumsal değişimin görünür hale geldiği her durumda yaşanan karşılaşmalar, aslında yönetim için bir 'eğitim' anlamı da taşır. Bu karşılaşmalar sayesinde egemen kesim kendisini de ayakta tutacak bir 'yeni düzeni' tasavvur edebilir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İtidal tuzağı

Etyen Mahçupyan 23.03.2008

Yargıtay Başsavcısı'nın darbe çağrışımlarına neden olan kapatma girişiminin ardından, kendilerine mesafeli, nesnel ve sağduyulu havası vermeye çalışanların 'itidal' çağrıları ile karşılaştık. Tavsiye edilen şey sükunetin korunması ve hukuk yolunun ortaya çıkaracağı sonucun kabulü. AKP'nin de artık kendi savunmasına konsantre olması, sivil itaatsizlik ima eden eylemlere girişmemesi önerilmekte. Yani var olan durum 'normal' kabul edilecek, kapatma girişimi 'yargının bağımsızlığı' kisvesi altında savunulacak ve sistemin hiç birşey olmamış gibi devam etmesinin sorumluluğu da AKP'nin zerine yıkılacak! Baştan söyleyelim... AKP'nin tam aksi şekilde davranması gerekiyor... Çünkü dava sürecine girilirse yaşanacak olan 6 ay süresinde bu iddianamenin her gün kasıtlı olarak genişletileceğinden, AKP'lilerin tahrik edileceğinden ve siyasetin kadük hale geleceğinden şüpheleniz olmasın. Yargıtay Başsavcısı'nın girişimi maalesef masum bir hukuk eylemi gibi durmuyor. Bu eylem aylardan beri ulusalcı yazarlar tarafından teşvik edilmekteydi. Ergenekon'u salt bir çete olarak değil, Türkiye'nin otoriter rejim altında içe kapanması projesi olarak algıladığınızda, şu an gözaltında olanları fazlasıyla aşan darbeci bir zihniyetle karşı karşıya olduğumuz açık. Öte yandan son bir yıl içinde Anayasa Mahkemesi'nin 367 kararı, askerın 27 Nisan bildirisi ve şu anki kapatma girişiminin de en azından aynı dünya görüşünü ima ettiğini reddetmek kolay değil.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Geleceğin jandarmaları

Ergenekon çetesinin üzerine gidilme 'heyecanı' ile AKP'yi kapatma davası aynı çığlıkta buluşurken, memleketin kuzey kesiminde inanılması zor bir gelişme yaşandı. Hrant Dink cinayeti ile bağlantılı olarak Pelitli bölgesindeki Jandarma İstihbaratı'nın kasıtlı bir ihmali olup olmadığını açığa çıkarmakla yükümlü Trabzon 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nde sıradışı iki beyanla karşılaştık. Sanıklar Veysel ?ahin ve Okan ?imşek daha önceki yazılı ifadelerini reddettiler ve kendi üstlerini açıkça suçlayıcı bir biçimde konuştular. Son derece detaylı olarak yapılan açıklamalardan anlaşıldığına göre ?ahin ve ?imşek Hrant Dink'in Yasin Hayal ve 'arkadaşları' tarafından öldürülebileceğini 2006 yılının temmuz ayında Hayal'in akrabası olan Coşkun İçci'den öğrenmişler. Bunu şube müdürleri Yüzbaşı Metin Yıldız'a bildirmişler ama mesele haftalık rutin toplantılarında gündeme geldiğinde Albay Ali Öz konuyu sonra konuşacaklarını söyleyerek meseleyi kapatmış. Sonraki günlerde bu konuda hiçbir önlem alınmadığını gözlemleyen ?imşek yeniden Yıldız'la konuşmuş, ancak yüzbaşı ?imşek'i başından savmış... Buradan çıkan sonuç kasıtlı bir ihmalin söz konusu olabileceği. Ama henüz emin değiliz, çünkü sonuçta hayati tehlike altında olan kişiye 'Ermeninin teki' diye de bakılıyor olabilir ve geniş kesimlerce de paylaşılan gayrimüslim düşmanlığının bir nevi 'toplumsal kültür' oluşturmuş olduğu öne sürülebilir. Diğer bir deyişle ihmal vardır ama 'kasıtlı' değil, kültürelidir...

Ne var ki ?imşek ve ?ahin'in yeni ifadeleri daha önceki ile çeliştiği için bu noktaya da bir açıklama gerekiyor. Ve buna ilişkin olarak söylenen şey, eski yazılı beyanın baskı altında verildiği için hiçbir gerçekliğinin olmadığı... Anlaşılan sanıklar üstlerinin isteğine uygun bir 'görev sonuç raporu' hazırlamak zorunda kaldıkları gibi, buradaki yalan bilgiler 'haber kayıt ve bildirim formu' altında Ankara'ya gerçekmiş gibi iletilmiş. Böylece meselenin bir 'kültürel şartlanmadan' ziyade kasıtlı ihmale girdiğini düşünmeye başlıyoruz. Ama hâlâ emin değiliz... Ne de olsa cinayet sonrasında kendi ihmalinin farkına varan bazı üstlerin korunma içgüdüğü baskın çıkmış olabilir.

Ancak ?imşek ve ?ahin'in ifade değiştirmesinin ardında son derece anlaşılır bir durum var: Üzerlerindeki baskının kalkmış olması... Çünkü anlaşılan Yüzbaşı Yıldız ve Albay Öz artık onların sicil amiri değil. Burada iki ihtimal var: Ya her iki üstün de farklı bir bölüme atanmış olmaları gerekiyor, ya da iki sanığın Jandarma İstihbaratı'nın ilgili bölümünden ayrılmaları. ?imşek'in yanıtlarından bu düzenlemenin aylar önce yapıldığı anlamı çıkıyor, çünkü eğer gelebilseymiş, bir önceki celsede de aynı şeyleri anlatacak olduğunu ifade etmekte. Belki de Yıldız ve Öz cinayetten sonraki kısa bir zaman aralığında, sorumluluklarından kurtarılmak üzere daha korunaklı bir göreve alınmış durumdalar. Böylece esas soruya geliyoruz: Yıldız ve Öz'ü sicil amirliğinden alan kim? Bu kişi söz konusu görev değişikliğini niçin yaptı? Yoksa o da olası cinayeti önceden biliyor muydu? Bu tespiti bir başkasıyla birleştirelim: Cinayet sonrasındaki soruşturmada Jandarma müfettişleri bu olayda Jandarmanın hiçbir sorumluluğu olmadığına dair rapor vermişlerdi. Müfettişlerin böyle kolayca kandırılmasını mümkün kılan ortamın niteliği hakkında ne söylenebilir? Muhataplar mı çok zekiydi, yoksa Yıldız ve Öz'ün görev değişikliğini hayata geçirenlerin telkinleri mi kuvvetliydi?

Sonuç birim amirlerini de aşan bir 'kasıtlı ihmalin' işlendiğidir... Bugün olan ise Ergenekon soruşturmasının genişleyen gölgesi altında ?imşek ve ?ahin'in doğruyu anlatmalarını teşvik eden farklı bir ortama girilmiş olmasıdır. Unutmayın ki bu sanıklar tutuksuz yargılanıyorlar. Yani mahkeme sonrası birliklerine geri dönecekleri halde söz konusu beyanları yapabiliyorlar.

Hrant Dink cinayeti davası şimdi yeniden başlıyor... Bu dava Ergenekon'un kuramsal ve ideolojik laf salatasının içindeki gerçek kurtu ortaya çıkarma potansiyeline sahip. Ve bu kez muhtemelen askeriyenin içinden de gerçeğin deşifre edilmesine yönelik bir istek var. Anlaşılan geleceğin Jandarması geçmiştekine pek benzemeyebilecek... Çünkü askerin, hele 'Jandarma İstihbaratı'ndan' askerlerin bir cinayet davasında sonucu belli bir biçimde kendi üstlerini suçlamaları Cumhuriyet tarihinde ilk kez oluyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Durum simetrik değil

Etyen Mahçupyan 26.03.2008

Ergenekon çetesi soruşturması ile Yargıtay Başsavcısı'nın AKP'yi kapatma girişimin karşı karşıya geldiği ve tarafların karşılıklı hamleleriyle sıkışan bir çatışmanın içindeyiz. Bir yanda yeni tutuklama ve sorgulamalar var ve ittihatçı medyanın canhıraş bir biçimde bu gidişi gayrimeşru kılma çabası görülüyor. Diğer tarafta ise yüksek yargının eyleminin hukuk dışı olduğunu, ideolojik bir siyasetin parçası olarak tasarlandığını ifade ederek kapatma isteğinin gayrimeşru olduğunu öne sürenler... Öyle ki Ergenekon soruşturmasında atılan her adım doğrudan parti kapatılmasına karşı bir işlev kazanmakta. Ancak durum simetrik değil... Çünkü kapatma işleminin zorlanması da Ergenekon çetesine en azından manevi destek verilmesini ima ediyor. Nitekim bugün AKP'nin kapatılmasını isteyenlerin hemen hepsi ittihatçı ideolojide birleşmiş durumdalar. Ne var ki bunun nihai anlamı yargı mekanizması ile Ergenekon çetesinin aynı kaba girmesidir. Böyle bir algılamamanın tehlikesini ise uzun uzadıya anlatmaya gerek yok... Yargının hakemlik yeteneğini tümünden yitirmekle kalmayıp, faşizan bir rejim hayali taşıyan bir darbeci teşkilatla manevi bağlar içinde görünmesi, sadece demokrasinin değil bizzat Cumhuriyetin çökmesidir. Çünkü ortada farklılıkları yaşatacak, siyaseti mümkün kılacak bir zeminin kalmadığını ima eder ve kaba gücün hâkimiyetini çağırır. Kısacası siyasetçi ve bürokratlar bunun ne kadar farkında belli değil ama Türkiye gizli bir 'iç savaşa' doğru gidiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Liberalizm kemalistleşirken...

Etyen Mahçupyan 28.03.2008

En sıradan ve 'insani' dürtülerimizden biri düşünmeden yaptığımız davranışların bize 'doğal' ve 'normal' gelmesidir. Aynı şekilde içine doğduğumuz kültürel ortamı da 'doğal' sayar, ona adapte olanların daha 'normal' olduklarını düşünürüz. Bu alışkanlık kullandığımız kavramlara da sirayet eder... Sanki kavramların tek veya en doğru anlaşılma biçimi bizim onlara atfettiğimiz anlamla sınırlıdır. Özellikle kimlik üretme potansiyeli olan ya da ideolojik olarak 'hassas' bulunan kavramlar daha da sıkı bir çerçeveye otururlar ve sabitleşirler. Çünkü söz konusu kavramların farklı biçimde tanımlanmaları bizzat bizim kendi hakkımızdaki algımızı ve kurduğumuz ideolojik dünyayı zedeler... Laiklik de bu kavramlardan biri... Yıllar boyunca Türkiye 'laiklik' adı altında çok kendine has bir sistemi ve yaklaşımı tartışıyor. Arada sırada ortaya çıkan 'bu laiklik mi' sorusuna ise olumsuz yanıt verilmesine karşın, bu durum toplumsal algıya işlemiş olan beklentileri değiştirmiyor. Oysa laiklik de bütün diğer kavramlar gibi belirli bir zihniyetin içinde şekillenmiş durumda. Diğer bir deyişle laikliği nasıl algıladığımız ve tanımladığımız hangi zihniyetin içinden baktığımızla ilintili. Bu durumda 'doğru' veya 'yanlış' laiklikten ziyade nasıl bir zihniyetin laikliği belirlediğini tartışmak daha doğru gözüküyor. Bu amaçla yaklaşık on yıldan bu yana benim de içinde olduğum bir grup insan zihniyet analizi yapmaya, Osmanlı'ya, Cumhuriyet'e olan geçişi, kemalizmi, halen var olan rejimi ve tabii ki toplumu zihniyet üzerinden anlamaya çalışıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rejimin sağduyusu var mı?

Etyen Mahçupyan 30.03.2008

Modern dünyanın çok temel bir sıkıntısı var... Bittiğini, bir daha geri gelmeyeceğini sandığı bir dizi sorun alanı yeniden tarih sahnesine çıkarken, modernliği de kendi çaresizliğiyle baş başa bırakıyor. Muhakkak ki bunların en başlıcası inanç alanının yeniden anlamlı hale gelmesi. Bu durum sekülerleşmeden uzaklaşmayı ifade etmese de, sekülerleşme içinde yeni bir dindarlaşmanın mümkün olduğunu ortaya koymakta. Oysa naif ve pozitivist modernler, bu yeni dünyayı kurarken dinin geri gelmeyecek şekilde tarihin tozlu sayfalarına gömüleceğini sanmışlardı. Ama belki de modernliğe asıl darbe, inanç gibi 'stratejik' bir konudan ziyade bir 'taktik' alandan geliyor: Milletleri üreten ve onlar sayesinde meşrulaşan ulus-devletler, bugün tasavvurlarındaki milletin boş bir hayale doğru dönüşmesi karşısında dehşete kapılıyorlar. Bunca endoktrinasyonun ve resmî ideoloji bombardımanının ardından hemen her 'milletin' ne denli yapay olduğu giderek daha çok tartışılıyor ve toplumlar geçmişteki cemaatçi kimliklerini yeniden canlandırıyorlar. Bu durumu 'mikro milliyetçilik' terimiyle geçiştirmek ve sanki mesele milliyetçiliğin rantabl olmayan ölçeklere inmesi imiş gibi göstermek gerçekçi değil. Çünkü bu durum aynı zamanda günümüzün ulus-devletlerinin meşruiyetinin ta başından itibaren olmadığını ima ediyor. Diğer bir deyişle yeni milliyetçilik akımları ve farklı etnisiteler üzerinden devlet arayışları, halen var olan devletlerin karşısına çıkan birtakım 'olası' alternatifler değil.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yargıtay ve CHP kapatılıyor!

Etyen Mahçupyan 01.04.2008

Türkiye'de iyi şeyler de oluyor... Henüz medya organlarına düşmeyen bir gelişme, zamanın ruhuna adaptasyon zorlukları çeken ülkemizin o kadar da çaresiz olmadığını ve en azından bıçak kemiğe dayandığında doğru adımı atacak kadar sağduyulu olabileceğini ortaya koymakta. Anlaşıldığına göre davranışları ve kullandıkları söylemlerden hareketle Yargıtay'ın ve CHP'nin kapatılması nihayet gündeme gelmiş. Bu girişimde önayak olanların arasında bizzat yargı mensuplarının ve birçok sosyal demokratın olması da doğrusu gönüllere su serpiyor ve meselenin bir iktidar çatışmasının ötesinde algılandığını gösteriyor. Demek ki son performansları bizzat üst yargı kurumlarının ve CHP'nin içinde de dışardan algılanması zor bir rahatsızlık yaratmış durumda. Her iki kurumun kapatılma isteğinin ardındaki gerekçe ise aynı ve hiç de şaşırtıcı değil: Ulusalculuğun odağı olma... Bilindiği gibi 'odak' olma keyfiyeti, hukuk geleneğimize göre herhangi bir yasaya veya suç isnat edilecek bir eyleme bağlı değil. Dolayısıyla Yargıtay ve CHP'nin de suç işlemiş olduklarını söyleyen yok. Ancak eğer devletin 'ülkesi ve milleti ile' bölünmezliğine zarar verebilecek bazı fikirler belirli kurumlarda haddinden fazla yoğunlaşırsa, o kurumların kapatılması da cumhuriyet rejiminin normal tasarruflarından biri sayılıyor. Dolaylı yollardan edindiğimiz bilgiye göre Cumhurbaşkanlığı müfettişlerinin kapatmayı öneren raporu şöyle bir mantığa dayanmakta: Yargıtay Başsavcısı'nın AKP'yi kapatma iddianamesinin bazı çevrelerce çok önceden

bilindiğine ve zamanlamasının da bizzat bu çevrelerce saptandığına dair çok kuvvetli kuşkular bulunmaktadır. Nitekim Başsavcı'nın iddianameyi 'büyük bir titizlikle' ele aldığını söylemesi, niyetinin itirafı olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan Baykal'ın da hemen AKP'nin kapatılmasından yana tutum alırken, "Biz Türkiye Cumhuriyeti'ni kurduk" demesi açıkça Meclis'in lağvını ima etmektedir. Çünkü bu söz Cumhuriyet'i kuranın halk olmayıp bir kurum olduğunu ve bu kurumun dışındakilerin herhangi bir hükmü olamayacağı için de, söz konusu dışarıda kalanları temsil eden tüm partilerin kapatılması gerektiğini önermiş olmaktadır. Bu tespitlerden sonra sayın müfettişler Yargıtay ile CHP'yi birbirine bağlayan fikirlerin ne olduğunu irdelemeye girişmekte ve ulusalcılığın açık bir biçimde bu iki kurumda odaklanmış olduğunu iddia etmektedirler. Çünkü ulusalcılık esas olarak Türkiye'yi özgür dünyadan kopartma ve aynı anda da içeride özgürlüğü tahakküm altına alarak daraltılmış iktidar alanına el koymayı vazeder. AKP'nin ağır aksak da olsa AB reformlarını hayata geçiren ve bu reformları savunan tek parti olduğu düşünüldüğünde, AKP'nin kapatılmasının hem Türkiye'nin yalnızlaştırılması, hem de diktatörlüğe doğru kaydırılması anlamına geleceği açıktır. Yargıtay ve CHP'nin bu sonucu istemeleri ise bu kurumların ulusalcı fikirlerin odağı olarak değerlendirilmelerine yol açmaktadır. Müfettiş raporunun son bölümü ise neredeyse sert bir tokat hüviyetinde... Çünkü ulusalcılığın doğrudan Ergenekon çetesi ile bütünleşen bir fikriyat olduğu, bu çetenin işlenmiş olan birçok cinayette parmağı olmasının yanında Türkiye'yi ekonomik ve sosyal açıdan istikrarsızlaştırmayı hedeflediği vurgulanmakta. Ne var ki söz konusu istikrarsızlaşma devletin 'ülkesi ve milleti ile' bölünmez bütünlüğünü korumasına imkân vermeyecek yeni bir siyasi konjonktürü ifade etmekte... Böyle bir ortamda Kürt meselesinin barışçı yollarla çözümlenemeyeceği, laiklerle dindarlar arasındaki gerilimin ise müşterek bir toplum hayalini tamamen berhava edebileceği bir sır değil... Sonuç olarak müfettiş raporu Türkiye'yi parçalamaya yönelik bir kötü niyet girişimi olan Ergenekon çetesinin, ulusalcılık adı verilen kötü niyet siyaseti ile entegre olduğunu; dolayısıyla ulusalcı fikirlerin odağı haline gelmiş olan kurumların, bu fikirler suç teşkil etmese bile, devletin 'ülkesi ve milleti ile' bölünmez bütünlüğünün korunması adına acilen kapatılmaları gerektiğini tavsiye etmekte. (Neyse ki bu ciddi konuya ilişkin olarak biz sıradan vatandaşların da görüşleri dikkate alınabilecek... Çünkü duyduğumuza göre bu kapatma talepleri yakın zamanda referanduma sunulacakmış...)

01.04.2008

</div>

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'İzmir' hak etmiyor!

Etyen Mahçupyan 04.04.2008

Televizyon kanallarındaki yarışma programlarını izleyenler, basit bir durumu dramatik hale getirmenin tekniklerini de kanıksamışlardır. Uzayan sessizlikler, yüzlerde ciddi ifadeler, elleriyle gözlerini kapatmış olan hayal kırıklığı içindeki yarışmacı, onu anlayan ifadelerle izleyen bir dizi mahzun, iyi niyetli insan... Tümüyle abartılmış ve neredeyse sahte olan bu tablonun, hayatın diğer alanlarında da aynen tekrarlanması herhalde bir tesadüf değil. Belki de televizyon dizisi izleye izleye kendimizin de bir dizi kahramanı olduğunu sanıyor ve o kahramanın vermesi gereken tepkileri verip, söylemesi gereken replikleri söylüyoruz. Geçen akşam Expo Fuarı nedeniyle yapılan oylamada İzmirliilerin tepkisi de bence biraz böyle oldu. Bilindiği üzere önce yanlış anlama sonucu İzmir'in seçildiği sanıldıysa da, ardından gerçek galibin Milano olduğu anlaşıldı. Haber ilk geldiğinde Türkiye'de birçok insan haklı olarak büyük bir sevinç duydu. Ama benim gibi bazıları sevinemedi... Sevinç

duymamamın nedeni bunun Türkiye için yararsız veya anlamsız bir etkinlik olduğunu düşünmem değildi kuşkusuz. Aksine böyle bir etkinliğin Türkiye'ye taşınabilmesinin sadece ekonomik değil, sosyal ve kültürel olarak da büyük bir imkân yaratacağı ve bu imkânın genişleyen dalgalar halinde yurdun her köşesine ulaşan farklı etkinlik zincirleri üreteceği açık.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asıl siz ne yapacaksınız?

Etyen Mahçupyan 06.04.2008

Anayasa Mahkemesi'nin Yargıtay Başsavcısı'nın iddianamesini kabul ederek yargı sürecini başlatmasıyla birlikte, 'sorumluluk sahibi' medya mensupları da "AKP ne yapsın" sorusuyla uğraşmaya başladı. Alternatifler bir yanda parti kapatılmasını zorlaştıran Anayasa değişikliklerinden daha geniş reformlara doğru uzanırken, öte yanda da ciddi bir savunma hazırlamaktan mahkemeyi sembolik olarak reddetmeye kadar varan duruşları ima ediyor. Tabii bunların hangisinin ne şekilde, hangi doz ve üslupla yapılacağı AKP'nin işi... Sonuçta burada üyeleri ve yönetim hiyerarşisi olan bağımsız bir kuruluş var ve kendi siyasetlerine ilişkin olarak akılları neyi gösterirse ve canları ne isterse onu yapacaklar. Diğer bir deyişle kimsenin AKP'ye yol gösterme, uzmanlık taslama gibi bir sorumluluğu olmadığı gibi, bu partinin ille de bize doğru gelen tavrı ortaya koymak gibi bir yükümlülüğü bulunmuyor. ?u ana kadar AKP'ye yapılan kasıtlı haksızlıkları, ahlaksızlığa varan medyatik manipölasyonları düşündüğünüzde, 'ne yapsalar haklarıdır' demekten başka sözünüz olamaz... Olası bir stratejiyi öngörmek açısından en önemli soru ise, AKP'nin Anayasa Mahkemesi'ni nasıl değerlendireceğidir. Mahkemenin oy birliğiyle iddianameyi kabul etmesi son derece doğal, çünkü bu aşamada dosyanın reddi ancak usulen yanlış yapılmışsa mümkün. Gene de yapılan tartışmalar sonucu iyice şeffaflaşan içeriğin 'bilinmezlikten' gelinmesinin bir kandırmaca ima etmesi, birçok yorumcudaki iddianamenin reddedilebileceği beklentisini uyandırmıştı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Darbe koşulları zorlanıyor

Etyen Mahçupyan 08.04.2008

Devletçi ve ittifakçı medyanın 'uzlaşma' çağrıları dinmiş gözüküyor. İstenen şey Yargıtay Başsavcısı'nın iddianamesini geri çekmesi karşılığında öncelikle üniversitelerde başörtüsü yasağının yeniden konmasıydı... Böylece rejimin hükümeti durdurma yetkisi kanıtlanmış ve meşru hale gelmiş olacaktı. Ama şimdi iş kaba hukuk gücüne kaldı ve nitekim Anayasa Mahkemesi'nin kompozisyonu AKP'yi kapatmaya yeterli. Ne var ki bu açıkça demokrasi karşıtı bir eylem. Dolayısıyla da AKP'nin kapatılması yargının meşruiyetinin tartışmaya açılması anlamına gelecek. Bu ortamda söz konusu medyanın daha da aktif hale gelmesi, AKP'yi laiklik üzerinden yıpratmaya çalışması ve nihayetinde Ergenekon soruşturmasının tavsaması sürpriz olmaz. Kısacası darbe süreci devam ediyor... Düşünün ki askerin içinde bazı komutanların başını çektiği grupların, AKP Hükümeti'nin ilk günlerinden bu yana darbe girişimi içinde oldukları kanıtlanmış durumda. Bu teşkilatlanma ile

ucu cinayetlere kadar giden bir çeteleşmenin ideolojik bağlantıları da açık. Ama medyanın bir bölümü bütün bunlar olmamış gibi Hükümeti 'uzlaşmaya' davet edebildi. Çünkü Türkiye'de laik kesim 'demokratlığı' sadece kendi kültürel kimliğinin sınırları içinde yaşanabilen bir 'doğal durum hali' olarak algılıyor. Öyle ki sanki bütün laik kesim genetik olarak 'demokrat' olduğu için, bir araya geldiklerinde kurdukları düzen de demokratik olmakta.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kötü niyet siyaseti

Etyen Mahçupyan 09.04.2008

Modern dünya toplum için neyin doğru olduğu bilgisinin herhangi bir otoritede bulunamayacağı ve dolayısıyla vatandaşların eşit paydaşlar olarak toplumsal kararlara en azından temsili olarak katılmaları gerektiği ön kabulüne dayanır. Liberal demokrasinin çoğul bir partiler yelpazesi varsaymasının nedeni de budur. Çünkü bir toplumda hemen her konuda birden fazla fikir çıkacağına ve bu fikirler arasındaki önem hiyerarşisi de hem kişiden kişiye hem de zaman içinde değişeceğine göre, bunları toparlayacak, değerlendirecek, aralarındaki bütünleşmeleri sağlayacak ve uygulanabilir eylem önermelerine dönüştürecek kurumlara ihtiyaç vardır. Liberal teori kağıt üzerinde kusursuz gözükebilir, ama maalesef çok 'temiz' ve steril bir dünya hayaline dayanır. Buna göre vatandaşlar fikirlerinin azınlıkta kalmasına razıdır ve oyunun kuralını bozmaya yeltenmez. Öte yandan bu kuramı ortaya atanlar saf değildir... Yani kuralları bozmaya yönelik kişi ve grupların her zaman var olduğunu bilirler. O nedenle de hukuka önemli bir yetki alanı verilir. Bu yönetimlerin üzerinde olan, ondan bağımsız olarak evrensel normların takipçiliğini yapan bir hukuktur. Nitekim 'hukuk devleti' denen şey de budur... Yani hukukun devletten hareketle değil, devletin yetki alanının evrensel hukuktan hareketle saptandığı bir rejim. Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren liberal ideolojiden hoşlanmadı. Devletin ve onu temsil eden yöneticilerin kafalarındaki 'doğruların' hayata geçirilmesi idi amaç.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İyi ki andıçlar var...

Etyen Mahçupyan 11.04.2008

Taraf gazetesinde yayınlanan ve 2006 yılına ait olan 'andıç' hak ettiği üzere çok ses getirdi. Bilindiği üzere 'andıçlar' ya Genelkurmay bünyesinde hazırlanıp çeşitli bölümlere gönderilen ya da uzman bir bölüm tarafından hazırlanarak Genelkurmay'ın kullanımına sunulan bilgi notları... Bu notları alan kişiler kışla duvarları dışındaki dünya ile ilgili olarak bir bilgi genişlemesi ve ufuk derinleşmesi yaşıyorlar. Zaten bir miktar bilgi sahibi oldukları birçok sosyal konuda ve somut olarak bazı kişiler hakkında etraflı bir biçimde bilgileniyorlar. Söz konusu uygulamanın amacı, muhtemelen dışarıdaki sivil dünyanın daha iyi anlaşılması ve yürütülecek stratejilerin daha işlevsel olması. Buradan da aslında askeriyenin temel işlerinden birinin sivil dünyaya ilişkin olduğu ortaya çıkıyor. Diğer bir deyişle ordumuz bir yandan dört tarafı düşmanla çevrili olan ve küresel aktörlerin sürekli bölme ihtirasıyla yanıp tutuştuğu vatanımızı korumakla kalmıyor; aynı zamanda Türkiye

halkının kimlerden oluştuğunu, kimin kimle ilişkide bulunduğunu ve bu insanların dış dışman niteliği arz eden odaklarla nasıl bir bağlantı içinde gzktklerini ortaya çıkarmaya alışıyor. Herhalde buradaki varsayım dış dışmanların sadece ekonomik, sosyal veya siyasal reformları zorlamakla kalmadıkları, doğrudan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının bir bölümünü de kendi hedeflerine hizmet edecek biçimde etkileme gücüne sahip olduklarıdır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Darbeyi kim durduracak?

Etyen Mahçupyan 13.04.2008

Bunca başarılı darbeden ve onun en az beş misli kadar irili ufaklı darbe teşebbüsünden sonra, Türkiye ilk kez bir darbe sürecini açıkça tartışma ve adını koyma fırsatı yakaladı. İşin teknik özelliklerini dikkate alırsanız, muhakkak ki darbelerin başarısı toplumun söz konusu girişimden haberdar olmamasıyla ve eylem sonrasında istikrarın garanti edilmesiyle bağlantılıdır. Ne var ki küresel bir dünya dinamiği içindeyseniz, darbe yapmak için gereken bilgi gizliliğini sürdürmek zorlaştığı gibi, asıl tedirgin edici sorular darbeden sonra ne yapacağınız konusunda yoğunlaşıyor. Çünkü kurulacak yeni düzenin ekonomik, sosyal ve siyasal olarak ne denli kabul göreceği, dünyaya adaptasyon açısından ne denli başarılı olacağı meçhul. Herhalde kimse hızlı ve başarılı bir darbe gerçekleştirdikten bir hafta sonra, utanç verici bir aşağılanmaya maruz kalmak istemez... Ancak bu analiz darbecilerin rasyonel olduklarını varsaymakta. Ya yle değillerse? Doğrusunu isterseniz benim tahminim Türkiye’deki darbeci geleneğin hiçbir zaman rasyonel olmadığı, ancak kutuplaşmış bir dünyanın varlığı sayesinde yaptıklarının ‘rasyonel’ gibi gzktğdr. 28 ubat darbesi bir geçiş döneminin ürünü olarak utancın kıyısından dönmüştü. Ama AKP iktidarının düşürülmesine yönelik darbe arayışı esas olarak bir cehalet ve ahmaklık ima ediyor. Çünkü bugünkü karmaşık ilişkileri ve dengeleri dikkate aldığınızda, darbeyi çare olarak görebilen bir zihniyetin gerçek sorunlar karşısında nasıl uvallayacağını ngrmek hiç de zor değil.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Faşizm sıkıntıda...

Etyen Mahçupyan 15.04.2008

Türkiye’nin modernleşmeyi istemesine rağmen bir türlü modernleşememesinin olumlu yönleri de var... Örneğin memleketimizde faşist ideolojiye yatkın çok sayıda kişi olmasına karşın, bir sistem olarak faşizm bir türlü yerleşik nizamla dnşemiyor. Çünkü faşizm farklı kimliksel cemaatleri yatay olarak kesen ve kendisini devletle bütünleştiren bir sosyal zümreye muhtaç. Yani kendilerini etnik, dinsel veya kültürel olarak nasıl tanımlarlarsa tanımlasınlar, hangi sosyoekonomik katmandan gelirlerse gelsinler, bazı insanların devletçilikle milliyetçiliğin karışımında ifade bulan bir siyasi kimliği benimsemesi gerekiyor. Bu ideolojinin cazibesi ‘milleti’ tarihsel sürecin temel aktörü olarak görmekle kalmayıp, kendi milletini de diğerlerinden üstün ve doğal olarak daha geniş haklara layık saymaktan geçmekte. Böylece bireysel tüm ezilmişlikler ve tüm büyüklük hayalleri aynı çatı altında btnleşebiliyor. Böylesine karmaşık bir bütünlüğün neredeyse homojen bir saldırganlık

öğretisi haline gelebilmesi ise iki unsuru gerektirmekte... Biri herkesi kuşatan, içinde herkesin kendisini bulduğu ve nihayetle milletin iradesini ve aklını taşıyan 'devletin' mukayesesiz rolüdür. Faşizm devleti neredeyse mutlak bir irade, sorgusuz sualsiz itaat edilecek ilahi bir akıl olarak sunar. Kişiler ise kendilerini devlete bağımlı kılarak ve 'onun ışığından' yürüyerek hem düşünmekten kurtulur hem de 'özgürleşirler'.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Colin'ler kolay Kazım'laşmıyor

Etyen Mahçupyan 17.04.2008

Fenerbahçe'nin Chelsea'yi elemesini milletçe bekledikse de, nasip değilmiş... Fener'in bu muhtemel başarısı dolaylı olarak bu milletin nelere muktedir olduğunun, hakettiğini almak konusunda nasıl güçlü bir irade taşıdığının da göstergesi olacaktı. Ama olmadı... Oysa Fener gerçekten de iyi oynadı ve böylesine kötü bir Chelsea'yi de yakalamışken hayallerimizi gerçekleştirebilirdi. Öte yandan hayallerimiz sadece bir Türk takımının tur atlaması ile tatmin olacak cinsten değil. Çünkü Türklük bizim için hâlâ kanıtlanması gereken bir nitelik. Ne de olsa devlet tarafından tanımlanıp, bireylere verilen; vatandaş olup bir milletin parçası haline gelmemiz için layık olmamız gereken bir kimlik... Kısacası Türklük 'zaten' bize ait olan, kimsenin 'bizden' alamayacağı, 'doğal ve sıradan' bir benzeşme halini ifade etmiyor. Sanki bizim üzerimizde duran, ancak doğru bir düşünme ve davranma kalıbını benimsediğimiz ölçüde yaklaşılabileceğimiz ideal bir durum... Nitekim futbol maçlarında sıkça kullanılan "biz bunları yeneriz yeter ki Fener Fener gibi oynasın" türünden laflar iki 'Fener' arasında bir fark olduğunu söyler. Birinci Fener bildiğimiz futbol takımının kendisidir, ikincisi ise olması gereken ideal durumu... Böylece bütün takımlar kendi adlarını hak etmek için sürekli o ideale ulaşmak zorunda kalırlar, aksi halde o ada layık addedilmezler... Bize ait olan adların gerçekte bizden daha değerli olduğuna dair bu ortak anlayış, ideolojik açıdan faşizme göz kırpan bir milliyetçiliğin işaretidir.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cehaletin iki türü

Etyen Mahçupyan 18.04.2008

Sonradan modernleşen ve hiçbir zaman da Batı'daki şekliyle modernliği içselleştiremeyen bizim gibi ülkelerde bilgiye çok değer verilir. Bilginin insanlığı 'ileri' bir noktaya taşıyacak bir kaldıraç olduğu varsayılır. Bilimsel olmayan hiçbir önermenin anlamlı olmadığına ve modern sayılanların hayat anlayışının da bu bilgiyi yansıttığına inanılır... Buna karşılık modern sayılmayanlar modernlik adına kendilerine yapılanların 'zülüm' olduğunu söyler ve kurtuluşu da cemaatçi bir içe kapanmada ararlar. Modern olmayanların azınlık olduğu durumlarda, zor da olsa bir asimilasyon süreci işleyebilir. Ama ya modern olmayanlar çoğunluksa? Bu durumda modern olanlarla olmayanlar arasında bir 'sömürge' ilişkisi doğar. Elit kesim 'doğru' bilgiyi, yani olması gereken yaşam biçimini topluma baskı uygulayarak kabul ettirmeye çalışır; kamusal alanı bir imtiyaz alanı olarak tanımlar ve hukuku da kullanarak modern olmayanları olabildiğince sistem dışında tutar... Böylece ortaya toplumsal bir yarıma hali çıkar. Modern olmayanlar kamusal alanın dışında kaldıkları için okuldan iş

dünyasına, sanattan siyasete her türlü mecranın üretebileceği bilgiye ulaşmakta zorluk çekerler. Bu dışlanmışlığa rağmen bireysel ve cemaatsel onurun korunması kaygısı, onları modernliğin dışındaki bilgi alanlarına yöneltir ve zaten aşına oldukları dinî inançlar bu boşluğu doldurur.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Otoriter laikliğin dört hali

Etyen Mahçupyan 20.04.2008

Son dönemde en umut verici gelişmelerden biri muhakkak ki muhafazakâr kesimde dindarlığı çok daha dünyevi terimler içinden yorumlayan ve dünyaya entegre olmayı hedefleyen bir orta sınıfın çıkmasıydı. Ancak sosyolojik açıdan o denli önemli gözükme de, ideolojik bağlamda çok daha kritik bir değişim daha yaşandı: Laik kesim de kendi içinde bölündü ve şimdilik daha azınlıkta kalan bir grup insan demokrat bir pozisyonu açıkça savunmaya başladı. Bu insanlar yaşamakta olan hukuk darbesine halen karşı çıkmakta, söz konusu kapanma davasının hayata geçirilememiş bir dizi darbe girişiminin uzantısı olduğunu savunmakta ve bu nedenden dolayı da AKP'nin ne denli demokrat olduğu gibi ilişkisiz bir gündeme fazla takılmadan bu partiye siyaseten destek vermekteler. AKP'nin ne olduğunun bu tavırla hiçbir ilgisi yok, çünkü daha önce de defalarca söylendiği üzere, demokrasi başkalarının tutumuna bağımlı olarak 'demokrat' davranmayı ima eden faydacı bir anlayış değil... Laik kesimdeki bu bölünmenin darbe özlemcileri için büyük bir 'darbe' olduğu açık... Nitekim muhafazakâr kesimden gelen insanları ağızlarıyla kuş tutsalar bile 'gayrimeşru' ilan edebileceğiniz garip bir 'hukuk' altyapımız ve buna uygun 'hukukçularımız' mevcut. Çünkü bizdeki 'hukuk', adalet dağıtımına kimlikli temel üzerinden bakıyor ve kimliği de devletin saptadığı vatandaşlık tanımına bağlı olarak, yani ayırıcı bir bakışla belirliyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP çelişkili mi?

Etyen Mahçupyan 21.05.2008

Geçen seçimler arifesinde Türkiye siyaseti en ilginç kavşaklardan birini dönme şansını yakaladı. 'Normalde' yani geleneksel kimlikleri dikkate alındığında AKP'ye oy vermesi düşünülemeyecek olan birçok insan bu yönde tavır koydular. Böylece belki de ilk kez otoriter laikliğin 'yırıldığı' bir sürecin farkına vardık. Otoriter rejimler kendilerini destekleyen kesimleri konsolide etmek uğruna onları sabit bir kimliğe hapsetmekle kalmaz, bu sınırlamanın işlevsel olabilmesi için karşılarına da yine hiç değişmeyen sabit bir karşı kimlik yerleştirirler. Türkiye'de de Cumhuriyet'in felsefi meşruiyeti laiklik ile sağlanırken, özellikle demokrasiye uygun bir rejim olma isteği laik bir cemaatin oluşturulmasını, eğitilmesini ve beslenmesini gerektirmişti. Karşılarında ise şeriat temelli bir rejim değişikliği niyetlerini hiç terk etmeyen muhafazakâr dindarların yer aldığı söylenmekteydi. Gerçi söz konusu dindarların böyle bir rejim değişikliğine yönelik ne anlamlı bir siyasi çabaları oldu, ne de zaten buna güçlerinin yeteceğine dair bir beklenti vardı. Ama buradaki kritik kelime 'niyetti'... Nitekim daha sonraları gündeme gelen ve çok popüler olan 'takiye' kelimesinin işlevi de buradaydı. İktidarda iken bile şeriat

arzusu göstermeyen bir muhafazakâr partinin davranışları ancak niyetinin gizli tarafını vurgulayan 'takiye' sözcüğü ile açıklanabilirdi... Son genel seçimler bu kıt zekâlı endoktrinasyonun da sonunu getirdi.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP'nin devletle dansı

Etyen Mahçupyan 21.05.2008

Avrupalıların Türkiye'yi tanımadığı günlerde her şey her iki taraf için de çok daha kolaydı. Sınırlı sayıda insan gelip hep aynı belirli gazeteci ve bürokratlarla görüşüyor ve genç Cumhuriyet'in nasıl bağnaz bir halk yığınınına rağmen modernleşme çabası içinde olduğuna dair yüzeysel söylemle yetiniyordu. Bizimkiler rahattı... Yapılanlar büyük bir başarı olduğu için gurur vesilesiydi. Bizden başka laikliği uygulayabilen tek bir İslam ülkesi bile bulamazdınız. Buna karşılık Avrupalılar da rahattı... Bütün devletçi zorlamalara karşın bu Türkiye'nin değişeceği falan yoktu. Üç beş yılda bir gelmek yeterliydi. Hep aynı analizleri duyuyor ve demokrasinin halkın cehaleti nedeniyle ilerleyemediğini öğrenip ülkelerine dönüyorlardı. Derken AB süreci bir anda gerçekçi bir alternatife dönüştü. Mesele üye olup olmamak değildi... Çünkü sürecin kendisi bir alternatif yaratmış, Türkiye'yi o sahte durağan görüntüden kurtarmıştı. Bu açıdan AB ile ilişkilerin iki yönlü olduğunu vurgulamakta yarar var: Bir yandan muhtemel üyelik yolunun ima ettiği reformların ürettiği değişim dalgasını yaşıyoruz. Ancak bunun kadar önemli olan bir diğer nokta da Türkiye'de zaten yaşanmakta olan değişimin su yüzüne çıkarak bir 'dil' ve 'mizaç' kazanmasıdır. Nitekim bugün AKP devletle uyumlu klasik muhafazakâr çizgi ile söz konusu dil ve mizacı taşıyan yeni taşra burjuvazisi arasında bir köprü oluşturuyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erken emekliliğe çağrı

Etyen Mahçupyan 21.05.2008

Türkiye'nin erken emeklilik açısından bir 'cennet' olduğu çok söylendiği için şimdilerde bu durum değiştirilmeye çalışılıyor. Ancak bence toplum olarak bir fedakârlıkta bulunmamız ve erken emekliliğin hiç olmazsa bazı kesimler için bir zorunluluk olarak kabul edilmesini sağlamamız lazım. Söz konusu zorunluluğun ise esas olarak yüksek yargı mensuplarını kapsaması iyi olur diye düşünüyorum. Çünkü emekliliği gelen bazı bürokratların ayrılış konuşmaları, genelde insana epeyce geç emekli oldukları duygusunu veriyor... Danıştay'ın yeni emekli Başkanı da giderayak bir ayrılış konuşması yaptı. Her zaman olduğu gibi klasik cümlelerden oluşan ve belirli hikmetleri içerdiği sanılan, ancak demokrat bir algılama içinden bakıldığında vahim bir konuşmaydı... Örneğin parti kapatılmasını zorlaştıracak Anayasa değişiklikleri konusunda, bu girişimin 'toplumda huzursuzluk' yaratacağını söylemiş. Oysa bir yargı mensubunun referansı sadece hukuktur. Toplum kendi iç çeşitliliği nedeniyle neredeyse bütün yargı kararlarından huzursuz olan kesimlere sahip olabilir. Yargı mekanizması tabii ki bunların varlığına göre davranamaz ve hele kendisini belirli bir toplumsal grupla özdeşleştirerek hükümeti 'huzursuzlukla' tehdit edemez. Bunları yapan bir yargı artık hukukun değil, siyasetin aktörüdür ve alacağı yargısal kararların da hukuksal değil siyasi analize konu edileceğinden kuşku

duymaması gerekir.

Ne yazık ki Türkiye'deki yüksek bürokrasi genellikle kendi sözlerinin mantıksal uzantılarından bihaber. Nitekim emekli Danıştay Başkanı'nın iki tespiti bu açıdan son derece uyarıcı. Birincisi 'hukuk devletin'in tanımına ilişkin... Buna göre "hukukun üstünlüğü anayasa ve yasaların eksiksiz uygulanması, iktidarın gücünün yargı ile dengelenmesi, yasama yürütme ve idarenin eylem ve işlemlerinin yargısal denetime tabi tutulması" demekmiş. Anlaşılan emekli Danıştay Başkanı bu tanımın hukukun üstünlüğü ile değil, yasaların egemenliği ile ilgili olduğunu ve yasaların da çoğu zaman hukuki ilkeleri dışlayan bir biçimde siyaseten korunduğunu bilmiyor. Ya da gayet iyi bilmesine rağmen böyle konuşmayı ve siyaseten üretilmiş yasaları 'hukuk' niyetine kabul etmemizi istiyor. Çünkü 'hukuk devleti' denen şey, devletin tüm yasalarıyla birlikte hukukun evrensel norm ve ilkelerine tabi olmasını gerektirir. Diğer bir deyişle o hukuku uygulaması beklenen yargı bile, söz konusu norm ve ilkelerin denetimine tabidir ve bu denetim de toplumsal olarak yapılır. 'Demokrasi' diye bir şey olacaksa, bu yasaları arkasına almış ideolojik bir yargının üstünlüğünü değil, toplumun evrensel hukuk anlayışı doğrultusunda yargıyı eleştirebildiği bir siyasi alan meşruiyetini gerektirir.

Emekli Danıştay Başkanı'nın diğer tespiti ise laiklikle ilgili... Buna göre "Cumhuriyetimizin özü ve ulusal yaşamımızın temeli olan laiklik ilkesini... zaafa uğratacak hiçbir düzenleme" yapılamazmış. Laikliğin farklılıklar arasında bir hakemlik kurumu olduğunu, yani 'laik' geçinenlerin bizzat kendi inançlarına mesafe almaları gerektiğini kavramamış gözükten bu önerme, laikliği gerçeklerle ilişkisi olmayan bir 'ideal kimlik duruşu' sanmakta... Aksi halde devletin Diyanet İşleri üzerinden Sünni İslamı denetlediği ve tanımladığı; Sünnilik dışındaki İslami inanç sistemlerinin bizzat devlet tarafından tanınmadığı; İslam dışında olanların ise eksik vatandaşlık haklarına razı edildiği ve bu durumun yüksek yargı sayesinde 'hukuksallaştığı' bir sisteme 'laik' demenin gülünçlüğü herhalde her yargı mensubu bilirdi. Demek ki emekli Danıştay Başkanı'nın "ulusal yaşamımızın temeli" olarak gördüğü 'laiklik' epeyce farklı bir anlayış. Anladığımıza göre bizim cumhuriyetimiz gerçek bir laiklik ilkesine değil, ideolojik olarak kimlikleşmiş ve dolayısıyla iktidar alanına dönüşmüş kendine has bir düzenlemeye dayanmakta ve buna 'laiklik' demektedir. Söz konusu 'laikliğin' cumhuriyetin 'özü' olması ise değişmesi istenmeyen bir otoriter siyaset zemininin varlığına işaret etmekte...

Gerçek reformlar gerçek itiraflarla başlar. Bazen de insanlar farkına bile varmadan itiraflarda bulunurlar.

Emekliliğin bu itirafları çoğaltacağını gördüğümüze göre, bence en doğrusu bir erken emeklilik kampanyası...

14.05.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasetten darbeye...

Etyen Mahçupyan 21.05.2008

'Normal' demokrasilerde bürokrasi mensuplarının fazla konuşması beklenmez. Sonuçta toplumun tercihleri doğrultusunda oluşan parlamento ve hükümetin belirlediği ilkesel sınırlar içinde görev yapan bir memurlar kadrosundan söz ediyoruz. Batının liberal sistemi bu bürokrasinin sadece bir bölümüne belirli bir farklılık kazandırmıştır. Yargı bürokrasisinin, seçilmiş olanların da sorumluluğunu hatırlatacak ve denetleyecek bir biçimde siyasi ve ideolojik tercihlerin 'üzerinde' birtakım evrensel ilkelere göre tavır alması beklenir. Böylece bir anlamda kendi relativist zihniyetinin olası sonuçlarından ürken liberalizm tedbir almış olmaktadır. Herkesin

kendi ahlaki bakışına sahip olabildiği bir dünyada topluma zarar verebilecek muhtemel ahlaksızlıkların önünü alma işlevi böylece yargıya yüklenmiş olmakta. Ancak yargının bu işlevi yerine getirebilmesi için farklı ahlak(sızlık) anlayışlarını ima eden farklı ideolojik bakışlardan olabildiğince uzaklaşması, yani nötr bir evrenselliğe dayanması gerekir. Bizde ise 'normal' bir demokrasinin olmadığını artık biliyoruz... Bizdeki yargı nötr bir evrenselliğin değil, devletin resmî ideolojisinin sözcüsü olduğu için, ağzını kapalı tutmayı da pek bilmez. Hukukun adli süreçlerle sınırlı olmayıp, doğrudan siyasi mesaj vermeyi de içerdiğini düşünecek kadar kendilerini ideolojik mücadeleye kaptırmışlardır. Bu belki de hayırlı bir durum...

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tuzla'yı görmek

Etyen Mahçupyan 21.05.2008

Köşe yazarlığının kolay tarafı bu işe soyunmuş olanların bir süre sonra her konuda fikir söyleme meşruiyetlerinin doğması ve işin tehlikeli yanı onların da kendilerini her konuda anlamlı fikir sahibi sanmalarıdır. Bu psikolojik tuzağın uç noktasında ise, okuyucunun kendi görüşlerini 'beklediğini' sanan ve her yazısını yeni kostümüyle sahneye çıkan deneyimli star havasıyla yazanlar bulunur. Diğer taraftan bütün köşe yazarlarını hastalanma süreci içindeki hafif psikopatlar olarak resmetmek hakkaniyetli olmaz. Söz konusu algılamamanın dışında duranlar ise genellikle kendilerini belirli konulara sınırlayarak bunu becerirler. Bu nedenle köşe yazarlığının kritik dengesi yaşanmakta olan olaylarla, bizlerin ilgilendiği olaylar arasında kurulur. Köşe yazarı her konuyla ilgilenmediği gibi, ilgilenmediği konuyu da görmezden gelebilir. Bu açıdan rahat bir meslek dalıdır... Bir yandan sırf aynı konuları yazdığınız için sıradan okuyucudan biraz daha fazla olan bilgi parçacıklarını daha 'derinlikli' gözükten bir değerlendirmeye oturtabilirsiniz. Öte yandan da yine sırf aynı konuları yazdığınız için okuyucunun sizden beklentisi bir süre sonra standartlaşır ve bakışınızı kimikleştiren bir algıya dönüşür. Belki de esas rahatlatıcı olan budur... Çünkü kimliklerimizin buharlaştığını hissettiğimiz oranda sarıldığımız cemaatsel kimliklerin karşısında, kişiliğimizden hareketle ürettiğimiz ve giderek 'kendimize' mal ettiğimiz bir sahne kimliğimiz vardır artık.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yargıya meşruiyet fırsatı

Etyen Mahçupyan 21.05.2008

Türkiye'deki iktidar mücadelesinin rejim üzerinden yapılması en fazla yargıyı yaralamış durumda. Çünkü askerın muhtıra alışkanlığının veya yasa dışı çetelerin ürettiği şiddet ortamının varlığı telafi edilemez şeyler değil. Bu müdahaleler demokratik süreci aksatsa veya durdursa da onun var olma yeteneğini ortadan kaldırmıyor. Nitekim söz konusu girişimleri bertaraf ettiğiniz anda yeniden 'sanki hiç bir şey olmamışçasına' demokrasiye dönüş mümkün olabiliyor. Ancak yargı aynı konumda değil... Çünkü yargı oyuna müdahale ederken oyunun kurallarını da o anda ve istediği gibi değiştirebilen bir hakeme benziyor. Anayasa Mahkemesi'nin 367 kararında olduğu gibi, toplumsal temsilin anlamını gözden kaçırarak, demokratik teamüllere

saygı göstermeyen ve evrensel hukuk normlarını terk edebilen bir yargı, sadece siyasetin doğal akışını değiştirmiş olmakla kalmayıp bundan böyle siyaset yapılmasını da anlamsızlaştıran bir ideolojik tasarrufta bulunmuş oluyor. Çünkü liberal demokrasi denen rejim, hukukun bütün siyasi ve ideolojik yaklaşımların 'üzerinde' olmasını, yani ne yürütmenin ne de resmî ideolojinin etkisinde kalmamasını gerektiriyor. Yargının bunu beceremediği, dahası kendi isteğiyle bir ideolojinin siyasetine arka çıktığı durumlarda, hakemin de takımların birinde oyuncu olduğu garip bir 'maça' çıkmış oluyorsunuz. Bu durum hakemin hakemlik yapamadığını, dolayısıyla da meşru bir hakem olamadığını gösteriyor. Nitekim bugün Türkiye'de yargının durumu bu.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hangi uygarlıkmiş bu?

Etyen Mahçupyan 23.05.2008

Bakanın tepkisi çok doğru: Niye şimdi? Başsavcı iddianamesini yazmış, Anayasa Mahkemesi davayı açmış, suçlanan taraf mazbut bir tutum içinde savunmasını vermiş, her şey uygarlığımızı temsil ettiği anlaşılan yargı mekanizmasının istediği gibi yürümekte. Durup dururken ortalığı kızıştırmanın, hükümeti komplo ile suçlamanın, perde arkasında süreklilik kazanmış olan darbe sürecine dolaylı destek anlamına gelebilecek bir açıklama yapmanın işlevi ne? Demek ki işler istenildiği gibi gitmiyor... Demek ki bu arada öyle bir şey oldu ki, yargının tarafsız kalmasını ima ediyor. Aksi halde Yargıtay Başkanlar Kurulu'nun tarafsızlığı bahane ederek eleştirilmekten gocunduğunu, böylesine siyasi bir metinle ortaya koymasının anlamı olamaz. Söz konusu yeni olay muhakkak ki Anayasa Mahkemesi Raportörü Osman Can'ın başörtüsü yasağını kaldıran anayasa değişikliklerinin hukuki açıdan meşru olduğunu ortaya koyan rapordur. Çünkü bu rapor fazla bir mütalaaya meydan bırakmayacak şekilde söz konusu değişiklikleri durdurma talebinin reddedilmesi gerektiğini ima etmekte. Nitekim topluma hâkim olan kanaat, eğer hukuk dünyasını tatmin eden bir gerekçelendirme ile yapılmazsa, aksi bir davranışın siyasi tasarruf anlamına geleceği ve bunun da bağımsız 'olamayan' bir yargıyı ifade edeceğidir. Diğer taraftan AKP'nin kapatılması istemi ile dava açmış olan Başsavcı'nın neredeyse bütün delilleri başörtüsü yasağının kalkmasına yönelik beyanlardan oluşmakta.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cumhuriyet olamayan cumhuriyet

Etyen Mahçupyan 25.05.2008

Yıllar önce Sovyet sistemini gerçek yüzüyle ortaya koyan olağanüstü bir belgesel izlemiştik. 'Sıradan Faşizm' adını taşıyan film totaliter yönetimin günlük hayatı nasıl tahakküm altına aldığını göstermekten öte, faşizan düşüncenin nasıl sıradanlaşıp düzeysizleştiğini neredeyse gülünç denebilecek örneklerle gözler önüne seriyordu. Yaşanan şey 'sosyalizm' adı takılmış olan faşizmin ideolojik olarak doğallaşması ve toplumu sanki alternatifsiz bir ahmaklığa mahkûm etmesiydi. Türkiye zihniyet açısından Rusya'ya son derece benzeyen bir ülke... Bizde de kendimize özgü adlar taktığımız ama aslında faşizan olan rejimlere bariz bir yatkınlık var. Ruslar

'sosyalizm' kelimesinin ardına sığınarak kendi faşizmleri ile yüzleşmekten on yıllar boyu kaçtılar. Ne yazık ki bizde de bazı kişi ve kurumlar bunu 'cumhuriyet' kavramı üzerinden zorlama gayreti içindeler. Buna göre 'cumhuriyet', devletin ve onun has oğlanlarının doğruları bildiği, halkın ise kendisini bu doğrulara göre değiştirme görevini yerine getirdiği ölçüde 'vatandaş' olabildiği rejimin adı... Dolayısıyla da seçimle iktidara talip olan siyasetçiler ve bir bütün olarak yasama organı, gerçekte kerhen tahammül edilen bir nifak potansiyeli olarak algılanmakta. Yasamanın siyaset dışı kılınması ise en azından rejimin 'imajı' açısından sorunlar taşıyor, çünkü meşru bir yürütme mekanizması oluşturmayı zorlaştırıyor. Çare, herkesin bildiği gibi, siyaset alanının hiyerarşik olarak ikiye bölünmesi ve ekonomi gibi basit ve 'teknik' meseleleri siyasetçilere bırakırken; kimlik, vatandaşlık ve ideoloji gibi 'temel' meseleleri yürütme bürokrasisinin ve yargının uhdesinde tutmakta araniyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Darbenin çaresizliği

Etyen Mahçupyan 27.05.2008

Bu topraklar cumhuriyet rejimi ilan edildiğinden beri hiç yaşamadığı bir kırılma ile karşı karşıya. Tek parti döneminin anlayışını yansıtarak, resmî ideoloji ile beslenerek ve darbelerle tahkim edilerek günümüze kadar gelmiş olan bürokratik vesayet artık taşınmaz hale gelmiş durumda. Askerî bürokrasinin yanına yargıyı da alarak bir tür perde arkası yasama ve yürütme işlevi gördüğü ülkemizde, cumhuriyet rejiminin bir türlü demokrasiyi içselleştirememesinin maliyeti doğal olarak bu kurumların sırtına yükleniyor. Dolayısıyla 'olması gereken' cumhuriyet rejimi açısından bakıldığında söz konusu kurumların giderek bir meşruiyet sorunları var. Sorun tabii ki bu kurumların var olmalarıyla ya da yapmaları gereken asli işlevlerinin niteliği ile ilgili değil. Sorun bu kurumların 'var olmayı' bazı ideolojik işlevlere dayandırmaları ve asli görevlerini bu çerçevede ifa etmeleri. Diğer bir deyişle Türkiye'de asker ve yargı demokratik cumhuriyet rejimlerinin çizdiği kurumsal tutum ve işlevleri yapma görevine razı gözükmüyorlar. Hatta tam aksine bu tutum ve işlevleri kendilerine göre yorumlayarak totaliter bir rejimin ima edeceği tarzda kullanıyorlar. Bunu yapmanın meşruiyeti ise Cumhuriyet'in ve ilkelerinin korunmasına dayandırılıyor... Ne var ki böyle bir yaklaşım bizzat Cumhuriyet'in gayri demokratik niteliğinin ısrarla savunulmasından başka bir şey ifade etmiyor ve söz konusu kurumlar da gayri demokratik bir konumu kendi 'öz' nitelikleri olarak sunmaktan gocunmuyorlar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürtçe eğitim şart!

Etyen Mahçupyan 28.05.2008

Modernist yönetimlerin vazgeçilmez tutkusudur eğitim... Hele yönetici elitin daha 'gelişmiş' sayıldığı, halkın ise cahil ve 'geri' görüldüğü ülkelerde eğitim neredeyse kutsal bir ritüel halini alır. Bu durumda yapılacak şey gerekirse zor da kullanarak halkı bir an önce eğitmekten ibarettir. Ne var ki bu ülkelerden hiçbirinde bu eğitim stratejisi başarılı olamamıştır. Sorun temel eğitimde değildir... Genelde okuma yazma oranı ve okul yılları yükselmiş, genel kültür seviyesinde bariz bir artış olmuştur. Ancak yönetimin hayal ettiği cehaletten kurtulma

hali gerçekleşmemiştir. Çünkü modernist yönetimler eğitimin gerçek hayatın kazandırdığı deneyim, sağduyu ve kültürel etkileşim karşısında ne denli zayıf kaldığını bir türlü anlayamamışlardır. İnsanların eğitilerek resmî ideolojiye yaklaştırılmaları ancak bu kişilerin zaten resmî ideolojinin kültürü içinde kimlikleşmeleri halinde mümkün olabilir. Aksi halde verilen eğitim yabancılaşmanın tohumlarını atar ve bir süre sonra istenilenin tam tersi bir sonuçla baş başa kalırsınız... Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim seferberliği de teknik açıdan epeyce başarılı olmuş, ancak bu başarı ideolojik açıdan bakıldığında hüznü bir yenilgiyi ifade etmiştir. Bugün muhafazakâr kesim geçmişe nazaran hem nicel hem de nitel açıdan çok daha eğitilmiş. Bu eğitim muhafazakâr kesim içinde bir sekülerleşmeye de yol açmakta... Ne var ki söz konusu sekülerleşme yönetimin hayal ettiği üzere otoriter laikleşme yönünde olmuyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vatandaşlığa davet

Etyen Mahçupyan 30.05.2008

Cumhuriyet rejimi ta baştan itibaren Kürtler'in yoğun olarak yaşadığı bölgelere ikircikli yaklaştı. Yatırım yapmadı, okullaşmayı engelledi, kültürel faaliyetleri yasakladı... Tedirginlik o boyutta idi ki, daha Cumhuriyet kurulurken 'Türkler ve Kürtler' diye kullanılan klasik söylem birkaç yıl içinde unutulmakla kalmadı, devlet 'Kürt' diye birilerinin varlığını bile reddetti. Bu olay Kürtler'in belleğinde neredeyse kendi kimliklerinin kurucu unsuru haline gelmiş durumda. Eğer toplumsal kesimleri 'Türkler' ve 'Kürtler' terimleriyle ifade edeceksek, yaşanan olay 'Türkler'in' 'Kürtler'i' kullanması ve bir kenara atması olarak anlaşılmakta. Bu ise sadece çıkarıcı bir güç siyasetine değil, ahlaki bir tutuma işaret etmekte. Dolayısıyla özellikle Güneydoğudaki Kürtler'in, yani geçmişte Ankara ile dirsek teması içinde yeni bir yurt kurma hayalinin yaygın olduğu bölgede yaşayanların bugün devletle temel bir meseleleri var. Kısaca söylemek gerekirse onlara göre ortada apaçık bir adaletsizlik bulunmakta ve bunun giderilmesi artık bir siyasi mücadeleyi gerektirmekte. Çünkü işin özünde Kürtler kendilerini kimlik olarak bile unutmaya cüret eden bu 'devlete' güvenmiyorlar... Arka plan bu olduğunda post modern dönemin getirdiği yeni bakışların Kürtler'i nasıl etkilemiş olduğunu da anlamak zor değil. Bugün kimlik arayışı tüm dünyada hem bir tür merak ve hobi, hem de siyasi bir kurgu ve mobilizasyon aracı. PKK'nın ilk kurulduğu yıllarda Kürtler arasında bile ne denli etkisiz olduğunu hatırlayanlar, böylesine haksızlığa uğramışlık hissine rağmen, salt şiddet üzerinden giden siyasetin Kürtler'e pek anlamlı gelmediğini de teslim etmek zorundalar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Faşizmin payandası

Etyen Mahçupyan 01.06.2008

Son dönemde en hayırlı gelişmelerden biri, geçmişte soldan gelen bazı insanların ağzından çıktığı için duyulmayan bir gerçeğin artık herkes için apaçık bir olguya dönüşmesi. Bu gerçek CHP ve Baykal'ın oportünist bir devletçiliğin ötesinde herhangi bir siyasi misyonunun olmadığı ve siyaseti laiklik üzerinden gasp edilebilen

bir imtiyaz alanı olarak tasavvur ettiğidir. Dolayısıyla CHP'nin 'sol' olup olmadığı gibi bir tartışma bugün artık epeyce gülünç kaçmakta. Çünkü sol ve sağ sonuçta toplumla temas kurabilen, temsil yeteneği içinde belirli kesimlerin tercih ve duyarlılıklarını siyasete taşıyan hareketleri ima eder. Buradaki vazgeçilmez koşul kamusal alanda karşılıklı konuşmaya, tartışmaya ve kendini sınamaya hazır olma halidir. Diğer bir deyişle ister sağ ister sol olsun, siyasete talip olan, kendisini siyasetin içinde yoğuran ve geliştiren partilerden söz etmek durumundayız. Oysa CHP siyasetin anlamsızlaşmasını, daralmasını, hatta buharlaşmasını isteyen bir tutuma sahip... CHP için 'siyaset' denen şey, devlet üzerinden kamusal alanı olabildiğince daraltmayı ve böylece rakiplerini diskalifiye ederek ayakta kalmayı ifade ediyor. Bazı gözlemciler örneğin son kurultay konuşmasında Baykal'ın iktidar olmaktan tek kelimeyle bile söz etmemesini yadırgamıştı... Oysa sözünü ettiğimiz CHP türü siyasette esas amaç iktidara gelmek değil. Çünkü bu zihniyete göre iktidar zaten devlet bürokrasisine ait.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bataklığın içinden

Etyen Mahçupyan 03.06.2008

Yargının içine düştüğü durumdan çıkması pek mümkün gözüküyor. Kapatma davasına girildikten sonra yarı yolda tereddüt etmek, yenilgiyi kabul etmek ve hem kişisel kariyer hem de ideolojik açıdan tasfiye olmak anlamına gelecek. Siyasetin dışından yapılan her türlü darbeci müdahalenin meşruiyeti ancak başarılı olursa ve gerçek işlevi kısa zamanda 'unutulursa' mümkün olabiliyor. Yargı da bugün içine düştüğü bataklıkta bunu umuyor... AKP'nin kapatılacağı, yeniden oluşmamasının garanti altına alınacağı ve toplumun da buna sessizce razı gelip hayatına devam edeceği bir yakın geleceği hayal ediyor. Aksi halde şimdilik ayaklarının gömüldüğü çamurda yavaş yavaş batacağı açık...

Bu durum ideolojik söylem açısından da yargıyı sıkıştırmış durumda. Baştaki muhakeme ne ise, hiç taviz vermeden aynen tekrarlamaktan başka alternatif yok. Çünkü daha mantıklı ve toplum tarafından kabul edilebilir bir pozisyonun 'geri adım' olarak değerlendirilmesinden korkuluyor. Öte yandan şu anki söylemin ötesinde bir bakış üretme kapasitesinin varlığına dair hiçbir belirti yok. Nitekim Yargıtay Başsavcısı'nın esas hakkındaki mütalaasında bir yargı mensubunun ağzından çıkması hasebiyle tarihe geçmesi şart olan görüşler var. İleriki nesillerin okuyup da nasıl bir geçmişten geldiklerini anlamaları için...

Başsavcı'nın en müthiş önermesi muhakkak ki demokrasiye ilişkin olanı. Buna göre "partilerin kapatılması çoğulcu demokratik sistemin kendini koruma araçlarından" sayılmalıymış ve suç niteliği taşımayan eylemler bile partiler için yasak olma niteliğini sürdürebilirmiş.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yargının şiddet siyaseti

Etyen Mahçupyan 04.06.2008

Yargıtay Başsavcısı'nın AKP'nin kapatılma davasına ilişkin esas hakkında mütalaası, rutin bir yargı sürecinin parçası olduğu için çok da önemsenmedi. Sonuçta zihniyet belli, amaç belli, işlev belli... Diğer taraftan Türkiye'yi yöneten anlayışın sergilenmesi açısından bu mütalaa son derece yararlı. Modernleşmeyi hedef alan, 'çağdaş' olmak için elinden geleni yapan taze bir cumhuriyetin daha bir yüzyıl bile geçmeden temel bürokratik kurumları itibariyle nasıl totaliter bir anlam dünyasına gömüldüğünü görüyoruz. Demokrasiyi ve hukuku sahiplenmesi gereken yargı kurumunun, devletçi rejimi koruma uğruna nasıl mantıksal zafiyete düştüğüne ve bizzat bu zafiyeti bir 'kimlik' haline getirdiğine tanık oluyoruz. Tüm siyasi ve ideolojik tarafların üzerinde ve dışında olması gereken yargının, tam aksine bu taraflardan biri haline gelmekle kalmayıp, söz konusu kurumsal siyaseti bir imtiyaza dönüştürdüğünü fark ediyoruz...

Sonuçta elde kalan, demokrasi adını hak etmeyen bir vesayet rejiminin ille de 'demokrasi', üstelik 'çoğulcu demokrasi' olarak adlandırılması için harcanan bir boş çabadır. Çünkü küreselleşen dünya artık demokratik norm ve standartları Türkiye'nin insanları için de anlamlı ve erişilebilir kılıyor. Bu toprakların insanların özgürlüğe ve hakkaniyetli bir rejime layık olmadıkları söylenemeyeceğine göre, onlara böyle bir rejimi hak görmeyen bürokratik vesayet kurumlarının 'çağdışı' olduklarını, pozitivist bir irticai hayalin peşinde koştuklarını ve çareyi topluma yabancılaşmakta aradıklarını, kısacası kurumsal meşruiyetlerini yitirme tehlikesi ile karşı karşıya olduklarını söylemekte yarar var.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sevan sadece Sevan değildir

Etyen Mahçupyan 01.07.2008

Post modern felsefenin en popüler dışavurumlarından biri muhakkak ki altında 'bu bir pipo değildir' yazan pipo resmidir. Artık hiçbir şey görüldüğü gibi değil, çünkü artık her şeyin kendi gerçek işlevinin dışında bir kullanımı var. Artık her şey siyasi, çünkü her şeyi kendi siyasetinizin parçası kılabilirsiniz. Bugünlerde de bir 'Sevan' konusu var... Ülkenin tanınmış entelektüellerinden Sevan Nişanyan kendi ifadesiyle karısının bazı kadınlara yönelik gayri ahlaki davranışlarına yaptığı uyarılar sonuçsuz kalınca 'şiddete şiddetle karşılık vermek yerine' bir jest yapmış ve karısının hak ettiği jestin de onun başına bir kavanoz dışkı dökmek olduğunu düşünmüş.

Yaşananların arka planına tam olarak vakıf olmamız tabii ki mümkün değil ama bu davranışı onaylayacak herhalde kimse bulunamaz. Nitekim Nişanyan da bu arka plandan dem vurmakla birlikte, eleştirilerin ifade ettiği ilkesel duruşa tamamen katılıyor. Meselenin bundan sonrası bir yönüyle karı/koca ilişkisi, başka bir yönüyle de adli bir vaka. Öte yandan ülkemizde özellikle erkek şiddeti epeyce yaygın ve bu tür bir eylemin bir aydın tarafından yapılması tabii ki bu konuda duyarlılık sahibi insanlar tarafından kınanmayı hak ediyor.

Ne var ki olay burada bitmiyor, çünkü 'Sevan sadece Sevan değil'... Kimliği, kişiliği ve siyasi duruşuyla kullanılmaya çok müsait bir araç. Dahası adam 'Yanlış Cumhuriyet' diye bir kitap yazmakla kalmamış, şimdilerde de Ermeni cemaatinin gazetesi olan Agos'a yazıyor. Anlayacağınız artık Sevan istese de sadece Sevan olamaz. Bu durum kendisinin son günlerdeki popülerliğinin ve cazibesinin nedenini ortaya koyuyor.

Öte yandan yaptığı hareketin de yenilir yutulur yanı yok. Nitekim olay ortaya çıktığında Agos içindeki kadın arkadaşlarımızın 13'ü, altına herkesin imza atacağı bir kınama metni kaleme almışlardı. Ancak metnin son

bölümü kınamanın ötesindeydi: Nişanyan'ın işten atılmasını istiyorlardı. Gazetenin yayın yönetmeni olarak benim tavrım ise kınamaya katılmakla birlikte, bu olayın siyasallaştırılmasında üretilen taleplerde bir sınırın olması gerektiği ve bu sınırın bir gazetenin yazı işlerine müdahaleye izin vermediği şeklindeydi. Aslında olay bu noktadan sonra doğrudan Nişanyan'ın eylemine yönelik bir kampanyaya da dönüşebilirdi ama öyle olmadı... Agos aleyhine bir kampanyaya girildi. Çünkü 'Agos sadece Agos değildi'... Orası ideolojik olarak ele geçirilmesinde manevi anlamlar olan bir kale idi...

Feminist arkadaşların bir bölümü imzacılara söylemeden olayı internet sitelerine aktardılar, benim kendilerine el yazımla yazdığım bir paragraflık yazının içinden bir cümleyi çekip yeni bir bildiriye koydular ve Agos'un 'bu yönetimini' şiddetin destekçisi olarak gösterdiler. Bunlar olurken söz konusu 13 kişiye gösterilen metinle, kınama mektubunun bile aynı olmadığını, ilk metnin Nişanyan'ın işten atılmasını içermediğini öğrendik. Ayrıca Nişanyan Bilgi Üniversitesi'nde de ders veriyordu ama kimse üniversiteyi bu kişiyle ilişkisini kesmesi için kınamıyordu. Dahası Nişanyan'ın Agos ile ilişkisini kesmesini isteyenler arasında Bilgi'de hocalık yapanlar bile vardı...

Benim yanıtlım Agos'un son sayısında görülebilir... Kendilerine feminist diyen bu arkadaşlar ahlakçılığı öne çıkarırken gayri ahlaki bir siyaset stratejisi izlemeyi kendilerine yedirebildiler. Doğru bir pozisyondayken yola çıkıldığında her türlü aracın meşru olacağını söyleyen otoriter zihniyetin cazibesine kapılıp gittiler. Kimlik sahibi olmanın ille de olumlu bir kişilik ima etmediğini, her kimlik altında her türlü insanın olabileceğini, kendi zihniyetlerinin ise esas olarak kimliklerinde değil, siyaset biçimlerinde ortaya çıkacağını bilemediler.

Demek ki 'feminizm de sadece feminizm değil'... Önemli olan sizin hangi zihniyette bir feminist olduğunuz. Bugün Türkiye'de sol pozisyon her alanda ikiye bölünmüş durumda. Bir yanda demokrat zihniyet etrafında yeni bir solu arayanlar, öteki yanda ise eskinin otoriter zihniyeti içinde cemaatleşip kendi konumlarına militanca yapışanlar var. Birincisi önce insan sonra erkek, kadın, işçi, köylü olmayı önemsiyor. Diğeri ise insanları haklı/haksız, doğru/yanlış kategorileri içinde tanımlamakla kalmıyor, kendi kimliklerini de bu özcü ve püriten bakıştan hareketle üretiyor. O nedenle ilkinde her türlü mağduriyeti ve onun arka planındaki derinliği, diğeri ise tanımlanmış 'kıymetli' mağduriyetlerin araçsal siyasetini buluyorsunuz. Feminizm de bunun dışında değil... Umarız onlar da konuşmaya açıktırlar ve öncelikle kendi içlerine dönüp feminizme bir de demokrat kadınların aynasında bakarlar...

01.07.2008

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Feminizmin sıkıntısı

Etyen Mahçupyan 13.07.2008

Aktivizm yakaladığınız ipin peşini bırakmamayı gerektirir. Hele toplumun geneline ulaşamayan, topluma dokundukça marjinalize olma tehdidi altında kalan bir ideolojiniz varsa... Türkiye'deki feministler de 'dışlerine göre' bir konu bulunca kaçırmak istemiyorlar. Bu nedenle Agos gazetesinde köşe yazarlığı da yapan tanınmış

bir erkeğin eşine yaptığı bir hakaret eyleminden hareketle kendi konumlarını kamuoyu önüne getirmeye çalışıyorlar. Doğrusu bu en doğal hakları... Ne var ki önemseydiğiniz bir meseleyi kamusalılaştırmak bir siyaset eylemi ve bunun da izlenmesi gereken ahlaki kodları var.

Taraf

gazetesinde makaleleri çıkan Ayşe Gül Altınay ve Tennur Koyuncuoğlu olayı sadece çıkış noktasındaki eylem üzerinden tanımladıkları için temsil ettikleri hareketin son olayda sergilemiş olduğu performans hakkında pek fikir sahibi değiller anlaşılan. O nedenle bazı noktaların üzerinden bir kez daha geçelim: Söz konusu hakaret eylemini Agos gazetesinde 'normal' karşılayan veya kınanmaması gerektiğini düşünen kimse yoktu. Öte yandan 13 imzalı kınama metninin de çoğunlukla gazete dışından insanları içerdiğini ekleyelim. Ayrıca bu metinde eylemi yapan köşe yazarının işten atılması veya 'cezalandırılmasına' ilişkin bir cümle de yoktu. Bu cümleyi feminist arkadaşlar Agos gazetesinde çalışan insanların imzalarını aldıktan sonra eklediler... Yani onları düpedüz kandırdılar. Ardından henüz gazetenin çıkmasını ve bizim tepkimizi beklemeden, bir bildiri ile Agos aleyhine kampanyaya giriştiler. Böylece her türlü aracı 'kutsal' bir amaç için mubah sayan otoriter zihniyetin içinden baktıklarını ortaya koydular. Feminist arkadaşlar söz konusu hakaret eylemini anlamlandırmakla kalmadılar, bunun nasıl cezalandırılması gerektiğine karar verdiler ve üstelik bunu kendileriyle kurumsal hiçbir bağı olmayan bir yayının organından talep ettiler... Böylesine küstahça bir tavrın aslında aktivist eylem biçiminin parçası olduğunu söyleyenler çıkabilir. Ancak her siyaset kendi iç ahlak anlayışı ile ayakta durur ve onun içinden algılanır. Agos'un karşısında da, kendi yargılarından son derece emin olan, bu yargıları kategorik kimlikler üzerinden tanımlayan ve başkalarına ne yapmaları gerektiğini söyleyip aksi halde onları da cezalandırmaya yeltenen bir anlayış vardı. Agos'taki sert yazı da bu nedenle yazıldı... Meselenin teorik kısmına gelirsek, Altınay'ın yazısında feminizmin çıkış noktasının "kimse kadın veya erkek doğmaz, toplumsal süreçlerle erkek ve kadın olunur" önermesi olduğu söyleniyor ve ardından da bu meseledeki 'failin' farklı bir erkek olma seçeneğine sahip olduğu vurgulanıyor. Bu iyi bir çıkış noktası... Anlıyoruz ki genetik olarak erkek veya kadın olarak doğmuş olsak da 'nasıl' bir erkek veya kadın olacağımız bizim elimizde. Bunun anlamı zihniyet olarak birbirinden farklılaşan birçok erkek ve kadının olacağıdır. Söz konusu zihniyetlerden biri demokratlık ise, bir diğeri de otoriterlik... Öte yandan hepimizin karşı çıktığı kültürel kodların ve karşımızdaki 'erkeksi' dünyanın hamurunu yoğuran da aynı otoriter zihniyet... Bu durumda 'dünyayı değiştirmek' demokrat zihniyet üzerinden bir kadın/erkek ilişkisi üretmek isteyenlerin demokratlık kriteri üzerinden saf tutmaları gerekmez mi? Diğer bir deyişle şiddet kullanan erkekler ne denli hedefse, şiddet kullanan kadınlar da o denli hedef sayılmalıdır. Çünkü 'erkeksi' dünyanın yeniden üretimi tam da bu kadınlar sayesinde oluyor. Bu ise tekil olayları kategorikleştirmeyip 'anlamaya' çalışmayı ima eder. Ancak bu da yeterli değil... 'Dünyayı değiştirmek' isteyenlerin kendilerinin de demokrat olmaları gerekiyor. Ne var ki demokrat olmak doğrudan siyaset biçimimizle ilgili bir husus. Savunduğumuz fikir bizi demokrat yapmaz... Onu nasıl savunduğumuz bizi diğerleri nezdinde demokrat kılar. Buradaki 'nasıl' nihayetinde nasıl bir erkek veya kadın olduğumuzu da belirler. Maalesef feministler kendi mağduriyetlerini evrenselleştirerek erkeği de kadını da kategorik hale getirmiş, neredeyse özcü bir siyasetin konusu kılmış durumdalar. Ama ne yazık ki kendileri demokrat zihniyette değiller... Hak aramayı bir tür militanlığa dönüştürmekle kalmıyor, bunu da açıkça saldırgan bir modalite içinde yürütüyorlar. Sonuç kaçınılmaz olarak marjinalleşme, ama aynı anda 'bileylenerek' safları sıkıştırmak oluyor. Bu ise marjinalleşmeyi daha da arttırıyor... Böylece feminizm anlama faaliyetini anlamsız kılan, yakaladığını cezalandırma peşinde bir toplum polisliğine dönüşürken, aynı zamanda entelektüel ve ideolojik bir getto yaratıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Müptezel solun kişiliği

Bazen bir olayın, sizi de içine alan bir çatışmanın gerçek yüzünü anlatmak için onca çaba harcar ama gene de insanlara tam olarak ulaşamazsınız. Genellikle çok yönlü ve çok katmanlı bir olaydır karşınızdaki... Bu katmanları ayırttığınızda öznel olduğunuzu, kendi hiyerarşinizi başkalarına kabul ettirmeye çalıştığınızı söylerler. Yapacak şeyiniz yoktur... Size tavır almış olanların ahmakça bir adım atıp kendilerini ele vermelerini beklemekten başka. Bu mutlu olay geçen pazar oldu... Nişanyan'dan *Agos*'a uzanan çekişmede gerçek meselenin aile içi şiddet falan olmadığı, doğrudan *Agos* yönetiminin yıpratılmasını ve belki de bir vesile ile uzaklaştırılmasını hedeflediği belliydi. Ama bunu bizim söylememiz 'aile içi şiddeti' benimseyen biri olmakla suçlanmaya kadar gidebilirdi. Neyse ki Yıldırım Türker *Radikal2*'de 'Simgesel dışkı olayı' başlığı ile içi dışı bir, gayet samimi ve düzeysiz bir yazı yazdı da doğrusu ben de rahatladım.

Türker'in yazısını henüz görmeyenlerin bu önemli itirafı elde edip saklamalarında yarar var. Çünkü Türker şöyle diyor: "Evet, *Agos*'u bir 'kale', bir 'kurtarılmış bölge' olarak görüyorsak, şıpnışı kotarılvirmiş vahşi iktidar diline karşı alabildiğine hassas olmak zorundayız." Sözü edilen iktidar dili *Agos* yönetiminin ve doğal olarak benim dilim... Buna karşı hassas olmak gerekiyormuş çünkü *Agos* bir 'kale', bir 'kurtarılmış bölge' imiş... Ancak ne yazık ki bu 'kale' olma durumu sadece bir hayal, çünkü ne *Agos* yayın ve yönetim kurulunun ne de benim Türker'le aynı ahlaki konumu paylaşmadığımız açık. Nitekim yazar *Agos*'un benim 'ikbal kapım' olmadığını hatırlatmayı borç biliyor. Dahası o ikbal kapısına nasıl tutunmuş olduğumu da "Hrant'ın bütün dünyaya açık odasına yerleşip oradan doğru üretilen sözü bir post bekçiliğine dönüştürme" olarak tanımlıyor. Buradan hareketle de sergilemekte olduğu pespayeliği iyice abartarak benim 'sağcı liberal' olduğumu kendince 'kayda geçiriyor'...

Böylesine garip bir kıskançlığın ve muhtemelen birikmiş nefretin nedenini merak ediyor insan... Garip, çünkü her şeyden önce işin temelinde bir de maddi hata var: Benim *Agos* hisselerimin aslında Dink ailesi talep ettiği anda iade edileceğini gazetede herkes biliyor. Diğer bir deyişle 'kaleyi' yeniden sahiplenmek, 'kurtarılmış bölgeyi' bir kez daha zaptetmek son derece kolay. Aileye söylersiniz olur biter... Ama anlaşılan Türker bu ihtimali düşünemeyecek kadar kendi kötücüllüğünün şehvetine kapılmış. İçinde biriktirdiği ve artık zaptedemediği kini bu kez ağzından kaçırırvermiş. Gönlünün çöp torbasından her biri pislige bulaşmış kelimeleri avuç avuç alıp etrafına saçmayı marifet sanmış. Bilememiş ki, bütün bu pisliğin ortasında devinip dururken, o ağzından çıkanları yüzüne gözüne bulaştırmaktan başka bir şey yapamamış... İşin gülünç yanı bana hakaret etmeye çalışırken *Agos*'u korumaktan söz etmesi ve bunu Hrant'ın adını kullanarak yapacak kadar riyakârlaşması. Kendisini 'kirli siyasetin' dışında duran, mazlumdaki yana siyasetini tavizsizce sürdüren 'hiç yaşlanmayan bir taze gelin' sanıyor herhalde...

Yıldırım Türker'i anlamak kolay... Ne yürüyen tartışmaya dahil olabilecek yeterlilikte bir entelektüel kapasitesi, ne de bu tartışma ile yüzleşecek ahlaki formasyonu var. Bildiği tek şey hakaret olduğunu sandığı kelimeleri iğrenç çağrışımlarla yükleyerek okuyucunun başından aşağı boca etmekten ibaret. Öte yandan bütün bunların 'sol' adına yapılıyor olması sizi şaşırtabilir... Ama Türkiye'de bir de böyle bir sol var. Ahlakçılığı bayrak yaparak ahlaksızlığı meşrulaştıran, samimiyeti beceremediği için bel altından vurarak 'kale' zapt etmeye heveslenen, toplumla kuramadığı insani ilişkiyi kendi cemaatinin çöplüğünde aradığı ölçüde marazi hale gelen müptezel bir sol... Yıldırım Türker bu akımın gerçek temsilciliğini kimseye bırakmak niyetinde gözüküyor. Gelecek nesiller müptezel solun taşıyıcı kişiliğini merak

ettiklerinde onun yazılarına dönecekler ve kendisini pürüzsüz ve lekesiz sanan bu ‘sol’ duruşun gerçekte nasıl bir eziklik, kavruklu ve aşılanma olduğunu ibretle kaydedecekler.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ergenekon: Biraz da gülelim!

Etyen Mahçupyan 23.07.2008

Modernleşmenin en belirgin niteliklerinden biri muhakkak ki sekülerleşme. Ancak bu bizdeki laiklerin sandığı gibi dindarlıktan uzaklaşmayı değil, zihnin berraklaşmasını, nesnel bakabilme yetisini elde etmesini ima ediyor. Din bu berraklığı engellediği zaman sekülerlik açısından bir sorun yaratabilir, ama benzer bir kafa karışıklığını gayet ‘laik’ olarak da yaşamak mümkün. Türkiye’deki modernliğin de en ironik ve mizahi tarafı laiklerin sekülerleşmemesi, yani gerçekliğe açık yüreklilikle bakabilecek bir zihinsel formasyon geliştirememeleri oldu. Ne var ki yeni bir nesille birlikte bu kabuk kırılmış ve açılan çatlak gerçek bir aydınlanmayı ima etmeye başlamış gözüküyor. Bu durumun en belirgin niteliği geçmişte normal ve makul gözüken birçok söz ve davranışın bugün düpedüz gülünç olduğunun ortaya çıkması... Bir süreden beri devlet adamı ciddiyeti içinde laf etmeye çalışanların düştüğü hüznü hal bunun örneklerinden biri.

Ergenekon da haliyle bu acıklı konumun parçası... Şimdiye kadar sırf askerleri kullanan ve kendi içlerinde geliştirmiş oldukları dili anlamlı, gerçekçi ve doğru sanan bazı insanların şimdi sivilleri de içlerine almak zorunda olduklarını düşünün. Darbe yapmak üzere yola çıkan, ama ‘Ergenekon Analiz, Yeni Yapılanma ve Geliştirme Projesi’ adlı belgede söylendiği üzere “entelektüel birikimli, yaratıcı, güvenilir insan kaynaklarından” yararlanmanın şart olduğunu da idrak etmiş bir örgüt bu... Dolayısıyla beklenen şey de örgütün entelektüel dünya ile ilişkiye geçmesi ve onları kendi saflarında kullanması.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

TSK’yı bunaltan değişim

Etyen Mahçupyan 25.07.2008

Silahlı Kuvvetler’in çok kısa bir zaman aralığı içinde art arda dört şok dalgası ile karşılaştığı bir dönemden geçiyoruz. Bu şok dalgalarının her biri farklı düzlemlerde yaşanmakta, ama birlikte ele alındığında epeyce travmatik bir sonuca işaret etmekte.

İlk mesele modernist ideolojilerin işe yaramadığı bir tarihsel anda küresel siyasi durumun da radikal bir biçimde değişmesidir. Tek parti döneminin mirasçısı olan ve soğuk savaş yılları içinde kültürel yapılanmasını olgunlaştıran TSK’nın, demokrasinin insan hakları ve vatandaşlık üzerinden kurgulanmasını yadırgayacağı açıktı. Onlar için demokrasi, seçim yoluyla gelen makbul bazı siyasi partilerin sınırlandırılmış bir kamusal alan üzerinde tehlike

yaratmayacak tercihler yapabilmesinden ibaretti. Oysa AB süreci içinde somutlaşan günümüzün demokrasi anlayışında, devlete teslim edilmiş bir kamusal alanın varlığını kabul etmek olanaksız olduğu gibi, devletin bu bağlamda yapacağı sınırlandırmaların da herhangi bir meşruiyeti bulunmuyor. Dolayısıyla kendi ideolojik değerlendirmesi açısından darbe yapması gerektiğini düşünen ancak darbe olanakları elinden alınan silahlı bir kurumun ‘iç sıkıntısını’ anlamak kolay. Bunun anlamı TSK içinde darbe heveslilerinin her an olabileceği ve bu kişilerin bizzat orduyu zora sokacak eylemlere girişebileceğidir. Bu nedenle TSK’nın ister istemez içe döneceği ve sivil siyaset üzerinde etkili olamayacağı bir yeni dönemin içselleştirilmesi sorunu yaşanmakta...

İkinci mesele dünyanın sunduğu yeni zihniyet ortamında ve son yıllarda Türkiye’de yaşanan algılama değişimi nedeniyle, askerin siviller üzerindeki yönlendirme gücünün giderek sorgulanabilir olması, hatta meşru bulunmamasıdır. Bu durum askerlerin eğitim yoluyla aldıkları ideolojik kimliğin toplumsal onay bulmamasını ima ettiği ölçüde, genç subayların anlam dünyasını zedelemekte, kafalarını karıştırmakta ve ruhsal dengelerini bozmakta. Ama söz konusu değişim aynı zamanda doğrudan siyasi uzantılara da sahip... Askerlerin siyaset alanı üzerinde etkili olma şansı giderek daha dolambaçlı yolları gerektirmekle kalmıyor, bu etkileme gayretleri toplum tarafından pek ‘kaliteli’ bulunmuyor. Dolayısıyla TSK’nın kurum olarak prestiji her geçen gün ‘normalleşiyor’, asker sorgulanmaya açık sıradan bir devlet kurumu haline geliyor. Buna paralel olarak askerlerin sahip oldukları ekonomik ve sosyal imtiyazların da daha fazla göze battığı, eleştirildiği ve karşı çıkıldığı bir süreçten geçiyoruz.

Üçüncü mesele toplumsal değişimin ürettiği yeni zihniyet ortamının eleştiriye bir değer olarak ortaya koyması ve buna bağlı olarak her toplumsal kesimde devlete ilişkin bilgilenme isteğinin hızla artmasıdır. Öyle ki geçmişte ordunun kontrolü altında olduğu söylendiğinde anında kesilen öğrenme talebi, bugün denetlenemeyen bir dalga gibi tüm toplumu kuşatmakta. Artık herhangi bir bilginin gizliliğine saygı duymak giderek zorlaştığı gibi, söz konusu bilgilerin saklanması ardında güvenlik kaygılarının değil, suistimallerin olduğuna dair epeyce yaygın bir kanı var. Bu durum TSK’nın hiç alışık olmadığı ve nasıl yanıtlayacağını bilemediği bir sorun alanına işaret ediyor. Çünkü bu toplumsal isteğin karşılık bulduğu medya organlarının giderek arttığı bir dönemdeyiz ve en ilginç bilgiler de kaçınılmaz olarak askere ait olanlar... Dolayısıyla TSK içindeki grupların ve tartışmaların deşifre olduğu, kamuya mal edildiği ve ordunun imajının bu yeni bilgiler ışığında yeniden oluştuğu günlerden geçiyoruz.

Dördüncü mesele yukarıdaki tablo karşısında sıkışmış olan TSK’nın toplumu kemalizmin manevi dünyasına davet etme ve destek bulma çabasının da karşılık bulmamasıdır. Üç yıl önceki bir soruşturmanın Ergenekon ile bağlantılı olduğunu reddeden geçen haftaki Genelkurmay açıklaması da “Yüce Türk milletini” yasal ve demokratik tepki vererek orduyu sahiplenmeye davet ediyordu. Ancak aynı günlere denk gelen Atatürkçü Düşünce Derneği’nin mitingine sadece iki bin kişi katıldı... Bir yorum halkın bu derneği artık iyice darbecilikle özdeşleştirdiği olabilir. Ama galiba daha da temel bir süreç işliyor... Türkiye’deki insanların anlam dünyasında ordu da sıradanlaşmış durumda. TSK’nın sahiplenilmesi, bizzat bu kurumun nasıl yapılandığı ve nasıl çalıştığı ile alakalı... Ve belki de bu ‘basit’ halk artık kendisinin ‘yüce’ falan olmadığını, herkes gibi olduğunu ve tam da o nedenle herkes gibi yaşamak istediğini söylemek istiyor.

Üst üste düşen bunca şoku taşımak hiçbir kurum için kolay değil... TSK’nın da zamana ihtiyacı var. Ama bu süreç içindeki kurumsal değişimin toplumun değişme hızının gerisine de düşmemesi gerek. Aksi halde korkulan kaos kapımızın eşikinde demektir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kanalizasyon fareleri

Etyen Mahçupyan 27.07.2008

Kazlıçeşme'nin eski halini bilenler, deri imalathanelerinin mesken tutmuş olduğu o bölgede farelerin de farklı bir kimlik ve görüntüyü ima ettiğini hatırlarlar. 12 Eylül darbesinin hemen ertesinde o piyasada geçirmiş olduğum birkaç yıl, beni de ister istemez farelerle tanıştırmıştı. Derilerin ilk işlemlerden geçtiği, organik niteliklerinin ortadan kaldırıldığı, bir anlamda canlı olmaktan çıkarıldığı 'alt kat', aynı zamanda ürpertici sahneler de sunardı. Gizli bir dürtüyle başınızı kaldırdığınızda, tepedeki demir kirişlerden birinin üzerinde devasa bir farenin sizi iştahla süzdüğünü görebilirdiniz. Belki de o surat, farenin biraz büyütülmüş olsa da doğal haliydi... Ama fare denen yaratığı 'fındık' veya 'tarla' tamlaması içinde hayal etmiş bizler için, bu büyütülmüş suratın kötücül iştahı açıktı. İnsan ister istemez bulunduğu yerden öteye birkaç adım atar ve gözlerini de kaçırarak bu azman yaratığın varlığını doğallaştırmaya çalışırdı. Sanki bu canavarların orada bulunma hakkı en az bizlerinki kadar meşruydu ve bizler bir biçimde onlarla birlikte yaşamayı kabullenmek durumundaydık...

Bu azmanlaşmış hayvanların genetik bir dönüşümün sonucu olarak bu hale geldikleri açıktı. Kazlıçeşme'nin yüzyıllar boyunca deri endüstrisinin ana imalat merkezi olması, su tüketimi çok yüksek olan bu uğraş alanının yeraltında geniş bir kanalizasyon dünyası yaratması ile sonuçlanmıştı. Öte yandan söz konusu kanalizasyon inorganik maddelerle sürekli 'beslendiği' için, akıttığı suların niteliğini de değiştirmişti.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ergenekon ve PKK

Etyen Mahçupyan 29.07.2008

Güngören'deki tuzak bomba birçok kişi için korkulanın gerçekleşmesi senaryosu oldu. Ergenekon tutuklamalarının ardından başlayan süreçte, muhtemelen *Hürriyet* gazetesinin tavrından da umutlanan bazı çevreler iddianamenin yargıya intikalinden geri adım atılacağını veya bu gerçekleşse bile iddianamenin fos çıkacağını beklemişlerdi. Ama basına sızan belgeler meselenin ne denli ciddi olabileceğini ortaya koydu. Çünkü bir yanda TSK Jandarma Komutanlığı mahreçli darbe planları, diğer yanda ise sanki bu planları bire bir gerçekleştirme niyetine sahip bir terör örgütünün silahlı eylem ve hazırlıkları vardı. Ancak en önemli darbe bu iki alanı bütünleştiren telefon konuşmalarının kayıt altına alınmış olduğunun anlaşılması oldu. Çünkü Ergenekon mensuplarının akıl dışı bir müdanasızlıkla, hiçbir çekince duymadan yaptıkları 'değerlendirmeler' meselenin merkezine oturmaktaydı. İşte tam o günlerde bu iddianamenin kabul edilmesi halinde terör

olaylarının başlayabileceğine yönelik gizli kapaklı tehditler ortalıkta dolaşmaya başladı. Amaç herhalde ilgili ağır ceza mahkemesine mesaj verilmesiydi... Ne var ki mesaj yerine ulaşmadı ve henüz doğrudan bağlantı kurmak mümkün olmasa da, Güngören toplu cinayeti yaşandı.

Bu cinayetin Ergenekon bağlamında ne denli anlamlı veya olası olduğunu sorgulamak, bizi hiç de şaşırtıcı olmayan bir sonuca götürüyor. Terörün olasılığı çok açık, çünkü Ergenekon ağının dış çeperi tutuklanmış değil ve her türlü eylemi iştahla yapmaya hazır oldukları da tahmin edilebilir. Bunun nedeni hem bir karşı duruşun sergilenmesi veya intikam alınması olabilir, hem de çeperdeki kişilerin boşalmış olan merkeze doğru hareketlenme için iyi bir fırsat yakalamaları.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özeleştirimi yapıyorum!

Etyen Mahçupyan 30.07.2008

Mütevazı olmak bazen hiç iyi bir şey değil... İnsan ahlaki ve ideolojik bakışı doğrultusunda davranırken meğerse bilmeden ne kötülükler ediyormuş. Bilinçsizliğimi bir arkadaşımın uyarısıyla sonradan okuduğum bir makale sayesinde öğrendim. Fuat Keyman'ın bir önceki *Radikal İki*'deki 'Siyasi krizden çıkabilmek' başlıklı yazısı hem krizden nasıl çıkılacağını hem de söz konusu krize nasıl girildiğini söylemekte. Buna göre "yeni ve toplum yönetimi temelli bir toplumsal uzlaşma" gerekiyor. Keyman toplumsal uzlaşma düşüncesinin, "başta hükümet olan AKP dahil tüm siyasi partiler, devlet elitleri, toplum yönetimi kurumları, ekonomik baskı grupları, toplumsal aktörler ve aydınlar tarafından içselleştirilmesi" gerektiğini vurguluyor. Ancak bu yeterli değil... "Yeni toplumsal sözleşme, devlet elitlerinin ve toplum yönetim kurumlarının kendi öz işlerine dönmelerini... de gerekli kılıyor. Aynı zamanda da, yeni toplumsal sözleşme, ekonomik ve toplumsal aktörlerin ve aydınların, Türkiye'nin demokratik, adaletli ve iyi toplum yönetiminin katılımcı demokrasiyle olanak kazanacağı düşüncesini içselleştirmelerini ve desteklemelerini de şart koşuyor."

Anlayacağınız Türkiye'nin neredeyse tüm siyasi ve sosyal aktörlerinin hem zihniyet hem de siyasi tutum açısından külliyen değişmesi gerekiyor. Dahası bu değişim sırasında her aktörün kendi içinde yeknesak bir yapıya yaklaşması ve her birindeki değişimin de Keyman'ın önerdiği yönde ve iradede olması lazım. Birçoğunuz bunun bilimsel bir analizden ziyade, sosyal bilimciyi 'temiz' tutan afakî bir önerme olduğunu düşünebilirsiniz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kerhen demokrasi

Etyen Mahçupyan 01.08.2008

Hukuki bir görev yaptığı konusunda utangaç bir söz birliği içinde olduğumuz Anayasa Mahkemesi nihayet asli konumunu benimsedi ve hiçbir gocunma yaşamadan siyasi bir karar aldı... AKP'nin kapatılmasına yönelik davanın zaten tümüyle siyasi nitelikte olduğundan kimsenin kuşkusu yoktu. Hiçbir suç işlememiş bir partinin

sırf laikliğı anlama biçimi resmî ideolojiye uymuyor diye kapatılması zaten herhangi bir demokrasi için skandal niteliğindedir. Çünkü siyasi partiler toplumsal değişimi taşımak ve yansıtmakla yükümlüdür ve hiçbir resmî ideoloji de değişmeden baki kalmaz. Dolayısıyla söz konusu ideolojik değişimin toplumsal çatışmalar içermeyen yaşanabilmesi, siyasi partilerin toplumsal kesimlerin değişen kanaatlerini parlamentoya taşımaları ile olabilir ancak... Bu açıdan bakıldığında bizde parti kapatmaları için kullanılan 'odak' kavramı, siyasetin dondurulması, tahakkümü ima eden bir rejimin ilelebet sürdürülmesi isteğini ima eder.

Anayasa Mahkemesi'nin aldığı kapatmama kararı Başsavcı'nın siyaseti rafa kaldırma girişiminin siyaseti sürdürme iradesi ile yanıtlanmasını ifade ediyor. Ne var ki bu iradenin sahibinin kim olduğu konusunda kafamız berrak değil... Çünkü Anayasa Mahkemesi'nin bir 'ortak akıl' mercii olmadığını, cumhurbaşkanları tarafından ideolojik tercihle atanmış, aralarında belki de hiçbir ortak paydanın olmadığı insanların bireysel eğilimlerini yansıttığını biliyoruz. Nitekim laiklik bağlamındaki davalarda şimdiye kadar hep aynı kişileri içerecek şekilde 9'a 2 veya 7'ye 4 dağılımlarla karşılaşılmıştı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ders almak üzerine

Etyen Mahçupyan 03.08.2008

Anayasa Mahkemesi'nin kararının siyasi olduğunu herkes söylemekte ama geçen gün *herTarafta* Mustafa Erdoğan'ın yazısı söz konusu kararın aynı zamanda gayri hukuki olduğunu da bütün çıplaklığıyla ortaya koydu. Anlaşılan o ki Mahkeme ille de bir 'orta yol' bulma konusunda öylesine şartlanmıştı ki, bu zorlama 'uzlaşmanın' bizzat kendi meşruiyetini zedeleme ihtimalini bile göz ardı etti. Bilemiyoruz Mahkeme bu olaydan bir ders çıkardı mı... Çünkü buna benzer bir dava ile daha karşılaşır ve o davayı baştan ilkesel olarak reddetmez ise, Anayasa Mahkemesi'nin hiçbir saygınlığının kalmadığı ve üyeler üzerinde siyasi baskı kurmanın meşru hale geldiği bir döneme gireriz. Dolayısıyla yaşanan süreçten en çok ders alması gerekenin en çok yıpranan olduğundan hareketle, bu listede Mahkeme'nin en başta durduğunu söylemek mümkün.

Öte yandan memleketin laik ve devletçi cenahında AKP'nin ders alması gerektiğine ilişkin epeyce 'heveskâr' bir uzlaşma var. Bu bakışın temelinde Anayasa Mahkeme'sinin AKP'yi laikliğe karşı eylemlerin odağı olarak gördüğü değerlendirmesi yatıyor ve eğer iktidar partisi bu uyarıyı dikkate almazsa başına büyük felaketlerin geleceği söyleniyor. Ne var ki bunu söyleyenlerin içinde pek AKP sempaticisi kimselere rastlamıyoruz. Yoksa AKP karşıtlarının AKP'yi başına bir felaket gelmesin diye uyardığı bir 'iyi niyet' kampanyası mı yaşanıyor? Bu kesimlerin tam aksine AKP'nin yanlış yapması beklentisi içinde siyaset yapmasına alışkın insanlar olarak, bu 'sağduyu' söylemini nasıl yorumlamak lazım?

Aslında yanıt basit.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aman AKP'li gözükmeysin!

Etyen Mahçupyan 05.08.2008

Rejimin AKP'yi sınırlandırmaya, ehlileştirmeye ve hapsedmeye yeltenmesi karşısında, sosyolojik olarak doğal bir gelişme yaşanıyor. Sistemin özgürlükleri ve demokrasiyi hazmedemeyen niteliğini dengeleyecek biçimde, bir anda karşı konumu taşımak durumunda kalan AKP etrafında yeni bir toplumsal uzlaşma ortaya çıkmış durumda. Bu gelişmenin toplumsal değişimin sonucu olarak ortaya çıkan iki dinamiğin birleşmesini ima ettiği söylenebilir. Bunlardan biri muhafazakâr kesimde yaşanan dünyevileşme, sekülerleşme ve dünyaya entegrasyon eğilimidir. Ne var ki söz konusu eğilim dinden uzaklaşmayı değil, yeni bir dindarlık anlayışını ima etmekte. Dolayısıyla da modernleşen, rahatlayan, özgüveni artan ve demokratlığa doğru adım atan bir 'genişleyen cemaat' gerçeği ile karşı karşıyayız. AKP esas olarak 28 Şubat'ın değil, bu değişimin uzantısı. Eğer böyle bir sosyolojik altyapı olmasaydı hiçbir darbe Erbakan'ı yerinden edemezdi.

İkinci önemli dinamik laik kesimin içinde modernliğin sıkışması sonucu yaşanan kırılmadır. Laikliğin bir tür solculuk olduğu sanısı içinde yetişen kuşakların demokrasinin gerekleri karşısında bocalamaları, bu kesimin otoriter zihniyette olanları ile demokratlarını uzlaşmaz biçimde birbirinden ayırdı. Türkiye'de ilk kez demokrat bir siyasi çizginin yeni bir damar oluşturma şansı doğdu ve demokratlığın ancak Türkiye'deki laiklik anlayışından uzaklaşarak mümkün olabileceği gerçeğinin farkına varıldı. Buna karşılık modernist bakışın ötesine geçemeyenler, laikliğin içine daha da sıkıştılar ve giderek daha otoriter bir siyaseti onaylama durumunda kaldılar.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İtiraf ediyorum!

Etyen Mahçupyan 06.08.2008

Galiba artık düzenli olarak *Radikal* gazetesi almamda yarar var, çünkü neredeyse her hafta benimle ilgili bir yazı yayınlıyorlar ve bu da insanın hoşuna gidiyor tabii. Geçen pazar da sağolsun Fuat Keyman yine benden ilham alarak demokratlığın ne olduğunu anlatmış. Söz konusu ilhamın olumlu bir referans işlevi göremeyeceğini benim yazılarımı takip eden okuyucular öngörmüşlerdir. Nitekim Keyman da demokratlığı benim tavrımın zıttı olarak tanımlamış...

Bunun ne denli rahatlatıcı olduğunu herhalde tahmin edersiniz. Çünkü çocukluktan kalma bir durum mu bu bilemiyorum, ama siyasi tavır alma biçimimin pek sağlıklı olmadığını ben de uzun süredir farkındaydım. Bir yandan benzersiz olduğumu düşünüyorum, bir yandan da herkesin bana benzemesi sayesinde bir siyasi hareketin lideri olacağım hayalini kuruyordum. Öte yandan bunun demokratlık olduğundan çok emin olmakla birlikte, yine de kafamdaki kuşkulardan kurtulamıyordum.

Keyman'ın 'Demokratlık mı, totaliterlik mi?' başlıklı makalesi getirdiği açıklıkla beni iki yönden çok sevindirdi. Öncelikle sözünü ettiğim çelişkili ruh halimin gerçek hayatta karşılığının olduğunu anladım. Keyman'a göre 'Etyen Mahçupyan gibiler' diye "belli sayıda yazar ve düşünürü" kapsayan başlı başına bir sosyolojik kategori var ve bu insanlar benim "demokratlık anlayışında ortaya çıkan ve simgeleşen" bir bakışın "körü körüne" taraftarlığını yapıyorlar. Bu tespitin özgüvenimi nasıl yeniden yerli yerine oturttuğunu vurgulamam herhalde gerekmez. Düşündüm de Keyman her hafta bu minvalde bir yazı yazsa, belki bir süre sonra psikoloğuma gitmeme bile lüzum kalmaz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İki PKK'lı bulsak...

Etyen Mahçupyan 08.08.2008

Güngören'deki toplu cinayet eyleminin sanıkları büyük bir hızla deşifre edildi ve yakalandı. Daha doğrusu hükümetin yanıt vermekten imtina etmeye çalışan utangaç tavrına denk düşen polisiye gelişmeler bu noktada... Ancak söz konusu iddiaya inanmak gerçekten son derece güç... Bombayı attığı söylenen kişiye ilişkin bilgilerin resmî iddiayı doğrulamaması, bu kişinin beyanı olarak yazılanların gerçek çıkmaması, sorgulamada bombalama olayıyla ilgili soru sorulmadığının anlaşılması ortada bir garipliğin olduğunu gösteriyor. Acaba Ergenekon'a karşı kapatma davasının yerleştirildiği, kapatılmamanın karşısına ise askerin yumuşamasının konduğu yeni 'dengelerle' söz konusu durumun bir ilgisi var mı? Acaba bu tuzak cinayetin üzerinin 'kabul edilebilir' bir tespitle kapatılması, başka bir ödünün karşılığı mı?

Bu türden kesin ve ağır yargılar için henüz erken... Ama Ergenekon davasında gerçeklerin açığa çıkması yönünde saf tutanların, şimdi başka gerçeklerin yüzeysel bir biçimde kabulünü talep etmelerinin yarattığı hissiyat bu yönde... Bu ikircikli davranışın ardında ille de bir pazarlık olduğunu düşünmemiz için de doğrusu neden yok. Çünkü Türkiye'nin parçalı cemaat yapısı içinde siyasallaşan, ideolojik tutumlarını bu kapalı çevrenin dili üzerinden geliştirenlerin kafalarında belki kendilerinin bile farkında olmadıkları kimlik hiyerarşileri oluşmuş durumda.

Bu genel psikoloji muhtemelen Kürtler'in suçlanmasını mümkün kılan olaylarda çok daha yüzeysel davranışı ima eden bir muhafazakârlık üretiyor. Hakkaniyet ölçüleri, insan hakları gibi kavramlar bu gibi olaylarda anlamlı bir ölçüt olmaktan çıkıyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dehlizin ötesinden bir ses

Etyen Mahçupyan 10.08.2008

Kazlıçeşme'nin farelerini anlattığım geçen haftaki 'Kanalizasyon fareleri' başlıklı yazı ile ilgili olarak çok sayıda mesaj aldım. Ama neredeyse hiçbiri makaleye atıfta bulunurken benim koyduğum başlığı kullanmıyordu... İlginç bir biçimde büyük çoğunluk yazının başlığının 'Ergenekon fareleri' olduğunu varsaymıştı. Bunun nedeni muhtemelen benim kurmaya çalıştığım paralellik değildi... Belki de geçmişte Kazlı'nın fareleri karşısında duyduğum tedirginliğin herkese aşına gelmesiydi bu garip tesadüfün yaratan. Ya da o zamana dek yüzü olmayan hayaletler olarak kavramaya çalıştığımız bazı kemirgen insanların, bu kez tanıdık bir surat edinmeleriydi mesele...

Gelen mesajlarda farelerin hayatına ilişkin öyle detaylar vardı ki, rüyama girecekleri korkusuyla o gece olabildiğince geç yatağa girdim. Uykumda kanalizasyon olduğunu düşündüğüm bir dehlizin içinde iki büküm

yürüyordum. Herhalde kendimi aşırı şartlandırmış olduğum için etrafta tek bir fare bile yoktu. Ancak ben sürekli bir fare korkusu içindeydim... Sanki her dönemeçte, her karanlığın ardında gölgeler dünyasının hâkimi olan bu canavarlardan biri ile yüz yüze gelecektim. Tek bir fare bile görmediğim bu rüyadan zorlukla uyandım... Farelerin olduğu bir dünyada yaşadığınızda, onları görmemenin görmeye kıyasla ne denli korkutucu olabileceğini idrak etmem için gönderilmiş ısmarlama bir rüyaydı bu galiba...

O gece rüya görenin sadece ben olmadığım düşüncesiyle biraz teselli buldum. Örneğin günümüzün şairleri arasında müstesna bir yeri olan Cahit Koytak da kim bilir aynı geceyi nasıl huzursuz geçirmiş olmalıydı.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gül'ün rektör stratejisi

Etyen Mahçupyan 12.08.2008

Son iki yılın yıpratıcılığından en az etkilenen muhakkak ki AKP oldu... Bu partiyi suçlamaya eğilimli olanların büyük prestij kaybı yanında, ilk seçimde oyunu daha da arttırma ihtimali çok yüksek olan hükümetin kaybı çok küçük kaldı. Bu durum yıpranmayı telafi etmek isteyen bürokratik kurumların biraz geri çekildiği bir döneme işaret etmekte. Buna karşılık CHP'nin ise daha da saldırgan olacağını ve kendisine zarar verecek eylemleri arttıracığını öngörmek zor değil. Nitekim rektör atamaları konusunda Kılıçdaroğlu'nun ağzından duyduğumuz sözler, işin düzeyi hakkında yeterli bir fikir vermekte... Geçmişte Sezer'in uygulamalarına cumhuriyet duyarlılığı nedeniyle karşı çıkmadıklarını söylerken, Kılıçdaroğlu cumhuriyetten anladıklarının aslında ayrımcılık olduğunu itiraf etmiş. Bugüne kadarki rektör atamalarının kalibresi yüksek kişilerin seçimini değil, başörtüsü yasağını savunan ayrımcı zihniyeti yeğlediğini açıkça söylemiş...

CHP'yi kendi haline bırakarak biz Gül'ün tercihlerine dönelim ve onun muhakeme tarzını anlamaya çalışalım... Toplam 21 atamada belirli kategorik davranışlar ve belirli istisnalar var. Birinci kategori hem üniversitenin hem de YÖK'ün ilk sıraya koyduğu rektör adayları. Bunlar altı tane ve Gül beşinde (Ankara, Atatürk, Ege, Karadeniz Teknik ve Trakya üniversiteleri) söz konusu tercihi onaylamış. İkinci kategori, üniversitelerin ilk sıraya koyduğu ancak YÖK'ün daha alt sıralara aldığı adaylar. Bu nitelikteki 12 durumdan yedisinde (Boğaziçi, Çukurova, Erciyes, Fırat, Gaziantep, İnönü ve ODTÜ) Gül akademi üyelerinin tercihini, üçünde (Akdeniz, İstanbul Teknik ve Ondokuz Mayıs) YÖK'ün ilk sıraya koyduğu adayı tercih etmiş.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Savaş çıkmış diyorlar

Etyen Mahçupyan 13.08.2008

Ataerkil toplumları en iyi anlatan sözlerden biri 'su küçüğün söz büyüğün' der... Suyun küçüğe ait olması, onun sabretmesini henüz bilmeyen yapısından gelir ama aynı zamanda büyüğün şefkatine, kollayıcı ve koruyucu özelliğine de gönderme yapar. Küçük suyu içerken, büyüğün ona sevecenlikle baktığını hayal ederiz. Öte yandan söz konusu sevecenlik, büyüğü kendi gözünde yüceltir, onun 'iyi' olduğunu kanıtlar... Bu özgüven

sayesinde tümcenin ikinci kısmına daha rahat geçeriz. 'Söz büyüğün' derken, küçüğe ait bunu dengeleyecek artık hiçbir nitelik kalmamıştır. Sözün sınırını biçmek, etkisini tartmak, içeriğini değerlendirmek küçüğe düşmez... Küçük sözün altında ezilir, bir sonraki suyu içmek uğruna kendi sözünü yutar. Ama bu da yetmez, o su için müteşekkir kalması da istenir, çünkü suyun asıl sahibi söz elinde tutandır...

Söz gücün ta kendisidir... Söz değerinin ne zaman ne yapacağını, nasıl yaşayacağını, neleri hak ettiğini söyler. Ataerkil dünya, geleneğin içinden gelen hiyerarşiler sayesinde sözün kimde olduğunu da kendiliğinden belirlediği için, küçük haddini bilir ve kendisinin de büyük olacağı ana kadar bekler. Aile ve cemaat yapılarında işlevsel olan bu sessiz tahakküm dinamiği, modernliğe geçiş sürecinde karakterini de yitirmiştir. Şimdi söz büyüğün olmaya devam etmektedir ama sözün gücü üretmesi kadim bir kabule dayanmaz. İlişki tersine dönmüştür... Artık yaşanan anın ürettiği güç sözün sahibinin de kim olduğunu söyler. Küçüğün ne kadar su içebileceği yine güçlünün iki dudağı arasındadır ama artık suyu şefkatli bir nazarın eşliğinde değil, denetleyici bir sert ifadenin izlemesi altında içmek zorundadır.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Akademik köpük

Etyen Mahçupyan 15.08.2008

Nihayet gazetemiz de Fuat Keyman ile tanışmış oldu. Kendisinin 'Sol, demokrasi ve demokratikleşme' adlı makalesinde iki temel tespit var: "Türkiye giderek ivme kazanan, toplumsal yaşamda yaygınlaşan ve derinleşen bir değişim ve dönüşüm süreci yaşıyor" ve "bu değişim ve dönüşüm yerel, bölgesel ve küresel boyutlarda ortaya çıkıyor ve yaşanıyor." Herhangi bir gözlemcinin hiç risk almadan yapabileceği türden bu önermelerin ne yazık ki açılımı yok... Yani 'nasıl' bir değişim ve dönüşüm olduğu söylenmiyor, toplumu anlamaya yönelik hiçbir ipucu elde edemiyoruz ve karmaşık bir yapı içinde olduğumuzu kabullenmekle yetinmemiz gerekiyor.

Ancak toplumsal değişimi genellenmiş bir halin içine oturtmaya çalışan bu yaklaşımın akademik açıdan da sorunlu olduğu açık. Değişimi bizi aktörleştirerek ve karmaşıklığını bahane ederek siyaset üretmeye çalışmak boş bir hayal olmakla kalmıyor, bu hayalin peşinden gidenler de dışlarındaki gerçekliği anlamakta zorlanıyorlar...

Gerçeklikle bağın bir genelleme üzerinden yapılması, bu yaklaşımın normatif alana kaymasıyla neticeleniyor. Artık olan biteni kavramaya çalışmakla değil 'olması gerekeni' önermekle uğraşıyorsunuz. Akademisyenin marazi bir siyasetçiye döndüğü nokta da burası... Marazilik ise yapılan önermelerin 'yanlış' olmasından değil, 'boş' olmasından kaynaklanıyor.

Keyman'ın bu bağlamda bir 'teorik' üç siyasi önermesi var. Teorik önerme Türkiye'yi açıklamak için merkez-çevre, küresel-ulusal, sağ-sol ve kimlik-vatandaşlık 'eksenlerinin' birlikte kullanılması... Bu eksenlerin niçin dört tane olduğu söylenmiyor.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cemaatçi solun düzeyi

Etyen Mahçupyan 17.08.2008

Murat Belge bir yazısında ulusalcılığın kemalizmle bağlantılı olarak pek düşünölemeyeceğini, her ne kadar bir süreklilikten söz edebilsek de, özellikle batıcılığı şiar edinen kemalizm ile batıyı ideolojik olarak reddeden ulusalcılığın açık bir çelişkiyi ima ettiğini söylemişti. Bu tür dönüşömlerin belki de açıklaması şudur... Her ideoloji birden fazla zihni kabulden ve eğilimden hareket etse de, zaman içinde bu kabul ve eğilimlerin bazıları yerleşik hale gelebilirken diğerkleri tali kalabilir. Değişen koşullar altında ideolojilerin kendi içyapılarındaki önceliklerin ve dengelerin tersyüz olması doğaldır. Mesele her yeni durumda çevre koşullarına adapte olabilmekten, zamanın ruhuna uygun bir ideolojik tutarlılık sergilemekten geçer. Ne var ki bazı ideolojiler zamanın getirdiğı sınava dayanamazlar ve bu yenilgi duygusunu izole etmek üzere kendilerince 'asıl' kimliklerine dönerler. Bugün ulusalcılık da bu akımın takipçileri nezdinde kemalizmin 'asıl' hali, olması gereken şekli veya günümüzdeki görünümüdür. Kemalizmin batıcılığı arka plana itilebilir, çünkü batıcılığın geçmişteki ideolojik ortam nedeniyle eklemlenmiş, dolayısıyla 'asli' olmayan bir nitelik olduğı düşünölr.

Kısacası ulusalcılığın kemalizmin uzantısı, hatta bizzat kendisi olduğı kuramsal olarak savunulabilir bir pozisyon. Esas kritik nokta ise kemalizmin bu yeni halinin zamanın ruhu karşısında apaçık bir ideolojik hastalanmayı ifade ettiğı... Buradan hareketle ulusalcılığın kemalizmin yozlaşması olduğunu ve söz konusu ideolojinin zihniyet dünyasındaki yenilgisinin bu yozlaşmayı tetiklediğini öne sürebiliriz.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sahte dostlar

Etyen Mahçupyan 22.08.2008

Cemil Ertem'in salı günkü yazısı ilginç bir paragrafla sonlanıyordu... "İşte şimdilerde küresel sermaye birikiminin gereğı olarak bir iç temizliğı yapan Türkiye'de, sol da bir iç temizliğı yapmak zorunda. Yoksa şimdi hayatta olmayan bir Ermeni aydın için 'artık atın bu Ermeni'yi, yazmasın' diyen 'solcuları' daha çok üretir bu toplum."

Aynı gün Ertem arayıp olayın tafsilatını ve benzer birçok olayı tanıklarıyla birlikte anlattı. Bu isimleri ve yaşananları aktarmak bana düşmez. Ama Ertem aramasaydı da o son paragrafta verdiğı mesajın özü yeterince açıktı... Söz konusu yazarın Hrant, yazmakta olduğı mecranın ise *BirGün* gazetesi olduğı belliydi.

Bugünlerde Hrant'ı kendilerini temsil eden bir solcu, o geleneğın parçası olarak sunanların; öldüğünde ardından ağıtlar yakıp sahiplenilenlerin; henüz yakın bir geçmişte onu Ermeni olduğı için dışlamaya yeltendiklerini duymaya ne de olsa pek hazır değiliz. Cemaatçi solun ideolojik sıkıntıları ne olursa olsun, ırkçılığı aşmış olduğunu düşünmeye eğilimliyiz. İnsan ilişkilerinin, hele karşınızdaki Hrant gibi biri ise, ideoloji falan tanımayacağını varsaymaktan daha doğal ne olabilir? O sıcaklığı ve samimiyeti görenlerin insanlaşacağını varsaymanın dışında, Hrant'ın 12 Eylül'de işkence görmüş bir solcu olarak hak ettiğı saygının da payı vardır bu beklentimizde.

Ama hayat şeffaflaştıkça yeni dersler de üretiyor... Bunlar bilinmeyen bilgilerin su yüzüne çıktığı dersler değil.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Zararlı bir devlet geleneği

Etyen Mahçupyan 02.09.2008

Yeni Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ eski köye yeni adet getirecek olanlardan değil... Nitekim her ağustos sonu yapılan mutat resepsiyona bu yıl da DTP'lileri davet etmediği gibi, eşi başörtülü olan zevatı da eşsiz davet etmiş. Anlaşılan bu 'devlet' Türk kimliği dışında bir aidiyeti taşıyan insanları ve eşleri başörtüsü takan erkek Türkler'i eşit 'vatandaş' olarak kabul etmiyor. Bu listeye doğrudan başörtülü kadınları da eklediğinizde elde epeyce dar bir cemaatin kalmış olması da bu 'devleti' pek rahatsız etmez gözüküyor. Herhalde şöyle bir beklenti var: Devran dönecek ve bir gün bu topraklarda ne Türk olmayan ne de eşi başörtülü olan hiç kimse kalmayacak...

Bir zamanlar pozitivist tarih yorumu altında aydınlanmacı bir üstünlük sağlayan bu bakışın artık ne denli cahilane olduğunu biliyoruz. Çünkü modernlik de geçici bir durum sadece ve yaşanmakta olan zihnî açılıma adapte olmak zorunda... Bugün Türk olmayan kimlikleri ve başörtüsünü gören devlet, tarihin 'geriye dönemeyeceğine' güveniyor olabilir. Ancak belki de esas cahilane olan tespit de bu nokta ile bağlantılı. Çünkü ulusal aidiyetin dışına taşan kimlikler ve dinsellik üzerinden ortaya çıkan yeni hayat tarzları, tarihin 'geriye' değil, aksine 'ileriye' gittiğini gösteriyor. Basit bir örnek vermek gerekirse, dindar kadınlar hiçbir zaman anneannelerimizin başörtülerine dönmeyecekler ve örneğin Kürtler de hiçbir zaman kendilerini devletin talep ettiği içeriğiyle 'Türk' hissetmeyecekler...

Cehalet normatif isteklerimizde ortaya çıkmaz. Diğer bir deyişle herkesin 'Türk' olmasını istemek cehalet olarak vasıflandırılmaz. Ama isteğinizi gerçeklerle uyumlu olarak sunma uğruna o gerçekliği anlamamaya, çarpıtmaya ve hele kendinizce doğrulamaya kalkarsanız ister istemez devlet olarak sıkıntıya düşersiniz.

Böyle bir sıkışmışlığın dışına çıkabilmenin en basit yolu sizden önce de herkesin 'böyle' davrandığı, devletin 'geleneginin' tam da bu olduğu gerekçesidir. Böylece geçmişteki yanlışın tekrarlanması, ama sırf geçmişte de yapıldığı için 'yanlış' olmadığı türünden bir açıklamaya sığınılması mümkün olur. Ne var ki hayat yavaş olsa da sürekli değişen bir zihnî ortamı ima eder. Geçmişte yanlış olmayan veya tahammül edilebilir bir yanlışlık olarak yaşanan bazı gelenekler, gün gelir tümüyle anakronik hale gelir.

Genelkurmay'ın resmî davetlerle ilgili kullandığı ölçütler de bu sınıfa girmekte. Unutmamak gerek ki ordu müessesesi devletin ayrılmaz bir parçası, devlet ise toplumun kendini yönetme mekanizmasını taşıyan kurumsal çerçevenin adıdır. Diğer bir deyişle orduyu toplumsal özyönetimin, dolayısıyla da toplumsal kimlik çeşitliliğinin dışında tasavvur etmek mümkün değildir. Bazı etnik ve dinsel kimlikleri dışlayan bir ordunun giderek doğrudan 'devleti' temsil etmesi ve bu yönüyle toplum nezdinde yabancılaşması kaçınılmaz olur. Sonuç gerçek vatandaşlarla 'devletin vatandaşlarının' birbirinden ayrımlaşmasıdır ve açıktır ki bunun bir gelenek halini alması 'ulus-devlet' olma niteliğini epeyce zora sokacaktır. Çünkü günümüzde vatandaşlık kavramı giderek ulus-devletten neşet etmiyor... Aksine ulusu, var olan vatandaşın üzerinden oluşturmak ve bunu taşıyabilecek de bir devlet olmak durumundasınız...

Ordunun ve devletin resmî tavrının ardındaki zihniyetin böyle her resepsiyonda deşifre olması, herhalde sorumluluk sahibi bürokratların da hoşuna gitmiyordur. En azından onlar Osmanlı döneminin bittiğini, değişimi olağandışı ve çoğunlukla zararlı sayan, her değişimden sonra çare olarak nizam-ı âleme dönmeye çalışan bir devlet tavrının çok daha zararlı olduğunu idrak etmektedirler. Eğer biraz da bilgili iseler, Cumhuriyet'in bu açıdan Osmanlı'dan hiç de farklı olmadığını, ideolojinin laikleşmesinin ve vatandaşın etnik temele oturtulmasının özde bir değişiklik yaratmadığını, devlet zihniyetinin hâlâ nizam-ı âlemci olduğunu kavramışlardır.

Bu açıdan bakıldığında devletin siyasi geleneğinde gerçekten de bariz bir süreklilik olduğu söylenebilir. Kendi kuruluş idealini hiç değiştirmeyen, vatandaş ancak o idealin içinden kavrayabilen, dahası tüm günlük davranış kalıplarını da buna göre şekillendiren bir devletle karşı karşıyayız. O nedenle de her geçen gün dünyanın sunduğu zihniyet ortamına ve toplumun değişen taleplerine yabancılaşan bir devlet bu... Ordu resepsiyonları söz konusu uzaklaşmanın sembolik göstergeleri sanki... Ortada gerçekten de bir gelenek var, ama bu değişimi hazmedemeyen ve bunun bedelini kurumsal yıpranma olarak ödeyen bir gelenek...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ergenekon: tekmili birden

Etyen Mahçupyan 10.09.2008

Ergenekon çeteleşmesinin deşifre edilmesi ile birlikte, ortada biri taktiksel ve gündelik, diğeri yapısal ve stratejik iki hareket alanının varlığı ortaya çıkmıştı. Yüzeyde toplumsal huzursuzluk ve kargaşa yaratmak üzere cinayetlere kadar uzanabilen ama aynı anda da büyük parasal kaynakları mobilize edip dağıtan bir şebeke bulunmaktaydı. Daha derinde ise AKP hükümetini devirmek ve askerî vesayeti sağlamlaştırmak üzere neredeyse her yıl bir başka darbe girişiminde bulunan bir büyük komplo düzenlemesi söz konusuydu.

Öte yandan bu iki düzlemin birbirini beslediği, hatta tam da bu amaçla planlandıkları bizzat Jandarma Komutanlığı'na ait belgelerde görülmektedir. En tepede muvazzafların görev yaptıkları askerî dairelerin olduğu; altta sivil toplum ağlarını hareketlendirecek 'lobi' adlı bir mekanizmanın işletildiği bir düzenektir bu... Bu iki düzlem arasındaki temas noktası en dar haline getirildiği için, üstteki askerî makamların korunması mümkün olmakla kalmıyor, olayın bir 'sivil' girişim olduğu sanısı da yaratılabiliyordu.

Meseleye çıplak bir biçimde baktığınızda ille de bir '1 numara' aramanın anlamsızlığı ortadaydı, çünkü iddianamedeki sayısız ve birbirini tamamlayan nitelikteki evrak askerî hiyerarşinin pek de dışında durmayan bir darbe arayışının söz konusu olduğunu söylemekteydi. Ayrıca bu çeteleşmenin kendisi için kullanmakta olduğu 'ergenekon' sözcüğünün de

zaten ordu içindeki JİTEM türü enformel ancak bilinçli bir örgütlenmeye verilmiş bir ad olduğuna da dikkat çekilmekteydi. Dahası elimizde bir e-muhtıra da vardı...

Ancak kamuoyu apaçık bir suç örgütlenmesi olan Ergenekon'u TSK'nın dışında tutmak üzere azami gayret gösterdi. Bunda üç farklı unsurun da olumlu etkisi oldu: Her şeyden önce darbe girişimi içindeki subayların halen görevdeki diğer subaylar hakkında pek olumlu düşünmedikleri, yani darbe konusunda onlardan destek bulmadıkları ima edilmekteydi. İkinci olarak Ergenekoncular'ın bu işe muvazzafken girişmelerine karşılık, bu gayretlerinin dar kapsamda kaldığı ve asıl emekli olduklarından itibaren geliştiği izlenimine sahiptik. Nihayet iddianamenin yazarı olan savcı da bu işte TSK'nın 'kurum' olarak dahlinin bulunmadığını söylemekteydi. Gerçi bu son değerlendirme bizzat askerî makamın kendi ifadesine dayanıyordu ama kamuoyu bu basit hukuksal zaafın da üzerine gitmedi

Kısacası Ergenekon süreci boyunca kamuoyu TSK'yı korumak için elinden geleni yaptı... Derken yeni genelkurmay başkanı seçildi ve onun ilk iki icraatını gördük: Hapishanedeki tutuklu Ergenekon komutanlarını ziyaret ve Diyarbakır'da seçilmiş 'sivil toplum' örgütlerini hareketlendirme toplantısı. Bir askerin sanki bir siyasi parti lideri imişcesine bazı toplumsal kurumlarla toplantı yapıp, onlardan siyasi meselelerde eylem talebinde bulunması zaten başlı başına sorunlu bir durum. Ama bunu siyasi sistemimizin sahip olduğu geleneksel zafiyete atfetmek mümkün.

Ancak bu toplantıyı hapishane ziyareti ile birleştirdiğimizde ortaya ilginç bir tablo çıkıyor:

Yoksa Genelkurmay bir yandan toplumu kendi siyasi doğruları etrafında kıvama getirmeye çalışırken, bir yandan da darbe girişimlerinin bir suç olmadığı intibasını vermeyi mi hedeflemekte? Bu birleşim ilginç, çünkü Ergenekon çeteleşmesinin de suç teşkil eden eylemlerini bir yana bırakırsanız geriye kalan 'niyet' bundan pek de uzak değildi. Bu durumda acaba 'yöntemleri onaylamasak da Ergenekon'un hedefini onaylıyoruz' mesajı ile mi karşı karşıyayız?

Kamuoyunun bunca titizlenerek TSK'yı koruma altına almasına, kurumsal olarak zedelenmemesine çalışmasına karşın, Genelkurmay Başkanı bütün topluma 'hodri meydan' mı diyor dersiniz? Eğer böyle bir niyet yoksa söz konusu algılamanın bir an önce giderilmesinde büyük yarar olacaktır. Diğer taraftan eğer askerî makamlardan bu yönde bir düzeltme girişimi gelmez ve hele önümüzdeki günlerde TSK ile Ergenekon arasındaki mesafeyi daha da kısaltan adımlar atılırsa, o zaman ordunun toplumla yabancılaşmasının vahim sonuçlarına herkesin hazır olması gerekir...

Bu noktada medyaya çok önemli bir namus görevi düşüyor. Gördüğünü söylemek, ilgilileri uyarmak ve toplumu karşısına almakla kalmayıp dünyanın genel zihni ortamına da aykırı düşen ideolojik tıkanmalara araç olmamak. Diğer taraftan bazı medya organlarının kendi istekleriyle yeni bir Ergenekon'un odağı haline gelmeye talip olduklarını da görmekteyiz. Türkiye'yi bir akılsızlık ve ahlaksızlık çukuruna doğru çekebilecek olan böyle bir gidişatın durdurulması ise akıllı ve cesur gazetecilere, hukukçulara ve hepsinden öte vatandaşlara ihtiyaç gösteriyor...

Ulus-devletler korku içinde!

Etyen Mahçupyan 14.09.2008

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Ermenistan ziyaretinin hemen öncesinde, Dışışleri danışmanı Ahmet Davutoğlu ile bakanlık mensuplarından Ünal Çeviköz'ün bazı köşe yazarlarını davet ettiği bir bilgilendirme toplantısı olmuştu... Konularına hâkim ve geniş perspektife sahip bu iki bürokratin o günkü analiz ve değerlendirmeleri, muhtemelen katılımcıların düşüncelerinin de epeyce berraklaşmasına katkıda bulundu.

Toplantıda Türkiye'nin son Gürcistan krizinde izlediği stratejinin ana hatları yanında, son dönemde çevremizde gelişmekte olan siyasi durum da ele alındı. Örneğin 11 Eylül sonrasında her ülkenin kendi terör sorunu üzerinden siyaset algılamasına kaydığı; Irak sonrasında her aktörün kazandıkları ile birlikte masaya oturmak istediği ve bu nedenle donmuş krizleri dolaptan çıkardığı; Rusya'nın elindeki kartların hızla biriktiği; Türkiye'nin ise sahip olduğu kartları güçlendirmek ve dolaptan çıkması muhtemel krizleri de birer karta dönüştürmek zorunda olduğu vurgulandı...

Devletleri ellerinde birtakım kartlarla masaya oturmuş olarak hayal etmemize neden olan bu tablo, ulus-devlet dünyasının geldiği noktayı da gerçekçi biçimde betimliyor. Masadaki oyuncuların şöyle bir özelliği var: Her oyun ayrı bir deste ile oynanıyor ama oyuncular bir önce oynanmış olan destenin içinden bazı kâğıtları alıp saklıyor ve herhangi bir oyunun içinde sanki yeni destenin içinden çekmişlercesine masaya sürebiliyorlar. Öte yandan her oyuncu kendi yaptığının diğerleri tarafından da yapıldığını bildiği için, onların ellerindeki geçmiş destelerden olan kartları gayet iyi öngörebiliyor...

Peki, sonuç nasıl ortaya çıkıyor derseniz, kabaca iki büyük sınırlamanın dengesi içinde görece en akıllı davrananın isteğine yakın çözümlerin ortaya çıkma ihtimali artıyor. Fazla dolambaçlı bir cümle oldu ama gerçek bu... Söz konusu iki büyük sınırlamanın biri kaba güç, diğer ise 'zamanın ruhu' da diyebileceğimiz genel meşruiyet algısı.

Ulus-devletlerin prestijli olduğu 'yükselme' dönemlerinde bu iki sınırlama arasında bir uyum vardı. Meşruiyet de otoriter zihniyet içinde tanımlandığı için, çatışmanın ve faydacılığın 'doğal' olduğuna dair kanaat son derece yaygın ve yerleşikti. Ancak günümüzde devletler insan haklarına, çoğulculuğa önem atfeden yeni bir meşruiyet anlayışı ile karşı karşıyalar. Bu durum gücün kıymetini azaltan bir etki yaratıyor ve böylece daha az güçlü ancak daha meşru yollar izleyen ülkeleri mükâfatlandırabiliyor.

Bunun daha dengeli ve akılcı bir dünya ürettiğini söylemek belki mümkün... Ama ulus-devlet dünyasının bir 'bütün' olarak meşruiyetinin ne yöne gittiği sorusu da artık kaçınılmaz hale gelmekte. Çünkü ulus-devletlerin bizzat kendileri otoriter bir zihniyet ortamının ürünleri ve geleceğin dünyasında bizatihi gayrimeşru sayılma ihtimalleri hiç de az değil. Son krizin gösterdiği üzere, ulus-devletlerin davranış kalıpları da bu ihtimali pekiştiren nitelikte... Anlaşıyor ki dengeleri bozmak için çoğu zaman tek bir 'deli' veya 'akılsız' yetiyor ve ulus-devlet yöneticilerinin bu açıdan kusurdan muaf olduğunu söylememiz de pek mümkün değil.

Bütün bu tartışmanın billurlaşıp sıkıştığı yer ise, ülkelerin toprak bütünlüğü 'ilkesine' karşılık kendi kaderini tayin hakkının nerede durduğu. Ulus-devlet bakışı, kendiniz için istediğiniz avantajları diğerlerinden esirgeme mantığına dayandığı için, tarihin bir anında oluşmuş olan devletlerin toprak bütünlüğünü öne çıkarmaya ve kutsallaştırmaya çalıştı. Oysa bu zaten adaletsiz bir başlangıç noktasıydı ve haklıy değil, güçlüyü kayırmaktaydı. Buna karşılık günümüzün 'post modern' dünyasında çoğulculuk toplumsal zeminin esası. Dolayısıyla da ulus-devletlerin tatmin edemediği her kimliğin kendi kaderini tayin konusunda hakları var.

Davutoğlu ve Çeviköz'le geçirdiğimiz birkaç saatin ima ettikleri arasında bunlar da bulunmaktaydı. Ülkelerin birbirlerinin toprak bütünlüğüne 'saygı' duyarken neredeyse yozlaşmaya meyleden bir faydacılığın sesini oluşturdıklarını, diğer taraftan güçlü olduğunu hissedenlerin ceplerinden çıkardıkları kartlarla diğer ülkelerdeki azınlıkların kendi kaderlerini tayin hakkını sahiplendiklerini düşünmeden edemedim. Dünyanın kaçınılmaz bir biçimde azınlık haklarını önemsemeye meylettiği görülmüyordu. Bunun anlamı demokratik olamayan devletlerin 'ulus-devlet' olarak kalamayacaklarıydı...

Toplantıdan çıktığımızda kafamda epeyce berrak bir algılama vardı: Ulus-devletler korku içinde! İçselleştirdikleri 'ruh' zamanın ruhuna hiç uygun düşmüyor... Zihniyet değişimleri ise maalesef geriye dönüşlü değil. Ya demokratlığı hazmeden bir sentez içinde yeni bir 'ulus' ve 'devlet' yaratacaklar, ya da insan doğasının yasaları hükmünü icra edecek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kelebek etkisi

Etyen Mahçupyan 16.09.2008

Kendinden memnun, kendi başarısının farkında olan siyasetçi ve bürokratin toplum önüne çıkma özgüveni de artıyor. Hele bu karşılaşmalarda hoşla giden iltifatların da alınacağını öngörüyorsanız, bu 'medeni cesaretin' sergilenmesi daha da kolaylaşıyor. Dışişleri Bakanlığı bu açıdan rüştünü ispat etmiş olan belki de tek bakanlık. Diğerlerini nereden baktığınıza bağlı olarak eleştirmek çok kolay... Ama sırf muhalefet olsun diye yapılan itirazları bir kenara koyarsak, neredeyse her cenahtan onay alan bir dışişleri stratejisi ile karşı karşıyayız.

Nitekim Bakanlık mensupları da bunun farkındalar ve tadını çıkarmaya çalışıyorlar... Geçen hafta da Ali Babacan'ın bazı işinsanları, eski bakanlık mensupları ve gazeteciler ile biraraya geldiği bir 'bilgilendirme' toplantısı yapıldı. Öncelikle söylemek gerek ki 'imaj' açısından çok cesur ve kendinden emin bir duruş sergilendi. Sadece söylenen sözler açısından değil... Bizzat söyleyenler açısından. Ali Babacan çağrılı olan tüm zevattan daha gençti. Ancak yanında getirmiş olduğu Bakanlık mensupları kendisinden de gençti... Böylece ortalama 30 yaşın altında gözüken bir hariciye kuşağından, biz 50 küsur yaş ortalamalı kuşak Türkiye'nin vizyonunu dinledik.

Bir yıl öncesi ile mukayeseyi temel alan sunumda Babacan yakın çevredeki sorun alanları üzerinde fazla durmazken, Ortadoğu'nun niçin öncelikli olduğuna da hızla değindi ve Dünyaya kollarını uzatan, aynı anda birçok ipin üzerinde durabilen bir Türkiye çizdi. Bir yanda Arap Birliği ve Körfez İşbirliği Konseyi ile ortaklık arayan, öte yanda Afrika'dan Karayipler'e, oradan Hindistan'a "yeni coğrafyalara" giren bir Türkiye... Önümüzdeki dönemde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi adaylığı gündeme gelecek olan, Medeniyetler İttifakı'nın 2. Forumu'na evsahipliği yapacak, Dünya Bankası ile IMF'nin ortak toplantısını misafir edecek bir ülke...

Yakın çevresinde Kıbrıs'tan, Ermenistan'a; Ege'den Irak'a bir dizi sorunu olan bir ülkenin böylesine geniş bir perspektifte davranması birçoğumuza hayalci gelebilir. Kafkasya'da bir 'İstikrar ve İşbirliği' platformu yaratılmaya çalışılması da sözkonusu ütöpik bakışın gidebileceği en 'gerçekçi' nokta olarak değerlendirilebilir.

Ancak yukarda anlatılan perspektifin, Türkiye'nin son beş-altı yılı içinde yerleşen ve derinleşen epeyce gerçekçi bir stratejinin parçası olduğunu görmekte yarar var. Bu strateji basit ama akılcı bir tespate dayanıyor: Dünyanın yeniden düzen aradığı bir dönemde, Batı koalisyonunun en doğu ucunda yer alan Türkiye kısa vadeli birçok riskle karşı karşıya. Çıkabilecek olan her büyük gerilim ve çatışmanın bizler için büyük maliyeti olacak... Buna

karşılık aynı dönem, 'uçta' yer almakta olan Türkiye'ye yeni imkânlar da tanıyor. Yeter ki inisiyatif kullanabilsin ve bu inisiyatifi doğru yönde kullansın.

Bu tespitin bir adım sonrası sözkonusu inisiyatifin barış ve istikrar yönünde kullanılması, kendi çevremizden başlayarak çatışmanın olabilecek en alt seviyede tutulmasını hedeflemesi gerektiğidir... Çünkü Türkiye'nin 'söz dinlenir' bir ülke olması bazılarının sandığı gibi askerî gücüne bağlı değil. Bu gücün günümüz koşullarına yanıt verebilme kapasitesinin çok yüksek olma ihtimali artık yok... Aksine Türkiye'nin gücü, diğer ülkelerin onun üzerinden barış aramalarına bağlı.

Bu bakış son dönemde birbirine bağlı ve birbirini besleyen iki stratejik çizgi üretti. Birincisi yakın çevremizde kategorik sorun alanlarının ortadan kalkmasıdır. Diğer bir deyişle her komşu ülke ile şu veya bu sorun bir süre daha çözülmeden taşınabilir. Ama Türkiye'nin 'kategorik olarak' sorun çözmeye karşı olması mümkün değildir ve çözüm için ortaya çıkacak her fırsat değerlendirilmelidir... Cumhurbaşkanı'nın Ermenistan ziyareti bu nedenle Dışışleri içinde hemen kabul gören ve 'üzerine atlanan' bir adım oluşturdu.

Aynı stratejinin diğer çizgisi ise 'genişleyen halkalar' yaklaşımı... Buna göre Türkiye tüm dünya ile barış ve istikrar ilişkileri geliştiren bir ülke olmak zorunda ve bu yaklaşımını adım adım kendi çevresinden dışa doğru genişletme peşinde. Böylece meselenin ilkesel bir tutum olduğu kanıtlanırken, 'söz dinlenir' bir partner olarak görülme ihtimali de artırılmakta...

Ancak asıl kritik nokta, bu iki yaklaşım çizgisinin birbiri ile bağlantılı hale getirildiği ölçüde yurt içinde 'siyaset' alanını da açması. Genel barış arayışı, komşuları düşman olmaktan çıkarırken, aslında iç siyaseti de rahatlatıyor. Reformların yapılması, özgürlüklerin genişletilmesi kolaylaşıyor.

İronik bir durum ama, Dışışleri'nin Afrika'nın duymadığımız bir yerinde konsolosluk açması, içerde askerî vesayet rejiminin zorlanmasına katkıda bulunuyor. Küreselleşmenin böyle hoş tarafları da var işte...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mutabakatın ulusalı olmaz!

Etyen Mahçupyan 17.09.2008

Ali Babacan ve Dışışleri mensubu çalışma arkadaşlarının geçen hafta İstanbul'da düzenledikleri bilgilendirme toplantısının önemli bir alt başlığı da 'Ulusal Program'dı. Bakanın "gelecek reformların omurgası" olarak nitelendirdiği bu son derece geniş kapsamlı çerçeve belgenin hazırlanma süreci ile ilgili bilgiler, hükümetin dikkatli ve doğru bir tavır sergilediği izlenimini vermeyi amaçlıyordu. Bu yılın şubat ayında AB ile imzalanan Katılım Ortaklığı Belgesi'nin gerekli olan reformları işaret etmesinden sonra hazırlanan taslağa, bütün bakanlık ve devlet kurumlarının yazılı onayı istenmiş ve akabinde 84 sivil toplum kuruluşuna ve 6 siyasi partiye gönderilmişti. Son hali Bakanlar Kurulu kararına muhtaç olan bu Program'a tahmin edileceği üzere CHP ve MHP'den 'reddiye' gelmiş, ancak diğer partilerden görüş alındığı gibi, sivil toplum örgütlerinden de bu ayın sonuna kadar genel bir değerlendirme beklenmekteydi...

Bu sürecin esas amacının örgütlü toplumu ortak bir 'niyet' beyanında buluşturmak olduğu anlaşılıyor. Çünkü sözü edilen 'Ulusal Program'ın hangi somut reformu önerdiği belli değil... Eldeki belge sadece reform üst başlıklarına ilişkin çerçeve referansları ve olası zamanlamayı ifade ediyor. Takvim ise 4 yıl... Babacan çıkış noktasının reform ihtiyacı üzerinde bir mutabakat oluşturmak olduğunu, ancak o zaman söz konusu reformların içeriğine girilebileceğini ve 'ulusal' programa konabileceğini özellikle vurguluyor.

Bu tabii ki doğru bir çıkış noktası... AKP'nin kendi anayasasını yapmaya kalkmakla suçlandığı bir dönemin ardından, belli ki hükümet kendi ulusal programını yapmaya kalkmış gibi gözükmek istemiyor. Ancak bu noktada birbiri ile pek uyumlu olmayan bir varsayım ve bir tespiti dayanma zorunluluğu da hissediliyor... Varsayım Türkiye'de AB üyeliğine ilişkin neredeyse siyaset üstü bir mutabakatın olduğu... Oysa şimdiye kadar bütün hükümetlerin ve bürokratik kurumların kullandığı söylemin aksine, bu alanda ciddi bir rahatsızlık olduğu açık. Çünkü AB yolu tamamen Türkiye'nin müstakbel siyasi sistemi ile ilgili bir dizi biçimlendirme ve yaptırım kriteri getirmekte. Diğer bir deyişle AB üzerine mutabakat, Türkiye'de demokrasinin nasıl anlaşılacağına ilişkin bir fikir birlikteliğini ima ediyor ve örneğin askerî vesayetin radikal bir biçimde tırpanlanmasının tartışmaya açılmasını gerektiriyor. Dolayısıyla da hükümetin 'ulusal program' etrafında aradığı mutabakat, kamusal alan üzerindeki erkin niteliğini belirleyecek bir siyaset hamlesini ifade etmekte. Buna yanıtın da 'siyasi' olacağı kuşkusuz... Nitekim söz konusu programın engellenmesi bir muhalefet siyaseti olarak belirginleşiyor...

Kısacası hükümetin varsaydığı mutabakatın gerçekleşme ihtimali yok, çünkü bunu engellemek epeyce destekçisi de olan bir siyasi tavır. Öte yandan Babacan'ın satır arasında dile getirdiği ve bu durumu belirginleştiren bir de tespit var. Onun sözleriyle "2007 ve 2008'de yaşananlar AB sürecinin ne kadar olmazsa olmaz olduğunu gösterdi." Bu 'yaşananlar' neydi dersiniz? Bakan'ın kastettiği muhakkak ki Ergenekon'dan Genelkurmay bildirisine, oradan skandal niteliğindeki yargı kararlarına uzanan bir 'engelleme stratejisinin' varlığıdır. Darbe bu stratejinin olası sonuçlarından sadece biri... Diğer hedefler ise AB üyeliğine giden yolun kapanmasından muhafazakârları siyasetin dışına itmeye kadar uzanıyor.

Bizzat Babacan'ın değerlendirmesi, AB endeksli bir reform paketi üzerinde açık bir gerilim yaşandığını ve önümüzdeki dönemin ana siyasi malzemesinin bu olacağını ortaya koyuyor. O zaman hükümetin şu anki davranışının kamuoyu oluşturma açısından anlamlı olmakla birlikte siyaset oluşturmak açısından yetersiz olduğunun görülmesinde büyük yarar var.

Yapılması gereken şey, AB sürecini destekleyen tüm toplumsal ve siyasi oluşumlarla açık ve çok aktörlü bir işbirliği platformunun oluşturulmasıdır. Reformların toplumdaki çok daha geniş bir yelpazenin sahiplenmesini gerektirdiği açık... AKP'nin anlaması gereken basit bir gerçek var: Hiçbir toplum ideolojik olarak yeknesak olmadığı gibi, 'ulusal menfaat' diye üzerinde herkesin anlaştığı bir konum da yok. Zaten 'siyaset' dediğimiz uğraş, kendi hedefleriniz etrafında oluşturduğunuz kısmi toplumsal mutabakatları hayata geçirme iradesinden ibaret.

Hükümetin bu basit gerçeği idrak ettiğini gösteren bir stratejisinin olup olamayacağını önümüzdeki günlerde göreceğiz. Öte yandan apaçık bir gerçekliğe de işaret etmeden geçmeyelim: Hükümet bu uğraşında tümüyle samimi... Laik kesimi AB'ye taşımak üzere 'ihale' kazanmış bir hükümetten değil, kendi geleceği için en "akılcı yolu" seçen bir toplumsal kesimden söz ediyoruz çünkü...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi öncesi

Etyen Mahçupyan 19.09.2008

Yargının siyasallaşması dendiğinde normal bir demokraside anlaşılan şey, hükümetin ve güçlü siyasi partilerin yargıya müdahale etmeleri, kendi tercihleri yönünde karar çıkmasını sağlamalarıdır. Bu durum ekonomik ve sosyal hakların sınıfsal bir hiyerarşiyi ima ettiği bütün rejimlerde geçerli... Dolayısıyla sadece liberal demokrasilerin sorunu değil, ama bu tür demokrasilerde çokça karşımıza çıkan cinsten bir durum.

Bu değerlendirmede bariz bir asimetri bulunuyor... Yargının kendi işini yapmaya istekli olduğu, siyasilerin taleplerini davet eden bir tutum sergilemediği; asıl sorunun siyasetçilerden kaynaklandığı varsayılıyor. Aslında genel bir bakışla söz konusu tespit çok da yanlış değil... Gerçekten de Batı tipi yerleşik ve 'olgun' liberal demokrasilerde denetlenmesi gerekenin siyasi yapı olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bürokrasinin ise siyasete mesafe almayı ve kendi kurumsal kültürünü koruyucu bir zırh gibi kullanmayı gelenekleştirdiğı için daha 'masum' olduğu varsayılır.

Ama ya rejim yeterince 'olgun' bir demokrasiyi ima etmiyorsa? Bu durumda her ülkenin kendi tarihinden gelen siyasi kodlar ilişkilere egemen olur. Türkiye'de bu kodun en belirgin tarafı siyasetin niteliksel olarak iki kademeli olarak tasavvur edilmesi ve bürokrasinin daha ideolojik olan siyasi meselelerde bir aktör olarak tasarlanması... Buna göre seçilmiş sivil siyasetçilerin asıl hükümranlıkları ekonomik ve sosyal alandaki üretim ve paylaşım sınırlı. Belki de tam bu nedenle birçok kişi için siyaset, müstakbel rant imkânları uğruna yapılan bir yatırımı ima ediyor ve nitekim siyasete girme hevesi de daha ziyade bu insanlarda ortaya çıkıyor.

Buna karşılık ideolojik tercihlerin belirleyici olduğu meselelerin 'siyaseten' siyasetçinin sorumluluk alanının dışında tutulduğunu görüyoruz. Bu konuların başında ise muhakkak ki Kürt meselesi geliyor... Bu bağlamda yaşananlar ve seslendirilen tercihler bir türlü normal siyasetin parçası olamıyor. Çünkü bu alanda resmî ideolojinin ilelebet sürmesi beklenen ve değişimden hiçbir şekilde etkilenmeyen bazı kabulleri var. Buna göre Kürtlerin kimliksel varlıkları son kertede Türkiye Cumhuriyeti için bir tehdit oluşturmakta. Dolayısıyla ya Kürtlerin asimile olmaları gerekiyor, ya da buralardan gitmeleri... Eşit vatandaşlık temeli üzerinde biçimlenen en masum istekler bile hemen siyasileşiyor, çünkü devlet Kürtleri ideolojik mercek altında 'görüp' tanımlıyor.

Bu değerlendirmenin doğal uzantısı, Kürt kimliğinin dahil olduğu her türlü düşünce ve eylemin devletin değişmez ilkesel bakışı içinde yanıtlanmasıdır. Ne var ki söz konusu işlev seçilmiş sivil siyasetçilere yüklenecek türden değildir... Çünkü onların hem ideolojik güvenilirlikleri az, hem de rant sistematığının sonucu olarak devlet çıkarını arka plana atan bir çizgi izleme ihtimalleri yüksek. Dolayısıyla Kürt meselesi asıl bürokrasinin tasarruf alanı içine girer ve devlet geleneğini taşımakta olan kurumlar bu özel konuları ele alırken aktif birer siyasi aktöre dönüşürler.

Nitekim Türkiye'de yargının asıl işlevi de bu... Devletin 'özde' ilgilenmediğı sıradan birtakım ihtilaflarda yargı da, aynen Batıdaki hemcinsleri gibi davranabilir. Ancak devlet açısından kritik meselelerde, yargının resmî ideoloji doğrultusunda siyasete müdahale etmesi beklenir. Bu nedenle Türkiye'de 'yargının siyasallaşması' denen şey, siyasetçinin yargıya değil, aksine yargının siyasi alana müdahalesini ima eder. Nitekim söz konusu görev o denli hayatidir ki, yargının bizzat sivil siyasi aktörleri de sınırlaması beklenir...

Bugünlerde Kürt kimliğini merkeze alarak siyaset yapan kim bilir kaçınıcı siyasi partinin kapatılması gündemde. Yargının bakışı, geleneğı, zihniyeti ve kendisine yakıştırdığı görev anlayışı ise belli... Diğer bir deyişle yargının davranış kalıpları 'özde' hukuka bağımlı değil. Ortada ideolojik olarak belirlenmiş, sivil siyaseti ve toplumsal tercihleri kısıtlamaya imkân veren bir yasa dili var sadece.

Diğer taraftan toplumsal değişim, resmî ideolojiyi ve bizzat yargının tutumunu da eleştirel mercek altına almış durumda. Artık parti kapatmak o kadar kolay değil, çünkü her kapatma kararı yargının siyasete müdahale etme iradesini deşifre ediyor. Bürokrasinin ideolojik nedenlerle siyaseti tanımlaması, onaylamadığı talepleri öne çıkaran siyasi partileri kapatması, aslında bu ülkede hâlâ demokrasi öncesi bir durumu yaşadığımızı gösteriyor. Adına ne denirse densin günümüzde bu tür rejimlerin, tüm yargı sistemini şaibe altına sokan bir meşruiyet krizine doğru sürüklenmesi ise kaçınılmaz gözüküyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Deniz Feneri aydınlatıyor

Etyen Mahçupyan 21.09.2008

Almanya’da görülmekte olan davanın sonuçlanmasıyla, dedikodudan gerçeğe doğru bir kayma yaşadık. Herhalde Başbakan dahil kimse bu olayın muhafazakârları şaibe altında bırakmak üzere üretilmiş bir komplo olduğunu düşünmüyordur. Deniz Feneri adlı kuruluşun Türkiye’de bir dizi hayırlı işe imza atmış olması durumu değiştirmedigi gibi, ona küresel bir anlam da katıyor. Çünkü dünyanın her yerinde, halktan toplanan bağışlarla finanse edilen kurumların benzer sorunları var. Hiçbir hayır kuruluşunun tüm işlevleriyle resmî olabilmesini mümkün kılmayan bir ortamda yaşıyoruz.

Her şeyden önce hayır kuruluşuna gelen paranın ne denli temiz olduğu sorusu var... Ayrıca bu paranın nasıl alındığının ve sonrasında da nasıl kullanıldığının sorgulanması gerekiyor. Hele Türkiye gibi bir ülkeden söz ediyorsak, karşılığında makbuz almanızın çok zor olduğu bir dizi harcamayı da baştan öngörmek durumundayız. Bunların üzerine ise siyaset biniyor... Sirkülasyon içindeki paranın artması, kuruluşun büyümesi hem parasal rant hem de siyasi nüfuz peşinde olan birçok kişiyi cezbediyor. Teşkilatın büyümesi ile birlikte, hayır işi yapma arzusu sebeplenme dürtüleriyle iç içe geçiyor, çünkü bu arada kurumsal bir hiyerarşi de oluşuyor. Bu hiyerarşi içinde neyin nasıl yapılacağı saptanırken, ‘kimin’ yapacağı da belli oluyor ve çoğu zaman bu konum belirsiz imkânların da kapısını açıyor.

Sonuç olarak bugün karşımızda, çok büyük ihtimalle iyi niyetle başlamış, ancak geldiği noktada Almanya’daki Türkleri hedef alan bir suistimal vakası var. Yapılan tespitlere göre toplanan 41 milyon avronun 24’ü Almanya’da kullanılmış ve bunun da 4 milyonu amaç dışı kanallara akmış. Türkiye’ye gelen 17 milyonun ise 9’unun amaç dışı kullanıldığı tespiti yapılmış. Bu paranın tümüyle birilerinin cebine girmiş olduğunu sanmayın... Çünkü devletin koyduğu kurallarla piyasanın kural dışına kaçma eğilimleri arasına sıkışan her kurum gibi, muhtemelen Deniz Feneri de birçok harcamasını kayda geçiremedi ve şimdi o meblağ bir suistimal olarak gözüküyor.

Diğer taraftan suistimalin olmaması gibi bir durumun da pek gerçekçi olmadığı açık. Böylesine büyük paraların ‘hayır’ adına döndüğü, yani paranın gerçek sahibinin olayı denetleme şansının olmadığı ortamlarda, yasa dışı el koymaların ve paylaşım çekişmelerinin olması kaçınılmaz. Bütün bunların onaylanmasa da ‘doğal’ olarak algılandığı bir dünyada yaşıyoruz ve muhafazakâr kesim de hızla modernleşiyor. Modernleşmeyi bu anlamda kullanmak bazılarını yadırgatabilir, ama bu bütünlüğü olan bir kültürel çerçeve ve muhafazakâr cemaatin içinden de laik kesimle aynı oranda ‘girişimcinin’ çıkması kimseyi şaşırtmamalı.

Asıl mesele ise, tabii ki Deniz Feneri suistimalinin AKP ile ve özelde Erdoğan’la ilişkisi. Çünkü davada adı geçen kişilerin Türkiye bağlantıları arasında Başbakan’ın kişisel olarak çok yakını gibi gözüken insanlar var. O nedenle Erdoğan’ın tereddütsüz bir biçimde bu olayın üzerine gitmesi ve bir an önce sırtındaki yükten kurtulması gerekiyor. Aksi halde başkalarının bulduğu her yeni bilgi, onun saklamaya çalıştığı bir zaaf olarak önüne konacak...

Ancak Deniz Feneri'nin siyasi yönü sadece AKP bağlantısı ile sınırlı değil... Türkiye'deki uzantılar olarak sözü edilen insanların ortaklarından biri de emekli general Yavuz Ertürk'müş. Diyarbakır civarında birçok faili meçhulün sorumlusu olduğu konusunda yaygın bir kanı bulunan meşhur Bolu Tugayı'nın komutanı... AİHM önünde ifade vermediği için Türkiye'yi binlerce avro zarara sokan, ama devletin bunu hesabını sormadığı bir ordu mensubu... Bu bağlantı Deniz Feneri'nin sadece sivil siyaseti değil, onun arka planındaki Ergenekonvari ilişkileri de aydınlatma potansiyeline sahip olduğunu ortaya koymakta. Belli ki bir 'hayır işi' etrafında yapılan örgütlenmenin genişleyen her halkası, hesapta olmayan bir dizi 'hayırsız iş' meraklısını da içine almış.

Bir yanda Başbakan yakınlarının, öte yanda derin devlet bağlantısı doğal olan bir emekli komutanın olduğu bu geniş ağ, Türkiye'deki siyasetin rengini de çok net bir biçimde veriyor. Bunu kavramak üzere Yavuz Ertürk'ün şu anki iş ilişkilerine de bakmak lazım: Bu kişinin tahmin edileceği üzere bir özel güvenlik şirketi var. Ancak aynı zamanda da *Kanal D*'nin haber dairesinde danışmanlık yapıyor...

Tabii yine insan düşünmeden edemiyor: Acaba Deniz Feneri'nin Başbakan'a ulaşabileceği bilgisini Doğan Grubu'na ileten bu danışman mı? Acaba Doğan Grubu bu işin üzerine atlarken, bizzat kendi danışmanlarının da işin içinde olabileceğini düşünmedi mi? Yoksa öylesine bir sıkışma yaşanıyor ki, bile bile derin devlete yanaşmak durumunda mı kalındı?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyaset üzerinden askerlik

Etyen Mahçupyan 23.09.2008

Genelkurmay Başkanı'nın rahatsız edici bulunmayan gazetelerin temsilcilerine verdiği brifingin en can alıcı mesajının 'asker üzerinden siyaset yapmayın' sözü olduğu anlaşıyor. Neredeyse bütün gazeteler haberi bu başlıkla verdiler. Irak, Gürcistan, NATO, PKK meğerse aslında o kadar da önemli değilmiş... Gazetelerin gerçekten askerî konuları es geçerek, siyasi mesajı öne çıkarmaları belki de Genelkurmay'ı iyi tanımaları ile ilişkilidir. 'Asker üzerinden siyaset yapmama' çağrısının bizatihi siyasi olduğunun tespiti ve önemsenmesidir. Dolayısıyla Genelkurmay'ın akreditasyon süzgecinden geçirerek çağırdığı medya mensuplarına önce kendi niyetini samimi bir biçimde anlatacağı farklı bir bilgilendirme yapması gerekiyor.

Ancak böyle bir çabanın sonuç vermesi yine de kolay olmayacak... Çünkü medya mensupları akıl yürütme yetenekleri epeyce gelişmiş olan kişiler. Muhtemelen henüz toplantı sona ermeden niçin 'asker üzerinden siyaset' yapılmaması gerektiğini de sorgulamışlardır. Bu sorunun üzerinde herkesin anlaşacağı basit bir yanıtı var... Asker üzerinden siyaset yapmak doğru değildir, çünkü askerin konumu siyaset dışı kalmasını gerektirir. Ordunun herhangi bir siyasi akım veya ideoloji ile yakınlaşması, bazı sivil siyaset kadroları ile birlikte belirli stratejilerin yürütücüsü olması, bu kurumu 'milletin' parçası olmaktan çıkarır. 'Millet' içinde farklı siyasi tavırların ve ideolojik bakışların olduğu toplumsal bir bütün olduğuna göre, askerin de bu bütünlüğü kuşatacak kadar 'siyaset dışı' olabilmesi gerekir. Oysa eğer asker

üzerinden siyaset heveslileri mevcutsa, bu durum ordunun bazı kadrolarını siyasetin içine çekebilir ve bu da orduyu bir bütün olarak zedeler. Toplumun bir bölümünün siyasetini destekleyen, hatta yüklenen bir silahlı kuvvetlerin, toplumun geri kalanının nezdinde prestij kaybedeceği, giderek meşruiyetini bile kaybedebileceği açıktır...

Bu açıdan bakıldığında Genelkurmay Başkanı'nın son derece doğru bir tespitte bulunduğunu teslim etmek lazım. Siyasetin belirli tercihleri yansıttığını, bu tercihlerin de belirli taleplerle ilişkili olarak öne sürüldüğünü düşünürsek, askerin siyasallaşmasının bazı toplum kesimlerinin somut taleplerinin reddi olarak algılanma ihtimalinin çok yükseleceğini de idrak ederiz. Bir ulusal ordunun toplumun bir bölümünü karşısına alması ise tabii ki kabul edilemez...

Diğer taraftan Genelkurmay Başkanı'nın bu sözü, siyasetçilere de tartışmalarını birbirlerini muhatap alarak yapmaları gerektiğini hatırlatmakta. Diğer bir deyişle iki farklı siyasi yaklaşım arasındaki çekişmenin askeri alet etmeyen bir mecrada yürütülmesi önerilmekte. Bunda da büyük doğruluk payı var...

Ancak bilgilendirme toplantısına katıldıklarında bütün bunları düşünen gazeteciler, herhalde bir adım daha atmışlar ve 'olması gereken bu, ama gerçek ne' diye sormadan edememişlerdir. Örneğin bazı siyasetçilerin asker üzerinden siyaset yaptıkları doğru olmakla birlikte, bunun nasıl 'mümkün' olabildiği sorusu zihinlerini meşgul etmiştir. O zaman siyasetçilere asker üzerinden siyaset yapma imkânı veren şeyin, bizzat askerin siyaset yapma arzusu olduğunu da, tabii ki fark etmişlerdir.

Çünkü o toplantıya katılan herkesin bildiği üzere bu tespit bazı kendini bilmez demokratların uydurması değil. Askerin siyaset yapma isteğinin altında çok derin nedenler var. Bu siyasetin en temel hedefi aslında bizzat kendisi... Yani asker, askerî vesayet rejiminin devam etmesi için; bir anlamda kendi siyasi imtiyazlarına sahip çıkmak üzere siyaset yapıyor. Türkiye'deki cumhuriyet rejimi askeri ayrıcalıklı, siyasetçinin üzerinde bir siyasi aktör olarak tanımlıyor. Tüm ideolojik meselelere ilişkin kararların asker tarafından alınmasını veya dikte edilmesini, hatta bazen uygulanmasını ima ediyor. Bunun da arkasında resmi ideoloji var... Türklük ve laiklik tanımlarından başlayarak demokrasi ve vatandaşlığa uzanan geniş bir yelpazede neyin nasıl olması gerektiğini bilen bir ordu ve bu tercihlere uygun davranması beklenen bir siyaset erbabı öngörülmekte.

Dolayısıyla siyaset 'olması gerektiği üzere' bazı tercih ve talepleri yansıtıyor, ama ana toplumsal meselelerde bunlar esas olarak hep askerin tercih ve talepleri. Kısacası asker zaten siyasetin ta göbeğinde... Kuruluş mantığına gidersek, belki asıl amaçlanan da bu. Ordunun birincil işlevinin söz konusu siyasetin biçimlendirilmesi ve denetlenmesi olduğu bile söylenebilir. Öyle ki 'iyi' asker olmak, belki de söz konusu siyasi işlevi iyi yapmakla bağlantılı...

Siviller asker üzerinden siyaset yapmakla suçlanabilir, ama memlekette bir de siyaset üzerinden askerlik yapmak gibi bir gelenek var...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Makbul gazetecilerin' sıkıntısı

Etyen Mahçupyan 24.09.2008

Genelkurmay Başkanlığı'nın geçen haftaki bilgilendirme toplantısına davet edilen 'makbul gazeteciler' herhalde muhatap oldukları konuşmanın birçok noktasında utangaçça gülümsemek durumunda kalmışlardır. Çünkü bu gazetecilerin de, her ne kadar askeriye tarafından 'makbul' sayılsalar bile, sahip oldukları düşünme ve analiz yeteneklerinden öyle kolayca feragat edeceklerini varsayamayız.

Bu ilginç anlardan biri muhakkak ki Genelkurmay'dan sızan belgelere ilişkin olarak yapılan yorum sırasında yaşanmıştır. Genelkurmay Başkanı'na göre 'bazı kişisel hatalar' olabilmekte imiş ama önemli olan 'bu hatayı arayıp bulup, gereğini yapmakmış'. Nitekim aynı sorun NATO'da da varmış ve bu konuda yapılmış bir çalışmadan da yararlanılacaktı... Ulus-devlet sistematığının ürettiği sahte güvenlik sorunlarını bir yana bıraksak bile, herhangi bir ulus-devletin kaçınılmaz olarak istihbarat güvenliğine önem vermesi gerektiği yadsınamaz. Son kertede çatışmak durumunda kalacak olan devletlerin birbirlerinin askerî yetenekleri hakkında bilgi biriktirmek istemesi ne denli doğalsa, bunu engellemeye çalışmak da o denli mantıklı...

Ne var ki söz konusu açıklama askerî sırlara ilişkin değil... Türkiye medyasına sızmış ve yayınlanmış olan hiçbir askerî sır yok. Burada tartışılan, askerlerin en azından bir grubunun da içinde bulunduğu sistematik darbe girişimlerine ait bilgilerin sızması... Yani askerlerin de dahil olduğu bir anayasal suçun açığa çıkarılması ve dolayısıyla kamuoyunun söz konusu demokrasi karşıtlığının farkına varmasının sağlanması. Diğer bir deyişle ortada büyük bir gazetecilik ve yurttaşlık hizmeti var. Genelkurmay Başkanı ise bu bilgi sızmasının 'kişisel bir hata' olduğunu, önlenmesi gerektiğini söyleyebiliyor. Oysa herhalde 'makbul gazeteciler' bile, asıl söylenmesi gerekenin bu tür darbe girişimlerini yaşatmamak olduğunu akıllarından geçirmişlerdir.

Diğer taraftan belki de o toplantıdaki hazirun, iş bu noktaya varmadan mesleki bir depresyonun eşiğinde çoktan dolaşmaya başlamış da olabilirler. Çünkü Genelkurmay Başkanı'nın konuşmasında öylesine basmakalıp vurgular var ki, duyduğunuz hiçbir şeyin haber olmadığını size söylüyor... Anlaşıldığına göre TSK'nın laik sistem ile ilgili düşüncesi 'dün neyse, bugün de o, yarın da o olacaktı'. Bu cümleyi veri aldığınız andan itibaren 27 Nisan muhtırası ile ilgili söylenen sözü de yadırgamıyorsunuz. Meğerse o bildiri 'TSK adına Genelkurmay Başkanı tarafından' yapıldığı için yorumlanması da söz konusu olamazmış... Nihayet bu tür bildiriler de zaten 'ihtiyaç neyse o yapılır' mantığının gereği imiş...

Yıllardan beri askerler bu tür sözleri bir 'sağlamlık' etkisi yaptığını düşünerek söylüyorlar. Ayrıca muhtemelen stratejik olarak da önlerinde başka bir davranış kalıbı olmadığını düşünüyorlar. Ama bilmeleri gerek ki, 'makbul gazeteciler' açısından bile yarattıkları etki bu değil... Çünkü bu sözler birarada ele alındığında TSK'nın laikliği, siyaseti vesayet altına almak üzere bir ideolojik hegemonya aracı olarak kullanma ve bunun doğrultusunda 'gerekli' adımları atma konusunda ısrarcı olacağı anlaşıyor. Bunun anlamı 'gerekirse' darbe teşebbüsüne de cevaz veren bir siyasi algılama ikliminin ordu içinde devam ettirileceğidir. Aynı anlayış doğrultusunda geçmiş darbelere sahip çıkan, başarısız olanları ise tartışmaktan kaçarak onaylayan bir tavrın sergilenmesi de şaşırtıcı olmaz.

Bu nedenle o toplantıya katılan ‘makbul gazetecilerin’ bile hevesinin bir parça kırıldığını varsayabiliriz. Aralarında darbe destekçileri olmadığı için değil... Günümüzün dünyasında bu işin artık böyle sunulamayacağını, hiç değişmeyecek bir laiklik algısına dayanmanın bir tür dindarlık olduğunu bildikleri için. Oysa TSK’nin modern ve bilimsel olarak sunulmasına alışmış durumdayız... Ama o cenahtan gelen her konuşma ve değerlendirme meselenin farklı olduğunu gösteriyor. Mesele siyaseti ve siyaset üzerinden toplumu esir alan bir vesayet sistematığının deşifre olduktan sonra daha ne kadar sürdürülebileceğidir. Belki toplantıdaki ‘makbul gazeteciler’ bile bu soruyu kafalarında evirip çevirmekten kurtulamamış ve orayı önleyemedikleri bir iç sıkıntısı ile terk etmişlerdir...

Askerlerin askerlik hakkında değil de siyaset üzerine konuştukları, davetli gazetecilerin askerin siyasete bakışını merak ettiği ve her toplantıda aynı şeylerin söylendiği bir uygulamaya akredite olmak istemek de doğrusu garip bir duygu... Bunun dışında kalan bir gazetede yazmak gerçekten de bir imtiyaz...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aranan şeriat bulunmuştur

Etyen Mahçupyan 26.09.2008

Eskiden radyolarda çok sık duyduğumuz anonslardan biri de ‘kan aranmaktadır’ diye başlar ve genellikle bir süre sonra da yüreğimizi rahatlatan ‘aranan kan bulunmuştur’ müjdesini duyardık. Özveriye alışmış bir toplum olarak aranan kanları sağlamakta pek sorun yaşamazdık sanırım. Ancak iş tasavvur ve algılama alanına girildiğinde toplumun kadim niteliklerine pek de güvenmemek gerek, çünkü bu epeyce hızlı değişen bir toplum. Örneğin dinin ve dindarlığın anlamı son yıllarda radikal bir biçimde dönüşmüş durumda. Türkiye’nin Müslümanları kendilerini dindar olarak görmeye devam etmelerine karşın, dindarlıktan ne anladıkları konusunda epeyce şaşkırtıcı adımlar atmaktalar. Alttan gelen, kendiliğinden bir sekülerleşme açılımı içinde, dindarlığın da bireyselleştiğini ve ataerkil kalıpları zorladığını görüyoruz. Muhafazakâr kesimdeki kadın hareketi bu nedenle Türkiye’deki belki de en radikal dönüşümlerden birinin simgeliyor ve başörtüsü –dindarlığı taşımanın yanında- özgürlükçü bir itirazı da ifade ediyor.

Son dönemde yapılan birçok sosyolojik çalışma Türkiye’de dinî bir düzen kurma peşindeki şeriat yanlılarının yüzde üç civarında olduğunu göstermekte. Ne var ki bunlar da laik kesimin hayal ettiği kadar keskin çıkmıyor... Çünkü bu insanların hemen hepsi kendi kabuklarına çekilerek cemaatsel bir düzen içinde yaşamayı, dışarıdan müdahaleyi asgariye indirmek uğruna olabildiğince dışı açılmamayı tercih etmekte. Dinin tebliği büyük kitlelere ulaşmayı değil, yavaş ama emin adımlarla genişleyen bir cemaat yapısını hedeflemekte. Doğal olarak söz konusu cemaatleşmenin getirdiği bir tahakküm düzeni, iç ilişkilerde geçerli bir siyasi nüfuz ve rant var... Ama ne denli zorlarsanız da buradan ülke için tehlike arz eden bir şeriatçı dinamik üretemezsiniz. Çünkü bu ‘şeriatçılık’ kamusal alanı genişleten değil, daraltarak derinleştiren cinsten. Buradan ‘garip’ bir sofuluğu gündelik hayata sokan tarikatlar çıkabilir, ama siyaset çıkmaz. Kamusal alana hitap eden her siyasallaşma söz konusu tarikat yapısını hızla tuz buz edecektir... Ve bunun da nedeni laik kesimin ‘bilinçli’ duruşu değil, bizzat Müslüman kesimin heterojen yapısı olacaktır...

Kısacası Türkiye’de ne geçmişte ne de bugün siyasi bir şeriat talebinin olmamasının nedeni, muhafazakâr kesimin değişime açık olması ve dönemin dindarlık anlayışıyla tatmin olmayarak onu günün zihniyetine uygun olarak

dünyevileştirmesidir. Batı dünyası Anadolu'daki bu 'inanç rahatlığını' anlamakta zorlanır... Nitekim ABD Dışışleri'nin yıllık 'Uluslararası Dinî Özgürlükler' raporunda devletin başörtüsü yasağı kınanırken, 'devlet İslami aşırılıkların karşısında durmaya devam ediyor' denilmekte imiş...

Acaba bu İslami aşırılıklar neler? Toplumsal kökleri nerede? Eğer Ramazan ayında çevreye baskı kuran insanlar veya içki satmayan esnaf kastediliyorsa, bunun yerel iktidar ilişkileri açısından işlevsel bir tepki olduğu ve muhtemelen dindarların çoğu tarafından da onaylanmadığını göz önünde tutmakta yarar var. Öte yandan 'şariat tehlikesinin' daha keskin ve sert örneklerle muhtaç olduğu da açık. Sözümlü ettiğim rapor "ordu, yargı, bürokrasi ve diğer laik grupların, İslami köktendincilik olarak tanımladıkları durumu... 'seküler devlete' karşı bir tehdit olarak algıladığını" da belirtmiş. Dolayısıyla Müslümanların laik sistemi çökertecek birtakım eylem girişimleri olmalı...

Ancak sorun şu ki Türkiye'nin Müslümanları devletin istediği gibi davranmıyor... Devletin istediğinden daha sekülerler... Yeterince şariatçı değiller... Bu nedenle de devlet 'laik düzen' adına süregiden bürokratik imtiyaz ve askerî vesayet sisteminin devamı için aktif olmak zorunda kalıyor. Radyolara 'şariat aranıyor' ilanı verecek değil haliyle... Aranan şeriatı kendisi üretiyor. 28 Şubat'ta yapılan buydu. Terörün 12 Eylül darbesi ile aniden yok olması gibi, şariatçılar da 28 Şubat sonrasında aniden yok olmuştu. Biz o Aczimendileri bir daha görmedik. Sonrasında ise şariat gösterilerini düzenleyenin bizzat 'devlet' olduğu ortaya çıktı. Aynı olayın Ergenekon çerçevesi içinde de denenmeye çalışıldığını ise şimdi öğreniyoruz. Adı dinî olan, ama 'özünde' devletçi ve ırkçı birtakım örgütlerin 'İslamiliğinin' bahane edilerek şariat tehlikesi üretmek istendiğini anlıyoruz.

Bu ülkede demokrasi ve laikliğin önündeki tehlike muhafazakârlardan değil, onları yeterince şariatçı bulmayan laikçi hegemonyadan kaynaklanıyor. Vesayet arzusu o denli derin ki, gerektiğinde darbe yapmaktan, insan öldürmekten çekinmeyen bu kadroların aradıkları şeriatı da kolayca bulmalarına şaşırıyoruz. Ama 'eğitimli' laik kesimin bir bölümünün bu kaba aldatmacaya inanmaya böylesine teşne olmasına ne diyeceğiz? Bilinçli aptallık dışında...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kaybedenin stratejisi

Etyen Mahçupyan 28.09.2008

Başbakan Erdoğan'ın Doğan grubunu hedef alan sert tutumu genel olarak tepki gördü ve hatta bu tavrın basın özgürlüğüne ve demokrasiye aykırı düştüğü söylendi. Ancak mesafeli bir yaklaşımla baktığımızda Erdoğan'ın asabiliğini onaylamak mümkün olmasa da, Doğan grubundaki medya organlarının dramatik abartmalarını ciddiye almak zor.

Diğer taraftan Başbakan gerçekten de tehlikeli bir alana girmişti, çünkü kendisi herhangi bir sivil toplum örgütünün değil, iktidardaki bir siyasi partinin başında. Burada mesele haklı olup olmamaktan ziyade, elindeki iktidar gücünü nasıl kullanacağına ilişkin verilen mesajda. Çünkü Türkiye'de medya şirketleri aynı zamanda devlet ihaleleri peşinde de koşan

holdinglerin parçası... Bir medya grubuna yaptığı gazetecilik nedeniyle karşı çıkarken, onun başka alanlarda ayrımcılığa mahkûm edilebileceğini ima eden davranışlardan kaçınmakta yarar var.

Buna karşılık meselenin arka planına gittiğimizde Erdoğan'ın Doğan grubuna nazaran daha 'temiz' olduğuna dair yaygın bir kanaatin olduğunu gözardı edemeyiz. Bunun nedeni ilan gelirlerinin neredeyse dörtte üçüne hâkim olan bu grubun, geçmişte siyasi iktidarlar üzerinden birçok ekonomik imtiyaz elde etmiş olması. Nitekim bu son gerilimde de Doğan grubunun satın almış olduğu Hilton Oteli arazisine rezidans inşa etme isteğinin etkili olduğu anlaşılıyor. Görünen o ki, bu talebin resmî makamlarca reddedilmesine rağmen ısrarcı olan Doğan Grubu işi hafif yollu şantaja kadar götürmüş. Bunun üzerine zarar etmekte olan CNN-Türk'ün acilen gereksindiği kara frekansını da hükümet engellemiş. Ancak Doğan grubu buna elde tutmakta olduğu Deniz Feneri kartını oynayarak cevap vermiş... Ve böylece Erdoğan'ın ilişkiyi afişe ettiği noktaya kadar gelinmiş.

Ancak olay biraz daha karmaşık... Doğan grubunun geçmişte yakın olduğu ve imtiyaz ürettiği hükümetlerin ortak bir özelliği vardı. Bunlar laik kesimin taleplerini öne alan, bu kesim içindeki dar bir işadamı grubuna çıkar sağlayan 'merkez' iktidarlardı. Taşranın ülkenin batısında yoğunlaşan ekonomik tahakküm karşısında sürekli kaybettiği bir paylaşım süreciydi bu... AKP ise tam tersine giden bir değişim dinamiğinin ürünü. Bu parti Anadolu'da yükselmekte olan yeni bir burjuvazinin ve kentleşmenin temsilcisi. Üstelik AB üyelik sürecinin yaşandığı, küreselleşmenin Türkiye'yi bölgesel olarak dünyaya entegre ettiği bir dönemin içindeyiz. Bunun anlamı AKP'nin taşıdığı yeni ekonomik sınıfın, yerleşik laik burjuvaziye muhtaç olmadan dünya ile ilişki kurmasıdır.

Dahası AB sürecinin çoğulcu demokrasiyi ve çoğunluk iktidarını ima etmesi nedeniyle, söz konusu yeni burjuvazinin uzun süreli bir iktidar olanağı doğmuş durumda. Diğer bir deyişle Türkiye AB çizgisinde kaldığı, demokrasisi sekteye uğramadığı sürece, ekonomik alanın da geçmişe nazaran epeyce farklı bir paylaşım tablosuna yol açması kaçınılmaz. Kısacası demokrasinin yeni bir sınıfsallaşmayı beslediği, imtiyazların artık eski sahiplerine gitmeyeceğini ima eden bir dönemin içindeyiz. Bu durum Doğan grubu ve onun gibi şirketlerin geçici bir yenilgi ile değil, piyasadan silinme tehlikesi ile karşı karşıya olduklarının da habercisi. Çünkü bu şirketlerin hiçbiri bugünlere rekabetçi koşullar altında gelmediler ve dolayısı ile hiçbiri iyi yönetilmiyor...

Söz konusu arka plan Doğan grubunun son dönemdeki gazeteciliğini de açıklıyor... Anayasa Mahkemesi'nin 367 kararını, 27 Nisan'da askerî e-muhtırasını destekleyen, aylarca Ergenekon haberi vermediği gibi, darbe girişimini de küçümseyerek gizlemeye çalışan bu kendine has habercilik, aslında Doğan grubunun ne denli sıkışmış olduğunun da göstergesi. Çünkü bugün basın özgürlüğü ve demokrasi havariliği yapan söz konusu yayın organları, epeyce uzun bir süreden bu yana demokrasiyi rafa kaldıracak bir darbe girişiminin de dolaylı destekçiliğini yapmaktaydı.

Anlaşılan o ki, laik kesim içinde ekonomik avantajlarını yitireceğini anlayan bazı kesimler, demokrasi içinde bir çıkış yolu göremedikleri ve kesin bir yenilgiye doğru gittikleri değerlendirmesini yaparak daha da 'devletçi' bir çizgiye kaymakta beis görmediler. Aslında bu kesimin ille de darbe veya askerî idare istediğini öne süremeyiz. Onların istediği AKP'nin gitmesi ve geçmiştekine benzer bir 'merkez' hükümetin başa gelmesi. Bu alternatifin görünür gelecekte demokrasi içinde olamayacağını anlaşılmaması ise, muhtemelen şimdiki siyasi tercihe ve ona uygun bir 'gazeteciliğe' yol açmış durumda...

Erdoğan ise artık şantaj ve pazarlığa ‘eyvallah’ demeyecek gibi gözüküyor... Bu daha fazla çatışma demek ve seçimlere yaklaşıırken karşımıza muhtemelen bir medya savaşı şeklinde çıkacak...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biraz cesaret...

Etyen Mahçupyan 30.09.2008

Gazetemizin genç kalemlerinden Rasim Ozan Kütahyalı’nın solcuları kızdırmak gibi bir huyu var. Deniz Gezmiş’in babasıyla olan mektuplaşmasını yeniden gündeme getirmesi bazı çevrelerde hiç de hoş karşılanmadı. Çünkü bu yazışma Gezmiş’in epeyce basmakalıp bir kemalist, babasının da İttihatçılığı fazlasıyla çağrıştıran bir ırkçı olduğunu ortaya koyuyordu.

Kütahyalı’nın değerlendirmesi 25 eylülde ‘HerTaraf’ sayfasında Orhan Gazi Ertekin tarafından ele alındı ve yüzeysellikte suçlandı. Ertekin sözü edilen mektuplaşmanın gerçek olduğunu, ama Kütahyalı’nın istediği sonucu üretmediğini iddia etmekteydi. Söz konusu iddia iki teze dayandırılırken, Ertekin solun yıpratılmaması gerektiğini de eklemekten kendini alamamıştı. Çünkü ona göre sol “Türkiye’de ırkçılık ve milliyetçilik karşıtı olan ve kendini yenileyebilir, dönüştürebilir, öğrenmeye ve öğretmeye açık tek gelenek”. Buradaki ‘öğretme’ bir lapsus mudur bilemiyorum ama şimdilik üzerinde durmayalım...

Ertekin yazısında beni de tek satırla konu ederken, *Birgün* gazetesine yönelik ithamlarımda haksızlık yaptığımı söylemişti. Doğrusu ithamlarımdan fazla sert olduğu ve genelleştirici bir nüans taşıdığından ben de hemfikirim. Ama haksızlığın sınırı burada bitiyor... Çünkü esas mesele *Birgün* gazetesinde ve çevresinde ırkçı bir yaklaşıma meyleden ve bunu sol ideoloji ile meczeden insanların barınabilmesidir. Garip olan bu kişilerin varlığı değil... Çünkü ‘sol’ solcuların sandığı gibi bir kültürel kimlik değil, siyasal kimlik. Diğer bir deyişle ahlaki değerler açısından içinde her türlü insan barındırabilir. Sorun bu ahlaki farklılaşmanın bir ‘mesele’ olarak algılanmamasında ve giderek örgütlü ideolojik ‘solun’ genel bir niteliğine dönüşmesinde...

Gelelim Ertekin’in Kütahyalı’ya yönelik itirazlarına... İlk nokta Kütahyalı’nın Türkiye’deki solu tamamen ‘kendine has bir dinamik’ olarak sunduğunu öne sürüyor. Oysa Ertekin’e göre o yıllarda bütün dünya bir ‘68 isyanı’ tecrübesi yaşamakta ve Türkiye solunun da bundan etkilenmemesi olanaksız... Gerçekten de herhangi bir bilimsel disiplinde az buçuk bulunmuş herkes, iç ve dış dinamik etkileşiminin genelleştirilemeyeceğini bilir. Ayrıca bu etkileşimin hiçbir zaman bir uçta tecelli etmediği de açıktır. Yapılması gereken bir toplumsal dinamiğin herhangi bir evresiyle ilgili değerlendirmenin –solcuların pek iyi bildikleri üzere- somut koşulların somut tahlilini içeren bir anlama faaliyetine dayanmasıdır. Doğrusunu isterseniz Kütahyalı da söz konusu yazışmaya dayanarak elinden geldiğince bunu yapmaya çalışıyor... Diğer taraftan dış dinamikten etkilenmeyen bir iç dinamik mümkün olmasa da, bu etkilenmenin yönü, içeriği

ve anlamı iç dinamiğe büyük ölçüde bağımlıdır. Çünkü dış dinamiğin ne ‘söylediği’ içerdeki zihniyetle doğrudan bağlantılıdır. Kısacası ‘68 hareketi’ Batı Avrupa’da yükselmiş ve herkesi etkilemiş olsa da, herkesin ondan anladığı farklıdır ve bu farklılık sizin tarihsel ideolojik birikiminizden bağımsız değildir. Kütahyalı, Gezmiş ve çevresinin bu ‘isyanı’ kendi zihni kabulleri çerçevesinde algıladığını söylüyor. Söz konusu kabullerin ise otoriterliği, faydacılığı, milliyetçiliği ve yabancı düşmanlığını ‘doğal’ olarak bu isyanın parçası kıldığını ortaya koyuyor...

Ertekin’in ikinci itirazı Gezmiş ile babası arasındaki yazışmanın yüzeysel okumasının pozitivistle sonuçlandığı... Ancak ne yazık ki ‘yüzeysel olmayan’ bir okumanın nasıl olabileceğini öğrenemiyoruz. Söz konusu yazışmanın içeriğinin ‘gerçek’ olmakla birlikte, ‘gerçekliği’ ifade etmediği söyleniyor... Oysa tarihsel metinlerin nasıl ‘okunması’ gerektiğine ilişkin kıstaslar çok da karmaşık değil. Metnin hangi koşullar altında yazıldığına, örneğin bir zorlama altında kaleme alınıp alınmadığına bakılır. Ayrıca yazarın niyeti, o yazıyı ‘niçin’ yazdığı, popüler deyimle takiye yapıp yapmadığı başka deliller ışığında anlaşılmalı çalışılır... Ne var ki konumuz bir baba-oğul yazışması... Gerçek düşüncelerin yazılmamasının tek nedeni, bu iki insanın birbirine kasten inanmadıkları fikirleri yazması olabilir ancak... Tabii belki de Gezmiş babasından o denli çekinmekteydi ki, inanmadığı halde onun istediği sözcükleri sıralamıştı... Ya da babası inanmadığı halde oğlunun duymak istediklerini söylüyordu. Ancak bu durumda da her birinin takiyesi, diğerinin sahil fikrini oluşturuyor demek durumundayız...

Ertekin’e göre bu iki kişinin ‘kendilerini savunmak’ üzere yazdıklarından yabancı düşmanlığı üretilemezmiş. Yani ‘kendilerini savunmak’ için mi yabancı düşmanlığı yapıyorlar? Bu saçma önermeyi kabul etseniz bile soru şu: Niçin öyle yapıyorlar? Bu insanların ahlaki değerleri hiç mi yok? Yoksa o ahlaki değerler tam da bu mektuplarda sergilenenler mi?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biraz da samimiyet...

Etyen Mahçupyan 01.10.2008

Sol tartışmasının bugünlerde yoğunlaşmasının apaçık konjonktürel bir nedeni var... AKP iktidarının uzun süreli olma ihtimalinin tetiklediği bir kimliksel ayrışmanın içindeyiz. Sağ liberalizm- kapitalizm- emperyalizm üçlemesinin oluşturduğu yelpazenin içinden algılayan bir sol için hayat uzun süre çok basit oldu. Dindarların gerici, tutucu, bağnaz ataerkil dünyası geride kalmıştı... Mücadele edilmesi gereken karşı siyaset ‘neoliberal’ yaftası altında kolayca toparlanmaktaydı. Öte yandan bu hayali bir düşman da değildi, çünkü liberal siyaset pratiğinin son çeyrek yüzyılda yaşadığı ve kaba bir güç relativizmine yol açan savrulma gerçekten de eleştirilmesi gereken küresel bir duruma işaret etmekteydi. Sol ise zaten ‘evrensel’ olması gerektiğinden de hareketle, kolayca küreselin içine sığıniverdi...

Ne var ki aynı ‘neoliberal’ ve küresel süreç yereli de dönüştürmekte, onu yeniden siyasi bir aktör haline getirmekte idi. Ve sol, aniden karşısında çoktan mahkûm etmiş olduğu ama şimdi başa çıkamadığı yeni bir sağ buldu. Modernliğin kalıcı bir veri olarak kabullenilmesi, modernliği aşan ve dönüştüren yeni siyasallaşmaların anlaşılmasını zorlaştırdı. Günümüzün somut sorunlarıyla bağlantılı olarak tanımlandıklarında özgürlük, eşitlik gibi ideallerin modernliğin ürettiği ideolojiler üzerinden çözümlenmesinin ne denli ütöpik olduğu ortaya çıktı. Örneğin hiçbir kimlikse talebin ‘sınıf’ örtüsü altına girmek istemediği bir dünyada, sol da kendisine yeniden bakmak zorundaydı.

Öte yandan ‘kendine bakmanın’ iki türü vardı... Biri ana kaynaklara dönen, esas kuramın ve denklemlerin devam ettiğini savunma ihtiyacı hisseden fundamentalist bir tavidir ve maalesef Türkiye’deki örgütlü sol da bunu yaptı. Karşılarındaki düşmanı büyütür ve bizzatihi ideolojikleştirerek, kendi sol anlayışlarını meşrulaştırdıklarını ve belki de ebedileştirdiklerini sandılar. Buna karşılık ‘kendine bakmanın’ diğ türü ise kendi ideolojine mesafe almayı ve ona ‘öteki’ üzerinden bakmayı gerektiriyordu. Bunu yaptığınızda modernliğin kendi siyasetiniz ve zihinsel yatkınlıklarınız üzerinde ne denli belirleyici olduğunu da görebiliyordunuz. Eğer samimi olmayı becerebilerseniz, modernlik içinde onu savunan ve ona karşı çıkan iki farklı solun oluştuğunu ve üstelik aynı bölünmenin ‘sağ’ içinde de yaşandığını fark ediyordunuz.

Birinci sol ‘aktivizmin’ peşinde giderken, ikincisi ‘anlamayı’ öne çıkardı. Ne de olsa anlamadığınız bir şeyi değıştirme kapasitenizin sınırlı olacağı da açıktı. Ancak Türkiye’deki örgütlü sol ‘zaten anladığını’ varsaymaktaydı. Bu yaklaşım sadece güncel olanın kavranmasında ve doğru siyasi pozisyon almada sorun yaratmakla kalmadı... Aynı zamanda geçmiş de sabitleme, arındırma, dondurma ve böylece fetişleştirme eğilimini güçlendirdi. Ortodoks solun cemaatleşmesinin psikolojik temeli de bu oldu... Bugüne dokunamayan sol giderek kendisini ‘dün’ üzerinden tanımlarken, bu ‘dün’ü de titizlikle koruma altına alma ihtiyacı hissetti.

İşte Deniz Gezmiş etrafında yaşanan sorgulamanın anlamlı bulunmasının ve bu denli tepki çekmesinin nedeni budur. Kütahyalı’nın yazılarına cevap veren Orhan Gazi Ertekin, Kütahyalı gibilerin çok az sayıda olduklarını söylemesine rağmen, kendini yanıt verme zorunda hissediyor. Dahası kendi sol geçmişinin ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı bir duruş olduğunun Gezmiş’in savunusu üzerinden yapılmasını bir ‘zorunluluk’ olarak tanımlıyor.

Acaba bu ‘zorunluluğun’ nedeni ne? Eleştirel bakmayı şiar edinmiş olan bir ideolojik duruşun kendi geçmişini her boyutuyla aklama isteği ne anlama geliyor? Bu ‘solun’ artık sol olmanın gerekli zihni altyapısını taşımadığını göstermekten başka...

Ertekin’e göre 68 bir gençlik hareketiymiş ve daha önceki ‘genç insanlar pratiğinden’ farklıymış... Evet, bir fark var: O pratik devletin öncülük ettiği saldırganlıkları ima ederken, 68 devlete karşıydı. Ama bu sadece bir siyaset farklılaşması. Modernliğin içinden yapılan kategorik bir ‘iyi/kötü’ ayrışmasının kolaycı sonucu. Oysa zihniyete bakıldığında her iki yanda da aynı devletçiliği ve otoriter yaklaşımı görmek mümkün. Sırf devlete karşı bir gençlik hareketi olduğuna için ırkçı olunmadığını varsaymak ise, herhalde bu solcular için bile pek inandırıcı değil...

Türkiye’deki örgütlü sol modernlikle olan bağının ne denli belirleyici olduğunu kavramadıkça, bu ülkede siyaseten anlamlı da olmayacak ve giderek sadece ‘laikliği’ temsil edecek. Çünkü bu sol, solculuğu hâlâ bir kültürel kimlik olarak taşıyor ve her kültürel kimlik gibi cemaatleşiyor. Öte yandan salt solcu olmanın iyi, doğru ve ahlaklı olmak olduğunu sanan böylesine anakronik bir yaklaşımın, belki de yaşamayı sürdürmesinin başka bir yolu yok...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bitter çikolata bayramı

Etyen Mahçupyan 03.10.2008

Ramazan bayramının arifesindeyiz... Rumlar terk ettikten sonra adını değiştirerek ‘bize ait’ kılacağımızı sandığımız Kuzey Ege kasabalarından birinde... Otelimizde daha ziyade eğitilmiş, aydın, modern insanlar var... Günün çeşitli zamanlarında ‘doğru’ giysileriyle arzı endam ediyor, yemeden içmeden anlıyor, *Hürriyet* ve *Cumhuriyet* okuyorlar...

Ramazan bayramının ilk günü... Kahvaltıda bu eğitilmiş, aydın, modern insanların öpüşüp bayramlaştıklarına tanık oluyoruz. Ardından cep telefonları açılıyor ve başkalarının da bayramı kutlanıyor. Bunda ne gariplik var ki diye sorabilirsiniz... Ama bayramlaşma biter bitmez yeniden malum gazetelere, yaklaşan İslami tehlikeyi haber veren sütunlara gömülünüyor. Günün sonrasında bayramla ilgili neredeyse tek bir kelime bile duymuyoruz. Sabah öpüşmesi bayramın gereğini yerine getirmiş anlaşılan...

Laik kesimde herkesin böyle bir latent ikirciklilik içinde olduğunu söylemek haliyle doğru olmaz... Bu kesimin içinde inancı bireyselliğe indirip Müslümanlığın cemaatçi kalıplarından uzaklaşırken, İslami kodlar üzerinden deist bir anlayış geliştirmiş olanlar var... Tabii ayrıca inancı tümüyle reddeden, bu sorunsalı son karşılaşmaya havale edenler de mevcut. Bu iki kesimin bayramla herhangi bir ilişkisi yok, ama sonuçta kendileriyle daha barışık ve samimi bir tavır içindeler.

Oysa laik kesimin geri kalanında epeyce sıkıntılı bir ruh hali görülüyor. Bir yandan İslam’ı baskıcı bir dinsel rejime çanak tutan bir din, Müslümanları ise söz konusu ‘şariat’ düzenine eğilimli insanlar olarak görüyor; ama aynı zamanda da “biz de Müslüman’ız” demek istiyorlar. Bunda da bir gariplik görmeyebilir, hatta bu gelişmenin sağlıklı yönüne dikkat çekebilirsiniz. Çünkü herhangi bir inancın inananlar nezdinde heterojenleşmesi, onun cemaatçi siyasetten uzaklaşmasının, daha fazla ‘inanç’ olabilmemesinin yolunu da açar. Dahası konuşmayı ve merakı artırdığı ölçüde söz konusu dindarlığın entelektüel temelini güçlendirme fırsatı verir.

Ama bunun için asgari bir samimiyet gerekir... Bu da seçtiğiniz dinin akidelerine uymakla, ya da uymadığınız akidelere ilişkin tutarlı ve tatmin edici bir yorum geliştirmekle mümkündür. Ancak o zaman söz konusu dinin diğer takipçileri sizi ciddiye alır ve sizin de inançlı olduğunuzu kabullenebilir. Bizdeki laik kesim ise İslam’ın genel kabul gören hiçbir şartına uymadığı halde ‘Müslüman’ sayılmak gibi garip bir isteğe sahip. Gündelik bir pratik olarak namaz kılmayan,

cenaze dışında camiye gitmeyen, zekât vermeyen, oruç tutmayan, hele hacca gitmeyi aklına bile getirmeyen; ama bayramları kutlayan garip bir ‘dindar’ kimliği bu...

Müslümanların özellikle başörtüsü sayesinde görünür olmasından ve bu görünürlüğü ‘bizim sokaklarımızı bile’ eline geçirmesinden önce bir sorun yoktu. Laik kesim kendi inançlılığı üzerine pek düşünmez, hatta bunu bir zaaf olarak görürdü. Müslümanlık –belki de aynen demokratlık gibi- kendiliğinden sahip olunan, hayata geçmesi gerekmeyen bir kimliksel nitelikti... Ama muhafazakârların kamusal alana girmeleriyle birlikte –yine belki de aynen demokratlık gibi- Müslümanlık da laik kesimin ‘ekşiği’ olarak belirdi. Bu durum laiklerin bir bölümünü dinle ilişki kurmaya sevk etti, çünkü dinle hiçbir ilişkiye sahip olmadan ‘Müslüman’ olmak laik kesim için bile inandırıcı değildi...

Ne var ki dinin gerekleri pek de kolay uygulanacak şeyler değildi... En basiti ‘sınırlandırılmış’ bir oruç pratiği olabilirdi ve nitekim son yıllarda oruç tutan laiklerin sayısında hızlı bir artış görülmekte. İşin ironik yanı şu ki, aynı laik kesim dindarlığın sürekli arttığından şikâyetçi... Oysa sosyolojik çalışmalar, İslami kesimde bir sekülerleşmenin yaşandığını gösteriyor. Diğer bir deyişle ‘artan dindarlık’ hayaleti aslında laik kesimin kendisini inanç aynasında sınamasına paralel olarak ortaya çıkıyor.

Öte yandan aynı laik kesim dine karşı tedbirini almaktan da vazgeçmiyor... Çünkü bu inancın sahibi son kertede ‘başkası’... O nedenle de gereklerini yerine getirmediği Ramazan’ın bayramına ‘şeker’ demek istiyor. Böylece bayramla Ramazan’ın birbirinden ayrılacağını, belki de sırf bayramı yaşayarak Müslüman olunacağını sanıyor...

Ama ‘şeker’ bu bayrama ne kadar uygun düşebilir ki? Otelimizdeki bayramlaşan misafirlerin neredeyse hiçbiri çaya bile şeker koymuyor! Gelişen modernliğin teknolojik imkânlarını da düşünersek belki de ‘çikolata’ daha uygun düşecek. Ama orada da kilo meselesi var...

Hafif meltemli bir bayram akşamüstüsü bunları yazarken en uygun bayram adının ‘bitter çikolata’ olabileceği aklıma geldi. Doğrusunu isterseniz, ‘bitter’ sözcüğünün dinin laiklerin ağzında bıraktığı tada gönderme yapabileceğini de düşünmedim değil...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Denetimsizliğin çekiciliği

Etyen Mahçupyan 05.10.2008

Siyasetin bayram şekeri olarak merkez medyada sarmalanıp sunulan Kılıçdaroğlu/Fırat karşılaşması bu toprakların hiç de yabancı olmadığı bir soruna gönderme yapmaktaydı. İktidarın dar bir kadro elinde kullanıma açıldığı, denetimden

kaçtığı her durumda, o iktidar sahipleri ve yandaşları kendilerine ekonomik rant sağlamanın peşine düşerler. Bu epeyce risksiz bir yatırımdır, çünkü sahip olunan siyasi ilişkiler sayesinde hukuki dosyaların üzerinin kapatılması mümkün olur ve kazanç suistimali yapanın yanına kâr kalır.

Öte yandan bu devletin yönetme sistemi zaten söz konusu suistimal düzenini beslemektedir. Askerî vesayet altındaki sivil iktidarların gerçek toplumsal meselelere ilişkin hareket alanı son derece sınırlı olduğu için, ‘siyaset’ de ekonomik çıkar üzerinden tanımlanmaktadır. Nitekim sınırı aşan, askerî vesayetin şu veya bu yönde dışına çıkmaya yeltenen iktidarlar zamanında aniden darbe koşullarının oluşması artık kanıksanmış bir gerçekliktir.

Bu nedenle Kılıçdaroğlu/Fırat karşılaşması hem gerçek bir soruna işaret etmekte, hem de bu sorunun ardındaki gerçekliği gizleme işlevine sahip. Olayı ‘ciddiye’ alanların muhtemelen büyük çoğunluğunun yolsuzluk eğiliminden hiç de uzak olmadıklarının sosyolojik bir gerçeklik olduğunu şimdilik bir kenara koyalım... Giderek magazinelle hale getirilen bu çatışma sayesinde Türkiye’de siyasetin anlam ve işlevinin arka plana atılmaya çalışıldığını görmezden gelemeyiz.

Bu siyasetin en belirgin niteliği tüm gayretin denetim dışına kaçmaya hasredilmesidir. Çünkü denetimsiz kalan her alan maddi manevi menfaatlerin yeşermesine, paylaşılmasına ve dağıtılmasına olanak yaratır. Bu ise bizzatı bir siyasi güçtür ve size denetimli alanlarda pazarlık fırsatı yaratır.

Dolayısıyla Türkiye’deki devlet sistemi turnusol kâğıdı denetim karşısındaki tutumdur. Denetimden kaçma eğiliminin olduğu her yerde iktisadi ve siyasi nüfuzun tekelleşmesi ve topluma yönelik bir sömürü ve tahakküm mekanizması kurması mümkün hale gelir.

Bu arka planın önüne yerleştirdiğimizde Fırat’ın ortağı olduğu şirketin hayali ihracata bulaşmış olması vakayı adiyeden öteye gitmez. Olayın afişe olması, vergi kaçırıcıların ceza alması tabii ki işlemesi gereken bir süreç. Ancak ‘siyasetin’ sınırını bu noktada çizenlerin de bizzat manipülasyon peşinde olduklarını akla getirmekte...

Çünkü bu ülkede en denetimsiz olan, denetimi bilinçli olarak engelleyen kurum ‘siyaset’ değil, bürokrasidir. Eylül’ün 24’ündeki makalesinde Lale Sarıbrahimoğlu bir ‘durumu’ hatırlatmaktaydı: 2003 yılında Jandarma Genel Komutanlığı’na bağlı bir tugayı denetlemeye giden Sayıştay denetçileri içeri bile sokulmamışlardı. Gerekçe ise askerî yönetmelikti... Siyasetin yüzeysel okuyucuları olan bizler Sayıştay Kanunu’na eklenen 12. madde ile artık bu kurumun askeriye denetleyeceğini sanmıştık. Meğerse aynı Kanun’un 38. maddesi TSK’nın 1969’da çıkardığı bir yönetmeliği de aynı yasanın parçası kılmaktaymış. Bu özel maddeye göre ise TSK birimlerinin denetimi Jandarma Genel Komutanlığı’na bağlı teftiş kurulları tarafından yapılacaktı...

Tahmin edileceği gibi Sayıştay’ın hukuki itiraz yolunu seçmediği bu özel durum sayesinde 2003 yılından bu yana askerî karargâhlarda denetim yapılamıyormuş... Yani tam da içi cephaneliğe dönüştürülmüş evlerin bulunduğu, insanların öldürüldüğü, darbe planları yapıldığı bir dönemde... Ama denetimsizlik sadece ‘asayişin’ manipüle edildiği bir hareket

alanını değil, büyük miktarda paraların döndüğü bir çıkar dünyasını da ima eder. Nitekim son dönemde ortaya çıkan kaynağı belirsiz maddi birikimlerin iz sürümü de aynı denetimsizlik nedeniyle yapılamamış durumda.

Bazılarınız 12 Eylül dönemini veya daha öncesine gidip Lockheed skandalını da hatırlatabilirsiniz... Rüşvet itirafının bizzat Lockheed yöneticileri tarafından yapıldığı bu suistimal olayında yargının ısrarla 'beraat' kararı vermesinin anlamını düşünecek epeyce zamanımız oldu.

Türkiye sivil siyasetçilerin bir bölümünün iktidara uzandıkları andan itibaren denetimsiz hareket alanları kolladıkları ve yasalar sayesinde bu alanı genişletmeye çalıştıkları bir ülke... Ama aynı zamanda TSK başta olmak üzere bürokrasinin kendisine ayırmış olduğu denetimsiz alanı sistematik bir biçimde koruyup genişlettiği de bir ülke... Dahası sivil siyasetçinin son kertede sıradan bir vatandaş olmasına karşın, bürokrat ömür boyu koruma altında... Ve daha da vahimi bürokratin imtiyazı resmî ideolojinin uzantısı...

Askerî vesayet sadece sivil iktidarın üzerinde bir tahakküm değil... Denetimsizliğin de meşruiyeti...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ve biraz da namusluluk...

Etyen Mahçupyan 07.10.2008

Örgütlü solun geçmişle olan bağlantısı üzerinden kimlik arayış süreci, bir dizi tartışmaya yol açtı. Bunlardan biri de gazetemizin sayfalarında sürüyor. Daha önceki 'Biraz cesaret' ve 'Biraz da samimiyet' başlıklı yazılarıma Orhan Gazi Ertekin'den cevap geldi... Ne var ki bu metin, yazarın bizzat kendi açtığı yolda ilerleyemediğini gösteriyor. Çünkü Ertekin benim soru ve değerlendirmelerimin hiçbirine en ufak bir yanıt bile vermeye çalışmamış...

Toparlarsak birinci nokta Türkiye'deki solun dış dinamikten etkilenmiş olsa da, bu dışsal dünyayı kendi perspektifinden yorumlamış ve anlamaya çalışmış olmasıdır. Dolayısıyla 68 hareketi kendine özgü yerel bir algılamamanın sonucu olarak şekillendi ve bu algılama da doğrudan bu topraklardaki siyasetin yüklenmiş olduğu zihniyetle bağlantılıydı. O nedenle söz konusu solun latent bir laiklik, milliyetçilik ve devletçilikle malul olduğu gerçeğini kabullenmekte yarar var.

İkinci olarak Deniz Gezmiş ile babası arasındaki yazışma, herhangi bir etki altında kalmadan, tarafların kendi insiyatifiyle ve samimi kanaatleriyle kaleme alınmış metinleri ima eder. Bunlardan anlaşıldığı kadarıyla Deniz Gezmiş kendisini fikriyatıyla gurur duyan bir kemalist olarak görmekte, babası ise İttihatçı ırkçılığı açıkça çağrıştıran bir dil kullanmaktadır. Tarihsel analiz bu kişilerin 'niçin' böyle düşündüklerini sorgulayabilir, ama söz konusu tespitin

yapılmamasını talep edemez. Hele böylesine bir tarihsel olgunun ‘sol’ adına gizlenmesi, bizzat solun zihniyetini ortaya koyar.

Üçüncüsü, devletin yanında veya karşısında olmak aktivistin zihniyetini tanımlamaz. Solcuların devletle mücadele etmeleri ve devletin de faşizan bir tutum izlemesi, solcuları kendiliğinden ‘anti faşist’ yapmaz. Solcuların ne olduğu tamamen zihniyetleriyle bağlantılıdır ve devletçiliği sürdürerek de devlet karşıtı olmak pekâlâ mümkündür. Nitekim Türkiye’deki sol darbe girişimlerinin hepsi de bu bakışla maluldür.

Dördüncüsü solun kendisini geçmiş üzerinden tanımlama hassasiyeti, bugün siyasetin dışında kalmasıyla, topluma dokunamamasıyla ilgilidir. Geçmişin kahramanlarını ‘temiz’ tutma çabası ile birleşen bir ortodoksiye dönüş psikolojisi sayesinde, örgütlü sol kendi içine kapanmış ve cemaatleşmiştir. Kendi jargonunu, ritüellerini yaratmış, siyaset yapamadığı ölçüde siyaseti bir kimliksele var oluş haline indirgemıştır.

Ertekin bu noktaların hiçbirine değinmiyor... Söylediği iki şey var: Biri sağcılarla solcuların aynı kaba konamayacağı, çünkü bunun siyasi tahlil imkânını ortadan kaldıracacağı... İyi de, buradan hareketle her iki grupta da aynı zihniyetsel özelliklerin olduğunu görmezden gelmek mi zorundayız? Gerçek böyle değil! Her iki grupta da milliyetçilik ve devletçilik etkindi, ancak bütünleştiği ideolojiler farklı olduğu için görünüşleri ve siyasete yansımaları da farklılık taşıyordu. Öte yandan zihniyet açısından bakıldığında her iki taraf da otoriter bir paradigmanın içindeydi...

İkinci söylenen ise herhalde benim karmaşık yazmamın sonucu ortaya çıkan bir itiraz... Ertekin, Gezmiş ve babası için ‘bu insanlar ahlaksızca davrandılar’ dediğimi ve hak ettikleri küfür olarak da onları ırkçılıkla suçladığımı sanmış... Oysa benim bu kişilere sıfat takmam gerekmiyor, çünkü kendi yazdıkları zaten ırkçılığa epeyce teşne. Buna karşılık onları ‘ahlaksız’ buluyor değilim, çünkü söz konusu fikirlerin samimi olduğunu düşünüyorum. Ama ortada gerçekten de bir ahlaksızlık var: Sol içindeki latent ırkçılığı gerçekliği çarpıtma yoluyla gizlemenin ahlaksızlık olduğunu, ve bunun günümüz solu içinde epeyce yaygın olduğunu düşünüyorum.

Solun kendisine yönelik namuslu bir bakışa ihtiyacı var... Deniz Gezmiş’in henüz 24 yaşında, elini kana bulamamış biri olarak devlet tarafından asılması ne denli karşı çıkılması gereken bir olaysa; onun fikirlerinin ne olduğu konusunda da daha nesnel bir bakış, aynı derecede zorunludur. Genç yaşta suçsuz sağcıların asılması da aynı derecede yürek yaralar ama onlara ‘faşist’ demeyi sürdürürüz, çünkü fikirlerini görmezden gelemeyiz. Aynı şeyi sola yönelik olarak da yapmak durumundayız...

Çünkü eğer yüzleşmeden bilinçli olarak kaçınılıyorsa, sadece üç ihtimal söz konusu olabilir: Ya günümüz solu ırkçılığı ahlaki bir mesele olarak görmüyordur, ya ırkçılığı siyasi bir tutum olarak yadırgatıcı bulmuyordur, ya da bu ahlaki ve yadırgatıcı bir sorundur ama cemaat ‘namusu’ bununla yüzleşmeye engel olmaktadır.

Son bir nokta da Hrant’la ilgili... Hrant’ın sol ile demokratiği buluşturan bir köprü olduğı söyleniyor. Acaba bu tespiti O yaşarken niçin hiçbir ‘solcudan’ duymadık? Acaba onları o zaman durduran ve şimdi ‘geçmiş’ haline gelen bu insanı sahiplendiren dürtü ne?

Anlaşılan solda namusun da özgürleşmesi gerekiyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Göçmenler ve mülteciler...

Etyen Mahçupyan 08.10.2008

Göçmenler 19. yüzyılın başı ile 20. yüzyılın ilk çeyreği arasında geçen sürede bu ülkenin toplumsal yapısını yeniden harmanladılar. Ayrılan, gönderilen ve daha gidemeden hayatlarını yitiren gayrimüslimlere karşılık olarak, Balkanlar ve Kafkaslardan Türkiye’nin ‘içine’ akan Müslümanlar bu yeni toprakların ve mal varlığının sahibi oldular. Osmanlı’nın ‘gayri Hristiyan’ dış politikası, imparatorluğun dağılma döneminde bir iç politikaya dönüşürken, İslami kimliği de bir tür milliyetçilik haline getirdi. Böylece Müslümanların ‘Türkleşmesi’ ve Cumhuriyet’in harcını oluşturmaları da mümkün oldu. Ne var ki bütün bu süreç doğal bir değişim dinamiğini değil, epeyce travmatik bir dönüşümü ifade etmekteydi. Çünkü aynı dönem Arap dünyasının da kendi özgürlüğünü aradığı ve Osmanlı yönetimini açık bir zulüm olarak tanımladığı yıllara tekabül etmekteydi. Diğer bir deyişle Türkiye’nin yeni göçmen toplumunun kendisini sadece din üzerinden tanımlayarak rahatlatma şansı yoktu. Alabora olmuş bir ülkede kendine özgü bir kimliğin aranması, ister istemez sadece o insanlara ait bir kimliği işaret etmekteydi, ama böylesine çeşitlilik içinde böyle bir kimliğin olmadığı da açıktı. Yeni rejimin ‘Türklüğü’ öne çıkarması bu açıdan psikolojik bir tutunma imkânı yarattı ve muhtemelen bu nedenle Kürtler dışındaki irili ufaklı sayısız farklı etnisitenin asimilasyonu mümkün oldu.

Bu sürecin ‘olumlu’ yanı yeni bir ülkenin ve aynı devlete bağlanmışlıktan hareketle yeni bir ‘milletin’ yaratılmasıydı. Ne var ki söz konusu sürecin ideolojik arka planı bir de ‘olumsuz’ etki yarattı: Bütün içselleşmemiş kimliklerde görüldüğü üzere Türk kimliği de tedirgin, savunmacı ve dışlayıcı bir siyasi tavırla bütünleşti. Cumhuriyet’in kurucu antlaşması olan Lozan daha birinci günden itibaren bilinçli ve sistematik olarak ihlal edildi. Sonraki yıllarda gayrimüslimlere yönelik olarak sahnelenen tedbirler ise bugün ancak ‘devlet zulmü’ başlığı altında ele alınabilir. Öte yandan Kürt kimliği şiddet kullanılarak bastırılmaya çalışıldı. Bu kesimin Müslüman oldukları için asimile olacakları beklentisinin ne denli gerçek dışı olduğu ortaya çıktığında da, Kürtlere bir tür ‘yabancı’ kimlik muamelesi yapıldı.

Modern dünyanın evrensel normlarına uymakta böylesine zorlanan bir devletin, post modern dönemin göçmenleri karşısında ne hale düşeceğini öngörmek zor değil. Artık dünyanın her yanından Türkiye’yi bir geçiş yeri olarak kullanan ya da buralarda kalmayı düşleyen bir mülteci akını ile karşı karşıyayız. Devlet nezdinde bu insanlar ‘bizden’ değil... Bazılarının Müslüman olmaları bile bu gerçeği değiştirmiyor, çünkü tek başına İslam artık kimliksel açıdan makbul sayılmıyor. Makbul olan ‘Türklük’ ama o da zaten bu devletin bazı vatandaşları ile sınırlı bir kavram. Böylece mülteci

akını ile insanlık adına bile yüzleşemeyen ve maalesef ‘devlet zulmünü’ bu gariban insanlar üzerinde denemekten çekinmeyen bir uygulama ortaya çıkıyor.

Mültecilerin durumu geçenlerde Kırklareli Gaziosmanpaşa Yabancı Kabul ve Barındırma Merkezi’nde yaşanan ölüm ve yaralanma olayları ile gündeme gelmişti. Türkiye’nin geçici sığınma imkânı verdiği bu insanlar devletin gösterdiği yerlerde nerdeyse sefalet koşullarında zorunlu ikamete mahkûm edilirken, kendilerine çalışma hakkı da verilmiyor. Ama asıl iç acıtıcı olan, bu insanlara neredeyse hiç düşünülmeden suçlu muamelesi yapılması... Ülkelerindeki ezadan kaçan insanların Türkiye’de insanlık dışı muameleye maruz bırakılmaları ironik bir durum... Mülteciler muhtemelen Türkiye’de devletin insana ve ‘yabancıya’ nasıl baktığını, aslında devlet politikasının insanı yabancılaştırmak olduğunu bilmiyorlar...

Bu bakışın ne olduğunu anlamak için tek bir örnek yeterli: Mültecilere verilen günlük iâşe bedeli 4 lira 20 kuruş... Bununla her türlü ihtiyaçlarını karşılamaları gerekiyor. Yani üç ayda kabaca 378 lira. Ne var ki bu insanların Türkiye’de üç aydan fazla kalmaları halinde kendilerinden 370 lira ikamet etme vergisi alınıyor. Yani devlet üç ay yemek parası verdikten sonra aynı parayı geri alıyor... Bu utanç verici durum yıllardır sürmekte ve kimsenin vicdanı rahatsız olmamakta. Yoksa hâlâ kuruluş travmasından kurtulamadık, insanlık adına adım atacak kadar iyileşemedik mi?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gözlerini kaçıranlara...

Etyen Mahçupyan 10.10.2008

Orta Asya’nın Türkik kavimleri 11. yüzyılda yaklaşık 400 bin kişi ile Anadolu’ya geldiklerinde, bu topraklarda 5-6 milyon insan yaşamaktaydı. Anadolu bu göçmenlere daha önce de başkalarına davrandığı gibi davrandı... Onlara bağrını açtı, içine aldı ve kültürel olarak asimile etti. Bu yeni göçmenlerle o toprağı sahiplenener arasında siyasi çatışmalar yaşansa da, kültürel benzeşme belirleyici oldu. O kadar ki, karşılıklı din değıştirmeler sonucunda, kimin yönettiğinden bağımsız olarak çok kültürlü, kozmopolit bir medeniyetin arandığı bir döneme girildi ve Osmanlı İmparatorluğu bu harmanlanmayı taşıyabilen bir siyasi şemsiye olarak ortaya çıktı.

O dönemde Anadolu’ya gelen göçmenleri inanç açısından yalnız bırakmayan bir kavim daha vardı. Güneydoğu’da yoğunlaşmış olan Kürtler İslamiyet’in Şafî mezhebinin takipçileriydi ve sayı olarak da gelen göçmenlerden fazlaydılar. Onlar da söz konusu göçmenleri reddeden bir tavır göstermediler... Osmanlı Beyliği başka birçok göçmen Türkik beylikle savaştı; ama 19. yüzyılın başlarına gelinceye dek Kürtleri bir kimlik olarak karşısına almadı. Aynı şekilde Kürt beylikleri ve aşiretleri de yüzyıllar boyunca anlaşmayı ve paylaşmayı esas aldılar. Buna karşılık da yine yüzyıllar boyunca kendi cemaatsel özgürlüklerine sahip çıktılar, dillerini konuştular, şarkılarını söylediler, binlerce yıldır oturmakta oldukları bu topraklara kendi seslerini, duygularını, hayallerini nakşettiler...

İttihat ve Terakki'nin etnik temelli milliyetçiliğinden türetilmiş 'milliliği' sahiplenene Türkiye Cumhuriyeti, akıl almaz bir aymazlıkla bu tarihi yok saydı... Kendilerini göçmen olarak buralara gelmiş olan kavimlerin ardılı sayanlar, Anadolu'nun kadim topluluklarını ortadan kaldırmayı, buralardan sürmeyi içlerine sindirebildiler. Bulgarlar, Rumlar, Süryaniler ve Ermeniler olabildiğince buharlaştırıldı. Kürtlerin ise Müslüman oldukları için asimile olacakları, yani Türkleşecekleri varsayıldı...

Böylece roller değişti... Sanki Türkler Anadolu'nun kadim ve doğal sahibi olan kimliğin sahipleriymiş, Kürtler ise hasbelkader bu topraklara düşmüş göçmenlermiş gibi davranıldı. Sanki Türkiye bu insanları barındırmakla bir lütufta bulunuyor, karşılığında da onların kimliklerini terk etmelerini bekliyordu... Bu beklentinin ne denli gerçekdışı olduğunu anlamak için ise Cumhuriyet'in ilanından sonra bir yıl yetti... Kuruluşta verilen sözlerin tutulmadığını, kandırılmış olduklarını düşünenlerin milliyetçi hassasiyetiyle; Cumhuriyet'le birlikte başlayan baskılara karşı gelişen tepkinin birleşimi isyanlara neden oldu.

Devlet ise, Anadolu'nun bu kadim cemaatinin haklı taleplerini görmezlikten gelmekle kalmayıp, onları kimliklerinden arındırmayı denedi. Baskı ve zulmün normalleştiği, Kürtlerin yaşadığı bölgenin kasıtlı olarak 'geri' bırakıldığı bir dizi on yıl yaşadık... Bunlar olurken, kendilerine 'Türk' kimliğini yakıştıran toplumsal kesimler sadece seyrettiler, duyarsızlığı bir tür vatandaşlık haline getirdiler. Diyarbakır Askerî Cezaevi'nde olup bitenler bu arka plan önünde yaşandı... Bir on yıl sonra gelen köy, orman, mera yakmalar; insanları insanlık dışı bir sistematik kültüre maruz bırakmalar ise, ırkçılığın biz fark etmeden nasıl bizi yoğurmuş olduğunu gösteriyordu... Sanki bütün Kürtler tanım gereği potansiyel suçluydu, ikinci sınıftı, aşağılanmayı hak eden yaratıklardı... Sanki istenmeden içimize girmiş göçmenlerdi...

Bugün PKK'nın bir sonuç olduğu söyleniyor... Ama askerin kimlik üzerinden kurmaya çalıştığı, bunca zaman PKK'yı beslemiş ve Kürtler nezdinde meşru kılmış olan, tahakkümcü denetimin sürmesine karşı çıkılamıyor... Öte yandan askere de çok yüklenilmemesi gerektiğini, sorumluluğun sivillerde olduğunu söyleyenler var.

Sorumluluk gerçekten de sivillerde... Ancak bu 'sorumlu siviller' sadece siyasetçilerden oluşmuyor. Asıl sorumlular, sivil siyasetçileri engelleyen askerlere karşı çıkmayan, hatta onları destekleyip pohpohlayan 'siviller'... Asıl sorumlular, kendilerine kucak açmış olan bu topraklardaki kadim toplulukları gözlerini kırpmadan biçenler ve onlar biçildiklerinde de gözlerini kaçıranlar.

Barış ve çözüm çağrılarına 'önce PKK bitsin' diye cevap verenler, bunu diye diye insanlığı bitirdiler. Çünkü insanlığı PKK değil, o barış çağrılarını yapanlar temsil ediyor. Ama devlet bir türlü barış istemiyor... Uzunca bir zamandan beri... Devletin barış istemediği bir ülkede birtakım teröristlerin ortaya çıkması çok mu şaşırtıcı?

Türkiye artık resmî görünümlü 'palavra' duymaktan bıktı... Kürtlerin kültürel haklarının hemen ve önkoşulsuz olarak tanınması ve bu kimliği taşıyan insanlardan geçmiş devlet politikası için özür dilenmesi gerekiyor. Çünkü Kürtler muhacir değil... Göçmen de değil... Onlar bu toprakların geriye kalmış sahiplerinden biri...

PKK niçin 'başarılı' oldu?

Etyen Mahçupyan 12.10.2008

İtiraf etmek gerek ki, ne dünyada ne de Türkiye’de şiddeti onaylayan veya aklayan bir kamuoyu bulunuyor. Ayrıca insan hakları duyarlılığının hızla yükseldiği bir dönemdeyiz. Dünyanın her yanında Stalinist siyasi örgütler ya çökmüş durumdalar ya da ilkel ve gayrı meşru olarak algılanıyorlar. Diğer bir deyişle PKK gibi bir örgütün başarılı olma şansı, entelektüel ve siyasi atmosfer açısından son derece az... Nitekim PKK’nın Kürtlerin genel destek ve onayını alma konusunda da hayli sıkıntısı var.

Ama bütün bunlara rağmen PKK şaşırtıcı biçimde ‘başarılı’ olabilmiş de bir örgüt... Her şeyden önce bunca yıl kendisinden çok daha güçlü bir askerî örgütlenme ile savaşmasına karşın ayakta kalabildi, organizasyon yapısını korudu ve zaman zaman sarsılmalar yaşasa da bir dayanışma zemini üretti. İkinci olarak, Kürtlerin tereddütlü yaklaşımına rağmen özellikle yeni nesilleri şiddete çeken bir mobilizasyon yeteneğini sürdürebildi. Bunca yıldan sonra hâlâ durdurulamayan katılımlar söz konusu beceriyi ortaya koyuyor... Üçüncüsü askerî açıdan da tahminlerin ötesinde dirençli çıktı. Hatta gerçekleştirdiği bazı eylemlerle hiç de yabana atılamayacak bir hasım olduğunu gösterdi.

Bu üç nokta PKK’nın kendi örgütlenmesine yönelik olarak hiç de zaaf içinde olmadığını ortaya koyuyor. Ancak bu şiddet siyasetinin, barış yanlıları için asıl utanç verici başarısı iki noktayı daha ele almayı gerektiriyor: Birincisi ‘PKK olmasaydı bugün bunları tartışıyor olamazdık’ diyen insan sayısı her geçen gün arttı. Böylece bir dolaylı meşruiyet algılaması yaratılmış oldu. Kullandığı yöntemler tasvip edilmese de, örgütün varlığını sürdürerek Kürt kimliğinin kabulüne hizmet ettiği değerlendirildiği giderek sıradan bir kabul haline geldi. İkinci olarak Kürtlerin talep ve tercihlerinin çoğulcu yapısını yansıtmaması beklenen ‘Kürt siyasi yelpazesi’ güdükleşmekle kalmayıp, PKK etrafında konsolide oldu. Bundan hoşlansak da hoşlanmasak da, zaman içinde PKK Kürt kimliğinin taşıyıcısı ve temsilcisi olarak kendisini tescil ettirdi.

Bu engellenemeyen ‘başarı’ öyküsünün temelinde ise siyasetin normalleşmemesi yatıyordu. Nitekim PKK’nın bütün siyasi stratejisi bu normalleşmenin yaşanmaması yönünde oldu. Bu amaçla hem siyasetin kimlikleşmesine, hem de çatışmanın derinleşmesine zemin hazırlandı ve bu yönde hiçbir fırsat kaçırılmadı. Kürtleri tek bir ‘Kürt’ algısı etrafında siyasileştirmek, bu kimliği devletin ‘Türk’ kimliği ile karşı karşıya getirmek ve siyasi ortamı konuşmayı olanaklı olmaktan çıkartan bir düşmanlıkla beslemek, yürütülen politikanın özünü oluşturdu.

Diğer taraftan PKK’nın beşerî ve zihinsel niteliklerine baktığımızda, söz konusu başarıya daha da hayret etmek durumunda kalıyoruz... Çünkü bu örgütte günün meselelerini kapsayacak entelektüel kapasitenin olmadığını, karşımızda gerçekten çözüm üretecek bir siyasi aktörün bulunmadığını görüyoruz. Eğer siyaset normalleşirse, PKK’nın ömrünün epeyce kısa süreceği ve ayakta kalmanın ancak farklı siyasi yaklaşımları ve kadroları içeren bir melezleşme ile mümkün olabileceğini öngörmek hiç de zor değil...

Dolayısıyla soru bütün heybetiyle karşımızda duruyor: Bütün bu zafiyet tablosuna rağmen PKK nasıl ‘başarılı’ olabildi? Aslında cevap basit... Devlet sayesinde... Türkiye Cumhuriyeti Devleti Kürt meselesini terörle mücadeleye indirgediği ölçüde, siyaset stratejisini de PKK üzerinden kurmuş oldu. Kısacası devlet PKK’yı dolaylı olarak muhatap almak durumunda kaldı. Dahası diğer Kürt partilerini kapatarak, bu şiddet siyasetini tek muhatap olarak bıraktı. Bunun ne denli yanlış bir siyaset olduğunu, toplumu bir tür ahmaklığa nasıl mahkûm ettiğini bugün çok daha iyi anlıyoruz... Ama itiraf etmek gerek ki, PKK, devleti bu ahmaklığı üreten siyasete kilitledi...

Şimdi söz konusu devlet siyasetinin ne denli ‘bilinçsiz’ olduğunu bir kez daha sorguluyoruz. Jandarma teşkilatının JİTEM ayağının rolünü, Jandarma İstihbaratı’nın merkezinde yer aldığı darbe girişimlerini ve Ergenekon bağlantılarını, bu çatışma ortamının sağladığı rantları düşündüğümüzde görünen ‘bilinçsizliğin’ ardında başka bir bilincin olup olmadığını sormadan edemiyoruz. PKK’nın başarısının ardında, devletin içindeki bazı insanlarla kurulan zımnî ortaklıkların payını merak ediyoruz.

Nihayet kamuoyunda Türk milliyetçiliğini teşvik eden bütün kuruluşların ve özellikle medyanın da bu tablodaki yerini düşünmek durumunda kalıyoruz. Çünkü Türk kimliği bir manipülasyon aracı olarak kullanılırken, devletçi ve milliyetçi yaklaşımları da normalleştirdi. Böylece siyasetin normalleşmesinden korkan PKK’nın karşısında, devlet kendi eliyle çatışmayı, ötekileştirmeyi ve öfkeyi normalleştirmiş oldu... Nitekim PKK’nın ‘başarısının’ sırrı da zaten burada yatmakta...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çiğlik

Etyen Mahçupyan 14.10.2008

Bazı haberlerin zamanı yoktur... Bir tür olarak her an karşımıza çıkabilir ve kimseyi de şaşırtmaz. Neredeyse durağan bir zihniyeti ima eden bu haberler giderek magazinî bir nitelik de kazanır, çünkü olayın ne zaman olduğunun önemi yoktur. Diğer taraftan okuyucu aslında kanıksamış olduğu ve kendisine sorulsa belki görmek de istemeyeceği bu haberleri her gördüğünde garip bir çekimle yeniden okur. Sanki okuyup tüketildikçe ortadan kalkacaklar, buharlaşacaklarmış gibi...

Söz konusu olaylar yelpazesinin bir bölümü toplumsal çiğliklere ilişkindir. Basmakalıp cinayetlerden basit suçlara ve insani kabalıklara uzanan bir sosyolojik alan... Ancak başka bir bölümü de doğrudan siyasi çiğlikleri gündeme getirir. Çoğunluğu siyasetçilerle ilgili olan bu sergilemenin asıl zihinlerde ve yüreklerde iz bırakan kısmı ise çiğlikten muaf olmasını istediğimiz ‘devletlilerle’ ilgilidir. Bizlere verilen ideolojik eğitim siyasetçilere zaten güvenilemeyeceğini, ama

bu ülkede son derece ‘sağlam’ bir bürokratik kadronun bulunduğunu vazeder çünkü... O nedenle de bu kişilerin pürüzsüz kalmasını, ‘güvenilir’ olmalarını isteriz.

Sorun güvenilirliğin toplumsal algıya dayanması, toplumsal algının ise sürekli değişmesidir. Çünkü resmî ideoloji o hızda değişemez... Değiştiği takdirde farklı bir iktidar yapısını ima edebileceği korkusuyla sürekli dizginlenir. Var olan iktidar düzeninin parçası olanlar, söz konusu ideolojinin niçin hiç değişemeyeceğini, değiştirmeye çalışmanın da niçin büyük bir suç olduğunu sürekli tekrarlayıp dururlar.

Ne var ki bu ihtarlar toplumun algısındaki değişimi engellemez. Böylece bir dönem takdir edilen, sorumlu vatandaşlığın ve devlet adamlığının uzantısı olarak algılanan bazı tutum ve eylemler, zamanın getirdiği yeni bir zihinsel ortam içinde düpedüz çığlık olarak görülmeye başlanır.

Bu açıdan bakıldığında sözünü ettiğimiz ‘zamansız haberlerin’ aslında çığlığı ‘gelenekleştirdiğini’ de idrak ederiz. Bunlar aslında ideolojik ortamı sabitleştirmeyi hedefleyen, rejimin bekasını desteklemeye çalışan bir büyük siyasetin parçasıdır... Ancak suçu habere yükleyemeyiz... Asıl mesele devletli kesimin giderek bir zihinsel ve ahlaki yozlaşmayı ima eden bir ‘resmî tutumu’ vatandaşlığın önkoşulu haline getirmek istemesidir. Öyle ki ‘vatandaş’ olmak, devlete el koymuş olan bir bürokratik sınıfın istediği ve bazen emretmeye bile yeltendiği şekilde düşünmek, konuşmak ve davranmak olarak sunulabilmektedir...

Arka planında bu tahakkümcü vatandaşlığın yattığı yarı resmî bir eyleme geçen haftalarda tanık olduk ve tekrarlanan bir çığlığı ima eden bu haberi de, daha öncekiler gibi okuyup geçtik. Marmara Üniversitesi Erasmus değişim programına göndereceği öğrenciler için bir oryantasyon eğitimi düzenlemiş. Aslında katılımın zorunlu olmamasına karşın, oryantasyona katılmayanların yurtdışına gidemeyecekleri yalanı büyük bir rahatlıkla çağrı metnine yazılabilmiş... Amaç ise öğrencilerin başta ‘sözde Ermeni meselesi’ olmak üzere Kıbrıs, ‘güneydoğu’ ve Rum Pontus konularında bilgilendirilmeleriymiş. Tabii ‘sözde Ermeni meselesi’ alanında eski Türk Tarih Kurumu başkanı çağırılmış... Çünkü ‘sözde Ermeni meselesini’ ondan başka anlatabilecek insan neredeyse kalmadı gibi bir şey. Eğer gerçekten de Ermeni meselesini merak ederseniz, bugün bu alanda çalışan birçok kişiye ulaşabilirsiniz... Ama maksat ‘sözde’ olanı öğrencilere aşlamak olunca pek seçeneğiniz kalmıyor...

Olayın nasıl yaşandığına bakarsak, üniversitenin sorumluluk duyguları içinde kotardığı oryantasyon ne yazık ki istenildiği gibi gitmemiş. Çünkü eski Türk Tarih Kurumu Başkanı öğrencilere “siz bu ülkenin vatandaşları olarak, gittiğiniz ülkelerde bizim tezlerimizi savunmak zorundasınız” mealinde konuşunca, ‘birçok’ öğrenci salonu terk etmiş.

Bu yaşananlar çığlığın artık bürokrasiye ilişkin bazı haberlere baktığımızda idrak ettiğimiz bir olgu olmadığını, toplumun söz konusu çığlığı bizzat haber haline getirebildiğini gösteriyor. Türkiye’de ‘devlet’ toplumu elinden kaçırıyor... Toplum sanki sıvılaşmış ‘devletin’ parmaklarının arasından akıp gidiyor. Bu durum belirginleştikçe de ‘devlet’ tedbir almaya çalışıyor... Ne var ki devletlilerin bildiği tek çare, ezberlenmesi gereken şablonların, ‘sözde’ gerçeklerin topluma benimsetilmesinden ibaret.

Böylece toplumun bizatihi devlet algılamasında öngörülmeven bir değışim yaşanıyır. Toplum devleti bir türlü kurtulamadığımız çığlığımızın taşıyıcısı olarak görmeye başlıyır. O nedenle de devletçi zihniyetin yansımalarına ilişkin haberleri hem görmek istemiyır, hem de karşımıza çıktığında okumadan edemiyırız... Sanki üzerimize yapışıp kalmış bir ortak çığlığı böylece görünür kılıp, aramıza mesafe koyuyırız...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ölünün arkasından konuşmak

Etyen Mahçupyan 15.10.2008

Ataerkil anlam dünyalarının kendine has kültürel kodları vardır. Büyüklerin yanında bazı davranışların yapılmaması bir saygı işaretidir örneğin. Sigara içen çocuğun, babası karşısında içmemesi ve babasının da oğlunun sigara içtiğinden haberdar olmakla birlikte, farkında değilmiş gibi davranması ataerkil zihniyete iyi bir örnek. Salt basit bir mukayese olması ačíısından; otoriter bir kültürde babanın, durumu öğrenir öğrenmez çocuğa temiz bir sopa çekeceğini, modernliğin relativizmi içinde oluşmuş kültürlerde babanın, içilen sigara adedini azaltmak üzere pazarlıkçı bir tavır takınacağını, demokrat kültürlerde ise sigaranın zararlarını esas alan bir konuşma yaşanacağını ve babanın çocuğu ikna etmeye çalışacağını tahmin edebiliriz. Aslında her toplumda her zaman bu farklı davranışları sergileyen kişiler bulunur. Ancak genel kültürel kodlara egemen olan ve dolayısıyla ‘geleneği’ yaratan tek bir ana zihniyet de mevcuttur.

Bizim topraklarımız en azından biz bildik bileli ataerkil zihniyetin içinde belirlenmekte... Sigara içen çocuk ve babası örneğine dönersek, bizde ‘bilinen ve söylenmeyen gerçekler’ son derece yaygındır. Bunların söylenmesi genellikle yakışsız, ayıp ve saygısızca gözükür. Böylece ortak bilginin parçası olan ama herkesin bilmezden geldiği nitelikler bu toplumu kuşatmaya devam eder ve nesilden nesile devredilir. Ne var ki burada epeyce vahamet arzeden bir durum söz konusudur. Çünkü ‘bilinen ve söylenmeyen gerçekler’ esas olarak ‘yanlış’ eylem ve tutumları, gayri ahlaki veya hakkaniyet dışı davranışları kapsar. Diğer bir deyişle yaşanmakta olan, insanların iyiliklerini sessizce karşılayan bir tevazu ya da bu iyilikleri görmezden gelen bir umursamazlık değildir. Yaşanan şey, insanların kötölüklerinin gizli kalmasını amaçlayan bir ortak suçluluk halidir.

Ortak suçluluğuın parçası olmak kişiyi daha da sessizleştirir; haksızlığı ima eden durumu kabullenmesine, kendi içine kapanmasına, lakayt bir tutuma geçmesine neden olur. Kendi dar çevrelerinde her türlü olumsuzluğu alçak sesle konu eden, ama kamuoyu önünde bir anda sahte bir dilin klişelerinden medet uman ‘riyakâr’ bir toplum çıkar ortaya. Diğer taraftan bu ikiyeüzlü tutum kimseye riyakârlık gibi gelmez, çünkü geleneksel olarak ‘olması gereken’ tavrı yansıtır. Hatta söz konusu riyakârlığu yapanlar, doğru davranmış olmanın gururunu bile taşıır, kendilerini ‘olgun’ sayarlar...

Olgunluk ataerkil zihniyet içinde şekillenen kültürler için çok kritik bir kavramdır. Kabul edilen doğal hiyerarşilere uygun olarak erkekler kadınlardan, yaşlılar gençlerden, devlet ise toplumdan hep daha ‘olgun’ur. Daha olgun olan

deneyimlidir, sözü hikmet içerir ve itaati gerektirir. Olgun olanların zaaflarını ulu orta söylemek ise özellikle caiz değildir.

Böylece yaşamakta olduğumuz ve geleneğin ardına gizleyerek aklamaya çalıştığımız riyakârlığın asıl işlevini deşifre etme noktasına yaklaşıyoruz. Çünkü ‘bilinen ve söylenmeyen gerçekler’ asıl bu olgunlara ilişkindir. Kadınlar erkekler hakkında düşündüğünü açıkça söyleyemez, gençler yaşlılar karşısında pasifize olur, toplum ise devletin ‘kötülüklerini’ sanki kendisi yapmış gibi gizler. Sonuç hiyerarşik bir güç dünyasının sistemleşmesi ve eleştiri dışı kalmasıdır. Bu nedenle ataerkil toplumlarda siyasetin yolu uzundur. Değişim önerilerini yaparken neredeyse utanır, reformlar için devletten icazet ister, çünkü genç bir çocuk olarak babasının karşısında sigara içmekte olduğunun farkındadır...

Bu genel anlayış toplumsal kültürün içine de haliyle nüfuz etmiş durumda... Örneğin bizde ‘ölünün arkasından konuşulmaz’. Söyleyeceğiniz şey olumlu ise niye konuşulmasın? Demek ki bu ölü, arkasından olumsuz konuşmak durumunda olduğumuz biridir ve tam da bu nedenle ölünün arkasından konuşulmamaktadır. Belki artık bu âdetle de yüzleşmek, bunun dinsel değil zihniyetsel olduğunu kavramakta yarar var. Çünkü yaşarken kötülük veya ahmaklık yapmış insanların ardından konuşmamak, kötülüğün ve ahmaklığın sürmesine ve meşrulaşmasına neden olur.

Bunlar aklıma durup dururken gelmedi... Bir süre önce Rahşan Ecevit yabancıya toprak satılmaması, Vakıflar Kanunu’ndaki değişikliklerin ‘düzeltilmesi’ ve tabii işin özünde AKP’nin engellenmesi için ittifak çağrısı yapmıştı. Şu ölümlü dünyada bu gibi insanların çokluğunu düşünürsek, artık insanların ardından konuşmaya başlasak nasıl olur?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Doğal’ ırkçılık

Etyen Mahçupyan 17.10.2008

Deniz Gezmiş etrafında parlayıp sönen tartışmanın artçı konuşmaları da Orhan Gazi Ertekin’le bana düşmüş gözüküyor. Ne var ki Ertekin’in gündemi başka... Irkçılığın teşhis edilmesi ve ayırıştırılması ile ilgili ve bu arada da haklı olarak her şeyin kolayca ‘ırkçı’ yaftası altına sokulmasına karşı. Bu duyarlılığın itirazı hak eden bir tarafı yok. Eğer mesele böyle konursa zaten Deniz Gezmiş’in kendisini iyi bir kemalist olarak nitelemesinin ve babasının yazmış olduğu mektubun da ırkçılığa teşne olmasının fazla bir önemi kalmıyor. Çünkü anlaşılan Gezmiş ve babası da milyonlarca diğer Türkiyeli gibi, milliyetçiliği ve İttihatçı yaklaşımı ‘doğal’ olarak taşımışlar. Bu tartışma benim açımdan ‘solu’ ilgilendirdiği ölçüde anlamlı... Mesele solun içindeki etnik temelli bakış ve bunun uzantısı olarak ‘uygun’ dönemlerde belirginleşen latent ırkçılık. Eğer solu tartışmıyorsak, doğrusu Gezmiş’in kemalistliği de, babasının mektubu da beni fazla ilgilendirmiyor...

Öte yandan Ertekin'in geçen pazartesi her *Taraf*'ta çıkan yazısına dönüp önce anlaştığımız noktalardan başlarsam, makalenin son bölümünde yapmış olduğu değerlendirmeye, epeyce formel bulmama rağmen, katılıyorum. Formel, çünkü ırkçılık tespitinin bütünsel bir işlev gördüğü, toptancı bir tavrın sonucu olduğu her yerde ille de ırkçılığı beslediği veya yeniden yarattığı çok kolaycı ve 'temiz' bir önerme. Gerçek karmaşık olmakla birlikte, bazen ırkçılık belirli bir davranış bütünlüğünün belirleyici ana teması olabiliyor. Dolayısıyla mesele genel kurallar üretmek değil, her vakanın kendi özgüllüğünü öne çıkarmak olmalı. Ertekin'in itiraz ettiği yaklaşıma kolaycılık, yapaylık, yüzeysellik teşhisi konabilir; ama eleştirdiğimiz tutuma benzer bir tavırla 'ırkçı' kelimesinin kullanımına entelektüel sınırlar getirmenin anlamayı derinleştirdiği de söylenemez. Buradaki 'doğru' tutum genellemelerden kaçınmak ama önümüze çıkan tekil örneklerin üzerine gitmekten kaçınmamak olmalı... Dolayısıyla her yerde ırkçılık aramak Ertekin'in işaret ettiği üzere sakıncalı olmakla birlikte; bu önermeden hareketle herhangi bir metinde ırkçılık aramamak gerektiğini söylemek de epeyce abes...

Belki de ırkçılığı 'kötü sıfatların en kötüsü' cinsinden bir kategorik şeytanlaştırmaya maruz tutmamak gerekiyor. Doğal olarak nazi deneyiminden sonra ırkçılık sanki diğer kötülüklerden çok daha gayri insani imiş ve öyle kolayca kullanılmaması gereken bir tabirmiş gibi bir eğilim var... Kavramsal dünyanın böylesine gizil bir dinselliğe sürüklenmesi pek de şaşırtıcı değil, çünkü modernliğin ahlak üretememesine çare olamayan entelektüel kesim bugün bir başka kolaycılık olan ahlakçılığın peşinden gidiyor. Oysa ırkçılık son derece doğal ve insana ait bir duygu ve tutum... Belki de söz konusu aydınlar ırkçılığı teşhis etmeyi zorlaştırarak kendilerini de ırkçılığın uzağında tuttuklarını sanıyorlar.

Bence artık daha cesur ve samimi olma vakti geldi... Türkiye'nin siyasi eliti ve 'aydın kesimi' 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren 'hâkim millet' olmayı bir tarihsel hak olarak yeniden tanımladı ve böylece ideolojik hale getirdi. Bu durumda Türkleri hâkim millet olmaktan alıkoyanlar 'hain' oldular... Türklerin ise o hainlere her yaptığı neredeyse ilahi bir meşruiyete dayandırıldı. 'Türk' kendisini Türk olmayandan kategorik olarak üstün görmeye başlarken, Türk olmayanların Türklerin gözünde aşağılanması, gayri insani kılınması normalleşti... Bunun adı ırkçılıktır. Tabii ki bu değerlendirmeyi Türk kimliğine sahip herkese şamil kılamayız. Tabii ki bunun dışında, hatta karşısında olan birçok kişi bulunuyor. Ama genele baktığımızda, farkında olmadan ırkçılığın sularında yüzenlerin tahminlerden çok fazla olduğunu görmekte yarar var.

Solcuların önemli bir bölümü İttihatçı geleneğin ve söz konusu 'doğal' ırkçılığın taşıyıcıları oldular. Deniz Gezmiş'in kendisi ve babası da muhtemelen öyle idi. Gezmiş'in babasının yazdığı mektuptaki tüm ayırdedici niteliklerin askerlikle ilgili olması, 'Ermeni olmamanın kanıtının' ölme ve öldürme edebiyatı içinde aranan bir kimliğe bağlanması yeterince ipucu veriyor... Buradaki sorun onların bu temayülü değil, bugünün aydınlarının baktıklarını görmeye ne denli hazır oldukları...

Son olarak Ertekin'in Ermeni babanın çocuğuna söyledikleri üzerinden kurduğu metaforun beni sadece hüznlendirdiğini söylemeliyim. Ertekin o babanın söylediklerinin kamuoyuna mesaj olduğunu sanmış... Oysa hiçbir gayrimüslim baba oğluna söylediklerinin duyulmasını istemez. Çünkü bunun çocuğun başına dert açacağını bilir... O babalar deneyimle gelen tespitleri kendi içlerinde saklamayı tercih ederler. Kimliği bir böbürlenme aracı olarak sunanların nasıl tehlikeli olabileceklerini iyi bellemişler, ırkçılığı sezmeyi öğrenmişlerdir çünkü...

Neoliberal dönemde neosol

Etyen Mahçupyan 19.10.2008

Son dönemde sol literatürü istila etmiş olan ‘neoliberal’ kelimesi birçoğumuz için muhtemelen epeyce kafa karıştırıcı bir sözcük. Ne de olsa ortada daha da cüretkâr davranan bir liberalizmin ötesinde yeni bir yaklaşım yok. Solun Batı demokrasilerinde gerilemesi ve aynı zamanda gelen küreselleşme ile birlikte, sosyal politikaların tamamen ekonomik işlevselliğe kurban edildiği, insani bir duyarlılığın kenara konduğu bir liberal döneme geçildi. Liberalizmin ilkeleri ya da kabulleri değildi değişmiş olan... Önündeki setlerin yıkıldığını gören sağ siyaset liberal anlayışı mantıksal sonucuna götürmekteydi.

Öte yandan solun pratik alanda yaşadığı yenilgi, sol siyaseti de tamamen ideolojik itiraza hapsetti. Artık her şey ‘neoliberal’ olarak yaftalanıyor ve böylece gayrimeşru kılınmaya çalışılıyordu. Somut toplumsal meselelerde söyleyecek sözü kalmayan sol, klasik ‘emperyalizm’ jargonuna sıkışıp kaldı. Bu rahatlatıcı da bir söylemdi, çünkü hem evrensel bir itiraz bağlamı içinde kişiyi ‘solcu’ yapıyor, hem de onu geleneğe bağlıyordu. Ama bu aynı zamanda solun siyasetin dışına düşmesiydi de... Çünkü siyaset kendi aranızdaki konuşmalar değil, ‘üçüncü kişilerin’ sizin söyleminiz üzerinden bir gelecek tahayyülü kurabilmeleri için çaba çıkarmaktır. Diğer bir deyişle siyaset sıradan insanların, yani ‘profesyonel’ anlamda solcu olmayanların sol söylemi anlamlı bulmasını gerektirir. Bu ise sorunların çözülmesini bir başka yüzyıla bırakan ‘emperyalizm karşıtlığı’ ile değil, ancak günümüzün demokrasi arayışı içinde pozisyon almakla mümkün.

Sol bu içe kapanmayı ve siyaseten işlevsizleşmeyi yaşarken, liberalizm de aslında kısa ömürlü bir rahatlama yaşadı. Çünkü gerçekte kaybeden sadece sol değil, derinleşen ve yaygınlaşan demokrasi talepleri karşısında bütünüyle modernizm, ve liberalizm de o modernizmin parçası. Nitekim ‘neoliberalizm’ dönemi bizzat bireyin anlamsız bir kategori haline dönüşmesini hızlandırdı. Liberal yaklaşım bireyler arasında bir dizi hiyerarşi üretti ve bunu faydacı bir düzenin temeli kıldı. Böylece yüzeyde relativist, ama derinde oportünist bir kapitalizmi sistematize edip meşrulaştırdı.

Sonuç bizzat ‘vatandaşın’ da zedelenmesiydi... Çünkü modern demokrasilerde ‘vatandaş’ ulus-devletlere bağımlı olan liberal eşit bireylere verilen addı. Oysa şimdi liberal bireylerin eşitliği sadece kapitalist piyasalarca değil, ahlakı dışlayan bir sosyal kategorizasyon yoluyla da yapılmakta ve normalleştirilmekte idi.

Buna karşılık örgütlü sol da özeleştiriyi yapmadan, kendi modernist temelini sorgulamadan kolaycı bir yola saptı. Amaç ‘vatandaşın’ sol söylem içinde yeniden ihyasına dönüşürken, kullanılan kavramsal kategoriler otoriter zihniyetin sınırları içinde kaldı. Söz konusu zihniyetin tekil insanları siyaseten gruplandırması için iki elverişli ‘itiraz’ kategorisi vardı ve nitekim modernist sol da iki ideolojik akım halinde ilerledi. Bir grup yeniden sınıf kavramına, sermayedar/işçi ikilemine ve antiemperyalizm söylemine döndü. Diğer grup ise ulus-devletin yeniden güçlendirilmesini ve emperyalizme karşı bir direnç noktası olarak kullanılmasından hareketle, mazlum milletlerden oluşan küresel bir ‘sınıfsallaşmayı’ merkeze aldı.

Bugün bir yanda dünyanın tüm değişimine karşı hiçbir şey değişmemiş gibi davranan, neoliberal değerlendirmesinin yaratıcı bir tespit, sınıf söyleminin ise bir tür siyasi önerme olduğunu sanan ortodokslar var... Diğer yanda ise, eylemciliğin tek alanı olarak devleti gören, siyaseti bu kurum üzerinden tahayyül eden, darbeci ‘ulusalcılar’ bulunuyor.

Ulusalcıların ‘aktivizmini’ dışarıda bırakırsak bu iki yaklaşım arasında epeyce derin bir benzerliğin olduğunu görmekte yarar var. Her ikisi de kaybetmiş bir ideolojik bakışın günümüzdeki görüntüsü... Her ikisinin de toplumla ilişki kurmak, gerçek anlamıyla siyaset yapmak gibi bir kaygısı ve iddiası yok... Her ikisi de çıkışı hâlâ otoriter zihniyetin içinde aramakta... Ve her ikisi de bitmiş bir modernizmin arkaik kalıntısı olarak ortalıkta dolanıyor. Muhakkak ki ulusalcıların verdiği zarar yanında ortodoksların olumsuz etkisini abartmak mümkün değil. Ama bu akımların geleceğin muhtemel sol siyaset arayışlarına zarar verdiği de açık.

Anlaşılan neoliberalizm bir ‘neosol’ da yaratmış durumda ve bunun bir ideolojik intihar hareketinden pek farkı yok. Demokrat bir sol ise ancak modernist sol kalıntıların temizlenmesi süreci içinde doğacak gibi gözüküyor. Herhalde tam da bu nedenle ortodoks solcular bir türlü Ergenekon soruşturmasını destekleme noktasına gelemiyorlar. Belki de bunun ideolojik olarak kendi sonları da demek olduğunu hissediyorlar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Neoliberal’ AKP / marjinal sol

Etyen Mahçupyan 21.10.2008

Solculuk kamusal alanın çatışmayı ima ettiği dönemlerde her zaman acılı olmuştur. Bu durum devletçiliğe yakın düşen sol hareketler için bile böyledir... Çünkü kendinize yakın bazı devletlilerin varlığı, devletin üstünüze abanan gücü karşısında etkisizdir. Zaten sonuçta o devletlilerin çoğu da kendilerine hayatiyet veren asıl çevreden fazla uzaklaşmak istemeyeceklerdir...

Ancak mesele fikrîsel üretim ve pozisyon alma olduğunda, solculuk en kolay tutumlardan biridir. Doğruların ve yanlışların belli olmakla kalmayıp, sizin hayatınızı aşan bütünsellikler içinde kurgulandığı bir dünyada, hiç fikir değiştirmeden, bir anlamda hiç düşünmeden solcu kalabilirsiniz. Bu nedenle ‘tutarlılık’ sol literatürde çok değer verilen bir kavramdır ve fikrini hiç değiştirmeden on yıllar boyu savunan biri takdirle karşılanabilir. Zaten fikir değiştirenlere de ‘dönek’ denir ve onların gerekli direnci gösterememiş, sapmış kişiler olduğu düşünülür. Bu ise entelektüel açıdan bakıldığında bir ahlaksızlıktır... Oysa solculuk sürekli doğru ahlak içinde kalındığı varsayımı içinde yaşanır. Hayatınızın her anında ezilenden, mağdurdan, mazlumdan yana olmaktan daha bariz bir ahlaki tutumu düşünmek ise gerçekten zordur...

Doğal olarak her solcunun yukarıdaki anlatıma uygun olduğu söylenemez. Nitekim 20. yüzyılın en parlak düşünürleri solcuların içinden çıkmış, en derinlikli tartışmalar burada yaşanmıştır. Bu açıdan bakıldığında ‘sol’ insanlığın kendisi üzerinde düşünme pratiğinin en yoğun ve verimli alanını oluşturur. Ne var ki bu düşünme geleneği, örgütlü sol üzerinde hemen hiçbir zaman etkili olamamıştır. Belki de düşüncenin ister istemez içerdiği entelektüel esnekliğin ve hareketliliğin, muhalif bir siyasetin ihtiyaç duyduğu disiplinli örgütlülüğe uymamasıdır sorun... Ama sonuç açıktır: Dünyanın her yerinde örgütlü sol, anlama dürtüsünü kalıplaştıran, ideolojiyi fazlasıyla apaçık hale getirilmiş şablonlara indirgeyen bir aktivizm olarak yapılaşmıştır.

Bu sıkışma, hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde marjinalleşmeye yol açmış, ideolojik sol siyasetin toplumla olan bağı giderek anlamsızlaşmıştır. Böylece ortaya kendi içinde konuşan, daralan bir cemaat içindeki kişisel iktidar mücadelesini ‘siyaset’ haline getiren bir tür ‘laik’ tarikatlaşma doğmuştur.

Türkiye’de bu durum çok daha net olarak ortada... Çözüm ise siyaseti yeniden üretmekten, yani cemaatçiliği kırmaktan ve toplumla temas etmekten geçiyor. Ne var ki toplumla temas toplumun anlamlı bulacağı bir söylemi ve duruşu gerektirmekte... Bunun Türkiye’deki anlamı, modernist laikliğin, devletçiliğin ve latent ırkçılığın getirdiği yüklerin solun üzerinden alınmasıdır. Eğer yeniden siyasetin içinde yer almak istiyorsa, sol şeffaflaşmak ve hem geçmişle, hem de bugünün yönetim anlayışıyla hesaplaşmak zorunda...

Aksi halde bilmek gerek ki, solcuların ‘sol’ adına söyledikleri ve yaptıkları her şey söz konusu marjinalleşmeyi daha da artırmaktan başka işe yaramıyor. Örneğin ‘neoliberal’ sözcüğü bunlardan biri... Mesele ‘neoliberal’ değerlendirmesini hak eden bir evrensel siyasetin olup olmaması değil. Mesele solun bu kelime dışında neredeyse hiçbir analiz aracının kalmamış gözükmesinde. Bu durum özellikle Türkiye’den söz edildiğinde çok daha çarpıcı biçimde belirginleşiyor. Sol literatüre baktığınızda AKP’nin ne denli ‘neoliberal’ olduğuna dair yığınla makale görüyorsunuz. Ancak bu tespit son derece yüzeysel ve ideolojik. Yüzeysel, çünkü AKP’nin bu politikaları ‘niçin’ tercih ettiğine, o politikaları nasıl gördüğüne dair hiçbir çözümlemeye sahip değil. Aynı zamanda ideolojik, çünkü AKP’nin ne olduğundan ziyade, kafalardaki şablona göre ne olması gerektiğini temel alıyor...

Oysa AKP modernliğin savrulduğu ve yıprandığı bir dönemde iktidar olanağı yakalamış bir taşra hareketi olarak, ataerkillikten oportünizme doğru giden bir içsel ivmeyi taşıyor. Siyaset, bu hareket için bir ayakta kalabilme ve dünyaya uyum sağlayabilme meselesi. AKP esas olarak pragmatizme ve kısa vadeli bir ufuk çizgisine sıkışmış durumda. Eğer bu partinin tutumu ‘neoliberal’ gözükiyorsa, bunun nedeni herhalde Erdoğan ve arkadaşlarının ‘neoliberalizme’ inanmaları değil, çevrelerinin onların bu yönde adım atmasını doğallaştırmasıdır... Dolayısıyla AKP’nin ‘neoliberal’ politikalardan uzaklaşması, onların sürekli ‘neoliberal’ olduklarının söylenmesi ile başarılabilir. AKP’nin farklı davranmasını sağlayacak bir siyasi çevre oluşturmayı gerektirir ve bu da toplumla temas eden bir solculuğu ima eder.

Buradaki asıl engel ise laiklik... Türkiye’nin örgütlü solu otoriter laikliği ‘son kertede’ bir ilerici olarak gördüğü sürece marjinal kalmaya mahkûm... Çünkü bu tercih solun da zihniyetini açığa çıkartıyor ve toplum bu zihniyeti tanıyor...

Acaba gençler nasıl anlıyor?

Etyen Mahçupyan 22.10.2008

Askerlik siviller arasında da gelenek üretebilen bir mesai dönemi... Çünkü hemen her sivil erkek askerlik yapıyor ve birbirine benzer anılarla dönüyor. Son dönemde bu anılar acı ile yoğrulmakta... Ancak uzun süreye bakıldığında askerliğin siviller açısından sıkıntılı ama aynı zamanda epeyce mizahi bir deneyim olduğunu söyleyebiliriz. Bu durumu anlatan en belirgin özdeyişlerden biri ‘askerde mantık aranmaz’ der. Diğer bir deyişle askerlikte yapılanlar genellikle sivillere mantıksız gelir. Ama haksızlık da etmeyelim... Bu yargının arkasında sivil dünya ile askerliğin uyuşması zor iki farklı rasyonaliteye dayanması yatıyor. Yapılacak herhangi bir eylemin mantıkla içselleştirilmesini gerektiren sivil dünyaya karşılık, askerlikte gereken tek şey emrin kendisi. Dolayısıyla da askerlikte en tepedeki kişinin mantıklı olması yetiyor. Ondan sonrası emir komuta zinciri içinde iletiliyor...

İtiraf edelim, bu değerlendirme büyük bir kolaycılık içermekte. Çünkü askerî karar almaların hiç de tek kişiye bağımlı olmadığını biliyoruz. Ne var ki siviller de haklı... Onlara ulaştığında emrin arkasındaki rasyonalite tamamen yok olduğu gibi, istenen eylemlerin de birçoğunda mantıksal tutarsızlıklar mevcut oluyor. Böylece ‘askerlikte mantık aranmaz’ deyişinin geçerli olduğu bir düzleme geliyoruz ve hemen her sivil bu deyişe çeşitli örnekler biriktirerek terhis olurken, ilerde de askerlik hatırası olarak hemen hep bunları anlatıyor...

Sonuçta bunu zararsız bir gelenek, hatta askerlik hizmetini kolaylaştıran bir anlayış olarak görebiliriz. Ne de olsa birbirinden bağımsız iki farklı disiplin ve yaşam alanından söz ediyoruz. Ama ya askerler kendi işleri dışında da, yani sivillere karışırken de siviller tarafından ciddiye alınmak istiyorlarsa? O zaman mantıksal tutarlılığa azami gayret göstermeleri gerekmez mi? Özellikle henüz askerlik yapmamış gençler nezdinde bu sınavdan başarı ile çıkmaya çalışmaları beklenmez mi?

Ne yazık ki öyle olmuyor... Askerî yetkililerin hemen her konuşması genç kuşakların kulaklarını rahatsız eden çelişkiler içeriyor. Aktütün baskının uydu fotoğraflarının yayımlanmasından sonra yaptığı konuşmada Genelkurmay Başkanı da bu türden önermeler yaptı.

Örneğin bu olayın PKK için bir ‘intihar saldırısı’, orada çarpışan askerler için ise bir ‘kahramanlık destanı’ olduğu söylendi. ‘İntihar saldırısı’ yapanlar belli ki kazanamayacakları bir işe girişmişlerdi. Ama eğer öyle ise, tepeyi savunanlar daha güçlü olmalıydı... Bu durumda savunmanın, hem de böylesine şehit verildikten sonra, bir kahramanlık hikâyesi olduğu nasıl söylenebilirdi? Aksine eğer Bayrak Tepe karakolu bir ‘kahramanlık destanı’ yazdıysa, bu karşılarındaki gücün daha zorlu olduğunu ima etmekteydi. Ama o zaman da ‘intihar saldırısı’ teşhisi garip kaçmaktaydı...

İkinci olarak Genelkurmay Başkanı soruşturma açıldığını ve TSK'nın 'kendine güveni tam olan bütün kurumlar gibi, soruşturmanın sonuçlanmasını müteakip kamuoyuyla paylaşılması gereken hususları' kamuoyuna bilgi olarak vereceğini söyledi. Ancak beklenen şey, soruşturmanın 'tüm şeffaflığı' ile kamuoyuna açık olması. Yoksa eğer topluma nelerin söyleneceğine de TSK karar verecekse, bunun bugün geldiğimiz noktadan pek farkı olmaz. Nitekim kendine güveni olan kurumlardan beklenen de, şeffaf soruşturma süreçlerine müracaat edilmesini bizzat talep etmeleridir. Aksi halde 'kendine güven' kavramı bir retorik olarak kalabilir...

Üçüncüsü, eleştirilere karşı çıkan Genelkurmay Başkanı, bu eleştirilerin TSK'nın 'gücünü, kararlılığını ve azmini artırmaktan başka işe yaramadığını' söyledi. Demek ki çok yararlı bir sonucu olmuş... Çünkü bu niteliklerin artmasını herkes ister. Ama eğer öyle ise, söz konusu eleştirilere karşı çıkmanın mantığı ne? Bu eleştirilere böyle bir değerlendirmeye dayanarak karşı çıkmak, söz konusu niteliklerde arzu edilen gelişmenin de sağlanamadığını ima etmez mi?

Yaşlı kuşağın bu türden mantıksal tutarlılık arayışı içinde olduklarını hiç sanmıyorum. Herkesin askerlikle ilgili yaşanmışlıktan gelen bir fikri zaten var ve esas olarak da işin siyasi tarafı ile ilgiliyiz. Ancak genç nesiller öyle değil... Bugün dilin fazlasıyla ön plana çıktığı, mizahı yeniden yoğurduğu bir küreselleşmenin içindeyiz. Gençler bizlerden daha zeki ve bizleri de pek 'akıllı' bulmuyorlar... O nedenle biz yaşlıların çok daha dikkatli olması, söylediğimiz sözün kulaklara ulaştığında ne gibi anlamlar içereceği konusunda titiz olmamız gerekiyor. Belki de çare konuşmalarımızı etrafımızdaki akraba gençlere okutmaktır... Kamuoyuna çıkmadan önce bazı düzeltmelere imkân verir hiç olmazsa...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Alınganlığa gerek yok...

Etyen Mahçupyan 24.10.2008

Aktütün Karakolu'na yapılan PKK baskının neredeyse bir aylık hazırlığın ardından gerçekleştirildiği ve bu durumun bizzat askerî yetkililer tarafından da biliniyor olması, Türkiye'yi uzun zamandır eşğinde durduğu bir gündemin içine soktu. Son on yıl içinde yaşanan ve AKP'yi iktidara getirirken, laik kesimde de demokratları ayırmaştıran toplumsal değişme, ister istemez askerın konumunu da tartışmaya açacaktı... Aynı süreçte önümüze çıkan AB reformlarının en önemli bölümlerinden biri ise zaten asker/sivil ilişkileri üzerineydi. Örneğin güvenlik sektörünün bir bütün olarak sivil denetim altına alınması, özelde ise askerî tasarrufların doğrudan Meclis tarafından denetlenmesi, halen gündemimizde olan bir konu.

Söz konusu denetimin esas olarak hesap verme ve bütçe kullanma alanında olması beklenmekte. Ne var ki, askerın bu tür bir şeffaflaşmaya bile direndiğini biliyoruz. Örneğin Sayıştay'a TSK'yı denetleme imkânı veren yasanın, aynı zamanda

askerî yönetmeliğin bazı maddelerine de göndermede bulunduğunu ve bu maddelerin Sayıştay denetimine izin vermediğini öğrendik... Yani görünüşte demokratik reformlar yapan, ama kurumsal dengeler ve özellikle TSK açısından bakıldığında, işin esasında hiçbir şeyin değişmediği bir ülkede yaşıyoruz. TSK hâlâ bütçeden istediği parayı alıp istediği gibi harcamakla kalmıyor, hesap de vermiyor...

Toplum olarak bu durumun kabullenilmesi ucu epeyce geçmişe giden bir tür dokunulmazlığı ima ediyor. Ne de olsa bu ülkede ordu, devleti kuran unsur olarak tanımlanmakta. Öyle ki ‘Türk ordusu’ Türkiye’den önce var ve nitekim Türkiye’yi olanaklı kılan da o... Bunun anlamı ‘Türkiye’ bağlamında düşünülebilecek her türlü ilişki ve denetleme sisteminin dışında durabilen bir askeriyedir. Ancak günümüzde bu kabulün aynen devam etmesi son derece güç... Birtakım tehditlerin devam etmesini ve tehditlerle toplumun, yani sivil siyasetin başa çıkamamasını gerektiriyor. Nitekim Kürt meselesi de özellikle PKK sonrasında bu tabloyu tamamlamakta.

Bu kendine has kurumsal dengedeki kritik nokta ise askerin kendi işinde başarılı olması... Diğer bir deyişle askerin ayrıcalığına ‘razı’ gelebilmenin ana koşulu, TSK’nın kendi işini iyi yapması... İşte Dağlıca ve Aktütün olayları bu nedenle geri dönüşü hiç kolay olmayacak yeni bir süreci başlattı. Çünkü burada mesele, son olayların askerî açıdan zaaf içerdiğine dair kamuoyunda genel bir kanaatin uyanmış olmasıdır. Bu noktadan sonra kurumun prestijinin korunabilmesi, kendini topluma açabilme cesareti ile doğrudan bağlantılı olacaktır; çünkü aksi tutum bir özgüven eksikliği şeklinde algılanabilir ki bu da askerî alanda zafiyete işaret eden durumların ‘tekrarlanabilir’ olduğunu ima eder. Böylesi bir sürecin bugün askeri eleştirenler için dahi ‘istenilir’ olmadığı ise açıktır...

Oysa Genelkurmay Başkanı’nın tutumu bu değerlendirmenin yapılamamış olduğunu akla getiriyor. Örneğin getirilmiş olan yayın yasağı, haberin yanlış olduğunu söylemiyor. Aksine gizli olan bir bilginin dışarıya sızdırılmasını temel alıyor... Dolayısıyla da yayın yasağı, doğru bir bilginin kamuoyu tarafından bilinmemesi gerektiğini ifade etmiş oluyor. Zaten denetime ilişkin tartışmaların ortasında bulunan bir kurum için, bu hiç de arzu edilecek bir konum değil. Toplumun neyi bilip neyi bilmemesi gerektiğinin askerler tarafından söylendiği, üstelik askerî alanda istenmeyen bir sonuçla karşılaşıldığında bunun askerî mahkeme kararı ile ‘bilinmesi yasak’ kategorisine sokulduğu bir ülkede, demokratik taleplerin daha da artacağı ve doğrudan askeriye’yi hedef alacağı açık...

Genelkurmay Başkanı’nın PKK’yı başarılı gibi gösterenlerin ‘akan ve akacak olan kana ortak’ olduklarını söylemesi ise son derece vahim. Her şeyden önce karşımızda 25 yıldır alt edemediğimiz, askerlerin de söylediği üzere yeni katılımları kendine çekebilen bir terör örgütü var... PKK başarılı mı bizi ilgilendirmiyor, ama bizim başarısız olduğumuz gözüküyor. Bu başarısızlık ise sadece askerin değil, hepimizin sorumluluğuna işaret etmekte... Dolayısıyla gereksiz alınganlıklardan ziyade, nasıl bunca zaman çözüm yolunu bulamadığımızı irdelemekte yarar var. Öte yandan eleştirileri durdurma gayreti, devletin ‘taraf’ olduğu yerde gazeteciliğin yapılamayacağını, ya da gazeteciliğin ancak devlet eksensiz olarak yapılabileceğini ima ediyor. Ama iş bununla kalmıyor... Askerin de bizzat ‘devlet’ olduğunu kabullenmek gerekiyor...

Ne yazık ki bu değerlendirmeler demokratik bir cumhuriyet olabilmenin hâlâ sindirilememiş olduğunu ortaya koymaktan başka işlev görmüyor... Her kurumun toplum önünde şeffaf bir süreç içerisinde hesap verme yükümlülüğü içinde olduğunun kabullenilmesi, ilk başta sancılı olsa da, askeriye’yi de orta vadede rahatlatacaktır...

Şizofrenik kırılma

Etyen Mahçupyan 26.10.2008

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi geçici üyeliği seçimlerinde sürpriz yaşanmadı. Türkiye uzun zamandır istediği bu pozisyona nihayet kavuştu... Avrupa'dan gelen adayların zayıflığı bu sonucu büyük çapta mümkün kılmış olsa da, aslında belirleyici olan küreselleşen dünyada Orta Doğu bölgesinde aktör olmayı becerebilecek bir üyeye ihtiyaç duyulmasıydı. Diyalogun ve karşılıklı iknanın giderek önemsendiği bir uluslararası siyaset atmosferinde, sorunların yaşandığı her bölgede dengeleri destekleyecek 'taşıyıcılar' üretmek son derece mantıklı gözüküyor. Dolayısıyla dünya sisteminin de Türkiye'ye daha fazla muhtaç olduğu, bu ülkeyi daha fazla işlevsel kılabileceği bir döneme girmiş durumdayız.

Ancak Güvenlik Konseyi geçici üyeliğinin tamamen dünya dinamiğinin sonucu olduğunu da söylemek haksızlık olur. Çünkü Türkiye'nin son beş-altı yıl içinde izlediği bilinçli 'çokyönlülük' ve 'barışçıl çözümler' arayışı da herhalde bu sonucun elde edilmesinde epeyce etkiliydi. Ülkenin dış politikasındaki iki büyük sistematik eğilimin ilki ilişkilerin yaygınlaştırılması ve çeşitlendirilmesini içermekteydi. Böylece Türkiye sadece kendisiyle veya kendi çevresiyle değil, tüm dünya ile ilgilenen bir ülke olarak kendini yeniden tanımladı. Ama daha da önemli değişim, meselelere bakma biçiminde, yani siyasetin içeriğinde ortaya çıktı. Geleneksel olarak sorun alanlarına çatışmacı bir paradigmanın içinden bakmaya alışmış olan Dışişleri Bakanlığı, AKP iktidarında bu bakışı terk etti... Sorunların konuşarak ve anlaşarak çözülebileceği varsayımını temel almaya ve enerjisini bu varsayım üzerine bina etmeye başladı. Dolayısıyla eskiden sorunları kalıplaştırmaya, dondurmaya ve olabildiğince gündem dışı tutmaya alışmış olan bir tutumdan, tam tersine meselelerin üzerine gitmeye, inisiyatif almaya hazır bir tavıra geçildi.

Bu yeni bakış tarzı, Türkiye'nin küresel dünyanın aktörü olmaya aday bir ülke olarak düşünülebilmesine neden oldu. Ve sonuçta tam 47 yıldır sürdürülen bir hayal, dünya konjonktürünün de elverişli olması sayesinde gerçekleşti. Önümüzdeki dönemde Türkiye'yi hemen her meselenin çözümünde rol almaya hazır ve son derece hevesli görenler şaşırmasın... Çünkü bu durum Türkiye dış politikasının uzun süre bastırılmış olan kendini kanıtlama ihtiyacını yansıtacak.

Ancak dış politikada giderek aktif olacak olan Türkiye'nin yurt içinde şizofrenik bir kırılmaya doğru gitmesi de kaçınılmaz gözüküyor. Bunun nedeni dışarıya karşı kullanılan dilin ve savunulan tutumların iç meselelerde kullanılma zorluğudur... Başkalarına tavsiyelerde bulunurken diyalogu, çözümü, adaleti savunan bir ülkenin, iş içindeki sorunlara geldiğinde bir anda tam tersi bir tavra kayması kabul göremez. O nedenle örneğin Kürt meselesinde, Türkiye'nin kendi dış politikasında kabullenmiş gözüktüğü ilkelerin aynen geçerli olması beklenir. Bu ise AKP hükümetinin beceri alanının dışında kalacak gibi gözüküyor... Çünkü hükümet ayakta ve rakipsiz kalmanın karşılığı olarak askerle kötü geçinmeme stratejisine çok daha yatkın duruyor. Son dönemde askere verilen destek mesajlarının da anlamı burada. Belki bu çıkışlar önümüzdeki seçimde Diyarbakır belediyesinin kazanılmasını zorlaştırır gibi gözüküyor, ama o zamana kadar atılabilecek

birçok başka adım da olacak. Buna karşılık bugün askere verilen destek, askerin de hükümete muhtaç olduğunu hatırlatmakla kalmıyor, muhalefete de anlamlı bir ‘devletçi’ pozisyon bırakmıyor.

Diğer bir deyişle dış politikada kendinden emin bir adalet dağıtıcısı ve âkil ülke olmak isteyen Türkiye’nin içerde henüz ‘cambaz’ siyasetinin ötesine geçtiğini söylemek zor. Ne var ki bu ortam aynı zamanda çözümsüzlüğü ima ettiği için, Kürt meselesinin de daha çatışmacı bir atmosfer içinde karşımıza çıkma ihtimalini artırıyor.

Türkiye’nin söz konusu şizofrenik durumu uzun süre taşıması ise imkânsız. Büyük hayallerle elde edilen Güvenlik Konseyi geçici üyeliğinin büyük bir utanç ve yük olma durumuyla da karşılaşılabilir. Çünkü demokrasinin ima ettiği reform adımlarını atamayan, temel özgürlükleri bastıran bir ülkenin, kendisini dünyanın geri kalanına bir ‘sorun çözücü’ olarak tanıtmaya çalışması gülünç olur... Öte yandan bu üyelik tam tersine içerdeki devlet zihniyetini dönüştürmek için bir kaldıraç gibi de kullanılabilir. Bakalım AKP’nin çıkarıcı ve fırsatçı yanı ile karşı karşı geldiğinde, bu yeni ilkesel duruş ne kadar işlevsel olabilecek...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Jandarıcam işte!

Etyen Mahçupyan 28.10.2008

Bundan yıllar önce yakın bir akrabamız, o zamanlar henüz üç yaşında olan kızını alarak Cumhuriyet Bayramı resmigeçidine götürmüştü... Yanlarında da yine aynı yaşlarda oğlu ile gelmiş, daha iyi görmesi için de oğlunu omzuna oturtmuş bir baba varmış. Tabii çocuk geçmekte olan her farklı kıyafetli grubun kim olduğunu sormakta, baba da sabırla ve istekle yanıtlamaktaymış. Derken uzaktan jandarmalar görünmüş ve çocuk yine sormuş... Adam “jandarma,” demiş... Ama çocuk “bu kim,” diye ısrarla sormayı sürdürünce, baba da biraz sinirlenip “oğlum sana jandarma demedim mi,” demiş... Ve çocuk bir anda ağlamaya, ayaklarını adamcağızın göğsüne vurarak “jandarıcam işte, jandarıcam işte,” diye bağırmaya başlamış...

Şimdilerde o çocuk otuzlu yaşlarına gelmiş olmalı... Muhtemelen bugünlerde aile içinde bu hikâye hatırlandığında, “jandarıcam işte” sözünün artık çocukça bir hoşluk olmaktan öte, bizzat jandarmanın demokratik olgunluk eksikliği olarak ortaya çıktığı tespitini yapıyor olmalılar...

Henüz bir ay önce İçişleri Bakanlığı’na gönderilmiş olan aşırı özgüvenli uyarı mektubu bu durumu açıkça ortaya koymakta. Meğerse AB Genel Sekreterliği’nin hazırladığı Taslak Ulusal Program’ın ‘siyasi kriterler’ bölümünde yazılanlar Jandarma’nın onaylamayacağı türden bir değişimi ima etmekteymiş... İtiraza neden olan sözkonusu bölümde “İç güvenlik hizmeti, sivil iradenin belirleyeceği politikalar doğrultusunda ve yine onun denetim ve gözetiminde ‘hukukun üstünlüğü’ ve ‘hürriyetleri’ çerçevesinde, kolluk kuvvetlerinin profesyonel ve uzmanlaşmış birimleri

tarafından yerine getirilecektir,” deniyor ve bu bağlamda gerekli mevzuat ve uygulama değişikliklerinin yapılacağını belirtiyor.

Jandarma teşkilatımız bundan rahatsız olmuş... Söz konusu ifadeyi ‘muğlak’ ve ‘ucu açık’ bulmuş... Gerçekten de askerî bir bakışa sahipseniz ‘hukukun üstünlüğü’ sözü kadar belirsiz ve tehditkâr bir ifade düşünmeniz zordur. Çünkü hukukun üstünlüğü, tüm kurumların hukuk karşısında eşit olduklarını ve hiçbir kurumun ya da ideolojik bakışın hukuksal tasarrufları etkileyemeyeceğini söyler. Diğer bir deyişle laikliğin din alanında yaptığını, ‘hukukun üstünlüğü’ ilkesi de hukuk alanında yapar. Yani laiklik nasıl devletle din arasına mesafe koyarsa, ‘hukukun üstünlüğü’ de hukuk ile devlet arasına mesafe koyar... Laiklik nasıl din özgürlüğünü ve inanç eşitliğini ima ederse, ‘hukukun üstünlüğü’ de hukukun vicdani özgürlüğünü ve bireylerin yargı karşısındaki eşitliğini ima eder.

Jandarma’nın bu ilkeyi garipsemesi şaşırtıcı değil. Ne de olsa bu ülkede asker hukukun üzerinde sayılan resmî ideolojinin tek ve gerçek temsilcisi olarak davranıyor. Bu ülkede hukukun değil, resmî ideolojinin ve kurumsal hiyerarşinin ürettiği bir düzen var. Oysa Taslak Ulusal Program’a konmuş olan paragraf, Türkiye’nin de ‘normal’ bir demokrasi olması gerektiğini vurgulamış oluyor. Laiklik nasıl manipüle ediliyorsa, hukuku da öyle manipüle etmeye alışmış olan bir devlet zihniyeti altında, ‘normalleşmek’ ve demokrasi haline gelmek en korkutucu durumlardan biri olacaktır. Gerçekten de asker açısından bakıldığında bu epeyce ‘muğlak’ ve ‘ucu açık’ bir geleceğe işaret etmekte. ‘Muğlak’ çünkü ülkenin geleceği doğal olarak toplumun talep ve tercihlerine bağımlı olmak zorunda. Aynı zamanda ‘ucu açık’ çünkü söz konusu talep ve tercihler kimsenin denetiminde olmadan değişiyorlar...

Ne var ki ‘demokrasi’ denen de zaten böyle bir şey... Yaptığı itirazla Jandarma aslında demokrasiden haz etmemek bir yana, bu rejimin ne olduğunu anlamadığını da ortaya koymuş. Hem önünde resmigeçit yapan dünyanın gidişatını anlamamış, hem de ‘jandarıcam işte’ demeye devam etmiş...

Dahası bu tepki verilirken, satır arasına tehditlerin yerleştirilmesinden de vazgeçilememiş. Sözkonusu paragrafın daha önceki taslakta olmamasına karşın, yeni yazımda ortaya çıkması ‘dikkat çekici’ bulunmuş. Yani Jandarma Hükümet’e ‘biz seni izliyoruz ve haddini bilmeye davet ediyoruz’ demeye getirmiş. Bu da yetmemiş, Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu’nun bu işler için yeterli olduğunu ‘kıymetlendirmiş’. Askerlerin Türkçeyi ne zaman öğreneceklerini bir yana bırakarak soralım: Bu tepeden bakışın dayanağı ne acaba? Tabii ki tam da o paragrafta yazılanların olmaması... Yani Türkiye’de hukukun üstünlüğü ilkesi geçerli olmadığı ve askerî vesayet rejimini meşrulaştıran bir ideoloji altında yaşandığı için. Kısacası demokrasi olmadığı için...

Öte yandan herkesin ve hele askerinin demokrasi yanlısı olmasını beklemek biraz fazla olabilir. Türkiye de birçok başka ülke gibi ‘öğrenerek’ ve ‘törpülenerek’ demokrasiye geçecek. O zaman kadar da bu toplum kendisini, çocuğunu omzuna alıp resmigeçide götürmüş baba gibi hissetmeye devam edecek...

Mahkemenin zihniyeti (1)

Etyen Mahçupyan 29.10.2008

Anayasa Mahkemesi herhalde 'ince' bir siyaset izlediğini düşünerek, başörtüsünü 'normalleştirecek' Anayasa değişikliğini reddeden kararının ve AKP'ye laikliğe aykırı davrandığı için para cezası hükmettiği kararının gerekçelerini neredeyse aynı anda kamuoyuna sundu. Belki de böylece her iki kararın da birbirini desteklediği izlenimi yaratılmak istendi. Oysa AKP kararı zaten yeterince hukuk 'ötesi', hatta mizahi bir durumu ifade etmekte. Hem Cumhuriyet'in temel ilkesi dediğiniz 'laikliğin' bir siyasi parti tarafından defalarca suistimal edildiğini iddia edeceksiniz, hem de bunun cezasının parasal olduğunu söyleyeceksiniz... Bu karar parası olanın Cumhuriyet'i değiştirebileceği, züğürtlerin de bu Cumhuriyet'e razı olması gerektiği gibi abuk noktalara kadar giden geniş bir edebiyat yaratacak kadar hukuk dışı...

Ancak 'başörtüsü kararı' olarak algılanan diğeri böyle mizahi değil... Aksine bu karar Türkiye'deki rejimin gerçek yüzünü saklayamayacak kadar samimi bir itiraf... Önce söz konusu Anayasa değişikliğini hatırlayalım: Öneri tüm vatandaşların genelde kamu hizmetlerinden ve özelde de yüksek öğrenim hakkından 'eşit' bir biçimde yararlanmalarını öngörmekteydi. Anayasa Mahkemesi böyle bir eşitliğin Türkiye Cumhuriyeti'nin temel ilkelerinden olan laikliğe aykırı olduğunu söyledi. Yani bizdeki Cumhuriyet'in temelde eşitsizliğe dayalı olduğunu, dolayısıyla hukuksal pratik açısından ayrımcılığı ima ettiğini itiraf etti.

Anlaşıyor ki, Anayasa Mahkemesi'nin çoğunluğu, 'vatandaş' değişmez bir devlet tanımı çerçevesinde kabullenmekle kalmıyor; bu vatandaşlık özelliklerinin dışında olduğunu düşündükleri insanların haklarının kısıtlanabileceğine inanıyor. Ama daha da ilginç söz konusu vatandaşlık tanımında Meclis'in hiçbir tasarrufunun olamayacağını, diğer bir deyişle Meclis yoluyla eksik vatandaşlara vatandaşlık hakkının verilemeyeceğini; kısacası kimin makbul vatandaş olup olmadığına Meclis'in değil kendilerinin temsil etmekte oldukları bir üst iradenin karar verebileceğini söylemiş oluyor.

Bu epeyce ilginç bir duruş... Çünkü belki de ilk kez yargının en üst organı bizlerin 'cumhuriyet' dediği rejimin gerçekte bir tür ideolojik diktatörlük olduğunu gıcık olmadan belirtmiş ve hatta bu durumu savunmuş oluyor. Karardan sonra yapılan eleştirilerin bu bağlamda niçin işlevsiz olduğunu da dolayısıyla anlamış oluyoruz. Söz konusu eleştiriler, Anayasa Mahkemesi'nin herhangi bir yasa değişikliği teklifini ancak şekilsel olarak denetleyebileceğini, bu şekil şartlarının da 'teklif çoğunluğu', 'oylama çoğunluğu' ve 'ivedilikle görüşme yasağı' olduğunu vurguladılar. Bunlar Meclis'te yasa değişikliği kararı alınırken uyulması gereken prosedüre ilişkin kıstaslar... Diğer bir deyişle Mahkeme'nin herhangi bir yasa değişikliğini 'içerik' olarak denetleyemeyeceği zaten Anayasa'nın maddeleri arasında. Nitekim Mahkeme'nin yetkilerini belirten 148. maddenin var olma gerekçesi de zaten Meclis'in yasa yapma yetkisine yargı tarafından tecavüz edilmesinin engellenmesi...

Öte yandan örneğin Mustafa Şentop'un belirttiği üzere, Cumhuriyet'in ilkelerinin değiştirilemeyeceğine dair Anayasa maddesi, bu bağlamda bir denetleme prosedürü üretmemiş ve Anayasa Mahkemesi'ne de böyle bir yetki vermemiş durumda. 'Teklif dahi edilemeyecek' maddelerin olması zaten ne kadar kabul edilebilir ayrı konu, ama böyle maddelerin meşruiyetini kabullensek bile bu durum Meclis'in kendisine yönelik bir özdenetim hassasiyetinden fazlasını hukuken ima edecek güce sahip değil...

Kısacası Anayasa Mahkemesi'ne hukuku, Anayasa'yı veya kuvvetler ayrılığını hatırlatmak tamamen anlamsız... Çünkü Mahkeme bunları unutmuş değil. Aksine Mahkeme son kararda gösterdiği tutumu 'bilerek' alıyor, Anayasa'yı ve yasaları 'bilerek' bu şekilde yorumluyor. Dolayısıyla da bütün bunların hukukla ve hukuksal akıl yürütmelerle hiçbir ilgisi yok...

Önümüzdeki yazılarda açıkça göreceğimiz üzere, Anayasa Mahkemesi kendisini kuvvetler ayrılığı ilkesi ile sınırlanmış hissetmiyor. Mahkeme'nin kendisiyle ilgili tasavvuru, demokrasi mekanizmasının 'üzerinde' bir organ olduğu şeklinde. Bunun anlamı topluma karşı sorumlu olmayan, hatta topluma muhatap olması gerekmeyen bir yargı kurumsallaşması yaratıldığıdır. İyi de, o zaman bu Mahkeme kime karşı sorumlu? Yanıt

biz sıradan vatandaşların ulaşamayacağı bir manevi otoriteyi ima ediyor... Anayasa Mahkemesi'nin üyeleri, kendilerinin Tanrı ile başbaşa olduklarını düşünen Kardinallere benziyorlar. Dinin gereklerini bilenler onlar... Ve tabii makbul dindarın da nasıl olacağını onlar söylüyorlar...

Laikliği korumak üzere yola çıkan ve sonuçta bizzat laikliği bir din haline getiren bu bakış, ilginç bir biçimde Cumhuriyet'in de 'temel ilkesi'...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mahkemenin zihniyeti (2)

Etyen Mahçupyan 31.10.2008

Anayasa'nın 10. ve 42. maddelerinde yapılan ufak eklemeler gerçekte son derece utangaç bir çabanın ifadesiydi. Bu ilaveler sayesinde Türkiye'de kamu hizmetlerinden ve özellikle yüksek öğrenim haklarından yararlanma açısından 'eşitlik' olduğunun daha net bir biçimde vurgulanmasıydı amaç... Aslında söz konusu maddeler zaten böyle bir eşitliği içermekte, ne var ki yargı bu içeriği görmezden gelmekteydi. Dolayısıyla Meclis bu yasa maddelerine son derece genel ve kapsayıcı birer cümle eklemekle yetindi. Ama Anayasa Mahkemesi böyle genel bir eşitliğin Cumhuriyet'in temel anlayışına aykırı olduğunu, diğer bir deyişle bizdeki rejimin temelini eşitsizlik olduğunu söyledi ve nitekim bu bakışını da karar gerekçesinde savundu.

Söz konusu akıl yürütmeyi adım adım takip edebilmek üzere, gerekçeye bakalım... Öncelikle anlamak gerek ki Anayasa Mahkemesi hukuki olmayan bir biçimde, yani böyle bir yetkiye sahip olmadığı halde iki yasa değişikliğini iptal etmekte olduğunun bilincindedir. Bu nedenle de yaptığı hukuk dışı işleme bir meşruiyet zemini bulmak zorunda. Bunun Meclis olmadığı açık... Yani Meclis iradesinin dışında ve üzerinde bir başka irade gerekiyor. Öyle bir irade ki Anayasa Mahkemesi doğrudan onunla ilişki kurabilsin, onu dolayimsız olarak temsil edebilsin...

Gerekçede şöyle deniyor: "(1)Asli kurucu iktidar ülkenin siyasal rejiminde çeşitli etkenlere dayalı olarak ortaya çıkan kesintilerin ürettiği ve ortaya çıkış biçimi itibarıyla hukuksal çerçeve dışında yer alan, yeni hukuksal düzenin ne olacağını belirleyen anayasa koyucu iradedir. (2)Asli kurucu iktidarın önceki Anayasa'lara bağlı olmaksızın yarattığı yeni Anayasa, temel düzen normu haline geldiği andan itibaren, tüm anayasal kurum ve kuruluşların dayanağı haline gelir. (3)Anayasa'nın öngördüğü ve öğretide kurulu iktidar olarak tanımlanan yasama, yürütme, yargı organları ile bunların alt birimlerinin asli kurucu iktidarın yarattığı 'hukuksal otorite' sınırları içinde hareket etmeleri, işlem ve eylemlerinin hukuksal geçerlilik kazanabilmesinin önkoşuludur." (Rakamları kolaylık amacıyla ben ekledim...)

Birinci cümle bizlerin hâlâ bir türlü idrak edemediği ve itiraz ettiği bir 'gerçeği' vurgulamakta. Anayasa Mahkemesi'ne göre bu ülkede siyasi iktidar sanıldığı gibi Meclis'te cisimleşmez! Onun dışında ve üstünde başka bir iktidar vardır ve buna 'kurucu iktidar' denir. Bu esas iktidarı "ülkenin siyasal rejiminde çeşitli etkenlerle ortaya çıkan kesintiler" yani darbeler biçimlendirir. Darbeler hukukla bağlı olmadıkları gibi, hukuku da belirlerler. Anlaşılan Anayasa Mahkemesi açısından darbelerin hukuk dışı hiçbir niteliklerinin olmaması bir yana, bizzat hukukun oluşması için bile darbeye ihtiyaç bulunmaktadır. Geçenlerde bir yüksek yargı mensubunun (belki aileden de gelen bir temayülle) darbeyi savunmasını herhalde artık yadırgamıyoruz... Çünkü ülkenin en üst yargı organına göre, hukuk toplumsal bir uzlaşmanın değil, ayrıcalıklı bir grup insanın yasa dışı iradesinin sonucu olarak ortaya çıkabiliyor.

İkinci cümle söz konusu darbecilerin eski anayasalara bağlı olmadan hukuk oluşturma haklarının olduğunu ifade etmekte. Diğer bir deyişle Anayasa Mahkemesi'ne göre darbe yapmak bir suç değil, çünkü başarılı darbeciler eski anayasa ile bağlı olmaktan çıkıyorlar. Bilemiyoruz başka ülkelerde böylesine açıkça darbe destekçiliğini ima eden cümleler bir yargı kararı gerekçesi olarak yazılmış mıdır... Ama Türkiye'de bu pek de şaşırtıcı bir durum değil. Nitekim aynı cümlenin geri kalan kısmı, darbe hukukunun 'doğallaşma' hakkını pek de gocunmadan savunuyor ve bu yeni hukukun "temel düzen normu" olarak alınarak tüm anayasal kuruluşların dayanağı haline gelmesi gerektiğini söylüyor.

Nihayet üçüncü cümlede ise kuvvetler ayrılığı çerçevesinde tanımlanan yasama, yürütme ve yargının, yukarıda söylenen "temel düzen normu"nun parçası olarak, bu düzeni mümkün kılan hukuka, yani darbe hukukuna tâbi oldukları vurgulanıyor. Anayasa Mahkemesi'ne göre artık karşımızda darbenin yerleştirdiği bir "hukuksal otorite" var ve her kurum ancak bu 'otoriteye' uyumlu davrandığı takdirde hukuksal geçerliliğe sahip işlemler yapabilir. Diğer bir deyişle 'evrensel hukuk' vs. bizi hiçbir biçimde bağlamaz! Bir işlemin 'hukuksal' olup olmadığı, darbenin yerleştirdiği düzene ne denli uygun olduğuyla bağlantılıdır. Kısacası hukukun menşei bizzat darbenin kendisidir...

Bu hukukun kollanması ve savunulması ise doğal olarak yargı kurumlarına ve en başta da Anayasa Mahkemesi'ne düşecektir. Söylenen şey, nasıl elimizde bir darbe anayasası varsa, aynı şekilde karşımızda da bir darbe yargısının olduğudur. Hukuk ise, bu dünyada henüz kendine yer açamamış romantik bir kavram gibi duruyor... Anayasa Mahkemesi ise kendisine atfettiği "asli kurucu"nun vekili rolünden çok memnun olmak bir yana, bunu 'hukuk' sanıyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mahkemenin zihniyeti (3)

Etyen Mahcupyan 02.11.2008

Kamu hizmetlerinden ve yüksek öğrenimden eşit bir biçimde yararlanmanın tüm vatandaşlar için bir hak olduğunu tekrarlayan anayasa değişikliklerini iptal eden Anayasa Mahkemesi'nin akıl yürütme biçimi, Türkiye'deki rejimin de adını koyuyor. Bizzat yüksek mahkemenin gerekçesinden anlaşılıyor ki, 'cumhuriyet' dediğimiz rejim gerçekte meşruiyetini darbeden alan bir düzen. Yargının kendisini bağlı hissettiği 'hukuk' da aslında darbecilerin tercihlerinin oluşturduğu yasal çerçeveden ibaret.

Böyle bir yargı mekanizmasının aldığı her karar ister istemez darbeyi ve darbeciyi ideolojik olarak meşrulaştırma gayreti içinde olacaktır. Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararının gerekçesi de, darbe hukukunu 'evrenselleştirmeye' çalışmakta...

Metnin 'laiklik' ile ilgili bölümünde şöyle deniyor: "(1)Laiklik ilkesi düşünsel temellerini Rönesans, Reformasyon ve Aydınlanma dönemlerinden alır. Çağdaş demokrasilerin ortak değeri olan bu ilkeye göre, siyasal ve hukuksal yapı, dogmalardan arındırılarak akılcılığı ve bilimsel yöntemleri esas alan katılımcı demokratik süreçlerin ürünü olan ulusal tercihlere dayanır. (2)Bireylerin anayasal özgürlüklerinden inanç, din, mezhep veya felsefi tutum nedeniyle ayrımsız yararlandığı, akılcılığı esas alan bir süreç olan aydınlanma koşullarının sergilendiği toplumlarda laik ve demokratik değerler özümсенir, siyasal, sosyal ve kültürel yaşam da buna

bağlı olarak evrensel değerlerin egemen olduğu çağdaş bir görünüm kazanır. (3)Bireylerin özgür vicdani tercihlerine dayanan ve sosyal bir kurum olan dinler, siyasal yapıya egemen olmaya başladıkları ve ulusal irade yerine siyasal yapının hukuksal kurallarının meşruiyet temelini oluşturdukları anda toplumsal ve siyasal barışın korunması olanaksızlaşır.” (Rakamları kolaylık amacıyla ben ekledim...)

Birinci önerme bu konudaki klasik kemalist sığılığı yinelemekte... Her şeyden önce, laiklik kavramının Avrupa'nın kendine özgü tarihinin içinde şekillenmesi o zaman bile tek tip bir laikliğin olduğunu göstermez. Nitekim diğer ülkelerin uygulamada getirdikleri anlayış özelliklerini bir yana koysak bile, Fransız ve İngiliz örnekleri yeterince farklı laiklik algılarının olduğunu gösteriyor. Öte yandan günümüzdeki laikliğin tarihsel bir belirlenme altında olduğunu söylemek de zor, çünkü bugün her toplum artık olası bir laiklik yelpazesinin içinden zihniyetine göre tercihte bulunuyor. Dolayısıyla Mahkeme'nin sandığı üzere 'laiklik' diye herkesin kabullendiği bir evrensel gerçeklik yok... Yani Türkiye'deki laiklik, tamamen Türkiye'nin tercihi. Öte yandan eğer laiklik ilkesine göre siyasal ve hukuksal yapı "akılcılığı ve bilimsel yöntemleri esas alan katılımcı demokratik süreçlerin ürünü olan ulusal tercihlere" dayanmakta ise, bu tam da Türkiye'de olan şey! Çünkü söz konusu anayasa değişiklikleri ulusal iradeyi taşımakta olan Meclis tarafından önerildi ve Meclis de 'bilimsel yöntemleri esas alan katılımcı demokratik süreçlerin' sonucu olarak oluştu.

İkinci önerme Mahkeme'nin içine düşmüş olduğu bu çelişkinin nasıl bir mantıksızlık yarattığını açıkça ortaya koyuyor... Söylendiğine göre eğer anayasal özgürlüklerden ayrımsız yararlanılırsa, laik ve demokratik değerler özümсенir ve nihayetle "çağdaş bir görünüm" kazanılmış. Çağdaş görünümün laik ve demokratik değerlerin ölçüsü olarak sunulmasının ardındaki yüzeyselliği bir yana bırakalım... Düşünün ki burada amaç görünümün çağdaş olmadığından hareketle, düzenin de laik olmadığını kanıtlamak. Ne var ki laik olabilmek, yine Mahkeme'ye göre, ancak anayasal özgürlüklerden "ayrımsız" yararlanılırsa mümkün... Gerçekten de öyle! Nitekim başörtülü kadınlar bu özgürlüklerden yararlanmadıkları için Türkiye laik değil! Bunun da sorumlusu Meclis değil, ayrımcılığın bizzat sorumlusu olan darbe rejimi ve darbe hukuku.

Üçüncü önerme ise dinlerin siyasal yapının hukuksal kurallarını koymaya başladığı takdirde toplumsal barışın korunmasının zorlaşacağını söylüyor. Bu genellemenin altında dindarların inanç özgürlüğü ve eşitlik talebinin 'din devletini' ima ettiği ve bunun 'doğal' olarak ulusal iradeye karşı olduğu kabulü var. Oysa söz konusu anayasa değişiklikleri ulusal iradeye uygun olarak Meclis'te tasarlanmıştı ve üstelik de laikliği dinselileştiren bir rejim nedeniyle mağdur olan bir kesimin diğerleri ile eşit koşullara gelmesini hedefliyordu...

Gerekçenin laiklik üzerinden darbe hukukunu 'evrenselleştirerek' meşrulaştırma gayreti ne yazık ki mantıksal tutarlılığa bile sahip olmayan bir akıl yürütme ile sonuçlanmış. Öyle ki Mahkeme Türkiye'nin laik olmadığını, iki anayasa maddesindeki değişimde ima edilen eşitlik talebinin ise ulusal iradeyi yansıttığını ve bunun da temelinde rejimin ayrımcılığının yattığını bir paragrafta bir güzel kanıtlamış...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mahkemenin zihniyeti (4)

Etyen Mahçupyan 04.11.2008

Anayasa Mahkemesi'nin akıl yürütmesinin temelinde darbe rejimini ve hukukunu meşru kabul etmesi ve daha da önemlisi meşruiyetin sınırını bizzat bu darbe hukuku ile çizmesi yatıyor. Ne var ki hukuk böylesine

yerelleştirilebilecek bir alan değil... Dolayısıyla söz konusu darbenin modern ve çağdaş bir ülke yarattığı ve halen geçerli olan hukukun da bu nedenle evrensel temellere dayandığı 'laiklik' üzerinden gösterilmeye çalışılıyor. Ancak buradaki argümanlar da sonuçta Türkiye'nin tam da rejim nedeniyle laik olamadığını ortaya koymakta... Böylece bir sıkışmanın eşğine geliyoruz. Çare alınan ret kararının somut ve pratik nedenlerinin olduğunun kanıtlanmasında...

Nitekim gerekçe metni şu 'delilleri' öne sürerek istediği sonucu üretmeye çalışıyor: "(1)...Kullanılan dinsel simgenin tüm öğrencilerin bulunmak zorunda olduğu... ortamlarda, farklı yaşam tercihlerine... sahip insanlar üzerinde bir baskı aracına dönüşme olasılığı bulunmaktadır. (2)Anayasal düzenimizde yasa koyucuyu yasal düzenlemeye zorlayıcı bir hukuksal yaptırım mekanizması bulunmadığından... kamu düzenini koruyucu yasal önlemlerin alınmasının yasa koyucunun takdirine kalacağı açıktır. (3)...Ülke nüfusunun büyük çoğunluğunun belirli bir dine mensup olduğu dikkate alındığında, bu takdirin dinsel özgürlüklerin sınırlandırılmasında kullanılmasının güçlüğü açıktır. (4)...Meclis görüşmelerinde... demokratik uzlaşma yolları dışlanarak meydan okumanın ve dayatmanın yöntem olarak benimsendiği... tutanaklardan anlaşılmaktadır. (5)...Toplumsal sorunların... demokratik barışı ve uzlaşmayı esas alan yöntemlerle çözümü yerine, dinin, din duygularının veya dince kutsal sayılan şeylerin istismar edilmek suretiyle kullanılmasına Anayasa izin vermemektedir. (Rakamları ben ekledim...)

Birinci cümle başörtüsünün farklı dinsel inançlara sahip kişiler üzerinde bir baskı aracı olarak kullanılma 'olasılığını' vurguluyor. Açıktır ki her şey uygun konjonktür ve güçle beslendiğinde ve en önemlisi zihniyetiniz buna uygunsa, bir baskı aracına dönüşebilir. Bu durumda yargının 'her şeyi' yasaklaması mümkündür ve neyin yasaklanacağını da bizzat yargının zihniyeti belirleyecektir. Ama bu durum zaten yargının kendisinin bir "baskı aracı olarak kullanılma" halini betimler, ki zaten yapılan da o... Dolayısıyla yargının bir olasılıktan hareket ederek bugün yaşanan, yani 'olasılık' değil gerçek olan bir özgürlük eksikliğini olumlama, hukuka değil otoriter bir ideolojiye bağımlılığını ortaya koymakta.

İkinci cümle Mahkeme'nin 'mutsuzluğunu' ortaya koyması açısından ilginç bir tespit. Eksik olan tek kelime 'maalesef' olabilirdi... Çünkü Mahkeme anayasal düzende Meclis'e zorla yasa yaptırılamayacağını, bunun Meclis'in takdirine kaldığına sanki hayıflanıyor. Diğer bir deyişle 'eğer Meclis'e zorla yasa yaptırılabileseydi, bu kararın alınmak zorunda kalınmayacağı' ima ediliyor. Yani Mahkeme darbe rejiminin yasama üzerindeki etkisinin azalmasını telafi eden bir işleve sahip olduğunu itiraf ediyor.

Üçüncü cümlede çoğunluğu Müslüman olan bir ülkede, Meclis'in Müslümanların neden olduğu sorunlarda özgürlük sınırlandırmasına gitme 'olasılığının' az olduğu vurgulanmakta. Ne var ki bu da sadece bir olasılık ve gerçekleştiğinde de zaten hukuken, insan hakları bağlamında zorlanması mümkün. Yani Mahkeme gerçekleşmemiş bir duruma karşı Meclis'in bilinmeyen tavrını 'veri' alıp, bugün somut bir özgürlüğü sınırlamayı hukuksal saymak istiyor...

Dördüncü nokta Meclis'teki muhalefetin siyasi itirazlarının ve buna karşılık hükümetin yine siyaseten verdiği yanıtların hukuksal delil olarak gösterilmesi gibi bir zafiyete işaret etmekte. Çünkü bu karşılıklı söz almalar çoğu zaman 'tartışmanın' değil, karşılıklı duygusal kışkırtmaların sonucu olarak biçimlenmekte. Böyle bir ortamdan hareketle Meclis'in gelecekteki 'kararının' ne olacağını anladığına hükmetmek ise herhalde hukukla pek bağlantılı değil... Ancak anlaşılan bu 'delil' Mahkeme'yi rahatsız etmiyor, çünkü yüzeysel ideolojik siyasetle hukukun ayırt edilmesi gibi bir kaygıya zaten rastlanmıyor.

Nihayet son cümle; Anayasa'nın, sorunları "demokratik barışı ve uzlaşmayı" esas alan yöntemlerle çözmesi

gerektirdiğini öne sürerken, Meclis'te bu doğrultuda bir 'barış ve uzlaş' olmamasına dayandırıyor. Anlaşılan herhangi bir muhalif partinin ısrarı ile 'uzlaşma' ortadan kalkabiliyor. Oysa Meclis'in kendisi zaten bir toplumsal uzlaşma dengesinin göstergesidir. Oradaki çoğunluk toplumdaki uzlaşma yaygınlığını ima eder...

Kısacası, Mahkeme topluma bakmayı, toplumu esas almayı bilmediği için, mantığını aktörlerin muhtemel davranışlarına ve darbe rejiminin tehdit algılamasına dayandırmakta. Böylece 'bir ihtimal' ortaya çıkabilecek durumlar ve tutumlar yan yana getirilip, temel bir özgürlüğün kategorik olarak yasaklanması isteniyor ve ortaya eşitsizliği savunan bir 'hukuk' kurumu çıkıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mahkemenin zihniyeti (5)

Etyen Mahçupyan 05.11.2008

Anayasanın 10. ve 42. maddesinde yapılan eklemelerle, kamu hizmetlerinden ve özelde de yüksek öğrenim hakkından yararlanmanın eşitlik temelinde bir vatandaşlık hakkı olduğunu vurgulayan değişiklik talebi, bilindiği gibi bir süre önce Anayasa Mahkemesi tarafından reddedilmişti. Bu kararın gerekçesi ise, sadece üç sayfalık bir bölüm olmasına rağmen, aylarca bekletilerek AKP'nin kapatılmasına ilişkin davanın gerekçesi ile birlikte kamuoyuna sunuldu. Bu durum aslında bizleri iyimserliğe sevk edebilir... Çünkü anlaşıyor ki, Anayasa Mahkemesi'nin üyeleri yaptıkları işin farkındalar. Yani söz konusu kararın hukuksal açıdan ne denli zayıf olduğunu, hatta bizatihi hukukun ihlalini ima ettiğini biliyorlar. Ancak öte yandan karamsarlık için de yeterince neden var: Ne de olsa bu hukuk dışı tutumu siyaseten savunma konusunda ısrarlı bir yüksek yargı ile karşı karşıyayız.

Soru, kendisini hukuka bağlı hissetmeyen bir yüksek yargının nasıl var olabildiğidir... Bunun mantığı çok açık bir biçimde söz konusu 'başörtüsü kararında' ortaya konmuş durumda. Anlaşıldığına göre Anayasa Mahkemesi kendisini hukukla değil, 12 Eylül darbesinin getirdiği rejimle ilişkilendiriyor. Dolayısıyla darbenin ideolojisini ve buna dayanan siyasi algılamasını hukukun 'altyapısı' olarak kendi tasarruflarına temel alıyor. Bu durumda bir 'evrenselleştirme' kaygısı göstermekle birlikte, esas olarak 12 Eylül rejiminin ve kemalizmin 'laiklik' anlayışından hareket ediyor. Ne var ki bu otoriter zihniyeti yansıtan, dışlayıcı bir laiklik. O nedenle de eşitlik temelinde değil, aksine ayrımcılık temelinde işlevsel. Görünen o ki Anayasa Mahkemesi söz konusu ayrımcılığı hiçbir gıcık duymadan Cumhuriyet'in temel ilkesi olarak kabullenmekte. Bu noktadan sonra mesele ayrımcılığı haklı çıkartacak delillerin bulunmasına kalıyor, ama ortada böyle bir malzeme de yok... Böylece 'olasılıklar' üzerinden giden bir akıl yürütme ile karşılaşıyoruz. Öyle ki başörtüsüne verilecek eşitlik hakkının ilerde 'bir ihtimal' başkaları üzerinde baskı yaratması, Meclis'in 'bir ihtimal' bu baskıyı giderecek adımı atamaması ve en ilginç Meclis'e böyle bir tasarruf için baskı yapacak bir merciin olmaması nedeniyle ayrımcı bir toplumsal düzen savunulabiliyor...

Bu tavrın ideolojik bir bağımlılığı ima ettiği ve Anayasa Mahkemesi'nin tam anlamıyla otoriter zihniyeti benimsemiş olduğu açık... Dolayısıyla darbe rejimine hukuksal meşruiyet tanınması da bizi şaşırtmıyor. Hukuk adına hukukun ihlal edilmesi, anayasal olarak sadece şekil şartına bakma hakkına sahipken 'içeriğe' bakılması, delil bulma uğruna tamamen siyasi bir seçme yapılması da şaşırtıcı değil... Çünkü otoriter zihniyet 'doğrunun' tek ve belli olduğu, bu 'doğrunun' evrensel bir gerçekliği ima ettiği ve ancak bu 'doğruya' uygun davranıldığı takdirde doğru bir siyasetin üretilebileceği aksiyomuna dayanır. Söz konusu 'doğru' bilindiği andan itibaren

ona ulaşma yolu önemini yitirir. Her aracın amaç için mubah olduğu bir algılama doğar. Böylece hukuk da kendisi için var olan, siyasetin üzerinde bir toplumsal regülasyon çerçevesi olmaktan çıkar... Otoriter zihniyet altında hukuk, 'doğru' toplumsal nizamın gerçekleşmesi için kullanılacak 'siyasi' bir araçtır...

Nitekim görüldüğü kadarıyla Anayasa Mahkemesi de kendisini bu siyasetin öznesi olarak görmekte. Böylece anayasadaki 'değiştirilmesi mümkün olmayan' maddelerin sözcülüğüne ve sahipliğine soyunuyor. Çünkü hukukun 'ruhuna' aykırı olan bu 'değiştirilemezlik' kabulü, Anayasa Mahkemesi'ni de hukuktan ve bizzat anayasadan azade kılıyor. Bu Mahkeme'nin hareket alanını belirleyen şey anayasa değil... 'Değiştirilmesi mümkün olmayan' maddelerin varlığı... Mahkeme bu maddelerin 'değiştirilemezliğine' dayanarak yasamanın tüm tasarruflarına ve toplumun tüm olası tercih ve taleplerine karşı çıkabileceğini sanıyor. Çünkü ona göre temel 'doğru' toplumdan değil, darbe rejiminden kaynaklanmakta...

Böylece gerekçedeki şu nihai yargıya varıyoruz: "...Yapılmak istenen düzenlemenin, yöntem bakımından dini siyasete alet etmesi, içerik yönünden de başkalarının haklarını ihlale ve kamu düzeninin bozulmasına yol açması nedeniyle laiklik ilkesine aykırı olduğu sonucuna ulaşılmıştır."

Laikliğin çarpıtılmasını, 'dini siyasete alet eden' tek bir delilin bile bulunamamış olmasını bir yana koyalım... Gerekçede sözü edilen 'yanlış' yöntem yasa değişikliğinin Meclis'te alınmış olması, 'yanlış' içerik ise yasa değişikliğinin eşitliği vurgulamasıdır.

Yani yasaları Meclis yapmasın, ayrımcılık sürsün diyen bir Anayasa Mahkemesi var... Rejim askerî vesayet olursa, yargı da ancak böyle oluyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Obama'nın anlamı

Etyen Mahçupyan 07.11.2008

Son ana kadar birçok kimse olumsuz bir sürprize kendisini hazır tutsa da, Obama'nın ABD cumhurbaşkanlığı seçimini kazanacağı belliydi. Adayın siyahîliği söz konusu tereddütlü halin de tek nedeniydi aslında... Çünkü Obama'yı bir 'beyaz' olarak hayal ettiğiniz anda, ortada anlamlı bir seçimin olmadığını görmek zor değildi. Gerçekte birçok kişi demokratların temsil ettiği yeni bakışın dört yıl önce de muzaffer olmasını beklemiş, olmayınca da Bush politikaları karşısında gerçek bir karamsarlığa kapılmıştı. Çünkü başkanın bir cumhuriyetçi bile olsa, dünyanın içinde olduğu zihniyet dönüşümüne kayıtsız kalamayacağı varsayılmıştı. Ancak yaşananlar tam tersi yönde oldu...

Buna karşılık yaşanan her şey arka plandaki zihniyetin içinde anlamlandırıldığı için, Bush politikaları da hızla deşifre oldu ve gayrimeşru hale geldi. Böyle bakıldığında Bush'un ikinci dönemi herkese 'olamayacak' olanı, 'yanlış' olanı gösterdiği için belki tarihsel açıdan bir lütufta da... Eğer bugün dünya açıkça anakronik bir ABD başkanının ardından, zamanın ruhuna uygun biriyle karşılaşmaktaysa, bu bizzat Amerikalıların söz konusu gerçeği bütün çıplaklığıyla görmeleriyle de bağlantılı.

Gerçi siyasetçilerin göreve talip olma sürecindeki konuşmalarıyla, göreve geldikten sonra sergiledikleri performans arasındaki uyumsuzluk meselesi, sadece bize özgü değil... Obama'nın da başkanlığı süresinde nasıl

bir tutum alacağını, dünya siyasetinde yeni ve farklı bir zihniyeti ne denli taşıyabileceğini bilemiyoruz. Ama yarattığı beklentinin onun önündeki en önemli handikap olacağından kuşku yok... Çünkü bu beklentiye anlamlı ve gerçekçi kılan bir düşünsel süreç yaşanmakta ve Obama da aslında bu yeni bakışın taşıyıcısı olmaya talip.

Yaşanmakta olan dönüşüm modernliğin modern tasavvurun dışına çıkmasıdır... Yani modern tasavvurun kendisi hakkında kurguladığı ideolojik çerçevenin, sosyal ve siyasal değişim karşısında hükmünü yitirmesidir. Bu çerçeve ulusal devletlerin dünyasını ve aralarındaki güç hiyerarşisini temel alan, uluslararası hukuku bu önkoşul altında işlevsel kılan bir yaklaşımı ifade etmekteydi. Ekonomi ise söz konusu güç dağılımını yansıtan bir üst bölüm düzenlemesi altında, kurtarılmış ve birbirine eklenmiş bir 'serbest' piyasalar ağına dayanmaktaydı.

Yaklaşık çeyrek asırdır yaşanmakta olan siyasi ve ekonomik savrulma, bu sistemin sürdürülmesini zorlaştırdığı ölçüde, onu besleyen ideolojik bakışın da yıpranmasıyla sonuçlandı. Bunun en belirgin sonucu otoriter zihniyete dayanan her türlü eylemin meşruiyet sorunu yaşaması ve bu davranış kalıbını taşımakta olan aktörlerin de anakronik bir konuma düşmesi oldu. ABD'nin bir dizi yalan dolana sığınarak Irak'a yaptığı müdahale, sonrasında bu eylemin savunulma biçimi ve dünya kamuoyunun bu olayı algılama ve değerlendirme şekli ise belki de dönemin karakterini anlatan en sembolik olguydu. Çünkü gücün yaptırım imkânlarının ne denli sınırlı olabileceği ilk kez bu denli açıklıkla ortaya çıktı. Güç ne denli yüksek olursa olsun, meşruiyetin ancak güçsüzün onayıyla oluşabildiği gerçeği, muhakkak ki birçok siyasetçi için büyük bir sürprizdi... Ama onları asıl 'açıkta' bırakan şey, modern dünyada gücün sembolize edildiği, taşındığı ve hayata geçirildiği alan olan ulusal devletlerin de neredeyse 'kendiliğinden' uğradıkları prestij kaybıydı.

Zaman, ötekini dinlemeye, onunla konuşmaya hazır olan, 'birlikte' sahiplenmeyi becerebilecek küresel aktörleri anlamlı kılmaktaydı. ABD'nin de ancak bu zihniyet altında dünya liderliğini sürdürebileceği, içerde yaratılmış olan refah ve istikrarın ise ancak söz konusu liderlik sürdürebildiği takdirde geçerli olacağı açıktı... Bu durum aslında dört yıl önce de az çok belliydi ama tespitin popüler bir kabule dönüşmesi için Bush'un kör gözüm parmağına politikaları gerekti...

Bugün Obama dış politikadan başlayarak içe dönecek bir yeni bakışın taşıyıcılığına soyunuyor. Farklılık, sözden eyleme uzanan ve aralarındaki tutarsızlıkları da ortadan kaldıran bir nitelik arz edecek. Esas değişen ise, zaten sürmekte olan bir değişimin tescilini ifade edecek... Bu değişim zihniyet alanında oluyor ve ilk kez küresel bir 'doğru' algı olarak demokratlığı öne çıkarıyor.

Obama'lı bir ABD'nin varlığı diğer ülkeleri de kaçınılmaz olarak etkileyecek. Çatışmaya, güce, efelenmeye dayanan politikaların gülünç hale geldiğine; milliyetçilikten beslenen söylem ve eylemlerin düpedüz insanlık için zararlı bulunduğu tanık olacağız. Bu değişimin kaçınılmaz ideolojik ve siyasi uzantılarını taşıyamayan ülkeler ise, geleceğin dünyasında kendilerine yer bulmakta zorlanacaklar. Bütün bunlar tabii ki bir günde gerçekleşmeyecek... Ama yönümüz belli...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rejimin ideolojik kırılmaları

Etyen Mahçupyan 09.11.2008

Ulus-devletlerin kendilerini 'doğal' varlıklar olarak sunmaları krallıklar kadar kolay olmadı. Ne de olsa krallık bir mülkiyeti ifade etmekteydi ve insanlık da mülkiyet üzerinden üretilmiş hiyerarşilere epeyce alıştı. Oysa ulus-devletler hem eşitlik fikrine dayanmakta, hem de açık eşitsizlikler içermekte. Bu durumda yaşanmakta olan eşitsizliği kamufle edecek bir örtüye, eşit olmayanları eşitmiş gibi hissettirecek bir ideolojik bakışa ihtiyaç bulunuyor...

Nitekim 'cumhuriyet' kavramının böyle bir işlevi var. Eski adaletsiz düzenden kopuşu, vatandaşların birlikte sahiplendikleri bir rejimi simgelemekte. Dolayısıyla cumhuriyetin kuruluş yıldönümleri hemen her ulus-devlette en büyük kutlamalara vesile oluyor. Gerçekten de adil ve özgür bir toplumsal düzen yaratabilmiş olan rejimlerde, söz konusu kutlamalar muhtemelen daha yaygın bir sahiplenmenin de ifadesi olarak yaşıyor. Ancak Türkiye gibi temel sorunlarını görmezden gelmiş, ertelemiş ve bastırmış olan ülkelerde 'cumhuriyet' de esas olarak devletin bayramı şeklinde tecelli ediyor. Cumhuriyeti sahiplenmek kendilerini devlete yakın hisseden vatandaşların ideolojik ve siyasi eylemine dönüşürken, toparlayıcı ve bütünleştirici olan bir kavramın nasıl alttan alta ayırıcı da olabileceğini görüyoruz...

Bunun nedeni Atatürk, bayrak gibi semboller yanında cumhuriyet kavramının da Türkiye'deki askerî vesayet düzeninin söylemi olarak kullanılmasıdır. Böylece bu kavram bir anda devletçi, laik ve milliyetçi bir koalisyonun siyaset stratejisinin parçası haline gelebiliyor. Öte yandan kendilerine rejim tarafından haksızlık yapıldığını düşünen vatandaş kitleleri ise, doğal olarak cumhuriyetçiliğin ifade ettiği anlayıştan rahatsız olabiliyorlar...

Söz konusu dinamik bu ülkede onyıllardır süregelse de, başka birçok tabu gibi cumhuriyet rejimi de bugünlere kadar açıkça kamuoyu önünde irdelenmemişti. Ancak bu yıl farklı bir olay yaşanmakta... Gazetelerde bazı yazarlar açıkça Türkiye'deki cumhuriyetin başarısız olduğunu, sorunları çözmekte aciz kaldığını, insanlara eziyet eden bir düzen yarattığını ve daha önemlisi bütün bu yapılanların bilinçli olduğunu yazdılar. Böylece devletle vatandaş arasında var olduğu hayal edilen organik bütünleşmeye son darbe vurulmuş oldu...

Varsayılan organik bütünleşmeye ilk önemli darbe, 97 sonrasında AKP'nin oluşma süreci içinde belirginleşen bir kırılmaydı. O zamana kadar 'doğal' bir bütünleşme içinde olduğu düşünülen 'Türk' ve 'Müslüman' kimlikleri hızla birbirinden uzaklaştılar. Sünni kesimde yeni bir özgüven, dünyaya entegre olabilmenin getirdiği bir tür bireyselleşme yaşanmaya başlandı. Bu dinamik, birçok dindara 'Türk' kimliğine ihtiyaç duymadan 'insan' ve 'kişi' olmanın mümkün olduğunu gösterdi. Bu ayrışma geçmişe de farklı bir gözle bakmanın yolunu açtı. Birçok Müslüman yazar örneğin 1915 Ermeni katliamına daha nesnel bakabilmeye başladı ve kendilerini İttihatçı gelenekten farklı bir çizgiye oturtular.

Böylece devletin kendi etrafında kümelenmiş edilgen bir halk kitlesi olarak tasavvur ettiği 'cumhuriyette' önemli bir gedik açılmış oldu. Devletin gözünde makbul vatandaşların sayısı hızla azaldı. Bu süreçte askerle hükümet arasındaki sürtüşmelere yargı da alet edildi. Ama en kritik gelişme askerî organizasyon içinde enformel yeri olan Ergenekon teşkilatının, kendi sınırlarını aşarak darbe düzenlemeye giriştiğinin ve bu uğurda cinayete kadar giden girişimlerde bulunduğu ortaya çıkarılması oldu. Çünkü söz konusu ortam hiç beklenmeyen bir tepki üretti: Devletçi ve milliyetçi olarak tanınan gazeteci, yazar ve düşünürlerin bir bölümü Ergenekon'a açıkça karşı çıkarak kınadı. Üstelik bu insanlar daha önce devlete daha yakın durmaları nedeniyle olayların arka planı konusunda bilgiye ulaşmada daha da etkindiler...

Türklüğün Müslümanlıktan uzaklaştığı, milliyetçilerin bir bölümünün devletçiliğe cephe aldığı bir ortamda, askerî vesayet rejiminin tek dayanağı laik kesim ve genelde 'cumhuriyet' söylemiydi. Ne var ki geçen hafta yazılıp çizilenler Türkiye toplumunun bu alanda da artık klişelerin ve şablonların peşinden gitmeye niyeti

olmadığını ortaya koymakta...

Bütün bunlar Türkiye'deki rejimin bir anda değişeceğini ima etmiyor. Ama değişimin yönü hakkında net bir fikir veriyor. Askerî vesayet savunucuları tabii ki direnecekler, tabuları daha da güçlü bir biçimde öne sürecekler. Ama en önemli tabunun bugünlerde 'Mustafa' filmiyle ister istemez yumuşayacağını düşünürsek, bu hiç de kolay olmayacak. Atatürk'ü poplaştıran bir rejim sembolü haline getirmeyi hayal edenler olsa da, sonuçta konuşmanın önünün kesmek artık mümkün değil ve bu rejimin de konuşmaya dayanıklılığının çok zayıf olduğu açık...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kurnazlık, ahmaklık ve sağduyu

Etyen Mahçupyan 11.11.2008

Her siyasetçi fikirleri ve söylemleri ile gündemin odağında olmak ister. Ancak gündem denen şey bazen bir bataklık gibi siyasetçiyi içine çeker ve oradan kurtulmak üzere yaptığınız her hareket sizi daha da batırır. Buradaki ikilem, bataklığın içinden çıkmak için gereken basit hamlelerin genellikle siyasetçiler tarafından 'zayıflık' olarak algılanması... Nitekim bu konuma düşenlerin daha da efelendiklerine, eleştirileri bir gurur meselesi haline getirdiklerine ve böylece 'toplumsallaşan' bir olumsuz kanaatin odağı haline gelmelerine sıkça tanık oluyoruz.

Başbakan da son günlerde muhtemelen kendisini epeyce rahatsız eden bir girdabın içinde dolanıyor... Ama sağduyu gösterip kendisine mesafe almayı beceremediği ölçüde, anlamsız bir yıpranma sürecini de yüklenmiş oluyor. Öte yandan eleştirilerin temeli hiç de boş değil... Erdoğan'ın giderek devlete ve devletçiliğe kaydığına dair istemediğiniz kadar belirti var. Askere verilen destekle başlayan süreç Dengir Mir Fırat'ın yerine Abdülkadir Aksu'nun getirilmesiyle iyice pekişmiş gözüküyor. Fırat'ın istifasının kişisel nedenlerle olma ihtimali yok... Ayrıca atama sonrasında Aksu'yu 'sevdiğine' dair sözleri de herhalde siyaseti yakından takip edenlerce gülümseme ile karşılanmıştır. Bu 'görev değişiminin' siyasi bir karar olduğu ve yaklaşan dönemde AKP'nin özellikle Kürt meselesinde devletçiliği boşlamayacak bir manevra alanı genişlemesi hedeflediği anlaşılıyor. Çünkü Fırat gibi siyasetçiler Kürt kesimi ile yakın temas içinde olsalar da, gerekli anda öteki uca savrulmayı pek beceremeyebilirler... Oysa Aksu'nun geçmiş performansı, kısa vadeli ilkesiz politik hamlelerin söz konusu olabileceği süreçlerde işe yarayabileceğini ortaya koyuyor.

Diğer taraftan Başbakan'ın devletçiliğe göz kırpmasının tezahürleri kendi diline de yansımış durumda. Gösteri yapanlara pompalı tüfekte ateş eden vatandaş destekleyici mahiyette konuşmasından, İttihatçıların 'tek bayrak, tek devlet, tek millet' sloganını böylesine rahatlıkla kullanmasına kadar... Hele siyasi çizgisine her fırsatta destek olmuş Fehmi Koru gibi biri için 'sevsinler seni' demesi ve nihayet kendisini Kanuni, Yavuz vb. padişahlara eşdeğer bulması meselenin şirazesinden çıktığını gösteriyor. Başbakan'ın bu noktaya gelmesinde yaklaşan seçimlerin gerektirdiği varsayılan bir taktiksel yönelimin olduğu belli. Buna göre Erdoğan ikili bir strateji izlemekte: Kürt kesimini etnik duyarlılığı ima eden DTP ile hizmeti taşıyan AKP arasında tercihe zorlarken, aynı zamanda diğer muhalefet partilerinin kullandığı devletçi kozu ellerinden almaya çalışmak.

Çünkü bu son çıkışlar sayesinde AKP devletleşirken, CHP ile MHP'nin de siyaseten 'anlamsızlaşması' hedefleniyor. Kısacası AKP hem devletçi eleştiri karşısında yıpranmamanın, hem de muhalefeti devletle karşı karşıya getirmenin peşinde. Erdoğan'ın "biz her şeyi devletin değerlerine uygun yürütürüz" demesinin 'hikmeti' de bu...

Ne var ki bu yaklaşımın iki büyük handikabı var... Birincisi AKP ile ona destek olmuş demokrat eğilimli kesimlerin arasını açıyor. Bu durum siyasi bir zaafa işaret etmekte, çünkü eğer bütün bunlar bir 'taktikse' bunun topluma anlatılabilmesi lazımdı. Söz konusu uzaklaşma AKP'nin meşruiyet ayaklarından birini zayıflattığı ölçüde, bu partinin gerçekte olduğundan daha da devletçi olarak algılanmasına neden olmakta. İkinci handicap ise kısa vadeli siyasi kurnazlıkların çoğu zaman uzun vadede siyasi ahmaklıklar olarak tecelli etmesidir. Bu seçimlerde rakipleri sıkıştırmak üzere atılan adımlar, partinin değişen kadrosuna ve söylemine yansıdığı ölçüde, toplumsal tasavvurda miadını doldurmuş bir siyasi hareketi de ifade etmeye başlayabilir. Görüldüğü kadarıyla AKP kendisini sadece rakiplerine bakarak konumlandırma kolaycılığı içinde... Oysa bu toplumun beklenti düzeyi hızla yükseliyor ve özellikle Kürt meselesinde devletçiliğe yanaşmanın bir tür siyasetçilik ve giderek iktidarsızlık olacağı açık.

Ancak bütün bunlar bir yana, bugün Başbakan'ı eleştirenlerin de sağduyu açısından atmaları gereken adımlar var. Her şeyden önce AKP ne ise o! Bu parti Türkiye'nin çok özel bir tarihsel anında demokratik arzuları taşıma şansını buldu ve bunu hak etmediği de söylenemez. Ama hiçbir zaman demokrat bir zihniyetin taşıyıcısı da olmadı ve zaten olmak zorunda da değil... Dolayısıyla AKP ile ilgili yüksek beklentiler fazlasıyla romantik bir bakışı yansıtıyor. Ortada tarihsel bir mücadele ve kırılma süreci var... Nitekim Erdoğan da "hesapları iyi yapacağız... sabır... hamken meyve yenmez" demiş. Anlaşılan Başbakan aydın kesimin daha 'gerçekçi' bir Türkiye ve gündem değerlendirmesi yapmasını bekliyor. Bence tamamen haklı... Ama kendisi de bunu sağlayacak sağduyu adımlarını atmamakta sanki inat ediyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Solculuğun düzeyi

Etyen Mahçupyan 12.11.2008

Entelektüel dünya belden aşağı sataşması bol bir yerdir. Bunun dışında kalmak ise psikolojik açıdan görüldüğü kadar kolay olmadığı gibi, akıllıca da olmayabilir. Çünkü sizin de aynı dili konuşabileceğinizi gösterememeniz halinde, saldırıların daha da artması muhtemeldir. Nitekim çamur atma geleneğinin Türkiye aydınlarının genetik özellikleri arasında kendisine sağlam bir yer bulmuş olduğu söylenebilir.

Öte yandan her türlü sataşma böyle bir düzeyi ifade etmez. Doğrusu ben polemikleri severim... Çünkü polemik sizi o zamana kadar fark etmediğiniz sorularla karşı karşıya getirir, düşündürür ve yaratıcı kılar. Polemiğin adabı soruları görmek ve göğüslemektir. Kaçak güreşmeye başladığınızda bu zaten dilinize yansır. Okuyucuya karşınızdaki insanları sindirdiğiniz intibainı vermeye çalışırsınız, ama önünüzdeki soruyla yüzleşemediğiniz belli olur ve okuyucu da bunu hemen fark eder.

Sol etrafındaki tartışmaların bir boyutu, bir süre önce benim de katıldığım Deniz Gezmiş ve babası arasındaki mektuplaşmanın sembolik anlamı üzerinde yoğunlaşmıştı. Hatırlanacağı üzere bu mektuplaşmada her iki taraf da en yakın hissettiği insana herhalde kendi gerçek duygularını ve anlayışlarını yansıtmaktaydı. Mesele Gezmiş ile babası arasındaki mektuplaşmanın solun kendisi hakkındaki tahayyülüne uymayan bir nitelik arz etmesiydi.

Orhan Gazi Ertekin bu konudaki yazılarında Gezmiş ve babasının ırkçı olmadığını önce 68 hareketinin evrenselliğine dayanarak savundu. Ardından, bu hareketin Türkiye'deki izdüşümünün buradaki algılama ile sınırlı olduğu ve söz konusu algılamının da Türkiye'deki sol geleneğin içinden okunması gerektiği eleştirisi karşısında, asıl tartışmak istediği konunun zaten bu olmadığını, konunun muhataplarının başkaları olduğunu söyledi. Tartışmanın gündeme getirdiği ve daha önceki yazılarımda vurguladığım dört nokta ile ilgili olarak ise hiçbir fikir serdetmedi... Olabilir... Kimse benimle tartışmak veya dediklerimi anlamlı bulmak zorunda değil.

Ne var ki konuyla ilgili son yazısında hem benimle tartışmadığını söylemekte, hem de yazının ana konusu olarak benden alıntı yapıp kendince fikrimi çürütmekte. Yazısı bazı tespitlerin 'kolaycı, yapay ve yüzeysel' olduğu konusunda anlaşılmaya vardığımızı söyleyerek başlıyor. Polemik adabında bunu söylemek karşıya bırakılır... Eğer ben fikir değiştirerek anlaşılmaya varmışsam, bunu benim söylemem gerekir. Söylenmeyen ve gerçeği de yansıtmayan bir kabul ile işe başlamak adap eksikliğidir.

Hemen ardından Ertekin benim yazımda 'sayısız' çelişki olduğunu söylemekte ama nedense hiçbirini ele almamakta. Çelişkiler 'sayısız' olduğuna göre herhalde altı yedi tane değil, yirmi otuz civarında olmalı... Sırf böyle bir cümle kurarak okuyucunun beni çelişkili bulacağını sanıyor olabilir. Ama benim bildiğim okuyucu sadece minderden kaçan bir güreşçi, polemik adabını bilmeyen bir klasik aydın görecektir.

Yapılan alıntıya gelince, Ertekin benim iç dinamiği vurgulamamı 'milli tarihçiliğin' özcü tutumuna benzetmiş... Dinamik kelimesini galiba 'statik' sanmış... Ama toplumsal değişimi anlamakta zorlanan, sürekli topluma 'öğretecek' bir şeyleri olduğunu düşünen malum 'solculuk' açısından hiç de şaşırtıcı değil. Fikrimi yinelemek gerekirse, Türkiye'nin solunu anlamak için iç dinamik esastır. Yani bu insanların zihniyetleri, kendiliğinden taşıdıkları ideolojik kabulleri, algılama biçimleri ve içsel ötekileri, soldan ne anladıklarını ve onu nasıl şekillendirdiklerini belirlemiştir. Bu bağlamda sol bu topraklardaki kimlikel hiyerarşilerin ve doğallaşmış ırkçılığın içinden geliyor ve ondan hâlâ kurtulmuş değil.

Ertekin aslında neyin peşinde olduğunu söylüyor... ırkçılığı doğallaştırarak ırkçılık karşıtlığını muhatapsız kılmamak gerektiğini vurguluyor. Onun derdi 'siyaset', benimki ise anlamak... Ama siyaset hevesiniz varsa da, doğal ırkçılığın kabulü önünüzü kesmemeli. Eğer muhatap arıyorsanız önce kendi içinizden, cemaatinizden başlamanız doğru olmaz mı? Başkalarında ırkçılık bulmak kolay ve rahatlatıcıdır. Oysa belki bizler de aynı sularda yüzmekte ve farkına bile varmamaktayız. Aynen Gezmişler gibi...

Nitekim Ertekin'in Gezmişlerin niye ırkçı olamayacaklarına ilişkin savunması da çok hüznü... Meğerse onların emperyalizm tahlili iç-dış ayrımını 'çoktan aşan' bir nitelik sergilemekteymiş. Oysa esas ırkçılık zaten (iç)erdeki (dış)lama ile ilişkilidir...

Maalesef entelektüel seviye cilalanıp parlatılabilecek bir şey değil. Maazallah sonunda elinizde cila ile kala kalırsınız...

Ben bu polemiki solun içinde bir kapı açmak için anlamlı bulmuştum. Ama 'solcular' böyle ise, o kapı kapalı kalsın daha iyi. Hem böylece kendi aralarında düzey yükseltip, bizleri 'çoktan aşan' tartışmalar yapabilirler...

Gönül fakirliği

Etyen Mahçupyan 14.11.2008

Suskunluğun ardından gelen konuşmalar insanı hafifletir, ferahlatır, rehabilite eder, insanileştirir... Ama aynı zamanda konuşanı deşifre eder, bütün çıplaklığıyla ortaya çıkarır, kırılgan hale getirir. Dolayısıyla konuşmada samimiyet önemlidir... Samimiyet hem konuşanın vicdanını sağaltır, hem de dinleyenin yüreğinde bir anlayış kapısı açar. Ne var ki insanileşmek için samimiyet yetmez... Çünkü bu duygu ancak bir gönül zenginliğinin olduğu, kişinin kendi vicdanına hitap edebildiği durumlarda işlevseldir. Bunu beceremeyenlerin samimiyeti ise, kuru bir soğukluk, insani olan kavramakta aciz kalan bir nesnellik olarak çıkar karşınıza.

Milli savunmadan sorumlu olan şahıs da geçen gün uzun bir suskunluk dönemi sonrası konuştu. Söz konusu suskunluk kişisel değildi... Aslında duyduğumuz ses, 'milli suskunluğun' taşınamamasıyla, lehimlenmiş dudakların arasından sızmasıyla ilintiliydi. Çünkü İttihatçılık sadece yaptıklarıyla yetinen bir ideoloji olmadı hiç... Rumların, Süryanilerin, Ermenilerin ve Yahudilerin sürülmesi, mallarına ganimet olarak el konması tek seferlik, arızı korkular nedeniyle alınmış olan bir tedbir değildi. Bu siyaset bilinçli, zamana yayılmış bir kötü niyet stratejisiydi ve doğallaştırılarak bugüne kadar getirildi. Nitekim Bakan bu stratejiyi "cumhuriyeti kuran idealler" olarak sundu. Meğerse buna "değişim sürecinde ulus oluşturma" denmekteymiş. Oysa aslında yaşanan 'ulus oluşturmada toplumsal budama süreciydi'. Sonuçta gerçekten de 'milli' bir devlet olundu... Ama bunun bedeli, bir türlü 'milli' bir toplum olunamaması ile ödenilmeye devam ediliyor.

Tevekkeli değil, Bakan Güneydoğu'da sünnetsiz avına çıkmaya muhtaç kalmış... Çünkü ne yapıldığını gayet iyi biliyor. Bugün Kürt meselesi bağlamında sürdürülen siyasetin, gerçekte gayrimüslimleri hedef alan 'milli' bakışın uzantısı olduğunun farkında. Kürtleri sünnetsizleştirebildiği ölçüde, onları ezmenin meşru kılınabileceğini de umut etmiş olabilir...

Ruhuna nüfuz edemediğiniz, anlamadığınız, vicdanını paylaşamadığınız bir toprağa sahip olmak istemenin bir hastalıklılık olduğunu idrak etmek kolay olmayabilir. Söz konusu anlamanın ancak çeşitliliği sindirerek mümkün olabileceğini de bilmeyebilirsiniz. Ama çeşitliliği budamanın bu türden bir yürek kuruluğu içinde savunulması, gönül fakirliğinin böylesine 'millileştirilmesi', insani olanla mesafenin hâlâ kapanmamış olduğunu da maalesef ortaya koyuyor...

Bakan'ın ağzından çıkanların nasıl duyulduğuna gelince, aşağıda bugün çıkan Agos'un başyazısı var. Başlık bu yazının da başlığı... Gönül fakirliği...

"Yaşanmış olanları unutmamız beklenmesin... Makbul vatandaşlık uğruna hafifletmemiz, çarpıtmamız da beklenmesin. Ama bizlerden anlamayı, ayırt etmeyi, adil olmayı bekleyebilirsiniz. Nitekim Ermeni toplumu yaklaşık yüz yıldan beri bunu yapıyor... Tehcirden katliama uzanan o planlı ve sistematik devlet tasarrufunu bir topluma veya millete atfetmiyor. Başkalarının ölümüne ve mallarına muhtaç bir milletleşme fikrinin, devlet içindeki sınırlı bir ideolojik bakışın uzantısı olduğunu savunuyor.

Ama sonuçta biz devletin 'aklını', 'fikrini', 'vicdanını' bilmeyiz... Bunu olsa olsa siyasetin üstünde yer alan ve adında millilik olan bakanlığın başındaki kişi bilebilir. Nitekim o Bakan geçen gün konuştu ve galiba gerçeği söyledi. Meğerse bizim sınırlı sandığımız söz konusu ideoloji bugün artık devletin görüşü haline gelmiş... Rumların, Ermenilerin buharlaşması iyi olmuşmuş... Yoksa bu topraklarda bir Türk milleti oluşamazmış.

Anlaşılan o Bakan toplumun çeşitliliğini budamadan, farklılıkları yok etmeden millet olunamayacağını sanıyor. Bu çeşitlilikten bir kültür üretmenin, çocuklarını bu zenginliğin içinde yetiştirmenin keyfini ve anlamını bilmeyen bir bakış işte... Ne yapsın? O da öyle yetişmiş...

Mesele Bakan beyin söyledikleri değil... Yapılanları zaten herkes biliyor. Mesele Bakan beyin yapılanları beğenmesi, benimsemesi ve içselleştirmesi... Kendi etnik kimliğine yaşam alanı açmak üzere diğerlerini yok etme dürtüsünün, 'doğal' bir duygu olarak, soğuk bir gerçekçilik olarak sunulabilmesi...

Kimse merak etmesin, bu söylenenler bizim bakışımızı değiştirmeyecek. Biz hâlâ 'milletin' toplumsal çeşitliliğin içinden üretilebileceğini, böyle milletlerin daha değerli ve insani olduğunu düşünenlerdeniz. Ayrıca kendisine 'Türk' diyenlerin içinde de bizim gibi bakanların varlığından haberdarız.

Diğerleri ise zaten hep vardı... Hiç yok olmadılar... Yaptıklarını hep bilerek yaptılar... Ve bu durumu kanıksamış olmaktan ne o zaman ne de şimdi gocunmadılar.

Onları artık tanıyoruz... Bilinenin teyidi insanı yaralamıyor ama insani olana karşı böylesine gönülsüzlük... kişiyi karamsar yapıyor."

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Laiklerin sorumluluğu

Etyen Mahçupyan 16.11.2008

Kültürel farklılaşmalar etrafında cemaatleşmiş olan toplumlarda, ülkeyi ortak hedefler etrafında toparlayacak bir iktidar yapısı üretmek zordur. Türkiye de hâlâ gerçek anlamda toplum olamamanın sıkıntısını çekiyor... Cemaatçi bakış son derece yaygın ve bu cemaatlerin birbirleriyle kapanmamış meseleleri var. Dahası devlet de doğrudan ayırıcı bir tutum izlemekte...

Bu nedenle bugüne dek Türkiye'deki siyasi partiler hep önlerinde onların kapasitesini fazlasıyla aşan bir misyon buldular: Bu halkı tarihinde ilk kez bir toplum haline getirmek. Ne var ki siyasi partilerin kendileri de cemaatçilikten kurtulabilmiş değillerdi. Nitekim 'kitle partileri' diye adlandırılanlar bile zımnen belirli kimlikleri diğerlerine karşı kayırdılar ve devletin baskısı altında hızla 'devletleştiler'. Sonuçta devletin kimliksel tercihlerinin ağır bastığı, hak ve özgürlüklerin bu kimliklere göre dağıtıldığı, 'cumhuriyetin' belirli zümrelerin imtiyazlarını temsil ettiği bir rejim oluştu ve siyasi partiler de oyunu bu kurallara göre oynadılar.

Durum bugün de değişmiş değil... Ancak eski usul devletçilik de artık o denli kolay gözüküyor. Küreselleşme ile gelen entegrasyon dalgası yeni bir 'özneleşme' üretti. Geçmişte dünya karşısında devletten beklenen taşıyıcılık ve temsil işlevi, bugün yerel kentler ve yeni muhafazakâr burjuvazi tarafından yerine getirilmekte. AB adaylık süreci ise bir yandan bireyselleşme normlarını yerleştiren bir atmosfer yaratırken, doğrudan kimliksel ayırmacılığın üzerine giden bir siyaseti teşvik ediyor. Bu tablo iktidardaki siyasi partinin önünde yeni bir ufuk açmakta, çünkü şimdi 'kitle partisi' olmanın ve hükümet etme süresini uzatmanın da önkoşulları mevcut...

Bu avantaj bir süredir AKP'nin önünde ve çok da kötü kullanılmış gibi gözüküyor. Son seçimlerde radikal bir biçimde yükselen oylar, AKP'nin kendi cemaatinin sınırlarını aşabilme yeteneğini ve isteğini ortaya koymakta.

AB reformları konusunda gösterilmiş olan isteklilik de bunun göstergelerinden biri... Ancak son dönemde birçok gözlemci bu sürecin durduğunu, AKP'nin 'kitle partisi' olmaktan vazgeçerek devlete yanaştığını söylemekte. Başbakan'ın tutumu, söylemi ve davranışları kınanmakla kalmıyor, derin bir hayal kırıklığının yaşandığı da teslim ediliyor.

Oysa burada asıl ilginç olan AKP'nin şimdiye kadarki performansının böylesine kolaylıkla kanıksanması ve bu partinin geçmiş tüm partilere benzeyen tutumunun ise yadırganması. Çünkü asıl 'garip' olan AKP gibi bir partinin çevreden ve alttan gelen bir ivmeyle oluşarak, dünya ile entegrasyoncu, dışa açık bir siyaseti sahiplenmesiydi. Modernist beklentiye göre hiç olamayacak olan gerçekleşmiş, taşra muhafazakârlığı kendi içinden yeni bir bireyselleşme üretmiş ve bunu kamusal alana taşımıştı. Diğer taraftan söz konusu muhafazakârlığın siyasi hafızası yerli yerinde duruyordu ve devletin potansiyel tehdidi hissedilmeye devam edildi. Ama aynı zamanda da devletle 'nihayet' ve yeniden bir uzlaşma imkânının olabileceği de umut edildi...

Böylece AKP etrafında iki farklı sempatican tavrı doğdu. Bu parti ile aynı gelenekten gelen ve taşranın siyasi dinamiği içinden bakanlar, AKP'ye ilişkin epeyce alt düzeyde bir beklenti oluşturdular. Hükümetin başörtüsü sorununu çözmeyi denemesini istediler ama çözmesini beklemediler. Kimlikler arası gerilimlerin üzerine gitmesini arzu ettiler ama bunların çok da zorlanamayacağını kabullendiler. Aynen Başbakan'ın geçenlerde tavsiye ettiği üzere 'sabrettiler', çünkü zaten onyıllardır yaptıkları buydu ve Türkiye'deki devletçi tahakkümün ne denli dirençli çıkabileceğini deneyimle biliyorlardı.

Buna karşılık AKP'ye destek vermiş olan laik aydınlar kimliksel olarak aynı kökten gelmedikleri bu partiye büyük bir misyon atfetti. Aslında bugüne kadarki siyasi çaresizliklerini AKP üzerinden telafi etmeye çalışmaktaydılar. Bu kesimlerin AKP desteği iyi tanımlanmış siyasi önermelerle beslenmiş olsa da, aynı zamanda psikolojiktir... Devleti tanıyan ama onunla başa çıkamayan laik kesimin aydınları, şimdi Müslüman duyarlılığı olan bir siyasi hareketten 'kitle partisi' olmasını, tüm toplumu kuşatıp ileriye taşımalarını bekliyordu.

Ama AKP'nin bunu becerebilmesinin iki alternatif koşulu vardı... Ya yargının gerçek bir hakemlik kurumu olarak davranması, ya da laik kesimin sivil kurumsal desteğinin alınması gerekiyordu. Bunların ikisi de olmadı... Bugün AKP'nin yalpaladığı ve bunu epeyce oportünist bir mantıkla yaptığı bir gerçek. Ama Türkiye gibi ülkelerde sorumluluk hiçbir zaman sadece iktidarda değil. Laik kesimin 'vatandaş' olamadığı bir ülkede, alttan gelenlerin devlete mesafe alması, görüldüğü üzere hiç de kolay olmuyor. Demokratlık riski ötekine yıkarak değil, ancak sorumluluk alarak mümkün...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Solculuğun haline dair

Etyen Mahçupyan 18.11.2008

Polemiğin birinci adımı 'üzerine alınmadır'... Tabii bazen doğrudan sizin adınızı zikreden yazılara da muhatap olur ve cevap vermek zorunda hissedebilirsiniz kendinizi. Ama fikrîsel bir farklılaşmanın asıl tahrik edici niteliği, zaten kafanızı kurcalamakta olan, dilinizin ucuna gelmiş bir meseleye dokunmasındadır. Solculuk da hayatının bir bölümünde veya halen bu kavramı bir kimlik olarak taşımış ya da taşımakta olan insanlar için davetkâr bir alan. Çünkü daha iyiye doğru muhtemel bir değişimin sol üzerinden olabileceğine ve bunun da içinde yaşadığınız düzenin kritik bir gözle ele alınmasını ima ettiğine dair bir kanıya sahipsiniz... Dolayısıyla da mesele

'sol' olduğunda talep ettiğiniz düşünsel standartlar ve beklentilerin seviyesi de haliyle daha yüksek oluyor. Kendilerine 'solcu' diyen insanlardan daha samimi, açık ve cesur bir tavır bekliyorsunuz. Öte yandan bu tavrın sınanma noktası ise, solcu olmayanlara yönelik değil, doğrudan solun ele alındığı tartışmalarda ortaya konan yaklaşımda aranmak zorunda.

Bu gazetenin sayfalarında çıkan Orhan Gazi Ertekin'in bazı yazıları, zaten var olan bir özeleştirici tartışmasına müdahil olma talebiydi ve doğal olarak olumlu bir inisiyatifi ima ediyordu. Ancak soluğu fazla olmadı... Ne yazık ki polemik adabından yoksun bir çabaydı ve bir anda artık iyice alıştığımız bir kötü solculuğun örneğine dönüştü. Söz konusu kötü solculuğun en belirgin niteliklerinden biri, 'kazanmak' üzere tartışmasıdır. Aslında herkes her tartışmada tabii ki bireysel açıdan bakıldığında kazanma arzusu duyar, karşısındakini 'pes' ettirmenin heyecanını yaşayabilir. Ama burada karşımızda olan, bir kişisellik değil... Solcular kategorik olarak savunulması şart olan şeyleri savunuyorlar ve bu savunmayı da belirli bir dil üzerinden yapıyorlar. Öyle ki sanki bu savunma sizi daha da 'solcu' yapıyor ve salt bu niteliğinizle haklı hale gelebiliyorsunuz.

Diğer bir deyişle solcuların epeyce bir kısmı 'anlamak' diye bir meseleye sahip değiller. Dolayısıyla da kendi ideolojik geleneklerini, cemaatsel yapılarını ve ahlak anlayışlarını da anlamaya yönelik, bir gayret göstermiyorlar. Dahası bu tür çabaları bir tehdit olarak algıladıkları için, anlamayı bizzatı bir saldırganlık olarak görüyorlar. Ne var ki gerçek bir tartışma, soru sormayı ve düşünmeyi gerektiriyor... Böyle bir tartışmada anlamlı sözler söyleyebilmek ise samimi, açık ve cesur olmaya muhtaç. Çünkü anlamlılık, tartışmayı izleyenler nezdinde geçerli olması gereken bir özellik ve genel kamuoyu samimiyet ve cesareti görme konusunda hiç de problemlili sayılmaz.

Ertekin de bir hayal kırıklığı oldu... Tartışmanın ima ettiği soruları görmezden gelmekle kalmayıp, bunlara yanıt vermekten kaçarken, bir taraftan da kendisinin bütün konuları tek tek cevapladığını ve muhatabının çelişkileri nedeniyle daha fazla konuşmak istemediğini söyleyebildi. Bu bir ahlaki zaaf... Düşünmekten kaçmanın karşılığı, açıkça bel altından vurma anlamına gelen sahte zekâ gösterileri ile izale edilemez. Çünkü durum ortada: Türkiye solculuğu geçmişte de bugün de, latent etnik ayrımcılığa dayalı bir milliyetçiliğin ve laiklik etrafında oluşturulmuş modernist bir bağnazlığın etkisi altında. Bu ikisinin birleşimi, bazı sol akımların zaten teşne oldukları devletçilikle doğal bir uyum gösteriyor. Bütün bunların üzerine de solcuların kendilerini toplumun genelinden daha 'bilgili' ve 'ileri' görmelerine neden olan bir kibir var... Asgari sorumluluk bu durumu görmekle başlıyor.

Meğer Ertekin de bu kuşatıcı atmosferin dışına çıkabilen biri değilmiş... Onun da tercih ettiği yol, onyıllardan beri bir takım solcuların dilinin aynı. Yüzleşmekten korkan, kaçınan bir tavır... Kutsalların ve tabuların korunmasına, kötülüğün daima dışardan aranmasına dayanan bir duruş... Polemiğin karşısındakinin açıklarını yakalamak kadar, soruları göğüslemek de olduğunu kavrayamayan bir çiglik... Büyük kavramların peşinde gitmeyi, büyük ideallerin adamı olduğunu vurgularken, kendi etrafında yaratmış olduğun küçülmenin sorumluluğunu almamak... Ahlakçılığa sığınarak kendi ahlaktan kaçışının görünürlüğünü gidereceğini sanmak...

Bu durumun kişisel olduğunu hiç sanmıyorum. Öylesine yaygın bir 'performanstan' söz ediyoruz ki, bu tiynetsizliğin herhangi bir tek kişiye veya kişiliğe yüklenmesi haksızlık olur. Türkiye'de solculuk giderek bir ideolojik kült haline geldi. Bu solculuk solcuları yüzeyselleştirmekle kalmadı, onları ahlaksızlığa da teşvik eden bir kapalı ortam oluşturdu. Ve bu ortamın solcuları da nihayet 'solculuk' denen şeyi yozlaştırdı.

Artık arınmanın ve yeni bir başlangıcın zamanı gelmiş olmalı... Geçmişle yüzleşmekten korkmayan, kendi

yaptıklarının farkında olan, samimiyetten ürkmeyen, oportünizmin ve otoriterliğin sularında yüzmeyen bir sol için...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Latent soykırım'

Etyen Mahçupyan 19.11.2008

Bu topraklarda talep ve tercihlerin kamusal alana çıkması, hele doğrudan siyasete talip olması her zaman sıkıntılı olmuştur. Osmanlı'dan bu yana sorunlarımızı hakemlik dirayeti içinde çözmesi beklenen bir devlet tahayyülü içinde yaşanmakta. İhtiyaç ve şikâyetlerin kapalı kapılar ardında telaffuz edilmesinin yeterli olduğunun düşünüldüğü, sonrasında devletin gerekeni yapacağını umulduğu bir edilgen toplum hali...

Osmanlı günümüze de halen damgasını vurmayı sürdürüyor. O kadar ki geçmişteki hiyerarşik cemaatler dünyası neredeyse yeniden üretilmiş durumda. Eskiden Sünni/Hanefi cemaatin en tepede yer aldığı, ardından Rum ve Ermeni ortodokslarla aşağıya doğru inen bu skala, diplerde bir yerde de adı konmamış Alevi topluluğu ile sonlanırdı. Modernliğin getirdiği laiklik ve etnik duyarlılık, hiyerarşinin kriterini değiştirmiş olsa da varlığını ortadan kaldırmıyor. Ancak bugün en tepede laik cemaat varken, sonrası konjonktürün belirlediği bir dalgalanma içinde sıralanmakta. Diğer bir deyişle cemaatçiliğe karşı gözüken, ama makbul cemaati üretmekten de geri durmayan bir rejimde yaşıyoruz.

Söz konusu makbul cemaat laik ve Türk kimliği etrafında inşa edildiği ölçüde, Kürtler, Sünniler ve gayrimüslimlerin siyasete müdahil olmakta zorlanacakları bir kamusal alanın oluşması da beklenirdi. Nitekim öyle de oldu... Bugün AKP'yi iktidara taşıyan süreç rejim açısından hiç de olağan değil ve bizdeki 'demokrasinin' engelleyemediği bir çoğunluk halinin ister istemez siyasete yansımaları ifade ediyor.

Cumhuriyet'in laikliği bir vatandaşlık kimliği olarak sabitleştirmesi ise, doğal olarak bu kimliği siyasallaştırabilenlere hizmet etti. Böylece ortaya toplumdan kopuk, ideolojik merkezîyetçiliği savunan bir kemalist cemaat çıktı. Öte yandan Osmanlı düzeninde sistematik olarak ezilen ve horlanan Alevilerin cumhuriyet rejimini bir kurtarıcı olarak görmesi doğaldı. Çünkü laiklik sayesinde mezhep üzerinden yaratılmış olan hiyerarşi ortadan kalkıyor ve tüm cemaatler eşitleniyordu. Ne var ki yaratılan rejim, Alevilerin beklentilerine uygun olmadı... Gerçekten de kâğıt üzerinde Sünni/Alevi eşitliği sağlanmış, ancak bu durum Alevilerin dinsel inançlarını açıkça taşıyarak kamusal alana çıkmalarına izin vermemişti. Çünkü Türkiye'deki laiklik, inançlar karşısında eşit mesafede durmayı değil, inançları kamusal alanın dışında tutmayı ifade ediyordu. Ama Aleviler toplumsal hiyerarşide bu konumda bile tutunamadılar... Makbul vatandaşa atfedilen laik ve Türk kimliğinin sosyolojik açıdan belirsiz ve sığ bir zeminde durması, Sünni kimliği bireysel ve psikolojik bağlamda yeniden işlevsel kıldı. Böylece Aleviler neredeyse aynen Osmanlı'daki konumlarına düştüler.

Laiklik ile Sünnilik arasında yaşanan bu sıkışmada, Alevi cemaati ne devlete yaranabildi ne de kamusal alanda kalıcı ve tutarlı bir siyasi çizgi oluşturabildi. Söz konusu edilgenlikle üst üste binen kentleşme dönemi ise, cemaat içi dinsel bağları zayıflatırken, siyasi enerjiyi de marjinal akımlara doğru savurdu. Böylece Aleviliğin inançtan kültüre, oradan gündelik hayat kalıplarına, Alevi siyasetinin ise inançsız ideolojilerden inancı siyasallaştıran duruşlara kadar uzandığı karmaşık ve dağınık bir geniş yelpaze doğdu. Bu süreçte birçok Alevi laikliğin kendi lehlerine bir siyasi ortam oluşturduğunu sansalar da, gerçekte bu laiklik Aleviliği hazmedemedi

ve zaman içinde inancın yeniden keşfedildiği ve siyasallaştırıldığı bir anlayışı teşvik etti.

Alevilerin dramatik hikâyesini çeşitli yönlerden ele almak ve bu tablonun sorumluları arasında bizzat Alevilerin de olduğunu söylemek mümkün. Ancak bütün bunların ötesinde bir de çıplak gerçek var: Aleviler sonuçta bu toprakların kadim cemaatlerinden biri... Bu toprakları sahiplenene ve yoğurana bir kültür yaratmışlar. Ama buna karşılık yüzyıllar boyudur ve halen gerçek anlamda tanınmıyorlar, varlıkları görmezden geliniyor, en basit insani ihtiyaçları hoyratça engelleniyor. Kamusal alana çıkmaları bile yadırganıyor... Vatandaşlık hakları esirgenmiş olarak yaşamaya razı gelmeleri isteniyor...

Bir gün birileri bu duruma 'latent soykırım' türünden bir ad takacak olursa kimse şaşırmasın. Çünkü hangi cenahtan olursa olsun Alevilerin talepleri o denli basit ve insani ki, bunların karşılanmamasının herhangi bir meşru dayanağı olamaz. İstenen şey kendi ibadet yerlerinin olması, başkalarına ait bir inancı merkez alan dinsel eğitime maruz bırakılmamaları, devletin sanki onlar yokmuş gibi dinî kamusal alanı tepeden yönlendirmekten vazgeçmesi ve okullarda çocuklara verilen eğitimin Alevi kimliğine asgari saygıyı göstermesi...

Alevilerin vatandaş olmaya daha yolları var. Şimdilik insan sayılmak, kimliklerini açıkça yaşamak, korkusuzca var olmak istiyorlar. Ve bu devlet, cumhuriyet dediğimiz bu rejim, söz konusu temel hakları bile vermek istemiyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ulus inşası kolay mı?

Etyen Mahçupyan 21.11.2008

Savunma Bakanı'nın sözleri çok tartışıldı. Bu yeni bir durum... Çünkü sözün kendisi pek de şaşırtıcı değildi ve benzeri tespitler geçmişte de 'devlet adamları' tarafından rahatlıkla yapılmıştı. Farklı olan, bugün bu tür değerlendirmelerin içkin bir ırkçılığı sergilediğini fark etmemiz. Öte yandan eğer ulus-devlet inşası bu zihniyeti gerektirmekte ise, içkin ırkçılığın ulus yaratma sürecinde 'doğal' olarak işlevsel olduğunu da kabullenmek gerekiyor. Dahası ulus-devletin oluşma sürecinin 'iç ve dış tehditler' nedeniyle halen devam ettiğini söyleyenlerin ve bu söylemi besleyen ideolojinin de ırkçı bir nitelik taşıdığını idrak etmek durumundayız.

Oysa sonuçta ulus-devlet bir milli kimlik üretme anlamına gelse de, söz konusu kimliğin ille de etnik temelli olması gerekmiyor. Öte yandan yaşanan somut tarihsel süreç, modernlik ve milliyetçilik bağlamında etnik kimliği bir 'ilerleme', hatta bir arınma olarak sunmakta. Hatta ulusun salt etnik olarak tanımlanması sayesinde modern hale geldiğini sananlar bile var... Ne var ki 'modernleşme zamanı' geldiğinde birçok toplum belirgin bir etnik kimliği öyle kolaylıkla üretemediği gibi, birçokları da farklı ve birbirine rakip kimliklerin ortasında kalmışlardı.

Osmanlı'nın da son demleri bu ikili yapıyla yüzleşmeyi ifade etti. Etnik duyarlılığı yüksek cemaatler, toplumsal hiyerarşinin orta kademesinde yer almaktaydılar ve beklentileri devletin alışmış olduğu iktidar yapısını sarsıyordu. Buna karşılık devletle uyum içinde olabilecek kesimlerde ise etnik bilinç çok alt düzeydeydi. Böylece dinsellik üzerinden yaşanan ayrışmaların 'etnikleştirilmesi' denebilecek bir sürece tanık olundu.

Bu dönemin 'kimlik' kavramı etrafında kurgulanması dört adımlı bir kendiliğinden stratejinin varlığını ima eder. İlk adım kendinin 'ne olmadığı'nın' farkına varmanın, ötekenden ayrışmanın sancısını yansıtır. Osmanlı tahayyülü bozulmuş, çeşitliliği barındıran bir toplum ve bu çeşitliliği hiyerarşik bir algı içinde de olsa hakemlik ederek yöneten bir devlet fikri zayıflamıştır. Gayrimüslimlerin Müslümanlarla birarada olamayacakları kanısı güçlenmiştir. Devletin ise artık hakemlik değil, cemaatçilik yapması istenmektedir... Nitekim yirminci yüzyıla yaklaşıldığında kadim cemaatlerin birer 'iç düşmana' dönüştürülmesine ve bu ayrılıkçı tohumun Müslüman cemaat içinde de yeşermesine tanık oluruz. Bu topraklarda ayrılıkçılık gayrimüslimlerin veya Arapların siyasi tercihi olarak gösterilse de, arka planında bizzat devletin ideolojik ayrımcılığının yattığı nedense pek itiraf edilmez. Oysa milliyetçiliğin en has şekliyle karşımıza çıktığı Yunan ve Bulgar ayrılıkçılığının bile başarısı, o topraklarda uygulanan ayrımcılığa epeyce borçludur. Bu durum Ermeni ve Rum ayrılıkçılığı için ise daha da belirgindir...

Ulus-devlet inşasının ikinci kimliksel adımı kendinin 'ne olduğunun' kesin çizgiler içinde ifadesidir. Yirminci yüzyılın ilk çeyreği 'Türk' kimliğinin üretilmesini, içinin doldurulmaya çalışılmasını ifade eder. Bu sayede 'millet' edilgen bir konumdan kurtularak kaderini kendi eline alır. Yapılan ilk iş ise bu toprakların 'Türk' olmayanlardan temizlenmesi olacaktır. Halen devam etmekte olan bu strateji, Türklüğü pekiştirmenin ve Türklük etrafında ırkçı bir siyaseti meşrulaştırmanın da yoludur. Bu sayede ırkçılık görünür olmaktan çıkmış, ötekinin kötülüğünün neden olduğu zorunlu bir duygusal hal olarak sunulabilmiştir.

Ancak ulus-devletin inşası için bunlar yeterli olmamıştır. Çünkü bu topraklarda bir de resmî ulus tanımının dışında kalan Müslümanlar var... Bu nedenle devletin stratejisi önce ötekinin 'ne olduklarına' yoğunlaşmış ve örneğin Kürtlerin 'Türk', Alevilerin ise bir tür yoldan çıkmış Sünniler olduğu uzun süre savunulabilmiştir. Böylece onları tam olarak Türkleştirmeden kimliksizleştirmek, toplumun içine alarak ulusun dışına tutmak mümkün sanılmıştır.

Bunun da yetmemesi bugünkü son aşamaya bizi getirmiş gözüküyor. Artık ulus-devletin inşası açısından devlet ötekinin 'ne olmadığını' söylemek durumunda... Bu nedenle stratejinin yeni dili Kürtlerin ve Alevilerin içinde gayrimüslim bir niteliğin veya 'özün' aranmasını ima ediyor. Onlar aslında 'doğaları gereği' tam olarak Sünnileşemeyecekler ve Türkleşemeyecekler. Aralarında bu dönüşümü yapanlar tabii ki olacak, ama onlar 'özlerine' rağmen doğru yolu bulmuş, daha yüce olana kimliğe 'ihtida' etmiş boynu bükükler olmanın ötesine geçemeyecekler. Buna karşılık Kürtlüğü ve Aleviliği esas kimlik olarak benimsemiş olanların ise, ırkçılığa maruz kalmaya hazır olmaları bekleniyor...

Ulus-devletin inşası öyle kolay olmuyor... Her kademedede ırkçılığı yanınızda taşıyıp, ondan bazen kendi kimliğinizi kurmak için, bazen de öteki kimlikleri gayri insanileştirmek için yararlanıyorsunuz. Bugün birçokları Savunma Bakanı'nı sözlerinden ötürü kınıyor, ama o sözlerin karşılığı olan düşünce ve tasarruflar hâlâ inşâ sürecinin temelini oluşturuyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başarısızlık korkusu

Etyen Mahçupyan 23.11.2008

Hükümetin devletçi bir konuma kaydığı, bazı AKP siyasetçilerinin daha milliyetçi hatta zaman zaman ırkçı bir söylemi benimsemeye başladığına dair yaygın bir gözlem var. Bazıları bu yalpalamanın işin doğasından kaynaklandığını, AKP'nin geldiği toplumsal damarın zaten milliyetçi ve muhafazakâr olduğunu söylüyorlar. Onlara göre bu partinin AB yanlısı reformları da mecbur kalındığı için atılan adımlardı... Bu bakış açısı genelde soldan bakanların kolaycılığını yansıtıyor ve özellikle cemaatler arası bakışta ortaya çıkan içkin bir pozitivist algılamaya dayanıyor. Solun esas olarak laik kesimde yeşermiş bir ideolojik yaklaşım olması, onu Türkiye'deki aşırı modernist laiklik yorumunun da esiri yapmış gözüküyor. Buna göre muhafazakârlık bir tür geriliğin ifadesi olduğu için, muhafazakâr bir hükümetin de gerçekten özgürlük ve eşitlik adımları atması gerçekçi değil. Eğer böyle bir reformist görünüm varsa, bunun nedeni bir iradi tercihten ziyade bir zorunluluk olması gerekiyor...

Buna karşılık AKP ve tabanına içerden baktığınız anda epeyce farklı bir analiz üretmek zorunda kalıyorsunuz. Her şeyden önce muhafazakâr kesim de son derece heterojen ve bu niteliği giderek artıyor. Dolayısıyla Türkiye'deki muhafazakârlığa 'özcü' bir tutum atfetmek pek anlamlı değil. AB reformlarının birçoğu ise zaten kendilerini yeterince özgür ve eşit görmeyen muhafazakârlar için çok daha cazip. Nitekim bugün Anadolu'nun hızla serpilmekte olan kentlerine gittiğinizde, söz konusu reformlara ilişkin taleplerin AKP'yi de aşan bir tutarlılıkla ve açıklıkla seslendirildiğini görüyorsunuz. Buradan hareketle normal beklenti, hükümetin tabanın taleplerine uygun olarak reformist tavrını sürdürmesi olurdu. Ne var ki AKP'nin yaklaşan seçimler arifesinde taktiksel bir esneklik uğruna siyaseten pasifize olmayı kabullendiğine ve devlete yaklaşarak muhalefeti söylemsiz bırakmaya çalıştığına tanık oluyoruz.

Bunun nedeni AKP'nin son seçim zaferinden sonra Anayasa Mahkemesi kararıyla kırılğan hale getirilmiş olması, daha doğrusu bizzat AKP üst yönetiminin kendilerini çok riskli bir süreçte hissetmeleridir. Bugün AB reformları durmuşsa, bunun nedeni AKP'nin kendini güçlü hissederek 'aslına' dönmesi değil... Tam aksine kendini güçsüz hissettiği ölçüde AKP'nin ancak devlete yaslanarak seçim virajını alabileceği değerlendirmesini yapması. Kısacası hükümet beceremeyeceği girişimlere başlamaktan çekiniyor, başarısız olmaktan korkuyor ve bunları seçim sonrasına erteliyor. Öte yandan devletçi söylem üzerinden muhalefeti sıkıştırmanın akabinde, hükümetin Kürt ve Alevi taleplerine ilişkin olarak çok daha yumuşak bir tavır göstermesi kimseyi şaşırtmamalı. Böyle bir açılımın inandırıcılığı çok fazla olmamakla birlikte, unutmamak gerek ki diğer partilerin neredeyse faşizan ideolojileri yanında AKP'nin fazlasıyla pragmatist tavrının yine de seçmen nezdinde çekiciliği olacaktır.

İkinci AKP döneminin siyasi analizi, bu partinin kendini ve misyonunu algılama biçimine 'içerden' bakmayı şart kılıyor. Çünkü karşımızda sıradan bir 'sağ' iktidar yok... AKP'nin temel hedefi Türkiye siyasetinde başat konumunu muhafaza etmek ve ayakta kalabilmek. Yapılması gerekenler ikincil... Diğer bir deyişle bu parti belirli reformlar uğruna kendi bekasını riske atacak hiçbir adımı atma niyetinde olmadığı gibi, bu durum kendi seçmeni tarafından da dikkate alınıyor.

Söz konusu değerlendirmeye göre Türkiye'de iktidar olmak için hükümete gelmek yetmiyor. Çünkü hükümetler üç ayaklı bir sacayağının ortasında sıkışmış durumdalar. Bu sacayağı bürokrasi, medya ve iş dünyasından oluşmakta ve eğer hükümetler her üç taraftan da destek alamazlarsa hızla siyasetin dışına itilebiliyorlar. Nitekim son birkaç yıl muhafazakâr kesimin medyada ve iş dünyasında önemli bir hamle gerçekleştirdiğini, kendi basın organlarını ve işadamlı konfederasyonlarını kurduğunu görüyoruz. Diğer taraftan AKP'nin bürokrasi içinde kadrolaşmaya gittiği şikâyetleri de, üçüncü ayağın boş bırakılmadığını ortaya koyuyor. Bu stratejinin en hassas noktası ise tabii ki asker ve yargı çünkü bunlar devletin herhangi bir bürokratik kurumundan öte, bir nevi muhalif siyasi parti gibi davranıyorlar.

Bu nedenle Erdoğan seçmenine şimdilik 'sabır' öneriyor. İlk hedef kazasız belasız seçimleri geçmek ve

Türkiye'nin meselelerine çözüm getirebilecek tek partinin AKP olduğunu kesin bir biçimde kanıtlamak. Ancak bu gücü bulduktan sonra reformlara yeniden dönülecek ama o sürecin de partiyi riske atan bir sürate sahip olmayacağı açık...

AKP'yi eleştirmek kolay... Eleştirenler haksız da değil... Ama itiraf etmek gerek ki, alternatif bir siyasi hareket üretmeyen bir toplumun ve özellikle laik kesimin AKP eleştirisi epeyce naif kaçıyor. Çünkü hükümetin psikolojisini anlamadan siyasetini anlamak pek mümkün değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Mustafa'nın sorunu ne?

Etyen Mahçupyan 25.11.2008

Bunca yıl sonra ancak yapılabilmiş olan bir Mustafa Kemal filminin rağbet görmemesi utandırıcı olurdu. Nitekim Can Dündar'ın gerçekleştirmiş olduğu görsel kurgu daha ilk günden halkın 'teveccühüne' mazhar oldu ve izleyici sayısı kısa bir süre içinde bir milyonu aştı. Bu rağbetin arkasında muhakkak ki Türkiye toplumunun 'vatanın kurtarıcısı ve Cumhuriyet'in kurucusu' ile ilgili olan merakı var. Çünkü bir süreden beri bizlere anlatılmış olan tarihin eksik ve yanlış olduğunu biliyoruz. Dahası eksik ve yanlış tarihin bir devlet politikası olduğunu da kavradığımız ölçüde, bizlere yalan söylendiğini hissediyor ve gerçek olana açıklık duyuyoruz.

Öte yandan söz konusu devlet politikasının bir kimlik yaratma işlevi olduğunun da farkındayız. Diğer bir deyişle Mustafa Kemal ile ilgili belirli bir olumlu algılama, nihayetinde Türk kimliğinin de yapı taşlarından biri. Öyle ki Mustafa Kemal'e yönelik eleştirel, resmî ideolojinin dışına çıkan bir bakış kişiyi kolaylıkla Türklüğün de dışına itebilir.

Can Dündar'ın ortaya çıkardığı ürün bu iki baskının arasına sıkışmış gözüküyor. Hem insanlara biraz da gerçeklerden söz etmek, hem de resmî Atatürk imajının içinde kalmak hiç de kolay değil. Belki de bu nedenle Serbest Fırka gibi bazı çok önemli olaylar es geçilmiş, tek parti dönemindeki faşizan uygulamalara ilişkin Mustafa Kemal'in nasıl bir tutum aldığına değinilmemiş... Ana karakterin çevresindeki kişilerin onu nasıl algıladıkları ve onunla ne tür bir bağ kurdukları ise tamamen dışarda bırakılmış. Bunun öznel bir tavır olduğu ve yapımıcının tercihini yansıttığı açık. Kimsenin bizlerin kafasındaki normlara uygun bir ürün yaratmak gibi bir sorumluluğu olamaz.

Ancak bu eksikler *Mustafa'nın* bir belgesel olamamasının da nedeni. Bu haliyle *Mustafa* belgesel formatında yapılmış ve sinemasal sahnelerden oluşturulmuş bir enstalasyon... Belgesellerin en önemli niteliği, gerçeklik ima eden yaşanmışlıkların, bir hakikatin ortaya çıkarılması için kullanılmasıdır. Dolayısıyla anlatılan konuya farklı yönlerden yaklaşımları biraraya getirmeye, görünenin ardındaki niyet ve irade dünyasına gitmeye, böylece anlatmak istediği karakterleri 'yakalamaya' çalışır. Kuşkusuz bu da nihayetinde öznel bir çabadır ve yapımıcının ideolojik duruşunu ve tercihlerini yansıtabilir. Ancak iyi bir belgesel söz konusu öznelliğe de mesafe almayı becermekte zorlanmaz. Çünkü belgeselin talep ettiği öznellik aynı zamanda bir derinleşmeyi, yani sorulardan ve onların yanıtlarından kaçmamayı, anlamaya çalışmayı öne çıkarır. Böylece sanatçı görünen gerçeklerden 'hakikate' doğru bir yolculuğa çıkar. Bunu başardığı ölçüde kendisine karşı duruşu da derinleşir ve nesnellik kazanır...

Buna karşılık özneliliğin derinleşemediği, yüzeysel kaldığı durumlarda eldeki gerçeklik parçalarından hakikate gitmek mümkün olmaz ve ortaya bir enstalasyon çıkar... Söz konusu performansın yükünü tümüyle Dünder'in sırtına yüklemek de belki haksızlık olacaktır. Düşünün ki bu filmde kullanılan Mustafa Kemal'in günlükleri halen askeriyenin elinde ve toplumdan kıskançlıkla saklanıyor. Dünder bile bunların sadece bir bölümünü okuyabilmiş ve muhtemelen de sadece bazı kısımlarını kullanabilmiş. Diğer bir deyişle *Mustafa*, Mustafa Kemal hakkında hakikatlerin bilinmesinin istenmediği bir ortamda, doğal olarak bizi gerçekliğin dünyasında yüzeysel bir gezintiye çıkarmaktan öte gidemiyor.

O zaman filme gelen kemalist eleştirileri nasıl açıklamak gerekir? Zaten elde yüzeysel bir anlatı varsa ve bu anlatı resmî ideolojiden fazla bir sapma yapmama gayreti içindeyse, itiraz neye? Görüldüğü kadarıyla ortada iki tür itiraz var: Biri filmdeki bazı tespitlerin kafalardaki Mustafa Kemal algısına uymamasından kaynaklanan popüler bir rahatsızlığı yansıtıyor. Ancak ikinci itiraz daha derin ve ideolojik... Bu filmin bir enstalasyon olarak kurgulanması, resmî ideolojinin üretmiş olduğu Mustafa Kemal imajının da bir enstalasyon olduğunu akla getiriyor. Toplumun konuya ilişkin dolaylı bilgi ve duygusunu tatmin edemediği ölçüde, film resmî imajın bir varyantı olarak duruyor. Ve izleyici bütün bu tablodaki asıl eksikliği hemen fark ediyor: Derinlik ve hakikat...

Nitekim asıl korkunun da bu noktada cisimleştiğini kavriyoruz. Mustafa Kemal'in derinleşmemesi, hakikati de gizli kılıyor. Hakikat ise basit... Mustafa Kemal de herkes gibi özel yetenekleri olan ve yine herkes gibi son kertede 'sıradan' biriydi... Sorun yeteneklerin abartılıp yüceltilmesi uğruna bu 'sıradanlığın' saklanmasıdır. Nitekim insani niteliklerin ön plana çıkmasından da bu yüzden, yani söz konusu abartı ve yüceltmelerin birer enstalasyon olduğu kanısını yaratma ihtimali nedeniyle, korkuluyor. Ama hep dendiği üzere korkunun ecele faydası yok...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ganimet çarkı

Etyen Mahçupyan 26.11.2008

Televizyonlardaki 'çarkıfelek' adlı ikramiyeli yarışma programını bilmeyen herhalde yoktur. Feleğin bir çark olarak tasarlanması kumar dünyası açısından uzun bir geçmişe sahip. Sonuçta şansların hesaplanabilir ve sınırlanabilir olduğu, çarkın sahibinin uzun vadede kazandığı bir tezgâhtan söz ediyoruz...

Feleğin gerçek hayatta kimseye böyle çarklar sunmadığı, kaybedilmiş fırsatların bir daha yakalanmasının neredeyse imkânsız olduğu, belirsizliğe mahkûm bir dünyada yaşadığımız ise hepimizin malumu. Öte yandan bizler değişimin olabildiğince sınırlanmaya çalışıldığı, zamanın kendini tekrarladığı bir düşünce ikliminin de mirasçılarıyız. Çıkar dünyasının ayrımlaşıp sabitleştiği, feleğin hep aynı insanların ve grupların önünde dönen bir çarka dönüştüğü ve bu çarkın yönetim tarafından sahiplenip korunduğu bir düzene aidiz. Aslına bakarsanız resmî ideolojinin meşru kıldığı siyasi bir çarkıfeleğin seyircileriyiz... Oyuncular ise başkaları...

Bu oyuncuların bir bölümü bugün Ergenekon soruşturması altında tutuklu durumda. Bu zevatın bir yandan Türkiye'de darbe ortamını hazırlarken, Azerbaycan'da da benzer girişimlere karıştıklarını biliyoruz. Ancak bu iki

darbe arayışının nasıl birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğu, dairesel bir bütünleşme yarattığı pek üzerinde durulan bir konu değil. Oysa Türkiye’de çeşitli cinayetler yoluyla da beslenen milliyetçiliğin esas olarak anti-Hıristiyan bir nitelik arz ettiği, bunun dış politikadaki yüzünün anti-Ermenistan bir tutuma tekabül ettiği sıradan bir gözlem. Bu durumda tüm Ergenekoncuların ve askerî vesayet peşinde olanların aynı zamanda Ermenistan’la ilişki kurulmasına karşı olmaları şaşırtıcı değil.

Diğer yandan askerî vesayetin yürütülebilmesinin destek unsurlarından biri de Türkiye’nin dış politikasındaki Azeri vesayeti... Diğer bir deyişle Azeri vesayeti sayesinde Ermenistan ilişkisi düzelemiyor, bu durum Ermeniliği bir düşman kimliği olarak tanımladığı ölçüde, Türk milliyetçiliğinin nüvesini oluşturuyor; ve milliyetçilik de askerî vesayeti daim kılacak bir stratejinin ruhu olarak kullanılıyor... Karşımızda bir ideolojik/siyasi çark var... Ülkenin dış politika gündemini kalıplaştırırken, iç siyasetini de bitmeyen bir ‘soğuk savaş’ ortamına dönüştürüyor.

Bu çarka artık Kürtleri de ilave edebiliriz... Asimile olamayacakları anlaşıldığı andan beri gayrimüslimleştirilen Kürtlerin de hem kimlik, hem de ‘komşu devlet’ olarak Türk milliyetçiliğinin hammaddesi olduğu, devletin bu meseleye olan yaklaşımının ise bir askerî vesayeti öne çıkardığı açık.

Kısacası askerî vesayet, bir yandan dış politikanın ideolojik vesayet altına alınmasını ima ederken; dış politikadaki tıkanma da kendiliğinden sivil siyaseti anlamsızlaştırıp, çatışma kültürünü egemen kılıyor. Bu ise ülkedeki nüfuz ve rant çarkını konsolide eden darbelerin zeminini oluşturuyor.

Böylece iç ve dış politikayı milliyetçilik ve askerî vesayet temelinde bütünleştiren ideolojik bir çarktan, doğrudan rant üreten bir ganimet çarkına doğru geçiş yapıyoruz... Çünkü askerî vesayetin iki ganimet yaratma mekanizması var: Birincisi asayiş siyasetinin hâkim olduğu her yer ve alanda gayri resmî ve gayri meşru bir çıkar ekonomisinin örgütlenmesi. İkincisi ise, askerî vesayetin ima ettiği ideolojik ortamdan yararlanılarak gayrimüslim cemaatlerin mal ve mülkünü gaspetme adımlarının kolayca atılabilmesi...

Ayırdaya varılması gereken gerçek, bu mekanizmanın bir yozlaşmayı değil, sistemin kendisini ima etmesidir. Askerî vesayetin siyaseti sınırlayıp dondurduğu ortamlarda, zorbalıktan beslenen bu ganimet çarkı sanki ‘doğal’ hale gelmekte... Devletçi ve milliyetçi bir zümre önlerinde dönüp duran bu ganimet çarkından kendilerine düşecek olan beş ikramiyelerin hayali içinde daireyi çevirip durmaktalar. Çarkın üzerinde ise silah ve uyuşturucudan gelen paralar, rüşvet ve şantajla elde edilenler ve gayrimüslimlerin gaspetmekle doyulamayan malları var...

Bu çarkı durdurmak bütün toplumun çıkarına ama ne yazık ki toplum sadece seyirci... Toplumun sıradan vatandaşlarının o çarka yaklaşması bile imkânsız. Sivil siyaset bu ‘millî’ durumlara müdahale edemiyor... Zaten yaklaştığında da askeriye gerekliliği uyarısı alıyor...

Böylece darbelerin niye istendiğini de daha iyi anlıyoruz. Darbeler Türkiye’nin dış politikasını donduran, ülkeyi içe kapatan eylemler. Ama böylece ‘korunaklı’ hale getirilen ekonomi ve iç siyaseti de bir rant sistematğine kilitleyen ortamlar. Ganimet çarkının daha rahat, tehlikesizce döndüğü; vatandaşın sesinin çıkmadığı, resmî ideolojinin bizatihi para ve iktidar ürettiği ve değişmemesi için başka darbelerin hazırlandığı bir düzen...

Tarafsızlık mitosu

Etyen Mahçupyan 28.11.2008

Liberal demokrasilerin kuvvetler ayrılığına dayandığı sıkça öne sürülen bir husus... Bu sayede kendiliğinden bir denetleme mekanizmasının işleyeceği, kuvvetlerin her birinin, diğerlerinin sınırlarını çizmesiyle tüm sistemin meşruiyet sınırları dahilinde kalacağı umulur. Ancak liberal ideoloji genellikle naif bir bakışın ifadesidir... Bireyin ve özgürlüğün temel alınmış olması, neredeyse fikriyat ve gelenek tahakkümünden tümüyle azade olmuş bir toplum tasavvuruna yol açmıştır. Oysa özellikle kurumsal yapılar her toplumda kendi gelenekleri içinde bir 'kültür' oluştururlar ve her kültür de bir ideolojiye, onun da ardında bir zihniyete dayanır.

Dolayısıyla liberal demokrasilerin 'gerçekleştiği' her durumda, kuramın kabullendiği bireysel özgürlük alanı ile, tarihin getirdiği kurumsal ideolojik tasarım karşı karşıya gelir ve çelişkili bir bütün oluşturur. Liberalizm kurumların da geçmişten özgürleşmiş olmalarını bekler ama hayat hiçbir zaman öyle tecelli etmez... Türkiye'de de devleti taşıdığı ve temsil ettiği düşünülen bürokratik kurumların liberalizme uymayan bir ideolojisi ve zihniyeti bulunmakta... Özellikle yargıda ve yürütmenin parçası olan orduda gözüken bu 'sapma', yüceltilmiş ve tabulaştırılmış bir ideoloji olan kemalizme dayanıyor. Kemalizm adına yapılan her tasarruf kendiliğinden doğru sayılırken, yargı ve ordu da 'daha az' kemalist oldukları varsayılan sivil siyaset karşısında daha 'üst' bir konum elde ediyorlar.

Bu durum liberal ideolojinin kuvvetler ayrılığı ilkesinin temeline dinamit koymak gibi bir şey... Çünkü şimdi yargının diğer kuvvetlerden bağımsızlığı, doğrudan bir yargı tahakkümüne neden olmakta. Üstelik ortada zihniyet açısından da temel bir uyumsuzluk var, çünkü liberal ideoloji relativist bir dünya algılamasına dayanırken, yargının ideolojisi olan kemalizm otoriter zihniyetten beslenmekte. Böylece liberal demokrasi mekanizması kendi eliyle kendisini yok edebilecek bir 'ilke' geliştirmiş oluyor. Yargı bağımsızlığı yasama ve yürütmeyi neredeyse anlamsız kılacak kadar belirleyici bir işlevi ifade edebiliyor ve ortaya bir kuvvetler hiyerarşisi çıkıyor.

Liberallerin bu sıkıntılı duruma karşı önerdikleri çözüm, yargının önce 'tarafsız' olması gerektiği. Yani yargının hiçbir ideolojinin sözcüsü veya takipçisi olmaması... Ne var ki bu, diyerek olacak bir şey değil. Tüm yargı mensuplarını bitmeyen bir eğitim sürecinden geçerseniz de, kurumsal kültürün değişmesi hem zaman alır, hem de direnç üretir. O nedenle yargının liberal ideolojinin hayal ettiği tarafsızlığa gelmesi belki de yüzyıllar gerektirecek ve bu arada başka melez ideolojilerin egemenliği ortaya çıkacaktır.

Diğer taraftan meseleyi biraz daha genişletirsek, 'tarafsızlık' beklentisinin kategorik olarak pek gerçekçi olmadığını söylemek zorundayız. Eğer tarafsızlık 'ideolojisizlik' anlamını taşıyorsa bunun son derece güç, hele herhangi bir zihniyeti taşımama haline tekabül ediyorsa, bunun da imkânsız olduğunu biliyoruz. Çünkü her insan ve kurum düşünce sistematüğünü bir algılar ve kabuller çerçevesine oturtur. Söz konusu 'çerçeve' ise tutarlı olmak, bir temel bakışı yansıtmak zorundadır.

Ancak her temel bakış aslında bir tercihtir... Diğer bir deyişle biz farkında olmasak da düşünmeye başladığımız andan itibaren tarafsızlığımızı yitiririz. Tabii namuslu davranmak, ele alınan konuya mesafe almak, nesnel olmaya çalışmak her zaman mümkün... Ama bunlar tarafsızlığımızın değil, tarafsız olmamamıza rağmen sergilediğimiz ahlaki bir tutumun ifadesidir. Ayrıca tarafsızlığı işlevsel kılmaya çalıştığımız andan itibaren de karşımıza sayısız engel çıkar. Çünkü tarafsızlığın her alanda geçerli olması meşruiyet açısından bir önkoşuldur. Yani ekonomiden kültüre, sosyal tercihlerden siyasete her konuda aynı tarafsızlık ilkesinin geçerli olması, bu

alanlar arasında bir öncelik yaratılmaması gerekir. Ne var ki tarafsızlığı bu noktaya çektiğimizde somut yönetimleri ütöpik bir konuma zorlamış oluruz. Ne de olsa yönetimler kendi 'tercihlerini' yani önceliklerini hayata geçirmek üzere iktidara talip olurlar. Diğer bir deyişle hiçbir iktidar alanı tarafsızlığa tahammül edemez...

Kimsenin tarafsız olmadığı bir dünyada yargının ve yargı mensuplarının tarafsız olmalarını beklemek ise pek gerçekçi olmaz. Eğer uluslararası hukuka uygun davranmayı 'tarafsızlık' olarak tanımlıyorsak, söz konusu hukukun da bir ideolojisi ve zihniyeti olduğunu hatırlamak bu naif beklentimizi sona erdirecektir.

Kısacası tarafsızlık sadece bir mitostur... Türkiye'deki yargı da hiçbir zaman tarafsız olmayacak. Bugünkü sorunlu durum, yargının zihniyetinin evrensel hukuk normlarına uymamasından, yani bir zihniyet çatışmasından kaynaklanıyor. Çözüm de zihniyeti temel alan bir mücadeleden, yargının bağımsızlığının sınırlandırılmasından geçiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kararsızlar niçin artıyor?

Etyen Mahçupyan 30.11.2008

Son günlerde yapılan kamuoyu anketleri kararsız oyların hızla yükseldiğini ve hemen her partinin oy kaybettiğini ortaya koyuyor. Tam da seçimlere yaklaşılrken yaşanan bu durum kolayca açıklanabilir değil. Çünkü doğal beklenti, siyasi partilerin kararsızları kendi yanlarına çekmek üzere daha açık ve kesin bir söylem tutturmalarıdır. Böylece kararsız oyların dağılması ve azalması beklenir... Oysa şu anda tam tersi oluyor. Bu durumun bir açıklaması siyasi partilerin kendilerinden beklenen söylemi yeterli derinlikte ve netlikte üretememeleri olabilir. Bir başka olası neden ise siyasi partilerin kendilerinden pek de beklenmeyen bir söyleme doğru kaymalarıdır. İlkinde seçmendeki hayal kırıklığı, ikincisinde ise kafa karışıklığı kararsızların sayısını artıracaktır.

Türkiye'de bugün halen her iki süreç de birlikte yaşanmakta... Siyasi partilerin ülkenin temel meselelerinin hiçbiri üzerinde tutarlı ve kapsamlı projeleri yok. Kürt meselesinden Alevilere, oradan başörtüsüne ve gayrimüslim vakıf mallarına uzanan epeyce ideolojik bir insan hakları alanı neredeyse tamamen boş bırakılmış veya devletçi dile teslim olmuş durumda. Ancak yaklaşan yerel yönetim seçimleri nedeniyle öne çıkması beklenen yerel hizmetler ve bu arada eğitim, sağlık gibi alanlardaki meseleler bile sanki tartışma konusu değil. AB sürecinin de gündemden düşmesinin ardından siyaset o denli içerik kaybına uğramış halde ki, seçmenler karar vermeleri için ellerinde kendi kimlikleri dışında hiçbir unsura sahip değiller ve anlaşılan siyasi partiler de bu saflaşmayı kendi çıkarlarına uygun buluyorlar.

Ne var ki bu siyasetçilik ortamını uzun süre ayakta tutmak da mümkün değil. Eğer kamuoyu sizi 'siyasetçiler' olarak algılasa, bunun oy kaybı olarak sandığa yansıma ihtimali yüksek. Kimliksel saflaşmanın da bu noktada pek bir yararı olmayabilir, çünkü kimliğini koruyarak alternatif bir partiye oy verebilecek çok sayıda seçmen mevcut. Örneğin muhafazakârlık AKP ile MHP arasında kalan bir kitleye, AB yanlılığı AKP ile CHP arasında kalan laik seçmenlere, devletçilik ise CHP ile MHP arasında doğal geçiş yapabilen bazı kesimlere hitap etmekte. Beklenen strateji, her partinin kendini göreceli olarak güçlü gördüğü ideolojik tutumlar etrafında ve en yakın rakibinden ayrımlaşmak üzere siyaset yapmasıdır.

Ancak Türkiye’de bu da olmuyor. Söz konusu stratejinin karşılıklı kazançtan ziyade karşılıklı yıpranma ima ettiği bir dönemdeyiz. Bunun da nedeni bu kavramların somut siyasetlere dönüştürülememesi ve sonuçta birbirini bel altından vurmayı hedefleyen bir atışma halinde yaşanmasıdır. Böylece neredeyse mutlak bir siyasetsizliğin eşğine gelinmekte... Öte yandan bu durumun da sakıncası ortada. Seçimlere giderken bir şeyler söylemek de şart...

Bu zorunlu siyaset arayışı partileri yukarda sözü edilen ikinci tavra sevk etmiş gözüküyor. Her parti diğer iki rakibinin ideolojik alanına talip olmanın peşinde. Örneğin AKP, rakiplerinin doğal alanı olan devletçiliğe talip. Kendisinin seçimlere yaklaşıırken ‘eksik devletçilik duyarlılığı’ nedeniyle eleştirilmesini engellemeye çalışıyor. CHP kendisinde olmayan muhafazakâr duyarlılığı tamamlamak üzere çarşafli kadınları üye yapıyor. MHP ise laik ve demokrat oylara göz kırpmak üzere Alevilere yönelik beklenmeyen bir açılım yapıyor. Böylece seçmenin kafasını iyice karıştıran bir söylem karmaşasına doğru yol alıyoruz. Bu pozisyonların hiçbirinin gerçek bir derinliği yok, ama her partiyi kendi kolay tanımlanabilir konumunun dışına çıkarıyor.

Seçimlere bu tablo içinde gitmenin yararlarından söz etmek mümkün. Bu sayede toplumsal sorunların tek tek partileri aşan bir sahiplenme yarattığını ve çözümün daha mümkün hale geldiğini iddia edebiliriz. Ancak bunun önkoşulu söz konusu siyasi manevraların samimi bir iradeyi yansıtmasıdır. Oysa bu ülkenin deneyimi, siyasette samimiyetin epeyce kıt olduğunu göstermekte. Şu anki taktiksel tutumlar da muhtemelen sorun çözme niyetinden ziyade, seçim arifesinde rakiplerin ‘doğal’ alanlarını kısıtlamak ve onları hareketsiz kılmak için yapılıyor.

Eğer her üç parti de eşit başarı gösterirlerse, mart ayına doğru kararsızların daha da artması şaşırtıcı olmaz. Ancak gerçekçi bir bakışla bazı partilerin inandırıcılığının diğerlerinden fazla olacağı öngörülebilir. Böyle bir analiz en az inandırıcı parti olarak CHP’yi işaret ediyor. Öte yandan devletçiliğin AKP için bir ‘gerileme’, oysa Alevilere sahip çıkmanın MHP açısından bir ‘ilerleme’ olacağı da açık. Sonuç MHP oylarının artmasıdır...

Seçimlere daha epeyce vakit var. Ama eğer partilerin stratejileri buysa, yaklaşan sonuca da hazır olmalarında yarar var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kadrolaşmayı anlamak

Etyen Mahçupyan 02.12.2008

Hükümet döneminin ilk anından itibaren başlayan ve giderek artan bir tespite göre AKP bürokrasi içinde hızla kadrolaşıyor. Doğal olarak bu tutumun pek savunulacak bir tarafı yok. Her iktidarın, birlikte daha rahat çalışmak üzere kritik noktalardaki bürokratları değiştirmelerine bir şey denemez. Çünkü bazı pozisyonlar karşılıklı güven gerektirir. Ancak söz konusu kadrolaşmanın özellikle alt seviyeleri hedeflemesi, sıradan bir popülizmi de aşarak ‘devlete nüfuz etme’ isteğini ima etmekte.

Öte yandan bu tespit ve eleştirilerin Türkiye halkı genelinde çok da yaygın bir kabul bulduğunu söylemek zor. Genelde büyük bir kayıtsızlık var... Bunun görünür nedeni ‘diğerlerinin’ de aynı şeyi yapmış olması. Türkiye’deki siyasetin sıradan bir gözlemcisi, hemen her iktidarın bürokrasiyi kendi adamlarıyla doldurma uğraşı verdiğini

size söyleyecektir. Şu anki iktidarın daha 'cevval' olması ise, öncekilerin birbirine benzemesi, oysa AKP'nin farklı bir tabana hitap etmesiyle açıklanacaktır.

Ancak bu açıklamanın derinliğinde farklı bir tespite daha yer açmakta yarar var. Cumhuriyet cemaatçiliği bitiren değil, onu farklı kimlikler üzerinden yeniden üreten bir rejim oldu. 'Cumhur' kelimesinden üretilmesi bu rejimin bir yanılsama yaratmasına neden olsa da, gerçekte Türk ve laik kimliği temel alan ve devlet etrafında kümeleşen bir cemaat oluştu. Diğer bir deyişle Cumhuriyet dönemi, yeni resmî ideolojiye uygun olarak bir tür modern devşirme zümresinin ortaya çıkmasını ifade etti.

Bu durum kendiliğinden yeni bir kadrolaşmanın tohumlarını atarken aynı zamanda bir toplumsal dışlamaya da denk düşmekteydi. Çünkü Türk ve laik kimliğin dışında kalanlar, ancak gerekli ideolojik fedakârlıkları yaparak ve ancak bireysel olarak bürokrasinin içinde kendilerine yer açabildiler. Oysa cemaatçi yapı devam ettiği için, çeperde yer alan bu 'ikincil' kimliklerin etrafında, kendi içine kapalı güçlü pay alma talepleri bulunmaktaydı. Bu grupların içinde en iddialısı ise muhakkak ki Sünni Müslüman kimlikti...

Türkiye'nin Sünni Müslümanları epeyce uzun bir süre bu ikincil vatandaşlık statüsüne rıza gösterdi. Söz konusu dışlanma halinin iki boyutu vardı: Biri siyasetin ve dolayısıyla devletin dışında kalmaktı. Çünkü Cumhuriyet de aynen Osmanlı gibi siyaseti esas olarak devletin içinde tanımlıyor ve tüm bilgi ve yetkiyi bürokratik mekanizmanın içine hapsediyordu. Dolayısıyla bürokrasi dışında kalmak, aslında siyasete de sadece yüzeysel bir biçimde girebilmeyi ima etmekteydi. Bırakın ki, bu yüzeysel siyaset bile Sünni Müslüman kimliği için çok partili hayata kadar pek ulaşılır olmadı.

Ancak dışlanmanın bir de manevi ve ideolojik kısmı mevcuttu: Devletin etrafındaki makbul cemaat açısından dindarlar cahil ve geri idiler. Kendileri ise çağdaş ve ileri... Türkiye'nin Müslümanları, çoğu zaman açıkça söylemekten çekinilmeyen bu aşağılanmayı sineye çekerken, kendilerini avutacak bir karşı algılama da geliştirdiler. Bu değerlendirme, laik devlet elitinin bakışından daha derin ve kalıcı bir niteliğe gönderme yapıyordu. Yani ahlaka... Dindarlar açısından bakıldığında 'Türk ve laik' kimliğe yaslanarak devletin içine girmiş olanlar, bazı ender istisnalar hariç, bencil, fırsatçı, yalancı ve hırsızdı. Bu sistemin adaleti tesis etme şansı yoktu, çünkü zaten amaç adaleti kişisel çıkarlar uğruna bozmaktı. Oysa dindarlara göre kendileri, bazı istisnalar olsa da, cemaat olarak iyi, dürüst, namuslu ve vicdanlıydılar. Bu nedenle adalete 'fitraten' daha yakın durmaktaydılar...

Toplumsal düzeni eşitlik ve özgürlük üzerinden değil, adalet kavramı etrafında kurgulamış olan Osmanlı geleneği bu bakışı halen desteklemekte. Çünkü Cumhuriyet dindar kesime ne eşitlik ne de özgürlük getirdi, ama onların sahip olduklarını düşündükleri adaleti ellerinden aldı. Tabii Osmanlı adaletinin aslında diğer cemaatler için bir adaletsizlik olduğuna haklı olarak vurgu yapılabilir. Ama eğer amacımız yaşanmakta olanı anlamaksa, Sünni Müslümanların öznel ve bazen herkesinki gibi önyargılı dünyalarına içerden bakmakta yarar var.

Bugün AKP kadrolaşmasına gerçek anlamda bir tepki gelmemesinin en önemli nedeni, dindar kesimde bu kadrolaşmanın 'iyi' bir şey olduğuna dair yaygın kanıdır. Bunun nedeni ise cemaatçi çıkarların cazibesinden öte, bir hak ve adalet duygusunun tatminidir. Cumhuriyet rejimi ülkenin dindar çoğunluğunda kendilerinin daha iyi insanlar olduklarına dair bir değerlendirmeye neden olmuş gözüküyor. O zaman da kadrolaşma bir partizanlık gibi değil, devletin herkesin iyiliği için doğru insanlara teslimi gibi gözüküyor...

Bu tarz-ı siyaset

Etyen Mahçupyan 03.12.2008

Yusuf Akçura yıllar önce 'üç tarz-ı siyaset'den söz ettiğinde osmanlıcılığı, islamcılığı ve milliyetçiliği kastetmişti. Daha sonra ve halen de bu terim farklı siyasi seçenekler arasında kalmış olanlar için kullanılır. Ne var ki Akçura'nın 'tarz' kelimesini kullanması tamamen yanlış. Çünkü onun sözünü ettiği tercih siyasetin üzerine oturacağı kimliklere ilişkindi, siyasetin nasıl yapılacağına ilişkin değil... Nitekim bu toprakların aydınları uzun yıllar kimlik meselesini tartışıp 'Türk' milliyetçiliğinde karar kıldılar. Ama neredeyse 150 yıl geçmesine karşın hâlâ demokrasi olunamadı, sorunlar çözülemedi; bırakın bunları gerçek bir konuşma ortamı bile üretilmedi... Çünkü 'tarz' buydu ve hiç değişmedi. Türkiye siyaset yapma tarzını hiçbir zaman tartışmadığı, böyle bir temel sorunu olduğunun farkına varamadığı için, bugün bile toplumsal değişimin yarattığı taleplerle, toplumdan ürken bir devlet anlayışı arasında sıkışmış durumda.

Bu genel çerçeve AKP için de aynen geçerli. Bu partinin böylesine yüksek bir oyla iktidar olabilmesinin nedeni, toplumdaki hızlı değişimin ancak onu taşıma niyeti olan bir siyasi yapı ile mümkün olabileceğine ilişkin yaygın kanıydı. Bu toplum geri dönüşü pek mümkün olmayan bir değişimi, bizzat bu kavramı tehdit olarak algılayan bir devletle yürütmek gibi sancılı bir süreçle karşı karşıya. Dolayısıyla söz konusu boşluğu dolduracak, gerektiğinde değişim dinamiğini üstlenecek ve devleti değişime zorlayacak bir siyasi hareketlenmeye ihtiyaç var. Son yıllar bu imkânı küreselleşme dinamikleri içinde Türkiye'nin önüne çıkardı ve AB üyelik süreci söz konusu ivmeyi disipline eden ve denetleyen araç oldu.

Öte yandan Türkiye'nin siyasi partileri arasında sadece biri, yani AKP bu misyonun taşıyıcılığına istekle sahip çıktı. Bu nedenle son iki seçim farklı programlar veya kadrolar arasında değil, öncelikle farklı 'niyetler' arasında yapıldı. Ne var ki niyetin olması siyasi iradenin varlığını garantilemiyor. Ayrıca böyle bir iradenin olduğu noktada da güç ve menfaat kaygıları çok kritik olabiliyor. O zaman istediğini tam olarak yapamayan, devlet aktörleri ile dengeleri kollayan, kısa vadeli düşünen, gerçek bir stratejisi olmayan ve tüm hesabını kriz çıkarmadan iktidarda kalmak üzerine yapan bir siyaset 'tarzı' ile karşılaşyoruz. Bu Osmanlı'da saray içi siyasetin tarzıydı... Şimdi 21. yüzyılda Türkiye Cumhuriyeti'ne egemen olan siyasetin de tarzı...

Sorun şu ki, bu tarz bir siyaset algısı ile ne toplumsal meseleleri gerçekten çözmek mümkün, ne de iktidar yapısı içinde parti özerkliğini ve kimliğini korumak. Bunca yıldır her hükümet olanın kısa bir süre içinde bir tür devlet bürokrasisine dönüşmesinin nedeni de bu. Bugün AKP rakiplerine oranla açık olan 'niyet' avantajını 'iradeye' dönüştürememenin sancısını yaşıyor. Bu sancı çok görünür değil, çünkü ortada ne rakip var ne de yurtdışından anlamlı bir baskı. Ama AKP'nin neredeyse hiçbir konuda sağlam bir analizi ve stratejisi bulunmuyor. El yordamıyla gidilen, sor derece esnek, her an durabilecek olan bir dizi olası 'reform' sürecinden söz ediyoruz. Ama hiçbirinde niyeti aşan, dönüştürücü bir irade gücü gözlemlenmiyor.

Oysa toplum umutlu ve her fırsatı bu yönde algılamaya ve değerlendirmeye çok yatkın. Düşünün ki bir süre önce Kandil Dağı'nın bombalanması bile Kürt meselesinin sivil çözümüne yönelik bir imkân olarak değerlendirilmişti. Diğer bir deyişle 'niyetin' her görüldüğü noktada artık toplum 'iradeyi' de görmek istiyor ve doğal olarak beklentisini yükseltiyor.

Ama AKP o noktada zayıf. Çünkü hâlâ o eski tarzı sürdürüyor. Bir yanda askerle, öte yanda toplumla ayrı ayrı

'siyaset' yapmaya çalıştığı için, giderek iradesizliğe mahkûm oluyor. Oysa toplum artık eskisi kadar sabırlı değil... Üstelik eskisi gibi gözü kapalı bir biçimde devletçi de değil. Öte yandan bu partiye geleneksel olarak kuşkucu bakanlar söz konusu yalpalamayı giderek iradesizlik olarak algılar olmaktan çıkıp, bu partinin 'gerçek niyeti' olarak değerlendiriyorlar. Bu kesimin AKP'nin genel seçimlerdeki başarısını perçinleyen 'cemaat dışı' oylar olduğu düşünüldüğünde, işin önemi ortaya çıkıyor. Çünkü bu oyların nicel ağırlığı az olsa da, getirdiği meşruiyet AKP açısından paha biçilmez nitelikte. Laik kesimin demokrat oylarını yanına alamayan bir muhafazakâr iktidarın 'devlet' karşısında daha da yalpalaması ve nihayetinde değişime yönelik iradesini yitirmesi şaşırtıcı olmaz.

Yerel seçimlere giderken hükümetin önünde niyet tazelemek için bugün yeni bir fırsat var. Ancak bu niyetin iradeye dönüşebileceğini ima eden adımların da bugünden atılması gerekiyor. Aksi halde, alacağı oy ne olursa olsun, 'ayakta kalma siyaseti' AKP'yi içten içe kemirmeye devam edecek ve siyasi tarihimize bir hayal kırıklığı daha devredilecek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biz artık nesneyiz

Etyen Mahçupyan 05.12.2008

Her neslin kendisini iyi hissettiği bir dönem vardır... Bu özgüven sadece hayat koşullarının iyileşmesiyle, kendimizi başarılı hissetmemizle bağlantılı olarak ortaya çıkmaz. Kendi neslimizin bizden öncekilerden daha 'iyi' olduğuna dair bir kanaatin dışavurumu olarak yaşanır.

Geniş olarak bakıldığında benim neslim de 1940 ila 1960 arasında doğanları kapsıyor... Doğal bir ivmeyle sola doğru savrulan bizler Batı'daki 68 olaylarının gölgesinde yetiştik. Bazılarımız kendince onun göbeğinde yer aldı, diğerlerimiz ise onun gölgesini ve kokusunu taşıdı. Bu 'dış dinamik' artık farklı bir dünyanın eşiğinde olduğumuzun ve bizden bir önceki neslin atıl hale geldiğinin işaretiydi. Böylece büyük bir kolaylıkla, başkalarının emeği, enerjisi ve aklı üzerinden sebeplendik. Bu yetmezmiş gibi kendimizin de aynı 68 ruhuyla dolu olduğumuzu, özgürleştirici bir çizgi izlediğimizi sandık.

Söz konusu yanılmanın zaman için nasıl bir zihinsel çarpıtmaya dönüştüğünü kavramak için şimdilerde pek revaçta olan 'özel olan politiktir' sözüne bakmak belki de yeterli... Bugün örneğin feministler ve genelde özgürlükçü olduğunu öne süren siyasi hareketler, bu sözü 'yeterince' şeffaf bulmadıkları özel hayatları kamusal hale getirmenin gerekçesi olarak kullanıyorlar. Ancak bunun birçok vakada yararlı bir işlevi olduğu öne sürülebilse de, zihniyet açısından bakıldığında epeyce ikircikli bir ahlak anlayışına ve sığığa tekabül ettiğini görmezlikten gelemeyiz... Nitekim söz konusu sloganın geçmişi tam da o 68 serüvenine dayanmakta ve şu anki kullanımından epeyce farklı bir anlayışı ifade etmekte. Özel olanın aynı zamanda politik olması, o dönemde insanların bizzat kendi özel hayatlarını kamusal alana açmalarına yol açmıştı. Bu nedenle son derece radikal bir tutumdu, çünkü müstehcenliğe varabilecek bir 'gözetleme' aktivizminden değil, toplumun sahte ahlaki değerlerini mahkûm eden, politize edilmiş bir umursamazlıktan besleniyordu.

Bizler 68'de bir itiraz sesi olarak yükselen yeni zihniyeti kavrayamadık... Aynı dönemde benzer gözüken şeyler yaptığımız için kendi zihniyetimizin de farklılaştığını sandık. Ama zamanın öğütmesiyle birlikte bizim itiraz sandığımız sesimiz kolaylıkla en koyu siyasi muhafazakârlıkların parçası oldu. 'Sol'un günümüzdeki hazin hali

bu durumun açık bir göstergesi...

Bu tutuma paralel olarak bizim neslimiz baskı ve adaletsizlik karşısında da aciz kaldı. Devleti eleştiren, bu uğurda kendilerini feda eden birçok kişinin çabası da sonuçta kaybolup gitti. Çünkü nesil olarak cesur bir duruş sergileyemedik. Devlet karşısında hep temkinli olduk, çekindik, kendimizi sakındık ve yeri gelince de sindik. Bir zamanların 'devrimcilerinin' nasıl da aniden sistemin işbirlikçileri haline gelebildiğini şaşkınlıkla izlerken, bu 'arkadaşları' da gereğince eleştirmedik.

Benim neslim kolaylıkla mahkûm edilebilecek kadar akıl ve ahlak yoksunu değildi kuşkusuz... Ama aptallığa 'aptal', ahlaksızlığa 'ahlaksız' deme cesaretini de gösteremedi. Aptallığa ve ahlaksızlığa kızdık, onun teorisini yaparken de siyasallaştırarak mücadelemizin muhatabı kıldık. Böylece o aptallığı ve ahlaksızlığı normalleştirdik, yaşanabilir hale getirdik, onun üzerinden kendi siyasetimizi anlamlı kıldığımızı sandık.

Bu yaklaşım artık miadını doldurdu... Şimdi bizim bu tutumumuzu bizatihi 'aptalca' ve 'ahlaksızca' gören yeni bir gençlik kuşağıyla karşı karşıyayız. Bu yeni nesil öfkeli... Bazılarının sıdkı iyice sıyrılmış... Sözünü esirgemezken biraz çiğ... Ama haklı... Sergiledikleri farklılık söz konusu öfkeyi taşıyan cesaretlerine yansıyor. Aptallığı ve ahlaksızlığı fark edip işaret etmek kendiliğinden akıl ve ahlak ima etmese de, ortaya farklı bir dürüstlük ve samimiyet koyuyor.

Bu yeni pozisyon karşısında benim neslimin kendini 'özne' sanma macerası da sonuna gelmekte. Çünkü karşımızda bizleri ahlaki açıdan sıkıntıya sokan bir siyasi ve insani duruş var. Bu kıskacıtan ne geçmişin kalıplaşmış teorileriyle ne de kendi afyonumuz haline getirdiğimiz bir tür aktivizmle çıkmak mümkün değil. Kabul etmekte yarar var... Biz artık 'nesne'yiz... Yeni kuşaklar şimdi bizim ne olup ne olmadığımızı anlatacaklar ve biz de dinleyeceğiz. Onlar bizim önümüzden yürüyecek ve biz takip edeceğiz.

Belki bu süreci yaşamak haddimizi de bilmeyi, daha hakiki olmayı, düşündüğünü söyleyebilecek bir kişilik ortamında buluşmayı sağlar. Ben kendi adıma, kendilerini aldatma eğilimine karşı duran günümüzün öfkeli gençlerini umutla karşılıyorum... Hayatı aydın diline dökülmüş bir riyakârlık içinde geçirmektense, tüm hayatlara sahip çıkmaya çabalayan bu dürüstlük arayışının kıymetini, benim neslimin de bileceğini sanıyorum...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Batılılar AKP'ye bakarken

Etyen Mahçupyan 07.12.2008

Batılı gözlemcilerin Türkiye'ye ilişkin değerlendirmelerinde son yıllarda çok belirgin değişiklikler oldu. Daha öncesinde esas olarak laik kesimin fikrî önderleri saydıkları kişilerle yapılan görüşmeler artık önemli bir çeşitlilik arz ediyor. Öte yandan laik kesimin içinde de Türkiye'ye çok farklı bakan insanların olduğu keşfedildi. Böylece muhafazakâr toplumu bir ayak bağı, devleti ise modernleştirici bir güç olarak sunan klasik imajın ne denli çarpık olduğunu anladılar. Bugünlerde Batılı siyasetçilerin, diplomatların ve gazetecilerin bu resmî sunuma ikna olmaları söz konusu değil. Ancak ortada asimetrik bir durum var... Görünen o ki Batılıların gerçeği yansıtan bir devlet algısına gelmeleri pek de zor olmazken, aynı nesnellik ve sağduyuyu muhafazakâr kesime bakarken göstermeleri kolay olmuyor.

Geçenlerde bir dizi Avrupalı parlamenter ile yaşanan bir öğle yemeği, söz konusu durumu bir kez daha ortaya koydu. Devleti merkeze alan, asker ve yargıyı analiz eden değerlendirmelerde bir anlama sorunu yaşanmıyor. Batılılar Türkiye’de devletin ‘ne’ olduğunu, işlevini ve zihniyetini kavramış durumdalar. Devletin bürokrasi sayesinde bir siyasi aktör olarak bağımsızlaşabildiğini ve bu gücünü siyasetin üzerinde bir iktidar tahakkümüne dönüştürebildiğini görüyorlar. AB sürecinde gerçekleşmesi beklenen reformların devlete rağmen hayata geçtiği, bu ülkenin demokratikleşmesinin önündeki engelin bizzat devlet kurumu ve resmî ideoloji olduğu, artık herkes için malum...

Ancak topluma ve özellikle muhafazakâr kesime baktıklarında aynı zihin berraklığını göremiyorsunuz. Muhakkak ki bunun nedenlerinden biri, toplumun çok daha karmaşık ve dinamik olması. Öyle ki, bütünü kavrayacak ve yaşanmakta olan değişimin izdüşümlerini anlayacak bir bakışınız yoksa, cemaatsel ayrışmalar ve cemaat içi farklılaşmalar kafanızı iyice karıştırabilir.

Ama mesele bu kadar basit gözüküyor. Çünkü tartışma sırasında anlıyorsunuz ki mesele bakılan nesnenin karmaşıklığından değil, kalıplaştırılmasından kaynaklanmakta. Batılıların Türkiye’nin dindar kesimine bakarken düştükleri bu sıkıntının nedeni belki de İslamiyet’in Batı’daki genel algılanışıyla ilintili. Müslümanlığa karşı olumsuz hisler beslemediklerini, ötekine daha liberal ve demokrat bir gözle baktıklarını düşünenler de bile çok derinlerde beslendiği anlaşılan ve her an yüzeye çıkabilen bir kuşkuculuk ve yadırgama hali var. Sanki Batılılar Türkiye’deki muhafazakârların değişimini hem olması gereken bir durum olarak, ama aynı zamanda pek de doğal olmayan bir gelişme gibi algılıyor.

Bu ikircikli bakışın somutlaştığı nokta ise tabii ki AKP... Batılıların hükümete yaklaşımında çok açık bir beklenti mevcut. Reformların bir an önce yapılmasını, AKP’nin başlatmış olduğu değişim atağına devam etmesini, demokratikleşme taleplerini sahiplenmesini istiyorlar. Diğer bir deyişle AKP’nin bütün bunları yapabilecek bir parti olmasında herhangi bir çelişki gözüküyor. İktidarın esas olarak dindar kesimi temsil eden bir siyasi hareketin uzantısı olması, belli ki Batılılar açısından bir handikap değil. Kısacası Batılıların AKP’yi ‘hükümet olarak’ konumlandıkları durumlarda, yaklaşımları da Batı’daki herhangi bir hükümetten beklentileri çerçevesinde somutlaşıyor.

Ne var ki bu partinin kendisinden beklenen hareket tarzını izlemesi ve izlememesi arasında bir simetri yok. Örneğin reformların yapılmasını ‘çıkart’ bağlamında analiz edenler, reformların duraklamasını aynı kriterle anlamakta zorlanıyorlar. Batılıların beklentilerine uygun davrandığı ölçüde modern ve ‘normal’ bir siyasi parti olan AKP, bu reformlar için gerekli iradeyi gösteremediği noktada birçok Batılının gözünde bir anda ‘İslamî’ geçmişin içine yuvarlanıp gidiyor. Hükümetin dirayetsizliği, beceriksizliği veya isteksizliği son derece hızlı bir geçişle ‘İslamî tehlike’ ile bütünleşiyor. Öyle ki reformları gerçekleştirmek için uğraşmayan bir muhafazakâr partinin kendiliğinden İslamlaşmaya hizmet ettiğini ima eden tespitler duymaya başlıyorsunuz.

Oysa Türkiye’de muhtemel bir dindarlaşmaya en karşı olanların aynı zamanda reform karşıtları olması gibi gayet ironik bir durum var ve Batılıların devlet analizi bu durumun farkında olduklarını ortaya koyuyor. Ama gene de laik bir refleksin içine doğru çekilebiliyor ve AKP’yi anlamakta zorlanıyorlar... Hükümet ise ne ideolojik tutarlılığı olan bir reformculuğu, ne de İslamileşmeyi taşıyor. AKP’nin asıl derdi, en büyük parti ve iktidar olarak kalmaktan ibaret. Reform konusunda samimiler ama riskli olabilecek bir adımı atmaya da hiç niyetleri yok...

Aslında Türkiye’deki siyaset giderek basitleşiyor ve Batı’ya benziyor. Yeter ki klişelere esir düşmemeyi sağlayan bir zihinsel berraklık olsun.

Baykal denize atladı

Etyen Mahçupyan 14.12.2008

Milli duygulara hitap etmeye çalışan romanlarda savaş kahramanları sanki önceden kendi iradeleriyle kahramanlaşma yeteneğine sahip kişiler olarak resmedilirler. Çünkü olayın içinde psikolojik nedenlerle ve belki kendi farkına bile varmadan kahramanlaşanlar yeterince 'millî' bulunmaz. Oysa gerçek hikâyeler tam aksini ima eder: Cesaret genellikle çaresizliğin ürünüdür. Çıkış yolunun kalmaması, insana olağan dışı bir güç verir. Ölümün eşliğine gelen biri, içindeki ölüm korkusunun ötesine daha rahat geçebilir.

Bu durumu günlük hayata adapte eden Türkçe sözlerden biri "denize düşen yılanı sarılır" der. Tabii denize düşenin niçin yüzmediği ve ille bir şeye tutunmak zorunda kaldığını sorgulayabilirsiniz. Muhtemelen yaylaların göçebe 'Türklerinin' denizle pek haşır neşir olmamasının sonucudur bu. Ama buradaki alt metin yine de önemlidir: Yılanı tutunmak zorunda kalanlar aslında yüzmeyenlerdir...

Siyaseti de bir deniz olarak düşünmek mümkün. Sakin suları olan koylardan, dev dalgalı okyanuslara açılan 'deniz', basit sorunların yaşandığı günlerden büyük savaşların, kıtlıkların göğüslenmesine uzanan siyasi ortamlara uygun bir metafor oluşturuyor. Kıyıdaiken ayağınız yere bastığı için belki de çok iyi yüzmeyi bilmeniz gerekmiyor, ama sizi koruyan koyun dışına çıkmak durumunda kaldığınızda ya yüzmeniz ya da bir şeylere tutunmanız şart... Siyasette de sizi koruyan bir devlet ideolojisinin içinde kaldığınız sürece iyi bir siyasetçi olmanız gerekmiyor. Ancak sorun şu ki, uzun süre devlet koruması altında kalmışsanız bir süre sonra 'yüzmeyi' de unutabiliyorsunuz.

Bugünlerde çarşafı kadınları CHP üyesi yapmasıyla gündemde olan Baykal da, yüzmeyi bilmeyen ama kaderin açık denize attığı bir gemi tayfasına benziyor. Siyasetçi olarak kalabilmesinin sırrı gemisinin korunmuş bir alanda seyretmesiydi. Askerî mendirekler sayesinde sakıncalı gemilerin koya sokulmaması sayesinde de işi epeyce rahattı. Ancak şimdi AB süreciyle başlayıp Obama etkisiyle pekişecek olan bir demokrasi döneminin içinde açık denize doğru hızla açılıyor. Ayrıca Ergenekon sayesinde askerî mendireğin de eski gücünde kalmayacağı görülüyor...

Somut gündelik siyaset ise duruşların, fikirlerin karşılaşması demek. Bir anlamda suya atlamayı, yüzmeyi ifade ediyor. Ne var ki Baykal yüzmeyi bilmiyor... Kendisine ait gerçek hiçbir fikre sahip değil. Ne derse desin inandırıcılığı yok. Üstelik bu yeni bir durum da değil. Yıllar önce, 1979'du sanırım, *Toplumcu Düşün* dergisini çıkarırken Yahya Sezaî Tezel ile ziyaretine gitmiştik. Analizlerinin berraklığı ile bizi şaşırtmış, ama aynı gece medyaya bize söylediklerinin tam tersini savunmuştu. Baykal, zekâsı sayesinde siyaset yapar gibi gözükmeyi bilen biri ama hakikilik olmayınca siyaset olmuyor...

Şimdiye kadar Baykal değişim karşıtıydı, çünkü rakibi ondan daha değişimciydi ve Baykal'ın ona yetişecek nefesi yoktu. Oysa artık değişimcilik bir zorunluluk. Öte yandan herkes AKP'nin devletçi hale geldiğinden, reformlardan uzaklaştığından söz ediyor. Dolayısıyla yerel seçimlere de giderken değişim kartını oynamak hiç de kötü bir fikir değil. Ayrıca seçimlerin yerel yönetimlere ilişkin olması, ideolojik tartışmaların etkisini de ikinci planda bırakacağı için, Baykal'ın değişimciliğinin geri tepme riski de az. Nihayet CHP'nin kadim bir devlet partisi olmaktan gelen psikolojik üstünlüğü, belki de bazı muhafazakârlar nezdinde bu partiyi daha 'işlevsel' bile kılabilir. Çünkü Türkiye'de değişimin devlete karşı değil, ancak devlet desteğiyle olabileceğine dair yaygın

bir kanı var.

Baykal'daki değişim muhtemelen bütün bu faktörlerin yan yana gelmesiyle ortaya çıktı. Karşımızda gerçek bir algılama ve siyaset farklılaşması yok... Yerel seçimlere giderken risksiz bir deneme var. Eğer başarılı olursa birkaç adım daha atılabilir. Nitekim tek parti döneminin kıyafet baskısı da şimdi Baykal'ın söyleminin parçası. Ama bu son derece ikircikli ve yüzeysel bir eleştiri. Dolayısıyla eğer yüzme bilseydi bugüne kadar söyleyecek çok şeyi olan bir 'sosyal demokrat' parti, şimdi inandırıcı olmak için bizzat kendisinin şeytanlaştırdığı bir 'yılana' sarılmak zorunda kalıyor.

Önümüzdeki birkaç ay CHP'nin içinde büyük çalkantılara neden olacak. Çünkü parti tabanının bir bölümünün bu söylem farklılaşmasını kabullenmesi mümkün değil. Baykal'ın tek umudu oyların artması ve yeni söylemin haklılığının 'siyaseten' kanıtlanması. Ama bir de ideolojik mesele var... Bugüne kadar salt otoriter laiklik etrafında kümeleşmiş olan bu demir atmış geminin açık sulara çıkmasına hazır olmayan çok kişi bulunmakta. Bunlar muhtemelen gemiyi terk edecek, belki de DSP'de buluşacaklar.

Baykal cesur bir adım atıyor, çünkü artık çaresiz... Zeki olduğu için denize düşmeden atlamayı seçti ve siyaset yapamadığı için de 'şaşırtıcı' olanı denemeye karar verdi.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Büyük sağın içindeki sol

Etyen Mahçupyan 16.12.2008

Her ideoloji kendi kolaycı dilini üretir. Bu istenilen de bir şeydir, çünkü başkalarını kendi fikrinize yakınlaştırmak üzere cezbetme isteği, onlara hitap edecek bir söz dağarcığı gerektirir. Öte yandan herhangi bir ideolojiye 'intisap' etmek isteyenler açısından bakıldığında da, klişe ve şablonların kolaylaştırıcı işlevini yadsıyamayız. Çünkü hevesli olanların hızlıca öğrenip tekrarlayacakları, böylece kimlik edinecekleri bir sözel 'rozete' ihtiyaçları vardır. Nasıl siyasi anlamı olan rozetlerin taşınması o kişileri belirli bir kimliğin parçası haline getirirse, belirli önermelerin veya kavramların kullanılması da kişiyi kolayca bir ideolojinin saflarına dahil eder.

Buradaki sorun, belirli ideolojiler çevresinde oluşan cemaatleşmelerin içe dönük yüzeyselliği değildir sadece... Aynı yüzeysellik başka anlayış ve yaklaşımların irdelenmesine de yansır. Böylece kendinizi ayırıştırmak üzere dilinize mal ettiğiniz bir kelime, giderek dışınızdaki dünyanın asli niteliği haline gelir. Bunun örneklerinden biri 'neoliberal' kelimesi... Oysa hiç de altı boş bir kavramdan söz etmiyoruz. Gerçekten de 80 sonrasının dünyasında, bir yandan zihniyet düzleminde insan haklarını ve kimliksel tercihleri öne çıkaran bir demokratlaşma yaşanırken; kapitalizmin gücünü arkasına alan bazı ulus devletlerde de, aynı anda sosyal alanın tırpanlanmasına, piyasanın meşruiyeti gibi tamamen ideolojik bir kalıbı evrenselleştirerek emeği hiçe sayan uygulamalara girişilmesine tanık olundu. Neoliberalizm diye anılan bu yaklaşım, liberal bireyin insani niteliğinin tümüyle dışlanmasına, bireyin soğuk bir makro çıkarıcılığa feda edilmesine yol açtı.

Dolayısıyla bu kavramın bir iktisadi ve sosyal analiz aracı olarak anlamsız olduğu söylenemez. Ne var ki 'neoliberalizmin' tek işlevi bu değil... Çünkü bu kelime son dönemde yüzeysel sol söylemin alamet-i farikası, yani rozeti haline geldi. Bu kavramı kullanınca 'solcu' olduğunu ve sol bir ideoloji içinde 'düşündüğünü' sanan epeyce insan var. Ayrıca birbirini tanıma, aynı cemaate ait hissetme, belirli bir ideolojik duygudaşlık yaratma

açısından da epeyce işlevsel olduğu görülüyor.

Ancak madalyonun bir de öteki yüzü var... Neoliberal kelimesi böylesine rahatlıkla kullanılırken, dış gerçekliğin belirli aktör ve akımlarının da niteliği olarak sunuluyor. Böylece AKP kolayca 'neoliberal' olabiliyor... Oysa aynı AKP kendi geniş cemaat tabanı karşısında son derece dayanışmacı ve sosyal ağlar üzerinden paylaşımcı bir çizgi izliyor. Ama buna karşılık sendikal alanda gerçekten de neoliberal politikalar uygulamaktan kaçınmıyor.

Bu durumda AKP'nin 'neoliberal' olduğunu söylemek, Türkiye'den hiç bir şey anlamamak demek. Çünkü herhangi bir tutumun anlamı, ardındaki amaç ve niyetle bağlantılıdır. Ancak söz konusu amaç ve niyeti bilerseniz, alınan tutumun gerçek anlamına yakınlaşabilirsiniz. AKP de neoliberal değil, sadece modern olmak isteyen bir cemaatçi siyasi oluşum. Neoliberal politikalar izliyorlar, çünkü bunlar hem modern uygulamalar hem de cemaatin işine gelen ilave rant imkânlarını ifade ediyor.

Bu nüans siyaset oluştururken son derece önemli. Çünkü muhafazakâr kesimi neoliberal olmakla suçlayarak varılacak hiçbir yer yok. Onların cemaatçiliğinin ve modernizminin açığa çıkarılması ve bizzat kendi gözlerinde görünür kılınması lazım. Çünkü muhafazakâr kesim içinde çeşitlenmenin ve siyasi ayrışmaların olabilmesi buna bağlı. Dolayısıyla sol siyaset oluşturma peşinde olanların da girmeleri gereken alan bu. Ama böyle bir gayret görmemek bir yana, o yöne gitme iradesini gösterenlerin de solun dışına itilmeye çalışıldığını izliyoruz.

Acaba kendisine sol diyen cemaattaki bu açık basiretsizlik nasıl açıklanabilir? Yoksa neoliberal muhafazakârlarla bu solcuları birleştiren, aynı noktada buluşturan bir zihniyet alanı mı var? Bununla yüzleşilemediği için mi 'neoliberal' kelimesine böylesine can simidine sarılır gibi yapılıyor?

Galiba durum bu... Türkiye'deki örgütlü sol, kendisi de modernist ve cemaatçi olduğu için bu nitelikleri eleştiri nesnesi yapmıyor. Hatta bu nitelikleri gözdardı eden bir ideolojik yapaylaşmayı doğallaştırıyor. Modernizm ve cemaatçiliğin kadim bir otoriter/ataerkil anlayışı taşıdığını, sağcılarla solcuların bu açıdan hiç de farklı olmadıklarını tespit etmek herhalde ağır geliyor. Tarihsel dönüşümler açısından modernliğin bizatihi 'sağ' haline geldiği günümüzün zihinsel atmosferinde, kendi sağcılıklarını görmek istemiyorlar. Özeleştiriyi, düşünmeyi ve değişimi ima eden bu gayrete girmektense, hedef küçültüp 'büyük' sağın içindeki modernist 'küçük' sol/sağ ayırımına takılıp kalıyorlar. Böylece başkalarının neoliberal olması sayesinde onlar da 'solcu' oluyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gayrimüslimleşme

Etyen Mahçupyan 17.12.2008

Modernliğin bu topraklara girişi gayrimüslimler üzerinden oldu. Dünya ticaret ağlarıyla entegre olmaları ve kentliliğin kalbini oluşturan zanaat ve kültür faaliyetleri içinde yoğrulmaları, onları zamanın getirdiği fikirlere de açık kıldı. Nitekim matbaayı ilk getirenler, eğitimde büyük hamleler yapanlar, matbuat alanında ürün verenler esas olarak onlardı. Öte yandan gayrimüslimler devlete cemaat, yani bir bütün olarak muhatap oldukları için, kendi içlerinde bağlayıcı bir karar mekanizması oluşturmuşlardı.

Bu durum modernlikle gelen yeni hak taleplerinin önce gayrimüslimler tarafından seslendirilmesine neden

oldu. Devlet ise bir yandan modernleşmek istiyor, ama aynı anda da modernleşmenin ima ettiği eşitlikçi anlayıştan ürüyordu. Böylece söylemde bir dizi reform yapmak isteyen, ama uygulamada engelleyici bir tavıra gömölüp kalan bir bürokrasi doğdu. Ne var ki devletin bu tutumu, gayrimüslim cemaatlerin beklentileri ile yaşadıkları arasındaki makası her geçen gün daha da açmaktaydı. Bu toprakların tarihini bilenler, Anadolu gayrimüslimlerinin yine de son ana kadar umutlarını koruduklarını, Osmanlılıktan vazgeçmek istemediklerini biraz da hayretle tespit etmişlerdir.

Bunlar yaşanırken Sünni kesim modernleşme yönünde çok daha yavaş hareket etmekteydi. Söz konusu farklılaşmanın nedeni ise din değil, Sünnilerin doğrudan devlete bağlı ve bağımlı bir cemaat olmasıydı. Bu sadece bir toplumsallaşma modeli değil, bir psikolojik tutumdu da... Cemaat için doğru kararların devletten beklendiği bir ruh hali egemendi. Dolayısıyla devletin modernlik karşısında ikircikli olması, Sünni cemaati de siyaseten muhafazak&rlaştırdı. Gayrimüslimlerin karşılanmayan hak talepleri ise devlet bakışıyla değerlendirildi. Böylece gayrimüslimlerin özde ayrılıkçı oldukları fikri egemen olurken, Sünniler giderek onlardan uzaklaşıp devlete yapıştılar.

Aslında Cumhuriyet ironik olarak Sünnilere önemli bir iyilik yaptı... Çünkü laik cemaatin oluşması ve devletle bütünleşmesi, Sünnileri devletten uzaklaştırarak özgürleştirdi. Bugün muhafazak&r kesimde ortaya çıkan yeni burjuvazinin aynı zamanda yeni bir kültürel rönesansı ima ettiği yakın zamanda anlaşılacaktır. Bugünün dinamiği sadece yeni bir rant ve çıkar alanının değil, aynı zamanda yeni bir hak ve özgürlük anlayışının da temelini atıyor.

Bu süreçte en az öğrenen ise devlet oldu... Cumhuriyet'in üzerine inşa edildiği vulger materyalist anlayış, sonraki yıllarda ideolojik devletçiliğe dönüşürken, özgürlüklerden ve son kertede toplumdan ürken bir yönetim doğdu. Geçmişte günün özgürlük anlayışından ürken Osmanlı devleti için gayrimüslimler ne ise, günümüz Cumhuriyet'i için de Müslümanlar ve Kürtler odur... Bugün de farklı bir özgürlük normu var ve devlet söz konusu kesimlerin taleplerini baskı yasaları ve uygulamaları ile durduracağını sanıyor.

Tabii ilginç olan Sünni cemaatin çoğunluk olma avantajıyla hükümet olabilmesi. Ancak 2002'den bu yana beş altı tane darbe girişiminin olduğunu öğrenince, 'asıl' gerçekliğe geri dönüyorsunuz. Öte yandan Kürtlerin böyle bir avantajı da yok. Devlet karşısında özgürlükçü olan Sünnilerin, Kürt meselesinde bir anda devletçi hale gelmeleri ise, cemaatçi siyaseti bilenleri şaşırtmıyor. Böylece liberal demokrasinin sağladığı imk&n sayesinde Sünni kesim sanki kendisine devletle toplum arasında 'güvenlikli' bir yer arar hale geliyor. Kürtler ise içinden geçtiğimiz şu 'post modern' dönemde Cumhuriyet'in gayrimüslimlerine dönüşüyorlar.

Devletin Kürtlere bakışı, sırf farklı kimlikleri nedeniyle sorun çıkartan bir aymazlık tanımından hareket etmekte. Oysa bu talepler günümüzün hak ve özgürlük anlayışı açısından son derece sınırlı... Dolayısıyla asıl sorun devletin yetersizliği. Ama bununla yüzleşmektense, Kürt meselesine asayiş bağlamında bakılıyor ve asker& tedbirleri sosyo ekonomik adımlarla desteklemenin sorunu çözeceği sanılıyor.

Gerçekten de bölge insanıyla yapılan anketlerde en fazla muzdarip olunan konuların şiddet ve yoksulluk olduğu görülmekte. Ne var ki yine aynı insanların algılamasında bunların ikisi de birer sonuç... Söz konusu sonucun tek nedeni ise kendilerinin Kürt olması, çünkü devletin bu sonucu bizzat ürettiğine ilişkin yaygın ve peyce gerçekçi bir kanı var. Nitekim Kürt meselesinin temelinde, bu insanların vatandaş olarak muhatap alınmamaları ve bu tutumun bilinçli bir devlet tercihi olması yatıyor.

Aynen bir buçuk yüzyıl önceki gayrimüslim meselesi gibi... Hak ve özgürlükler açısından dünyaya devletten

daha hızlı adapte olan bir cemaatin varlığında, bu devlet geleneği paralize oluyor. Gerçi devletin bile yaşananlardan öğrenmesi gerektiğini düşünebilirsiniz... Ancak toplum tasavvuru olmayan, kendisini toplumun bir parçası olarak algılamayan devletlerde öğrenme de pek olmuyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Solun sağcılığı

Etyen Mahçupyan 19.12.2008

Siyasi ideolojilere bir bütün olarak baktığımızda solla sağ arasında bariz bir asimetri görürüz. Solun ne dediği büyük ölçüde bellidir. Sağ ise sanki solun söylemediği veya karşı çıktığı pozisyonların bir toplamı gibidir. Solun her dönem ısrarla savunduğu bir genel söylemi ve konjonktüre göre öne çıkardığı, genel söylemle tutarlı olması beklenen önermeleri vardır. Sağ ise kafası karışık, duygularıyla tepki veren birini andırır. Sağ bu halinden kurtarmak isteyen birçok önemli filozofa rağmen, sağın bu kendine özgü dağınıklığı giderilememiştir, çünkü mesele entelektüel olmaktan ziyade sosyolojiktir. Diğer bir deyişle sağ, ancak solun varlığında kendini idrak etmekte ve dönemin sol anlayışına yanıt vermek üzere kendini 'o anda' kurgulamaktadır. Bu ise sürekliliği ima eden bir kuramsallığın kitaplarda kalmasına, yaşanan bir nitelik olamamasına neden olmuştur. Ayrıca sol kendini görünür kılmak üzere özel gayret içindedir hep... Kaç grup olduklarını, niçin bölündüklerini, aralarındaki uzlaşmazlıkları bilirsiniz, çünkü bunların bilinmesi istenir. Solun içindeki 'alt kimlikler' önemsenir ve kamusal hale getirilir. Oysa sağın içinde neler olup bittiğini anlamak zordur. Gruplar birbirinden net bir biçimde ayrışamamıştır. Amorf bir bütünlüğün içinde, hayatın getirdiği gündelik tesadüfler sonucu bir karmaşık saflaşma yaşanmakta gibidir.

Bu farklılığın temelinde muhakkak ki solun ileriye kurgulamaya, var olanı değiştirmeye yönelik bakışına karşı, sağın dünü bugününü içinde yeniden üretmeyi hedef alan bakışı yatmakta. Sol daha belirgindir çünkü yaptığı iş daha kolaydır... Geleceği bir ideal olarak kurmak hayatı basitleştirir, kategorize eder, insani kargaşayı bertaraf eden bir yapay berraklığı ima eder. Öyle ki tek tek kişilerin ne yapıp ne yapmadıkları önemini yitirir. Tarih ve toplum büyük bir dalganın üzerinde sörf yaparcasına yeni olanın dünyasını oluşturur. Sağ da düne baktığında aynı şeyi yapmaya yeltenir belki ama bunu becermek hiç de kolay değildir. Bütün o kültürel zenginliğin birkaç kalıba dökülerek hapsedilmesi pek mümkün olmaz. Geçmişin bugüne yansımasının getirdiği farklılaşmalar ise durumu daha da karmaşık hale getirir. Her bir 'sağcı' yanındaki arkadaşından farklı kendine has bir sentez gibidir. Bu nedenle sağcılık hem çok kolaydır, çünkü hiçbir şey düşünmeden ve yapmadan da sağcı olunabilir. Ama aynı zamanda solculuğa kıyasla çok daha zordur, çünkü çeşitliliğin içinde kaybolmamayı, geleneğin hem içinde hem dışında durmayı gerektirir.

Solla sağ arasındaki asimetri bu iki duruşun entelektüel anlamıyla da perçinlenir. Solun özgürleşmiş bir zihne, bilimsel bir yaklaşıma tekabül ettiğine vehm edilir. Buna karşılık sağın duygusal tepkilerin, hatta hurafelerin alanı olduğu düşünülür. Bu değerlendirmeyi bir adım ileri götürürsek şunu söyleyebiliriz: Sol sağı bilir, ama sağ solu ancak hisseder... Dolayısıyla entelektüel dilin hâkimi de genelde soldur. Kavramları sol koyar, tanımları o yapar, teşhis ve olası tedavi önermeleri hep soldan gelir. Hatta geçmişe bakıldığında bile neyin önemli olduğu, neyin hatırlanması gerektiği sol söylemin içinde belirginleşir.

Ne yazık ki sol bu entelektüel lüksünü çoğu zaman heder etmiş, ideolojik kolaycılık ne yaşanan gerçeği ne de bizzat solu anlamaya imkân tanımamıştır. Türkiye için basit bir örnekle yetinelim: Bir zamanların meşhur

Ankara valisi Tandoğan'ın hep tekrarlanan bir sözü vardır... "Bu memlekete komünizm gerekiyorsa onu da biz getiririz." Sol bu cümleyi kullanmayı sever. Devletin nasıl sola karşı olduğunu, solculuğun bir anlamda toplumu temsil ettiğinin nişanesidir bu söz. Tabii solun ezilmişliğinin, mağduriyetinin de arka planını verir. Bu söz sayesinde asıl mücadelenin sol ile sağcı devlet arasında olduğunu gönül rahatlığıyla söyleyebilirsiniz.

Ne var ki bu cümle Tandoğan'ın asıl cümlesinin sadece yarısıdır. O konuşmasında Ankara valisi 'köylülüğü' muhatap almakta, aşağılamakta ve cümlesini şöyle bitirmektedir: "Bu memlekete milliyetçilik lazımsa onu biz getiririz, eğer komünizm lazımsa onu da biz getiririz." Kısacası devlet bu ülkede sadece sola değil, sağa da karşıdır, çünkü esas karşı olduğu şey toplumun kendisi, toplumun siyasete sahip çıkmasıdır. Türkiye'de sol bu gerçeğe gözlerini kapamış, asıl meselenin devletten kaynaklandığını reddetmiş ve kendisi çoğu zaman devletçi kesilirken, sağ da devletin kucağına itmiştir.

Bu ülkede solun sorumluluğu görünenden çok fazladır... Bütün bu darbelerin, faşizme göz kırpan kadrolaşmaların temelinde solun yüzeyselliği ve aymazlığı var. Sağ ise kullanılabilir bir malzeme olarak devletin erişebileceği bir noktada durmaktadır. Solcular bugün hâlâ o sağla uğraşıyorlar. Oysa asıl sağ, yani devleti hükümran kılan kendileri...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değerler krizi

Etyen Mahçupyan 21.12.2008

Yunanistan'daki toplumsal ve siyasi gelişimi yakından takip edenler, anarşist grupların eylemlerini bir 'değer krizi' olarak tanımladılar. Kısa bir diktatörlük deneyiminin ardından AB üyeliğine hızla açılan bu ülkede, asker ve polisin prestijinde büyük bir yıpranma yaşandı. Gelen özgürlük ortamında kolluk kuvvetleri toplumsal eylemler karşısında giderek pasifleşti ve çoğu zaman bir seyirciye dönüştü. Aynı süreçte genç kuşaklar ise hazmedilmemiş bir serbestlik ortamında yetişti. Geline nokta öfkesini içe atmak zorunda kalmış bir güvenlik teşkilatı ile, buna karşılık öfkesini şımarıkça yaşayan bir sosyal hareketlenmenin karşılaşmasına tanık olduk. Belki de baskı rejiminden zahmetsizce AB koşullarına geçiş, Yunanistan'da demokratik normların içselleşmesini zorlaştırmıştı. Sanki özgürlüğün kullanımının cazibesi, aynı özgürlüğün önkoşullarını sağlamlaştırma ihtiyacının önüne geçmişti...

Söz konusu 'değer krizi' kavramı, yeterince toplumsal derinlik kazanmadan kullanıma açılan değerlerin yozlaşabileceğini ima ediyor. Bir de bunun tersi var... Bazı ülkelerde sınırlı bir derinlik kazansa bile kullanıma sokulamayan değerler bir kriz hüviyeti kazanıyor. Örneğin Türkiye böyle bir ülke... Bizde özgürlüklerin evrensel normların altında kaldığı, bu durumun bir devlet stratejisi olarak korunduğu, böylece kamusal alanın bir suç işleme ortamına dönüştürüldüğü giderek yaygınlaşan bir tespit. Öyle ki bireylerin en temel özgürlüklerinin kamusal alanda görünür olmasıyla birlikte, devlet duruma el koyuyor ve bedeli birey ödüyor. Kürtlerin dili, Alevilerin inancı, Sünnilerin kıyafeti, gayrimüslimlerin bütünüyle kimlikleri, kamusal alanda çekinceli davranışlara, bir anlamda 'vatandaşlıktan' vazgeçilmesine neden oluyor.

Nasıl Yunanistan'da hazmedilmemiş özgürlükler kamusal alanı ele geçirdiğinde toplumsal değerlerin yozlaşmasına doğru gidilebiliyorsa; Türkiye'de de sınırlı da olsa hazmedilmiş bazı özgürlüklerin kamusal alan dışında tutulması toplumsal değerleri anlamsızlaştırabiliyor. Toplum gerçekçi olmayan beklentilerin peşinden gitmektense apolitik bir tavırı daha akılcı buluyor. İlk AKP hükümetinin yarattığı olumlu ortamdaki bugün pek

eser yok. Üstelik AKP devlet tarafından engellenmeye çalışıldığı ölçüde, etrafındaki toplumsal desteği de büyütmüş ve çeşitlendirmişti. Temmuz ayındaki genel seçimler öncesinde laik ve muhafazakâr kesimleri ilişkilendiren yeni bir toplumsal koalisyondan söz etmek bile mümkündü. Ama laik kesimden örgütlü kurumsal destek alamayan ve asker/yargı cephesiyle baş başa kalan AKP, bu süreçte AB'nin de mesafeli davranması sonucu reformist iradesini bir kenara bıraktı.

Bugün hükümeti eleştiren birçok kişi, Türkiye'deki siyasetin işleyiş alışkanlıklarından bihaber gözüküyor. Sanki bu ülkede dindar muhafazakârların toplumu AB'ye taşımak, demokratik reformları yapmak gibi bir geleneksel misyonu varmış gibi... Oysa laik kesimin ve devletin değişmeyen söylemlerine itibar edecek olursak, bu misyonun tam da kemalist, modern, çağdaş laiklerden gelmesi beklenirdi. Şimdi Batı ile bütünleşmenin gerçekçi bir alternatif olmasıyla birlikte Cumhuriyet'in nasıl bir zihniyete dayandığını daha iyi anlıyoruz. Bu tespitle birlikte kolayca kaçıyor ve AKP'nin yeniden reformcu olmasını istiyoruz... Ama asıl bakmamız gereken yer ordusu ve yargısıyla bu rejimin kendisi. AKP, liberal demokrasi ortamının ürettiği iyi niyetli bir siyasi aktör olmanın ötesine geçemez. Daha fazlasını becerebilmek için ya laik kesimin ya da AB'nin güvenilir desteğine muhtaç. Her ikisinin de zayıfladığı bir atmosferde, tüm çabaları ayakta kalmaya yoğunlaşacaktır.

Ancak bu durum toplumun siyasi açıdan paralize olmasına eşdeğer. Bir tarafta giderek hareketsizleşen bir hükümet ve ona razı olan muhafazakâr kesimler var. Öte yanda ise sonunun nereye gideceği pek belli olmayan bir rejim eleştirisi. Türkiye ikincisinin yapılması gerektiğini biliyor, ama buna cesareti yok. Bu nedenle umudunu AKP'ye bağlıyor, ancak bu deneyim de hayal kırıklıkları ile dolu bir geçmişi hatırlatıyor. Temel gerçeklik bu ülkenin Tanzimat'tan bu yana, yani 170 yıldır reformlar yönünde adım atması ve her seferinde bu reformların sonucundan ürkerek yeniden aynı siyasi kalıplara dönmesidir.

Ne var ki aynı süreç içinde özgürlüğün bir hak olduğu anlayışı da yavaş yavaş topluma yerleşmiş durumda. Ancak bu kullanılamayan bir hak... Dolayısıyla toplum çaresiz. Rejimi karşısına almadan özgürlüğüne kavuşamayacak. Öte yandan özgürlük geciktikçe apolitik olmak daha akılcı, çünkü böyle bir mahrumiyeti sürekli hissederek vatandaş olmak çok zor.

Rejimin tıkanması ve toplumu siyaseten hapsetmesi, Türkiye'de bir değerler krizini ifade ediyor: Özgürlük isteyen, haklarını bilen, ama onları talep etmenin yükünü üstlenmektense, bizzat bu değerleri anlamsızlaştırarak rahatlayan bir toplum...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biz tarihimize barışız

Etyen Mahçupyan 23.12.2008

Her kimlikten ve ideolojik bakıştan aydını bir araya getiren 'özür bildirisi' bir anda Türkiye'nin gündemini alabora etti. Metnin internet sitesine konmasıyla gelen imza dalgası ise meselenin bir avuç hayalci veya münafık muhalifle açıklanamayacağını gösterdi. Çünkü bu jest iki önemli zemin üzerine oturuyor... Bunlardan biri Hrant'ın katledilmesiyle daha da bariz hale gelen, yüreklere işleyen vicdani boşluktur. Kendilerini Türkiye'nin doğal sahibi olarak hisseden, 'Türk' kimliğine sahip insanların bir bölümü, artık bunca yıldır devam eden sessizliğin parçası olmayı reddediyorlar. Bu sessizliğin utanç verici eziciliğini bir yük olarak taşımak istemiyorlar. Belki bu nedenle 1915'i tam da o dönemde Ermenilerin adlandırdığı gibi 'büyük felaket' olarak

zikretmekteler. Çünkü mesele 1915'in bir 'soykırım' olup olmaması değil. Adı ne olursa olsun ortada bir geçmiş var ve asıl görmezlikten gelinen, utancı yaratan bu...

Nitekim 'özür bildirisinin' dayandığı ikinci zemin bu görmezden gelinen tarihle ilgili. Türkiye Cumhuriyeti'ne meşruiyet kazandıracağı umulan unsurlardan biri de, yeni ve büyük çapta fiktif bir tarih söylemiydi. Bu tarih söylemi Türk kimliğini üretmede epeyce etkili oldu ve sonuçta Türklüğü belirli bir tarih bakışıyla özdeşleştirdi. Ne var ki bu tarih söylemi yaşanan gerçeklikle uyumlu değildi. Geçmişe bilimsel bir nesnellik içinde yaklaşmaktansa, tarihi bir savunma kalesi olarak tasarlıyor ve milli menfaatin dar ve yüzeysel bakışı içinde yeniden yazıyordu. Sonuç kendilerini bilgili sanan, hayali olduğunu fark bile etmedikleri birtakım varsayımlardan hareketle tarihe ilişkin genellemelere soyunan, ama temelde epeyce cahil kalmış bir toplumdur. Devletin bir vatandaşlık stratejisi olarak yalan yanlış pompaladığı hamaset, bugün ne yazık ki birçok sıradan insan için tabu niteliği kazanmış bir 'bilgi' türü...

Böyle bir ortamda Başbakan'dan Dışişleri Bakanı'na, askerden yargıya ve üniversitelere uzanan bir 'tarihi sahiplenme' tepkisi şaşırtıcı mı? Onlar bildiklerini savunuyorlar. Bildiklerinin 'bilmeleri gereken' olduğunu bilmeden... Hepsi de 'biz tarihimize barışığız' diyor. Asıl sorunun bu barışıklık hali olduğunu fark etmeden... Çünkü bu tarih öyle kolayca barışık olunacak bir tarih değil.

Kürtleri, Alevileri bir kenara koyup Hristiyan gayrimüslimleri ele alırsak, bu tarih 1860'dan itibaren vicdanlı birinin barışık olamayacağı bir serencam çiziyor. 19. yüzyılın ortaları aynen bugünkü gibi yeni hak ve özgürlüklerin tanımlandığı, bu zihniyet farklılaşmasının küreselleştiği yıllardı. Aynen bugünkü gibi cemaatler bu hakları talep etmeye başlarken, devlet ise reform sözü verip yapmamak gibi bir strateji benimsedi. Böylece devletle cemaatler arasında doğan gerilim ortamında, her cemaat içinde şiddete meyleden gruplar çıktı. Bunların sayısı hiçbir dönemde Ermeni cemaatinin yüzde 1'ini aşmadı... Devlet ise aynen bugünkü gibi, cemaatler üzerinde baskı uygulamaya başladı. Şiddete eğilimli grupların varlığı, tüm hakların gasp edilmesi için bir gerekçe olarak kullanıldı.

Bu arka plan önünde Ermeniler 1880'lerden itibaren çifte vergi uygulamasıyla, açık şiddet ve zulüm olaylarıyla karşılaştılar. Devlete yapılan sayısız adalet müracaatının hiçbirisi yanıt bulmadı. 1894'de kurulan Hamidiye alayları ile sıradan, sade insanların binlercesi öldürüldü, mallarına el kondu.

1908'de 2. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra Adana yöresinde çıkan gerilimde Ermenilere hücum edildi, ablukaya alındılar. Devlet araya girip silahsızlanma girişiminde bulundu. Ermeniler silahlarını teslim ettiler... Ve sonraki birkaç hafta içinde otuz bine varan ölü verdiler.

1915'i geçelim... Ama tehcirin sadece çocuklar, kadınlar ve yaşlıları kapsadığını, çünkü eli silah tutan erkeklerin 1914 yazından itibaren askere alınıp, silahsızlandırıldıklarını ve birçoğunun öldürüldüğünü de unutmuyarak. 1918 sonrası dönen Ermeniler baskı altında tutuldular, bu topraklarda kalmamaları için devlet gözetimi altında hemen her şey yapıldı. El konan malların iade edilmesi istenmiyordu çünkü...

Cumhuriyet rejimi ise daha ilk yıllarda üç yasa çıkardı. Bunlardan biri yurtdışındaki Ermenilerin gelmelerini engelliyordu. İkincisi belirli bir süre yurtiçinde olmayanların vatandaşlık hakkını iptal ediyordu. Üçüncüsü ise vatandaş olmayanların mallarına devletçe el koymayı mümkün kılıyordu. Aynı dönemde Ermeni tüccarların şehir değiştirmesi yasaklandı, Ermeniler evlerini devletin göstereceği başka ailelerle paylaşmak zorunda bırakıldı.

Derken herkesin bildiği Varlık Vergisi geldi. Devlet gayrimüslimleri tüm servetlerini kaybetmelerine neden olacak şekilde vergilendirirken, her Ermeni vatandaş asgari 500 lira vermek zorunda bırakıldı. Bu paraları 15 gün içinde bulamayanlar da toplama kamplarına gönderildi. 1955 yılının 6/7 Eylül'ünde ise Özel Harp Dairesi Başkanı'nın sonradan övünerek sahiplendiği bir pogrom yaşandı...

Artık modernleşmiş olan Türkiye'de, 1970'lerden sonra 36 Beyannamesi'ne dayanılarak yüzlerce gayrimüslim malına yasalar alet edilerek, gayri meşru bir biçimde el kondu. Devlet muhtemel her mülkü eline geçirip üçüncü şahıslara sattı.

20. yüzyılın başında bu topraklarda Ermeni cemaatinin yaklaşık 2500 kilisesi, 1800 okulu vardı. Şimdi 40 kilise 15 okul var...

Eğer bu tarihle gerçekten barışksanız diyecek lafımız yok. Konuşmadan yüzleşmeden barışık olmak 'yapılanı beğeniyoruz' demektir. Bir de 'barışarak' barışık olmak var. Yaşananları görerek, hissederek, ona vicdanınızı açarak... Ermeniler Türklerle böylesine barışmak, ortak tarihimizle barışık olmak istiyor. Peki, ya Türkler?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ermeniler özür dilemeli mi?

Etyen Mahçupyan 24.12.2008

Müslüman ve/veya Türk kimliğine sahip aydınların başlattığı ve geniş bir katılımı karşılanan Ermenilerden 'özür bildirisinin' ardından, aynı tavrın 'karşı taraftan' da beklendiğine dair bir söylem başladı. İstenen şey Ermenilerin de 1918'de Doğu'da yapılan mezalim ve 1970 sonrasında ASALA'nın terör eylemleri nedeniyle özür dilemeleri. Hemen söyleyelim, Ermenilerin de vicdanlarını yaralamış olan, utanç verici, insanlık dışı eylemlerden ötürü özür dilemelerinden daha doğal bir şey olamaz. Özür dilemek insanı arındırır, onu kendi gözündeki aşağılanmadan kurtarır. Yapılan yanlış bile bile özür dilememek, bir müddet sonra kişinin yüreğinin kabuk bağlamasına, her şeyi savunmacı bir mantıkla ele almasına, hakikatten korkmasına yol açar. Kısacası yaptıkları zulümü 'bilmeyenler' ancak cahiller ve meczuplardır. Yaptıkları zulümü bilenler için ise, tek çıkış yolu konuşmak, anlatmak ve yüzleşmektir. Aksi halde ruhen hastalanırlar...

Öte yandan herkes öyle kolayca özür dileyemez. Çünkü özür dilemenin farklı zihniyetlerde farklı anlamları vardır ve eğer otoriter ya da ataerkil zihniyete sahipseniz, bu eylemi bir tür 'yenilgi' olarak görme ihtimaliniz çoktur. Hayatı hiyerarşik bir model içinde algılayan, insani ilişkilerin güç ve çatışma eksenli olduğunu düşünen insanlar için özür dilemek zordur... Özrün bir boyun eğme, eziklik imgesi taşıdığı bu yaklaşım altında, tevazua ve gerçeklik karşısında namuslu bir duruşa da fazla yer kalmaz. Böylece kendinizle yüzleşmeme uğruna, karşı tarafı suçlamayı temel alan bir saldırganlık siyaseti doğar.

Milliyetçilik tam da bu 'hissiyatın' ideolojik karşılığıdır. Milliyetçiler hakikatle ilgilenmezler. Hakikatin kendi işlerine gelen bölümü üzerinden bir zafer türetmeye çalışırlar. Bu açıdan bakıldığında milliyetçilik geçmiş zulümün devamı, tarihle yüzleşmeden barışık olmanın adıdır.

Bu topraklar 19. yüzyılın ortalarına kadar milliyetçiliği bilmedi. Ama kendi içine kapalı cemaatsel kalıplar, milletleşmeyi kolaylaştıran bir hukuki ve sosyal zemin sağlamaktaydı. Devletin değişen zamanları algılamakta zorlanmasıyla birlikte, toplum elden kaçtı... Her cemaat kendi 'millî' menfaatini korumaya yöneldi. Bu süreçte en büyük sorumluluk doğal olarak en büyük ve devlete en yakın olan cemaate, yani Sünnî Müslümanlara düşmekteydi. Ama onlar toparlayıcı olmak bir yana, bölünmeyi körükleyen bir siyasetin dışına çıkamadılar. Dolayısıyla aslında Osmanlı İmparatorluğu'nu yıkan etken Türk milliyetçiliğidir... Türk kimliğinin siyasallaşması ve iktidar yaratması ile birlikte, artık kimse milliyetçiliğin dışında kalamadı, çünkü 'Osmanlı' ortak paydası tükenmişti...

Ermeniler de bu ortamda milliyetçileştiler ve aralarından gerçekten de son derece gaddar eylemciler çıkardılar. Bu milliyetçilik sonraki yıllarda da, özellikle diasporanın resmî sesi olarak varlığını sürdürdü. Bugün Batı'da yaşamının da getirdiği bir törpülenme içinde, Ermenilerin eskisi kadar milliyetçi bir duygusallığa sıkışmadığını gözlemliyoruz. Ermenistan Ermenileri ise, toplum olarak gerçekte hiçbir zaman öylesine milliyetçi olmadılar. Bazılarının karşılarında bir 'Türk' görünce aniden kaydıkları milli söylem sizi şaşırtmasın... Bunun altında duymak istenilen ve onlardan esirgenen bir dürüstlük var sadece.

Çünkü Ermeniler kendilerinden beklenen özrü çoktan söylemiş durumdalar. Tarihi hatırlatma misyonuna soyunduklarında Ermeniler küçük bir ülkenin ve halkın temsilcisi olarak dünya sahnesine çıktılar. Sözlerinin Batılılar tarafından dinlenilmesine muhtaçtılar ve Batı'da tarihe bakış epeyce köklü bir nesnellik geleneğine sahipti. Dolayısıyla Ermeni sosyal bilimci ve tarihçiler Batılıların kriterlerine göre nesnel bir yaklaşım sergilemek zorundaydılar. Diğer bir deyişle sorumluluğu tek taraflı olarak Türklere yükleyemeyeceklerini daha 1960'lı yıllarda biraz da burunlarını sürterek öğrendiler. Bu makale ve kitapların hemen hepsi Ermenice olarak da basıldı. Böylece bütün Ermeniler 1918'de Rus ordusu sayesinde Türkiye'ye dönenlerin yaptıkları insanlık dışı mezalimi öğrendiler. Bu kitapların varlığı, tartışılması ve içselleştirilmesi bir özür mahiyetindeydi. Çünkü gerçek özür muhatabınızın önüne gelip günah çıkarmanızı gerektirmez. İnsani niteliğinizi öne çıkaran bir vakurlu duruş gerektirir.

Aynı olay ASALA teröründe de yaşandı. Geçmişteki zulüm intikam için yapılmıştı. Burada ise tarihin inkârı nedeniyle... Bu nedenle Ermeni dünyası kendisini cinayetlerin uzağında tuttu, onları sahiplenmedi; ama 'Türklerin' hâlâ tarihi inkâr etmeleri karşısında da giderek öfkелendi. Aynen bugün PKK'yı benimsemeyen ama devletin tavrı yüzünden onu kınamayan Kürtler gibi...

Bugün her iki tarafta da kırılğan bir psikoloji var. Özür dilemeye hor bakan bir ortak zihniyet, ilk adımı karşısındakinden bekleyen bir kolaycılık hâlâ etkin... Ama özür dilemenin yolları çeşitli. Nitekim evrensel kalitede bir tarih eseri vermek, ister istemez özrü de içerebiliyor. Aynı şekilde geçmişin o toplumun kendi içinde özgürce tartışılması da dolaylı bir özür kanalı açıyor. Ermeniler bu süreçten geçtiler... Bugün 1918 mezalimi ve ASALA için özür dilemek sadece Ermeni milliyetçileri için zor, çünkü toplum bunlarla yüzleşmiş durumda.

Ancak ne yazık ki aynı şeyi 'Türkler' için henüz yeni söyleyebiliyoruz. Meselenin tabu olması bu iç konuşmayı geciktirdi. Birçokları da karşı tarafın sesini duymak istemedi, çünkü kendi yaptıklarıyla henüz yüzleşmemişlerdi.

Mesele birinin ötekinden özür dilemesi değil... Mesele kendinize ve yaptıklarınıza bakma cesaretinizin olup olmaması. Her iki taraf da bunu 'öteki' için değil, esas kendisi için yapmak zorunda.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hangi mahalle baskısı?

Etyen Mahçupyan 26.12.2008

Akademik dünyadan beklenen zihnimizin dışında kalan gerçeklik alanının bir bölümüne ışık tutması, onu anlamamızı sağlamasıdır. Öte yandan söz konusu gerçeklik alanı sürekli bir değişim içinde olduğu gibi, bizzat zihnimiz de değişmekte. Zaman, olayların farklı algılandığı, farklı yorumlandığı yeni bakışlara doğru bizi sürüklüyor. Ancak bu zihinsel değişimin iki katmanlı olduğunu gözden kaçırmamak gerek. Yüzeyde dışa dönük değerlendirmeleri içeren, daha ziyade anlamlandırmaya dönük bir söylem var. Altta ise çok daha yavaş dönüşen ve bu anlamlandırmanın zeminini oluşturan bir zihniyet çerçevesi...

Sosyal bilimlerin 'iş'i her iki düzeyde de neler olup bittiğini kavramak ve fiziki dış dünyadaki somut durumu ve değişimi bu zihinsel prizmayla bağlantı kurarak açıklamaktır. Çünkü hem toplumu ve değişimi anlamak ancak ikili zihinsel düzlemin birlikte ele alınmasıyla mümkündür, hem de somut gerçeklikler ancak ilgili aktörlerin niyeti ve anlamlandırması içinden okunabilir.

Geçmişte örneğin gecekondulaşma oranının arttığını ortaya koyan rakamsal tablolarla dolu bir çalışma yeterince bilimsel sayılabiliyordu. Bugün öyle bir çalışma ancak bilimsel bir çabanın veri tabanı olabilir. Çünkü hem dışımızdaki gerçekliğe ilişkin tespitlerin öznellikle yüklü olabileceğini öğrendik, hem de salt gerçekliği sıralayarak onu 'anlamanın' mümkün olmadığını... Bilimsel bakışın yararı nedenselliği ortaya koyma çabasına sahip olmasıdır ve nedensellik de ilgili aktörlerin öznel dünyasından bağımsız değildir.

Bu nüansın keşfedilmesi pozitivist bilim anlayışını bir miktar geriletse de, sosyal bilimlerin ana damarı hâlâ 'işin' ruhunu kavramış gözüküyor. Nitekim son yıllarda anket yaparak bir tür gerçekliğe ışık tutulacağını düşünen çok sayıda bilim insanı çıktı. Oysa bu anketlerin hem deneklerin 'hakiki' öznel bakışlarını ne derece ortaya çıkardığı kuşkuluydu, hem de arka plandaki nedenselliği anlama konusunda katkıları yoktu. Dolayısıyla geçmişteki gecekondulaşma örneğine benzer bir biçimde anlaşılma muhtaç bir veri tabanı üretmekle yetindiler. Söz konusu anketlerin gerçekten ne anlama geldiğini kestirmek, ancak niteliksel bir çalışma ile mümkün ve bu tür çalışmalar da zihniyete bakmak durumunda. Çünkü ankete verilen yanıtların 'gerçekten' ne anlama geldiğini, deneklerin anlam dünyasından bağımsız olarak kavramak mümkün değil.

Toplumu anlamada gösterilen bu acz, anket çalışmaları içinde pişmiş bilim insanlarının şimdilerde niteliksel araştırmalara girmelerine neden oluyor. Gündemde Binnaz Toprak yönetiminde yapılmış bir 'mahalle baskısı' çalışması var ve muhafazakâr kesim epeyce haklı nedenlerle bu çalışmayı topa tutuyor. İşin kritik yanı şu: Niteliksel araştırmalar sadece ve sadece görüşülen kişilerin zihniyetini anlamak için, bu zihniyetin içsel değişimini ve farklı alanlardaki görünümünü kavramak için işlevseldir. Diğer bir deyişle kimle görüşürseniz, onu anlarsınız... Kısacası Beşiktaşlılara gidip onlara Fenerlileri sorduğunuzda, ancak Beşiktaşlılar hakkında bir fikir edinebilir, onların nasıl düşündüklerini, yaşadıklarını nasıl algıladıklarını kavrayarsınız. Ama buradan hareketle bu insanların gerçekten tam da böyle yaşadıklarını söyleyemezsiniz. Çünkü zihin bir ayıklama ve seçme mekanizmasıdır. Hele ideolojik olarak kendisine karşıt olarak konumlanan insanları sorgularsanız, deneklerin söz konusu ayıklamayı fazlasıyla öznel bir biçimde yapacaklarına da hazır olmanız gerekir.

Gündemdeki çalışma belki anlamlı veriler oluşturabilecek bir içeriğe de sahip... Ama sunuş biçimi deneklerin algısının 'ötekilere' ilişkin bir gerçeklik olarak tespit edildiğini ima ediyor. Diğer bir deyişle çalışma Beşiktaşlılara soru sorup Fenerlilerin tribünlerde nasıl davrandığını anlamaya çalışıyor. Ne var ki verilen yanıtlar buram buram öznellik kokuyor ve doğrusu bilimsel açıdan çok tahrik edici bir malzemeye işaret ediyor. Çünkü

deneklerin hepsi laik kesimden gelmekte ve bu sayede bizzat bu kesimin nasıl bir zihniyete sahip olduğunu görmeyi kolaylaştırıyor.

Söz konusu çalışma derinlemesine mülakata dayanıyor ama anlaşılan araştırma tekniği olarak anket mantığını devam ettirmiş. Laiklere soru sorarak muhafazakâr kesimin 'mahalle baskısını' ortaya çıkarmayı ummuş. Ama onun yerine laik kesimin zihnî yapısını sergilemiş. Bu durum muhafazakâr kesimde 'mahalle baskısı' olmadığını, ya da muhafazakârların laikler üzerinde belirli bir manevi baskılarının olmadığını söylemiyor. Muhtemelen vardır... Muhtemelen tam aksi de varittir. Yani benzer bir 'mahalle baskısı' da laiklerin kendi içinde ve muhafazakârlara yönelik bir zorlama olarak mevcut. Bu tespitleri yapmak için hem sahada gözlem yapacaksınız, hem de 'mahalle baskısını' ölçmek istediğiniz deneğin kendisine gideceksiniz. Kısacası muhafazakârların 'mahalle baskısını' tespit etmek için bizzat muhafazakârlarla görüşeceksiniz... Çünkü zihniyeti kavramadan, gözlemlerinizi anlamlandırmanız hiç kolay olmayacaktır...

Velhasıl laiklere soru sorarak muhafazakârlara ilişkin bir gerçekliği 'anlamak' maalesef pek mümkün değil... Ama bu vesile ile laikleri bir kez daha anlamış olduk.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Toplum elden kaçınca

Etyen Mahçupyan 28.12.2008

Her kesimden insanı biraraya getiren 'özür bildirisi' devlet cenahında bariz bir rahatsızlığa yol açtı. Oysa neredeyse bütün dünyanın genel terimlerle üzerinde hemfikir olduğu bir tarihsel süreçle ilgili olarak, Türkiye'nin insanların da küçümsenmeyecek bir bölümünün benzer kanaatleri taşıması doğal. Dolayısıyla herhalde bu tür bir yaklaşımın varlığı değildi devlet cenahını sinirlendiren. Bırakın ki, şimdiye kadar zaten birçok insan bu özür metninin içeriğini fazlasıyla aşan, açıkça sert beyanlarda bulunmuşlardı. Ayrıca bugün Anadolu'ya giden biri sıradan, sade insanların da geçmişe oranla çok rahatlamış olduklarını, 1915'e resmî söylemin ideolojik baskısından kurtulmuş olarak yaklaştıklarını gözlemleyebilir.

Türkiye değişiyor ve bu değişim bir zihniyet açılımını ima ediyor. Böylece bugüne kadar sorgulanmamış ancak yanlış olduğu idrak edilmiş olan bir tarih söyleminin de dışına çıkılıyor. Hükümetin bu yeni zihinsel ortamı fark etmemesi mümkün değil, çünkü bizzat kendi seçmenlerinin nasıl değişmiş olduklarını herhalde en iyi onlar biliyorlar. O halde üniversite senatoları gibi entelektüel bağınazlıkla malul demeçler vermeye yatkın organlardan ve Genelkurmay'dan duymaya alışık olduğumuz bazı tepkilerin, bizzat Başbakan'dan ve Dışişleri'nden gelmesi nasıl açıklanabilir? Üstelik de Cumhurbaşkanı Gül'ün herkesten önce aynı soruya muhatap olup doğru yolu göstermesinden sonra...

Bütün bu iktidar kadrosunun geçmişle ilgili gerçek bir cehalet içinde olduklarını mı varsaymamız gerekiyor? Galiba sorun bilgisizlikten ziyade, siyaseten kısıtlanmakla ilgili. Bu sert tepkilerin ardında birbirine bağlı iki neden var: İlki Ermenistan'la ilişkilerde moral üstünlüğün hükümetin elinden gitmesidir. Çünkü 'özür bildirisi' doğal olarak ahlaki çıtayı yükseltmekte, meseleyi bir ulus-devletler pazarlığı olmaktan çıkarıp toplumsal vicdan

alanına taşımakta. Öyle ki artık bu ikili ilişkide salt güce dayanarak doğru politika yapmanın ihtimaliyeti kalmamıştır. Bu tür yaklaşımlar meşruiyet açısından zaaf içereceği ölçüde işlevsel bir politikanın oluşumunda da etkisiz kalacaktır... Diğer bir deyişle 'özür bildirisi' hükümetin Ermenistan karşısındaki ahlaki bagajını artırmış gözüküyor. Tüm dünyanın Türkiye'den beklediği adımın bundan böyle vicdanı içeren bir 'sıcaklık' taşıması doğal.

Ne var ki devlet bunu istemiyor ve hükümet de devleti artık gayet iyi tanıyor. Seçimler öncesinde, devletle tam da 'sulh' ilan edilmiş gözükürken gelen bu bildiri, hükümet açısından bir tür engelleme gibi algılandı, çünkü onları dünya kamuoyu ile devlet arasına daha da sıkıştırdı, hareket alanlarını daralttı... Ardından gelen emekli diplomatlar ve askerlerin müdahaleleri ise hükümetin dengeli ve nesnel bir tavıra dönme ihtimalini engelledi. Böylece bir devlet dayanışması doğdu.

Başbakan'ın siyaseten epeyce zaaf içeren tepkisinin ikinci nedeni ise, dış politikadaki alan daralmasının seçimler öncesinde iç siyaset açısından taşıdığı anlamdır. Reformlar açısından hareketsiz kalan AKP'nin bugün tek başarılı olduğu alan dış politika ve herkesin gözü Ermenistan ile ilişkilerin nasıl gideceğinde. Hükümet içerde reform adımı atamıyor, çünkü devamını getiremeyeceğini biliyor... Ama dış politika öyle değil: Özellikle Ermenistan'la atılacak olumlu bir adım, örneğin AB nezdinde hükümeti yeniden prestijli hale getirebilir. Oysa 'özür bildirisi' ile gelen son gelişmeler, önümüzdeki üç ayın bu açıdan 'değerlendirilmesi' şansını çok aza indiriyor. Ülkenin en açılımcı aktörü olarak gözüken hükümet, şimdi bir anda 'bir avuç' vatandaşın fersah fersah gerisine düşüyor. Bu durum AKP hükümetinin Batı dünyasını da kaybetmesini ima etmekte...

Diğer taraftan hükümet yetkililerinin söylediği doğru bir şey de var: Türkiye'deki muhalefet açılımcı bir Ermenistan siyasetini daha da köstekleme fırsatı yakalamış durumda, çünkü 'özür bildirisine' olan milliyetçi muhalefet rahatlıkla manipüle ve mobilize edilebilir. AKP ise seçimlere giderken böylesi bir tepkiyi göze alamaz.

Açık olan bir şey var: 'Özür bildirisi' AKP'nin seçimlere giderken iç siyasetteki ve reformları becerememiş bir hükümet olarak Batı karşısındaki hareket yeteneğine bir darbe indirmiştir. Ama açık toplum olmak böyle bir şey... Hiçbir toplum değişimin dozunu ve yönünü devlete bakarak belirlemez. Siyasetin işlevi söz konusu değişimi hissetmek ve kuşatmaktır. Gözünüzü devlete fazla dikerseniz, toplumu da bazen böyle elden geçirirsiniz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mahalle niçin rahatsız?

Etyen Mahçupyan 30.12.2008

Dindarlığın kamusal alana çıkmasıyla birlikte laik kesim üzerinde bir kısıtlama oluşturduğunu tespiti yönelik 'mahalle baskısı çalışması' tartışılmaya devam ediyor. Araştırmanın zaafı birçok kişiyi kolaycı bir yola sokarak, bulguların tümüyle geçersiz olduğu gibi bir kanaate sevk etti. Oysa eleştirilmesi gereken bu bulgulardan türetilen sonuçlar, bulgular değil. Herhalde kimse araştırmacıların kasıtlı olarak sahte veriler türettiklerini sanmıyordur... Dolayısıyla ortada hiç de şaşırtıcı olmayan bir durum var: Laik kesimin bir bölümü dindarların kamusal alandaki bazı davranışlarını bir taciz olarak algılamakta.

Araştırma bu tespiti derinleştirmeye veya genişletmeye müsait değil. Derinleşmek mümkün değil, çünkü dindarların bu davranışları niçin yaptıklarını, laik kesime sorarak anlamak mümkün değil. Kullanılan yöntem derinlemesine mülakat olduğuna göre, araştırmacının derinleşme yönü de ancak laik kesimden gelen deneklerin anlam dünyasına doğru olabilir. Oysa çalışmada böyle bir çaba amaçlanmamış. Bu durum söz konusu 'derinlemesine' mülakatın nasıl yapıldığına dair kuşkular doğuruyor. Çünkü kişinin taciz olarak algılandığı vakaları sıralaması en fazla on dakika sürecektir. Derinlemesine mülakat ise genellikle birkaç saate uzanan bir soruşturmayı ima eder. Acaba araştırmacılar ilk on dakikadan sonra denekle ne konuştular? Muhtemelen ellerinde çok daha derinlikli sonuçları ima eden bir veri dağarcığı olmalı. Belki aralarından biri bunları da kamuoyuna sunar ve biz de araştırmacının gerçek değerini teslim ederiz...

Öte yandan amacın bu tür bir derinleşme olmayıp, dindarların laik kesime tavrının incelenmesi olduğu söylenebilir. Ancak bu hedef araştırmacının 'genişletilmeye' müsait olmasını, yani bazı genellemelere izin vermesini gerektirir. Şimdi soralım... Eğer dindar kesimin geneldeki davranışlarını ima eden bir biçimde laik kesim üzerinde baskı kurup kurmadığını tespit etmek isterseniz, denekleri nasıl seçersiniz? Herhalde kendi öznel bakışları nedeniyle araştırmayı zaafa uğratmaması için, olabildiğince 'mülayim' laiklere gidersiniz. Çünkü dindarlar konusunda önyargılı olmayan laik kesim bile üzerinde baskı hissediyorsa, ortada gerçek bir toplumsal durum var demektir. Böyle bir sonuç araştırmacının genişletilerek anlamlandırılmasını sağlayacaktır. Oysa halen tartışılmakta olan çalışma tam tersini yapmakta... Dindarları 'öteki' olarak algıladığı epeyce açık olan insanlara dindar davranışını sormakta. Çatışan tarafların sözüne güvenerek öteki hakkında hüküm vermek ise pek inandırıcı değil.

Bu değerlendirmeler dindarların laik kesim üzerinde hiç baskı kurmadığını tabii ki kanıtlamıyor. Aksine biraz bu toplumu bilenler, uzun süre altta kalmış olan bir cemaatin kamusal alana çıkmasının diğerleri üzerinde nasıl baskı oluşturacağını bilir. Çünkü bu beklenmedik görünüm kamusal alanı kendi iktidarları içinde görenlerin tepkilerine, bu tepkiler de yeni gelenlerin karşı tepkilerine neden olur. Bütün bunlar şu anda Türkiye'de yaşanıyor. Ama bütün bunlar gerçekliğin de sadece bir bölümü... Nitekim son dönemde yapılmış birçok çalışma, dindarların hızla modernleştiklerini, eski cemaat kabuğunun dışına çıktıklarını ve daha küresel bir atmosferde yeniden cemaatleştiklerini ortaya koyuyor. Bilimin işi bu karmaşık süreci anlamaya çalışmak olmalı. Herhalde taraf tutmayla suçlanmayı teşvik eden araştırmalara yönelmek değil...

Ancak bütün bunların dışında, söz konusu çalışma ile bütünleşen 'mahalle baskısı' kavramı üzerinde durmakta yarar var. Çünkü birçok kişi bu kavramın ne anlama geldiğini bilmiyor. Mahalle cemaatsel yaşamın kendine ait kıldığı sınırları çizilmiş ve korunan bir kamusal alan. Anadolu gibi hayatın cemaat formatında yürüdüğü topraklarda, mahalle belirli davranış kodlarının, sosyalleşmenin, dolayısıyla ahlakın tanımlayıcısı ve spontan düzenleyicisidir. Bu nedenle mahallenin kodlarının dışına çıkmak hemen her zaman bir yaptırımı ima eder ve çoğunlukla da kişiyi mahallenin dışına atar. Öte yandan dışlanma korkusu da kişinin o kodlara istemese de uymasına yol açar. İşte mahalle baskısı denen şey tam da budur...

Bu arka plan 'mahalle baskısının' o mahalleye, veya günümüz koşullarında belirli bir cemaate ait insanlar üzerinde geçerli olduğunu gösterir. Diğer bir deyişle bugün dindar kesimdeki muhtemel mahalle baskısının asıl muhatapları kadınlar ve gençlerdir. Nitekim bu kavramı kullanırken Şerif Mardin de aslında AKP'nin gelecekteki çizgisini öngörmeye çalışıyordu. Oradaki soru AKP'nin açılımcı, reformcu, kabuk kırıcı niteliğine dindar kesimin ne derece razı olacağıydı. Mardin'e göre bu parti bir mahalle baskısına kurban gidebilir ve cemaatin dışına düşmemek uğruna geri adım atabilirdi.

Ne var ki laik kesimde epeyce yaygın olan bu kaygı da şimdilerde anlamını yitirmiş gözüküyor. Çünkü AKP

cemaatine dönmek bir yana, gidip askerle uzlaşarak laik kesimin ideolojik baskısının sürmesine katkıda bulunmak durumunda kaldı...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yılbaşı hediyesi

Etyen Mahçupyan 31.12.2008

Her yılın sonunda bazı kurumlar yılın olayını, insanını vs. seçerler. Bu tercihler sembolik olarak o yılın nasıl geçtiğini, nasıl yaşandığını bize hatırlatır. Ancak şu ana kadar hiçbir yerde 'yılın yazısı' türünden bir yarışma yapıldığını görmedim. Belki vardır da ben farkında değilimdir... Oysa özellikle bazı yıllar, yeni döneme güleç bir çehreyle girmemiz açısından epeyce elverişli bir dağarcık sunar. Ben de bu amaçla kupürleri kesip biriktirdiğim dosyama bir göz atmaya karar verdim.

Ancak henüz bir ayıklama yapmadan bu yılı sembolize edebilecek olan yazının mutlaka Ergenekon'la bağlantılı olması gerektiğine karar vermiştim. Çünkü bütün diğer olayların benzerleri geçmişte defalarca olmuştu ama bu bir ilkti... Ne var ki beni her yönüyle tatmin eden bir yazı bulamayınca, zaman perspektifimi genişlettim. Acaba yakın geçmişte, bugünü tam anlamıyla anlatan ve yarının farklı olabileceği umudunu yaratabilen bir yazı var mıydı? Ağızda nostaljik bir tat bırakan, 'bir daha böyle yazı yazılamaz' duygusu yaratan bir makale...

Öte yandan bu yazının bizzat medya ile ilgili olması, böylece medyanın topluma ayna tutma işlevinin de dikkate alınması iyi olurdu. Ancak medyayı da kendi toplumsal rolü içerisinde değerlendirmekte yarar vardı... Yani medyayı sadece haber veren bir organ olarak değil, bir şeyi temsil eden bir aktör olarak ele alan ve güncelliğini yitirmemiş bir yazı arıyordum.

Bu düşünceler beni Cumhuriyet Gazetesi'nin bombalanmasına getirdi. Hem kendine has bir yayın organı söz konusuydu, hem de bu kurum Ergenekon'la doğrudan bağlantılı bir eylemin muhatabı olmuştu. Böylece Cumhuriyet Gazetesi'nin bahçesine atılan bombalara verilen tepkilere bakmak istedim. Ne yazık ki elimde sadece tek bir kupür vardı... Oktay Ekşi'nin 13 Mayıs 2006 tarihli yazısı. Acaba bu kıratte başka yazı mı bulamamıştım, yoksa diğerlerini atmış mıydım hatırlamıyorum. Ama okuyunca bu yazının zamana dirençli niteliğini siz de teslim edeceksiniz. Ayrıca eminim birçoğunuz artık böyle bir yazının yazılamayacağını öngörerek, geleceğe küçük bir umut da besleyeceksiniz.

Yazının başlığı 'Cumhuriyet'e saldırı'... Sizlere yeni yıl hediyesi olarak seçtiğim bölüm ise şöyle:

"Cumhuriyet Gazetesi'nin Şişli'deki merkez binasına bir hafta içinde üç kere 'bomba' atılması gösteriyor ki, karşımızda bir yerin –veya bir gazetenin- bombalanmasından fazla bir şey var: Bu bombaları atanlar Cumhuriyet'e 'yayınlarında bir veya birkaç yanlış yaptığı' için değil, adıyla cumhuriyet rejimini çağrıştırdığı için düşmanlık besliyorlar. Zaten birbiri ardından üç kere bomba atıp masum insanları terörize etmeleri de gösteriyor ki, gazetenin Atatürkçü, cumhuriyetçi, ulusalcı yayın politikasının karşısındalar. Ve bunlar çok muhtemelen kısaca yobaz dediğimiz, aşırı dinci kesimin suç aletleri... Çünkü eylem sırasında 'Allah-ü Ekber!' diyerek yaratanın adını da suçlarına alet edecek kadar dar kafalı, cahil ve hunharlar...

"Cumhuriyet Gazetesi neredeyse Büyük Atatürk'ün kurduğu laik Cumhuriyet yaşında... Nitekim kurulduğu

zaman bağılı kalacağını ilan ettiği temel ilkelere, bugün de aynı kararlılıkla sahip çıkıyor. Belli ki birilerinin düşmanlığını da o yüzden çekiyor. Oysa o birilerinin bilmesi gereken basit bir gerçek var: Cumhuriyet Gazetesi'nin şu makalesinin, şu başlığının veya şu yazı dizisinin karşısında olabiliriz. Ama Cumhuriyet'i susturmaya kalkan biri çıkarsa o farklılıkları derhal unuttur, Cumhuriyet'e sahip çıkarız. Çıkarız, çünkü Cumhuriyet Gazetesi, pek çoğumuz için bir 'gazete' olmaktan çok ileri, çok farklı bir basın organıdır. O, Cumhuriyet rejimini kuranların bizlere emanetidir."

Yazının gövdesini oluşturan yukarıdaki kesintisiz alıntıyı, mantık yürütme veya ideolojik zekâ yönünden incelemek, Türkiye'deki 'merkezin' anlam dünyasını kavramak açısından epeyce işlevsel gözüküyor. İsterseniz üç kere bomba atmanın, atanı niçin yobaz yaptığı üzerine kafa yorabilir, isterseniz adı Cumhuriyet olduğu için bir gazetenin niçin cumhuriyet rejimini temsil etmesi gerektiği üzerinde durabilirsiniz. Ben bu kupürü yayımlandığı gün kesmişim... Anlaşılan yazarın ipini koparmış gözükten zihinsel enerjisi beni fazlasıyla cezbetmiş.

Ama itiraf edeyim ki yazarın olağanüstü öngörüsünü ima eden iki noktayı o zaman pek de önemsememişim. Oysa Ekşi şöyle yazmış: "Cumhuriyet Gazetesi'ni yalnız zannetmek ahmaklığın işaretidir." Gerçekten de bugün yalnız olmadığını net bir biçimde görüyoruz. Ayrıca şunu da söylemiş: "Bu yollara başvuranların, yaptıklarının onların yanına kalacağını sanmak –pek çok negatif etkene rağmen- bu devleti yok saymak demektir."Aynen böyle olmadı mı? Nitekim bunca negatif etkene rağmen devlet olaya el koyabildi...

Bazı insanların yazıları gerçekten de hiç eskimiyor... Ne mutlu onlara!

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değişmesi istenmeyen ne?

Etyen Mahçupyan 02.01.2009

Anayasa Mahkemesi'nin başörtüsünün üniversitelerde serbestçe kullanılmasını mümkün kılan anayasa değişikliğini iptal etmesi ile birlikte akademik çevreler 'değiştirilmesi teklif dahi edilemez maddeleri' tartışmaya başladı. Bu iptal kararı birkaç yönden hukuksal bir skandaldı. Her şeyden önce önerilen değişiklik maddesi kıyafetten söz etmeden yüksek öğrenimin herkes için eşit olmasını öngörüyordu. Ancak Mahkeme insan haklarını temel alan 'koşulsuz' bir eşitliğe karşı olduğunu söylemekle kalmadı, Cumhuriyet'in de eşitsizlik temeline oturduğunu itiraf etti. Eşitlik ancak ideolojik koşul altında mümkündü, yani sadece 'Atatürkçü' kapsamına giren bir laikliğe uygun olanlar için geçerliydi. Böylece Anayasa Mahkemesi bu ülkede vatandaşların eşit olmadığını, daha doğrusu modern anlamda bir vatandaşlığın bu ülkede geçerli olmadığını söylemiş oldu.

İkinci olarak Mahkeme gerekçesini 'değiştirilemez' maddelere bağladığı ölçüde, bu maddelerin hukuksal varlığını onayladı. Ne var ki bir yasa maddesinin değiştirilemez olması, toplumsal değişim dinamiğini yok sayan bir hukuk anlayışını ima eder. Dolayısıyla bu karar Türkiye'de rejimin otoriter yapısını da bir kez daha ortaya koydu. Öte yandan söz konusu maddelerin 'değiştirilmesi teklif dahi edilemeyen' ibaresini taşıması, rejimin bu konunun tartışılmasını bile yasakladığını göstermekte. Diğer bir deyişle içinde bulunduğumuz siyasi rejimin otoriterlikten öte, zımni bir faşizan eğilimi taşıdığı öne sürülebilir. Bugüne kadar toplumsal tartışmanın yönü, biraz da bilinçli olarak, çomak sokmaktansa reform yönünde ilerlemeye teşneydi. Ama bu karar sonrasında rejimin nitelikleri bizzat en yüksek mahkeme sayesinde aleni hale geldi...

Üçüncü olarak Mahkeme önerilen anayasa değişikliğini reddederken, değiştirilemeyen maddeleri bir 'şekil şartı' olarak tanımlamıştı. Yani bu maddeler anayasanın içeriğini oluşturan tüm diğer maddelerden farklı ve öncelikli olarak ele alındı. Bunun anlamı söz konusu değiştirilemezlik durumunun neredeyse ilahi bir niteliğe sahip olmasıdır. Çünkü bu ülkenin doğal ve yegâne paydaşları olan vatandaşların tümü bile istese, değiştirmeyecek olan kurallardan söz etmiş oluyoruz. Böylece Mahkeme Türkiye'nin gerçekte laik falan olmadığını, hukuk sisteminin ilahi nitelikte birtakım değişmezle bağımlı olduğunu da itiraf etmiş oldu.

Laikliği yerleştirecek bir anayasa değişikliğini laiklik adına reddetmek ve bunu yaparken de bizzat rejimin laik olmadığı gerçeğine dayanmak, herhalde her anayasa mahkemesine nasip olmayacak bir hukuksal mizah olayıydı. Bugünlerde tartışma sürerken rejim yanlıları otoriter zihniyetin içine daha da batmalarına yol açan bir argüman kullanıyorlar. Denildiğine göre anayasa yapmak 'kurucu meclislerin' işiymiş ve 'değişmez' maddeler de meşruiyetini bir kurucu meclisten almaktaymış.

Bu muhakeme meseleyi mizahtan da öteye taşıyor. Çünkü anayasa değişikliğini kurucu meclislere bağlamak, her anayasa değişikliği öncesinde darbe yapılmasını gerektiriyor. Böylece darbelerin cumhuriyet rejimi için ne denli hayati olduğunu da anlıyoruz. Genel söylem darbelerin ülkenin demokrasiden uzaklaştığı durumlarda yapıldığını ifade eder. Oysa Türkiye'de darbeler demokrasiye doğru 'fazla' meyledildiğinde yapılar ve toplumsal kargaşa da olayın meşruiyeti için kullanılır. Diğer bir deyişle darbelerin amacı otoriter rejimin devamıdır. Bu durumda 'kurucu meclisler' de söz konusu devletçi ideolojiyi egemen kılmak için toplanırlar ve buna uygun anayasalar yaparlar.

Dolayısıyla kurucu meclislerin yaptığı tüm anayasalar zaten antidemokratiktir ve normal bir demokraside ilk fırsatta değiştirilmesi mukadderdir. Ancak bu konunun irdelenmesi bizi kaçınılmaz olarak bir adım daha atmaya zorlar: Anayasalar halen yaşamakta olan bireylerin, yani vatandaşların nasıl yaşamaları gerektiğine ilişkin bir uzlaşma metni olmak zorundadır. Vatandaşlar ise zaten oylarıyla bir meclis seçmiş durumdadırlar ve bu minvaldeki kararların söz konusu meclis tarafından alınmasını beklerler. Kısacası demokrasilerde her meclis zaten 'kurucu' niteliktedir ve demokrasinin anlamı da budur. Çünkü değiştirilemeyen bir cumhuriyetten demokrasi çıkmaz...

Buna karşılık kurucu meclis arayışında olan rejimler zaten demokrasi olamazlar, çünkü bugün yaşamayan, bugünün talep ve tercihlerini yansıtmayan, ideolojik olarak seçildikleri ölçüde temsil niteliği olmayan birtakım insanların yaptığı yasaların bugün de geçerli olmasını beklerler. Gelecekte nasıl yaşanması gerektiğini bilmek ise insani bir duygu olmamanın ötesinde ancak 'kibir' sözcüğüyle ifadelendirilebilir. Nitekim cumhuriyet rejiminin toplum karşısındaki esas tavrı da galiba bundan ibarettir ve rejim bu kibrin cisimleşmiş halidir... Belki değişmesine razı gelinemeyen de zaten budur...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürtlerle konuşmanın zemini

Kürt meselesi, özellikle PKK'nın kendisini dolaylı olarak devlete muhatap kılması sonucunda, neredeyse tamamen siyasi iktidar hamlelerine teslim olmuş durumda. PKK'nın stratejisi Kürt kesiminin tek meşru temsilcisi olmayı hedefliyor. Bu uğurda bazı çözüm fırsatlarının kaçmasına bile göz yumulabiliyor. PKK, Kürtlerin 'ne istediği' konusunu kendi tekelinde tutarak, bir siyasi hareket alanı yarattığını düşünüyor. Öte yandan bu 'isteneni' açık biçimde söylemekten de kaçınarak, gelecekte doğabilecek pazarlık imkânlarını daraltmamayı amaçlıyor.

Bu alanda askeriye'nin maddi ve manevi ablukası altında olan hükümetler ise, PKK'nın söz konusu stratejisine dolaylı destek veriyorlar. Çünkü devletin de bu konuyu nasıl çözeceğine ilişkin bir fikri yok. Sınırlı çözüm adımlarının beklentileri daha da ileriye taşıyacağından ürküyor, buna karşılık demokratik mekanizmayı derinleştirecek radikal adımların Türkiye'deki iktidar yapısını temelden değiştireceğini biliyoruz... Böylece Kürt meselesi söze döküldükçe karmaşıklaşan, muğlak bir itiraz siyasetine dönüşüyor. Genelde isteklerin belirsizliği, dil hakları gibi somut taleplerin de bu genelin içinde değerlendirilmesine neden oluyor. Öyle ki herhangi bir demokratik hakkın tanınması, sonu belirsiz bir siyasi tavizler silsilesinin önünü açacak sanılıyor.

Devletin bu paralize halinin PKK'nın da siyaseten işine geldiği açık... Karşılarında hiçbir adım atamayan, Kürtlere en sıradan vatandaşlık haklarını veremeyen bir devlet gören Kürtlerin önemli bir bölümü, siyasetine sempati duymasalar da, PKK'nın pazarlık gücüne muhtaç olduklarını düşünüyorlar. Böylece Kürt meselesi büyütülerek önü tıkanan bir sorunlar yumağı haline gelirken, her iki tarafta da iktidar tekelleşmesine neden oluyor ve demokratik bir tartışma ortamından daha da uzaklaşıyor.

Bu kısır döngünün kırılması Kürtlerin PKK'nın ideolojik ve manevi tahakkümünü aşan bir geniş yelpazede konuşmaya başlamalarını ve bu konuşmanın ülkenin öteki taraflarında duyulmasını gerektiriyor. Artık "Kürtler ne istiyor" sorusuna belirsizlikten kurtulmuş bir cevabın verilmesi şart. Geçen hafta kamuoyuna sunulan TESEV 'raporu' bu amaçla yola çıkmış bir çalışma. Yöntem olarak ikili bir hazırlık öngörülüyor. Önce farklı siyasi görüşlerden ve mesleki kuruluşlardan yaklaşık yirmi Kürt aydınının katılımıyla, sorun tanımlarını ve çözüm önermelerini ortaya çıkaran bir atölye çalışması yapıldı ve sonuçlar bir metinde toplandı. Doğal olarak bu metin hem üzerinde anlaşılan, hem de azınlıkta kalan görüşlere bu niteliklerini de belirterek yer vermekteydi. Atölyeye katılan herkesin bu metni onaylamasının ardından, atölyedeki kişilerin ortak kabulü doğrultusunda bu metin yaklaşık on beş Kürt aydınına daha gönderildi ve her birinden değerlendirme ve öneri istendi. Gelen teklifler atölye paydaşlarına sunulurken ortak metin defalarca yeniden yazıldı... Bu süreç herkes üzerinde tümüyle hemfikir olana kadar devam etti.

Dolayısıyla bu 'rapor' TESEV'in Kürt meselesi üzerine tespit ve önerilerini değil, çeşitlilik içeren ve temsil yeteneği olan Kürtlerin bakışlarını yansıtıyor. Çalışmanın içinde kendisini PKK'nın yakınında hissedenler olduğu gibi, bu örgüte tamamen karşıt olanlar da vardı. Ortaya çıkan metin irili ufaklı çok sayıda konuya değiniyor, çünkü farklı insanların duyarlılıkları da farklı oluyor ve kimse kendi önemseydiği konunun dışarıda kalmasına razı gelmiyor.

Öte yandan sorun alanlarının bu genişliği hükümete çok önemli bir imkân sağlamakta. Çünkü bunların içinde hemen yapılabilecek ve ideolojik açıdan hükümeti sıkıştırmayacak da birçok adım var. Ancak Kürt meselesinin basit günlük çözümlerle sınırlı olmadığını da 'raporu' okuyan herkes hissedecektir. Çünkü PKK'dan bağımsız olarak bugün devlete baktığında bütün Kürtlerin ortak bir algılama içinde olduğunu görüyoruz. Basitçe söylersek, Kürtler devlete güvenmiyor, devlet adına davrananların samimiyetsiz olduğu teşhisini yapıyor. Dolayısıyla hangi adım atılırsa atılsın, ana mesele bu samimiyetin oluşturulmasıdır.

TESEV 'raporu' bir imkân daha sağlıyor... Belki de ilk kez elimizde PKK'dan öteki uca uzanan ve herkesin onay verdiği, sahiplenmekte tereddüt etmediği bir reform çerçevesi var. Dolayısıyla devletin herhangi bir Kürt temsilcisi ile doğrudan görüşmesi gerekmiyor. Bu 'raporun' muhatap alınması yeterli... Böylece ilk kez iki taraf somut bir metin sayesinde birbiri ile dolaylı ilişkiye geçme, 'konuşma' şansı buluyor.

Bu imkânın ne derece kullanılabileceği ise, tarafların göstereceği siyasi basirete bağlı olacak. Ama ne tür bir adım atılırsa atılsın her iki tarafın da artık yönetime dikkat etmeleri şart. Çünkü tartışmaların ortaya koyduğu en belirgin hususlardan biri, bizzat Kürt meselesine yaklaşmanın yöntemiymi. Katılımcı olmayan, Kürtlerin sesini duymayan hiçbir adım meşru olamayacak... Nitekim 'samimiyet' denen şey de galiba bu şekilde sınanacak...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Modern dünyanın mahalleleri

Etyen Mahçupyan 06.01.2009

Mahalle baskısı metaforunu yeniden gündeme taşıyan araştırmaya gelen tepkiler bir yönüyle muhakkak ki bekleniyordu. Araştırmanın yöneticisi Binnaz Toprak da 2 ocak günü bu gazetede çıkan yazısında böyle bir beklentiye sahip olduklarını söylüyor. Türkiye'de farklı kesimlerin istemedikleri sonuçları veren araştırmaları horlamaları pek alışılmamış bir durum değil. Gelen eleştirilerin önemli bir bölümünün de bu minvalde olduğu açık. Çalışmanın sunduğu tablodan rahatsız olan bazı muhafazakâr kalemler, görüşülen kişilerin anlattığı olayların yanlı, hatta yalan olduğunu bile ima ettiler.

Oysa bu noktada çok daha serinkanlı bir bakış gerekiyor: Türkiye'de son yirmi yılın ürünü olarak İslami kesimde ortaya çıkan burjuvallaşma ve kültürel olarak kentlileşme eğiliminin, laiklere ait olduğu varsayılan kamusal alanı iyice sıkıştırdığı açık. Bu durum iktisadi ve sosyal alanda bir tür bireyselleşme getirmesine karşın, ideolojik bağlamda yeni bir cemaatleşme ile sonuçlandı. Örneğin bugün birçok laik ailenin İslami duyarlılığı güçlü insanlarla komşuluk ilişkisi kurmuş olduklarını ve aynı olgunun ters yönde de varit olduğunu araştırmalardan öğreniyoruz. Ancak –belki bu yeni gelişmenin de etkisiyle– yine her iki tarafta da bu yakınlaşmayı ideolojik olarak reddedenler, bu reddiyeden bir 'siyaset' üretenler var. Söz konusu ortam hem laik hem de muhafazakâr kesimin 'ötekine' bakışta bölünmüş olduğunun ve cemaat içi çatışmanın nüvelerini taşıdığını göstermekte. Nitekim demokrat laik kesimin AKP'ye son seçimlerde verdiği destek, laik cemaat içindeki bu kırılmanın da su yüzüne çıkmasıydı. Muhakkak ki aynı kırılmanın görünür olması muhafazakâr kesimde çok daha zor, çünkü onlar 'alttan gelmenin' psikolojisi içinde halen dayanışmacı niteliklerinden uzaklaşmış değiller.

Öte yandan yine her iki cemaatin söz konusu ideolojik 'uçlarının' belirli bir çekim gücü olduğu da yadsınamaz, çünkü 'uç' konumlar birbirlerini karşıtlık hali içinde algılayan gruplarda kolaycı ve çekici bir siyasi dil oluşturur. Bunun anlamı Türkiye'de laik/dindar gerilimi arttıkça, her iki cemaat içinde de bir tür 'mahalle baskısının' oluşmasıdır. Binnaz Toprak'ın yürütücülüğündeki çalışma bu açıdan önemli tespitler yapmaya adaydı ve muhtemelen toplanan ham malzeme bir yeniden okumayı hak edecek niteliktedir.

Derinlemesine mülakata dayalı araştırmaların, konuşulan kişinin anlam dünyasını çözümlemeyi hedef aldığını dikkate alırsak, bu araştırmanın hedefi de laik kesimin 'uç' siyasi dilini üreten kesimlerin kendi algılamalarını nasıl anlamlandırdıkları ve kendilerini bu gerilimde nasıl tanımladıkları olmalıydı. Toprak *Taraf*'taki yazısında

“biz de zaten laik kesimi anlamayı hedeflemiştik” diyor... Ancak buradan devamla bulgularının bir algılama değil, ‘somut olaylar’ dizisi olduğunu savunuyor. Oysa sözü edilen ‘somut olaylar’ görüşülen kişinin öznel değerlendirmesinin prizmasından bize ulaşıyor ve derinlemesine bir görüşme bu değerlendirmenin üzerine gitmek zorunda. Aksi halde anketle öğreneceğiniz bir sonuç için derinlemesine görüşme yapmış olursunuz ki, o zaman da görüşme sayısı bilimsel bir sonuç önermek için çok kısıtlı kalır.

Toprak benim iddia ettiğimin aksine “dindarları ‘öteki’ olarak algıladığı epeyce açık olan insanlara dindar davranışını” sormadıklarını”, onlara ‘kendilerini’ sorduklarını söylüyor. Demek ki öyle insanlar seçmişler ki, ‘kendilerini’ sorduğunuzda size dindarlardan gördükleri baskıyı anlatıyorlar. Bu durumda ‘kendilerinden’ ne anladıklarını merak etmez misiniz? Böylesine yanlı bir denek kitlesi ile karşı karşıya iseniz, bizzat bu yanlılığı deşmez misiniz? Kısacası araştırmanın anlattığı ‘olaylar’ muhtemelen gerçektir... Ama bunların alt alta dizilmesiyle yetinilmiş gözükülmesi bilimsel bir fırsatın kaçırılması anlamına geliyor...

Nihayet Toprak benim muhafazakâr kesimin modernleştiğini ima eden sözlerimi ekonomiye entegre olmak anlamında kabul etse de, bu yargının ‘düşünce dünyasına’ ilişkin olarak yapılamayacağına işaret ediyor. Nitekim muhafazakâr kesimin bu araştırmaya tepkisini de henüz zihnen modernleşmemiş olduğuna bir delil olarak sunuyor. Çünkü bu tavır “hoşgörülü ve karşısındakini anlamaya yönelik” değil... Oysa galiba şu noktanın ayırdına varmakta yarar var: Modernlik zaten hoşgörülü bir anlayışı ima etmez. Bunu bugün Batıda yaşayan ‘ötekilerin’ durumuna baktığınızda açıkça görebilirsiniz. Modernliğin ‘hoşgörüsü’ kendisine benzemeyenlere ilişmeme, bulaşmama; onların da kendisine ilişip bulaşmaması şeklindedir. Ama alışılmış olan kamusal alanın yeniden bölüşümü söz konusu olduğunda bu ‘hoşgörü’ bir anda yerini otoriter zihniyetin dışlayıcılığına bırakır.

Bugün Türkiye’deki dindar kesim bir zihinsel açılım ve kişiselleşme yaşıyor. Söz konusu ‘yeniden toplumsallaşmanın’ heterojenleşmeyi ima ettiği ise açık... Bu geniş yelpazede demokrat bir dindar kimliği de ürüyor, ama aynı zamanda dindar dünya görüşünün epeyce modernist ve ‘pozitivist’ halleri de... Belki laik kesimin de artık modernliğin pek de matah olamayan yönleri sahip olduğunu ve bunların genelde ‘düşünce dünyasına’ ait de olabildiğini idrak etmesinde yarar var...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarih bohçacı kadın mı?

Etyen Mahçupyan 07.01.2009

Ermenilerin 1915 yılında yaşamış oldukları acı ve kayıpların bugüne dek inkâr veya gözardı edilmesi nedeniyle yürütülen özür kampanyasına en yoğun eleştirilerden biri de muhafazakâr çevrelerden geliyor. Söylenen şey o dönemde herkesin acı çektiği ve kayıp verdiği... Kısacası halkların ortak bir mağduriyet dünyasının parçaları olduğu savunuluyor. Bu durumda da o halklardan sadece birini alıp, sanki onu tek mağdurmuş gibi göstermenin iticiliğine işaret ediliyor. Birçok yazı Balkanlardan ve Kafkaslardan gelen Müslüman göçmenlerin nasıl kırıldıklarını, eski yurtlarından nasıl savrulduklarını anlatıyor...

Bu tür ortamlar serinkanlı bakışı zorlaştırır. Çünkü hiçbir acı diğerine karşı vicdan terazisine konamaz. Her acı onu yaşayan için ayrı bir yük ve eziklik getirir. Bu derinlik mukayeseyi anlamsızlaştırır... Dolayısıyla Müslümanların geçen yüzyılın ilk çeyreğinde maruz kaldıkları olayları küçümsemek ve bu geçmişin bıraktığı tortuyu sulandırmak kimsenin haddine değil.

Ne var ki acının kendisi tarihin yerine geçemez. Ne kadar acı yaşarsanız yaşayın, onu 'tarih' olarak sunamazsınız. Tarih ister istemez belirli bir mesafeyi, serinkanlılığı gerektirir. Yaşanmış olayları resmetmek değil, anlamak istersiniz. Balkan göçmenleri bu farkın ayırdına varmak için iyi bir örnek. Muhafazakâr kalemler o toprakların beş yüz yıl Osmanlı hâkimiyetinde kaldığından, orada bir kültür yarattıklarından ve söz konusu kültürden geriye hiçbir şey kalmadığından haklı olarak yakınıyorlar. Her kültür bir insanlık birikimidir... Ötekine ait olduğu için kültürleri tahrip edebilen bir anlayış insanlıktan nasibini almamıştır. Balkanlar bu açıdan hâlâ olgunlaşmış bir coğrafya değil. Eski Yugoslavya'nın parçalanması sürecinde olan bitenler herhalde herkese bu acı gerçeği bir kez daha hatırlattı.

Ama Balkanlardaki Müslüman kültürün tahribi, Balkanlardaki Müslüman siyasetini unutmamıza neden olmamalı. O toprakların beş yüz yıl Osmanlı yönetimi altında olduğunu söylerken, o beş yüz yılın nasıl geçtiğini ve hangi türden dengesizlikler yarattığını da unutmamak gerek. Osmanlı gittiği her yerde var olan Hristiyan kültürün yaşamasına izin verdi ama aynı anda da o Hristiyan toplumun bir bölümünü devşirerek Müslümanlaştırdı ve bir üst sınıf haline getirdi. Dolayısıyla Balkanlarda beş yüz yıllık bir toplumsal ayrılıkçılık siyaseti ve buna paralel bir birikmiş kin var. Milliyetçilik söz konusu dengesizliği siyasallaştırırken, Osmanlı bütün toplumsal talepleri reddetme basiretsizliğini gösterebildi. Sonuç karşılıklı nefret, gücü yetenin kıyıcılığıdır.

Buna karşılık Kafkaslardan gelenlerde bu tür bir sorun yaşanmamıştır. Orada toprağın boşaltılması siyaseti güdülmüş, göçmenlere maddi yardım bile yapılmış, ama onların gerçek durumları ve ihtiyaçları konusunda tamamen duyarsız kalınmıştır. Ölümün asıl nedeni açlık ve hastalıktır...

Bu acıların unutulması gerekmiyor. Ama bu acılara bakmak tarihe bakmamayı meşru kılmıyor. Tarih ise, aynen acıların vicdan terazisinde tartılamayacağı gibi, yaşanmışlıkları tartma peşinde olmayan bir yaklaşımı ima ediyor. Çünkü geçmiş, içinde herkese göre bir gerçeklik bulunan bir bohça gibi algılanabilse de, bir anlama faaliyeti olarak tarihin bir tür bohçacı kadın olmasını bekleyemeyiz. Bu disiplin, olayları ayıran, dizen, bağlantılı hale getiren ve böylece anlamlandıran bir uğraş.

Tam da bu nedenle muhafazakâr kalemlerin 'o dönemde' herkesin acı çektiğine ilişkin savunmacı yaklaşımı anlamsız... Çünkü tarihte 'o dönem' diye, istenildiği gibi genişletilip uzatılan ve hâlâ aynı kalan bir dönem yok. Örneğin Ermeni meselesinde birçok dönem var ve her birinin anlam dünyası farklı. Bu dönemler arasında mantıksal bağlantılar kurabilirsiniz, ama birine bakarak diğerini anlayamazsınız. Şu anki özür kampanyası ise 1914-16 arasında olanlarla ilgili. Yani eli silah tutan Ermeni erkeklerin askere alınıp silahsızlandırıldığı, kabaca yüz bin kadarının askerde öldürüldüğü; geriye kalan çocuk, kadın ve yaşlıların ise öleceklerini bilerek sürgüne gönderildikleri bir olaydan söz ediliyor. Bütün planlama ve uygulamanın devlet tarafından yapıldığı, gidenlerin mallarına yönetimce el konulduğu bir cinayet ve talan öyküsü.

Kritik nokta taraflardan birinin devlet, diğerinin ise o devletin kendi vatandaşları olmasıdır. Bütün diğer örneklerden farklı olarak 1915, Osmanlı hükümetinin belirli bir kimlikteki vatandaş kitlesini, salt kimliğinden hareketle bilerek ölüme sevk etmesidir. Bunun tarihte çok da özgül bir durum olmadığı, birçok devletin halen bu tür işler yaptığı söylenebilir. Ama herhalde bu muhakemeden hareketle özür dilenmemesi gerektiğini savunmak pek kolay değil. Çünkü özür kişisel bir olay... Herkesin kendi yaptığıyla baş başa kaldığı bir vicdan muhasebesi. Doğrusu bunu esirgemek isteyenler varsa esirgesinler. Herkesin insanlığı kendine...

Diğer taraftan Ermeniler de kendi yaptıklarından dolayı özür dilesin deniyorsa, tabii ki öyle... Nitekim ASALA

teröründen sonra bir Ermeni Taksim meydanında kendisini yakmış, o süreçte diasporadan bile cinayetlerin kınanmasına yönelik çağrılar gelmişti. Ne yazık ki kendi tarihini bilmeyen Türkiye bunları da duymadı. Oysa duyulması bile bir tür özürdü...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Pas şeridi

Etyen Mahçupyan 09.01.2009

Herkesin ilgi alanına giren küresel kriz konusunda çıkan ilginç değerlendirmelerden biri de birkaç hafta önce bu gazetede Mehmet Turgan Zülfikar imzasıyla yayımlandı. ABD’de yatırım danışmanı olarak çalışan Zülfikar, yazısında bir ‘pas şeridi’nden söz ediyordu. Meğerse ABD’de otomotiv endüstrisinin geleneksel olarak yayıldığı bölgeye bu ad verilmiş. Klasik ve dolayısıyla günümüz için biraz eski kalan bu iktisadi örgütlenmenin karşısında ise Japon sermayesine dayalı bir başka otomotiv endüstrisi alanı bulunmaktaymış.

Yeni olanın eskiyi tarihten silmesi ve sermayenin sürekli farklı düzenlemeler üzerinden kendini yeniden üretmesi kapitalizmin özelliği. Bazı sanayiler ve işadamları kaybedebilir, bazen fiziksel sermaye birikiminde azalmalar da olabilir, ama bu durum küresel sermayenin bu açığı hızla kapatacak hamleleri yapma şansını da yaratır. Bu ise yeni kazananların, yeni bir işadamları kategorisinin egemenliğini ifade eder. Dolayısıyla kriz yüzünden kapitalizmin çöktüğünü söyleyen, nihayet beklenen tarihsel anın geldiğini sanan romantik solculuğun bize öğreteceği pek bir şey yok. Bu tür solculuk olsa olsa dar cemaatleri içinde dünyanın sonunu bekleyen tarikatçı dindarların yazgısını paylaşacaktır.

Öte yandan kapitalizmin ilelebet süreceğini iddia etmek de benzer bir dindarlığın dışavurumu olacaktır. Kapitalizm de doğal mecrası içinde farklı bir iktisadi yaşam biçimine evrilecektir mutlaka, ancak bu dönüşümün kapitalizmin işleyiş mantığına uygun bir alternatif oluşmadan yaşanması da olanaksızdır. Bu ise söz konusu değişim dinamiği parametrelerinin küresel olması gerektiğini, bu yöndeki siyaset çabalarının da ancak küreselleştiği ölçüde, yani var olan kapitalizmin içinde anlam ve işlev kazandığı takdirde başarılı olabileceğini ima ediyor.

ABD’de kaybeden otomotivcilerin Senato önündeki savunmaları bu açıdan bakıldığında sol için de önemli ipuçları içermekte. Bu savunmanın odak noktası ‘eski’ otomotiv sektörünün yarattığı istihdam... Nitekim firma yöneticileri de pozisyonlarını savunma adına yanlarına sendika liderlerini almışlar. Böylece sendika liderleri, kötü yönetilen, etkinliğini yitiren, günü elinden kaçırان bir endüstrinin yaşatılması için Senato’yu etkilemeye çalışmışlar. Kaybedenlerin yanında olmaları belki de bir tarihsel sorumluluk olarak algılanmıştır. Ancak belki de bunca yıldır gerçekte zarar eden ve finansal ve siyasal güçleri sayesinde ayakta kalmış olan bu firmalardan nemalandıkları için, biraz da kendilerini borçlu hissetmişlerdir. Muhtemelen aralarından bazıları ise, gerçek dünya ile bağını koparmış bir sendikacılığın sol falan olamayacağını, sol dense bile başarısızlığa ve yenilgiye mahkûm böyle bir siyasetin sadece ideolojik bir kabalık olduğunu düşünmüşlerdir.

Çünkü klasik sendikacılık aslında klasik kapitalizmin yağdanlığıdır... Kapitalizme mücadele edildiğini sanmak, solun trajik yanılgılarından biri olmuştur. Geleceğe bakarken de eğer amaç kapitalizmle mücadele olarak kalırsa, solun karşısına daha da güçlenmiş bir yeni kapitalizmin çıkacağından kuşkunuz olmasın. İktisadi gerçekliğin farkında olmak, amacın ‘farklı’ bir kapitalizm yaratmakla sınırlı olduğunu söylüyor. Belki ilerde

alternatif bir iktisadi düzen için de gayret göstermek anlamlı olacaktır... Ancak ideolojik açıdan heba edilmiş bunca yıldan sonra sol bugün ancak 'farklı' olanın yaratılmasına katkı yapmayı üstlenebilecek durumda.

Çünkü kendisini hâlâ sendikacı, savunmacı ve 'millici' zihniyetten kurtarabilmiş değil. Sendikaların işyeri temelinde işlevini çoktan yitirdiği bir kapitalizm evresi içindeyiz. Çalışanların işverenlerle 'birlikte' para kazandığı veya kaybettiği bir dönem bu... Çalışanların haklarını arayan ve genişleten bir sendikacılık, işyeri ve ülke sınırını aşmak, doğrudan yeni olanı kurmaya yönelmek zorunda.

Zülfikar'ın ilk yazısının yayımlandığı gün Cemil Ertem de emeğin serbest dolaşımının yaratacağı çarpıcı katma değerden ve çalışanların küresel hareketinin öneminden söz etmiş ve konuyu şöyle bağlamıştı: "Bu işler artık Türkiye'de var olan sendikal yapıyla gitmez. Güçlerini ulus-devletten alan sendikalar, kendilerine ne ad takarsa taksın, zaten artık sarı sendikadır." Bunları yazarken belki de Ertem'in zihninin arka planında ABD Senatosu'nda inayet bekleyen sendikaların hali vardı. Çünkü 'pas şeridi'nin sadece bir bölgenin adı olmakla kalmayıp, aynı zamanda ideolojik bir tıkanmaya da tekabül ettiğini görmemek zor. Bu 'pas şeridi' de epeyce küresel... Ta ABD'deki derin endüstriyel paslanmadan başlayıp, dünyanın bizim tarafındaki entelektüel solcuların kafa yapılarına kadar uzanıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsrail herkesin devleti!

Etyen Mahçupyan 11.01.2009

Yılın son günleri içinde, üstelik bir dinî bayramın bitmesini bile beklemeden başlattığı saldırı İsrail'in bilinen siyaset anlayışını bir kez daha gündeme getirdi. Bu yaklaşım, kendi göreceli avantajlarını karşı tarafın ne yaşayacağını düşünmeden azamileştirmeye çalışan bir devlet tavrının göstergesi. Gazze saldırısı, zamanlama olarak gelecekteki muhtemel pazarlık gücünü artırma yanında, ilerde yapılamayabilecek olanın bugünden yapılmasını ifade ediyor. Belki de Obama yönetimindeki bir ABD'nin yeterince teşvik edici olmayacağı düşünülmüş bir adım...

Ne var ki çatışmacı dış politika böylesine kuru ve soğuk bir mantıksallık içinde değerlendirilmeyi hak etmiyor. Çünkü yapılan iş düpedüz bir toplu cinayetten ibaret. Gazze'nin Hamas tarafından yönetiliyor olması değil, aslında Gazzelilerin Hamas'ı seçmeleri cezalandırılmış oluyor. Batı dünyasının yan gözle izlediği bu trajik durum, Doğudaki demokrasilerin ancak onaylanmış adayların seçimini sağladığında kabul gördüğünü göstermesi açısından epeyce öğretici. Hamas'ın saldırı öncesinde birkaç füze yollamış olması durumu kurtarmıyor. Çünkü İsrail saldırısının sivilleri korumayan bir ölçüsüzlük içerdiği açık... Ama daha da önemlisi Hamas'ın seçilmesi ile birlikte bütün bir halkın susuz bırakılma noktasına kadar zorlanmış olması, yani radikal denemelerin unsurların radikal kalmaları için her şeyin yapılması.

Bu devlet tavrı bize hiç de yabancı değil... Bir toplumsal ve siyasal meseleyi terörle mücadele bağlamında tanımlamak, ardından da karşınızdaki cepheyi terörist kalması için zorlamak bilinen bir taktik. Türkiye bunu neredeyse 25 yıldır yapıyor. Söz konusu durum şiddet kullanan tarafı aklamıyor... Bugün PKK da Hamas da siyaseti normal kanallara sokacak gelişmelere razı değiller. Böyle bir değişimin şiddet kullanan örgütlerin iktidar yapısında kritik çözümler getirebileceğini onlar da biliyorlar ve kurumsallaşmış olan bu yapının askeri yeteneğini kaybetmek istemiyorlar.

Ancak asıl ilginç olan bu tür örgütlerin karşısında yer alan devletlerin de benzer bir zihniyete sahip olmaları. Aslında bu devletler kendi toplumlarından ürküyor, karşılarındaki düşmana kendini yeniden üretme imkânı tanımları sayesinde bizzat kendi toplumlarındaki özgürlükçü açılımları engelliyorlar. Her gerçek çözüm alternatifi, bu devletlerin beslediği tehdit algılamasının kofluğunu ortaya çıkarma tehlikesi taşıyor. O nedenle de konuşmayı, siyaseti ön plana çıkaran çözüm alternatiflerine yaşama şansı tanınmıyor. Bugün eğer Türkiye’de bir PKK hâlâ varsa, bunun asıl sorumlusu Türkiye Cumhuriyeti Devleti’dir... Aynı şekilde Hamas’ı anlamlı bir siyasi güç haline getiren, Filistinlilerin siyaseti şiddet üzerinden aramalarını teşvik eden de İsrail’in kendisi.

Öte yandan mesele bu iki devletin suçlanmasıyla da çözülüyor. Son Gazze saldırısının sonrasındaki resmî tepkisizliğe baktığımızda, ABD’den başlayıp Ortadoğu’daki Müslüman devletlere uzanan geniş bir yelpazede gerçek bir itirazın bulunmadığını fark ediyoruz. Kendi çıkarlarından başka hiçbir ölçüte bağlı olmayan ulus-devletler dünyasında, bir halkın yaşadıklarının fazla bir anlamı yok. Hamas’ın yenilgisi Arap dünyası içindeki iktidar paylaşımını da değiştirecek ve ulus-devletlerin hareket alanını genişletecek. Dolayısıyla Müslüman dünyası bugün ikili bir dil kullanmakta: Önde medyaya yansıyan timsah gözyaşları var... Arkada ise devletçi bir bakışın soğuk hesapları...

Asıl mesele ulus-devletlerin dış politika anlayışlarının, yani öteki toplumlara bakışının otoriter zihniyetten kurtulamamış olmasıdır. Bu bakış dünyayı milletlerin çatıştığı, sıfır toplamı bir oyun alanı olarak tanımlıyor. Böylece tatmin edilmemiş toplumsal taleplerin şiddete meyletmesine yol açmakla kalmıyor; aynı zamanda onların şiddete meyletmesini de istiyor. Çünkü söz konusu taleplere yanıt vermemek, ancak o taleplerin şiddete meylederek gayri meşru konuma düşmeleri sayesinde mümkün. Dolayısıyla asıl mesele günümüzün ulus-devlet prototipinin demokrasiyi içselleştirmemiş olmasıdır. Liberal demokrasi, seçim sistematüğünü demokratlık olarak sunduğu ölçüde, bu ulus-devletlerin istediğini otoriter zeminin yerleşmesinde tampon işlevi gördü. Liberal demokrasinin mekanizmalarının yeterli olmadığı noktada da, devletin bilinçli körlüğü günümüzün terör siyasetini doğurdu.

Şimdi hepimiz İsrail’i ahlaksız buluyoruz. Daha bir hafta önce ‘saldırı olmayacak’ mesajı veren bir devletin böyle bir ‘taktik’ izlemesini kınıyoruz. Ne var ki otoriter zihniyet ahlaki çıkarıcı bir anlayış içinden algılar ve bu nedenle de ulus-devletin bizatihi kendisi ‘ahlaksızdır’. İsrail’i kınamak gerekiyor... Ama eğer kendi devletinize bakarken gözleriniz kapalıysa, bu kınamanın fazla bir anlamı olmuyor ve insanlar her ülkede ölmeye devam ediyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Derin devletin iki ayağı

Etyen Mahçupyan 13.01.2009

Bu ülkenin en büyük zaafı, eğitilmiş-kentli-laik kesimin kendi kişiliğini ancak devlet gölgesi altında bulmasıdır. Bunun demokrasi açısından nasıl büyük bir ayak bağı teşkil ettiğine bugün Ergenekon dava süreci içinde bir kez daha tanık oluyoruz. Söz konusu kesimin çoğunluk korkusu, topluma yabancılaşma ve devlete mahkûmiyet ile sonuçlanıyor. Böylece bu eğitilmiş-kentli-laik toplumsal tabaka, devletin çoğunluk kimliği veya talepleri karşısında kaldığı durumlarda tamamen kişiliksizleşebiliyor. Bir anda devlet ağzıyla konuşmaya, devlet aklıyla düşünmeye başlıyor. Şimdiki gibi korkulan çoğunluğun siyasi iktidar olduğu durumlarda ise, devlet sadece

asker tarafından temsil edilmeye başlıyor ve kendilerine 'liberal' veya 'demokrat' diyen birçoklarının bir anda nasıl kolayca faşizan bir konuma savrulabildiklerini, söyleyemeseler de darbeyi arzuladıklarını görüyoruz.

Bu nedenle bugün Ergenekon dava sürecine kuşkuyla bakanların büyük çoğunluğu, gerçekte bu davaya kuşku duymak 'isteyenlerdir.' Diğer bir deyişle bu insanlar kuşku duyulacak nedenler aramakta, kendi iç dünyalarında yaşamakta oldukları siyasi kişilik boşluğunu bu kuşku ile dengelemektedirler. Basitçe söylersek, eğitilmiş-kentli-laik kesim, siyaset alanındaki etkisizliğini asker üzerinden tatmine yöneldiği ölçüde, askeri hırpalayan her gelişme karşısında kuşkucu kalarak yüreğini soğutuyor ve kendisiyle yüzleşmekten kaçınmayı mümkün kılıyor.

Böylece tartışma, gözaltıların saati, toparlanan zanlıların yaşı ve mevkii gibi gülünç argümanlara sıkıştırılmaya çalışılmakta. Oysa bu modern zümrenin, aynen okumaktan hoşlandıkları kitaplardaki ve seyretmekten zevk aldıkları filmlerde olduğu üzere, delillerin cazibesine kapılması beklenirdi. Darbelerin nasıl yapıldığını defalarca yaşayarak öğrenmiş oldukları için, askerlerle işadamlarını bir araya getiren koalisyonların, silahlı katil çeteleri ile bütünleşmelerine şaşırılmamaları gerekirdi.

Çünkü aklını ve hafızasını devlete emanet etmemiş herkesin gayet iyi bildiği gibi, Türkiye'de 'derin devlet' denen olgunun iki ayağı var ve 'normal' dönemlerde ayrışan bu iki ayak, 'kriz' anlarında doğal bir biçimde bütünleşiyor. Söz konusu ayaklardan biri 'ideolojik' derin devlettir. Başta asker olmak üzere, yargı ve diğer bürokratik kurum ve şahsiyetleri birbirine bağlayan bu hiyerarşik ağ, sivil siyaseti, medyayı ve sivil toplumu engelleyerek ve yönlendirerek istediği noktada tutmayı hedefler. Amaç rejimin olduğu gibi kalması, yani daha demokratik hale gelmemesidir. Çünkü açıktır ki daha açık bir toplum ve daha demokratik bir düzen, bu kadroların yönetimine son verilmesini ifade edecektir.

Ancak hayat hep normal zamanlardan oluşmuyor... Bir de kriz durumları var. Yani derin devletin arzularının işlemediği, toplumsal taleplerin dizginlenemediği, ya da sivil siyasi iktidarın ehlileşmediği durumlar. O zaman darbe yapmak gerekiyor... Ama sırf ideolojik kurgu ile ülkeyi darbe ortamına getirmeniz mümkün değil. Sokağa da hâkim olmanız, toplumun sokaktan çekilmesini sağlamanız lazım. Dolayısıyla derin devletin bir de 'operasyonel' ayağı var. Cinayet işleyecek, kargaşa çıkartacak, tahrik edecek, manipülasyon yapacak farklı tiyette kadrolar gerekiyor. Öyle ki, derin devletin ideolojik kanadının iktidara el koyması meşru hale gelebilir...

Ne var ki operasyonel kadroları kriz zamanında kullanma isteği, bu kadroların çok daha önceden kurulmasını gerektiriyor. Diğer taraftan bir kez ortaya çıktı mı, bu tür kadroları tasfiye etmek son derece güç, çünkü hem kendilerine ait bir yasa dışı iktidar alanı üretiyorlar, hem de çeşitli alt gruplarla derin devletin ideolojik kanadından odaklar arasında organik bağlar oluşuyor. Unutmayın ki sözünü ettiğimiz her şey, siyasi iktidar yanında olağan dışı parasal imkânları ifade etmekte...

Geçmişte bütün darbeler bu ikili yapı sayesinde hayata geçti ve her başarısız darbe girişiminin ardında da aynı yapılanmalar ortaya çıkarıldı. Bugün de Ergenekon çetesi denen oluşum, esas olarak iktidarı uzun vadeli ele geçirmeyi ve rejimi demokratikleşmeyi engelleyecek şekilde konsolide etmeyi planlamaktaydı. İşin ideolojik kanadında doğal olarak bir sürü asker, akademisyen ve işadamı var. Ancak hiyerarşinin tepesinde bazı ordu mensuplarının olduğu ve zaten sistemin de bu sayede gizli ve disiplinli kaldığı açık. Buna karşılık işin operasyonel tarafında ise, geçmişten bu yana devlet içinde ve çeperinde taşınan suça batmış çeteler ve hücreler bulunuyor.

Her tutuklama dalgasında gözaltına alınanlar arasında her iki kanadın da temsilcileri doğal olarak mevcut,

Çünkü kendileri farkında olmasalar da aynı gayrı meşru teşkilatın üyesi durumundalar. Bu basit gerçeği kabullenmek eğitimli-kentli-laik kesim için aslında hiç de zor olmamalı. Zaten onlar da iç dünyalarında bu işin derinliğini muhtemelen biliyorlar... Ama söylemek zor geliyor. Çünkü söylemek kendi kişiliksiz siyasi duruşlarının da itirafı olacak. Bunca zaman devletçi zihniyeti desteklemiş olmanın yüküyle karşılaşmaya henüz hazır değiller...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Modern solun serencamı

Etyen Mahçupyan 14.01.2009

Kendisini kuşatan sistemin adaletsiz, haksız ve işin temelinde ahlaksız olduğunu görmek, her dönemde insanları devrimci bir enerjinin parçası kılmıştır. Eğer yeterince duyarsız değilseniz, ahlaksızlığa karşı çare ya dinsel bir içe dönüklük ve kaderciliktir, ya da itirazın seslendirilmesi. Modern dünya bu itiraz geleneğini 'sol' adı altında anlamlı kıldı. Öte yandan solculuk, ahlaki bir arınmayı arzulayan duygu dağarcığını hep korusa da, zamanla akıl yoluyla gerçekliğe bakmayı öğrendi. Sayısız katkının yanında özellikle Marx'ın adı etrafında billurlaşan bir analiz mantığı sol duruşun mihenk taşı haline geldi. Bu yaklaşım bizleri kuşatan sistemin 'ne mal' olduğunu göstermekle kalmıyor, nasıl çalıştığından hareketle nasıl biteceğini de söylüyordu. Böylece solun önüne ilk kez 'bilimsellik' de taçlanmış, somut bir program çıktı.

Solun 'pozitif' olana, yani yaşanana bakması önemliydi, çünkü bu sayede eldeki analiz solcunun nasıl davranması gerektiğini, yani sol siyasetin ne olduğunu da söylüyordu. Siyasetin somut toplumla kurulan bir bağ olduğunu düşündüğünüzde, bu bilgi solun iktidar olmasının da yolunu açmaktaydı... Ne var ki söz konusu 'bilimsel' solculuk, tam da kuramsal açıdan başarılı olması beklenen Batı dünyasında bir hayal kırıklığı oldu. Bu sonucun asıl nedeni çok basit olarak, solun siyaseti bilmemesi, siyasetten anlamamasıdır. Oysa daha önce söylediğim gibi, sol artık 'pozitif' olana bakabildiğine, onun çözümlemesini yapabildiğine göre siyaseti de becerebilmeliydi...

Mesele sol açısından 'pozitif' olanın yaşama değmemesi, yaşam 'hakkında' bir önermeler kümesini ifade etmesiydi. Solcular açısından sömürü gibi kavramlar yeterince açıklayıcı ve siyaset oluşturucu olsalar da, sıradan insanlar çok daha karmaşık bir dünyanın içindeydiler. Sömürünün hiyerarşik bir nüfuz alanını ima ettiği bir gerçekliğin içinde yaşıyorlardı. Bunun anlamı herkesin gücü yettiğinde sömürüye yatkın olması ve hemen herkesin bir yandan sömürülürken, diğer yandan da sömürü çarklarından pay almasıydı. Bütün bu farklılaşmaları bir tür günah gibi mahkûm ederek 'sınıfsal bilincin' oluşmasını bekleyenler ise, aynı sınıfsal bilincin bir sınıf içi iktidar da yarattığını görmezden geldiler.

Yaşanmışlığın alanında karşılaşılın bu yenilgi solu iki farklı yöne sürükledi. Bir grup insan siyasetin talep ettiği gerçekçiliğe doğru adım attı. Büyük teorinin kaçınılmaz beklentilerinin yerini, sıradan çıkar gruplarının çok düzlemli rekabetleri aldı. Öte yandan rekabet dünyasının parçası olmayı kabullenmek, değiştirilmesi için yola çıkılan düzeni içselleştirmeyi ifade ediyordu. Bunlara 'sosyal demokrat' dendi... Bir dönem epeyce başarılı iktidarlar oluşturdular. Gelecekte de şansları az değil. Ama ne derece 'solcu' oldukları konusunda artık kuşkular var, çünkü bu tür solculuğun sistemin ahlaki zaaflarını gidermekte zorlanacağı görüldü.

Siyasette alınan yenilginin uzantısı olarak ortaya çıkan ikinci davranış türü ise, siyaseti bütünüyle 'liberal' bir

kalıp olarak tanımlayarak 'siyaset dışı' bir bütünlükçü itiraza sığınmaktı. Doğal olarak bu yolun yolcuları kendilerini siyaset dışı olarak görmediler... Hatta onlara kalırsa asıl siyaset tam da onların yaptıklarıydı. Ancak zamanla toplumdan uzaklaşarak cemaatleştiler. Gerçekliğe dokunmaktan ziyade, onu kuşattığı varsayılan bir kuramsal önermeler dizgesi üzerine ahkâm kesen bir dil oluşturdular. 'Siyaset' ise bu dilin kullanılma maharetine dönüştü. Böylece gerçeklik dil üzerinden basitleştirildi... Makbul kavramların hegemonyasında, herkesin anlar gözüktüğü ve üzerinde hemfikir olduğu ama yaşanan dünyaya ancak genellemelerle ulaşan bir söylem yerleşti.

Pozitif olandan uzaklaşma, bu tür solculuğun daha da normatif bir bakışa kaymasıyla sonuçlandı. Böylece 'olması gerekeni' çok iyi bildiğini düşünen, ama var olanın somut olarak nasıl değişeceği hakkında hiçbir şey söyleyemeyen bir solculuk türü oluştu. Yaşananların yol açtığı ahlaki ikilemler arasında bocalamaktansa, ahlakçılığın emin sularında yüzmek tercih edildi. Çok katmanlı gerçekliğin karşısında 'siyaseten doğru' olan konuma yaslanıp, sorumsuz ve 'temiz' kalınabileceği sanıldı.

Belki de asıl hüznü olan normatif olanın bir tür 'meta gerçeklik' haline gelmesiyle, yaşanan dünyayı ve içinde olunan toplumu anlama şansının yitirilmesi idi. Giderek anlama çabası bu solcular için düşmanın 'desteklenmesi' ile eşdeğer hale geldi. Genellemelerin altına inerek topluma bakmak, ideolojik açıdan bir tür 'günahkâr' konumunda olan toplumun meşru kılınması olarak algılandı. Ve böylece solculuk kendi içine kapanmaya, tarikatlaşmaya yüz tuttu...

Modernliği temel alan bir solculuğun sosyolojik bağlamda geldiği nokta bu iki yoldan ibaret... Siyaseti becerebilen, toplumla ilişki kurabilen, aynı zamanda düzenin ahlaki temelini değiştirme iradesi gösterebilen bir sol da tabii ki olabilir. Ama bunun için önce modernliğin dışına çıkmak, kısaca demokrat olmak gerekiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aydın olma halleri

Etyen Mahçupyan 16.01.2009

Liberal demokrasinin hayatımıza girmesi aslında her ülkede aydınlar için gerçek bir travma yarattı. Çünkü bu kendine özgü demokrasi anlayışı, her yurttaşın oyunu eşitleyerek o zamana dek aydınların kendilerine vehmettikleri üstünlüğü işlevsiz bırakmaktaydı. Üstelik söz konusu eşitliği savunanların da içine sinen bir siyasi sistem yaratılmış değildi... Liberal demokrasi çoğunluğun ürettiği sonucu kendiliğinden 'doğru' saymaktaydı, çünkü dayandığı relativist zihniyet zaten 'doğru' diye bir şeyin olmadığını ve farklı görüşlerin de nesnel bir biçimde tartılamayacağını söylüyordu. Oysa bazı aydınlar eşitlikçiliğe hanel gelmeden farklı bir karar sistematığının yaratılabileceğini söyleyerek 'konuşmaya' ve 'iknaya' vurgu yaptılar. Bu anlayışa göre bireysel ve grupsal doğruların öznelliğinin açık olması, hiçbir zaman nesnel doğrular üretmeyeceğimizin de göstergesiydi. Dolayısıyla amaç ne güç kullanarak kendi doğrunu kabul ettirmek, ne de oylama yaparak çoğunluk tercihinin kolaycılığına kapılmak olmalıydı. Yapılması gereken 'konuşma' yoluyla fikirleri derinleştirip karşılıklı sınamak, böylece daha geniş bir toplumsal öznelliği kuşatabilmektir.

Başka şekilde söylemek istersek, liberal demokrasinin otoriter ve demokrat zihniyetler arasında sıkışmış olduğunu ve aydınların modern dünyadaki ikilemlerinin bu sıkışmışlıkla doğrudan bağlantısını tespit etmek durumundayız. Çünkü modern aydın hem sözüne itibar edilen, gazetelerde yazan, kamuoyuna seslenen biri;

hem de son kertede toplumsal kararlarda hiçbir etkisi olmayan biri... Otoriter kanadın bu duruma tepkisi, doğada var olduğuna ve kendisinin temsil ettiğine inandığı doğruları zorla topluma kabul ettirmektir. Örneğin Türkiye'deki askerî vesayet rejiminin anlamı bu. Eğer toplum rejimin doğrularını benimseyip uyguluyorsa ne ala... Aksi halde iktidara el konulacak, yani darbe yoluyla rejim konsolide edilecektir. Bu zihniyet doğruları nesnelleştirip, uhdesine almakla kalmaz; onları zamana dirençli dogmalara dönüştürür. Bu bir anlamda kaçınılmaz bir durumdur, çünkü rejimin sürekliliği doğruların hiçbir zaman değişemeyecek olan niteliğiyle ilişkilidir. İşte Anayasa'daki 'değiştirilemezlik' ilkesinin gerçek anlamı da burada yatar. Söylenen şey, toplum ne denli değişirse değişsin, rejimin değişmeyeceğidir. Dolayısıyla böyle bir anayasası olan bir ülke liberal anlamıyla bile demokrasi değildir. Çünkü insanların kararları üzerine ipotek koymaya kalkan bir rejimin hak ettiği sözcük ancak 'tahakkümcü' olabilir. Eğer söz konusu tahakküm ideolojik korunma altındaysa, bu sıfatı 'faşizan' düzeyine doğru taltif edebilirsiniz.

Öte yandan liberal demokrasinin diğer yanından da sıkıştırıldığını söyleyebiliriz. Demokrat kanadın tepkisi, liberal demokrasinin formel kanallarının tümüyle anlamsızlığını ima edecek kadar sert olabilmektedir. Çünkü bu yaklaşıma göre katılımın öyle bir noktaya taşınabilmesi gerekir ki, herkes eğer isterse kendisini etkileyebilecek olan her karara müdahil olabilmeli, sesini duyurabilmelidir. Toplumsal kararlara meşruiyeti yeterli konuşmanın yapılmasıyla doğru orantılıdır ve yeterlilik kriteri de ayrıca katılımcı bir mekanizma içinde belirlenmek durumundadır. Bugünü ilgilendiren kararlarda bile gösterilen bu 'titizlik' haliyle geleceğe ilişkin kararlarda bir sınırlamaya dönüşecektir. Nitekim demokrat zihniyet açısından gelecek nesilleri tasallut altına alma ihtimali olan, onların tercih imkânlarını sınırlayan hiçbir karar ahlaken meşru olmayacaktır. Toplumsal değişim neredeyse kutsal bir hak gibidir ve her toplum bilinemez/öngörülemez bir çizgi üzerinde yürüme hakkına sahiptir.

Bülent Somay'ın *Hertaraf'ta* yayınlanan 7 ocak tarihli yazısında bu tartışmanın en önemli mihenk taşlarından biri olan Kant'tan bir alıntı vardı: "Hiçbir ağ bir yemine dayanarak kendisinden sonra gelen dönemlerin... bilgilerini genişletmemesi ve yanılığlarını düzeltmemesi ya da aydınlanmada ileri gitmemesi için herhangi bir anlaşmaya yönelemez." Kant bir aydınlanmacıydı... Dolayısıyla giderek daha bilgili, aydınlanmış bir dünyanın oluşacağını düşünürdü. Bu açıdan otoriter zihniyetteki aydınlanmacıların bazı kabullerine uzak değildi. Ama en azından gayet haklı olarak gelecekteki aydınlanmışlığın ne olduğunun bugünden bilinemez olduğunu da teslim etmişti.

Liberalizm geçmişin bugün üzerindeki tasallutunun kırılmasını ifade etti. Demokratlık ise bugünün yarın üzerindeki tasallutunun engellenmesini siyasetin konusu haline getiriyor. Dolayısıyla günümüzde 'aydın' olmak, toplumsal değişimi içerden etkilemeye çalışırken aynı zamanda mütevazı de olmayı gerektiriyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ergenekon'un ve seçimlerin anlamı

Etyen Mahçupyan 18.01.2009

Belki de 1960 yılındaki darbeden bu yana en belirleyici günlerin içindeyiz. Türkiye Cumhuriyeti Birinci Dünya Savaşı'nın sonrasındaki kaotik yeniden yapılanma döneminde ortaya çıktı ve rejimin konsolidasyonu da faşizmin Avrupa'ya damgasını vurduğu zaman aralığında oldu. Bu 'talihli' konjonktür, askerinin siyaseti hem fiziksel hem de ideolojik olarak ablukaya alabilmesine olanak tanıdı. Modernlik görüntüsü altında toplumun

çoğunluğunun siyasi açıdan etkisiz kılınabilmesi sayesinde hem 'demokrasi' olundu, hem de askerî vesayet rejimi iyice yerleşti. Öyle ki sistemin ilelebet bu şekilde gideceğine ve gitmesi gerektiğine dair bir inanç oluştu.

Ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında siyasi atmosferi çok partili hayatı ve manipüle edilmesi çok daha zor seçim süreçlerini ima ediyordu. Gelen özgürlükçü ortam ise o zamana dek bastırılmış olan toplumsal taleplerin, siyasi partiler aracılığıyla kamusal alana yansımalarına neden olmaktaydı. Böylece uzun bir zamandan sonra ilk kez rejim ile toplum karşı karşıya geldi. İktidarda olan Demokrat Parti'nin kendi gücüne aşırı güvenmesi ve meşruiyeti zedeleyen tasarruflarda bulunması ise, askere darbe fırsatını verdi. 60 Darbesi Türkiye'de 'cumhuriyetin' ne demek olduğunu topluma göstermiş oldu...

Bundan sonrasında rejim askerî vesayetten her uzaklaştığında darbe girişimleri ile karşılaştık. Darbelerin yoldan çıkmış sivil iktidarları yola sokmak için yapıldığı stratejik bir yalandır. Çünkü darbeler gerçekte her zaman istenmeyen bir demokratikleşme ihtimalinin yaşanmasıyla birlikte ortaya çıkmış ve vesayet rejimini sağlamlaştırma yönünde işlev görmüştür. Askerin her darbeden sonra kendi isteğiyle iktidarı sivillere bırakması ise, asıl amacın bizzat yönetmek olmayıp, ülkenin kendi istediği gibi yönetilmesini sağlamak olduğunu ortaya koyar. Diğer bir deyişle askerî vesayet normal bir durum olarak sivil iktidar ve toplum tarafından kabul edildiği sürece, asker de 'darbeci' değildir. Ancak bu durumun kendisine karşı çıkıldığında, askerinin içinden bir bölümü neredeyse bir refleks halinde darbe organizasyonlarına girer.

Son elli yıl içinde birçok gerçekleşen ve gerçekleşemeyen darbe olmasına karşın, sistem daima vesayetçi modele geri dönebilmiştir. Çünkü rejim 'merkez' sağ ve sol adı altında bu rejimi kabullenen bir siyaset yelpazesini yeniden üretebilmiş ve toplum ise alternatif bir siyasi hareket çıkaramamıştır. Ancak bugün durum farklı... Çünkü AKP'nin ne denli demokrat veya reformcu olduğundan bağımsız olarak, bu partinin kimliği ve temsil yeteneği askerî vesayet rejiminin kalıpları içinde tutulabilmesini olanaksız kılıyor. Tam da bu nedenle AKP'nin iktidar olmasından bu yana, gazetecilerin sayabildiği en az altı darbe girişimi yaşanmış durumda. Dolayısıyla AKP'yi iktidardan indirmeye heveslenen bir darbenin başarılı olup olamayacağı ve darbecilerin başına ne geleceği, bu ülkenin gelecekteki rejimi açısından hayati önem taşıyor.

İşte Ergenekon dava sürecinin kritik önemi de burada. Bugün asıl siyaset bu dava etrafında yaşanıyor. Nitekim askerî vesayet yanlıları ve AKP iktidarının kategorik karşıtları, Ergenekon davasını küçümsemeye ve gayri meşru kılmaya çalışıyorlar. Böylece toplumsal talepleri taşımaya istekli olan iktidara haddini bildirmek istiyorlar. Ancak bu davanın gidişatı belki de ülke tarihinde ilk kez sivil iktidarın askerden daha güçlü olduğu bir gerilim süreci içinde olduğumuzu göstermekte.

Bunu Ergenekon davası savcılarının sebatkârlığında ve geri adım atmamasında izliyoruz. Öte yandan askerinin de alenen karşı koyma gücünün olmadığı açık. Son gözetli operasyonunun ardından Genelkurmay Başkanı'nın Başbakan ve Cumhurbaşkanı'na yaptığı ziyaretin muhtemelen tek amacı, bundan sonrasında emrivaki altında kalmama isteğinin iletilmesi ve ordunun prestijinin elbirliğiyle korunması talebiydi. Bu gözetli almalarında ordunun mahkemenin kararına hemen uymasının basit bir anlamı var: Anlaşılan askerinin bu kişileri savunmasının getireceği zarar çok fazla. Muhtemelen böyle bir tercih durumunda ordunun iç dengeleri dahil olmak birçok açıdan sorun yaşanacak.

Kısacası bugün sivil iktidarla asker arasında bir uzlaşma yok... İktidarın attığı adımlar ve yargı içindeki bir grubun dizginlenemeyen hukuk arayışı karşısında, asker mecbur kaldığı için geri adım atmak durumunda kalıyor. Buna karşılık Başbakan'ın da 'jest' yapması ve en azından askerî kuruma devlet adına sahip çıkması bekleniyor. Ama Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihinde ilk kez bir hükümet askerî vesayet rejiminin kabağını

kırmış ve bunu hukuksal sürece intikal ettirmiş gözüküyor.

Kritik nokta ise tabii ki seçimler... Çünkü bu seçimler yerel yönetimlerle ilgili olmayacak. AKP iktidarının yüzde 45 civarında oy alarak konumunu tescil ettirmesi, askerî vesayetın sona ereceği yeni bir dönemin de başlangıcını ima edecek. Buna karşılık oyların yüzde 35'e inmesi, Türkiye'nin hâlâ 'eski' rejimden kurtulamadığının göstergesi olacak.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kritik eşiğın sıkıntıları

Etyen Mahçupyan 20.01.2009

Gladyo benzeri örgütlenmelerin birçok ülkede irili ufaklı suç çetelerine dönüştüğünün ortaya çıkması, uluslararası siyasetin yeni bir dünya düzenine doğru dönüşümüyle paraleldir. Diğer bir deyişle Gladyo'dan kurtulabilmek, bu tür yapılanmaları anlamsız ve işlevsiz kılan bir konjonktürü gerektirir. Çünkü bu ağlar devletle o denli iç içe durumdadırlar ki, onlardan kurtulmanız bir anlamda devletin onları 'kusmasını' icap ettirir ve devletler de ancak bu ağları gelecekte taşımanın bedeli yeterince fazlalaştığı zaman onları 'kusarlar'... Nitekim bu tür temizlik operasyonlarının çok zor geçilen bir eşiğı mevcuttur. Yerleşik çeteler söz konusu eşiğın aşılması için ellerinden geleni yaparlar ve özellikle de sırtlarını yargıya dayamak isterler. Çünkü modern liberal demokrasilerdeki kuvvetler ayrılığı geleneğı, yargının siyasetin önünde bir tampon olabilmesini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle eğer yargı tarafından kollanabilen bir teşkilatlanma üretebilerseniz, temizliğe kalkacak muhtemel bir siyasi iradenin de önünü kesebilirsiniz...

Öte yandan yargı tam da bu nedenle temizliğin en önemli aktörüdür. Çünkü yargının bu adımı atması, çetelerin beklediğı kollanma işlevinin de yapılamayacağını gösterir. Eğer siyasi irade de bu operasyonun ardında ödün vermeden ve yalpalamadan durabilirse, yolun sonuna gelinmiş demektir... Nitekim Batı ülkelerinde yaşanan Galdyo temizlikleri bu iki unsurun doğru konjonktürde biraraya gelmesi üzerine oturdu. Kritik eşiğın geçilmesine kadar fiziksel ve psikolojik birçok engellemeler yaşansa da, özellikle suç aletlerinin ve planlarının deşifre olmasıyla birlikte büyük bir toplumsal destek de yaratıldı. O noktadan sonra devlet kurumları içinde çetelerle bağı olan ya da onların siyasetine ideolojik destek veren iç grupların sesi kesildi.

Türkiye'de de benzer bir sürecin yaşanması beklenirdi... Ama öyle olmuyor. Kritik eşiğın geçilmesine karşın, yani suç alet ve planlarının apaçık olarak görünür hale gelmesine rağmen, devletin kurumları durulmuş değil. Şaşırtıcı olmayan bir biçimde bu kaynamanın en ilginç tezahürleri de bizzat yargıda yaşanıyor. Anlaşılan o ki, yargı hiyerarşisinin üst noktalarına doğru gittikçe, Ergenekon davasını yürüten savcı grubuna karşı bir rahatsızlık baş gösteriyor. Belki de bu bürokratik ağ içindeki insanların bir bölümü kendilerine geleneksel olarak ideolojik bir güç atfediyorlar ve yürümekte olan soruşturmanın bu gücü zayıflatacağını öngörüyorlar. Doğrusu eğer Ergenekon ağının ifade ettiğı darbeci ve vesayetçi anlayışı benimseyen yargı mensuplarını dikkate alacaksak, bu tepkileri öngörmek mümkün. Ama asıl ilginç olan bu tür bir ilişkiyi akla getirmekten özellikle kaçınması beklenen yargı mensupları örgütlerinin de kendilerini siyasi malzeme yapmaktan çekinmemeleri.

Bu bağlamda bazı baro başkanlarının yanında, geçen hafta da Yargıçlar ve Savcılar Birliğı'nin basın toplantısına tanık olduk. Yapılan açıklamanın önemli bir bölümü 'gayrı meşru' denebilecek bir siyasi analizi içermekteydi.

Buna göre 'yargı darbesi' nitelemesine maruz bırakılarak yargının eli kolu bağlanmış ve ardından siyasi irade kendisine bağlı polis teşkilatının marifetiyle yargıçlığa soyunmuştu. Söz konusu 'yargı darbesinin' bir gerçeklik olduğunu bizzat içerden yaşayan insanların, halen savcılarca yürütülmekte olan Ergenekon dava sürecini hükümete yıkmaya çalışması herhalde kimse için inandırıcı olamaz. Nitekim böyle bir çıkışın kamuoyunda olumlu algılanma ihtimali yok. Hele öneri olarak Ergenekon soruşturmasını yürüten savcı grubunun genişletilerek sulandırılmasını talep etmek ise, bu grubun yüreğinden geçenleri açıkça ortaya koyuyor.

Herkes bu basın toplantısının eski Yargıtay Başsavcısı Kanadoğlu'nun zanlılar listesine girmesiyle bağlantılı olduğunu az çok fark etmekte. Anlaşılan YARSAP denen örgüt, Ergenekon sürecindeki kendi kritik eşiklerinin geçilmekte olduğunu hissediyor. Belki de darbeci ağla bazı üyeleri arasında ilişki kurulma ihtimaline karşı tedbir alıyor. Bu gövde gösterisi sayesinde kamuoyu önünde bir koruma elde edeceklerini, gelecekte yaşanabilecek 'sıkıntıları' ideolojik kılıf altında mahkûm etme fırsatı yaratabileceklerini sanıyor da olabilirler. Oysa kritik eşik çoktan geçildi... Şu andan sonra o eşğin geçilmemesi için verilecek her uğraş, bunu yapanı kamuoyu nezdinde darbecilerin yanına yerleştirecektir.

Bu nedenle YARSAP gibi tüm yargıç ve savcıları zaten temsil etmeyen, dahası şu ana kadarki duruşu ve performansı ile ideolojik açıdan sayısız kez açık vermiş olan bir örgütün daha dikkatli olması beklenirdi. Aksi halde tarafsızlığı zaten kuşku altında olan bazı insan ve grupların bağımsızlık açısından da 'sıkıntılı' olduğu imajını taşımaya hazır olmalarında yarar var...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Büyük yenilgi

Etyen Mahçupyan 21.01.2009

İsrail yüzlerce insanı öldürüp, binlercesini yaraladıktan, evleri yakıp yıktıktan, hastaneleri bombalayıp, yaralılara ulaşılmasını bile engelledikten sonra ateşkes ilan etti. Konunun uzmanları İsrail'in istediklerini aldığını, kendi stratejisi doğrultusunda ilerleme sağladığını ve koşulları fazla zorlamamayı tercih ettiğini belirtiyorlar. Nitekim İsrail devletinin sözcüsü bunun bir 'zafer' olduğunu söylemiş. Bu kelimenin böylesine rahatlıkla kullanılması zamanımızda pek kimseyi rahatsız etmiyor... 'Zafer' bir düşmanı alt etmenin adı... Düşman ise doğal olarak kötülüğün taşıyıcısı, çünkü aksi halde onu düşman saymazdık.

Bilincinde olmaktan rahatsız olduğumuz şey ise, düşman yaratmanın en iyi yolunun bazen kendimizi tanımlamaktan geçtiği. Çünkü kendini tanımlamak, özellikle en yakında duranlardan ayırt etmek demek. Bu durum kendiliğinden düşmanlık ima etmeyebilir... Farklı olmalarına rağmen kişi ve grupların beraberce yaşamaları bir tür ütopya değil. Ama herhangi bir insanlık durumunun gerçeklikle ütopya arasındaki çizgide nerede durduğu tamamen bir zihniyet sorunu... Diğer bir deyişle farklılıkları birlikte yaşatabilen düzenlerin her şeyden önce farklılıkları anlamlı ve değerli bulan, hatta onları talep eden bir zihniyete ihtiyacı var.

Gündelik anlamda fazlasıyla kullanıldığı ve hiç de uygun olmayan bazı ideolojilerin malzemesi haline geldiği için 'demokrat' kelimesine bugünlerde mesafeli yaklaşmakta yarar olabilir. Ancak düşmanlık üzerine inşa edilmemiş, kalıcı bir barışı arayan yaklaşımların da sadece demokrat zihniyet içinde üretilebileceğini görmek lazım. Çünkü bu zihniyet kişiyi mütevazı olmaya, haddini bilmeye davet eden bir gerçeklik algılamasına dayanıyor. İnsanın gerçeklik karşısındaki öznelliğini kabul ettiğiniz ölçüde, kendi gerçeklik kabullerinizin ne

denli kof olabileceğini, ama öte yandan bu kofluğu giderecek hiçbir inancın veya ideolojinin de bulunamayacağını anlıyorsunuz. Bunun nedeni söz konusu inanç ve ideolojilerin de daima ve kaçınılmaz olarak kişinin öznel yorumuna muhtaç olması, ancak bu yorum sayesinde anlaşılır hale gelmesidir.

Dolayısıyla demokrat zihniyete sahip birinin önündeki tek yol gerçeklikle ilgili algılamaları olabildiğince çoğaltmak, çeşitlendirmektir. Kişinin kendi öznelliğini aşmasının yolu, daha geniş bir öznellik zemini içinde kendisine yer bulmasından geçer. Bunun anlamı bize benzemeyen insanlarla birlikte olmaya muhtaç olduğumuzdur ve söz konusu ihtiyaç sadece bilgi üretme açısından değil, bizzat toplum olabilme açısından da geçerlidir. Kısacası demokrat bir toplum, kendi içindeki çeşitliliği korumaya ve aynı zamanda kendi dışındaki çeşitliliği de davet etmeye eğilimlidir. Böylesi bir anlayışın paylaşmayı ve barışı toplumsal ilişkiler açısından vazgeçilmez bir temel haline getireceği açık. Nitekim demokratlığı veri aldığımızda, 'düşman' kavramının da anlamı büyük ölçüde değişir. Olası 'düşmanlar' bizzat paylaşmaya, barışa, çeşitliliğe, beraberce yaşamaya karşı olanlardır... Eğer 'zafer' kelimesinin de bir anlamı olacaksa, bu tür düşmanlara karşı olduğunda geçerlidir.

Oysa İsrail'in Filistinlilere karşı yönelttiği mücadele epeyce farklı bir normatif algıdan hareket ediyor. İstenen şey ayırtırmak, asimile etmek, homojenleştirmek ve son kertede çeşitliliği yok etmek... 'Düşman' aslında İsrail devletinin İsrail'e ait saymadığı ama İsrail'in içinden de çekip atamadığı bir çeşitlilikten ibaret. Kazanılan 'zafer' bu çeşitliliğin ezilmesi, farklı olduğuna pişman edilmesi... Tam da bu yüzden, mücadeleyi kazanmasını sağlayan her hamlede İsrail'in daha da yenik düştüğünü hissediyoruz. Çünkü zamanın ruhu demokrat zihniyetin ilkelerinin gözardı edilmesini mümkün kılmıyor. İsrail'in ancak gayri meşru yola düşerek kazanabileceği ve bu nedenle de her 'zaferin' yüz kızartıcılığı altında ezildiği bir mücadele bu...

Bu noktada soru, İsrail'in bu yükü nasıl taşıyabildiğidir... Yanıt ise ABD'ye veya Arap ülkelerine bakılarak verilecek türden değil. Bunlar meselenin özü değil, stratejik payandaları... Meselenin özünde Hamas'ın da aynen İsrail'in zihniyetini paylaşıyor olması yatıyor. Bugün Filistin adına davranan Hamas da, farklılıklara tahammül göstermeyen, kendi kimliğini tanımlarken düşman yaratan, kendi yaşamını ötekinin yaşamaması üzerinden kurgulayan bir anlayışa sahip.

Ateşkes sonrası verilen demeçler bu hazin manzarayı bir kez daha ortaya koyuyor. Hamas'ın sözcüsü de aynen İsrail sözcüsü gibi gelinen durumu bir 'zafer' olarak nitelemiş... 'Zafer' iyi bir şey... Elinizden gelse tekrarlamak isteyeceğiniz bir durum. Demek ki Hamas binlerce sade ve masum insanın ölmesine, İsrail de daha binlerce insanın katili olmaya hazırlar... Siyasi hedefleri o denli kutsal ki, insan hayatını bozuk para gibi harcayabilecek haldeler.

Meselenin bu noktaya gelmesi şaşırtıcı değil... Demokrat zihniyetten nasibini almamış tarafların yan yana geldiği ortamlar, çatışmanın, ötekileştirmenin, düşman yaratmanın ve böylesi 'zaferlerin' dünyasıdır... Her zaferde insanlığınız biraz daha elinizden gider ama siz ille de o zaferi kendinize ister ve adım adım hastalanırsınız...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Akliselimin eşitlenmesi

Etyen Mahçupyan 23.01.2009

Ahmet Necdet Sezer'in Devlet Övünç Madalyası ile taltif ettiği emekli Albay Abdülkerim Kırca'nın intiharı zamanlama açısından ilginç bir ipucu mahiyetinde. Denildiğine göre medyadaki sorumsuz yayınlardan muzdarip olan Kırca, bu baskıya psikolojik olarak dayanamamış ve hayatını sona erdirmeye karar vermiş. Nitekim aile adına yapılan açıklamada da şöyle deniyor: "Bazı şer odaklarının yaygınlaştırdığı olumsuz havanın, milletine sadakatle ve cansiperane hizmet etmiş insanları hayatından vazgeçer hale getirdiğinin canlı bir örneği ile karşı karşıyayız."

Anlaşılan o ki sıkıntı yaratan şey belirli bir olumsuz havanın 'yaygınlaştırılması' olmuş. Çünkü söz konusu olumsuz hava tam 16 yıldır mevcut. PKK itirafçısı Abdülkadir Aygan'ın hepsi doğru çıkan beyanlarının biri de Kırca'nın başında olduğu grubun gerçekleştirdiği yargısız infazlarla ilgiliydi. Kırca o dönemde JİTEM Diyarbakır Grup Komutanı'ydı ve iddiaya göre sekiz kişinin infazından sorumluydu. Aynı grupta 'hizmet' veren Aygan'ın ifadesine göre, amiri en azından üç kişiyi yakın mesafeden başına kurşun sıkarak öldürmüştü.

Toplu cinayete kurban giden HEP üyelerinin aileleri tarafından açılan davada sanıklar "Bir suçu söyletmek için işkence yapmak, taammüden adam öldürmek ve cürüm işlemek için teşekkül oluşturmakla" suçlanmaktaydılar. Ne var ki açılan soruşturma tam 12 yıl sürdü ve belki de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan müracaat neticesinde sonlanabildi. Ardından bir yargı skandalı yaşandı ve bu davaya hangi mahkemenin bakacağına bile karar verilemedi. Tüm bu süreç zarfında ise, başta Kırca olmak üzere hiçbir sanığı herhangi bir mahkemeye getirmek mümkün olmadı...

Genelkurmay'ın açıklamasını bu arka planla birlikte okumak durumundayız. Açıklama "Son zamanlarda bazı basın ve yayın organlarında sözde bir itirafçının ifadelerine dayanarak... Kırca ile ilgili olarak suçlayıcı haberlere yer verilmiştir" diye başlıyor. Bu ifadedeki 'sözde itirafçı' sözünü ancak bu kişinin 'itirafçı' olmaması şeklinde yorumlamak mümkün. Çünkü Aygan bu grubun içinde yıllarca bulunmuş, cinayetlere katılmış, ardından da hepsi doğru çıkan ihbarlarda bulunmuştu. Genelkurmay'ın 'itirafçı' kelimesinden rahatsız olmasını anlamak hiç de zor değil. Eski PKK'lı anlamında kullanılan bu sözcük, Aygan gibi insanlar nezdinde içerik değiştirmiş durumda. Aygan'ın itirafçılığı PKK dönemine değil, JİTEM dönemine gönderme yapıyor çünkü... Öte yandan Genelkurmay açıklamasının "son zamanlarda" diye başlaması da epeyce abes: Aygan'ın yıllar öncesinde yaptığı bu itiraflar sık sık basına konu olmakla kalmıyor... Bu kişinin bir de her şeyi anlattığı bir kitabı bulunuyor.

Aynı açıklamanın "kişi ve kuruluşların adeta yargısız infaz edilerek suçlu ilan edilmesi, temel insan haklarına aykırı olduğu gibi hiçbir hukuki ve ahlaki kuralla da bağdaşmamaktadır" şeklindeki bir sonraki cümlesini ise tartışmaya bile gerek yok. Soruşturması geciktirilen, muhtemelen delilleri karartılan, zaman aşımına girmesi için zorlanan, yargı sürecini paralize ederek suçtan kaçmaya yeltenilen böylesi bir davanın baş sanığının şimdi 'yargısız infaza' uğradığını söylemek herhalde ciddiye alınamaz. Çünkü bu yargı sürecinin şu ana kadarki seyri, zaten birçok infazın yargısız cereyan ettiği iddiasını haklı çıkartır nitelikte.

Böylece geliyoruz zamanlamaya... Niye şimdi? Acaba ne oldu ki 16 yıldır süren ve tam da Kırca'nın istediği gibi giden bir yargı sürecinin varlığına karşın, hayat onun için dayanılmaz hale geldi? Yanıt Ergenekon davası ile ilgili olabilir mi dersiniz? Yoksa birçok davanın 'birleşmek' zorunda kaldığı günümüzde, söz konusu JİTEM davasının da Ergenekon ile birleşme ihtimali mi belirmişti? Ya da acaba bu ortamda söz konusu davayı savaştırmak daha mı zorlaşmıştı? Cevabı tam olarak bilemiyoruz... Sonuçta bir intiharın nedeni, gerçekliğe tam da tekabül etmeyen bir ruh hali olabilir.

Ama ne olursa olsun, herhalde bu ruh hali ile yaşanmış olan gerçekliği birbirine karıştırmamak gerekiyor. Genelkurmay'ın eski bir mensubunu sahiplenmesine atfedilecek 'insaniyet', JİTEM Diyarbakır Grubu'nun

eylemlerini aklamıyor. Aksine Genelkurmay'ın bu eylemlerin ima ettiği anlayışla aynı paralelde algılanmasına neden oluyor. Eğer amaç kurumların yıpratılmaması ise, bu son sahiplenme bir akliselim kaymasını ifade etmekte.

Çünkü toplum meseleye Genelkurmay'ın baktığı gibi bakmıyor ve bu yüzde her geçen gün artıyor. Toplum Ergenekon davasındaki iddialara inanmakla kalmıyor, bu dava sayesinde ülkenin çok daha yaşanabilir bir yer haline geleceğine de inanıyor. Hep söylendiği gibi bu topraklarda akliselim hiç de eksik değil... Ama ne yazık ki eşit paylaşılmış da değil.

Kırca'nın ailesi adına yapılan açıklamada "Akliselimin galip geleceğini ummaktan başka şu an elimizden bir şey gelmiyor" denmiş... Akliselim insanları infaz edip ardından da yargıyı geciktirmek mi, yoksa suç işlemiş olanların yargılanıp hak ettikleri cezaları alması mı? Kırca'nın ailesi acılı olduğu için tam olarak idrak edememiş olabilir, ama akliselim zaten galip gelmek üzere... Şu anda yaşananların nedeni de bu: Halkın akliselimi şimdi daha eşit bölüşüyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir alternatif piyasa olarak Ergenekon

Etyen Mahçupyan 25.01.2009

Türkiye'de polis, mafya ve siyaset alanının bütünleştiğini, her gruptan bazı insanların kendi aralarında bir ağ oluşturarak taşeronluk yaptıkları Susurluk'taki araba kazası ile ortaya çıkmıştı. Bu karanlık dünya halen aydınlatılabilmiş değil. Kamuoyu ise bu tür konularda inanılması güç bir bilgisizlik içinde... Çünkü bu ülkede medya sanki bir sansür filtresi gibi, olayları ve ilişkileri perdelemeye, gizlemeye çalıştı. Bunun nedeni söz konusu suç ağının içinde kaçınılmaz olarak işadamlarının da olması ve medya patron ve yöneticilerinin dolaylı da olsa bu ağın parçası haline gelmeleriydi. Böylece Türkiye'deki siyasi ortam biri görünür, diğeri görünmez olan ikili bir yapı arz etmeye başladı. Bu iki 'dünya' arasındaki girift bağlar ise nerdeyse bir tabu olarak algılandı. Sanki toplum kendinden utanmasına yol açacak, içindeki pisliği dışa vuracak bir şeffaflıktan rahatsız olmaktaydı.

Bu arka plan Susurluk'taki araba kazasının ima ettiği suç örgütlenmesinin üstüne gidilmesini engelledi. Dosya hafif cezalarla kapatılırken, bu cezalar da zaman içinde hafifletildi. Ne var ki bu arada beklenmeyen bir olay oldu... Daha önce PKK'lı olan ve yakalandıktan sonra 'itirafçı' denen kategori içinde çalışan, yani polis ve jandarmanın kirli işlerini yapan Abdülkadir Aygan adlı birinin söyleşi *Gündem* gazetesinde yayımlandı. Verilen yanıtlarda birçok cinayet bütün detaylarıyla anlatılıyor ve cesetlerin yeri de tam olarak tarif ediliyordu. Kamuoyunun ilk tepkisi bütün bunlara inanmamak oldu... 'Derin devlet' tartışmasını bir rejim eleştirisi, Cumhuriyet'in yıpratılması olarak sunan 'merkez' medya, bu itirafı da gözardı etti. Ancak polis bu bilgileri ihbar sayarak üzerine gitti ve Aygan'ın işaret ettiği yerlerde aynen onun söylediği gibi cesetler bulundu. Açıkça söylemek gerekirse medya bu gelişmeyi bile arka sayfalara itti. Aygan'ın yol açtığı bulguların bizim dünyamıza ait olmadığı intibai verilmeye çalışıldı.

Sonuçta Abdülkadir Aygan olayı Türkiye toplumunun 'suçu unutma' eğilimine kurban verildi. Çünkü bu toplum devletin suç işlediğini, devlet aktörlerinin suç örgütleriyle iç içe olduğunu bilse de bunu duymak ve görmek istemez... O durumda devlete karşı nasıl davranacağını bilemez... Kendi kimliğini devlete borçlu hissettiği için,

devleti yıpratın her şeyi kendisine yönelik bir tehdit olarak algılar ve bu nedenle de kendi özel hayatına çekilip asıl siyaseti devlete bırakmayı tercih eder.

Türkiye’de devlet odaklı suç örgütlenmesinin böylesine rahatlıkla sürdürülebilmesinin nedeni budur. Nitekim cinayet işledikten sonra yakalananların da bu denli müdanasız davranmaları, başlarına bir şey gelmeyeceğinden, devlet tarafından korunacaklarından emin olmaları nedeniyledir.

Bugün yaşananlar toplumun devlete olan psikolojik bağımlılığı açısından da kritik bir eşik oluşturuyor. Halen Kanada’da yaşamakta olan Tuncay Güney, Aygan’ın post modern versiyonu gibi... Onun da ilk söyledikleri küçümsendi, kişiliği öne çıkarılarak dedikleri anlamsız kılınmaya çalışıldı. Ama dedikleri başka kaynaklarca da doğrulanınca giderek ciddiye alınmak zorunda kalındı. Güney’in Ergenekon çevresinde yıllarca kalmış ve neredeyse herkesle ilişki kurmuş biri olduğu düşünüldüğünde, verdiği bilgilerin önemi de ortaya çıkıyor. Ama asıl ilginç olan bu anlatılanların nasıl da ‘normal’ ve ‘doğal’ bir ortamda yaşanmışçasına sunulduğudur. Bize garip gelse de bu Güney’in anlatım tarzından değil, bu ülkedeki suç dünyasının gerçekten de ‘doğal’ olmasından kaynaklanıyor.

Birçok insan Ergenekon soruşturması sonucunda ‘saygın’ bürokratlarla, apaçık suça bulaşmış kişilerin birlikteliğini yadırgadı. Çünkü kamuoyu suç dünyasının sözünü ettiğimiz ‘doğallığının’ farkında değil. Bu bilgiler ondan gizlenirken toplum da bilinçli cehaleti tercih etti. Oysa Türkiye’deki suç dünyası, hesap vermemenin hatta devlet tarafından korunmanın getirdiği bir rahatlık sayesinde, bir tür alternatif ‘piyasa’ gibi çalışıyor. Bu piyasanın da girişimcileri, yatırımcıları, üreticileri ve tüketicileri var. Uyuşturucu ve silah ticaretiyle uğraşan, para tahsilatı organizasyonları yapan, taşeron cinayet şebekeleri kuran şirketleri var. Hatta bu şirketlerin holdingleştiğinden de söz edebiliriz. Nitekim Ergenekon ağını dikey kesen hiyerarşik hiziyleşmelerin varlığını ortaya çıkan bilgiler sayesinde sezmeye başladık. Bu hiziyleşmelerin tepesinde girişimci ve yönlendirici ‘saygın’ bürokratlar yer alıyor... Hemen altta, güçlerini artırmaya çalışan yatırımcı işadamları ve siyasetçiler var. En alta indiğimizde ise operasyonel yeteneği olan vurucu, işbiririci ‘emekçilerle’ karşılaşıyoruz. Tabii bir de yatırımcı ile emekçi arasındaki bağı kuran profesyonel üreticiler/ yöneticiler söz konusu. Son yakalanan emekli general Levent Ersöz veya eski emniyetçi İbrahim Şahin bu kategoriden... Her ikisi de istihbaratçı. Çünkü istihbari bilgi bu suç dünyasının yağdanlığı işlevini görüyor. Bu sayede şantajın ve cinayetin yolu açılıyor, para kanalları çalışabiliyor ve öngörülebilir bir ‘üretim’ gerçekleşiyor...

Bu alternatif dünya Türkiye’deki rejimin esas niteliklerinden biridir... Bugün ilk kez toplum kaçınamayacağı bu gerçeğe karşı karşıya. Şimdi yüzleşme zamanı...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbakandan kuşkulananlara

Etyen Mahcupyan 27.01.2009

Başbakan çok gaf yapan biri... Ama aynı zamanda siyaseti iyi bilen biri. Bize gaf gibi gelen birçok sözü, gerçekte bizlerdeki siyaset bilgisi eksikliği nedeniyle öyle gözüküyor. Bu başbakanın partisini epeyce sığ sulara yürütmeye çalıştığını gözardı edenler, hükümetin karşı karşıya olduğu ‘gerçek’ dünyayı algılamakta zorlanabilirler. Bu dünyada asıl gücü elinde tutanlar dindarların, bırakın iktidar olmasına, kamusal alana çıkmasına bile razı değil. Başbakan ve arkadaşları kâğıt üzerinde çok yetkili gibi gözükebilirler, ama unutmayın

ki Cumhuriyet rejiminin 'geri' ve 'cahil' olarak damgaladığı, ideolojik gerekçelerle horlayıp siyaseten gayri meşru ilan ettiği insanlardan söz ediyoruz. Dolayısıyla Meclis'te kaç kişiye sahip olduğunuzun bir önemi yok. Temsil yeteneği son derece zayıf olmasına karşın, sırf rejim tarafından kayırıldığı için kendini iktidar olarak sunabilen, hatta ulusal çıkarların doğrudan öznesi olduğunu savunan bir kesimi de 'yönetmeniz' gerekiyor.

Öte yandan hükümet bizlerin istediği gibi davrandığında da içimiz rahat değil... Muhakkak takiye yapıldığını düşünüyor, öküzin altında buzağı arama pratiğinin bir tür bilinçlilik olduğunu sanıyoruz. Oysa itiraf edemesek de bugün ülke Özal'dan bu yana en reformcu, en demokratik anlayışlı ve en çağdaş hükümetle karşı karşıya. Ergenekon dava sürecine siyasi irade desteği veren, Hrant'ın katliyle ilgili Başbakanlık Teftiş Kurulu Raporu'nu onaylayarak merkezdeki bürokratların soruşturulmasını sağlayan bir başbakan var. Dahası bu, Kürt olmadığı halde Kürtçe konuşmayı bir samimiyet belirtisi olarak da hayata geçiren ilk başbakan.

Türkiye'nin geldiği yolu anlamak için zaman içinde yaşadıklarımızı geriye doğru sarmak lazım. Örneğin Kürtçenin özgürlüğünün Anadolu halkının doğal haline tekabül ettiğini teslim etmek lazım. Çünkü aynen Türkçe, Rumca ve Ermenice gibi, bu dil de yöreye göre etnik kimliği aşan, Anadolu'nun kültürünü harmanlayan bir birleştirici unsur. Bu dilin yasaklanması bizzat Anadolu'ya, binlerce yılın günümüze miras bıraktığı bir medeniyete ihanet...

Ne var ki henüz kısa bir süre önce Diyarbakır Belediye Başkanı iki dilli bir öykü seçkisi, Sur Belediye Başkanı ise yine iki dilli bir organ başışı broşürü yayımlamaktan yargılanmaktaydılar. Gerekçe "Türk Harflerinin Kabulü ve Tatbiki Hakkındaki Kanun'un koyduğu yasaklara aykırı hareket" etmeleriydi. Düşünün ki bu ülkede yasalar harflerin bile etnik kökeni olduğuna inanıyor ve 'Türk harflerinden' söz edebiliyor. Yetmiyor, Türk harflerinin kabulünün kendiliğinden Türkçe dışındaki dilleri suç haline getirdiğini varsayıyor. Buna hukukta 'insan hakları ihlali' deniyor, ama Anadolu kültüründe hak ettiği yargı 'insan olamamadır'.

Bir ülkede hukuk anlayışının insanlıktan nasip almaması, yargıyı rejimin aracı haline getirir ve o noktadan sonra 'hukukun izanı' da kalmaz. Nitekim 2006 yılında bir PKK'lının cenaze törenine katılan 18 yaşından küçük bir gencin davası, bu anlayışı net bir biçimde sergiliyor. Bu gence 'Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nu ihlal ettiği için verilen altı yıllık ceza, Yargıtay'dan dönmüştü... Çünkü Yargıtay Ceza Genel Kurulu bu kişinin ayrıca örgüt üyesi olmakla da suçlanmasını istedi ve nitekim 'hukuksal' sürecin sonunda ceza 13,5 yıla çıkarıldı.

Böylesine ağır bir hükmün dayandığı maddeyi merak edebilirsiniz... TCK 220/6'nın bir fıkrası şöyle bir ibareye sahip: "Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi ayrıca örgüte üye olmak suçundan cezalandırılır." Buradaki mantık suç işlediği sabit olan birinin, bunu örgüt 'adına' yapması halinde kendiliğinden örgüt üyesi olarak görülmesi gerektiği. Maddenin dayandığı varsayım ise, herhangi bir suç işlenmemiş olsa bile, 'suç örgütü' olarak tanımlanan örgütlere üyeliğin suç olduğu...

Bu mantığı yadırgamayabilirsiniz... Ancak uygulama olayın asıl rengini ortaya koyuyor. Çünkü suç işlemiş birine ek suç yüklemenin öncesinde, suçsuz olana suç yüklenmesine cevaz veren bir anlayış geçerli. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun itiraz gerekçesi, Kürtçenin seçmeli ders talebini, kimliğe 'Kürt' yazdırılması isteğini, hatta yöresel kıyafetler giyilmesini bile suç örgütüne üyelik olarak tanımlamakta.

Kısacası asıl suç sayılan şey Kürt olmanın kendisi... Bir Kürt'ün Kürt olmak istemesine bile tahammülü olmayan, PKK'nın varlığından hareketle bütün Kürtleri kendiliğinden suçlu kılmaya çalışan bir devlet anlayışı bu.

Ve dindar kesimden gelen, rejimin ideolojisi açısından alaşağı edilmesi gereken bu başbakan, böyle bir

ortamda Kürtçe konuşuyor, devlet televizyonunda Kürtçe yayın başlatıyor. Başbakanı beğenmek zorunda değiliz... Yaptığı gafı da görmezden gelecek halimiz yok. Ama hukukun izan eksikliği yaşamasına, rejimin cumhuriyet kavramına yabancılaşmasına, bu topraklarda insanlığın unutulmasına bunca yıl razı geldikten sonra, şimdi çıkıp başbakanın dindar kimliğini bahane ederek 'kuşku' beyan etmek de tek kelimeyle gülünç...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cehalet

Etyen Mahçupyan 28.01.2009

Neredeyse bin yıldır Müslümanları taşımış olan ve son birkaç yüzyıl içinde Müslüman bir çoğunluğa sahip bir toprak parçasının, bugün bu inancı sanki yabancı bir ideoloji imiş gibi sorunsallaştırması açıklanmaya muhtaç. Bu durum Cumhuriyet'in 'tahrip' yeteneğini de ortaya koyuyor... Yeninin yaratılmasının eskinin yıkılmasını gerektirdiğine inananlar için bu durum belki de olması gerekeni ifade etmekte. Ama şikâyet edilen Müslümanlığın esas olarak söz konusu 'tahrip' sonrasında yaşanmış bir şekillenmeye tekabül ettiğinin de görülmesinde büyük yarar var.

Bugün bazılarının Müslümanlara atfettiği cehalet ve tutuculuk aslında bundan yüz küsur yıl önce ideolojik olarak kurgulanmış bir tespitti. Bu topraklarda cehalet ve tutuculuğun eksik olmadığı açık olsa da, bu durumun vebalini Müslümanlığa yüklemek son derece zor... Çünkü geleneğin içinden bakıldığında hayat tarzı ve algılaması olarak, esas kritik faktörün hangi dine mensup olduğu değil, 'köylülük' olduğu görülür. Buradaki 'köylülük' ise nispeten kapalı ekonomik bir düzende yaşanmasıyla ve sosyokültürel açıdan bir tür tecrit olmuşluk haliyle bağlantılıdır. Diğer bir deyişle bu topraklarda cehaletten kurtulma eğitimle değil, doğal sosyokültürel çevre dışındaki dünyaya zorunlu entegrasyon sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Böylece on yıllara uzanan bir süreçte doğu/batı, kentli/köylü ikilemleri yaşandı. Batılı ve kentli olanlar dış dünyaya sağladıkları uyum sayesinde bir anda kendilerini modern ve çağdaş payesi ile taçlandırıdılar. Toplumun bu kesimindeki kanaat önderlerini etkisi altında tutan materyalist ve pozitivist yaklaşımlar, ilerlemeci bir değişim tasavvuru yaratırken, söz konusu aydınlara da toplumu eğitime misyonu yükledi. Böylece Türkiye'de aydın olmak, cahil toplumu önceden bilinmekte olan geleceğe taşıma görevini ima etti. Cumhuriyet'in ilk yirmi yılı söz konusu anlayışın rakip tanımaz yükselişine tanık oldu.

Ne var ki bu devletçi misyonerliğin yeterince kendine güvенеbilmesi sağlam bir ideolojik zemini gerektirmekteydi. Diğer bir deyişle adaptasyon veya entegrasyon gibi süreklilik ve çokluluk ima eden kavramlar, aydınlara ve devlete gerekli siyasi meşruiyeti vermekten uzaktı. İstenen şey yönetenle yönetileni, bilenle bilmeyeni, ilerici ile gericiyi sorguya mahal bırakmayan bir biçimde ayırt eden bir ölçüttü... Böylece laikliğin ayırıcı ve ayırmacı bir kavram olarak yönetimsel dile egemen olması anlam kazandı. Toplumu laik olanlar ve olmayanlar olarak bölmek, laik olmayanların da 'Müslüman' olarak tanımlanmasını gerektirdi. Çünkü laik olmayanların durumunun açıklanması ve niçin laik olmadıklarının kanıtlanması istenmekteydi. Öyle ki bu kanıtlama Müslümanları ülkenin ilerlemesinin önünde bir engele dönüştürürken, laikliği de siyasetin ve yönetimin meşruiyeti haine getirdi. Böylece laiklik ve Müslümanlık karşıt kimlikler gibi konumlandılar ve laikliğin kendisi bir tür inanç haline geldi...

Bu süreç laikliği güdükleştirmekle kalmadı, dindarların adaptasyon yeteneklerine de büyük bir darbe vurdu.

Dindarlığın utanılacak bir durum, kurtulunması güç bir cehalet, hurafelerle dolu bir zihin ima etmesine paralel olarak, Müslümanlık entelektüel açıdan kamusal alandan çekildi. Dinî konularda ve dindarlıkla dünyeviliğin nasıl bağdaşması gerektiği üzerine düşünme ve tartışma geleneği bir anda buharlaştı. Bu fikrî alanı teşvik eden eğitim kurumları ise kapatıldı. Cehaleti gidermek isteyen cumhuriyetçi kadrolar, bunu tartışmayı yok ederek ve insanları derinliği olmayan bir laikliğe mahkûm ederek gerçekleştireceklerini sandılar. Ne var ki bu durum cehaletin ta kendisiydi ve nitekim laiklik kibirli bir taşıyıcı gibi günümüzde de bu işlevini sürdürmekte.

Oysa geçen yüzyılın ilk çeyreğindeki tablo çarpıcı bir duruma işaret etmekteydi. O dönemin en hızlı laiklerinden ve sonraki dönemin ödün vermez kemalistlerinden Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, henüz kariyerinin başında bir araştırmacıyken İslami aydınların yayınladıkları dergileri taramış ve hayal bile edemediği bir entelektüel zenginlikle karşılaşmıştı. Aralarında bizzat devletin dinî örgütlenmesinin ileri gelenlerinin de olduğu geniş bir kesim, dinde reformu, modernliği, yaklaşımakta olan yeni dünyayı tartışmaktaydı. Hıfzı Veldet namuslu bir aydındı... Bunları yazdı... Ömrünün sonuna doğru bu tespitlerini unuttu mu bilemem ama benim gibi birçok insan o entelektüel canlılığı bu tespitler sayesinde öğrendi. Karşımızda apaçık bir modernlik ve zihinsel derinlik vardı... Cehaletin dinle ve dindarlıkla ilgisinin olmadığını gösteren bu tablo, asıl cehaletin klişelere mahkûmiyet olduğunu da ortaya koyuyordu.

Bugün de Türkiye’de çok cahil var... Ama bunlar sanıldığı gibi eğitimsiz oldukları için değil, herhangi bir ideoloji körü körüne bağlı oldukları için cahiller. Dolayısıyla da özellikle eğitimliler arasında cahillerin oranı son derece yüksek... Çünkü ister dindarlık, ister laiklik eğitiminden geçilsin, o eğitimin zihniyeti otoriter kabulleri ima ediyorsa maalesef oradan sadece cehalet çıkıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güz Sancısı’ndan Ergenekon’a

Etyen Mahçupyan 30.01.2009

Bugünlerden gösterimde olan *Güz Sancısı* filminin senaryo çalışmasına başladığımızda henüz ‘Ergenekon’ yoktu... Özel Harp Dairesi’ni ve onun Türkiye ve Kıbrıs’taki uzantılarını biliyorduk, ama bu operasyonel birimin nasıl bir stratejik siyasetin yürütücüsü olduğunu tam olarak kavramamıştık. Gene de bu ülkede istihbarat geleneğinin suç örgütlenmeleriyle iç içe geçtiğine ilişkin birçok ipucu ortalıkta dolaşıyordu. Nitekim biz senaryo üzerinde uğraşırken Rıdvan Akar’ın *6/7 Eylül* belgeseli ve Dilek Güven’in aynı konudaki çalışması yayımlandığında bu arka plana biraz daha nüfuz etme şansı doğdu. Kıbrıs’ın bahane edilmesiyle hayata geçen bu vandalizm, sorumlu generalin de itiraf ettiği üzere ‘başarılı’ bir Özel Harp organizasyonuydu. Olayın hemen öncesinde ‘Kıbrıs Türktür’ cemiyetinin şubeleri bir anda artmış, gençlik tahrik edilmiş, Taksim’de Yunan gazeteleri yakılmıştı. Derken Selanik’teki Mustafa Kemal’in gençliğinin geçtiği eve basit bir bomba atılarak bir camın kırılması sağlanmıştı. Dönemin *Ekspres* gazetesi bomba olayından hemen sonra yaptığı on misli baskıda nasıl elde ettiyse, söz konusu evin ‘bombalanmış’ fotoğrafını da vermekteydi...

Radyo’nun kışkırtıcı dili sokaklara yansırken, İstanbul’a doğru kamyonlarla insan gelmekteydi... Hepsinin ellerinde bir örnek sopalar vardı. Geldiklerinde yirmili otuzarlı gruplara ayrıldılar, önlerinde şehri bilen birileri vardı. Zaten gayrimüslimlerin evleri ve işyerleri tespit edilip işaretlenmişti. Bir gece içinde 4000 işyeri ve 1000 eve girilip, her şey tahrip edildi. Polis sadece seyrederken, sadece bir saatlik mesafede olan askerden de herhangi bir engelleme çabası çıkmadı.

Ama günümüze de ışık tutan bazı detaylar, gerçek organizasyonun kapsamı hakkında daha iyi fikir vermekteydi. Güven'in çalışmasındaki tanıklardan olan emekli bir polis, o gün sokakta kendi tanıdığı ve hapisanede olmaları gereken birçok suçluya rastladığını anlatmıştı. Demek Teşkilat-ı Mahsusa geleneği devlet operasyonlarının insan malzemesini sunmaya devam ediyordu. İlk kez 1915'te denenen bu suçlu kullanma taktiği, anlaşılan verimli olmuş ve standartlaşmıştı. Öte yandan belki de zaman içinde istihbarat teşkilatları ile suç örgütleri arasında gerçek bir farklılık da gözlemlenmediği için, bu işbirliği 'doğal' hale gelmişti. Bir başka ilginç detay ise olayların hemen akabinde kurulan mahkemenin başyargıcı Fahri Çoker'in anılarından okunabilmekteydi... Çoker mahkeme süreci içinde birçok delil ve belge elde etmiş, ama her nedense bunların kullanılmasına 'izin' verilmemişti. Demek ki yargının da üzerinde olan bir başka yürütme daha vardı... Devleti koruyan, devletin suçunu gizleyen ve böylece devletin suç işlemesini koruma altına alan bir güç...

Günümüzle olan bu paralellikler Ergenekon denen ağın aslında devletin suç üreten ve suç üreterek iktidar alanı yaratan bir işlevi olduğunu ima ediyor. İşin vahim tarafı, bu durum bazı 'kötü adamların' işi değil, devlet sistematığının doğal bir parçası. Rejimin savunulması aslında bu yapıyı bir bütün olarak korurken; söz konusu odağın genel tarihsel stratejisi de rejimi pekiştirmeyi hedefliyor.

Öte yandan tarih, devletin içinde çöreklenmiş olan bu Ergenekon çizgisinin ana hedefinin gayrimüslimler olduğunu açıkça göstermekte. 1894, 1909 ve 1915 kıyımları, 1926 ve sonrasındaki vatandaşlık yasaları, 1934 Trakya olayları, 1942 Varlık Vergisi, 1955'deki 6/7 Eylül vandalizmi, 1963 kararnamesi ve 1972 sonrasında günümüze kadar gelen vakıf malları müsadereleleri... Hedef belli: Gayrimüslimler bu topraklardan gitsin, ama mallarını da 'bize' bıraksın...

Devlet azınlıkları tanımlamayı, ayrıştırmayı ve dış konjonktürün izin verdiği her fırsatı kullanarak 'buharlaştırmayı' temel düstur haline getirmiş gözüküyor. Devletin yasaları ile sokağın vahşeti arasında sıkışan gayrimüslimlerin 'kendiliğinden' gitmeleri muhtemelen tercih ediliyor ama gitmeyenlerin de nasıl gönderileceği biliniyor...

Bugün Ergenekon diye adlandırdığımız son nokta, aslında günümüzün Teşkilat-ı Mahsusa heveslilerinin tüm toplumu azınlıklaştırma isteklerinin uzantısıdır. Göstermelik bir demokrasiden, gerçek bir demokratik sürece doğru adım atmakta olan Türkiye'de, bu gidişatı durdurmak, vesayet rejimini pekiştirmek, devlet üzerinden rant ve iktidar üretme koşullarını sağlamlaştırmak ve bu uğurda suçu doğallaştırmak üzere çıkılan bir yol bu...

Bu kez ellerinde bir örnek sopalar yok, ama numaraları aynı bıçakla kazınmış silahlar var... Evlerimizin üzerinde haçlar yok, ama listelerde adlarımızın üzerinde çarpılar var...

Ama bir fark da var... Bu kez mahkeme elindeki belgeleri kullanıyor. Ve her belge bizleri en az yüz yıl öncesine kadar geri götürerek, içinde yaşadığımız sistemin 'ruhunu' ortaya koyuyor. Toplumun tümüne 'gitsin' diyemeyenler, rejimi koruma kisvesi altında toplumu iktidarsızlaştırmak istiyorlar.

Ergenekon ideolojik bir vandalizmdir... Toplumun iradesinin, isteklerinin ve vicdanının yağmalanmasıdır. Ama bu kez durumun farkındayız ve söz konusu geleneği tümüyle bertaraf etme gücümüz var.

Ergenekon, yüzde 50 ve AB

Etyen Mahçupyan 01.02.2009

Seçimlere yaklaşırken Ergenekon davasının kritik önemi daha da artmış durumda. Bunu bazı eski genelkurmay başkanlarının konuşmaya başlamasından da anlıyoruz. Şimdiye dek tartışmanın dışında duran bu emekli generaller, Ergenekon davasında kritik eşiğin geçildiğinin farkındalar. Bir geriye dönüş yaşanmayacağı giderek belli olurken, bu dava siyasetin doğrudan yaşandığı, tarafların karşı karşıya geldiği bir kamusal alan haline geldi. Artık seyirci kalmanın maliyeti daha yüksek...

Bunun aşikâr nedenlerinden biri ise kamuoyunun söz konusu davaya verdiği önem. GENAR'ın 9-19 ocak tarihleri arasında tüm yurttaki kapsamlı anket çalışmasına göre, Türkiye'nin en önemli sorunları listesinde her zaman başı çeken 'ekonominin' hemen altında bu kez 'ergenekon' var. Küresel krizin yaşanmakta olduğu bir dönemde ekonomiyi en büyük sorun olarak görenlerin yüzdesi ise geleneksel olarak bu şıkkın aldığı yüzdenin epeyce altında: yüzde 31. Buna karşılık Ergenekon rakipsiz bir biçimde yüzde 23 ile ikinci sıraya oturmuş. Daha da önemlisi Ergenekon davasını nasıl yorumladıkları sorulduğunda denekler iki büyük gruba ayrılmış: yüzde 71 bunu devletin temizlenmesi, yüzde 28,5 ise muhalefetin bastırılması olarak görüyor. Diğer bir deyişle Ergenekon davasının önemi ve içeriği açısından toplumda epeyce net bir konsensüs oluşmuş durumda.

Bu durum CHP gibi davaya karşı çıkan bir partinin büyümesine de oylarını koruyabileceğini gösteriyor. Ancak dava sürecinin sahipliğini yapmakta olan AKP'nin oylarını daha da yükseltebileceğini de ortaya koyuyor. Nitekim hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde, "bugün yerel seçimler olsa kime oy verirdiniz" sorusuna gelen yanıtlar, yaklaşık yüzde 22 olan kararsızlar ve oy vermeyecekler de dikkate alındığında şöyle dağılmakta: AKP yüzde 47,5, CHP yüzde 23 ve MHP yüzde 12,5.

Seçimlere kadarki sürede AKP oylarının yükselme ihtimalinin düşme ihtimalinden daha fazla olduğunu ima eden bulgular ise daha ilginç. Örneğin AKP iktidarının başarılı olduğunu düşünenlerin oranı yüzde 57,5. Farklı konulara ilişkin başarı sorusuna göre ise hükümet sosyal yardım alanında yüzde 60,5'tan ekonomi alanında yüzde 49'a uzanan bir yelpazede başarılı bulunmuş. Belki daha da önemli olarak, AKP'yi her alanda başarılı bulanların oranı kasım 2008'den bu yana yükseliş gösteriyor... Diğer bir deyişle iktidarın performansını beğenenlerin oranı, şu an için ona oy vereceklerden daha fazla ve bu oran artan bir trende sahip. Aradaki farkın ise hükümetin kimliğine karşı 'alerjili' olanlardan kaynaklandığı tahmini yapılabilir. Yaklaşık yüzde 10 olan bu farkı kaba bir yorumla, laik kesimin AKP'ye oy vermeyi düşünmese de hükümeti beğenen kesimi olarak değerlendirmek mümkün.

İşte Ergenekon davasının ilerlemesinin ve devletin temizlenmesine yönelik hükümet iradesinin önemi de burada. Çünkü seçim tarihi yaklaştıkça bu dava partiler arası gerilimin merkezine oturacak. Her ne kadar seçimler 'mahalli' yönetimler için olsa da, bu kez tercihler geleceğe dönük ideolojik eğilimleri yansıtacak. Dolayısıyla aynen temmuz 2007'de olduğu gibi, AKP'nin devlet reformunu ima eden tutumu muhtemelen son noktada laik kesimden belirli bir yüzdeyi kendisine çekecek.

Bu durumda iktidar partisinin yüzde 50'nin üstüne çıkması beklenebilir. Söz konusu eğilim psikolojik algılamalar açısından da doğrulanmakta. Örneğin Cumhurbaşkanı Gül'e ve Başbakan Erdoğan'a 'güven' oranları sırasıyla yüzde 68 ve 57,5. Buna karşılık Bahçeli ve Baykal için aynı oranlar sırasıyla 34,5 ve 25,5. Dahası bu oranlar kasım 2008'den bu yana Gül ve Erdoğan için yükselirken, diğerleri için düşüyor... Nihayet şunu da

ekleyelim: "Kimi kendinize yakın bulursunuz" anlamına gelen bir soruya verilen yanıtlar Erdoğan'ın kişi olarak da rakipsiz olduğunu ortaya koymakta: Bahçeli ve Baykal tercihi yüzde 14 iken, Erdoğan'ınki yüzde 44... Bu son sonuç CHP'ye oy vereceklerin en az üçte birinin Baykal'dan haz etmediğini göstermesi açısından önemli ve seçim anında olabilecek kaymaları ima ediyor.

Sonuç olarak GENAR anketi MHP'nin yüzde 12-15 arasında sabitlendiğini; ancak AKP ile CHP arasında ilginç bir rekabetin bulunduğunu ortaya koymakta. Eğer ekonomide ve Ergenekon davasında anlamlı adımlar atılabilirse AKP oylarının yüzde 50'yi aşması beklenebilir. Hele Baykal Ergenekoncuların avukatlığını devam ettirecek olursa, bir AKP zaferi kaçınılmaz olacaktır.

Bu arada GENAR anketinden birkaç not daha sunalım... Son dönemde 'mahalle baskısı' diye sunulan dindar kesimin laikler üzerindeki etkisini irdeleyen soruya gelen yanıtlara göre, AKP iktidarının altı yılında kişisel hayatında baskı gördüğünü söyleyenlerin oranı sadece yüzde 1... Bu arada ülkede AB ilgisinin ne durumda olduğunu merak edenlere de iletelim: AB'ye 'evet' oranı hâlâ yüzde 66! Yani toplumda AB değerlerinden uzaklaşma isteği gözüküyor. Belki de şu an için AB sürecinin somut taşıyıcılığını Ergenekon davası yapmakta ve devletin temizlenmesi ile birlikte zihnimizdeki 'Avrupalılık niyeti' daha da berraklaşmakta...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir yerel lider

Etyen Mahçupyan 03.02.2009

Yaklaşan seçimler kamuoyu anketlerinin değerini de bir anda artırdı. Aslında bunun 'yerel' yöneticilerin seçimi olduğu düşünüldüğünde, genel siyasi eğilimlerin ve algılamaların çok önemli olmaması beklenirdi. Ama bu kez durum farklı... Ergenekon dava sürecinin gölgesinde yaşanan bu süreç, Türkiye'yi nasıl bir geleceğin beklediğini de ima edecek. Çünkü bütün belediye başkanlıkları bir yana, en kritik sonuç AKP'nin toplam olarak ne kadar oy alacağı. Eğer bu oran yüzde 50 civarında olursa, Ergenekon ağının üzerine gidileceğini, sivil/asker ilişkilerinde yeni bir denge oluşacağını ve AB yolunda daha rahat ilerleneceğini tahmin edebiliriz.

Böyle bir sonucun sağlanması ise sadece siyasi değerlendirmelere ve hükümetin atacağı adımlara bağlı olmayacak. İşin içinde bir de psikolojik faktörler var... Böylesine büyük kırılmaların, geleceği belirleyecek iktidar paylaşımlarının eşliğinde liderlik son derece önemli bir faktör haline geliyor. İki gün önce sözünü ettiğim GENAR anketinin hangi lideri kendimize 'yakın' bulduğumuza ilişkin sorusuna dönersek, Erdoğan zaten rakiplerinin epeyce önünde. Baykal ve Bahçeli'nin oyu yüzde 14 iken, Başbakan'ınki yüzde 44...

Ama bu Davos'tan önceydi! Erdoğan'ın naklen yayımlanan basın toplantısında Peres'in kendine fazla güvenen tavrına verdiği diplomasi dışı yanıt ve ardından sözü kesildiği için toplantıyı terk etmesi ibreyi bir anda yerinden oynattı. Nitekim hemen o gün yapılan bir telefon anketinde Başbakan'ın tavrını olumlu bulanların yüzde 80'e tırmandığı anlaşıldı. Bu oranın kalıcı olması beklenemezse de, Erdoğan'ın şu an için rakiplerine karşı ezici bir psikolojik üstünlüğü olduğu söylenebilir.

Birçok yorumcu bu olağanüstü desteğin Türkiyelilerin milliyetçiliği veya ulusal kibri ile açıklanabileceğini düşünebilir. Gerçekten de böyle insanların bu topraklarda epeyce çok olduğu açık. Ama Erdoğan'ın çıkışı tamamen farklı zihniyette, kendilerini milliyetçiliğe karşı konumlayan insanların da desteğini aldı. Çünkü son

dönemde yaşanan zihni dönüşümler, bir örneğini Obama'ya verilen destekte ve onun yarattığı beklentide de gördüğümüz üzere, ahlaki zemine dayanan yeni bir siyaset dili talebine tekabül ediyor. Ulus-devletlerin ahlaki bir yana bırakan veya onu çıkarıcı bir bakışla manipüle eden tavrının doğru olduğu fikrinden giderek uzaklaşıyoruz. Ulus-devletlerin insanı hiçe sayan soğuk faydacı mantıklarının sadece husumet, çatışma, acı ve ölüm getirdiğini görmezden gelemiyoruz. 'Milli değerlerin' ardına gizlenen siyasetlerin insani olanı unutturduğunu fark ediyoruz...

Tam da bu noktada Erdoğan'ın tavrı milli olana karşı insani olanı temsil ettiği için önemlidir. Bu belki de derinliği olan bir siyasetin dışı vurumu değildi... Ama kişilikten kaynaklanan bir tepkiselliğin ötesinde samimi bir kaygı da yansıtıyordu. Dahası Erdoğan bu tutuma Davos'a gidişinden çok daha önce gelmişti. Nitekim Türkiye'nin arabulucu olabilme yeteneğini, Gazze'de yaşananların ışığında elinin tersiyle itmekten çekinmemişti. Arabulucu olabilmek belki Türkiye'nin 'milli çıkarları' açısından daha makbul bir durumdu. Ama insani olanı görmezden gelmeyi ima eden bu tutumu taşımak Başbakan'a zor geldi.

Bugün Erdoğan etkisi ülke sınırlarını zorlayan bir lider görünümünde... Ama hâlâ 'yerel' bir siyasetçi. Çünkü doğru tutum ve tavrı henüz doğru bir dille bütünleştirebilmiş değil. 'Siz' öldürmeyi bilirsiniz diyebiliyor. 'Siz' kelimesini kullanırken, kimi kast ettiğini belirginleştirmek zorunda olduğunu düşünmüyor. Acaba bu 'siz' denenler Yahudiler mi? Karşı çıktığını söylediği antisemitizmin kıyısında mı geziniyor acaba Başbakan da? Öte yandan pek gecikmeden duyduğumuz gibi, eğer 'öldürmeyi bilen' bir 'siz'den söz edilecekse, aynı lafın Erdoğan'a karşı da kullanılacağını öngörmek o kadar zor değil... Aksi halde Filistinli çocukları hissederken, Kürt çocukları hissedemediğiniz anlamı çıkar.

Erdoğan'ın 'benim milletim sünepe değildir' türünden lafları da henüz yerel bir siyasetçi olduğunun nişanesi. Yoksa Başbakan bazı 'milletlerin' sünepe olduğunu mu düşünmekte? Bu tür bir dil, sizi farkında bile olmadan ırkçılığın sularına taşır. Etnik ve dinsel kimliklerin, 'milletlerin' iyi veya kötü özelliklerini vurgulamak, ancak yerellikten kurtulamamış, hamaseti siyaset sanan popülizan liderlerin sözel refleksini yansıtır. Ve bu refleks, hemen her zaman gizli ve 'yumuşak' bir ırkçılığı ima eder.

Erdoğan'ın bir bölge lideri ve dünya siyasetçisi olarak geleceği parlak... Çünkü ahlaki ve adaleti unutmayan, samimiyetten feragat etmeyen bir kişiliği var ve bunu korkusuzca siyasetin içine salmakta tereddüt etmiyor. Dünyamız bu tür siyasetçilere aç... Ama bir şartla: Sözün nüanslarının farkında olmaları, milli bakışın tevazuu engellediğini görmeleri koşuluyla. Başbakan'a naçizane tavsiyemiz 'biz' ve 'siz' kelimelerini söz dağarcığından çıkarmasıdır. Bunlar 'ben' ve 'sen'den çok daha tehlikeli kavramlar... Kişiyi yerelliğe mahkûm eden ideolojik prangalar...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir devlet mesleği

Etyen Mahçupyan 04.02.2009

Devlet olmanın getirdiği en önemli avantaj vatandaşın ancak küçük ölçekte yapabildiklerinin tüm ülkeyi etkileyecek ölçekte yapılabilmesidir. Gerçi devlet teorisi üzerine uğraşanlar bu faaliyet alanlarından birinin de cinayet işlemek olduğunu muhtemelen hesaba katmamışlardı ama devletin şiddet tekeline sahip bir örgütlenme olduğunu da teslim etmişlerdi. Nitekim bu toprakların egemen devletleri de bu 'avantajı' fazlaca

kullandılar ve bunun bir geçim kaynağı olarak vatandaşa sunulabileceğini de keşfettiler. Böylece devlet cinayetleri bu topraklarda bir imtiyaz alanı haline geldi. Birtakım kişilerin kendine has suç örgütlenmeleri formatında devletle bütünleşmelerini ifade eden söz konusu faaliyetler, zaman içinde kendi hiyerarşisini, geleneğini ve hatta ritüellerini oluşturdu. Birçok insan meslek olarak bu alanda 'iş' tuttu, zengin oldu, ailesine makbul bir isim bıraktı...

Cinayetin devlet eksenli bir meslek alanı olarak temayüz etmesinin geçmişi, aslında modernleşme maceramızla çakışır. Çünkü bu işlerde asgari bir disiplin, merkeziyetçilik ve denetleme şarttır. Aksi halde örgütlenmenin kalıcılığı sağlanamazken, suç etrafında bir rant piyasası oluşturma imkânı da boşa harcanmış olur.

Nitekim modernleşme bu alanda 'rasyonel' örgütlenmeleri mümkün kılarken, ideolojik açıdan müdahale edilmesi gereken sorunlar da üretmişti. Osmanlı'nın son dönemlerinde yaşanan millileşme hareketleri devletin ilk kez büyük organizasyonların cazibesine kapılmasına neden oldu ve ilk sınav 1915'te verildi... Hapishanelerden çıkarılan suçlulardan, 'meslekten gelen' katillerden de yararlanılarak oluşturulan Teşkilat-ı Mahsusa Ermenilerin tehcirine 'nezaret' ederek, kendisinden beklenen 'iş'i yaptı. Ermeni kaynakları zaman aralığını 1923'e kadar genişleterek 1,5 milyon kişinin öldüğünü iddia etti, ama sadece o yıla indirgendiğinde de kabaca 1 milyon rakamı telaffuz edilmekteydi. Cumhuriyet rejimi bu iddiaya bir müddet sessiz kalsa da, tartışmayı görmezden gelmenin devletin milli çıkarları aleyhine olduğunu anlamıştı. Öte yandan 'kimseyi öldürmedik' türünden karşı çıkışların siviller vasıtasıyla yapılması teşvik edilse de, gerçeklikten bu kadar uzak bir beyanın devlete yakışmayacağı ve ciddiye alınmayacağı da belliydi. Dolayısıyla muteber bir Dışişleri mensubuna yazdırılan bir kitapla, ölü sayısının 400 bin olduğu itiraf edildi. Bu muhtemelen asgari rakamdı ama önemli olan devletin gayri resmî bir biçimde de olsa, kendi örgütlediği suç şebekesinin 'performansı' hakkında toplumu aydınlatmasıydı.

Benzer bir olayı 1993 sonrasında Güneydoğu'da yaşadık... Birkaç yıl içinde binlerce köy, mezra ve ormanlık arazi yakılıp boşaltıldı. Çok sayıda insan zulüm yöntemleri uygulanarak yerinden edildi. Yapanlar bir suç örgütü değildi... Bu kez başrolde Jandarma vardı. Ama yaşananların bilançosu benzer bir siyasi tartışmaya neden oldu. Kürtlerin sözcüleri ve sivil toplum örgütleri 3 milyon kişinin zorla yerinden edildiğini öne sürmekteydi. Devlet yine bir süre buna kulaklarını tıkadıysa da, dış dünyanın da aynı rakamı kullanmaya başlaması karşısında bir adım atmak zorunda kaldı. Bu kez Hacettepe Üniversitesi aracı oldu ve bilimsel bir çalışma sonucunda gerçek mağdur adedinin 1 milyondan biraz fazla olduğu ortaya çıktı. Böylece devlet dolaylı bir biçimde iddialara yanıt verirken kendi yaptığını da itiraf etmiş oluyordu.

İki olay arasındaki farklılık birincisinde yarı formel ancak aşikâr bir biçimde görevli olan suç örgütlenmesinin, ikinci olayda durumdan yararlanan bir 'girişimci şirketler ağı' gibi çalışmasıydı. Siyasi ortam bölgede iktisadi ve siyasi nüfuzun el değiştirmesine imkân tanıdığı ölçüde, bu 'girişimciler' suç piyasasına dahil oldular. Bu arada hem PKK hem de Jandarma içindeki çeşitli odakların söz konusu imkânlardan yararlanmamaları da tabii ki düşünülemezdi...

Ancak mesele sadece para kazanmak şeklinde özetlenemezdi, çünkü istenen sonuçları yaratmak doğrudan cinayet işlemeyi de gerektirebilmekteydi. Böylece Teşkilat-ı Mahsusa'nın günümüzdeki karşılığı olduğu hissini veren bir örgütlenmeye gidildi. Bu öyle bir teşkilattı ki hem formel olarak devletin merkezi ile irtibatlıydı, hem de formel bürokratik hiyerarşi ile gerektiğinde yok sayılacak kadar gevşek bir bağ içindeydi. Hem devletin memurlarından oluşuyor, hem de devlet memuru olmayanları istihdam ediyordu. İnsan öldürmenin 'işin' kendisi haline dönüştüğü 'departmanlara', aynı zamanda piyasa payının büyütülmesi için uğraşan yönetim kadrolarına sahipti.

Adına kısaca JİTEM denen bu teşkilatın son yıllar içinde 17 bin kişi öldürdüğü bir süredir söylenmekteydi. Devlet yine önceleri sesini çıkarmadı. Sonra belki dolaylı bir bilginin sızmasına razı oldu. Nitekim eski JİTEM mensubu Abdülkadir Aygan, cinayetlerin yüzde 80'inin bu örgüt tarafından işlendiğini, sadece Diyarbakır için rakamın 700 olabileceğini söylüyor. Diğer şehirleri de eklediğimizde toplam siyasi faili meçhul rakamını muhtemelen 5000 civarına çekebiliriz. Bunun bir kısmı formel, bir kısmı enformel ilişki sistemleri içinde halledilmiş...

Sözün kısası gerçek rakamlar devlette var. Eninde sonunda öğreniyoruz... Bazen saygın bir diplomat veya üniversiteden, bazen de böyle daha içerden birinden...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir devlet itirafçısı

Etyen Mahçupyan 06.02.2009

Modern demokrasi teorisi devletin yaptıklarının görünür olmasına dayanır. Buna göre devlet denen şey zaten hükümetlerin yönetiminde ve denetiminde olan bir teşkilatlanmadır ve seçimler yoluyla yeni hükümetler seçmenin mantığı da, söz konusu görünürlük sayesinde meşrudur. Ne var ki doğrudan devletle uğraşanlar tam tersi bir geleneğin kuramını yapmak zorunda kalırlar: Devlet denen kurumlar şiddeti ve belki daha da önemlisi bilgiyi tekelleştirmekte, buradan hareketle iktisadi ve siyasi çıkarlar üretip dağıtabilmektedirler. Öte yandan modern devletler şiddetle bilgiyi bütünleştiren çok verimli bir alan da keşfetmiş durumdadır: İstihbarat. Bu alan bilginin şiddet yoluyla paraya dönüşmesine imkân tanımakta, tıpkı bir holding misali yerel taşeronlarını yaratıp bir 'piyasa' oluşturmaktadır.

Türkiye de nihayet modern bir devlettir ve tabii bu imkânlardan kendini mahrum etmedi. Zaten devletin modern halinin oluşumu da bu tür bir suç teşkilatlanmasının açtığı yoldan nasiplenmişti. Velhasıl Kürt kimliğine sahip vatandaşların taleplerinin siyasileşmesiyle birlikte Güneydoğu kendi başına bir suç piyasası haline gelince, devlet de JİTEM denen girişimci örgütlenmeyi oluşturdu.

Bugünlerde söz konusu örgüte emek vermiş birinin, Abdülkadir Aygan'ın bazı bilgileri toplumla paylaşmasına tanık oluyoruz. Gerçi Aygan bu bilgileri daha önce de kamuoyu ile paylaşmış, hatta bir kitap bile yazmıştı ama devlet yeşil ışık yakmayınca medyamız söylenenleri duymazdan gelmişti. Oysa Aygan tanık olduğu cinayetleri tüm detaylarıyla, isim ve zaman vererek anlatmaktaydı... Bu iddiaların doğruluğunun ortaya çıkmasıyla birlikte Aygan'ın da prestiji arttı ve nitekim bizler JİTEM'in gerçek yüzünü bugün onun sayesinde öğreniyoruz.

Aygan'ın bu gazetede Neşe Düzel'e verdiği bilgiler arasında çok ilginç ve anlamlı detaylar var... Örneğin cinayetlerin nasıl kararlaştırılıp gerçekleştirildiği, kullanılan kişilerin nasıl ortadan kaldırıldığı gibi. Bu arada JİTEM'in Hizbullah'a yönelik hiçbir eylem yapmadığı da dikkatli okuyucunun gözünden kaçmamıştır. Ama muhakkak ki 'asıl' bilgi, söz konusu teşkilatın iç yapısı ve devlet içindeki yeriyile ilgili olanlardır. Örneğin JİTEM mensubu olan suçluların "657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na sokulduklarını", böylece tazminat ve emeklilik haklarına kavuştuklarını anlıyoruz. Bu adım atılırken, söz konusu kişiler resmî evraklarda ölmüş gösterilip, yeni bir adla devlete intisap ettiriliyormuş. Gelin de 'devşirme' geleneğini hatırlamayın! Osmanlı döneminde de halktan insanlar devlete alındığında adları değiştirilir, bir anlamda yeniden doğmuş gibi olurlardı. Tabii devletin

tekâmülü sonucu, geçmişte masum çocuklar üzerinden yapılan devşirmelik de, bugün katillerin devletleştirilmesi ile sonuçlanabiliyor...

Örgütün devlet içindeki yeri de önemli... Aygan'ın anlattıklarına bakılırsa, JİTEM doğrudan Ankara'ya bağlı, Silahlı Kuvvetler'i 'dikey' kesen bir organizasyon şemasına sahip. Yerelde ordu içindeki JİTEM birimleri, o bölgenin en yüksek askerî amirine değil, onu aşan bir biçimde merkezdeki birilerine bağlılar. Dolayısıyla 'normal' askerlerin olan biteni engellemek gibi bir işlevleri olamıyor, çünkü onlar da farklı yollardan Ankara'ya bağlılar ve bu yolların yukarıda nasıl kesiştiğini bilmiyorlar. Böylece ordunun formel dilinde 'JİTEM yoktur' denip durulurken, cinayetler işlenmeye devam ediliyor.

Öte yandan bu teşkilatlanmanın devletin içindeki korunaklı alanlar açısından getirdiği büyük bir risk de yok. Yine Aygan'ın belirttiği üzere bu bir 'hayalet' örgüt... Yani her an buharlaşıp, yerine yenisi kurulabilir ve geride 'arşivlerde' hiçbir iz bırakmaz. İnsan ister istemez başka meselelerde karşımıza çıkan 'arşiv' tartışmasını hatırlıyor. Arşivde kayıt olmadığı için insanların ölmediğini iddia etmek de belki bir tür alışkanlık ama her olay kendi Abdülkadir Ayganlarını maalesef yaratıyor ve cinayeti gizlemek pek de mümkün olmuyor.

Tabii bir diğer tehlike de olayları yürütürken polisin eline düşmek veya deşifre olmak... Bu durumda yargının karşısına çıkmak kaçınılmaz. Ama yine endişe edecek bir durum yok... Aygan'ın yaşadıkları, uygun savcı ve yargıçların bulunabileceğini ve devletin suç işleme imtiyazının 'hukuki' bile kılınabileceğini ortaya koyuyor. Nitekim çok zorda kalırsa alt kademeler mahkemelere çıkıyor ama yukarıdakilere hiç bir şey olmuyor.

Bu tablo JİTEM'in ne olduğunu bütün çıplaklığıyla göstermekte. Nitekim Aygan da söyleşide son söz olarak şöyle demiş: "Zaten JİTEM Ergenekon'un bir parçasıdır." Böylece mesele daha da berraklaşıyor... Anlaşılan JİTEM devletin sokağa taşmış olan hayaletinden fazlasını ima ediyor. Bu örgüt bize görünür olmayan, ama şiddet ve bilgi tekelinin üzerine oturan asıl devletin vurucu kolu. Görmediğimiz için 'derin' dediğimiz o devletin 'içi'...

Böyle devlet yapılanmalarını tanımak ancak içerden bilgi almakla mümkün. Bu nedenle Abdülkadir Aygan'ın hayat hikâyesi ve tanıklıkları çok önemli. Çünkü o bir devlet itirafçısı...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Baykal'ın sırrı

Etyen Mahçupyan 08.02.2009

Seçimler yoluyla iktidarları değiştirme eğilimi yerleşik hale geldiğinden bu yana modern dünyada kabaca iki tür siyasi parti ortaya çıktı. Bunlardan birine 'kitle partisi' dendi. İktidara gelmeyi amaçladığı ölçüde, halkın duyarlılıklarına sahip çıkan, dolayısıyla çoğu zaman pragmatik ve eklektik bir yapı arz ettiler. Diğerine ise 'ideolojik parti' dendi. Alacağı oy oranından ziyade savunduğu pozisyonu önemseyen, siyasete marjinal de olsa bir tutarlı bakış getirmeye çalışan oluşumlardı bunlar. Doğal olarak her ideolojik partinin hayalinde kitle partisi olmak vardı. Kendi fikirlerinin tüm topluma yayılmasıyla birlikte yeni bir dönem başlayacak, demokrasinin niteliği değişecekti... Ama herhalde hiçbir Batı demokrasisinde günün birinde ideolojik parti olmak isteyen bir kitle partisi çıkmadı. Toplumdan uzaklaşmayı, belirli bir ideolojik sınırlılığa mahkûm olmayı, bir anlamda siyasetin kenarına atılmayı hangi parti isteyebilir?

Ama Türkiye’de böyle bir durum var... CHP neredeyse sistematik bir stratejiyi uyguluyormuşçasına, toplumsal talep ve tercihlerden uzaklaşıyor ve ideolojik bir konuma kendisini hapsediyor. Zaman zaman bunun dışına çıkmayı ima eden davranışlar ise, sanki özellikle ciddiye alınmamak için yapılmış gibi yapay duruyor. Örneğin bir süre önce bazı çarşafli kadınlara parti rozeti takma töreni yapılması böylesine patetik bir anlam taşıyordu. Olayın inandırıcı olmaması bir yana, düpedüz gülünçtü. CHP’nin şimdiye kadar sürdürdüğü katı laiklik siyaseti ile uyuşmaması bir yana, bu kadınlar parti üyesi bile yapılmamıştı. Diğer bir deyişle ortada bir yaklaşım farklılığı olmadığı gibi, partiyi yıpratmamak üzere asgari dikkat bile gözetilmemişti. Öte yandan bu olay nitelik açısından ilk kez ortaya çıkmış da değil... Daha önce de ‘Anadolu Müslümanlığı’ söylemi üzerinden Alevilere, veya ‘kimlik şereftir’ diyerek Kürtlere yönelik yaklaşma eğilimleri görülmüştü. Ama bunların da arkası gelmemiş, asıl önemlisi ciddiyete sahip bir görünüm de verilmemişti. Öyle ki sanki parti, bütün bunları medya malzemesi olsun diye üretiyor ve daha ikinci günden kendi sözünü taşımayı reddediyordu... Bugünlerde de kuran kursu ‘açılımı’ var ve sonucun aynı olacağından emin olabilirsiniz.

Öte yandan CHP yönetiminin siyasetin ve halkla ilişkilerin en basit kurallarından bile bihaber olduklarını iddia etmek mümkün değil. İlgili kurulları, karar mekanizmaları, danışmanları olan bir siyasi örgütün hepten basiretsizlikle malul olduğunu da herhalde öne süremeyiz. Bu durumda acaba CHP’nin her adımda kendisini daha yıpratın ve toplum nezdinde anlamsızlaştıran bu stratejisini nasıl yorumlamak gerek? Bu noktada önemli bir ipucu, söz konusu ‘açılımların’ bizzat partililer için de bir sürpriz olduğudur. Bütün bu adımlar Baykal’ın bulduğu ve belki sınırlı sayıdaki birkaç kişi dışında kimseye haber vermeden hayata geçirdiği taktikler.

Öyle ise acaba Baykal’ı mı basiretsizlikle suçlamak gerekiyor? Yüzeysel bir bakış bizi bu noktaya sürükleyebilir. Ancak CHP liderliğini kendi muhtemel alternatifleriyle birlikte değerlendirdiğimizde durum değişiyor. Baykal’ın gerçek bir alternatifi yok ve olası her aday CHP’nin seçimlerde daha da başarısız olmasını ima etmekte. Bu durumu, muhtemel rakiplerini her adımda temizleyerek, tabii ki Baykal’ın kendisi yarattı. Ama partililer de söz konusu duruma karşı çıkmadı, çünkü Baykal giderse daha kötü durumda kalınacağını herkes biliyordu.

Bugün CHP ‘ideolojikleşerek’ ve toplum içindeki İslamcı korkusunu manipüle ederek yüzde 20’lik bir oy oranı sağlamış gözüküyor. Bu oran zaman içinde biraz düşebilir ama siyaset yapmadan böyle bir oranın korunması bile başarı sayılmalı. CHP’nin çarşafli kadın ve benzeri ‘açılımları’ ise işte bu siyasetizliğin görünümeleri. Baykal bu adımları inandırıcı olsun diye değil, aksine partinin böylesi siyaset yollarını kapamak için yapıyor. Çünkü böylece parti içinde gerçek bir tartışmanın önü kesilip siyasetin önemli konuları anlamlarını yitirirken, CHP siyaseti de Baykal’ın halkla ilişkiler stratejisine dönüşüyor.

Kısaca söylemek gerekirse Baykal’ın esas siyaseti, diğer partilere karşı argümanlar üretmek veya toplumsal taleplerin nasıl karşılanabileceğini araştırmak değil. Onun esas siyaseti, CHP’yi siyasetin dışına çekip ideolojik bir konuma oturarak bedavadan yüzde 15-20’yi garantilemek. Bu strateji partiyi de güdükleştirdiği için, Baykal’a anlamlı bir alternatif de çıkmıyor ve lidere mahkûmiyet artıyor. Bugün ana muhalefet partisi, Baykal’ın siyasi oyuncağı haline gelmiş durumda... Ama normal siyaset arenasında basiretsizlik olarak görülecek bu sonuç, Baykal’ın amacı veri alındığında bir ‘başarıya’ tekabül ediyor. Düşünün ki parti söyleminin anlamsızlaştığı, savunulan laikliğin bile gülünçleştiği bir ortamda, hâlâ o partinin milletvekilleri toplanıp liderlerini alkışlayabiliyorlar.

CHP bugün Türkiye’de muhalefet boşluğu yaratan bir parti değil, aksine o muhalefet boşluğu sayesinde ayakta kalan bir parti. Ve bunu da Baykal becerdi... Adım adım partinin siyasi içeriğini boşaltarak ve parti siyasetini neredeyse bir sirk performansı gibi algılayarak...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Monşerlikten jakobenliğe

Etyen Mahçupyan 10.02.2009

Başbakan'ın Davos çıkışı eski bir kelimenin canlanıp siyasi anlam kazanmasına neden oldu. 'Monşerlik' Tanzimat sonrası dönemin edebiyatında sıkça karşımıza çıkan bir kelime... En geniş haliyle bu toprakların insanını tanımayan, duygusunu paylaşmayan, genellikle Batı'da yetişip oranın kültürü içinde harmanlanan insanların kibirli kişiliğini yansıtmak için kullanılmış. Ancak daha sonraki dönemlerde, Hariciye'nin Batılılaşmanın ruhunu taşıyan bir ekol haline gelmesi ile birlikte bazı dışışleri mensuplarını ima etmeye başlamış. Bunlar Batı özentisi içinde olan, 'alafranga' bir tavır sergileyen, öte yandan da gerçek fikirlerini söylemektense durumu kurtaracak bir intiba yaratmayı önemseyen kişiler olarak resmedilmiş. Diğer bir deyişle Erdoğan'ın 'monşer' yakıştırmasının altında, hem bu gruba atfedilen bir özentisi suçlaması, hem de bu kişilerin toplumu tanımadıkları, ona dokunamadıkları tespiti var.

Başbakan'ın bu kelimeyi kullanma hevesinin ardında sadece siyasetçi-diplomat farklılaşması yok. Başbakan aynı zamanda İslami kesimin duyarlılığını ve belleğini taşıyor. Bu kesim kendi cemaatsel tarihi açısından monşerlerden çok çekti. Çünkü bu kelime muhafazakâr kesimin algılamasında halka yabancılaşmış olan kesimi kuşatmakla kalmıyor, halka zulüm edenlerin de ortak niteliklerinden birini sunuyor.

Düşünün ki Müslüman cemaate demokrat yaklaşım bugün bile elit kesimin yadırgadığı bir tutum. Laik kesimdeki demokratların bu farklı cemaate bakarken 'dindarlar' üzerinden yaklaşması epeyce yeni bir açılım. Nitekim dindarlardan yola çıkılması bizleri bu kesimin kendi içindeki farklılaşmalara ve çoğulculuğa getiriyor. Böylece Müslüman kimliği benimsemiş olanların tek bir kalıba dökülmesi olanaksız hale geliyor. Öte yandan söz konusu farklılıkların her birinin kendine has ayrı bir değişim çizgisinin olduğunu da gözardı etmek mümkün olmuyor. Sonuç Türkiye'deki dindarların epeyce belirsizlik taşıyan, neredeyse kaotik bir yapı içinde ve kimsenin kontrolünde olmayan bir şekilde evrilmekte olduğudur. Bu dinamik ister istemez kendi marjinal tutumlarını ve kişiliklerini de yaratmakta, böylece dünyadaki fikişsel atmosferden ve siyasetten de etkilenecek bir bireyselleşmeye yol açmaktadır. Bu tablo laik kesimden bakan insanların önünde bir 'anlama' meselesi olduğunu ortaya koyar. Doğru siyaset ise demokrat bir laikliğin savunulması olacaktır, çünkü dindarların bir blok olarak dışardan tanımlanmasının meşruiyeti yoktur...

Günümüz Türkiye'sinde dindarlara bu şekilde yaklaşanların sayısı giderek artsa da, laik kesimin çoğunluğu hala 'monşerce' bakışını sürdürüyor. Bu algılamının çıkış noktası Türkiye'nin 'geri' kalmış olduğu ve bunun da Müslümanlıktan kaynaklandığıdır. Dolayısıyla çare de Müslümanlığın değişmesi olarak görülmüş, böylece laik kesimde dinin kendisi bir analiz alanı olarak görülmeye başlanmıştır. Diğer bir deyişle dindarlara, yani somut insanlara değil, dine yani kutsal kitaba ve hadislere bakılmış; buradan hareketle Müslümanlığın ne olduğunun bilineceği varsayılmıştır. Bugün hâlâ ikide bir gündeme gelen 'dinde reform' çağrılarının arka planı budur...

Ancak bu noktada önemli bir ikilemle karşılaşyoruz: Reform gereksinimini kabullensek bile, bu reformu kimler neye göre yapacaklar? Dinden anlayanlar esas olarak dindar olduklarına ve dindarların da bir reform talebi olmadığına göre, ihtiyaç duyulan 'uzmanlar' nereden gelecek? Bu sıkıntılı durumdan çıkmanın çaresi bu toprakların dilinden daha da uzaklaşarak bulunmuştur: İslamiyet de bütün diğer dinler gibi modern öncesi

olduğuna ve 'geriliği' yaratan da bu olduğuna göre, yapılması gereken reform modern hayatı veri almak durumundadır. Bunun anlamı laik kesimin kendince anladığı dindarlık biçimlerinin 'doğru' Müslümanlık sayılmasıdır.

Böylece dindarlara ideolojik bir temel üzerinden yaklaşmak mümkün hale gelmekte... Din içinde cereyan eden bir tartışma istenmediği gibi, laik ideoloji açısından dinin nasıl olması gerektiği söylenebilmektedir. Öte yandan dindarlar ise, henüz reform geçirmediği için 'doğru' hale gelememiş bir dinin takipçileri oldukları için, bu arayışın dışında kalmaya mahkûmdurlar... Onlar fikir sorulacak değil, doğru olana uyması gereken 'geri' vatandaşlardır yalnızca...

Gelinen nokta halen geçerliliğini korumakta olan otoriter laikliktir ve bu topraklarda jakobenizmin en faal olduğu alanı yaratmıştır. Doğruları bildiği kendinden mülhem bir elit tabakanın, halkı horlamaktan çekinmeyen bir tavır içinde toplumu değiştirmeye heveslenmesi ve bu yolda güç kullanması, hâlâ dindarların belleğinde yerini koruyor. Bir taraftan bu politikayı hayata geçirirken, öte yandan kendi dar çevrelerinde 'çağdaşlık' oyunu oynayanlar, kibarlığı bir tür duyarsızlık ve samimiyetsizlik haline getirenler, dindar kesimin iç dünyasında iticiliklerini sürdürüyorlar.

Halkın çoğunluğu için monşerlik bir yabancılaşmadır... Jakobenlik ise bu yabancılaşmanın bir zulüm siyasetine dönüşmesi... O nedenle Başbakan'ın Davos'ta başlayıp devam eden söyleminin ardındaki gizli kırgınlığı ve kızgınlığı anlamakta yarar var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Obama'ya hazır mıyız?

Etyen Mahçupyan 11.02.2009

Erdoğan'ın Davos'taki tepkisinin neredeyse bütün dünyada yarattığı sempati birçoklarını yadırgattı. Çünkü ortada açıkça bir üslup problemi var. Mesele Erdoğan'ın diplomat mı, yoksa siyasetçi tavrı ile mi davrandığı değil... Esas sorun muhtemelen kendisinin bile farkında olmadığı ırkçı bir dilin, kişilikli duruş dediğimiz o tavrın içine sinmiş olması. Başbakan da aynen Türkiye'nin bütün insanları gibi, karşısındakileri kategorik kalıplar içine sokmaya eğilimli cemaatçi bir bakışla karşılıyor. Ahlaki olanı kendisine ve kendi geleneğine yüklerken, ötekilerin daha baştan düzeltilmesi gereken bir yanlış tutum içinde olduklarını düşünüyor.

Bu bakış son derece yaygın olmakla birlikte, kişiliğimizin kendi gözümüzde oluşması açısından ele alındığında, laik ve dindar kesim arasında ince bir fark da var... Dindarlar ötekini aşağılamış olmanın yükünü ataerkilliğin içinde eritiyorlar. Daha derin ve köklü bir kültürün takipçiliğinden hareketle, ırkçılık ima eden yaklaşımları doğallaştırıyorlar. Laikler ise pozitivizmin açtığı yolda, kendi ötekilerini insani skalada 'aşağı' bir kategori haline sokuyorlar. Onların tam da kültürel kimliklerinden ve var olma biçimlerinden hareketle 'değişemez' olduklarını söylemiş oluyorlar.

Bunlar ırkçı eğilimler... İşinize geldiğinde kendi cemaatinize atfettiğiniz çoğulculuğu diğerlerinden esirgemek ırkçılığın zeminidir. Eğer ahlaki meşruiyetini sorgulamış değilsek, bütün genellemeler siyasete dokundukları ölçüde bizi ırkçılığa sürükleyebilir. Hele değerlendirmelerimiz geleceği de tasallut altına alıyor, ötekinin sadece ne olduğunu değil, ne olabileceğini de belirliyorsa, ırkçılık sularında epeyce ilerlemişiz demektir...

Öte yandan bu algılamaya Türkiye'ye has değil. Bu bakışın doğallaşmasının acısını bütün dünya yüzyıllardır çekiyor ve günümüzde de söz konusu acı azalmış değil. Gazze'de yaşananlar ve genelde Filistinliler ile İsrail arasındaki çatışma da ırkçılıktan nasibini fazlasıyla almış bir anlam dünyasını yansıtıyor. Güçlünün güçsüz karşısında zulme varan orantısız siyasetini ne derece görmezden gelemesek, her iki tarafın birbirini algılamasına sinmiş olan ve bizlerin bakışını da kolayca etkileyebilen ırkçılığa davetkâr zihniyeti de görmezden gelemeyiz. Bu topraklarda antisemitizm ve antihristiyanlık son derece yaygın. Ama aynı zamanda antimüslümanlık da diğer kanatta öylesine yaygın...

Başa dönersek böyle bir ortamda Erdoğan'ın topladığı sempatiyi açıklamak kolay değil. Bazı ülkelerin bazı diplomatlarını dışarda bırakırsak, genelde dünya kamuoyunun bütün o yanlış üsluba rağmen Türkiye Başbakanı'na destek verdiği görülüyor. Bu destek sadece Doğu'dan değil, Batı'dan da geliyor... Sıradan sade insanlar, hangi kimlikten olursa olsun, belirli bir kimliği apaçık temsil ettiği düşünülen, yani kendisi 'taraf' olan Erdoğan'ı beğenmiş gözüküyorlar.

Bu tavrın arkasında bir zihniyet dönüşümü ve onun ima ettiği bir 'açlık' var... İlginç olan Erdoğan'ın kendisi değil, davranışının neredeyse küresel çapta benzer bir yansıma yaratması. Gözlemciler buna 'vicdana dokunuş' diyorlar... Belki biraz daha karmaşık: Muhtemelen samimiyet, açıklık, sadelik, dürüstlük, 'kendisi olma' türünden bazı atıflar da Erdoğan'ı olumlayan bu atmosferin parçaları. Nitekim bütün zorlamalara karşın, Erdoğan'ın tartışmadaki çıkışının önceden tasarlanmış olduğuna dair bakış pek inandırıcı bulunmuyor. Acaba niye? Yurt içi ve dışında Müslümanlardan, AKP'den, Başbakan'ın kendisinden son derece kuşkucu olan epeyce yaygın bir kamuoyu söz konusuysa, genel bakış niçin Erdoğan'ı kayırıyor?

Yanıt Erdoğan'da değil... İnsanların bakışındaki değişimde. Nasıl ki asıl önemli olanın Obama olmayıp, bizlerin bu adı taşıyan kişiden hareketle ürettiğimiz gelecek tasavvuru olmasıysa. Bugün 'Obama' tüm dünyada benzer talepleri tetikleyen ortak bir gelecek tasavvuru... İma ettiği özellikler ise tam da Erdoğan'ın Davos'ta sergilediğini düşündüğümüz özellikler... Ama fazlası da var ve o fazla uzun vadede belirleyici olan unsur. Obama'nın rengi, bu fazlalığı sembolize ediyor. Hâlâ kurtulamadığımız ırkçılıkla yüzleşileceğini ima eden bir değişim bu...

Aynen Erdoğan vakasında olduğu gibi, mesele Obama'nın nasıl bir siyaset izleyeceği değil, 'Obama' sembolü etrafında bizlerin geliştirmekte olduğumuz beklentiler. Dünya eski halinden sıkılmış durumda. Ulus-devlet anlayışının getirdiği çatışmaya, güç kullanımına, ahlaki kenara iten pazarlıklara ve milli çıkar yaklaşımına mesafe alıyor. Artık başka bir şey istiyoruz... Kendimizi kandırmamak, başkalarını aptal yerine koymamak, ama 'mühim' birileri tarafından aptal yerine de konmamak istiyoruz.

Erdoğan bu nedenle olumlu algılandı ve söylemindeki büyük falsoya karşın destek buldu. Çünkü bizler de Erdoğan'ın kendisine değil, 'Erdoğan'a baktık. Onun davranışını, gelecekte olması gereken yaklaşıma yakın bulduk. Ne var ki bu beklentilere sahip olan bizlerin böyle bir geleceğe ne denli hazır olduğumuz asıl yakıcı soru... İçimize sinmiş, hücrelerimizde serbestçe gezinen ırkçılığı, onun siyasi kolaylaştırıcısı olan milliyetçiliği ve nihayet bu bakış meşrulaştıran tahakküm arzusunu bakalım nasıl dönüştüreceğiz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şahin'in gerçek 'iş'i

Etyen Mahçupyan 13.02.2009

Ergenekon davasının tutuklularından eski Özel Harekât Dairesi Başkanvekili İbrahim Şahin'in savcılık ifadesinden bazı bölümler *Radikal* gazetesinde İsmail Saymaz tarafından yayımlandı. Birbiri ile tutarlı birçok detayı bir araya getiren bu sorgulama bilgisinden anlaşıldığına göre, İbrahim Şahin'e Genelkurmay tarafından bir 'iş' tevdi edilmiş. TSK İletişim Daire Başkanı Tuğgeneral Metin Gürak'ın aracılığı ve talimatıyla Şahin yeni bir 'birim' oluşturmaktaymış. Yine anlaşıldığına göre bu birimin bir sivil, bir de askerî kanadı olacak ve Şahin tümünün başına geçecekmiş.

Söz konusu 'birimin' nasıl bir 'iş' yapacağına gelirse, Şahin'in ifadesi şöyle: "Terörle mücadelede yeni bir ekip kurulduğunu, ekibin başına benim geçirilebileceğimi, konuyla alakalı ekip hazırlamamı istediler. Ben de Ankara'ya gittim. Eskiden tanıdığım terörle mücadele etmiş insanların listesini yaptım, evimden çıkan S-1 başlıklı listeyi ben yaptım. 150-300 kişilik liste yaptım..." Şahin söz konusu sürecin nasıl yaşandığından bahisle de şöyle demiş: "Gürak'la Genelkurmay'da görüştüm. Ben buraya alınana kadar sürekli Gürak paşayla görüşüyordum, yaptığım çalışmaları onlara anlatıyordum, onlar da bana 'şunu hazırla bunu hazırla' diyorlardı. Ben bu listeleri bunların talimatlarına uygun olarak hazırladım."

Bu arada merak edenler için ekleyelim, Genelkurmay rehberliğinde bir oluşum düşünüldüğü için bu örgütlenmeye 'Sefir' adı verilirken, teşkilattaki herkesin Türk olmasına da dikkat edilmiş... Dahası İbrahim Şahin tutuklanma tarihinden birkaç gün sonrasında Genelkurmay'da yeni işine törenle başlamayı umuyormuş.

Buraya kadarı zaten yeterince vahim ama gayri nizami devlet geleneği düşünüldüğünde şaşırtıcı olmayabilir. Adına 'terörle mücadele' denen 'asli' bir uğraş çerçevesinde, askerin bu kez Özel Harekât'ın kendine özgü 'birikiminden' de yararlanarak yeni bir 'birim' oluşturması doğal karşılanabilir. Ancak bazı mide bulandırıcı detaylar da var... Örneğin halen Ergenekon tutuklularından olan Fatma Cengiz'in bazı belgeleri çaldığını söylediği telefon konuşmasında Şahin'in yanıtı resmî bir açıklama gerektiriyor: "Onu isteyen zaten Başbuğ paşamız. Biz Başbuğ emir verdi diye yaptık bu işi yani."

Şimdi bir adım geri gidersek ortada şöyle bir durum var: Terörle mücadele için deneyimli özel harekâtçılardan oluşan bir 'birim' kurulmuştur. Ancak yapılan ilk 'iş'lerden biri bazı belgelerin çalınmasıdır. Bunlar PKK karargâhından çalınmış belgeler olmayacağına göre, belli ki söz konusu 'birim' başka tür bir 'iş' takibi ile de yükümlüdür. Bu hırsızlığın bir başka devlet dairesinden yapılmış olduğu konusunda kuşku duymak ise hayli zor... Öte yandan iddia edildiğine göre, her şey Genelkurmay Başkanı'nın bilgisi, hatta direktifi doğrultusunda...

Bu tablodan nasıl bir sonuç çıkarabiliriz? Bu ülkede belirli bir süre yaşamış olmanın doğal deneyimine güvenirse, ilk söyleyebileceğimiz şey, söz konusu 'birim'in terörle mücadele için kurulduğunun söylenmesinin sadece bir kamuflaj olduğudur. Bu yeni 'birim'in amacı muhtemelen yapacağı söylenen şeyler değil, tam da yapmış olduğu şeydir. Yani devletin diğer kurumlarına yönelik mücadeleyi de içeren biçimde kendine has bir 'iş' tanımı olan bir 'birim'den söz ediyoruz.

Eğer Metin Gürak bağlantısı olmasaydı, Şahin'in tamamen kendi inisiyatifiyle yeni bir çete kurduğundan kuşkulanan makul mümkündü. Şahin'in Başbuğ'a yaptığı göndermeleri de karşısındakine güven vermek için söylediği düşünülebilirdi. Ama durum farklı... Belli ki Şahin Genelkurmay'la formel bağlantıda olduğunu kanıtlayabileceği bir ilişki kurmuş.

Böyle bir örgütlenmenin amacı ve hedefi ne olabilir? Şahin savcılığa verdiği ifadede "Türkiye'nin iç

temizliğinden sorumluyuz” demiş. Yine kendi söylediklerine bakılırsa kendisi operasyonel açıdan tek yetkiliymiş ve ‘en büyük bir numara ve yardımcıları’ ile de doğrudan temas halindeymiş. Demek ki Türkiye’nin ‘iç temizliği’ başka devlet kurumlarını zor durumda bırakmak üzere uğraş vermeyi ima etmekte ve bunun gizli yapılması istenmekte. Buradan anladığımıza göre ‘içimizdeki pislik’ de belirli devlet kurumlarında bulunmakta...

Ancak yine bu ülkede yeterince yaşamış olmanın getirdiği doğal deneyimlerimiz, bize her devlet kurumunun diğerlerine ilişkin bu tür çabalar içinde olduğunu söylüyor. Bürokrasi içinde hizipleşme hiç de yeni bir olgu değil. Ancak bu hırsızlık, henüz ‘iş’in başında yapılmış. Yani aciliyeti var... Belli ki kısa bir süre içinde kullanılacak ve belki de mukabil bir hazırlığa karşı tedbir olarak öne sürülecek. Yani olay ‘temizlik’ değil, bir hedefe yönelik eylem...

Artık son bir soru daha sorabiliriz... Acaba bu hedef neydi? Genelkurmay, Özel Harekâtçılardan oluşan bu ‘birim’i ne tür bir ‘iş’ tutması için oluşturmak istedi? Acaba bu ‘iş’ siyasi ortamı, toplumsal huzuru etkilemeyi hedeflemekte miydi? Umarız bu soruların yanıtlarını ilerde birtakım günlüklerden okumak durumunda kalmaz, yargı süreci içinde ve bir an önce öğreniriz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Referanduma doğru

Etyen Mahçupyan 15.02.2009

Yerel yönetimlerin sorunlarını tartışmak açısından Türkiye belki de en kısır seçimlerden birine gidiyor. Hiçbir partinin veya adayın böyle bir enerjisi yok. Kentleşmeye, imar durumuna, altyapıya, sağlığa veya depreme yönelik neredeyse hiç proje ya da düşünülmüş öneri görülüyor. Ancak anlaşılan toplumun da kulağı bu tür konulara açık değil. En azından medyanın yerel yönetim sorunlarına karşı ilgisiz olduğunu, adaylara yönelik tanıtım, sorgulama ve değerlendirmelerin ilginç bulunmadığını söylemek mümkün.

Bu anlaşılır bir durum... Çünkü ülke cumhuriyet rejiminin başından bu yana belki de en kritik dönemecin içinde ve burada alınacak yön gelecek açısından öylesine belirleyici ki, kimsenin yerel yönetim meselelerine bakacak hali yok. Hatta bu seçimlerin çok partili hüviyetini de kaybettiğini ve bir AKP referandumuna dönüştüğünü söylemek mümkün. Söz konusu durumun en önemli etkeni ise tabii ki Ergenekon davası. Çünkü bu dava hukuk dışına çıkmış, cinayetlere kadar varan suçlar işlemiş bir ağın tespitinden ve cezalandırılmasından öteye gidiyor. Bu dava doğrudan askeri vesayet rejiminin de geleceğini etkiliyor ve bu nedenle de Türkiye’de hak ve özgürlükleri temel alan bir demokrasi anlayışının ne derece geçerli olabileceğine ışık tutuyor. Bu açıdan ele alındığında Ergenekon davasının seyri, AB ile ilişkilerin ve yapılması gereken reformların da hızını ve yönünü belirleyecek öneme haiz.

Nitekim kamuoyu anketleri AKP seçmeninin ezici bir çoğunlukla bu davayı desteklediğini göstermekte. Devletin çeteleşme eğiliminin ortadan kaldırılmasıyla yeni bir dönemin açılacağı umuluyor ve AKP bu yeni dönemin tek olası taşıyıcısı olarak görülüyor. Böylece ‘AKP diğerlerine karşı’ türünden bir ikili tercihe sıkışmış olarak yerel yönetim seçimlerine gidiyoruz. Bu arada ortaya çıkan Gazze gündeminin önemi de buradaydı... Erdoğan’ın Peres’e verdiği tepkinin önceden düşünülmüş olup olmadığı soruları da bu nedenle soruldu. Çünkü açıktır ki, bu olay AKP’nin prestijinin önemli ölçüde artmasına ve seçim öncesinde seçmen psikolojisini yakalamasına yol açtı.

Olaydan hemen sonra Metropoll şirketi tarafından yapılan ve yüzde 3 hata payı sınırında olan bir telefon anketi, Erdoğan'ın konuşmalarını ve hükümetin politikasını onaylayanların oranının yüzde 81,5 olduğunu göstermekteydi. Toplantının terk edilmesi yüzde 78,5 ile desteklenirken, Başbakan'ın genel olarak üslubu ve tarzı da kabaca yüzde 74 onay almaktaydı. Bunların çok da hayalci ve yüzeysel yanıtlar olduğunu düşünmemekte yarar var. Çünkü Erdoğan'ın üslubunun Yahudi düşmanlığını veya İsrail ile ilişkileri nasıl etkilediği sorulduğunda yaklaşık yüzde 40'lık bir kesim, yapılanın muhtemel olumsuz sonuçlarına dikkat çekmekten geri durmamıştı.

Dolayısıyla Davos sonrasında AKP'nin manevi bir üstünlük sağladığı ortada. Ancak daha önemlisi bu olayın bir trendi de tersine çevirmesi. Henüz bir hafta önce rutin olarak yapılmış olan Metropoll anketi ile Davos sonrası karşılaştırıldığında Erdoğan'ın kişisel olarak 'beğenilme' yüzdesinin 10-15 puan arttığı ve Aralık 2007 seviyesine çıktığı gözüküyor.

Öte yandan Metropoll anketlerinin zaman içinde sıralanması çok daha önemli bir bilgi sunmakta... Nisan 08, Haziran 08, Eylül 08, Kasım 08, Ocak 09 ve Davos sonrası olarak dizildiğinde AKP oylarının seyri şöyle: 50 – 40,5 – 51 – 32,5 – 39 – 49,5. Diğer bir deyişle bu parti şu anda en yüksek oy potansiyeli noktasını yeniden yakalamış gözüküyor. Üstelik bu oranlar kararsızların dağıtılmasından önceki hali yansıtmakta ve kararsız oylarının seyri de son derece ilginç bir ilave bilgi vermekte... Aynı zaman çizelgesini veri aldığımızda kararsız oyları şöyle olmuş: 23,5 – 30,5 – 25,5 – 40 – 28,5 – 30. İlk gözlem AKP oyları ile kararsızların ters yönde olmasıdır. Yani kararsızlık farklı partiler arasında olmaktan ziyade, AKP'ye oy verip vermemek arasındadır. Nitekim AKP ile kararsız oyları toplandığında nispeten istikrarlı bir düzey çıkmaktadır. Ancak bu düzey de Davos sonrasında yerinden oynamış ve AKP+kararsız oylar en üst seviyesine çıkmış gözüküyor. Bunun anlamı CHP ve MHP'nin çekirdek oylarında AKP veya kararsızlara kayma yaşanmasıdır. Gerçekten de Davos sonrasında her iki parti (CHP 11,5 ve MHP 5,3 ile) son yılın en düşük destek oranlarına yaklaşmış durumdadır.

Aylık Metropoll anketlerinin sıralanması muhalefetin ne denli paralize olduğunu da açıkça gösteriyor. Ana muhalefet olan CHP oyları tüm dönem içinde yüzde 10 ila 15 arasında sıkışmış durumda. MHP ise, son düşüşü dikkate almazsak, yüzde 7-8 arasında. Görünen o ki bu iki parti kendi yaptıklarıyla değil, AKP'nin hataları sayesinde oy kazanıyorlar, ama AKP'nin puan getirici tutumları karşısında da aynı süratle oy kaybediyorlar.

Kısacası referandum tespiti oy verme eğilimleri ile de desteklenmekte. Seçmen partiler arasında değil, neredeyse iki farklı rejim arasında tercih yapmak durumunda. Bunun abartılı bir yorum olduğu söylenebilir... Çünkü gerçekten de AKP'nin demokrasi yönünde gitme iradesinin karineleri yetersiz ve faydacı bir pragmatizm galebe çalabilir. Ama alternatifin ne olduğu belli ve seçmen de o alternatifi istemediği ölçüde AKP'ye destek verecek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kibirin iktidarı

Etyen Mahçupyan 20.02.2009

Her şeyin bir bulmacanın parçaları gibi böylesine bütünleşeceğini öngörmek pek de kolay değildi. Hele Ergenekon davasına ilişkin kuşku yaratmayı stratejik olarak benimsemiş bunca devlet ve medya organı varken...

Ama bir zihnî ortamın içinde en güçlü olan yanınız, o zihnî ortam değiştiğinde bir anda en zayıf yönünüz haline gelebiliyor. Türkiye'deki bürokratik elit ve onun yandaşı olan işadamı kesimi de kullandıkları gücün baki kalacağından ve etkisini hiçbir zaman yitirmeyeceğinden çok eminlerdi... Bu durum söz konusu kişileri epeyce kendinden emin, kibirli bir havaya sokmuştu. O kadar ki kullandıkları gücün nişanesi olarak daha da müdanasız davranmayı bir statü haline getirmişlerdi. Yargıdan korkmak, polisten çekinmek gibi özellikler alt sınıfların dünyasında geçerliydi. Onlar bizim dünyamızın üzerinde dokunulmazlığın egemen olduğu bir alanda yaşıyorlardı... Onlar hikmeti sual edilmeyen efendilerdi...

Otoriter zihniyetin şekillendirdiği bir devlet ve yönetim anlayışının hakimiyeti altında, müdanasızlık bir risk değil, aksine bir prestij kaynağıydı. Bu durumun değişmesi ise gerçek dışı gözüküyordu. Arkada sorgulanması olanaksız kılınmış bir kemalizm, ona sıkı sıkıya bağlı laiklik ve milliyetçilikle birlikte, gerçek iktidara yaklaşmak bile ancak tepedekilerin tenezzülü ile olabilecek bir şeydi. Dolayısıyla risksiz bir dünyada, hiçbir çekinceleri olmadan yaşadılar, konuştular, bilgi biriktirdiler ve o bilgileri tasnif edip sakladılar...

Ergenekon davası başladığında birçok kişi zanlıların evlerinden çıkan bilgiler karşısında şaşırıken, "bu insanlar aptal mı ki o belgeleri saklamışlar" diye sormuştu. Aslında söz konusu zümreyi kendileriyle karşılaştırmaktaydılar. Sade vatandaşlar olarak bir suç işlediğimizde, eğer vicdan azabı ile teslim olmayacaksa, gerçekten de ilk düşüneceğimiz şey muhtemelen delilleri yok etmek olacaktır. Ama Ergenekon ağındaki kişiler için bu geçerli değil... Öncelikle bilginin güç olması nedeniyle. Diğer bir deyişle kendi aleyhinize olan her bilgi, başkalarını da kendinize ortak etmenin aracını oluşturuyor. O nedenle delilleri yok etmek çıplak kalmak anlamına geliyor... Ama belki daha da önemlisi, yönetici elitin parçası olmanın verdiği bir özgüvenle müdanasızlığın içselleştirilmiş olmasıdır. Bu kişiler yakalanmayacaklarını, kimsenin buna cesaret edemeyeceğini, yakalansalar bile başlarına bir şeyin gelmeyeceğini, ellerindeki bilginin onları mahkûm ettirmeyecek kadar kıymetli olduğunu ve nihayet iktidara egemen olan bürokratik mekanizmanın onları kurtarmak zorunda kalacağını düşünmekteydiler. Söz konusu bilgi ve belgenin saklanması da muhtemelen bu korumanın garanti altına alınması için yapılmaktaydı.

Bu müdanasızlığın düzeyi ve ima ettiği inanılması güç rahatlığı şimdi daha iyi anlaşıyor. Çünkü aynı davranış kalıbı, soruşturmanın geline noktasında bile aynı şekilde devam ediyor. Eryugur'un eşi telefonda hangi mahkeme heyetlerinin kendilerinden yana olduğunu söylüyor, zanlılar doktor marifetiyle 'hasta' oluyorlar ve ardından nöbetçi mahkeme marifetiyle tahliye ediliyorlar ve bütün bunlar kör gözüm parmağına yapılıyor. Bu arada askerî yargı üç yıldır beklettiği dosyayı aniden yürürlüğe sokup kendince birilerini gözaltına alıyor. Askerî yargının uhdesinde yaşanan Şemdinli olayını çok iyi bildiğimiz için bunun da ne anlama geldiğini kavırıyoruz.

Sorun şu ki, farklı bir dönemde yapanın yanına kâr kalacak olan bu eylemler ve gaflar, önümüzdeki dönemde zanlıları 'suçlu' kılacak olan delillerin parçası olacak. Çünkü zihnî ortam değişti... Devletçi yönetimin üretmiş olduğu bu gaspçı elitin, artık toplumun geneli nezdinde meşruiyeti yok. Bugünün algılaması içinden bakıldığında, iktidara açıkça el konmuş olduğu ve yaratılan olanakların güç ve servete dönüştürüldüğü değerlendirilmesi yapılıyor.

Ama daha derinde bir şey daha oluyor... Toplumun özellikle muhafazakâr kesimi, sadece iktidar imkânlarına değil, bizzat kendi kültürüne, tarihine, ruhuna da el konmuş olduğunu düşünüyor. Ergenekon teşkilatlanmasının gayrimeşru hale gelmesinin nedeni sadece darbe yapmaya yeltenmesi ve bu uğurda cinayet bile işlemekten çekinmemesi değil. Bunun yeterince ağır bir suç olduğu ortada olsa da, psikolojik açıdan o müdanasızlığın yarattığı olumsuz hissiyatın etkisinin daha yaygın ve kalıcı olduğunu görmekte yarar var. Ergenekon tertibi, Karamahmet ve diğerleri üzerinden medyaya bulaşma biçiminden Hrant'ın katlinde

sergilediği vurdumduymazlığa kadar, aslında tek bir mesaj veriyor: Kibir... Ve bu toplum o kibiri şimdi sahiplerine iade ediyor.

Dava süreci nasıl işler, zanlılardan kaçış suçlanır, hangileri paçayı sıyrır bilemeyiz. Ama bu insan güruhunun toplum genelinin algılamasında tümüyle insaniyet dışına düşeceğini biliyoruz. Onların kendilerine atfettikleri ve alışık oldukları şişirilmiş benliğin değeri şimdi yeniden belirleniyor ve bunun yüksek bir değer olmayacağı da belli.

Bu sonucu kabullenmeleri kolay değil. 'İsyân' edecekler... Ve daha da fazla hata yapacaklar. Alışkanlıkları ve kişilikleri birer demir pranga gibi onları Ergenekon'un bulanık sularında dibe çekmeye devam edecek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

En büyük reformun eşiğinde

Etyen Mahçupyan 22.02.2009

Toplumların süreklilik içinde var olduklarını bilsek de, her toplum sürekliliği aynı alanlarda ve şekilde hayata yansıtmıyor. Batı toplumlarında süreklilik kültürde somutlaşır. Tarihe bağlılık, geçmişin korunması, kültürel değerlerin yaşatılması ana kaygılardan biridir. Öte yandan bu tür toplumlarda siyasi kopuşlar çok sert yaşanabilmiş, devrim niteliğinde değişimler devletin konum ve işlevini radikal biçimde dönüştürebilmiştir.

Buna karşılık Türkiye'nin de aralarında olduğu bir grup ülkede sürekliliğin geçerli olduğu alan tam aksi yönde, bizzat devlet geleneğinin içindedir. Nitekim Cumhuriyet'in kurulması 'rejimi' değiştirmiş, ama devletin toplum karşısındaki gücünü, rolünü ve siyasi etkinliğini değiştirmemiştir. Bu durum hükümetin ötesine geçen bürokratik bir yürütme erkinin tahakkümüne, bu erkin ideolojik meselelerde tek karar mercii olmasına yol açmıştır. Türkiye'yi izleyenler söz konusu 'yürütmenin' merkezinde silahlı kuvvetlerin bulunduğunu ve bu kurumun bürokratik bir koalisyon tarafından desteklendiğini bilirler. Öte yandan Türkiye'de toplumun kültürel zeminindeki süreklilik, bir zaaf ya da engel olarak gösterilir. Geçmişin unutulması, tarihin hamaset malzemesi yapılırken önemsizleştirilmesi, bu topraklara ait kültürel değerlerin bir 'gerilik' olarak sunulması, bu yaklaşımın parçaları...

Önemli nokta ise söz konusu süreklilik ve kopuşların birbirini tamamlayan ve meşruiyet üreten niteliği... Birçok Batı ülkesinde siyasetteki büyük dönüşümlerin meşruiyeti toplumsal zeminin sürekliliğinde aranmış ve kültürel doku birleştirici ve taşıyıcı bir işlev görmüştür. Denebilir ki, bu ülkelerin siyasi açıdan reformist niteliği, onların kültürel muhafazakârlıklarından güç alır. Çünkü toplumsal sürekliliği garanti altına alamamış bir ülkede devletin niteliğini değiştirmek son derece riskli olacaktır.

Türkiye'de ise durum tersine... Devletle toplum arasında yüzyıllardır değişmeyen bir ilişki biçimi ve aşılması zor bir hiyerarşi var. Bu sürekliliğin korunması ise kültürel alandaki kopuş sayesinde beceriliyor. Örneğin toplumun geleneksel çoğunluğu, kültürel özelliklerinden hareketle siyasetin dışına itilebiliyor. Türkiye'de laikliğin esas anlamı budur... Laiklik kültürel bir kopuş getirirken, aynı zamanda siyasi alanı hem talepler hem de aktörler açısından daraltmış ve devletçi elitizmin sürmesini sağlamıştır. Bu durumun doğal uzantısı olarak Türkiye'deki bürokrasi de, siyaseti söz konusu kültürel kopuş üzerine oturtmuş, hukuk bile bu amaca yönelik olarak kotarılmıştır.

Söz konusu 'siyasi süreklilik / kültürel kopuş' birlikteliği devleti de siyasetin tek meşruiyet kaynağı haline getirmiş durumda. Milliyetçilik bu durumu daha da pekiştiriyor, çünkü 'millet' denen varlık bugün yaşamakta olan insanları aştığı oranda, milletin çıkarı da ancak devlet tarafından biliniyor ve korunuyor.

Önemli olan nokta böylesine girift bir bütünleşme içinde, siyasetin 'kim' tarafından yapılacağı ile 'nasıl' yapılması gerektiği sorularının iç içe geçmesidir. Daha doğru bir ifadeyle siyaset 'kim' sorusu etrafında yaşanmış, 'nasıl' sorusu hükmünü yitirmiştir. Resmî ideoloji kimin yönetmesi gerektiğini söylediği oranda, bu elit sınıfın etrafında öyle bir meşruiyet zırhı örmüştür ki, kimse onların nasıl yönettiğini sorgulama cesareti gösterememiştir.

Bu yüzden bu ülkede darbelerin üzerine gidilemedi, hukuku ihlal edenler yargı önüne çıkarılamadı. Öte yandan yargı mekanizmasının da askeri merkeze alan bürokratik elitist koalisyonun parçası olduğu düşünüldüğünde, hukukun da niçin işlevsiz kaldığını anlamak zor değil.

Bu tablo Türkiye'nin henüz bir demokrasi olmadığını, yüzeysel demokrasi görünümüne karşın, demokratik mekanizmanın dışında ve üstünde duran bir 'yürütme' tarafından yönetildiğini ima ediyor. Dolayısıyla bu ülkede asıl ve tek reform söz konusu devlet ve yönetim zihniyetinin kırılmasıdır ve bu da ancak söz konusu geleneğin gayrimeşru hale düşmüş olmasıyla mümkündür.

Öte yandan bu geleneği gayrimeşru ilan edebilmek de farklı bir meşruiyet zeminine muhtaç... İşte son dönemde Türkiye'de olan da bu... AB süreci ve son on beş yıl içinde özellikle muhafazakâr kesimde yaşanan dönüşüm, ihtiyaç duyulan bu yeni meşruiyet zeminini üretmiş durumda. Darbe girişiminin yargılanabilmesini ima eden Ergenekon davası, ancak bu arka plan sayesinde mümkün olabiliyor. Bu dava elitist bürokratik yönetimdeki sürekliliği ve meşruiyeti ilk kez sorgulayıp suçluyor.

Böylece yine ilk kez Türkiye'de siyaset bağlamında 'kim' sorusu ile 'nasıl' sorusu birbirinden kopuyor. Asıl siyasetin 'nasıl' sorusu etrafında döndüğünü, gerçek bir demokrasinin böyle kurulabildiğini keşfediyoruz.

Bu, Cumhuriyet döneminin en büyük dönüşümü... Tabii ki direnç var. Meseleyi 'kim' sorusu etrafında tutmaya çalışan bir medya, hukuku 'kim'le muhatap olduğuna göre çarpıtmaya eğilimli yargı odakları var... Ama toplum ve hükümet artık 'nasıl' hareket etmesi gerektiğini biliyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir vesile ile...

Etyen Mahçupyan 24.02.2009

Liberallik, üzerinde dengede durmanın epeyce zor olduğu sallantılı bir ipin üzerinde yürümeye benzer. Diğer ideolojileri benimsemek bir anlamda daha kolaydır, çünkü onlar 'olması gerekeni' belirgin bir biçimde bugünün ötesinde tanımlarlar. İnsanların kafasında ulaşılması gereken ve belki de hiçbir zaman ulaşılamayacak olan bir hedef, dolayısıyla da bir mukayese cetveli yaratırlar. Olması gerekenle yaşanan arasındaki mesafe bir kafa ve vicdan berraklığı yaratır. Neyi savunmanız veya reddetmeniz gerektiği nispeten açıktır.

Oysa liberallerin durumu biraz daha karmaşık... Bu ideoloji için de tabii ki olması gerekenler var. Ama aynı zamanda kendiliğinden ortaya çıkmış olanın yüceltilmesine yönelik dürtüler de mevcut. Örneğin liberal iktisat anlayışının en eleştirilen yönü, modelin başlangıç noktasını, yani söz konusu pazarı oluşturan güç dağılımını sorgulamadan veri alması, böylece 'doğru' kabul etmesidir. Bu durumda olması gereken ile var olan arasında ayırım yapmak zorlaşır. Bir sürü insan açlıktan ölürken bölüşümün doğru olduğunu savunmak zorunda kalabilir, dahası devletin bu açlara yardım etmesine de 'doğal' durumu bozduğu için karşı çıkarsınız.

Liberal siyasetin dünyanın her tarafında daha 'pragmatik' olarak algılanmasının nedenlerinden biri de muhtemelen budur. Söz konusu pragmatizm, farklı tercihler arasında ilkesiz bir biçimde gidip gelmekten ötürü değil, var olan durumu kabullenmeyi ima eden bir felsefi zeminden neşet eder. Dolayısıyla adalet meselesi liberalliğin yumuşak karnıdır. Çünkü hem diğer ideolojiler gibi adaleti sağlamakla yükümlüdür, hem de yaşanmakta olan adaletsizliklere fazla müdahale edilmesine razı değildir...

Bu sıkışma liberal anlayışın hukuka çok özel bir önem vermesiyle sonuçlanmıştır. Öyle bir hukuk tasavvur edilmiştir ki hem var olan güç dengesini veri alsın, hem de doğal dengeyi bozmaya yeltenen her adımı engelleyebilsin. Öyle bir hukuk ki, içinde olunan düzeni doğallaştırırken, aynı zamanda bunu kabul edilebilir de kılsın... Kimseye ait olmayan, ama herkesin paylaştığı bir hukuk... Kısacası 'evrensel' bir hukuk... Sanki her şeyin ideolojik olarak tanımlandığı ve belirlendiği bu dünyada, görecelik taşımayan, insanlığın birikimini taşıyan, güvenilir bir adalet geleneği varmış gibi.

Bu anlayış demokrasi tanımının da içsel bir parçasıdır. Kuvvetler ayrılığı ilkesi ve dolayısıyla yargının bağımsızlığı, söz konusu evrensel hukukun yürütme ve yasamanın etkisinde kalmadan işlevsel olacağı varsayımına dayanır. Liberaller için hukuk, demokrasinin yaşayabilmesi için tek olası dayanaktır. Demokrasinin nereye gideceği bilinmeyen yönünü dizginlemek de hukuka düşer. Dayandığı epistemoloji itibarıyla her şeyi göreceli kılan liberalizm, iş hukuka geldiğinde bir anda ihtiyacı olan sabiteye kavuşur...

Ama bu durum ipin üzerinde durmayı iyice zorlaştırmaktadır. Evrensel bir hukukun varlığını savunmak, aslında elinizdeki hukukun 'evrenselliğini' savunmaktır. Ne var ki o hukuk belirli bir güç dengesinden ve ideolojiden bağımsız değildir. Diğer bir deyişle yasama ve yürütmeden bağımsız olma, hukuku siyaset üstü kılmaya yeterli olmaz. Hukuk da diğer her kurum gibi, belirli bir zihniyeti yansıtır ve dolayısıyla da 'yanlıdır'. Çünkü herkesin aynı zihniyette olduğunu varsayamayacağımıza göre, hiçbir hukuk sisteminin 'tarafsız' olmayacağı da açıktır. Ne var ki liberalizm bu gerçekliğe gözlerini kapamayı tercih eder. Var olan hukukun içinde kalmak gerektiğini söylerken, o hukuku yaratan sistemin kemikleşmesine yönelik siyasi girişimlere karşı çaresiz kalır. Tam da bu nedenle liberalizm bir 'değişim' değil 'adaptasyon' ideolojisidir...

Son günlerde bu gazetenin belirli köşe yazılarına konu olan mesele biraz da liberalizmin niteliği ile ilgili gözüküyor. Tartışmayı başlatan örnek, darbe yapmak üzere komplo kuran birilerinin telefonun yasal olmayan bir biçimde dinlenip yayımlanmasının ne derece 'doğru' olduğu sorusuydu. Demokratlar için hukuk, 'benim' ve 'herkesin' katıldığı, ikna olduğu ve sahiplendiği hukuktur. Evrenselleştirilerek kategorik anlamda ilgisi olmayan, 'bize ait' olan ve bizlerin taşıyıp anlamlandırdığı insani birikimin niteliğine bağlı olarak evrenselleştirilecek bir hukuk... Hasbelkader var olan hukuk değil...

Tartışılan örneğe dönersek, demokrat bir hukuk sistemi örnek olarak alınan ikilemin tartışılmasını ve kararın içselleşmesini gerektirir. Çıkacak sonuç ise öznel... Bazı toplumlar darbecileri afişe eden eylemleri suç olarak tanımlarken, bazıları da –örneğin özel hayat gibi - belirli sınırlamalar altında afişe olmayı suç saymayabilirler. Hatta şeffaflığı öne alacakları için demokrat bir toplumda ikinci eğilimin baskın çıkma ihtimali muhtemelen

daha çoktur.

Oysa liberal bakış iki düzlemi ayırt etmekte zorlanır. Yani hukukun niteliği ve nasıl saptanması gerektiği sorusu ile hukukun işlevselliği ve saygınlığı birbirine karışır. Böylece aslında toplumsal açıdan gayrimeşru olan bir hukuk sistemi bile, 'hukuk' olarak korunmak zorunda kalınabilir. Çünkü hukuk liberaller için kerteriz alınabilecek tek referanstır ve ona zarar vermek istenmez. Bunun da nedeni liberal ideolojinin zihniyeti yok sayan, onu aşan bir 'doğal duruma' yaslanması ve evrenselliği de buradan türetmesidir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güz Sancısı ve klişeler

Etyen Mahçupyan 25.02.2009

Tarihe dokunan her filme olduğu gibi, 6/7 Eylül olaylarını arka plana alan *Güz Sancısı* filmine de bir aydın teveccühü oldu. Bu vesile ile olay gündeme getirilip tartışıldı ve devletin gayrimüslim siyasetindeki sürekliliğe bir kez daha vurgu yapıldı. Bu arada doğal olarak eleştiriler de oldu... Proje içinde yer almış biri olarak öncelikle şunu söylememde yarar var: Eğer dünya sinemasını genel kalite açısından iyi, orta ve kötü olarak kabaca üç gruba ayırsaydık, bu filmin ortaya düşeceğini hepimiz biliyoruz. Öte yandan bugüne dek Türkiye sinemasının ürünleri arasında kalıcı bir sanatsal değer taşıma anlamında 'iyi' sınıfına girecek tek bir örnek bile olduğunu sanmıyorum. Evrensel roman sanatı gözümüzün önündeyken, nasıl kendi yazdığımıza karşı nesnel bakmamız gerekiyorsa, aynı şey ülke sineması için de geçerli...

Dram alanında 'iyi' sinema örnekleri, olayları çeşitliliği ve irrasyonel olanı da içeren bir prizmanın içinden sunarken, karakterlerin de derinleşmesini sağlayabilenlerdir. Bu Türkiye sinemasında henüz tatminkâr bir biçimde becerilebilmiş değil. Bu nedenle 'küçük', bireysel filmlere rağbet var. Yönetmenin ruh halini, iç dünyasını yansıtan, bizleri de oraya davet eden filmler... Ne var ki sinema sanatı açısından bunlar kolay da filmler. İkili sahnelerin yoğunlukta olduğu, kahramanların tek başına ve çoğu zaman doğaya karşı tefekkür anları yaşadığı, çaresizliğin, sıkıntının, iletişimsizliğin anlatıldığı bu duyarlı filmleri seviyoruz. Onları 'derin' buluyoruz ama bu hissin yaratılmasına seyirci katkısının pek farkında olmuyoruz. Böyle filmlerde seyirci olarak bizler de kendi iç dünyamıza yöneliyor, kendi yalnızlığımızla baş başa kalıyoruz. Derinlik duygusunu veren de bu... Nitekim bu tür filmler genelde daha aydın bir kesim tarafından çok beğenilirken, yaygın bir seyirciye de ulaşamıyor. Çünkü sade seyircinin sinemadan beklediği kendi iç dünyasına yönelmek değil, iyi bir hikâye izlemek... Dolayısıyla bu derinlikli küçük sinema örnekleri aslında epeyce sıkıcı bulunuyor ve doğrusu bu yargı çok da haksız değil.

Güz Sancısı türünden filmler ise öteki alana geçenlerden, yani derinliği çoklu olayların akışı içinden üretmeye çalışanlardan. Başarısı sınırlı, ama bu teşebbüs bile önemli... Diğer taraftan bu filmin senaryosu ilk yazıldığında şimdikinden epeyce farklıydı. Ana fikir 6/7 Eylül olaylarını aslında tam olarak bilmeyen bir toplum olduğumuz, bu olayların üstünün kapatılmış olduğuydu. Film, tarihin üzerindeki örtünün aralanması üzerine olacaktı ve bunun için de meseleyi bilen birinin rehberliği gerekiyordu. Ortaya çıkan senaryo 6/7 Eylül'ü organize eden Kenan'ın 1980 yılının Eylül'ündeki haliyle başlıyor ve geçmişe faillerden birinin gözüyle bakıyordu. Doğal olarak Kenan yapılanları savunuyor, olayları çarpıtıyordu. Ama seyirci söylenenle söylenmeyen farkını gördükçe gerçeğin hiç de resmî söylemin anlattığı gibi olmadığını anlamaya başlıyordu.

Bu haliyle filmin senaryosu çok daha karmaşık bilgi veren, daha dikkat isteyen, gerçeğe yalanı iç içe sokan bir yapıdaydı. Doğal olarak daha kapalı ve karanlık bir atmosferi ima ediyordu. Ama çekilemedi... Çünkü hem para gerektiriyordu hem de cesaret. Oysa prodüktör dünyasında bu ikisini birleştirmek pek kolay değil. Üstelik bu seyircisi çok olamayacak da bir filmdi... Yani cesur girişimcinin muhtemelen para kaybetmeyi de göze almasını ima etmekteydi. Velhasıl gerçekçi bir uygulama imkânı doğduğunda senaryo da ona uygun olarak değişti...

Bu süreç sinema endüstrisi açısından gayet doğal bir 'macerayı' ima ediyor. İnsanlar film yapmayı roman yazmak veya akademik makale üretmek gibi bir şey sanıyorlar. Ama bu, yüzlerce insanın emeği ve parası ile oluşan bir endüstriyel meta... Gene de daha iyisi tabii ki olabilirdi. Keşke birçok sahneyi çıkarmak veya eklemek zorunda kalınmasaydı, ya da 6/7 Eylül sahnelerinin üçte biri dışarıda kalmasaydı ve de bizlerden daha yetenekli birileri buna talip olsalardı... Ama bu haliyle de sinema diline olabildiğince saygılı bir ürün çıkartıldığını ve eleştirilerin bir kısmının sorunlu olduğunu düşünüyorum.

Esas mesele klişe aramanın bir klişeye dönüşmesidir. Örneğin Rum karakterin fahişe olmasından yola çıkalım... Eleştiriye göre devlet ve Türkiye'deki ırkçı bakış zaten Rumları fahişe olarak gösteriyor ve film de aynı klişeyi kullanarak bu yaklaşıma destek vermiş oluyor. Doğrusunu isterseniz Karakoyunlu'nun kitabında bu karakterin fahişe olması bana özellikle iyi bir çıkış noktası olarak gözükmüştü. Çünkü asıl ırkçı klişe Rum'un fahişe olarak alınması değil, her türlü Rum'un 'fahişece' davranmasıdır. Buna göre Rum kalleştir, kancıktır vs. Oysa bir fahişe Rum'u tam tersi karakterde resmetmek mümkün. Nitekim filmdeki Lena belki herkesten daha dürüst, daha adil ve sevdiği Müslüman Türk erkekten de daha güçlüdür. Klişelerin kırılması yola söz konusu klişe ile çıkmazı gerektirir. Yoksa klişelerden uzaklaşarak klişe kıldığınızı sanırsınız. Bu konuda gelen eleştiriler, klişelerin sadece ırkçı vatandaşların kafasında olmadığını göstermesi açısından öğreticiydi...

Güz Sancısı gibi projeler, bu ülkenin sinema endüstrisini ve kültürünü veri aldığımızda herkesin boyunu aşıyor. Bu yolun bütün başarısına karşın mükemmel sayılamayacak filmlerle açılması ise bir şans. Çünkü daha iyisinin nasıl olabileceğini de ima ediyor... Umarım eleştiri adına okuduğumuz kolaycı klişelerden öteye de giden olur ve bir gün bu yolu açmış olanlara gurur verecek filmler yapılabilir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yabancı olan kim?

Etyen Mahçupyan 27.02.2009

Ahmet Türk'ün Meclis'teki grup toplantısında Kürtçe konuşmasının farklı düzlemlerde analizi yapılabilir. Böyle olaylarda her zaman sorulması gereken zamanlama sorusu, bunun seçimlere yönelik bir taktik olduğunu ve AKP'nin bölgedeki 'yumuşak' sosyoekonomik vaatlerine karşı daha 'damardan' bir sembolik hamleye tekabül ettiğini söylüyor. Bir anlamda Ahmet Türk, Kürtlere ait taleplerin gerçek sahibinin kim olduğunu 'sahibinin sesinden' hatırlatmış oldu. Bunun kışkırtıcı bir yönünün olduğu muhakkak, ama siyaset zaten sınırlı ve kabul edilebilir bir kışkırtma stratejisini ima eder. O nedenle Türk'ün fazla eleştirilecek bir tarafı yok. Nitekim genel kamuoyu algılaması da, hangi milliyetçi cenahtan gelirse gelsin, artık yüzeysel manipülasyonlarla tahrik olunacak eşiğin geçildiğini gösteriyor.

Ama bu vesile ile Türk'ün kullanmakta olduğu 'bilinmeyen dilin' nasıl bir 'millî' utançla ilişkili olduğunu da gözden kaçırmamak gerek. Henüz bir süre önce Diyarbakır'ın Kayapınar belediyesi yeni yapılan üç parka hepsi

de çiçek adları olan Şilan, Roşna ve Rojda kelimelerini koymaya kalktığında, Kürtçe olan bu adlar Kaymakamlıkça yasaklanmıştı. Aynen daha öncesinde Valiliğin Berfin, Nefel, Daraşin ve Beybun isimlerini yasakladığı gibi... Çünkü bu adlar 'Adres ve numaralama yönetmeliği'ne uygun değildi. İlgili maddede şöyle denmekteydi: "Yabancı dil kurallarına göre teşkil edilmiş kelime ve ifadeler ile çirkin, müstehcen ve gülünç adlar konulamaz."

Herhalde kimse cümlelerin ikinci kısmına itiraz etmeyecektir. Bildiğimiz kadarıyla gayet muhafazakâr bir cemaat olan Kürtler de 'çirkin, müstehcen ve gülünç' adlandırmalara karşı epeyce hassas davranacaklardır. Aslında 'yabancı dil kurallarına göre teşkil edilen' kelimeler konusunda da fikir birliği zor değil. Gerçekten de bunların anlaşılması ve söylenmesi zor olacağı için, bu tür yer isimleri halka eziyet anlamına gelebilir. Ne var ki bu örneklerde önerilmekte olan kelimeler yabancı değil, aksine o yöre halkının kendine ait doğal adlardır. Ayrıca ortada kelimenin 'kendisi' vardır... Bir dil kuralına göre 'üretilmiş' hali değil.

Dolayısıyla Kayapınar Belediyesi'nin koymak istediği park adlarını engellemenin gerçekte hiçbir yasal dayanağı bulunmuyor. Eğer öyle bir yasa varsa haklı olarak kaldırılmasını istememiz gerekirdi, ama işin ilginç yasılar da bu engellemeye müsait değil. Ancak anlaşılan Kaymakamlık ve Valilik pek tereddüt geçirmemiş... Kürtçe kelimelerin yasak olması gerektiğinden fazlasıyla emin olmuşlar. Bu cahilce bilgiçliğin nedeni muhtemelen yasa maddesindeki 'yabancı' kelimesi ve kendilerinin de gerçekten Kürtçeyi 'yabancı' olarak addetmeleri. Bu ise bizi asıl noktaya getiriyor... Çünkü Kürtçe bu toprakların kadim dillerinden biri olmanın dışında 'çok etnili' de bir dil. Aynen Türkçe gibi... Kürtçe sadece Kürtlerin değil, belirli bir coğrafyada yaşayan herkesin dili. Yakın geçmişte ana dili Kürtçe olan, ömrünü bu dille geçiren bir sürü Ermeni köyü vardı ve eğer kıyıma uğramasalarlı muhtemelen hâlâ bu dilin taşıyıcısı olacaklardı. Nitekim geçen yüzyılın en önemli çağdaş dengbejlerinden bazıları da Ermeni'ydi...

Kısacası ortada bir yabancılık varsa, bu Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Anadolu kültürüne ve mirasına yabancılaştırma. Söz konusu yabancılaştırma bilinçli bir strateji olarak geliştirilip toplumu manipüle edecek ölçülerde hayata geçirilirken, devlet bürokrasisi de bir araç olarak kullanıldı. Bu toprakların kültürünü reddetmeye varan yalan siyasetinin bilinen örneklerinden biri, 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı içinde oluşturulan 'Doğu Grubu' tarafından kaleme alınan raporda da açıkça görülmekteydi. "Devletin Doğu ve Güneydoğu'da Uygulayacağı Kalkınma Programının Esasları" başlıklı rapor Can Dünder ve Rıdvan Akar tarafından Ecevit'in arşivinde bulunmuştu... Rapor açıkça zorunlu iskân politikasını ve asimilasyon hedefini vurgularken, bölge insanlarını da 'kendilerini Kürt sananlar' olarak tanımlamaktaydı.

Kısacası, bugünkü Kürtçe yadırgamasının ardında devletin bilinçli Kürt yadırgaması yatıyor. Bu reddiye devletin halka yabancılaştırmasına neden olurken Kürt olmayanları da ideolojik açıdan esir almakta. Parklara çiçek adları koymak isteyen Kayapınar Belediyesi'nin iki yıl önceki bir başka deneyimi söz konusu dışlama siyasetinin sonucunu gösteriyor: Kayapınar ile Hopa Belediyeleri'nin birlikte gerçekleştirmeleri beklenen 'kültürler buluşması' projesi daha başlayamadan bitti... Her iki beldede de birer çok kültürlülük paneli düzenlenecek ve belediyeler birbirini misafir edecekti. Aralık 2006'da Hopa Belediyesi CHP'li üyelerin ret oyuna rağmen işbirliğini kabul etmişti ki, her şey Mart 2007 toplantısında tersine döndü. Yapılan açıklamaya göre "Kayapınar Belediyesi'nin seçilmesi uygun değil"di...

Gerekçe yoktu, ama biz tahmin edebiliriz. Hopa için Kayapınar bir yabancıydı... Oysa bu kararı ile asıl yabancının Hopa olduğu ortaya çıktı. Kendisini çoğunluk kültürünün parçası ve taşıyıcısı olarak gören bu beldenin, Anadolu'ya bu denli yabancı düşecek kadar yöresel kalması asıl sorunun da niteliğine işaret etmekte: Asıl sorun çoğunluk kimliğinin siyaseten egemen, ancak kültürel açıdan köksüz kalmasıdır. Köklülük bu

toprakların çeşitliliğine dokunarak ve onu içselleştirerek olur... Yoksa her tür hakikilik size yabancılığınızı hatırlatır ve siz de savunma refleksi ile hakiki olanı 'yabancı' ilan edip gülünç duruma düşersiniz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

28 Şubat'ı kutluyoruz!

Etyen Mahçupyan 01.03.2009

Milli devletler kendilerine özgü anma günleri yaratma konusunda çok heveslidir. Rejimin kuruluşu, ülkenin kurtuluşu türünden kutlamalarla bilinci ayakta tutmaya çalışırlar. Oysa hemen her toplumda doğal bir katılım içinde yaşanan gerçek kutlamalar dinsel ve geleneksel temalara dayanır. Bu nedenle de ulus-devletlerde milli kutlamaların çoğunlukla devlet desteğine muhtaç olması şaşırtıcı değil...

Öte yandan milli bayramların gelenek karşısındaki bu zayıflığını gidermek de mümkün değil. Durup dururken bayram portfolyonuza milli bir gün daha ilave edecek haliniz yok. Çünkü böyle bir ilave ya bir savaşı ya da büyük bir dönüşümü ima eder. Ne var ki böylesi değişim süreçleri daha önce 'bayram' olarak geçen günleri bir anda resmî tarihin dışına itebilir.

Türkiye bu açıdan çok şanslı bir ülke... Çünkü rejim çok uzun bir süredir sarsılmadan devam ettiği gibi, bizlere yeni anma günleri de bahşediyor. Resmî söylemden hareket edersek, bunun nedeni Türkiye'deki rejimin hem 'son derece sağlam' hem de 'hâlâ kurulmakta' olmasıdır. Rejim 'sağlamdır' çünkü Atatürk tarafından oluşturulmuştur ve asker tarafından da korunmaktadır. Nitekim hemen her bayramda genelkurmay başkanları bu noktaya işaret ederler ve Anıtkabir'deki anı defterine, cumhuriyetin yılmaz bekçilerinin rejimi savunmak üzere ayakta olduklarını belirtirler. Ancak bu 'sağlam' cumhuriyet bir taraftan da hiç bitmeyecek bir tehdit altındadır. Bir yandan 'Türk' olmayanların, diğer yandan da 'laik' olmayanların ihanete varan saldırıları karşısında rejimin korunması ve sakınılması gerektiği söylenir. Bazen bu tehditler yoğunlaştığında ise, rejim aynı temeller üzerinde 'yeniden' kurulur...

Çok istikrarlı bir ülke olan Türkiye'de söz konusu yeniden kurulma işleminin frekansı 10-15 yıl arasındadır. Halk dilinde 'darbe' denen askerî el koymalar, aslında Atatürkçü restorasyonun hayata geçtiği anlardır... Doğal olarak bu ihtiyaç çok partili hayata geçildikten sonra ortaya çıkmış ve ilk darbe de 1960'da yaşanmıştı. Hemen sonrasında o gün bir milli bayram olarak elimizdeki kısıtlı kutlama yelpazesine eklendi. Ne var ki daha sonra her on yılda bir darbe olunca, bunların her birinin kutlanmasının işi sulandıracağı belli oldu ve biz de sonradan bulduğumuz bu milli güne veda ettik.

Öte yandan 1980 darbesinin ardından toplumda farklı bir siyaset çizgisi de doğdu. Birçokları darbeleri özellikle eleştirel bir bakışla irdelemek üzere hatırlama yolunu seçtiler. Bugün darbeler devletin unutturmaya çalıştığı, ama toplumda bazı insanların ısrarla hatırladıkları özel anma günleri halinde...

Bunların en önemlilerinden biri de 28 Şubat 1997'deki 'post modern' müdahaleydi. Önemi ise askerin bu kez 'yumuşak gücünü' kullanmasındaydı... Medyanın haber çarpıtmaları ve manipülasyonları desteğinde hayata geçen bu darbe, görünüşe bakılırsa rejimi şeriat tehlikesine karşı korumak için yapılmıştı. Kullanılan strateji iki yönlüydü: O dönem iktidar ortağı olan Refah Partisi'nin en uç insanlarını öne çıkartılarak parti bu kişilerle özdeşleştiriliyor, ardından da aynı özdeşleştirme bütün dindarlar ile parti arasında yapılıyordu. Böylece tek bir

örnekten hareketle Türkiye'deki tüm Müslümanların şeriatçı olduğu kanıtlanıyordu. İkinci strateji ise doğrudan sahte dindarlar yaratmaya yönelikti. Televizyonlar Aczmendi denen, o güne kadar varlığından haberdar olmadığımız, darbe sonrasında ise aniden yok olan garip bir tarikatın üyeleri ile dolup taşmıştı. Sonradan bütün o insanların para karşılığında bir müsamere oynadıkları ve bu arada rejime de katkıda bulundukları anlaşıldı.

28 Şubat müdahalesi bugünlerde devletin en unutmak istediği darbe... Çünkü kabaca aynı siyasi ve ideolojik atmosferin içindeyiz ve bugün de rejimin korunması için paralel stratejilere ihtiyaç var. Tek fark 'yumuşak gücün' yeterli olmaması... Medya kullanımı yine yoğun olarak devam etse de, artık Türkiye toplumunu şeriat tehlikesi ile kandırmak mümkün değil. AB üyeliğini destekleyen tek partinin 'dindar' bir zeminden geldiği, Anadolu kentlerinin burjuvalaşma sancısı çektiği, muhafazakâr zihinlerde engellenmesi zor bir sekülerleşmenin yaşandığı böyle bir Türkiye'de irtica tehdidinden söz etmek epeyce cahil olmayı gerektiriyor...

O nedenle de bu kez 'sert güç' de işin içinde... Ergenekon dava sürecinde ortaya çıkan gerçekler bu seferki girişimin kapsamı hakkında iyi bir fikir veriyor. Bir taraftan sivil toplumu hareketlendirerek 'laikçi' bir duyarlılık yaratıp, bunu hükümeti devirmek üzere kullanmak; öte yandan cinayetler işleyerek yaratılacak kargaşa ortamından vazife çıkarırken, askerî müdahaleyi de halk nezdinde meşru kılmak...

28 Şubat elini pislige sokmadan yapılabilmiş, toplumun açıkça kandırılabilirdiği bir darbeydi. Ergenekon ise kandırılması mümkün olmayan bir toplum karşısında zorunlu olarak elini pislige sokanların aradığı darbe...

Gerçi devletimiz pek memnun kalmıyor ama bizler şimdi 28 Şubat'ı unutulmayacak bir anı olarak zihnimizde taşıyoruz. Çünkü o olay, en 'temiz' darbeyi yaratma uğruna, darbe zihniyetinin ne denli 'pis' olduğunu en açık şekilde ortaya koyan teşebbüs oldu.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biz ırkçı mıyız?

Etyen Mahçupyan 03.03.2009

Muhafazakâr kesimden gelenlerin sıkça ve güçlü bir biçimde öne sürdükleri bir tespit var. Buna göre Türkiye'de ırkçılık ve özel olarak Yahudi düşmanlığı hiçbir zaman olmamıştır ve bugün de yoktur... Söz konusu yargının dayanağı Osmanlı'nın bir hoşgörü toplumu olması ve farklı kimliklere kucak açması... Muhafazakârlar genelde Osmanlı ile ilgili son derece olumlu bir tablo çizerken, bu değerlendirmenin gerçeklikle uyuştugu ve gayrimüslimlerce de paylaşıldığı konusunda pek kuşku duymazlar. Gerçekten de geçmişte bu toprakların farklılıkları yaşatma iradesinin çok daha güçlü olduğu açık. Ne var ki o farklılıkların yaşayabilmesinin belirli bir ayrımcılığa razı gelmeleri koşuluyla olduğu da açık...

Ancak muhafazakârlar bugün Türkiye'de ırkçılığın olmadığını söylerken, bir ilave varsayıma daha muhtaçlar. Osmanlı'da var olan aksak hoşgörünün en azından aynı biçimde Cumhuriyet rejiminde de devam ettiğini söylemiş olmaktadır. Bu ise doğruluğu epeyce su götüreren bir varsayım... Çünkü ulus-devlet ideolojisi bu topraklardaki yan yana yaşama geleneğini tırpanladı. Kimliksel çeşitliliği bir tehdit olarak tanımladı... Böylece ayrımcılık doğal bir 'tedbire' dönüşürken, onu besleyen ve giderek doğallaşıp içselleşen bir ırkçılık üretti.

Muhafazakâr zaviyeden bakıldığında hâlâ ileri sürülebilecek bir muhakeme olabilir. Türkiye'deki ırkçılığın devlet eksenli olduğu, tahriklerle yükseldiği; oysa toplumun böyle bir bakışının olmadığı söylenebilir. Nitekim bir süre önce Ayşe Hür de antisemitizm vakalarını topladığı yazısında genelde devlet uygulamalarından ve devlet adamı beyanatlarından söz ediyordu. Lozan'ı imzalamış olan Türkiye'nin yöneticileri, henüz iki yıl geçmeden bu toprakların gayrimüslimlerden temizlenmesi gereğini yüksek sesle söylemekteydiler. Yahudi cemaatine ise mali ve idari baskılar artmakla kalmadı, 1934'de Trakya'dan kaçmak zorunda kaldılar. Savaş yıllarında ise bu tavır tam bir utanca dönüştü... Yahudi mültecileri taşıyan Salvador gemisi ve birkaç yıl sonra da Nazi'lerden kaçan Struma gemisi bilerek tüm yolcularıyla birlikte ölüme gönderildi. Daha sonraki birçok olay ise hâlâ hafızamızda...

Burada kritik olan şu ki, devletin bu uygulamaları kemalist aydınların onay ve desteğini alırken, hiç kimseden de rahatsızlık ifade eden bir ses çıkmadı. Utanılması gereken insanlık dışı olaylar görmezden gelindi ve yok sayıldı. Belki muhafazakârlar gerçekten de ırkçı değillerdi, ama ırkçılığa karşı bir duruş sergilememek bir yana, bu uygulamalara kolayca uyum sağladılar. Dolayısıyla devletin aktif ırkçılığı ile toplumun pasif ırkçılığı birleşerek, zımni bir ideolojik koalisyon oluşturdu.

Türkiye'deki tartışmalarda bu olgu sürekli olarak gizlenir. ırkçılığın Batı'ya, modernliğe ait bir özellik olduğu, nefret temelli bu tür dışlayıcılıkların bizim 'fıtratımızda' bulunmadığı savunulur. Gerçekten de ırkçılık modern zihniyetin içinde serpilmiştir, çünkü modernlik otoriter zihniyeti meşru kılmış, milliyetçiliği makbul bir ideoloji haline getirmiştir. Milliyetçilik ise, gerçekliği milli çıkar uğruna çarpıtmaya cevaz veren, kendi kimliğinin yüceltilmesini diğerlerini aşağılamanın tamamlayıcısı kılan bir bakıştır. Ulus-devletler kimlik yaratma süreci içinde milliyetçiliği beslerken ırkçılığı da müdanasızca uygulamaya sokmaktan çekinmediler. Bu açıdan bakıldığında kendisini devlet zihniyetiyle özdeşleştirmeyen insanların ırkçılık suçlamasına tepki göstermeleri şaşırtıcı değil. Hatta bu tepkinin olumlu olduğunu, ırkçılığı reddeden bir tutuma işaret ettiği de söylenebilir...

Ne var ki devlet suçlaması bizleri toplum olarak aklamıyor. Yıllardan beri söz konusu devlet inisiyatifli ırkçılığa razı gelmemiz bir yana, kendi kültürümüz de potansiyel nefret ilişkilerine zemin sağlamakta. Çünkü bu toprakların kültürü maalesef 'birlikte' değil, 'yan yana' yaşamak üzerine kurulu. Bu ise, istek ve irade üzerine kurulması gereken toplumsal birlikteliği zorunlu bir beraberliğe dönüştürüyor. Diğer bir deyişle Osmanlı İmparatorluğu'nun yüzyıllara direnmesi bizi yanıltmamalı... Bu direnci mümkün kılan, çevredeki değişimden etkilenmeyi erteleyecek kadar büyük olmasıydı. Ancak bir noktadan sonra çevreye uyum sağlayamayan, hızla kırılganlaşan, manevi olarak parçalanan, çaresiz ve anakronik bir devletle baş başa kalındı. Halk ise artık yan yana bile olamayacak haldeydi, çünkü bütün o 'beraberlik' sürecinde 'birlikteliğin' kültürünü oluşturamamıştı.

Dolayısıyla milliyetçiliğin dünyasında bu halk da kendi cemaatçi kalıplarına dönerek, ötekileri dışlayarak yeniden kimlikleşti... Diğerlerini ırkçılığın prizmasından geçirerek algıladık ama biz bunun ırkçılık olduğunu bile bilemedik. Hrant'ı öldüren el ırkçıydı da Pelitli sokaklarında bu kötücül niyeti duymalarına karşın evlerinin rahatlatıcı sıcaklığına gizlenenler değil miydi? *Sarı Gelin* diye ahlak dışı bir filmi çocuklara izlettirmek isteyenlerin ırkçılığı açık... Ama itiraz etmeden uygulamaya geçenlerin, olayı bilmesine rağmen yadırgamayanların hiç mi ırkçılıktan nasipleri yok?

Bilinmesinde yarar var... Devletin ırkçılığını meşru kılan biziz. O ırkçılığı durdurmak kendimizin ırkçı olmadığını yinelemekle mümkün değil. Aksine önce içimize sinmiş doğal ırkçılığı su yüzüne çıkarıp reddetmek gerekiyor... Çünkü kendisiyle yüzleşemeyen hiçbir toplum devletin ayrımcı eğilimlerine son veremez ve bu eğilimler sürdükçe hiçbir halk 'birliktelik' üretemez.

Yargı taraf olunca...

Etyen Mahçupyan 04.03.2009

Tam da 28 Şubat'ı yeniden tartışırken gelen bir AİHM kararı, hukuk alanında epeyce farklı bir geleceğin eşiğinde olabileceğimizi ima etti. Söz konusu karar Kenan Evren hakkında iddianame hazırladığı için meslekten ihraç edilen Sacit Kayasu'yu haklı bularak, hem Türkiye'yi 41 bin euro tazminat ödemeye mahkûm ediyor, hem de Kayasu'ya mesleğine dönme yolunu açıyor. Anlaşıldığına göre Mahkeme'nin kararı iki değerlendirmeye dayanmakta. Birincisi Kayasu'ya verilen ceza "amaçlanan herhangi bir haklı kamu yararı ile orantısız" bulunmuş. Buradan hareketle cezaya özünde karşı çıkılmadığı düşünülebilir... Ama ikinci gerekçe böyle bir cezanın "bütünüyle bu görevde olanlar üzerinde korkutucu etkisi" olacağını öne sürüyor. Diğer bir deyişle cezanın asıl hedefinin yargı içinde ideolojik bir tahakküm kurmak olabileceğini, görevlilerin kendilerini bir bürokratik oligarşi altında hissedebileceklerini ima ediyor.

Kayasu'nun iddianamesinin niçin böylesine sert bir tedbirle karşılaştığı ise asıl soru. Yanıtın ise iddianamenin konusu ile bağlantılı olduğu açık. Diğer bir deyişle Türkiye'de yargı darbelerin yargılanmasını istemiyor. Bu öyle bir yargı ki, kendisini darbe hukukuyla ilişkilendirmekte beis görmediği gibi, bizzat darbenin koruyuculuğuna da soyunuyor. Bu açıdan bakıldığında Kayasu'ya verilmiş olan meslekten men cezasının darbe girişiminin asli parçası olduğu ortaya çıkıyor. Yani darbe denen şey yaşanıp geçilen, geçmişin bir noktasında kalan, ardından normal bir düzenin gelmesine olanak sağlayan bir müdahale değil. Darbe denen şey, kendisini sistemleştirerek ve doğrudan hukuka egemen olarak süreklilik arz eden bir 'rejim'.

Buna karşılık üyesi olmak istediğimiz Avrupa'nın yüksek mahkemesi yargının darbeyi ve darbecileri korumasının hukuken kabul edilemez olduğunu söylemiş oluyor. Buradan hareketle darbeyi ve darbecileri savunan bir yargının hukuk dışı, yani gayrı meşru olduğu noktasına kadar gidebiliriz. Gerçekten de darbelerin 'de facto' yaptırımlarını aşan, bizzat 'kurucu' metinlere mesafe alabilen bir hukuka ihtiyaç var. Aksi halde rejim ve resmî ideoloji açısından tarafsız bir yargının oluşması mümkün değil. Ve o zaman da yargı denen bürokratik yapılanma, yürütme ve yasama ile eş düzeyli bir konumdan çıkıp, onların üzerinde bir tahakküme dönüşüyor. Çünkü bugünün taleplerini hayata geçirmeye çalışan yasama ve yürütme karşısında, sırtını geçmiş bir darbeye dayayan yargının engellemesi ile karşılaşıyoruz. Kısacası bu yargı hukuku değil, geçmiş bir yürütmenin ideolojisini temsil ediyor...

Böylece Türkiye'deki darbe geleneğine de daha içerden bakma şansımız oluyor. Darbeler aslında belirli bir yönetim anlayışı ve pratiğinin devam etmesi için yapılıyor. Asker ile yargı arasındaki 'doğal' işbirliğinin temeli de bu... Asker darbeyi yapıyor, yargı ise darbe düzenini bir sonraki darbeye kadar koruyor. Bunun anlamı bağımsız yargı talebinin gerçekte 'tarafalı' yargıyı sürdürme isteğine dayandığıdır.

Dolayısıyla eğer yargıda herhangi bir reform yapılacaksa, bunun yargıyı bir miktar 'bağımlı' kılma yönünde olması kaçınılmaz. Nitekim Adalet Bakanlığı da AB ile 'yargı ve temel haklar' faslına ilişkin müzakerelerin başlayabilmesi için gerekli adımları saptarken bu noktaya gelmiş... Önerilen değişikliklerin içinde yargının da kabullendikleri var. Örneğin idari işlemlere yargı yolunun açılması bunlardan biri. Belki de nihayetle yargının kendi işlemleri üzerine yeniden 'düşünmesini' sağlaması açısından uygun bulunmuş. Ama herhalde asıl önemli unsur, yargıya dışardan müdahaleyi içermemesi...

Çünkü bu tür bir müdahaleyi ima eden alanlarda yargının itirazları ile karşılaşılması. Örneğin yüksek mahkeme üyelerine yönelik disiplin cezalarının 'içerden' verilmesi ve kesinlikle yürütme tarafından verilmemesi talep ediliyor. Yasama ve yürütmenin HSYK'ya üye atamasına ise 'tarafsızlığın' etkileneceği gerekçesi ile karşı çıkılıyor. Ayrıca HSYK'ya yüksek mahkeme üyeleri dışında 'birinci sınıfa ayrılmış' hâkim ve savcılardan üye alınması da istenmiyor. Yani yargı hiyerarşisinin tepesindekiler ellerindeki imtiyazı alttaki kadrolarla paylaşmayı istemedikleri gibi, 'tam bağımsız' konumlarının ufak çapta bile olsa bozulmasına razı değiller. Diğer bir deyişle yargı 'tarafli' olma halini sonuna kadar savunmaya niyetli gözüküyor.

Türkiye'de yargı aslında bir siyasi aktör... Özellikle HSYK'nın alt kademelerden kopukluğu sayesinde, kendi içinde bütünlüğü olan, neredeyse siyasi dayanışma içinde çalışabilen bir yapı oluşmuş durumda. HSYK üyeliği bir anlamda generalliği andırıyor... Böylece ülke sathına yayılmış çok geniş bir teşkilatın varlığına karşın, kurumsal siyaseti yürüten dar bir kadro oluşabiliyor. Bu kadronun yasama ve yürütmeden bağımsızlığı ise, aslında toplumsal talep ve tercihlerden bağımsızlığı demek. Eğer bu ülkede yargı günümüzün 'evrensellik' anlayışına uygun bir hukuka bağlı olsaydı belki de sorun bu noktaya gelmezdi. Ne var ki bizde yargı darbeleri koruduğu ölçüde, gayri meşru bir yasama ve yürütmeyi, yani toplumdan bağımsız olan bir rejimi savunmuş oluyor.

İstenen 'bağımsızlık' belki de bu... Toplumdan bağımsız olmak... Tarafsızlık ise istenmiyor, çünkü siyasi işlev darbe rejiminden yana taraf olmayı gerektiriyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ön jüri karakterleri

Etyen Mahçupyan 06.03.2009

Türkiye ciddi bir yer... Gazetelere baktığınızda sizi ferahlatan haberler az. Belki de bu yüzden günlük hayatımızda 'magazin' önemli bir yer tutuyor. Gene belki de aynı nedenle ciddiye alınan her şey bir süre sonra magazinleşiyor. Ama bazen de tersine, gerçekte çok daha hafif ve sıradan bir biçimde yaşanması gereken konular ciddileşiyor. Bunun nedenlerinden biri bazı kişilerin içlerinde barınan çığlığın zapt edilemeyen bir biçimde dışa vurulması.

Son günlerde medyaya düşen İstanbul Festivali'nin yarışma bölümüne almadığı filmler meselesi de böyle... Müracaat eden filmlerden üçü, yani *Devrim Arabaları*, *İssız Adam* ve *Güz Sancısı* ön jüri tarafından elendi. Dışarıda kalanlar doğal olarak bunun nedenini anlamak istediler ve bu soru bir yapımcı tarafından Festival yönetimine soruldu. Gelen yanıtta "Festivalimize başvuran tüm filmler dikkatle incelenmiş, *Güz Sancısı*'nın bu yılın yarışma filmlerinin genel niteliklerinden sinemasal biçim olarak tamamen farklı olduğu görülmüştür" deniyordu ve söz konusu filmin elenme nedeni de buydu.

Açıktır ki her yapılan film, sırf yapıldı diye herhangi bir festivalde yarışmaya katılma, hatta gösterilme hakkı kazanmaz. Ve yine açıktır ki bu süreç belirli bir ön eleme safhasını ima eder. Ancak İstanbul Festivali'nin gerekçesi biraz garip... Çünkü katılan filmlerin 'genel niteliklerinden' hareketle bazı filmleri kabul edemeyeceklerini söylüyor. Diğer bir deyişle aslında bu ön elemeyi yapmak için bir kritere sahip değiller... Gelen filmlere bakıyorlar ve onların vasatı özelliklerini veri alıp, kendilerince 'aykırı' olduğunu düşündüklerini de diskalifiye ediyorlar. Yani eğer bu yılın yarışma bölümüne çoğunluk olarak *Devrim Arabaları*, *İssız Adam*

veya *Güz Sancısı* 'gibi' filmler müracaat etseydi, bu kez de şu an kabul edilenler dışarıda kalacaktı.

Öte yandan katılanların 'genel niteliklerinden' farklılık da gayet hoş bir şekilde ifade edilmiş: 'sinemasal biçem olarak tamamen farklı' olmak... Belki de ön jürinin kafasında belirli sayıda 'sinemasal biçemler' var ve bir yarışmanın ille de aynı 'sinemasal biçemde' olması gerekiyor... Ne var ki bunları kamuoyu bilmiyor. Yönetmenler ve yapımcılar da bilmiyor... İnsan Festival ön jürisini kayırmak için ne denli uğraşsa da bu sıkıntılı durumdan pek çıkış noktası yok. Gerçi bu küçük heyetin üyesi olan Atilla Dorsay "kimse kriterlerini açıklamak zorunda değil" demiş, ama Festival yönetimi de yukarıdaki açıklamayı yapmak zorunda hissetmiş kendisini. Acaba neden? Niye özgüvenli bir biçimde "tercih bizim, istediğimiz gibi yaparız" dememişler?

Çünkü bu olay fazlasıyla sırtıyor... Muhtemelen böyle bir tasarrufun arka planını onlar çok daha iyi biliyorlar. Çünkü şu durum çok açık: Eğer söz konusu üç film kötü iseler, zaten jüriden de hak ettikleri üzere teveccüh bulmayacaklardı. Ayrıca 'sinemasal biçem' diye bir kriter varsa, herhalde jüri bunu da dikkate alacaktı. O halde ön jüri marifetiyle bazı filmlerin jüri önüne gitmesini engellemenin anlamı nedir? Düşünün ki ortada yüzlerce film yok... Zaten topu topu on-on beş filmden söz ediyoruz.

Görünen o ki karşımızda jüriye güvenmeyen bir ön jüri ve Festival yönetimince onaylanıp uygulanan bir sansür prosedürü var. Belki de yarışmaya katılma durumlarında ödüllerin birçoğunun bu üç filme gideceğini öngördüler ve bunu istemediler. Aksi halde jürinin sinema bilgisine ve sağduyusuna güvenmeleri beklenirdi. Şimdi mesele jüri üyelerinin kendilerine yapılan bu hakareti nasıl sindirecekleridir. Çünkü mesele elenen filmlerin kalitesi değil, bizzat jüri üyelerinin kalitesi...

Elenen filmlerin kalitesi konusuna gelince de herhalde en doğrusu bu işten bayağı anlayan ön jüri üyelerinden birine müracaat etmek. Alin Taşçıyan *Güz Sancısı* ile ilgili olarak şöyle demiş: "İstanbul festivali görsel ve içerik açısından oldukça yetkin filmlere ev sahipliği yapan bir festivaldir. ben Alin Taşçıyan olarak konuşuyorum, söz konusu film oldukça klostrofobik, sinemasal olarak karmakarışık, senaryosu ve içeriği oldukça fakir, yetersiz bir filmidir. 3 meczup Rum –şizofren- 2 korkak Yahudi'den oluşan bir grup ile 6/7 eylül olaylarının faili meçhul bir eylem haline dönüştürülmesini de politik olarak oldukça sakıncalı buluyorum... Söylenecek çok şey var ama özetle feci bir film."

Güz Sancısı filminin yapımcıları bu açıklamaya herhalde müteşekkik kalmışlardır. Ön jüri üyesi olan bu kişinin filmdeki Rumları şizofren olarak görmesini, iki korkak Yahudi meselesini ve özellikle 6/7 Eylül olayının 'faili meçhul' olarak sunulduğu şeklindeki yorumunu duyduktan sonra bayağı rahatlamışlardır. Çünkü karşılarında 'sinemasal biçem' bilgisi çok 'gelişmiş' olan ama ne yazık ki seyrettiği filmi olgusal düzeyde algılamakta bile zorlanan birinin olduğunu düşünmüşlerdir. Herhalde 'feci' denen bu filmle ilgili böylesine 'feci' bir yorum duymak onları üzmüştür de... Çünkü kimse saygın bir festivalin çiğliğe kurban gitmesini istemez. Ama sahip olunan yetkiler bazen insanları yolundan çıkartabiliyor ve en azından harcanan emek nedeniyle mütevazı bir algılamayı hak eden ürünlere bile zapt edilemeyen bir kibirle yaklaşılabiliyor. Belki de bu tür 'ön jüri' karakterleri için mütevazı olmak o denli kolay olmuyor. Film eleştirilerinin birçoğu karakterlerin 'klişe' veya 'karton' olduklarına dayanır. Ama insan yaşadıkça bunun bayağı gerçekçi bir esinlenme olduğunu anlıyor. Hele böyle 'ön jüri' karakterleriyle karşılaştıktan sonra...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Somut durumun somut analizi

Etyen Mahçupyan 08.03.2009

Yaklaşan yerel seçimlerin niçin referandum anlamı taşıdığını idrak etmekte zorlananlar çok... Bazıları muhtemelen bu yaklaşımı AKP iktidarını pekiştirme yönünde bir tür zorlama olarak görüyorlar. Ergenekon üzerinden yaşanmakta olan kırılmanın bu seçimlerde sahada sınanacağını ve hükümetin de durumdan yararlanmak üzere topyekûn bir strateji izlediği değerlendirilmesi yapıyorlar. Kim bilir belki benim gibi yazarların da bilerek veya bilmeyerek AKP yandaşı konumuna düştüğümüzü düşünüyorlar...

Ama bir de 'somut durumun somut analizi' var... Solcuların bir dönem sıkça kullandıkları bu söz, yapılacak önermenin 'bilimselliğinin' kanıtı gibi algılanırdı. Bir köşe yazısının bilimsellik iddiası sınırlı olsa da, gerçekten 'somut durum' önemli... Diğer bir deyişle önümüzdeki dönemde Türkiye'nin kendi toplumsal ivmesiyle hangi yöne meylettiğini anlamak, son yirmi yılın somut değişimine de daha yakından bakmayı gerektiriyor. Ancak o zaman yaklaşan seçimlerin gizli anlamını deşifre etmek mümkün.

Son yirmi yılda muhafazakâr kesimde bir zihni sekülerleşmenin adım adım ortaya çıkmasına tanık olduk. Kendisini 'dindar' olarak tanımlayanların oranının arttığı, buna karşılık dindarlığın içerik değiştirip gündelik hayata adapte olduğu bu süreç halen etkisini sürdürmekte. Söz konusu zihni açılım aynı zamanda küreselleşen dünyada yeni bir kent tasavvuru da üretti. İstanbul ve Ankara'ya muhtaç olmayan bir Anadolu yarattı. Giderek yabancı dil bilen, yöneticiliğin eğitimini almış genç bir kuşağın öncülüğünde kendine has bir yeni burjuvazi ortaya çıktı.

Bu değişimin laik kesimde de yansıması oldu... Laik ve dindar şeklinde kaba bölünme kentli hayat tarzı içinde muğlaklaştı. Farklı kesimlerden gelen aileler çocuklarını aynı okullara göndermeye, benzer tatiller yapmaya, aynı mobilyaları beğenmeye başladılar. Böylece cemaatsel ayrışmanın üzerini örten yeni bir orta sınıf doğdu.

Ne var ki birçok saha çalışmasından elde edilen gözlem ve tespitlere dayanan bu değerlendirme yine de yeterince 'somut' değil. Sanki elimizde birtakım rakamlar olsa, Türkiye'deki değişimi daha iyi anlayabileceğiz... Neyse ki elimizde böyle rakamlar var. Gazetemizin yazarlarından Erol Katırcıoğlu'nun bir süre önce derlediği bazı basit istatistikler içinde olduğumuz değişim dinamiğini gözler önüne seriyor.

Katırcıoğlu 1985, 1993, 2001 ve 2004 yıllarına ait verileri biraraya getirmiş. En çarpıcı olan, Türkiye'yi 'merkez' ve 'çevre' olarak hayali iki bölgeye ayırdığımızda yaratılan katma değerın seyri. 1985 yılında merkezin katma değerdeki payı yüzde 66 imiş. Bu oran sürekli düşüş halinde ve 2004'e gelindiğinde yüzde 49. Çevrenin payı ise aynı sürede 34'den 51'e çıkmış. Diğer bir deyişle 2004 yılında bu ülkenin tarihinde ilk kez çevrenin katma değerdeki payı merkezinkini aşmış...

İkinci önemli gösterge istihdam... Yine aynı yıllara ait istatistikleri ele aldığımızda merkezin sağladığı istihdam oranının yüzde 52 ile başlayıp düz bir çizgi halinde 33'e indiği, çevrenin katkısının ise yine düz bir çizgi olarak 48'den 67'ye çıktığı görülüyor. Kesişme noktası ise 1987 yılı... Yani o tarihten bu yana çevrenin yarattığı istihdam merkezinkini aşmakla kalmayıp, bugün iki misline varıyor.

Katırcıoğlu 2000-2006 dönemi için sanayide kullanılan elektrikteki ve banka kredilerindeki artış oranlarına da bakmış. Genelde 'azgelişmiş' olarak adlandırılan 'Orta', 'Ortadoğu' ve 'Güneydoğu' Anadolu'daki şirketlerin elektrik kullanımındaki yükselme Ege, Doğu Marmara ve Akdeniz'dekinden fazla. Banka kredileri ise daha da çarpıcı... Kredilerdeki yüzdesel artışın en yüksek olduğu bölgeler Güneydoğu ve Ortadoğu Anadolu. Orta Anadolu da ülke ortalamasının epeyce üzerinde...

Bu veriler zihniyet düzleminde gözlemlenen değişimin en azından ekonomi dünyasında bir karşılığının olduğunu gösteriyor. Ülkedeki iktisadi aktörleri coğrafi bazda 'merkez' ve 'çevre' olarak ikiye böldüğümüzde, merkezin ekonomiyi sürükleyici gücünün son yirmi yılda hızla azaldığını ve bunun geriye dönüş emaresi vermeyen bir süreç olduğunu anlıyoruz. AKP bu değişimin sonucu ve taşıyıcısı olarak ortaya çıktı. Bugün Doğan Grubu ile hükümet arasındaki çekişmenin arka planında kaybeden merkez aktörlerinin umutsuzca direnmesi var. Aynı nedenler, merkezdeki 'laik' çevrelerin niçin Ergenekon davasına destek vermekte isteksiz olduklarına da ışık tutuyor. Çünkü bu davanın gidişatı demokrasi dışı bir alternatifi ortadan kaldırdığı ölçüde, çevre aktörlerinin siyasetteki hâkimiyetini tescil edecek.

Seçimlere bu atmosfer içinde gidiyoruz. Merkez umutsuz... Güç ellerinden kayıp gidiyor. AKP'ye anlamlı bir alternatif üretmekte acizler, çünkü kendileri de ekonomi kulvarında teslim bayrağını çekmek üzereler. Çevre ise bu seçimlerle birlikte Türkiye'ye damgasını vuracağı bir dönemin açılacağını umuyor. Böylece bir 'referandumun' eşiğine geliyoruz. Sonuç ise beklendiği gibi olacak... Yirmi yıldır yaşanmakta olan toplumsal dinamiğin, demokratik mekanizma sayesinde yeni bir meşruiyet kazanmasına tanık olacağız.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Niyetten siyasete

Etyen Mahçupyan 10.03.2009

Zamanın hızlı aktığı, kaçınılmaz değişimlerin kokusunun alındığı dönemlerde gözlerimiz hep yapılanların, bizi istediğimiz noktalara taşıyacak adımların üzerindedir. Bunların bir an evvel gerçekleşmesine yönelik isteklilik entelektüel enerjiyi o yöne çekerken, yapılması gerektiği halde yapılmayanları da eleştiri merceği altında tutarız. Bu cevvaliyet yararlı olmakla birlikte bir miktar yüzeyselliğe de neden olur. Çünkü hızlı değişim dönemleri aynı zamanda direnç de üretir ve toplumu 'anlamak' bu direncin genel stratejisini de takip etmeyi gerektirir. Öte yandan söz konusu direnç zamanın ruhuna ters düştüğü ölçüde, kendi 'ürünlerini' vermekte zorlanır. Diğer bir deyişle söz konusu direnç siyasetini sadece gerçekleşen sonuçlar üzerinden takip etmek mümkün olmaz. Bunu anlamak için 'niyete' bakmak, gündemin arka planında kalsa ve sonuca ulaşmasa da neyin hedeflendiğini anlamaya çalışmak gerekir...

Cumartesi günü gazetelerin bazılarında küçük bir haber vardı. Anayasa Mahkemesi önüne gelen iki iptal davasını reddetmiş, yani mahkemelerin daha önce vermiş olduğu kararları onaylamıştı. Gündem açısından ilginç olan, bu davalardan birinin Genelkurmay Askerî Mahkemesi tarafından açılmış olmasıydı ve Türk Ceza Kanunu'nun 245. maddesinin iptali istenmekteydi... Söz konusu madde 'başkasına ait kredi veya banka kartlarını ele geçiren ve kart sahibinin rızası olmadan kullananlara' altı yıla kadar hapis cezası öngörüyor.

Anlaşılan askeriyede bu suçu işlemiş olan belirli insanlar var. Ayrıca bu kişilerin sıradan erat arasında yer almadığını da rahatlıkla varsayabiliriz. Öyle olsaydı herhalde Genelkurmay Askerî Mahkemesi bunların cezasını ortadan kaldırmak gibi bir gayret içinde olmazdı. O halde epeyce rahatlıkla şu önermeyi yapabiliriz: Orduda başkasına ait kredi veya banka kartlarını ele geçirip kart sahibinin rızası olmadan kullanan en az bir, ama gerçekçi olarak bakıldığında herhalde birçok muvazzaf subay bulunuyor. Dahası bunlar 'kişisel suç' bağlamında kolayca feda edilebilir kişilere de pek benzemiyorlar. Bunların korunması gerekiyor... O kadar ki Genelkurmay Askerî Mahkemesi konuyu Anayasa Mahkemesi'nin önüne kadar getirebiliyor ve bu gazetede Adnan Keskin'in

haberinde olduğu üzere kendini kamuoyu önünde deşifre etme riskini göze alabiliyor.

Şimdi TCK'nın 245. maddesinde isnat edilen suçta daha yakından bakalım... Burada son kertede bir hırsızlık veya evrak sahtekârlığı ima ediliyor. Diğer bir deyişle bilinçli bir eylemden söz ediyoruz. Ne var ki bunun ordu içinde önemli yeri olan muvazzaf subayların yapmasını düşünemeyeceğimiz bir eylem olduğu da ortada. Belirli bir kariyeri ve saygınlığı olan, Genelkurmay tarafından sahiplenilmeye değer askerlerin böyle bir suç işleyebileceklerine kim inanır?

O zaman başa dönüp yeniden soralım: Acaba Genelkurmay Askerî Mahkemesi 245. maddenin iptalini niçin istedi? Bu maddeden 'yararlananlar' acaba kimler? Kariyer hiyerarşisi açısından kişi olarak önemsiz olmalarına karşın, böylesine üst bir makamca korunmaya çalışılmalarından hareketle ne söyleyebiliriz?

Doğal olarak elimizdeki bilgi şimdilik sadece tahmin yürütmeye yetiyor, ama bu suçu işleyen ordu mensuplarının söz konusu eylemi kişisel çıkar için değil, bir 'proje' bağlamında yaptıklarını öne sürmek epeyce mantıklı gözüküyor. Böylesi bir durumda Genelkurmay Askerî Mahkemesi'nin girişimini de anlamlandırmak mümkün gibi... Çünkü eğer bu kart suistimalleri, bazı kişilerin kimliklerini veya kullanılan paranın kaynağını gizlemek için yapılmışsa; ve eğer bu kişiler 'vatan için' bir eylemin içinde iseler, cezanın kaldırılması talebi de anlaşılır hale geliyor.

Belki de karşımızda JİTEM'vari bir örgütün dağarcığında bulunan adi suçlardan biri var. Formel hiyerarşinin dışında duran, devlet memurlarına resmî görevleri dışında 'işler' veren ve bu eylemlerin kaynağını da gözükmeyen mecralardan edinen bir teşkilat için, herhalde en kritik unsur elemanların kimliklerinin ve kullandıkları para kanallarının deşifre olmamasıdır. Düşünün ki JİTEM'in varlığı bile uzun süre inkâr edilmiş, kimliklere ve ücret bordrolarına karşın bu tutum savunulabilmişti. Bir örgüt olarak deşifre olduğunda ise anında kâğıt üzerinde ortadan kaldırılarak yerine yine muhtemelen aynı ağ ve imkânlar üzerinden JİT kurulmuştu...

Kısacası yaşadıklarımızın ışığında bakıldığında, Genelkurmay Askerî Mahkemesi tarafından Anayasa Mahkemesi'nde açılan ve reddedilen iptal davasının ima ettikleri bu. Yukarıdaki muhakemenin gerçekliği ne denli yansıttığını bilmesek de, açıkça suç olan bir eylemin suç olmaktan çıkarılmasını istemenin ardında ilginç sebeplerin yattığı açık.

Öte yandan Genelkurmay'dan gelen bu isteğin Anayasa Mahkemesi tarafından reddedilmesi, yaşadığımız günlerin değişmekte olan siyasi ibresine de işaret ediyor olabilir. Belki Yüksek Mahkeme üyeleri kendilerini kamuoyu önüne korunmasız biçimde atacak böyle bir tasarrufu 'fazla' buldular.

Ancak bu olayda en değerli bilgi sonuçta değil niyette gizli... Çünkü siyaset elde ettiği sonuçlardan öte, hedeflediği amaçlarla anlaşılır. Askerin siyaseti de diğer siyasetlerden farklı değil... Söz konusu maddenin iptalini istemek, o maddeye giren eylemi kullanmaya açık olmayı da ima eder. Herhalde ordunun bu şaibeden bir an evvel kurtulmasında ve bu iptalin niçin istendiğinin kamuoyuna anlatılmasında yarar var...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP 40'ın altına iner mi?

Yerel seçimlerin arka planı zaten olayı bir referanduma çevirmişti. Ergenekon davası ile simgelenen bir tarihsel ve ideolojik gerilimin içindeyiz. Son yıllarda sahnelenmeye çalışıldığı anlaşılan darbelerin mantığı da buydu. Darbe seçimin anlamsızlaştığı bir noktayı ima eder... Darbecilerin varsayımı kendi kafalarındaki düzenin normal demokratik yollar içinde gerçekleşmeyeceğidir. Eğer o düzenden radikal bir uzaklaşma ihtimali varsa, bu düzeltmeyi herhangi bir siyasi parti iktidarına bırakmak da riskli hale gelir ve restorasyon için dizginlerin ele alınması şart olur... Türkiye'deki darbelerin tümü bazı toplumsal kesimlerin kışkırtılmasını ve bu sayede askerî vesayet rejiminin yeniden sağlamaştırılmasını ifade etti. Geçtiğimiz dönemde de niyet buydu. Çünkü artık çok açık bir denklemle karşı karşıyayız: Demokrasi diye bir şey olacaksa, AKP türü bir partinin en azından büyük iktidar ortağı olmasına razı geleceksiniz. Ne var ki bu partinin tabanı son on beş yılın getirdiği büyük bir zihinsel ve sosyal dönüşümü taşımakta ve dolayısıyla da küreselleşmeden, dünyaya entegre olmaktan, AB üyeliğinden yanalar... Söz konusu dünya dinamiği ise demokrasiyi olmazsa olmaz bir koşul haline getiriyor ve böylece AKP türü bir partinin iktidarını epeyce uzun bir süre için garantiliyor. Böyle bir sürenin sonunda gelinecek Türkiye'nin ise, yapılması beklenen reformlar nedeniyle bugünküne pek benzemeyeceğini tahmin etmek zor değil.

O nedenle ulusalcılar/laikçiler koalisyonu için ilk tercih tabii ki darbeydi ama olmayınca bu seçimleri psikolojik açıdan da bir referanduma taşımaktan başka şansları kalmadı. İşin ilginç, Anayasa Mahkemesi'nden dönen ve reformlar açısından paralyze olan AKP'nin de iktidar meşruiyetini yeniden sağlamaştırma açısından bir tür referanduma ihtiyacı var. Nitekim önümüzdeki seçimlerde ülke çapında iddialı olan ve her yerde başa yarışacak olan tek parti AKP. Diğer bir deyişle her belediyede bir AKP'li ile bir başka partili karşı karşıya gelecek. Dolayısıyla alınacak toplam oy bir anlamda iktidarın tescilini ifade edecek.

Bu tablo açığa çıktığından bu yana darbe ile gerçekleştirilemeyen seçimle elde edilmesine yönelik bir arayış da oluştu. Soru şu: Acaba her seçim bölgesinde AKP karşıtı oylar tek bir adayda birleşebilir mi? Neşe Düzel'in Pazartesi Söyleşi bu açıdan epeyce iyi bir zamanlamayı ifade ediyor. Muhatabı Adil Gür'ün tahminine göre tam da bu yönde bir dinamik var ve sonucunda da AKP oyları yüzde 40'ın altına inebilir. Gerekçe ise ekonomi... Gür'ün şirketi 'A ve G'nin yaptığı kamuoyu çalışmalarına göre insanlar yoksulluk ve çaresizliği daha fazla hissediyorlar ve bu da yine onların yaptığı anketlerde parti tercihinin yansıyor. Bu tespit bize alt gelir gruplarının AKP'den uzaklaşması gerektiğini söylüyor, çünkü yoksul ve çaresiz olanlar bu kesimde. Ne var ki Gür tam tersini söylemiş... Ona göre AKP yüksek gelirli kişilerin oylarını kaybediyormuş. Hatta genişleyen il sınırları sayesinde iktidar partisinin kırsal oylara dayanarak toplam oyunu koruyacağını belirtmiş.

Demek ki bizdeki yüksek gelirli kesim işleri iyi gitmeyince AKP'den uzaklaşmış... İyi de bunlar zaten pek AKP yanlısı değillerdi ki... Öte yandan bu kesimler aynı zamanda eğitilmiş olduklarına göre, ekonomik durumdan hareketle böylesine yüzeysel tercihler yapar mı acaba? Bu soru şimdilik bir kenarda kalsın... Gür şöyle diyor: "Cumhuriyet boyunca askerî darbeler ve post modern darbeler dışında seçim sonuçlarını belirleyen en önemli şey daima ekonomi oldu." Peki, bugün durum ne? Anlaşılan Gür'e göre normal bir dönemin içindeyiz. O zaman acaba bu seçim niçin bir referandum haline geldi?

Bu mantıksal tutarsızlık bir yana yine Gür'ün cevaplarından anlıyoruz ki "her iki seçmenden biri 'bu kriz dışardan kaynaklandı, hükümetin yapabileceği bir şey yok' demekte"ymiş. Söz konusu cevabı verenlerin AKP dışında bir partiye oy vermeleri için ne neden var dersiniz? Esas mesele ekonomi ise ve hükümet bu konuda yeterli görünüyorsa, oylar rakip partide nasıl toparlanacak? Eğer bu cevabı verenlerin yüzde 80'i AKP'ye verse, zaten genelde yüzde 40'a ulaşıyor. Öte yandan hükümetin yapabileceklerinin olduğunu söyleyen ve eleştiren AKP'liler de var. Gür'ün bulgusu bu kişilerin sırf bu nedenle başka partiye kayacakları, ama doğrusu ben bunun

fazla mekanik bir analiz olduğunu sanıyorum. Hem AKP'yi ekonomi yönetiminde eleştirmenin bir başka partiye kaymak için yeterli olmadığını, hem de ortada koca bir Ergenekon meselesi olduğu için.

Ergenekon'u atlayıp ekonomiden medet umarsanız MHP ile CHP'yi de aynı düzlemde ele alır ve yanılırsınız. Çünkü AKP karşıtlığı bu iki partiyi aynı siyaset stratejisinde buluşturmuyor. Bu iki partinin seçmeni 'simetrik' değil... Kısacası AKP karşıtlığı nedeniyle bir CHP'linin MHP'ye oy vermesi tersinin olmasından daha kolay. Çünkü CHP'lilerin büyük yüzdesi dinsel duyarlılığa tepki veriyor ve askerî vesayeti de bu nedenle onaylıyor. Oysa MHP tabanı AKP tabanından çok da farklı değil. Nitekim 'ulusalcı' kelimesinin mantığı da bu... Yani 'dinsel duyarlılığı olmayan bir milliyetçilik'... Dolayısıyla MHP tabanının CHP'yi AKP'ye tercih edeceğini sanmak pek doğru olmayabilir.

Benim tahminim Gür'ün öngörüsünün gerçekleşmeyeceğidir. Bu seçim darbe gölgesinde yapılmak bir yana, ekonomi açısından da genelde daha bilinçli bir seçmen kitlesini muhatap alacak. Eğer son birkaç hafta içinde Erdoğan vahim bir hata yapmazsa ulaşacağı oran yüzde 50'dir...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstisnanın kuralı

Etyen Mahçupyan 13.03.2009

Araçlarla amaçlar arasındaki meşhur ikilemin yeniden canlandığı ve bu kez ideolojik konumları mukayese etme fırsatı veren bir tartışma yaşanıyor... Olay Yıldırım Oğur'un telefon dinlemelerini onaylayan tavrı ile başladı. Bazıları için mesele bir hukuk düzenini oluşturmak üzere hukuk dışı davranmanın ne denli meşru olduğu sorusu etrafında anlam kazanmaktaydı. Diğerleri için ise her hukuk düzeni kabullenilmesi gereken bir düzeni ifade etmiyordu. Dolayısıyla onlar da soruyu 'demokrat bir düzen' açısından sordular... Birinciler açısından, var olan hukukun kabulü meşruiyet açısından zorunluydu. Oysa ikinci grup zaten meşru olmayan bir hukukun böylece meşru kılınmasından rahatsızdılar ve kendi tutumlarının bir tür direniş olduğunu düşünmekteydiler.

Bu ilginç tartışmaya bir katkı da Orhan Gazi Ertekin'den geldi. 'Demokratların istisnası' başlıklı yazısında Ertekin haklı olarak istisna üretmenin tehlikesine değiniyor, herhangi bir istisnanın ne denli öznel olduğunu anlatıyordu. Gerçekten de kurallar, yaşanacakların tümüyle bilinmediği, hayata ilkesel bakıldığı izlenimini verirken, istisnalar genellikle ne yaşanacağını tahmin edilmesine ve bazı eylemlerin kural dışına çıkarılmasına hizmet eder. Dolayısıyla aslında istisnalar çoğu zaman keyfiliği, bir iktidar tercihinin yansımasıdır. Bu açıdan istisnaların çokluğu hukukun da anlamsızlaşması ve otoriteye mahkûm olmasıdır. Ne var ki otoriteye mahkûmiyet tam aksi yönde de gerçekleşebilir. İktidarın mutlaklaştığı noktada egemen gücün hiçbir istisnaya ihtiyacı kalmaz, çünkü zaten kuralın kendisi keyfidir.

Demek ki istisnaya itiraz edebilmenin meşruiyeti ve mantığı, kuralın meşru olup olmamasıyla bağlantılı... Eğer kural gayrimeşru ise, o zaman istisna bir direniş aracı olmak durumunda kalırken, var olan nizam açısından da hukuk dışı kılınabilir. Kısacası istisnayı tartışmak, öncelikle kuralın zihniyetini tartışmayı gerektiriyor. Ertekin, bazı filozofların istisnadan her bahsettiğimizde kuraldan söz ettiğimizi bize gösterdiğini söylüyor. Tabii ki öyle ama daha fazlası da var... İstisna bir zihniyetin açık taşıyıcısıdır. Kuralları 'evrensel' yaftası ardına gizlemek kolaydır ama istisnaları gizleyemezsiniz. Kısacası istisna talebi bir zihniyeti ima eder ve bu zihniyet kaçınılmaz olarak kuralın arka planındaki zihniyetten farklıdır.

Bu çerçeve modern ideolojiler olarak sosyalizm ve liberalizmin ne denli benzer olduğunu da ortaya koyar. Ertekin sosyalistlerin 'herkesin demokrasisine' ulaşmak uğruna proletarya diktatörlüğüne, liberallerin ise 'yakın tehlikeler' karşısında olağanüstü hal uygulamasına razı geldiğini belirtmiş. Yani bu iki ideoloji de daha özgürlükçü hayalleri gerçekleşene kadar özgürlükleri sınırlamaya yeltenmişler. Her ikisi de çareyi otoriter zihniyete kapılanmakta bulmuş... Bu durum modernliğin temel ikilemini yansıtıyor. İdealist beyannamelerle eşitlik ve özgürlük vadeden, ama hayatı yönetirken otoriteyi ele alan bir iktidar anlayışı.

Ertekin demokrat tutumu eleştirirken onların da aynı şeyi yapacaklarını varsayıyor. Kimin dinlenip kimin dinlenmeyeceğine iktidar gücünün karar vereceğini ve bunun ne denli tehlikeli olduğunu söylüyor. Tabii eğer demokratlar da sosyalistler ve liberaller gibi davranırlarsa Ertekin haklı çıkar. Ama o zaman da 'demokratlar' demokratça davranmış olmazlar... Çünkü demokratlık meşruiyetin belirli bir iktidar yapısından veya olanağından neşet etmesini 'anlayamaz'. Demokratlığın zemini konuşma, tartışma ve ikna yoluyla derinleşmedir. Böylece bizzat 'istisnanın kuralı' da tartışmaya açılabilir. Diğer bir deyişle demokratlık, kuralın istisnaları ile birlikte ele alınmasını, böylece liberalleri paniğe sevk eden 'tehlikelerin' de toplumsal olarak tanımlanmasını ima eder. Örneğin demokrasiye sekteye uğratabilecek bir darbe girişiminin böylesi bir istisna teşkil etme ihtimali muhtemelen çok yüksek olacaktır. Ama demokratlığın 'ironisi' şu ki, bunu bile kesin bir öngörü olarak öne süremeyiz, çünkü toplumun nasıl karar alacağını bilemeyiz...

Ertekin'in işaret ettiği üzere istisnalar aslında kuralı tanımlarlar, çünkü kuralın ardına gizlenmiş olan zihniyeti açığa çıkarırlar. Sosyalistler ve liberaller kuralı önemsedikleri ölçüde istisnanın ima ettiği zihniyeti gizlediler ve şaşırtıcı olmayan bir biçimde otoriter zihniyete yanaştılar. Ertekin belki de başka türlü bir tutumu hayal edemediği için, demokratların da onlar gibi davranacaklarını varsaymış. Demokratlığın farkını irdelemeden demokrat tutumun önündeki olası tehlikeye işaret etmeye çalışmış.

Günümüzün meselesine dönersek, elimizde demokrat olmayan bir rejim ve hukuk düzeni var. İstisnalar ise zaten otoriter zihniyete işaret ediyor... Bu durumda demokrat siyasetin sınırları nasıl çizilebilir? Bizzat kuralın kendisini olası istisnaları ile birlikte tartışmaya açmak bir çıkış noktası sağlayacaktır. Ya telefon dinlemeleri? Demokrat tutum, kamusal bilgiyi demokrasiyi güçlendirme yönünde besleyecek olan bir uygulamayı desteklerken, kendi yaptığını da şeffaflaştırmayı gerektirir. Yani gerektiğinde 'kanunsuz' dinlemeyi yapan ve bunu niçin yaptığını topluma anlatarak meşruiyet talep eden bir tutum... İstisnanın kuralını toplumsal kabulde arayan bir yaklaşım...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ulusalçıların Batı kanadı

Etyen Mahçupyan 15.03.2009

Türkiye siyasetini izleyenlerin en çarpıcı tespitlerinden biri, cemaatsel yapının belki de ilk kez ideolojik bir eksende ikiye bölünmesidir. Bu ideolojik eksenin en önemli unsuru Avrupa Birliği idi... Üyeliğe giden yol laik/dindar farklılaşmasını giderek arka plana iten siyasi bir gerilime de yol açtı. Bugün AB yanlılarını da karşıtlarını da her iki cemaatte bulmak mümkün. Son dönemde maruz kalınan asker müdahaleleri ve ardından gelen Ergenekon davası ise söz konusu bölünmeyi pekiştirdi.

Bu dönemde Batılılar da benzer bir savrulma yaşadı. Avrupa Türkiye'nin üyeliği üzerinden ikiye bölündü. Ama asıl ilginç Ergenekon davasının da yurtdışında benzeri bir anlam taşıması. Nitekim Türkiye'nin üyeliği konusunda ikircikli olan, meseleye laikçi bir çerçeveden bakanlar, askerin zayıflamasından ne denli mutsuz olduklarını söylemekten çekinmiyorlar.

Bu tür iki makale *Le Monde Diplomatique* (Türkiye)'nin son sayısında yayımlandı. The Washington Institute'un Türkiye direktörü Soner Çağaptay'a göre AKP ülkeyi hızla İslami bir zemine çekiyor. Türkiye'de "liberal siyaset akımı kaybolmakta" diyen yazara göre bu ülkede Yahudi karşıtlığı da yönetim tarafından kışkırtılıyor. AKP'nin liberal değerlerden uzaklaşmasını bir tespit olarak öne süren Çağaptay, bunun kanıtı olarak basında çıkan haber ve söyleşilere işaret ediyor. Sonuç olarak geldiği nokta ise Türk halkının artık daha az özgür ve daha az eşit olduğu...

İçerisi sanki özellikle boş bırakılmış bu 'analizin' neye hizmet ettiği çok açık. Batı'ya AKP'yi irticai bir unsur, bir tehlike olarak işaret etmeye çalışıyor. Ama garip olan bunu yalan söyleyerek yapması. Hükümetin eksik ve yanlış yaptığı şeylere gözümüzü kapayacak halimiz yok... Aynı şekilde, yönetime sinmiş olan ayrımcı ve ırkçı yaklaşımdan da tam olarak kurtulunmuş olmadığını gözlemliyoruz. Ama namuslu bakan herkesin teslim edeceği gibi bugün Türkiye daha az değil, her zamankinden daha çok özgür ve eşit. Üstelik bu yönde atılan her adımı AKP muhalefete rağmen attı. Türkiye'yi İslamlaştırdığı söylenen bu hükümet döneminde dindar kesimlerin dünyaya entegrasyonu hızla artarken, muhafazakâr cemaatte ölçülebilir bir sekülerleşme ve bireyselleşme yaşandı.

Sekülerleşmenin dinden uzaklaşma olduğunu sananların hayal kırıklığını anlamak mümkün. Ama Türkiye'de dindarlığını korumasına rağmen, bunu seküler bir günlük hayatın ve siyaset algısının parçası yapma pratiği ilk kez sosyal bir taban buldu. Kürtlerin, Alevilerin ve gayrimüslimlerin taleplerine ilişkin olarak ise, toplumsal beklentilerimiz ve standartlarımız açısından yeterli olmasa da, geçmişe göre daha samimi ve istekli bir hükümet ile karşılaştık.

"Türkiye'de liberal siyaset akımı kaybolmakta " diyen Çağaptay, herhalde askerî vesayet rejimini 'liberallik' sanıyor. Oysa tam aksine AKP bugün Özal çizgisini devam ettirmeye hevesli olan tek parti ve sol tarafından da 'neoliberal' olmakla eleştiriliyor...

Washington Institute'un bir direktörü bu kadar cahil olabilir mi? Ben sanmıyorum... Çağaptay kendince 'siyaset' yapıyor. Ne var ki bu, insanları ahmak yerine koyan, ahlaksızca bir siyaset. Belki kandırılacak insan bolluğu olan bir çevrede yaşıyordur, ama artık Batılılar da Türkiye'yi biliyor ve bu manipülatif gözlemcilere ihtiyaçları yok.

Le Monde Diplomatique'in seçtiği diğer yazar ise Avrupa Çalışmaları Merkezi Direktörü Avi Primor... Kendini ele veren bu hazin yazıda Primor askerin siyaset üzerindeki etkisinin azalmasından duyduğu üzüntüyü bizlerle paylaşıyor. Türkiye'nin anti demokratik ve arkaik bir rejim içinde yaşaması gerektiğini ima etmek onu hiç de rahatsız etmiyor. Makale "son yıllarda din, hatta köktendincilik yüce cumhuriyete geri dönmüştür" yargısı ile başlıyor. Cumhuriyete 'yüce' diyebilen bir bakışın günümüz Türkiye'sinde köktendincilik bulması, gülünç olsa da, şaşırtıcı değil. Çünkü laikliğin bir din mertebesine çıkarılması, dindarlardaki değişimi kavramayı da zorlaştırıyor.

Ne var ki Primor kendi bilgisizliğinin yarattığı korkulara teslim olan biri değil! Avrupa'yı uyarma görevini de yapıyor: "Osmanlı İmparatorluğu'nun son hayranları birçok kez tekrar nüfuz kazanmaya ve çağdaşlık ile laikliği engellemeye çalışmışlardır. Ancak her defasında bunlara haddini bildiren ordu olmuştur. Şimdi ise böyle bir

durum artık geçerli değildir... AB'nin baskısı altında, ordunun devlet işlerindeki nüfuzu giderek kısıtlanmıştır... Böylece militarizmin azalması ve İslamcılığın artmasıyla Türkiye giderek Avrupa'dan uzaklaşıyor."

Kısacası Türkiye'deki darbelerin niçin yapıldığını bile bilmeyen, bu ülkeyi yüzeysel olarak bile tanımayan, kafasındaki klişeleri sıralamayı analiz sanan bir cehalet örneği ile karşı karşıyayız. Bu yaklaşıma göre Türkiye'deki 'İslamleşmenin' sebeplerinden biri de, orduyu engelleyen AB'nin kendisi! Avrupa'dan uzaklaşmamak için ise daha çok militarizm gerekiyor!

Doğrusu bu hiç de beklenmedik bir tespit değil. Çünkü buna benzer önermeleri son dönemde çok duyuyoruz... Türkiye'deki ulusalcıların ve Ergenekon sanıklarının hepsi de böyle düşünüyor. Bugün hayali bir İslami tehlike üretmeye çalışanlar ya Türkiye'yi tanımayacak kadar körleşmiş durumdalar, ya da anti demokratik hevesleri uğruna etik kaygıları kenara itecek kadar 'profesyonel'. Çağaptay ve Primor gibileri de boşuna direktör olmamışlar anlaşılan...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokratik ve diğerleri

Etyen Mahçupyan 17.03.2009

İnsan olmak gerçekten de kolay bir iş değil... Niye var olduğunu hiçbir zaman bilemeyeceğiniz bir dünyada hayatınızı ve çevrenizi anlamlı kılmak üzere epeyce kafa yormanızı gerektiriyor. Üstelik bütün bu zihinsel çabanın tümüyle yanlış çıkabileceğini bile bile... Bu güvensiz ruh halini aşmak açısından ideolojiler son derece işlevsel. Dinlerin gücü de zaten buradan geliyor. Çünkü dinler 'öteki' dünyayı da içine alan bir biçimde, var olana ilişkin rahatlatıcı açıklamalar getirebiliyorlar. Ancak sosyal dönüşümlerin dinamiğini anlamak gibi bir dürtünüz varsa, yolunuz mutlaka seküler bir ideoloji ile çakışmak zorunda...

Bu ideolojiler herhangi birinin aklına gelip formüle ettiği bir önermeler dizisi değil. Genellikle birçok kişinin az veya çok katkısıyla ortaya çıkan ve zaman içinde iç tutarlılık saikiyle törpülenip cilalanan paradigmlar. Dolayısıyla zaman içinde yeni gerçeklik halleri ile karşılaştıkça yeniden şekilleniyorlar. Bu durumda herhangi bir ideolojinin savunuculuğu, hem o ideolojiyi bizzat 'kendin' olarak sahiplenmeyi, ama aynı anda da kişilerden bağımsız olarak algılamayı gerektiriyor.

Bu bir tür bireyselleşmeyi şart koşan bir durum... Belki de bu nedenle Türkiye'de ideolojiler ya dinselleşiyor, ya da fazlasıyla birtakım 'özel' kişilere mal ediliyor. Bu iki yaklaşımın birleşmesiyle de ideolojileri taşıyan rehberlerin, bir tür 'peygamberlerin' doğmasına tanık oluyorsunuz. Örneğin Türkiye'deki solcular Marx ile Marksizm arasındaki mesafeyi algılamakta uzun süre zorlandılar. Marksizmi Marx'ın kurduğu bir öğreti sandılar... Oysa bütün büyük düşünürler gibi Marx da fazlasıyla çelişkili biriydi, çünkü ömrü boyunca yaratıcı düşünce sürecini sürdürdü ve üstelik de siyaset yaptı. Dolayısıyla Marx'ın yazdıklarından hareketle Marksizmi anladığını sanmak kendini aldatmaktır. Bu ideoloji zaman içinde tutarlılık kaygısının ve değişen gerçekliğin baskısıyla bugünkü haline gelmiş durumda...

Aynı şey liberalizm için de geçerli... Bu ideolojiyi de herhangi bir düşünüre gönderme yaparak tanımlamak mümkün değil. Çünkü hem bu düşünürler o ideolojinin sınırlarını aşar, hem de ideoloji herhangi bir düşünürün katkısından çok daha fazlasını ima eder. Ne var ki Türkiye'deki liberaller henüz bu rehber cazibesinden kendilerini kurtarabilmiş gözüküyorlar. Bizim ideologlarımız, hangi kanattan olursa olsunlar, sanki zihniyet yüzleşmesi açısından rüşünü ispat etmemiş gibiler...

Bu durumun demokratlar tarafından aşıldığını iddia edecek değilim, ama demokratların bariz bir şansı olduğu açık: Onları önceleyen ve hegemonyasını oluşturmuş olan büyük düşünürler yok. Demokratlık bir zihniyet ve davranış kalıbı olarak insanlık kadar eski olsa da, 'ideoloji' düzeyinde henüz bebek sayılır. Diğer bir deyişle içsel tutarlılık kriterini tatmin eden, aynı zamanda dışımızdaki gerçekliği anlamamızı sağlayan ve kişilere siyaseten kullanılabilecek bir yol haritası ima eden bir bütünlüğe sahip değil.

Bu süreç şu anda yaşanıyor ve doğal olarak demokratlar önce kendilerini diğer ideoloji sahiplerinden ayırmaya çalışıyorlar. Çünkü 'demokrat' kelimesi gündelik anlamda yüzyıllardan bu yana kullanımda ve hemen her ideoloji tarafından kendince içselleştirilmiş. Bugün bütün sol ideolojiler 'aslında' kendilerinin demokrat olduğunu söylüyor. Liberaller ise son yıllarda liberal-demokrat adını verdikleri melez bir ideolojik kimlik üretmiş durumdadır. Oysa sosyalist ve liberal ideolojilerin epistemolojik temeli ile demokratlığın epistemolojik temeli arasında apaçık bir farklılık var. Her iki modern ideolojide de, zihnimizle dışımızdaki gerçeklik arasında bir tür geçişlilik söz konusu. Dolayısıyla tekil ve parçalı bilgimizin eksik olsa da 'doğru' olduğunu söylüyor. Buna karşılık demokratlık bütün bilginin zihnimizin süzgecinden geçerek 'bize uygun' kılındığını varsayıyor. Yani demokratlar için ellerindeki bilginin 'doğruluğunu' önermek olanaksız, çünkü bu 'insani' bir bilgi...

Tam da bu farklılık nedeniyle her üç yaklaşımın yaşama ve siyaset yapma 'stratejileri' birbirinden radikal biçimde ayrışıyor. Sosyalistler herkesi kendi 'doğrularına' davet ediyor, liberaller herkesin kendi 'doğrusunun' peşinden gitmesini vaz ediyor, demokratlar ise biraraya gelip geçici ve öznel bir 'ortak doğru' aramak gereğinden söz ediyorlar.

Kendi ideolojilerine zihniyet düzleminde bakmayanların demokratlığı da anlamaları çok zor oluyor. Sosyalist ve liberaller 'demokrat' kelimesini kullandıkları için onu 'tanıdıklarını' da varsayıyorlar ama aslında bu kavramı kendi ideolojileri içinde yoğurdukları için, demokratlığı sadece gündelik anlamıyla tanımlıyorlar. Buna karşılık demokrat zihniyet içinden bakıldığında ne sosyalistlerin ne de liberallerin demokrat oldukları çok açık... Burada mesele belirli bir kelimenin kimin tekelinde olduğu değil. Ama şu önemli: Demokratlarla modern dönem ürünü ideolojilerin takipçilerinin arasında bir benzemezlik var ve bu benzemezlik geçici bir duruma tekabül etmiyor.

Bu bağlamda sosyal-demokrat veya liberal-demokrat terimlerinin de ancak modern paradigma içinde oluşan siyasete ilişkin olduğunu görmekte yarar var. Bu tanımlamalardaki 'demokrat' kelimesinin, günümüzün demokratlarının kendilerine atfettikleri kimlikle pek bir benzerliği yok. Hele işin felsefi düzeyine doğru gidildiğinde, arada kapanması mümkün olmayan bir mesafe var...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Liberallik ve demokratlık

Liberallik ile demokratiğin niye temelden farklı olduğunu anlamak için bilgi kuramına müracaat etmek gerekiyor. Ancak bu farklılık sadece kuramsal boyutla sınırlı değil. Diğer bir deyişle karşımızda bazı entelektüellerin anlamlı bulduğu bir tartışmadan ziyade, doğrudan siyasa oluşturmada etkili olan bir ayrışma var.

Bunu somut olarak görebilmek üzere Sezin Öney'in bu gazetede dikkatimize sunmuş olduğu bir olaydan hareket edelim... Kasım 2007'de İtalya'da yüksek rütbeli bir askerin karısının tecavüz edilip öldürülmesi üzerine Çingeneler aleyhine bir kampanya başlamış. Oysa cinayet Çingenelikle ilişkisi olmayan bir Romanyalının işiymiş... Ancak gene de medyada Romanya'dan göçen Çingeneleri hedef alan bir dizi sansasyonel yayın başlamış. Bazı politikacıların da durumu suistimal etmeleri tüm Çingeneleri hedef alan bir nefret ortamı üretmiş ve sol siyasetin "yıldız ismi Veltroni" bile İtalya'da işlenmekte olan suçların yüzde 75'inin Romanyalılar tarafından gerçekleştirildiğini söyleyebilmiş.

Kısacası Öney bizlere İtalya'daki sanki hazırda bekleyen ırkçılığı gösteriyor ve bir tehlikeye işaret ediyor. Konumuz açısından kritik katkı söz konusu yazının bu noktasında söylenen şu cümlede gizli: "Oysa Avrupa genelinde etnik köken temel alınarak devletlerin istatistik veri toplamasının önünde ciddi engeller var." Bu tür engeller 'ileri' düzey bir demokrasinin de önkoşulu sayılmakta. Çünkü devletleri vatandaş karşısında eşit mesafede tutuyor ve ayrımcılığı önüyor. Diğer bir deyişle eğer devleti bu tür kurallarla engellemesek, yetkilerin kötüye kullanılacağını ve toplum içindeki bazı grupların haksız yere ezileceklerini tahmin ediyoruz. Tabii ki bu boş bir tahmin değil... Avrupa tarihi bu tahminin gerçekliğini gösteren olaylarla dolu. Devlet eliyle yönlendirilen ırkçılığın geçmişi epeyce eski olmakla birlikte modern dünyadaki hortlamasına razı gelmek durumunda değiliz.

Dolayısıyla Öney'in sözünü ettiği ilkesel engellerin işlevini ve meşruiyetini anlıyoruz. Ancak bunun altında bir korkunun yattığını ve bunun bizzat kendinden korkma olduğunu görmekte yarar var. Modernlik sadece bir tür eşitlik ve özgürlük değil, aynı zamanda yine bir tür ayrımcılık ve ırkçılık da getirdi. Modern ideolojiler içinde şekillenmiş olan devletler halen ellerine fırsat geçtiğinde linç kültürünü beslemekten çekinmiyorlar. Diğer bir deyişle liberalizm aslında otoriter zihniyeti hiçbir zaman yenemedi ve onunla birlikte yaşamaya, bu koalisyona razı oldu. Hatta liberal ideologların ve siyasetçilerin savunduklarına ve yaptıklarına bakarsanız, bizzat liberalizmin de ne denli otoriterliğe meyilli olduğunu görebilirsiniz.

Böylece ortaya kendi 'ruhundan' korkan, her an belirmesi beklenen Mr. Hyde'ın tedirginliği içinde yaşayan bir Dr. Jekyll çıktı. Modernlik aslında Jekyll/Hyde dikotomisinde çok iyi resmedilmiştir. O hikâye sadece modern bireyin değil, bizzat modernliğin çelişkisini gösterir...

Günümüzün liberalizmi bu nedenle sürekli savunmada. Doğruyu yapmak yerine yanlış engellemek peşinde... Dolayısıyla devletlerin etnik köken temelinde istatistik toplaması istenmiyor. Ama bu durum devletlerin o etnik kökenlileri 'görmemeleri' de demek. Eğer kimlikleri nedeniyle yaşadıkları bir sorunları varsa, bunu 'duymamaları' demek. Liberaller korkuyor, çünkü kurdukları sistem demokratik değil. Liberal devletin 'ne mal' olduğunu gayet iyi biliyorlar ama o devleti nasıl demokrat kılacaklarını bilmiyorlar. Dolayısıyla da 'küçük' devlet, 'garson' devlet istiyorlar... Ama bu durum daha demokrat bir rejimden ziyade, soğuk bir hukuk nizamını ifade ediyor.

Buna karşılık demokrat bir sistem demokratiği içselleştiren bir karar mekanizmasını ima eder. Burada devletin toplumu tanınması, bu bilgiyi karar ağına aktarması toplumsal yaşamın asgari zemini. Demokratlar toplumun bütün yönleriyle şeffaf bir biçimde tanınmasını ve sahiplenilmesini isterler. Bu nedenle de bilgiyi

engellemektense çoğaltmayı, karar hiyerarşisini ise yaymayı hedeflerler.

Liberallik ile demokratiğin farkını görmek açısından bazı popüler söylemleri de örnek vermek mümkün. Örneğin 'sana yapılmasını istemediğin bir şeyi başkasına yapma' mealinde bir söz var. Bu önermenin altında o başkalarının da sana benzediği gerçeği vurgulanıyor. Ama ya benzemiyorlarsa? Ya o başkaları hiç de senin sandığın gibi değilse ve senin hoşlanmadığın şeylerden hoşlanıyorlarsa? Doğru davranış böyle bir varsayımsal önerme yapmaktansa, doğrudan söz konusu kişilere ne istediklerini sormak değil mi?

Oysa bu önerme sormayı değil, muhtemel yanlışı yapmamayı tavsiye ediyor... Bu liberal bir önerme... Arkasında korku var. Duygularımıza kapılacağımızı, bencilce davranacağımızı, başkalarını ezeceğimizi varsayıyor. Aslında bu liberalin kendisinden ve yarattığı düzenden korkmasından başka bir şey değil.

Empati kavramını da aynı bağlamda ele alabiliriz. Kendimizi başkalarının yerine koymak, koymamaya kıyasla tabii ki olumlu bir haslet. Ama konuşmak varken niye empati ile yetinelim? Ötekinin isteklerini doğru bir biçimde öğrenmek için sadece sormak yeterliyen, niçin mesafeli bir 'duyarlılık' duruşuna sığınalım?

Anlaşılan liberallik ilişkiden tedirgin olan bir ruh haline tekabül ediyor. Başkalarına yaklaşmamak bir yana, otorite sahibinin ona yaklaşmasından da rahatsız oluyor. Demokratlık ise ilişki kurmak, konuşmak ve iktidarı bu konuşmanın içine yedirmektir. Demokratlar bilginin önündeki engelleri açmak, başkalarına ulaşmak, onlara dokunmak isterler. Demokrat siyaset ve ahlak da buradan türer ve tahmin edileceği üzere liberallikle pek ilişkisi de yoktur.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kötü niyet

Etyen Mahçupyan 20.03.2009

Balbay'ın günlükleri, Türkiye'deki 'cumhuriyet' rejimini anlamak açısından muhtemelen Özden Örnek'in günlüklerinden daha açıklayıcı olacak. Eski Deniz Kuvvetleri Komutanı'nın yazdıklarını okuduğunuzda yazara ister istemez bir sempati de duyuyordunuz. Sonuçta farklı bir komuta heyetinin içinde olduğu takdirde bu işlere hiç bulaşmama ihtimali olan biri vardı karşımızda. Çoğu zaman saf, meraklı bir bakışı yansıtan ve nerdeyse bütününde samimi bir metin kaleme alınmıştı. Balbay ise bir yandan mesafeli gözlemler yaparken, öte yandan içten içe kendi ruhunu da nasıl muhtemel bir darbenin cazibesine teslim etmiş olduğunu ortaya koyuyor.

Dolayısıyla Balbay'ın tuttuğu notlar çok daha siyasi ve hedefe yönelik. Örnek'in günlüğünde yazarın bazen ne denli sıkıldığını, yaşadıklarının bir bölümünü külfet gibi algıladığını hissediyordunuz. Oysa Balbay'ın katıldığı davetlerden ne denli haz aldığı ve 'işini' de ne denli önemseydiği görülüyor. Mobilyaların, heykellerin, hatta merdivenlerin tasvirinde sadece gazetecilik değil, bir büyük projenin parçası olmaktan gelen gurur var sanki.

Söz konusu proje ise 'cumhuriyet' adına demokrasinin tırpanlanması, seçilmiş hükümetin indirilmesi. Diğer bir deyişle 'cumhuriyetin' bir askerî vesayet rejimi olarak tescilinin yeniden sağlanması... Oysa bu Anayasal bir suç... Ancak bunun hiçbir önemi yok, çünkü Anayasa denen şey de Türkiye'de darbelerden sonra ve darbecilerin istediği gibi yazılan bir metin. Dahası hukukçular da bundan gocunmamak bir yana, sanki darbe

olmadan Anayasa yazılamazmış gibi davranıyorlar. Dolayısıyla darbecilerin nasıl bu kadar müdanasız olabildiklerini anlıyoruz. Kısaca ifade edersek onlar zaten hukukun üzerindeler...

Bugün Ergenekon davası, hukuku evrensel düzlemine çekmeye ve hukukun üzerinde olanları da içermeye çalışıyor. Kişiler esas görevlerini yanlış yapmaları nedeniyle değil, yapmamaları gereken bir işe soyunmaları nedeniyle suçlanıyorlar. Diğer bir deyişle meslekleri ne olursa olsun bazı vatandaşların demokratik düzeni yıkmak üzere darbe girişimi içinde olmaları 'suç' sayılıyor. Bu açıdan bakıldığında Eruygur, Tolon ve Balbay'ın asker veya gazeteci olmaları ile, örneğin kaportacı ya da aşçı olmaları arasında bir fark yok. Ancak bürokrasi ve medyanın demokratik düzen açısından kritik olan rollerini dikkate alırsak, bu kişilerin açıkça bir 'kamusal suistimal' eylemi içinde olduklarını, yani ellerindeki kamusal gücü 'bilinçli olarak kötü niyetle' kullandıklarını da gözardı etmemek gerekiyor.

Oysa günlüklere baktığınızda bilinçliliği açıkça görmek mümkünse de, 'kötü niyeti' belirgin bir biçimde tespit etmek zor. Çünkü insanlar halisane duygularla konuşur gözüküyor, samimi endişelerini dile getiriyorlar. Hiçbirinde soyundukları işin yanlışlığına dair bir kuşku yok. Aksine görevin aciliyeti altında çaresiz kalan insanlara benziyorlar. Bunun anlamı, Türkiye'de ordu ve medyanın bir bölümünün demokratik kültür ve tasavvurdan nasibini almadığıdır. Darbe yapmak onlar için 'doğal' bir eylem... Yapmamaları gereken bir iş değil, aksine sanki fırsat yaratıp gerçekleştirmeleri gereken bir görev.

Bu anlayışın altında yatan ideolojik algılamayı Balbay'ın notlarında buluyoruz. Aytaç Yalman 2002 seçimleri sonrasında şöyle diyor: " Bu seçim sonuçlarına millet iradesi diyemiyorum. Bu ümmet iradesi... Demek ki biz daha ulus olmadık. Bu onun yansıması. Üniter devleti kurup halkı uluslaştırmak o kadar kolay değil. Aydınlanma hareketini tam olarak tamamlayamadık." Bu veciz sözlerden anlıyoruz ki 'millet', ancak halkın askerin istediği gibi olması ve davranması halinde oluşmaktadır. Aydınlanma ise halkın askerin beklentisine uygun şekilde milletleşmesidir... Entelektüel düzeyle ilgili laf etmeye hiç gerek yok. Ama bunun sadece bir tür 'cehalet' olmadığını vurgulamakta yarar var. Bu bir zihniyet... Otoriter zihniyet içinden dünyaya bakıyorsanız zaten buna benzer bir kanaat geliştirir ve kafanızdaki doğruyu da güç kullanarak hayata geçirmeye eğilimli olursunuz.

Bu durumda acaba söz konusu darbe girişimini hevesli bir grubun otoriter zihniyete sahip olmasıyla açıklayıp, onları biraz mazur görebilir miyiz? Meseleyi kişilerin yetişme tarzlarına ve kemalizme olan bağlılıklarına bağlayıp, 'sistem sorunu' diyebilir miyiz? Kısacası acaba 'burada belirli bir zihniyet var ama kötü niyet yok' tespiti yapılabilir mi?

Belki bu mümkün olabilirdi ama Balbay'ın kıymetli notları bize söz konusu zihniyetin arka planını da veriyor. Mehmet İlhan'la 2003 yılında yapılmış bir sohbetle ilişkili olarak şu alıntıyı okuyoruz: "Kemalizmi bir ideoloji olarak gösteremediğimizi biliyorlar... Bunu söylüyorlar bize." Bu basit tespit askerin kemalizmin zaaflarının farkında olduğunu, kemalizmin bir ideoloji olarak işlevsiz kaldığını bildiğini; ama ona rağmen kemalizmi bir araç olarak kullandığını ima ediyor. Yani amacın kemalist rejim için fedakârlıktan ziyade, kendi çıkarları uğruna kemalizmin kullanılması olduğunu anlıyoruz. Karşımızda yetişme tarzları nedeniyle 'yanlış' inanan bir grup değil, bilerek 'yanlış' sürdüren bir grup var.

Demokratik düzen açısından bakıldığında 'kötü niyetin' sisteme yedirildiği bir rejim içinde yaşıyoruz. Askerî vesayet denen şey, aynı zamanda bu 'kötü niyetin' keyfilliğini de yansıtıyor. Biz ise bu kendine özgü rejime 'cumhuriyet' demeyi sürdürüyoruz...

MHP nerede duruyor?

Etyen Mahçupyan 22.03.2009

Son dönemde Türkiye'yi anlamaya çalışanlar genellikle dinsel duyarlılığa sahip kesimlerin değişimine ve kentli laik kesim içinde yaşanmakta olan kırılmalara dikkat çekmekte. Alttan gelen bu dinamik, o zamana dek çok güçlü olan Erbakan hareketinin de bir anda yeni bir kalıba dökülmesine ve AB üyeliğini hedefleyen bir muhafazakâr partinin iktidar olmasına neden oldu. İdeolojik açıdan bu öylesine büyük bir şoktu ki, laik kesimin kendi iç bütünlüğünü sürdürmesini olanaksız kıldı ve böylece seçim sonuçlarına da yansıyan bir yeni seçmen koalisyonu doğdu.

Ancak Türkiye'de başka köklü siyasi damarlar da var. Bunların en önemlisini muhakkak ki halen üçüncü parti konumunda olan MHP temsil ediyor. Bu partiyi sürekli daralıp genişleyen bir üçgenin içinde tahayyül etmek mümkün... Üçgenin bir kenarında devlet bulunuyor. Milliyetçi gelenek kendisini daima devlete yakın bulmuş, siyasete devlet üzerinden bakmış, amacını devletin güçlenmesinde aramış partiler yarattı. Ancak 12 Eylül 1980 sonrasında devletin MHP'lileri de baskı altına almasıyla bu 'doğal' ittifak zedelendi ve yeni dönemde milliyetçi kimliğin zemini üçgenin ikinci kenarında, yani yerellikte arandı. Yerellik boyutu, bugün MHP'nin niçin kendisini ulusalcılardan ayırmıştırmak için bunca çaba harcadığını, niye darbelere karşı açıkça demokrasiyi savunduğunu anlamak açısından çok önemli gözüküyor. MHP geleneği milliyetçiliği söylem düzeyinde bazı klişelere indirgemiş olsa da, bu siyasetin sosyalleşmesi sürecinde otantik toplumsal değerlerin içinde kalmaya azami gayret gösterdi. Öte yandan yerellik denen şey çoğu yerde dindarlığı ima etmekteydi ve Müslümanlık bu topraklardaki arka plan düşünüldüğünde Türk kimliğinden çok daha 'gerçektir'... Bu nedenle MHP'nin yerelliği aynı zamanda bir mesafe almayı da ifade etti. Amaç Türklüğü, Müslümanlığın milliyetçi potada içselleşmiş hali olarak sunmaktı. Bu hiçbir zaman başaramadı ama milliyetçi hareketin yerel değerlere duyarlı olmasını da sağladı. Üçgenin son kenarı ise şiddet siyasetiydi. MHP geleneğinin kadroları çoğunlukla şiddetin içinde 'olgunlaştılar' ve bu sayede parti içinde kariyer yaptılar. Bu hareketin cinayet zanlısı veya suçlusu birçok kişiyi parlamentoya taşıdığını biliyoruz... Ne var ki bu alanda da bugün MHP eskisinden farklı bir görünüm çizmekte. Burada da bir mesafe alma, siyaseti tanımlarken şiddeti dışlama gayreti var.

Milliyetçi hareketin eski hali, yerellekle ikircikli bir ilişki tutturan ve devlet referansına dayalı bir şiddet siyaseti ile ayakta duran partileri ifade etmekteydi. AKP'nin ortaya çıkıp iktidar olması ise zaten ikircikli olan yerellekle bağı daha da kırılğan yapmış durumda. Oy aldığı hemen her yerde AKP'nin altında kalmayı kabullenen bir milliyetçilik var artık... Bu durumun MHP'yi üçgenin öteki kenarlarına doğru savurması beklenirdi belki, ama öyle olmadı. Değişen ve çeşitlenen insan malzemesi ve Bahçeli'nin bilinçli pozisyon alması sayesinde bugün MHP daha az devletçi ve şiddete de bulaşmak istemeyen bir parti.

Bu epeyce zor bir denge... Çünkü bir de rakip olarak ulusalcılık, yani laikçi milliyetçilik var. Dolayısıyla dindar muhafazakârlık ile ulusalcılık arasında sıkışmış bir partiden söz ediyoruz. Söz konusu tespit MHP'nin küçülmesini ve marjinalleşmesini ima ediyor. Ancak gene de bu partinin üst yönetimi stratejisini değiştirmiyor... Çünkü muhtemelen epeyce doğru bir Türkiye analizi yapıyorlar: Bu ülke giderek daha fazla demokrasiye sahip olacak ve giderek daha çeşitlenmiş bir toplumla bu deneyimi yaşayacak. Bunun ima ettiği ilk gerçek, CHP türü eskiyi taşımakta ısrar eden ve yeni karşısında yalpalayan partilerin anlamsız hale geleceğidir. İkinci gerçek ise böylesine bir tabakalaşma ve seyyaliyet yaşayan bu toplumun sadece AKP tarafından temsil edilmeyeceğinin açık olduğu...

Dolayısıyla bu seçimleri de düşünerek baktığımızda MHP için iki temel stratejik tutuma işaret etmek mümkün. Birincisi MHP'nin asıl rakibi CHP'dir. MHP giderek sığılaşan muhalefet siyasetini yeni dönemde taşımaya talip olduğunun işaretlerini veriyor. AB sürecine mesafeli, reformları milliyetçi bir süzgeçten geçirerek değerlendiren, ama bunlara karşılık Ergenekon davasını esastan destekleyen, askerin siyaset üzerindeki vesayetine karşı çıkan bir muhalefet olacak bu. Ne var ki bu fırsatın yakalanması genel oy oranının ve CHP ile olan farkın en azından korunmasını gerektiriyor. Bu nedenle MHP tabanının bazı yerlerde CHP adayını destekleyeceğini sananları da hayal kırıklığı bekliyor.

Daha ilginç AKP'nin büyümesinin nihayetinde MHP'nin ekmeğine yağ süreceğidir. Çünkü AKP'nin böylesine dinamik, farklı çıkarları birleştiren bir seçmen kitlesini uzun süre taşıması mümkün olamaz. Askerî vesayetin kalkmasıyla birlikte normalleşecek siyasette, AKP oyları da kendiliğinden inme eğilimine geçecektir. Diğer taraftan MHP tabanı ile AKP tabanı arasında büyük farklar da yoktur ve yerellik unsuru birçok kişi için MHP'yi anlamlı bir alternatif haline getirecektir...

MHP'nin önündeki imkânlar bu seçimlerdeki davranış kalıbının ne olacağına da işaret ediyor. Bu parti her bir oyuna sonuna kadar sahip çıkacak, bu arada AKP ile CHP arasındaki fark ne kadar açılırsa da seçim sonrası açısından o kadar avantajlı hale gelecek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Darbecilerden inciler

Etyen Mahçupyan 24.03.2009

Balbay'ın darbe uğraşlarını yansıtan notları gerçekten yararlı oldu. Özden Örnek'in günlüğü ile birleştğinde, herhalde ilk kez toplum bir darbeyi sonuçlarıyla değil, psikolojik ve 'insani' arka planıyla öğrenme şansı elde etti. Aksi halde darbeler hep sonradan yazılan ve olayı epeyce rasyonel bir girişim olarak sunan biyografik çalışmalara mahkûm oluyordu. Bunlar öyle bir fotoğraf sunuyorlardı ki, darbeye karşı yazılmış olanlar bile okuyanın çaresizliğini artırıyordu. Çünkü karşınızda ne zaman nasıl davranacağı bilinmeyen bir güç odağı vardı ve üstelik kamuoyundaki izlenimiyle de iyi yetişmiş, akıllı, bilgili ve buna benzer sıfatlarla anlatılan niteliklere sahipti. Böylece aslında her darbe askeri toplumun gözünde daha da büyüttü. Yapılan işin yanlış olduğunu düşünenler bile, yapanın nitelikleri konusunda sarsılmaz bir olumlu kanaat geliştirdiler.

Bu tablo önce AB süreci içinde ortaya çıkan tartışmalar ve üretilen alternatiflerle sarsıldı. İran ve Rusya ile birlikte davranmayı ima eden, bazı ekonomik dengeleri para basıp kolaylıkla çözeceğini söyleyen generaller duyulduğunda, Türkiye'nin burjuvazisinde de ilk soru işaretleri belirmişti. Örnek'in günlüğü *Nokta* dergisinde yayımlandığında ise bir tür 'gestalt switch' yaşandı. Yani o zamana dek belirli bir biçimde algılanan 'gerçeklik' bir anda bambaşka yorumlanmaya başlandı. Çünkü gerçekten de orada sunulan ortamın fikrî düzeyine saygı duymak pek kolay değildi... Ancak Balbay'ın notları herhalde bu zihinsel dönüşümü hak ettiği noktaya kadar götürecektir. Farklılık Örnek'in günlüğünün ne de olsa 'resmî' konuşmaları gündeme getirirken, Balbay'ıninkilerin 'gayri resmî' sohbet niteliğinde olması. Dolayısıyla da bu notlarda kişileri gerçek yüzleriyle, şeffaf biçimde görebilmemiz...

Şu ana kadar yayımlanmış olan materyale baktığımızda söz konusu şeffaflığı ortaya koyan, darbecilerin

düşünme ve akıl yürütme yeteneklerini sergileyen ve kendilerini nasıl gördüklerini gözler önüne seren birçok detayla karşılaşyoruz. O nedenle bu sohbetlere daha yakından bakıp somut örnekler üzerinde durmak, kimlerle 'raks ettiğimizi' anlamak açısından epeyce elverişli...

Önce Balbay'dan iki örnek... Tanju Erdem'le 2002 yılında yaptığı bir görüşmede konu AKP'nin tutacağı yola ve ABD'nin Türkiye'ye ilişkin stratejisine geldiğinde Balbay şu değerlendirmeyi yapmakta: "Paşam Erdoğan'ın iki fotoğrafı var. Biri Bush ile biri Hikmetyar'la. İkisinden birini tercih edecek. Hangisini tercih ederse kaybedecek. Sonra... Amerika sonuç olarak İslam'ı karşısına almışken, Türkiye'de neden ılımlı İslam'ı desteklesin... Göreceksiniz vazgeçecek." İnsan önce Balbay'ın karşısındaki bürokrati dolduruşa getirmeye çalıştığını düşünüyor. Çünkü hem Erdoğan, hem de ABD ile ilgili böylesine cahilane bir öngörü yapmak, bu kadar 'anlama özürülü' olmak gerçekten marifet. Ama anlamanın da bir zihniyet meselesi olduğunu bildiğimiz için bu düşünceden hemen uzaklaşıyor ve bu kez de sözkonusu öngörünün 'samimiyeti' karşısında ister istemez hüzne kapılıyor. Düşünün ki Türkiye'de anlama kapasitesi paralize olmuş daha nice fikir önderi ve devlet adamı var.

Balbay'dan ikinci örnek, bu paralize olma durumunda neredeyse sür reel bir nokta: Yine Tanju Erdem sohbetiyle ilgili olarak aldığı notlarda Balbay kendisi için de şu uyarıyı düşmüştü: "Aydınlanma... Güvenlik kavramının içine her şeyi koymak? Enflasyon da güvenlik kavramının içindedir, ekonomi ülke güvenliğini ilgilendirir." Evet, aydınlanmanın ne olduğunu Balbay nihayet keşfetmiş. Her şeyi 'güvenlik' olarak algılamak... Bu hazin itirafa fazla bir ekleme yapmamız gerekmiyor, çünkü doğru bir tespit! Gerçekten de kemalizmin aydınlanmasının geldiği nokta bu. Belki çıkış noktası da buydu ama orası artık bizi ilgilendirmiyor...

'Gazetecinin kafası buyken, askerinki nasıl' diye soracak olursanız iki örnek de Eryugur'dan... Birincisinde Eryugur Abdullah Gül'le konuşmasını aktarıyor: "'Ben senin yerinde olsam karının örtüsünü çıkarırım' dedim. 'Kendi kararı' dedi. Ben de 'insan karısına hâkim olamaz mı' dedim." Böylece 'aydınlanma' denen şeye de daha vakıf oluyoruz. Gereğinde zor kullanarak, erkekliğini öne sürerek karısının başını açanlar 'aydınlanmış' oluyorlar, buna karşılık karısının kendi istediği gibi yaşamasına imkân tanıyan bir erkek modeli 'aydınlanmamış' oluyor. Böylece kemalist 'aydınlanmanın' gerçek insani ilişkilerde bir zihniyet değişimiyle değil, kamusal alandaki görünümle ilgili olduğu söyleniyor. Çünkü kamusal alan iktidarın üretildiği ve el konduğu alan... Otoriter aydınlanmanın hedefi de zaten bu iktidarın kendisi...

Nihayet son örnek, bütün diğerlerini yaya bırakan cinsten... Eryugur konuşuyor: "Yahu ben demokrat biriyim. Yaşamım boyunca en demokratik şeyleri istedim ama bunları hazmedemiyorum." Hep en demokratik şeyleri istemenin niçin darbe yapmayı ima ettiğini ise artık biliyoruz. Buradaki 'demokratik' kelimesinin, laik hayat tarzının bazı görünümleri üzerine oturan kaba bir kültürel benzeşmeye karşılık geldiğini anlıyoruz. Karşımızda bir fikir değil, hatta ideolojik bir duruş bile değil, zihniyetin yarattığı bir sıklık ve kibir var.

Darbeler ve darbeciler ancak bu sıklık içinde 'normalleşiyor' ve kendilerini böylesine bir kibir içinde sunmaktan da çekinmiyorlar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstisnanın meşruiyeti meselesi

Kamuoyu önünde tartışmanın amacı herhalde toplumsal tartışma pratiğinin geliştirilmesi olmalı. Demokratlıkla ilgili yazılarımda da amacı kabaca bu... İnsanların farklı olanı anlamalarını veya farkın nerede aranması gerektiğini algılamalarını umuyorum. Ancak demokrasi birçokları için serinkanlı bir biçimde ele alınabilecek bir konu değil. Çünkü liberaller de sosyalistler de bu kelimeyi kendi ideolojik dağarcıklarının parçası olarak görmek istiyor. Demokratiği, epistemolojik temellerine referansla, bir zihniyet olarak tanımladığınız zaman ise, aradaki farklılığı ortadan kaldırma gayreti içine giriliyor. Oysa her zihniyetin ve ideolojinin kendine göre avantaj ve dezavantajları var... Zihni pozisyonları ille de aynı sorunlarla karşı karşıya olarak resmetmek garip bir ihtiyaç. Demokratiğin de birçok yumuşak karnı, diğer ideolojik pozisyonların düşmediği sıkıntıları var. Ama önemli olan bu sıkıntılar değil, çözümün nerede arandığı ve toplumsal hayatı anlamlı kılan ahlaki bir zeminin nasıl meşrulaştırıldığı.

Bu minvalde bir tartışma yapmak ise öncelikle karşısındakine anlamak üzere bakmayı gerektiriyor. Örneğin Orhan Gazi Ertekin'in pazartesi günü yazısında olduğu gibi "Etyen Mahçupyan demokratların sosyalist ve liberaller karşısında bir istisna oluşturduklarını söylüyor" diye işe koyulursanız, sonuçta görev gereği bir yazı yazmış olursunuz. Her şeyden önce her ideoloji diğerlerinden farklı olduğu için diğerlerinin yaşamadığı sınavlarla karşı karşıyadır. Çünkü her birinin meşruiyet temeli farklı olduğu ölçüde sıkıştıkları yerler de farklıdır.

Tartışmaya vesile olan olay telefon dinlemeleriydi... Bu olaya farklı yaklaşımların olması doğal... Örneğin faşist bir yönetimin bu konuda tüm kararları kendisinin vereceği ve bu tutumu doğal ve meşru bulacağı açık... Liberal bir yaklaşımla da meselenin hukuka havale edileceği beklenen bir olgu... Çünkü liberal ideoloji bireysel tercihlerden bağımsız, onlardan etkilenmediği varsayılan bir özneye muhtaç. Aksi takdirde gücü elde tutanın tercihlerinin egemen olma ihtimali var. Tabii iyi bir liberalin niçin bu alanda da seçim yapılmadığı sorusunu sorması ve çoğunluğun tercihinin uygulanması gerektiğini savunması beklenir. Ancak modernlik liberallikle otoriterliği fazlasıyla yoğurmuş durumda. Liberaller çoğunluğa başvurarak faşizan eğilimleri önleyemeyeceklerini deneyimle öğrendiler. Kısacası liberalizm zaman içinde ne devlete ne de halka fazla güvenilmeyeceği kanısı üzerine oturmaya başladı. Aynı kanaatin sosyalistler için de geçerli olduğunu söylemek mümkün. Modern ideolojiler devletle halk arasında sıkıştıkları için bizzat kendi suistimallerinden korkuyorlar...

Bu nedenle örneğin Ertekin'e göre "çıplak şiddet pratiği ile köklü bağlarımız" bulunuyor. Dolayısıyla da iktidarın suistimalinin ideolojilerden bağımsız 'insani' bir durum olduğu söyleniyor. Ne var ki söz konusu şiddet eğiliminin evrensel olması, siyaseten yapılan suistimallerin herkes açısından meşru bulunacağını ima etmiyor. Diğer bir deyişle bu suistimale izin vermeyecek ideolojik duruşlar da mümkün. Oysa Ertekin için her zaman bir 'egemen siyaset' var ve bu siyaset tanımı gereği 'kötü'... Yani iktidarı topluma yayararak ve iktidar siyasetini toplumsal bir doğrulamadan geçirerek durumu düzeltmek mümkün değil. Onun sözleriyle karşımızda 'daimi olarak dost-düşman üreten' bir egemen siyasi faaliyet bulunuyor. Hangi ideolojiye sahip olursanız olun 'egemen siyasetin' oynacağı oluyorsunuz.

Buna diyeceğim şudur... Durumun böyle olduğunu kabul etsem bile ben iktidarı topluma yaymaktan ve iktidar siyasetini toplumsal doğrulamadan geçirmekten yanayım. Bana insanlığın bulabileceği tek ahlaki ve meşru zemin buymuş gibi gözüküyor. Bu konumun nedeni de demokrat zihniyete yatkın olmamdan ve siyaseti bu zihniyetten üretmeye çalışmamdan ibaret. Başka ideolojilere sahip olanlar ayrı yollar izleyebilirler, farklı siyasetler üretebilir ve bu siyasetleri de kendilerince meşrulaştırabilirler. Ama derinleşen tartışma ortamında sistemleşmiş bir şeffaflık, katılım ve ikna süreçleri geliştirebilirseniz hem telefon dinlemelerini yapılmadan önce tartışmaya açabilir, hem de bu dinlemelerin içeriklerini kime hizmet ettiği belli olmayan bir hukuka kurban etmezsiniz.

Demokrat zihniyet altında 'istisna durumunun' tehlikeleri tümüyle önlenmiş olmuyor. Ancak istisnanın bizzat kendisi bir toplumsal değerler sistemi içinde meşrulaşmak zorunda kalıyor. Bu ise o istisnanın 'egemen siyasetten' özgürleşmesi demek. Ertekin benim yazımdan hareketle istisnayı hukuki bir kavram sandığımı düşünmüş. Oysa kendisinin de söylediği üzere, istisnalar tamamen siyasi ayrımlar etrafında şekillenirler. Ve demokratlık da tam böylesi bir durumda anlam kazanır. Zaten mesele siyasi olduğuna göre, toplumun tartışmasını zorunlu kılan bir 'istisna' anlayışı herhalde olayın siyasiliğine en uygun çözüm olacaktır. 'Uygun' dedim, ama tabii demokratsanız böyle bir uygunluk algıyorsunuz. Farklı ideolojilerden gelenler için toplumda aranan bir meşruiyetin muhtemelen fazla bir uygunluğu olmayacaktır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir tavizli reform öngörüsü

Etyen Mahçupyan 27.03.2009

AKP hükümetinin son genel seçim zaferinden sonraki dönemde AB reformlarına yeniden el atacağını bekleyenler yanıldılar. Bazıları bunu dindar kesimin gerçek niyetinin belli olduğu şeklinde yorumladı. Oysa hükümetin ataletinin üç temel ve rasyonel nedeni vardı. Birincisi ortada bir kapatma davasının bulunması ve partinin kendisini Anayasa Mahkemesi'nin muhtemel eğilimleri karşısında kırılgan hissetmesiydi. İkincisi AKP'nin reformları yapmayarak kaybedecek hiçbir şeyi yoktu... Çünkü AB ülkelerinin Türkiye'deki temsilcileri dahil herkes, söz konusu reformların ancak bu parti kanalıyla yapılabileceği konusunda hemfikirdi ve yakın dönemde anlamlı bir siyasi alternatifin doğmayacağı görülmüyordu. Nihayet üçüncüsü, AB ile ilişkiler teknik seviyede zaten iyi gitmekte, sorun ise siyasi adımlardaydı. Ama bütün AB raporları son dönemde tek bir konu etrafında adım atılmasını ima etmekteydi: Sivil/asker ilişkileri, yani ordunun siyaset üzerindeki vesayetinin ortadan kaldırılması. Oysa hükümet bu açıdan çok hassas bir çizgi üzerinde ilerlemekteydi. Bir yandan Ergenekon davasının sürdürülmesi ve sonuca yönlendirilmesi, öte yandan da ordunun kurumsal bütünlüğü ve prestijinin korunması gerekmekteydi.

Bu çetrefilli konum hükümeti pasif bir noktaya çekerken, asıl siyaset seçim sonrasına ertelenmiş oldu. Dolayısıyla eğer seçimde AKP yüzde 50 civarı bir oy toplarlarsa, reform beklentileri yurt içi ve dışında çok hızla yükselecek ve doğal olarak en büyük beklenti de sivil/asker ilişkisinde olacak. Konunun sürekli takipçilerinden ve akademik anlamda da uzmanlarından olan Ali Bayramoğlu, söz konusu reformun gerçekte dört farklı stratejik alanı ima ettiğini yazı ve konuşmalarında vurguluyor. Bunlardan biri, Genelkurmay'ın statüsü ve işlevi; yani kime bağlı olup ne denli özerk olacağı, hangi alanlarda nasıl bir müdahale yetkisi kullanacağı... İkincisi, askerî yargının varlığı ve işlevi; yani iki başlı bir yargı mekanizmasına daha ne kadar tahammül edileceği, Şemdinli sonrasında işlevi pek de savunulabilir gözükmeyen Askerî Yargı'ın meşruiyeti gibi meseleler... Üçüncüsü, askerin doğrudan devlet bürokrasisi üzerinden kendisine alan açmasını ve bir tür denetim dışı 'yürütme' odağına dönüşmesini ifade eden EMASYA türü protokollerin ne olacağı, nasıl değiştirileceği ve kontrol altına alınacağı... Sonuncusu ise, yine denetim dışı olan askerî harcamaların bütçe içine çekilebilmesi ve hem parlamentonun tercih ve kararlarına bağımlı kılınması hem de Sayıştay'ın bağımsız denetimi altına alınması.

AB raporları her dört alanda da reform beklentisini gizlemiyor. Öte yandan kamuoyu içinde bir dönemden beri süregelen fikrî şeffaflaşma da bu reform adımlarının atılmasına yönelik isteğin epeyce yaygın olduğunu ortaya

koyuyor. Ama ortada bir de siyasi dengeler var... Yani hem sonuç verecek, hem de ideolojik olarak geri tepmeyecek bir çizginin izlenmesi gerekiyor. Bunun anlamı AKP'nin bu dört alan arasında bir öncelik belirlemek zorunda kalacağı ve bunu yaparken de muhtemelen askerin bakışını gözardı etmeyeceğidir. Diğer taraftan asker de belirli bir reform açılımına razı olmak zorunda olduğunu bilerek davranacak, zaten epeyce yıpranmış olan prestijini daha da zorlamaktan kaçınacaktır.

Bütün bu dengeleri birlikte ele aldığımızda acaba en olası hükümet stratejisinin hangisi olduğunu söyleyebilir miyiz? Örneğin ordunun en az taviz vermek istediği alan hangisidir dersiniz? Ya da AKP'nin en fazla üzerine gitmek isteyeceği mesele ne olacaktır? Benim tahminim, askerin geri dönüşü olabilecek alanlarda geri adım atmaya daha eğilimli olacağı, hükümetin de hem daha az riskli olan, hem de AB karşısında reform olarak sunulabilecek bu tür adımlara teşne olabileceğidir. Ergenekon davasının da psikolojik etkisi hesaba katıldığında, bu tahmin EMASYA türü protokollerde daha 'mütevazı' ve dengeli bir tutuma kayılabileceğini ima ediyor. Bunun yanında AKP'nin özellikle istekli olacağı harcama denetiminde de belirli adımların atılması şaşırtıcı olmaz, çünkü böyle bir başına buyrukluğun 'ülke özellikleri' nedeniyle savunulması pek mümkün değil.

Buna karşılık Genelkurmay'ın statüsü ve işlevi, ya da Askerî Yargıtay konuları çok daha yapısal ve ideolojik bir yöne işaret ediyor. Bunlar öyle her fırsatta değiştirilebilecek şeyler değil. Bu alanlarda yapılacak hukuki değişikliklerin yeniden eski haline dönmesi, genellikle ancak yeni bir anayasa ile mümkün ve söz konusu vesayet halini yasalaştırmak da neredeyse bir 'darbe' dönemini icap ettirmekte... Dolayısıyla tahminim, askerin bu noktalarda çok direneceğidir. Üstelik bu alanlarda Batı ülkelerinden farklı bir yapıya sahip olmayı 'ülke özellikleri' muhakemesi ile savunmak da daha kolay. Diğer taraftan AKP de askerin söz konusu alanlarda taviz vermemek isteyeceğini tahmin ederek bu alanlarda atılacak muhtemel reform adımlarını bir tehdit unsuru olarak kullanabilir ve böylece diğer alanlarda istediğini elde edebilir.

Sonuçta hem reformların bazıları yapılmış olur, hem dosta düşmana 'birlik bütünlük' mesajları verilir, hem de asker gelecekte yeniden eski statüsünü yakalama şansını elinden kaçırmaz. Tabii ben dedim diye böyle olması da gerekmiyor... Benimkisi basit bir öngörü...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nasıl bir Türkiye istiyoruz?

Etyen Mahçupyan 29.03.2009

Modern dünya, herkesin bildiği üzere, Batılı kimliğin dünyayı kendi perspektifinden yorumlamasına izin veren bir tahakkümü de ifade etti. İdeolojik açıdan bakıldığında, Batı, dünyanın gerçekten de 'efendisi' oldu. Çünkü sadece kendisinin değil, kendisine benzemeyenlerin de nasıl tanımlanması gerektiğini belirledi. Dolayısıyla oryantalizm denen 'Batı hayalinde Doğu üretme' yaklaşımı aslında modernizme içkin bir özellik...

Bu bakış pozitivizmle de iç içe geçmişti. Medeniyetler skalasında Batı'ya en önde yer verilmesi ile birlikte, Doğu toplumlarının geleceği de Batı'ya benzemekle sınırlanmış oldu. Bugün kendilerini bilimsel açıdan 'aydınlanmış' gören birçok kişi, farkında olmadan hâlâ bu gizli pozitivist ve oryantalist yaklaşımın takipçiliğini sürdürüyor. Bu kişiler sadece Batı'da değil, bizzat Türkiye'de de mevcut... Onları birleştiren nokta ise laikliği medeniyetin ölçüsü yapmaları... Ne var ki bu laikliğin farklı biçimleri üzerine pek de kafa yorma zahmetine katlanmıyorlar. Laikliğin bir zihniyet zemini üzerinde oturduğunu ve farklı zihniyetlerin farklı laiklik anlayışları ürettiğini es

geçiyorlar.

Öte yandan modernliğin pozitivist ve oryantalist türü otoriter zihniyetten besleniyor. Dolayısıyla da bugün laikliği bir tür siyasi ve kültürel kimlik haline getirenlerin 'Doğu'ya bakışında bu zihniyet epeyce belirleyici olmakta... Türkiye ise bu açıdan sürprizleri bol bir ülke... Birçok kişi AKP olgusunu nasıl değerlendirmek gerektiğini bilemiyor. Çünkü onların beklentisi, özgürlük ve eşitlik türü ideallerin ancak sekülerleşen toplumlarda olabileceği. Buna göre doğulu toplumların önünde iki yol gözüküyor: Ya sekülerleşerek Batı'ya benzeyecekler ve böylece daha özgürlükçü bir rejim kuracaklar; ya da daha da dindarlaşarak Batı'dan uzaklaşıp 'ortaçağ karanlığına' gömülecekler. Diğer bir deyişle bu modernist algıda herhangi bir kişi ya da grubun dindarlığını koruyarak modernleşmesi gibi bir alternatif yok. Oysa Batı tam da bu şekilde dindarlarını laiklik içinde yaşatarak modernliği üretti. Anlaşılan o ki bazı modernler için Batı'nın yapabildiğini Doğu'dan beklemek doğru değil. Bunun da herhalde tek nedeni dinler arasındaki farklılık olmalı... Kısaca söylemek gerekirse Türkiye'dekiler de dahil birçok 'laik' kimlik sahibi, Hristiyanlığın modernliğe yatkın olduğunu, ama Müslümanlığın bunu beceremeyeceğini düşünüyor. Bilinen klasik argüman ise Hristiyanlığın reform geçirmiş olması... Oysa elimizde sekülerleşme açısından reformun olmazsa olmaz bir önkoşul olduğunu söyleyebilecek bir veri yok. Batı'da böyle yaşandı diye, beş yüz yıl sonra Doğu'da da böyle yaşanması gerekmiyor. Ama pozitivistmin gücü birçok kişiyi farkında olmadıkları bir cehalete doğru sürükleyebiliyor.

Oysa Türkiye'de tam da bu beklenmeyen, ihtimal verilmeyen süreç gerçekleşiyor. Dindarların etkili olduğu bir siyasi hareketin öncülüğünde daha özgür ve eşit bir ülke yaratılıyor. Ama asıl dinamik bu partiden değil, toplumsal tabanda yaşanmakta olan değişimden kaynaklanıyor. İtiraf etmek gerek ki bu karmaşık bir süreç... Kişisel düzlemde kendisine dindar diyen ana günlük hayatını giderek daha seküler yaşayan geniş bir kitle var. Buna karşılık cemaat dengelerinin etkili olduğu yerler olan Anadolu'nun kent ve kasabalarında cemaatsel kriterlere itiraz etmeme eğilimi söz konusu. Örneğin bu nedenle içki satan lokantaların sayısı azalabiliyor... Kamusal alan muhafazakârlaşıyor... Diğer taraftan aynı insanlar siyasi tercihler söz konusu olduğunda laik kesimden çok daha fazla özgürlükçü ve reformist bir tutum izliyorlar.

Böylece batılı tahayyülün algılamasını zorlaştıran bir biçimde, kültürel muhafazakârlıkla siyasi reformculuk bütünleşebiliyor. Bu muhafazakârlık kamusal alana çıktığı ölçüde cemaati genişletirken, o cemaatin içindeki kişiler de kendi özel hayatlarında muhafazakârlıktan uzaklaşıyorlar. Bunun anlamı muhafazakârlığın bireysel sekülerleşmeyi de içeren bir şekilde modernleşmeyi taşıması ve siyasallaştırmasıdır. Bu cümle birçokları için kavranması zor olabilir... Ama Türkiye'nin gerçeği bu...

Bu değişim dinamiğinin karşısında ise kültürel serbestlikle siyasi muhafazakârlığı birleştiren bir cephe bulunuyor. Söz konusu cephe liberal değerleri savunmuyor... Çünkü bireyselliğe değil, otoriter laiklikte buluşan bir cemaatçiliğe dayanıyor. Böylece Türkiye'nin önündeki tercihleri daha berrak bir biçimde görebiliyoruz: Bir yanda dindarlıklarını kamusal alan taşıyan ama Türkiye'yi de AB'ye sokmak isteyen muhafazakârlar; diğer yanda bireysel yaşam biçimlerini ve devletin bugüne kadar sağlamış olduğu imtiyazlarını korumayı hedeflerken, bu uğurda özgürlükçü reformları engelleyen laikler...

Türkiye yerel seçimlere giderken, arka planda bu tercihi de yapacak. Demokratların ise hangi kanatta yer alacağı geçen seçimlerden bu yana belli olmuş durumda. Otoriter zihniyetin bu ülkedeki hegemonyasının nelere mal olduğunu iyi biliyoruz... Kendi kültürel kimliğini ve alışkanlıklarını sürdürmek adına toplumun geri kalanını 'görmeyen', hatta toplumu bir tehdit olarak algılayan kemalist anlayışla ne modern ne de laik olunamayacağının da farkındayız. Burada mesele bir partiyi beğenmek veya beğenmemek değil... Nasıl bir Türkiye istediğimize karar vermek.

Urfa ve Fakıbaba

Etyen Mahçupyan 31.03.2009

Her seçimden sonra uzun uzadıya analizler yapılır, herkes kendi meşrebine göre işin farklı bir yönünü ön plana çıkarır ve nihayetle bu sonuçları üç aşağı beş yukarı tahmin ettiğini kanıtlama ihtiyacı duyar. Oysa öğrenme ve anlama arzunuz varsa, tam aksi yöne bakmakta büyük yarar var. Bu fırsat bugün herkesin önünde... Böylesine karmaşık bir arka plana sahip seçim süreçlerinde zaten tümüyle doğru tahmin yapılmasını da beklememek lazım... Bu seçim yerel ile genel arasında gidip gelen ve her parti açısından bu aks üzerinde farklı bir yerde duran seçmen davranışlarını ima etmekteydi. Bir yandan küresel kriz ve Ergenekon davası gibi geniş gündemlerin etkisindeyken, aynı zamanda tek tek adayların kimlik ve kişiliklerine fazlasıyla bağımlı olma niteliğine sahipti. Bu geniş yelpazenin ortasında ise hükümetin somut politikaları ve onlara yöneltilen eleştiriler yer almaktaydı. Nihayet bütün bu tablonun seçmen algılamaları ve beklentileri oluşturduğu epeyce öznel bir prizmadan süzülerek sandığa yansıtacağı açıktı.

Ancak yine de insan bu karmaşık görünümü basitleştirmek ihtiyacı duyuyor. Nihayetle "kim kazandı" sorusuna yanıt arıyor... Bu dürtüyle yola çıkanlar tabii ki öncelikle en fazla oy alan üç partinin performansına bakıyorlar ve sonuçları daha önceki seçim sonuçları ile mukayese ediyorlar. Ama bu seçimlerin esas galibi başka yerde... Söz konusu seçim bölgesi Urfa ve bu seçime damgasını vuran kişi de bağımsız olarak seçime katılıp kazanan Ahmet Fakıbaba. Bağımsızların başarılı olduğu genel seçimleri yaşamıştık. Güneydoğu'daki Kürt seçmenlerin seçime katılmayan DTP'li adayları sahiplenmesiyle, yaklaşık yirmi kişinin Meclis'e girmesi mümkün olmuştu. Ne var ki bu kez kazanan kişinin ardında bir parti desteği yoktu. Kazanan kişi böyle bir destek aramaya bile girişmemişti...

Seçim günü gece yarısı yaptığı konuşmanın ardından Başbakan gazetecilerden birinin Urfa'daki sonuca ilişkin sorusuyla karşılaştı. Yanıt kulağa hoş gelen cinstendi... Erdoğan siyasetin bir takım oyunu olduğunu, merkezle iller arasında karşılıklı uyum olması gerektiğini ve böylesi bir tutuma yakın olmayan kişilerle bilerek ve bedelini ödemeye hazır olarak yollarını ayırdıklarını söyledi. Oysa Urfa'yı bilen ve AKP'nin de içinden konuşan birçok kişi epeyce farklı bir hikâye anlatmakta. Fakıbaba bir önceki yerel seçimlerde AKP adayı olarak belediye başkanlığını kazanmış ve çok da başarılı olmuştu. Kentte çok sevilen ve sahiplenilen biriydi... Merkezle bir uyumsuzluğunun olduğu da söylenemezdi. Dolayısıyla Urfa'da AKP'nin işi kolay gözüküyordu. İktidar partisinin yeni bir güven tazelemesine ihtiyaç duyduğu bir ortamda Urfa rahatlatıcı illerden biriydi.

Ancak iki unsur bu avantajlı tabloyu tersine çevirdi. Birincisi 2007 Genel Seçimleri'nde Urfa'dan milletvekili olan AKP adaylarının niteliği idi. Kentin güçlü ailelerinden, 'ağa' unvanı taşımaya müsait kişilerden üçü o seçimlerde Meclis'e girdiler ve Urfa'nın siyasi değerlendirmesinde belirleyici rol oynamaya başladılar. Zaman içinde belediye başkanı ile aralarında bir benzeşmezlik, uyumsuzluk ortaya çıktı. Böylece AKP merkezi kendi milletvekilleri ile başarılı bir belediye başkanının arasına sıkıştı...

Bu noktada ikinci unsur devreye girdi... Urfa milletvekilleri Başbakan'a 'ceketini bile aday gösterse kazanacağını' telkin ettiler ve Başbakan da buna inandı. Tüm seçim konuşmalarını kendi üzerine alan, seçmenin partiden ziyade kendisine oy verdiğini düşündüğü ölçüde yerel adayları arka planda bırakan ve belki

bu nedenle aday seçiminde fazlasıyla özgüvenli davranan Erdoğan, Urfa belediye başkanlığı konusunda kendisine yapılan telkinlere kapılma eğilimi gösterdi. Halk tarafından sevilse ve tutulsa da kimsenin kendi karizmasının önüne geçemeyeceğini, halktan talep ettiği irade beyanını gölgeleyemeyeceğini sanıyordu muhtemelen...

Ama yanıldı... Daha doğrusu yanıltılmasına olanak sağladı. Ataerkil kodların egemenliğindeki siyasi ilişkilerde yaşananlar bu örnekte de kendini tekrarladı. Çevrenin pohpohlaması altında siyasi kişiliği şişen lider, halkın gerçek eğilimini gözden kaçırdı. Buna karşılık Fakıbaba çok doğru bir strateji çizdi: Başka bir partiden aday olup meseleyi partiler arası bir mukayese haline getirmede. Kendi gücüyle seçmenin karşısına çıktı ve kazandı...

Fakıbaba bu seçimlerin gerçek galibi... Urfa seçmeninin de hakkını teslim etmek gerek. Eğer bu ülkede 'demokrasi' kelimesine layık bir rejim olacaksa, bunun Urfa'da ortaya çıkan sağduyunun genele yayılmasıyla mümkün olduğunu görmekte yarar var. Seçim gecesi yaptığı konuşmada Erdoğan 'gereken derslerin çıkarılacağından' da söz etmişti. Belki şimdi bu süreci kafasında yeniden canlandırarak hangi noktada atladığını, niçin bu zaafı gösterdiğini anlamaya çalışır. Çünkü Urfa'yı anlamadıkça yüzde 39'a düşen oyun nedenini de anlama ihtimali azdır. AKP'nin azalan oyu esas itibarıyla MHP'ye gitti ve bu durum sadece milliyetçilikle açıklanabilir gibi gözüküyor. Erdoğan'ın kendisine ilişkin olarak, tüm Türkiye'yi temsil edebileceğini ve taşıyacağını varsayan algısı gerçeği yansıtmıyor. Türkiye hızla yeniden katmanlaşan dinamik bir toplum ve böyle bir ülkede yüzde 40'a yakın oylar bile çok yüksek sayılmalı. AKP'nin muhalefet boşluğu nedeniyle bariz bir avantajı olsa da, oyu bu noktada tutmak gerçekten de bir 'takım oyunu' gerektiriyor. Ama herhalde gurur okşayan değerlendirmelerin cazibesine kapılıp halkın sesini duymayan bir lider takımıyla başarılı olunamaz. AKP'nin bu oyu koruması kendi içinde demokratlaşmasıyla mümkün gözüküyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hayırlı bir seçim

Etyen Mahçupyan 01.04.2009

Her seçimden sonra parti sözcülerinin kamuoyu önüne çıkıp 'asıl' kazananın kendileri olduğunu söylemesine alışkınız. Bu ülkenin siyaset zemini öylesine oynak ve müdahaleler sonucu o denli çarpıtılmaya müsait ki, kendisini başarılı gösterecek geçmiş referanslar açısından hiçbir partinin sıkıntıda olduğunu söyleyemeyiz. Partilerin toplumsal bağının genelde zayıf olması parti sürekliliğini zorlaştırırken, siyasetin de sıkça ana kimliksel damarlara dönmesine ve değişen konjonktüre göre farklı siyasi partilerce taşınmasına neden oluyor. Geçmişte aniden yüzde 40'ların üzerine çıkan ama daha on yıl geçmeden yüzde 2'ye düşebilen partilere tanık olmuştuk. AKP şimdilik böyle bir parti olmasa da, uzun vadede bu riski bertaraf etmiş de değil.

Bu seçimi de apaçık bir oran farkıyla AKP kazandı... Aslında Türkiye'deki değişim dinamiğini ve bu değişimin hazmedilmesinde karşılaşılan sorunları dikkate aldığımızda yüzde 40'ın çok yüksek bir oran olduğunu kabul etmek gerekiyor. Üstelik bu seçim AB sürecinin yarattığı reform beklentilerinin yeterince karşılanamadığı ve küresel iktisadi krizin toplumu hazırlıksız yakaladığı bir noktada gerçekleşti. Buna seçimin 'yerel' niteliğini, dolayısıyla aday tercihlerinin oynadığı kritik rolü de ekleyebiliriz... Böyle bakıldığında AKP'nin belki de hak ettiğinden daha başarılı olduğunu söylemek gerekecek. Çünkü iktidar partisi her alanda olumlu adımlar atan ama hiçbir alanda seçmenini tam olarak tatmin edebilen bir parti değil. Öte yandan Türkiye'de muhalefet büyük bir siyaset ve söylem zaafı içinde... Söz konusu dengeler AKP'nin tercihlerini ve stratejisini siyasetin

belirleyici gücü haline getirmiş durumda. Diğer bir deyişle başbakanın söylediği gibi, AKP kendisiyle yarışıyor ama ima edilen anlamda değil. Oyların nihai dağılımı, neredeyse muhalefetin siyasetinden tamamen bağımsız bir şekilde, AKP'nin yaptıkları ve yapmadıklarıyla ilintili... Nitekim seçim öncesi tahminlerinin esas olarak AKP oylarına teksif olmasının da nedeni buydu. Bu seçim AKP'nin başarısını ölçen, ancak muhalefetin başarısını ölçme konusunda aynı ölçüde anlamlı olmayan bir sınavdı.

Aldığı oya bakarsak iktidar partisinin söz konusu sınavı geçtiğini söyleyebiliriz. Ne var ki elindeki imkânlarla ve oy potansiyeline baktığımızda aynı değerlendirmeyi yapmak mümkün değil. Eğer birçok hata yapılmamış ve seçmene 'yetersizlik' izlenimi verilmemiş olsaydı; eğer AKP seçmen karşısına gerçekten bir 'takım' olarak çıkabilse ve yerelle bütünleşen bir kadro hareketi olarak geleceği taşıyabileceğini gösterebilseydi, muhtemelen yüzde 45'i bulabilirdi. Dolayısıyla AKP'nin siyaset zaafı kendi oy potansiyelinin yüzde 10 eksikliğini almasıyla sonuçlandı. Bu açıdan hayırlı bir seçim yaşadık... İstikrarı bozmayan, iktidarın yeniden büyüme potansiyelini engellemeyen ama hükümeti de uyarı bir seçim...

Diğer taraftan bu seçim bütün diğer partilerin oy arttırmasıyla sonuçlandı. Öyle ki her iki muhalefet partisi de kendisini seçimin 'asıl' galibi ilan edebilecek durumda. Ancak CHP ile MHP'nin artan oylarının nitelik açısından farklı olduğu görülüyor. CHP'nin kıyı şeridindeki belediye başarısı, laik kimlik etrafında bir toparlanmanın olduğunu ve AKP karşıtlığının belirleyiciliğini gözler önüne sermekte. Ancak bu bütünleşmenin siyasi bir dokusu yok. CHP'ye oy verenlerin üzerinde birleştikleri tek bir iktisadi, sosyal veya siyasi konum bile bulmak muhtemelen zor. Bu parti çatışmadan ve referandum atmosferinden besleniyor ve Türkiye'nin siyaseten normalleşmesi geciktikçe seçmen nezdindeki gücünü koruyacak gözüküyor. Buna karşılık MHP'nin artan oyu AKP'nin kimliğinden ziyade, seçmen karşısındaki yetmezliği ve siyasi tercihleriyle doğrudan bağlantılı. Böyle bakıldığında MHP (ve SP) oyundaki artışın bir tür 'normalleşme' olduğunu görmekte yarar var.

Esas mesele Türkiye gibi hızla değişen ve yeniden katmanlaşan, bölgeler arası hareketliliğin ve karşılaşmaların yoğun olduğu, kimliğin her an bir 'taşıyıcı' haline gelebildiği ülkelerde, hiçbir partinin toplumun çoğunluğunu temsil etme şansına sahip olmadığıdır. AKP lütfkâr koşulların yardımıyla o hayali bir süre sürdürdü. Eğer daha akılcıca davranılsaydı muhtemelen bunu bir süre daha sürdürmek de mümkündü, ama herhalde bir sonraki genel seçimlerde söz konusu ayrışmalar yaşanacaktı. Geçtiğimiz yerel seçimler gelecekte karşımıza çıkacak siyasi yelpazenin ipuçlarını vermesi açısından çok hayırlı oldu. Buradan doğru dersleri çıkartabilenler, partilerini de daha kalıcı bir siyaset sürecine taşıyabilecekler.

Bu arada yerel seçimler DTP için de önemli bir uyarı niteliğindeydi. Bu partinin Güneydoğu'da ezici bir üstünlük sağlaması muhtemelen bir bayram havası yaratmıştır. Ne var ki partinin toplam oyu değişmedi. Diğer bir deyişle bölgede artan oylara karşılık bölge dışında oylar düştü. Bu da DTP'nin Kürtlerden ziyade 'bölgenin' partisi olma yolunda olduğunu söylüyor. Eğer AKP beklenmeyen türden reformcu bir çizgiye kayarsa, bunun anlamı DTP'nin bir anda boşlukta kalabileceği ve iyice sekter bir görünüm verebileceğidir.

Kısacası bu seçim siyaseti ciddiye alan veya almak zorunda kalan partiler açısından epeyce uyarıcı mesajlar içeriyor. Siyaseti ciddiye almamanın rantını yiyen CHP'nin ise siyaset normalleşene kadar bu keyifli konumunu sürdüreceği anlaşılıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Müstahak olmak

Etyen Mahçupyan 03.04.2009

İki yıl önceki genel seçimlerde AKP'nin oyunun yüzde 47'ye ulaşması birçoklarını şaşırtmış ve özellikle laik kesimin topluma yabancılaşmış olan kesitlerinde tedirginlik yaratmıştı. Oysa hem Türkiye'deki muhafazakârlık bir sekülerleşme ve bireyselleşme dinamiği içindeydi, hem de bu oy sadece AKP'nin geleneksel tabanından gelmemişti. Darbe havasının estiği, e-muhtıranın yayınlandığı, Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı olmasının engellenmesi uğruna hukukun ayaklar altına alındığı bir süreçte, kendisine 'liberal', 'demokrat' veya 'solcu' diyen çok sayıda seçmen AKP'ye destek verdi. Bu destek bir yandan AKP'yi gayrimeşru yollardan çökertmeye çalışan devletçi zihniyete direnme adına, diğer yandan da iktidarın reform enerjisinin ayakta tutulması için verildi.

Sosyo kültürel açıdan laik, kentli ve eğitilmiş kesimden gelmekle birlikte AKP'ye oy verebilecek kitlenin potansiyel oranının kabaca yüzde 15'leri bulduğuna dair çeşitli veriler var. Tabii ki bu kendi içinde homojen bir grup değil, ama siyasette büyük bölünmelerin ortaya çıkması halinde ve özgürlüklerin tehdit altında olduğu durumlarda aynı siyasi doğrultuda birleşmeye de müsait. Söz konusu durum 2007 seçimlerinde gerçekleşti ve muhtemelen o 15 puanlık potansiyel oyun en az 10'u iktidar partisine gitti.

Ancak geçen haftaki yerel seçimlerde AKP bu desteği büyük ölçüde yitirdi. Bu sonucu sayılarla ifade etmek araştırmayı gerektiriyor olsa da sosyolojik gözlemler 15'lik potansiyelin en fazla beş puanlık kısmının AKP'ye verildiğini ima ediyor. Bu desteği sürdürenlerin bakışı bugün ülkenin ana çatışma ve siyaset ekseninin Ergenekon üzerinden tanımlanabileceği değerlendirmesini yapmalarıydı. Dolayısıyla önemli olan hükümetin gösterdiği adaylar veya ilerlemekte mütereddit kaldığı reform süreci değil, demokrasinin darbeci ve faşizan zihniyet karşısında güçlü tutulmasıydı.

Ne var ki bu yaklaşım tüm 'liberal', 'demokrat' ve 'solcuları' aynı ağırlıkla kuşatmıyor... Bazı 'liberal' ve 'solcuların' Ergenekon sürecinin AKP'ye yarar sağlamasından hareketle, ama söz konusu grubun tümünün Kürt meselesindeki AKP söyleminin içerdiği otoriter ton nedeniyle tedirginlikleri var. Başbakan'ın 'tek devlet, tek millet' türünden 1930'lu yılların Almanya'sında üretilmiş sloganları benimsemesi; kendi geldiği kesimin kimlikten kaynaklanan sorunlarını ve geçmişte Güneydoğu'da yaşananları unutturmasına, DTP'yi 'kimlik siyaseti' yapmakla suçlaması; TRT-6'yı sanki âlicenap bir hükümdarın Kürtlere verdiği bir lütuf gibi sunması; ve bütün bu tablonun arkasında haklı veya haksız olarak bir 'egemen kimlik kibrinin' algılanması, laik kesimin bir bölümünü ortada bıraktı. Eğer yaşanan bir genel seçim olsaydı, belki de yine de bu insanlar bağırklarına taş basıp AKP'ye oy vereceklerdi, ama olay yerel seçim olunca işin içine adayların kalibresi de girdi ve oylar diğer partilere dağıldı.

Ancak oylarını diğer partilere veren 'liberal', 'demokrat' ve 'solcu' kişilerin içinde bir uhde de kalmamış değildi. Çünkü kimse CHP'den umutlu olmadığı gibi, hemen herkes bu ülkenin AB yolunda gerçekleştirmesi gereken reformlar açısından AKP'ye bağımlı olduğunun farkındaydı. Hükümetin zayıflaması istenmeyen bir durumdu... Dolayısıyla eli varıp AKP'ye oy atmayanların vicdanlarında muhtemelen küçük bir tedirginlik kalmıştı. Ama şu anda o da kalmadı... AKP'ye oy verebilecekken vermemiş olan 'liberal', 'demokrat' ve 'solcuların' vicdanları artık rahat. Çünkü Cemil Çiçek tam da kendisine yakışan bir değerlendirme yaptı ve hem Kürtleri hem de siyaseti nasıl algıladığını parti sözcüsü olarak gayet açık bir biçimde ortaya koydu.

Çiçek herhangi biri değil... AKP'nin vazgeçemediği bakanlardan biri... AKP'nin iktidar olabilmek için kendisini bağımlı kıldığı kişilerden biri... Dolayısıyla lğdır'da seçimi DTP'nin kazanması üzerine söylediklerine de önem vermek gerekiyor. Çiçek şöyle demiş: "lğdır'ı aldılar..." Siyaseti birtakım kalelerin fethedilmesi olarak algılayan,

Kürt kimliğinin taşıyıcılarını ise siyaseten öteki ve tehlikeli addeden yaklaşımın bir kez daha seslendirilmesine tanık oluyoruz. Anlaşılan Çiçek kendisini ve geldiği cenahı bu ülkenin 'asıl' sahibi sandığı için, kendisinden olmayanların herhangi bir yerde seçim kazanmasını da 'vatan toprağı elden gidiyor' diye değerlendiriyor. Oysa bu bakışın kendisi, zaten Çiçek gibi kişilerin bu ülkenin gerçek sahibi olamayacaklarının da kanıtı. Çünkü AKP'ye de nüfuz etmiş gözükten söz konusu 'tür', bu toprakların kültürel mirasını taşımaya müsait değil. Ancak bu mirası törpüleyerek, ganimet olarak savurarak, kültürü çoraklaştırarak ayakta kalabilen bir 'tür' bu...

Nitekim Çiçek cümlesini hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde şöyle kurmuş: "İğdir'ı aldılar, yani Ermenistan sınırındalar." Bunun anlamı Çiçek'in kafasındaki Türkiye sınırının DTP'nin kazanmış olduğu belediyeleri dışarıda bırakacak şekilde çizildiğidir. Bu kafa mı reformları yapacak? Bu kafayla mı AB yolunda ilerlenecek? DTP'nin kazanması "Türkiye'nin güvenlik açısından sorunlu bölgesine yardım olmaz"mış... Sanki on yıllar boyunca hiçbir güvenlik sorunu yokken bile oraya 'güvenlik açısından sorunlu' bölge muamelesi yapılmamış gibi... Sanki devlet kendi zihniyetindeki sorunlu güvenlik kaygısını o bölgeye yansıtıp binlerce köyü boşaltmamış, bir milyondan fazla insanı zorla yerinden etmemiş gibi.

Bu zihniyet, ayrımcılığın ve siyasete nüfuz etmiş olan açık veya gizli ırkçı eğilimlerin yaşayıp beslenmesi açısından uygun bir ortamın varlığına işaret etmekte. Çiçek herhangi biri değil... AKP hükümetinin sözcüsü... Eğer AKP'nin zihniyeti gerçekten buysa, daha büyük bir oy düşmesine de müstahak demektir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasetsizlik ortamında seçim

Etyen Mahçupyan 05.04.2009

Aynı anda herkesin kazandığı ve herkesin kaybettiği bir seçim yaşanması enderdir. Ama bu yerel seçimlerin sonucu bu... AKP yaptığı bütün yanlışlara ve küresel krizin olumsuz etkisine karşın bir önceki yerel seçimlere kıyasla sadece 3 puan kaybetti ve rakipsiz olduğunu bir kez daha kanıtladı. Buna karşılık irili ufaklı bütün diğer partiler oylarını artırıp özgüven tazelediler. Tabii bunda en büyük etkenlerden biri 2004 seçimlerinde yüzde 10 oyu olan DYP ile yüzde 5'lik SHP'nin bu seçimlerde yer almamasıydı. Böylece toplam 18 puan AKP dışındaki partiler tarafından paylaşılabilirdi. Öte yandan bu sonuçlar hemen her partinin önünde sadece potansiyel bir büyüme imkânının değil, ufalma hatta bazıları için yok olma riski bulunduğu da işareti.

Bu risklerin en büyüğünü CHP taşıyor. Her şeyden önce bir önceki seçimdeki yüzde 5 SHP oyunun CHP'ye gitmiş olması büyük ihtimal. Ne var ki bu durumda Türkiye'nin kendine has 'sosyal demokrat' siyasetinin hiç ilave oy kazanamamış olduğu, yüzde 23 civarında tıkanıdığı da anlaşılıyor. Oysa eğer bu siyasi çizgi gerçek bir alternatif olarak ülke yönetimine talip olacaksa, muhafazakâr kesimin de oyunu alabilmesi ve AKP'nin zayıf kaldığı bir dönemi kendi lehine kullanabilmesi gerekti. Ancak aslında durum daha da kritik... Unutmamak gerek ki bu seçimlerde CHP'ye oy verenlerin sadece bir bölümü gerçekten de bu partiyi veya adaylarını desteklemekteydi. Kalan kısmı CHP'nin yönetime gelmesi için değil, AKP'nin yönetmemesi için verildi. Diğer bir deyişle CHP hâlâ AKP tepkiciliğinden beslenen, kendi siyasi ve toplumsal tasavvuruna sahip olmayan, hangi politik tavrı niçin savunduğu veya ilerde neyi savunacağı belli olmayan bir parti... Nitekim çarşafli bazı kadınları partiye almak türünden mizahi uygulamaların toplumun hiçbir kanadınca ciddiye alınmadığı görülüyor. Ne var ki bu durum bizzat CHP'nin ciddiye alınacak bir parti olmadığını da ima etmekte. Gerçekten de şu anki işleviyle bu parti AKP korkusunu oya tahvil ederek kendi bekasını ve liderinin kariyerini garantiye alan bir tampon

hüviyetinde. Bu durumun maliyeti ise bütün toplumca ödeniyor, çünkü CHP'nin siyaseti anlamsızlaştıran stratejisi bizzat Türkiye'deki siyasi açılımların da önünde bir tampon haline gelmekte.

Bunun nedeni ülkenin AB yolunda gerçekleştirmesi gereken reformların ve atması gereken çeşitli adımların ancak siyaseti önemseyen bir laik parti ile mümkün olabileceğidir. İktidarı reformlar yönünde zorlamanın ve söz konusu adımları kendine güvenerek atabilmesini sağlamanın yolu budur. Aksi halde eğer CHP bu tutumunu sürdürür ve ana muhalefet söylemi MHP'nin eline geçerse, AKP'nin fazla bir yol alma ihtimali de kalmaz. Bu nedenle bugün AKP'yi reform isteksizliği nedeniyle eleştirenlerin, bu ataletin CHP tarafından mümkün kılındığını da görmelerinde yarar var. Unutmamak gerek ki laik kimliğin sadece 'anti-AKP' konumunu ima etmesi, laiklikle ilgili duyarlılıkları da bir süre sonra tümüyle siyaset dışı bırakabilir...

Diğer taraftan iktidar ise bir süredir gözünü tepesinde asılı duran Demokles'in kılıcından ayırmadığı ölçüde siyasetin gereklerinden uzaklaşmış gözüküyor. Bu parti kapatılmadı ama Anayasa Mahkemesi her an kapatabilme gücünü de elinde tuttu... Ancak yine de bu seçimlerde AKP'nin yüzde 45'i yakalaması mümkündü. Ne var ki AKP merkezi birbirini tamamlayan üç önemli yanlış yaptı: Birincisi belediyelerde iyi hizmet vermenin oy almak açısından birincil önemde veya yeterli olduğunu varsaydı. Bu değerlendirmenin doğru olduğu kentler olsa da, birçok yerde farklı kaygılar öne çıkmıştı ve AKP onları muhatap alan bir söylem geliştiremedi. İkincisi tüm seçim stratejisi tek bir adam, yani Başbakan üzerinden yürütüldü. Toplumun bu siyasetçiye duyduğu sempati abartılırken, Erdoğan'a tepki duyanları partiye çekecek mekanizmalar kurulamadı. Erdoğan'a fitraten doğal rehber muamelesi yapmak, aslında onu zayıflatmaktı ve nitekim öyle de oldu. Üçüncü olarak ise, muhtemelen Başbakan'ın karizmasına fazla güvenmenin sonucu olarak, aday seçiminde itina gösterilmedi. Merkez kimi işaret ederse onun kazanacağı sanıldı... Oyların esas sahibinin Erdoğan olduğuna fazla inanıldı.

Ancak bütün bunlar doğru yapılıyorsa bile 45'e erişilemeyebilirdi... Çünkü AKP'nin esas zaafı son dönemde sergilediği siyasette yatıyor. Bu siyaset geçmişte fazla eleştirilmedi, çünkü eleştirinin işlevsel bir hükmü yoktu. İktidarın alternatifsiz olduğu, rakiplerin hepsinin daha tutucu olduğu bir siyaset yelpazesinde iktidar eleştirisinin sağlayacağı bir yarar olmuyor. Ama bu seçimlerde alınan uyarı ile AKP şimdi yeniden kendisine kritik bir gözle bakabilir... Asıl tespit basittir: AKP'nin her alanda attığı ve atabileceği siyasi reform adımları var, ancak hiçbir konuda tutarlı bir reform siyaseti yok. Öte yandan bu parti gerçekten yaygın temsil yeteneği yaratabilen tek parti... Bunun anlamı bütün beklentilerin de, hayal kırıklıklarının da AKP üzerinden yaşanmasıdır. Dolayısıyla bu seçim bir referandum gibiydi ve AKP'nin tatmin edemediği seçmen kendi kimliksel duyarlılığına uygun olarak CHP dışındaki diğer partilere dağıldı.

Dahası Türkiye son yıllarda her alanda bir standart yükselmesi yaşarken, kendisinin ön ayak olduğu bu değişim sürecinde AKP'nin toplumun gerisinde kaldığı işaretleri alınıyor. Oysa atılan her adım bir sonraki açılımı ve tutarlı bir söylemi davet ediyor. Kürt meselesi bunun bariz örneği. İktidar ise TRT 6'nın bu konuda yeterli olduğunu sanmakla kalmayıp, devletçi bir söylemle bu politikayı dengelemeye kalktı... Oysa bu tutum iktidarın demokrat ve Kürt seçmen nezdindeki meşruiyet zemini daraltmaktaydı.

Herkes aynı anda kazandı ve kaybetti. Nedenler ortada... Değerlendirebilen partiler gelecek seçimleri farklı bir hüviyete sokabilirler.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kararsızlar

Seçimler sadece partiler arasında değil, seçim tahminleri yapan şirketler arasında da bir yarışma gibi sunuluyor. Bu kez de A&G araştırma şirketi 'seçimin galibi' ilan edildi. Çünkü AKP'nin yüzde 40'ın altına ineceğini bildi. Oysa son güne kadar birçok kamuoyu anketi AKP oyunu hâlâ yüzde 45-50 arasında göstermekteydi. Oysa bu şirketler arasında bilgi, zen veya ciddiyet açısından bir fark olduğunu söylemek mümkün değil. Hepsini aynı kuralları temel alıyor ve hepsi de benzer bir personel kadrosu ile alışıyor... Gariplik bununla da sınırlı değil. A&G'nin yöneticisi Adil Gr AKP oyunun düşmesinin birinci nedeni olarak ekonomik krizi göstermişti. Ama bu tespit başka hiçbir araştırma ile doğrulanmadığı gibi, bizzat iktisatçılar tarafından da pek anlamlı bulunmadı. Diğer bir deyişle A&G AKP'nin oyuna ilişkin olarak doğru sonucu bilmişti ama muhtemelen yanlış bir gerekçeye dayanarak... Meselenin daha da karmaşık olduğunu ise seçim gecesini anladık: Bir televizyon kanalında programa katılan Adil Gr İstanbul Belediye Başkanlığı'nı yüzde 5 oy farkla Kılıçdaroğlu'nun kazanacağını öngördü. Oysa sonuç yüzde 7 Topbaş lehine tecelli etti...

Bu tablo araştırma şirketlerinin performansı hakkında fazla iddialı olmamak gerektiğini ortaya koyuyor. Muhtemelen bu seçimlerde A&G şanslıydı... Yani yle bir zaman aralığında araştırma yaptılar ki, orada alınan sonuç nihai seçmen tercihleriyle çakıştı. Eğer bu gözlem gerçekte yaşananları ima ediyorsa, karşımızda kabaca yüzde yirmilik çok oynak bir seçmen 'iradesi' var demektir. Bu seçmen grubu son ana kadar kararsız kalıyor ve izliyor. Böylece hükümetin eline de büyük bir fırsat veriyor... Çünkü söz konusu seçmenin algısını ve yaklaşımını değiştirme yeteneği esas olarak iktidarın elinde. Eğer AKP'nin bu seçimlerde yaptığı gibi bu fırsatı kaçırır, hatta daha da ötesine giderek söylem hataları yaparsanız, kendinize olan hak edilmemiş güvenin bedelini sandıkta dersiniz.

'Kararsızların' genel niteliğini anlamak üzere yeniden araştırma şirketlerinin performansına dönmekte yarar var. Görülüyor ki rneğin CHP'nin oyu konusunda herkes başarılı olmuş. Oysa bu araştırmalar çok çeşitli zaman aralıklarında yapılmış. Buradan anlaşılıyor ki kararsızların gezindiği alternatifler arasında muhtemelen CHP yok. Oysa bu tespit MHP açısından geçerli değil... Diğer bir deyişle 'kararsızların' asıl gidip geldikleri alan AKP ile MHP arasında ve bu durum da 'kararsız' dediğimiz seçmenin esas olarak muhafazakâr kesimden olduğunu gösteriyor.

Bu noktada Bilgi niversitesi'nden Hasan Kirmanoğlu'nun bir süre önce yapmış olduğu mütevazı ancak anlamlı araştırmasına dönmekte yarar var. Kararsız olduklarını syleyenlerle oy vermeyi reddedenler arasında yapılan bu çalışma, söz konusu iki grubun niteliksel olarak farkını ortaya koymakta. Oy vermeyeceklerini beyan edenler, genellikle yüksek gelir grubundan olup ekonomik krizden zarar görenler. Bunlar göreceli olarak daha ufak bir grup ve muhtemelen de ya oy vermediler veya AKP dış partiler arasında dağıldılar. Ancak 'kararsızlar' genelde krizden zarar görmüş mütedeyyin insanlardan oluşmakta. Bu kişilerin esas olarak AKP ile MHP arasında bir tercihle baş başa oldukları tasavvur edilebilir. Öte yandan konunun önemini vurgulamak açısından, 'kararsızların' seçim öncesi çeşitli araştırmalarda yüzde 10 ila 20 arasında dolandığını kaydedelim. Dahası bu oran yüksek başlayıp indikten sonra, seçimlere yaklaşıldığında yeniden yükselmişti...

AKP'nin oyunun azalmasının önemli nedenlerinden biri muhakkak ki hiçbir konuda seçmeni tatmin eden bir adım atamaması; ancak rakipsizliğin verdiği bir özgüvenle atılan bu adımların seçmen tarafından yeterli bulunacağını sanmasıydı. Buna Kürt meselesindeki psikolojik ortamın getirdiği oy kaymasını da ekleyebiliriz. Çünkü demokratik açılımlar konusunda gösterilen tutukluk sadece bölgedeki Kürt oylarının değil, genel bir terminoloji olarak 'liberal' kesimin oylarının da bir bölümünün kaybedilmesine neden oldu. Ancak Kirmanoğlu'nun çalışması oy kayıplarının üçüncü bir nedeni olduğunu ortaya koyuyor. Ekonomik kriz ana blok

seçmen tercihlerinde etkili olmamakla birlikte, toplumun muhafazakâr kimliklere sahip bölümünde hiç de azımsanmayacak bir 'kararsız' kitle yaratmış gözüküyor. Bu kitlenin göreceli büyüklüğü ve oynaklığı, muhtemelen farklı araştırma şirketlerinin niçin AKP'yi yüzde 40 ila 50 arasında gösterebildiğini de açıklıyor. Ayrıca A&G şirketinin de 'kararsızların' oylarını belirleyen bir etken olan ekonomik krizi genele yaygınlaştırma şeklinde bir değerlendirme yanlışı yaptığını akla getiriyor.

Bütün bu mülahazaların ardından yeniden seçim sonuçlarına baktığımızda ise AKP'nin olağanüstü başarılı olduğunu söylemek durumunda kalıyoruz. Çünkü bu yanırlar yapılmasa ve ekonomik kriz olmasa, bu parti muhtemelen yüzde 50'nin de üzerine çıkacaktı. AKP'nin başarısı seçimlerde aldığı oy değil, her türlü olumsuz koşulda bile rakipsiz olması... O nedenle bu partinin düşüşe geçtiğini söyleyenler epeyce hayalci davranıyorlar. AKP'nin oy kaybının tek nedeni ancak yine AKP olabilir ve bu parti her seçimde aynı hataları tekrarlamayabilir. Aksini umanlar için hâlâ tek çözüm Ergenekon ve bu 'proje'nin önümüzdeki dönemde farklı kisveler altında denenmesi kimseyi şaşırtmamalı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kimlik siyasetine mi dönüldü?

Etyen Mahçupyan 08.04.2009

Seçim sonrasının ciddiye alınması gereken yorumlarından biri de toplumun yeniden kimlikel farklılıklar etrafında bölündüğü ve her grubun kendi kimliğini ön plana alarak oy verdiğiydi. Ancak bu konuda hızlı bir hüküm vermeden önce sormakta yarar var: Eğer AKP belirli hataları yapmasa ve oyunu yüzde 45 civarında tutsaydı, yine aynı hüküm verilecek miydi? Eğer o zaman farklı düşünülecek idiyse, AKP performansına bağımlı bir 'kimlik siyasetinin' pek de sanıldığı kadar güçlü olmadığını teslim etmek gerekir. Gerçek ise muhtemelen bu iki ucun ortasında ve bunun asıl nedeni kimlik siyasetinin farklı kesimlerde değişik bir ağırlık taşımaya başlaması...

Kimliklere dönüşün genelde kabaca üç nedeni var: Hızlı değişim dönemlerinde gerekli değişim adımlarını atamayanların, kendilerini psikolojik ve sosyal açıdan güvenceye aldıkları bir sığınak kimlik... Bunun bariz örneği kıyı şeridinde ortaya çıkmış olan 'yeni CHP'lilik'. Toplumsal gerçeklikle yüzleşmek istemeyen, değişimin kendisini yabancılaştırdığını fark edenler, bugün siyasetten uzaklaşarak tüm taleplerini laik kimlik etrafında yoğunlaştırmayı 'siyaset' olarak tanımlamaktalar. Ancak bunun dışında daha 'pratik' iki neden daha bulunuyor. Birincisi ülkenin batı kentlerinde, Kürt göçmenlerden hareketle ortaya çıktığı üzere, ötekinin tehdit olarak algılanmasıyla oluşuyor. Ege'nin içlerine doğru MHP eğiliminin güçlenmesinin ana saiklerinden biri bu. İkinci neden ise aynı dinamiğin beklentilerin karşılanmamasına bağılı olarak harekete geçmesi. Güneydoğu'da Kürt oylarının DTP'de yoğunlaşması, AKP'nin devletçi bakışa kaydığına dair izlenimle doğrudan bağlantılı.

Bu tespit kimlik siyasetini anlamlı kılan bir bakışın, muhtemelen CHP'ye giden oyların tümünü, MHP, DTP ve SP'ye giden oyların ise önemli bir bölümünü belirlediğini ima ediyor. Bunlara ek olarak bir de 'yumuşak' kimlik siyaseti diyebileceğimiz bir dinamik söz konusu. Kararsız oyların müteedeyin kesimde yoğunlaşması bize şunu söylüyor: Hükümetin herhangi bir politikasından olumsuz etkilenen, kendini iktidarın temsil ettiği anlayışa konjonktürel olarak uzak hisseden kişiler, memnuniyetsizlik tavırlarını ortaya koyarken 'doğal olarak' kendi kimliklerine dönüyorlar. Çünkü bu dönüş onlar için radikal bir siyaset değişiminden ziyade, siyasetten uzaklaşmayı veya tam tersine siyasetten uzaklaşmış olmaya tepki vermeyi ifade ediyor.

İlginç olan şu ki, yukarıdaki tablo kimlikleri aşan tek partinin gerçekten de sadece AKP olduğunu bir kez daha göstermekte. Çünkü bu partiye atfedilen 'muhafazakârlık' güçlü bir siyasi pozisyon üretmeye müsait bir kimlik değil. Dindarlık ise artık SP'nin elinde... AKP'ye oy verenlerin ise epeyce oynak, değişken ve esnek bir siyaset anlayışına doğru kaydıkları görülüyor. Bunlar etkilenen, düşünen, fikir değiştiren ve tutumlarını siyasete tahvil etmekten geri durmayan kişiler. Nitekim kararsız oyların esas olarak AKP ile bir başka parti arasında kararsız kalma anlamına gelmesi bunun göstergesi. Kısacası AKP seçmeni 'bireyselleşen' bir seçmen...

Türkiye'nin ironisi, 'dinci' olarak yaftalayıp modernlik dışı kılmaya çalışılan partinin, aslında ülkenin tek modern seçmenine sahip olmasıdır. Çünkü modernlik çeşitliliğe açık olmayı, değişime uyum sağlayabilmeyi ve çözümü cemaatselleşmekte değil bireyselleşmekte aramayı 'öneren' bir kültür. Böyle bakıldığında AB reformlarının da her şeye rağmen hâlâ niçin AKP'den beklendiği de anlaşılıyor. Bu partinin toplumu geleceğe taşıma potansiyelinin diğerlerinden çok daha fazla olduğunu istemesek de biliyor ve hissediyoruz.

Ancak bu sadece bir duygusal izlenim meselesi değil. Son on yıl Anadolu'yu radikal bir biçimde değiştirdi ve bu ivme krize rağmen halen sürmekte. Bu değişimin, modern sosyal bilimlerin çok iyi takdir edeceği, üç ayağı var: Kentileşme, burjuvalaşma ve dış dünyaya entegrasyon. Birbirini besleyen bu üç değişim çizgisi, merkeze ihtiyaç duymayan, kendi ayakları üzerinde durmasını bilen, maddi varoluşunu kültürel ortamla zenginleştiren, özgüvenli bir yeni katman üretti. Buna klasik anlamıyla 'sınıf' demek mümkün değil, çünkü birden fazla sınıfı kendi içinde harmanlayan ve yoğuran bir kültürel bütünlüğü de ima ediyor. 'Muhafazakâr' kelimesinin yansıttığı toparlayıcılık da zaten bu. Dolayısıyla karşımızda kültürel açıdan cemaatçilikten uzaklaşmayan, ama sosyal, ekonomik ve siyasi olarak bireyselleşen bir yerellik var.

Bu durum kültürün damgasını vurduğu noktada hâlâ 'tutucu' bir tavır görmemizle sonuçlanıyor. Örneğin içki satan lokantaların sayısındaki azalmanın nedeni bu. Oysa diğer taraftan yaşam tarzı neredeyse tümüyle değişmekte. Mobilya seçiminden, çocuk yetiştirmeye, kadınların kamusal alana çıkmasından boş zaman değerlendirmesine, bu 'dindar' kesim hızla modernleşiyor. Söz konusu değişim aynı zamanda aile içi hiyerarşileri ve dengeleri de kırıyor. Özellikle genç nesil, kültürel açıdan yadırganabilecek ölçüde yenilikçi normlar ve davranış kalıpları geliştiriyorlar.

Fark etmekte yarar var, bu dinamik bugün AKP'yi de aşmakta... İktidar kendi potansiyel seçmeninin yaşamakta olduğu zihinsel zenginleşmeyi taşımakta zorlanıyor. Ana muhalefet ise, toplumsal dinamiği anlamadığı ölçüde, kimlik siyasetine sıkışıyor ve gerçek anlamıyla 'tutucu' bir blok oluşturuyor. Zaten o nedenle gelecek seçimlerin galibi de şimdiden belli değil mi?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP'nin zihniyeti

Etyen Mahçupyan 10.04.2009

Seçimlerin ardından çok farklı ölçütleri ele alan birçok değerlendirme yapıldı. Ancak esas meselenin tüm partilerin toplumsal değişim karşısında yetersiz kalması olduğu üzerinde pek durulmadı. Oysa Anadolu'dan genele yansıyan zihinsel açılım, hemen her konuda farklılıkların siyasete müdahil olabilmesi talebini yarattı. Bu durum sivil toplum hareketliliğine yansıyan bir bireyselleşmeyi ifade etmekle birlikte, bazı tehlikeleri de

içeriyor. Çünkü Türkiye’de mağdur olanın, farklı düşünenin sesinin duyulmasını sağlayan bir ‘demokrasi’ yok. Dolayısıyla mağduriyet geri adım atmayı, içe kapanmayı, cemaatleşmeyi teşvik ediyor. Böylece bireyselleşme sayesinde yükselen taleplerin tatmin edilememesi ve bu sorunların toplumsal bir tartışma içinde kuşatılamaması, bir ‘yeni cemaatçiliğin’ de tohumlarını ekmekte.

Söz konusu durumu ‘taşıyabilecek’, toplumsal konuşma kanallarını açabilecek tek parti ise AKP... Ne var ki, laik kesimden destek almadan bunu becermenin güclüğü bir yana, bizzat laik kesimin cemaatleştiği bir süreçten geçiyoruz. Diğer bir deyişle AKP’nin siyasete verdiği tepkilerde bir rahatlama ziyade, savunma refleksinin öne çıkmasından daha doğal bir şey yok. Ama yine de bu partiye gereğinden fazla korumacı bir tutumla yaklaşmak pek anlamlı değil. Ne de olsa karşımızda sadece kendine yakın toplumsal kesimlerin taleplerini taşımaya talip olmayan, ülkenin yarınını kurabileceğini düşünen bir siyasi hareket var...

Bu nedenle seçim tartışmaları geride kalırken, AKP’nin zihniyetine de daha yakından bakmak yararlı olacak. Belki böylece bu partinin bazı yanlışları niçin yaptığını ve çözümün nerede aranması gerektiğini de anlama fırsatı doğar...

Anadolu’da siyaset uzun yüzyıllar boyunca din üzerinden yapıldı, talepler dinsel argümanlarla beslendi ve farklı tutumlar farklı dinî konumlara oturdu. Ancak bunun nedeni insanların özellikle dindar olması değil, dinsel söylemin aynı zamanda hak ve meşruiyet tanımlarının zeminini oluşturmasıydı. Bu söylem siyasetin taşıyıcısı oldu ve kendi içinde önemli ölçüde sekülerleşme yaşanmasına da olanak sağladı. Dolayısıyla AKP’nin üzerine oturduğu siyasi geleneğin bir dinsel duyarlılığı taşımakla birlikte, şeriatçı bir çizgiyi ima etmemesi gayet normal. Kısacası bugün AKP’nin özgür ve demokrat bir Türkiye yaratılması açısından ayak bağı, bazılarının sandığı gibi din değil. Bu partiyi asıl yetersiz kılan ve ona destek veren kesimi aciz bırakan unsur zihniyet...

Anadolu ataerkil zihniyetin belki en belirgin ve egemen olduğu coğrafyalardan biri. Her şeyin doğal bir hiyerarşiye oturduğu bu evren ve hayat anlayışı, niteliksel farklılığı varlığın ve düşüncenin merkezine oturtan bir anlam dünyasını ifade eder. Örneğin evren birbirinden niteliksel olarak farklı varlıklardan oluşur ve bunlar kendi içinde bir hiyerarşi yaratırlar. Aynı şekilde bilgi de niteliksel olarak farklı katmanlara sahiptir. Tahmin edilebileceği üzere varlığın alt düzeyleriyle ilişkili olan bilginin de düzeyi düşüktür. Bu durum hiçbir varlığın ve bilginin bir diğerine eşit olmadığı bir dünya ve algılama üretir. Dinler bu bakışa kolayca otururlar ve ataerkil zihniyetin ideolojik bir bağlam içinde hayata geçmesine neden olurlar. Bu nedenle Anadolu’da din böylesine etkin bir sosyalleşme aracı olabilmektedir.

Ataerkil zihniyetin tasavvur ettiği toplum da aynı niteliklere sahiptir: Yani hiyerarşik ve heterojen... Bu eşitsizliğin ve özgürlük sınırlamalarının ‘doğal’ kabul edildiği bir dünyadır. Herkes kendi yerine sahiptir ve hakkına razı olmak durumundadır. Söz konusu bakış ataerkil bir sistemde toplumsal bütünlüğün kritik kavramını da bize verir: Adalet. Çünkü eşitsizliğin egemen olduğu bir sistemde, toplumu birarada tutabilmek adil olmayı gerektirir. Ne var ki bu adalet kaygısı, sistemin yöneticilerine olağanüstü bir yük getirir. Her şeyin tepeden, ya da merkezden planlanmasını ve aşağıya ihsan edilmesini ima eder. Merkezde oturanlar ise zaten kendilerini daha bilgili saymaya eğilimlidir, çünkü sahip oldukları konum toplumun genelini aşan bir bilgi seviyesini ifade etmektedir.

Bu durum ataerkil zihniyetin en önemli operasyonel unsurlarından birini yaratır: Rehberlik müessesesi... Bilginin farklı düzeylerde somutlaşması, daha ileri bilgi seviyesindeki kişilerin birer rehber olarak ortaya çıkmalarına, toplumun ise bu rehberliği talep etmesine neden olur. Çünkü söz konusu rehberliğin olmadığı bir durumda, daha ileri bilginin anlaşılması da mümkün olmayacaktır.

Bütün bunların AKP ile ne ilgisi var diye soracak olursanız, yanıt AKP'nin ve Erdoğan'ın kendisini bir 'rehber' olarak tanımlamasında gizlidir. Bu nedenle bir yandan topluma verilen hizmetler öne çıkarılmakta, ama aynı hizmetlerin birer lütuf gibi sunulması engellenememektedir. Diğer taraftan beklenen oy alınmadığı zaman ise bir tür alınganlık yaşanmaktadır. Çünkü ataerkil zihniyet, doğruyu yaptığından emin olan ve bunun beğenilmesini bekleyen bir ruh haline denk düşer. Dolayısıyla da bu zihniyetteki kişiler kendilerine uyum sağlanmasını bekler, hatta bunu doğal bir hak olarak görürler. Diğerleriyle olan manevi hiyerarşinin, kişinin bazı görevleri sadece kendisinin yapabileceğine ilişkin bir kuruntu yaratması da sıkça görülen bir durumdur. Bu üstünlük duygusu bazen taşınması zor bir özgüveni ima eder. Çünkü kişi çevresinden beklediği karşılığı alamaz. Bu durumda kendisi eleştiri yaparken, eleştirilmekten pek de hazzetmeyen bir davranış kalıbı ile karşılaşırız...

Kişi davranışlarına ilişkin bu gözlemler, kurumsal açıdan da geçerlidir. Bugün AKP'nin sorunu hem kendi seçmenine kıyasla daha fazla ataerkil olması; hem de bu zihniyetle çatışan demokratlığı kavramakta zorlanmasıdır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AB'nin zihniyeti

Etyen Mahçupyan 12.04.2009

Davos'taki performansı henüz unutulmadan, Erdoğan yine Batı dünyasında birçoklarınca yadırganan, ama küresel siyaseti takip edenler açısından son derece öngörülebilir olan bir hamle yaptı. Danimarka'nın eski başbakanı Rasmussen'in NATO'nun başına getirilmesine tepki verdi ve 'kişisel görüşü olarak' bu tercihe karşı olduğunu söyledi. Kendilerini AB'nin doğal temsilcisi ve taşıyıcısı olarak algılayan Sarkozy ve Merkel, Erdoğan'ın sözlerini pek de soğukkanlı karşılayamadılar. Hatta aşağılamayı ima eden bir tavır sergilediler. Rasmussen'in AB'nin adayı olduğunu vurgularken, Türkiye'ye de AB üyesi olmak istediği takdirde AB'nin ortak kararlarına saygılı olması gerektiğini hatırlattılar. Ama mesajlar bununla da sınırlı kalmadı. Bugüne dek Türkiye'nin üyeliği konusunda net bir biçimde olumlu tavır sergilemiş olan Rehn, Türkiye'nin Rasmussen'i veto etmesi durumunda müzakerelerin etkileneceğini söyledi.

Anlaşıldığına göre AB yetkililerinin ve AB üyesi ülkelerin başkanlarının şöyle bir AB tasavvuru var: 'Birlik içinde halen üye olanların aldığı kararlara, Birlik dışındakilerin sorgusuz sualsiz uymaları gerekir. Aksi halde üye olamazlar...' Ahlaki açıdan bakıldığında, bu tür bir koşulun öne sürülebilmesi tek bir durumda anlam ifade edebilir: Eğer söz konusu adayın üyeliği bu koşulu yerine getirmesi halinde garanti ise... Oysa Türkiye'nin üye olup olmayacağı belli değil. Dahası üyeliğinin önündeki pürüzleri artırmak için her şey yapılıyor. Düşünün ki müzakere fasıllarının yarısı halen 'donmuş' durumda ve bunların buzluktan çıkarılması tamamen AB üyelerinin takdirine veya insafına kalmış halde. Ayrıca açılmış olan bazı fasılların kapatılması bile, müzakerelerin kendi doğal süreci içinde gerçekleşemiyor ve bazı AB üyeleri tarafından engelleniyor.

İşin ilginç yanı, bu engellemenin teknik yetersizlikler nedeniyle değil, siyasi mülahazalarla yapılıyor olmasıdır. Diğer bir deyişle Türkiye'nin AB üyeliği, AB üyesi ülkelerin kendi ulusal siyasetlerinin uzantısı olarak ele alınmakta. Ama aynı AB üyeleri Türkiye'nin herhangi bir konuda kendi siyasetini ortaya koymasına tahammül göstermiyorlar. Yanlış anlaşılmasın! Henüz ulusal devlet olan Türkiye... AB üyeleri ise ulusal devlet kavramını

aşmış, bu coğrafyayı ortak bir barış ve istikrar havzasına dönüştürmek üzere adım atmış ülkeler. Yani çatışmayı, gücü, çıkarı değil; ahlaki ilkeleri, kültürel çeşitliliği, ortak bir dil yaratma potansiyelini harekete geçirmesi beklenen ülkeler. Ancak görünen o ki, AB üyesi olmak pek de olgunlaştırıcı bir etki yaratmıyor. Böylece ulusal bakışın ötesine geçmesi gerekenler hâlâ ulusalcı bir çizgi izlerken, AB'ye alınıp alınmayacağı bile belli olmayan ülkelere ulusal yaklaşımı bırakmaları isteniyor.

Ancak mesele daha da sorunlu... Çünkü Rasmussen'in aday gösterildiği yer NATO ve Türkiye de bu kurumun bağımsız bir üyesi. Ortak karar almayı, ortak dil üretmeyi böylesine önemseyen AB üyeleri, acaba kendi NATO adaylarını müstakbel AB adaylarına da danışmayı hiç düşündüler mi? Demokratik bir kültür acaba hangisini ima ediyor? Müstakbel üyelerin de rızasını almayı mı? Yoksa kendi kararını alıp bu 'ikinci sınıf' ülkelerin o karara uymasını beklemek mi? Böylesine tepeden bakan, kibirli bir tutumla mı AB idealleri hayata geçecek?

Bu tablo karşısında Erdoğan'ın duruşu son derece adil gözüküyor. Her şeyden önce başbakan 'kişisel görüşü' olduğunu vurgulayarak Rasmussen'in veto edilmemesi ihtimalini açık bıraktı. Ama asıl önemlisi bu adaya karşı öne sürdüğü argümandı. Çünkü gerçekten de NATO Genel Sekreterliği gibi bir konumun, küresel dünyayı kendi çeşitliliği içinde kavrayamayan, kafasının gerisinde Batı'nın ontolojik üstünlüğüne dair öncüller taşıyan biri tarafından işgal edilmesi durumunda çok sorunlu bir döneme girme ihtimalimiz büyük. Karikatür krizini 'ifade özgürlüğü' olarak sunan liberal tutumun günümüz dünyasına söyleyebileceği fazla bir söz bulunmuyor... Bu dünyanın, karşındakilerin algılamasına kulak veren, demokrat bir tutuma ihtiyacı var.

Buradan hareketle Erdoğan'ın demokrat olduğunu söyleyecek değilim tabii ki... Görüldüğü kadarıyla herkesin kendi hakları söz konusu olduğunda veya mağdur kaldığında kolayca demokrat olduğu; ancak gücü eline geçirdiği anda da hemen liberallik savunusuna sığındığı bir dönemdeyiz. Öte yandan doğrusu Türkiye gibi bir ülkenin dindar kesiminden çıkmış Erdoğan gibi bir siyasetçinin demokrat olmaması pek de şaşırtıcı değil. Ama arkasına Avrupa kültürünü almış olan AB yöneticilerinin ve ulusal liderlerinin böylesine sığ bir zihniyet içinde tıkanıp kalmış olmaları hayal kırıcı.

Bugün Türkiye'yi AB üyesi olmamakla tehdit edenlerin, sergilemekte oldukları AB profilinin ne denli arzulanır olduğunu sorgulamalarında büyük yarar var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnsani bir yüzleşmeye doğru

Etyen Mahçupyan 14.04.2009

Obama'nın şapkasından çıkacak tavşanın rengine ilişkin bir sürprizle karşılaşmadık. Her konuda açık sözlü ve dengeli olmayı bilen ABD Başkanı, 1915'in bir soykırım olduğunu düşündüğünü, ama şu anda bunu vurgulamanın bir getirisinin olmadığını söylemiş oldu. Aslına bakarsanız sınırın açılmasının ima ettiği yeni dönem öylesine geniş olanaklara uzanabilir ki, belki kapalı kapılan ardında Ermenistan bile bu sözcüğün kullanılmasını pek de desteklemiyordu. Böylece 'Ermeni meselesinde' bir normalleşme adımı daha atılmış oldu. Çünkü artık herkes 1915'in 'soykırım' sözcüğünü hak ettiğini ama bunun söylenmesinin zamana ve duruma kalmış olduğunu düşünüyor. Doğrusu geçmişteki inkâr siyaseti ile karşılaştırıldığında çok daha insani bir ilişki biçiminin oluşmasına önemli bir katkı bu...

Ermeni tarafının da 'zamana ve duruma' kalmış gözüken 'samimi bakışın' niçin hemen gerçekleşmediği konusunda daha 'insani' bir tavır alması beklenir. Tarihin kültürel ve kimliksel prizmalardan geçerek okunduğunun, tarihin hiçbir zaman geçmişle sınırlandırılacak bir konu olmadığına binciyle, karşısındaki topluma kendi üzerine düşünme fırsatını verebilmesi gerekir. Burada kritik adım, Ermenilerin 1915'i tanımlarken sadece olayın kendisine bakmayıp, Türkiye açısından ileriye uzanan anlamları ile birlikte ele alabilmeleri... Çünkü herkes biliyor ki 1915'in bir manevi ayak bağı haline gelmiş olmasının asıl nedeni yaşananlar değil. O dönemde yaşananların günün Osmanlı gazetelerinde ve dünya kamuoyunda nasıl algılandığını biliyoruz. Ortada gizli kapaklı bir durum yok... Ardından ortaya çıkan ve tefrika bile edilebilen hatırat örnekleri, Meclis'teki tartışmalar ve suçluları yargılayan mahkemeye sunulan itiraf ve deliller akılda pek soru işareti bırakmıyor.

Ancak asıl mesele bu değil... Eğer sorun bu noktada sınırlanabilseydi Türkiye şimdiye kadar çoktan 1915'in faillerini kamu vicdanında mahkûm etmiş olurdu. Asıl mesele 1915'deki planlı ve sistematik katliamı hayata geçiren kadronun önemli bir bölümünün cumhuriyet rejiminde siyasetçi, bürokrat veya ideolog olarak görev almasıdır. Bu durum hem 'soykırım' sözcüğünün kabulünü zorlaştırmakta, hem de aslında ondan daha önemli bir soruyu öne çıkarmakta: Acaba kimliğini devletten alan bir toplum, o devlete ahlaki bir mesafe alabilir mi? Bunun olabilmesi belirli bir özgüveni gerektiriyor. Yani toplumun rüşdünü ispat etmesini, kimliği ile devletini birbirinden ayırabilmesini ve nesnel olmasını gerektiriyor.

Dolayısıyla asıl mesele Ermenilerin ve dünya kamuoyunun genelde sandığı üzere 1915'le yüzleşmek değil, özelde İttihatçılıkla, genelde ise cumhuriyet rejimi ile yüzleşmektir. Bu ise gerçekten de uygun bir 'zaman ve durum', ancak aynı anda söz konusu cesareti taşıyacak entelektüel bir enerjiyi gerektirmekte.

ABD Başkanı söz konusu süreci, hele sınırın açılması gündemdeyken, zora koşmadı. Geçmişin 'rahatlamasının' yeni bir gelecek yaratarak becerilebileceğini düşündü. Bunu yaparken ahlaki açıdan geri adım da atmadı ve yapay bir 'orta yol' söylemine düşmedi. Ancak Obama'nın duruşu tüm ABD hükümetini temsil etmiyor. Ulus-devletlerin 'gerçekçi' dünyasında muhtemel bir geleceğin potansiyellerinden ziyade, bugünün tehditleri geçerli... Nitekim bir süre önce Obama'nın Avrupa ve Avrasya'dan sorumlu dışişleri bakan yardımcısına aday gösterdiği Philip Gordon, soykırım kelimesinin kullanılmamasını Türkiye'deki milliyetçilik üzerinden savunmuştu. Diğer bir deyişle, eğer bu kelime resmen kullanılırsa Türkiye milliyetçiliğe kayabilirdi... Aynı mantığı ABD'nin bu alandaki önemli düşünce kuruluşlarının yayınladığı raporlarda da görmek mümkün...

Bu tespitin gerçeklik payı olmadığını söylemek zor olsa da iki farklı nüansla konuya bakmakta yarar var. Birincisi, eğer bu kaygıyla hareket edilecekse Türkiye'de devletin en akılcı karşı stratejisi milliyetçiliği sağlam tutmak olacaktır. Bunun ise kime ne hayrının dokunacağı büyük bir soru işareti... Kısacası Batılıların sıkça başvurdıkları bu argüman, aslında dünya barışı ve istikrarı açısından 'istenmeyen' bir Türkiye'yi yeniden üretmekte. İkinci nüans ise bu taktiksel davranışın ardında gizli olan Batı oryantalizmiyle bağlantılı. ABD Dışişleri'ne de hâkim olduğunu düşündüğümüz bu yaklaşım bize şu mesajı veriyor: 'Türkler olgun bir toplum değildir, ehlileşmeleri gerekir, eğer fazla üzerlerine giderseniz iyice yoldan çıkarlar, çevrelerine ve insanlığa zararlı bir unsur haline gelirler.' Herhalde Türkiye'nin buna artık itiraz etme zamanı gelmiştir... Bazı konuları duymaya tahammül dahi gösteremeyen, karşısında her an tetikte durulacak bir toplum yok bu topraklarda... Ama sorun şu ki bu zımnen küçültücü yorum Türkiye devletinin de işine geliyor. Çünkü devlete hâkim olan zihniyet, toplumun İttihatçılıkla ve halen sürmekte olan rejimle yüzleşmesini istemiyor.

Bu ikircikli konumu cumhurbaşkanının sıkıntılı halinde izlemek mümkün... Obama'nın ziyareti sonrasında Gül 1915 konusunda çözümün tarih komisyonu kurmak olduğunu, çıkacak her sonuca razı olduklarını söyledi. Bu

yaklaşımı eleştirmek kolay: 1915 zaten binlerce tarihçinin üzerinde çalıştığı bir konu ve 'soykırım' kelimesini kullananlar da onlar. Bu yargıya katılmayan birkaç kişinin niçin öyle bir tutum aldığı ise akademik çevrelerde gayet iyi biliniyor. Öyle ise Gül niçin böyle konuşuyor? Belki uzlaşması imkânsız bir tarih komisyonunun kurulmasını ve daha yüzyıllarca tartışılmasını hayal ediyor... Ama belki de bu konunun manevi yükünden sıyrılmış olduğunu, söz konusu yüzleşmeye bütün yönleriyle hazır olduğunu ama yüzleşilecek devletin de başkanı olarak daha fazlasını yapamayacağını söylemiş oluyor.

Kimbilir... Belki Gül'ün şapkasında ille de tam beyaz olmayan bir tavşan bulunmakta. Marifet bu tavşanın ille de hemen çıkması, hatta ille de farklı bir renkte olması değil. Marifet özgüvenli ve insani bir konuşmanın koşullarını oluşturmakta... Yüzleşmenin de bir zihniyeti var ve bizim ihtiyacımız 'insani' olandan, yani bugün yaşamakta olanlara dokunmaktan, onları anlamaktan geçiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerçek ve hakikat

Etyen Mahçupyan 15.04.2009

Eğitim malzemelerinde içselleşmiş olan insan hakları ihlalleri alanında uzmanlaşan Tarih Vakfı, bir süre önce son yılları kapsayan bir rapor daha yayımladı. Yapılan önermelere katılmamak imkânsız... Ancak tavsiyelerden birinin daha da derinlikli bir arka plana oturtulmasında yarar var. Bu tavsiye dünyanın var oluşu ile ilgili 'yaratılış' görüşünün bilimsel bir kurammış gibi sunulmasından vazgeçilmesi. Tespit yanlış değil. Gerçekten de yaratılış varsayımının bilimsel olarak kabul edilmesi bilimin üzerine oturduğu zemin veri alındığında mümkün değil.

Bunun nedeni bilimin belirli bir biçimde tanımlanması değil, insan olma sınırlılığımız. Çünkü yaratılış diye tanımlanan olgu insanın zihinsel algılama ve anlama yeteneğinin ötesinde kalıyor. Diğer bir deyişle insanoğlu 'insan' olarak kaldığı ya da bugün 'insan' dediğimiz yaratık olduğu sürece, yaratılışı zihniyle kavramakta aciz kalacaktır. Nitekim bu anlayışın tüm dünyada dindarlara has olmasının da gerekçesi budur. Yaratılış ancak 'inanarak' kabullenebileceğiniz bir açıklama olabilir. Dolayısıyla da insanın zihnine değil, psikolojisine hitap eder. Ömrünün sınırlı olduğunu, bir gün yok olacağını bilen kişinin, bu yok olmayı tersine çevirecek bir farklı 'hayat' varsayımına tutunmasıdır yaratılış inancı. Bu nedenle de bu inancın bilimselliği öne sürülemez...

Ancak yaratılış varsayımının bilimsel olmaması doğru olmadığını kanıtlamaz. Çünkü doğruluğun önkoşulu bilimsellik değildir. Bilim biz insanlar için bir gerçeklik üretse de, ürettiği gerçekliğin hakikat olduğunu iddia edemeyiz. Bu noktada Gökhan Özgün'ün farklı fırsatları kullanarak gündeme getirdiği bir nüansa işaret etmemek elde değil... Özgün 'gerçek' ile 'hakiki' arasındaki farkı işlediği yazılarında, bizlerin gerçekliğe fazlasıyla meraklı olduğumuzu, ama çoğu zaman hakikati iskaladığımızı vurguluyor. Gerçeği zihnimizle ürettiğimizi ama vicdanlarımızın hakikati görmeye hazır olmadığını söylüyor. Buradan anlaşıldığına göre Özgün için gerçeklik hakikatin üstünü örten, onu gizleyen ve alışkanlık haline geldiği ölçüde çarpıtan bir unsur. Bizler sürekli olarak gerçeği arıyor ve bu uğurda gerçeği kendimize göre üretiyoruz. Oysa hakikat bizden bağımsız olarak var olan şey... Böylece gerçeği yakalamaya yönelik her uğraş belki de bizleri hakikatten uzaklaştırıyor.

Bu tartışmanın fazlasıyla felsefi olduğunu, gündelik hayatı yorumlarken işlevsel olmadığını düşünebilirsiniz. Ne var ki söz konusu yorumlar bir ideolojik bakışı, bu ise belirli bir zihniyeti ima eder. Gerçekle hakikat arasındaki

ayrım veya geçişlilik ise zihniyetle bire bir bağlantılıdır. Sözün kısası ise bu konuya 'demokrat' bir yaklaşımın olduğu ve bunun 'modern' bakıştan temelde farklılaştığı...

Modern yaklaşım duyulara güvenir, duyuların bizi gerçekliğe ulaştıracağına inanır. Çünkü duyular zihnimize dışımızdaki gerçeklik arasında bir köprüdür ve bu köprünün her iki ucu da aynı maddi çerçeveye oturmaktadır. Bu nedenle duyularımızdan kuşku duymamız anlamlı olmaz. Öte yandan herkesin duyu kapasitesi ve muhatap olduğu gerçeklik birbirinden farklıdır. Dolayısıyla da bu duyu deneyimlerini mukayese edemeyiz...

Söylenebilecek tek şey, herkesin gerçekliğin başka bir bölümünü kavradığıdır. Eğer bütün olası deneyimleri biraraya getirebilseydik, gerçekliği de kendi bütünlüğü içinde anlamış olacaktık. Bu bakış bilimin gerçekliğe ulaşmada tek etkin yol olduğu ve bilimin sürekli 'gelişerek' bizi gerçekliğe yaklaştırdığı türünden kabullere yol açmıştır.

Modernliğin otoriter kanadı ise, dışımızdaki gerçekliğin zihnimize bir aynadaki gibi yansıdığını savunur. Bu bakış altında kendi gerçeklik algımızdan kuşku duymamız artık tamamen anlamsız hale gelir. Çünkü insan zihni gerçeklik karşısında o denli edilgendir ki, sahtesini bile üretmez. Diğer taraftan farklı kişisel deneyimlerin varlığı burada da açıklanmaya muhtaçtır. Yanıt ise, herkesin anlamayı sağlayacak ideolojik temele aynı miktarda hâkim olmamasıdır. Dolayısıyla kişi gerçekliği 'doğru' anlayan rehberlere muhtaçtır ve gerçeği de ancak onlar üzerinden anlayabilecektir.

Modern yaklaşımın her iki versiyonunda da gerçeklik ile hakikat arasında bir ayrışma görmeyiz. Vicdan ve din meseleleri gerçekliğin tamamen dışında bırakılmışlardır ve ancak bir inanç konusu olurlar. Diğer bir deyişle modern bir bakışla Özgün'ün 'hakikati' bir hurafeden öteye gitmez...

Ancak Özgün bir 'modern' değil, demokrat... Demokrat yaklaşım ise insan zihninin dışımızdaki gerçekliği ancak çarpıtarak, yani bozarak ve kendi 'dilimize' dönüştürerek anlaşılabilir kılabilceği varsayımına dayanır. Dolayısıyla da bilimsellik sadece insana has bilgiler üretir. Bu bilgiler çerçevesinde kendimize göre bir gerçeklik dünyası yaratsak da bunun 'gerçekten de' dışımızdaki gerçeğe tekabül ettiğinden, yani 'hakiki' olduğundan emin olamayız. Bu nedenle de demokratlar kendi öznel gerçekliklerine ancak ahlaki temel üzerinde sahip çıkabilirler. Bilimsel çabanın hakkını verseler de, sınırlarının farkındadırlar. Vicdanı gözdardı eden bir aklın insanlığı sürükleyebileceği yerlerden korkarlar. İş dünyanın oluşumuna geldiğinde ise hakikati hiçbir zaman bilemeyeceklerini bilirler ve bunu bir insanlık durumu olarak kavrarlar. O nedenle de yaratılışı savunanlara düşman olmazlar... Aynen bilimsel teorileri savunanlara düşman olmadıkları gibi... Demokratlık 'bilinemeyecek' bir dünyada birlikte var olmanın aranmasıdır...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Küçük adım

Etyen Mahçupyan 17.04.2009

Armstrong ilk kez aya bastığında "insan için ufak, ama insanlık için büyük bir adım" demişti. Başbuğ'un konuşması ise tersine bir cümle kurmaya elverişli gözüküyor. Herkes Genelkurmay Başkanı'nın sunduğu metindeki yürek ferahlatıcı cümlelerin peşinde, çünkü halen sergilediği zihniyeti sürdürdüğü sürece ordunun yıpranacağı ve bunun daha büyük çatışmaları ima ederken, reformları da engelleyeceği açık. Dolayısıyla ülkedeki akli başında herkes TSK'nın bir an önce toparlanmasını, günümüz dünyasına adapte olmasını istiyor.

Bunu en az isteyenler faşizme eğilimli olanlar... En fazla isteyenler ise demokratlar. Ama Başbuğ demokratlardan şikâyetçi, çünkü aslında o da bu adaptasyona razı değil.

Ancak yine de iyimser olmakta yarar var... Gerçekten de ilk kez bir genelkurmay başkanı demokrasinin, cumhuriyetin temel ilkelerinden biri olduğunu söyledi; kültürel, yerel ve bireysel olarak sınırlasa da alt kimliklerden bahsetti ve herkesin beğenerek vurguladığı üzere de Türklüğü Türkiye halkının ortak tanımı olarak sundu. Meğerse bunu Atatürk zaten söylemişmiş ama anlaşılan TSK yöneticileri şimdiye kadar hatırlamamayı tercih etmişler.

Bu farklı söylemin çok önemli olduğu, Türkiye'yi siyaseten rahatlatılabileceği, muhtemel ve müstakbel reformların hayata geçmesini kolaylaştıracağı öne sürülebilir. Ne var ki toplumsal tasavvurun yansıması olan taleplerin yönetimdeki zihinsel açılımlardan daha hızlı gittiği bir dönemdeyiz. Başbuğ'un söylemi kendisi için büyük bir adım olabilir, ama Türkiye için maalesef ufak bir adım...

Gerçek adımlar gerçeklerle yüzleşmeyi gerektiriyor ve TSK böyle bir noktada değil. Türkiye'nin sorunlarını çözebilmek ve bu arada kurumsal prestiji korumak, her şeyden önce içi boş olan önermeleri yapmamayı ima ediyor. Bu ülkede sistematik asimilasyon yapılmamıştır diyebilmek gerçekten de tarihe gözleri kapatmak demek. 'Vatandaş Türkçe konuş' kampanyalarından kasıtlı ekonomik ve sosyal ayrımcılıklara, işkence ve faili meçhullere uzanan geniş bir hinterlandın ardından, son yıllarda binlerce köyün yakılmasına, bir milyondan fazla insanın kendi yuvasından kovulmasına geldik. Gayrimüslimler konusunu ise fazla deşmeyelim... Çünkü bu alanda devlet ideolojik nedenlerden ötürü, yani karşısındakiler Müslüman olmadığı için, yeterince asimilasyoncu olamamanın bedelini yine bu insanlardan çıkardı. 'Sistematik' kelimesini hak eden bir biçimde eziyet etmekten çekinmedi ve açıkça 'kötü niyet' sergiledi. TSK ise bütün bu tablonun içinde gerçekten can alıcı bir role sahip oldu... Şimdi bütün bunlar yaşanmamış gibi, 'sistematik asimilasyon' yaşanmamıştır dersiniz, bunun tek nispeten 'olumlu' yorumu sizin 'sistematik' kelimesini radikal bir içerikle algılıyor olmanızdır. Evet, Türkiye asimilasyon konusunda 'nihai çözümler' peşinde olmadı ama devletin tavrının ideolojik bakışını kanıtlayacak kadar sistematik olduğu da açıktı.

Ülkenin geleceğine ışık tutacak, 'hayırlı' olacak gerçekçi bir söylemin çelişkiler de içermemesi gerekiyor. Türklük tanımına getirilen yeni açılıma göre "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran halkın bütününe" Türk deniyormuş. Atatürk'e atfedilen bir sözün yaşanan gerçeklik olduğu sanısı burada da var... Bu ülkede Türklük Mustafa Kemal'in sözleriyle değil, onunkileri kapsayan ama aynı zamanda da aşan uygulamalar içinde şekillenip belirlendi ve ortaya çıkan sonuç etnik temele dayalı bir kimliği ima etti.

Ama biz Başbuğ'un önermesini kendimize düstur alarak ilerleyelim... Eğer bu ülkede Türkiye halkının Türklüğe ontolojik olarak bir önceliği varsa, Başbuğ'un Türklükle iç içe olarak sunduğu vatandaşlığa da önceliği var demektir. Diğer bir deyişle vatandaşlığın ne olduğu, hangi hak ve sorumlulukları ima ettiği, Türkiye halkının uhdesinde olması gereken bir konudur. Vatandaşlık ise bireylerle devlet arasındaki ilişkinin adıdır... Demek ki bu Cumhuriyet'i kurmuş olan Türkiye halkı devletin nasıl davranması gerektiği konusunda da tek anlamlı ve meşru mercidir.

Oysa Genelkurmay Başkanı şöyle demekte: "Kimse Türkiye'den ne ulus-devlet ve üniter devlet yapısını zayıflatabilecek ne de Anayasa'nın değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez maddelerinin değiştirilmesi yönünde isteklerde bulunabilir." İyi de, ya Cumhuriyet'i kuran Türkiye halkı, yani Türkler bu yönde bir değişim isterse? O zaman ordu Türklere karşı mücadele mi edecek? Acaba Başbuğ'un bu vesile ile kendi kurumunu halkın iradesinin üzerine çıkarmakta hiçbir sakınca görmemesini nasıl açıklayabiliriz? Bu sorunun yanıtı aslında

bizzat Cumhuriyet tarihinin içinde... Türkiye’de asker kendisini esas kurucu öge olarak görmekte ve vatandaşlığı da tanımlamakta... Atatürk’ün sözünün şimdiye kadar hatırlanmaması hiç şaşırtıcı değil. Bugün hatırlanmışında bile, hemen arkasından o sözü anlamsızlaştıran ilaveler yapılması da öyle...

Anlaşılan ordunun son dönemde ideolojik ve psikolojik olarak sıkışması Başbuğ’un ‘mesajlarını’ etkilemiş, bir tür güncellenme yaşanmış. Bu TSK için büyük bir adım olabilir... Ama Cumhuriyet’i kuran Türkiye halkı için çok küçük bir adım...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devletin milleti

Etyen Mahçupyan 19.04.2009

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın en ilginç yanı muhakkak ki otoriter zihniyeti bütün çıplaklığıyla yansıtan dibacesidir. Bu nispeten uzun metin, vatandaşlığı devletin ideolojik tercihleri altında tanımlamakla kalmaz, bu ideolojiden gurur duyan bir ruh halini de yansıtır. Verilen mesaj ve rejimin temeli olarak konan ilke, devletin toplumdan ayrılmış bir ‘kişiliğinin’ olduğu ve esas kararların bu ‘devlet’ tarafından verildiğidir.

Öte yandan Türkiye bir ‘liberal demokrasi’... Yani bireysel talep ve tercihlerin demokratik seçimler sonucu idari sisteme yansımaları temel alan, meclisten çıkacak olan hükümetin her alanda yetkili olduğunu ve bizzat meclis ve yargı tarafından denetleneceğini söyleyen bir rejim. Oysa liberal demokrasi denen sistemle anayasanın ‘ruhu’ arasında apaçık bir çelişki mevcut ve üstelik bu çelişki reform yaparak giderilecek türden değil. Böylece ortaya epeyce şizofrenik bir durum çıkıyor... Bunu en iyi yansıtan ibarelerden biri de nitekim aynı dibacede mevcut: Metin, ‘devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünden’ bahsediyor ve bu anlayışı anayasanın merkezine koyuyor. Kısaca söylemek gerekirse, Türkiye’de devlet, ontolojik açıdan millettten ve ülkeden önce geliyor ve onların ‘sahibi’ olarak tanımlanıyor. Toplum kelimesinin ise bu denklemde hiç bir yeri yok...

Ne var ki ‘devlet’ adını taşıyan, duyguları, fikirleri, hayalleri olan bir kişi veya kurum da yok karşımızda. Ancak rejim kendine has niteliğiyle devam edebiliyor, çünkü bazı kişi ve kurumların ‘devlet adına’ düşünme ve davranma yetkisi bulunuyor. Ekleme gerek yok, bu yetkiler meclisin yetki alanının, dolayısıyla parlamenter demokrasinin dışındalar ve o nedenle de denetlenmeleri mümkün değil.

Kritik soru, bu durumun tarihsel nedenlerle ortaya çıkmış, kendiliğinden süreçler içinde bugüne gelmiş bir gelenek mi; yoksa bilinçli bir tercih ve siyaset mi olduğudur. Çünkü eğer birincisi doğru ise, hukuki reformlar ve yeni bir anayasa yapmak meseleyi çözecektir. Ama eğer ikincisi doğruysa, ‘cumhuriyetin’ yeniden kurulması gerekecektir...

Bu soruya hızlı bir yanıt vermeye çalışmaktansa, ‘devlet’ adına davranmanın en son ve en derin girişimi olan Ergenekon üzerinde biraz duralım. Bu teşkilatla ilgili çıkan son belgeler iki alanda yeni bulgular sundu: Birincisi Ergenekon’un Kıbrıs’ta seçimleri manipüle etmek ve ayrılıkçıyı beslemek üzere gerçekleştirdiği operasyonlardı. İkincisi ise Öcalan’ın Türkiye’ye iadesine karşı çıkmış olan İranlı bir siyasetçi ve onun eşi ile bir Rus gazetecinin öldürülmesiydi.

Aynı zamanda ortaya çıkan bu belgeler Türkiye’deki ‘derin devletin’ hareket alanını belirliyor. Yurtdışı

operasyonlarının o ülkelerin derin devletleri ile işbirliği içinde gerçekleştirildikleri anlaşılıyor. Burada muhtemelen bir taşeronluk hizmeti söz konusu ama aynı zamanda yapılan eylem devletin resmî ideolojisine de denk düşmekte. Buna karşılık Kıbrıs bir taşeronluk değil, düzenleyicilik ve yöneticilik projesi... Ergenekon örgütünün Kıbrıs'taki bölünmenin tahrikçi ve yönlendiricisi olan Türk Mukavemet Teşkilatı ve Özel Harp Dairesi (yani 'Türk Gladyosu') ile olan bağlantılarının izlerini sürmek zor değil. Muhalifleri ortadan kaldırmaktan toplumsal kışkırtmalara, yalan bilgi üretmekten doğrudan siyasete müdahale etmeye uzanan, bu epeyce kapsamlı eylem sürekliliği günümüzde Ergenekon üzerinden 'iş' yapmakta.

Söz konusu etkinlik bir yandan olağanüstü rantlar yaratırken, örgüt üyelerine kariyer imkânları da sunuyor. Nitekim bugün Ergenekon'dan yargılanan muvazzaf askerlerin neredeyse hepsinin yolu Kıbrıs'tan ve Güneydoğu Anadolu'dan geçmiş durumda. Çatışmalardan beslenen bu iki bölge, 'devletin' hükümeti 'by-pass' edebilmesinin de yolunu açmakta. Çünkü yapılan eylemlerin sadece askerî bir anlamı yok. Bunlar aynı zamanda ideolojik eylemler... Diğer bir deyişle bunları gerçekleştirenler bir 'milli unsur' olarak görülüyor ve böyle sunuluyorlar. Dolayısıyla meclis tarafından denetlenmeleri de anlamsızlaşıyor, çünkü parlamentolar değişken ve geçici bir kadroya sahipken, 'millî' olanın sürekliliği ve değişmezliği var.

Devlet bürokrasisinin bir bölümünün böylece kendisini 'milli unsur' haline getirmesi, hem devletle hükümeti birbirinden ayırıyor, hem de devlet kanadını vatanın 'asıl' sahibi haline getiriyor. Bu ise millettten bağımsız bir millilik demek... Oysa meşruiyetin sağlanması açısından bütün bu işlerin 'millet adına' yapılıyor olması da lazım... Çözüm ise basit: Türkiye'de 'milletin devleti' değil, 'devletin milleti' var.

Anayasa'da 'devletin milletinden' söz edilmesi ile, Özel Harp Dairesi'nin ve Ergenekon'un ideolojik meşruiyetini arasında net bir bağlantı bulunuyor. Bu örgütlenmelerin organizasyon yapısı ve personeli değişse de, bu alanda hiçbir zaman boşluk olmuyor. Öte yandan 'devletin milleti' ibaresinin rant ve siyasi nüfuz cinsinden bir karşılığı var ve bu karşılık Cumhuriyet'in başından beri aynı bürokratik zümre tarafından kullanılıyor. 'Devlet' kavramı aslında bu zümrenin toplum üzerindeki imtiyazlarının ifadesi...

Bunun tarihsel tesadüfler sonucu ortaya çıkmış bir durum olduğunu söylemek zor... Bu titizlikle korunmaya çalışılan bir tercih ve gerçek bir demokrasinin önündeki temel engel. Türkiye bu nedenle sadece yeni bir anayasaya değil, daha da önemli olarak yeni bir devlet felsefesine muhtaç. Normalleşmek, ancak bugünkü devlet anlayışının mahkûm edilmesiyle mümkün olabilecek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sivil toplumun darbecileri

Etyen Mahçupyan 21.04.2009

Ergenekon davası çerçevesinde bir gözaltına alma ve belge tespiti dalgası daha yaşadık. Bu kez darbe girişimi ile ilişkili olduklarına dair epeyce uzun bir zamandan beri kuşkular duyulan bazı akademik kişiler de soruşturmaya alındı. Kamuoyunun haklarında kuşku duyduğu bu isimlerin birçoğu zaten daha önce yargı sürecine intikal etmiş belgelerde bulunmaktaydı. Konuşma kayıtları veya organizasyon şemaları içinde birçok kez karşımıza çıkmışlardı. Dahası söz konusu kişilerin Ergenekon tertibinin yandaşı olduklarına dair bir kuşku ise zaten yoktu. Dolayısıyla mesele bu kişilerin sadece 'yandaş' mı, yoksa 'paydaş' mı olduğuydu. Aslında örneğin Erol Manisalı gibi örneklerde bu bile epeyce belirgindi, çünkü Manisalı'nın askerî komutanlarla yaptığı

'sohbetler' video kaydına alınmış olarak savcılığın elindeydi...

Kısacası bu gözaltı dalgasının pek şaşırtıcı bir yanı yok. Hatta böyle bir adım atılmadan Ergenekon davasının ilerlemeyeceğini bile öne sürebiliriz. Çünkü Jandarma İstihbaratı'nın merkezî odak rolünü benimsediği bu zincirleme darbe projesinin, bir sivil toplum ayağının bulunduğu ve üniversitelerin bu amaçla kullanılmak istendiği, bizzat söz konusu merkezin ürettiği darbe stratejisi belgelerinden anlaşılıyor. Diğer bir deyişle darbeci askerler hayallerine kavuşmak için sivil bir örgütlenmeye muhtaç olduklarının farkındalar. Eğer tüm kuvvet ve ordu komutanları darbe yapmaya yanaşsaydı, belki yine eski usul bir darbe denenebilirdi. Ancak böyle bir fikir birliğinin sağlanamaması, güç ve silahın yerini ajitasyon, provokasyon ve manipülasyonla hareketlendirilecek bir toplumsal desteğin almasını gerektirmiş gözüküyor. Nitekim Örnek ve Balbay'ın günlüklerini, Jandarma İstihbaratı'ndan sızan örgütlenme şemaları ile birleştirdiğinizde, sivil toplum örgütleri ve üniversitelerin nasıl hayati bir rol oynamaya aday olduğunu anlıyorsunuz.

Buradaki sorun darbeye rol oynamaya aday olmakla gerçekten rol oynamak arasındaki ince farkta yatıyor. Muhtemelen her gözaltı dalgasında darbe ile ilişkili olduğunu fark etmeyen, fikirlerinin ima ettiği ilişki ağlarına girmekten mutluluk duyan, kendilerini birer idealist olarak gören veya hayal ettikleri siyasete doğrudan müdahil olmanın gururunu yaşayan insanlar bulunuyor. Bu insanlar belki de sadece bazı toplantılara katılıp, fikirlerini serbestçe söylemekle yetindiler. Ama bazıları da daha ileri giderek, bu toplantıların belirli amaçlara uygun olarak yapılmasını sağladılar ve toplantı kararlarının da hayata geçmesi için çalıştılar. Kimin nereye kadar gittiği, ne kadar işin farkında olduğu, nasıl bir sorumluluk taşıdığı yargı sürecinde ortaya çıkacak.

Bugün söz konusu gözaltına alma sürecine karşı çıkanların çıkış noktaları sorunlu... Sanki bazı savcıların 'huylandıkları' bazı insanları kasten rahatsız etmek üzere davrandıkları izlenimi verilmek isteniyor. Farz edelim ki bu varsayım doğru! Savcılar gerçekten de 'siyaseten' davranıyor ve hoşlanmadıkları kişileri nezarete atmaya çalışıyorlar. Ne var ki savcılar bunu yapma yetkileri yok... Hiçbir savcı sırf öyle uygun gördü diye birilerini gözaltına alamıyor. Bunun için bir mahkeme kararı gerek... Diğer bir deyişle yaşanan süreci mümkün kılan yargıçlar heyetinin önlerine konan delilleri tatmin edici bulmaları, yani gözaltına alınmak istenen kişilerin gerçekten de Ergenekon darbe girişimi ile bağlantılı olma ihtimalini yüksek görmeleridir.

Büyük ihtimalle daha önceki dalgalarda olan, bu sefer de yaşanacak... Yani şimdi gözaltına alınanlarla ilgili ilave belge sızmalarına tanık olacak ve böylece her dalganın başında yaşanan 'laik/kemalist' infialin bir kez daha söndüğünü göreceğiz. Bu durumda dava sürecinin karşısında yer alanlar veya muhtemel bir darbeyi içgüdüsel olarak destekleyenlerin önünde tek bir yol var: Duygu sömürüsü... Daha önce yapılmış olanlar şimdi de Türkan Saylan için yapılıyor. Evine girilmiş, bazı evraklara el konmuş ve çıkılmış... Ama olay bir 'hukuk suistimali' haline getirilerek, Saylan'dan bir 'demokrasi havarisi' üretilmek isteniyor. Saylan cüzamla savaşıyor, topluma katkısı olan bir aktivist. İyi de, cüzamla savaşanların darbeci olamayacağına mı inanmamız gerekiyor?

Açık gerçek şudur... Ergenekon darbe girişimi, kendisini destekleyen bir sivil toplum ayağı da yaratmış, ya da zaten ideolojik olarak buna yatkın olan örgütleri mobilize etmişti. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği de bunlardan biri... Saylan'ın kendisi doğrudan işin parçası olmamış olabilir ama muhtemelen gözaltına alınanlar arasında 'işin içinde' olanlar da var ve Saylan da o örgütün başı...

Nihayet Saylan'ın 'ne şeriat ne darbe' sloganına dayanılarak korunmasına gelince, bu dengeci sloganın 'demokratik' bulunabilmesi, dengelenmek istenen kanatların eşit gerçekçilikte olmasını gerektirir. Oysa bugün Türkiye'de bir şeriat tehlikesinden söz etmek için epeyce cahil olmak gerekirken, darbe girişimi gözümüzün

önünde duruyor. Darbeyi hayali bir şeriat tehlikesiyle 'dengelemek' ise, demokratik değil epeyce yanlı bir duruş. Yaşanan yeni dalganın anlamı da zaten bu yanlılığın deşifre edilmesiyle ilgili...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Saylan güzellemesi

Etyen Mahçupyan 22.04.2009

Herhalde çok az olay laik kimliğin liberallik ve solculuk içinde böylesine bir Aşil topuğu teşkil ettiğini gösterebilirdi... Ergenekon davası çerçevesinde yapılan gözaltı ve arama operasyonlarının sonuncusunda Türkan Saylan'ın da evinin aranması laik aydın çevresinde bir 'yakınlaşma' yaratmış gözüküyor. Doğrusu bu kesim açısından bundan sonra Ertuğrul Özkök'e söylenecek fazla bir şey de kalmıyor. Çünkü görünen o ki Özkök gerçekten de bir tür 'merkez' konumunda... Anlaşılan 'çağdaşlık' demokratlığa yakın gibi duran birçok kişi için bile çok daha hakiki bir çekim alanı. Aksi halde ortaya çıkan bu Türkan Saylan güzellemelerini anlamak mümkün değil.

Laik kesimin yazarlarının son olayda Türkan Saylan'ı kayırma konusunda içgüdüsel bir bütünleşme yaşadıklarını gözlemliyoruz. Hemen herkes analizlerini Saylan'ı ayırarak yapma konusunda titiz davranıyor. Saylan'ın bugüne kadar sergilediği ideolojik tutum yok sayılıyor. Sanki karşımızda hayatını hayır işlerine adanmış bir filantropist var. Oysa Saylan'ın hayır işi gibi gözüken çalışmaları bile tümüyle ideolojik bir arka plana sahip oldu. Çocuklara burs verme adı altında, 'çağdaş' çocuk yaratma projesi vardı ve buradaki 'çağdaşlık' da modernizmin pozitivist ve kemalist yorumundan nasibini almıştı. Dolayısıyla Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin asıl misyonu, toplumu 'laik olmayanların' olası egemenliğinden korumak ve 'laik' hegemonyayı genişletmekti.

Galiba bu amaç kendisine liberal, solcu veya demokrat diyen bazılarının da fitraten yakın olduğu bir pozisyonu ima ediyor. Çünkü Saylan türü 'laikliğin' ne olduğunu irdeleyen fazla insan yok. Oysa karşımızda dışlayıcı, tanımlayıcı ve tek tipleştirici bir laiklik bulunuyor. Çağdaş yaşamı savunduğunu söyleyenler, gerçekte yüzeysel bir modernliği latent faşizmin içine yedirmeye çalışmaktalar. Bugün Türkiye'nin kendisine 'dindar' diyen kesimlerinin önemli bir bölümü Saylan ve benzerlerinden daha laik... En azından laikliğin bir karşılaşma, mesafe alma ve adaptasyon içerdiğini biliyorlar. Laikliği başkalarını kendimize benzetmek olarak ele aldığımızda, karşımıza gerçek bir irtica çıkacağını da muhtemelen hissediyorlar.

Şaşırtıcı olan laik kesimin fikrî önderlerinin, hep sözünü edip durdukları bu nüansları bir anda unutabilmeleri. Bunun nedeni Saylan'ın hasta olması ve geçmişte cüzamla mücadele türünden çabaların başını çekmesi olabilir. Ne var ki zihniyet farklılığı iyi ya da kötü insanı ima etmez... Her zihniyette hayırseverler olduğu kadar katiller de çıkabilir. Dolayısıyla hayırsever ya da katil olmak kendiliğinden belirli bir zihniyeti göstermez. Oysa bu son olayda Saylan'ın 'iyi' bir insan olmasından hareketle, darbeci olmayacağı söylenmiş oluyor.

Diğer taraftan maddi bilgiler bu yargının ne denli naif olduğunu ortaya koymakta. Saylan son yılları kapsayan darbe sürecinde 'aktif sivilcilik' rolü üstlenmiş, Şener Eruygur'la birlikte miting düzenlemişti. Yaptığının ne anlama geldiğini bilmeyecek kadar naif olduğu mu söylenmek isteniyor? Bugün Saylan güzellemesi yapanların kaçamayacağı bir gerçek var: Türkan Saylan her yaptığına ideolojik olarak anlamlandıran ve militanca yapan biri. Herhalde akli melekelerinin zayıflığını öne sürecek durumda da değiliz. Kriminal bir eylemin parçası olmayabilir ama bir örgütün başında ve o örgütün içinde de kriminal suça yakınlaştığı anlaşılan insanlar

bulunuyor.

Böylesine büyük örgütlerde her türlü insanın bulunduğu türünden bir muhakeme Saylan'ı kurtarmıyor. Çünkü o kendi iradesiyle ve hasta olmasına rağmen bu örgütün başında olmayı tercih ediyor ve yönetim kadrosunu da denetliyor. Bu gerçeklere rağmen Saylan güzellemesi yapmak isteniyorsa, kemalizm ve modernizm güzellemesine de yanaşmaktan başka çıkış yolu yok. Nitekim Saylan da evinin aranmasından iki gün sonra şöyle demektedir: "Ülkemizi sattırmayız, böldürmeyiz. Her devrimin bir karşı devrimi vardır. Devrimimizi korumak zorundayız." Bu bir itiraf... Saylan ideolojik açıdan Ergenekon'un parçası olduğunu bundan daha iyi söyleyemezdi. Ama burada hiç olmazsa bir tutarlılık var.

Bilemiyorum Saylan güzellemesi yapanlar bu sözleri nasıl 'duydular'... Ülkeyi sattırmamak ve böldürmemek üzerinden giden kaba, yüzeysel ve arkaik söylemin yıllardır devletçiliği ve inceden inceye faşizan bir tahakkümü beslediğini bilen aydınlarımız, kendilerini nasıl hissettiler... Amacını karşı devrimi durdurmak olarak tanımlarken, toplumsal çoğulculuğa, demokrasiye, özgürlüğe ve hatta değişime karşı duran bu zihniyete destek vermiş olmanın sıkıntısını yaşadılar mı...

Saylan 'bu işleri' kendi devrimini korumak üzere yapıyor. Ancak o devrim 'Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına' artık dar geliyor. Çünkü bu halk o devrimin ima ettiğinden daha özgürlükçü ve daha demokrat. Saylan'ın hayır işleri siyasi mücadelesinin ayrılmaz bir parçası ve bu siyasi mücadele de statükonun, askerî vesayetin korunmasından yana. Ama bunca yaşanandan sonra bile laik kesim hâlâ bu 'performansa' güzelleme yapabiliyor... Kendi kimliğiyle yüzleşmek ne kadar da zormuş...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Operasyon şeş'e doğru

Etyen Mahçupyan 24.04.2009

Ergenekon'un gözaltına alma ve ev arama dalgalarına paralel olarak DTP'ye de ikinci dalga operasyon uygulandı. Farklı kentlerden olmak üzere yaklaşık üç yüz kişi gözaltına alındı ve akabinde çoğu tutuklandı. Resmî açıklamadan anlaşıldığına göre gerekçe, bu kişilerin PKK'nın şehir yapılanmasını oluşturmaları, bu doğrultudaki eylemlere destek vermeleri. Gerekçe bu insanların birçoğu için doğru olabilir. DTP ile hatta sadece Kürt olmakla PKK sempatzanlığı arasında doğal geçişlerin olduğunu herkes biliyor. Bu sempatzanlığın sınırlarının çoğu zaman epeyce belirsiz olduğu da açık. Ancak yapılan eylem hem zamanlaması hem de içeriği açısından salt hukuki bir anlama sahip değil. Ergenekon soruşturmasının 'Fırat'ın ötesine' uzanması talepleri yükselirken, Emniyet'in DTP'ye yüklenmesinin bir 'dengeleme' olduğunu düşünenler çok. Dahası Emniyet'in Ergenekon yargı sürecine verdiği desteği ve hükümetin de bu sürecin arkasında durduğu dikkate alınırsa, söz konusu 'dengelemenin' en genel şekliyle hukukun tecellisini isteyenler ile onu yavaşlatmayı arzulayanlar arasında olduğu öne sürülüyor. Bunun basit anlamı, hükümetin askerle bir tür fikir birliğine gelmiş olduğu ve 'yargının elinin' her iki tarafın da işine gelen bir biçimde DTP'ye uzanmasıdır.

Bu değerlendirmenin abartılı olduğu öne sürülebilir. Ancak bugün Kürt meselesinde ve bu meseleyi taşıyan aktörlere ilişkin olarak, olumlu ya da olumsuz hiçbir adımın siyasi anlamından bağımsız olarak ele alınamayacağını görmekte yarar var. Diğer taraftan polisin veya yargının bu konuda ideolojik bağımsızlığa sahip olduğunu ise herhalde kimse öne süremez... Dolayısıyla bu operasyonların çok önemli bir gündeme denk

düşmüş olmasını gözardı etmek mümkün değil. Farklı ülkelerde yaşayan ve farklı siyasi bakışlara sahip olan Kürtler önümüzdeki günlerde bir konferansa hazırlanıyorlar. Amacı silahsızlanma ve barış olan bir konferans... Buna PKK'nın nasıl bir katkıda bulunacağı bilinmemekle birlikte, davete icabet edeceği anlaşılıyor. Aynı dönemde ateşkes ilan edilmesi ise herhalde hem bir iyi niyet belirtisi, hem de bir 'tedbir' olarak yorumlanmak zorunda... 'İyi niyet' tarafı, PKK'nın da koşullar uygun ve kabul edilebilir olduğunda silahsızlanmaya hazır olabileceğini ima ediyor. 'Tedbir' ise, ateşkesin bu süreç içerisinde sonradan PKK'ya yıkılacak bir eylemin yapılmasını engellemek üzere atılmış bir adım olabileceğini söylüyor...

Ne var ki herkesin bildiği üzere operasyonlarla birlikte PKK da ateşkesi kaldırmış durumda. Eğer gerçekten siyasallaşmak istiyor olsa, bu örgütün farklı davranacağını savunabiliriz. Ama bu fazla inandırıcı olmaz... Çünkü PKK siyasi strateji açısından yeknesak görüşlere sahip bir örgüt olmadığı gibi, Türkiye devletinin hamlesi olarak gördükleri ve çatışmacı zihniyetin sürdürülmesi olarak yorumladıkları bir operasyon karşısında edilgen kalmaları zor... Daha da önemlisi PKK zaviyesinden, hatta genelde Kürtler açısından bakıldığında, bu operasyonların siyaseten tek bir anlamı bulunuyor: Devlet bu meseleyi çözmek istemiyor ve çözüme direnirken hükümeti de yanına almış gözüküyor. Bu durumda silah bırakarak siyasallaşmanın cazibesi kalır mı? Ayrıca eğer gerçekten de devletin niyeti buysa, silah bırakmak bir 'siyasi hata' olmaz mı?

PKK'nın durumu bu şekilde değerlendireceği açık, çünkü arkamızda bunca yılın tecrübesi var ve söz konusu algılamayı biliyoruz. Dolayısıyla soru, devlet ve hükümet yetkililerinin de bildikleri bu algılamaya karşın niçin söz konusu operasyonları yaptıkları. Yanıt ise ister istemez o algılamayı haklı çıkartan bir yoruma işaret etmekte. Yani devlet ve hükümet yetkililerinin nasıl algılanacaklarını bile bile operasyona kalkıştıklarını, diğer bir deyişle PKK'yı silaha davet etmiş olduğunu söylemek durumunda kalıyoruz.

Geçen hafta içinde birçok yazar yaşananları değerlendirirken sembolik olarak DTP'nin PKK'lılaştırılmasından söz etti. Gerçekten de söz konusu tavrın, DTP'yi barışçı bir çizgiye çekmesi zor. Hatta yapılması beklenen konferansın da 'ruhen' PKK'lılaştırılacağını öngörmek mümkün... Düşünün ki bütün bunlar çözüme yaklaşıldığı, eskinin üzerine bir çizgi çekme ihtimalinin hiç olmadığı kadar yükseldiği bir noktada yaşanıyor. Çözüm tabii ki suça göz yumulması değil... Ama unutmamak gerek ki, karşı tarafın işlediği bir suçun 'siyaseten kullanılması' o suça hak etmediği bir siyasi anlam verir. Siyaseten anlamlı hale gelen suçlar ise ideolojik olarak meşrulaşmaya müsaittir. Kısacası bu operasyon Türkiye'nin çözüm istemediği imajını beslemekten öte, PKK'nın çözüm istememesini de Kürtler nezdinde meşru kılma tehlikesi içeriyor.

Bu tabloya son bir gelişmeyi de eklemekte yarar var... Görünüşte önemsiz, hatta magazinle bulunabilecek olan bu olay, gerçekte Kürtlerin belleğinde belki de operasyonlar kadar ağırlık taşıyacak. Söz konusu olay Rojin'in TRT 6'daki programından istifa etmesidir... Tekzip edilmeyen gerekçesine göre, programın içeriğine ve konuklarına ilişkin söz hakkı engellenmiş ve başkalarının dizayn ettiği 'Kürt sohbetlerinde' rol alması istenmiş. Bu olay, devletin henüz 'konuşma' düzleminde bile 'kendi başına duran' bir Kürt kimliğine hazır olmadığını gösteriyor. Bu olay Türkiye devletinin bir yenilgisidir... Rojin'i bile o kanalda tutamayan bir zihniyetin, Kürt meselesini çözme iddiası son derece ironik. Belki ilerde bu operasyonlara Kürtçe numara da verirler de, barış hayalini iyice magazinleştirip rahatlarız.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sözde ahlak

Geçen hafta sonu Türk-İtalyan dostluk derneğinin Türkiye'yi bir 'stratejik yol ayrımı' olarak takdim ettiği konferansı yapıldı. Belli ki böylece AB sürecinin her iki taraf için de ne denli önemli olduğu vurgulanmak istenmişti. Ama iş soru ve yanıtlara geldiğinde asıl 'yol ayrımında' olanın Türkiye olduğu belli oldu. Anlaşılan Türkiye'yi gücendirmek istemeyen Batılı diplomatlar Avrupa ile ilişkilerimizi bir denge içinde sunmak istiyorlar, ama gazetecilerin bakışı o kadar dengeli olmuyor. Bu nedenle sorular Türkiye'nin ayak bağları üzerinde yoğunlaştı. Türkiye tarafının diplomatları bu ülkenin ta başından beri Avrupalı olduğunu bazı belgelere atıfta bulunarak yinelerken, yabancı gazeteciler belgelere değil yaşananlara ve zihniyete bakmaktaydı. Dolayısıyla ana konu olarak 'medya ve ekonomi'yi seçmiş olan bu konferansta bile, hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde 'Ermeni meselesinin' gündeme gelmesine tanık olduk ve Türkiye yetkililerine bir yüzleşmenin ne zaman yaşanabileceği soruldu.

Türkiye tarafına bakılırsa bu konunun AB ile ilişkiler açısından hiçbir hükmü yoktu. Türkiye temelde haklı olduğu bir konuda, uluslararası propagandanın etkisinde kalmış saf kişiler tarafından sıkıştırılıyordu; ama aslında hem soykırım olmamıştı, hem de gerçekleri öğrenmekten kaçan taraf Ermenistan'dı... Türkiye'nin AB nezdindeki başmüzakerecisi Egemen Bağış bunu belirtmekle kalmadı, "sözde Ermeni soykırımını niçin Batılılara anlatamıyoruz?" şeklindeki klasik sorudan yararlanarak görüşlerini daha da açtı. Bağış'ın özet mahiyetindeki cümlesi şöyleydi: "Biz arşivlerimize baktığımızda bir soykırım görmüyoruz. Acılar var... ama karşılıklı."

Türkiye Dışişleri'nin ezberlenmiş bu cümlesinin nesnel kulaklar tarafından nasıl algılandığı konusunda galiba hâlâ bir bilinç oluşmadı. Her şeyden önce Türkiye'deki arşivlere bakmak epeyce sınırlı bir bilgiyi ima ediyor, çünkü bu arşivlerin neredeyse tümü imha edilmiş durumda. Bugün elimizde İttihat Terakki Merkez Komitesi'nin arşivi yok. Bizzat Talat Paşa tarafından toplanıp yakılmış. Teşkilatı Mahsusa'nın arşivi de yok. Bu grupların 'yoldan çıkmış' devlet unsurları olduğu düşünülebilir. Ama döneme ilişkin Adalet ve İçişleri Bakanlıkları arşivleri de buharlaşmış durumda. Örneğin 1919 yılındaki mahkemelerin tutanakları veya tehciri yürüten dairenin kayıtları da 'kayıp'... Ama o dönemde İttihatçı bürokrasi içinde herkesi ellerindeki belgeleri yakmaları için uyaran telgraflar var. Ayrıca birçok hatırat içinde bu belgelerin nasıl imha edildiklerinin hikâyesi de mevcut. Kısacası Türkiye 1915'e ilişkin esas arşive sahip değil ve bunun nedeni de bilinçli bir yok etme stratejisinin yürütülmesi. Bu durum bütün dünya tarihçileri tarafından bilinen ve çoktan popülerize edilmiş bir bilgiyi ifade ediyor. Ama herhalde nezaket gereği kimse bu gerçekleri Türkiye yetkililerine hatırlatmıyor... Onun yerine buruk bir gülümsemeyle not almaya devam ediyorlar. Kendi arşivlerinizi devlet nezdinde alınan kararlar doğrultusunda ortadan kaldırdığınız ve bu gerçekle yüzleşmediğiniz halde, arşivlerin açılması talebi ile ortaya çıkmanın ironisi gerçekten ağır ve Türkiye maalesef bu yükü taşımayı sürdürüyor.

Benzer bir sıkıntı soykırım sözcüğünde de var... Bu kelimenin Birleşmiş Milletler sözleşmesine dayanan bir tanımı bulunuyor ve epeyce geniş tutulmuş olan bu tanım bugün hukukun parçası olmuş durumda. Öyle ki örneğin belirli bir kimliğe sahip oldukları için çocukları annelerinden ayırmak, ya da bir toplumun kendini kültürel olarak yeniden üretmesini engellemek 'soykırım' olarak adlandırılmakta. Böyle bakıldığında tarihte yüzlerce soykırım var ve 1915'in onların dışında kalması epeyce zor. Ama kritik bir kavram daha mevcut: Kasıt veya niyet... Yani bu iş bilerek ve isteyerek mi yapılmış sorusu. Tarihe nesnel bakanlar için bu sorunun yanıtı açık: Türkiye devletinin, hükümetinin veya toplumunun bir bütün olarak böyle bir niyeti yok! Ancak hükümet ve bürokrasi içinde örgütlü bir grubun böyle bir niyeti var! Ancak Türkiye bir türlü bu ayrımı yapamıyor. Bugünün Türkiye'sini hukuktan, haktan, vicdandan yana olan, Ermeni komşularını koruyup sakınmış olan 'Türklerle' değil de; cinayet işlemiş, zulüm yapmış, ırkçı bazı 'Türklerle' özdeşleştiriyor. Üstelik faşizme göz kırpan bu akımın bugün bile devleti hâlâ nasıl zehirlediğini göre göre...

Türkiye'nin gündemindeki asıl yüzleşme budur... 1915 söz konusu asıl yüzleşmenin bir alt konusu sadece. Asıl yüzleşme İttihatçı anlayışla, milliyetçilik ve laiklik üzerinden devletçiliği yücelten, rejimi askerî vesayete ve neredeyse faşizmin kıyısına taşıyan ideolojik zeminle yapılmak zorunda. AKP ise o kadar güçlü değil... Bu nedenle 'acılar karşılıklı' türünden söylemlerle bu yüzleşmeden kaçıyor. Bir yandan 'ortak tarih komisyonu kurulsun' diyor, ama aynı anda da 'soykırım olmamıştır' diye ısrar ediyor. Hem 'tarihin tarihçilere ait bir mesele olduğu' söyleniyor, hem de ne zaman konu açılrsa 'Türkiye'nin önemine' sığınılıyor... Sanki bugün güçlü olanın tarihi de istediği gibi yazabileceği varsayılıyor. Ama bu pek de şaşırtıcı değil. Çünkü 'Cumhuriyet tarihi' zaten tümüyle bu anlayışın ürünü.

Diğer bir deyişle günümüzün Türkiye'si ideolojik marifetle gerçeklerden kopartılmış bir toplumu ifade ediyor ve söz konusu kopukluk bir devlet stratejisi olarak yürütülüyor. 'Sözde soykırım' söylemi aslında bu ülkenin gerçekleri olan 'sözde tarihi' ve 'sözde vatandaş' akla getirtiyor. Ama belki de asıl önemlisi bu tavrın bir 'sözde ahlak' üretmesi, toplumu göz göre göre yozlaştırması.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Buralardan Obama çıkar mı?

Etyen Mahçupyan 28.04.2009

Ermeni kadın, çocuk ve yaşlılarından oluşan kabilelerin 1915 yılında tüm Anadolu'dan sürgün edilmelerinin sembolik anma günü olan 24 Nisan Obama için de epeyce sıkıntılı geçmiştir muhakkak. Ancak ABD Başkanı bu psikolojik darboğazı kolay aştı. Soykırım demedi ama düşüncesinin bu olduğunu bir kez daha belli etti. Kısacası samimi davrandı... Çünkü hem 1915'in bu kelime ile adlandırılmasına, hem de Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkinin yüzeysel bir ahlakçılık uğruna bozulmaması gerektiğine samimi olarak inanıyor. Tercih ettiği 'medz yeğern' kavramı ise son derece anlamlıydı. Çünkü bu tanımlı bizzat Ermeni toplumunun olayın hemen ardından kullanmış ve kendi yaşadığını ancak böyle kavrayabilmişti. Diğer bir deyişle bu kavram mağdurdan hareket ediyor... Oysa 'soykırım' failden hareket eden, eylemleri yapanların kasıt ve niyetini merkeze alan bir tanımlama. Dolayısıyla Obama 'medz yeğern' diyerek 'Türklerin' ne yaptığına değil, ama 'Ermenilerin' neye maruz kaldığına bakmak istediğini söylemiş oldu.

Her iki taraftaki akıl derinliği olan siyasetçiler için bu yaklaşım muhtemelen bazı rahatlatıcı ipuçları ima etmiştir. Çünkü 'Türklerin' derdi soykırımla suçlanmamakken, 'Ermenilerin' asıl derdi tarihin ve yaşanmışlığın kabulüdür. Ermeni diasporasının 'soykırım' ısrarı, bir tür dış politika zorlaması gibi duruyor. Türkiye'yi dünya kamuoyu önünde mahkûm etmek, manevi olarak cezalandırmak, belki de aşağılamak ihtiyacı duyuyorlar. Ama bunlar 'ötekini' hedef alan siyasi arzular. Kendilerine yönelik gerçek arzular ise tanınma ve iç huzuruna kavuşma isteğine işaret ediyor.

Diğer taraftan Türkiye'nin resmî ağızları da siyasi dili aşip insani dile yaklaşmakta zorlanıyorlar. Her fırsatta 'geçmişimizle yüzleşiriz' diyen, Ermenistan'ın resmî bir tarih komisyonuna sıcak bakmamasından şikâyet eden başbakan, acaba niye farklı görüşlere sahip 'Türklerden' bir komisyon kurup gerçekleri dünyaya anlatmadığını kendisine soruyor mu? Başka siyasetçilerin ülkeler arası barışı gölgelememelerini isterken, acaba dünyanın öteki ucundaki bir siyasetçinin buradaki barışı nasıl etkileyebildiğini düşünüyor mu? Erdoğan Obama'nın sözlerini 'gerçeği yansıtmayan, kabul edilemez bir tarih yorumu' olarak değerlendirmiş. Yani Erdoğan gerçeği bildiğini mi düşünüyor? Hangi tarih yorumunun doğru olduğunu bildiğini mi sanıyor? Bu durumda 'ortak' tarih

komisyonunun anlamı ne acaba? Demek ki 'ortak' tarih komisyonu gerçekleri bulmak için değil, kendi gerçeğinizi zorlamak için ya da gerçekleri kamufle etmek üzere düşünülmüş bir öneri... Başbakan "Türkiye el bebek gül bebek okşanacak veya aldatılacak bir ülke değildir" de demiş... Buranın Çetin Altan'ın tarihe not düşen sözleriyle "Türk'ün Türk'e propaganda yaptığı" yer olduğunu unutmuş herhalde. Tüm tarih kitaplarını dolduran hamaseti gerçek sanmış olması mümkün mü dersiniz? Yoksa yüzyıllardır Batılıların bizi beğenmesini malzeme yapan 'ulusal ego şişmesinin' de farkında değil miymiş? Bütün bunlar bir yana, 'el bebek gül bebek' stratejisinin Batı'nın son yüzyıl içinde Türkiye'ye yönelik geliştirdiği politikanın dili olduğunu ve bunun Türkiye'nin psikolojik ihtiyacına denk düştüğünü de mi bilmiyormuş?

Cumhurbaşkanı ise "özellikle 1915'de hayatını kaybeden yüz binlerce Türk ve Müslüman'a" işaret etmiş. Yoksa burada da bir 'mütekabiliyet' ilkesi mi var? Yani tüm Müslümanlarla Hristiyanları, ya da tüm Türklerle diğerlerini kefelere koyup tartan bir terazi mi söz konusu? Cumhurbaşkanı önemsemiyor olabilir ama o Türkleri Ermeniler öldürmedi. Herhalde Türklerin başka coğrafyalarda ölmelerinin karşılığı Anadolu Ermenilerinin ölümü değildir... Cumhurbaşkanı'nın böyle düşündüğünü öne sürmek istemeyiz... Öte yandan acaba Balkanlarda ölen Türklerin Türk idaresindeki bir coğrafyadan kaçtıkları ve bu coğrafyanın geçmişinde devletin neler yaptığı da mı bilinmiyor? Oysa Anadolu Ermenileri yöneten değillerdi, yönetildiler ve yönetilirken 'felakete' uğradılar.

Tepkileri ele alırken Baykal ve Bahçeli'yi de atlamayalım... Onlar da bu konuda konuşmak istemişler. Baykal "Türkiye artık soykırım konusunda uluslararası şantajların hedefi olmaktan çıkmalıdır" demiş. Bunca yıldır 'jeostratejik önem' diyerekten şantaj siyaseti güden tarafın hangisi olduğunu gerçekten de bilmiyor olabilir mi? İnsanların samimi kanaatlerinin size şantaj gibi yansımalarının altında, acaba sizin aynı samimiyeti gösterememeniz yatıyor olamaz mı? Bahçeli ise anlaşılan farkında bile olmadan doğru konuşmuş: "Kelimeler üzerinde oynanması özü ve esası değiştirmeyecektir" buyurmuş. Herhalde Obama'nın aslında 'soykırım' demiş olduğunu belirtmeye çalışmış. Ama söylediği cümle asıl tarih açısından doğru... Gerçekten de ister 'soykırım', ister 'medz yeğern', ister başka bir şey deyin, yaşanmış olanın özü ve esasını değiştirmek mümkün değil... '1915' devletin bir bölümünün kasıtlı, planlı ve sistematik olarak kendi vatandaşlarının bir bölümünü, kimliklerinden ötürü bilerek ölüme göndermesidir.

Bunu kabullenmek 'soykırım' suçlamasından kaçınabilmenin de tek yolu... Çünkü ne devletin ne de toplumun bir bütün olarak suçlanması mümkün olmadığı gibi, Ermenileri koruyup saklayan binlerce de Müslüman aile var. Ama bu sizlerden basit bir şey istiyor... Obama'nın sahip olduğu şey: Samimiyet. Bu yoksa gidilecek fazla yol da olmuyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir Kıbrıs hikâyesi

Etyen Mahçupyan 29.04.2009

Ergenekon soruşturmasının Kıbrıs'a uzanması epeyce gecikmişti. Bu tür örgütlenmelerin meşru gibi gözükken çatışmalarda taraf olmaktan geçtiği bir sır değil. Dolayısıyla aynen Kürt meselesinde olduğu gibi, Kıbrıs'ta Yunanlı nüfusa karşı yürütülen mücadele de, gayri nizami birtakım devlet içi örgütlenmelerin bağımsız hale gelmesi ile sonuçlanmış ve sonraki dönemde bu örgütlenmeler Ergenekon'un tabanını oluşturmuştu. Bugün söz konusu bağlantının izlerini, Metal-İş sendikasının uzatmalı eski başkanı Mustafa Özbek'in evrakları arasında

sürmek mümkün. Yapılan işler arasında 1998 yılındaki Kıbrıs seçimlerinin manipülasyonu ve Derviş Eroğlu'nun seçtirilmesi de var. Bunun için harcanan paralar ve muhtemel baskı ağlarına ilişkin detaylar, pek de gizlisi saklısı olmayan bu belgelerden izlenebiliyor.

Ancak söz konusu durum Ergenekon yapılanmasının sonucu olan bir müdahaleyi ima etmiyor. Aksine, aslında Kıbrıs'taki gayri nizami devlet stratejisi Ergenekon'u yaratan ve besleyen unsurlardan biri. Bunun hikâyesinin can alıcı safhalarından birini *Kanal 24*'te 'Ortak Akıl' programında Oral Çalışlar anlatmıştı... Bu ibret verici hikâye sadece Kıbrıs meselesinin değil, Türkiye'deki rejimin de temel niteliğini anlamak açısından çok önemli.

Kıbrıs'ta 1960 yılında Yunan ve Türk taraflarını birleştiren ortak bir cumhuriyet kurulmuştu. Ancak her iki tarafta da birlikteliğe karşı çıkan ve cumhuriyeti baltalamaya çalışan milliyetçiler bulunmakta ve Yunanistan'la Türkiye'deki derin devlet yapılanmaları tarafından desteklenmekteydiler. Türkiye'nin meseleye dahil, Kıbrıs'ın Özel Harp Dairesi'nin uhdesine verilmesiyle sonuçlanmıştı ve bu Daire'nin uzantısı olan, Ankara'dan yönlendirilen Türk Mukavemet Teşkilatı sayesinde çeşitli kışkırtmalar yapılarak birlikte yaşama olanaksız hale getirilmeye çalışılmaktaydı.

Ama aynı dönemde yine her iki tarafta ortak cumhuriyetin destekçileri de bulunmaktaydı... Bunlardan en önemlisi, genel sekreterliğini Ahmet Muzaffer Gürkan'ın yaptığı Halk Partisi'ydi. Bir avukat olan Gürkan, aynı zamanda Ağustos 1960 yılında hayatına başlayan *Cumhuriyet* gazetesinin de başyazarıydı. Gazetenin sahibi ise Ayhan Hikmet'ti... Bu gazete 23 Nisan 1962'de yaşanan trajik bir olay nedeniyle yayın hayatına son vermek zorunda kaldı: Gazetenin sahibi ve başyazarı aynı gün cinayete kurban gittiler... Mesele 'millî' bir dava olarak kapatıldı ve suçlular bulunamadı. Sonraki yıllarda bu gazetenin iki yıllık kısa ömrü bir doktora tezine konu oldu ve Tüzer Karafistan tarafından yapılan detaylı içerik taraması kitaplaştırıldı. Bugün söz konusu kitabı bulmak neredeyse imkânsız... Yasaklandı, saklandı ve imha edildi. Ama o kitaba baktığınızda Kıbrıs'ın niçin bu hale geldiğini, Denктаş'ın kritik işlevini anlıyorsunuz.

Aslında Denктаş bilinmeyen biri değil... Özel Harp Dairesi tarafından eğitildiği, bizzat Türkiye Genelkurmay'ı tarafından başkanlığa getirildiği iddia edilen biri. *Cumhuriyet* gazetesinin taramaları ise Denктаş'ın ayak seslerini vermekle kalmıyor, Gürkan ve Hikmet'in nasıl tehdit edildiğini de gösteriyor. Sonuçta bu iki cinayet Kıbrıs'ta ortaklıktan ve barıştan yana olan muhalefeti ortadan kaldırıp sahneyi Türk Mukavemet Teşkilatı'nın eline bırakıyor. Akla bu Teşkilat'ı kolayca mahkûm etmemek gerektiği, sonuçta Türklerin korunmaya muhtaç oldukları gelebilir. Ancak Kıbrıs konusunda bir samimiyyetin olmadığını daha 1955 yılından itibaren bildiğimize göre buna fazla bir pay ayırmak da pek mümkün gözüküyor. Çünkü 6-7 Eylül olaylarını kotarmaya çalışan Özel Harp Dairesi'nin Türkiye medyasında Yunanlıların cinayetlerine dair aslı olmayan haberler yazdığını biliyoruz. Diğer bir deyişle Kıbrıs'ın bölünmesi daha 1955 yılında bir 'millî strateji' haline geliyor ve 1960'daki ortak cumhuriyetin baltalanması için hiçbir şeyden çekinilmiyor.

Bu stratejinin tüm süreç içerisinde takip edilmesi, örneğin 2004 yılında New York görüşmelerinin nasıl ve niçin durdurulmaya çalışıldığını da anlamamızı sağlıyor. Görülen o ki, Kıbrıs bir yandan Özel Harp Dairesi'nin kullandığı bir laboratuvar olmuş, ama aynı anda da siyaseten meşru görülen bir illegal teşkilatın kemikleşmesini sağlamış. Bugün Ergenekon içinde yer alan askerlerin büyük çoğunluğunun Kıbrıs'tan geçmesi şaşırtıcı değil. Adada Talat hükümetinin kurulmasıyla birlikte bu teşkilatın enerji merkezinin, eski Pontus krallığının bulunduğu bölgeye, yani Trabzon'a kaydırılmasının nedeni de belki budur...

Bu tablonun ima ettiği tespit, Ergenekon'un devletin kontrolden çıkmış bir bölümüyle değil, bilinçli olarak kontrol dışı tutulmuş bölümüyle bağlantılı olma ihtimalinin çok güçlü olduğudur. Diğer bir deyişle Ergenekon,

Türkiye Cumhuriyeti'nin genel ideolojik tavrının doğal sonucu olarak oluşmuş gözüküyor. Ayrımcı bir resmî kimlik siyasetine oturan bu ideoloji, 'vatan adına' yapılan girişimleri mümkün kılarken, siyaset zeminini ahlaki ilkelerden uzaklaştırmış ve büyük bir rant ve nüfuz dinamosu gibi çalışmış... Ergenekon bunun günümüzdeki uzantılarından biri.

Kıbrıs'taki manipölasyonlara ilişkin belgelerde kendi adını gören Denктаş, bütün arkadaşlarının hapiste olmasına da değinerek 'asıl mağdurun kendisi' olduğunu söylemişti. Bu durumda belki en iyisi onun da artık arkadaşlarını yalnız bırakmaması ve böylece kendisini mağdur hissetmekten kurtulması...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nasıl güvensinler?

Etyen Mahçupyan 01.05.2009

Kürt meselesinin palavra kaldırmadığı zaten uzun zamandan beri biliniyordu. Aslında devletin geçmişteki tutumu bir yandan 'Kürt yoktur' derken, aynı zamanda Kürtleri çok önemseydiğini de göstermekte. Zaten bu 'Kürt yoktur' söylemi de Kürtleri tanımanın değil, Kürtlerle mücadele etmenin aracıydı. Ama sahte gerçeklikler yaratmak Cumhuriyet rejiminin sıkça başvurduğu taktiklerden biri. Farklılıkların eşit bir biçimde birlikte yaşayabilmesini mümkün kılan bir sistemi tehdit olarak algıladığı için, Cumhuriyet idaresi bizzat Türkiye toplumu içindeki farklılıklara da 'yabancı' muamelesi yaptı ve onları başka bir ülkenin vatandaşları gibi değerlendirdi. Dolayısıyla toplumsal eşitliği ve özgürlüğü geliştirecek, söz konusu farklı kimliklere haklarını teslim edecek her adım bir 'taviz' olarak görüldü. Sanki Türk kimliğini temsil eden devlet ile diğer kimlikler arasında bir çatışma ve pazarlık süreci yaşanmaktaydı ve devletin asıl amacı bu çatışmayı kazanmaktan ibaretti.

Meseleye böyle bakıldığında 'Kürt yoktur' söyleminin taktiksel işlevini de anlayabiliyoruz. Olası bir pazarlık sürecine en geriden başlamanın avantajı açık... Ayrıca toplumu bu yönde manipüle etmenin getirdiği bir psikolojik üstünlük de söz konusu. Bu yaklaşım Ergenekon soruşturması çerçevesinde karşılaştığımız darbe girişiminin pek de 'post modern' sayılamayacağını gösteriyor. Çünkü Türkiye'de devlet toplumun bir bölümünü kendi istediği yönde hareketlendirmede epeyce deneyimli... Bu hareketlendirmenin zeminini ise, Batıdaki uygulamaların aksine, toplumun cahil bırakılması veya kasıtlı yanlış bilgi ile doldurulması teşkil ediyor.

Cehalet seviyesi ayarlanmış toplumlarda, büyük meselelerin 'çözümünde' bazen çok uygun koşullarla karşılaşılabiliyor ve o zaman devlet fırsatı pek kaçırmıyor. Basit bir örnek vermek gerekirse Varlık Vergisi'nin 2. Dünya Savaşı yıllarında uygulamaya konması, ya da daha geri gidersek Süryani ve Ermeni Tehcirleri'nin 1. Dünya Savaşı yıllarına denk gelmesi gibi... Böylesi konjonktürel durumlar, her ülkenin uluslararası hukuki normlardan uzaklaşabilmesini ve böylece hukukun dışına çıkabilmesini sağlıyor. Yapılanlar yapanın yanına kâr kalırken, yaşananlar da 'o dönemde bazı şeyler olmuş ama savaş varmış' mantığı içinde tarihe gömülüyor.

Böylece uzun zamandır süregelen ve çözölemeyecekmiş gibi duran bazı sorun alanlarında devlet ve dolayısıyla Türk kimliği lehine kalıcı büyük hamleler yapılabiliyor... Bu kendine özgü tarihi Türk kimliğine sahip olanlar pek bilmiyor ve zaten pek de ilgilenmiyorlar. Çoğu devletin kendilerine sunduğu ideolojik 'bilgi paketinden' hoşnut olarak ve vatandaşlığın gerektirdiği cehaleti sahiplenerek hayatlarına devam ediyor. İtiraz eden bir azınlık ise ötekileştiriliyor ve hainliğe kadar uzanabilen bir yelpazede sığınmacı konumunda kalıyorlar.

Ne var ki diğerkimlik sahipleri açısından tam tersine bir durum var. Örneğingayrimüslimler bu ‘devlet tarihini’ çok iyi bilirler ve kendi kimliklerini biraz da söz konusu tarihin bilinir hale gelmesi sayesinde ayakta tutarlar. Aynı durum Kürtler için de geçerlidir... Böylece ortaya garip bir durum çıkar: ‘Türkler’ ne denli unutmaya eğilimli iseler, ‘Kürtler’ de o denli hatırlamaya eğilimlidir...

Diğertaraftan devletin karşısına aldığı kimlikler etrafında siyaset yapanlar, karşılarında çatışmacı, konjonktürü kollayan, güvenilemeyecek bir hasım olduğunun farkındadırlar. O nedenle onlar da kendi pazarlık güçlerini azamileştirmeyi esas alırlar. Devlet karşısında eşitsiz bir konumda olmak ve düşünce özgürlüğüne izin vermeyen bir cumhuriyet rejimi içinde yaşamak ise, pazarlık gücünün azamileştirilmesini çoğu zaman silahlı bir güç haline gelmekle bağlantılı kılar. Kısacası PKK’nın bir şiddet kullanan örgüt olarak ortaya çıkışı, devletle eşitlik arayışını da ima etmektedir. Diğertaraftan bugün PKK’nın varlığı ise daha da işlevseldir, çünkü bu örgütün eylemlerini desteklemeyen Kürtler açısından bile PKK devlet karşısında bir pazarlık unsurudur.

Bugün PKK’nın silahsızlanmasından söz edenler Türkiye Devletinin Kürt belleğindeki tarihinin farkında değilmiş gibi davranıyorlar. PKK gerçekten de silah bırakabilir, hatta bunu isteyebilir de... Ama mümkün olabildiğince de bırakmayacaktır, çünkü Kürt toplumu devlete güvenmemektedir. PKK’nın ‘siyasallaşması’ adı altında Kürtler üzerinde daha da tahakkümcü bir rejimin kurulmayacağını hiçbir garantisi yoktur ve böyle bir garantiyi verebilecek bir devlet mercii de bulunmamaktadır. Çünkü tarih bu tür garantilerin boş olduğunu kanıtlamış durumda...

Bu yıl 1909 Adana katliamının yüzüncü yıldönümü... Birilerinin unutturmaya, başkalarının ise hatırlamaya çalıştığı bir olay. İkinci Meşrutiyet’in ilanından hemen sonra patlayan çatışmanın temelinde Ermeni ailelerin elindeki servetin cazibesi yatıyordu. Sınırlı çapta başlayan ama hızla silahlı ‘sataşmaya’ varan olaylarda her iki taraftan da az sayıda insan ölürken, Ermeniler beklenmediği kadar dirençli çıkmışlardı ve güven duymadıkları için silahlarını teslim etmeye de yanaşmamaktaydılar. Bu durumda Meclis bir silahsızlandırma kararı aldı ve giden heyet Ermenileri de ikna etti. Ermeniler silahlarını teslim ettiler... Sonraki günlerde otuz bin kişi katledildi...

Bugün Kürtlere PKK’nın silah bırakmasının ne denli ‘doğru’ olduğunu anlatabilirsiniz. Aslında onlar da aynı şekilde düşünüyorlar, barışın ancak silahsız bir ortamda sağlanabileceğini biliyorlar. Ama bu toprakların tarihini de biliyorlar ve devlete güvenmiyorlar. Mesele budur...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Psikolojik eşik

Etyen Mahçupyan 03.05.2009

Obama’nın ‘soykırım’ kelimesini kullanmayacağı belliydi ama hangi kelimeyi kullanacağı bilinmiyor ve aslında çok da önemsenmiyordu. Çünkü hem Türkiye resmî makamları hem de Ermeni diasporasının sözcüleri ‘soykırım’ kelimesi üzerine yoğunlaşmışlardı. Bu kavramın imkân verdiği siyaset alanı, epeyce uzun bir süreden beri her iki tarafta da kendine has bir ideolojik söylem tekeli yaratmış durumda. Bu durum fikirsel çeşitliliği görmeyi engellerken, toplumsal tartışma ve çatışmanın da sadece ‘soykırım’ kelimesi etrafında anlam bulmasıyla sonuçlanıyor.

Oysa gerç k durum bundan çok daha karmaşık... Türk kimliğine sahip birçok kişi artık bu olaya 'soykırım' derken, çok daha fazlası bu kelimeyi kullanmadan yaşananları kabullenmeye hazır. Aynı şekilde Ermeni diasporası ve genelde Ermeni dünyası içinde de asıl talep edilenin yaşanmışlığın tanınması olduğunu görüyoruz. Oysa 'soykırım' sözcüğü 1915'te yaşananları sıradanlaştıran, genel bir kategoriye sokarak kişiliksizleştiren bir terim. Obama'nın bu psikolojik arayışa denk düşen bir biçimde 'medz yeğern' tabirini kullanması belki her iki taraf için de bir ipucu olur.  nemli olanın suçlamak değil, anlamak olduğunu; ve bunun ancak kendi tekil geçmişine birlikte bakma cesareti göstererek mümkün olabileceğini belki böylece hatırlayabilirler.

Ne var ki ilk tepkiler bu yönde değil... Bunu anlayışla karşılamak lazım, çünkü ne yıllardır 'soykırımı' siyasi bir kaldıraç olarak kullananlar, ne de 'soykırım' terimini şeytanlaştırarak meseleyi kamufle edenler bu potansiyel açılımdan hoşnut olacaklardır. Hatta milliyetçi bir bakışı veri olarak yorumlarsak, Türkiye'de bazı çevrelerin 'medz yeğern' terimine kıyasla 'soykırım' kelimesine razı olduklarını bile öngörebiliriz. Çünkü 'soykırım' tespitine nasıl tepki vereceğinizi biliyor, konunun kapatılmasını sağlıyor ve tarihi bir süre daha ulaşılmaz kılıyorsunuz. Oysa Obama'nın tercihi bizleri doğrudan 1915'e götürüyor ve geçmişe sonradan verilen adlarla değil, yaşayanların bakışı ile bakmaya davet ediyor.

Ermenistan sınırının açılması ihtimalinin konuşulduğu bir dönemde bu açılım daha kalıcı bir normalleşmeyi ifade edebilir. Çünkü bugüne bir çatışma alanı olarak yaklaşılmasından vazgeçilmesi, ancak geçmişin bir çatışma malzemesi olarak algılanmaktan kurtulmasıyla mümkün.

Ancak Türkiye bu psikolojik darboğazı geçmekte zorlanıyor ve daha da zorlanacak... Kasıtlı olarak bilgisiz bırakılmış, tüm tarihi devletin resmî prizmasının içinden bakarak inşa etmek durumunda kalmış, bilmediğini yeni fark eden ama doğru bilginin ne olduğunu bilmeyen bu toplumun söz konusu darboğazı bir hamlede geçmesi mümkün değil. Unutmamak lazım ki, bu ülkede ulusal kimlik toplumun değil devletin 'malı' ve toplum kendisini o kimlik için devlete borçlu hissediyor. Dolayısıyla Türkiye toplumunun 'devlet hazır olmadıkça' kendi kimliğine dokunan konularda ger kle yüzleşmesi pek mümkün olmuyor.

Bu bağlamda Türkiye tarafının önerdiği ve Ermenistan'ın da sağduyu göstererek kabul ettiği 'ortak tarih komisyonu' bu psikolojik engelin aşılmasına yönelik bir araç olabilir. Çünkü böyle bir komisyon tartışmayı çıkmaza sürüklemek için kullanılabileceği gibi, aksine tartışmayı çeşitlendirmek ve normalleştirmek için de kullanılabilir. Yaşanmışlığın böylesine karanlıkta kaldığı bir toplumda tarihsel detaylar, insan hik yeleri, dayanışmalar son derece önemli olacaktır. Türkiye toplumunun bunca su lanmadan sonra biraz da 'beğenilmeye' ihtiya ı var ve bunun için gereken kanıtlar da tarihte ziyadesiyle mevcut. Devlet adına davranan bir grubun suçunu bunca yıl taşımanın karşılığında, belki artık devlete bile direnebilmiş olan bu toplumla gurur duymanın yolu açılabilir.

'Ortak tarih komisyonunun' üzerinde anlaşamadığı birçok konu olacağı açık... Ama asıl ilgin i üzerinde kolayca anlaşabilecekleri en az iki konunun olmasıdır. Bunlardan biri Avrupa  lkelerinin kaypak siyaseti, ikincisi ise binlerce Müslüman ailenin, komşuları olan Ermenileri korumasıdır. Bugün Ermenistan'ın en milliyetçi partisi olan Taşnaklarla da konuştuğunuzda bu ayrımın, belirli bir şükran duygusunu da ifade ederek yapıldığına tanık oluyorsunuz. Soykırımı yapanın milliyetçiler olduğu, ama Müslümanların tam aksine birçok yerde 'kurtarıcı' oldukları örnekleriyle anlatılıyor.

Diğer bir deyişle bu iki toplumu insani ve vicdani bir temelde biraraya getirecek, onları birlikte geçmişe g t r yerek yaşayanların ortak yasını tutturan bir yaklaşımı bu müstakbel 'ortak tarih komisyonunda' üretmek

mümkün. Yeter ki bu platform bir çekişme alanı, karşısındakini dize getirmenin aracı olarak görülmesin. Ermenilerin büyük çoğunluğu söz konusu komisyona haklı olarak kuşkuyla bakacak, hakkında on binlerce belge ve metin olan bir konunun hâlâ sanki bilinmiyormuş gibi ele alınmasını garipseyecektir. Ama bu komisyonun asıl işlevi 'gerçekleri' bulmak değil, psikolojik bir eşiğin birlikte aşılması olacaktır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yumuşama mı?

Etyen Mahçupyan 05.05.2009

Genelkurmay'ın ayda bir bilgilendirme toplantısı yapması her şeye rağmen olumlu bir gelişme. Bürokratların hiç konuşmaması gerektiğini düşünenleri tatmin etmese de, Türkiye'ye hayali bir ülke muamelesi yapmanın fazla bir anlamı yok. Burası henüz bir demokrasi olmamak bir yana, olgunlaşmamış da bir toplum. Gerçekleri nesnel bir bakışla karşılayabilen, her konuda farklı fikirlerin olmasını normal gören ve fikirlerle kimlik arasına mesafe koyabilen bir toplum olmadık. Devlet ise daha da sorunlu... Çünkü otoriter zihniyetin mutlak temsilcisi gibi davranmaya alışmış. Hem vatandaşı tanımlamak, hem de bu yetkinin sorgulanmamasını istiyor. Böyle bir ülkede devletin 'niyetinin' somutlaştığı makam olarak alınan Genelkurmay Başkanlığı'nın her ay gazetecilerle karşı karşıya gelmesi ve kendisini 'normalleştirmeye' çalışması bile önemli bir adım.

Öte yandan asker bu noktaya bir zihniyet değişimi sonucu gelmedi. Son döneme damgasını vuran üç gelişme askeri geri adım atmaya zorladı. Bunlardan biri küreselleşme ile gelen ve AB reformlarında somutlaşan yeni normlardır. Bugün demokrasi, insan hakları, çokkültürlülük gibi kavramlar, inanmayanların bile karşı çıkamadığı, hatta savundukları temel bir terminoloji haline gelmiş durumda. Aksi tutum alanların 'arkaik' bulunacakları, siyasetlerinin kolayca gayri meşru ilan edilebileceği bir zaman aralığından geçiyoruz. Askerin de bu yeni duruma ister istemez adapte olması gerekiyor. İkinci husus bizzat AKP'nin varlığıdır. Çünkü söz konusu normların geçerli olduğu bir dünyada Türkiye'nin muhafazakâr kesimini temsil eden bir partinin daha uzun süre iktidarda olacağı açık. Bunu uzun süreli olarak engellemek AKP'nin büyük yanlışlar yapmasını gerektiriyor. Yargı yoluyla iktidarın sıkıştırılması ise, hem o normlara uymuyor hem de iktidarı ideolojik olarak daha da güçlendiriyor. Nihayet üçüncü gelişme ise Ergenekon davasının doğrudan askere dokunmasıdır. Ortaya çıkan bulgular ordunun 'kişiliğinin' korunmasını, suça ve suçlulara mesafe almasını gerektirmiştir.

Bu tablo daha 'çağdaş' bir asker imajının hızla yaratılmasını zorunlu kılmakta. Ancak bu 'çağdaşlık' Cumhuriyet'in niteliği olarak öne sürülen pozitivist laikliği değil, günümüzün demokrat duruşunu ima ediyor. Herhalde bu nedenle artık 'irtica' tehlikesinden söz edilmemekte. Bu iddianın Batı'daki koyu laikler için bile inanırlılığı çok azalmış durumda. Dahası askerin bu dönemi AKP ile birlikte geçmek gibi bir zorunluluğu var.

Bu sıkışmışlık askerin 'yumuşak' bir üslup kullanmasını gerektiriyor. Ama asıl soru aynı 'yumuşamanın' kurumsal siyasete de yansıyor yansımayacağı... Genelkurmay Başkanı'nın aylık bilgilendirme toplantısından anlaşılan, üslup değişikliğinin kılıf işlevine sahip yüzeysel bir söyleme tekabül etmesi, ancak askerin eski zihniyetini sürdürmekte olduğudur. Başbuğ demokrasiye ve hukuk devletine bağlı olduklarını söyleyerek, ordunun ilkesel sınırlara tâbi olduğunu kabullenirken, aynı ilkeleri siyaseten aşmakta bir mahzur görmediğini de gösterdi. Ergenekon davası dahil neredeyse bütün siyasi konularda görüş beyan etmekle kalmadı, bu görüşleri reddedilemeyecek doğrular gibi sunmaktan çekinmedi. Kulağa hoş gelen normatif bir söylemin altında aynı siyasi gerçekliğin yattığını, askerin kendisini hâlâ siyaseti belirleme gücüne sahip bir aktör olarak

tasavvur ettiğini gördük. Üslup ve evrensel ilkeler açısından ortaya konan esnekliğin, ideolojik meselelerde geçersiz olduğu anlaşıyor... Öte yandan bu meseleler askerî vesayet ana damarları. Dolayısıyla askerin görünümündeki ve dilindeki yumuşamanın, şu an geçilmekte olan darboğaz nedeniyle ortaya çıktığını, bir anlamda zorunlu bir adaptasyon ihtiyacının sonucu olduğunu söyleyebiliriz.

Başbuğ'un neredeyse elli dakika silah ile mühimmat arasındaki ayrımı anlatması ve gömülü silahların orduya ait olmadığını kanıtlama gayreti içinde olması ise, içinde bulunduğu sıkıntılı durumu açıkça ortaya koymaktaydı. Çünkü Türkiye'deki uzatmalı darbe girişiminin asıl aktörlerinin askerler olduğunu gözardı etmek mümkün değil. Hemen her hafta birkaç muvazzaf subay daha tutuklanmakta... Bu durum darbe organizasyonunun sadece bazı 'aşırı duyarlı' generallerin siyasi değerlendirmelerinin sonucu olmadığını, bu organizasyonun kişi, silah ve mühimmat olarak derin ve yaygın bir yapılanmaya sahip olduğunu da göstermekte. Diğer bir deyişle karşımızda münferit bir olay yok... Stratejik olarak her an darbeyi bir alternatif haline getirmeye müsait bir yapılanma ve zihniyet var.

Genelkurmay Başkanı ordu kurumunu evrensel ilkelerin içinde tanımlayarak, bu görünümü izale etmenin peşinde. Ancak siyasetin ana meselelerinde ideolojik tutum alarak, bizzat kendi verdiği görünümün yüzeyselliğini ortaya koyuyor. Sorun askerin 'ulusal' tanımları ve normları belirleme yetkisini kendisinden görmesidir. Oysa bu durum askerin 'çağdaş' olamadığının ve hiçbir yüzeysel yumuşama gayretinin onu çağdaşlaştıramayacağını kanıtı... Genelkurmay'ın yeni stratejisi askerî vesayet yumuşak bir görünüme sokulma çabasıdır. Ama yine de hayırlı bir gelişme... Çünkü bu yöndeki her gayret aynı zamanda şeffaflaşma demek ve her toplantı bize ülkenin temel meselesinin ne olduğunu bir kez daha hatırlatıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Lapsus

Etyen Mahçupyan 06.05.2009

Genelkurmay Başkanı'nın 'bilgilendirme' toplantısının en ilginç yönü, askerin algılama ve akıl yürütme biçimi konusunda çoğu farkında olunmayan ve farkına varılsa pek de istenmeyecek olan bazı 'bilgilendirmeler' yapılmasıydı. Bunları genel olarak 'lapsus' kategorisine sokabiliriz. Yani beyninizin sizin kontrolünüzün dışına çıkarak kendisini ele vermesi gibi bir şey... Ağızınızdan çıkan sözün meramınızı aşarak asıl niyetini göstermesi...

Bu lapsus örneklerinden biri Başbuğ'un son toplantısında yaşandı. Genelkurmay Başkanı "Her şeyi yasa ve emirler neyse ona göre yapıyoruz. Her konuda açık ve samimiyiz," dedikten sonra cümlesini garip bir biçimde bağladı: "Karşı taraftan da aynı açıklığı bekliyoruz." Eğer yasalara göre davranılıyorsa, açıklık ve samimiyetin işlevi ne olabilir? Askerin yasalara uyması zaten yeterlidir. Buna 'açıklık ve samimiyetin' eklenmesi, yasaların her şeyi kuşatmadığını, yasalara uyulsa bile perde arkasında farklı hedeflerin güdülebileceğini söylüyor. Herhalde Başbuğ'un meramı bu değildi ama bu birkaç cümle askerin kendisiyle ilgili bir 'gizli niyet' suçlaması hissettiğini ve bunu yanıtlamaya çalıştığını ortaya koymakta. Öte yandan 'karşı tarafın' da samimiyete davet edilmesi, askerin toplumun belirli kesimlerine 'gizli niyet' atfettiğini ve bu niyetin ironik bir biçimde hukuka uygun olduğunun da itirafı. Çünkü eğer hukuk dışı olsaydı, yargı söz konusu gizli niyetleri açığa çıkarıp gerekirse cezalandırmakta yeterli olurdu. Demek ki hukuksal olarak sakıncalı olmayan bazı toplumsal tercih ve siyasetler askerin 'karşı taraf' olarak adlandırılmasıyla karşı karşıya. Oysa askerin uyum gösterdiği iddia edilen evrensel demokratik ilkeler, bürokratik kurumların 'sakıncalı' tanımı yapamayacağını ve hele toplumun bir kesimini 'karşı

taraf' olarak adlandıramayacağını söylüyor. Bu tutum askerin aslında ideolojik olarak evrensel hukuku pek içselleştiremediğini de ima etmekte... Dolayısıyla Başbuğ yasalara göre davrandıklarını söylerken, aslında yasaları işlevsizleştiren bir zihniyeti de ortaya koyuyor.

Ancak lapsus burada bitmiyor... Bir gazetecinin "Karşı taraf kim," sorusuna Genelkurmay Başkanı şöyle cevap veriyor: "Boğazın karşı tarafı." Bunun bir latife olduğu, aklına herhangi bir karşı taraf gelmeyen Başbuğ'un 'boğazı' bir kolay metafor olarak kullandığı söylenebilir. Ancak 'boğazın karşı tarafı' içi boş bir kavram değil... Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında Osmanlı'yı ima etmiş, daha genelde ise gayrimüslimlere gönderme yapan bir tanım. Ayrıca dünyaya Ankara'dan bakan biri için Avrupa'nın ve AB'nin de dolaylı sembolü. Buradan hareketle Genelkurmay Başkanı'nın samimiyete davet ettiği tarafın AB yönetimi veya genelde Hristiyan dünyası olduğu tahmini yapılabilir. Ne var ki herkes gerçek 'boğazın' Ergenekon davası olduğunu ve 'karşı tarafın' da genelde Fethullah Gülen cemaatine atfen kullanıldığını biliyor. Bu ilginç bir bütünleştirme... Anlaşılan o ki bir süre önce Kürtlerin sembolik olarak 'Hristiyanlaştırılması' gibi, şimdi de aynı şey bu cemaat için yapılıyor. 'Boğazın karşı tarafı' aslında hasbelkader bu toplumun içinde olan ama olmaması gereken birilerine işaret etmekte. Başbuğ'un sözleri aslında yeknesak, tepeden belirlenmiş bir vatandaş ve buna uygun bir kimlik hayalinin de itirafı gibi...

Bu açıklamalar 'Türkiye halkı' gibi yeni tanımların içinin ne denli boş olduğunu da ortaya koymakta. Harp Okulu'ndaki konuşmasında Başbuğ "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk denir" demiş olsa da bunun içinde gayrimüslimlerin olmadığı açıktı. Bunu cumhuriyetin kuruluşunu Hristiyanlara karşı verilen kurtuluş mücadelesi olarak tanımlayan resmî ideolojiye bağlamak mümkün. Ama herhalde kimse bu Türkiye halkının içinde sayılmayacak bazı Müslümanların da olabileceğini düşünmüyordu. Ne var ki daha iki gün geçmeden yapılan açıklamada bu tanımın Türk kimliğinin etnik ve dinî temele dayanmadığını gösterdiğini, ama 'Türkiye halkı' tanımının bundan ötesini ifade etmediği vurgulandı. Diğer bir deyişle 'Türkiye halkı' Türklüğü üretmek için kullanılan ama bu topraklarda yaşamakta olan insanların gerçek niteliği ve çeşitliliğini kuşatan, bu anlamda işlevsel olan bir terim değildi. Kısacası 'Türkiye halkı' sadece sembolik bir söylemden ibaretti ve açıklamaya bakılırsa Mustafa Kemal de zaten bu terimi aynı amaçla kullanmıştı...

Böylece 'boğazın karşı tarafındaki', yani askerin hoşlanmadığı bazı Türklerin de en azından kuramsal olarak Türkiye halkından sayılmayabileceğini öğrenmiş bulunuyoruz. Çünkü 'boğazın karşı tarafı' mücadele edilmesi gereken ve özü itibarıyla 'yabancı' bir kültürü ima etmekte. Son yıllardaki devlet stratejisi Kürtleri boğazın karşı tarafına sürmeyi hedeflemişti. Bugün bizzat AKP de bu siyasetin parçası. DTP'lilerle el sıkışmamanın, onları görmezden gelmenin altında 'Bu Cumhuriyeti kuran Türkiye halkının' tanımlanma biçimi yatıyor. Kâğıt üzerinde tüm coğrafyayı ima eden 'Türkiye halkı' aslında kimliklerini koruyan Kürtleri kapsamıyor. Kısacası aslında tanım şöyle: Türkiye halkının Türkiye Cumhuriyeti'nin kimliksel sahibi olan kısmına Türk denir... Bu ise Türk'ün Türkiye halkından öncelikli olduğunu söylüyor...

Anlaşılan şimdi aynı bakış bu ülkenin muhafazakâr kesiminin bir bölümüne de uygulanabilir diye düşünülüyor. Hukukun yetmediği noktada, sosyolojik mobilizasyonun ideolojik olarak tırpanlanmasını öneren bir duruş sergileniyor. Oysa şeffaf bir 'hukuk devleti' olmak sorunun çözümü için yeterli... Yeter ki devlet önce bunu içine sindirebilsin. Aksi halde olumlu bir açılım olarak öne sürülen her cümle, bir sonraki adımda kendini ele veren bir itirafa dönüşüyor.

Burgaz'daki ganimet

Etyen Mahçupyan 08.05.2009

Katledilişinden yaklaşık bir buçuk yıl önce Hrant *Birgün* gazetesinde şöyle yazmıştı: "Vakıflar yasasına göre, azınlık vakıflarına ait ancak Hazine'ye intikal etmiş olan mülklerin iadesi de söz konusu olacağı için, Hazine bürokrasisi geri vermemek amacıyla son hızla bu mülkleri üçüncü şahıslara aktarıyor. Bu tasarruflara son örnek Burgazada'daki Aya Yorgi Kapris Manastırı'na ait 14 dönümlük büyük arazide yaşandı. Arazinin tamamı Maliye Hazinesi adına kayıtlıyken, 1 Haziran 2006 tarihinde trampa (değiş-tokuş) suretiyle Silahtar Abdullah Ağa Adlı mazbut vakıf adına tescil edildi. Silahtar Abdullah Ağa Vakfı'nın kendisine ait Eyüp'teki arazileri Hazine'ye devrettiği ve karşılığında da Aya Yorgi Kapris Manastırı'na ait araziyi aldığı bildiriliyor. Bürokrasi tarafından gizli bir şekilde sürdürülen, azınlık vakıflarına ait mülklerin üçüncü şahıslara geçirilmesine yönelik gayretlerin ve bürokratik talanın, yeni yasa tasarısında mülklerin iade edilebileceğine ilişkin haberlerin çıkmasıyla birlikte arttığı gözleniyor."

Söz konusu arazinin Hazine'ye geçmesi ise klasik devletçi müsadere mantığı içinde olmuştur. Devlet gayrimüslim vakıf yönetimlerine ilişkin öyle hukuki zorunluluklar getiriyordu ki, gerçekleştirilmesi olanaksız oluyor ve böylece 'hukuken' el koyma yolu açılıyordu. Bugün geçerli olan yasa buna imkân vermese de, üçüncü şahıslara geçmiş mülklerle ilgili hiçbir tedbir veya yaptırım da getirmiyor. Dolayısıyla devlet içinde çöreklenmiş olan İttihatçı zihniyetin önüne bir kapı açılmış oluyor: El konmuş olan malları bir an önce üçüncü şahıslara geçirerek, yeni yasanın çerçevesi dışına çıkarmak ve böylece asıl sahiplerine iadesini engellemek...

Hrant'ın yazısının üzerine Vakıflar Genel Müdürlüğü kendisini savunmuş ve Silahtar Abdullah Ağa Vakfı'na ait Eyüp'teki arazilerin, üzerindeki yapılaşma nedeniyle işgalli hale geldiğini, bu işgalli araziye karşılık Hazine'nin Burgazada'daki araziye Silahtar Abdullah Ağa Vakfı'na aktardığını belirtmişlerdi. Anlaşılan Genel Müdürlüğün kafasında o araziye niçin sahip olması gerektiği ile ilgili herhangi bir soru olmadığı gibi, asıl mesele trampanın mantığının anlatılmasıydı. Buradan anlaşılan ise, bir vakıf arazisi işgal altında ise, oranın boşaltılması yoluna gitmektense, söz konusu vakfa yeni bir arazinin verildiği idi...

Şimdi bugüne dönelim ve bir Burgazada sakininin mektubunu okuyalım...

"Bugün Burgazada'da kötü bir oyun oynanıyor... Asırlar evvel Burgazada'da Rumlar çoğunlukta iken, yanlarında işlerini yapan Anadolu'dan İstanbul'a göç etmiş çoğu da Müslüman olan vatandaşlarımıza, yaptıkları çalışmalar karşılığında konaklamaları için arsa ve ev vermişlerdi. Şu anda da, geçmişte Aya Nikola Kapris Manastırı'na ait olan arazinin üzerinde en az 40 ev bulunmakta ve o insanların çocukları ve torunları burada yaz kış oturmaktalar. Bu insanlar İstanbul'da ev tutma lüksüne sahip değiller. Bazıları yaz kış demeden her gün İstanbul'a işlerine gidip gelmekte, bazıları ise faytonculuk, bahçevanlık, amelelik yaparak geçimini sağlamakta. Çocukları ise Heybeli ve Büyükkada'da okula gitmekte..."

Bu arazi ve evlerle önce Milli Emlak, daha sonra belediye ilgilenmiş, bir ara 'tapular verilecek' denmiş, hatta kırmızı kurdellalarla bağlı olarak seçimden sonra dağıtacağız diye de alay edilmiştir. Oysa şimdi hiç bir üyesi olmayan, Osmanlı zamanında kurulmuş Silahtar Ağa Vakfı tarafından, astronomik geriye dönüşümlü bir ödeme yapmaları ve yerlerini tahliye etmeleri istenmektedir. Bazıları mahkeme kanalıyla, bazıları kaymakamlık ve polis kanalıyla evlerinden çıkarılmaya çalışılmaktadır. İnsanlar daha mahkemesi karara bile bağlanmadan ada karakoluna çağrılıp tahliye kâğıdı imzalamaları için baskıya maruz kalmaktadırlar. Bu nasıl adalettir ki 60-70 sene devlet tarafından elektrik, su, telefon, alt yapı, yol hatta en son olarak doğal gaz verilmiş olan yerlerin,

şimdi gecekondur olduğu iddia edilerek yıkılacağı söylenmektedir. Oysa 'işgalci' denen bu insanlar evleri için 30 senedir emlak vergisi dahil her türlü vergiyi ödemektedirler. Arsaların asıl sahipleri o zamanlar bu insanlara ev kurmaları için izin vermişler, daha sonra bu arsaları Aya Yorgi Karpis Manastırı vakfına bağışlamışlar; bu vakıf onların bazılarına kontrat yapmış, bazılarında daha sonra para almamaya başlamış ve hiçbirine çıkmaları için hiçbir baskı yapmamıştır.

Tahliye kâğıtlarının seçim sonrası gönderilmesi de son derece manidardır. Acaba iktidar adalarda kaybedince bunun acısını gecekondulardan, özellikle son derece az oy aldığı Burgaz'dan mı çıkarıyor? Unutmayalım ki bu gecekondularda yaşayan halkın yüzde 95'i Alevi...

Umarım bu olay vatandaşları mağdur etmeden sonuçlanır ve Silahtar Ağa Vakfı'nı kuranların kemikleri sızlamaz... Hiçbir yer gösterilmeden, hiçbir yardım edilmeden, cenazeleri, ölüleri bile adada yatan bu gariban insanlar evlerinden atılmaz...

Evlerimizden bizi zorla çıkardıktan sonra, senelerce emlak vergisini ödemediğimiz, bazılarımızın bin bir zorlukla milyarlarca lira para vererek doğalgaz döşettiğimiz, tuğlalarını dedelerimizin sırtında taşıdığı bu evleri belki de kendi yandaşlarına verecekler... Belki de deniz kenarlarını kiralayan gruplar buraları marinaya çevirip, evlerimizin yerine villalar dikip fahiş fiyatla satacaklar... Olan kime olacak? Zavallı bizlere, yani yoksul Rum ve Alevi vatandaşlara..."

Kısacası araziye 'boş' olarak ele geçirmeyi hedefleyenler, vatandaşı işgalci yapmakla kalmıyor, başka işgalcilere uygulamadıkları 'siyaseti' de her nedense bu insanlara reva görüyorlar. Anlaşılan ganimet mantığı bir kez benimsendiğinde, bürokratik ihtirasın önünü almak gerçekten zor oluyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni kabine ne diyor?

Etyen Mahçupyan 10.05.2009

Devlet ideolojisinin çizdiği sınırlar içinde partilerce yönetilmeye alışık olan Türkiye, herhalde artık AKP gerçeğine alışmak üzere. Bu parti ilk hükümet döneminde sürekli 'merkeze' davet edilmişti, ama görünen o ki bugün AKP kendi merkezini yaratmış durumda. Söz konusu dinamiğin ardında zenginleşen, siyasete katılmak isteyen, dünyaya entegre olmanın peşinde olan ve belki bu niteliklerinden dolayı kendi kimliğini devlete kabul ettirirken, devletle çatışmaktan da hoşlanmayan bir yeni burjuvazi var. Böylece muhafazakâr kesimin içinde ilk sınıfsal ayrışmaların emareleri ortaya çıkarken, AKP de esas olarak daha üst sınıfın partisi olmaya doğru gidiyor.

Bu tercihin ima ettiği en önemli unsur, devletin ideal tasavvuruna uymamakla birlikte, devletin kabullendiği bir parti olmak... Kurulan yeni kabine ile birlikte AKP'nin kendine has bir sentez yaratma peşinde olduğunu söyleyebiliriz. Bu sentez henüz oluşmuş değil... Hâlâ eklektik bir çaba olarak duruyor. Ama AKP çok genç de bir parti ve her yeni kabine oluşumu bir kimliksel derinleşme fırsatı.

Oluşan yeni kabinenin en dikkate değer özelliği verdiği 'makro' mesajlar. Bir önceki hükümetin ideolojik yelpazesinin bir ucunda Cemil Çiçek, öteki ucunda ise Ertuğrul Günay yer almaktaydı. Bugün her ikisi de koltuklarını korumuş durumdalar. Dolayısıyla AKP'nin söz konusu geniş yelpazeyi korumak istediğini, kendisine

esnek bir siyaset alanı yaratma kaygısını taşıdığını söyleyebiliriz. İkinci ilginç nokta başbakan yardımcılarının niteliği... Bu üç kişiden biri devletçi bakışıyla tanınan Cemil Çiçek. Ama bir diğeri de her fırsatta özgürlüklerin ve hakkaniyetin sesi olmaya çalışan ve bu yönde epeyce cesur ideolojik çıkışlar da yapan Bülent Arınç. Arınç aynı zamanda milli görüş geleneğinin duayen temsilcilerinden biri. Bu tablonun, görünüşte uyumsuz bir ikili ile yola çıkarken, aynı zamanda başbakana epeyce pragmatik bir hareket serbestiyeti getireceği de açık. Öte yandan üçüncü başbakan yardımcılığı partinin oluşumu ile ortaya çıkan, yani Erdoğan'ın doğrudan ürettiği yeni kadronun en parlak isimlerinden birine, Ali Babacan'a verilmiş durumda. Böylece devlet-gelenek-lider üçlemesini sembolik olarak taşıyan bir üst kadro meydana çıkıyor.

Yeni kabinenin verdiği bir diğer 'makro' mesaj ise Türkiye'ye olduğu kadar dünyaya da hitap ediyor. Ekonomi yönetimi yeni ve merkezî bir yapılanmaya giderken, koordinasyonu mümkün kılacak şekilde Ali Babacan'a bağlanıyor. Bu değişim açısından hayati öneme sahip olan Maliye Bakanlığı'na ise, dünya ekonomi dilini ve dinamiğini bilen Mehmet Şimşek getiriliyor. Dolayısıyla AKP'nin ekonomi alanında yerelden küresele doğru dönüşen bir perspektif içinde davranacağını çıkarsamak mümkün. Bu durum yerel kaynaklar etrafında rant arayarak yola çıkan yeni burjuvazinin, bugün kendisine dünya içinde yer arayan bir kimliğe eriştiğini de ifade edebilir.

Kabinenin yeni bakanlar yoluyla verdiği 'mikro' mesajlara gelince, burada üç isim özellikle dikkat çekiyor. Birincisi her kesimde genel takdir ve beğeni toplamış olan Nimet Çubukçu'nun, amiyane değerlendirmeye 'başı açık bir kadının', laikliğin bir sorunsal olarak yaşandığı Milli Eğitim Bakanlığı'nın başına gelmesidir. Çubukçu'yu tanıyanlar bunun göstermelik bir jest olmadığını, yeni bakanın demokrat zihniyetiyle öne çıkan, siyasi kariyeri açısından pürüzsüz biri olduğunu bilirler. Bu nedenle tüm kimliklerin farklı talepleriyle karşı karşıya olan bu bakanlığın, önümüzdeki dönemde demokrat bir çizgiye doğru hareket etme potansiyeli bulunuyor.

İkinci önemli atama, geçmişte haksız bir biçimde medya manipülasyonu ile suçlanan eski Başbakanlık Müsteşarı Ömer Dinçer'in Çalışma Bakanı olmasıdır. Yine tanıyanlar Dinçer'in 'İslamcılıkla' bir ilişkisinin olmadığını, muhafazakâr dünyanın içindeki en keskin gözlemlere imza atmış bir demokrat olduğunu bilirler. Bu atama bir anlamda geçmiş adaletsizliği izale etmek üzere yapılmış gibi görünse de, Dinçer'in kişiliğinin ve kalitesinin hükümetin genel niteliği üzerinde etkili olması beklenir.

Nihayet üçüncü önemli bakan tercihi ise, son yıllarda yeni bir dış politika anlayışının mimarı olan Ahmet Davutoğlu'nun Dışişleri'nin başına gelmesidir. Onun danışmanlık döneminde Türkiye çatışmacı bir zihniyetten 'konuşmayı' temel alan bir yaklaşıma geldi. Çevresine potansiyel krizler üzerinden değil, dayanışma ve paylaşma üzerinden bakan bir vizyon geliştirdi. Bu bakış daha proaktif olmaya çalışan, doğal ortaklarıyla birlikte geleceği kurmaya çalışan bir Türkiye tasavvuru yarattı. Ama Davutoğlu'nun asıl katkısı, bütün bunların bir bütünlük ve demokrat bir zihniyet bağlamında ortaya konabilmesidir.

Bu üç yeni bakan AKP hükümetinin önümüzdeki dönemde ilk kez demokrat bir perspektife de sahip olabileceğini ima ediyor. Ama beklentiyi çok üst düzeye çekmek de doğru değil... Çünkü asıl belirleyici olan 'makro' düzeydeki dengeler olacak ve Savunma Bakanı Vecdi Gönül'ün de yerinde kalmasının gösterdiği üzere, devlet 'hassasiyetinin' çok güçlü olduğu bir AKP görmeye devam edeceğiz.

Devletin ve devletçiliğin siyaset kurallarını belirlediği bir ülkede, devlet tarafından ideolojik olarak sakıncalı bulunan insanların siyaset yapması maharet ister. Hele o devlet toplumun 'çağdaş' sayılan kesimlerini de yanına almışsa ve hele medya da söz konusu 'sakıncalı' insanları yıpratmak üzere manipülasyonların içinde yer

alıyorsa... AKP bu karanlık sularda yüzerken hem gerçekçiliği elden bırakmamaya, hem de siyasete damgasını vurmaya çalışıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devletin zombileri

Etyen Mahcupyan 12.05.2009

Eğer bütün Kürtler korucu olsaydı Kürt meselesi çözülmüş olmaz mıydı? Kesinlikle olurdu! Çünkü ortada Kürt kimliği ile bütünleşen doğal hakları talep eden kimse kalmazdı. Tabii bu biraz maliyetli de bir proje olurdu, çünkü bunca Kürt'e maaş bağlanmasını gerektirirdi. Ayrıca asayiş sorunlarına da hazır olmak gerekirdi. Çünkü bunca Kürt'ün elindeki silahı nasıl kullanacağından emin olamazdınız. Ama yine de Kürt meselesinin bitirilmesi hedefini düşündüğünüzde tüm bu maliyetlere katlanmak daha 'akılcı' gözüküyor.

Bu 'mühendislik' projesi size çok uçuk, yadırgatıcı veya ahlaki normlar kullandığınızda vicdansızca gelebilir. Ama bence devletin bakışı bu... Osmanlı'nın son birkaç yüzyılını da içine alan bir biçimde, bu toprakların 'devleti' sorunları çözmeyi değil, sorun sahiplerini yok etmeyi veya dönüştürmeyi hedeflemekte. Bu stratejiye verilebilecek tek ad 'totaliter toplum mühendisliği' olabilir ancak. Burada nihai amaç nihai çözüme ilişkindir... Yani söz konusu kimliğin tümüyle ortadan kalkması, tarihe gömülmesi ve ideolojik olarak tarih dışı kılınmasıdır.

Korucu sistemi PKK nedeniyle keşfedilmedi. Yaklaşık yüz yıl önce Abdülhamit'in aklettiği Hamidiye Alayları bugünün korucu sisteminin sosyolojik arka planını oluşturur. Nitekim 1894-6 yıllarında Ermenileri yığınsal olarak katleden Hamidiye birliklerinin geldiği köy ve aşiretler ile, günümüzün korucu köy ve aşiretleri neredeyse bire bir aynıdır. Diğer bir deyişle Kürt toplumunun bir bölümü, uzun bir zaman öncesinden bu yana devlet tarafından devşirilmiş durumda. Bu insanların ne bölgesel ne de kimliksel aidiyetleri kalmamış. Güç kullanımının esas olarak gücün daha da artırılmasına hizmet ettiği bir çarkın içinde dönüp durmaktalar. Yerinden edilmiş bir milyonun üstündeki Kürt'le ilgili yaptığımız TESEV araştırmasında, korucuların şizofrenik sıkışmışlıkları ve bu sıkışmışlığın güç kullanımı üzerinden nasıl aşılmaya çalışıldığı, meselenin yan temalarından biri olarak ortaya çıkmıştı.

Aynen geçen haftaki insanlık dışı katliamın yaşandığı Zanzır köyünde olduğu gibi, devletin korucu olma çağrısı birçok yerde köyleri ikiye bölmüştü. Ama şartlar eşit değildi... Bir taraf elindeki silahı ve arkasında 'devleti' ile ortalıkta dolanmaya başlarken, diğer taraf devlet korkusunun bizzat kendi insanları üzerinden cisimleşmesiyle karşı karşıya kalmıştı. Bu dengesizlik hali kısa bir süre içinde zorlamaları, tahrikleri ve çatışmaları getirdi. Ne var ki mesele sadece bir tarafın silahlı olması, ya da daha çok silah edinebilmesi değildi. Mesele, iş yargıya gittiğinde veya devletin hakemliği söz konusu olduğunda, korucuların kayırılmasıydı. Çünkü neredeyse bütün olaylarda Jandarma'nın 'bilirkişiliğine' başvuruluyor ve her vaka aynı şekilde karara bağlanıyordu. Böylece korucu olmayanların köylerini terk etmelerine yol açan bir dinamik üretildi. Devlet bu ortamı teşvik etti, çünkü korucu olmak istemeyenlerin PKK'lı olduğu varsayıldı. Ne devlete ne de PKK'ya yaranmak istemeyen, sadece insan gibi yaşamak arzusunda olan bir 'Kürt' tahayyülü devletin çok uzağındaydı...

Böylece o köyler ve mezralar boşaldı... Korucular terk edilmiş ev ve arazileri kullanmaya başladılar ve bir süre sonra da yine devlet marifeti veya salt emri vaki ile bu mülklerin üzerine oturdular. Güç kullanımı bir süre sonra bizzat korucular arasındaki 'meselelerin' de halledilmesi için geçerli yöntem haline geldi. Bu köy ve aşiretler

arasında geçmişten kalma kadın, arazi, namus, kan ve benzeri gerilimler zaten mevcuttu. Ama gücün kullanımı kaçınılmaz olarak o gücü de 'yeniden dağıtmaktaydı' ve bu dağılım eşitsizdi. Bunun sonucu olarak bazı aşiretler çeteleşerek diğer korucu aşiretleri üzerinde hegemonik bir güç oluşturdular. Sistem yeni husumetlerin kaynağı olurken, silahlı gücün bir 'meta' olabileceği de keşfedildi. Yine TESEV çalışması sırasında ortaya çıkan bilgiler, korucuların bir bölümünün ülkenin başka taraflarında 'bitirilmesi' gereken 'işler' için taşeronluk yaptığını, hatta örneğin Edirne'ye adam gönderip kadın kaçırabildiklerini ortaya koydu.

Ama aynı araştırma korucuların 'gerçek' hayatlarına ışık tutabilmemizi de sağladı... Bunlar yalnız bırakılmış, kimliklerini kamusal alanda taşıma şansını yitirmiş, bizzat kendi insanları tarafından horlanan ve aşağılanan insanlardı. Güç kullanımı bu psikolojik baskıya verilen bir tepki işlevine de sahipti. O bölgede kimliksizleşmenin ne olduğunu 'modern ve çağdaş' kişilerin anlaması zor olabilir... Koca bir tarihin ayaklarının altından çekildiğini hissetmek, bu utanç damgasını taşımak zorunda kalmanın yüküyle var olmaya çalışmak ağır bir travma. Korucu psikolojisi, kişinin kendi gözündeki aşağılanmasına daha da 'gayrı insanileşerek' cevap vermesini mümkün kılıyor. Bütün korucuların bu ruh halinde olduğunu söylemek mümkün olmasa da, hepsinin bu eşikte durduğunu söyleyebiliriz.

Onlar ruhlarını devlete teslim etmiş olanlar... Karşılığında kendi kimlikdaşlarının zenginliğine sahip oluyor, onların hayatlarıyla oynuyorlar. Ama bu süreçte kendileri de birer zombi haline geliyor. Aslında belki 'devletin' istediği, 'askerî çözümün' ima ettiği de bu... 'Devletin' hayali bütün Kürtlerin zombileşmesi... Bunun bizzat devleti de zombileştirdiğini anlamak ise kolay değil. Özellikle siz de zombileşme yolunda birkaç adım atmışsanız...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Söze baktığımızda

Etyen Mahçupyan 13.05.2009

Son günlerin flaş ismi Büyükanıt PKK liderlerinden Karayılan'ın barış ihtimaline ilişkin sözlerine karşı "âyinesi iştir kişinin, söze bakılmaz" demiş. Yani istediği kadar 'barış' densin, PKK'nın aslında çatışma yanlısı olduğunu ima etmiş. Ne var ki ardından da bu örgütün barış için koşullarını sıralamış... Genel af, Kürtçe eğitim ve Kürt kimliğine anayasal güvence. Herhalde Büyükanıt bu koşulların 'gerçeküstü' olduğuna epeyce inanmış biri. Çünkü günümüz dünyasında her üç koşul da belirli nüanslarla hayata geçebilecek kıvamda oluşturulabilir ve bu da PKK'nın gerçekten de 'barışa' yakın durduğunu göstermekte. Ne var ki gerçeklikten uzaklaştıkça, gerçekçi olan alternatiflerin hayata geçmesini engellersiniz. Hele kendinizi gerçeklerin asıl yorumcusu sanıyorsanız, bu engelleme tarihsel bir 'basiretsizliğin' kaynağı olur. Türkiye'de askerın konumu giderek bu paradoksa ve ardındaki zihniyete işaret etmekte.

Zihniyet esas olarak davranışlarda kendisini ortaya koyar. Ama sözleri de yabana atmamak lazım, çünkü 'söz' zihniyetin nasıl 'çalıştığını', içsel mantığını gösterir. O nedenle Büyükanıt'ın 32. Gün programında söylediklerinden basit bir seçme yapmak, bu ülkenin içinde bulunduğu hali fazla söze yer bırakmadan anlamamızı sağlayabiliyor.

Önce Büyükanıt'ın analiz ve değerlendirme kapasitesini ele alalım. Bugün de arkasında durduğu bir tahlil olarak ABD'nin AB ve Türkiye'yi manipüle ettiğini düşünürken Özden Örnek günlüklerine geçmiş şu cümleleri

de onaylıyor: “Başbakan Erdoğan ABD’ye gittiğinde Fethullah gülen ile buluştular. Ak ismi bilerek ve kasıtlı olarak Bediüzzaman yazılarından alınmıştır.” Acaba bu iki kişinin görüşmesinde ne gibi bir gariplik var? Ayrıca Ak isminin belirli yazılarda geçiyor olması nasıl bir ‘kasıt’ ima edebilir? Komplocu mantığın gerçekten de gerçeküstü sınırlarında dolaşan bir anlayışın gerçekleri kavraması konusunda insan kuşkuya düşüyor. Bu nedenle de Büyükanıt’ın Şemdinli’ye ilişkin söylediklerine şaşırmıyorsunuz: “Karışık bir şeyler oldu tabii ki de olmaması lazım gelen bir şey... (ama) Benim Şemdinli ile ne ilgim var... (sadece) Birinci Kolordu Komutanıyım.” Yani emir komuta zinciri içinde kişi ve eylemleri yönlendiren, tahkikatları yapan, raporları yazan makam... Doğrusu AKP analizini duymamış olsanız, Şemdinli konusunda söylenenlere büyük tepki duyabilirsiniz. Ama o analizi okuduğunuzda, Büyükanıt’ın Şemdinli ile ilgisiz olduğunu söylemesinin ‘sahih’ olduğunu düşünmeye başlıyorsunuz.

Buradan ‘darbe’ meselesine geçelim... Büyükanıt Ayışığı ve Sarıkız’ı biliyor muydu acaba? Cevap şöyle: “Böyle her zaman dedikodular olur, her zaman...” Demek ki gerçekliği gerçeküstü düzlemde yaşamaya başlayınca, en yakınınızdaki gerçekleri de ancak dedikodu kategorisinde algılayabiliyorsunuz. Ama bu durum vazifelerinizi atlamanızı ima etmiyor. Nitekim 27 Nisan muhtırasını da Büyükanıt fazla mesai yaparak bizzat kaleme almış. Çünkü “silahlı kuvvetin görevi yasalarla veriliyor... Neyse gereği, eğer bu bildiri yayınlamaksa bildiri yayınlanır, bu da bir önlem. Darbeye kadar götüremezsiniz beni.” Bu cümleler Türkiye’deki rejimin patetik niteliğini açıkça ortaya koyuyor. Darbe olmaması için, ‘darbemsî’ eylemler yapan ve bunu kendi görevi olarak tanımlayan bir asker zihniyetinden söz ediyoruz. Diğer bir deyişle bir taraftan siyasetçilerin üzerine vesayet koyan, diğer taraftan kendi içindeki ‘dedikodusu hiç bitmeyen’ darbe heveslilerinin gazını alan bir Genelkurmay. Askerlik mesleğinin bu ülkede geldiği yer bu mu olmalıydı? Ancak Büyükanıt’ın bu soruya ilişkin pek bir kuşku taşımadığı belli: “Her kesim üzerine düşeni yapsa... başarılı bir sonuç alınabilirdi. Ama bu yapılmayınca, iş askere kalınca, askerin de yapacağı tek şey kalıyor: Silahı eline almak.” Anlıyoruz ki darbelerin nedeni toplumun askerin beklentisine uygun davranmaması, yani yeterince darbeci olmaması veya bu konuda beceriksiz kalmasıdır. Böylece ‘cumhuriyet’ dediğimiz bu rejimin gerçek niteliği açıkça söylenmiş, rejimi taşıyan zihniyetin akıl yürütme biçimi ‘samimiyetle’ ortaya konmuş oluyor.

Darbeciliği böylesine kanıksamış ve içselleştirmiş bir bakışa sempati duymak zor... Nitekim askerî tasavvur içinde duygular bile mekanik ve ideolojik bir hal alarak, karşımızdakinin bir ‘insan’ olduğu gerçeğini arka plana itmeye neden olabiliyor. ‘Üzüntü’ bile Büyükanıt’ın dünyasında TSK’nın kurumsal üzüntüsü haline gelmiş. Eğer cumhuriyetin temel nitelikleri ve devletin üniter yapısında bir zafiyet varsa, bu durum ‘rütbeli insanları üzer’ imiş... Taşınan rütbenin insani duyguları belirlediği bir kişiye ne kadar sempati besleyebilirsiniz?

Ama bir de madalyonun öteki yüzü var... Eryugur ve ‘arkadaşlarının’ komplosunu ‘hissetmek ne kelime, yaşadığını’ söyleyen Büyükanıt, Özden Örnek’in günlüklerinde kendisini zehirlemeyi düşünenlerin hikâyesini okuduğunda kim bilir nasıl sarsılmıştır. İnsan böyle zamanlarda arkadaşlarına koşar, samimiyetin ve karşılıksız sevginin kucağına sığınmak ister. Acaba Büyükanıt bunu yapabilmiş midir? Belki şu sözler bu insani durumu anlamamız için yeterli: “Özden Örnek çok yakın arkadaşım... Ailece çok yakınız.” Ne arkadaşlık ama! Adamcağızın zehirlenme ihtimalini günlüğüne yazan ama kendisine söylemeyen bir arkadaşlık... Arkadaşlıkların niteliği buysa, o meslek ortamının iç dünyasının ne halde olduğunu hayal etmek de zor değil. Sorun ‘vesayet’ meselesinden de öteye uzanıyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

‘Maharetli’ demokrasi

Geçenlerde Genelkurmay Başkanı'nın basın toplantısı nedeniyle gündeme gelen konulardan biri, askerlerin sanki doğal bir üstünlüğe sahiplermiş gibi sergiledikleri tepeden bakan ve hükmeden tavırlarıydı. Bugün bunun konuşuluyor olması bile yaşanan değişimin göstergesi. Çünkü Cumhuriyet'in başından bu yana askerlerin bir anlamda 'son sözün' sahibi olduklarına ve 'bu işleri' bizlerden daha iyi bildiklerine dair bir kabul geçerli oldu. Askerler de kendi sorumluluklarının bilinciyle yetiştirildiler. Yedek subaylık sürecinden geçenler, gerçekte kendi konularında bile haliyle yolun başında olan genç teğmenlerin, dünya meselelerinde nasıl inanılmaz bir özgüvenle fikir yürüttüklerine şahit olmuşlardır. Ne var ki iş bilgiye geldiğinde en zararlı olan durum, karar yetkisine sahip olanların yanlış bilmesidir. Böylece onların yanlışının maliyeti tüm toplum tarafından ödenmek zorunda kalınır...

Nitekim 'demokrasi' denen sistemin beklenen yararı da tam bu noktada ortaya çıkar. İdeal olarak karar tekelinin kırılması, farklı fikirler arasından en doğrusunun çoğunluğun desteğini alması beklenir. Bu gerçekleşmese bile çoğunluk görüşünün herhangi birinin fikrine kıyasla ihtimaliyet olarak doğruya daha yakın olacağına ve en azından daha meşru bulunacağına inanılır. Ancak bütün bunlar bilginin sistemin herhangi bir noktasında tekelleşmemesini, dağılmasını gerektirir. Öte yandan bilgi, rasyonel akıl kullanan herkesin aynı şekilde yoğuracağı bir hammadde değil. Çünkü bilginin 'fikirlere' dönüşmesi bir ideolojik yoruma muhtaç... Dolayısıyla ideolojilerin özgürce sahiplenilebilmesi demokrasinin de zorunlu bir önkoşuludur.

Diğer taraftan bir ülkede makbul olan/olmayan ideolojiler ayrımı yapıldığı takdirde, makbul ideolojinin ima ettiği fikirlerin egemen olacağı ve bu nedenle de bilginin anlamını yitireceği açıktır. Demokrasi denen sistemin bu niteliği hem demokrasi olup, hem de olmamayı mümkün kılıyor. Yani hem siyasi partileriniz, seçim sisteminiz oluyor; hem de kararlar toplumun talep ve tercihleri dışında alınabiliyor... Bu 'marifetli' demokrasinin püf noktası, ideolojiler arası eşitliğin bozulması, belirli bir ideolojinin tercihan devlet koruması altına alınarak yine tercihan tek bir kurumun sahipliğine bırakılmasıdır. Böylece 'demokratik' kararların iki tür alınabilmesi sağlanmış olur: Ya ideolojinin sahipliğini yapan imtiyazlı kurumun fikirlerini doğrudan siyasi kararlara yansıtacak bir bürokratik mekanizma kurulur; ya da siyasetçiler egemen ideolojiye uygun karar alma zorunluluğu ile ister istemez imtiyazlı kurumun tercih ettiği adımları atarlar.

Bu 'marifetli' demokrasinin kuramsal olarak ilânihaye sürmemesi için gerçekte hiçbir sebep yok gibidir; ama çevreden kaynaklanan zorlamalar, dünyaya uyum sağlamayı gerektirdiği ölçüde, iç yapıda bazı 'tamponları' devreye sokar. Örneğin 1982 Anayasası ile birlikte cumhurbaşkanlığı makamı bu türden bir tampon olarak tasarlanmıştır. Asker söz konusu koltuğa oturacak kişinin ideolojik açıdan kendi denetiminde olacağını, ya da kendi isteğiyle bu noktaya gelmeyi isteyeceğini varsaymıştır. Böylece olağanüstü yetkilerle donanmış, bürokrasinin hemen hemen tüm üst kurullarını atama yetkisine sahip bir 'siyaset üstü' makam üretilmiştir. Bunun çok akıllıca bir tedbir olduğunu itiraf etmemiz gerek... Çünkü bu sayede asker hem kurumsal olarak kendisini siyasi sistemin dışına çekmiş, hem de ideolojik olarak sistemi belirlemeyi sürdürebilmiştir. Dahası durum 'anayasaldır'; yani en azından görünüşte keyfi değil, hukukidir...

Ne var ki salt cumhurbaşkanı üzerinden kurumsal atamalar ve vetolarla ülkeyi yönetmek zordur, çünkü ülke yönetimi sadece hükümetin siyaseten denetlenmesini değil, toplumsal siyasetin de dizginlenmesini ima eder. Özellikle sivil toplumun güçlenmesi ve kamusal alana müdahalesi ile birlikte, resmî ideolojiye sığmayan bazı taleplerin 'yerinde' engellenmesi ve hatta cezalandırılması gerekebilir...

Bu açıdan yargı mekanizmasının çok önemli bir tampon işlevi gördüğünü biliyoruz. Sistemin üst kurulu olan

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun çoğunluk üyeleri zaten cumhurbaşkanı tarafından seçilmekte. Ama asıl önemlisi savcı ve yargıçların neredeyse aynen askerler gibi, toplumdan soyutlanmış bir biçimde yetiştirmeleri, kendilerini sanal bir ideolojik garnizona hapsetmeleridir. Böylece vesayetçi bir mantığa sahip olan 82 Anayasası'nın ve resmî ideolojinin bekçiliğini tüm ülke sathında, yani 'yerinde' ifa eden bir sosyokültürel sınıf ortaya çıkmıştır.

Mithat Sancar, Suavi Aydın ve Eylem Ümit Atılğan'ın araştırmasına dayanan ve yeni yayımlanan iki TESEV kitabı, bu kendine has grubun içerden ve dışarıdan nasıl algılandığına bakarken, arka plandaki kapalı sosyal yapıya da ışık tutuyor. Salı günü yapılan panelde öğrendiğimize göre, savcı ve yargıçların sokakta simit yememekten, kılık kıyafete ve evlilik ilişkilerine uzanan bir dizi kamusal davranış kalıbına uyması beklenmekte. Kendilerini topluma bir 'model' olarak sunma alışkanlığının ardında, tüm bu bilgileri içeren 'iyi hal kâğıdı' düzenleme pratiğinin olduğunu öğrenmek de ilginç...

Böylece vesayet rejiminin temel sacayakları birbirini tamamlıyor. Dışarıdan bakıldığında demokrasi gibi duran, ama aslında resmî ideolojinin tahakkümünü hukuki bağlam içinde topluma kabul ettiren 'maharetli' bir sistem yaratılmış durumda. Bu sistemin 'olması gerekeni bilen' taşıyıcıları var ve bu taşıyıcılar kendilerini doğal 'öğretmenler' olarak tasavvur etmeye alışmışlar. Nitekim Genelkurmay Başkanı'nın o tavrı aslında tüm mahkeme salonlarında cisimleşmiş olarak karşımıza çıkıyor ve vatandaş resmî ideolojinin cenderesinde yeniden yaratmaya çalışıyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Uyuyan güzel

Etyen Mahçupyan 17.05.2009

Ergenekon dava süresinde ortaya çıkan bilgiler laik kesimin üzerinde durduğu ideolojik zemini önemli ölçüde sarstı. Çünkü laikliği bir cemaat kimliği haline sokup pekiştiren unsur, Türkiye'nin 'tam aksi' yönde bir din devleti olma tehlikesi taşımasıydı. İlkokuldan itibaren bunu okuyup öğrendik... Her fırsatta devlet yetkilileri bu tehlikeye işaret ettiler. Dinin komünizm karşısında devlet tarafından taktiksel olarak kullanılmasına ve bu sayede popülerleşmesine de pek itiraz etmedik. Ne de olsa dizginler devletin elindeydi ve zamanı gelince dindarların da tepesine binebilirdi.

İlk şaşırtıcı bulgu yakın dönem tarihini öğrenme fırsatı bulduğumuzda ortaya çıktı: Türkiye'de hiçbir zaman bir komünizm tehlikesi olmamış, zaten devletin eli her zaman solcuların içinde olmuştu. Ama yine de şeriat tehlikesine kolayca inanıldı. Hele 1997 yılında kara cüppeli, eli asalı, kadın kandıran, 'gerici' Aczmendi tarikatı üyelerini televizyonda görüldüğünde, devletin meseleye bir an önce el koyması gerektiğine hemen onay verildi. Askerin 28 Şubat muhtırası desteklendi... Yargıçlar, üniversite hocaları, sanatçılar, işadamları Anıt Kabir'e yürüdüler, hâlâ 'adam' olamayan bu bağnaz toplumu Atatürk'e şikâyet ettiler. Türkiye modernleşmeye çalışırken onu sürekli olarak ayaklarından çeken dinci grupların karşı devrimine karşı uyanık olmak gerekiyordu...

Ergenekon davası bu ruh halini bir utanca dönüştürdü. Çünkü anlaşılan o ki, laik kesim kendisini en uyanık sandığı dönemleri uyuyarak geçirmişti. Artık bugün, irtica peşindeki Aczmendi tarikatının tamamen devlet tarafından üretildiğini, televizyonlarda gördüklerimizin para karşılığı sahneye konan bir gösteri olduğunu

biliyoruz. Türkiye’yi kana bulayan dinî Hizbullah örgütünün de devletin inisiyatifıyla ortaya çıkan bir cinayet şebekesi olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Başörtüsü yasağına tepki duyarak Danıştay cinayetini işlediği söylenen kişinin de, aslında dinle ilgisiz bir milliyetçi şebekenin parçası olduğunu ister istemez kabul ediyoruz.

Altı yüz yıllık tarihi içinde İslamiyeti otoriter yönetimin meşruiyet aracı olarak kullanırken dini istediği gibi yorumlamış ve bu süre içinde hiçbir zaman bir ‘şeriat devleti’ olmamış olan Osmanlı’dan 20. yüzyılda nasıl şeriat çıkacak sorusunu niçin sormadığımızı ise, ancak şimdi kendimize soruyoruz. Kabullenilmesi hâlâ güç ancak basit bir gerçekle karşı karşıyayız: Türkiye’de ‘şeriat tehlikesi’ tümüyle devletin ürettiği bir sanal durumdur ve amaç bu sayede devlete bağımlı bir laik cemaatin yaratılmasıdır. Devlet aslında ideal olarak uyuyan ama kendisini uyanık sanan bir laik cemaat istemiş ve bunu başarmıştır. Öyle ki söz konusu sanal uyanıklık laik kesimi bir sivil toplum gücü haline getirmektense, onu korkular içinde büyütmüş ve her sanal tehlike karşısında devletin kucağına itmiştir.

Ergenekon davasının başlaması ile birlikte kalkan zihinsel perdeler laik kesimde de bir devrinime neden olmuş gözüküyor. Şimdi askerin sürekli darbe düşünen ve içinde her an darbe girişimleri olabilen bir yapıya sahip olduğunu bizzat yetkili ağızlardan duyuyoruz. Daha geçen hafta eski Genelkurmay Başkanı Büyükanıt bu gerçeği televizyonlardan anlattı. Ayrıca darbe girişiminin tezgâhlandığı 2004 yılında, bu darbeye ‘karşı’ olarak sunulan o zamanki komuta heyetinin de başbakan ile yaptığı görüşmelerin dökümüne sahibiz ve darbeci olmayan askerlerin de zihniyet olarak farklı olmadıklarını anlıyoruz. Hükümetin neleri yapması gerektiği dikte ediliyor, her kararın askere danışılması isteniyor ve belirli sonuçları almak üzere başbakanın medyayı manipüle etmesi talep ediliyor. Dahası AB üyeliği konusunda da ‘yavaş hareket etmeyi kapsayacak tedbirler’ öneriliyor. Nihayet bunlar olmazsa nelerin yaşanabileceğine dair tehdit ve imalı şantajlarla toplantı noktalanıyor.

Görülüyor ki askerî vesayet rejimi, aslında içeriksel olarak darbe döneminin ‘kanıksanmış’ halinden ibaret. Bu ülkenin temel gerçeği Cumhuriyet’in bürokrasiyi bir ‘ideolojik sınıf’ haline getirmesi ve bu sınıfın kendisini sosyo ekonomik olarak yeniden üretebilmesini sağlamasıdır. Ancak ‘demokrasi’ görünümlü bir siyasi sistemde bu sınıfın halkın taleplerini temsil etme yeteneği yoktur... Dolayısıyla bürokrasinin ‘ideolojik temsil’ yeteneği kullanılmış ve laik cemaat bir toplumsal taban haline getirilmiştir. Yürütülen siyaset ise özellikle laikleri sürekli değişen bir tehdit ortamında yaşatmak ve böylece devleti bizatihi bir özne kılmaktır.

Öte yandan bu durum laik kesimin de işine gelmiştir... Çünkü devletin yanında yer almak, ‘öteki’ kimliklerin sosyo ekonomik imtiyaz alanından uzak tutulmasını sağlamıştır. Şeriat tehlikesini her duyduklarında laiklerin ağzı sulanmıştır... Çünkü bu, kendi lehlerine daha büyük ayrımcılıkların meşruiyetini ifade etmiştir.

Bu açıdan laik kesimin uyanık olmadığını söyleyemeyiz. Taşranın ve dindar kesimin kamusal alanın dışında tutulması uğruna her türlü kurnazlık sergilenmiştir. Ama işin özünde sürekli aldatılan, cahil bırakılan ve bu cehaletten memnun olan bu ‘modern’ insanlara yakışacak lakap ancak ‘uyuyan güzel’ olabilir. Devletle karşılıklı güzelleme yarışı içinde olan laik cemaat bugün sosyo kültürel bir sınıf... Ve siyasi özgürlükler söz konusu olduğunda ‘gerici’ bir sınıf. Türkiye deneyimi, demokratiği içermeyen bir laikliğin aslında faşizmin eşliğinde gezindiğini gösteriyor. Böyle durumlarda devletin ideolojik temsiliyeti ile birlikte rejimin kendi ss’lerini sosyo kültürel olarak üretmesi de zor olmuyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devlet epriyince

Etyen Mahçupyan 26.05.2009

Anadolu'nun her yöresi bu toprak parçasına ait dillerin farklı lehçelerini ve melez hallerini taşır. Ancak daha da ilginç her yörenin kendine has kelimeleridir... Benim ailemin de Ankaralı geçmişinden bizlere yansıyan, geçmişte anneannemden duyduğum ve başkasından da duymadığım birçok kelime var. Bunlardan biri eprimek fiili... Bir kumaşın fazla kullanılmaktan ötürü giderek lif lif çözülmesi ve dokusunu yitirerek şeffaflaşmasını ifade ediyor. Ergenekon'la birlikte bu kelimenin devletin niteliği ve işlevi konusunda epeyce anlamlı olduğunu, bugüne kadar süregelen analiz çerçevesinin ise artık işe yaramayabileceğini düşünmeye başladım.

Bu ülkede özgürlükçü muhalefet her zaman devletle yüzleşmesi anlamına geldi. Toplumla mesafesini koruyan bu 'ceberut' yapı, bütün olumsuzlukların da kaynağı gibiydi, çünkü adaletsizlikten beslenen her kişi ya da kurum devletin bu benzersiz gücünü kullanmak, onun ardına sığınmak kolaycılığına kaçırıyordu. Öte yandan ideolojik konulara girildiğinde devletin bizatihi 'kötücül' bir aktör olarak sahneye çıktığına tanık olunuyordu. Nitekim Kürtlerin ve gayrimüslimlerin Cumhuriyet dönemi boyunca yaşadıkları, devletin neredeyse bağımsız bir kişilik olarak resmedilmesine yol açtı. Bu değerlendirme solculuğu hem anlamlı hem de işlevsel kıldı. Devletle ve devletçi zihniyetle mücadele, özgürlük ve eşitliğin yerleşmesi, toplumun resmî vesayetten kurtulması açısından elzemdi... Solcu aydınlar devletin hiçbir kesimin yanında olmadığına, sürekli olarak bir kesimi diğerine karşı kullandığına dikkat çektiler. Osmanlı geleneğinin de uzantısı olarak Türkiye'de devlet kendi etrafında 'sınıf' yaratma kapasitesine sahip bir sistematik yapılanmaydı. Oysa bu yaklaşım evrensel sol bakışı pek de yansıtmıyordu... Çünkü işin kuramına bakılırsa, devletin bir sınıfı temsil etmesi, onun 'ajanı' olması beklenirdi. Ve yine işin aslına bakılırsa, toplum dışı bir devlet tahayyülü aslında sağcıların analiz dağarcığının parçasıydı. Ama tarihsel arka plan Türkiye'nin Batı'dan farklı olduğunu söylüyordu ve böylece solcular devlet analizinde sağın zihinsel çerçevesini devraldılar. Öte yandan bu yaklaşım son derece mantıklıydı da... Çünkü ortada devletin temsil ettiği bir sınıf gerçekten de gözükmüyordu. Burjuvazi bizzat devlet tarafından yaratılmıştı, işçiler ve köylüler ise siyaseti etkilemekten veya devlet imkânlarına paydaş olmaktan çok uzaktılar.

Ancak zaman ülkeyi, Cumhuriyet'in ideolojik olarak gözardı etmeye çalıştığı bir konuma getirdi. Çok partili dönemi ilk başlarda zaptetmek mümkün olmuş olsa da, son yıllarda küreselleşmenin ve AB üyelik sürecinin ima ettiği 'dünya ile entegrasyon' dinamiği, Türkiye'nin 'siyaset dışı' bırakılan taşrasını iktidara getirmekle kalmadı... artık bunun 'normal koşullarda' geri dönüşü olmayan bir durum olduğunu biliyoruz.

Ergenekon örgütlenmesi bu tarihsel dönemecin idrak edilmesinin sonucudur. Kendisini devletin 'ülkesi ve milletiyle birlikte' sahibi olduğuna inandırmış olan ordu mensuplarının böyle bir girişimin başını çekmelerinde şaşırtıcı bir durum yok. Gereksinilen toplumsal desteğin ise zaten devletten iktisadi ve kültürel olarak beslenmiş olan laik kesimden alınması da akla uygun. Nitekim taşranın dindarlıkla ve muhafazakârlıkla özdeşleştirilerek yıllar boyunca 'şeytanlaştırılması' nedeniyle, kendilerine 'modern' diyen laiklerin de bu tehlike karşısında devletin yanında durması beklenirdi. Bu analiz sol tahlilleri yadsımıyor, hatta onları pekiştiriyor. Gelineen noktada tehlike dindarlar olunca, devletin de 'bu kez' laikleri kullandığı söylenmiş oluyor...

Ama acaba gerçekten de öyle mi? Yoksa Cumhuriyet dönemi laik kesimi gerçek bir 'sınıf' haline mi getirdi? Akademik kadrolardan işadamlarına, filantropistlerinden sanatçılara karşımızda –ama bizi de içine alan- bir sınıfsal dayanışma mı var? Acaba devlet toplumdaki kopuk, kendi kimliğinin siyasetini yapan ve herkesi ona alet eden hegemonik niteliğini yitirdi, epriyip yüzeyselleşti mi?

Ergenekon davasının ortaya çıkardığı belgeler, konuşmalar ve düzenlenen eylemler, ortada şaşırtıcı bir

düzeysizliğin de olduğunu gösteriyor. Öyle ki örneğin bir yüzyıl öncesinin devlet erkânı bu duruma baksa muhtemelen ne denli 'gerilediğimizi' vurgulardı. Söz konusu düzeysizliği ise aslında tanımamız gerekir... Çünkü bu bizlerin, çevremizin, yani laik kesimin 'bir bölümünün' düzeysizliği. Laikliği bireyselleştirmeyi beceremeyen, laiklikten bir kimlik yaratarak kendilerini 'çağdaş' sanan cemaatdaşlarımızın düzeysizliği. Ergenekon şunu söylüyor: Bu hukuk dışı, faşizan girişimin asıl aktörü devlet değil, laiklik etrafında kümelenmiş bir sosyo-kültürel sınıftır. Yapılmak istenen, bir sosyo-kültürel sınıfın diğerleri aleyhine alan genişletmesi, devlet üzerinden iktisadi ve siyasi rant hegemonyası kurmasıdır.

Bugün devlet eprimiş, içi dışı görünür hale gelmiş durumda. Her tarafı tel tel atıyor. Ve bizler bu devletin, bütün heybetine karşın, bir perde olduğunu görüyoruz. Bu bağlamda 'derin devlet' epriyen ve şeffaflaşan devletin sütre gerisine çekilmesinden ibarettir. Ama bu tahkimat var olan düzeysizliği azaltmıyor, çünkü sonuçta laik kimliğin ideolojik derinliği –Ankaralı diliyle- anca bu kadar...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cumhuriyete direnen kim?

Etyen Mahçupyan 27.05.2009

Türkiye'de resmî söylem 'cumhuriyet' kavramını pratikte kemalizme ve otoriter zihniyete rehin almakla kalmadı, onu topluma sunarken içeriğini de boşalttı. Böylece bizler 'cumhuriyet' adı verilen bir rejimde yaşayan ama bu rejimin gerçekte ne olduğunu bilmeyen bir topluma dönüştük. Öyle ki sonuçta 'cumhuriyet' bize sunulan şeyin adı oldu. Devlet ise hep 'bu' cumhuriyeti korudu... Resmî söyleme bakılırsa ülkede hiç bitmeyen bir bölücü ve gerici kaynağı bulunmaktaydı. Bunlar cumhuriyeti bitirmeye and içmiş kötü niyetli ve organize gruplardı. Dolayısıyla her vatandaşın görevi bu mücadelede devletin yanında durmak, rejim adına toplumun kötücül kanadıyla mücadele etmektir.

Toplumu ana sınıfı öğrencileri, vatandaşlığı ise her yıl tekrarlanan içi geçmiş müsamerelere katılma hevesi ile özdeş tutan bu yaklaşımın miadı doldu. Bugün söz konusu devlet söyleminin aslında bir kamufraj olduğunu biliyoruz. 'Cumhuriyet' sözcüğü bizde yaşadığımız rejimin değil, onun üzerindeki örtünün adı. Bu nedenle de devletin hep korumasını gerektiriyor, çünkü halkın bu rejimi sahiplenmesi için fazla bir sebep yok.

Oysa bugün Türkiye'de evrensel kabullere uygun bir cumhuriyete sahip olma konusunda güçlü bir talep mevcut. İnsan haklarını temel alan, özgürlük ve eşitlikten korkmayan, toplumsal tercihler doğrultusunda kendisini değiştirmeye hazır bir rejimin 'vatandaş' olmanın ne denli kıvanç verici olabileceğini artık hemen herkes hissedebiliyor. Ne var ki buna büyük bir direnç de var... Başta asker ve yargı olmak üzere devletin kurumları ve devletin eteklerine yapışmaktan kaynaklanan imtiyazlarını yitirme korkusu yaşayan kesimler direniyor. Bu koalisyon, toplumu tanımadıkları ve kendi cehaletlerinin farkında olmadıkları için manipüle edilebilen bazı laik çevreleri de yanına alabiliyor.

Adına 'cumhuriyet' denen rejimin gerçekten de cumhuriyet olduğunu eğitim sistemini ve medyayı kullanarak halkın zihnine nakşetmek için uğraşıp duruyorlar. Ancak biraz tarih biliyorsanız ve kendimize nesnel bakmak

için gereken cesarete biraz sahipseniz aldatılmanız da imkânsız. Örneğin bu rejimin son derece açık olan gayrimüslim politikası, içinde olduğumuz sisteme cumhuriyet denmesinin pek kolay olmadığını gösteriyor. Çünkü bu politika hiç de gocunma ve saklama emaresi göstermeyen bir ayrımcılığı hayata geçirmekte. Üstelik bu ayrımcılık iktidarları aşan bir biçimde süreklilik arz etmekle kalmıyor, İttihatçı stratejiyi de 'cumhuriyete' taşıyor.

Bu uğurda Türkiye daha ilk günden itibaren kendi kurucu antlaşması olan Lozan'ı ihlal ediyor. Türkiye Devleti'ni uluslararası hukuk açısından meşru kılan bu antlaşmanın kurallarına uymuyor. Söz konusu kurallar bu ülkede gayrimüslimlerin de Müslümanlarla aynı haklara sahip olmalarını gerektiriyor. Ayrıca devletin kültürel zenginliğin parçası olan bu cemaatlerin ihtiyaçları konusunda duyarlı olmasını bekliyor. Amaç yaşatmak ve birlikte yaşanabilirliği sağlamak...

Devletin daha birinci günden itibaren nasıl davrandığını ise biliyoruz... Yurda dönmeyi zorlaştırmak, seyahat özgürlüğünü engellemek, ellerindeki evleri başkalarıyla paylaşmaya zorlamak, kamusal alanda dilin kullanımını engellemek, güç kullanarak yerinden etmek, haksız vergilendirmeye maruz bırakmak, kitle saldırganlığıyla can ve mallarına zarar vermek, vakıflarını işlemez hale getirmek, kurumsal yapılanmalarını engellemek ve nihayet yargı marifetiyle mallarını müsadere etmek... Bunlar yanlışlık nedeniyle veya bazı 'kendini bilmez' kişilerin tasarrufuyla ortaya çıkmış şeyler değil. Bunlar bayağı 'kendini bilen' kişilerin kasıtlı olarak yürüttüğü bir siyasetin parçaları.

Türkiye Cumhuriyeti'nin gayrimüslim politikası iki temel amaç güttü hep: Gayrimüslimler buradan gitsinler ve giderken de bütün mallarını burada 'bize' bıraksınlar. Söz konusu 'biz' devlet ve onun çeperidir... Söz konusu 'biz' İttihatçılıktan bu yana resmîleştirilmiş ve hukukileştirilmiş olan mafyadır. Cumhuriyetin niteliğini ortaya koyan bu stratejiye yüksek yargı ve Hazine dahil bütün kurumlar alet edilmiştir. Gayrimüslim vakıflarda seçim yaptırmayarak bu kurumlara ait mallara el koyan devlet, hak aramayı zorlaştırmak ve engellemek üzere bu malları da birtakım kişilere hızlıca devretme yolunu seçmiştir.

Bu tablonun tek bir açıklaması var... Türkiye'de devlet iyi niyet sahibi olmamaktan öte, kasıtlı olarak vatandaşlar arasında ayrımcılık yapmakta, bu ayrımcılığın sağladığı rantı büyütme ve bazılarını bu yolla imtiyaz sağlamaya çalışmaktadır. Türkiye bu hukuki ve ideolojik ayrımcılıkla neredeyse yüz yıldır yaşıyor ve 'hukuk' bu durumu düzeltmiyor. Hatta tam tersine 'hukuk' bu açık suistimali legal hale getirerek, devletin gayrimeşru siyasetine araç oluyor.

Şimdi bu rejime 'cumhuriyet' demek mümkün müdür? Tabii 'böyle cumhuriyetler de var' diyerek avunabiliriz. Ama hiçbir rejim biz adını öyle koyduk diye 'cumhuriyet' olmaz. Çünkü cumhuriyet her şeyden önce vatandaşlar arasında eşitliği, devletin kendi vatandaşları karşısında eşit mesafede durabilmesini gerektirir. Bizde ise tam da buna direnen bir devlet var... Bu ülke cumhuriyet olmak istiyor ama devlet bırakmıyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değişmesini istemediğiniz şey

Etyen Mahçupyan 29.05.2009

Modern ideolojiler genellikle iki büyük kalıp içinde sunulur... Bir tarafta var olan düzeni savunan, değişime karşı duran, dolayısıyla adaletsizliklerin ve eşitsizliklerin devamından yana olanlar; öte yanda düzene karşı çıkan, değişimi taşıyan, daha adil ve eşitlikçi bir toplumsal yapının oluşmasına yönelik olanlar. Diğer bir deyişle ideolojiler de aynen insanlar gibi iki büyük kategori içinde algılandıkları ölçüde, 'sağ' ve 'sol' tanımlarının içine otururlar. Epeyce yapay olan bu ayırım bugünlerde yeniden sorgulanıyor... Aslında geçmişte yaşananlar böylesi bir keskin farklılaşmanın olmadığını örnekleriyle sunmuştu. 12 Mart ve 12 Eylül sonrasında radikal bir sol tutumdan yine aynı radikallikte sağ bir fikriyata geçenler hiç de az değildi. Hele geçilen noktayı biraz yumuşattığınızda, neredeyse yığınsal bir kayma ile karşılaşabiliyordunuz. Bu hem fark edilip kaydedilen, hem de pek üzerinde durulmayan bir gelişmeydi. Nihayetinde insanların dönekliğinden dem vuruluyor veya hayatın gerçekçi talepleri karşısında pes eden bir ideolojik tutumdan söz edilmiş oluyordu.

Gözlemlerin daha derinlikli bir çözümlemeye yönelmemesinin bir nedeni vardı tabii ki... İdeolojik analizler sanki iki boyutlu bir çizgi üzerinde yapılıyordu, çünkü modernliğin kendisi doğal bir durum, bir 'veri' olarak alınmaktaydı. Tarih yazımında modernliğin tarihselliğini vurgulayan bir bakışın, iş ideolojik tutumlara geldiğinde bu tarihselliği tümüyle unutmaya şaşırtıcıdır. Öyle ki sanki sol ve sağ tüm kültürleri kuşatan, evrensel, ezelden ebede uzanan bir mücadele içindeydiler. Böylece modernliğe has olan bu yaklaşımlar, anakronik bir genelleme içine alınıp kuramsallaştırılıyordu.

Mesele özellikle solun, modernliği ideolojik açıdan nasıl yorumlayacağını bilememesiydi. Sol ideolojilerin önerdiği değişim kapitalizmi yıkıp, sosyalizmi getirecek ve anlaşılan modernliğe hiç bir etki yapmayacaktı... Her şeyin değiştiğini varsayan ve bunu kuramsal yaklaşımının temeli yapan sol ideolojinin, modernlik karşısındaki suskunluğu sorunluysa. Nitekim 2. Dünya Savaşı sonrasında bazı sol akımlar sağın dünyasını ve fikriyatını aşan bir anlam dünyası içinde bulunduğumuzu ve dolayısıyla sol ile sağın birçok şeyi paylaşabildiklerini teslim ettiler. Bu iki blok arasında keskin ayrımlar olmadığı gibi, geçişlilik de vardı. Çünkü her ikisine de hayat veren zemin aynıydı ve daha da önemlisi söz konusu zemin sol ve sağ ideolojilerin 'kavrayışından' bağımsız bir değişim süreci içindeydi. Bugünlerde post-modern olarak anılan muhayyel anlam dünyasına ilişkin ilk sorgulamaları o döneme kadar geri götürebiliriz.

Bu bakış modernliğin kurucu unsurlarının yeniden irdelenmesine neden oldu. Sadece tarihsel olayların art arda gelmesi artık yeterli değildi. Çünkü modernlik denen şeyin en belirleyici yanı, dışsal gerçekliğin geçmiştekine göre farklı algılanmasıydı. Diğer bir deyişle sadece fiziki çevre değil, onu algılayan zihin de değişmişti. Öte yandan altyapının üstyapıyı belirlediği türünden tezler de artık bir vulgarizasyondan başka bir şey değildi. İhtiyaç duyulan yaklaşım, modernliği ima eden 'kafa yapısının' ne olduğunu, geçmiştekinden nasıl farklılaştığını ve bu geçişin nasıl olabildiğini açıklamak durumundaydı. Sermayenin birikimiyle veya emeğin özgürleşmesiyle kendiliğinden kapitalizmin oluşacağını sanan bir görüşten, bu sermaye ve emeği bütünsellik içinde algılamayı anlamlı bulan zihnin metodolojisine gelmek gerekiyordu...

Böylece 'zihniyetin' bir analitik kavram olarak dağarcığımıza girdiğine tanık olduk. Bu kavram önce psikolojinin iç alanlarında dolaştı ve kültürel çözümlemelerde kendini gösterdi. Ama solun ana damarı direniyordu... Onlar hâlâ devrim peşindeydi ve devrimin iktidara el koyarak, sömürüyü bitirerek olacağını sanıyorlardı... Bir şeyleri değiştireceklerdi, ama her şeyi değil! Değiştirecek olana gözlerini dikmiş olmaları, değiştirmeyecekleri şeylerin daha önemli olduğu gerçeğinin gizlenmesine neden oldu. Değişmeyecek olanlar daha önemliydi, çünkü onlar solu modernliğe bağlıyor, esas belirleyici olan zihniyete ışık tutuyordu.

Geçen günlerde Murat Belge jakoben damardan söz eden bir yazısında şöyle diyordu: "Dünyayı değiştirirken değişmesini pek istemediği şey, kitleyle arasındaki ilişkidir." Belge, bilgiyi solcunun elinde tekelleştiren, elitist

ve hiyerarşik bir ilişkiden söz etmekteydi. Yani zihniyetten... Adını koymak gerekirse otoriter zihniyetten. Çünkü zihniyet kendisini fikirlerde değil, ilişkilerde ortaya koyar. Fikriniz ne olursa olsun kuracağınız dünyayı belirleyen, üreteceğiniz ilişkilerin ima ettiği zihniyettir.

Modernlik ise otoriter zihniyetten fazlasıyla nasiplenmiş, bir ayağı onun üzerinde duran bir anlam dünyasıdır. Dolayısıyla sol da sağ da otoriterliğe son derece yatkındır ve bu nedenle birinden ötekine geçiş gerçekte yadırganmaz. Doğruları bildiğine inanan, gerçekliğin yasalarına hâkim olduğunu zanneden, bu yasaların eylemle sınıandığını düşünen birilerinin kuracakları dünyadan ne adalet ne de eşitlik çıkabilir.

Bu nedenle sol için esas rakip 'sağ' değil, modernist zihniyetin kendisidir. Eğer gelecekte anlamlı bir sol olacaksa, bu ancak karşısına 'diğer' solu alarak gerçekleşebilir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erdoğan'ın 'sürprizi'

Etyen Mahçupyan 31.05.2009

Türkiye çok öğretici bir laboratuvar haline geldi... Ulus-devlet formatını öne çıkartan modernlik algılamasının yıpranması ile birlikte, toplumsal sürekliliği kültürel çeşitlilik içinde arayan bir bakış doğdu ve bu değişimin siyasete yansması da kaçınılmaz oldu. Eski dünyanın kategorilerinden sıyrılammış olanlar bugün Türkiye'de 'İslami' bir iktidar görüyor olabilirler. Ancak AKP'nin temel niteliği dindarlığı değil... Toplumsal sürekliliği kültürel çeşitliliği dışlamadan kurmaya çalışan bu yeni kimliğin taşıyıcılığını yapması. Doğal olarak söz konusu kültürün ana damarı Müslümanlık ve bu tür bir siyasi hareketin de o kesimin içinden çıkması şaşırtıcı değil. Ama asıl soru bugünün Müslümanlarının ne istedikleri, hayata nasıl baktıkları olmalı ve bu sorulara geldiğimizde de karşımıza modernist bir perspektif içinde algılanması zor bir Türkiye çıkıyor.

Bu değişimi gözlemlemek ve anlamak açısından en ilginç insanlardan biri muhakkak ki Başbakan'ın kendisi... Erdoğan'ın kişisel hayat hikâyesini izlediğinizde karşınıza çıkan zihniyetsel sıçramaları kavramakta bile zorlanabilirsiniz. Dolayısıyla bugün hâlâ Erdoğan'ın kuşkucu bir bakışa sahip olanlar nezdinde inandırıcılık sorunu var. Oysa Türkiye toplumu üzerine çalışanlar için Başbakan hiç de sıra dışı biri değil. Örneğin son dört yıldır toplumsal zihniyet üzerine yürütülen TESEV araştırmaları, benzer değişim süreçlerinin son derece yaygın sosyolojik bir olguya tekabül ettiğini ortaya koyuyor. Bugünün 'Müslümanı' kendisine 'dindar' diyen, ama dindarlığı dünyevi olanla bütünleştiren, hatta dünyevi olanın içinden tanımlayan biri. Dolayısıyla aslında yaşanan, dindarlık şemsiyesi altında bir sekülerleşme.

Ancak bu durumda karşımıza başka bir soru çıkıyor: Acaba bu kesimin kendilerini özellikle 'dindar' olarak tanımlamalarının anlamı ne? Araştırmalar bu ihtiyacın bir yönüyle devlete karşı korunma, bir yönüyle de cemaat olmanın avantajlarını yaşama isteğiyle bağlantılı olduğunu gösteriyor. Diğer bir deyişle Türkiye'de dindarlık sadece uhrevi olanla nasıl ilişki kurulacağı değil, aynı zamanda kamusal alanda nasıl var olunacağı sorusuna da gönderme yapıyor. Esas mesele dindarlığı mümkün kılan, dolayısı ile dindar kimliği entegre eden bir kamusal alanın üretilmesi gibi gözüküyor.

Devlete egemen olan laiklik anlayışı bunu engelledi. Ama kamusal alanın sınırlandırılması bununla kalmadı... Aynı devlet Kürtleri, Alevileri ve gayrimüslimleri de farklı stratejiler dahilinde dışladı ve onları 'eksik' vatandaşlar haline getirdi. Buna karşı her kesim kendi cemaatsel çıkarlarını kollamak üzere içe kapanırken, toplum da kimliksel bir parçalanmaya uğradı. Kısaca söylemek gerekirse Türkiye hiçbir zaman bir 'toplum' olamadı ve toplumun sanki sadece laik Türklerden oluştuğu varsayıldı.

Ne var ki laik kesimin devlete bağımlılığı, onların gerçekten 'modern' olmalarını da engelledi. Devletin otoriter zihniyeti yansıtan kimlik, kültür ve tarih politikaları aynen benimsendi. Böylece laik kesim ile bu toprakların kültürel zemini arasında bir yabancılaşma doğdu. Günümüzün AKP'si bu kültürel zemini yeniden canlandıran geniş bir kesimin temsilcisi... Kendilerine 'dindar' diyen bu insanlar, belki de bunu diyebildikleri ve böylece devletin verili kimliğinden uzaklaştıkları için, zihnen daha özgürlükçüler. Bugün Anadolu'nun birçok kentinde eski eserlere ve özellikle kiliselere yönelmiş bir restorasyon hareketliliği var ve bunu gerçekleştirenler de hep söz konusu 'dindar' Müslümanlar. Bu kişilerin amacı jest yapmak değil, kentlerini merkeze alan bir kültürel derinleşmeyi kendi modernliklerinin temeli kılmaları. Dolayısıyla Anadolu'nun yeni dindarları giderek tarihle de daha fazla ilgililer ve devletin çizdiği milliyetçi şablonun arkasına geçmekte fazla tereddüt etmiyorlar. Bu dinamiği taşraya gittiğinizde kolaylıkla görüyorsunuz. Bu utarılan bir değişim değil... Aksine insanların 1915 dahil olmak üzere her olayla ilgili daha nesnel ve özeleştiril bir bakışı var.

Geçen hafta Erdoğan'ın geçmişte farklı etnik kimliklere yapılmış uygulamaları 'faşistlik' olarak değerlendirmesi bu nedenle pek de şaşırtıcı değil. Bunun söylenmesi belki bir sürprizdi... Ama bunun düşünülüyor olması konusunda hiçbir kuşku yoktu. Çünkü Erdoğan, muhtemelen Özal'ı andıran bir biçimde, değişimden korkmayan, onu taşımaktan çekinmeyen; ama Özal'dan farklı olarak, toplumla arasındaki temsil ilişkisi üzerinden siyaset yapan biri... Anadolu'nun yeni dindarlarında olan bir değişimin Erdoğan'a yansımaması imkânsız. Dahası Erdoğan geçmişteki o uygulamaları 'faşistlikle' suçlamakla kalmadı, kendisinin de aynı hatayı yaptığını açıklıkla söyleyebildi. Çünkü bu tespitler kendi seçmeni tarafından zaten yapılıyor.

Bunlar olurken, Türkiye'nin 'laik' ve 'sosyal demokrat' muhalefetine sözcüsü ise Başbakan'ı ülkesinin geçmişini suçlamakla itham etti ve onu geçmişe sahip çıkmaya çağırdı... Türkiye gerçekten de çok öğretici bir ülke. Faşizan kimlik stratejilerinin devlet tarafından içselleştirildiği yerlerde, devlete yakın duranların ne laik olmaları mümkün ne de sosyal demokrat. Bu durumda faşizan kabuğun kırılması da haliyle 'laik' olmayan gerçek sekülerlere kalıyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başınızı ellerinizin arasına alın

Etyen Mahçupyan 02.06.2009

Geçen haftayı Erdoğan'ın geçmişte gayrimüslimlere yönelik devlet stratejisini 'faşistlik' olarak değerlendirmesini tartışarak geçirdik. Bu cümleyi sarfetmeden önce Erdoğan artık sadece günlük hayata ait olan ama devlet erkânının da sıkça yapması gereken bir davranışa gönderme yapmıştı: "Başınızı iki eliniz arasına aldığınızda"

diye başladığı cümlesi, insanın en azından kendisine karşı samimi olması gerektiğini söylüyordu...

Şimdi biz de başımızı ellerimizin arasına alalım ve Kürt meselesinde şu günlerde yaşananlara bakalım. Çözümüne yönelik olarak neredeyse bütün koşulların ve aktörlerin uygun ve istekli hale geldiği bir dönemde yine mayınlar patladı. Ama Diyarbakır'daki sivil toplum örgütlerine ve bizzat DTP'li milletvekillerine kadar uzanan bir mesafe alma çabası da ortaya çıktı. Nereden gelirse gelsin şiddeti savunmanın caiz olmadığı bir zihinsel atmosfere doğru evriliyor. "Silahlar sussun" sloganı bugün etnik kimliği ve ideolojiyi aşan bir biçimde bütünlükçü bir tablonun oluşmasına vesile olabiliyor. Öyle ki en devletçi stratejistlerin bile silahların susmaması gerektiğine dair argümanlar serdetmesi artık mümkün değil. Silahın toplumsal tasavvur içinde gayrimeşru bir konuma düştüğünü, çatışmayı normalleştiren atmosferin sürdürülemediğini görüyoruz.

Ama yine de mayınlar o altı kişinin canını aldı... Hem de PKK'nın silah bıraktığı süre henüz bitmeden. Ne var ki bu madalyonun sadece bir tarafı... Bir de öbür tarafı var ve oraya bakmak başınızı ellerinizin arasına almanızı gerektiriyor.

Her şeyden önce çatışan tarafların simetrik olmadığı açık. Burada kastedilen TSK ve PKK arasındaki silah ve personel eşitsizliği değil. TSK bir devletin ordusu ve dolayısıyla da barış zamanında da hayatini sürdürecektir olan bir kurum. Oysa PKK, silahların susmasıyla birlikte varlık nedenini büyük ölçüde yitirecek veya radikal bir biçimde dönüşmek zorunda kalacak olan bir örgüt. Asıl eşitsizlik burada. Çözümün de bu eşitsizliği dikkate alması gerekiyor. Ayrıca TSK bir devletin ordusu olduğuna göre o devletin vatandaşlarına ve Meclis'ine karşı sorumlu. TSK'nın adil, meşru ve ahlaki davranmasını istemek bir vatandaşlık hakkı. Oysa PKK'nın Kürtlere karşı bile sorumluluğu yok. Kendi hedefleri ve idealleri doğrultusunda şiddet kullanan bir teşkilattan söz ediyoruz. PKK'ya yöneltilebilecek tek sorumluluk hatırlatması ancak insani temelde olabilir. Diğer bir deyişle 'doğru' davranması gereken TSK'dır... PKK ise doğru davranmadığı ölçüde gayrimeşru duruma düşer ama doğru davranıp davranmamak kendi bileceği iştir. TSK ise doğru davranmak 'zorundadır' çünkü bizi temsil etmektedir.

Şimdi gelelim son mayın olayına... Ateşkesin uzatılması yönünde ne düşündükleri sorulduğunda PKK'nın 'dış ilişkiler ve basın medya sorumlusu' şöyle demiş: "Şimdiye kadar sekiz defa ateşkes yapıldı. Ancak en fazla kayıp bu son ateşkes sürecinde verildi." Nitekim son mayınlı suikastın öncesinde de TSK dört PKK'lıyı öldürmüştü. Bu arada PKK'nın ateşkesinin de TSK'nın 'saldırılarını yanıtızsız bırakmama' koşuluyla hayata geçtiğini hatırlatalım. Yani PKK silah bırakmak istiyor ama eğer TSK saldırısı olursa ona yanıt vereceğini de baştan söylüyor.

Şimdi başınızı iki elinizin arasına alın... Eğer PKK olayını gerçekten de bitirmek istiyorsanız, eğer şiddet siyasetinin bu ülkeden gitmesini, toplumsal barışın gelmesini istiyorsanız, o dört PKK'lıyı niye öldürüyorsunuz? O dört PKK'lının ölümü barışa mı hizmet ediyor? O dört PKK'lının ölümüyle şiddet siyaseti sona mı eriyor? Değilse bu eylemin amacı neydi? Yereldeki bazı vizyonsuz komutanların hasbelkader düştüğü bir yanlış mıydı?

Ama pek öyle gözüküyor. Çünkü mayınla öldürülen altı kişinin ardından TSK Kürdistan'daki bazı PKK kamplarını bombalıyor. Yapılan açıklama 'tam isabetle vurmaktan', 'görevini başarıyla tamamlamaktan' söz ediyor. Bu harekâtın acaba çözüme katkısı nedir? PKK böylece pes edecek ve 'terör sorunu' kendiliğinden bitecek midir? Yoksa bu harekât silah bırakmanın anlamsızlığının ve işlevsizliğinin kanıtı olarak mı hatırlanacaktır?

TSK Meclis'e ve vatandaşlara karşı sorumlu bir bürokratik kurum... Bu toplum barış istiyor ve TSK da barışa hizmet etmek zorunda. Bu konuda TSK'nın kendi görüşü, isteği veya iradesi olamaz. Çünkü TSK bir devletin

ordusu... Kurumsal siyaseti merkeze alan ve temsil yeteneğine ihtiyaç duymayan bir örgüt değil.

Ahmet Altan uluslararası hukuka göre yeryüzündeki her devletin dağlardaki silahlı insanlara karşı operasyon yapma hakkının olduğunu yazdı. Doğrudur... Ama bu hakkı ne zaman ve nasıl kullanacağınız siyasi bir karardır. Dahası bu siyasi karar sıklıkla ideolojik bir kalıba da dökülür ve o zaman dağlardaki silahlı insanların varlığını birçok kişi nezdinde 'doğal' hale getirir.

PKK'ya 'terör örgütü' diyoruz... Yani terörden beslenen, terör sayesinde ayakta duran, kendi varlık nedenini terörde arayan bir örgüt. Böyle bir örgütü bitirmek için ne yaparsınız? Terörü anlamlı kılan bir süreç mi üretirsiniz, yoksa anlamsız kılan bir süreç mi? Başınızı iki elinizin arasına alarak sorun kendinize... Devletin davranışı terörün anlamlı bir siyaset haline gelmesindeki payı nedir? Ve başınız hâlâ ellerinizin arasında iken şunu da düşünün: Acaba asıl mesele PKK'nın bir 'terör örgütü' olmasından ziyade, bizim ona 'terör örgütü' demek istememiz mi?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Normalleşme isteniyorsa

Etyen Mahçupyan 03.06.2009

Aslında Kürt meselesinin çözümü gerçekten de çok kolay: Yapılması gereken şey, Kürt kimliğiyle ilişkilendirebileceğimiz hak ve özgürlük alanının, günümüz vatandaşlık anlayışı çerçevesinde normalleştirilmesi. Esas meselenin normal olmayan bir durumun olması gereken hale dönüştürülmesi olduğunun idrak edilmesi... Çünkü 'Kürt meselesi' diye tanımlanan ve binlerce insanın acı çekmesine, evinden atılmasına, ölmesine neden olan çatışma hali, aslında devlet zihniyetinin yol açtığı bir patoloji. Devletteki hastalanma halinin yarattığı etki ve tepkilerin toplumsallaşması...

Bu hastalanma halinin köklerini, küçülen bir imparatorluğun varisi olmanın getirdiği derin utanç duygusunda veya her bakımdan ezici bir medeniyet üretmiş olan Batı karşısındaki acizlikle bulmak mümkün. Bu fiziksel ve psikolojik kapanmanın karşılığı ise yine fiziksel ve psikolojik olmuş. Bir yandan elde kalan toprakların kimliksel açıdan 'arındırılmasına' çalışılmış, öte yandan da kendi kimliğini tüm dünyaya şamil kılmayı ve kategorik olarak üstün tutmayı teşvik eden bir hamaset dili üretilmiş. Başka topraklarda 'Türk' aramanın karşılığı, Anadolu'da sadece Türk bırakmak olarak tecelli etmiş. Türk kimliğinin yüceltilmesinin karşılığına ise, diğer kimliklerin dolaylı aşağılanması uygun düşmüş.

Devletin uzun süre 'Kürt yoktur' diye ısrar etmesi, aslında gözardı edilemeyecek bir sayı teşkil eden bu insanları korumuş da oldu! Çünkü eğer Kürt var olsaydı, olmaması yönünde adım atmak gerekirdi. Bu nedenle 1980 sonrasında devlet Kürtçenin gerçek anlamda bir dil olmadığını kanıtlamak için elinden geleni yaptı. Devir değişmişti... Bütün Kürtlerden bir biçimde kurtulmak zordu. O nedenle Kürtler kâğıt üzerinde kültürsüzleştirilerek dolaylı yoldan asimile edilmek istendi. Diğer bir deyişle devlet normal olanı kabullenmemek için elinden geleni yaptı...

Ancak normalden sapış iki temel politika sayesinde daha da derinleşen bir hastalanma yarattı. Bunlardan biri PKK'yı büyüten, siyaseten anlamlı ve işlevsel kılan şiddet politikasıdır. Bugün PKK'yı şiddet siyaseti yaptığı için kınıyoruz. Ancak bu örgütün gücü kendi yaptıklarından ziyade devletin yaptıkları sayesinde böylesine arttı. Diyarbakır cezaevinde yaşananlara ve Jandarmanın topluma reva gördüğü davranışa baktığınızda, en azından devletin 'yetkili' bölümünün bu sonucu bilerek ürettiğini söylemek zorunda kalırsınız. PKK'nın gücü, elindeki mayınların sayısından veya dağlarda barınma yeteneğinden gelmiyor. O güç, devletin her eyleminden sonra kitleler halinde örgüte katılmaya hazır hale gelen insanların varlığına dayanıyor.

Cumhurbaşkanı ve başbakanın önyak olduğu yeni gündem, Kürt meselesinin çözümünün silahların susmasına bağlı olduğu gerçeğini bir ön kabul haline getirdi. Normalleşmenin bir toplum için en anormal olan noktadan başlaması doğal. Çünkü süreklilik arz eden bir silahlı çatışma ortamı, toplum olma halinin bizatihi reddidir.

Ancak normalden sapışın bir diğer ve çok daha az konuşulan boyutu var: Yerinden edilmiş olan insanlar... 1993 sonrasında devlet sistematik olarak binlerce köy ve mezrayı boşalttı, evleri ve ormanlık arazileri yaktı, tarlaları ve hayvanları telef etti. Devlet Planlama Teşkilatı'nın Hacettepe Üniversitesi'ne yaptırttığı bir araştırma sayesinde mağdur olanların sayısının en az bir milyon olduğunu biliyoruz... Bu insanların çoğu hazırlıksız bir biçimde ev ve topraklarından koparıldılar, maddi birikimlerini de kaybederek hiç alışık olmadıkları kentlere taşındılar. Ama devlet o kentleri de bu göçe hazırlamamıştı... Böylece kanalizasyonu ve şehir suyu olmayan, sağlık ve eğitim hizmetinin ulaşmamış olduğu alanlarda gettolaşmalar başladı. Bu insanlar kentte yaşamayı bilmedikleri gibi, zaten bunu istemiyorlardı da... Ama aralarında kente uyum sağlamak isteyenler de iş bulamadılar.

PKK'lılar kendi istekleriyle dağa çıkmışlardı, ama yerinden edilmiş olanlar zorla göçürüldüler. PKK'lılar kendi hükümlüklerini ilan ettikleri topraklara açıldılar, ama yerinden edilmiş olanlar yerleşik bir alana sığıntı oldular. PKK'lılar için yaşananlar özgürlük, hak, özsaygı, egemenlik gibi kavramları çağrıştırmaktaydı... Oysa yerinden edilmiş olanlar için yaşananlar aşağılanmayı, dışlanmayı, çaresizliği ve esareti ifade ediyor.

PKK'nın normalleştirilmesi çok daha kolaydır. Silah bırakma kararı verildiği anda, normalleşme bir bireysel uyum sorunudur. Üstelik PKK'lılar kendilerine mültefit davranacak ortamlara girecek, özel destek göreceklidir. Oysa yerinden edilmiş olanlar bir toplumsal uyumsuzluk vakası olarak kentlere tutunmaya çalışıyor ve kaçınılmaz olarak gettolaşıyorlar.

Kürt meselesinin çözümü, yerinden edilmiş insanları içeren bir normalleşme gerektiriyor ve bu, silahların susması kadar hayati. Çünkü PKK türü örgütler tam da buralardan besleniyor ve bu insanlar için silah bırakmanın karşılığı hâlâ gözüküyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Muhatap meselesi

Etyen Mahçupyan 07.06.2009

Cumhurbaşkanı'nın 'en önemli meselemiz' olarak adlandırdığı Kürt kimliğine ilişkin taleplerin karşılanmasını nihayet mümkün kılacak bir dönemden geçiyoruz. Dünya koşulları müsait... Küresel pazarın ve siyaset dengelerinin gerektirdiği istikrarın bu bölgeye de gelmesi, enerji yolları ve entegrasyon açısından önemli olduğu kadar, doğrudan ABD'nin 'dış politika maliyetini' de azaltacak. Dünyanın zihnî yaklaşımı da müsait... Konuşmanın, birlikte geleceğe bakmanın, inkanın daha meşru kabul edildiği bir anlam dünyamız var. Geçmişteki en hafifinden pazarlıkçı, ama esas itibarıyla çatışmacı ulus-devlet tavrının artık makbul sayılmadığını görüyoruz. Kürt meselesine olan yaklaşım da, bu konu ulusal sınırları aşan bir hüviyete sahip olduğu ölçüde, yeni bir yaklaşımı davet ediyor.

Öte yandan komşulara karşı gösterilen 'yumuşak' stratejinin bizzat kendi vatandaşlarından esirgenmesi kolay açıklanabilecek bir durum değil. Üstelik AKP hükümetinin dış politikada sergilemeye çalıştığı yeni vizyonla da uyumlu olmak gibi bir kaygısı var. Ama Kürt kimliği etrafındaki toplumsal taleplerin konuşulmasını asıl mümkün kılan gelişme muhtemelen Ergenekon davası. Çünkü bu dava askerin belirlediği ve teşvik ettiği devletçi yaklaşımın hükümeti sınırlayan ve yönlendiren etkisini büyük ölçüde azaltmış durumda. Başbakan'ın gayrimüslimlere yapılmış olanları 'faşistlik' olarak tanımlaması nasıl belirli bir özgürlük ortamını ima etmekteyse, Kürt kimliğine ilişkin önermelerin ciddiye alınabilmesi de böyle bir ortamın varlığını gerektiriyor. Meclis'teki Kürt milletvekilleri ise daha da ileri bir analiz yapıyorlar... Onlara göre eğer Ergenekon davası açılmasaydı, Kürt meselesinin hükümetin gündemine gelmesi bile mümkün olmayacaktı. Çünkü bu dava hem hükümete bir psikolojik üstünlük ve meşruiyet kazandırdı, hem de Kürt meselesinin bitmeyen bir çatışmaya dönüşmesini açıklayan birtakım deliller ortaya çıkardı. Böylece hükümetin kendisini 'devletin çatışma siyasetinden' ayırıştırması mümkün hale geldi.

Bu tablonun doğal olarak bir de karşılığı var ve o cenahta da ibre çözümden yana yaklaşımları gösteriyor. DTP'nin barış ve diyalog çağrıları, Karayılan'ın toprak bütünlüğünü kollayan söylemiyle birleşerek, kimlikse taleplerin vatandaşlık bağlamında karşılanmasının yolunu açıyor. Kısacası gelinen noktada bu sorunun çözülmemesi için fazla bir neden gözükmüyor. Öyle ki hükümet niyetini iradesine yansıttığı anda hızla yol alabilecek durumda. Muhalefet partilerinin karşı çıkışlarının ise geniş bir toplumsal karşılığı yok. Hele hükümetin askeri de ikna eden bir strateji takip etmesi durumunda muhalefetin medya nezdinde de etkisinin azalacağı tahmin edilebilir. Geçenlerde bir AKP milletvekilinin bir sohbetinde hatırlattığı üzere, muhalefet Kürtçe yayın yapan TRT 6 ile ilgili de sert çıkışlar yapmış, ama askerin o kanalı 'faydalı' bulduğunu söylemesi üzerine mesele kapanmıştı.

Kısacası Kürt meselesinde hükümetten bilinçli, tutarlı ve çözüme yönelik bir siyaset izlemeyi beklememiz çok doğal. Ne var ki bu beklenti bir türlü karşılanamıyor... Kendisinden beklenen sağlam duruşu hükümet bir türlü gösteremiyor. Hatta tam aksi yönde anlamlar taşıyan bir tutuklama kampanyasına onay veriliyor. Meclis'te yer almayan yüzden fazla üst düzey DTP'li sırf PKK ile bağları olduğu için bugün gözaltındalar. Dahası şimdilik bir süre için ertelenmiş de olsa, yargının eli Meclis'e de uzanmış durumda ve bazı DTP'li milletvekillerinin de tutuklanma ihtimali var. Oysa şurası açık: Bölgede PKK ile ailesel veya ideolojik bağı olmayan Kürt bulmak giderek zorlaşıırken, Kürt siyasetinin yolu da büyük ölçüde PKK bağlantıları nedeniyle çekilen eziyetlerden ve o yolda edinilen deneyimlerden geçiyor. Dolayısıyla Kürt kimliğine ilişkin taleplerin ele alınacağı bir süreçte PKK bağlantısı olmayan bir 'muhatap' bulmak mümkün olmayacak.

Ama AKP'yi sıkıştıran nokta da tam burası... Çünkü AKP demokrat bir siyasete ne hazır, ne de bunun gereklerinin tam olarak farkında. Aynen seçimlerdeki genel stratejisine benzer bir biçimde, ülkenin her sorununu kendi uygun bulduğu bir zamanlamaya göre ve yukardan bir eda ile 'bahşettiği' lütuflar sayesinde çözeceğini sanıyor. Bu ataerkilliği kültürel açıdan anlamak mümkün olsa da, ima ettiği siyasi aczin maliyeti çok

yüksek. AKP Türkiye'nin sorunlarını çözmeye talip ve niyetli, ama bunu 'muhatapsız' yapmak istiyor. Ve bu yaklaşım da her sorunu çözümsüzlüğe itiyor, çünkü günümüzde 'çözüm' ancak ve özellikle mağdurun ikna olmasıyla işlevselleşiyor.

Günümüzün meselelerini nasıl klasik otoriter ulus-devlet zihniyetiyle emir vererek çözemiyorsanız, ataerkilliğin 'şefkatli korumacılığı' ile de çözemiyorsunuz. Günümüzün meseleleri demokrat bir yaklaşımı talep ediyor, çünkü aksi halde 'çözüm' olarak sunulanlar meşru ve kalıcı olamıyor. Böyle bir yaklaşım ise gerçek muhataplarla konuşmayı gerektirmekte. Diğer bir deyişle bırakın muhatapları es geçmeyi, muhatabınızı seçme şansınız bile artık yok. Hayat ve geçmişteki yanlışlarınız bazen istemediğiniz muhataplar da üretiyor ve onlarla aynı masaya oturmak zorunda kalıyorsunuz.

Devlet geleneği bunu hazmetmekte zorlanıyor... Ama yine de tek şans kendi içindeki Kürtleri kimlikleriyle kabullenme yolunda hızla ilerleyen AKP. Çünkü askerin ve muhalefetin zihniyetine baktığınızda görüyorsunuz ki, bu ülkenin önünde AKP'nin 'olgunlaşmasından' başka pek bir çıkış yok...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hiç heveslenmeyin

Etyen Mahçupyan 09.06.2009

Herkeste bir tedirginlik var... İyi bir şeylere yaklaşmanın verdiği bir tedirginlik... Tedirgin eden şey, yaklaştığımız şeyin 'iyi' olması değil, bu ülkede ne zaman 'iyi'nin gerçekleşme imkânı doğsa engellendiğini biliyor olmamız. Kürt meselesinde çözümün eşiğinde olduğumuz, bir 'fırsat' yakaladığımız söylenip duruyor. Mesut Yeğen'in ihtiyatlı bir iyimserlik içinde kaleme aldığı "Kürt Meselesi: Ne oldu, ne yapmalı?" başlıklı yazısında söylediği üzere, bütün koşullar ve bütün aktörler bugün çözümünden yana birer adım atmış gözüküyorlar. Ancak yine Yeğen'in işaret ettiği bir dizi sertleşme beyanı ile de kuşatılmış durumdayız. Bu noktada meseleye belki daha 'siyasi' bakmakta yarar var. Eğer çözüm herkes tarafından istenen bir şeyse, acaba son sertleşmeler çözümü daha kabul edilebilir hale getirmenin araçları mı? Yeğen bu soruyu sorduktan sonra hâlâ iyimserliğini korumak üzere sivil topluma çağrıda bulunma ihtiyacı hissediyor.

Bu çağrıya ve ardındaki derin kaygıya katılmamak imkânsız... Çünkü biz bu ülkede ne zaman iyi bir şeyler olmanın eşiğine gelsek, devletin o süreci durdurduğunu biliriz. Nitekim bugün de aynı sıkışmışlığın içindeyiz. Hükümetin istekli olmasının yetmeyeceğini, hele kafasında net bir stratejisi olmayan, devlet nezdinde meşru olmama korkusunu yenememiş ve laik kesimin açık desteğini almamış bir muhafazakâr hükümetin fazla yol katedemeyeceğini de biliriz. Dolayısıyla gerçek bir çözüm iradesinin bürokrasinin ve özelde askerin diline yansımaları kritik öneme sahip.

Ne var ki askerin böyle bir siyasi bilince yaklaştığı son derece şüpheli. Genelkurmay Başkanı'nın Washington Büyükelçiliği'ndeki basın toplantısında söyledikleri halen ne denli 'yavan' bir değerlendirme çerçevesi içinden bakıldığını ortaya koyuyor. Konuşmanın içindeki normatif, mantıksal temeli zayıf değerlendirmeleri hızla geçelim: Başbuğ'a göre operasyonları sorgulamak kimsenin hakkı değilmiş. Bunu yapanlar ya işi bilmiyorlar, ya da

önyargılı imişler. Oysa operasyonların hem askerî hem de siyasi olarak sorgulanması bu meselenin çözümü açısından hayatidir. Çünkü bu sorgulama, askerî sivil siyasetin uzantısı kıldığı gibi, ordunun mesleki açıdan dokunulmaz olmadığını da söyler. Mesele sadece siyasi anlamından bağımsız operasyon yapılamayacağı değil, orduya emanet edilmiş olan canların doğru kullanılmasıdır da... Ama Başbuğ bu sorgulamayı istemiyor. Anlaşılan bağımsız olmayı temel alan bir kurumsal siyaset, doğru olanın yapılmasından daha öncelikli...

Genelkurmay Başkanı ulus-devlet ve üniter devlet kavramlarını da ancak tekleştirerek anlıyor. Yani onun kafasındaki tanıma uyduğu takdirde doğru, değilse yanlış... Halbuki ulusu doğru tanımlarsanız kimse ulus-devlete itiraz etmez. Yine eğer üniterliği doğru anlarsanız kimse ona da itiraz etmez...

Gelelim daha hayati konulara. Başbuğ'a göre "yalnız ekonomik, sosyo kültürel alanda alacağınız tedbirlerle terör örgütünü ortadan kaldırmazsınız." Sormazlar mı 'nereden biliyorsun' diye... Sanki böyle bir strateji denenmiş de başarılı olmamış! Bu bakışı bizzat engelleyen bir kurumun evrensel bir doğru gibi kendi politikasında ısrar etmesi normal mi? Yine Başbuğ'a göre "Türkiye maalesef terörle yaşamak zorunda." Niye ki? Devlet demokrat bir zihniyeti taşıyamadığı için yaşananlar niçin bir zorunluluk olsun? Bu devlet otoriter zihniyete mahkûm mu? Kültürel özgürlükler ise sonuna kadar açılmazmış... Çünkü devletin 'temel bir yapısı' varmış. Demek ki devletin 'temel yapısı' kültürel özgürlükleri hazmetmeye müsait değil ve bu nedenle de günümüzün özgürlük anlayışı açısından anakronik. Ama Genelkurmay Başkanı sorun yaratan ve çözüm engelleyen bu 'temel yapıyı' korumak istiyor.

Nihayet gelelim hep sözü edilen 'fırsata'... Başbuğ şöyle demiş: "Terör örgütü üzerinde daha kesin sonuçlara ulaşabileceğimiz bir fırsatın elimizde olduğunu değerlendiriyoruz... Elimine edilmesi deyin, parçalanması, zayıflatılması deyin, elimizde bir fırsat var." Oysa sizler 'fırsat' denince Kürt meselesinin çözümünü anlıyordunuz belki de... Heveslenmeyin... Bu devlet yüz yıldır değişmedi... Sorun çözmeyi, sorunu yarattığını düşündüğü ayrıkso otların berhava edilmesi olarak anlayan bir gelenek bu. Karşımızda demokratik bir Türkiye hedefini benimsemiş bir devlet yok. Aksine fırsat çıktığında otoriter zihniyeti uç noktaya taşımaktan çekinmeyen ve tam da buna 'fırsat' diyen bir yaklaşım var.

Şimdi Yeğen'in sorusuna dönelim: Acaba bu sertleşmeler daha 'kabul edilebilir' bir çözümün ortaya çıkması için mi yapılıyor. Bana bu fazlaca iyimserlik gibi geliyor... Nedeni ise yine Yeğen'in makalesinde bulunabilir: "PKK açık siyasete girebilme talebini anayasal reformların yapılması talebinin önüne almış gözüküyor... Şehirdeki legal siyaseti kontrol edebileceğini düşünüyor... Kürt meselesinde köklü değişiklikleri siyasal mücadeleyle sağlayabileceğine inanıyor." Kısacası artık PKK gerçekten de şiddeti bırakmak ve siyasallaşmak istiyor. Ve devlet işte tam da bunu istemiyor... Silahsız bir PKK'yı silahlı PKK'dan daha 'tehlikeli' buluyor. Çünkü işin gerçeği, devlet bu meseleyi demokratik teamüllere uygun olarak çözmek istemiyor.

Dolayısıyla kimse heveslenmesin... Şu anki durum bir başka 'ara dönem statükosu' olarak yıllarca devam edecek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devletin temel niteliği

Kürt meselesinin özü basit bir gerçeğe dayanıyor... Kimliğin inkârı. Bu inkârın daha 'yumuşak' halleri hak ve özgürlüklerin verilmemesini ifade ediyor. 'Sert' çekirdek ise söz konusu kimliğin bizatihi kendisinin yok sayılmasının peşinde. 'Mesele' denen şey, sert yöntemin uygulanamaz hale gelmesiyle ortaya çıkıyor. 'Kürtler yoktur' dediğiniz ve buna herkesi inandırdığınız sürece ortada 'mesele' de yoktur. Ama Kürtlerin varlığını kabul etmek zorunda kaldığınız andan itibaren ortaya bir 'mesele' çıkıyor, çünkü vatandaşlık anlayışınız çoğulcu bir yapının doğal unsurları olan farklılıkları görmeye müsait değil. O zaman hak ve özgürlüklerin verilmemesini sağlamak üzere daha alt kategorilere iniliyor. Örneğin Kürt dilinin eğitim alanında özgürce kullanılması mı isteniyor? Buna karşılık siz Kürtçenin var olmadığını savunmaya başlıyorsunuz. Yani 'Kürt yoktur' noktasından 'Kürtçe yoktur' noktasına bir gerileme yaşıyorsunuz. 'Kürtler var ama Kürtçe diye bir dil olmadığına göre Kürtlerin temel haklara sahip olması mümkün değil' demiş oluyorsunuz.

Devlet resmî kimlik dışındaki tüm kimliklerin hak ve özgürlük talepleri karşısında neredeyse yüz elli yıldan bu yana bu stratejiyi izledi. Kürt kimliği devlet açısından en sıkıntılı oldu. Gayrimüslimler fiziksel olarak azaltıldılar ve böylece varlıkları ile yoklukları arasında fark kalmadı. Müslümanlar ise ideolojik olarak hem mahkûm edildiler, hem de devletin çekim gücü altında asimile olmaya davet edildiler. Diğer bir deyişle Müslümanlar bir kimlik olarak hak ve özgürlük talep edecek noktada değillerdi, çünkü 'geri' bir dünyanın bize miras bıraktığı kalıntılardı. Üstelik devlet onlara yeni ve cazip bir kimlik de sunmakta, kucağını açmaktaydı...

Ne var ki Kürtler için böyle uygun formüller bulunamadı. Onların da Müslüman olmasının sorun yaratmamak açısından yeterli olacağı varsayıldı. Dindaşlığın etnik kimliği unutturacağı sanıldı. Belki de olabilirdi... Eğer devlet samimi ve dürüst davranıyorsa... Oysa Cumhuriyet kurulurken 'Müslümanlardan' söz edilmedi. 'Türkler ve Kürtlerden' söz edildi. Ardından Cumhuriyet kurulduktan sonra da Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgeleri 'az gelişmiş' bırakmak için sistematik bir çaba harcanırken, bir anda 'Kürt yoktur' söylemine dönüldü. Eğer Kürt yok idiyse, bu ayrımcılığın temeli ne diye soran olmadı. Öte yandan apaçık bir bölgesel ayrımcılık yapıldığına göre, bunun ölçütünün ne olduğu da tartışılmadı.

Kısacası devlet adına davranan yöneticiler toplumu aptal yerine koydular. Ama zaman esas aptallığın ne olduğunu ortaya çıkardı. Çünkü devletin bu sistematik stratejisi Kürt kimliğinin ayrışmasına ve Kürtlerin etnisite üzerinden 'bilinçlenmesine' neden oldu. Kürt meselesini aslında devlet yarattı ve beslemeye de devam ediyor...

Bunca yıldan sonra karşımızda hâlâ öğrenmeyen, öğrenemeyen bir devlet var. Kürt meselesinin gözardı edilemeyecek bir noktaya gelmesinden, tarafların keskinleşmesinden, şiddetin siyasi ortama egemen olmasından sonra bile, bu devlet hâlâ 'yoktur' söyleminin ötesine geçmekte zorlanıyor. Bu ülkede dört bin küsur köy boşaltıldı... Bunların bir bölümü PKK baskısı nedeniyle, bazıları da genel şiddet ortamına maruz kalmama arzusuyla yerlerini terk ettiler. Ancak ezici bir bölümü doğrudan devletin baskısı sonucu ve insani olmayan koşullar altında göçe zorlandılar. Mali durumlarına ve akraba ilişkilerine bağlı olarak çeşitli kentlerin çeperlerine yerleştiler. Gayrı insani yaşama koşulları burada da devam etti. Yerinden edilmiş olan bu insanlar bir 'lanetliler' guruhi gibi yaşamın kıyısına itelendiler.

Peki devlet ne yaptı? Bu alandaki sözleşmeler ve hukuk, iskân edilecek insanların zamanında bilgilendirilmelerini, rızalarının alınmasını, gittikleri yerlere uyum sağlamaları için bütün tedbirlerin alınmasını ve eğer isterlerse geri dönebilme haklarının saklı tutulmasını gerektiriyor. Devlet bunları es geçmekle kalmadı... Yıllarca olayı 'yok' saydı. Devlet açısından bir sorun, düşünülecek bir 'mesele' yoktu. 'Kürt yok' denemediği için, bu Kürtlerin neredeyse 'insan olmadıkları' kabulüyle davranıldı.

Derken AB üyelik süreci içinde bazı taahhütler verilmek durumunda kalındığında da olaylar ancak yarım ağızla kabullenildi. İnsanlıklarını yaşama imkânları gasp edilmiş olan bu geniş kitleye 'yerinden olmuş kişiler' dendi. Sanki doğal bir afet yaşanmış da, bu insanlar da kaderin cilvesi neticesinde yerlerinden ayrılmak zorunda kalmışlar gibi... Devlet bu insanlara 'yerinden edilmiş kişiler' bile diyemedi. Kendi sorumluluğunu ve suçunu kabullenmek istemedi. Hâlâ da direniyor...

İşte esas 'mesele' budur. Kürt meselesi denen şey, devletin olgunlaşamamasının, toplum karşısındaki sorumluluklarından kaçmasının, daha da net söylersek, toplumdan korkmasının sonuçlarından biridir sadece.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

PKK'lılar bitmeden PKK biter mi?

Etyen Mahçupyan 12.06.2009

Askerin çözüm noktasına gelmesindeki en büyük faktör muhakkak ki PKK'nın salt askerî harekâtla çöktürilemeyeceği gerçeğinin kavranmasıydı. Emekli Genelkurmay Başkanı Büyükanıt bunu açıkça itiraf etti. Öte yandan bu gerçeğin yakın zamanda ve bir anda keşfedilmiş olma ihtimali çok zayıf. Muhtemelen asker çoktan işin farkındaydı ama bunu söyleyebileceği bir uygun ortam bulamamıştı.

Kurumsal prestij uğruna bir yanıştan dönülememesi vahim bir durum... Ancak vahamet zamanla veya psikoloji ile sınırlı değil. Kürt meselesinin bir 'terör' sorunu olarak kabul edilmesi zaten telafi edilmesi güç bir handicap yaratmıştı. Ama asıl ilginç, meselenin 'terör' olarak tanımlanması halinde daha da büyük yanlışların yapılmış olduğudur. Çünkü herkes biliyor ki PKK'nın gücü elindeki silahlardan veya dağdaki saklanma yeteneğinden kaynaklanmıyor. Asıl güç, Kürt gençlerinin yığınlar halinde bu örgüte katılmalarıdır. Nitekim bu tespiti yapanlardan biri de bugünün genelkurmay başkanıdır.

Bu durumda doğal beklentimiz askerin ve genelde devletin Kürtleri PKK'ya yönelten etkenleri ortadan kaldırması olacaktır. Ne var ki son yılların bilançosu gidişatın tam ters yönde olduğunu ve bunun müsebbibinin de bizzat devlet ve ordu olduğunu ortaya koyuyor.

PKK'ya olan katılımlar 2000 yılı öncesinde daha ziyade 'bölge' kaynaklıydı. Diyarbakır'ın merkezde yer aldığı bir bilinçlenme ve siyasallaşma dalgası yaşandı. Devlet, güttüğü tahrik politikası ile bu dönemi de PKK açısından epeyce kolaylaştırdı, ama örgütün de sistemli çabası etkili oldu. Oysa 2000 sonrasında daha farklı bir trend yaşanıyor... Bugün PKK'ya katılımların ana kaynağı artık 'bölge' değil, ülkenin batı ve kıyı kentleri. Acaba ne oldu da bir anda PKK kendisine yeni bir radikal damar buldu?

Cevap biliniyor ama yüksek sesle söylenmiyor... Devlet Jandarma marifeti ile binlerce köyü yakıp boşalttığından bu yana, yerinden edilen insanlar bu batı ve kıyı kentlerinde gettolaşmış durumdalar. İş bulamıyorlar çünkü onları istihdam etmek istemeyen bir 'toplumun' içinde yaşıyorlar. Öte yandan suları akıyor, yolları yok, ısınamıyorlar, kanalizasyon hizmeti almıyorlar vs. Ancak kritik olan bunlar değil, içinde yaşamaya çalıştıkları

toplum tarafından dışlanmaları ve horlanmaları. Düşünün ki devletin resmî rakamlarına göre yaklaşık bir milyon yerinden edilmiş kişi var ve herhalde bunların yarısı genç ve çocuk. Sadece erkekleri saysanız bile kabaca ikiyüz bin kişilik potansiyel PKK elemanından söz ediyoruz. Elimizdeki rakamlar bugüne dek toplam PKK elemanının elli bin kadar olduğunu ima ediyor... Ama şimdi örgütün, hem de hiç gayret sarf etmeden sahip olabileceği ikiyüz bin insanı var...

Devlet bu tabloyu yıllarca görmezden geldi. Terörist yetiştirme korkusu bile onu harekete geçiremedi. Belki de devlet yetkilileri bu sonucu önemsemediler. Sebep ne olursa olsun, yerinden edilmiş olan insanların yaşam koşullarında gerçek bir iyileşme olmadı. Yaratılan alternatifler çoğu zaman bu insanların hayat biçimine ve alışkanlıklarına uygun değildi. Yerinden edilmiş olanların özel durumunu dikkate alan bir anlayış olmayınca tam 12 yıl boyunca buna uygun bir strateji de gelişmedi.

Böylece meseleye Birleşmiş Milletler ve AB de müdahil olmak zorunda kaldı ve 2005 yılında bakanlar kurulu BM ilkelerini kabul eden bir 'strateji belgesini' kabul etti. Bu zorlama adımla birlikte Van ili pilot bölge seçilerek bir rehabilitasyon planı yapıldı ve uygulamaya kondu. Amaç pilot çalışmanın sınanması ile birlikte söz konusu eylem planının geçmişte 'olağanüstü hal' illeri diye bilinen 13 ile genişletilmesi idi...

'Van Eylem Planı'nın değerlendirilmesi ayrı bir yazıyı hak ediyor. Ancak ortada gözardı edilemeyecek, garip bir durum var... Devlet hâlâ 'meseleyi' bir bölge ve 'olağanüstü hal' meselesi sanıyor. Hâlâ bu yaşananlara 'asayiş' mantığı içinde bakıldığını anlıyoruz. Devletin derdi, uluslararası hukuk ve özgürlük kabullerine ters gelmeyecek bir model içinde Güneydoğu bölgesiyle ilgilenmekle sınırlı gözüküyor. Oysa karşımızda artık tüm Türkiye'yi kuşatan, kitleler arasında fiziksel teması gündeme getirebilecek yakıcı bir sorun var. Güneydoğu'da yerinden edilmiş Kürtlerin kentli Kürtlerle bağdaşması için tedbirler almanın pek de zor bir yanı yok. Yeter ki bölgeye kaynak aktarmak isteyin ve insani bir tavır sergileyin... Oysa ülkenin diğer bölgelerinde sadece para aktaran değil, aynı zamanda hakemlik de yapabilen bir devlete ihtiyaç var. Bu ise bir ideolojik ve psikolojik formasyon meselesi... Dolayısıyla bugün Kürt 'meselesinin' çözümü ve PKK'nın da silah bırakması isteniyorsa, devletin önce kendi kadroları içinde bir dönüşüm gerçekleştirmesi ve askeri tümüyle siyasi kararların dışına çıkarması gerekiyor.

Çünkü çözüm, sadece yerinden edilmiş Kürtlerin değil, vatandaşlık algısı bozulmuş Türklerin de rehabilitasyonu ile gelecek...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Obama Avrupa'da konuşmalı

Etyen Mahçupyan 14.06.2009

Obama'yı seçen Amerikan halkının ne denli bilinçli olduğu sorusu muhtemelen önümüzdeki dönemde sıkça sorulacak. Çünkü Obama'nın duruşu ve söylemi, günümüz Batı dünyasının hazmedebileceği demokratlığın epeyce üstünde bir anlayışı ifade ediyor. Tabii ki Obama ABD toplumunun yaşadığı değişimin sonucuydu... Ancak Bush'un çizgisinden giden bir alternatifin çok yanlış olacağı bilgisi muhtemelen çok daha belirleyici

oldu. ABD halkı yeni başkanın zihniyetini el yordamıyla anlayıp onaylasa da, onun gerçekten nasıl bir dünya isteyeceği konusunda pek bilgili değildi.

Yüzümüzü Avrupa'ya çevirdiğimizde durum daha da vahim. Çünkü AB ülkelerinde sorun bilgisizlikten öte, otoriter zihniyete sarılmış, içe kapanmakta olan yığınların ortaya çıkmasıdır. Sarkozy ve Merkel de aynen Obama gibi birer sonuç... Ama Hollanda seçimlerinin gösterdiği üzere ideolojik muhafazakârlığın boyutları çok daha derine gidiyor. Avrupalıların yönetemeyecekleri bir gelecek karşısında yeniden faşizan eğilimlere göz kırptığı bir dönemdeyiz. Sorun açıkça ırkçı olanların yüzdesi değil, Avrupalıların hem kendilerini 'liberal', 'özgürlükçü' vs. sayıp, hem de ırkçılığın ima ettiği düzeni arzulamalarıdır.

Geçen yüzyılın dünyasında bu eğilimi geçici bir arıza olarak görmek mümkün olabilirdi. Ama bugün söz konusu trend, Avrupa'nın epeyce uzun bir süre için ancak 'ikincil' bir güç olabileceğini ima ediyor. Çünkü Obama'nın gördüğünü henüz hiçbir Avrupalı lider görebilmiş değil ve henüz hiçbir Avrupalı toplum Obama benzeri birini siyasete sokabilmiş de değil.

ABD Başkanı'nda 'yeni' olan ne? Birincisi dünyaya Amerikan normları açısından değil, evrensel ilkeler açısından bakması... Geleneksel ABD politikası haklar ve özgürlükler alanındaki tüm 'doğru' değerlerin birer Amerikan değeri olduğunu söyler ve başkalarını da bu değerlere davet ederdi. Ancak bu bakış iki zımni önermeyi de birlikte getirmekteydi. Birincisi ABD'yi ve onun normlarını eleştirilemez kılıyordu. İkincisi, doğru değerlere sahip olmak Amerika'ya ve Amerikalılara benzemeyi ifade ediyordu. Diğer bir deyişle ABD politikası epeyce pozitivist ve otoriter bir zihniyeti yansıtmaktaydı. Özgürlükleri savunduğu için kendini demokrat sanan, tarzının ne denli itici olduğunu ve demokratiğin tam aksini ima ettiğini görmezden gelen bir bakıştı bu... Bugün Avrupa hâlâ bu bakışın temsilcisi. AB üyeliğinin gerektirdiği kriterler aslında Avrupalıları hastalıklı bir ruh haline soktu. Gerçekten de eğer AB üyesi olmak isteniyorsa, doğal olarak AB normlarına uyum sağlamak gerekiyor. Ama Avrupalılar AB normlarının bizatihi Avrupalılık olduğunu sanıyorlar. Oysa zihniyet olarak ele alındığında bugün Avrupalıların AB normlarının ifade ettiği anlayışa uygun oldukları son derece şüpheli. İşte Obama'nın yeniliği de burada... Kahire'deki konuşmasında "ABD herkes için en iyisini bildiğini iddia etmez" derken bu mesajı veriyor ve uyulması gereken normları ABD ideallerinin üzerine çıkarıyordu. Böylece artık o normlar ışığında Amerika'yı da eleştirmek ve değiştirmek mümkün hale geliyor. Avrupa'nın henüz epeyce uzağında olan bir anlayış...

Obama'da yeni olan ikinci husus, değişimin herkes için geçerli olduğu ve dolayısıyla herkesin evrensel normlara yaklaştığı ölçüde 'muhatap' olabileceğidir. "Hamas'ın sorumlulukları var" diyebilen, şiddete son verdiği takdirde Hamas'la konuşulabileceğini söyleyen bir ABD başkanı var. Diğer bir deyişle herkese geçmiş performansının ötesine geçme hakkı tanıyan ve yeni olanı onlarla birlikte kurmaya hazır olduğunu beyan eden bir ABD başkanı... Nitekim aynı konuşmasında Obama bir başka kadim 'rakiple' ilgili olarak da şöyle demektedir: "Soru İran'ın neye karşı olduğu değil, gelecekte ne inşa etmek istediğidir." Barışçıl amaçla nükleer güce sahip olma hakkını da İran'a teslim eden Obama, geleceği tek başına inşa edemeyeceğini, evrensel normların da buna yeterli olmadığını, 'birlikte' davranmanın kritik öneme sahip olduğunu ve kendi tarzının da bu süreçte belirleyici olacağını farkında gözüküyor. İşte Avrupa'nın henüz anlamadığı bir nokta daha... Avrupa'daki göçmen politikasının çaresizliği ve engellenemeyen asimilasyon arzuları, kendi içinde bile 'birlikteliğin' becerilemediğini ortaya koyuyor.

Nihayet Obama'nın getirdiği bir yeni yaklaşımın aslında gerçekçiliğin gereği olduğunu da teslim etmek lazım. Küresel dünya hiçbir ülke veya ülke topluluğunun sorun çözmesine izin vermiyor. Dahası sorunları böyle çözeceklerini sananlar daha da büyük sorunlara imza atacak gözüküyorlar. Obama bunun farkında... Avrupa'da

ise bu bilinçte olan hiçbir lider gözüküyor. Belki de bu bilinçte olanların siyasette etkili olma şansları olmuyor...

Obama'nın Kahire konuşması Müslümanları muhatap almış gözüküyordu ama galiba asıl muhatap dünyanın gereklerini henüz kavramamış olan Batı dünyası ve özellikle Avrupa'ydı. Bu bağlamda Obama'nın "başını kapatmayı seçen bir kadının daha az eşit olduğu görüşünü reddediyorum" sözü, sahip olduğu bakışın doğal bir sonucu. Öte yandan Obama "eğitimi reddeden bir kadının eşitliği de reddettiğine inanıyorum" diyerek bir denge de kurdu. Ama muhafazakâr toplumdaki asıl eğitim talebinin zaten başörtülü kadınlardan geldiğini bildiğimiz Türkiye'de, Obama'nın sözü bir dengeyi değil daha da güçlenmiş bir özgürlükçü önermeyi ifade etti. Avrupa ise bu konuda da henüz düşünme sürecinin çok başlarında... Laikliğin ve modernliğe ait tüm hususların kendiliğinden 'evrensel' değerleri ifade etmediği, ancak demokrat bir zihniyet içinde ifade edilebildikleri oranda evrenselliğe yaklaştıkları anlaşılmış değil. Avrupa'nın değişmeye ve bunun için de özeleştiri geleneğine dönmeye ihtiyacı var. Belki de Obama'nın asıl gidip Avrupa'da konuşması gerekiyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çekicin eylem planı

Etyen Mahçupyan 16.06.2009

Çekiçten başka alet bilmeyenin her şeye çivi muamelesi yaptığına dair sıkça tekrarlanan bir söz vardır... Medyaya yansımış olan son andıçın analizi, ancak bu sözün ışığında mümkün olabiliyor. Aksi halde Genelkurmay Harekât Başkanlığı'nın 'bilgi destek' şubelerinden birinde hazırlanan 'İrticayla Mücadele Eylem Planı' gerçekten bir şaka niteliğinde. Her şeyden önce metne konan ad, sanki metni yazanı gülünç duruma düşürmek için özellikle konmuş. 1997'den buyana köprülerin altından çok su aktığını, bugün laik kesimin büyük kısmının bile memlekette din temelli bir irtica tehlikesi görmediğinin farkında değiller anlaşılan. İkincisi bu andıçın içeriği ile kendisinden beklenen siyasi işlev arasında ironik bir bağlantı var. Çünkü andıçın başarılı olması dışarı sızmasına bağlı... Öte yandan metnin içeriği Gülen cemaati üzerinde yoğunlaşıyor ve geçtiğimiz süreçte bu tür sızmalar hep 'cemaate' atfedilmişti. Bu durumda andıçı yazanların özellikle tedbirli olmaları beklenirdi, çünkü eğer sızdıranlar gerçekten de Gülen cemaati ile ilişkili iseler, esas bu belgeyi sızdırmak isteyecekleri açıktı. Ama görünen o ki yine de bu metin yazıldı ve şaşırtıcı olmayan bir biçimde de sızdı.

Herhalde olayın kıssadan hissesi şöyle bir şey olabilir: Asker kendi sıkışmışlığına bir çare bulmaya, daralan hareket alanını genişletmeye, askerî terimle bir 'alan temizliği' yapmaya çalışıyor; ama elindeki yöntemler geri tepmekle kalırken, başka bir yöntem de üretilmiyor. Bu durum askerin sadece siyasi açıdan değil, kurumsal ve ideolojik bağlamda da iyice sıkıştığının göstergesi. Şimdi askerî soruşturma açılacak ve hem belgenin yazılmasına, hem de nasıl sızdığına ilişkin geçerli bir açıklama bulunmaya çalışılacak. Bu süreçte soruşturmaya yardımcı olmak üzere bazı hususların dikkate alınmasını tavsiye etmek istiyorum.

Askerî mahkeme belgenin nerede bulunduğu sorusunu atlamamalı. Çünkü andıçın Ergenekon sanıklarından birinin bürosunda bulunması, bu metnin sadece yazılmakla kalmayıp uygulamaya geçildiğini de ima ediyor. Bu

'eylem planı'nın da daha öncekiler gibi medyaya ve sivil toplum hareketlenmesine muhtaç olduğu düşünöldüğünde, andıçın 'eski asker yeni sivil' personelle paylaşılması, tutulacak yolu da işaret etmekte. Ama Ergenekon bağlantısı bu noktayla sınırlı değıl... Andıçın medya faaliyetlerine ayrılan bölümünde şöyle denmekte: "Ergenekon kapsamında tutuklanan TSK personelinin masum olduğı, irticayla etkin şekilde mücadele ettikleri için üzerlerine iftira atıldığı şeklinde haberler yaptırılacaktır." Askerî soruşturma'nın bu cümleyi de herhalde atlamaması lazım. Çünkü Ergenekon tutuklularının aklanmasını istemek, Ergenekon girişimine benzer yeni bir çabanın arifesinde olduğumuzu akla getiriyor ve 'suçun azımsanmasına binaen tekrarlanması' fırsatının arandığını söylüyor. Bu noktada belki askerî soruşturmayı yürütenler söz konusu cümlelerin içinde geçen 'irtica' kelimesinden 'huylanacaklardır'. Çünkü onlar da metni kaleme alanların Türkiye'de gerçek bir irtica tehdidi olduğunu sanmadıklarından emin olmalılar. İnsan, gerçekliğı olmayan bir şeyi niçin yazsın? Ama belki de elde kalan tek gerekçe bu ve gerçek olmasa da mecburen kullanılmak durumunda kalınıyor.

Ergenekon konusunda umarız askerî soruşturma andıçın bir itirafta bulunduğunu da fark eder ve kendisini riske atacak bir değıerlendirme yapmaz. 'Planlama ve Genel Faaliyetler' bölümünde "Eylemler Ergenekon davasının gündemi değıştiriliyor havası oluşmadan planlanacak" deniyor. Acaba neden? Ergenekon davasının gündeminin değıştirildiğı algısının zararlı bulunduğı anlaşılıyor. Demek ki asker de bu davanın toplumsal vicdanda meşru olduğunu kabul ediyor. Bu tespitin askerî soruşturma için önemli bir rehber olabileceğini sanıyorum.

Nihayet soruşturma'nın çok dikkatli yapılması gereğı, yine andıçın içeriğinden gelen bir 'eylem' planının ışığında epeyce belirgin hale geliyor: "Askerî suç kapsamında yapılacak Işık Evleri baskınlarında, silahlı terör örgütü oluşturmak doğrultusunda; silah, mühimmat, plan vb. materyal bulunması sağlanarak, Fethullah Gülen grubu... Fethullahçı Silahlı Terör Örgütü kapsamına aldırılacak ve soruşturmalar askerî yargı kapsamında yürütülecektir." Buradaki ilginç husus, yapılacak sahtekârlığın ve aleni suçun askerî yargı sayesinde gizlenmesi isteğıdir. Diğeri bir deyişle Genelkurmay Harekât Başkanlığı'ndaki uzman kurmay askere göre askerî yargı aslında bir 'yargı' makamı değıl, illegal askerî 'yürütme' planlarının uzantısıdır. Umarız askerî soruşturma bu tespit üzerinde hassasiyetle durur ve kendisine leke sürölmesine neden olacak bir tutum sergilemez.

Nihayet askerî soruşturma'nın andıçın içerdiği mantıksızlıkları anlamakta zorluk çekebileceğini de düşünerek, çekiş hikâyesini akıldan uzak tutmamalarını tavsiye edebiliriz. Onlar için en uygun yol, bu andıçın bir 'karar' değıl, bir 'öneri' olduğunu; karargâhın henüz bu metni onaylamadığını, buna benzer hayata geçmemiş birçok metin olduğunu söylemektir. Niçin hâlâ ve sürekli olarak böyle metinler üretildiğı sorusuna ise, 'ne yapalım, tek bildiğimiz bu' türünden inandırıcı bir cevap vermeleri uygun olur. Toplumu çakılacak çivi sanan bir askerî kurumun kendisini de çekiş sanmasının doğal olduğuna belki toplumu inandırabilirler...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devletin Van sınavı

Etyen Mahçupyan 17.06.2009

Devlet yetkilerini ellerinde tutanların iyi niyetini, bir sorunu çözmek isteyip istemediklerini nasıl ölçersiniz? Alışlagelmiş olan yöntem devletin çözüm paketlerinin içeriğine bakmaktır. Eğer ne yapılması gerektiği konusunda zaten belirli bir toplumsal kanaat ve fikir birliği mevcutsa, devletin buna ne denli yanaştığı veya istenen sonucu engelleyip engellemediği bir kıstas olarak kullanılabilir. Ancak alışlagelmiş davranış kalıpları, böyle bir anlaşma zemini olmadan da devletin 'ne diyeceğini' beklemeyi ima eder. Çünkü toplum kendisine verilenle yetinmeye alışmış, devletin mantığını sorgulamamayı öğrenmiştir.

Ama eğer toplum otoriter bir yaklaşımı 'doğru' bulmamaya ve kendi katılımını elzem kılan demokrat bir yaklaşıma doğru kaymışsa, o zaman 'doğru' olanın bilinmesi de işe yaramaz. Çünkü detaylara inildiğinde daima fikir ayrılıkları çıkar ve fikri alınmayanın meşru itiraz hakkı doğar. Dolayısıyla böyle bir ortamda yaşıyorsanız, devlet yetkilerini ellerinde tutanların iyi niyetini ölçmek, kullanılan yönteme bakmayı gerektirir.

Kürt meselesinin çözümünün önemli bir parçası olan yerinden edilmiş insanların ve onların göç ettiği kentlerin rehabilitasyonu için de devlet kendince bir 'paket' üretmiş durumda. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ile işbirliği içinde hazırlanan 'Van Eylem Planı' bu kentin göçten kaynaklanan sorunlarını bir bütünsellik içinde ele alma iddiasında. Eğer Plan başarılı olursa geçmişte 'olağanüstü hal' koşulları altında yaşayan 13 ile de uygulanacak.

Ancak planın başarısı öncelikle yönteminin doğru olmasına bağlı, çünkü aksi halde toplum tarafından sahiplenilme ihtimali az ve bu da başarı ihtimalini çok azaltacak. Bu nedenle sivil toplum katılımının gereğini bilen plan yapımcılarının, Van'daki bütün Kürt kimliği etrafında aktivizm yapan sivil toplum örgütlerini işin içine katması beklenirdi. Oysa TESEV'in yaptığı alan çalışması bu beklentiye uygun olmayan bir sürecin yaşandığını gösteriyor. Deniz Yüksek ve Dilek Kurban'ın kaleme aldıkları rapora göre, kentteki STK'ların bir bölümü bu Plan'ın AB ve uluslararası kamuoyu için yapılan göstermelik bir hamle olduğunu düşünüyorlar. Neden olarak ise, bazı STK'ların sürecin dışında tutulmasını, özellikle hükümete yakın olanların davet edilmesini, birçok STK'nın görüşlerinin nihai metne yansıtılmamasını, nihai metni son ana kadar görememelerini ve Plan'ın açıklanma toplantısında kendilerine söz verilmemesini örnek olarak gösteriyorlar. Ayrıca tüm sürecin kamu ağırlıklı yaşanmasına, ortaya çıkan nihai metnin devletin dili ve ruhuna sahip olmasına ve Plan'ı 'izleme komitesinin' de valiliğin yönlendirmesi altında 'yandaş' STK temsilcilerinden oluşturulmasına işaret ediyorlar. Zikredilen en sembolik nokta ise, STK'ların kamu kurumlarında Kürtçe bilen personel istihdam edilmesi isteğinin reddedilmesi...

Bu detaylar zaten Plan'ın başarılı olamayacağı duygusunu yeterince veriyor. Kentin siyasi atmosferini ve gündemini belirlemekte çok etkili olan sivil toplum örgütlerinde kuşku yaratan bir planın, iyi yönleri olsa bile etkisiz kalacağı açık. Ancak devlete bir şans daha vermek üzere Plan'ın içeriğine de bakmakta yarar var. Belki de yöntemin kısırlığına karşın, kentte çok olumlu değişimler yaratacak adımlar atılmaktadır. Ne yazık ki bu açıdan da fazla olumlu bir tablo ile karşı karşıya değiliz... Her şeyden önce projelerin yüzde 95'i hem sayı hem de parasal miktar açısından kamuya ait. Üstelik toplam kaynağın yarısı da tek bir projeye, toplu konut inşasına gidiyor. Oysa bu toplu konutlar yerinden edilmiş kişilerin derdine çare olmaktan ziyade, kentin genel ihtiyacına cevap verecek nitelikler. Kabul gören iki STK projesinin sahipleri ise 'işadamları derneği' ve 'iş geliştirme merkezi'... İstihdama yönelik olan bu projelerin de yerinden edilmiş insanların derdine çare olma ihtimali çok zayıf, çünkü belirli bir eğitim düzeyini önkoşul olarak alıyorlar.

Bu durumda 'Van Eylem Planı'ndan ne bekleyebiliriz? Görünen o ki Van Valiliği zaten yapılması gereken bazı hizmetleri şimdi 'eylem planı' adı altında yürütecek. Yoksullar için üretilmiş olan projeler, şimdi sanki yerinden edilmiş olanlar için özellikle üretilmiş gibi ele alınacak. TESEV raporu Plan'ın çok genel olduğunu, teknik bir

dille yazıldığını, hiçbir somut proje içermediğini, STK'ların sürece nasıl katılacağını söylemediğini, finansman kaynakları ve hizmet verecek personelin nitelikleri konusunda belirsiz olduğunu söylüyor. Ancak asıl ilginç Plan'ın hiçbir önerisinin doğrudan yerinden edilmiş kişilerle ilgili olmadığını vurgulaması.

Bu Plan'ın uygulanma sürecinde devlet ile toplum arasındaki mesafenin artması kimseyi şaşırtmamalı ve kimse 'Kürtlere yaranılamıyor' kolaycılığına sapmamalı. Çünkü yapılan doğru değil... Devlet yetkisi kullananlar iyi niyetli olabilirler. Ama bu iyi niyetin siyaseten meyve vermesi, ancak doğru yöntemin kullanılmasıyla ve sorundan kaçmama koşuluyla mümkün. Görünen o ki Kürt meselesinde Türkiye hâlâ kıvranıyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Askerî yargının işlevi ne?

Etyen Mahçupyan 19.06.2009

Genelkurmay'ı zor durumda bırakan belgenin bir andıç mı yoksa eylem planı mı olduğu tartışılmaya devam ediliyor. Bilindiği üzere 'andıçlar' askeriye içinde herhangi birinin hazırlayıp onay için üst makamlara sunabileceği bir önerme hüviyeti taşıyor. Diğer bir deyişle her andıçın hayata geçme durumu yok. Nitekim son yıllara yakından bakıldığında TSK bünyesinde yüzlerce andıçın üretildiğini gözlemleyebilir ve aslında andıç üretme üzerine sürekli bir uğraşın söz konusu olduğunu düşünebilirsiniz. Dahası askeriye'nin sırf bu amaçla çalışma grupları kurduğunu da biliyoruz. Dolayısıyla 'andıç' formatı TSK'nın sivil siyasete ve doğrudan topluma müdahale etmek amacıyla yazılmasını teşvik ettiği ve ısmarladığı metinler. Buna karşılık 'eylem planları' hayata geçirilmek üzere onaylanmış, karara bağlanmış olan metinler...

Kritik noktalardan biri şu ki, herhangi bir andıçın üst makamlarca onay görmesi halinde söz konusu metin kendiliğinden bir eylem planına dönüşmüyor. Mesele, yapılması gerekli değişikliklerin veya ilavelerin olması değil. Mesele, bu iki metin formatının askerî hiyerarşinin çalışma kodlarının parçası olmaları. Yani andıç ve eylem planı adı verilen metinlerin kendilerine has bir dili, düzeni ve bürokratik temayülü yansıtan şekli var. O nedenle beğenilen ve uygulanmak istenen bir andıç da, ancak yeniden kaleme alınarak eylem planına dönüşebiliyor.

Bu genel bilginin ışığında bakıldığında adında 'eylem planı' sözü geçen belgenin bu kriterlere göre de bir eylem planı olduğu anlaşılıyor. Bunun anlamı metni kaleme alan kişinin fikirlerini değil, kurumsal bir bakışı yansıtıyor olmasıdır. Eğer durum buysa, Genelkurmay'ın veya askerî yargının açtığı soruşturmanın pek bir hükmünün olmadığını baştan kabul etmemiz gerekir. Çünkü kurumsal siyasetin gereği olarak hazırlanan bir planın, yine o kurumun içinden ve hiyerarşinin de alt kademelerinden bazı kişiler tarafından layıkıyla soruşturulması beklenemez.

[Yazının devamını okumak için tıklayın.](#)

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Laik muhafazakârlık

Etyen Mahçupyan 21.06.2009

Avrupa'da modernlikten anlaşılan hep liberallik oldu. Otoriter zihniyet ise geçmişten gelen bir kalıntı olarak tanımlandı. Oysa modernlik otoriterliği yeniden harmanladı ve onu liberalizmin payandası olarak meşrulaştırdı. Dolayısıyla işlerin 'iyi' gittiği dönemlerde liberalliği öne çıkaran Avrupa, işler 'kötüye' sardığında hiç gocunmadan otoriterliğe sarılabiliyor. Hele ekonomik krizin yaşandığı bir dönemde hâlâ göçmen meselesini çözememiş durumda iseniz, otoriter zemin faşizan ve ırkçı meyveler de veriyor. Kendinizi ırkçı saymamanın yolu ise göçmenleri 'gerçekten de' geri ilan etmeyi gerektiriyor. Bunun en kolay yolu onları kültürel olarak mahkûm etmekten geçiyor ve özellikle Müslüman göçmenler bu açıdan son derece işlevsel. Diğer bir deyişle eğer Müslümanlığı öz itibarıyla sakıncalı ilan edebilirsiniz, Müslüman göçmenin entegrasyon sorumluluğundan kurtulur, yaşadığınız her türlü sıkıntının nedenini onlara yükleyebilecek bir ruh hali yaratabilirsiniz.

Avrupa bugün bu hastalıklı psikolojinin içinde... Kullanılan en önemli manivela ise laiklik... Müslümanlığın öz olarak laikliğe aykırı olduğu ileri sürülüyor ve böylece Müslümanlara yönelik zımni ırkçılık besleniyor. Ama Avrupalılar hiç merak etmesinler... Yalnız değiller. Derinlemesine mülakatlara dayanan yeni bir çalışma, İstanbul, Ankara ve İzmir'deki laik kişilerin epeyce paralel bir ruh hali içinde olduklarını gösteriyor. Fusun Üstel ve Birol Caymaz'ın yürüttüğü araştırma laik kesimden prestijli okul mezunu, orta üst gelir grubundan ve yüksek mesleki pozisyonlara sahip insanları muhatap almış. Dikkat çeken ve konuşulan tüm kişiler için geçerli olabilecek bir tespit, çağdaşlığın 'okumuş olma' haliyle bağlantılı olarak algılanması. Anlaşıldığına göre okulda alınan iyi eğitimle 'kültürlü' olmak ve buradan hareketle 'laik yaşam biçimi' arasında doğrusal bir bağ kuruluyor ve buna 'çağdaşlık' deniyor. Böylece laik olmayanlar kendiliğinden bir 'alt kültür' oluşturup çağdaşlığın dışında kalıyorlar.

Araştırmacılar mülakat yaptıkları kişilere gayrimüslimleri, Kürtleri, Müslümanları, AB'yi ve Ergenekon davasını sormuşlar. Çıkan sonuçlardan biri, genelde gayrimüslimlerin romantik ve nostaljik bir unsur olarak hatırlandığı, ama bu grubun yaşamış ve yaşamakta oldukları sorunlar konusunda büyük bir cehaletin olduğu. Aynı şey Kürtlere ilişkin olarak da geçerli... Bu mesele aniden ortaya çıkan ve 'yabancıların' tetiklediği, neredeyse yapay bir sorun olarak algılanıyor. Görüşmelere bakılırsa, Müslümanlar ise zorunlu olarak tahammül edilmesi gereken bir kesim... Bunları tamamlayan bir biçimde laik hayat tarzı nedeniyle beğenilen AB'den bir siyasi aktör olarak kuşku duyulduğu ve Ergenekon davasının da AKP'nin karşıtlarını temizleme operasyonu olarak görüldüğü anlaşıyor.

Bu tablonun en şaşırtıcı yanı muhakkak ki sergilenen cehalettir. Prestijli okullardan mezun olan, toplumun genelinden üstün oldukları iltifatıyla yetişen bu insanlar gerçekte hem tarih hem de siyaset alanında inanılması güç bir yüzeysellik ve bilgisizlik içindeler. Bu cehalet bir yandan içe kapanmaya, öte yandan da laik cemaat dışında kalanlara karşı gizli bir ırkçılığa neden oluyor. Görünen o ki laik kesim içinde siyasi önermelerin özcü bir bakışa dayandırılması doğal bir durum. Başkaları genellemeler içinde ifade edilip homojenize ediliyorlar ve 'zorunlu' birliktelik ima eden durumlarda da aşağılanıyorlar. Nitekim Müslümanlığın simgesi olarak alındığı için, başörtüsü takanlar yaygın bir aşağılanma ile karşı karşıyalar.

Bu fikirleri öne sürenler kendilerini ırkçı olarak değil, çağdaş olarak görüyorlar... Böylece siyasete gelindiğinde de rahatlıkla darbeciliği savunabiliyorlar. Çünkü otoriter modernlik anlayışı, kültürel farklılığı bir 'demokrasi filtresi' olarak işlevselleştiriyor. Diğer bir deyişle 'geri' kültürden olanın demokrasi dışı kalması mümkün

olurken, onu demokrasinin dışına iten, haklarına el koyan tavırlar da ırkçılık değil, aksine çağdaşlık oluyor...

Söz konusu tablo muhakkak ki ulus-devletin ideolojik yönü güçlü eğitim sistemiyle yakından bağlantılı. Gerçekten de Türkiye'deki prestijli okullar ve makbul eğitim sistemi, aksiyomatik bilgi üretmeye ağırlık vermekte. Belirli disiplinleri öğrenmek, onların içinde ilerlemek teşvik ediliyor; ancak dışımızdaki toplumsal gerçekliği anlamaya yönelik bilgi vermekten özellikle kaçınılıyor. Böylece ortaya kendi konularını gayet iyi bilen ama toplum, tarih, siyaset alanlarında epeyce cahil olan bir 'modern' cemaat çıkıyor.

Bugün Türkiye'deki laik kesim halen korunmuş bir gerçeklik dünyasında yaşıyor... Cehalet aslında devletin elinde siyasi bir asimilasyon aracı... Modern eğitim iyi yurttaşlar yaratmayı hedeflediği ölçüde, içinde yaşadığı topluma yabancılaşmış, devlete bağımlı ve 'ötekileri' horlayan bir cemaat da üretiyor.

Ve bu tablo Avrupa'da faşizme göz kırpan yeni muhafazakârlaşma ile örtüşüyor. Ama doğrusu Avrupalıların durumu daha utanç verici... Çünkü onlar cahil bırakılmaktan ziyade cehaleti seçiyorlar... Psikolojik nedenlerle değil, siyasi kaygılarla içe kapanıyorlar. Irkçılığın ve faşizmin yeryüzünden kalkmasının önkoşulu, bunlardan utandırılmasıdır... Türkiye kendisini henüz yeni tanıyor, ama Avrupa bunu bilerek yapıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sahip çıkın!

Etyen Mahçupyan 23.06.2009

Bu ülkede hak ve özgürlükler alanında açılımı ima eden değişim ancak krizle gelebiliyor. O noktaya kadar değişim ihtiyacı dile dökülse ve hatta görünürde herkes tarafından tekrarlınsa da, direnç odaklarını yıpratmak veya geriletmek mümkün olmuyor. Çünkü Türkiye'nin siyasi geleneği direnç odaklarının kendilerini tahkim etmelerine ve demokratik sürecin dışına çıkarmalarına müsait... Bu durumda kendilerini demokratik sürecin dışında tutabilen kurumlar, doğal olarak direncin de odağı haline geliyorlar. Asker ve yargının durumu tam da bu... Bu kurumlar içinde hak ve özgürlüklerin genişletilmesinden yana olan birçok kişinin muhtemel varlığına karşın, kurumsal siyaset aksi yöne işaret etmekte. Öte yandan demokratik süreç söz konusu direnci kırmakta yetersiz, çünkü bu kurumlar teorik olarak 'siyaset üstü' sayılıyorlar. Böylece hem her yönüyle siyaset yapma şansını elde ediyor, hem de temsile dayanmayan ve denetime kapalı bir aktör olarak davranıyorlar.

Askerî yargı bu sistemin en açık göstergesi... Düşünün ki TSK, demokrasinin olmazsa olmaz koşulu olan yargı bağımsızlığını bile ancak kurumun şemsiyesi altına alarak taşıyabiliyor. Bu yargının özellikle kurumsal siyaseti ilgilendiren konularda ne bağımsız ne de tarafsız olamayacağı ise açık... Ancak buna rağmen sivil siyaset bu durumu değiştirmek üzere adım atmadığı gibi, muhalefet partilerinin genelde askerin özel konumunu desteklediklerini görüyoruz. Çünkü sivil siyaset de kendisini genelde toplumsal temsile değil, 'devletin' icazetine muhtaç hissediyor. Sıkça tekrarlanan darbeler ve irili ufaklı ideolojik eylemler, siyasi partilerin hem askerden çekinmesine ve onu referans almasına, hem de onun üzerinden siyaset yapmasına neden oluyor.

Yine de eğer bir sorumlu arayacaksak bunun sivil siyasette aranması gerektiğini söyleyebiliriz. Çünkü onlar

bizleri temsilen 'yönetmek' üzere seçiliyorlar. Yanlış müdahale etmek, doğruyu oluşturmak gibi bir görevleri var. Ama çok dikkatli ve temkinli olmaları lazım... Hele resmî ideolojinin onaylamadığı, devirmek için kumpas kurduğu bir siyasi hareketin uzantısı iseniz, daha da tetikte olmalısınız. Bu durumda değişimin niçin böylesine uzun süreçleri gerektirdiği de anlaşılır hale geliyor: Değişimi isteyen ve yapacak olanlar zaten resmî ideolojinin uzağında duran ve direnç odaklarının karşısına aldığı siyasi partiler oluyor. Oysa başlarına bir şey gelmesin diye en dikkatli olmaları gereken de yine onlar.

Bu sağlıksız denge hali değişimci partileri de dengeci politikalara sevk ediyor ve devletle uzlaşmaya zorluyor. Bugün de durum aynı... Birçoğumuz AKP'yi yeterince cesur olmadığı, reformları savsakladığı, tutarsız bir çizgi izlediği için kınıyor. Ama bu parti her an kapatılma tehlikesi ile karşı karşıya ve kapatacak olan da siyasetin 'dokunamadığı' kurumlardan biri. Diğer taraftan böyle bir olay gerçekleşse ve AKP kapatılsa, bugün ondan beklentisi olduğunu söyleyenlerin birçoğu üzülmez bile. Ayrıca AKP'yi Türkiye'deki kültürel muhafazakârların partisi olarak tanımlayan ve kendilerini muhafazakâr saymayanların, bu partiden beklenti çıkarmaları da biraz abes. Çünkü onların kendilerini yakın hissetmeleri gereken başka partiler var...

Öte yandan hak ve özgürlük konusunda samimi iseniz, bu ülkedeki vesayet rejiminin bitmesini arzuluyorsanız, hangi kültürel kimliği benimserseniz benimseyin, kader sizi hükümete destek olmak durumunda bırakıyor. Çünkü her şeye rağmen bu parti bir ilke imza atmış durumda. Genelkurmay Harekât Dairesi'nde hazırlandığına dair güçlü kuşku bulunan 'eylem planına' ilişkin olarak savcılığa suç duyurusunda bulundular. Darbe girişiminin ve bu amaçla yapılan fitne ve fesat eylemlerinin mahkûm edilmesi yönünde adım attılar. Muhalefet ise hâlâ kıvranıyor... Apaçık doğrularla, ideolojik kaygıların beslediği çıkarlar arasında salınıp duruyor. AKP'nin bu cesur hamlesinin onu toplum nezdinde çok farklı bir konuma getirmesi ve önümüzdeki dönemi taşıma açısından rakipsiz bırakması şaşırtıcı olmaz. Bunun anlamı muhalefet partilerinin birer siyasi garnitür haline gelmesidir. Muhtemelen bu durum, aynen asker ve yargı kurumları gibi, muhalefet partilerini de daha fazla direnç odağı haline getirecek. AKP'nin karşısına açık sözlü olmayan, sürekli kıvırtan, ama hükümeti devirmeye yönelik ana hedeften sapmayan ve bu uğurda hukukun çiğnenmesine göz yummaya hazır olan bir koalisyon çıkacak. Diğer bir deyişle Ergenekon 'siyasallaşacak'...

Böyle bir süreçte toplumsal siyasetin AKP'li olup olmama noktasında sıkışmaması gerekiyor. Çünkü mesele Türkiye'de demokratik siyaseti engelleyen direnç odaklarının kırılmasıdır. Mesele yönetimin meşruiyetini zedeleyen imtiyazların kalkması, siyasetin ve bu sayede toplumun özgürleşebilmesidir. AKP'yi fazlasıyla demokratik hamleler yaptığı için beğenmeyenler hep oldu. Bazılarımız ise onu yeterince demokratik davranmadığı için beğenmedik. Bugün bu iki grup arasında bir mücadele var ve hükümet demokratik tarafa ağırlık koyuyor. Bunun kıymetini bilin, çünkü böyle olması gerekmiyordu... Kıymetini bilin ve sürece sahip çıkın.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kendinizi kandırmayın

Etyen Mahçupyan 24.06.2009

Modern tasavvur, belki de 19. yüzyılın teknolojik sıçramasının da getirdiği bir iyimserlikle toplum hakkında son derece naif varsayımlara dayandı. İnsanlığın artık geri dönüşü olmayan bir biçimde özgürlüğe doğru hareket ettiğine inanıldı. Bu pozitivist bakış bütün toplumları tek ve standart bir 'ilerleme' çizgisine oturttu. Oysa bu yaklaşım bir yandan sömürgeciliğin meşruiyetini sağlarken, bir süre sonra faşizmin de destekçisi olacaktı.

Modernliğin anlayamadığı ve halen de anlamakta zorlandığı şey, zihniyetin belirleyiciliğidir. Kurduğunuz düzenler ve sistemler sizi kendiliğinden özgürleştirmez. Bunları hangi zihniyet kalıpları içinde çalıştırdığınıza bağlı olarak farklı sonuçlar alırsınız. Modernlik de nihayetle otoriter zihniyete fazlasıyla bağımlı kaldı ve bir 'ilerleme' olarak gözüken relativist/liberal fikirler birçok ülkede otoriterliğin payandası ve örtüsü oldu.

Söz konusu relativist/liberal düzenin en önemli keşfi kuvvetler ayırımına ve sandığa dayanan bir demokrasi anlayışıydı. Bu sistem sayesinde bütün fikirler kamusal alanda yer alacağı gibi, herhangi bir fikrin diğerleri üzerinde tahakkümü de asgariye indirilecekti. Ne var ki sistemler kendiliğinden bir toplumu değiştiremez ve 'düzeltemezler'. Genellikle toplum o sistemi kendisine adapte eder ve kullanır. Diğer bir deyişle toplumun zihniyeti sistemden etkilense de, aslında o sistemi kendi bildiği gibi yoğurur ve işlevsel hale getirir.

Modern demokrasilerdeki en kritik işlev ise yargı kurumuna aitti. Mutlak doğruya sahip olan birilerinin olmadığını varsayıldığı, herkesin kendi doğrusuyla hareket ettiği bir dünyada, ideolojik bağlamdan arınmış, sadece modern demokrasinin ilkelerine bağlı olan bir hakemlik kurumuna ihtiyaç vardı. Dolayısıyla yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı hayati öneme sahipti.

Türkiye Cumhuriyeti de görünüşte bu sistemi devraldı. Kendisini bir 'modern demokrasi' olarak tanımladı. Ama bazı alanlarda daha baştan otoriter rejimi oturturken, zorunlu demokratik adımların atıldığı diğerlerinde de adım adım kendi özüne geri döndü. Türkiye'deki darbeler süreci ister istemez özgürleşen toplumun yeniden otoriter kalıplar içine alınması çabasıdır.

Bütün bu süreç içerisinde yargının çok belirleyici bir rolü bulunuyor. Kuramsal olarak ele alındığında, yargıdan beklenen şey modern demokrasiye uymayan tasarrufların engellenmesini sağlamasıdır. Oysa Türkiye'deki rejim gerçekte modern demokrasiye kerhen 'evet' demiş durumda... Bu durumda hem 'modern' görünmenin, hem de otoriter rejimi sürdürmenin tek ve meşru yolu yargının da otoriter zihniyetin takipçisi olmasıdır ve nitekim öyle de olmuştur...

Tek parti döneminden sonra yaşanan Demokrat Parti yılları, otoriter zihniyetin odağı olan TSK'ya tehlikenin nereden gelebileceği hakkında iyi bir fikir vermişti. Asıl tehlike bizzat toplumsal değişimin kendisiydi... Bu nedenle 60 ihtilalinden sonra yargıyı askerî vesayet rejiminin garantörü haline getirmek ve aynı zamanda da orduyu hukuksal yaptırımların dışında tutmayı hedeflediler.

Bu amaca yönelik olarak iki temel adım atıldı: Biri üst yargı organları üyelerinin cumhurbaşkanı tarafından atanması sayesinde, yargının sivil siyasetten bağımsız hale gelmesinin sağlanmasıydı. Öngörülen düzende cumhurbaşkanlığı makamı daima askerlerin kontrolünde kalacağı için, yargının 'yoldan çıkma' ihtimali de yoktu. Sivil siyasetten bağımsız olmak ise, aslında Meclis'ten ve dolayısıyla toplumdan bağımsız olmayı ifade etmekteydi. Diğer taraftan ne denli bağımsız olunursa, o denli denetimsiz de olunuyordu. Nihayet denetimsizlik yargı kurumunun bir özne, bir siyasi aktör olmasının da yolunu açıyor ve asker lehine 'tarafli' olmasını sağlıyordu. Bu tablonun doğal uzantısı, 28 Şubat döneminde askerî brifinglere okul çocukları misali koşturan, cüppe giyip asık suratla Anıt Kabir'e yürümeyi ve anı defterine basmakalıp cümleler yazmayı marifet sayan ve TESEV'in araştırmasında görüldüğü üzere belirli aralıklarla komutanlara gidip 'bir emriniz var mı' diye

soran 'hukukçulardır'.

Ancak 60 ihtilalini yapanlar için bu yeterli olmamış ve TSK'yı hukukun dışında tutmak üzere bir 'askerî yargı' kurumu ihlas edilmiştir. Böylece bütün askerlerin, hatta emekli olanların bile işlediği her türlü suçun sivil hukuk dışına çekilmesi mümkün hale gelmiştir. Doğal olarak ordu bu imkânı adi suçlar için kullanmayı pek düşünmemiştir, ama kurumsal siyasetin ima ettiği ideolojik kaygılarla işlenmiş suçlar söz konusu olduğunda, askerî yargı meseleye el koymuş, suçu münferit hale getirerek dosyayı kapatmış ve bu sayede aynı suçun yeniden işlenebilmesi olanaklı kılmıştır.

Askerî yargının farklı bir performans göstermesi zaten beklenmemeli. Suçu işleyenlerin sicil amiri olabildiği durumlarda, hangi askerî savcı veya yargıç hukuka uygun davranabilir ki? Ayrıca herhangi bir rütbedeki kişinin doğrudan yargılanabilmesi için onun üst rütbesinde bir yargıcın görev alma zorunluluğu da var. Yani Genelkurmay Başkanı ve yardımcısı, ne yaparlarsa yapsınlar hukukun dışındalar ve ülkede bu imtiyaza sahip başka hiç kimse yok...

Türkiye'nin bir demokrasi olmadığını, bir askerî vesayet rejimi olduğunu anlatmak için fazla söz gerekmiyor. Türkiye otoriter zihniyet içinde biçimlenmiş bir devlet ve yönetim sistemine sahip olan ve faşizme göz kırpan bir cumhuriyet... Modern kurumların hepsi bu sistem içinde budanmış ve iğdiş edilmiş durumda. Artık kendimizi kandırmasak iyi olur...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bazı gerçekler

Etyen Mahçupyan 26.06.2009

Kürt meselesinin 'sıfır noktası', çatışmanın durmasını, ellerin tetikten çekilmesini ve bir siyasallaşma döneminin, yani konuşmanın başlamasını ifade ediyor... Ancak bu siyasallaşmanın nasıl olacağı ve 'yeni' bir dönemin kimlerle kurulacağı devlet açısından temel bir sorun olmayı sürdürüyor. Çünkü bu rejimin temel niteliği monolitik bir kimlik üzerine oturmakta ve istendiği kadar 'ne mutlu Türküm diyene' densin, resmî vatandaşlık kimliğinin demekle oluşmadığı da aşikâr. Dolayısıyla bizzat devletin bugüne dek sürdürdüğü kimlik siyaseti, Kürtlerin hiçbir zaman 'Türk' olmayacaklarını garantilemiş durumda.

Öte yandan son dönemde herkesin tespit ettiği üzere Kürtler de homojen bir kitle değil ve günümüzün küresel çözülme ve yeniden inşa döneminde daha da farklılaşmaları şaşırtıcı olmaz. Ne var ki siyaset yollarında heterojen olan Kürtler, örneğin Kürtçenin alanının genişletilmesi gibi bazı temel taleplerde örtüşüyorlar ve bunların hepsi de devleti ideolojik açıdan sıkıştırıyor. Böylesine temel bir hak ve özgürlük alanında adım atamayan devlet, kendi aczi nedeniyle PKK'yı anlamlı bir siyasi aktör haline getirmiş durumda. Çünkü Kürtçe konusunda bile paralyze olup kalırsanız, siyasallaşmanın gerçekçi bir alternatif olduğuna kimseyi inandıramaz ve çatışma stratejisine prim verirsiniz.

Bu nedenle geline 'geç' noktada artık PKK'yı yok sayarak veya dışlayarak hiçbir çözümün mümkün olmadığını

bir an önce idrak ve teslim etmekte yarar var. Böyle bir tespitle işe başlamak haliyle PKK gerçeğini de doğru anlamayı ve öngörmeyi gerektiriyor. Dolayısıyla Türkiye kamuoyunun bugüne dek sürdürülen devletçi söylemin etkisinden çıkıp, meseleye nesnel bir biçimde bakması lazım.

1- Otuz yıllık mücadele PKK'yı sadece kurumsallaştırmadı, onu siyaseten aktörleştirdi ve Kürtler üzerinde ideolojik olduğu kadar psikolojik bir tahakküm oluşturmaya neden oldu. Bunun anlamı biz istesek de istemesek de ve Kürtler PKK'yı beğense de beğenmese de, PKK'nın 'çözüm' noktasında bir referans olduğudur.

2- Bu mücadele ve onun öncesinde maruz kalınan devlet politikası, Kürt toplumuna büyük bir bedel ödetmiş ve PKK o bedelin karşılığını savunan ve o karşılığı 'hak eden' bir aktör olarak Kürtlerin gözünde meşrulaşmıştır. Dolayısıyla 'çözümün' siyasi çıtası yüksektir ve PKK'ya karşı olan Kürtler açısından bile, PKK'nın geleceğini garanti etmeyen bir 'çözüm' işlevsel olmayacaktır.

3- Öte yandan bugün PKK'lılık dağa çıkma ve örgüte katılmakla sınırlı bir eylem değil, onu fazlasıyla aşan bir tutumdur. PKK'lılık siyasal özne olma konumundan öte bir sosyal özne haline gelmiş, gündelik hayatın kısırları içinde anlamlı olan bir ağ üretmiştir.

4- Bu nedenle PKK'yı dışlayarak bu örgüt üzerinde dolaylı etkide bulunmak, hele onu bu yöntemle 'bitirmek' bir hayaldir. Eğer PKK bir gün tarihe karışacaksa, bu ancak Kürt siyasetinin kendi dinamiği içinde mümkün olacaktır. Bu ise devletin sandığından çok daha uzun sürecek ve süreç ancak demokratik adımların atılmasıyla kısılabilecektir.

5- Buna karşılık PKK bugün kendisini Kürt siyasetinin heterojenleşmesine de hazır görmekte, farklı Kürt partilerinin olduğu bir süreçte de şu anki hâkimiyetini sürdüreceğini öngörmektedir. Anlaşılan o ki, geçmişten gelen referans olma avantajının bir tür 'siyaset üstü' konum yaratabileceği ve böylece siyasallaşmanın 'zararlı' etkilerinin olabildiğince azaltılacağı hesaplanmaktadır.

6- Bu yeni değerlendirme silaha ihtiyaç duymayan, silahı bırakabilecek bir PKK'nın işaretlerini vermektedir. Ancak bunun önkoşulu örgütün ayakta kalmasını ve etkili olmasını garanti eden bir siyaset alanının tanzimidir. Bu yapılmadığı sürece PKK'nın silah bırakmasını beklemek gerçekçi değildir.

7- Nihayet bütün bu tablo içinde Öcalan'ın kendine özgü bir yerinin olduğu ve oynayacağı role kendisinin karar vereceği hesaba katılmalıdır. Öcalan olası bir Kürt siyasetinin tescil makamı olma niteliğini sürdürmektedir, çünkü devlet karşısındaki direncin ayakta kalması açısından sembolik bir işleve sahiptir. Dolayısıyla mesele Öcalan'ı 'beğenmek' değil, onun üzerinden Kürtlüğün görünmesinin sağlanmasıdır. Bu konum Öcalan'ın PKK'lı olmayan Kürtlerle bile manevi bir bağ kurmasına yol açmıştır.

Çözüm için birçok önermede bulunulabilir... Yerel yönetimlerin güçlendirilmesinden genel bir 'af'fa, Kürtçenin her alanda özgürleşmesinden yeni bir Anayasa'ya kadar. Diğer taraftan zamanlamanın öneminden, şehit edebiyatının bırakılması gereğinden, liderlikten ve kullanılacak üsluptan da söz edilebilir. Milliyetçilerden duyulan çekingenliğin milliyetçiliği daha da güçlendirdiğine veya reformlarda yarı yolda durmanın sürecin geri tepmesine neden olabileceğine de işaret edebiliriz. Ama temel gerçeklik değişmeyecektir: Kürt meselesinin çözümü PKK'nın aktörleşme yeteneğini de hesaba katan, onu doğrudan muhatap almak zorunda olmasa da PKK'nın dışlanmadığını ima eden bir 'konuşmayı' zorunlu kılmaktadır ve bu 'konuşmada' tarafların zihniyeti nasıl bir sonucun ortaya çıkacağını doğrudan belirleyecektir.

Eğer Kürtler 'Türkleri' veya devleti değiştirmekten ziyade cezalandırma ihtiyacı içinde davranırlarsa, buradan bir çözüm çıkmaz... Ve eğer 'Türkler' veya devlet de dayatma, tehdit ve fırsat kollama stratejisini seçerse, buradan da bir çözüm çıkmaz. Çözüm, muhatabını seçme hakkının olmadığı gerçeğini sindirmeyi ve samimi olmayı gerektiriyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rejimler düşerken

Etyen Mahçupyan 28.06.2009

Otoriter zihniyetin hükmünü sürdürdüğü toplumlarda değişim de giderek büyüyen gerilimlerin üzerine oturuyor. Bu gerilimler bir noktadan sonra Marks'ın 'niceliklerin niteliğe dönüşmesi' önermesini hatırlatırcasına bir sistem çöküşü ile sonuçlanıyor ve yeni düzenin kurulması da ancak o zaman mümkün olabiliyor. İşin bu noktaya kadar sürüklenmesinin bir nedeni muhakkak ki gücü elde tutanların bu imtiyazlarını bırakmak istememeleridir. Üstelik bu güç sahipleri geçmişte toplumu 'korku siyaseti' sayesinde kendilerine yandaş kılabilmişlerdir. Bu korku siyasetinin bir yönü, güç sahiplerinin güçlerini yitirdikleri durumda karşımıza çıkacağı söylenen zafiyet ve kaotik ortamın istenmemesidir. Ama bunun kadar önemli olan bir unsur da, toplumda söz konusu güç sahiplerine karşı gerçek bir korkunun yerleşmiş olmasıdır. Çoğu zaman toplumsal kesimler bu korkuyu dillendiremez. Böylece iktidar ile vatandaşlar arasında şizofrenik bir ilişki doğar. Aslında vatandaş o iktidarın ne olduğunu bilir ve içten içe öfkelenir. Ancak kamusal alandaki söylem tam tersi yöndedir ve otoriter güçler sistematik olarak övülür.

Bazı ülkelerde gücün iktidarı 'çıplaktır'... Birçok Latin Amerika ülkesinde askerî darbeler, bazı generallerin ve onların işbirlikçilerinin iktidar arzusunun uzantısıdır. Oysa diğer bazı ülkelerde otoriter zihniyetin taşıyıcısı bizzat resmî ideolojinin kendisidir. Bu tür toplumlarda rejimin direnci belirli kurumların gücünü aşarak tüm sisteme yayılır. İtiraz edilemeyecek 'kutsal' bir ideolojiyi ve onun sembollerini arkasına alan iktidar, toplumu durağanlaştırmayı meşru bir siyaset haline getirir. İşte bu nedenle değişim hem süreklilik taşır, hem de bir türlü gerçek anlamda gelmez.

Bugünlerde İran ve Türkiye uzunca süren gizli bir gerilim sürecinin doruk noktasındalar. Her iki ülkede de karşı çıkılması olanaksız gibi gözüken bir ideoloji, ve sırtını o ideolojiye dayamış olan 'doğal' imtiyaz sahipleri var. Bu imtiyazın hukuka yansması sayesinde, rejimin korunmasını kutsal bir görev olarak tanımlamak mümkün oluyor ve bu görevi yüklenenler de ülkenin 'doğal' yöneticileri haline geliyorlar. İran'da İslamiyeti temel alan bir rejim ve bunun sahibi gözüken mollalar var. Türkiye'de ise kemalizmi dinselleştiren bir rejim ve onun sahibi asker ve yargı bürokrasisi...

Her iki ülke de hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasını mümkün kılan bir hukuk sistemine sahip. Yine her iki ülke, güç sahiplerini bu hukuk sisteminin dışında tutan bir düzenleme ile gerçek iktidarı koruyor. Her ikisinde de seçilmişlerin hareket alanı ideolojik olarak sınırlanmış durumda ve ülkenin asıl önemli meselelerine ilişkin nihai söz güç sahiplerinin elinde. Bu benzerlikler toplumsal değişim alanında beklenen bazı sonuçlar üretiyor: 'Devlet' ile toplum arasındaki gerginlik giderek derinleşiyor ve rejim taviz vermemeye çalışıyor. Böylece sorun

özemeyen, her özümnden korkan, aksine sorunları kemikleştirerek kendi baskı rejimini meşrulaştırmaya çalışan bir yönetimle karşı karşıya kalınıyor. Bu durumda değişim de 'konuşarak' değil, çatışarak geliyor...

Görünüşte İran'ın işinin daha zor olduğunu söyleyebiliriz: İslamiyet'i değiştiremeyeceklerine göre hiçbir zaman 'modern' olamayacaklarını, kayıp bir toplum olarak kalacaklarını sanabiliriz. Oysa Türkiye'nin laik olduğu, demokratik geleneğinin oturmuş olduğu söylenebilir. Ama gerçek muhtemelen epeyce farklı... İslamiyet bir din olmanın getirdiği olağanüstü bir esnekliğe sahip. Nitekim bugün İran'da mollalar ikiye bölünmüş durumdalar. Esas meselenin din değil, özgürlükler olduğu ve İslamiyet'in, özgürlüğü engellemeyecek, hatta onu geliştirecek şekilde yorumlanabileceğini onların savunduklarından ve takipçilerinin tutumundan hareketle görüyoruz. Örneğin başörtüsü zorunluluğu olan bu ülkede kadınların bu zorunluluğu nasıl inanılmaz geniş bir yelpazede yorumlayabildiğini biliyoruz.

Buna karşılık Türkiye'de büyük bir rejim zafiyeti var: Kendisine kemalist diyenler arasında gerçekten özgürlükçü olan kimse yok... Kemalizm, içinde siyaset yapılabilecek bir alan değil, bizzat otoriter hegemonyanın çekirdek ideolojisi. Bu durumda özgürlüklerin genişlemesi resmî ideolojinin tükenmesini, bir anlamda cumhuriyetin yeniden kurulmasını gerektiriyor. Bu sürecin daha yumuşak yaşanması kuramsal olarak mümkün olsa da, rejimin sahibi olan asker ve yargı bürokrasisinin anlam dünyası toplumsal talepler karşısında esnekliğe müsait değil. Genelkurmay Başkanlığı'nda hazırlandığı tahmin edilen son belge ve yargıdaki AKP'yi kapatma arzusunun yeni belirtileri, kemalist imtiyaz sahiplerinin bildikleri yolda sonuna kadar gideceklerini ima ediyor.

İran'da bir sokak geleneği var. İnsanlar siyaseti kamusal alanda yapmaya alışmışlar ve haklarından geri adım atmamak için direniyorlar. İnsanlar ölürken, dökülen kan anarşik ortamı daha da besliyor. Ama bu olaylar bittiğinde muhtemelen daha özgürlükçü bir rejim ve daha özgürlükçü bir İslami düzen anlayışı ortaya çıkacak.

Türkiye'de ise sokak geleneği yok. İnsanlar siyaseti kamusal alana taşımakta tedirgin. Bekleyip görmek istiyorlar. Çünkü rejim alternatifsiz... Çünkü rejimin içinde reform yapmak mümkün değil. Özgürleşme ancak rejimin ideolojik kabuğunun geri dönüşü olmayan bir biçimde yırtılmasıyla olacak. O yüzden uzun sürüyor ve o yüzden AB'ye muhtaç...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tefessüh

Etyen Mahçupyan 30.06.2009

Önümde epeyce hareketli bir yaz var. Çoğu zamanı yurtdışında ve en azından kent dışında geçirmek zorunda olduğum bir yaz... Bu süre içinde düzenli günlük yazı yazmamın çok zor olacağını düşünerek, yazışleri ile 'temiz' bir çözümde anlaştık. Eylül ayına kadar yazılarımı kesiyorum. İç sıkıntısı veren, insanı dünyanın gözü önünde aptal konumuna indiren, her türlü düzensizliğin resmîleştiği bir ortamda, itiraf etmem gerek ki bunun huzur verici bir yanı var. Sanki yazmak zorunda olmasanız, ülke daha az kötü görünecek gözünüze... Daha yaşanabilir olacak.

Bugünkü durumu anlatacak en uygun kelime herhalde 'tefessüh' olurdu. Çürüme anlamına gelen bu kelimenin imgesel alanı biraz daha geniş. Çünkü aslında çürüyerek dökülmeyi ifade ediyor. Bu tanımın günümüz Türkiye'sine asıl uygunluğu dökülmeye ilişkili... Çürüme zaten uzun bir süreden beri vardı, hatta son birkaç yüzyılı tek bir parantez olarak hayal etmek bile mümkün. Ancak dökülme son yılların işi... Kendilerine layık gördükleri pullu, apoletli, kordonlu giysilerin pul pul döküldüğünü görüp buna inanamayan bir bürokrasimiz var. Zamanın ruhu bakışımızı değiştirirken, bu devletçi sınıfı da anakronik hale getirdi. Türkiye'nin hak ve özgürlüklere dayanan bir demokrasi olmadığını, sivil alanın sınırının bürokrasi tarafından çizildiğini, siyasi partilerin, hükümetin ve Meclis'in 'büyük meseleler' söz konusu olduğunda dirayetsiz bırakıldıklarını, 'cumhuriyet' adını verdiğimiz rejimin bir vesayet sistemi olduğunu artık biliyoruz.

Bu sistemin temel aktörlerinin davranış kalıplarına baktığımızda hiç de gurur verici bir tablo ile karşılaşmıyoruz. Ordunun yargı dahil tüm bürokrasi üzerinde ideolojik ve hiyerarşik egemenlik kurmuş olduğu bu yapılanmada, bürokratik siyaset de gayrı meşru yollarda ilerliyor. TSK kendisini askerî yargı üzerinden bağımsız ve dokunulmaz kılmakla kalmıyor, EMASYA protokolü türü idari tasarruflar sayesinde de tüm mülki idareyi kontrolü ve emri altında tutuyor. JİTEM yoktur diyen, toprak altından çıkan silahların kendilerine ait olduğunu inkâr eden, andıçlar hazırlayarak topluma yönelik manipölasyonlar yapan ve nihayet suç üreterek vatandaşların bir bölümüne komplo kurmaya yeltendiğine dair güçlü kuşkular yaratan bir kurum var karşımızda. Üstelik hukuka bağlı olmayı da, her konuyu askerî yargı alanına sokmak olarak anlayan ve bu sayede aslında hukuktan kaçmaya çalışan bir kurum... Şemdinli olayının nasıl örtbas edildiğini, suçluların nasıl korunduğunu hatırlamak yeterli. Bugün de askerî yargının malum fotokopi belge üzerinde soruşturma yapmama kararı vermesi, bizzat Genelkurmay Başkanı tarafından 'siyaseten' kullanılmak ve belgenin sahteliğine delil olarak sunulmak isteniyor. Kısacası zihniyet aynı ve değişmiyor.

Ama bürokratik vesayetin tek aktörü TSK değil. Sivil yargı da aynı rejimin yürütücü öznelerinden biri. Anayasa Mahkemesi'nin 367 kararı, başörtüsünü yasaklama gayretkeşliği yanında Yargıtay'ın ülkenin Müslüman olmayan vatandaşlarını 'yabancı' addederek onlara ait vakıf mallarını bir ganimete dönüştürmesi kolayca akla gelenler. Yelpaze epeyce geniş, ama son bir olay Türkiye'de yargının ne halde olduğunu iyice gözler önüne sermiş durumda. Beş yıl önce Mardin Kızıldere'de bilerek öldürülen Ahmet ve Uğur Kaymaz'ın katillerinin beraati şimdi de Yargıtay tarafından tasdik edildi. Düşünün ki ellerinde silah olmayan biri 12 yaşında iki kişi birkaç metreden ve çoğu sırttan olmak üzere tam 21 kurşunla öldürülüyor ve 'yüksek' yargı buna nefsi müdafaa diyebiliyor.

Tefessüh kelimesini hatırlamamak elde değil... Eğer bir yargı makamı apaçık adaletsizlikleri bile aklamaya yelteniyor ve hukuku kendi ideolojisinin aracı haline getiriyorsa o sistemin gideceği yol kalmamış demektir. Çünkü vicdanı ihlal eden hiçbir adalet mekanizması meşru olamaz ve toplum nezdinde er geç mahkûm olur. Ancak tefessüh gibi bir kelimedede bile iyimserlik ima edebilecek bir yön var: Bu kelime sadece çürümeyi değil, aynı zamanda çürüyüp dökülmeyi ifade ediyor. Dökülme ise ister istemez yaşanan bir şeffaflaşmadır. Bugün bürokratik vesayet sisteminin bırakın çıplak halini, neredeyse röntgenini görecektir hale geldik. Resmî ideoloji kılıfı içinde gizlenen ve şişirilen 'büyüklükler', bir süreden beri inanılması zor 'küçüklüklere' dönüştüler. Bu kesimden gelen her söz veya eylem, bu kişilerin düzeyinin daha da düşmesiyle sonuçlanıyor.

Artık kralın çıplak olduğu kimse için bir sır değil. Çünkü herkes görüyor ve söylüyor... Toplumu yeniden körleştirecek ya da onların sesini kısacak bir hamlenin tahammül edilmesi de neredeyse olanaksız. Vesayet rejiminin temsilcileri ise hâlâ ortalığa çıkıp kralın giyinik olduğunu tekrarlıyor, gerçeği söyleyenleri tehdit ediyor ve böylece toplumun da onlarla birlikte bir ağızdan 'kral giyinik' diyeceklerini sanıyorlar. Oysa bu çabanın kendisi kralın çıplak olduğunu hatırlatmaktan başka işe yaramıyor.

Yazılarımı böyle bir gündemin içindeyken kesmek herhalde bana iyi gelecek. Hayal tabii ki, ama kim bilir belki de döndüğümde pulların dökülmesi bitmiş olur ve Türkiye'ye demokrat bir giysi biçmenin arifesinde olunur...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Pimi çekilmiş nakarat

Etyen Mahçupyan 02.09.2009

Aslında yeni bir köşe yazısı tarzı arayışına girme ihtiyacım hiç yoktu. 'Kıymık' gayet iyi gidiyordu. Editörlerimin de pek bir şikâyetiyle karşılaşmamıştım. Ama bu uzun tatilde kendimi bir anda çok daha iyi bir insanmışım gibi hissettim. Artık sert kavgaların içine girmek istemediğimi fark ettim. Bazı insanları ille de karşı çıkmam gereken yaratıklar gibi değil de, onlara hak vererek algılamanın ne denli huzur verici olabileceği, doğrusu epeyce yeni bir duygu oldu. Tam o günlerde Ertuğrul Özkök'ün bir yazısı ile karşılaştım. Kendisini okumayalı yıllar olmuş... Hem hasret kaldığım bir tat aldım, hem de bunu kendim için bir olgunluk sınavı addettim. 'Mülayim' de galiba böyle şekillenmeye başladı...

***

Yanılmıyorsam, bir çarşamba günüydü. Bodrum'un bir sayfiye evinde masanın üzerindeki gazete yığını içinde elim *Hürriyet*'e gitti. Baş sayfadaki hınzır davet spotunda Ertuğrul Özkök önümüzdeki iki yıl hep aynı nakaratı duyacağımızı söylüyor ve bizi bunu keşfetmeye çağırıyordu. Herhalde denizin de verdiği rehavetle hemen icabet ettim. Meğerse sözünü ettiği, TBMM'nin kuruluş yıldönümü için hazırlanmış olan bir televizyon klibi imiş. 'Diriliş' adlı bu bestenin önünde Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, arkasında ise tam üç tane koro varmış. Ben bu eseri dinlemedim ama Özkök'ün zevkine güvenirim. Dediğine bakılırsa "ortaya hakikaten insanı etkileyen bir '90'ıncı Yıl' eseri çıkmış."

Tahmin edebileceğiniz gibi bütün bu övgüler aslında bizi nakarata getirmek için... İlk başta Özkök nakaratta ne dendiğini iyi anlayamamış, çünkü büyük koroların söylediği şarkıların sözlerini anlamak kolay olmuyor. Ama sonradan fark etmiş ki nakarat "şundan ibaret": Ne mutlu Türk'üm diyene... Tam da Kürt meselesinin tartışıldığı, Kürt kimliğinin uğradığı ayrımcılığın telafi edilmeye çalışıldığı bir dönemde, Özkök bu nakaratın çok önemli olacağına dikkat çekmiş.

Ben bu yazıyı olabildiğince empati yaparak okudum. Ve bazı okuyucular yadırgayabilir ama Özkök'e tamamen hak verdim. Çünkü düşündüm de, 'Ne mutlu Türk'üm diyene' sözü gerçekten de bir nakarat. Koca bir koronun, eğer yetmezse birkaç koronun bir ağızdan söylediği ve kalabalıklaştıkça anlaşılması zorlaşan bir nakarat... Keşke bu söz nakarat olarak kalmasa, şarkının kendisi olabilseymiş... Ama olamamış işte. Belki eser zayıftı, belki bu söz şarkının geri kalanına uymuyordu, veya besteciler bu sözü zaten sadece bir nakarat olarak üretmişlerdi, kim bilir?

Yine de sevindirici olan geleneğin devam edecek olması. 'Ne mutlu Türk'üm diyene' sözünü daha iki yıl sürekli

duymayı şimdiden garantilemiş olduk. İnsan bir nakarata alıştı mı, birden kesilmesi iyi olmuyor. Öte yandan nakarat olarak tekrarlandıkça, bu sözün nakarat olarak kalacağı da garanti... Eh, bu da yeni şarkılar yazmaya imkân tanıyor. Fena mı? Hem yeni şarkılar, hem eski nakaratlar...

***

'Mülayim' formatına yumuşak bir giriş yapmış olsam da o günlerde henüz kafam biraz karışık. Bu yeni tarzı sadece Özkök üzerinden yazamayacağımı biliyordum. Derken o pimi çekilmiş el bombası olayı oldu. Daha doğrusu olay meydana çıktı ve bu sütun kafamda biraz daha şekillendi.

***

Olayı herkes biliyor. Teğmenin biri ceza olarak emri altındaki erlerden birinin eline pimi çekilmiş bir el bombası vermiş. Çocukçağının ölümü elinde tutarak 45 dakika geçirdiğini ve sonra yanındaki üç kişiyle birlikte öldüğünü anlaşıyor. 'Emanete ihanet' diye bir terim olacaksa, herhalde kullanılma yeri tam da burası. Çünkü askerlik hizmeti bu konudan anlamayan sivillere öncelikle hayatta kalmanın öğretilmesini ima etmeli. Herhalde size emanet edilen canları ölüm aletlerine mahkûm etmenin 'askerlikle' bir ilişkisi yoktur.

Ama insan düşünmeden edemiyor... Yoksa var mı? Yoksa askerlik tam da böyle bir şey mi? Sivillerin önüne sürekli irili ufaklı pimi çekilmiş el bombaları koymanın adı mı? Belki de mesleğin sırrı buradadır ve bizler bilmediğimiz için, kendimizi kuramsal askerlik tanımlarıyla avutup duruyoruz.

Bu aydınlatıcı bakış altında yakın tarihimizin ne denli anlamlı hale geldiğine dikkatinizi çekerim. Örneğin bütün darbelerin öncesinde toplum kendisini elinde pimi çekilmiş bir bomba ile bulmamış mıydı? Sonradan askerler darbe yapınca da pim sönmemiş miydi? Belki şimdi o bombaları elimize veren kimdi diye sorabiliriz...

Ancak bu 'pimi çekilmiş el bombası' metaforunun bizim cumhuriyetimizde daha da derine giden bir anlamı var sanki. Tabii bunu deşmek bilim adamlarına düşer, ama bazı kurumları toplumun böğrüne yerleştirilmiş, her an patlamaya eğilimli bombalar olarak okumak mümkün gibi gözüküyor.

Şimdi söz konusu teğmen yargılanacakmış. Gerçek ortaya çıktığına göre yapacak bir şey yok... Genelkurmay ise bu cinayeti bilerek gizlemiş olmanın yüküyle yaşayacak. Ruh sağlığı yerinde olmayan muvazzaflara sahip olmak hiçbir ordu için kolay yüzleşilebilecek bir durum değil.

Bu konuda kısa bir nota daha ihtiyaç var: Olayda yaşamını yitiren erlerden birinin babası bir iftar yemeğinde Genelkurmay Başkanı ile biraraya gelmiş. Siz hangisinin yerinde olmak istemezsiniz?

***

Bodrum'un çıkışında koca bir pankart vardı: 'Güçlü ordu, güçlü Türkiye'. Meğerse 30 Ağustos için üretilen bir klişe imiş... İnsan ilk okuyuşta tereddüt geçiriyor tabii. Hangisini seçeceğini bilemiyor...

Zincirleri kim çözüyor?

Etyen Mahçupyan 04.09.2009

Herkes Kürt meselesinde ve Ermenistan ile ilişkilerde atılan adımların içeriğini konuşuyor ama asıl konu bu adımların öznesi ile ilgili. Soru şu: En azından orta vadede rakipsiz görünen, oyunda düşme eğilimi olsa da gelecek seçimlerde birinci parti çıkacağı neredeyse garanti olan, küresel krizden oldukça başarılı çıkan bir hükümet, kendisini riske sokacak adımları niye atar? Takiye yapmanın düpedüz aptallık anlamına geldiği bir gündem karşısında AKP'nin siyasi ısrarını nasıl açıklamalı? Laik kesimin kendisini ikna etmesi herhalde pek kolay olmayacak ama galiba AKP'nin asıl 'doğası' bu... Yani bu partiye asıl kimliğini veren şey dindarlığı değil, reformist oluşu. Şaşırtıcı gelen ise reformistliğin ancak dindarlar eliyle gerçekleşebildiği. Ama kemalizmin siyasi bir muhafazakârlık olarak yaşandığı ve bu muhafazakârlığın ürettiği imtiyazların 'laiklik' sayesinde korunduğu bir ülkede, dindarların siyaseten reformcu olmalarından daha doğal ne olabilir?

Ama belki bundan daha fazlası da var... İki gün önceki konuşmasında Erdoğan gayet sağduyulu olmanın ötesinde, ilk bakışta gözden kaçacak derecede sıradan ama pek de alışılmamış sözler etti. Örneğin "hayat bir risktir" dedi. Bu söz, kendisini geçmişin değil geleceğin içinden kurmaya hazır bir siyasetçiyi ortaya koyuyor. Dindarlığı, sağı solu bir kenara koyun, bugün Türkiye'nin kendi kariyerine böyle bakan bir diğer siyasi lideri bulunmuyor. Ayrıca Erdoğan "Türkiye zincirlerinden kurtulacak" da dedi. Bunlar ekonomik veya siyasi değil, herhalde ideolojik ve psikolojik zincirler. AKP beğensek de beğenmesek de, zihniyet olarak daha özgür bir Türkiye istiyor. Bağnaz olmaları beklenen dindarların bunu istemesinden gocunmak değil, sevinmek lazım... Ama eğer bu toplumu tanıyorsanız zaten dindarlığın bağnazlık olmadığını ve bağnazlığın muhtemel nedenlerinden sadece birini oluşturduğunu da biliyorsunuz ve AKP'nin iradesine şaşırmıyorsunuzdur.

Dönelim yukarıdaki soruya: Her şeye rağmen AKP bunları nasıl yapıyor? İstemek ve hayal etmek yapmak için yeterli mi? Böyle bir kitle partisinin bu adımları atması, kendi tabanına güvenmesini gerektirir. Bu güven nereden geliyor? Cevap yine bazılarının hoşuna gitmeyecek ama, dindarların milliyetçiliğe ihtiyacı kalmadı da ondan... Resmî hamasete muhtaç olmayan, küresel önem ve anlama haiz bir kimlikleri var ve o kimlikle dünya vatandaşı olmaya doğru gidiyorlar.

***

Bu haftanın flaş konusu ise Ermenistan ile paraf edilen iki protokol... Bu olay sanıldığından çok daha önemli. Eski alışkanlıklarımız bizleri diplomatik sonuçlara bakmaya zorluyor, ama aslında asıl belirleyici olan toplumlar arası süreç olacak. Bu noktadan sonra sınır açılsa da açılmasa da, toplumlar sanki açılmış gibi davranacaklar. Önümüzdeki birkaç yıl içinde iki ülke arasındaki özellikle kültürel alışveriş hayallerin ötesine geçecek. Çünkü insanlar buna aç... Yüzyıllardır içlerine çektikleri ama bir anda kaybettikleri bir kokunun yeniden alınması bu. Şimdiye kadar sınırın açılması bir baskı unsuruydu, bundan sonra açılmaması baskı yaratacak.

Bu süreçte kimin kazandığı sorusu ise epeyce arkaik kalıyor. Soğuk savaş döneminin milliyetçiliğe yaslanmış ulus-devletleri için bu tür sorular anlamlıydı ama bugün bizler için artık değil. Kazanmanın ancak bölgesel olarak tanımlanabildiği bir dönemdeyiz. Türkiye'nin şansı bu inisiyatifi alabilecek bir hükümete sahip olmasıydı. Ermenistan'ın ise fazla bir şey yapması gerekmedi, çünkü onlar neredeyse onbeş yıldır aynı noktalar ve ilişkilerin başlamasını bekliyorlar.

Konuyla ilişkili olarak iki noktaya değinmeden geçmeyelim: Gelineen noktada Ermenistan'ın 'artık' Türkiye sınırını kabul ettiğı türünden akıl yürütmelerin hiçbir temeli yok. Çünkü Birleşmiş Milletler'e üye bir ülke olarak Ermenistan bu sınırı zaten kabul etmekte. Kendi anayasasında ne yazarsa yazsın durum bu ve o anayasada yazılan da ancak psikolojik bir malzeme olarak anlamlı. Anlaşılan Ermenistan'ın da 'taviz' verdiği izlenimi yaratılmak istendiğı için bu değerlendirmeyi sıkça görüyoruz.

Bir diğer 'taviz' alanı da soykırım. Denenlere bakılırsa tarih komisyonunun oluşması ve iyi komşuluk kriterlerinin öne çıkması ile birlikte Ermenistan soykırım tasarılarının arkasında durmayacak, soykırımın kabulü talepleri azalacakmış. Burada birbiri ile ilgisiz iki konu var. Ermenistan'ın başka ülkelerdeki soykırım tasarılarının arkasında olmamasında bizzat kendileri için büyük hayır var. Çünkü Ermenistan hükümetinin asıl işi kendi vatandaşlarının somut sorunlarını çözmek olmalı. Öte yandan diğer ülkelerdeki soykırım tasarılarının ardında Ermenistan'ın olduğu epeyce abartılmış bir kanı. Gerçek şu ki Ermenistan ne yaparsa yapsın, dünya Ermenileri bu mesele ile uğraşmayı sürdürecekle. Konunun tarih komisyonu ile yumuşatılması da pek mümkün değil... Komisyon kurarak tarihe yargı getirmek abesle iştigal. Komisyonun varlığı tarihin daha da popüler olmasıyla sonuçlanacak ve toplumsal bilinç kendi mecrasına doğru akacak...

***

Bugünlerde Anadolu'yu gezenler 1915 olaylarına olan yaklaşımın nasıl değıştiğine bizzat tanık oluyorlardır. Toplum hatırlamak istiyor ve psikolojik sınır aşılmışsa, belleğı durdurmak imkânsızdır. Peki, AKP bu muhtemel gelişmeye nasıl bakıyor dersiniz? Zaman gösterecek, ama milliyetçiliğın zincirlerinden kurtulmuş olan bir kimliğın çok daha özgürlükçü olacağı açık.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Pornografi

Etyen Mahçupyan 06.09.2009

Hani bir dönem televizyonlarda çok popüler olan bir program vardı. İnsanları bir evde toplayıp kameralar altında 24 saat izletiyor ve aralarında sürtüşmelerin ortaya çıkmasından hareketle elemeli bir yarışma dinamiğı yaratılıyordu. 'Biri bizi gözetliyor'du programın adı... Cazibesi ise karakterlerin uyumsuzluğuuydu. Belki izleyicilerin evlerinde de benzer karakterler vardı ve programın böylesine rağbet bulmasının nedeni de buydu. Program yöneticileri ise katılımcı seçimlerini muhakkak ki tesadüfe bırakmıyorlardı. Aksine olası gerçek yaşanmışlıkların replikalarını üretecek yapıda insanları özellikle seçiyorlardı. Dolayısıyla programın başarısı aslında evimizin içinde yaşanan ama tam anlamıyla yüzeye çıkmamış olan huy ve tavırların yakalanabilmesiyle orantılıydı.

Bu mantık bugün 'düşünce' programlarının da temel ilkesini oluşturuyor. Her tekil tartışma programının amacı olabildiğince farklı fikirleri çatıştırmaktan geçiyor. Eğer aynı insanlarla sürekli bir program dizisi yapılıyorsa, karakterlerin de zaman içinde ortaya çıkması ve seyircide bir çatışma beklentisi yaratması isteniyor. Buna

uymayan tartışma ortamlarının yavan olduğu düşünülüyor. Çünkü mesele anlamak değil, zihnimizde var olan yüzeyselliğin bizatihi medyatik bir değere dönüştürülmesi ve seyircinin kendi yüzeyselliğini bir tür 'derinlik' sanması.

Diğer bir deyişle bugün 'tartışma programı' adı altında sunulanların çoğu aslında birer 'biri bizi gözetliyor' programıdır. Katılımcılar ise bunun farkındadır... Davetlilerin bilinçli olarak seçtiklerini bilirler. Kendilerinden beklenen rolün farkında olarak programa giderler ve seyirci üzerinde kalıcı bir etki yaratmaya öncelik verirler. Böylece başka programlara davet edilme şansı da artmış olur...

Bu hastalıklı mantığın uç noktası program yöneticilerinin çatışmayı tahrik etmek üzere özellikle birbirine zıt fikirde ama aynı karakterde kişileri seçmesiyle oluşur. Buradaki 'karakter' herhangi bir niteliği değil, doğrudan otoriter zihniyeti, sabit fikirliliği, çatışmacılığı ve saldırganlığı ima eder. Maksat düşünce ile kişiliğini birbirine karıştıran, bunları ayırt etmesini pek bilmeyen katılımcılara ulaşabilmektir. Tabii tümünün de bu nitelikte olması her zaman mümkün olmaz, ama aralarında birkaçının böyle olması yeter, çünkü diğerlerini de tahrik ederler ve istenen ortam sağlanmış olur.

Buradaki kritik nokta şudur: Seçilen katılımcıların toplumun genelini temsil etmediği açık olsa da, serdedilen fikirlerin toplumun genelinin bilinçaltında yer aldığından emin olmanız gerekir. Örneğin 'Kürt meselesinde' toplumsal sağduyu çatışmayı dağlarla ve üniformalılarla sınırlamıştır belki, ama resmî düşmanlığın evlerimizin ve zihinlerimizin içine kadar girip bilinçaltımızda çöreklandığını biliriz. Bu düşmanlığı yüzeye çıkarmak isteyen bir program, habercilik yapmamaktadır... Onun yaptığına ancak psikolojik manipülasyon denebilir. O programda duyulan 'fikirlerin' toplumsal karşılığı düşünce düzleminde değil, duygusal düzlemde... Seyircinin kendi duygusal algısını bir tür 'fikir' sanması istenmektedir.

Tartışma programlarının genelinde katılımcılar da televizyonlar kadar deneyimli oldukları için, durumun farkındadırlar. Program sırasında bireysel tavırlarını koyarlar ve gerekiyorsa tedbirlerini alırlar. Programcılarının latent gayrı ahlaki yaklaşımının, katılımcıların bilinci ile dengelendiğini öne sürebilirsiniz. Ama ya katılımcılar çocuksa? Ya aynı mantıkla, zıtlaşsınlar ve çatışsınlar diye özellikle seçilmişlerse? Ya kişiliklerini henüz fikirlerinden ayırmayı bilecek yaşta değillerse? Bu yapılan programı nasıl değerlendirmek gerekir? Söylenecek şey şudur: Bu program bir toplumsal fotoğrafı değil, bizzat o televizyonun ideolojisini ve siyasetini ortaya koymaktadır.

Peki, ya bu programı seyredenler? Sanki normal bir şey izliyormuşçasına genç dimağların ve kırılgan kişiliklerin bir 'biri bizi gözetliyor' programında meydana savrulmasına 'seyirci' olanlar? Kendi bilinçaltlarındaki dürtülerle yüzleşemedikleri için, çocukluğun yüzeyselliğinden medet umanlar?

Herkesi aynı kaba sokmayalım... Herkesin alınmasına gerek yok. Ama olayın adı pornografidir...

***

Pornografi kendisini kolay gizler. Örneğin bazen adalet adına, veya sosyalist, feminist ya da herhangi bir 'ist' adına öne sürülen ideallerle üstü örtülebilir. Ama en meşrusu resmî ideolojinin bilerek veya bilmeyerek pornografik olmasına neden olduğu konular ve tabii en başta da tabulardır. Çünkü tabular adı üzerinde 'dokunulmazdır'. Tabunun kullanılması o denli büyük bir meşruiyet yaratır ki, nasıl kullanıldığı ile herhangi bir sorgulama bile yapamazsınız. Böylece hem düşünceyi hem de o düşüncenin ardındaki kişiyi sürekli izlenen,

gözetiminde biri haline getirirsiniz.

Türkiye’de Mustafa Kemal’e yapılan budur... Mustafa Kemal ile ilgili çok farklı görüşleriniz olabilir, ama o insanı yüzeyselleştirerek araçsallaştıran, kendi bilinçaltımızın nesnesi haline getiren her şey düşünsel düzlemde pornografik bir eylemdir.

***

Her pazar haftanın ‘konuğu’ ile birlikte olacağız... Bu haftanınki Anayasa Mahkemesi üyesi Osman Paksüt. 30 Ağustos resepsiyonunda taktığı Atatürk portreli kravatıyla dikkat çekmiş. *Hürriyet* fotoğrafını da basmış. Belki bazılarınız edinip saklamak ister diye...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Milliyetçiliğin cehaleti

Etyen Mahçupyan 09.09.2009

Bütün ideolojiler tarihseldir.. yani toplumların içinden geçtikleri tarihsel süreçlerle bağlantılı olarak ortaya çıkarlar ve esas olarak yaşanmakta olan dönemi anlamlandırır. Yaşananların nasıl değişmesi veya ‘aslında’ nasıl olması gerektiğini söyleyerek de bir cazibe yaratırlar. Ama hayat, ideolojileri dinlemez, kendi yoluna devam eder... Böylece, değişen hayata uyum sağlama yeteneği ne olursa olsun, eninde sonunda bütün ideolojiler gerçeklik karşısında anlamsızlaşırlar.

Böyle bakıldığında zihinsel hayatımızın sürekli olarak yeni ideolojilere filiz verdiğini, eskilerin ise olabildiğince direnmeye çalıştıklarını söyleyebiliriz. Eski ideolojilerin direnebilmesinin en önemli nedenlerinden biri alışkanlıklar ve bu alışkanlıklardan beslenen beklentilerdir. Örneğin modern dönemin başat ideolojisi olan milliyetçilik günümüzde gerileme içinde olsa da, çoğumuz çevremizin milliyetçi olduğunu varsaymaya ve ona göre davranmaya devam ediyoruz.

Milliyetçiliğin gerileme içinde olduğunu tespit etmek pek zor değil. Artık hiçbir ülkede entelektüel bir üstünlüğü yok, hiçbir ülkede saygınlığı olan herhangi bir düşünür tarafından savunulmuyor. Genelde arkaik bir yaklaşım, hatta bir tür toplumsal hastalık olarak görülüyor. Öte yandan toplumsal çatışmaların kimlikselleşmesi ile birlikte etrafta milliyetçilik rüzgârının daha fazla estiğini de gözlemliyoruz ama burada etkileme dinamiği ters yönde çalışıyor. Tabii ki kimlik siyaseti yapanlar arasında birçok milliyetçi var... Ama haksızlığa uğradığına inanılan veya azınlık olduğu için baskı altında kalan kimliklerin hak arayışlarına dışarıdan bakanların ‘milliyetçi’ görme arzuları daha fazla. Örneğin Kürtler arasında Kürt milliyetçiliğinin oranı, Türklerin algılamasındaki Kürt milliyetçiliğinden çok daha az. Öte yandan bugün kimlik siyasetinden giderek milliyetçilik kokusu alıyoruz. Oysa geçmişte, yani milliyetçiliğin gerçekliğe ‘hitap eden’ bir ideoloji olduğu zamanlarda, milliyetçilik, kimlikleri ‘yaratan’ ideolojidi...

Velhasıl giderek derinliği azalan ama popüler dil içinde kendisini ayakta tutan bir ideolojiden söz ediyoruz. Konferansların ve kitapların değil, sokakların ve hamasi siyasetçilerin ideolojisinden... Ne var ki milliyetçiliğin yüzeyselleşmesi, çevremizde milliyetçilik görme veya çevremize milliyetçilik atfetme kolaycılığını engellemiyor. Hatta tam aksine özellikle 'karşıtlarımızın' temel güdüsünün milliyetçilik olduğunu varsaymaya eğilimliyiz.

Ermenistan-Türkiye ilişkileri de esas olarak bu karşılıklı cehalet dengesi üzerine oturuyor. İmza öncesindeki protokoller her iki tarafta da 'taviz verme' kriteriyle ölçölüyor. Ermenistan tarafında 'düşmanla' anlaşmanın temel bir zaaf olduğuna dair epeyce köklü bir bakış olduğunu gözlemliyoruz. Aslında bunun bir tür milliyetçilik olduğu açık, ama yüzeysel haliyle... Çünkü bu bakışın altında büyük bir korku var... Türkiye tarafından algılanması zor, çünkü Türkiye tarafı ortak tarihin farkında değil. Ermenistan'da yapılan saha çalışmalarından ve gözlemci değerlendirmelerinden çıkan sonuçlardan biri, Ermenistan vatandaşlarının Türkleri ve Türkiye'yi aşırı milliyetçi olarak algılamaları. Bu nedenle de korkuyorlar... Çünkü Türkiye'nin verdiği hiçbir sözde durmayacağını, 'aynen geçmişte olduğu gibi' Ermenileri ve Ermenistan'ı kandıracağını, geçmişte yaşananların farklı biçimlerle tekrarlanmasına olanak tanınacağını düşünüyorlar.

Türkiye yıllarca Ermenistan'ın Kars antlaşmasını tanımadığını söyleyip durdu. Ermenistan'ın toprak talep ettiğini savundu... Oysa Karşı taraftan bakıldığında asıl Kars antlaşmasını tanımayan Türkiye. Konsolosluk ilişkisini ta 1924'te askıya alan, demiryolunu kapatan, Ani kentinin sınırlarını emrivaki ile değiştiren Türkiye. Ermenistan ise Birleşmiş Milletler üyesi olduğundan beri zaten sınırları tanımakta. Dolayısıyla karşı yakadan bakıldığında bu tarafta çok yoğun, 'devletleşmiş' bir milliyetçilik bulunuyor. Bu nedenle de Türkiye'nin bu yüzyıla yaraşır olgun bir devlet tavrı sergileyeceğinden son derece şüpheliler.

Peki, Ermenistan tarafında hiç mi milliyetçilik yok? Olmaz mı... Hatta Sovyet sisteminin çökmesinin ardından gelen ideolojik boşluğun asıl milliyetçilikle doldurulduğu açık. Hele Karabağ meselesinin ortaya çıkmasıyla bu milliyetçiliğin 'gerçekliğe tekabül eden' bir duruş haline dönüştüğünü de söyleyebiliriz. Ama arada ince bir fark var: Ermenistan'da kimlik siyasetinin ürettiği bir milliyetçilik, oysa Türkiye'de hâlâ kimlik yaratmaya çalışan bir milliyetçilik bulunuyor. Ermenistan'daki, zamanın rüzgârıyla kısa zamanda uçup gidecek türden. Buradaki ise bir beka sorunu olarak işlevselleşmiş. Milliyetçi olmamak Ermeni kimliğini küçültmüyor, ama sanki Türk milliyetçisi olunmadan Türk olunamıyor...

***

Söz milliyetçilikten açılmışken Taşnaklardan söz etmemek olmaz. Bu partinin sözcüleri hâlâ Türkiye'nin belirli bir bölgesinin Ermenilere verilmesi gerektiğini savunuyorlar. Doğrudur, o bölgede Ermeniler yoğun olarak ve binlerce yıl yaşadılar. Ama bu durum Ermenileri o toprakların 'sahibi' yapmaz. Ermenileri oradan kovan 'Türkler' de kendilerini aldatmasın, çünkü bu topraklar onlara da ait değil. Mesele şu ki, biz, hepimiz bu toprağa aidiz ama o toprak bize ait değil. Taşnaklar bu kadim gerçeğin farkında değiller. Milliyetçiliğin ürettiği bir cehaletin takipçiliğini yapıyorlar. Aynen Türkiye'deki milliyetçiler gibi...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yargı savunmada

Meraklıları bilir, Amerikan futbolunda hücum ve savunma takımları tümüyle birbirinden farklıdır. Top sizdeyken hücumcularınızı kullanır, top rakibe geçtiğinde ise savunmacılarınızı sahaya sürersiniz. Amerikan futbolunda böyle bir yapının oluşması, oyunun kesintili ve herhangi bir anında tek yönlü olmasıyla bağlantılıdır. Bir karşılaştırma yapacak olursak, bizdeki futbolda oyunun herhangi iki kesintisi arasında her iki takımın da hem hücum hem savunma yapması söz konusu... Oysa Amerikan futbolunda oyunun herhangi bir anında hangi takımın hücumda olduğu bellidir ve bu durum oyunun durup yeniden başlaması sayesinde tescil edilir. Tabii o oyunda da top kayıpları savunma takımını aniden hücumla ve normalde hücumda olan takımı da savunmaya zorlayabilir. Ama işin doğal akışı işbölümüne dayanır.

Bu 'sportif' girişi yapmamın nedeni ordu ile yargının giderek böylesine birbirini tamamlayan bir iş bölümü içinde 'sahada' yer almaları. Analojiye devam edeceksek, herhalde orduyu hücum, yargıyı ise savunma takımı olarak tanımlamak gerekecek. Amerikan futbolunun kesintili yapısı da doğrusu siyasi hayatımıza çok daha fazla benziyor. Çünkü sorunların tartışılması da, çözüm arayışları da belirli gündemleri gerektirmekte. Konular bir anda yoğun olarak tartışılıyor ve derken bir anda sanki hiç tartışılmamış gibi yerini bir başka konuya bırakıyor.

Bu açıdan bakıldığında AB reformları bu ülkede bir 'siyasi gündem devrimi' yarattı. Çünkü konuları hasıraltı etme şansını ortadan kaldırdı. Siz görmezden gelseniz de dosya önünüzde açık kaldı... Bu dosyalardan biri de yargı reformu ve otoriter rejim yanlıları açısından tam bir savunma mücadelesi. Çünkü yargı reformu, aynen güvenlik sektörünün sivil denetimine ilişkin reformlarda olduğu gibi, doğrudan rejimin mücadele güçlerine 'dokunuyor'. Yargı reformunun başarılması, yargı sisteminin rejimi bu haliyle korumak üzere verdiği savunma mücadelesine büyük bir sekte vuracaktır. Çünkü AB ile uyum çerçevesinde ele alındığında 'reform' demokratlaşmayı ifade ediyor. Oysa Türkiye'deki rejim zaten demokratlaşmayı önlemek üzere siyaset yapıyor.

Geçenlerde Adalet Bakanı Sadullah Ergin bir basın toplantısı ile reformun neleri içerdiğini anlattı. Aslında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nu daha da yetkili, verimli ve özerk kılan bir paket var ortada. Ama aynı HSYK söz konusu değişikliği istemiyor... Nedeni basit: Reform paketi aynı zamanda HSYK üyeliğinin seçimine ilişkin maddelere de sahip ve bu kurulun azınlıkta kalan bir bölümünün Meclis ve Cumhurbaşkanı tarafından seçilmesini öngörüyor. Bu konuda dikkatli davranılmış... HSYK altındaki bütün çalışma komisyonlarında da yasama ve yürütmeden gelecek üye sayısının azınlıkta kalması sağlanmış. Ama yine de HSYK'yı tatmin etmek mümkün gözüküyor. Çünkü otoriter rejimin bu kalesinde tek bir 'münafık' bile istenmiyor. Reformun yargı içindeki kast sistemini zedelemesinden, hukukun demokratlaşmasından korkuluyor.

Nitekim adli yılın açılışı münasebetiyle yaptığı konuşmada Yargıtay Başkanı pozisyonunu açıkça ortaya koydu. 'Aramızda sivil istemeyiz' demeye getirdi. Gerekçe ise standarttı... Toplum henüz demokrasiyi içselleştirmemiş olduğu için, Türkiye'de AB normlarına uygun, yani demokratik bir yargı da olamazmış. Bu teraneyi Cumhuriyet'in kuruluşundan beri duyuyoruz. Çünkü bizdeki 'cumhuriyet' rejiminin otoriter zeminde kalabilmesinin açıklaması olarak öne sürülüp duruyor. Yargıtay Başkanı'nın mantığına göre Türkiye demokrasi olana kadar yargı demokratik olamazmış. Sanki yargı Türkiye siyasi sisteminin parçası değil de, onun 'bakıcısı' olan bir ruhani teşkilatmış gibi.

Esas tehlike tarafsız olmadığı halde bağımsız olabilen bir yargının varlığıdır. Tarafsızlık ise kuramsal olarak mümkün değil. Liberal demokrasiler bunu 'evrensel hukukun' taraftarlığını yaparak çözmeye çalışıyorlar ama orada bile sorunlar var. Bizde ise kemalist otoriter rejim taraftarlığı yapan, dolayısıyla demokratlaşmaya ve bu nedenle toplumsal değişime karşı çıkan, ama aynı zamanda da tamamen bağımsız olmak isteyen bir yargı

mevcut. Bu durum, yargının toplumsal meşruiyetini yitirmesini ve hukukun başıboş kalmasını ifade ediyor. Yargı reformu bunun için lazım... Yargıtay Başkanı'nın konuşması tam zamanında geldi. Kafasında kuşku olanlara niçin bu reformun bu denli elzem olduğunu göstermiştir sanırım.

***

Yargıtay Başkanı toplumdan söz ettiğini sanırken kendisini anlatmıştı... Bu hafta *Hürriyet* gazetesi de bu durumu hatırlatan bir manşet attı: "Yalancı muhbir gizlenemeyecek." Bilgi Edinme Denetleme Kurulu asılsız ihbarda bulunarak mağduriyete yol açanların dokunulmazlık zırhını kaldırmış.. ister istemez *Hürriyet* gazetesinin Hrant öldürülmeden önce yaptığı yayınlar aklıma geldi. Kendilerini mi kastediyorlar acaba diye düşündüm. Ama belki de *Hürriyet*'e 'yalancı' dememek lazım. Belki de bu onların normal hali...

***

Neşe Düzel'in İsmail Beşikçi ile söyleşisi ustacaydı. Beşikçi genelde saygı gören ve bunu hak eden bir araştırmacı. Kürtleri yeterince ayrılıkçı olmadıkları için eleştirdiğini söylüyordu. Ayrılıkçı olmaları gereğini ise söyleşi boyunca 'Kürtlerin nüfusunun çok büyük olmasına' bağlamaktaydı. Bu durumda acaba az sayıda olsalardı asimilasyon meşru mu sayılmalıydı diye sormadan edemiyorsunuz. Daha da ileri giderek, madem mesele sayı, o halde sayıyı indirme çabaları da gayet meşru olmalı diye ekleyebiliriz. Ne var ki söyleşinin son satırında Beşikçi'nin sıkıştığı bu nokta yüzeye çıkıyor... Kürt sorununun aslında bir toprak sorunu olduğunu söylüyor. Geçen yazımda milliyetçiliğin cehaletinden söz etmiştim. Haksızlığa maruz kalmış olmak, maalesef bu cehaletten siyaset üretmeyi engellemiyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yol arkadaşlığı

Etyen Mahçupyan 13.09.2009

Modern dünyanın egemen ideolojisi tartışmasız liberalizmdir. Solcular bile çoğu zaman farkında olmadan liberal öncüllerden hareket ederler. Bu yaklaşımın en basit tanımlaması, mukayese imkânını ortadan kaldıran bir bireyselleşmeye ve buna paralel bir relativizme dayanmasıdır. Dolayısıyla bireyleri aşan bir ahlaki normun yerleştirilmesi kuramsal olarak son derece güçleşirken, farklı niyet ve seçenekleri bağdaştırmak da anlamlı bir çaba olmaktan çıkar. Bu nedenle fikirlerin taraftarlarını 'sayarız', yani sandığa gidip oy atar ve en fazla alanın istediğini yaparız. Çünkü bunun ötesinde bir 'doğruyu bulma' yöntemi liberalizme esasta yabancıdır.

Bazen solcuların da bu minvalde düşündüklerine tanık oluyoruz... Örneğin Nabi Yağcı'nın perşembe günkü yazısının arka planında böylesi bir dünya hissediliyordu. Baştan söylemek gerekirse, Yağcı ile hiçbir konuda temel bir fikir ayrılığım olmadığı gibi, siyasi duruşunu ve yazılarını da çok beğeniyorum. Ama söz konusu makaleden hareketle temel bir meseleyi daha da deşebileceğimizi sanıyorum.

"Alternatif siyaset ve kontra siyaset" başlığını verdiği yazıda Yağcı, siyasetin ancak alternatif siyasetler arasında

mümkün olabileceğini, kontra siyasetin ise 'köktenci ideolojik tutumların sonucu' olduğunu ve bu nedenle de aslında siyasetin dışlanması anlamına geldiğini söylüyordu. Verdiği örnek hepimizin anlayacağı cinstendi: "Siz Ankara'dan kalkıp Edirne'ye gitmek istiyorsanız, diğeri ise Ankara'dan Kars'a gitmek istiyorsa ortak bir yolunuz olmadığı için yol arkadaşlığı söz konusu olamaz. Ortada ortak amaç, hedef yoktur zira. Oysa Edirne'ye gitmek için farklı yolları konuşuyorsanız o durumda seçenekler vardır. Örneğin Kürt meselesi konusunda Kürtlerin varlığını bile kabul etmeyen, konunun görüşülmesine bile karşı olan bir siyasi akımın, –MHP gibi-, böyle bir konuda alternatif siyaseti olduğunu söylemek saçma olur, çünkü o sorunu 'yok' sayıyor yani bir seçenek veya seçenekler kümesi sunmuyor."

Yağcı'nın meramına katılmamak mümkün değil. Ama hedefte anlaşmadan konuşmanın mümkün olmadığını ima eden zımni yargının Türkiye gerçeğini anlamada yetersiz kaldığını düşünüyorum. Basit bir örnek verelim: Diyelim ki Yağcı'nın biri Edirne'ye diğeri Kars'a gitmek isteyen bireyleri aynı zamanda karı koca. Bu durumda ne yapacaklar? Boşanacaklar mı, yoksa hedefleri farklı olmasına rağmen konuşmak durumunda mı kalacaklar? Yanıt aralarındaki bağın mı, yoksa belirli bir hedefe gitme arzularının mı daha kuvvetli olduğuna bağlı. Yağcı analojisini yaparken, farklı hedeflere gidenlerin aralarında onları birleştiren hiçbir bağın olmadığını varsaymış. Oysa 'nereye gidilmeli' sorusu aynı anda birden fazla öznenin gündemindeyse, onları birbiri ile ilişkilendiren başka bir bağ var demektir...

Buradaki somut örnekten hareketle MHP ile AKP ilişkisine bakarsak, bunların tamamen birbirinden bağımsız siyasi partiler olduğu kadar, aynı toplumun temsilcisi olduklarını da söylemek durumundayız. Diğer bir deyişle eğer toplum Edirne'ye gidecekler ve Kars'a gidecekler diye sorunsuzca bölünüyorsa mesele yoktur. Ama ya bölünmeyi kimse bir alternatif olarak algılamıyorsa? Bu durumda hedefte anlaşmadığınız kişilerle de konuşmak ve onların kontra siyasetinin gerçekte bir alternatif olduğunu görmek durumundasınız.

Şüphesiz Yağcı haklı... Kontra siyasetlerin önemli bir bölümü manipülatiftir, taktiksel, siyaseti öldürmeyi, konuşmanın önünü kesmeyi amaçlar. Tek kelimeyle samimiyetsiz ve zararlıdır. Ama bu siyasetin yaşayabilmesi, daha derindeki bir kaygıya veya duyarlılığa işaret eder. MHP'nin kontra siyaseti de daha derindeki bir alternatif siyaset ihtiyacının suistimalinden ibaret.

Burası bireylerin son kertede kendi ülkelerine mesafe alabilecekleri ve hayatları ile ilgili kendi özerk kararlarını verecekleri bir ülke değil. Toplum hâlâ cemaatçi ve 'birliktelik' hissi siyasetin harcını oluşturmakta. Dolayısıyla Türkiye nereye gidileceğinde anlaşılamayan iki arkadaşın ilişkisini değil, bir karı kocanın halini anımsatıyor.

Meselenin kökünde ise asıl tartışmanın daha baştan engellenmiş olması yatıyor. Yağcı'nın örneğinde 'iki arkadaş' işin başında Ankara'daydılar ve farklı yönleere gitmek istiyorlardı. İyi de, acaba niçin Ankara'dalardı? Kendi istekleriyle mi, yoksa bir başkasının hedefleri nedeniyle mi? Kısacası bugünün alternatif siyasetleri, geçmişin kontra siyasetlerinin üzerine oturmakta. Cumhuriyet'in nitelikleri ve üretilen rejim bir kontra siyaset ürünüdür. Konuşmayı engelleyerek üretilmiş ve yerleştikten sonra da konuşmayı bir tehdit olarak algılamıştır. Bugünün alternatif siyasetlerinin esas 'rakibi' Cumhuriyet'in otoriter zihniyetidir. Öte yandan hiçbir reform bu gerçeği yok sayarak gerçekleştirilemez ve her reformun karşısına devlet geleneğini savunan bir kontra siyaset çıkacaktır. Bunlarla yol arkadaşlığı yapılamaz belki, ama onları geride bırakıp yürümek de mümkün değildir...

***

Dünkü Taraf'ta Markar Esayan'ın yaptığı söyleşide soruların muhatabı olan Diran Lokmagözyan Agos'un Ermenistan temsilcisi olarak tanıtılmıştı. Lokmagözyan yıllar öncesinde gerçekten de Agos için haber

yapmaktaydı, ama epeyce bir süredir öyle bir işleve sahip değil. Muhtemelen Esayan Agos'un haber kanallarını bilmediği için eski bilgisinin geçerli olduğunu düşünmüş. Belki de Agos temsilciliği bizim sandığımızdan daha değerli bir konum ve kullanılmasında yarar görüyor, kim bilir...

***

Bu haftanın kişisi Bülent Arınç... Manisa'daki iftar yemeğinde 'Allah razı olsun' cümlesini Kürtçe söylemişti. Ama farklılık Kürtçe birkaç söz söylemek değil, bunu insani bir temel üzerine oturtmak ve samimi olmak. Arınç bir önceki hafta da dikkatlerden kaçan daha 'radikal' bir çıkış yaptı. "Bu iş bitsin ikinci günde Allah canımı alsın" diyen Ahmet Türk'ün sözlerinin 'Türk milleti' tarafından duymazlıktan gelinemeyeceğini söyledi. Burada hem vicdani bire duruş var, hem de mağduru duymayı ilkesel bir tavır olarak algılayan bir siyaset. Beğenirsiniz beğenmezsiniz ama, Türkiye'de böyle siyasetçiler kaç tane ve niçin 'o' partideler diye sormak gerekmez mi?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İkinci Saylan vakası mı?

Etyen Mahçupyan 16.09.2009

Türkan Saylan etrafında yaşanan tartışmaları hatırlıyoruz... Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'nin bazı üyelerinin Ergenekon ağı ile doğrudan ya da dolaylı ilişkisini tespit eden ve muhtemelen bu derneğin sivil manipülasyonlarda ne denli aktif olduğunu da bilen savcılar, mahkemeden arama emri çıkarıp Saylan'ın evine gitmişlerdi. Ancak bu sefer özellikle titiz davranmışlar, gündüz vakti gelmişler, hatta bir bilgiye göre geleceklerini önceden haber vermişler ve arama sonucunda da bazı dokümanlarla oradan ayrılmışlardı. Ortada bir hakaret veya kötü davranış yoktu... Ancak laik kesimdeki aydınların tepkisi çok ilginç olmuş, Saylan korumaya alınmış ve bu yaşananlar doğrudan hükümet eleştirisi olarak kullanılmıştı. Mesele Saylan'ın görüşleri değildi... Çünkü o görüşlerle hiç uyuşmayan kişiler de bu koruma kervanına katılmışlardı. Anlaşılan kimliksel sahiplenme söz konusu olduğunda, fikir ayrılıkları bile anlamını yitirebilmekteydi ve bu hükümet sırf varlığıyla laik kesimde bir kimliksel sahiplenme refleksi yaratmaktaydı.

Bugünlerde ise Doğan Grubu'na gelen büyük mali cezayı konuşuyoruz ve ilginç bir biçimde yine laik kesimin birçok aydını söz konusu uygulamanın kasıtlı olduğunu, adil olmadığını söylüyor veya en azından kuşku belirterek hükümete mesafe alıyor. Açıktır ki hükümetlere mesafe almanın kendi başına olumsuz değil, aksine olumlu bir yönü var. Ama buradaki çıkış noktası önemli. Aynen Saylan vakasında olduğu gibi, burada da olaya itiraz edenlerle 'mağdur' arasında fikrîsel veya etik bir birliktelik kurmak zor.

Doğan Grubu'nun şirket olarak tekeli konumu, medya dünyasının çalışanlarına karşı işveren gücünü acımasızca kullanması zaten bilinen bir şey. Ayrıca bu Gruba 'kimliğini' veren *Hürriyet* gazeteciliğinin de misyon olarak nasıl devlet yanlısı manipülasyonların aracı ve heveslisi olduğunu, toplumsal tahriki şiar edindiğini, andıçların üzerine atlayıp gayri ahlaki tutumlar alabildiğini, Ergenekon konusunda olduğu üzere haber gizlediğini ve daha beteri başörtüsüne ilişkin gördüğümüz üzere doğrudan yalan haber ürettiğini biliyoruz. Bugünlerde gelen cezaya kuşku ile bakanların bu tür gazeteciliğin yandaşı olduğu söylenemez.

O zaman bu kuşkunun temeli doğrudan hükümetin kendisidir. Yani insanlar zaten hükümetten kuşku duydukları için Maliye'nin kestiği bu cezaya da ihtiyatla yaklaşıyorlar. Öte yandan hükümete duyulan kuşkunun tamamen hükümetin davranışlarından kaynaklandığını doğrusu hiç sanmıyorum. Bence bu kuşkuyu yaşıtan şey içimizdeki 'laik refleks'... Farklılığın hissedilmesi ve tanımlanması, kendi kimliğimizde olmayanların uygulamalarına şüphe ile bakarken, kendi kimliğimize yakın olanlara yönelik de bir sahiplenme duygusu yaratıyor.

Şimdi gelelim itirazlara... Bakalım ne kadar anlamlı. Üç tür itiraz mümkün ve bunlar zımnen veya açıkça söyleniyor: 1)Hiç ceza verilmemeliydi; 2) Daha az ceza verilmeliydi; 3) Başkalarına da ceza verilmeliydi.

Birinci nokta ile ilgili olarak, bu ülkede yıllardan beri süregiden bir maliye denetimi ve bunu destekleyen bir mali hukuk var. Vergi kaçakçılığının cezası büyük ve yapanlar da bunu bilerek yapıyorlar. Doğan Grubu'nun bu cezayı hak eden suistimali yapmamış olduğu mu iddia ediliyor? İspatı kolay. Çünkü bütün ceza kesimlerinde bir itiraz ve savunma süresi var. Eğer Doğan Grubu suç işlememişse bunu kanıtlamak ve kamuoyuna anlatmak mümkün. Diğer bir deyişle eğer ortada bir haksızlık varsa, zaten oldubittiye getirilme ihtimali yok. Öte yandan şirketin 'anlaşmaya gitmek' istemesinden anlıyoruz ki ortada anlaşmayı gerektiren bir suistimal de var.

Gelelim ikinci itiraza. Cezanın 'çok' olduğunu söyleyenler acaba hangi hukuki veya mali kritere dayanarak konuşuyorlar? Yoksa buradaki 'çok' esas olarak psikolojik mi? Cezanın büyüklüğünün tek nedeni suistimalin de büyüklüğüdür... Çünkü cezaların bazı rakamı yapılmış olan usulsüzlüğün ima ettiği gelirdir. Diğer bir deyişle cezayı çok bulanlar, acaba cezadan geri dönüp bu usulsüzlüğün ne denli 'çok' olduğunu niçin düşünmüyorlar? Ayrıca cezayı çok bulup, daha az olmasını istemenin ahlaki temeli ne? Herhalde devletle pazarlık etmenin 'ahlak' üretecek hali yok.

Böylece üçüncü noktaya geliyoruz. Cezanın adaletsiz olduğunu söyleyenlerin asıl meramı bunun sadece Doğan Grubu'na uygulanması veya 'diğerlerine' uygulanmaması. Öncelikle şunu belirtelim, iş dünyası ile ilişkisi olanlar bilir, bu tür cezalar irili ufaklı neredeyse yüzlerce firmaya yıllardır uygulanageldi. Bunları çoğu zaman duymuyoruz, çünkü firmalar duyulmasını istemiyorlar. Yani bu cezanın sadece Doğan Grubu'na uygulanması söz konusu değil. Peki, ya 'diğerlerine' uygulanıp uygulanmadığı? Öncelikle soralım: 'Diğerlerinin' de aynı suistimali yaptığını nereden biliyorsunuz? Eğer böyle olaylar varsa gazetecilik tam da bunun için değil mi? O zaman *Hürriyet*'in de gazetecilik yapıp 'diğerlerinin' foyasını meydana çıkarması beklenmez mi? Yoksa esas mesele 'diğerleri'nin kendisi mi? Yani bize benzemeyenler... Yani acaba asıl mesele bir kimliksel sahiplenme refleksi mi? Kısacası ikinci Saylan vakası mı yaşanıyor?

Basketbol milli takımı olağanüstü oyunlar oynadı ve çok başarılı oldu... Düşük serbest atış yüzdesine ve Hidayet'in hiç oynayamamasına rağmen İspanya ve Sırbistan'ı yendiler. Çünkü eline kimi verirsiniz verin, onlardan bir 'takım' yaratabilen bir koçları var...

Eğer aynı şey futbolda yaşansaydı, gazeteler 'Fatih Hoca'nın talebelerinin başarısından söz edecekler, maçları anlatanlar ikide bir bu zaferlerin asıl sahibinin 'Fatih Hoca' olduğunu söyleyeceklerdi. Ama bu basketbol başarısının ardındaki hocanın adını nedense hiç duymuyoruz. Ne maç anlatımlarında, ne de gazete yorumlarında... Neden dersiniz? Adamın adı Tanyeviç olduğu için olmasın? Kimliksel sahiplenme refleksi asıl buralarda geçerli ve altta yatan bir ırkçılığa mı gönderme yapıyor dersiniz?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Askerler nereye?

Etyen Mahçupyan 18.09.2009

Rejimin ve resmî ideolojinin 'hücum gücü' olan askerler bir süreden beri sessizleşmişlerdi. Bu bir tercihten ziyade zorunlu bir adım olarak ortaya çıktı. Çünkü askerin prestiji bugün Cumhuriyet tarihindeki en düşük seviyesine inmiş durumda. Ordunun siyasete müdahil olması artık kabul edilemez bir arkaik alışkanlık olarak değerlendiriliyor. Ama belki daha da önemli olarak, askerin kendi 'işini' de iyi yapamadığı konusunda giderek genişleyen bir kanı var. Bunların üzerine gelen Ergenekon süreci, ordu mensupları arasında rant sistematığıne bulaşmış, silahı bu uğurda kullanan ve yaptıklarını resmî ideolojinin kılıfı altına gizleyen, her kademededen bir sürü muvazzafın varlığını kanıtlıyor.

Hükümet ise aynı süreci yeni bir reform dalgasının ve rejimin baskı altında tuttuğu kimliklerin özgürleşebilmesinin psikolojik desteği olarak kullanıyor. Böylece asker daha da sıkışıyor... Çünkü hem toplum nezdinde kaybedilen bir manevi alan var, hem de hükümetin 'açılım' politikaları askeri siyasetin daha da dışına itiyor ve uzun vadede rejimin sağladığı imtiyazları kaybetme ihtimaline işaret ediyor. Askerler tabii ki bu durumdan hoşnut değiller... Ama geçmişte nasıl AB'ye karşı olmadıklarını söylerken, AB sürecini engelleyici bir strateji izledilerse, şimdi de örneğin Kürt açılımına karşı olduklarını söylemeden bu gidişi engellemenin yollarını arıyor ve somut olarak da direnç gösteriyorlar.

Bunun en basmakalıp tezahürü geçenlerde gerçekleşen haftalık basın toplantısında Genelkurmay Başkanlığı Genel Sekreteri'nin kullandığı cümleydi: "Bildığınız gibi Türk Silahlı Kuvvetleri, bölücü terör örgütüyle mücadelesinde, en son terörist etkisiz hale gelinceye kadar, bütün faaliyetlerine planlandığı şekilde devam edecektir." Buradaki birinci gariplik hükümete bağlı olan bir bürokratik kurumun, sanki hükümetten bağımsızmışçasına bir strateji ve hedef koymaya kalkması. Devlet Demir Yolları da 'bildiğiniz gibi' diye başlayan bir cümle ile 'bazı bölgelerde rayların sökülmesine devam edilecektir' deseydi ancak bu kadar meşruiyeti olabilirdi. Diğer bir deyişle asker meşruiyetinin olmadığı bir alanda arkaik bir devlet anlayışına dayanarak meşruiyeti varmış gibi davranmaya çalışıyor.

Ama mesele sadece kurumsal prestij değil, doğrudan siyaset yapma alışkanlığı, isteği, ya da hırsı... 'En son terörist etkisiz hale gelinceye kadar' sürececek olan bu operasyonlar, bir ateşkes döneminde ve silahsız barış arayışlarının konuşulduğu bir noktada yapılıyor. PKK'lar dağdan inip taciz etmiyorlar. Ordu kendi askerini o dağlara yürütüyor, çatışma aranıyor ve insanlar öldüğünde de 'şehit' oluyor... Eğer geçmişte aynı stratejinin neredeyse otuz yıllık başarısızlığı olmasaydı, bunun bir 'askerî getirisi' olabileceğini varsayabilirdik belki. Ama o da yok... Başarı şansı olmayan bir uygulamanın, insan kaybı pahasına devam ettirilmesinin anlamı nedir? Buna ordu mensubu kişilerin, üstelik komutan konumunda kişilerin emri ile yerleştirilen mayınların kendi askerinizi ölüme götürmüş olduğu gerçeğini de ekleyin... Sizce bu ordu 'nereye' gidiyor?

Mesele askerî konularla da sınırlı değil. Cizre'deki faili meçhullerin baş zanlısı Kayseri İl Jandarma Komutanı

hâlâ görevinde! Ergenekon soruşturması kapsamında sorgulanan Deniz Kuvvetleri'ne dahil kurmay albaylar ise daha geçen aylarda terfi ettiler! Acaba asker şunu mu söylüyor: 'Siz toplum olarak ne dersiniz deyin, ne yaparsanız yapın, ne isterseniz isteyin, biz yürütmenin ta kendisiyiz ve imtiyazlarımızdan zerre kadar ayrılmaya da niyetimiz yok.'

30 Ağustos'ta Genelkurmay Başkanı "Türkiye Türktür, Türk kalacak" sloganıyla karşılanırken Anıtkabir defterine de şöyle yazmıştı: "Gücünü milletinden, ışığını sizden, cesaretini tarihten, kuvvetini damarlarındaki asil kandan alan Türk ordusu..." Ne yazık ki Genelkurmay Başkanı temel bir kavramı bilmiyor gözüküyor. 'Meşruiyetini' nereden aldığına farkında değil gibi... Çünkü demokrasilerde meşruiyet toplumdan gelir, içeriğini ideolojik olarak kurgulayabileceğiniz 'millet'ten değil. Toplumı görmezden gelmek ise pasif bir darbeciliğe gönderme yapar ve 'ordu nereye gidiyor' sorusunun sorulmasına yol açar.

Aynı günlerde bir törende de, yine Genelkurmay Başkanı "Türk Silahlı Kuvvetleri bize emanet edilen Cumhuriyet ve devletimizin ulus-devlet, üniter devlet ve laik devlet yapısının her zaman savunucusu ve koruyucusu olmuştur" demişti. Eğer bu bir 'emanet' ise, asıl sahibinin başkası olduğu da teslim ediliyor demektir. Sorun şimdi o başkasının 'emaneti' geri alma zamanının gelmesinden kaynaklanıyor. Herhalde bir bürokratik kurum olarak TSK'nın toplumsal bir emanetin 'üzerine yatma' niyeti olamaz, varsa da hoş görülemez.

***

Ordu'nun tutumuna iki örnek daha vermek yerinde olacak... Eruh'ta çatışmada ölen Alevi bir askerin cenazesine cemevindeki törenden hemen önce el konu ve tören bir camide gerçekleştirildi. Ailenin bu yönde bir tercihi tabii ki yoktu... Ama yanında askerlerle birlikte gelen bir yarbay cenazeyi alıp gitti. Ölülerin bile ideolojinin esiri olduğunu göstermek bir yana, askerin 'halkla ilişkiler' stratejisini de çok iyi gösteren bir olaydı. Diğer örnek biraz daha geçmişten... Van Özalp Belediyesi, Mustafa Muğlalı'nın adını hâlâ hiç gocunmadan taşıyabilen kışlanın karşısına bir anıt dikme kararı vermişti. Ordu ne yaptı dersiniz? Anıtın muhtemel yerini 'yasak bölge' ilan etti... Toplumun fiziksel olarak dışlanmasını ima eden, halka 'mıntika temizliği' mantığıyla yaklaşan bu tutum, gerçekten de 'nereye' sorusunu hak ediyor.

***

Askerlerden söz ettik, ama bir de emekliler var... Onlardan da bir haber vererek bitirelim: Emekli askerlerden oluşan TESUD adlı kuruluş kendilerine maddi destek sağlamak üzere bir lokanta açmış. Ancak hedeflerinin bu denli basit olduğunu sanmayın. Gelecek yıl bir de 'Mehmetçik Üniversitesi' açılacak ve emekli askerlerimizin orada ders vererek bilgi ve birikimlerini paylaşmaları sağlanacakmış. Eğitim şart tabii...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Psikolojik cehalet

Geçen günlerde 'Milliyetçiliğin cehaleti' başlıklı bir yazı yazmış ve ideolojik kalıpların bizi kendiliğinden cahilane önermelere sürüklemeye ihtimaline dikkat çekmeye çalışmıştım. Verdiğim örneklerden biri de Taşnaklarla ilgiliydi, çünkü kendi kültürel kimliklerini hâlâ toprak talebi etrafında şekillendiriyor, yani bu kimliği siyasi pozisyonundan bağımsız kılamıyorlardı. Oysa en basit tarih bilgisi veya hatta insani sağduyu, biz insanların yaşadığımız topraklar üzerinde geçici olduğumuzu söylüyor. Kızılderililere gönderme yaparsak, biz bu topraklara aidiz ama bu topraklar bize ait değil...

Ardından Neşe Düzel'in İsmail Beşikçi ile olan söyleşisi geldi. Tekrarlamak belki abes, ama yine de söyleyelim, Beşikçi bu ülkede fikirleri nedeniyle mağdur edilen ama bu fikirlere sahip çıkma namus ve sorumluluğunu gösteren araştırmacılardan biri. Saygıyı hak eden biri... Ne var ki bu durum onun bütün görüşlerinin doğru olduğu anlamına gelmediği gibi, eğer yanlış buluyorsanız bazı fikirlerine karşı çıkmayı da engelleyici nitelikte bir manevi sansüre tabi olmamız gerektiğini ima etmiyor. Öte yandan Beşikçi'nin bazı görüşlerini paylaşmamak, onların 'yanlış' olduğunu da göstermiyor, çünkü belki de asıl 'yanlış' olan görüş benimkidir, veya belki de 'yanlış' fikir yoktur da, sadece farklı olanlar vardır.

Velhasıl söz konusu söyleşide Beşikçi Kürtlerin ayrı bir devlet kurma haklarının olduğunu, çünkü Orta Doğu'da bu büyüklükte bir nüfusun çok altındaki halkların bile devlet sahibi olduklarını vurgulamaktaydı. Ben de bir sonraki yazımda bu söyleşiye değinen şu paragrafı yazmıştım: "... Beşikçi Kürtleri yeterince ayrılıkçı olmadıkları için eleştirdiğini söylüyordu. Ayrılıkçı olmaları gerektiğini ise söyleşi boyunca 'Kürtlerin nüfusunun çok büyük olmasına' bağlamaktaydı. Bu durumda acaba az sayıda olsalardı asimilasyon meşru mu sayılmalıydı diye sormadan edemiyorsunuz. Daha da ileri giderek, madem mesele sayı, o halde sayıyı indirme çabaları da gayet meşru olmalı diye ekleyebiliriz. Ne var ki söyleşinin son satırında Beşikçi'nin sıkıştığı bu nokta yüzeye çıkıyor... Kürt sorununun aslında bir toprak sorunu olduğunu söylüyor. Geçen yazımda milliyetçiliğin cehaletinden söz etmiştim. Haksızlığa maruz kalmış olmak, maalesef bu cehaletten siyaset üretmeyi engellemiyor..."

Meramımın açık olduğunu sanmıştım... Bence milliyetçilik insani maliyet açısından en vahim ideoloji olmanın yanında, ideolojik olarak cehalet üretmeye de son derece müsait. Çünkü gerçeklik ile hak arasındaki ilişkiyi haktan hareketle kuruyor ve o hakkı da tamamen öznel bir biçimde 'kendi' hakkı olarak tanımlıyor. Örneğin bir toprak üzerinde egemenlik ve devlet kurma hakkı, neredeyse evrensel bir insani ihtiyaç olarak sunuluyor. Öyle ki devleti ve toprağı olmayanlara haksızlık, hatta eziyet edilmekte olduğunu varsayabiliyoruz. Toprağın kimseye ait olmadığını söyleyebilmek bir yana, toprağın parsellenmesi demek olan bu yaklaşım, doğal olarak her milliyetçiliğin ötekiler aleyhine tarihi ve gerçekliği çarpıtmasını gerektiriyor.

Açıktır ki bu durum yaşanmış mağduriyetlerin yok sayılması anlamına gelmiyor. Bu ülkede Kürtlerin insani haklarının gasp edildiği çok açık. Bu duruma bir son verilmesi gereği de öyle... Ama bunun yolunun ne olacağı sizin ideolojik bakışınıza göre değişiyor ve 'ille de toprak' diyenlerin sesi bilinçli bir cehalet tercihindense besleniyor.

Beşikçi söyleşisine değindiğim yazıma gelen mesajlar, bazı genel yanılsamalarımızı ortaya koymasından öğreticiydi. Bedel ödemiş birine karşı daha hassas olmam gerektiğini söyleyenler, Hrant'ı öldürenlerin de Beşikçi'yi eleştirdiğini vurgulayanlar, Beşikçi'ye 'ayrılıkçı' demiş olduğuma ve böylece devletle aynı noktaya düştüğüme dikkat çekenler ve o paragrafı Ermeni milliyetçisi olduğum için yazdığımı öne sürenler vardı...

Anlaşıyor ki kavramsal dünya ile kimliğimiz ve psikolojimiz arasına hâlâ sınır getirebilmiş değiliz. Bizi duygusal olarak rahatsız eden fikirlerin 'yanlış' olması gerektiğini sanıyoruz. Hele duygusallığımızın haklı nedenleri varsa,

bizi rahatsız eden fikirlerin kötü niyet taşıdığı noktasına hızla kayabiliyoruz.

Aldığım mesajlar bu topraklardaki aydınların en az dört alanda en temel ayrımları yapmakta zorlandığını ortaya koyuyor. Birincisi, kişilik ile fikir arasındaki ayrım. Kişiliğini beğendiğimiz veya yücelttiğimiz insanların bütün fikirlerinin 'matah' olduğunu sanıyoruz. Zaman içinde 'matah' olmayanları ayıklıyor ve o kişiyi yüceltmeyi hak eden bir şablon haline getiriyor ve böylece değişkenlikleri ve tutarsızlıklarıyla gerçek insanı 'öldürüyoruz'. İkincisi, kimlik ile fikir arasında da ayrım yapamıyoruz. Bütün fikirlerin temelinde bir kimliğin olduğunu sanıyor, kimlikten bağımsız fikir üretimini kategorik olarak reddediyoruz. Herhangi bir fikrin 'anlaşılması' için ille de o fikrin sahibinin kimliğine gitmek gerektiğini sanıyoruz. Üçüncüsü, entelektüel kapasite ile siyaset arasındaki ayrıma yabancıyız. Siyasetini onayladığımız birinin entelektüel zaafını duymaya tahammülümüz yok. Buna karşılık entelektüel olarak beğendiğimiz birinin siyasetinin de sanki kendiliğinden 'doğru' olması gerektiği gibi bir beklentimiz var. Nihayet dördüncüsü, ideoloji ile kimlik ideolojisi arasındaki ayrımı da bilmiyoruz. Milliyetçilik eleştirisinin ille de 'Türk' veya 'Kürt' milliyetçiliği eleştirisi olduğunu sanıyoruz. Kendi kimliğimizin dışına çıkan bir entelektüel tasavvurdan yoksunuz...

***

Haftanın kişisi yukarıdaki zaafarla doğrudan bağlantılı biri değil, ama onlardan ne denli uzakta olduğu sizlerin takdirine kalmış. Yaşı ilerlemiş ama ruhu genç kalmış biri. Hâlâ siyaset yapmak, damgasını vurmak istiyor. Çünkü hayatı boyunca o damgayı boşluğa vurup durmuş ve bunu kabullenmek hiç kolay değil... Rahşan Ecevit yeni bir parti kurmak üzere çalışma yürütüyormuş. Hayatın son dönemini sükûnet ve huzur içinde karşılayamamasını anlamak kolay ama siyaseti hâlâ öğrenememesini nasıl açıklayacağız? Dediğine göre amacı 'siyasetteki dağınıklığı toparlamak'mış... Bir dağınıklık var, ama anlaşılan başka yerde...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Psikolojik cehalet

Etyen Mahçupyan 20.09.2009

Geçen günlerde 'Milliyetçiliğin cehaleti' başlıklı bir yazı yazmış ve ideolojik kalıpların bizi kendiliğinden cahilane önermelere sürüklemeye ihtimaline dikkat çekmeye çalışmıştım. Verdiğim örneklerden biri de Taşnaklarla ilgiliydi, çünkü kendi kültürel kimliklerini hâlâ toprak talebi etrafında şekillendiriyor, yani bu kimliği siyasi pozisyonundan bağımsız kılamıyorlardı. Oysa en basit tarih bilgisi veya hatta insani sağduyu, biz insanların yaşadığımız topraklar üzerinde geçici olduğumuzu söylüyor. Kızılderililere gönderme yaparsak, biz bu topraklara aidiz ama bu topraklar bize ait değil...

Ardından Neşe Düzel'in İsmail Beşikçi ile olan söyleşisi geldi. Tekrarlamak belki abes, ama yine de söyleyelim, Beşikçi bu ülkede fikirleri nedeniyle mağdur edilen ama bu fikirlere sahip çıkma namus ve sorumluluğunu gösteren araştırmacılardan biri. Saygıyı hak eden biri... Ne var ki bu durum onun bütün görüşlerinin doğru olduğu anlamına gelmediği gibi, eğer yanlış buluyorsanız bazı fikirlerine karşı çıkmayı da engelleyici nitelikte bir manevi sansüre tabi olmamız gerektiğini ima etmiyor. Öte yandan Beşikçi'nin bazı görüşlerini

paylaşmamak, onların 'yanlış' olduğunu da göstermiyor, çünkü belki de asıl 'yanlış' olan görüş benimkidir, veya belki de 'yanlış' fikir yoktur da, sadece farklı olanlar vardır.

Velhasıl söz konusu söyleşide Beşikçi Kürtlerin ayrı bir devlet kurma haklarının olduğunu, çünkü Orta Doğu'da bu büyüklükte bir nüfusun çok altındaki halkların bile devlet sahibi olduklarını vurgulamaktaydı. Ben de bir sonraki yazımda bu söyleşiyeye değinen şu paragrafı yazmıştım: "... Beşikçi Kürtleri yeterince ayrılıkçı olmadıkları için eleştirdiğini söylüyordu. Ayrılıkçı olmaları gereğini ise söyleşi boyunca 'Kürtlerin nüfusunun çok büyük olmasına' bağlamaktaydı. Bu durumda acaba az sayıda olsalardı asimilasyon meşru mu sayılmalıydı diye sormadan edemiyorsunuz. Daha da ileri giderek, madem mesele sayı, o halde sayıyı indirme çabaları da gayet meşru olmalı diye ekleyebiliriz. Ne var ki söyleşinin son satırında Beşikçi'nin sıkıştığı bu nokta yüzeye çıkıyor... Kürt sorununun aslında bir toprak sorunu olduğunu söylüyor. Geçen yazımda milliyetçiliğin cehaletinden söz etmiştim. Haksızlığa maruz kalmış olmak, maalesef bu cehaletten siyaset üretmeyi engellemiyor..."

Meramımın açık olduğunu sanmıştım... Bence milliyetçilik insani maliyet açısından en vahim ideoloji olmanın yanında, ideolojik olarak cehalet üretmeye de son derece müsait. Çünkü gerçeklik ile hak arasındaki ilişkiyi haktan hareketle kuruyor ve o hakkı da tamamen öznel bir biçimde 'kendi' hakkı olarak tanımlıyor. Örneğin bir toprak üzerinde egemenlik ve devlet kurma hakkı, neredeyse evrensel bir insani ihtiyaç olarak sunuluyor. Öyle ki devleti ve toprağı olmayanlara haksızlık, hatta eziyet edilmekte olduğunu varsayabiliyoruz. Toprağın kimseye ait olmadığını söyleyebilmek bir yana, toprağın parsellenmesi demek olan bu yaklaşım, doğal olarak her milliyetçiliğin ötekiler aleyhine tarihi ve gerçekliği çarpıtmasını gerektiriyor.

Açıktır ki bu durum yaşanmış mağduriyetlerin yok sayılması anlamına gelmiyor. Bu ülkede Kürtlerin insani haklarının gasp edildiği çok açık. Bu duruma bir son verilmesi gereği de öyle... Ama bunun yolunun ne olacağı sizin ideolojik bakışınıza göre değişiyor ve 'ille de toprak' diyenlerin sesi bilinçli bir cehalet tercihidir besleniyor.

Beşikçi söyleşisine değindiğim yazıma gelen mesajlar, bazı genel yanılsamalarımızı ortaya koyması açısından öğreticiydi. Bedel ödemiş birine karşı daha hassas olmam gerektiğini söyleyenler, Hrant'ı öldürenlerin de Beşikçi'yi eleştirdiğini vurgulayanlar, Beşikçi'ye 'ayrılıkçı' demiş olduğuma ve böylece devletle aynı noktaya düştüğüme dikkat çekenler ve o paragrafı Ermeni milliyetçisi olduğum için yazdığımı öne sürenler vardı...

Anlaşıyor ki kavramsal dünya ile kimliğimiz ve psikolojimiz arasına hâlâ sınır getirebilmiş değiliz. Bizi duygusal olarak rahatsız eden fikirlerin 'yanlış' olması gerektiğini sanıyoruz. Hele duygusallığımızın haklı nedenleri varsa, bizi rahatsız eden fikirlerin kötü niyet taşıdığı noktasına hızla kayabiliyoruz.

Aldığım mesajlar bu topraklardaki aydınların en az dört alanda en temel ayrımları yapmakta zorlandığını ortaya koyuyor. Birincisi, kişilik ile fikir arasındaki ayrım. Kişiliğini beğendiğimiz veya yücelttiğimiz insanların bütün fikirlerinin 'matah' olduğunu sanıyoruz. Zaman içinde 'matah' olmayanları ayıklayarak ve o kişiyi yüceltmeyi hak eden bir şablon haline getiriyor ve böylece değişkenlikleri ve tutarsızlıklarıyla gerçek insanı 'öldürüyoruz'. İkincisi, kimlik ile fikir arasında da ayrım yapamıyoruz. Bütün fikirlerin temelinde bir kimliğin olduğunu sanıyor, kimlikten bağımsız fikir üretimini kategorik olarak reddediyoruz. Herhangi bir fikrin 'anlaşılması' için ille de o fikrin sahibinin kimliğine gitmek gerektiğini sanıyoruz. Üçüncüsü, entelektüel kapasite ile siyaset arasındaki ayrıma yabancıyız. Siyasetini onayladığımız birinin entelektüel zaafını duymaya tahammülümüz yok. Buna karşılık entelektüel olarak beğendiğimiz birinin siyasetinin de sanki kendiliğinden 'doğru' olması gerektiği gibi bir beklentimiz var. Nihayet dördüncüsü, ideoloji ile kimlik ideolojisi arasındaki ayrımı da bilmiyoruz. Milliyetçilik eleştirisinin ille de 'Türk' veya 'Kürt' milliyetçiliği eleştirisi olduğunu sanıyoruz. Kendi kimliğimizin

dışına çıkan bir entelektüel tasavvurdan yoksunuz...

***

Haftanın kişisi yukarıdaki zaafılarla doğrudan bağlantılı biri değil, ama onlardan ne denli uzakta olduğu sizlerin takdirine kalmış. Yaşı ilerlemiş ama ruhu genç kalmış biri. Hâlâ siyaset yapmak, damgasını vurmak istiyor. Çünkü hayatı boyunca o damgayı boşluğa vurup durmuş ve bunu kabullenmek hiç kolay değil... Rahşan Ecevit yeni bir parti kurmak üzere çalışma yürütüyormuş. Hayatın son dönemini sükûnet ve huzur içinde karşılayamamasını anlamak kolay ama siyaseti hâlâ öğrenememesini nasıl açıklayacağız? Dediğine göre amacı 'siyasetteki dağınıklığı toparlamak'mış... Bir dağınıklık var, ama anlaşılan başka yerde...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sessiz devrim

Etyen Mahçupyan 23.09.2009

Bizler için bir tane 'devrim' vardır... Mustafa Kemal olağanüstü bir uzak görüşlülükle, bu toplumu 'ileriye' doğru sıçratarak 'çağdaşlığa' taşımak üzere devrim yapmış ve modern Türkiye'yi yıkılan bir imparatorluğun küllerinden yaratmıştır. Küllerden doğma durumu, olayı daha da radikalize etmekte. Çünkü her şeyin bittiği, geri dönüşü olmayan bir ânı simgeleyerek, devrimin büyüklüğünü vurgulamakta. Oysa tarihe meraklı olanlar için karşımızda çok farklı bir fotoğraf var: Mustafa Kemal yaptıklarının önemli bir bölümünü Padişah'ın bilgisi ve desteği altında yaptığı gibi, etrafında da aynı Padişah'ın bürokratları bulunmaktadır. Bu insanlar daha sonraki yıllarda da siyasetin ve bürokrasinin içinde yer almaya devam etmişler ve Cumhuriyet doğal bir süreklilik içinde kurulmuştu. Zaten cumhuriyet fikrinin ve örneğin Latin alfabesine geçişin ta 1910'lardan beri tartışıldığını ve nitekim Batı Trakya'da ve Kars'ta 1923 öncesinde hukuki açıdan tam teşekküllü birer cumhuriyet kurulduğunu biliyoruz.

Diğer bir deyişle bize 'devrim' olarak sunulan şeyin gerçekte bir kesinti değil, hem kadrolar hem de ideoloji açısından bir süreklilik ifade ettiği açık. "Değişen hiç mi bir şey yok?" dersiniz, yanıt laikliktir. Yani yönetici kadroya gücünü veren farklı bir meşruiyet zemini. Devrim imparatorluk içindeki modernist eğilimli hizbin diğerlerine karşı galebesidir ve esas olarak 'kimin' yöneteceği noktasında işlevseldir. Toplum ise bu modernizmin göstergelerini zorla benimsemek zorunda kalmış, ama zorla yapılan her işte olduğu gibi ortaya uzun vadede devrimi anlamsızlaştıracak olan iki sonuç çıkmıştır. Bunlardan biri kendi kaderini yönetimle bütünleştiren, ama ona bağımlı olduğu ölçüde yüzeyselleşen ve toplum nezdinde entelektüel gücünü yitiren bir laik cemaattir. İkincisi ise, devlete direnen, kendi içine kapanarak kendini korumaya alan ve entelektüel gücü tırpanlanan bir muhafazakârlık.

Sonuçta Türkiye'deki devrimin maliyeti ülkenin entelektüel kapasitesinin kuruması ile ödenmiştir. Öte yandan devrimin bir 'ilerleme' getirdiği, mukayeseli çalışmalardan öğrenildiği gibi, sadece bir hamasi abartıdır. Siyasi açıdan ise devrim statükonun pekişmesine yol açmış, yöneten ile yönetilen arasındaki mesafe daha da açılmıştır. Kılık kıyafet değişmiş, ama zihniyet baki kalmıştır...

Oysa bugün sessiz ve sahici bir devrim yaşıyor. Daha doğrusu Anadolu bir yüzyıllık parantezin ardından kendi geçmişiyile yeniden ilişki kuruyor ve sağduyu bu topraklara geri dönüyor. Bu değişimin asıl damarı 'sıradan' insanların zihinlerinde paylaşılarak büyüyor ve derinleşiyor. Ama biz bugün daha görünür olana, bu insanların hasbelkader siyasi temsilciliğini yapan AKP'ye bakalım...

Milli Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu yeni öğretim yılında verilecek ilk dersin ayrımcılık konusunda olmasına karar verdi. Bunun olumsuz bir gelişme olduğunu söylemek herhalde çok zordur. Ama CHP'li milletvekili Arıman itiraz etti ve 'ilköğretimde siyaset yapılmaması' gerektiğini söyledi. Bunca yıldır ilkokul çocuklarına ayrımcılık aşılamanın 'siyaset' olduğunu düşünmeyip, bunun tartışılmasına itiraz etmek için gerçekten CHP'li olmak, devletin kuruluş ideolojisini taşımak gerekiyor. Bu mukayese bize devrimin nerede aranması gerektiğini söylüyor. Cumhuriyet'in devrimi bu topraklarda son iki yüzyıl yaşanmakta olan içsel devrimi durdurmuştu. Takipçileri hâlâ o yoldalar... Ama gerçek devrimler zihniyete dairedir ve toprak altındaki suların tekrar toprak yüzüne çıkması gibi hayatiyetlerini sürdürürler.

AKP'nin gençlik kolları da, Güneydoğu'da polise taş attıkları gerekçesiyle yargılanan çocukları ziyaret edecekmiş. Kendileri için 'biz partinin vicdanıyız' diyen bu çocuklardan diğer partilerde niçin yok dersiniz? Hem gençliğe hem de insanlığa yakışan, üstelik bağımsız bir siyasi tavrın özgüvenini taşıyan bu kadar basit bir eylemi akletmek çok mu zor? Ama galiba fark zihniyette... AKP gençliği, partinin belirlediği bir kısaç altında tutulabilen cinsten değil. Daha kişilikli ve daha özgür. Cumhuriyet devriminin yaptığıı savunduğu ama hiçbir zaman beceremediği bir sonuç.

Sanayi ve Ticaret Bakanı Nihat Ergün de 'garip' bir uygulama başlatmış. Bakanlığında 'arz ederim' ibaresini hem yazılı hem de sözlü beyanlarda yasaklamış. Ergün bu tür alışkanlıkların kurumları sivilleşmeden uzaklaştıran uygulamalar olduğunu söylemiş. Gerçekten bu utanç verici uygulamanın kalkması için bugünleri mi bekleyecektik? İş 'takiyeci' bir partinin bakanına mı kalacaktı? Ama gerçek bu: Laik kesimin kaldırma cesareti göstermek bir yana, titizlikle koruduğu ataerkil bir aşağılanma alışkanlığını bir 'dindar' kaldırıyor.

Bu örnekler arttırılabilir... Ortada basit bir gerçek var. Meğer bize 'devrim' olarak öğretilen şey bir statüko sürekliliği imiş ve asıl devrim şu anda insanların zihninde yaşıyormuş...

***

Fenerbahçe Twente'ye yenilince Daum çok eğlenceli bir demeç vermiş, "bu mağlubiyet bizi güçlendirecek" demişti. Doğrusu bir Galatasaraylı olarak aklıma ilk gelen şu oldu: Umarım hep yenilirsiniz ve böylece daha da güçlü olursunuz! 'Yenildikçe güçlü olmak' siyasette de geçerlidir, her seçimden sonra böylelerini duyarız. Ama bu tür cümlelere asıl ruhunu veren şey arka plandaki milliyetçi metafordur ve nitekim Kurtuluş Savaşı'na giden yolun arka planında sıkça karşımıza çıkar. Yenildikçe bilenir, hırslanır, bir sonraki karşılaşmada düşmanınızı dize getirmek üzere bilinçlenirsiniz.

Bu demeçten sonra Daum'un Fenerbahçe için en uygun teknik direktör olduğuna daha da ikna oldum. Bildiğiniz gibi Fenerbahçe kuruluşunda Türk milliyetçilerinin takımıydı... Farkında değildim, *Zaman*'dan Mehmet Kamış yazdı: Daum da Türk bayrağını elden bırakmıyor, Atatürk rozeti ile geziyor, her fırsatta onun ne büyük lider olduğunu anlatıyormuş. 'Güçlü Daum, Güçlü Fenerbahçe' başlıklı yazısında Kamış, Daum'un futbol anlayışının da epeyce 'ulusalcı' olduğunu anlatıyordu. Kısacası Twente'ye yenilmeleri aslında Fenerlilerin istediği bir durum. Daha güçlü olmayı kim istemez?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çavuş cumhuriyeti

Etyen Mahçupyan 25.09.2009

Değişim hızlandığı ve geri dönüşü olmayan noktayı geçtiği zaman, değişmeye işaret eden her olay değişimi daha da hızlandırır. Çünkü değişmeyenden rahatsız olmaya başlıyorsunuz, gözünüze batar, giderek şahsınıza yapılmış bir hakaret gibi gelir. Değişmeyen her şey size değişimin ne denli önemli ve acil olduğunu hatırlatır. Hele değişmeyen bir kalitesizlik, banallik taşıdığını düşünmeye başlamışsanız, bu yargılarınızda daha da keskin olursunuz.

Böyle durumlarda her olumsuz örnek aslında olumlu bir değişime hizmet eder. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 2005 yılında Siirt'te bir uzman çavuşun sebep olduğu ölümle ilgili aldığı karar da böylesine bir örnektir. Medyanın haklı tepkisine neden olan kararında Yargıtay söz konusu çavuşun mahkûmiyet kararını ilginç gerekçelerle bozdu. Olayı kısaca hatırlarsak o tarihte sokak gösterisi yapan ve taş atan bir grupla polis arasındaki çatışmanın ortasında arabasıyla kalan çavuş, silahını camdan çıkararak ateşlemiş ve Cumhuriyet Başsavcılığı'nın tespitine göre bunu 'paralel biçimde' yapmış, yani etrafındakileri taramıştı. Çavuşun o anki psikolojisini bilmiyoruz, ama kendisine verilmiş olması gereken eğitim gereğince, yaptığı hareketin birçok insanın ölümüne neden olabileceğinin bilincinde olması gerekirdi. Ayrıca gösteri yapan gruptan o ana kadar hiçbir ateşli silah belirtisi çıkmadığına göre, otomatik tüfekle karşılık vermenin pek de anlaşılır olmadığını kabul etmek durumundayız. Nihayet eğer bu 'uzman' çavuşun, fazlasıyla korkmuş idiyse, arabasının camlarını kapatıp hızla polislerin olduğu tarafa gitmesini bekleriz.

Velhasıl ortada taammüden cinayete çok yakın bir durum var. Ama önemli bir farkla: Öldüren kimi öldüreceğini bilmiyor. Hatta öldürüp öldürmeyeceğini, veya kaç kişi öldüreceğini de bilmiyor. Ancak öldürme ihtimalini 'normal' hale getiriyor... Bu olayda asıl mesele öldürmenin 'normal' olduğunu söyleyen bir ideoloji içinde 'uzmanlaşmış' kişilerin geldiği noktayı göstermesidir ve asıl değişim de zaten burada olmak zorunda.

Şimdi gelelim Yargıtay'a... Çavuşun aklanmasına yönelik olarak karar gerekçesinde öne sürülen görüşler iki gün önce Yasemin Çongar'ın sütununda ele alınmıştı. Yargıtay ölen kişinin göstericiler arasında olmamasını bir delil olarak kabul etmemiş, çavuşun davranışının 'bölgenin özellikleri' gözönüne alındığında kabul edilebilir olduğunu öne sürmüştü ve bu kişinin ateş etmeyi seçmesini de 'mazur görülebilecek bir korku ve telaş' bağlamıştı. Diğer bir deyişle o bölgede gösteri yapan ile yapmayan bir farkı yoktu ve bir kamu görevlisinin telaşa kapılmasına yol açmaları 'normaldi'. Bu 'normal' durum çerçevesinde kamu görevlisinin de gösteriyle ilgili olmayan birilerini öldürme girişimi 'normal' karşılanmalı ve mazur görülmemeliydi.

Karşımızda iki tür normalleştirme var ve ikisi de anormalin normalleştirilmesini ifade ediyor. Birinci normalleştirme Güneydoğu'daki anormal durumun sıradanlaştırılmasını içeriyor. Öyle ki "bütün bu ölümler 'normal', çünkü Kürtler bunu hak ediyor" denmiş oluyor. Dolayısıyla hukukun da çifte standartlı, hatta tamamen standart dışı davranabilmesi 'normal' hale geliyor. Ama asıl vahim olan normalleştirme, devletin 'bu

haliyle' gözümüzde normalleştirilmesidir. Bize 'normal devletin' bu olduğu söyleniyor ve hiç de normal olmayan bir devlet, hukuk sistemi sayesinde normalmiş gibi sunuluyor.

Çavuşun beraat etmesi gerekiyor, çünkü o devletin kendisi... O çavuş aslında aynen devlet gibi davranmış. Devletin otuz yıldır süregelen uygulamasını kendi çapında tekrarlamış. Çavuşun yaptığını normalleştirmek gerek ki, devlet de normalmiş gibi gözüksün. Devlet toplumun çavuşu gibi davranırken, devlet gibi davranan çavuşa ceza vermek uygun kaçır mı hiç?

Ne var ki değişim başlayınca algılamalar da tersyüz olabiliyor. Çavuşun devlet gibi davranması, her nedense bize devletin nasıl davrandığını hatırlatıyor. Ve artık bunun değişmesi gerektiğini biliyoruz. Yargıtay 'normal' halini sürdürdükçe, biz o Yargıtay'ın da parçası olduğu cumhuriyet anlayışının ne denli normalden uzak olduğunu bir kez daha idrak ediyoruz.

***

Yargıtay'la başladık, onunla devam edelim... Geçenlerde Yargıtay bir mahkûmiyet kararını daha bozdu. Bir öğretim üyesi hakkındaki asılsız iddiaları haber yapan gazeteye verilen tazminat cezası kaldırıldı. Haberdeki suçlamaların doğru olmadığını kabullenmesine karşın, Yargıtay "davacı hakkındaki iddiaların doğru çıkmaması, görünürdeki gerçekliği ortadan kaldırmaz" dedi. Yani ortada bir 'görünür gerçeklik' var ve eğer buna uygun davranırsanız 'asıl gerçekliği' ihlal veya suiistimal edebilirsiniz!

Böylesine skandal bir karara imza atmak, ancak ideolojik körlük sahibi olanlara nasiptir. Nitekim söz konusu olayda da ilgili öğretim üyesi dindar biri ve hakkındaki iftiralar da onun 'başörtülülere iltimas geçme' türünden 'irticai' uygulamalar yaptığı şeklinde. Yargıtay ise şunu söylüyor: Eğer karşınızdaki kişi dindar ise ona iftira atabilirsiniz, çünkü burada gerçek değil 'görünür gerçek' belirleyicidir. Hangi gerçeğin 'görünür' olduğunu ise devlet söyler ve bunu yaparken ille de bir gerçeğe ihtiyacı yoktur!

Çavuş olayına ne kadar benzediğini bilmem fark ettiniz mi? Devletin hoşlanmadığı kimlikler ayrı bir hukuki bakışa muhatap oluyorlar ve bu kimlikteki kişilerin hak alanlarına tecavüz etmek 'normal' oluyor. Yargıtay'ın işlevi de bu tecavüzlerin niçin normal olduklarını anlatmak ve eğer yargı sistemi yanlışlıkla bazı cezalar vermişse onları 'temizlemek'.

Ama bu temizleme işi daha ne kadar sürebilir ki? Hele her temizlik, içinde yaşadığımız pisliği yüzümüze vuruyorsa?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çürükçüler... Asıl çürükler...

Etyen Mahçupyan 27.09.2009

Bazı insanların adını bir yolsuzluk çetesi bağlamında ilk kez duyduğumuzda, genellikle ihtiyatlı bir tutum alırız. Eğer o kişiye herhangi bir nedenden ötürü önyargı beslemiyorsak, haberin yanlış veya haksız da olabileceğini düşünürüz. Her 'yabancı'ya borçlu olduğumuz bir nesnelliği elden kaçırmak istemeyiz. Derken söz konusu kişi ile ilgili başka bilgiler ortaya çıkmaya başlar ve o kişi bizler için bir yabancı olmaktan çıkar. Aniden o kişiyi ne denli iyi tanıdığımızı idrak ederiz. Daha sonra önümüze çıkan yeni bilgiler artık bizi şaşırtmaz, çünkü o insanı gerçek işleviyle birlikte kavramış durumdayız...

Bir süre önce Karargâh Evleri dosyasına el koyup soruşturmayı engellediği iddia edilen bir askerî savcı ile tanışmıştık. İlgili dosya İşçi Partisi'nin TSK içinde yapıldığını öne sürüyordu. Adı Ahmet Zeki Üçok olan albay rütbesindeki askerî savcı ise bu dosyaya 'bilirkişi' olarak İşçi Partisi'nden milletvekili adayı bir hukukçuyu atamıştı. Daha sonraları aynı savcının MİT'ten soruşturulmak üzere Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na gönderilen bir dosyayı da tam üç yıl beklettiği ortaya çıkmıştı.

Üçok soyadlı savcının bu tasarrufları 'savunma' ve 'koruma' amaçlı gözükmekteydi. Korunan şey ise TSK'nın içine nüfuz eden ve muhtemelen oradaki bazı yapılanmalarla da işbirliği içinde olan akçalı veya ideolojik yolsuzluklardı. Demokratik ve sivil denetime muhatap olan modern kurumlar açısından açıkça kabul edilemeyecek olan bu tür uygulamalar, anlaşılan TSK içinde yürütülebilmekteydi. Normalde her kurum kendi içindeki bu tür 'çürükleri' ayıklamayı seçerken, belli ki TSK söz konusu çürüklerin gizli kalmasına yol açabilecek bazı imkânlara sahipti.

Bu 'koruma' müessesesinin yeni bir şey olduğunu ileri sürmek pek kolay değil. Çürükleri barındırma ve kollamaya yönelik tutumun aslında Türkiye bürokrasisinin asli niteliklerinden biri olduğunu tarih okuyanlar bilirler. Bu gelenek kurumsal bir deneyim birikimi de üretmiştir tabii ki... Zaman içinde çürükleri tanıma ve kullanmaya yönelik bir alışkanlık, hatta disiplin bile doğmuştur.

Dolayısıyla söz konusu askerî savcının son yolsuzluk haberi kimseyi şaşırtmamıştır. Bu seferki suçlamanın bir bölümü TSK'ya ait 'satılamaz' şerhli bir arsanın fahiş komisyon karşılığı satılması. Ama diğer suçlama bu kişinin profesyonel kariyeri açısından çok daha anlamlı: Üçok, aralarında bazı dizi oyuncularının da bulunduğu bir grup insana 'çürük' raporu sağlamış. Dizi oyuncuları doğru bir tercihte bulunmuşlar... 'Çürük' olmak isteyenlerin gidebileceği daha 'sağlam' bir adres herhalde zor bulunur. Hayatını bulunduğu kurumu çürütmeye veya zaten çürümeye istidatlı bir yapılanma içinde yükselmeye adanmış birinden daha iyi 'çürük'cü çıkar mı?

***

'Çürük' çölük mesleğinin münferit bir durum olduğunu sanmayın. Ergenekon davası dosyasında yer alan ve 1. Ordu Komutanlığı tarafından hazırlanmış olan bir raporun, İstanbul Üniversitesi içindeki münafıkların listesini sunduğunu da yeni öğrendik. Rapor bu bilgileri nasıl derlediğini de belirtmiş... Görünen o ki, üniversite içinde 'devlet sorumluluğu' taşıyan bazı öğretim üyeleri, kendilerine sunulan 'çürük' tespiti fırsatını kaçırmamışlar. Bu tablo karşısında kendisine çete kuran askerî savcıyı yadırgamıyorsunuz. Çalıştığı kurum akademi dünyasını bile ideolojik çürük avına çıkarırken, kendisi de biraz şahsı için çürük avlamış, fazla mı?

***

Bir mesleğin popülerleşmesi, onun bir çekim alanı olmasını da ifade eder. Nitekim 'çürükçülük' böylesine makbulken, bazılarının kişisel hayallerini süslemesi çok doğal. Sevil Atasoy da bunlardan biri... Bildiğimiz gibi o da bir profesör ve doğrusu unvanına uygun davranıyor. Yeniden gündeme gelen bilgiler Atasoy'un 2005

yılında İstanbul'daki üç Adli Tıp Kurumu'nun başındakilerin nasıl birer 'çürük' olduğunu TSK'ya raporladığını hatırlatıyor. Aynı kişinin 1998 Mısır Çarşısı patlamasında nasıl delilleri inkâr eden bir rapor hazırlayarak Pınar Selek'in mahkûm ettirilmesine hizmet ettiğini de biliyoruz. Çünkü Atasoy'un ideolojik bakışına göre Selek daha baştan bir 'çürük'... Ne yaptığı değil, hayata bakış tarzı önemli ve devletimiz o bakıştan pek hoşlanmıyor.

Bu yaşananlar uzmanlaşmanın kritik önemini bir kez daha bizlere hatırlatıyor: Eğer içimizdeki çürükleri ayıklamak istiyorsak, bu konuda en bilgili kuruma ve kişilere başvurmak gerekiyor. Çünkü onların kendisi çürük... Nitekim Sevil Atasoy da bir dönem *Hürriyet*'te yazmış ve galiba oraya 'kendi branşında' daha üst bir yerden tavsiye ile gelmiş.

***

Bizler bu çürük tartışmasını yaşarken, helikopter firması Sikorsky'nin üst düzey bazı askerî personele rüşvet verdiği iddiasının da Ergenekon soruşturmasının 3. iddianamesinde yer aldığını öğrendik. Sikorsky'nin bir yetkilisi 'etik olmayan hiçbir davranışa müsamaha göstermeyeceklerini' söyleyerek 'bizden çürük çıkmaz' demeye getirmiş ama her nedense bizim tarafa dokunmamış... Herhalde 'iyi yetişmiş' biri...

***

Nihayet geldik bu haftanın kişisine... DP'nin çiçeği burnunda genç genel başkanı Cindoruk, bayramlaşma töreninde Ergenekon tutuklularına sahip çıkmış. 'Eğer demokrasi olsaydı, bunca kıymetli adam bir toplama kampına götürülmezdi' mealinde bir şeyler söylemiş. Doğrusu yakışmış. Çünkü çürükçülük mesleğinin bir bölümü, kendinize benzemeyenlere çürük demekse, diğer bölümü de kendi çürüğünüze sahip çıkmak olmalı. Tevekkeli değil Cindoruk'a hep 'devlet adamı' derler...

Cindoruk DP ile ANAP birleşmesinin de 'önemli bir demokrasi hareketi' olacağını belirtmiş. Demokrasiyi Ergenekon'un rafa kaldırılması olarak tasavvur eden biri için, bu iki partinin birleşmesinin gerçekten de acayip demokrasi yanlısı bir durum yaratacağı açık. Aslında parti birleşmelerinin demokrasiye bizatihi olağanüstü bir hizmet olduğunu da ekleyebiliriz. Keşke bütün çürük partilerimiz birleşebilse ve aynen o ilk günlerdeki gibi tek partili 'tam' bir demokrasimiz olsaydı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bataklık

Etyen Mahçupyan 30.09.2009

Sevil Atasoy meselesi keyifli bir hal aldı. Halen BM Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Kurulu Başkanı olan birinin ortaya koyduğu performans muhtemelen bizzat diğer Kurul üyeleri tarafından da dikkatle izleniyordur. Atasoy, Ergenekon dosyasının içinde çıkan ve imza yerinde kendi adının gözüktüğü 47 sayfalık bir rapor vesilesiyle gündeme gelmişti. Rapor'un muhatabı ise 1. Ordu Komutanlığı, diğer bir deyişle Hurşit Tolon'du.

Bu olayda iki kritik nokta var: Birincisi İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü ile ilgili herhangi bir konunun niçin ve nasıl bir ordu komutanını muhatap aldığı, ikincisi ise aynı ordu komutanına niçin ve hangi içerikle bir rapor verildiği. Aslında Ergenekon davasının açılmasıyla birlikte ortaya çıkan bilgiler, bu soruların sorulmasını artık pek de anlamlı kılmıyor. Çünkü biliyoruz ki Türkiye’de özellikle ‘iyi yetişmiş’, kentli ve ‘çağdaş’ vatandaşlar arasında ordu komutanlarına ulaşma ve onlara diğer vatandaşlarla ilgili ispiyonlama hizmeti sunma dürtüsü çok yüksek. Yani Atasoy’a atfedilen eylem bir gariplik değil, aksine belki de bir tür kamu hizmeti. Bu kamu hizmetinin, kamuda en üst makamlara gelmiş kişilerce yapılması ise çok normal, çünkü onlar bizlerden daha sorumlu insanlar ve zaten öyle olmasalardı bugünkü konumlarına da gelemezlerdi.

Velhasıl Atasoy’un ne yapıp yapmadığı konusunda hâlâ bir muğlâklık olsa da, ondan beklenen zaten bunları yapmasıydı. Bu durumda yukarıdaki sorular anlamını biraz yitiriyor. Ne var ki Atasoy kendisine atfedilen eylemi inkâr etme ve adını ‘temize çıkarma’ gayreti içine girince, gazeteciler de haliyle bu dosyayı yeniden açmak durumunda kaldı.

Taraf’a verdiği söyleşide Atasoy, Enstitü’nün üniversite kurumları tarafından oluşturulmasının birçok kişide rahatsızlık yarattığını, içlerinde ‘nereye gidelim, kime anlatalım’ diye bir tartışma yaşandığını söylüyordu. İlk garabet bu noktada... Çünkü Atasoy bu ‘birçok kişi’den tekinin bile adını vermiş olmadığı gibi, o kişilerden bir teki bile çıkıp benzer kaygılar taşımış olduğunu ve Atasoy’un bulunduğu toplantılarda bu kaygının paylaşıldığını söylemedi. Sonrası ile ilgili olarak Atasoy, “Hatırlamadığım bir kişi bana bu kaygıları 1. Ordu Komutanı’na söylememin iyi olacağını anlattı. Biz bu fikre çok kalabalık bir grup olarak vardık” diyor. Ancak yine o ‘çok kalabalık’ gruptan bir isme sahip değiliz ve onlardan hiçbiri çıkıp bu olayı teyit etmiş değil.

Eğer burada bir gariplik seziyorsanız, cümlelerin ilk kısmındaki ‘hatırlamadığım bir kişi’ lafından zaten epeyce rahatsız olmuşsunuzdur. Böyle istisnai bir teklifi yapanın hatırlanmaması hiç inandırıcı değil. Öte yandan Hurşit Tolon’u asıl tanıyanın Ümit Sayın olduğu ve o nedenle ziyaretin birlikte yapıldığı söyleniyor. Bu ad ortada olduğuna ve bu kişi Tolon’a yakın olduğuna göre ‘hatırlanmayan kişi’ Sayın değil... Bu durumda benim tahminim şu: Atasoy’a bu teklif adını söylemesi caiz olmayan biri tarafından yapılmış ve muhtemelen ziyarete giderken Ümit Sayın’la birlikte olması da yine aynı kişi tarafından önerilmiş. Bu meçhul vatandaşı tanımıyoruz ama eğer üst kademedeki üniformalı biri ise bu beni hiç şaşırtmazdı.

Rapor konusuna gelirse, Atasoy kendisine Sayın tarafından bir komplo kurulduğunu, söz konusu raporu kaleme alanın aslında Sayın olduğunu iddia ediyor. Ne var ki Sayın’ın gerçekten de raporun yazarı olması bir komployu ima etmiyor. Çünkü hem Tolon ziyaretini birlikte yapmışlar, hem de o görüşmeyi bizzat Atasoy şöyle anlatıyor: “Paşa bizden yazılı bir şey istedi. Sözlü olarak anlattıklarımızı yazın dedi bize.” Her şeyden önce Tolon’un muhatabının ‘biz’ olduğunu görüyoruz. Yani Atasoy ve Sayın birlikte... Ayrıca istenen de ‘anlattıklarımızın’ yazılı hale getirilmesi. Kısacası Atasoy ile Sayın arasında hiçbir fikir ayrılığı olmadığı aşikâr. Aslında o rapor iki imzalı olacakmış, ama belki de Sayın’ın kariyer hevesi o noktada Atasoy’a küçük bir ‘kazık’ atmıştır. Tabii eğer gerçekten de rapordaki imza Sayın’a aitse... Oysa bundan emin olmadığımız gibi, Genelkurmay resmî yazışması raporun yazarının Atasoy olduğunu söylüyor. Atasoy’un bununla ilgili soruya verdiği harika cevap ise şöyle: “Resmî yazışmaya bir şey dediğim yok.”

Atasoy’un içine düştüğü bataklıktan çıkması hiç kolay gözüküyor ama çabalamalara devam ediyor. Nitekim pazartesi akşamı CNN’de Cüneyt Özdemir’in sunduğu 5N1K programındaydı. Doğrusu bu söyleşi medyada çok bilinen türden bir ‘danışıklı dövüşü’ akla getirdi. Özdemir’in bir ‘aklama’ çabası ile bu programı yaptığını sanmamakla birlikte, talebin karşı taraftan geldiğini ima eden göstergeler vardı. Muhtemelen Atasoy’un böyle bir programa ihtiyacı olduğu söylenmiş ve Özdemir de sorularını kısıtlamayacağı konusunda karşı tarafı

uyarmıştır. Ama belki de yanıliyorum... Belki de 'sahih' bir konuşmaydı izlediğimiz... Ama insanın aklını kurcalayan bir soru var: Atasoy sadece Tolon'la görüşmediğini, "herkesle" görüştüğünü, bunların arasında milletvekilleri, bakanlar olduğunu vurguladı. Ne var ki yine elimizde hiçbir isim yok ve işin garibi Özdemir de 'bunlardan birinin adını lütfeder misiniz?' demedi...

Bataklıklardan kurtulmak öyle kolay olmadığı gibi, kimi içine çekeceği de belli olmuyor...

***

Spor dünyamız da söylem itibariyle bir tür bataklığı andırıyor. O kadar az kelimeyle 'konuşulan', kavramsal açıdan öylesine fakir bir dünya ki, konuştukça batıyorsunuz. Adnan Polat da herhalde Daum'dan esinlenerek "bu beraberlik Galatasaray'ı daha da çok hırslandırıp, güçlendirecektir" demiş. Puan kaybedince bir takımın hırslanmasını anlamak zor değil ama hırslanarak güçlenileceğini varsaymak için doğrusu pek nedenimiz yok. Hırslanma kas gücüne geçici bir katkı yapabilse ve enerjiyi arttırsa da, kas gücü ve enerji ile iyi futbol arasında epeyce mesafe bulunuyor. Yoksa bizimkiler futbolu hâlâ bir güç kuvvet oyunu, 'Allah Allah' nidalarıyla şenlenen bir uğraş mı sanıyorlar?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kayıplarımız ve kayıpları

Etyen Mahçupyan 02.10.2009

Bu hafta iki insan kaybettik... Biri tanınmıştı, diğeri tanınmamış. Biri yaşlıcaydı, diğeri genç. Yaşlı olanı yavaş yavaş öldürdüler, diğeri bir seferde havaya uçurdular. Abdülmelik Fırat ile Ceylan Önkol'un ölümleri 'Kürt meselesi' denen devlet eziyetini ve buna rıza gösteren 'Türk kimliği' utancını yeterince anlatıyor.

Abdülmelik Bey'i ilk kez yaklaşık on beş yıl kadar önce Yeni Demokrasi Hareketi'ne ziyareti sırasında tanımıştım. Karşımızda tevazuu benliğine yedirmiş bir bilge vardı. O sıralarda bir cumhurbaşkanı seçimi gündemdeydi ve sohbet bittiğinde Cem Boyner "Benim cumhurbaşkanı adayım Abdülmelik Bey" demişti. Türkiye henüz o kadar olgun değil. Belki hiçbir zaman da olmayacak. Abdülmelik Fırat'ın hayat hikâyesi, Türkiye'nin olgunlaşmayı hazmedemeyen bir çığlıkta nasıl ısrar ettiğini ortaya koyuyor.

Bu çığlık Kürtlere her dokunduğunda can yakıyor... Henüz on dört yaşındaki Ceylan Önkol da anlaşılan bir ordu mensubunun gönderdiği havan mermisi ile paramparça edildi. Bu bir kaza mıydı bilemiyoruz. Birinin eli yanlışlıkla tetiğe gitmiş olabilir. Ama kaza olmayan bir tarafı var... O tetiği çekenin gözü muhtemelen Ceylan'ın üzerindeydi. Onu zaten kafasında öldürmüş ve öldürmekteydi...

Bu hafta iki insan kaybettik. Abdülmelik Fırat köktü... Ceylan Önkol çiçek...

***

Doğan Grubu'nun aldığı mali ceza farklı cenahlardan da kuşku ve itirazlarla karşılaştı. Ama hiçbirinde doyurucu bir argüman yok. Bu cezanın niçin olmaması gerektiği söylenmiyor ama olmasına karşı çıkılıyor. Dendiğine göre ceza 'siyasi' imiş... Peki ceza verilmeseydi, bu 'siyasi' olmayacak mıydı? Öte yandan cezanın 'siyasi' olduğunu söyleyenler, asıl kendilerinin siyaset yapmaya çalıştıklarının görülmeyeceğini mi sanıyorlar?

Bu konuda ilginç çıkışlardan birini Ali Bulaç yaptı ve o da söz konusu cezanın 'siyasi' olduğunu yazdı. *Zaman* gazetesindeki makalenin girişi Doğan medyasının 'günahlarına', yani kasıtlı siyasi tutumuna ayrılmıştı. Bulaç'a göre Doğan gazeteciliği dinî hayata karşı saldırgan, ahlaka duyarsız ve eşitsizliği pekiştiren bir merkezîyetçilikten yanaydı. Belki de bu doğru tesbitlerin sıralanma nedeni, Bulaç'ın daha sonraki söyleyeceklerini daha itibarlı hale getirmek istemesiydi. Çünkü gerçekten de böylece Bulaç'ın Doğan Grubu'nu kollayan yorumu daha 'nesnel' bir görünüm almaktaydı.

Nitekim "biz hakkı savunmalıyız" diyen Bulaç üç noktanın zihnini kurcaladığını vurgulamaktaydı: "Neden daha önce üzerine gidilmedi?", "Aynı mevzuata göre vergi kaçırması mümkün olan benzer kuruluşlar niçin araştırılmıyor?" ve "Rekor düzeyde ceza.. hizaya getirmeye matuf gözüküyor".

Açıkça söylemek gerekirse bu üç nokta da yeterince temelsiz itirazlar. Acaba bir vergi cezasını kesmenin 'doğru' zamanı mı var? Yoksa AKP hükümetinin iktidara gelir gelmez bu cezayı kesmesi mi gerekirdi? Bu tür bir tasarrufun açıkça siyasi olacağı açık değil mi? Bir cezanın siyaseten verilmemesini savunanların 'başka bir zaman' önermeleri sizce ne kadar masum olabilir? İkinci olarak, başka kuruluşlarla ilgili araştırma yapılmadığı nasıl bu kadar emin bir şekilde söylenebiliyor, anlamak güç. İş hayatı deneyimi olan herkes bu araştırmaların rutin bir biçimde ve herkese 'dokunarak' yapıldığını bilir. Ola ki bazı şirketler siyasilere özel yakınlıkları nedeniyle bunlardan muaf olsunlar, o zaman bunların hangi şirketler olduğunu söylemek, bunları ortaya çıkarmak gazetecilik görevi değil mi? Görevini yapmayıp, başka 'olası' dolayısıyla hayali suçlulara işaret ederek, yakalanmış bir suçlunun suçunu hafifletmek isteğinin açıklaması ne olabilir? Üçüncüsü, cezanın miktarının yasa ile saptanmış olduğu hâlâ idrak edilmedi mi acaba? Ceza kaçırılan verginin belirli bir oranı. Eğer çok vergi kaçırsan, doğal olarak ceza da büyük olur.

Bulaç olması gereken babında da 'sistemin adil hale getirilmesinden' söz ediyor. Doğru... Ancak sistem yeterince adil olana kadar Doğan Grubu'na ceza verilmemeli mi demek istiyor, yoksa Doğan Grubu'na verilen cezanın sistemin adil hale getirilmesini engelleyeceğini mi düşünüyor pek belli değil.

Kısacası bu cezanın olmamasına yönelik değerlendirmelerin temeli çok kaygan. Bu değerlendirmeler tümüyle siyasi... "Ali Bulaç gibi birinin Doğan Grubu'na nasıl bir yakınlığı olabilir, niçin siyaseten böylesine karşı olduğu bir grubu siyaseten korusun?" diyorsanız son derece haklısınız. Cevap için yine Bulaç'ın yazısına gitmemiz lazım: Doğan medyasına 'özel işlem' yapıldığını düşünen Bulaç, birinci sebep olarak "Türkiye'de küresel bir proje uygulanıyor... Doğan medyası bu değişime kısmen direniyor" demekte. Söz konusu projenin Türkiye'yi dünyaya entegre edeceği açık. Acaba diyorum, Bulaç da bu projeye bir miktar karşı da, medyada denge olsun diye Doğan Grubu'nu kollamaya mı çalışıyor? Yani ortada bir adalet arayışından ziyade 'siyasi' bir konumlanma mı var?

***

Financial Times gazetesi de bu cezanın Türkiye'de "Rusya mı oluyoruz" sorularına yol açtığını yazdı. Meğerse insanlar basın özgürlüğü konusunda korkulara kapılmışlar... Sayın muhabir buraya geldiğinde kimlerle konuşmuş dersiniz?

***

Cezanın ise eski korkutuculuğu pek kalmamış gözüküyor. Zaten bu tür cezalarda Maliye uzlaşma kapısını sonuna kadar açık tutuyor ve haklı itirazlar hemen her zaman sonuç getiriyor. Ayrıca uzlaşmaların zaman içinde dökümü ile karşılaştığınızda ceza rakamlarının pek işlevsel olmadığını anlıyorsunuz. Gelir İdaresi Başkanlığı verilerine göre, örneğin geçen yıl 4,1 milyar liralık vergi aslı ve cezası karşılığında 800 milyon tahsil edilmiş. Yani oran yüzde 20 civarında... Ancak uzlaşma verginin aslı ile cezasında aynı 'müsamaha' ile ele alınmıyor. Vergi aslında silinen miktar yüzde 57 iken, cezada bu oran yüzde 97,5'e ulaşıyor.

Bu 'güzel' haberi okuyunca hemen *Hürriyet*'e bakma ihtiyacı duydum. Müjde okuyucuya nasıl ulaştırılmıştı acaba? Ancak haber iç sayfaların birindeydi ve epeyce küçük tutulmuştu. Başlık ise "Maliye 100 lira kesiyor 97 lirasını siliyor" idi. Doğan Grubu'na verilen ceza ile ilgili yaşanacak uzlaşma sürecinde önemli bir referans olan bu haber niçin böylesine ufak geçilmişti dersiniz?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İçimizdeki yabancılar

Etyen Mahçupyan 04.10.2009

Magazin'in elini bükme kolay değil. Sokak dayaklarının klipleşip iki dakika arayla art arda gözümüzün içine sokulmasına alışık olduğumuz için, IMF Başkanı'na atılan ayakkabıyı ve atanın derdest edilmesini de aynı şekilde yaşamayı yadırgamadık. Delikanlı o ayakkabıyı bir kez attı ama bizler onlarca defa izledik. Belki bu sefer söz konusu aşırılık iyi de oldu... Çünkü bir protesto olayı, kavramsal açıdan ne denli sığ olursa olsun, ilk yapıldığında bir tür cesareti, hatta bir tür adalet kaygısını ima edebilir. Ama defalarca tekrarlandığında bu duygusal imalardan sıyrılıp 'kendisi' olur. Televizyonda aynı görüntünün izlenmesi de, aynı protesto eyleminin defalarca yapılması gibi bir etki yaratıyor ve bir anda eylemi 'çıplak' haliyle görüyoruz. Dahası magazini zapt etmek de mümkün olmuyor: Atılan ayakkabının işportadan alınan taklit bir Nike olduğunu ve eylemcinin maaşının en azından taklit markalar için yeterli olduğunu da medyamız sayesinde öğreniyoruz. Bu durum 'çıplaklık' duygusunu daha da pekiştiriyor ve gördüğümüze daha yakından bakıyoruz...

Ayakkabıyı atanla atılan kişi arasında herhangi bir insani ilişki zaten bulunmuyor. Olay sembolik anlamı olduğu düşünülerek gerçekleştirilmiş. Sembolik anlam ise bir ideolojik bağlam gerektirmekte. Nitekim herkesin bildiği üzere karşımızda bir 'sosyalist' eylem var. Sosyalist bir arkadaş, kapitalizmin temel direklerinden biri olan IMF'nin başkanına ayakkabı fırlatarak dünyanın gözünü herhalde 'en temel' çelişkiye, yani sömüren ile sömürülen arasındaki ilişkiye çevirmek istemiş. Eylemin en azından belirli bir cemaat içinde saygınlığı da var... *Birgün* gazetesi, editörlerinden biri olan eylemciye sahip çıkarak yapıları onaylamış. Demek ki hem eylemin ideolojik temeli, hem de eylem biçimi konusunda fikir birliği içinde olan ve bunlara olumlu değerler atfeden insanlar var.

Bildiğimiz üzere bu insanlar kendilerine 'sosyalist' diyorlar ve amaçları da kapitalizmin yıkılıp yerine yeni bir

düzenin kurulması. Söz konusu yeni düzenin adı ise 'sosyalizm'... Yani sosyalist ideoloji ve sosyalist pratik sayesinde sosyalist düzenin yaratılacağını düşünüyorlar.

Bu noktada bir an duralım... Sosyalist ideoloji her olgunun ancak 'maddi koşulların somut analizi' içinden yapılabileceğini savunur. Diğer bir deyişle gerçekçilik ve temele inme iddiasındadır. Öte yandan belirli bir karşılıklık ve görecelilik payı içinde olsa da, bu somut koşulların toplumsal düzenin 'altyapısını' oluşturduğunu ve bu altyapının da daha düşünsel dünyayı, yani 'üstyapıyı' belirlediğini söyler.

Şimdi şu soruyu soralım: Acaba sosyalist ideoloji altyapıya mı yoksa üstyapıya mı aittir? Tabii ki üstyapıya çünkü bu bir 'bilinçlenme' ve itiraz siyaseti. Bu durumda acaba bu üstyapı unsurunu belirleyen altyapı hangisidir. İnsanın dili varmıyor ama yanıt 'kapitalizm'dir... Kısacası eğer bugün sosyalizm diye bir ideoloji varsa bunun nedeni kapitalist sistemin kendisi ve dolayısıyla da eğer bir gün kapitalizm ortadan kalkarsa sosyalist ideoloji de anlamını yitirecek. Demek ki eğer sosyalist ideoloji gerçekten de 'anti-kapitalist' ise, bu bir intihar ideolojisi. Çünkü sosyalist ideolojinin yaşaması, bizzat kapitalizme muhtaç...

Bilmiyorum bu sosyalist arkadaşlar Nabi Yağcı'nın yazılarını okuyorlar mı? Geçenlerde yaptığı 'anti-kapitalist' yerine 'alternatif-kapitalist' siyaset önerisi son derece sağduyuluydu. Bu konuda yazdığım 13 eylül tarihli *Zaman* gazetesi makalesinde de aynı konu işleniyordu. Sosyalistler kendi ideolojilerinin kapitalizm içinde hayat bulmanın ötesinde, onun sayesinde anlamlı olduğunu pek anlayamamış gözüküyorlar. Bunun nedeni sosyalizmin hem bir ideoloji, hem de o ideoloji sayesinde kurulacak devrimsel düzenin adı olması ve bu ikisinin kafalarda ve söylemde iç içe geçmesi. Bunun trajik sonuçlarını iki yönlü olarak yaşadık: Sosyalizmi kurduğunu söyleyen ülkeler kapitalizmi dünya ölçeğinde daha da pekiştirdiler ve nihayetinde siyasi sistem açısından da kapitalizme razı geldiler. Ayrıca sosyalist ideolojinin kendisini aynı adı taşıyan sosyalist sistemle özdeşleştirme sonucu, sistemin çökmesi ideolojinin de tükenmesi anlamına geldi.

Kapitalizm bir gün gerçekten de ortadan kalkabilir, ama bunu kapitalizmin üst yapısı olan bir ideoloji sayesinde öngörmeye çalışmak, kendini avutmanın dışında, siyaset görüntüsü altında cemaatleşmeden başka sonuç vermez. Bugün eğer 'sosyalist' diye bir ideoloji hâlâ anlamlı olacaksa, bunun kapitalizmle ontolojik açıdan barış içinde olması ve kapitalizmi daha ahlaki ve eşitlikçi bir çizgide alternatif bir yola doğru bükmeye çalışması gerekiyor. Aksi halde o ayakkabıları Mahmutpaşa'da toptan almakta yarar var...

***

Haftanın kişisi konusunda yaşadığım belirsizlik perşembe günü bitti. Meclis açılışında Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün konuşması sessiz devrimin ilave bir ayağını oluşturdu. Söylenen fikirler çok özgün değildi, ama söylenmesi son derece özgün bir duruma işaret etmekteydi. Zaten Gül de 'aman ne önemli şeyler söylüyorum' edası ile değil, 'aslında bu dediklerim basmakalıp şeyler' edasıyla konuşarak yaşanan devrimin sessizliğine gönderme yapmış oldu.

Gül'ün bana en ilginç gelen sözü "Ülkemize, milletimize, devletimize tarihi tecrübemizin ışığında 'biz'den bir gözle bakarsak varolan farklılıklarımızın birer zenginlik, 'yabancılaşmış' bir gözle bakarsak, tehdit olduğunu düşünürüz" cümlesi oldu. Bunu ister istemez Bahçeli'nin "Başka bir ülkeden gelen konuk cumhurbaşkanı gibi konuştu" sözü ile yan yana getirdim. Bahçeli'ye göre Gül bir yabancı... Ama aynı Bahçeli, Gül'e göre topluma 'yabancılaşmış' bir gözle bakıyor... Ve galiba tam da bu nedenle Gül'ü bir yabancı olarak algılıyor. Çünkü asıl yabancı kendisi.

Buradan bir sonuç ve bir gözlem çıkarabiliriz... Sonuç: Türk milliyetçiliği 'bu topraklarda' yabancı bir ideolojidir. Gözlem: Gül Cumhuriyet'in gördüğü en demokrat zihniyetli cumhurbaşkanıdır.

Modern ve laik bir otoritaryanizmden, dindar kimliği taşıyan ve onun tarafından taşınan bir demokrasiğe... Devrim sessiz ama derin.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Teraziye tersine çevirince

Etyen Mahçupyan 07.10.2009

Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın geçen haftaki konuşmalarını bir 'sosyal demokratin' ya da 'solcunun' yaptığını hayal edin. Hiçbir noktasını yadırgamaz ve eğer laik kesimden geliyorsanız muhtemelen gurur da duyardınız. Çünkü söylenenler sizin siyasi bakışınıza ve onun ardındaki kültürel kimliğinize denk düşecekti. Bu tür ufuk açıcı liderliklerin, 'ilerici' sözlerin tabii ki 'ilerici' insanlar tarafından yapılması beklenir. Ama her nedense çok uzun zamandan beri öyle olmuyor. Özal zamanında da olmamıştı, aslına bakarsanız Menderes döneminde de olmamıştı. Hatta kafanızı ve vicdanınızı özgür bırakırsanız, bu durumun Cumhuriyet'in başından bu yana geçerli olduğunu itiraf etmek zorunda kalabilirsiniz. Ahmet Demirel'in Birinci Meclis çalışmasını okuyanlar, özgürlükçü, meşruiyetçi, demokrat ve 'ilerici' pozisyonun Mustafa Kemal'in yanındakiler tarafından değil, 2. Grup adı verilen muhalifler tarafından temsil edildiğini göreceklerdir.

Anlaşılan ortada bir zihinsel tersyüz olma durumu var. O nedenle de AKP'li kişilerin sözlerini ve yaptıklarını yadırgıyoruz. Hem beğeniyoruz, hem de 'bunlar doğru insanlar değil' duygusu duyuyoruz. Ama belki de gerçeklik tam aksi yönü işaret ediyor... Belki de 'doğru olmayan' insanlar asıl biziz...

Geçen hafta bu yadırgatıcı haberlerden biri daha medya gündemine düştü. Çalışma Bakanı Ömer Dinçer, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun çalışma biçimi ile ilgili yeni normları ortaya koymuş. Hızlı hizmet ve herkese eşit muamele dışında asıl soruna da parmak basmış. Yani kasıtlı hizmet vermeme, savsaklama ve böylece rant sistemine kapı açma yaklaşımına... En iyi odalarda il müdürlerinin oturduğuna da dikkat çeken Dinçer şöyle demiş: "Makam odalarını güzelce tanzim etmişler ama çalıştırdıkları personelin oturdukları yerler hiç de öyle insani niteliklere sahip değil, vatandaşın hizmet aldığı yer ise tam bir rezalet... (İl müdürü) önce (personelin) hizmet yerini iyileştirmeli ve kolaylaştırmalıdır. Daha da önemlisi katlarda hizmet sunulan binalarda en iyi ve en rahat hizmet sunulacak oda vatandaş için ayrılmalıdır... Şu teraziyi tersine çevirin lütfen. Önce vatandaş, sonra çalışan, sonra siz, en sonra da biz."

Olması ve yapılması gereken o denli açık ki, Dinçer'in sözlerini gecikmiş bir müdahale olarak algılayıp kenara koyabiliriz. Ama böylesine basit, sade ve kolay bir müdahalenin niçin tüm Cumhuriyet dönemi boyunca yapılmadığını sorgulamak da isteyebilirsiniz. Bu fikirler ve bu bakış yeni çıkmış şeyler değil... Meşruiyet döneminde bile tartışılan şeyler. Diğer bir deyişle bugüne kadar yapılmaması bir bilgisizlik değil, tercih meselesi. Bu ülkenin 'merkez' siyaseti sağcısıyla solcusuyla, sistem oluştururken otoriter zihniyetin, sistemi çalıştırırken de ataerkil zihniyetin takipçiliğini yapmıştır ve Mustafa Kemal dönemi de bunun dışında değildir.

Şimdi buna benzer basit adımları AKP'liler atıyor ve biz garip bir önyargı ile yadırgıyoruz. Dindarlarla ilgili olumsuz önyargının altında ise, kendimizle ilgili gerçek dışı olumlu önyargılar yatıyor. Reformculuğun, özgürcülüğün ve 'ilericiliğin' bir kimlik meselesi olduğunu sanıyor, bu kimliği kendimize atfediyor ve diğer kimliği kendiliğinden 'geri' kılıyoruz. Ama bu bakışın kendisi bir tutuculuk ve derine giderseniz kültürel bir ırkçılık. Tarih, bu ülkede ilerlemeyi engelleyen devlette cisimleşen otoriter laik kimlik olduğunu gösteriyor. Belki bizim de artık 'teraziye tersine çevirmemiz' gerekiyor ve bunu becerdiğinizde de ne Cumhurbaşkanı'na, ne Başbakan'a, ne de Ömer Dinçer'e şaşıırıyorsunuz.

***

DTP Kongresi, AKP'deki iradeyi muhatap alabilecek bir söyleme sahne olamadı. Ahmet Türk "çözümü tıkayan, engelleyen taraf Kürtler ve DTP olmayacaktır" dedi, ama bunun anlamı çözümü taşıyan bir parti olmakta zorlandıklarıdır. Nitekim Öcalan'ın 'yol haritasının' kamuya açıklanmasının istenmesi de siyaseten ancak iki anlama gelebilir: Ya DTP orada yazılanları bilmemekte ve 'yanlış' yapmak istememektedir; ya da orada yazılanları bilmekte ama o fikirleri taşıyacak güce sahip olmadığını düşünmektedir. Ahmet Türk kongrede "Kürt sorununun çözümü risk almayı, kararlı durmayı ve cesur olmayı gerektirir" demiş. Çok doğru... Ancak hükümet için 'doğru' olan bu önerme DTP için geçerli değil mi acaba?

***

Hafta başı mutlu bir haber almış olmanın kıvancını yaşadık. Genelkurmay Başkanı'nın 'manevi oğlu' denen bir albayın içinde olduğu 3. Bilgi Destek Şubesi lağvedilip, hemen yerine yeni bir birim kurulmuş ve söz konusu albay da tabii içine dahil edilmiş. Bu yeni birimde sadece 'çok güvenilir' kişilerin çalışacak olması yüreğimize su serpti. Böylece dışarıya bilgi sızmaları hiç olmayacak ve iç raporlama sistemi rahat rahat çalışabilecekmiş. Devlet kurumlarımızın böylesine esnek olabilmesi, değişen koşullara uyum yeteneği gösterebilmesi gerçekten de gurur verici. Geçmişte de JİTEM vardı, sonra varlığı ortaya çıkınca hemen lağvedilip JİT kurulmuştu. Demek şimdi de destek şubeleri arasında kısa geçişler yapılacak. Güvenliğin ne denli zor bir uğraş olduğunu tahmin ederek, 'vatana hayırlı olsun' diyoruz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çocuklar ve büyükler

Etyen Mahçupyan 09.10.2009

Toplum olabilmenin önemli göstergelerinden biri kendi içindeki farklılıkları doğallaştırmak ve içselleştirmek. Ancak bu durumda insanlara birer özgür ve bağımsız kişi olarak bakabiliyor ve ancak o zaman örneğin çocukların da 'çocuk' olduklarını takdir edebiliyorsunuz. Ama eğer toplum olamadan millet olmaya kalkmışsanız, içindeki farklılıklardan rahatsız oluyor ve herkesi kendi kimliği içinden algılıyorsunuz. Bu durumda da örneğin çocuklar 'çocuk' olmaktan çıkıp belirli bir kimliğin uzantıları veya araçları olarak görülmeye başlanıyor.

Eğer toplum olamadan millet olmaya kalkmanın ötesinde, devleti de hâkim kimliğin yürütme gücü gibi tanımlamışsanız, hukukun da evrensel normların peşinden gitmesi zorlaşıyor. Çünkü bir yandan yasama kimlik siyasetini temel alan kanunlar çıkarırken, yargı da bu kanunları zaten kimlik siyaseti doğrultusunda yorumluyor. Böyle bir ülkede çocuklar hiçbir zaman 'çocuk' olamıyorlar... Ne var ki çocukları bile araştıran bu zihniyette, aslında herkes yapaylaşıyor çünkü bu duruma gözünüzü kapadığınız sürece olumlu insani niteliklerinizi yitiriyorsunuz.

Medyada 'taş atan çocuklar' kategorisi içinde sunulan Kürt çocukları bunun en belirgin ve acı örneği. Sorunun evveliyatı 1991 yılında kabul edilen Terörle Mücadele Kanunu'na dayanıyor. Türk Ceza Hukuku sistemi içinde zaten yeterince ayrılaşmamış bir mesele olan çocukların yargılanması, söz konusu Kanun'la birlikte kanayan bir yaraya dönüşmüş durumda. Kısaca söylemek gerekirse yapılan, çocukları sanki birer yetişkin gibi tanımlamak ve yetişkinler için geliştirilmiş olan özel soruşturma, yargılama, cezalandırma ve infaz rejimlerine onları da tâbi tutmaktır. Diğer bir deyişle Türkiye'de yargı çocukları 'çocuk' olarak görmemekte veya sadece belirli kimlikte olmayan çocuklara 'çocuk' muamelesi yapmakta. Çocuğun kültürel aidiyeti onu yargının gözünde 'yetişkin' kılarken, onu en ağır muameleye ve cezaya da uygun hale getiriyor.

Oysa bugün geçerli olan hukuk normu Çocuk Ceza Adaleti kavramını temel almayı gerektiriyor. Bu bakış altında herhangi bir kusurlu eylemde önemli olan fiil değil, çocuğun kendisi. Yani suçun tanımından kalkarak suçu işleyen bir çocuk olduğunu gözardı edemiyorsunuz. Türkiye'deki yerleşik zihniyet ise, çocuğu gözardı etmeye alışık olduğu ve onu kimliğinin içinden tanımladığı için, bir hukuk skandalına neden oluyor. Halen üç binden fazla çocuk onyıllarca cezaya çarptırılmış durumda. Üstelik bu cezalara yol açan hükümlerin önemli bir bölümü herhangi bir somut delile değil, güvenlik güçlerinin beyanlarına binaen alınmış. İsterseniz bu tabloya Güneydoğu'da bugüne dek güvenlik güçleri tarafından öldürülen 356 çocuğu ve binlercesinin gördüğü işkenceleri de ekleyin... Çünkü o zaman verilen hükümlerin içine yerleştiği siyasi atmosfer çok daha belirginleşiyor.

Hükümet ise bu durumdan rahatsız olmakla birlikte gereken adımları atmakta zorlanıyor. Önce TMK 5'in değiştirileceğini söylemişlerdi, ardından bunu "5 ve 9" a çıkardılar, nihayet geçenlerde de "5, 9 ve 13"ün değişeceği müjdelendi. Bu sayede 16-18 yaş arası çocuklar artık Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemelerinde değil Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde yargılanacaklar, verilen cezaların yarı yarıya arttırılmasının önüne geçilebilecek ve iki yıla kadar verilecek cezalarda erteleme, hükmün açıklanmasının geri bırakılması ya da seçenek yaptırımlara çevrilmesi gibi cezayı hafifletmeler söz konusu olabilecek. Ne var ki bu düzenlemeler son derece sınırlı bir iyileştirmeyi ifade ediyor. Çünkü cezaların ancak küçük bir oranının indirilmesini sağlamanın ötesinde, çocuğun yargı tarafından 'çocuk' olarak algılanmasını da garanti etmiyor. Yargıçların ideolojik siyasallaşma boyutu dikkate alındığında bu tedbirlerin bir çare olmayacağı açık...

Nitekim meseleyi kamusal hale getiren ve aylardır peşini bırakmayan Çocuklar İçin Adalet Çağrıcıları grubu, "mevcut yasal düzenlemede çocukların yargı makamları önünde çocuk gibi işlem görebilmeleri için Terörle Mücadele Kanunu'nun 2, 5, 7/2, 9, 13, 17. maddeleri ile Türk Ceza Kanunu'nun 220/6 maddesi ve Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 33/c maddelerinin değişmesi gerekmektedir" demekte. Bakalım hükümet bu alanda da önünde duran devlet çitasını aşabilecek veya aşmaya istekli olacak mı?

***

Çocuklara çocuk muamelesi yapamayan bir ülkede büyüklerden de hayır gelmiyor... Kimliksel ve ideolojik

bakış kişiyi esir aldığı andan itibaren, onun yaşlanması da bir olgunluk belirtisi olmaktan çıkıp, kof bir güç gösterisine dönüşüyor. Türkiye'nin 'merkez' siyasetçileri ve bürokratlarının neredeyse tamamı böyle. Hele devlet temsiliyetinden siyasetçiliğe intisap etmiş bazı eski hariciyecilerimiz artık 'insanı' muhatap alma yetisini de yitirmiş gözüküyorlar.

Anlaşılan bu durum devlet menfaati uğruna gerçek dışı beyanda bulunmayı, hatta bu gerçek dışı beyanı bir devlet politikası haline getirmek üzere, meslektaşlarını kandırmayı bile ima edebiliyor.

Geçenlerde bu gazetede Taner Akçam'ın skandal niteliği taşıyan bir olayla ilgili makalesini okumuştuk. Akçam CHP milletvekili, eski hariciyeci Şükrü Elekdağ'ın sözlerinin ve yazdıklarının 'yalan' olduğunu belirttiği için aynı yazıdan ötürü üç kez mahkûm edilmiş ve her biri için tazminat ödemek durumunda kalmış. İşin hukuki skandal boyutu çok hoş... Yargıtay 4. Dairesi tek bir yazı için üç ayrı cezanın olamayacağını kabul etmekle birlikte, bu cezaların toplamının tek seferde verilebileceğinden hareketle cezaları onaylamış.

Ancak işin siyasi skandal boyutu daha da hoş. Akçam'ın 'yalan' olduğunu söylediği şey, Elekdağ'ın İngiliz Parlamentosu'nda yapıldığını iddia ettiği bir toplantıyla ilgili... Elekdağ'a göre 2 Aralık 1925'te yapılan toplantıda Ermeni soykırımı konusunda ana materyallerden biri olan Mavi Kitap'ın içerdiği belgelerin asılsız oldukları söylenmiş. Oysa Akçam böyle bir toplantının yapılmadığını, Elekdağ'ın bilerek Meclis'i yanılttığını ortaya koyuyor. Öte yandan Mavi Kitap'ın propaganda amaçlı olması, içerdiği belgelerin 'seçildiğini' ima etse de, 'yalan' olduklarını göstermiyor ve nitekim İngiliz Parlamentosu da bu belgelerin sahit olduğuna dair bilgi vermiş durumda.

Yani siyasi skandalın arka tarafında bir de epeyce aşına olduğumuz bilimsel ve tarihsel skandal var. Ama bunların hepsini bir kenara koyun, 'insani skandalla' nasıl baş edeceksiniz? Gerçeği 'gerçek' olarak göremiyorsunuz, bari kişisel onurunuzu bu hale düşürmeyin.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir şeyler oluyor

Etyen Mahçupyan 11.10.2009

Türkiye'de siyasi mücadelenin değişim yanlıları ile değişime direnenler arasında olduğu çok söylendi. Buradaki değişimin olumluya doğru olduğu o kadar içselleşmiş durumda ki, belki de asıl değişim bu. Çünkü Osmanlı dünyası her değişimden tedirgin olan, geçerli düzenin 'bozulmadan' devam etmesini önemseyen bir ruh hali içindeydi. Cumhuriyet'in hemen öncesi ve sonrasında, değişimin bir iktidar aracı olduğu, yani olumlu veya olumsuz görünmesinin kişiye göre değiştiği bir noktaya geldik. Şimdi ise küresel bir ivmenin çekim gücü altında, değişimi kategorik olarak olumluyoruz. Belki de içinde olduğumuz durumun yanlışlığını o kadar uzun bir süredir biliyor ve susuyorduk ki, artık bizatihi değişimin 'iyi' olduğu noktasına vardık.

Bu durum değişime en dirençli kesimler ve kurumlar içinde bile geçerli. Öyle ki Türkiye'yi siyasi analizlere konu edenler 'her kurumun içinde' çatlama olduğunu söylemeden edemiyorlar. Dolayısıyla askerî yargının son

dönemde aldığı bazı kararlar belki de bizi şaşırtmamalı. Bunlardan biri Askerî Yargıtay 3. Dairesi'nin bir 'ihaleye fesat karıştırma' davasında attığı adımdı. Bu kararın muhakemesi de, ima ettiği sonuç da ilginç. Muhakeme kısmında, 3. Daire bir yasa maddesinin yürürlüğü ve uygulanabilirliğine ilişkin karar alabilmek için yasa koyucunun o maddeyi hangi gerekçeye dayandırıldığının açıkça bilinmesi gerektiğini, aksi halde yorum yapılamayacağını söylüyor. Bundan sonrası ise eski alışkanlıklar açısından hayli radikal: Eğer yorum yapmak için yeterince bilgi yoksa, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye ile ilgili kararlarının referans olduğunu belirtiyor.

Askerî Yargıtay 3. Dairesi'nin verdiği kararın kendisine gelirse, askerî olmayan bir suçtan dolayı yargılanan sivil ve asker şahısların yargılanma yerinin sivil mahkemeler olduğu vurgulanırken, sivillerin her ne suç işlemiş olurlarsa olsunlar sivil mahkemelere muhatap olmaları gerektiği savunuluyor. Yani eskiden geçerli olan durum tam tersine çevriliyor. Çünkü geçmişteki uygulamada askerler suç ne olursa olsun askerî mahkemelerde yargılanırlardı, sivil ve asker şahısların birlikte işledikleri suçlarda da yargı makamı askerî mahkemeler olurdu.

Böylesine bir tersyüz etme durumunun kolayca kabul göreceğini herhalde beklemiyorsunuzdur. Nitekim bu karar da 'genel kurulda' ele alınacak ve muhtemelen kabul görmeyecek. Ama taş yerinden oynamış gözüküyor... Askerî yargıda bile bir şeyler oluyor.

Askerî yargının 'yadırgatıcı' tasarruflarından biri de geçen hafta 1. Daire Başkanlığı'nın Anayasa Mahkemesi'nde açtığı davaydı. Çünkü 1. Daire, 'askerî hâkimlere sicil notunu komutanının vermesi' ile ilişkili maddenin iptalini istemekteydi. Bu isteğin gerekçesi ve mantığı yeterince açık. Yargının adalet dağıtılması nesnel olabilmesi ile bağlantılı. Oysa askerî hâkimlerin kariyerlerini belirleyen sicil notları, üst hâkimlerce değil, bağlı oldukları komutanlar tarafından veriliyor. Örneğin Genelkurmay Askerî Mahkemesi'nde görevli askerî hâkimlerin sicil amiri bizzat Genelkurmay Başkanı... Bu durumda Genelkurmay Başkanı'nın ve onun 'sevdiği çocukların' kayırılma ihtimali çok yüksek. Bu da askerî yargıyı göstermelik bir 'aklama' makamı haline getiriyor. Anlaşılan 1. Daire'nin yargıçları onur kırıcı bu durumun değişmesi gerektiğine hükmetmişler ve müracaatlarını yapmışlar. Ancak burada sorulması gereken bir soru var: Söz konusu müracaatın kendi sicillerini kötü etkileyeceğinden korkmamışlar mı? Yoksa onların sicil amiri olan komutanlar da aynen onlar gibi mi düşünüyorlar? Yoksa gerçekten de bir şeyler mi oluyor?

***

Ermenistan ile protokol heyecanının arka yüzünü kaplayan Karabağ hayaleti sorun olmaya devam ediyor. Son olarak da NTV'nin canı yandı... Gazeteciliğin gereği olarak 'yerinden haber' ilkesine uygun davranmak isteyen kanal Karabağ'a bir çekim ekibi göndermiş ve yoldan geçen kimi Karabağlılarla kısa söyleşiler yapmıştı. Ne var ki Dışişleri bundan hiç hoşlanmadı... Bir 'Türk' televizyon kanalına mensup iki gazetecinin 'Ermenistan işgalindeki Yukarı Karabağ'da' çekim yapmalarının Türkiye'nin tutumuyla bağdaşmadığı ve yasal olmadığı belirtildi. Bunun hemen öncesinde ise Azerbaycan'ın durumdan duyduğu rahatsızlık deklare edilmişti. Çünkü iki gazetecinin Karabağ'da 'akredite' olmaları, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün ihlali olarak görülmüştü.

Galiba Türkiye ile Azerbaycan gerçekten de 'kardeş' ülkeler... Çünkü ikisinde de gazeteciliği milli davaların resmî uzantısı sanan bir devlet anlayışı var. İkisi de yasaklayarak, habere ulaşılmasını engelleyerek meşru politikaların üretilebileceğini, kendi konumlarının da meşru olabileceğini sanıyorlar. Karabağ Cumhuriyeti'nin Dışişleri Bakanlığı ise 'doğru bilgiyi yerinden aktarmak isteyen gazetecilere kolaylık sağlandığını' belirtmiş. Böyle giderse bu iş Azerbaycan'ın değil, Karabağlıların istediği gibi biter... Çünkü meşruiyet evrensel değerlerin dışında durmuyor ve gazeteciliği devletçilik oyunu sananların dünya nezdinde meşru görülmesi de pek

mümkün gözüküyor.

***

'Bir şeyler oluyor' gözleminin asıl mekânı ise toplum... Burada her gün zikredilecek çok sayıda örnek var. Ama biz 'protokol haftasını' bahane ederek Ermenilikle ilişkili bir olayı hatırlayalım. Güroymak ilçesinin belediye meclisi oy birliği ile aldığı kararla ilçenin adını aslına, yani 'Norşin'e çevirmek üzere Bitlis Valiliği'ne müracaat etmiş. Bilindiği üzere 'norşin' Ermenicede 'yeni yerleşim' veya ona yakın bir anlama sahip. Belediye Başkanı norşin adının daha kolay söylendiğini ve ilçenin tarihle bağlantısını ortaya koyduğunu söylemiş. Bu kararı alan belediye meclisi de çok anlamlı: Altı DTP'li, üç AKP'li ve iki de DP'liden oluşuyor. O mecliste yer almayan partiler normalleşmek için hangi partilerden kurtulmak gerektiğini de ima ediyor gibi...

***

Öte yandan 'bildiğimiz şeyler' de olmaya devam ediyor... Bu haftanın kişisi Diyarbakırspor'un başkanı. Bursa'da Diyarbakır ve Kürtler aleyhine yapılan ırkçı tezahürata karşı çıkarken şöyle demiş: "Diyarbakırspor Uganda veya Ermenistan'dan gelen bir takım değil, Türkiye'nin bir parçası..." Anlaşılan eğer Uganda veya Ermenistan'dan gelen bir takım olsa ırkçılık yapılabiliyor veya yapılan ırkçılık denmiyor. Bu Türklerle Kürtler biraraya gelecekmış, memleket demokrasi olacaktı... Bir şeyler oluyor belki ama bu gibi insanlarla ancak 'bildiğimiz işler' oluyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Olgunlaşma dönemi

Etyen Mahçupyan 14.10.2009

Ermenistan ile Türkiye arasında imzalanan protokollerle ilgili olarak hem söylenecek çok şey var, hem de doğrusu pek fazla şey yok... Çünkü sonuçta bu bir normalleşme çabası. Yani normal olmayan bir durumun giderilmeye çalışılması. Çoktan atılması gereken, gecikmiş bir adım... Ne yazık ki bu iki ülke söz konusu adımı kendi başlarına atabilecek kadar olgun değiller. O nedenle de uygun bir dünya halinin, destekleyici bir konjonktürün varlığına ihtiyaç duyuyorlar. Bugünün dünyası, küreselleşmeyi, zincirin halkaları gibi birbirine bağlı yerel barış havzaları olarak örgütlemenin peşinde. Bu havzalardan biri olan Kafkasya'nın da artık kendi içindeki pürüzlerin üzerine çıkarak dünya ile bütünleşmesi gerekiyor. Diğer taraftan bugünün dünyası demokrat zihniyeti beğeniyor... Konuşmayı, dinlemeyi, ilişki kurmayı, katılımı, ikna politikalarını teşvik ediyor. Ve nihayet imzalanan protokollerin daha aktif tarafı olan Türkiye, hem küreselleşmeden yararlanmak, hem de bunu daha demokrat bir anlayışa oturtmak konusunda irade gösteriyor. Buna Ermenistan'ın da kapalı kaldığı kafesten çıkma arzusunu ve Batı ile Rusya'nın teşvik ve telkinlerini ekleyin...

Ancak kaçınılmaz hale gelen bu normalleşme yerleşik siyaset algısını rahatsız ederken, ister istemez geçmişten gelen davranış kalıplarının daha açık seçik görülmesine de neden oluyor. Söz konusu rahatsızlıkların en belirginini Ermeni diasporasında yaşanmakta. Kadim topraklarından zorla kopartılmış olan bir halkın mirasçıları

olarak, Diaspora için 1915'in kimlik oluşturucu bir özelliği var. Dolayısıyla da psikolojik açıdan soykırım konusundaki muhtemel anlam kaymalarına karşı son derece tepkililer. Öldürölmüş, mallarına el konulmuş ve başlarına gelen inkâr edilmiş bir toplum olarak, onların duygularını paylaşmamak zor. Ne var ki haklı duygular ille de doğru siyasetler üretmiyor... Ermeni diasporası da asıl işini yapmaktan kaçındı ve kolay yolu seçti. Asıl işi her şeye rağmen Türkiye toplumu ile 'konuşmaktı'. Onlar ise, kendilerini devlet yerine koyarak, parlamentoları, hükümetleri, devletleri muhatap aldılar. Bugün Ermenistan kabuğunu yırtarak dünya sahnesine çıkarken Diasporanın kendine atfettiği rolü de bitirmiş oluyor. Aslında bu son derece hayırlı bir gelişme. Çünkü Diaspora'nın asıl gücü esas şimdi ortaya çıkacak. Yani Türkiye toplumu ile, kaybettiği kendi yerelliğiyle konuşmaya başladığı zaman...

Bu süreçte öğrenmesi gerekenlerden biri de Azerbaycan. Aliyev'in "Karabağ sorunu çözölmeden protokol onaylanmayacak ve sınır açılmayacak" sözüne fazla sarılması kendisi için hayal kırıklığı olabilir. Çünkü protokol Türkiye ile Ermenistan arasında ve eğer bu anlaşmanın bir zorlama gücü varsa, Ermenistan'ın Azerbaycan topraklarından çekilmesiyle sınırlı kalacak. Oysa Ermenistan'ın işgali ile Karabağ meselesi ilişkili, ancak özünde tamamen ayrı konular. Galiba Azerbaycan, Ermenistan kuvvetlerinin çekilmesiyle Karabağ sorununun da kendiliğinden çözölmiş olacağını sanıyor. Aksine, bu çekilme gerçekleştiği gün Karabağ sorunu yeniden canlanacak... Bugün geline denge hali sayesinde bir 'donma' aşamasındayız. Denge bozulduğunda Azerbaycan devleti ile Karabağ karşı karşıya kalacak ve kısa bir süre içinde Karabağ'ın 'devlet' olma iradesi pekiştiği gibi, bunun uluslararası kabul görme ihtimali de artacak. Çünkü bu mesele aynen bizdeki Kürt meselesine benziyor... PKK'ya karşı çıkabiliriz ama son kertede bu sorunun müsebbibi Türkiye devletidir. Aynı şekilde Karabağlıların da bazı uygulamalarını kabul edilemez görebiliriz, ama son kertede olayın asıl sorumlusu Azerbaycan devleti. Kendi içindeki farklılıkları özgürce yaşatamayan, o kültürlerin kendilerini yeniden üretmelerine izin vermeyen ölkelerin 'toprak bütönlüğü' hakkında söz etmeleri, günümüz dünyasında gayrımeşrudur. Demokrat zihniyetin ön plana çıkmasıyla birlikte, yeterince uzun bir süredir 'kendi kaderini tayin hakkı', 'toprak bütönlüğünden' daha makbul bir kriter. Aksi halde, Nalbantyan'ın haklı olarak vurguladığı üzere, Birleşmiş Milletler'in bugün 192 değil, sadece 52 üyesi olurdu.

Ama Azerbaycan henüz dünyamıza avdet etmiş değil... Onlar hâlâ petrol zengini, totaliter bir ölk olmanın kendine has aorasından kurtulmuş gözökmüyorlar. Bu nedenle de arkaik bir söylemde ısrarlılar. Örneğin protokolün imzalanmasından sonra yapılan resmî açıklamada "Ermenistan güçleri işgal altındaki Azeri topraklarından çıkarılmadan Türkiye'nin Ermenistan ile ilişkilerini normalleştirmesinin Azerbaycan'ın çıkarlarına aykırı olduğu" söylendi. Acaba Türkiye'nin Azerbaycan'ın çıkarlarına göre davranması gerektiği beklentisi nereden geliyor? Herhalde 'bir millet iki devlet' sözünün gerçekten de siyasi bir niteliği olduğunu sanıyorlar. Tersten bakarsak, bunca yıldır Azerbaycan Türkiye'nin çıkarlarına uygun mu davrandı? Daha Kuzey Kıbrıs'ı bile tanımadılar... Ermenistan yakınlaşması ihtimali doğunca da ilk fırsatta Rusya'ya yanaştılar. Galiba Azerbaycan'ın da artık 'büyümesi' ve kendisini geleceğin dünyasına hazırlaması lazım. Bunun en kritik adımı da Karabağlıları 'görmekten' ve 'duymaktan' geçiyor. Çünkü Karabağlıları 'görmeyen' Karabağ'ı hak etmiyor. Aynen Kürtleri 'görmeyenin' 'Kürdistanı' hak etmediği gibi...

***

Bu bağlamda akla gelen iki notla bitirelim. Biri, Erdoğan'ın "Biz Azerbaycan'a ihanet etmeyiz" sözü. Başbakan farkında olmayabilir ama bu toplum onu 'Türkiye'nin ortak çıkarlarını savunmak' üzere seçti. Bir başka ölkeye 'ihanet' edip etmeme türünden mülahazalarla davranacaksa, yerini yadırgıyor demektir.

İkinci not, Azerbaycan'ın haftalar önceki gülünç uygulamasıyla ilgili. Eurovision yarışmasında Ermenistan'ın

şarkısına oy veren 43 kişi polis tarafından sorgulanmıştı. Buradan iki şey öğreniyoruz: Birincisi, Azerbaycan devletinin Ermeni'ye tahammülü yok. İkincisi, Azerbaycan devletinin ideolojik olmayan bir müzik beğenisine de tahammülü yok. Bana kalırsa bu devlet, bırakın Karabağ'ı, Azerbaycan'ı bile hak etmiyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Pazarlığın ahlakı

Etyen Mahçupyan 16.10.2009

Ermenistan sınırının açılması etrafında şekillenen Protokol'ün arka planında, her iki tarafın da elinde tuttuğu ve gizli de olsa diğerine karşı kullanma tehdidinde bulunduğu birer 'kart' vardı. Türkiye'nin kartı Ermenistan askerî kuvvetlerinin Azerbaycan topraklarında konuşlanmış olmasıydı. Çünkü bu durumun kendi başına hoşgörülmesi veya meşru sayılması gibi bir tutum pek mümkün değil. Öte yandan Ermenistan askerlerinin orada olmalarının bir nedeni var: Aynen Kuzey Kıbrıs'taki Türk askerlerinin varlığına ilişkin olduğu gibi, söz konusu ülkelerdeki egemen devlet tavrı azınlıkların ezilmesine, yurtdışına itilmesine, hatta yok edilmelerine göz yumabiliyor. Bu durumda bir hamî ülkenin koruması anlam kazanıyor ve uluslararası kamuoyunda onay görüyor. Ancak eğer bu işgal bir statükoya dönüştürülmek istenirse, bu kez de kınanıyor ve taraflar çözüme zorlanıyor. Ermenistan da eninde sonunda o topraklardan tabii ki çekilecek. Ancak Karabağlıları tatmin eden bir çözüm üretilmedikçe de mesele çözülmeyecek.

Bu çok yönlü dengeleri gözönüne alan Türkiye, bir yandan Ermenistan üzerinde baskı oluştururken, öte yandan da bu 'kartı' sadece bir pazarlık unsuru olarak kullanmayı tercih etti. Söz konusu pazarlığın diğer ucunda ise Ermenistan'ın kartı, yani soykırım vardı. Protokol'ün siyasi bağlamda sadece Ermenistan-Türkiye ilişkisi ile sınırlandırılması karşılığında, Ermenistan da elindeki soykırım kartını kullanmadı. Diğer bir deyişle üzerinde yaklaşık yüz yıldır yazılıp çizilen, son derece detaylı araştırmalara konu olan ve tarih akademiasının neredeyse tümüyle üzerinde fikir birliği ettiği bir tarihsel olayı bu konunun dışında tuttu. Soykırım meselesi, Türkiye'yi psikolojik baskı altına almak üzere kullanılmaktan kaçınıldı.

Ne var ki soykırım ile işgal birbirine simetrik konular değil. İşgal bir 'üçüncü tarafa' yapılmış durumdayken, soykırım doğrudan Protokol'ün taraflarını ilgilendiriyor. Nitekim Türkiye'nin 'tek millet iki devlet' türünden beyanlarını bu çerçevede içinde okumak lazım. Bu söylem, Azerbaycan'a yapılan bir eylemi Türkiye'ye yapılmış gibi sunarak, aslında Türkiye ile Ermenistan arasındaki pazarlık dengesini sağlıyor. Aksi halde Türkiye bu yakınlaşmada adım atmakta zorlanırdı, çünkü soykırım söyleminin altında kalırdı.

Ancak bütün bunlar pazarlığın 'çerçevesini' oluşturmakta. Pazarlığın içine girildiğinde ise soykırım konusunun her iki tarafın da kendisini rahatsız hissetmeyeceği bir kalıba oturtulması gerekmektedir. 'Tarih komisyonunun' işlevi bu ve epeyce hassas bir denklemi ifade ediyor. Çünkü herhalde kimse, bir komisyon kurarak, iki tarafın tarihçilerini biraraya getirerek 'gerçeğin' keşfedileceğini sanacak kadar cahilane bir beklenti içinde değil. Unutmamak lazım ki Ermeni tarihçilerinin ana malzemesi Osmanlı arşividir. Eğer ilerde bu arşivden tarihçilerin henüz bilmediği yeni bulgular çıkacaksa, bunların da bunca zaman saklı kalmalarının nedeni çok muhtemelen 'sakıncalı' olmalarıdır. Gerçekten de örneğin emval-ı metruke, yani Ermenilerin mallarına ilişkin bütün arşivin

bilinçli olarak gözlerden uzak tutulduğunu biliyoruz.

Kısacası, 'tarih komisyonunun' işlevi tarih yazmak olmayacak... Bu komisyonun işlevi tarih üzerine konuşmanın üslubunu ayarlamak ve bugünün insanını tarihe rehin vermemenin yollarını bulmak olacak. Nitekim tam da bu nedenle söz konusu komisyon özerk ve ayrı bir kurum olarak tasarlanmış değil. Bu komisyon, esas işlevi siyaset alanında ortaya çıkacak olan Hükümetlerarası Komisyon'un bünyesinde kurulacak bir 'alt komisyon' olarak düşünülmüş. Böylece hem bir 'tarih komisyonu' kurulmuş olacak, hem de o komisyonun hareket alanı 'siyasi' işlev içinde anlam kazanacak.

Bu arka plan, Protokol'ün imza törenindeki tatsızlığı anlamak açısından epeyce kritik. Türkiye'nin Nalbantyan'ın konuşmasındaki 'şartsız müzakere' sözüne itirazı, elindeki işgal kartını sürdürme isteğiyle bağlantılı. Ne var ki Ermenistan bu sürecin başından beri 'şartsız müzakere' diyor ve günümüzün zihniyetine çok daha uygun bir tavır sergiliyor. Buna karşılık Ermenistan'ın Davutoğlu'nun konuşmasındaki 'Kafkasya' ve 'tarihsel gerçekler' referanslarına itirazı da kendi kartına sahip çıkmakla ilgili. Ancak itiraf etmek gerek ki Türkiye Dışişleri Bakanı'nın 'Kafkasya' sözcüğünü kullanması abes bir retorikti. Gerçekçi olmak gerekirse, belki 'AB, ABD ve Rusya' dese daha anlamlı olurdu. Tarih referansı ise bir 'büyük devlet uyanıklığıydı.' Çünkü siyasi işlevi öne çıkan bir tarih komisyonundan 'gerekli bilimsel incelemeyi' yapmasını ve 'gerçeklere ışık tutmasını' beklemek hiç inandırıcı değil. Bu tür sözler bir samimiyeti değil, durumdan yararlanma mantığını akla getiriyor.

Dolayısıyla Protokol öncesindeki gerilim, Ermenistan tarafının keyfini kaçırdı... Çünkü muhtemelen karşılarında güvenilir bir partner olmadığını düşündüler, her fırsatta yan yollara sapma istidadı gösteren bu tavır karşısında ne yapabileceklerini sorguladılar, Türkiye'nin bu tavrının geçmişte İttihatçılarınkine ne denli benzediğini hatırlayıp umutsuzluğa kapıldılar... Galiba onlar diplomatik pazarlığın bittiğini, gerçekten de 'birlikte' yürüneceğini sanmışlardı.

***

Protokol yurtiçi muhalefetçe de 'doğal olarak' beğenilmedi. Çünkü Türkiye'deki muhalefet kendi siyasi kimliğini 'kategorik beğenmeme' üzerine kurmuş durumda. MHP önşartlarının Azerbaycan işgalinin bitmesi ve soykırım iddialarından vazgeçilmesi olduğunu söylemiş. Kısacası hem bugünü hem de dünü aynı anda ıskalayarak kimliklerini koruyorlar.

CHP ise Protokol'ü 'Türk'e yakıştıramamış. Buradaki Türk tabii ki Ahmet Türk değil, bizatihi, olması gereken, tarih dışı 'Türk'... CHP'ye göre 'Türk'e yakışan davranışları tahmin etmemiz zor değil. Bu partinin beğenerek sahiplendiği geçmiş uygulamalar bu 'Türk'e neyin yakıştığını gösteriyor. Ancak ufak bir sorun var... Türkiye toplumunun kafasındaki 'Türk' ile CHP'ninki galiba artık çakışmıyor. Böyle olunca da CHP'ye göre Türkiye toplumu 'Türk'e yakışmazken, toplum açısından da CHP artık iyice yakışıksız hale geliyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İrkçılıktan ahlakçılığa

Geçenlerde Yahudi cemaatinin yaptırdığı bir anket bizde ırkçılığın olup olmadığı, varsa boyutları hakkında ilginç katkı ve polemiklere zemin hazırladı. En fazla üzerinde durulan soru ise kimleri komşu olarak istemediğimizdi. Kabaca söylersek ankete katılanların neredeyse yarısı Yahudi, Hristiyan veya ateist komşu istemiyormuş. Dikkat edilirse buradaki ayırım dinsel... Yani komşu olarak istenmeyenlerin dinî niteliğinden hareketle, onları komşu olarak istemeyenlerin de dinsel kimlikle algılanmaları gerektiğini ima ediyor. Böylece Türkiye'deki Müslümanların yarısının kendilerine benzemeyen bir dinsel kimliğe sahip olanları dışladığına hükmedebiliriz.

Ne var ki gerçekten de düşünme ve anlama çabası içindeyseniz, en azından üç noktayı dikkate almak durumundasınız. Birincisi, Müslümanların diğer yarısı hakkında ne söyleyeceğimizdir. Çünkü anlaşılan diğer yarısı farklı kimlikteki komşular konusunda pek sıkıntılı değil. Ve belki de asıl bulgu budur! Çünkü anket çalışmaları toplumun bir fotoğrafını çeker ama soruların içerdiği zımni kabuller nedeniyle de her zaman çarpık bir fotoğrafını çeker. Dolayısıyla anketlerin asıl yararı zaman içinde mukayese imkânı vermeleridir. Tabii o geçen zamanda soruların kavranmasında işlevsel olan toplumsal algının değişmediği varsayımıyla... Ancak böylesi bir durumda farklı anketleri yan yana koyarak algı kaymalarını ölçmeye yaklaşabiliriz. Kısacası asıl soru, komşulukla ilgili bu soruya Türkiye toplumunun geçmişte nasıl cevap verdiği ve cevabın nasıl değiştiğidir. Benim tahminim farklı kimlikleri komşu olarak istemeyenlerin oranı Cumhuriyet dönemi ile birlikte o denli yüksekti ki, belki de şimdiki yüzde 50 bir 'ırkçılık' değil, bir sosyal rahatlamayı, ilişki arayışını ifade ediyor.

İkinci nokta, farklı kimlikteki insanları komşu istemeyenlerin bunu niçin istemediklerinin anketten anlaşılmadığıdır. Ankete katılanların bazıları gerçekten de ırkçı olabilirler, ama bazıları da bu 'yeni' komşuları yadırgadığı için, onlara nasıl davranacağını bilmediği için, daha da büyük ihtimalle onların kendisini rahatsız edeceğini sandığı için bu komşuluk fikrinden hazzetmemiş olabilirler. Bunlara 'ırkçılık' demek, her türlü yadırgama duygusunu 'ırkçılık' olarak tek bir kapta toplamak da epeyce 'ırkçı' bir yaklaşım olarak nitelenebilir. Unutmamak lazım ki bu tür anket soruları gayri meşru bir zihinsel sıçramayı ifade ederler. Çünkü deşilen duygu 'yadırgamadır' belki, ama soru 'dışlamayı' ölçer. Ve siz 'dışlama' gördüğünüz her yerde, işin temeline yani 'yadırgamaya' gideceğinize, kolaya kaçır, siyaset jargonunun cazibesine kapılır ve 'ırkçılık' keşfedersiniz.

Üçüncü nokta, komşulukla ilgili sorunun Türkiye geneline sorulmasına karşın, ezici çoğunluğun Müslüman olmasından hareketle onları 'ölçtüğü' varsayımının pek de düşünülmenden kullanılmasıdır. Bu tespit, bir başlangıç noktası olarak yanlış olmasa da, bize Türkiye'yi ve buradaki cemaatçi algıyı anlatmaz. Nitekim eğer Yahudiler, Hristiyanlar ve ateistler arasında bir anket yapacak olsaydık çok muhtemelen aynı oranlarla, hatta belki çok daha yüksek oranlarla karşılaşacaktık. Çünkü onlar da kendilerine benzemeyen kimlikteki insanlardan ve özellikle Müslüman komşulardan tedirginlik hissedeceklerdi. Bu topraklardaki cemaatçi yapı epeyce geçmişe dayalı, köklü bir anlayışın uzantısı. Cemaatçilik ise kendine benzeyenin 'doğal olarak' tercih edilmesine, kendine benzemeyenin ise 'doğal olarak' yadırganmasına ve 'doğal süreçler içinde' dışlanmasına yol açıyor. Ne var ki bu duygular ve dinamik karşılıklı... Eğer bugün Türkiye'de 'ırkçılık' aranıyorsa, bunun sadece Müslümanlarda olduğunu düşünmek bilim niyetine sunulan bir ahmaklıktan öteye gitmez. Çünkü eğer ırkçılık varsa, bu Yahudilerde, Hristiyanlarda ve ateistlerde de aynı derecede var.

Buradan bilgi konusuna gelelim... Bu gazetede yayımlanan bir yazısından hareketle Erol Katırcıoğlu ve Ayşe Günaysu arasındaki polemikte 'bilgi' sözcüğü bolca geçiyordu. Katırcıoğlu ilk makalesinde Türkiye'nin kendi içinde konuşmamış, yani birbirini tanımayan bir toplum olduğunu, ırkçılık gibi gözükten tutumların ardında ötekine ilişkin bilgisizliğin yattığını söylemişti. Dolayısıyla Katırcıoğlu açısından, toplumda içselleşmiş yeterli bilginin olmadığı durumlarda 'ırkçı' terimini kullanmak doğru değildi. Açıktır ki, bu değerlendirme, bilginin

olmadığı durumlarda ırkçılığın hiçbir biçimde olamayacağını değil, ancak bizim topluma kategorik olarak ırkçılık atfedemeyeceğimizi söylüyor... Günaysu ise bu sözü bizatihi kategorik olarak değerlendirmiş ve Katırcıoğlu'nun 'bilgili olmayan ırkçı olamaz' dediğini düşünmüştü. Oysa Günaysu için ırkçılık bilgiden değil, tersine cehaletten kaynaklanmaktaydı ve bilgi arttıkça ırkçılığın da azalması beklenmeliydi. Cevabi yazısında Katırcıoğlu zenofobi ile ırkçılık arasında bir ayrım yaparak, bilginin zenofobi konusunda yararlı bir etki yapabileceğini, ancak ırkçılığa çare olmadığını vurgulamıştı. Çünkü Katırcıoğlu için ırkçılık bilinçli bir tutumdur...

Bu tartışmaya ilişkin olarak herhalde şunu hatırlatmak iyi olur: Bilgi, basit önyargıları, yani bilmemekten, düşünmemiş olmaktan, fikri olmamaktan ötürü sahip olduğumuz önyargıları giderebilir. Ancak ideolojik önyargıları, yani etrafında yarı kuramsal bir söylem taşıyan, genellemelere dayanan önyargıları gideremez. Çünkü bilgi de, aynen önyargılar gibi bir zihniyetin içinde anlam kazanır. Eğer otoriter zihniyetin takipçisiyseniz, her bilgiyi kendi tutumunuzu pekiştirmek üzere kullanmaya teşne olursunuz. Örneğin böylece komşuluk sorusu sorup, oradan rahatlıkla ırkçılık yorumuna sıçrayabilirsiniz. Bu yaptığınızın bizatihi bir genelleme, hatta hiç tanımadığınız anket muhataplarından hareketle, pek tanımadığınız bir geniş kitleye ilişkin gayrı meşru bir genelleme olduğunu bile fark edemeyebilirsiniz.

İrkçılık bir bilgilenme değil, bir zihniyet meselesi. Zihniyet değişmediği sürece bilgi artışı da ancak artan bir ırkçılığı ifade ediyor. Öte yandan kendisinin farkında olmayanların kendi ötelerinde ırkçılık aramaları sadece bir 'siyasete' karşılık geliyor. Bu 'anlama kaygısı olmayan bir değiştirme siyaseti' ve bilimsel verileri kullansa da aslında bilimsel bir duyarlılığa sahip değil. Buna karşılık 'değiştirme kaygısı olmayan bir anlama çabası'ndan da söz edebiliriz ve galiba Türkiye'nin asıl ihtiyacı bu. Çünkü doğru siyaset, yani ötekine dokunan, onunla konuşan, onunla birlikte değişmeye razı olan siyaset ancak böyle bir temel üzerinde oluşturulabilir. Aksi halde sürekli doğru önermeler yapan, eli temiz bir ahlakçılığı 'siyaset' sanmaya devam ederiz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devlet dağdan iniyor

Etyen Mahçupyan 25.10.2009

Kürt meselesinin çözümünün PKK'nın dağdan inmesiyle başlayabilecek bir süreç olduğu, haklı olarak çok vurgulandı. Gerçekten de dağa çıkmak silahlı mücadeleyi ima ettiği ölçüde, siyasetin de işlevsiz kalmasıdır. Silahlı mücadelenin bir siyaset biçimi olduğunu sanmak ancak otoriter zihniyet altında mümkün olur, çünkü bu zihniyet 'konuşmayı' değil 'çatışmayı' temel aldığı için, siyaseti de bizatihi bir önkoşulsuz mücadele gibi görür. Ancak eğer hâkim zihniyet otoriterlik değilse, silahlı mücadele ve dağa çıkma eylemi de siyasetin reddidir ve bir süre sonra kendisi siyasetin dışına düşmeye mahkûmdur. PKK'nın başına gelen de bu ve hayırlı bir gelişme. Çünkü PKK'lının da siyaset hakları var ve onların da siyaset alanı içinde özgürlüğü tatma şanslarının olması lazım. Bugün Öcalan'ın inisiyatifiyle dağdan inilme sürecine girilmesi, PKK'nın ve Kürt duyarlılığına dayanan milliyetçi akımların siyasete dönmelerini ifade ediyor.

Öte yandan bu dağa çıkma ve silahlı direnme eylemi bir siyasi tercih olarak adlandırılmaya müsait değildi. Kürtlerin Cumhuriyet'in başından bu yana muhatap oldukları baskı ve zulüm, 1980 sonrasında insanlık dışı

boyutlara varmıştı. Diğer bir deyişle Kürtlere siyaset içinde bir özgürlük alanı kalmamıştı... Onlar da özgür olmak için dağa çıktılar. Özgürlüğün insan olma halini yaşamanın en temel önkoşullarından biri olduğunu düşünürseniz, PKK'ya katılanların 'insan' olmak için bu adımı attıklarını da anlarsınız.

Bu nedenle bugün dağdan gelenler 'pişman' oldukları için dönmüyorlar. Onlar burada mecburen yaşamaktan pişman oldukları için dağa çıkmışlardı ve eğer burası değişmeseydi geri gelmeye de niyetleri yoktu. Dolayısıyla 'pişmanlık yasası' diye bilinen yasa en hafif tabirle siyasi akıl ve edep eksikliğinden muzdarip. Durumu yanlış değerlendirmekle kalmıyor, bunu bir devlet kibrinin uzantısı haline getiriyor. Bu nedenle dağdan inenlerin pişman olmadıklarını, bu eylemi siyasi kararla yaptıklarını söylemeleri hem doğru, hem de önümüzdeki dönemde siyaset alanının yeniden inşasında sağlam bir başlangıç noktası.

Devlet ise bu alanı ancak 'hile-i şeriyenin' ötesine giderek aşabildi. Osmanlı sisteminde yapılanı hukuka uydurmak üzere yasaların esnetilmesine verilen bu tabir, Kürt meselesinin geldiği noktada uygulanabilir olmaktan çıktı. Yasaları esnetmek değil, onları yok saymak zorundasınız. Çünkü bu yasalar ve onun dayandığı hukuk anlayışı demokratik değil. Oysa barışçıl bir geleceği ancak demokrasi içinde kurma şansınız var. Kısaca söylemek gerekirse, Cumhuriyet rejiminin hukuku barışçıl değildi ve zaten hiçbir zaman demokrasiye uygun olmadı. Bu hukuk otoriter zihniyetin uzantısıydı... Nitekim Cumhuriyet de aynı zihniyetin içinde şekillenmişti. Dolayısıyla da Cumhuriyet demokrasiyi hazmedemediği için, siyasetin de özgürce yaşanabilmesine olanak tanımadı. Bugün dağdan inmekte olan PKK'lılar aslında Cumhuriyet'in dağa gitmek zorunda bıraktığı vatandaşlardı.

Bugün devlet Cumhuriyet hukukunu yok saymak zorunda kalıyor, çünkü o hukuk özgürlüğe de, insan olabilmeye de izin vermiyor. Bu yok sayma hali aslında kimin pişman olduğunu da ortaya koyuyor. Asıl pişman olan devletin kendisidir... Devlet kendisi için zımni bir pişmanlık yasası çıkarmış ve uygulamaya koymuş durumda.

Devletin bu dönüşü niçin yaptığına ilişkin birçok mülahaza yapılabilir. Küreselleşmeden insan hakları kültürüne, enerji hatlarından yeni bir barış havzası arayışına uzanan argümanlar sunulabilir. Daha derine gidenler Türkiye'de muhafazakâr dindar kesimin son yirmi yıldaki zihniyet dönüşümünden ve bu kimliğin siyaseti yeniden yapılandırmasından söz edebilirler. Ama açık olan bir gerçek var: Devlet kendi kuruluş zihniyetine artık sığmıyor ve geleceğin hiçbir zaman geçmiş gibi olamayacağını idrak ediyor. Siyaseti engelleyerek, siyaset talebini bastırarak, zorla ve bilerek rejim düşmanı üreterek rejimi sürdürmenin akıl dışı olduğunu görüyor. Devlet bu rejimi biraz fazla sürdürdüğünün farkında... Açıkça itiraf etmeyi gururuna yediremiyor ama devlet pişman...

Eğer devlet siyaseti mümkün kılseydi Kürt meselesi şimdiye kadar çok daha barışçıl bir mecrağa girmiş ve bugünkü konjonktürle şu anda Türkiye bütünlüğünü yeniden sağlamış olurdu. Ne var ki siyasete izin verilmedi, çünkü bu devlet bizatihi siyaseti hiçbir zaman hazmetmedi, ondan hoşlanmadı, siyaseti ve dolayısıyla toplumu bir tehdit olarak algıladı. Aslında dağa çıkmış olan devletin kendisiydi... Şimdi geri dönen de PKK'lılar değil, devletin kendisi.

***

Geçen pazar haftanın kişisini verecek yerimiz kalmamıştı. Bu hafta içimden gelmese de Ahmet Davutoğlu'nu buraya almak durumundayım. İçimden gelmiyor, çünkü Davutoğlu ile aramda bir benzeşme, bir yakınlık, bir ortaklık hissediyorum. Davutoğlu'nun bir entelektüel olarak yıpranmasına gönlüm razı değil. Ama o artık bu

devletin dışışleri bakanı... Rejimi değıştirme çabası sürerken, aynı rejimin milliyetçi jargonunu delmeme gayreti de devam ediyor.

Azerbaycan'la olan 'bayrak krizinin' ardından bu ÷lkeye yaptığı seyahat sırasında "benim hemşerim bu topraklarda şehit olmuş.. gerekiyorsa 72 milyon Anadolu halkı bugün Azerbaycan'da ölmeye hazırdır" demiş. Eğer topraklar şehitle ölç÷lseydi bugün Anadolu kimlere kalırdı konusuna girmeyelim, Anadolu halkının kaba bir hamasete kurban verilme arzusuna da değinmeyelim, ama bir entelekt÷elin avucumuzdan kayıp gitmesine üzülmek elde değil. Yoksa geriye sadece bir 'eski rejim siyasetçisi' mi kalacak? Türkiye'de yüzlerce caddeye Haydar Aliyev adının verildiğini, onlarca Haydar Aliyev büstünün bulunduğunu ve bunun 'sonsuz dek böyle süreceğini' bir marifet gibi söylemekten sıkılmayan biri... Sıradan biri.

***

Günün haberi Albay Dursun Çiçek imzalı 'irtica ile mücadele eylem planı'nın orijinal belgesinin savcılığa ulaşması. Uzun söze gerek yok... Başbuğ istifa etmeli. O değilse kim? Şimdi değilse ne zaman?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fetrette süreklilik

Etyen Mahçupyan 28.10.2009

Genelkurmay'ın ÷lkeyi korumaya yönelik faaliyetinin 'doğal' bir parçası olduğunu idrak ettiğimiz 'irticayla mücadele eylem planı' üretme çabasının kesilmeden devam etmesi bugün birçoğumuzu şaşırtıyor. Dünyanın geldiği nokta, darbe girişimlerinin artık sonuç vermeyeceği kanaatinin yaygınlığı, Ergenekon davasının ortaya çıkardığı pespaye örgütlenme ve strateji modelleri, artık o dönemin kapandığı izlenimini vermekte. Ve birçok kişi de buradan hareketle ordunun da artık farklı bir anlayışa kayacağını ummakta. Ne var ki kurumların değışimi bireylerinkine benzemez... Kurumların kendisini yineleyen ve yinelerken besledikleri hiyerarşı etrafında kariyer ve rant sistemleri kuran bir kültürleri vardır. Türkiye'de ordunun kurumsal kültürü hukuk ve siyaset dışı kılınmış bir ideolojik mühendislik üzerine kurulmuş durumda. Yani ordu öyle bir kurum ki, oraya intisap edip yükselebilenler, sırf bu hasletlerinden ötürü, ÷lke için neyin iyi ve doğru olduğunu biliyorlar. Dolayısıyla da onlar 'iyi' ve 'doğruyu' tanımlama yeteneğine sahip olmanın ötesinde, '÷lkeyi' de zihinlerinde neredeyse zamandan bağımsız bir ideal olarak tarif ediyorlar.

Buna göre ÷lkenin nasıl olması gerektiği belli ve bu konumdan her uzaklaşma bir 'yanlış' ve dolayısıyla da 'tehdit'. Böylece asker, ÷lkeyi sürekli bir biçimde ideal durumda tutma gibi gerçekçilikten nasibini almamış bir misyonla işe koyuluyor. Bu tutum aslında Osmanlı'nın 'yükselme dönemi' diye tabir edilen 16. yüzyıl sonrasındaki anlayışına son derece benziyor. Nitekim daha sonraki dönemde devletin tüm kaygısı değışimi olabildiğince gemlemek, mümkünse durdurmak üzerine kurulmuş, devlete yapılan tavsiyelerin hemen hepsi eskiye dönmeyi temel almıştı. Bu muhafazakâr bakış açısından bugün de Cumhuriyet düzeninin 'bozulduğu' bir fetret dönemindeyiz ve ordu Türkiye'de siyasi muhafazakârlığın bekçisi olarak işlev görmekte. O nedenle 'irticayla mücadele eylem planlarının' hiç bitmemesi ve 2009 yılında bile, hatta siz bu yazıyı şu anda okurken

bile sürmesinde bir gariplik yok.

Hep söylendiği üzere burada gurur duyulan bir devlet geleneği var... Nitekim bugün ordunun Cumhuriyet rejimi ile ilişkisi de Osmanlı bürokrasisinin imparatorluk rejimi ile olan ilişkisinin zamana uyarlanarak yenilenmesi gibi. Ancak bu devlet geleneğinin yakın zamanlara gelindiğinde daha da güçlü örnekler verdiğini görüyoruz. Eylem planını ihbar eden subayın mektubu bu açıdan epeyce zengin.

Anlaşıldığına göre ordunun üst kademelerinde kendisini ülkenin sahibi ve 'mühendisi' olarak gören grup önce Psikolojik Harekât Daire Başkanlığı'nı kullanmış, ama durum deşifre olunca bölümün adı Bilgi Destek Harekât Daire Başkanlığı olarak değiştirilmiş. Aynen JİTEM'in JİT olması gibi... Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçerken istihbarat teşkilatlarının ve devletin illegal 'destek' örgütlerinin tarihini bilenler herhalde söz konusu süreklilikten kıvanç duymuşlardır.

Ama eylem stratejisi bununla sınırlı kalmamış... İhbar mektubundan öğrendiğimize göre askerlik mesleği ve işlevi açısından asıl hizmet vermesi gereken Bilgi Destek Taburları'nın sayısı da bire düşürülmekle kalmayıp, esas işlerini değil 'cuntanın' verdiği görevleri yapmaya başlamışlar. Yani 'irticayla mücadele' öylesine önemsenmiş ki, askerler kendi görevlerini ve işlerini bir kenara bırakıp tüm güçlerini bu alana yoğunlaştırmışlar.

İhbar mektubu bu noktada da kalmıyor. Bilgi Destek Harekât Daire Başkanlığı'nın 'bizzat olayların içinde' olduğunu söylüyor. Hangi olaylar dersiniz? Aktütün, Dağlica, Poyrazköy, Çukurca... Bu itiraf Ergenekon çetesi ile PKK ile mücadele stratejisi arasında bağ kuruyor. PKK ile yapılan mücadelenin en azından bazı bölümlerinin manipülatif, yani 'sahte' olduğunu ima ediyor. Bu durumda şehit yakınları dahil herhalde herkesin aklına bir soru düşüyor. Acaba o çocuklar gerçekten hangi nedenle ölüme gittiler? Ama isterseniz bu soruyu görmezden gelip bu durumun zaten 'devletin sürekliliği' içinde 'normal' olduğunu da düşünebilirsiniz.

Bu 'devletin sürekliliği' meselesi anlaşılıyor ki işin esası. Nitekim ihbar mektubunda Bilgi Destek Harekât Daire Başkanlığı'ndaki mevcut yazışma uygulaması da aktarılmış. İmza atılmıyor, farklı yazı karakterleri kullanılıyor, evrak numarası konmuyor, raporların farklı bölümleri farklı yerlerde saklanıyor vs. Diğer bir deyişle kanıt bırakmamayı esas alan bir arşiv anlayışı... Belki aklınıza 'soykırımın belgesi' arayışları veya İttihatçıların, Teşkilat-ı Mahsusa'nın ya da 1915 yılına ait İçişleri arşivinin niye tümüyle kayıp olduğu gelmiştir. Hatta bazılarınız Talat Paşa'nın 'okunduktan sonra imha edilecek' telgraflarına uzanmış veya Azınlık Tali Komisyonu'nun yıllarca arşivsiz nasıl çalıştığını merak etmişsinizdir. Sizlere tavsiyem bu konuları ülke için neyin iyi ve doğru olduğunu bilenlere bırakmanız.

İhbar mektubu, belgenin yayımlanmasından sonra kâğıt imha makinelerinin nasıl toplandığını, kırpıntıların nasıl yakıldığını, bilgisayarların nasıl temizlenip başka mahallere sürgün edildiklerini de anlatıyor. Ayrıca 'bilirkişi' heyeti oluşturup belgenin sahteliğine ilişkin bir rapor tanzim edildiğini, sonrasında da başka sızmaları önlemek üzere alınan tedbirleri sayıyor. Tahmin edileceği üzere söz konusu tedbirler 'kanıt bırakmamayı' neredeyse mükemmeliyetçi bir hedef olarak alıyor.

Kısacası ülke için neyin iyi ve doğru olduğunu bilen, bunun gereğini iz bırakmadan yapan, ve bu arada esas işini de bu ulvi amacına kurban eden bir ordu olduğu söylenmekte. İnanmak ilk bakışta zor... Ama devletin sürekliliğini düşününce sormadan edemiyorsunuz. Bu kurum değilse hangisi? Şimdi değilse ne zaman?

İhbar mektubunu yazan kişiyle ilgili birçok düşünce ve kaygı da gazete sayfalarında dolaşıyor. Bu bilinmeyen kişi için de 'niye şimdi', 'neden böyle' türü sorular soruluyor. Galiba buradaki öznenin bir insan olduğu unutulmuş durumda. Endişeleri, korkuları, önyargıları olan, öte yandan herkes gibi kendince sorumluluk, ahlak, adalet duyguları taşıyan biri. Rasyonel bir robot değil... Bu konuda ille de 'sağlam' yanıtlar arayanların bence acilen bir Zeki Demirkubuz filmi seyredip 'insandan' beklentilerini normalleştirmelerinde yarar var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Modernliğin ortaçağı

Etyen Mahçupyan 30.10.2009

Bir ihbar mektubu sayesinde nihayet orijinal belgesine de kavuştuğumuz 'irticayla mücadele eylem planı'nın birtakım yan ürünleri de bu vesile ile kamuoyu ile paylaşılmış oldu. Olayın organizasyonel arka planı ve yaşanma biçimi bize şunu söylüyor: Türkiye'de ordu kendisini Cumhuriyet rejiminin sahibi ve koruyucusu olarak görürken, aslında ülke için neyin iyi ve doğru olduğunu da kurumsal olarak bildiğini varsayıyor. Öte yandan sürekli 'hukuka bağlıyız' dense de hukukun bağlarına yakalanmamak için elinden geleni yapıyor, sistemler kuruyor, stratejiler geliştiriyor, manipülasyon yapıyor ve gerekirse bilerek bilgi gizliyor. Kısacası 'bizler' için neyin iyi ve doğru olduğunu bilen, bunu sürekli teyakkuz halinde hayata geçiren, ama bunun 'bizler' tarafından öğrenilmesini istemeyen bir orduyla karşı karşıyayız. Aslında normal olarak ordunun toplumun 'bağrından' çıkmış bir kurum olarak 'bize ait' hissedilmesi 'bizim' parçamız olarak görülmesi gerekir ve nitekim birçok kişi de böyle görüyor. Ancak sorun şu ki, ordu aynı görüşte değil... Yani 'bizler' kendimizi ordu ile aynı safta görsek de, ordunun kurumsal bakışı 'bizi' onun karşısında konumlandırıyor. Aksi halde bir ordu teşkilatının yaptıklarını gizlemek üzere bu kadar uğraşması, yaptıklarının kamuoyuna mal olmasından rahatsız olması söz konusu olmazdı.

Bu durumun iyi niyetli açıklaması, ordunun yaptıklarının 'bizler' tarafından tam olarak değerlendirilemeyeceği olabilir. Yeterince akıllı ve sağduyulu olmadığımız için ordunun bizim için iyi niyetle yürüttüğü gizli çalışmaları da yanlış anlayıp çarpıtma ihtimalimizden söz edilebilir. Ancak bu durumda böylesine kifayetsiz bir toplumun bağrından çıkan ve doğal olarak topluma benzeyen insanların nasıl olup da böylesine üst düzey bir akla kavuştuklarını sorgulamak durumunda kalıyoruz. Tabii zaten kifayetsiz olduğumuza göre bu sorunun da yanıtını bilemeyeceğimizi söyleyip rahatlayabiliriz. Ama inanmamız beklenen şöyle bir şey: Türkiye'de üst düzey insan yetiştiren ancak bu yeteneğini toplumla paylaşmayan bir kurum bulunmakta. Bir dönemlerin Avrupa'sındaki Kilise teşkilatını çağrıştıran bu modelin geçerli olabilmesi için ise, aynen Kilise'nin sahip olduğu türden bir 'ilahî' bilgiyi tekeli altına almış olması gerekir. Diğer bir deyişle ordunun elinde öyle bir 'insan geliştirme' sistemi olmalıdır ki, 'bizler' bu sisteme hiçbir biçimde nüfuz edemeyelim, ama orduya intisap eden kişiler bu öğreti sayesinde 'bizler' için iyi ve doğru olanı bilebilsinler.

Tabii madem maksat 'bizlerin' de iyi ve doğru olması, ordu bu becerisini niçin tüm topluma yaymıyor diyebilirsiniz... Aslında bu noktada haksızlık yapmayalım, çünkü ordu tam da bunu yapmaya çalışıyor. Kilise'nin dinsel inancının karşılığı olarak Türkiye'de de kemalizm kullanılıyor ve asker de 'bizleri' sürekli olarak

kemalizme davet ediyor. Nitekim ordunun sakladığı bilgiler ideolojik değil. Hatta bunları her fırsatta 'bizlere' söylüyor, iyi ve doğru konusunda 'bizleri' aydınlatıyorlar. Saklanan veya çarpıtılan bilgiler iyiye ve doğruya ulaşmak için hukuk ve sorumluluk dışı davranışların yapılması gereğinden kaynaklanıyor. Eğer kendi rızamızla iyi ve doğru davransaydık, örneğin AKP'yi iktidar yapmasaydık, ordu da bizi düzeltmek için uğraşmayacak ve hukukun içinde kalabilecekti. Ama maalesef bizler bir türlü adam olmuyoruz... Dolayısıyla orduyu hukukun dışına iten asıl 'bizleriz'! Bu durumda işin doğrusu nedamet getirip, ordunun hareket alanının hukuk dışında kalmasını, topluma yalan söylenmesini doğal ve hatta 'doğru' karşılamamız gerekirdi. Eğer kemalist olabilseydik 'bizden' beklenen buydu. Aynen iyi Hristiyanlar gibi, Kilise'nin yaptıklarında hikmet bulur, sorunun 'bizde' olduğunu, günahkâr olduğumuzu söylerdik.

Ne var ki galiba Türkiye kendi modern ortaçağını geride bıraktı... İçeriği pek de derin olmayan bir ideolojinin dinselleştirilmesi ve dogmatlaştırılması sayesinde otoriter bir rejimi kabullenmek için fazla 'büydük'. Öyle ki 'bizleri' böyle bir ideolojinin dogmatlaştırılması yoluyla yönetilebilir kılmak isteyen kurumsal yapıyı ve onun ardındaki zihniyeti iyice 'çocuksu' bir olgu olarak algılıyoruz. Eğer bugün ordunun elinde silah olmasa, bu silah sık sık 'bize' çevrilmese yani 'bizleri' tehdit etmeseydi, ortaya çıkan belge skandalını ve delil karartma çabalarını belki haşarı ama henüz olgunlaşmamış çocuğumuzun yaptığı bir uygunsuz hareket olarak görebilirdik. Ne var ki yaşananlar bazı ordu mensuplarının bu silahı 'bize' karşı kullanmaya hevesli olduklarını ve bunu kemalizm adına yaptıklarını ortaya koyuyor.

Şimdi sağduyulu ordu mensuplarının oturup düşünmelerinde yarar var... Eğer son kertede kemalizm 'bize' karşıysa, bizlerin kemalizme bağlı olmasını nasıl beklersiniz? Ve eğer 'bizleri' düzeltme uğruna kemalizmi kullanarak zorla kendi otoritenizi hâkim kılmak isterseniz, söz konusu ideolojinin 'bize' ait kalması nasıl mümkün olabilir?

Galiba mesele bu... Ordu topluma ait olmakta zorlanan, giderek kendi kurumsal ideolojisi haline dönüşen kemalizmi kendi eylemlerinin meşruiyet temeli olarak öne sürüyor. Ama aynı nedenlerle o eylemlerin toplumsal meşruiyeti yok. Bu nedenle hem hukuk içinde kalıp hem de kemalist ordu olmak mümkün olmuyor. Geçmişte kemalizmi seçmek belki mümkündü, ama artık değil. Çünkü her medeniyet evresinin bir ortaçağı var ve Türkiye'deki modernliğin ortaçağı bitmek üzere.

***

Orijinal belgenin ortaya çıkması Genelkurmay'ı da hareketlendirdi. İlk açıklamada ihbar mektubunun farklı yayın organlarında farklı biçimde ele alınmasını 'dikkat çekici' bulmuşlardı. Yani yandaşlarımızın ve karşıtlarımızın farkındayız mesajı... İkinci açıklamada ise belgenin basına sızdırılmasının 'ne amaçla ve kimler tarafından yapıldığının düşünülmesi gereken bir nokta' olduğunu vurguladılar. Haklılar... Bunun düşünülmesi lazım. Çünkü bu eylemin amaçsız olmadığı açık. Aynı şekilde söz konusu belgeyi hazırlayanların, gizleyenlerin, delilleri yok edenlerin de kimlikleri ve amaçları merak konusu. Bu açıdan Genelkurmay'ın açıklaması düşünmeyi teşvik edici olmuş.

Ancak ikinci açıklamanın en ilginç noktası, belgedeki imzanın sahibi Dursun Çiçek'in belgenin basına sızmasıyla birlikte yaşadığı atamalar. Önce 'Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi Akademik Kurulu'nda görev yapmış... Bu işlerin terörle mücadele ile bir ilgisi mi varmış, Çiçek bu alanda uzman mıymış bilemiyoruz. Ama 'mükemmeliyet' sözcüğüne gülümsemek elde değil.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İdeolojik ahmaklık

Etyen Mahçupyan 01.11.2009

Cemaatçi bir toplumdan hızla modern bir cumhuriyete dönüşme isteğinin sonuçlarından biri, yönetimi elde tutan kemalist kadroların bu yeni toplumu şekillendirmeye dönük gayretleriydi. Bu insanlar kendilerini modern, çağdaş ve 'ileri' saydıkları için enerjilerini de toplumu anlamaya değil, toplumu kendilerine benzetmeye hasrettiler. Böylece toplumun geneli ile kemalistler arasında bir bilgi kopukluğu doğdu ama bu pek de önemsenmedi. Ne de olsa bu 'köylü' ve 'dinci' bir toplumda anlamlı bir bilginin birikmiş olması düşünülemezdi. Onların sahip oldukları kadim bilgiler ve yaşama biçimleri ise zaten değişmesi gereken ilkel şeylerdi. Dolayısıyla kemalizm yönettiği toplumu bilmemeyi normal sayarken, 'doğru'nun ne olduğunu bilmeyi yeterli gördüler ve 'doğrunun' modeli olarak da bizzat kendilerini aldılar. Bu durumda kendilerine benzemeyenin 'doğru' olmadığı açıktı, ama ortada garip bir durum da vardı, çünkü model aldıkları Batı birçok yönden kendilerine benzemiyordu. Ancak bu çelişkiyi açıklamak hiç de zor değildi: Birincisi, Batı Müslüman olmadığı için bize benzemiyordu ve onların doğruları bizimkilerden farklıydı. İkincisi, Batı'nın 'doğru' olarak öne sürdüğü şeylerin çoğu onların milli menfaatlerini temsil etmekteydi ve dolayısıyla bizim 'doğrularımızın' onlarınkinin tam zıddı olması çok doğaldı.

Bu bakış kemalizmi iki açıdan çok rahatlattı... Öncelikle kendilerini bağlayan evrensel herhangi bir ölçüt kalmadı. Bütün modern evrensellikler Batı'dan gelmekteydi ve bunların çoğu aslında gizlenmeye çalışılan emperyalist arzuların uzantısıydı. Ancak daha da önemli olarak, kemalistler ne Batı'yı ne de Türkiye toplumunu 'anlama' gibi bir kaygı duymadılar. Batı'yı anlamak gerekmiyordu, çünkü onların tarihi ve misyonları farklıydı. Türkiye toplumunu da anlamak gerekmiyordu, çünkü bu toplum geriye ve her ne pahasına olursa olsun acilen değişmesi gerekiyordu. Anlama kaygısının olmaması, zaman içinde anlama denen faaliyete tümüyle bir yabancılaşma yarattı. Tabiri caizse kemalistler 'anlama' kelimesini bile anlamlandıramamaya başladılar.

Bunun bir tür ideolojik ahmaklık yarattığını bugün açıkça görebiliyoruz. Bu, sıradan insanlarda rastlayabileceğimiz, hepimizin her an yapabileceği ahmaklıklardan farklı. Hepimiz bazen bilmediğimiz bir şeyi biliyoruz sanabilir ve aslında yanlış olan bir fikirde ısrar edebiliriz. Ancak konuyu daha geniş veya derin bir şekilde algıladığımızda kendi ahmaklığımızı fark ederiz. Kısacası bilgi ihtiyacımızı dondurmak gibi bir tutum içinde olmayız. İdeolojik ahmaklık bunun ötesine geçer. Bilgi genişlemesinin veya düşünce derinleşmesinin anlamsız olduğunu varsayar. Dolayısıyla da kendi ahmaklığında ısrarcı olur ve bunu neredeyse kutsal bir söyleme dönüştürür.

İşte kemalizmin de başına gelen bu... Kemalizm her kemalist jenerasyonun elinde daha da yavanlaşıp yüzeyselleşerek bugünkü haline geldi. Artık gerçeklikten tamamen kopmasının dışında ancak kurumsallaşarak ayakta kalabiliyor, çünkü bireysel düşünme yeteneğini muhafaza ederek bu tutumu sürdürmek pek mümkün olmuyor. Bu durum kemalizmin kurumsal öznesi olan askeri de söz konusu ideolojinin hiperaktif bir savunucusu haline getiriyor. Ama asıl sorun şu ki, kemalistler hâlâ kendi cehaletlerine sahip çıkıyor ve ondan ötesini düşünebilme yeteneği göstermiyorlar.

Gelinen noktayı betimleyen örneklerden birine, 'irticayla mücadele eylem belgesi'nin aslını ihbar eden kişinin gönderdiği eklerde rastlıyoruz. Bazı akademisyenlerin ve CHP yönetiminden kişilerin de desteğiyle kaleme alınan 'Bilgi Destek Çalışması' Türkiye ile ilgili şu tahlili yapmış (sıralama ve rakamlar bana ait): 1- "Batı tarafından radikal İslam ile mücadele vasıtası ılımlı İslam olarak seçilmiştir"; 2- "Türkiye'de ılımlı İslam'ı gerçekleştirmek isteyenler amaçlarına ulaşmışlardır... Bu eğilimi halen gelmiş olduğu noktadan geri çevirmenin son derece zor olduğu açıktır"; 3- "22 Temmuz seçimleri... AKP'yi ve destekçilerini daha fütursuz ve cüretkar davranmaya yöneltebilecek din eksenli yeni bir dönemin ötesinde, cumhuriyetin ve milletimizin temel değerlerinin aşındırılmasına yönelik bir süreci başlatma tehlikesi mümkündür"; 4- "Büyük Ortadoğu Projesinin tekrar canlandırılması sağlanmış... Ulu önder Atatürk'ün özverili planlı ve bilinçli gayretleri sonucu cumhuriyetin kurulması ile birlikte başlayan 'Çağdaşlaşma, Aydınlanma ve Kültürel Değişim Süreci'... durdurulmuş ve etkisiz kılınmıştır."

Karşımızda ne Batı'yı ne de Türkiye'yi anlamayan, ancak her ikisini de anlamadan 'bildiğinden' emin olan bir ideolojik metin var. İç ve dış 'kötüleri' tek bir büyük komplo etrafında bütünleştiren, ama ne için ne de dışın gerçekliğiyle ilişkisi olan bir metin. Ama haksızlık etmeyelim, belki de ikinci maddedeki "bu eğilimi gelmiş olduğu noktadan geri çevirmenin son derece zor olduğu açıktır" cümlesi bir itirafı ifade ediyor. 'Biz bu topluma yabancıyız, toplum aslında bizi dinlemez, elimizden kaçınca da geri gelmez' demek istiyor. Nitekim son madde de yenilgiyi telaffuz ediyor: Meğer 'çağdaşlaşma, aydınlanma' süreci durdurulmuş, etkisiz kılınmış... Bu tablo karşısında darbeden başka ne tavsiye edebilirsiniz? Öte yandan darbe sizin için bir çözümse, darbe yaptığınız topluma ilişkin cahil kalmanızın ne mahzuru olabilir?

Böylece daire kapanıyor... Kemalizm darbeciliği zorunlu kılıyor, çünkü toplum kemalist olmayı reddediyor. Öte yandan kemalizm toplumun geri olduğuna, doğal eğiliminin 'yanlış' olduğuna inanıyor. Bu durumda toplumu tanımaya çalışmak yerine, onu 'çağdaş' kalıba dökmek üzere kafa yormak daha anlamlı hale geliyor. Evrensel normlar ve eğilimler ise bu denklemde yer almıyorlar çünkü onların gayrimillî olduğu düşünülüyor. Sonuçta ortaya anlamadığı toplumu ve dünyayı bildiğini sanan bir ideoloji ve ne toplumu ne de dünyayı tanıyan ideologlar çıkıyor.

Ve ülkemizde bol bol ideolojik ahmaklık metinleri üretiliyor... Bunlar birbirini besleyerek ve tetikleyerek bir ekol oluşturmakla kalmıyor, kadrolara da sahip oluyorlar. Sonra da Ergenekon oluyor...

***

Yerimiz az ama haftanın kişisi olarak Baykal'a birkaç satır ayıralım. Yukarıda sözü edilen belgenin hazırlanışında CHP'lilerin olmasından hareketle, "Bu ihbar mektubunda CHP'nin hedef olarak seçilmiş olmasının ne anlama geldiğini ben çok iyi görüyorum" demiş. Evet, biz de görüyoruz ve hiç de yadırgamıyoruz. Baykal'ın niye serzenişte bulunduğunu da anlamadık. Yoksa artık Baykal kemalist değil mi?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asıl hassas konu

Biraz sakinleştirmeye göre şimdi geriye dönüş yapan 34 PKK'lı'nın sebep olduğu heyecana dönebiliriz. Herhalde ilk işaret edilmesi gereken bunun doğal ve beklenen bir heyecan olduğu. Doğal, çünkü uzun zamandır süren bir savaş halinin bitmesinden öte anlamlar taşıyor. Doğu ve Güneydoğu'daki Kürtlerin hayatının normalleşeceğini, devlet eziyetinin biteceğini, herkesinki gibi sıradan hayatların yaşanabileceğini söylüyor. Dolayısıyla PKK'lıları karşılamaya gidenlerin büyük kısmı aslında kendi geleceklerine ilişkin umutları serbestçe paylaşmaya gittiler. Düşünün ki bunca zamandır ilk kez büyük bir Kürt kitlesi, yönlendirme olmadan, kendisini zorunlu hissetmeden ve başına bir şeylerin geleceğinden endişe duymadan bir sokak etkinliğine katıldı. Bu karşılama aynı zamanda beklenen de bir şeydi, zira kabul edilmekte zorluk çekilse de, bazı PKK'lıların yurda dönüp serbest kalmaları Kürtlerin algılamasında siyasi bir başarıdır. Çünkü yakalandıkları anda hapse atılacak olan insanlardan söz ediyoruz. Devletin 25 yıldır oluşturduğu düzende 'normal' buydu... Şimdi bu 'normal' kırılıyor, PKK'lıların serbest kalması Kürtlerin kimlik olarak Türklerle eşit olduğunun da göstergesi haline geliyor. Bunca zaman eşitsizliği yaşayan bir halkın böylesine sembolik bir eşitlik imgesine kayıtsız kalmaları mümkün mü?

Öte yandan geri dönüşün PKK veya en azından onun bir bölümü tarafından kullanılmak istendiği de açık. Ancak bu da son derece doğal ve beklenen bir durum. Sonuçta PKK silah kullanarak siyaseti kadük etse de, siyasi bir aktör. Diğer bir deyişle her olayı kendi stratejisi açısından değerlendiren ve kamuoyu desteğini azami kılmak üzere halkı mobilize etmeye çalışan bir örgüt. Söz konusu karşılamanın olabildiğince kalabalık ve coşkulu olması, gelenlerin birer PKK'lı olarak karşılanması, uygun sloganların atılması tabii ki hedeflenmiştir. Şu ana kadar yasadışı olan bir hareketin ilk kez yasal çerçevede içinde, sembolik olarak da olsa bir özne olarak belirginleşmesi az şey mi? Birçok yorumcu PKK'nın bu tutumunun yanlışlığına, açılım sürecini durdurması muhtemel 'çiğ' bir davranış olduğuna işaret etti. Bu eleştirilerde doğruluk payı tabii ki var... PKK yönetimi daha basiretli davranabilir, esas amacın gösteri yapmak değil açılımı genişletmek olduğunu söyleyebilir ve bunu da tabana gayet kolaylıkla anlatabilirdi. Buna karşılık hükümet de bu doğal ve beklenen gelişmeleri öngörebilir ve açılımı zora koşmayacak bir karşılama töreni yapılması yönünde istekte bulunabilirdi. Ancak bunların yapılmamış olması ve karşılamanın istendiğinden daha siyasi bir eyleme dönüşmesi, esas gerçekliği değiştirmiyor: Güneydoğu'ya barış gelmesinin umutları yeşermiş durumda ve halkın sevinçli PKK yandaşlığından değil, eziyetin bitmesinden ötürü.

Gösterilerden rahatsız olanların sıkça kullandığı bir argümanın aslında ne denli yüzeysel olduğuna da işaret etmekte yarar var. Bu mücadelede yenen ve yenilen olmadığı, her iki tarafın da kazanacağı bir süreçten geçtiğimiz söyleniyor. Cümlelerin ikinci kısmı doğru... Gerçekten de herkes kazanacak. Cümlelerin ilk kısmı ise çatışma çözümleme teknikleri açısından zorunlu bir çıkış noktası. Yani bu tür uzun süreli çatışma ilişkilerinde, 'yeni' olanın kurulması önce bir psikolojik zemin, bir sıfır noktası gerektiriyor. Daha sonra gerçeklerin üstüne gidilmesi mümkün olsa da, hatta bunu becerebilmek için de, önce karşılıklı bir güven ve diyalog ortamının sağlanması lazım ve yenenin yenilenin olmadığı kabulü, bu durumu sağlamak açısından elzem. Ancak acaba şu an yaşamakta olduğumuz gerçekler buna tekabül ediyor mu? Kürtlerin az da olsa veya gözükme de bir yengi psikolojisi taşıması şaşırtıcı mı? Sonuçta Kürtleri tanımayan ve görmeyen bir devletin geri adım atmasına tanık oluyoruz. Buna karşılık PKK'nın ayrılıkçılıktan vazgeçmesi dengeyi sağlayan bir unsur değil. Çünkü PKK bir strateji değiştirdi, oysa Türkiye Cumhuriyeti Devleti ideolojik bir tutumunun iflas ettiğini gördü. Eğer Kürt muhalefetine asıl amacının Kürt kimliğini devlete kabul ettirmek olduğunu dikkate alırsanız, son gelişmeler PKK'yı aşan bir biçimde bütün Kürt siyasetinin başarısıdır.

Ama bu yenme yenilme meselesinde özellikle kendilerini 'Türk' kimliğiyle tanımlayanların oturup düşünmesi gereken bir nokta var. Sonuçta barış geliyor... Bunu 'kim kazandı' sorusu etrafında ele almak pek de sağlıklı

değil. Çünkü bu tutum 'eğer yenilmişsek barış istemeyiz' demeye varıyor, ama yönettiği halde toplumsal barışı yaratamayan ve haksız bir savaşı besleyen bizzat kendi tarafınız. Anlaşılan 'Türkler' bu gerçeği içselleştirmekte zorlanıyorlar. Dolayısıyla galiba barışın kendisi 'Türkler' için bir tür yenilgiyi ifade ediyor. Çünkü 'barış' her zaman biraz berabere kalmışlığı belirtir. Oysa 'Türklerin' doğal beklentisi kazanmaktı. Bu nedenle beraberlik onlar için bir tür yenilgi. Kürtler için de aksine bu beraberlik bir tür yengi...

Barışın nasıl tarvmatik olabileceğine bir örnek olarak hayali bir durum varsayalım: Barışın sağlanmasına hizmet etmek üzere TSK'nın Güneydoğu'da hizmet eden bazı erleri, yaptıkları üstün katkıları de dikkate alarak terhis ettiğini ve bu erlerin önce toplu halde Ankara'ya geldiklerini düşünün. Sizce 'Türkler' bu kafiyei coşkuyla karşılarlar, barışı kucaklarlar mıydı? Acaba örneğin MHP böyle bir karşılamayı örgütler ve sadece kendisini öven sloganlarla yetinir miydi? Eğer cevabınız 'hayır' ise Türk kimliğinin barış ile ilişkisi üzerine biraz daha kafa yormanızda yarar olabilir.

***

Bu vesile ile AKP'li bir milletvekiliyle de tanışma fırsatımız oldu. Trabzon milletvekili Mustafa Cumur... Sadece dönüp serbest kalanların değil, onları yargılayıp serbest bırakanların da yargılanmasını istemiş, çünkü 'vicdanı sızıyor'muş. Bunun nasıl bir vicdan olduğunu görmek için ise kendi sözleri yeterli: "Bize kimse meydan okuyamaz, okursa Türkiye meydan okur... Bu konular çok hassas konular... Şimdi ben rencide oldum, benim gibi insanlar rencide olmuş, meydan mı okuyorsun lan? Kimsin sen?"

Gerçekten de karşımızda hassas bir konu var...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gorbaçov sendromu

Etyen Mahçupyan 06.11.2009

Kentli, laik ve genelde kendilerini 'sol' olarak adlandıran kesimlerin siyaseti anlama konusunda oldum olası sıkıntıları vardır. Eğitimli olmalarına, muhakeme yetenekleri gelişmiş olmasına karşın, nedense siyasi değerlendirmeleri birtakım kalıpların içinden süzülerek gelen basmakalıp yargılara dayandırmaktan vazgeçmezler. Burada aynen kemalizmin sebep olduğu üzere bir ideolojik tıkanma zemininin farkına varmak zor değil. Öte yandan bu tür kalıpcı bakışların hızla yaygınlaşma ve sanki apaçık doğrular gibi tekrarlanma eğilimi bulunuyor. Bunlardan birini son günlerde sıkça duyuyoruz... AKP'nin Kürt açılımında ilerlemesi gerektiği, bunu becerirse iktidarını pekiştireceği, aksi halde büyük oy kaybına uğrayacağı söyleniyor. Tabii bu tesbitin ardında ABD'nin söz konusu açılımı desteklemesi, uygun dünya konjonktürü gibi unsurlar var.

Açılımın konjonktürel zeminiyle ilgili söylenenler doğru. Gerçekten de Kürt meselesinde herhangi bir çözüme yönelik açısından bundan daha olumlu bir dönem Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana hiç olmamıştı. Ancak makro dengelerin ve buradan çıkan iradenin Türkiye'nin iç siyasetini ve hele seçmen davranışını bire bir etkileyeceğini varsaymak bizi pek doğru sonuçlara götürmeyebilir. Nitekim Kürt meselesini çözmenin AKP'ye

yarayacağı son derece şüpheli... Uzun bir süredir taşınan kemikleşmiş sorunlar devlet yapısı içinde bir statükoya da işaret ederler ve dolayısıyla çözümleri bir tür kaos yaratabilir. Eğer bu kaosu yönetecek araçlardan yoksunsanız, o zaman çözülme eğilimi sizin istemediğiniz veya öngörmediğiniz noktalara kadar gidebilir ve reformu durdurma, hatta geri çevirme durumunda kalabilirsiniz.

Sovyetler Birliği'ni glasnost ve prestroika, yani şeffaflık ve yeniden yapılanma sözcükleri etrafında dönüştürmeye çalışan Gorbaçov'un başına gelen de buydu. Türkiye'de de Kürt meselesi birçok koldan askerle ve genelde kolluk kuvvetleriyle iç içe geçmiş sorunlara işaret ediyor. Kürt meselesinin çözümü yönünde her adım, kamuoyunun şu ana kadar bilmediği bazı bilgilerle tanışmasını ifade edecek ve bunlar doğrudan ordu ve polisle ilgili olacaktır. Sizce AKP bu tür bir süreci taşımaya hazır mı? İslâmî duyarlılığı temsil eden bir parti 'laik' Cumhuriyet'i tek başına sizce ne denli dönüştürebilir? Buna soyunduğunda başına neler gelebilir?

AKP'nin önündeki tehlike sadece devletten yansıyacak olanlarla sınırlı değil. Devletsizlikten son derece ürken Türkiye toplumunun 'Türk' kanadının böyle bir çalkalanmada reformlara tümüyle karşı çıkması pek de şaşırtıcı olmaz. Ancak bütün bunların ötesinde, yani bu türden bir çalkantı olmasa dahi, seçmen davranışları açısından Kürt açılımının AKP'nin artı hanesine yazılacağı son derece şüpheli... İktidar partisi muhtemelen Batı'da oy kaybedecek, ama Doğu'da oy kazanamayacak, çünkü açılım, Kürt seçmenin kendi partisi etrafında konsolide olmasına yol açacaktır. Diğer bir deyişle açılımın kendi dinamiği yeni bir siyasi ortam yarattığı ölçüde AKP'yi işlevsiz hale getirebilir.

Bu tablo karşısında AKP bu açılımı niye yapıyor? Çünkü var olan durum devam ettiği sürece AKP ne kadar oy alırsa alsın gerçek anlamda iktidar olamıyor. Sivil-asker ilişkilerinin dönüştürülmesi ve Kürt meselesinin çözümü bu kısaçtan kurtulmanın iki ana koşulu ve birbirlerine de bağlı süreçler. Dolayısıyla dış konjonktürün de elvermesiyle AKP kendisine yeni bir dünya, yeni bir Türkiye ve tabii yeni bir iktidar arıyor. Bu gelenek açısından önemli olan şey şu ki, yeni bir Türkiye'nin iktidarı olabilmek ancak demokratlaşmayla mümkün ve bu nedenle de bizzat kendi yaptığı reformları yadırgayan ama 'takiye' yapmayan, samimi bir hükümetle karşı karşıyayız.

Diğer taraftan AKP bu reformları yapmazsa kimsenin dönüp de diyebileceği tek bir laf dahi yok. Ülkenin 'kurucusu' ve 'sahibi' geçinenlerin darbeciliğe soyunduğu, iyice arkaik hale geldiği, muhalefetin ırkçılığa ve oportünizme meylettiği bir siyasi arenada, üstelik 'İslâmî' olduğu için devletin kodları açısından meşruiyet zaafı taşıyan bir partinin yeterince reformcu olmadığını söylemek gülünç...

Kısacası AKP Kürt açılımını hızla gerçekleştirmeye kalkarsa muhtemelen kaybedecek, ama yapmazsa hiçbir şey kaybetmeyecek. Ancak şöyle bir durum da var: Reformları yapmadığı takdirde hayalindeki örgütsel, sosyolojik ve siyasi sıçramayı da yapamayacak... Bu durumda çare nedir? Gorbaçov sendromuna yakalanmadan bu işten sıyrılmanın çaresi var mı? Sağduyu 'yavaş git' diyor... Geri adım atmak zorunda kalmadan, ama sindirilmemiş hiçbir adımı da atmadan, toplumu bir sonraki adıma hazırlayarak, bir öncekini de normalleştirerek. Yapılmaya çalışılan bu...

***

Ermenistan ile ilişkilerin normalleştirilmesi konusunda Türkiye bir kez daha sıkışmış durumda. Ermenistan tarafı rahat... Önkoşulsuz ilişki talep etmişlerdi ve Protokoller zaten olabilecek koşulların zeminini çiziyor. Bunun dışında bir şartın öne sürülmesi Protokol hazırlayıp imzalamanın mantığına ters. Oysa Türkiye Protokol dışı bir unsur olan Karabağ'da 'ilerleme' talep etmek istiyor, çünkü Azerbaycan'a büyük laflar edilmiş durumda. Kısacası Protokollerin hayata geçmesi ertelenirse kimse şaşırmasın.

Bu arada Azerbaycan'ın muhalif Yeni Musavat Partisi'nin resmî internet sayfasına giren bir habere göre, Azerbaycan'ın Karabağ'da askerî operasyonlar gerçekleştirmesi durumunda ABD Karabağ Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanıyabilirmiş. Ayrıca ABD Azerbaycan'ın savaş hazırlığı yaptığından haberdar olduğuna da işaret etmiş... Bu konuda da gelişmeler sizi şaşırtmasın.

Söz Ermenistan'dan açılmışken 'ulusal' medyamızda hiç göremediğimiz bir habere de değinelim. Milli maç nedeniyle Ermenistan'dan da bir gazeteci grubu gelmiş ve maçı izlemişti. Bütün gazetelerimiz, sağ olsunlar, Türk konukseverliğine işaret edip Türk/Ermeni mukayesesi bile yapmıştı. Ama hiçbir Ermenistanlı gazetecileri stada götüren otobüsün taraftarlarca taşlandığını, otobüsün itildiğini, sağa sola sallandırıldığını yazmadı... Ama bu şaşırmanızı gerektiren bir konu değil zaten.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yozlaşmanın adresi: Merkez

Etyen Mahçupyan 08.11.2009

Genelkurmay'ın ihtirasla yürüttüğü asli işlevlerden biri olduğunu galiba artık anladığımız 'toplumsal manipülasyon' görevi, son ortaya çıkan ihbar mektubuyla etraflıca ortaya serildi. 'İrticayla mücadele eylem planı'nı ihbar eden kişi bu kez de 'internet siteleri andıcı'nı ve onun eki mahiyetindeki 'psikolojik harekât siteleri listesini' göndermiş. Bu belgelerden anlaşıldığına göre Genelkurmay'ın darbe harekâtına verdiği desteğin deşifre olmasının ardından, kamuoyu algılamasını tersine çevirmek üzere bir dizi manipülasyon planlanmış ve bu 'tedbirler' bir andıça dönüştürülmüş. Amaç gerçeğin anlaşılmasını engellemek, olayları çarpıtmak, kafaları bulandırmak ve bu arada da Anayasa Mahkemesi üzerinde baskıları arttırıp yargılama sürecinin askerî yargıya alınmasını sağlamak. Böylece hem demokrasi mücadelesi içinde olanları yıpratmak, hem de 'sürekli darbe' girişiminin faili olan Karargâh'ı aklamak...

Cumhuriyet'in pembe dönemindeki 'sürekli devrim' ufkunun, bugün 'sürekli darbe'ye dönüşmüş olması şaşırtıcı değil. Çünkü o devrimlerin ruhunda, zaten kendisini toplumun üstünde farz eden bağımsız bir elitin iradesi var. Diğer bir deyişle Cumhuriyet zaten bir darbe düzeni... Bu açıdan bakıldığında orduyu mazur görmek bile mümkün. Ne de olsa kendilerine düşeni yapmanın peşindeler. Diğer bir deyişle eğer Cumhuriyet'i otoriter zihniyete uygun olarak şekillendirir, o noktada sabitler ve her türlü değişim talebini güç kullanarak bastırma yolunu benimserseniz, ordunun da pek başka türlü davranmasını bekleyemezsiniz. Dolayısıyla bugün karşımızda yozlaşmış bir askerî kurum yok. Yozlaşmayı doğallaştıran bir rejimin askerî kurumu var.

Bunu kabullenmenin zorluğu karşısında birçok insan bunun 'ittihatçılık' olduğunu vurgularken 'Atatürkçülükten' de ayırma kaygısı taşıyor. Öyle ki devletin bütün kötü tarafları 'ittihatçılık', iyi tarafları ise 'Atatürkçülük' olarak sunuluyor. Bunun ardındaki koruma içgüdüsünü ve devleti kaybetme korkusunu anlamak mümkün. Ancak tesbit yanlış... Çünkü Mustafa Kemal'in bazı İttihatçılara mesafe almasının ardında siyasi erk kavgası ve kariyer çatışmasından fazlası çok etkili olmamış. İdeolojik planda bakıldığında Cumhuriyet'in hem kadro hem de siyaset stratejisi açısından ittihatçılığın devamı olduğunu görmek pek de zor değil.

Bu nedenle de Cumhuriyet'in devleti ve ordusu alışmış olduğu, bildiği ve bunca yıldır kurumsal prestiji ayakta tutmaya hizmet etmiş olan bir tutumu sürdürüyor. Sorun şu ki, bunca yıl bu yapılanlara 'yozlaşma' denmiyordu, ama şimdi deniyor... Ordunun ve onun destekçisi olan kurumların anlamamakta ısrar ettikleri şey, Cumhuriyet'in bugün kabul edilmesi mümkün olmayan bir zihniyet içinde şekillendiği ve 'Cumhuriyet'in ilkelerinin' yorumlanma biçiminin de artık taşınamayan söz konusu zihniyeti temsil ettiği.

Ergenekon tutuklusı Albay Atilla Uğur'un son mahkeme oturumundaki sözleri bu hüznü durumu çok iyi yansıtıyor. "Ben 2003-2004 yıllarında iki ayrı istihbarat başkanının ve iki ayrı Jandarma genel komutanının emrinde, kanun, yönetmelik ve yönergelerde açıkça belirtilen görevleri yapmakla yükümlüydüm... Yani örgüt varsa Jandarma Genel Komutanlığı ve TSK mensuplarının tamamı üyelik ve yöneticilikten yargılanmalıdır." Uğur'un bu sözleri hangi amaçla ve nasıl bire ruh hali içinde sarf ettiğini bilmiyoruz. Ama muhtemelen kendisine yöneltilen suçlamanın anlamsızlığına işaret etmek istemiştir. Oysa Uğur'un sözleri yapılması gereken tesbitin özü... Ortada görevini kötüye kullanan kimse yok. Ne var ki görevin kendisi kötü... Bu görev anlayışı ancak baskıcı, faşizan bir rejimde 'normal' kılınabilir. Toplumun tümünü bir manipülasyon alanı olarak gören, halkın talep ve tercihlerini tehdit olarak algılayan, özgürlüğü hazmedemeyen ve sivil alanın içinde kendisine yandaş yaratmak üzere gizli operasyonlar yapan her kurumun meşruiyeti sallantılı hale gelir. Bugün TSK da bu noktada...

Ne var ki bu kurumun bütün anlam dünyası, hiyerarşisi, kariyer kriterleri, görev anlayışı ve siyaset stratejisi, kendi içinde bütünsellik taşıyan bir baskı rejiminin asli unsurunu oluşturmakta. Cumhuriyet'in kuruluş mantığı orduyu rejimin merkezine oturtmuş durumda ve dolayısıyla rejimin içindeki ideolojik çarpıklıkların öncelikle orduda somutlaşması son derece doğal. Hiçbir sistem çeperden yozlaşmaz... Eğer merkez sağlamsa, çeperdeki yozlaşmalar erimeye ve yok olmaya mahkûmdur. Ama eğer merkez yozlaşırsa çeperi tutmak mümkün olmaz. Meraklısı bu tesbiti Genelkurmay'dan JİTEM'e uzanan çizgiye oturabilir.

Öte yandan asker eleştirisinin de bir nüansa itina göstermesi lazım. Bu kurum bugün komuta heyetindeki askerler nedeniyle bir yozlaşma yaşıyor değil. Aksine kendi bireysel performansları açısından belki de son derece ahlaklı insanlarla karşı karşıya olabiliriz. Ayrıca kurumun da kültürel olarak bir yozlaşma içinde olduğu iddia edilemez. Kariyer ilkelerinde ve görev anlayışında bir değişiklik olduğunu söylemek çok zor. Mesele, zaten yozlaşmaya eğilimli olan bir rejimin taşıyıcısı olmaktan ve rejimin bu yozlaşmanın görünür olmasına tahammül edememesinden kaynaklanıyor. Öte yandan şeffaflığı ve demokrasiyi hazmetmemenin göstergesi olan bu tahammülsüzlük, zaten yozlaşmanın da açık belirtisi.

Türkiye'de yozlaşmanın adresi 'merkezdir'... Yozlaşmanın en yoğun olduğu, yozlaşmanın bir 'siyaset' haline geldiği yerdir 'merkez'. TSK'nın talihsizliği, askerlik mesleğinden ziyade, bu merkezin koruyuculuğunu görev olarak alması ve kendi bekasını bu görev üzerinde inşa etmesi.

***

Geçen hafta 'merkez'de önemli bir gelişme daha oldu. Siyasi hayatımızın 'kötürümleri' ANAP ve DYP Cindoruk başkanlığında birleşti. Bu hayırlı bir gelişme... Çünkü merkezdeki yozlaşmalar, zamanın ruhunun müsaade ettiği dönemlerde, bu ortama teşne olanlar için bir mıknaş alanı oluştururlarsa da, söz konusu zihniyetin değiştiği, yozlaşmanın görünür olduğu dönemlerde de birer kara deliğe dönüşürler. Bu iki partinin birleşmesi, havuzda yüzdükleri için kendilerini yüzücü sanan iki kişinin, açık denizde yüzmeye kalkınca batmamak için birbirlerine sarılmalarını akla getiriyor.

Haftanın kişisi ise bu 'mutlu' olaya katkılarını esirgemeyen Hikmet Çetin. "Türkiye'de demokrasinin daha sağlam bir şekilde kurum, kuram ve kavramları ile özgürlükçü, katılımcı nitelikleriyle yerleşmesini isteyen herkes bu oluşuma katılmak zorundadır" demiş. Bu bir şaka değil... Çünkü Çetin, bakılırsa bunlar hiçbir zaman sağ partiler değil, merkez partilermiş ve şimdi de 'daha merkez'deki yerlerini sağlamlaştırmak istiyorlarmış. Yani? Halkla toplumsal sözleşme imzalayacak, hukukun üstünlüğüne dayanan bir rejim getireceklermiş.

Eğer 'daha merkez' bu olsaydı, herhalde şimdiye kadar epeyce farklı bir ülkeye sahip olurduk. Maalesef gerçekler aksi yöne işaret ediyor. 'Merkez' tam da bunların engellendiği yer ve bu birleşme gerçekten de tam merkeze oturuyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bahçeli'nin söylemi

Etyen Mahçupyan 11.11.2009

Milliyetçi Hareket Partisi'nin bu yılki kurultayının kritik bir döneme denk geldiği söylenebilir. Milliyetçilikten ve ideolojik popülizmden beslenen bir partiyi canlı tutacak bir gündemin içindeyiz. Ermenistan'la ilişki kuruluyor, Ruhban okulunun açılması konuşuluyor, PKK'lılar dağdan iniyor... Bunların her biri 'Türklüğü' rencide eden gelişmeler. Çünkü 'Türklük', kültürel veya etnik bir temelden hareketle değil, doğrudan devlet üretimi ile oluşmuş bir kimlik. Diğer bir deyişle kimin 'Türk' olduğu veya neyin 'Türk'e yakıştığı, toplumsal birikime değil, devletin 'Türk'den beklediğine bakarak anlaşılıyor. Devletin tanımladığı ve 'kurtardığı' halkına bağışladığı bir kimlik bu... Böylece halkın 'millete' dönüşmesi de mümkün olmakta. Kısacası 'Türklük'le ilgili entelektüel ve ideolojik hegemonya devletin ve doğal olarak devletçilerin uhdesinde. Bu durumda devletin saptadığı 'millî' çıkarlar ve 'millî' siyaset stratejisi de 'Türklüğün' ideolojik zeminini oluşturuyor ve 'Türk' olmak bunları benimsemeyi ve savunmayı gerektiriyor. Dolayısıyla söz konusu 'millî' çıkarlara ve stratejiye aykırı olan her şey 'Türklüğü' tehdit ettiği gibi, 'Türklüğe' dayanan bir siyasete de hamaset malzemesi sağlıyor.

Bu nedenle otoriter devlet zihniyetinin belirlediği ve milliyetçilikten nasiplenmiş 'kırmızı çizgilerin' ihlali aslında MHP gibi partiler için bulunmaz fırsat anlamını taşıyor. Son dönemde Türkiye'nin AB'ye yaklaşması, demokrasiyi yerleştirecek reformların yapılması ve bunların özellikle 'Türklük' dışındaki kimliklerin haklarıyla bağlantılı olması, MHP'yi de kendine getirdi. Bahçeli'nin bir süreden beri tutturmuş olduğu dil, önüne gelen potansiyeli kullanma isteğini yansıtıyor. Verilen mesajı birkaç noktada toparlamak mümkün... Birincisi, Cumhuriyet'in bunca yıldır süregelen 'bağımsız' döneminin ardından, Türkiye'nin Batı'ya yeniden esir düşme ihtimali ile karşı karşıya olduğu iddiası. Bahçeli'ye bakılırsa içinden geçtiğimiz reform süreci tümüyle Batı'da kotarılmış ve bize ihraç edilmiş. Amaç ise tabii ki 'Türkiye'yi zayıflatmak ve parçalamak.' Aşına olduğumuz üzere, Türkiye'deki milliyetçiler siyasi analize pek rağbet etmezler. Siyasi aktörleri özcü bir biçimde tanımlayıp, onlara hiç değişmeyecek kadim işlevler yüklerler. Aslında bunun milliyetçi ideolojinin bir gereği haline dönüşmüş olması pek de şaşırtıcı değil. Çünkü Batılıların kadim düşmanlar olarak hiç değişmemesi, siyasi analiz gereğini de ortadan kaldıran son derece rahatlatıcı bir durum. Nitekim Bahçeli de bunu yapıyor ve bu da milliyetçilere yetiyor, çünkü entelektüel düzey zaten bu...

Ancak Batı'nın özcü bir biçimde düşmanlaştırılmasının iki ilave işlevi daha var. Biri bunun düpedüz ırkçı nüanslar içermesi ve bu zemin üzerinde partiyi çevreleyen daha lumpen bir sosyal hareketliliğin taşınabilmesi. Bilindiği üzere MHP bu tür bir saldırgan enerjiyi her zaman kullanma maharetini gösterebilmiş, ama kendisini de ona teslim etmemiş bir parti. Zaten şu günlerde de Bahçeli'nin övülme nedenlerinden biri bu. Yani sokağa düşmemesi, manipülasyonlara gelmemesi ve ulusalcıların kuyruğuna takılmaması. Belirtmek gerek ki bu gerçekten de önemli bir nüans, çünkü aksi halde Türkiye'nin bir karmaşaya doğru sürüklenmesi işten olmazdı. Diğer taraftan Bahçeli'nin sokağa teslim olmamasının ardında demokrasi kaygısından ziyade muhtemelen aynı sokağın kendisini de bertaraf edeceğini anlaması yatıyor. Batı'nın düşmanlaştırılmasının ikinci işlevi ise zamanın durdurulması... Batı'nın tıynetinin sabitliği, Batı ile olan ilişkiyi de sabitleştiriyor ve bugünü bir anda yüz yıl öncesinin parçası kılıyor. Sanki zaman hiç geçmemiş veya geçen zaman sadece Batı ile aramızdaki çelişkiyi derinleştirmiş gibi. Böylece gelecekle ilgili siyaset önermelerinin yerini, geçmişten gelen korku ve kaygıların seslendirilmesi alıyor. Psikolojik tahrik ve hamaset, 'siyaset' yerine geçiyor.

Ancak Bahçeli'nin mesajı sadece Batı ile ilgili değil. Aslında Bahçeli Batı'nın bize görünür olan yüzüyle ilgili, çünkü amaç Batı'yı değerlendirmekten ziyade, Batı'yı metaforlar ve semboller üzerinden düşmanlaştırmak ve bugüne dokunan kışkırtıcı bir muhalefetin temeli haline getirmek. Bu nedenler Batı'nın geçtiği neredeyse her cümlede, Bahçeli'nin ağzından bol bol Ermeni ve Rum kelimesi dökülüyor. Pazar günkü kurultayda da şöyle cümleler kullanmış: "Türkiyemiz üzerinde hesabı olanların hepsi, Rum, Ermeni, Peşmerge, Haçlı zihniyeti, Müslüman katili, Türk düşmanı, insanlık kasabı hepsi..." Bu tür cümleler gizli bir ahlaksızlık taşırlar. Yapılanın ırkçılığa ne denli teşne olduğu zaten apaçık. Ama bir de yan yana konan kelimelerin ima ettiği 'kurnazlık' var. Bahçeli 'Kürt' diyemiyor çünkü bu ırkçılığın itirafı olacak. Onun yerine 'peşmerge' diyor ve bu kelimeyi Ermeni ve Rum'la birlikte kullanarak Hristiyanlaştırıyor. Öyle ki devlete karşı çıkan, devletle mücadele içine giren ve tam da bu nedenle 'Türk düşmanı' sayılan Kürtler bir anda Müslüman olmaktan da çıkıyorlar. Neden dersiniz? Çünkü Türklüğün kültürel ve sosyolojik olarak Müslümanlık dışında bir ortak paydası yok ve Bahçeli hem Kürtlerin taleplerine karşı çıkmak, hem de Kürtleri sahiplenmek ihtiyacında. Gerçi bu 'kurnazlık' aslında 'Türklüğün' içeriksel zaafını da ortaya koymuş oluyor ama anlaşılan Bahçeli MHP seçmeninin entelektüel düzeyi veri alındığında, bu söylemin pek de yadırganmayacağından emin.

Ama Bahçeli'nin söyleminin asıl hedefi Batı ile peşmergeyi 'buluşturan' Erdoğan. Nitekim yukarıda alıntılanan cümle şöyle bitiyor: "...hepsi AKP hükümetinin arkasında sıraya girmiş." Anlaşılan AKP artık irticanın değil, küresel bölücülüğün odağı! Böylece 'yakın ve gerçek tehlike' olarak asıl şeytanın Erdoğan olduğu anlaşılıyor. Üstelik Bahçeli'ye göre bütün bunlar 'milleti koruyan güvenlik duvarlarının çöktüğü' yani askerin hükümete teslim olduğu bir dönemde yaşanıyor. Bu noktadan sonra Bahçeli'nin dilinin nerelere varacağını öngörmek zor değil: "Ahlak, namus, vatan, bayrak, şeref ve haysiyet uçuruma düşmektedir. Türkiye dizlerinin üstüne çöktürülmüştür. Türk milleti öz vatanında boğulmak istenmektedir" vs. Ve tabii "Türk milleti mutlaka ayağa kalkacaktır. Sırtındaki sırtlanları silkeleyip atacaktır..."

Bahçeli 'Türklüğün' etnik bir temeli olmadığını, AKP'nin ülkeyi bir etnik farklılaştırmaya götürdüğünü söylerken, aslında var olan farklılıkları 'Türklük' altında toplamakla yetinmiyor, bu 'Türklüğün' ne olduğunu da kendisi söylüyor. Bu denli bir had bilmezliğin 'siyaset' olarak sunulması hazin... Ama milliyetçilik biraz da böyle bir şey.

***

Bahçeli'nin kurultay konuşmasının ardından yazdığı yazıda Fikret Bila şöyle demiş: "Bahçeli'nin MHP'yi iyice Atatürk çizgilerine oturttuğu bir kurultay oldu... Kürsünün arkasında iki bayrak arasında sadece Atatürk'ün

posterine yer verilmesi bunun kanıtlarından biriydi... Tehditler karşısında Atatürk'ün çizgilerine de Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesine de sahip çıkılması gerektiği vurgusu yaptı... Bahçeli'nin MHP liderliğine seçildiği günden bu yana öne çıkarttığı Atatürkçü milliyetçilik anlayışı giderek daha belirgin hale geliyor." Bana çok ikna edici geldi doğrusu... Belki de Atatürkçülük gerçekten böyle bir şey.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atam izindegiz

Etyen Mahçupyan 13.11.2009

Hükümetin 'Kürt açılımı' olarak başlatıp, ardından daha geniş ve ilkesel bir zemin bulma kaygısıyla 'milli birlik ve bütünlük' projesi haline getirdiği arayışın Meclis'teki öngörüşmesi beklendiği gibi geçti. Herhalde seçimlerde CHP'ye oy veren herkes veya kendisini bu partiye yakın hissedenler gördükleri tablodan fazlasıyla memnun olmuşlardır. CHP'nin söz konusu öngörüşmenin 10 Kasım'da yapılmasından hareketle öne sürdükleri itirazlar, kemalizmin bu partide ne denli kök salmış olduğunun duygusal belirtisiydi. Böylesi bir yas gününde barışı konuşmanın doğru olmadığını söylediler. Çünkü onlara göre yas, savaşı çağrıştıran bir kavram. Yas üzüntü demek... Peki, neye üzülsünüz? Tabii bir şeyi kaybettiğinize... Nitekim Atatürk'ü kaybetmek de bir yas. Ama buradaki kritik kelime Atatürk değil, 'kaybetmek'. Diğer bir deyişle iyi birer kemalist olarak CHP'liler kaybettikleri için yas tutarken, bizatihi yas tutmak da onlara kaybetmeyi çağrıştırıyor. Bu durumda karşılarında bir de kazananın olduğunu düşünüyorlar ve tam da kaybettiklerini idrak ettikleri bu anda, kazananın sakın ve mütebessim bakışlarına muhatap olmak istemiyorlar. Meclis'teki CHP grubunun ruh hali, kaybettiğini anlayan ama onunla yüzleşme olgunluğuna sahip olmayan yeni yetme bir 'çağdaşlığı' ortaya koyuyor.

Gelecekle baş edemeyenlerin geçmişle teskin olmaya çalışmaları anlaşılır bir durum. Geçmiş yaşayan değil, artık yaşamayan bir dönemle irtibatlandırmak ise bu tutumun mantıksal uzantısı. Çünkü yaşayan bir geçmiş, bugünle somut bağ kurduğu için zaman içinde anlam farklılaşmasına uğrayabilir. Oysa yaşamayan bir geçmişin bugünle bağı olmadığı için, onu istediğiniz gibi kalıplaştırır, klişeler halinde özetler ve ezberleyebilirsiniz. Böylece hayat ne kadar değişirse değişsin, sizin elinizde hiç değişmeyen bir referans olur. Diğer taraftan bugünle bağı olmayan böyle bir referansın pek de anlamlı olmayabileceği, hele bu noktadan kalkarak günümüze ilişkin siyaset de üretilmeyeceğini haklı olarak öne sürebilirsiniz. Ne var ki zaten CHP'nin de 'siyaset' diye bir merakı yok. Hatta aksine siyaset ne denli azalırsa, oylarını o denli arttırabileceklerinin farkındalar. Bu nedenle de ağızlarını tutsalar da, gözleri ve gönülleri ile darbe çağrısı yapmayı sürdürüyor ve Atatürk'e gönderme yapan çocukça cümleler dışında hiçbir şey üretemiyorlar.

Meclis'in bu toplantısına da çok güzel pankartlar getirmişler. Ben kendilerini bu samimi tutumlarından dolayı tebrik ediyorum. Çünkü kendilerini olduklarından daha zeki, akıllı ve öngörülü göstermeye yönelik bir göz boyamacılığı hiç yeltenmemişler. Kendilerini oldukları gibi, neyseler o şekilde dünyanın önünde sergilemişler. Getirdikleri pankartlar arasında en açıklayıcı olanlardan biri "Atam eserlerine sahip çıkacağız" sözüydü. Buradan anladığımıza göre CHP'nin gözünde şu an sergilediği davranış Atatürk'ün eserleriyle gayet uyumlu. Yani savaşın devam etmesini, Kürt kimliğinin tanınmamasını, Kürtler üzerinde yıllardır uygulanan 'cumhuriyetçi' baskının hafifleden devam etmesini istiyorlar. Nitekim bu konuları çok iyi bilen Onur Öymen, eski

savaşlardan örnekler vererek, anaların ağlamasının önemli olmadığını gayet açık bir biçimde belirtti. Hatta Dersim'e de atıfta bulunarak, 'cumhuriyetçi' baskının doğrudan zulüm niteliği taşımasının da sorun teşkil etmediğini vurgulamış oldu. Kısacası CHP açısından bakıldığında savaş hali aslında 'millî' durumun olması gereken halidir... Savaşın olmadığı durumlarda –maazallah- bir anda kimliksiz kalma tehlikesi var. Bu noktada Neşe Düzel'le söyleşisinde Cemil Koçak'ın 'savaş kaybetmeyen millet' sözünü hatırlamakta da büyük yarar var. Eşi az bulunan bu tür milletlerde barış bir travmadır... İnsanlar barışta ne yapacaklarını şaşırırlar, çünkü barış, siyaseti yeniden gündeme sokar. Oysa sizler savaş adamı olduğunuz için, siyasete gerek kalmadan ayakta kalmışsınızdır. Bu durumda ne yaparsınız? Tabii elinizden geldiğinde barışı engellemeye, savaşı sürdürmeye çalışırsınız. Nitekim CHP de aynen bunu yapıyor...

İçişleri Bakanı Atalay konuşmasında bence fazla analitik ve sağduyulu kalmış. Kronikleşen terörün ekonomik, kurumsal veya siyasi rant yarattığını, bir sektör haline geldiğini söylemiş ve demokratik açılıma karşı çıkanların bu lobinin 'değirmenine su taşıdığını' vurgulamış. Bildiğimiz kadarıyla Atalay iyi niyetlidir ama pek saf değildir... Belki de bunları söyleyerek tartışma seviyesini yüksekte tutmayı amaçlamıştır. Ama muhtemelen o da herkes gibi, CHP'nin tavrının lobi destekçiliğinden ziyade, siyaseti olmadığı için kimlik bunalımı yaşayan, fikriyatı olmadığı için de Atatürk'e yaslanan, ama Atatürk'ü de ancak sloganlaştırarak işlevsel kılan bir 'gençlik' nevrozundan kaynaklandığının farkındadır. Ekleme gerek yok ki buradaki 'gençlik' nevrozu, genç olduğun için değil, artık genç olunamayacak kadar yaşlı olduğunun keşfiyle bağlantılı... Nitekim Atalay konuşurken Baykal onu dinlemeyip dışarı çıkmış. Soranlara da "ne söyleyeceğini adım gibi kelimesi kelimesine biliyorum, farklı hiçbir şey söylemeyecek" demiş. Baykal'ı anlıyoruz... Çünkü bundan böyle gerçekten de farklı hiçbir şey duymayacak ve demokrasinin gereği ile yüzleşmek zorunda kalacak. Bu karabasany yaşamaktansa, çıkıp bir hava almak umarım iyi gelmiştir ve belki de bu davranış yakında CHP'nin bir bütün olarak hava alacağı dönemin de habercisidir.

Öte yandan CHP'nin ne de olsa bir seviyesinin olduğuna da işaret etmek lazım. Örneğin Dışişleri'nin rafine kültüründe yetişmiş, aileden siyaset terbiyesi almış olan Bölükbaşı'nın yaptığı gibi, birilerine "sen nerenin piçisin" türünden salyali dokundurmalarla yeltenmiyorlar. Veya bazı MHP'lilerin "açılımınıza tüküreyim" türünden yaratıcı eleştirilerinin parçası olmuyorlar. Onlar bir gece önce hazırlayıp muhabbetle taşıdıkları pankartlarda söyledikleri üzere 'Atalarının izinde'ler... Yani bu düzen devam etsin, her şey aynı kalsın, savaş başımızdan eksik olmasın, böylece devletin bekası sağlanırken Atatürk de bizi siyasetten korusun. Tek fark Atatürk'ün aynı şeyleri kendi başına yapmasıydı... Onun izinden gideceği pek fazla bir öncülü yoktu. O nedenle de siyaseti kendi elleriyle kısıtladı, baskı altına aldı ve dizginleri kendi elinde olan rant sağlayıcı bir sektör haline getirdi. Doğrusu CHP'den böyle bir atılganlık bekleyecek halimiz yok. Onlar arkalarındaki izlere bakıp öne gitmeye çalışan talihsiz insanlar sadece...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bağımsız yargı ve ideolojik yozlaşma

Etyen Mahçupyan 15.11.2009

Geçen gün bu gazetede bir haber çıktı. "Adalet Bakanlığı'nın hakkında meslekten ihraç istediği Sincan Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Osman Kaçmaz hakkında 'görevi kötüye kullanma' ve 'soruşturmanın gizliliğini ihlal' suçlarından hazırlanan iddianame kabul edildi" diye başlıyordu. Sonunda ise durumu fazlasıyla ilginç kılan bir başka paragraf vardı: "Öte yandan YARSAV Başkanı Ömer Faruk Eminağaoğlu hakkında hazırlanan iddianamenin de tamamlandığı belirtildi. Eminağaoğlu hakkındaki davaya ise Sincan Hâkimi Kaçmaz'ın bakacağı öğrenildi." Yani Ergenekon uzantısı eylem ve tutumlar sergiledikleri anlaşılan iki yargı mensubu hakkında iddianameler hazırlanmış ve yargıya sevk edilmiş. Ne var ki bu iddianamelerden birini değerlendirecek olan kişi, hakkında iddianame olan diğer kişi... Ancak olayın ilginçliği burada bitmiyor: Kaçmaz, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nu incelemeye alan savcının da ta kendisi. Peki, bu incelemeyi talep eden kim dersiniz? Tabii ki YARSAV Başkanı Eminağaoğlu.

Bu durum Türkiye'deki yargı teşkilatının nasıl bir mantıkla yapılandığına ve nasıl bir 'kale' haline dönüştürüldüğüne ilişkin basit bir örnek. Bağımsızlığı arttıkça tarafsızlığını kaybeden bir yargı bu... Birbirine ideolojik olarak yakın insanların yükselmesine izin veren, kritik pozisyonları bunların arasında parselleyen ve doğrudan siyaset yapan bir yargı. Dolayısıyla yargı bağımsızlığı aslında bu siyasetin denetimsizce yapılabilmesinin de önkoşulu. Hukukun üstünlüğü ve kuvvetler ayrılığı gibi kavramlar, gerçekte devletçiliği darbeciliğe kadar götürmekte beis görmeyen bir kadronun yargı içinde kastlaşmasına ve demokrasi karşıtı bir odak oluşturmaya izin vermiş gözüküyor. Burada suç hukukun üstünlüğünde, kuvvetler ayrılığında, veya yargının bağımsızlığında değil. Tarafsız olmayan bir yargının varlığında bunların hiçbirinin anlam ifade etmemesinde.

Liberal demokrasi Türkiye gibi ülkeler veri alındığında fazlasıyla naif bir proje. Çünkü temelinde toplumların birbirinden kopuk ve bağımsız, her biri kendi istek, hayal ve rasyonalitesine sahip bireylerden oluştuğu varsayımı yatıyor. Bir ideal olarak alındığında, bu ideolojisiz bir dünya... Kimsenin kimseye tam olarak benzemediği, sayısız ideolojik nüansın iç içe geçtiği, dolayısıyla bir bütün olarak bakıldığında ideolojisizliğin 'ideoloji' kılındığı bir dünya. Böyle bir dünyada hukukun üstünlüğünü sağlamak pek zor gözüküyor. Çıkar ilişkilerinin dışına taşınabildiği oranda, hukuk alanının siyaset üstü ve dışı kalabilmesi gayet muhtemel. Oysa Türkiye gibi ataerkil bir toplum ve siyaset geleneğinden gelen bir ülkede liberal demokrasinin 'hukuk' algısı epeyce yabancı kalıyor. Bizde siyasetin öznesi birey değil, hiziptir. Devlet ise hiziplerin ele geçirmeye çalıştığı bir kale... Çünkü devlet bir imtiyaz dağıtma müessesesi ve bu imtiyazlar sadece ekonomik ve sosyal değil, aynı zamanda siyasi nitelikte. Siyaset ise bunların en önemlisi, çünkü uzun süreli ve kalıcı egemenlik alanlarının oluşmasını sağlıyor. Bu siyasetin toplumsal talep ve tercihlerden etkilenmesi ise söz konusu değil, çünkü Türkiye'nin siyaset geleneğinin bir diğer ayağı da otoriter devlet/toplum ilişkisi. Diğer bir deyişle toplum adına karar veren, kendi istediği toplumu şekillendirme hakkını kendinde gören bir 'devlet' var. Bu durumda devleti ele geçirenlerin, devlet içinde hareket alanını, etkileme gücünü ve ideolojik nüfuzunu genişletenlerin, tüm topluma hâkim olmaları işten değil. Bu 'olanaklar' tüm devlet kurumları içindeki hiziplerin iştahını kabartıyor ve onları siyasete davet ediyor. Böylece oluşan hiziplerin bir bölümü muhtemelen salt iktisadi çıkar mantığı etrafında biraraya gelmiş nispeten gevşek ağlar. Ancak bir de şu anda yargıda gördüğümüz cinsten, kendilerini ideolojik harçla bütünleştirmiş örgütlü ve sistemli siyaset odakları var. Bunlar devlet üzerinde siyaset baskısı oluşturmak için, doğal olarak önce kendi kurumları ve teşkilatları içinde güçlenmek zorundalar. Dolayısıyla bu hiziplerin yolunu açıp sağlamlaştıracak kastların oluşmasını sağlayan bir 'iç tüzük' mantığı üretiliyor. Böylece kurumlar 'bağımsız' oluyor... Tam da liberal demokrasinin önerdiği gibi. Ama aslında bağımsız olan, devlet üzerinden siyaset yapan hizipler ve bu durum bir yozlaşmadan başka bir şey değil. Cumhuriyet bu yozlaşmanın tohumlarıyla birlikte kuruldu ve ilk meyvelerini de bizzat o Cumhuriyet'i kuranlar yedi. Dolayısıyla bugün yargının içinde siyasi hiziipleşmelerin olması, bunların Ergenekon darbe girişimi ile birlikte hareket etmeleri hiç şaşırtıcı değil. Bu hizipler tabii ki Atatürkçü, çünkü rejimin mantığı zaten bu. Sorun Atatürkçülüğün yozlaşmaya

fazlasıyla eğilimli bir devlet ve siyaset anlayışı içermesinde.

***

Örnekler çok... Telefon dinleme olayı patlak verince HSYK dinlemeye ilişkin mahkeme kararının 'kanun yararına bozulması' için Yargıtay'a başvurulmasını Adalet Bakanlığı'ndan istedi. Bakanlık bu yönde davranmayınca da bir açıklama yapılarak "HSYK aldığı kararların Adalet Bakanlığı tarafından ivedilikle yerine getirilmesini beklemekte olup, bunun takipçisi olacaktır" dendi. Peki, acaba HSYK'nın karar alıp Adalet Bakanlığı'ndan icra beklemek gibi bir yetkisi var mı? Yok... Bu doğallaştırılmış veya o kisveye büründürülerek sunulmuş bir yetki gaspı. Ne var ki yüksek yargı bu tür yetki gasplarını yapmaya alışmış, bunu kendi hakkı sanıyor, çünkü bunun kendi ideolojik imtiyazı olduğunu düşünüyor. Böylece 'bağımsızlık' bir anda saldırgan bir siyasete dönüşebiliyor ve yargı devlet sistematğini elinde tutmaya yönelik tasarruflarda bulunabiliyor.

***

Bu arada Dursun Çiçek tutuksuz yargılanmak üzere tahliye edildi. Kendisine yurtdışı yasağı veya adli kontrol uygulaması da getirilmedi. Kararı 9. Ağır Ceza Mahkemesi aldı... Mahkeme bu kararı üç üyenin oy birliği ile verdi. Üyelerden biri 22 Temmuz kararnamesi ile atanmıştı ve hatırlanacağı üzere bu kararnamenin arka planında kritik davalara bakan hâkim ve savcılarının değiştirilmesi vardı. Diğer üye ise aslında 12. Ağır Ceza Mahkemesi'nin yargıçlarından biriydi. Hani Hurşit Tolon'u tahliye eden, Şener Eruygur'un eşinin "bizim mahkeme" diye sözünü ettiği mahkeme. İyi de, bu kişinin 9. Ağır Ceza'ya destek vermesi niye gerekti dersiniz? Çünkü o toplantıya 9. Ağır Ceza'nın asli iki üyesi birden katılmamıştı...

Bu kadar sırtan bir kurumsal siyaseti bakalım daha ne kadar taşıyacağız...

***

Konuya uygun bir 'haftanın kişisi' seçmek için çokça alternatif vardı ama ben TÜSİAD Başkanı Arzuhan Doğan Yalçındağ'ı seçtim. Rekabet Kongresi'nde konuşmasında "adalete güvenimiz sarsılırsa, adalet duygusuna güvenimiz sarsılırsa neye sığınacağız ve neye tutunacağız" diye sormuş. Kimi hedef aldığı pek belli değil, iki türlü de yorumlayabilirsiniz. Ama galiba sorun da bu... Türkiye'nin 'merkez' burjuvazisinin hâlâ laf ebeliği yapması ama demokrasinin yanında duramaması.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sempatik manipölasyonlar

Etyen Mahçupyan 18.11.2009

Bir zamanlar bu ülkede askeriye'nin çok yüksek bir prestiji vardı. Bu teveccühün arka planında 'vatani kurtarmak', 'asker-millet olmak' gibi algılamaların yanında esas olarak Türk kimliğinin psikolojik zayıflığı yatmakta. Ancak yakın zamanlarda buna daha modernist ve 'gerçekçi' bir neden eklendi: TSK mensupları sivil

eğitim sisteminin çok üzerinde bir öğrenim sürecinden geçiyorlar ve taşıdıkları sorumluluğu haklı çıkartan bir bilgi derinliğine sahip oluyorlardı. *Hürriyet* ve benzeri gazetelerde sık sık TSK mensuplarının eğitimlerini yansıtan haberler okuyor, bilgisayarlarla dolu bir odada harıl harıl çalışan askerleri gösteren fotoğrafları izliyorduk. Bu görünüm halkımıza haliyle güven aşıliyordu. Sizler müsterih olarak işinizle, küçük hayatlarınızın dertleriyle uğraşabilirdiniz. Büyük meseleleri nasıl olsa bu çok bilgili kurumumuz hallederdi...

Söz konusu algılama özellikle kentli, laik, iyi eğitilmiş, üst orta sınıf vatandaşlar açısından önemliydi. Çünkü TSK'nın ideolojik tabanı buydu ve aynı kesim 'merkez' denen siyaseti ve medyayı da elinde bulunduruyordu. Bu bağlamda örneğin TÜSİAD'ın çok değerli bir işlevi vardı. Bu kuruluş, hepsi dünya görmüş, büyük şirketler yönetmekte olan, her konuya akılcı yaklaşan, dünya meselelerini bildiği varsayılan kişileri barındırmaktaydı. Eğer bu kişiler bile TSK'yı beğeniyor ve yüceltiyorsa, sıradan insanlara laf mı düşerdi?

Derken birkaç şaşırtıcı olay oldu. Örneğin en tepedeki generallerden bazılarının AB'ye alternatif olarak İran ve Rusya'yı önerdikleri anlaşıldı. Bir general ekonomik sorunların para basılarak çözüleceğini yurtdışındaki bir konferansta anlatmaya kalktı... Erke dönencesi diye 'enerji kullanmadan enerji üreten' bir gizli makine icat edildiği öne sürüldü ve basın toplantısına bir dizi general ön sıraya oturarak destek verdi. Böylece yavaş yavaş bizim rasyonel işadamlarımızın aklına soru işaretleri girmeye başladı. Acaba bu askerler onların sandığı gibi akıllı ve bilgili değiller miydi? Öte yandan dönem AKP hükümeti dönemiymiş ve aynı işadamları bu hükümetin bir biçimde gitmesinden yanaydılar. Bu nedenle bir taraftan TSK'nın hayallerindeki gibi olmasını istiyor, ama diğer taraftan gördüklerini sindirmekte zorlanıyorlardı.

Ergenekon darbe girişiminin ortaya çıkması bile bu zevatı çok tedirgin etmedi. Ne de olsa TSK'nın rejimi korumak gibi bir misyonu vardı ve rejim şimdi korunmayacaksa ne zaman korunacaktı? Ancak sonra çok 'kötü' bir şey oldu... Genelkurmay'ın hazırladığı belgeler önümüze geldi. Kentli, laik, iyi eğitilmiş, üst orta düzey vatandaşlar ve büyük işadamlarımız bunları okudular. Bir ihtimal askeriye içindeki sadece bir grubun düzeyinin bu olduğuydu ama bir dizi demeç ve tavra muhatap olduktan sonra, hazmedilmesi kolay olmayan bir kanaate gelindi: TSK'nın sanıldığı gibi yüksek bir akıl ve bilgi birikimine sahip olmadığı bir yana, gerçek tam tersiydi.

Vurgulamak gerek ki sözünü ettiğimiz kesimler açısından ahlaki kriterler hiçbir zaman belirleyici olmadı. Bugün bile özgürlük ve demokrasiyi 'akıl ve bilgisinden emin olduğumuz' bir TSK'ya feda etmeye, ordunun yalanlara ve manipülasyonlara dayandıracağı bir kurumsal siyasete sırtını dayamaya hazır epeyce insan var. Ama onlar için TSK'nın hem birey hem de kurum düzeyinde 'irrasyonel' bir bakışı temsil ettiğini kabul etmek çok zor, çünkü onlar sadece 'çağdaş' değil, aynı zamanda kaçınılmaz olarak 'modernler' de...

Bu kırılma ancak şimdilerde ahlaki yozlaşmayı da içeren bir bakış genişlemesi yaratıyor. Topluma yalan söylemeyi, onu kandırmayı 'normal' sayan bir ordunun pek de 'normal' olmadığı teslim ediliyor. Söz konusu anormalliğin bir kanadı Dağlıca ve Aktütün gibi büyük suçları ima ediyor. Diğer kanadı ise daha 'sempatik'. Ama laik üst ve orta sınıflar nezdinde TSK'yı asıl yıpratana da bunlar. Çünkü bunlar sadece düzeysizliği değil, sıgılgı gösteriyor.

***

Bu 'sempatik' manipülasyon önerilerinden biri de, bir kamuoyu araştırması yaptırılması ve TSK'ya güvenin yüzde 93, hükümete olan güvenin ise 45 olduğunun gösterilmesiymiş... Bu arada 'türban' takanlar artmalı ve bunların baskı nedeniyle başlarını örttükleri ortaya çıkmalıymış. Ayrıca halkımızın büyük bir oranla Irak'ın kuzeyine operasyon yapılmasını desteklediği ve TSK'nın da siyaset dışında durduğunu düşündüğü ortaya

çıkmalıymış. Genelkurmay'ın herhalde anlamakta zorlandığı nokta şu: Bu sonuçlar Türkiye halkı genelinde zaten inandırıcı değil. Yani bunların yan yana gelmesi zaten manipülatif olduklarının da göstergesi. Öte yandan bu bulguları psikolojik olarak kabullenmeye hazır olan kesimde ise artık hem 'yalan söyleniyor' fikri var, hem de böylesi anket sonuçları üretiminin 'akılsızlığın' göstergesi olduğu kanaati.

Ama daha da kritik olarak, bu tür manipölasyonların deşifre olmamasını garanti etmeniz neredeyse imkânsız ve bunu öngörmemeyi 'akılla' açıklamak kolay değil. Belki de bunu hissettikleri için, harekât planına emek veren kurmaylar 'araştırma danışmanları' olarak çekirdek bir kadro düşünmüşler. "Emre Kongar, Orhan Türkdoğan, İlber Ortaylı, Bekir Coşkun, Ece Temelkuran gibi..." Burada önemli olan bu kişilerin ne düşündüğü veya böyle bir teklife ne diyecekleri değil. Önemli olan bu kişilerin TSK tarafından nasıl algılandıkları ve gerçek siyasi işlevleri hakkında yarattıkları izlenim. Nitekim bu seçimin gayet isabetli olduğunu düşünenlerin yüzdesi herhalde hayali TSK anketlerindeki güven oranını aratmayacaktır. Diğer bir deyişle Genelkurmay'ın harekât planı pek düzeyli olmasa da, çıkacak ürünün sahiplenmesi için yapılan kadro seçiminin 'uygun' olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu uygunluk, anketlerin sonuçları ile danışmanların pozisyonları arasında. Yoksa istenen etkiyi yaratmak açısından bakıldığında, bu kadro muhtemelen büyük bir basiretsizlik olurdu. Çünkü danışman kadroyu birlikte gören herkes, söz konusu anketlerin tamamen uydurma olduğunu hissederdi.

Açıktır ki burada mesele, danışmanların bireysel olarak 'yalancılığa' yatkın olmaları değil. Hatta kendilerince dünyanın en doğrucu insanları da olabilirler. Ama siyasi işlevleri ve anlamları açısından ele alındığında, özellikle biraraya gelerek oluşturdukları hayali tablonun anlamı da bu...

***

Bekir Coşkun ise alınmış gözüküyor. 'Empoze görüşleri' asla kabul etmezmiş. Ama şunu da söylemeden edememiş: "Ulusallık görüşleri olarak çıkan görüşler olsa onu yine kendimiz yaparız." Zaten mesele de bu... Genelkurmay hayali ulusalcılar aramıyor, var olanları kullanmak istiyor. Eğer bu manipölasyon olayı ortaya çıkmasa ve danışmanlık teklifi alsaydı acaba Coşkun ret mi ederdi? Ve de masa başında üretilip önüne konduğunda acaba anketin 'bulgularını' sahiplenmekte tereddüt mü ederdi? Bence çok şüpheli... Bence Coşkun çok 'uygun' bir tercih. Toplumu gerçek dışı bulgulara inandırmak isteyen bir anketin, danışman olarak zaten toplumu tanımayan ve gerçeklik algısı zayıf olan birine müracaatından daha 'akılcı' ne olabilir?

Zaten sorun detayların akılcı olup olmamasında değil, bütünün akıl dışı olmasında ve o bütünün akli dışlayan zihinlerde kolayca yansıma bulmasında. Coşkun'un samimi sözleriyle bitirelim: "Türkiye bir karşı devrim sürecini yaşıyor kim ne derse desin... Ben kendi görüşlerimi kabul ettiremedim ki TSK'nın görüşlerini kabul ettireyim... Ben artık gidip yaşayabileceğim başka bir yer olsun diye düşünüyorum. Ama yok..." Maalesef olası danışmanların durumu bu. Herhalde TSK bir tedbir alacaktır...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kafesteki maymun

Bu ülkeyi askerlerin yönetmesi gerektiği konusunda giderek daha da ikna oluyorum. Her şeyden önce, yönetme arzuları çok güçlü. Kontrol dışında kalan en ufak detaylar bile onları rahatsız ediyor. Olayı bir bütün olarak ele alıyor ve her şeyi en ince noktasına kadar düşünüyorlar. Ayrıca kendi görevleri olmayan alanlara da hâkim olmak istemeleri büyük bir nimet. Çünkü başkalarının açıklarını da böylece kapatma imkânı buluyorlar. Belki de en önemlisi, hiçbir şey plansız yapılmıyor, her planın öncesinde gerekli araştırmalara yer veriliyor ve sonuçta hedefle yöntem arasında tam bir uyum sağlanıyor.

Şimdiye kadar TSK'yı beğenmemize yol açması kuvvetle muhtemel birçok belge yayımlandı. Ama son ortaya çıkan "Kafes Operasyonu Eylem Planı" ileriki nesillere gururla anlatacağımız bir girişim. Daha önceki 'operasyonlara' eklenen, onlarla birlikte milli bir strateji oluşturan gayet kapsamlı bir çalışma. Santoro'dan başlayıp, Malatya üzerinden Hrant'a ulaşan bu derinlikli çizgi, Kafes'le yaratıcılığın zirvesine ulaşmış. Sıradan insanların, sivillerin hayal bile edemeyecekleri büyük bir proje... Amaç tabii ki hedef saptırmak, gündem değiştirmek ve 'teşkilatın' moralini yükseltmek. Bunlar iyi bir yönetimin de yapı taşları... Buradaki 'teşkilatın' ordudan ziyade operasyonel kadroları ima ettiğini de tahmin ediyor ve iktidara böylesine aşına bir yönetime sahip olmanın güvenliğini yaşıyoruz.

Kafes daha öncekiler gibi gayet itinalı bir plan... Dört aşaması var. Bilindiği üzere bazı planlar üç aşamalıdır ve daha rutin sayılırlar. Oysa taktiksel maharet gerektiren planlar hemen her zaman en az dört aşamalı olurlar. Kafes de hazırlık, korku oluşturma, kamuoyu oluşturma ve eylem safhalarından meydana gelmekte. Hazırlık zaten içselleşmiş bir alışkanlık. Hazırlıksız yakalanmak bizim ordumuzun özelliklerinden biri olmadığı gibi, ne olur ne olmaz mantığıyla zaten sürekli hazırlık halindeler. Korku oluşturma, herhalde bu ordunun en kadim uğraş alanları arasında vazgeçilmez bir yere sahiptir. İyi bilinen, içselleştirilmiş, yöntemleri yerleşik bir görev alanı olduğunu söyleyebiliriz. Kamuoyu oluşturma ise, son dönemde bir yaratıcı uğraş olarak ortaya çıkmasına rağmen, hızla yapısal niteliklere sahip kılınmış, ordumuzun modernliğinin bariz göstergelerinden biri. Nihayet tabii ki bir de eylem safhası var. Bu sadece düşünen ve hazırlayan değil, yapan bir kurum. Sivil siyasetçiler gibi boş konuşanların değil, gerçekliği değiştirenlerin dünyası bu...

Bu gurur verici arka planı bildiğinizde Kafes'in yapmaya çalıştığı devasa işlere şaşırmıyor ve huzur içinde kendi küçük dünyanıza dönüyorsunuz. Düşünün... Önce gayrimüslimlerin ve tabii özellikle Ermenilerin adresleri, gazetelerinin abone listeleri, öğrencilerin ve okul çalışanlarının detayları, vakıf üyelerinin kimliği, ayın yerleri ve mezarlıkları tek tek belirleniyor. Sonra bunlar internette yayınlanıyor ve ayrıca tehdit telefonları edilerek gayrimüslimler iyice korkutuluyor. Derken aynı listeler ulusal basına verilmekle kalmıyor, köşe yazıları yazdırılıyor ve tartışma programları düzenleniyor. Böylece bir yandan sokaktaki çapulcuların tedhiş eylemlerine fırsat tanınıyor, diğer yandan da AKP'nin basiretsizliği vurgulanıyor. Bu aşamada insanı hayran bırakan bir tekniğin de kullanılması öngörülmüş: Köşe yazısı ve tartışmalarda 6-7 Eylül ve Varlık Vergisi gibi gayrimüslimleri mağdur eden olaylar gündeme getirilecek ve ayrıca 'agosasahipçikalım' türünden web siteleri açılacaktı. Böylece gayrimüslimler dolduruşa getirilecek, sazan misali oltaya takılacaklardı. Nihayet vurucu darbe gelecek, bombalar patlayacak, suikastlar düzenlenecek, insanlar kaçırılacak ve gayrimüslimlere ait mezarlıklarda 'sansasyonel' eylemler icra edilecekti. (Benim hayal gücüm mü sınırlı bilemiyorum, ama sansasyonel denince ben Ozan'ın röportajından öteye pek gidemiyorum. Acaba Kafes'in yaratıcıları da benzer bir şey mi düşündüler?)

Gelelim asıl yaratıcı noktaya... Bütün bunlar irticaya ve AKP'ye yüklenecekti! Hiç aklınıza gelir miydi? Ne olağanüstü bir zekâ örneği değil mi? Ama gayet normal... Sonuçta yönetmek üzere yetiştirilmiş, kendi konusunu çok iyi bilen bir teşkilatla karşı karşıyayız.

***

Kafes'in kimleri kafeslediği gibi magazin sorulara girmemize hiç gerek yok. Ancak bu yüksek seviyeli yönetimsel stratejinin medyada da desteklendiğini bilmek insanın içini rahatlatmıyor değil. Nitekim Danıştay saldırısı sonrasında (aralarında bazı gayrimüslimlerin de olduğu) bazı densizler bunun irtica ile ilgisinin olmadığını, ulusalcı bir manipölasyon olduğunu yazıp çizmişlerdi. Neyse ki o dönemde milli hasletleri güçlü yazarlarımız da vardı... Onları şimdi bir kez daha minnetle anmak istiyorum.

Bekir Coşkun: "Dün Danıştay'ı basıp yargıçları vuran, eli tabancalı olanlardandı... Öbürlerinin ellerinde sadece tabancaları yok. Yüzlerinde aynı kin, gözlerinde aynı nefret... Biz onları biliriz... Hedefleri aynıdır: Laik cumhuriyeti silmek... Şeriatı egemen kılmak."

Ertuğrul Özkök: (Başlık: Cumhuriyet'in 11 Eylül'ü) "Evet bu ülkede bugüne kadar kimse 'dinci' olduğu için öldürülmedi. Ama 'dinsiz' diye öldürülen veya kendine 'dinci' diyen insanlar tarafından öldürülen çok insanımız var."

Kafes'in yaratıcıları müsterih olabilirler. Proje içinde yer almaya hazır insanımız hiçbir zaman eksik olmayacak...

***

Başlıktaki 'maymuna' takanlar varsa, bunu bir fıkradan esinlendim. Adamın biri uzak diyarlarda çok kıymetli maymunların olduğunu duymuş. Bunlar aynen insan gibi davranabilen, hal tavır bilen, mesela şaraptan anlayan maymunlarmış. Ancak fiyat da çok pahalıymış. Tam vazgeçecekken epeyce aptal ve hiçbir biçimde güvenilmez olan bir cinslerinin de olduğu ve onlardan birinin ucuza kapatılabileceği söylenmiş. Adam da onu satın almış... Gerçi maymun hemcinslerinden ucuzmuş ama adamın ülkesinde çok para etmekteymiş. Dolayısıyla çare olarak bir kafes yapmayı düşünmüş ve her maymunun içinde olmak isteyeceği bir kafes yapmış. Maymun kafese öylesine bayılmış ki bir daha dışarı çıkmadığı gibi, kafesin dışında hayat olmadığına da inanıvermiş. Bu arada adamla maymunun ilişkileri de giderek gelişmekte, derinleşmekte imiş... Sonunda adam da kafesin olmadığına kani olup kafese girmiş ve birlikte mutlu mesut yaşamışlar.

***

Asker darbeci mi tartışmasına en iyi cevap yine Genelkurmay'dan geldi. Bir süre önce Pakistan Genelkurmay Başkanı geldiğinde bizim Genelkurmay Başkanı'nın ona "sakın darbe yapmayın" dediği öne sürülmüştü. Ancak Genelkurmay bu iddiayı tekzip etti... Böyle bir şey tabii ki söylenmemiş. Müsterih olabilirsiniz. Zaten pek mantıklı bir iddia da değildi... Bizim Genelkurmay başkalarına darbe yapmamayı tavsiye eder mi hiç?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Turkish Al Kaida

Danıştay baskını olduğunda Ertuğrul Özkök sosyolojik zekâsını gazeteci 'derinliği' ile birleştirip, yazısına "Cumhuriyet'in 11 Eylülü" başlığını koymuştu. Türkiye'de de şeriatçı güçler özgürlüklerden ve demokrasiden yana olan rejimi yıkmak üzere faaliyete geçmişlerdi ve ABD'ye olan küresel direncin bir yansıması da Türkiye'deki dincilerin aydınlık kemalist sisteme saldırısıydı. Hedef de aynen 11 Eylül'de olduğu gibi stratejik olarak seçilmişti. Nasıl New York'taki ikiz kuleler ABD değerlerinin küreselleşmesini temsil ediyorsa, benzer bir biçimde üst yargı da kemalist değerlerin tüm ülkede yerleşik hale gelmesini ifade ediyordu. Ayrıca zaten bu gibi eylemler tamamen dinsel bağnazlıkla bağlantılıydı. Amaçlanan şeyin korkunçluğu, eylemi kat be kat aşıyordu. Karşımızda gözü dönmüş bir cinayet şebekesi ve onu besleyen ilkel bir ideoloji vardı...

Ne var ki ortaya çıkan bulgular bu yaratıcı benzetmenin kolaycı bir yanılsama olduğunu ortaya çıkardı. Hatta bu benzetmenin böylesine kolayca yapılması, Özkök gibilerinin belki de yanılsama nedeniyle değil, 'bilerek' bu değerlendirmenin parçası oldukları kuşkusunu doğurdu. Aynı insanların Ergenekon çetesi ile ilgili gerçekler karşısında utangaç ve sıkıntılı tavırları ise, bu kuşkuyu 'anamlı' hale getirdi. Velhasıl buradan bize düşen hisse, bu tür benzetmelerin öyle hızlı bir biçimde yapılmasının sakıncalı olduğudur. Beklemek, delilleri biraraya getirmek ve ancak emin olduğunuz noktada bu tip uyarıcı tanımlar yapmak durumundasınız. O nedenle ben de bir süredir bekliyordum... Suikast planları, silah depoları, manipülasyon çalışmaları birbirini desteklese, bunlara Dağlıca ve Aktütün benzeri kasıt ima eden ihmalkârlıklar eklense, hatta kendi emrindeki askere mayın döşeyen komutanlar görülse de, doğru olan gazetecilik dürtüsünün dizginlenmesiydi.

Ancak Kafes bizleri özgürleştiren adım oldu... Şimdi tablonun sadece bütününü değil, gerçekten de ne olduğunu görüyoruz. Söz konusu eylem planının ekleri arasında çıkan notlarda Koç Müzesi ile ilgili olarak şunlar söyleniyor: "Malzemeler yerine konulmak üzere operatöre ulaştırıldı. Müzenin ziyaretçilerini arttıralım... Öğrenciler projenin en önemli parçası." Ne kadar sanatsever bir ordumuz var diye de düşünebilirsiniz. Ama bu olayın Müze'deki bir denizaltıda gizlenen bombaların patlatılmasıyla ilişkili olduğunu anladığınızda, bu satırları soğukkanlılıkla yazan, okuyan, onaylayan, 'eylem planı' olarak 'kıymetlendiren' herkesin muhtemelen caniliğın kıyısında gezindiğini düşüneceksiniz. Al Kaida elemanları da muhtemelen 11 Eylül'ü gerçekleştirmeden önce cinayet işlememişlerdi ama ruhlarını 'şeytana' teslim etmişlerdi.

Aslında Özkök'ün aradığı benzetme aynen geçerli... Türkiye'nin özgürleşmesini, demokratlaşmasını engellemek isteyen, buna tahammül edemeyen gerici, bağnaz, ilkel ve karanlık güçler sembolik bir suikast eylemi planlıyorlar. Hedef stratejik olarak seçilmiş. Koç grubu hem laik burjuvazinin en önde gelen ailelerinden birine ait, hem de bu ailenin hikâyesi Cumhuriyet ile epeyce paralel. Ayrıca hükümete pek yakın olmadıkları da biliniyor. Yani 'dincilerin' seçebileceği bir hedef... Ama daha da önemlisi bu bombalar çocukları havaya uçurmak için ve eylem planını ortaya koyan notlarda görüldüğü gibi, ne kadar çok çocuk öldürülse o kadar iyi. Çocuk ise bilindiği üzere Atatürk'le doğrudan bağlantı kurulabilecek bir simge. Ne de olsa Atatürk bu ülkeyi onlara emanet etmişti... Dolayısıyla çocuklara saldırı 'dincilerin' bu ülkenin 'aydınlık' geleceğine saldırısı olarak sunulabilir.

İtiraf etmek gerek ki Al Kaida'nın böylesi bir manipülatif kötücüllüğü yoktu. Onlar kendilerine benzemeyeni ve ideolojik olarak mahkûm ettikleri sistemi doğrudan, kendi hayatlarını da feda etme pahasına vurdular. Bu özellikler onları canı olmaktan çıkarmıyor... Ama anlaşılması zor olsa da bir tür naifliği ima ediyor. Oysa bizdeki Ergenekon'un kötücüllüğü ve vicdansızlığı Al Kaida'yı kat kat aşıyor. Bunların mevki sahibi, saygı gören insanlar olduğunu düşündüğünüzde insanlıkla ve içinde yaşadığınız toplumla ilgili sorularınız daha da artıyor. Al Kaida elemanları kendilerini küresel durumun mağdurları olarak görüyorlardı. Ergenekon elemanları ise ellerindeki gücü bırakmak istemeyen sömürücüler. Al Kaida'nın ideolojik dayanağı, adaleti yücelten bir dindarlıktı.

Ergenekon'un ideolojik dayanağı ise adaletsizliği meşru kılan bir resmî söylem ve ona dayanan bir tahakküm sistemi.

***

YARSAV'ın yeni seçilen başkanı ezberlenmesi pek de güç olmayan şu cümleyle görevi kabul etmiş: "Temel hak ve özgürlükleri ayaklar altına alan uygulamalara karşı, yargı bağımsızlığı... hedefiyle mücadele kararlılığımızı sürdüreceğiz." Türkiye'de yargı, adaletsizliği meşru kılan bir sistemin payandası olmayı içine sindirmekle kalmıyor, tarafsızlığı reddetmesine rağmen ille de bağımsız olmak istemesiyle, aslında o sistemin bilinçli parçası olduğu kanısını doğruluyor. YARSAV üyelerinin Koç Müzesi 'müstakbel toplu cinayeti' ile ilgili ne söyleyebileceklerini merak ediyorum. Bu konuda susmanın ne anlama geldiğinin umarım farkındadırlar. O toplu cinayetin gerçekleştiği gün acaba orada olmamak gerektiğini bilenler var mıydı? Bunu bilemeyiz ama belki de YARSAV üyelerinden bazılarının bu konuda 'tahmin edip' de söyleyemedikleri şeyler vardır...

***

Birbirini tamamlayan ikililer hafızamızda özel bir yere sahiptir. Laurel ve Hardy gibi... Edi ile Bütü gibi... Öymen ile Kılıçdaroğlu gibi. Aslında Öymen'in eline su dökmek zor. Dersim katliamında Atatürk'ün doğrudan yönlendirici olduğu gerçeğini, resmî uyduruk tarih marifetiyle uzun süre gizlemiştik. Bu kente aynen Muğlalı Kışlası misali nasıl Tunç Eli operasyonu sonucu Tunceli dendiğini de unutmuştuk. Ama sağ olsun Öymen duruma müdahale etti ve çok doğru şeyler söyledi. Örneğin "Atatürk'ün yaptıkları bir bütündür" dedi; "CHP'nin temel görevi Cumhuriyet'e, Atatürk'e sahip çıkmaktır" dedi; "Cesaretiniz varsa Atatürk'ün dönemini eleştirin" dedi; ve nihayet "Ben faşistsem Atatürk ne oluyor" diye de noktalamış oldu. Ülkeyi bu denli rahatlatan bir açıklama son zamanlarda pek olmuyordu. Öymen'e söylenebilecek tek şey herhalde "Allah razı olsun, ağzınızdan bal damlıyor" olmalı.

Kılıçdaroğlu ise Dersimli... Ama bu duruma düşen Dersimliye başka bir ad mı veriliyor bilemiyorum. Meğerse CHP'nin tüzel kişiliğine sistemli bir saldırı varmış ve bunun amacı da AKP'nin yarattığı korku ve sindirme operasyonunu gizleme çabasıymış. Burada sözü edilen Ergenekon çetesinin üzerine gidilmesi. Anlaşılan Kılıçdaroğlu bunu istemiyor... Ergenekon çetesinin devlete hâkim olmasına, gerekirse Koç Müzesi'ni havaya uçurmasına, çocukları bu kez mağaralarda değil ama – modernleştik ya- müze koridorlarında havaya uçurmasına itiraz etmiyor. Bunlar hep 'ikincil'... Asıl olan sistemin sürmesi. Bunun için de Atatürkçülük lazım. Ne yazık ki o da bir 'bütün'. Sizi kuşatan, hapseden ve sonuçta bir çetenin pasif militanı haline getiren bir 'çağdaşlık' hali... Cinayet işleyebilen, insanlığından feragat edebilen bir anlayışa 'çağdaş' denmesi de işin hoş tarafı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çağdaş hassasiyet

Etyen Mahçupyan 27.11.2009

Karşımızda kılık kıyafetiyle modern bir kadın var... Düşük bel pantolon, beli açıkta bırakan bir bluz, gümüş taklidi iri halkalı kolye, gülümseyen bir surat olarak tasarlanmış büyük küpeler, siyahtan sarıya uzanan meçli saçlar ve kırmızı ojeli tırnaklar. Ama bu kadın aslında sandığınız gibi modern değil. O 'çağdaş' bir kadın... Elinde bir taş var. Kaldırmış gösteriyor. Zamanı gelince atacak besbelli... O kendisine benzemeyenlerle birlikte yaşamak istemeyen, kendisine benzemeyenlere tahammül bile edemeyen ve bu tepkisini ancak şiddet yoluyla dışa vuran bir kadın. Kısaca 'çağdaş' biri.

İzmir'de DTP konvoyunu 'karşılayanların' fotoğrafları bu çağdaşlığın nasıl cemaatsel bir tabana oturduğunu iyi gösteriyor. Çağdaşlık bir kültürel kimlik olmuş durumda. Aslında şaşırtıcı değil, çünkü Türk kimliği tümüyle devlet tarafından tanımlanan ve kamusal alandaki davranışlarla kanıtlanan bir siyasi kimlikten öte gidemedi. Dolayısıyla kendilerine 'Türk' diyenlerin kültürel zemini belirsiz ve sığ kaldı. Çağdaşlık o boşluğu dolduran bir yanılsama. Sığılı ortadan kaldırmayan, ancak cemaatsel bir ortaklık yarattığı ölçüde, kişiye temelsiz olsa da özgüven kazandıran bir yumuşak kibirlilik hali. O nedenle çağdaş insanlar genellikle birbirlerine benziyorlar. Sadece kılık kıyafetleriyle değil, asıl kamusal alandaki tepkileriyle ve bu tepkilerin ima ettiği zihniyetle... Böyle bakıldığında çağdaşlığın çarpık bir modernlik türü olduğunu ve modernliğin tümünü hazmedemediği için de çoğulculuğu taşıyamadığını öne sürebiliriz.

Taraf'ın pazartesi günkü haberinin başlığı olan 'taşlı-sopalı çağdaşlık', İzmir'de görünür hale gelen bu dışlayıcı ve giderek ırkçı 'hassasiyetin' adını tam olarak koymuş gözüküyor. Çünkü çağdaşlık zaten 'taşlı-sopalı' bir durum. İnsanların ellerinde genelde taş olmamasının ve onun yerine modern aksesuarların taşınmasının nedeni, taşın mubah olan ötekilerin civarda bulunmaması ve çağdaş cemaatin bölgesinin steril bir biçimde kalması. Ancak bu steril durumun bozulduğu an, çağdaş cemaatin bastırılmış yenilgi duygusu ve buradan nasiplenmiş öfkesi şiddeti gerektiriyor.

Bu öfke aslında çağdaş cemaatin 'siyasete' katılma biçimi... Türkiye'nin bugünü ve yarını üzerinde o denli az etkiye sahipler ve kendilerini de öylesine edilgen hissediyorlar ki, aslında siyaseti bir bütün olarak mahkûm etmek, dışlamak ve mümkünse durdurmak istiyorlar. Bu yüzden şiddete eğilim göstermeleri son derece doğal. Siyaseti anlamsızlaşan şey, konuşmanın yerini silahın almasıdır ve bu çağdaş kesim de onlara en 'insani' gelen tercihi yaparak taş atıyor. Ne var ki burada biraz mide bulandıran bir durum da var: Toplu fotoğraflardan görüldüğü kadarıyla taşlar bir örnek gibi. Herhalde özel olarak üretilmiş ve bu tür etkinliklerde kullanılmak üzere saklanmış değiller. Ayrıca avuca oturmak zorunda olduğu için, taşların boyutlarının birbirine yakın olması da doğal. Ama gene de insan, bu gözlemi, etkinliğin ortaya çıkma biçimi ve sonrası ile birleştirdiğinde huylanmıyor değil. Cumhuriyet mitingleri tadında ama daha koyu kıvamda bir operasyonla karşı karşıyayız sanki. Tat aynı... İstiklal marşı, bayraklar, yürüyüş... Ama kıvamı koyu, çünkü bu kez karşı olduklarınızla yüz yüzesiniz. Dolayısıyla taş anlamlı ve hele herkeste aynı boyda ve cinsten taşların olması daha da anlamlı. Nitekim *Taraf* haberinin yan sütununda yer alan notlarda meselenin nasıl cemaatsel bir birlikteliğe denk düştüğü, hatta soldan bakanlar için 'etno-sınıfsal' olduğu açık. Birinin öldüğü haberi üzerine, "ölen Türk mü Kürt mü" diye soran kişiyi siz insanlığını unutmakla suçlayabilirsiniz, ama çağdaşlığın bir ritüele dönüştüğü noktada 'insan' zaten teferruat. Öte yandan olayı daha 'gerçekçi' bir biçimde algılayanlar da var: "Ciplerle şov yapıyorlar. Ben Türküm binemiyorum. Onlar neden biniyor" diye soran kişinin milli kimlikle araba tipi arasında oluşturduğu ilişkiyi de birçoğunuz yadırgayabilir. Oysa çağdaşlık zaten hak edilmemiş ama doğallaştırılmış bir kimliksel imtiyaz alanıdır. Yani ciplerle Türkler arasında nasıl doğal bir bağ varsa, Kürtlerin de üstü açık kamyonlarla bağı vardır. Çağdaşlık bu ayrışmayı sadece kuramsal alanda bırakmaz ve günlük hayatın reel ve sembolik diline de tahvil eder...

Daha iyi anlaşılması açısından size başka bir fotoğrafı hatırlatayım: Birinin kepenkleri kapalı, diğeri açık iki

dükkân vitrini... Önünde uzun mantolu, topluklu ayakkabılı, saçları yapılmış bir kadın duruyor. Son derece modern. Ama aslında modernden ziyade çağdaş. Bunu elinde tuttuğu ve vitrinin camına indirmek üzere olduğu sopadan anlıyoruz... Tarih 6 Eylül 1955. Gayrimüslimlerden birine ait dükkânı talan etmeye hazırlanan kişilerden biri o. Kendisine benzemeyenlerin 'burada' hayat hakkının olmadığını, çünkü 'buranın' bütün cipleriyle ve sosyal imtiyazlarıyla birlikte kendisine ait olduğunu düşünen biri... Ötekilerin mal varlığına ve hayat hakkına el koymaya hazır, bunun için gerekli olan şiddeti uygulamaktan kaçınmayacak kadar 'karakterli' biri... Çağdaş bir kadın.

***

Nihayet özlenen gerçekleşiyor. Siyaset alanının tek ayaklı kaldığını, AKP gibi 'sağcı' bir parti karşısında ihtiyaç duyulan 'solun' bir türlü kendi partisine kavuşamadığını söyleyenlerin gözü aydın. DSP'nin Ecevit çizgisinden ayrılması üzerine, kendi başına Ecevit çizgisinin peşinden bir süre giden Rahşan Hanım, aramakta olduğu prensi bulmuş gözüküyor. Kurulan yeni partinin adı Demokratik Sol Halk Partisi, başkanı da Hulki Cevizoğlu. Teklifi götürdüğünde Rahşan Hanım şöyle demiş: "Düşünceleriniz Ecevit ile uyumlu. Onu tekrar canlandırmaya çalışıyoruz, çünkü Ecevit'in partisi kalmadı." Doğrusu parti kurmak için çok anlaşılır bir neden... Ecevit artık hayatta olmasa da bir partisinin olması ve bu partinin de onu en iyi temsil edecek kişilerle yönetilmesinden daha doğal ne olabilir?

Cevizoğlu da yeni partinin Atatürk'ün ve Ecevit'in ilkelerini yaşatacağını, "eksik olan Atatürkçü muhalefet açığını kapatacağını" söylemiş. Son bulgular Atatürk'ün farklı zamanlarda farklı şeyleri savunduğunu, asıl niyetini en yakın arkadaşlarından bile gizlediğini ortaya koymakta. Umarız yeni partimiz bu ilkelere gerçekten de sahip çıkar da millet demokrasi neymiş anlar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Organize işler

Etyen Mahcupyan 29.11.2009

Tayyip Erdoğan gerçekte çok nazik bir adam. Kasımpaşalı diye adlandırılan tavırları sizi aldatmasın. Bakın Danıştay'ın meslek liselileri yeniden mağdur konumuna iten son kararından sonra ne dedi: "Bu karar tamamiyle ideolojik bir karardır. Dolayısıyla böyle bir ideolojik kararı anlamakta ben şahsen zorlanıyorum." İlk cümle olayı çıplak bir biçimde tanımlıyor. Danıştay kararının ideolojik olmadığını iddia etmek, eşitsizliği eşitlik gibi göstermeyi hukuka sığdırmaya çalışmak pek mümkün değil. Nitekim kararın gerekçesi de kıvranıp duruyor ama öne sürülen her argüman bu kurumu daha da batırıyor. Öte yandan bu durumu anlıyoruz... Bunlar organize işler... Danıştay kararı kargaşa yaratmayı ve dindar kesimlerden sert tepki almayı hedefliyor sanki. Böylece belki de parti kapatmaya giden yolda ilginç 'deliller' üretilebilir. Başbakan bunları bilmez mi? Bilir elbet, ama "böyle bir ideolojik kararı anlamakta ben şahsen zorlanıyorum" diyebiliyor. Erdoğan yine de Danıştay'ı 'olması gerektiği gibi' varsaymak istiyor, yani bu kurumun gerçekten de hukuki kriterler altında çalıştığını hayal ediyor. Nezaketi, aslında gayet iyi anladığı ve bildiği gerçeğin uluorta söylenmesini engelliyor. Danıştay'ın asıl işlevinden sapmış olsa da, o işleve döneceğini umut ediyor sanki. Ama kimse aldanmasın. O

değerlendirme Erdoğan'ın zekâsını ve anlama kapasitesini değil, sadece 'devlet adabını' ve nezaketini simgelemekte. Yoksa ortada 'organize bir iş' olduğunu her Kasımpaşalı vatandaşımız gibi Başbakan da gayet iyi biliyor.

Belki de Danıştay böyle bir skandal karar almak istemezdi ama galiba mecbur kaldı. Belki de aslında Kafes operasyonu sayesinde amaç zaten hâsıl olacak, gayrimüslimlerin art arda öldürülmelerinden ve yüzlerce çocuğun Koç Müzesi'nde taktik gereği havaya uçurulmalarından sonra bu hükümetin ayakta kalma şansı olmayacaktı. Elleri bir örnek taşlarla çağdaş insanlarımızın sokakları doldurduğu, Atatürk'ü yeniden iktidara davet ettikleri, 'derin' medyamızın uyduruk haberciliğe hız verdiği bir ortamda, dincilerin iktidar olabilmeleri mümkün müydü? Aslında esas projeye bakılırsa, olay Kafes katliam dizisi ile de sınırlı değildi. Bu stratejiyi beslemek, psikolojik zemini hazırlamak üzere bir dizi hayali irtica senaryosu da 'derin' medyaya sunulmak üzere hazır hale getirilmişti. Bunlardan birinde bir hayali 'şeyhin' evi basılacak, zikir aletleri, din kitapları, tespih ve takke gibi malzemeler bulunacak, müritlerin gizli kamerayla çekimleri yapılacaktı. Bir başkasına göre laiklerin dinsiz olduklarını söyleyen bir radyo yayını başlatılacak ve böylece dindarların irticacı yüzü ortaya konacaktı. Bir diğer senaryo ise, bazı köy imamlarının Kur'an kursuna gitmeyenlerin Müslüman olmadıklarını vazetmelerini, Medeni Kanun'un gâvur kanunu olduğunu söylemelerini ve halkı kışkırtmalarını öngörmekteydi.

Eğer bu cumhuriyet projesi başarılı olabilseydi, emin olun hiç bir sorunumuz kalmayacaktı. AKP hükümetinin ne mal olduğunu anlayacak ve rahatlayacaktık. Asker ve yargı duruma el koyarken, medya sevinç çılgınlıkları içinde Batı'nın bizi bir kez daha takdir ettiğini ve Atatürk'ün yolunda ilerleyen Türkiye ile gurur duyduğunu yazacaktı. Ne yazık ki 'Ergenekon savcılar' denen o kendini bilmez 'çete' yüzünden Atatürk'ün yolunda ilerleme şansımız elimizden alındı. Dolayısıyla 'sath-ı taarruz'da bir genişlemeye ihtiyaç duyuldu. Kim bilir, belki de Yargıtay Başsavcısı'nın AKP'yi kapatmaya yönelik girişimi tam da söz konusu projenin duraklamasıyla ilintilidir. Hâkim ve savcılar dinlenmesine yönelik kararların yargı tarafından alındığını unutan Başsavcı, bu vesile ile AKP'yi bitirmeye heveslenmişti. Mademki yargının aldığı dinleme kararlarını Adalet Bakanlığı onaylamıştı, o halde AKP kapatılabilirdi... Tabii aynı mantıkla Yargıtay Başkanı'nın asıl söz konusu kararları alan mahkemeleri kapatmak istemesi gerekirdi, ama Başbakan'ın da söyleyebileceği gibi mesele 'ideolojik'ti... Nitekim Başsavcı tutumuna açıklık getirmek üzere şöyle demişti: "Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın görevi, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesini, Atatürk devrimlerini, hukuk devleti ilkelerini, cumhuriyetin tüm değerlerini korumaktır." Bu cümledeki 'hukuk devleti ilkeleri' sözünün bir takiye olduğunu bildiğimize göre, istenen şey Atatürk'ün yolundan ayrılmamamızdı.

Ne var ki hayat Yargıtay Başsavcısı'nın istediği gibi gitmiyor. Telefon dinlemenin hukuki olabilmesi için "suç işlemek üzere örgüt kurma" durumu olmalı demişti... Ve ne kadar ilginç ki, gerçekten de her gün ortaya çıkan ek deliller tam da böyle bir örgütle karşı karşıya olduğumuzu gösteriyor. Diğer bir deyişle dinleme kararını veren Adalet Bakanlığı olsaydı bile, sağlam bir gerekçesi bulunuyor.

Bu durumda yeniden Atatürk'ün yoluna girmek nasıl olacak, cumhuriyet projesi nasıl yürüyecekti? Bizi bu hükümetten ve bu partiden kim kurtaracaktı? Tam da bu stratejik boşluk anında Danıştay kararı çıkagelmez mi? Meselenin esasına bakarsanız üniversite giriş 'sınavında' katsayı zaten eşitsizliğin ta kendisidir, çünkü bu bir sınav değil, yarışma... Yani kazananlar bir şeyi bitirmiyor, yeni bir şeye başlıyorlar. Dolayısıyla belirli bir seviyenin üzerindeki herkesin buna hak kazanabilmesi lazım. Aksi halde insanları sadece okullarına değil, etnik ve dinsel kimliklerine göre de ayırabilir ve bazılarını belirli fakültelerin dışında tutabilirsiniz. Dolayısıyla Danıştay'ın aldığı karar, derin stratejinin kendini ele vermesidir. Erdoğan "anlamakta zorlanıyorum" derken nezaket göstermiş. Olabilir, başbakandır... Neyse ki vatandaşın öyle nazik olma yükümlülüğü yok.

***

Mağdurları bir bütün olarak ele almaya çalışan, sol siyaseti kimliklerden arınmış bir mağduriyet etrafında kurgulamanın peşinde olan solcuları ise kötü bir haber bekliyor. Onlar önce aralarında anlaşacak, sonra parti kuracak, dertlerini topluma anlatıp oy isteyecek ve bir gün iktidara gelip mağdurları sevindirecekler... Oysa Erdoğan Danıştay kararını 'anlamakta zorlandığını' söyledikten sonra kendi tanımlarını da şöyle yapmış: "Biz bu ülkede mağdurların haklarını arama noktasında olan bir siyasi iktidar olarak..." Galiba 'sol' biraz daha bekleyecek.

***

Haftanın kişileri dört tane. Baykal'ın Diyarbakır gezisinde parti otobüsüne yumurta ve domates atan dört kişi 1 yıl 15'er gün ceza almışlar. Mahkemenin bu kararı neye dayanarak verdiğini bilemiyoruz. Herhalde gazetelerde yazdığı üzere Baykal'a hakaretten değil... Belki de domates ve yumurta üreticileri davaya müdahil olmuşlar ve yargıcı cezaya ikna etmişlerdir. Ürettikleri ürünlerin kimlere atıldığına ilişkin bir hassasiyetlerinin olması ve mesleki saygınlıklarını bu tür bir olay nedeniyle kaybetmek istememeleri son derece anlaşılır. Eğer ortada bir hakaret varsa, galiba bunun domates ve yumurta üreticilerine yapıldığını kabul etmek durumundayız.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerçekle laik fantezi arasında

Etyen Mahçupyan 02.12.2009

Türkiye'deki laiklikle ilgili çok şey söylenebilir... Zihinsel bir sekülerleşmeden ziyade cemaatsel bir kimliği ifade ettiği, kemalist askerî vesayet rejiminin payandası olarak işlev gördüğü, kamusal alanı daraltarak demokratik zemini belirli bir zümrenin imtiyaz kaynağı haline getirdiği, doğrudan bir iktidar alanı oluşturduğu söylenebilir. Ancak otoriter laikliğin pek fark edilmeyen ve aslında gayet eğlenceli sonuçlar doğuran çok kritik bir sonucu daha var: İnsanları cahil bırakıyor... İlk bakışta böyle bir yargıya varmak çok inandırıcı olmayabilir, ama mesele laikliğin cemaatsel bir özellik olduğu için, 'laiklerin' de aslında sadece kendi cemaatlerine ilişkin olarak bilgi edinebilmelerinde. Ancak o cemaatin dışında kalanlar hakkında neredeyse hiçbir şey bilmemelerinde... Tabii bunun önemli nedenlerinden biri de 'laiklerin' kendi cemaatleri dışında kalanlar hakkındaki bilgiyi değersiz ve anlamsız bulmaları. Ne de olsa kendileri daha ilerlemiş, gelişmiş, çağdaşlaşmış durumdalar... Henüz geriliğin pençesinden kurtulamamış birtakım ilkel cemaatler hakkında bilgi edinmenin kime ne yararı olabilir ki?

Ancak demokrasi epeyce ironik bir rejim. Hele mecburen uygulamak durumunda kaldığınızda bu ironi daha da derinleşiyor. Örneğin Filistin'de Hamas'ın iktidar olması Batılı laikleri ikircikli bir duruma sokmuştu. Demokrasiyi savunmamak siyaseten yanlıştı, ama sonuç böyle olacaksa demokrasiye nasıl güvenilebilirdi? Aynı tedirginlik AKP iktidarına ilişkin olarak da yaşandı. Batılı laikler aslında sonucu belli olan demokrasilerden hoşlanmaktaydılar. Kendi cemaatlerine benzeyen cemaatleri iktidara getiren demokratik sonuçlar 'Doğu'ya özgürlük' geldiğini göstermekteydi ve demokrasinin ne kadar güzel bir rejim olduğunu kanıtlamaktaydı. Ama kendi cemaatlerine benzemeyen insanların iktidara taşınması durumunda aynı demokrasiden pek

hoşlanılmıyordu. Öte yandan demokrasiye bir iyi bir kötü de diyemeyecek kadar tutarlı oldukları için, daha 'sağlam' bir açıklama yapıyorlardı: İstenmeyen sonuçlar üreten demokrasiler, aslında söz konusu toplumların henüz demokrasiye hazır olmadığına kanıtıydı. İstenen ile istenmeyen sonuçlar arasındaki fark ise, iktidara gelenlerin 'laik' olup olmamalarıyla bağlantılıydı. Böylece kendilerini liberal, demokrat vs. sanan Batılı laikler giderek cemaatçi oldular.

Cemaatçilik sosyal hayatı da daraltan bir etkiyi ima eder. Örneğin Türkiye'yi ziyaret eden bir Batılı laik kimlerle görüşür dersiniz? Tabii ki kendisine benzeyen insanlarla. Peki, Türkiye'ye gelmeyen insanlara yönelik nasıl bir bilgilendirme hizmeti anlamlı olur? Herhalde laik kimliğine güvendiğimiz birinin yazdığı bir rapor tercih edilmelidir, çünkü ancak o yeterince 'nesnel' olacaktır. Diğer bir deyişle Batılı laikler, laik kimliğini öne çıkaran bir gözlemcinin yazdığı Türkiye raporunu daha 'nesnel' bulacaktır. Oysa bu rapor çok büyük ihtimalle 'öznel' bile değil, doğrudan çarpıtılmış bir rapor olacak ve sonuçta Batılı laik cemaatin cehaletini pekiştirecektir.

Bu durumun sadece Batılılar için geçerli olduğunu sanmayın. Türkiye'deki laik cemaat de en azından Batılı hemcinsleri gibi cehaletin kışkacından çıkamıyor ve üstelik çıkmak da istemiyor. Türkiye'deki laikler giderek cahil olduklarını keşfediyorlar ama cehaletlerine sıkı sıkıya sarılmayı tercih ediyorlar. Israrla bilgiden kaçıyor, *Hürriyet*, *Vatan*, *Sözcü* okuyor ve ortak aldatılmışlığın rahatlığına sığınıyorlar. Türkiye'deki garip Batılı hayranlığının da altında bu eziklik var. Kendi ülkesini tanımayan laik kesim, 'gerçeği' kendisine benzeyen laik Batılılardan öğrenmek istiyor. Türkiye'nin şeriat tehdidi altında olduğunu, Doğu'ya kaydığını, eksen değiştirdiğini söyleyen yazarlara can simidine tutunurcasına sarılıyor. Batılı 'nesnel' gözlemcilerin bile gördüğü 'gerçeği' bir kez daha duyarak tatmin oluyor ve düşünmemeyi mümkün kılan bir atalete geri dönüyor. Oysa o Batılı 'nesnel' gözlemciler, gözlemlerini Türkiye'deki laiklerin gözünden oluşturuyorlar ve aslına bakarsanız tek kelimeyle 'gülünç' raporlar yazıyorlar.

Bunlardan biri son günlerde çok popülermiş. Jenkins adında biri Ergenekon soruşturmasının tek parti yönetimi doğrultusunda atılmış bir adım olduğunu söylemekteymiş. Cehaletin aptallık haline dönüşmesi, işlerin ne denli kritik hale geldiğinin de göstergesidir. Kendi nesnelliğine fazla güvenerek çıkılan yollar, bir bakarsınız iyice gülünç önermelerle sonuçlanır. Bu durum artık meselenin bir bilgisizlik değil, siyasi manipülasyon safhasında olduğunu da ortaya koyar. Jenkins, raporuna güzel bir ad bulmuş: 'Gerçekle fantezi arasında'. Herhalde 'gerçek' demeye onun bile dili varmamış ki, laiklerin fantezisine güvenmek durumunda kalmış.

Bu tür raporlar açık bir gerçeğe işaret ediyor ve bunu görmeyenleri de ancak ortak aptallıkla teskin edebiliyor: Bu açık gerçek Türkiye'nin demokrasi olmaya yöneldiğidir. Rahatsız olanların kimliği ise, bu gidişin kanıtlarından sadece biri...

***

Geçenlerde İsrail Cumhurbaşkanı Perez de ilginç bir laf etmiş ve orduyla ilgili bir yorumda bulunmuştu:

"Türkiye demokratik bir kurum olmayan ordunun, demokrasiyi korumakla görevlendirdiği tek ülkeydi. Ve ordu bunu yaptı. Ama şimdi ordunun rolü değişti." Perez Doğu'dan bakan biri olduğu için meseleyi doğru koymuştu. Türkiye'deki bazı yorumcular epeyce aceleci ve yüzeysel bir tavırla Perez'i mahkûm etmeye çalıştılar ama denen doğru. Söylenen şey, diplomatik bir dil içinde, geçmişte Türkiye'nin demokrasi olmadığı ama şimdi işlerin değiştiği.

Öte yandan Perez İsrail'in cumhurbaşkanı ve barış yönünde fazla aktif bir Türkiye'den haz etmiyor. Çünkü kendi ülkesinin 'barış' koşulları oluşmadan gerçekleşecek bir barışı istemiyor. O nedenle Türkiye'yi bir yerinden

vurması da gerek. Nitekim demecinin sonrası şöyle: “Şimdi soru şu: Erdoğan kendi Müslüman halkını demokrasiye doğru mu ilerletecek, yoksa demokratik güçler daha İslâmcı bir devlet mi talep edecek.” Her şeyden önce Erdoğan’ın Müslüman halkı demokrasiye doğru ilerletmek gibi bir seçeneği ikincil önemde, çünkü aslında Müslüman halk Erdoğan’ı demokrasiye doğru itiyor. Ancak asıl dikkat çeken ‘demokratik güçler’ lafı. Acaba ‘İslâmcı devlet’ talep edebilecek olan ‘demokratik güçler’ nasıl bir şeydir? Perez’i böyle bir saçmalığı söylemek durumunda bırakan nedir? Yoksa bu ‘demokratik güçler’ ordu mu? İyi de bir önceki cümlesi o ordunun Türkiye’nin demokrasi olamamasının nedeni olduğunu söylemiyor muydu?

Asıl ironi şurada ki Türkiye’deki ‘demokratik güçler’ ile ‘Müslümanlar’ epeyce iç içe geçmiş durumdalar. Dolayısıyla soru şu: Müslüman cemaatin sürükleyiciliği altında demokratik güçler bu ülkeyi demokrasiye doğru mu götürecektir, yoksa kemalist güçler ülkeyi daha faşizan bir rejime geri mi döndürecek. Eğer karşısında bir gazeteci değil de aile dostu olsaydı, eminim Perez de cümleyi böyle kurardı.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sahiplenemeyenlerin dehşeti

Etyen Mahçupyan 04.12.2009

Çarşamba akşamı Mümtaz Soysal’la birlikte *HaberTürk*’te Balçıçek Pamir’in programına konuk olduk. Milliyetçilikle başlayan konuşmamız, ulusalcılığa, ulus-devlete ve oradan da ulusa uzandı. Yumuşak bir tartışmaydı... Pozisyonlar çok farklı olmakla birlikte birbirinin ne dediğini anlamaya çalışan bir ortam yaratıldı. Program sonrası doğal olarak çok e-posta mesajı aldım ama ilginç olan aralarında sadece bir tanesinin olumsuz olması ve üstelik de küfür içermemesiydi. Adını vermeyeceğim bu kişi İzmir’den yazıyordu ve inşaat mühendisiydi. İki mesaj göndermişti. Belki bazı şeyler sonradan aklına gelmişti, belki de mesajının eksik kaldığını düşünmüştü... Bun bugün Alper Görmüş üslubuyla önce bu İzmirli inşaat mühendisinin mesajını aktaracağım, sonra da bu mesajı nasıl ‘okuduğumu’ söylemeye çalışacağım.

Birinci mesaj şöyle: “Şu an saat 21.19, Haber Türk reklamda. Mümtaz Hoca’yla seni izliyorum. Konuştuklarının onda birini Ermenistan dahil hiçbir ülkede konuşamayız. Dehşet içindeyim. Ülkenin sahibiymişsin gibi. Korkulur senden. Ben Türk olduğumu düşünürken bile, sana güvenilmeyeceğini ve bizden biri olmadığını iliklerime kadar hissettim. Bunu senin konuşmaların sağladı. Senden ne TC ne de dost bir turist bile olamaz diye bir duyguya kapıldım.”

İkinci mesaj: “Senin dost olma ihtimalin hiç yok. Önerdiğin hiçbir model Türkiye’nin yararına gözüküyor. İyi düşün, iyi ol, iyi yaşa. Burası Türkiye...”

Analizi nispeten önemsiz noktalardan önemli konulara doğru da yapabiliriz. Ama farklı bir şey deneyelim... Adım adım yazarın mantığını ve ruh halini takip edelim. Saatin dakik olarak verilmesi kişinin mühendis olmasıyla bağdaştırılabilir ama yaşanan ana bir mim koyma işlevi de var. Ayrıca yazarın duruma hâkim olduğunu, ne yaptığını bildiğini, sakın olduğunu da söylüyor. Mümtaz Bey’e ‘hoca’ denmesi yadırganamaz ama daha önce hiç münasebeti olmadığı birine ‘sen’ demesi normal mi? Bana kalırsa ‘sen’ demek zorunluluğunu

hissetmiş. Kendisini daha üst konuma oturtan 'sen'i tercih etmiş. Herhalde duydukları hazmedilebilir gibi değildi. Nitekim bunların Ermenistan dahil hiçbir ülkede konuşulamayacağını belirtiyor. Ancak Ermenistan mantıksal açıdan garip bir tercih, çünkü bu ülke özgürlükler açısından hiç de iyi bir noktada değil. Normali 'Amerika dahil hiçbir ülke' gibi bir cümle olmalıydı. Ama biz Ermenistan kelimesine şaşırıyoruz çünkü mesaj bir Ermeni'ye yazılıyor. Anlaşıyor ki sorun bir Ermeni'nin bunları söylemesi, daha doğrusu söyleyebilmesi.

Mesajın en ilginç kısmı da zaten burada geliyor: "Dehşet içindeyim. Ülkenin sahibiyim gibi. Senden korkulur." Kuramsal olarak bakarsanız 'Türk' olanların ötekilerden talebi tam da 'ülkenin sahibiyim gibi' davranmalarıdır. Cumhuriyet ve ulus-devlet literatürü bize bunu söyler. Genelde azınlıkların yeterince ülkeyi sahiplenmediklerinden şikâyet edilir ve asıl bunlardan korkulur, çünkü ayrılıkçı eğilimler geliştirebilirler. Oysa burada tam da böylesi bir sahiplenmeden rahatsız olan, rahatsızlık ne kelime 'dehşete düşmüş' iyi eğitilmiş, kentli bir vatandaşımız var. Bir açıklama Türkiye'de Türklerin Türk olmayanları 'yabancı' sayma eğilimine sahip olmalarıdır ve bunun da altında vatandaşlığın etnik Türk kimliği ile olan yakın bağı yatıyor. Birçok kentli, iyi eğitilmiş ve laik kişi, Türklüğü ülkeyi sahiplenmenin önkoşulu olarak görüyorlar. Oysa 'ulus' yaratmak ancak ülkeyi sahipleneni 'Türk' olarak görmekle mümkün. Kemalizm 'ulusun' devletin kotarıp halka sunduğu bir paye olarak algılanmasına neden olmuştu. Ancak bu tutum sadece devletçi bir cemaatin üretilmesini ifade etti. Sahiplenme etnik temel üzerinden yadırgandığında ve reddedildiğinde, arkanızda artık bir ulus değil, parçalanmış bir cemaatler topluluğu bırakırsınız.

Ancak bir Ermeni'nin Türkiye'yi sahiplenmesinden dehşete düşen bu kişinin sorunu daha da derinde. Çünkü Türkler, insan ve vatandaş olarak aslında bu ülkeyi gerçekte sahiplenmediler. Devletin sahiplenmesi onlar için yeterli oldu ve onlar da devlete sığınarak sanki sahiplenme 'görevlerini' yapmış oldular. Ne var ki sonuç devletin halk üzerinde ideolojik ve manevi bir güç haline gelmesiydi ve böylece bu iyi eğitilmiş, kentli ve laik vatandaşlar sterilize edildiler ve siyaseten paralyze oldular. Bana mesaj yazan kişinin dehşeti samimidir... Çünkü muhtemelen o hiçbir zaman bu ülkeyi benim kadar sahiplenme hakkını kendinde görmemişti. Ve şimdi onun yapamadığını bir Ermeni'nin yapması tabii ki dehşet vericiydi, çünkü kendisinin vatandaşlık anlamında bir hiç olduğunu hatırlatıyordu.

Bu noktada Hrant'a dönmek mümkün değil... Hrant bu ülkeyi en çok sahiplenenlerden biriydi ve bu nedenle de insanları dehşete düşürdü. Uygun bir ortam bulunduğu onu öldürecek kadar alçalabilen bu dehşet duygusunun kimlikli analizine girecek değilim. Ama Türklüğü vatandaşlığın ve paydaşlığın önkoşulu sananların, böylesi cinayetlerin de Türklüğün psikolojik zeminini oluşturduğunu görmelerinde yarar var.

Mesaja dönersek, dehşet beyanının sonrasındaki anlam düşüklüğü içeren cümle, sözünü ettiğim hiçlik duygusunun kişinin dengesini nasıl sarstığını gösteriyor: "Ben Türk olduğumu düşünürken bile, sana güvenilmeyeceğini ve bizden biri olmadığını iliklerime kadar hissettim." Cümlenin ikinci kısmını anlayabiliyoruz... Kendisinde olmayan bir sahiplenme duygusunu bir 'yabancıda' görmek, yabancılaşmayı pekiştirebilir. Buradan da kolaylıkla güvensizlik üretilebilir, çünkü söz konusu bakışa göre ancak 'bize benzeyenlere' güvenebiliriz. Bunun anlamı Türklerin sadece Türklere güvenmesi ve tabii örneğin Kürtlere kategorik olarak güvenmemesidir. Mesajı yazanın İzmir'den olduğunu hatırlarsak, son taşlı karşılama gösterisinin arka planına da biraz nüfuz ederiz. Ancak bir de cümlenin baş kısmı var... Acaba 'ben Türk olduğumu düşünürken bile' ile ne demek istenmiştir? Sanki bu ayrı bir cümleymiş ve söylenemeyen bir devamı varmış gibi gözüküyor. Nitekim o devam kısmı muhtemelen 'bunları söyleyemem' kelimelerinden ibaret. Bir kez daha yazar, bir 'Türk' olarak kendisinin yapamadığını bir 'yabancı'nın yapmasını kabullenemiyor. Aslında vatandaş olmadığını itiraf ediyor... Belki de vatandaş olmadığını ilk kez fark ediyor...

Nihayet ikinci mesaj... Bu bir eksik bölüm değil, çünkü ilk mesajın altında isim ve meslek yazılmış. Anlaşılan ilk mesaj bir şeyleri eksik bırakmış. Söylenmesi gereken bir şey... Ne olabilir dersiniz? Tabii ki "İyi düşün, iyi ol, iyi yaşa. Burası Türkiye..." Yani 'akıllı ol' mesajının eğitimli versiyonu. 'İyi' düşünür ve 'iyi' olursan iyi de yaşarsın demeye getiriliyor. Çaresiz kalan İzmirli inşaat mühendisimiz tehdit ediyor... Buradaki 'iyi'nin 'bizim istediğimiz gibi' olduğuna kuşku yok. İzmirli inşaat mühendisi 'marjinal kal, gözükme ve konuşma' diyor.

İyi de acaba bir dirhem de kendi çaresizliği üzerine düşünmüş müdür? Bu ülkenin vatandaşı, bu toplumun parçası olduğunu, devlet gölgesi altında kişiliksizleştiğini ve bu kişiliksizliğini kimliğiyle kamufle etmeye çalıştığını fark etmiş midir? Umarım öyledir... Umarım çarşamba akşamki program 'hayırlara vesile' olmuştur.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hassasiyet

Etyen Mahçupyan 06.12.2009

Kürt siyaseti hazır olmadığı bir noktada 'açılıma' yakalanmış gözüküyor. Yüzyılların getirdiği bir tecrübeyle, bu ülkede her türlü reformun ancak dışarıdan gelebileceği yargısı hemen hepimizde var. Bu dış etki bazen zorlama bazen de teşvik biçiminde oluyor ama geçmişte gerçek reform adımlarına yol açan dinamikler hep zorlamalarla yaşanabilmiş. Reformları teşvik eden dış konjonktürlerde, devlet mecburen bir süre reform yanlısı gözükmüş ama aslında el altından tam ters yöne doğru hareket etmiş. Nitekim bugün Ermeni meselesi diye 1915 ve sonrasına indirgenen olaylar zincirinin başı da 1860'lara kadar dayanıyor. Kürtler bu deneyimi çok yakından yaşadılar... Dış zorlamanın olmadığı durumlarda, sadece teşvikle Kürt meselesinin çözülemeyeceğine dair ortak bir kanaat geliştirdiler.

AB süreci ise arzu edilen ortamı ancak teşvik düzeyinde sağlayabildi. Hele Merkel ve Sarkozy gibi liderlerin söz sahibi olmasından ve Avrupa'da ırkçılığa varan bir yabancı düşmanlığı görülmeye başlandığından bu yana, Türkiye ile AB arasındaki ilişki nispeten soğudu. Bu durum AB'nin artık veya en azından bir süre için 'zorlayıcı' bir dış dinamik oluşturamayacağını habercisiydi. Dolayısıyla Kürt siyaseti kendisini giderek tıkanacak olan ve kaçınılmaz bir biçimde çatışmayı ima eden bir gelecek beklentisine kilitledi. PKK'nın bunca yıl güç kaybetmemesinin altında sadece dağlarda her aileden birkaç ferden bulunması yatmıyor. Hatta PKK olmasaydı bu konuların gündeme bile gelmeyeceği şeklindeki gerçekçi yargı da, PKK'nın zihinlerdeki dayanıklılığını açıklamıyor. Çünkü bu değerlendirme nihayetle geçmişe ilişkin... Kürt meselesinin PKK sayesinde bugünkü noktaya geldiğini düşünenler bile, muhtemelen gelecekle ilgili beklentilerini ille de PKK üzerinden yapmamaya hazırlar. Ne var ki PKK'nın tılsımı, aslında gelecekle ilgili de önemsenmesinde gizli. Eğer AB sürecinin yarattığı ortam bir zorlamayı ifade etmiyorsa ve eğer bilinen devlet geleneği içinde bunun anlamı çatışmanın kaçınılmaz hale gelmesi ise, tabii ki PKK'nın varlığı da istenebilir bir olgu haline gelecektir.

Dolayısıyla Kürt siyaseti yıllardan bu yana anlaşılır nedenlerle PKK hegemonyası altında. O yüzden DTP dışında kurulan ve halen var olan diğer partilerin siyasi bir gücü yok. Fikirleri Kürtler tarafından anlamlı bulunmadığı için değil... Aksine muhtemelen bu partilerin yaklaşımı fikişsel planda çok daha beğeniliyor ve benimseniyordur. Ancak 'gerçekçi' olarak bakıldığında söz konusu partilerin hiçbir önemi kalmıyor, çünkü

müstakbel çatışma anında herhangi bir ağırlıklarının olmayacağı biliniyor.

Kısacası PKK'nın varlık nedeninin devlet olduğunu söyleyenler bu açıdan da haklılar. Yani sadece Güneydoğu'da sergilenen zulüm değil, bizzat devletin zihniyeti PKK'nın varlığını işlevsel kılıyor. Bu nedenle PKK liderliğinin yüksek bir özgüveni var ve aynı nedenle sürekli olarak devleti muhatap alıyorlar. Ne var ki Türkiye'de bazen beklenmedik şeyler de olabiliyor... Hele Obama ile simgeleşen daha demokratik bir dünyanın kuşatıcılığı altındaysanız, bu beklenmedik şeylerin siyasi getirisi de olabiliyor. Bu sefer de İslâmi duyarlılıkları temsil eden, dolayısıyla devletten korkması ve ona yanaşması beklenen bir parti farklı bir yol izliyor ve üstelik de geri adım atma niyetinde gözüküyor.

PKK bu duruma hazır değildi... Ama genelde Kürt siyaseti de değil. Bu yeni ortam çatışmayı kaçınılmaz olmaktan çıkardığı ölçüde, konuşmayı ve meşru muhatapları siyasete davet ediyor. Bugün DTP birkaç yıl öncesine kıyasla çok daha önemsenen ve siyaseti etkileyen bir parti. Ama bu durum Kürt siyasetinin manevi hiyerarşisi içinde hazırlıklı olunmayan bir değişimi de ifade ediyor. Çünkü DTP ile PKK özdeş değiller ve DTP'nin çok özerk hale gelmesine de PKK pek iyi bakmıyor. Öte yandan güncel siyaset sürekli olarak DTP'yi takip etmekte ve onu 'sahneye' davet etmekte.

Bu tablo PKK'nın kendisini önemli kılmasına yönelik taktiksel adımlar atmasına neden oluyor. Bunlardan bazıları doğrudan 'demokratik açılıma' ilişkin. Örneğin silahların susmasına, eve dönüşü, Kürtçenin kullanımına ilişkin maddeler halinde istekler veya öneriler sunuluyor. Ancak bunlar bir yenilik oluşturmuyor. Aslında herkes yapılması gerekenlerin az çok farkında. Dolayısıyla asıl mesele gündelik siyasetin kim tarafından taşınacağı... Eğer ortalık boş kalırsa bu aktörün DTP olacağı aşikâr ama daha önce belirttiğim gibi DTP tam anlamıyla PKK demek değil.

Böylece PKK tarafının kendine has ikinci tür bir taktik geliştirmesine tanık oluyoruz. Maksat Öcalan'ı ve onun üzerinden PKK'yı gündemin ortasına oturtmak, siyasetin durduğu noktada psikolojik bir temsiliyet gücü kazanmak. Geçen yıllarda bir zehirlenme hikâyesi ortaya çıkmıştı. Öcalan'ın saçından alınan bir örnekte zehir bulunduğu iddia edilmişti. Bunun üzerine Güneydoğu illerinin Kürt belediye başkanlarından bir grup, önemsedikleri kişi ve kurumlara çeşitli ziyaretler yapmış ve 'hassasiyetlerini' belirtmişlerdi. Bu iddianın arkası gelmedi ve bir tür manipölasyon olduğuna dair kanaat hafızalarımızda yerini aldı.

Bugünlerde de Öcalan'ın İmralı koşulları tartışılıyor. Tabii ki bu kişinin durumunu daha kötüye götürebilecek düzenlemeler tasvip edilemez. Örneğin havalandırma bölümü olarak kullanılan alanın neredeyse yarıya indirilmesine itiraz edilebilir. Ancak hücrenin sadece 17 santimetrekare ufaldığını öğrendiğinizde haliyle bir an duraklıyorsunuz. Öcalan'ın "bir ölüm çukuruna atılmış gibiyim, solunum cihazına bağlanmış bir hasta gibiyim" sözlerinin gerçek bir durumdan ziyade siyaseti 'manevi' alana çeken bir taktik olduğunu düşünüyorsunuz. Hele Öcalan'ın hapislik koşullarının uluslararası denetime açılması türü talepleri duyduğunuzda, amaçlananın 'çözüm' olmadığı, Kürt siyasetinin iktidar yapısını sürdürmek olduğu fikrine kapılıyorsunuz.

Kürtler açısından mesele Kürtçenin ve Kürt kimliğinin özgürleşmesi. Ama galiba Kürt siyaseti açısından mesele Öcalan'ın ve PKK'nın önderliği... Bu 'hassasiyet' çözümün ön koşulu kılınmak isteniyor. Buradan nasıl bir çözüm çıkar bilinmez ama böyle bir hassasiyetten iktidar çıktığı açık.

***

Bu haftanın kişisi meşhur günlüklerin sahibi Özden Örnek... Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihine yaptığı olağanüstü katkı nedeniyle değil. Bu katkının ne denli gerçek ve samimi olduğunu farkına varmadan itiraf ettiği

için. *Star* gazetesindeki söyleşisinde Şamil Tayyar'a şöyle demiş: "Her çalıştığım yerde... görev yaparken günlük faaliyetlerimi günü ve saatini belirterek not ettim. Ayrıca özel faaliyetlerimi de not ederim. Bu notlar sadece bana ait bilgisayarlarda görölürdü, şifreliydi. Görev sürem dolup ayrılırken, henüz üniformamı çıkarmadan bir iki gün önce bu faaliyet notlarımın tamamını bilgisayardan sildim. Yani öyle 'delete' tuşuna basarak değil. Canımın yanacağını bildiğim için bulunmasın, okunmasın diye üstünü yazdırarak sildim."

Acaba Özden Örnek'in 'canını yakacak' ne vardı o silinen bilgisayarda? Yoksa silindiği halde bulunan metin söz konusu 'can yakıcı' bilgileri mi ifade ediyor? Asıl önemlisi, Özden Örnek'in günlük faaliyetleri ve özel faaliyetleri acaba nasıl oluyor da 'can yakıcı' olabiliyor? Bu komutanların nasıl iş tanımları ve ne tür 'özel' hayatları var, neyle uğraşıyorlar dersiniz?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barışa layık olmak

Etyen Mahçupyan 09.12.2009

Ermeni diasporası yıllardır adalet mücadelesi yapıyor. Soykırımın tüm dünyada resmen kabul edilmesi için hükümetler ve uluslararası organizasyonlar üzerinde baskı kuruyor, her fırsatı bu siyasi hedefin aracı olarak kullanıyor. Bu tutumlarında haksız değiller... İki nedenden ötürü. Birincisi 1915'e giden yolda ve ondan sonrasında yaşananlardır. Tanzimat sonrası dönemde kâğıt üzerinde hak edilen eşitlik hiçbir zaman Müslüman cemaat tarafından sindirilememiştir. Öte yandan doğuda Ermeniler sadece devlete değil, oradaki Kürt aşiretlerine de vergi vermek durumunda kalmışlardı. Ardından doğrudan baskın, talan ve ölümle karşı karşıya kaldılar. İstanbul'a yapılan şikâyetler ve bilgilendirmeler ise yıllarca görmezden gelindi. Ayrılcı partilerin doğuşu bu ortamın siyasete tahvil edilmesi idi. Ardından 1995 Hamidiye Alayları zulmü, 1909 Adana katliamı ve nihayet 1915 yaşandı. Ermeni diasporasının belleği bu tarihî süreci görünür kıldı. Binlerce yıldır yaşadıkları yerlerden ve kültürden kopmaları ve yabancı diarlarda yaşama zorunluluğu, onların kendi kimliklerini bu geçmiş haksızlık üzerine oturtmalarına neden oldu. Öte yandan cumhuriyet döneminde gayrimüslimlere ve özel olarak Ermenilere yönelik, hukuk sistemini de arkasına alarak yapılan açık ayrımcılıklar, mal mülk talanları Diaspora'nın siyasetine güncel bir meşruiyet kattı.

Diaspora'yı haklı kılan ikinci neden ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin inkârcı tutumu oldu. Burada önemli olan 'soykırımın inkârı' değildi. Türkiye esas olarak tarihi inkâr etti. Bu olayların ne anlama geldiği, 'soykırım' kelimesinin kullanılıp kullanılmaması gerektiği tartışmasına gelinebilen bile. Çünkü yaşanan olayların kendisi inkâr edilmekteydi... Ermeni diasporası uğradığı haksızlık yetmiyormuş gibi, bu vurdumduymazlığın, insani olanla muhatap olamamanın yükünü de taşıdı.

Dolayısıyla Diaspora'nın adaletle 'hakkı' olduğunu kimse reddedemez. Ancak madalyonun bir de içe dönük yüzü var... Mağduriyet haklı olarak bir 'hak talebi' yaratır, ama bu 'hak talebini' seslendiren ve eyleme dönüştüren her siyaset kendiliğinden meşru olur mu? Siyasetin meşruiyeti, talep ettiği ve hedeflediği ile kendi tutumu arasında bir tutarlılık gerektirmez mi? Kısacası Ermeni diasporasının adalet talebi ancak kendi siyaseti de adil olabildiği ölçüde işlevsel olacaktır. Çünkü adalet talebinin kuramsal meşruiyeti, yaşanan siyasetin

meşruiyetini otomatik olarak sağlamaz. Bugün Diaspora'nın böyle bir sorunu var... Haklı oldukları bir konuda adalet talebi yapıyorlar, ama kendileri yeterince adil değiller. Adil olmak, muhatabını görmeyi, ona bakmayı, onu duymayı ve anlamayı gerektirir. Diaspora ise sanki kasten Türkiye'ye ve Türkiyelilere bakmıyor, buradaki değişimi görmek istemiyor, Türkiye'yi hayalindeki geçmişin karanlığında dondurmak istiyor.

Bu nedenle şunu söyleyebiliriz: Ermeni diasporası adalete layıktır, ancak Ermeni diasporasının siyaseti adalete layık değil...

***

Kürtler de 19. yüzyılın başından bu yana devletle gizli veya açık çatışma yaşadılar. Bunların bazıları devletin haksız tutumu ama birçoğu da Kürt aşiretlerin ellerindeki imtiyazları koruma direnci nedeniyle ortaya çıktı. Ne var ki Cumhuriyet sonrasında bu denge bozuldu. Devlet Kürt kimliğini asimile etme, bunu beceremediği noktada da bastırma siyasetine saptı. İnsanların dilleri, gelenekleri iğdiş edildi, Kürt kimliğinin kültürel zemini yok edilmek istendi. Derken 1980 sonrasında Diyarbakır cezaevinde yaşananlar, ardından binlerce köyün boşaltılması, evlerin, ormanların, hayvanların yakılması, en az bir milyon insanın gerekli tedbirler alınmadan yerinden edilmesi geldi. Türkiye'de bu süreci yaşamış olan 'Kürt' dışı kimlik sahiplerinin ağzını açacak hali artık yok... Böylesine açık bir adaletsizlik karşısında, yaşananlara gerekçe bulmak üzere kıvırmak mümkün değil. Kürtler bugün haklı olarak adalet ve barış talep ediyorlar ve her vicdanlı kişinin, vatandaşlık sorumluluğu taşıyan insanın bu taleplerin yanında durması gerekiyor.

Ancak Ermeni diasporası için sorduğumuz soru burada da geçerli... Kürtlerin adalete ve barışa layık olmaları, kendiliğinden Kürt siyasetinin de adalet ve barışa layık olduğunu söyler mi? Söyler... Kürt siyasetinin bizatihi bir pozisyon, tutum ve strateji olarak adaletten ve barıştan yana olma zorunluluğu vardır. Oysa bir haftadır yaşananlar, söz konusu siyasetin adalet ve barıştan pek de nasibini almamış olduğunu ortaya koyuyor. Bu olayların bir bölümünde kışkırtmaların, manipölasyonların varlığını kabul edebiliriz. İstanbul ve Urfa'da DTP binalarına saldırıların olduğunu görmezden gelemeyiz. Ancak Öcalan'ın hücresi bahanesiyle yükseltilen çatışma psikolojisini ve Tokat'taki saldırıyı bir iyi niyet göstergesi olarak okuyamayacağımız da aşikârdır. Görünen o ki PKK'nın derdi çözüm veya barış değil, bu sürecin iktidar alanını tahakküm altında tutmak. Ve yine görünen o ki, aynen geçmişte olduğu gibi, DTP de 'kritik an' geldiğinde kişiliksizleşmekte ve PKK'nın uzantısı haline gelmekte.

Böylece adalet ve barış istediğini söyleyen insanlar, bu adaleti anlamsız, barışı ise imkânsız kılan bir siyasetin parçası olmaktalar. Bu durumdan hareketle Kürtlerin taleplerini ve haklarını görmezden gelmek mümkün ve meşru olmasa da, Kürt siyasetinin bizzat Kürtlerin özgürleşmesi ve huzuru önünde engel olduğunu vurgulamak gerekiyor.

Kısaca söylersek, Kürtler adalet ve barışa sonuna kadar layıklar... Ama bu Kürt siyaseti ne adalete ne de barışa layık.

***

Gücün ağırlığı altında bugün DTP'nin yıldızları dökülüyor. Yıldızlar döküldüğünde de alttan çıkarıcılık, pazarlıkçılık, tehdit ve belki de en kötüsü, yüzeysellik ve eziklik çıkıyor.

Mersin'de konuşma yapan Van milletvekili Fatma Kurtulan "gelinen süreçte görüldü ki açılımın adı tasfiyeymiş"

diye konuşmuş. Yoksa DTP hem PKK'lıların siyasete girmesini, hem de silahlı güç olarak kalmalarını mı hayal ediyor? Bu ülkede yeni bir dönemin başlaması için devlet demokratik yönde 'geri' adım atmaya razı. Buna çıkarıcı bir mantıkla yaklaşmanın kime ne getirisi olduğu bir yana, silahlı bir PKK'nın barışa hizmet edeceği mi iddia ediliyor?

Genel Başkan Yardımcısı Emine Ayna da Öcalan'ın hücresi konusunda 'baklayı' ağzından çıkartmış: "Sorun odanın büyüklüğü, küçüklüğü değil. Bakın biz 'muhataplık' diyoruz." Anlaşılan amaç barışa doğru yürümek değil, kiminle yürüneceği. Amaç Kürtlerin isteklerinin değil, Kürt 'örgütlü' siyasetinin isteklerinin gerçekleşmesi.

Genel Başkan Ahmet Türk ise, bilemiyorum doğru mu aktarıldı, ama epeyce vahim bir değerlendirme yapmış. Son günlerdeki eylemlerin DTP'nin elini zayıflatıp zayıflatmadığı sorusunu şöyle yanıtlamış: "Bu biraz yoruma bağlı. Tepkisiz kalıp demokratik tepkilerinizi göstermediğiniz zaman da farklı şekilde yorumlarlar." Yani bu eylemler zayıf olunmadığının göstergesi mi? Şiddet ve ölüm kimi güçlü kılabilir ki?.. Bunca yıl devleti güçlü kılabilir mi?

Bu ülkenin bir demokrasi ve barış toplumu olabilmesi için toplumun halisane istek ve temennileri yeterli değil. Gerçek çözüm sadece Kürtlerin değil, Kürt siyasetinin de adalet ve barışa layık olmasında...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barışa layık olmak

Etyen Mahçupyan 09.12.2009

Ermeni diasporası yıllardır adalet mücadelesi yapıyor. Soykırımın tüm dünyada resmen kabul edilmesi için hükümetler ve uluslararası organizasyonlar üzerinde baskı kuruyor, her fırsatı bu siyasi hedefin aracı olarak kullanıyor. Bu tutumlarında haksız değiller... İki nedenden ötürü. Birincisi 1915'e giden yolda ve ondan sonrasında yaşananlardır. Tanzimat sonrası dönemde kâğıt üzerinde hak edilen eşitlik hiçbir zaman Müslüman cemaat tarafından sindirilememiştir. Öte yandan doğuda Ermeniler sadece devlete değil, oradaki Kürt aşiretlerine de vergi vermek durumunda kalmışlardı. Ardından doğrudan baskın, talan ve ölümle karşı karşıya kaldılar. İstanbul'a yapılan şikâyetler ve bilgilendirmeler ise yıllarca görmezden gelindi. Ayrılkıç partilerin doğuşu bu ortamın siyasete tahvil edilmesiydi. Ardından 1995 Hamidiye Alayları zulmü, 1909 Adana katliamı ve nihayet 1915 yaşandı. Ermeni diasporasının belleği bu tarihî süreci görünür kıldı. Binlerce yıldır yaşadıkları yerlerden ve kültürden kopmaları ve yabancı diyarlarda yaşama zorunluluğu, onların kendi kimliklerini bu geçmiş haksızlık üzerine oturtmalarına neden oldu. Öte yandan cumhuriyet döneminde gayrimüslimlere ve özel olarak Ermenilere yönelik, hukuk sistemini de arkasına alarak yapılan açık ayrımcılıklar, mal mülk talanları Diaspora'nın siyasetine güncel bir meşruiyet kattı.

Diaspora'yı haklı kılan ikinci neden ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin inkârcı tutumu oldu. Burada önemli olan 'soykırımın inkârı' değildi. Türkiye esas olarak tarihi inkâr etti. Bu olayların ne anlama geldiği, 'soykırım' kelimesinin kullanılıp kullanılmaması gerektiği tartışmasına gelinebilir. Çünkü yaşanan olayların kendisi inkâr edilmekteydi... Ermeni diasporası uğradığı haksızlık yetmiyormuş gibi, bu vurdumduymazlığın, insani

olanla muhatap olamamanın yükünü de taşıdı.

Dolayısıyla Diaspora'nın adalete 'hakkı' olduğunu kimse reddedemez. Ancak madalyonun bir de içe dönük yüzü var... Mağduriyet haklı olarak bir 'hak talebi' yaratır, ama bu 'hak talebini' seslendiren ve eyleme dönüştüren her siyaset kendiliğinden meşru olur mu? Siyasetin meşruiyeti, talep ettiği ve hedeflediği ile kendi tutumu arasında bir tutarlılık gerektirmez mi? Kısacası Ermeni diasporasının adalet talebi ancak kendi siyaseti de adil olabildiği ölçüde işlevsel olacaktır. Çünkü adalet talebinin kuramsal meşruiyeti, yaşanan siyasetin meşruiyetini otomatik olarak sağlamaz. Bugün Diaspora'nın böyle bir sorunu var... Haklı oldukları bir konuda adalet talebi yapıyorlar, ama kendileri yeterince adil değiller. Adil olmak, muhatabını görmeyi, ona bakmayı, onu duymayı ve anlamayı gerektirir. Diaspora ise sanki kasten Türkiye'ye ve Türkiyelilere bakmıyor, buradaki değişimi görmek istemiyor, Türkiye'yi hayalindeki geçmişin karanlığında dondurmak istiyor.

Bu nedenle şunu söyleyebiliriz: Ermeni diasporası adalete layıktır, ancak Ermeni diasporasının siyaseti adalete layık değil...

***

Kürtler de 19. yüzyılın başından bu yana devletle gizli veya açık çatışma yaşadılar. Bunların bazıları devletin haksız tutumu ama birçoğu da Kürt aşiretlerin ellerindeki imtiyazları koruma direnci nedeniyle ortaya çıktı. Ne var ki Cumhuriyet sonrasında bu denge bozuldu. Devlet Kürt kimliğini asimile etme, bunu beceremediği noktada da bastırma siyasetine saptı. İnsanların dilleri, gelenekleri iğdiş edildi, Kürt kimliğinin kültürel zemini yok edilmek istendi. Derken 1980 sonrasında Diyarbakır cezaevinde yaşananlar, ardından binlerce köyün boşaltılması, evlerin, ormanların, hayvanların yakılması, en az bir milyon insanın gerekli tedbirler alınmadan yerinden edilmesi geldi. Türkiye'de bu süreci yaşamış olan 'Kürt' dışı kimlik sahiplerinin ağzını açacak hali artık yok... Böylesine açık bir adaletsizlik karşısında, yaşananlara gerekçe bulmak üzere kıvırmak mümkün değil. Kürtler bugün haklı olarak adalet ve barış talep ediyorlar ve her vicdanlı kişinin, vatandaşlık sorumluluğu taşıyan insanın bu taleplerin yanında durması gerekiyor.

Ancak Ermeni diasporası için sorduğumuz soru burada da geçerli... Kürtlerin adalete ve barışa layık olmaları, kendiliğinden Kürt siyasetinin de adalet ve barışa layık olduğunu söyler mi? Söyler... Kürt siyasetinin bizatihi bir pozisyon, tutum ve strateji olarak adaletten ve barıştan yana olma zorunluluğu vardır. Oysa bir haftadır yaşananlar, söz konusu siyasetin adalet ve barıştan pek de nasibini almamış olduğunu ortaya koyuyor. Bu olayların bir bölümünde kışkırtmaların, manipülasyonların varlığını kabul edebiliriz. İstanbul ve Urfa'da DTP binalarına saldırıların olduğunu görmezden gelemeyiz. Ancak Öcalan'ın hücresi bahanesiyle yükseltelen çatışma psikolojisini ve Tokat'taki saldırıyı bir iyi niyet göstergesi olarak okuyamayacağımız da aşîkârdır. Görünen o ki PKK'nın derdi çözüm veya barış değil, bu sürecin iktidar alanını tahakküm altında tutmak. Ve yine görünen o ki, aynen geçmişte olduğu gibi, DTP de 'kritik an' geldiğinde kişilişlesmekte ve PKK'nın uzantısı haline gelmekte.

Böylece adalet ve barış istediğini söyleyen insanlar, bu adaleti anlamsız, barışı ise imkânsız kılan bir siyasetin parçası olmaktalar. Bu durumdan hareketle Kürtlerin taleplerini ve haklarını görmezden gelmek mümkün ve meşru olmasa da, Kürt siyasetinin bizzat Kürtlerin özgürleşmesi ve huzuru önünde engel olduğunu vurgulamak gerekiyor.

Kısaca söylersek, Kürtler adalet ve barışa sonuna kadar layıklar... Ama bu Kürt siyaseti ne adalete ne de barışa layık.

***

Gücün ağırlığı altında bugün DTP'nin yaldızları dökülüyor. Yaldızlar döküldüğünde de alttan çıkarıcılık, pazarlıklık, tehdit ve belki de en kötüsü, yüzeysellik ve eziklik çıkıyor.

Mersin'de konuşma yapan Van milletvekili Fatma Kurtulan "gelinen süreçte görüldü ki açılımın adı tasfiyeymiş" diye konuşmuş. Yoksa DTP hem PKK'lıların siyasete girmesini, hem de silahlı güç olarak kalmalarını mı hayal ediyor? Bu ülkede yeni bir dönemin başlaması için devlet demokratik yönde 'geri' adım atmaya razı. Buna çıkarıcı bir mantıkla yaklaşmanın kime ne getirisi olduğu bir yana, silahlı bir PKK'nın barışa hizmet edeceği mi iddia ediliyor?

Genel Başkan Yardımcısı Emine Ayna da Öcalan'ın hücresi konusunda 'baklayı' ağzından çıkartmış: "Sorun odanın büyüklüğü, küçüklüğü değil. Bakın biz 'muhataplık' diyoruz." Anlaşılan amaç barışa doğru yürümek değil, kiminle yürüneceği. Amaç Kürtlerin isteklerinin değil, Kürt 'örgütlü' siyasetinin isteklerinin gerçekleşmesi.

Genel Başkan Ahmet Türk ise, bilemiyorum doğru mu aktarıldı, ama epeyce vahim bir değerlendirme yapmış. Son günlerdeki eylemlerin DTP'nin elini zayıflatıp zayıflatmadığı sorusunu şöyle yanıtlamış: "Bu biraz yoruma bağlı. Tepkisiz kalıp demokratik tepkilerinizi göstermediğiniz zaman da farklı şekilde yorumlarlar." Yani bu eylemler zayıf olunmadığının göstergesi mi? Şiddet ve ölüm kimi güçlü kılabilir ki?.. Bunca yıl devleti güçlü kılabilirdi mi?

Bu ülkenin bir demokrasi ve barış toplumu olabilmesi için toplumun halisane istek ve temennileri yeterli değil. Gerçek çözüm sadece Kürtlerin değil, Kürt siyasetinin de adalete ve barışa layık olmasında...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kürtlerin 28 Şubatı

Etyen Mahçupyan 13.12.2009

Anayasa Mahkemesi'nin DTP'yi kapatma kararının 'sürpriz' olmadığı söyleniyor. Ne var ki tartışma öyle bir noktaya gelmiş ve Mahkeme'den beklentiler üzerinde o kadar çok şey yazılıp çizilmişti ki tam ters yönde bir karar da sürpriz olmayacaktı. Türkiye siyaset eksiğini genellikle bu tür 'yukardan gelme' sağduyu beklentileriyle kapatmaya çalışıyor. Hükümetin ve Kürt siyasetinin birlikte beceremediğini bu kez de Anayasa Mahkemesi'nden bekledik. Bu açıdan DTP'nin kapatılmaması bir tür kolaycılığı ifade ediyordu. Bütün yanlışlara rağmen siyasi aktörlere bir şans daha verilmesi mantığının artık sonuna geliniyor. Burada sözünü ettiğim yanlışlar, DTP'nin PKK ile bağını kopartamamasından çok daha fazlasını, şiddete dokunulmadığı noktalarda alınan tutumlara gönderme yapıyor. DTP'nin Ergenekon davasına karşı aldığı 'çekinceli' tavır ve kinayeli dil bile sağduyu eksikliğinin boyutunu ortaya koymaya yeterli.

Türkiye'deki siyaset eksiği devlet desteğiyle değil, toplumu duyarak ve oradaki değişimi kamusal alana

taşıyarak kapanacak. Dolayısıyla önemli olan devletin ne istediği veya ne yaptığı değil, toplumun buna nasıl tepki verdiği. Kısacası Anayasa Mahkemesi'nin kararını boş verin! Kısa vadede parlamento aritmetiği ve sokak dinamiği açısından sonuçlar yaratsa da, kritik olan Kürt toplumunun bu noktada ileriye baktığında ne yöne doğru hareketleneceğidir. Bu kapatma kararı, İslâmi kesimin 28 Şubat deneyimine benzer bir zihniyet kırılması yaratabilir. Çünkü aynen o dönemde İslâmi kesimde olduğu üzere, bugün Kürtler arasında bir zihniyet kırılması adım adım yaşanıyor, ancak siyasete tahvil olamıyor. 28 Şubat, kendilerini Müslüman kimlikle bağdaştıranların zaten yanlış olduklarını bildikleri ama razı geldikleri ilkel bir siyaset anlayışından kopmalarına neden olmuştu. Askerler Müslüman kimliği siyasetin dışına itmeye çalışırken, o kimliğin baş edilemeyecek bir zihniyetle geri dönüşüne de yol açmış oldular. Aynı şekilde Kürtlerin de önemli bir bölümü PKK'yı bir 'yanlış siyaset' olarak görüyor ama ona razı oluyorlar... DTP bu razı gelmenin kurumsal çatısını oluşturuyordu. Çünkü bir yandan barış güzellmeleri yapılıyor, öte yandan da siyasete avdet edildiğinde "İmralı'dan sonra açılım bitmiştir" türünden ahmakça bir sığılğa tutsak olunuyordu.

DTP'nin kapatılması bir fırsat... Kürtlerin bu kez gerçekten şiddete mesafe alan ve barışa layık olan bir siyaset üretmeleri, böylece toplumu kerhen değil gerçekten yanlarına çekmeleri için bir fırsat. PKK adam öldürebilir, hayatı herkese zindan edebilir... Ama bu ülkeyi yönetebilecek, hatta bu ülke üzerindeki tartışmanın tarafı olabilecek bir özne olamaz. Bunun nedeni ne devlet ne de 'Türkler', doğrudan 'Kürtler'dir. Çünkü PKK bugün siyaseten Kürt toplumunun vasati algı ve beklentilerinin çok gerisinde kalmıştır. Müslümanlar geçmişteki ideolojik damarı mahkûm ettiler ve onun küllerinden bir demokratlık arayışı çıkardılar. Ne denli başarılı oldukları ayrı konu, ama kıymetli olan bu niyet, irade ve samimiyettir. O nedenle bugün AKP'nin yanlışlarının kıymeti harbiyesi yok. Zaten hep yanlış yapılmış bir ülkede doğruyu yapabilecek bir partiye sahip olmanın değerini biliyoruz. Aynı şekilde Kürt toplumu da artık kendi zihniyet kırılmasını siyaset sahnesine taşıyabilecek durumda. İhtiyaç duyulan şey niyet, irade, samimiyet ve ilave olarak da biraz cesaret.

***

Bu mahkeme kararı birçok açıdan öğretici oldu. Ama en önemli derslerden biri medyadaki demokrat yazarlara düştü. Geçmişte AKP'nin nasıl siyasi bir manevrayla kapatılmaktan kurtulduğunu emsal olarak alıp, Anayasa Mahkemesi'nin bu kez de benzer bir karar vermesi gerektiği konusunda baskı oluşturmaya çalıştılar. Aslında Ümit Özdağ gibi şahinlerin bile DTP'nin kapatılmayıp siyaset içinde tutulması gerektiğini yazdığı bir süreçtirdik. Görünen tablo 'siyaseten' ne yapılması gerektiği konusunda herkesin hemfikir olduğu ve Mahkeme'nin de 'akıl yolunda' kalacağıydı. Ama anlaşılır nedenlerle Mahkeme DTP'yi kapattı... Çünkü Mahkeme bu denli 'siyasi' bir karara imza atmanın ve kamuoyunda oluşan siyaseti onaylayanın kendi sonu olacağını idrak etti. Eğer DTP kapatılmasaydı bundan böyle Anayasa Mahkemesi siyaseten bir tür 'şamar oğlanına' dönebilir, her olayda kararın ne olması gerektiği baskısı altında kalırdı. Oybirliğinin de anlamı budur. Belki on bir üyenin hepsi de deliller üzerinde tam olarak görüş birliği içinde değillerdi, ama Mahkeme'nin imajı ve işlevi konusunda hemfikirdiler. Medyadaki özgürlükçü kalemlerin farklı bir 'sağduyu' da geliştirmeleri gerekiyor. Siyaseten doğru olanı savunmak yetmiyor... Siyasetten anlamak ve siyasi öznelerin değerlendirmelerini öngörmek gerekiyor. Böyle bakıldığında DTP'yi Anayasa Mahkemesi'nin kapattığı gerçeğinin yanında, özgürlük savunucularının Mahkeme'ye hareket alanı bırakmayarak bu kapatmanın psikolojik zeminini hazırladıklarını da görmekte yarar var.

***

Doğrudan siyasi aktörlere gelince, bugünden itibaren PKK'nın giderek gayrimeşru hale geleceği ve Kürt toplumu içinde kırılmaların yaşanacağı açık. Tokat'taki saldırıyı üç günlük gecikmeden sonra üstlenmek, üç

ihtimali akla getiriyor. Birincisi bu saldırının gerçekten de söylendiği gibi merkezin bilgisi dışında, küçük bire grubun inisiyatifi ile yapılması ve merkezin olayı mecburen üstlenmek durumunda kalması. Bu en olumlu ihtimal, çünkü PKK merkezinin en azından olaydan 'utandığını' veya siyaseten yanlış bulduğunu ima ediyor. Ama yine de kuru kuruya bir üstlenme mesajı verildiğine göre, PKK'nın giderek kendi marjinal uzantılarına yenik düşmekte olduğunu da gösteriyor. İkinci ihtimal, saldırının merkezden planlandığı ama kontrol dışı bir gruba yüklendiğidir. Bu durumda PKK kendi şiddet siyasetini yaygınlaştıracak ve bunu 'tabana' yükleyerek meşru göstermek isteyecek demektir. Bunun anlamı Kürtlerin taleplerinin değil, PKK'nın kurumsal bekasının önemsendiği bir sürecin apaçık hale gelmesidir. Üçüncü ihtimal ise saldırının başkalarınca yapılması ama PKK tarafından üstlenilmesidir ki, o durumda da PKK'nın Ergenekonlaşmasından söz etmek gerekecektir. Ancak bunların hangisi doğru olursa olsun, Kürt toplumu açısından sonuç fazla değişmiyor: PKK geçmişte kalmış ilkel bir zihniyetin ve siyaset anlayışının temsilcisidir ve bu nitelikleri artık onun 'kimliği' haline gelmiştir. Dolayısıyla PKK'ya 'Kürt siyasetinin' taşıyıcısı olarak bakmak artık pek kolay olmayacaktır.

***

Kürt siyaseti bir boşluğa doğru gidiyor... DTP kapandı, PKK ise siyasete damgasını vururken, ideolojik açıdan anlamsızlaşma yolunda hızla ilerliyor. Bu durum Kürt toplumu içinde yeni tomurcuklanmaların imkânını yaratıyor. Barış istemek, demokrasi savunuculuğu yapmak, bizleri niçin ilkelliğe ve ahmaklığa mahkûm etsin ki?

***

Böyle bir haftanın sonunda seçeceğimiz kişi de doğal olarak Anayasa Mahkemesi Başkanı Haşim Kılıç... Eleştirmek üzere değil, övmek üzere. Kapatma kararını açıkladıktan sonra yaptığı konuşmada Kılıç parlamentonun önemine ve siyasetin asıl orada olması gerektiğine değindi. Diğer bir deyişle Mahkeme'den siyasi karar bekleyenlere, çözümün gerçek adresini işaret etti. Ve bunu yaparken de iki hususu vurguladı: Birincisi anayasa ve yasa değişikliklerinin zorunluluğuydu. Anayasa Mahkemesi'nin parlamentonun koyduğu yasal çerçevede davranan bir kurum olduğunu ima ederken, Kılıç demokrasilerde asıl belirleyici olanın toplumsal tercihler olduğunun, yargının son kerte de yasamanın üzerinde olmadığını da altını çizmiş oldu. İkinci olarak Kılıç parlamentoyu bir 'konuşma ve ilişki kurma' platformu olarak tanımladı. Böylece farklılıkların birarada olmasının yolunun da yine meclisten geçtiğini, Kürt meselesinin çözümünün de oradan çıkacağını hatırlattı.

Bu kararın Kürtler için bir 28 Şubat olabileceği ne denli doğruysa, galiba aynı kararın bizzat Anayasa Mahkemesi için de bir tür 28 Şubat olabilmesi mümkün...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cemaatin afyonu

Etyen Mahçupyan 16.12.2009

Popülist kelimesi genellikle siyasetle ilişkili olarak kullanılır. Halkın duymak isteyeceklerini söyleyen, bol kepçeden vaatlerde bulunan, hamasetin gücüyle kitlelerin duygularını cezbedeceğini düşünen siyasetçileri 'popülist' olarak adlandırırız. Ne var ki popülizm entelektüel alanda da hayli geçerli. Son dönemde ortaya çıkan bir köşe yazısı türü, aynen bazı siyasetçilerin yaptığı gibi, yakın hissedilen kitlenin duymak istediğini söylüyor. Dolayısıyla da hiçbir risk almıyor. Devletin ve rejimin neden olduğu apaçık haksızlıkların sırlanmasıyla makalenin 'alt yapısı' hazırlanıyor ve üstü de kimsenin itiraz edemeyeceği evrensel doğrularla süsleniyor. Böylece örneğin Kürt meselesi konusunda modası hiç geçmeyecek, ama hiçbir zaman da siyaseten işlevsel olmayacak 'steril' yazılar yazmak mümkün oluyor. Bu yazılar duygusallığı öne çıkartarak 'güçlü' oluyorlar... Oysa bu duygusallık gerçek siyaseti, siyasetin çoğul yollarını ve sorumluluğu hasıraltı ederek gerçekte tartışılan meseleyi sığığa mahkûm ediyor.

Bu tür yazıların hepsi birbirine benzediği için yazarın işi de hayli kolay. Sonuçta olayları alt alta dizerek 'analiz', bazı evrensel ilkeleri vurgulayarak da 'siyaset' yaptığını sanan bir yazı türü ile karşı karşıya kalıyoruz. Bu yaklaşımın en önemli getirisi yazarı 'siyasi duyarlılığı olan entelektüel bir camianın' üyesi yapması. Ancak söz konusu 'düşünmeyen' yazılar, bir yorumcudan beklenen analiz ve öneri işlevini yapmamakla kalmıyor, giderek analiz ve öneri işlevini de karalamayı ima ediyor. Başkalarının yaptıkları tahliller veya hükümetin olası çabaları, söz konusu yazarların iyimserlikle kötümserlik arasında sarkaç misali sallanan ruh haline feda ediliyor. Var olan durumun verdiği karamsarlıkla, olması gerekenlere duyulan umudun birleşmesi sanki 'siyaseti' de tanımlamış oluyor.

Kürt meselesi bağlamında sıkça gördüğümüz bu yazıların asıl tehlikesi ise siyaseti duygusallıkla ikame ederek okuyucuyu pasifize etmesi. Çünkü bu yazılar okuyucunun ne anlamasına, ne düşünmesine ne de ileriye dönük değerlendirme yapmasına izin vermiyor. Okuyucu kendisini ortak bir şikâyetin paydaşı olarak hissederken, siyasetin de üstüne çıktığını sanıyor. Oysa bu bakış okuyucuyu 'afyonluyor', apolitik kılıyor...

Bu kolaycı âlemde popülist siyasetçi 'devlet bizi dinlemedi' türünden cümleler kurarken, popülist yazar da 'devletin DTP'yi kapattığını' yazıyor. Bu bakış devlet içi aktör analizini gündemden çıkartarak, devleti özcü bir konuma indiriyor. Böylece esas amaç da 'devletin yanına' düşmemek oluyor ve anlaşılan bu sayede müşterek popülizmden beslenen bir cemaatin parçası olunabiliyor.

***

Siyasetin duygusallığa feda edilmesi, ortak sığıklar üretilmesine fazlasıyla müsait. Örneğin Anayasa Mahkemesi'nin DTP'yi kapatmasının 'siyasi' bir karar olduğu söyleniyor. Kendinize basit bir soru sorun: Eğer Mahkeme DTP'yi kapatmasaydı bu nasıl bir karar olacaktı? Tabii ki asıl siyasi karar buydu. Nitekim herkes, aynen AKP'nin kapatılmaması örneğinde olduğu gibi, bu sefer de 'siyasi' bir karar verilmesini diledi. Öte yandan eğer her iki karar da siyasi olacaktı ise, kapatma kararı için ısrarla 'siyasi' demenin ne anlamı var? Yoksa biz de aynen devletçi muhafazakârlar gibi işimize gelmeyen kararlara 'siyasi', hoşumuza gidenlere 'hukuki' mi diyoruz?

Kısacası DTP'nin kapatılması Türkiye'deki hukuk geleneği ve anlayışı veri alındığında tamamen hukuksal bir karar. Sorun, söz konusu gelenek ve anlayışın zihniyetinin demokratlıktan nasibini almaması, otoriter bir vesayet rejiminin uzantısı olması. Bu tartışmada asıl atlanan, ancak işlevsel olan unsur meselenin 'ideolojik' arka planıdır. Her hukuk sistemi bir zihni altyapıya ve onun uzantısı olan ideolojiye dayanır. Türkiye'deki hukuk da kemalizmden beslenmekte. Bu nedenle böyle davalarda 'hukuki' karar, aslında antidemokratik de karardır. 'Siyaset' ise bu çerçevenin dışına çıkmayı, konjonktürel nedenlerle pragmatik davranmayı ifade eder.

Anayasa Mahkemesi bu son olayda bir kez daha kendi geleneğine dönerek 'hukuki' davrandı ve özgürlükleri budama yönündeki istikrarlı tutumunu sürdürdü. 'Hukuk' kelimesine bizatihi olumlu anlamlar yükleyen yüzeysel evrenselciliğin Türkiye'yi anlamada ve topluma hitap eden siyaset üretmede aciz kalması hiç de şaşırtıcı değil. Zihniyet katmanına inmeyen değerlendirmelerin, kapatma davasına ilişkin olarak duygusal bir yüzeysellikten öte gidememesinin nedeni de bu...

***

Gelelim 28 Şubat'a... Pazar günü yazımda şu yorumda bulunmuştum: 28 Şubat Türkiye'deki dindar muhafazakârları kuşatan siyaset geleneğinin kırılmasına neden olmuştu. Aslında askerlerin istediği tam da aksiydi... Onlar 'irtica' ile suçlayabilecekleri kişi ve örgütlerin yeniden ortaya çıkmasını ve böylece dindarları siyasi alanın dışında tutmanın mümkün olabilmesini hayal etmişlerdi. Ama öyle olmadı. Söz konusu siyaset anlayışını zaten anlamsız ve yanlış bulmaya başlamış olan dindar kimlikli insanlar, kitlesel bir yön değiştirme ile AKP'yi oluşturdular. Bu dönüşümün ardındaki dış etken küreselleşmeydi. İç etken ise bu kesimde yaşanan sekülerleşme ve kişiselleşmeydi. Bu dinamik başta dindarlık olmak üzere her alana ilişkin farklı bakışların, çoğulculuğun ve demokrat yönelimlerin tohumlarını zaten ekmişti. Öte yandan o dönemde AB üyeliğine yönelik kalıcı adımın atılmamış olduğunu ve bir 'Bush dünyasında' yaşandığını da unutmamak lazım. AKP'nin yükselişi bu olumsuzlukların da üstesinden gelebilmişti.

Bugün Kürtlerin parlamenter alana taşıdıkları geleneksel siyasi hareket bir kez daha durduruldu. Soru, Kürtlerin bu kez yaratılan boşluğu farklı bir biçimde kullanabilip kullanamayacaklarıdır. Üstelik şu anda çok daha 'Avrupalı' bir Türkiye var ve de 'Obama dünyasının' içindeyiz. Kürtlerin siyasi, entelektüel ve zihni dönüşümleri ise en az otuz yıldır sürüyor. Güneydoğu'ya giden yazarlarımız ballandıra ballandıra orada gördükleri enerjiyi, dinamizmi, demokratik ufuk sıçramasını anlatıyorlar. Ama iş siyasete geldiğinde, bütün bu olumlu hasletlerle bezenmiş kitlenin niçin PKK'ya destek vermek zorunda olduğunu anlatıyorlar. Oysa bugün PKK'nın bütün gücü, onun yaptıklarında değil, hükümetin yapamadıklarında gizli. Aynı şekilde PKK'nın bütün güçsüzlüğü de hükümetin yapabileceklerinin bağımlı değişkeni. Çünkü PKK ile Kürtlerin çoğunluğu arasında bir zihniyet boşluğu doğmuş durumda. Bu boşluğu hısımlık ilişkileri ve duygusallıklar üzerinden sürdürmeye çalışmak artık o denli kolay değil.

Böyle bir ortamda Kürtlerin içinde barış ve demokrasi hedefini demokrat bir çizgi üzerinde gerçekleştirmeye aday bir grubun çıkıp çıkmayacağı sorusu, bugün Kürt intelligensiyasının gündemidir. PKK'nın elindeki silah muhakkak ki caydırıcı... Ama PKK'nın bu silahı böyle bir harekete karşı kullanması da PKK'nın sonu olur. Muhtemelen bazı gözlemciler böyle bir 'açılımın' niçin olamayacağını anlatmaya soyunacaklardır. O zaman onlara şunu sormamız lazım: Niçin? Kürtler yeterince demokrat ve cesur olmadıkları için mi? Çünkü herhalde kimse PKK siyasetinin 'demokrat' olduğunu veya asıl cesaretin PKK'nın yanında durmak olduğunu söyleyemez.

Ama belki de Kürtler popülist söyleme kapılıp, cemaatin afyonuyla tütsülenmeyi yeterli sayarlar... Belki de demokrat ve cesur davranmanın kendilerini bir anda 'devletin yanına' düşüreceğini düşünüp meydanı şiddete bırakırlar...

Mağdurun siyaset çıtası daima daha yüksektir... Mağdur olmak hak etmek demek değil. Hak eden siyaseti üretmek gerek.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Davete icabet

Etyen Mahçupyan 18.12.2009

Kürtlerle PKK arasındaki duygusal bağın siyaseti tanımladığını düşünen arkadaşların şaşırtıcı derecedeki popülizan üslubu birkaç gündür bu gazetede de arzı endam ediyor. Bunlar galiba 'sol' yazılar... Benim bildiğim 'sol' olmak, mağdurun yanında olmakla birlikte, onun mağduriyetten çıkmasını sağlayacak bir dönüşümü teşvik etmeyi gerektiriyor. Ama belki de her şeyin değiştiği gibi 'sol' da değişmiştir. Çünkü şimdi karşımıza çıkan yazılar Kürtlerin niçin PKK'lı olduklarını söylemekle yetinip, sanki bu durumun devam etmesini de sol vizyon açısından uygun buluyorlar. Günahlarını almayım ama Kürtler bağımsız olarak alternatif üretmesin de bize muhtaç olsunlar gibi naif bir istek de var gibi geliyor bunun arkasında... Bu nedenle Kürtleri PKK'ya duygusal bağlarından ötürü siyasi bir koyun sürüsü gibi algılayan bakışın nasıl 'sol' olabildiği konusunda kuşku var. Bu düşüncelerle gazetenizi elime aldığımda bu sefer de oluşmakta olan partinin başkanlığı için adı geçen ve doğrusu benim de kendimi çok yakın hissettiğim Mithat Sancar'ın adımı vermeden beni eleştirip 'oryantalist' davrandığımı bile yazdığını görünce doğrusu ya çok keyiflendim. Ne var ki birden Genelkurmay Başkanı'nı canlı basın toplantısında gördüm ve ilgi alanım kaydı. Dolayısıyla 'solcu' arkadaşlarımla Kürt meselesinin geldiği noktadaki değerli fikirlerini pazar yazısında ele alacağım. Bugün gündemimiz TSK ve Genelkurmay Başkanı...

***

Öncelikle şu gerçeği okuyucunun iyi anlaması lazım: Bizler durup dururken TSK üzerine yazmıyoruz. Yaşanan olaylar nedeniyle mecburen bu kurum üzerine yazmak durumunda kalıyoruz. Ayrıca Genelkurmay Başkanı ile de özellikle ilgili olduğumuzu, örneğin onu yıpratmaktan hoşlandığımızı söyleyemem. Ama davetlere de icabet etmememiz düşünülemez... Ve Genelkurmay Başkanı'nın medyada değerli bulunup canlı verilen her konuşması bir davettir.

Gelecekte de bu tür konuşmaların yapılacağını bildiğimize göre, şu noktada okuyucu açısından en yararlı olacak olan, Genelkurmay Başkanı'nın konuşmalarının belkemiğini ortaya koyarak, okuyucuyu bundan sonraki muhtemel basın toplantılarına hazırlamak olmalı. Bu metinler esas olarak beş ana parçadan oluşuyor. Ağırlıkları her zaman eşit değil ve dengeler konjonktüre göre değişebiliyor, ancak söz konusu beş parça her zaman mevcut.

Konuşmanın genellikle ilk parçası TSK'yı eleştirmekte olanların eleştirisine ayrılıyor. Ancak bu bildiğimiz anlamda bir eleştiriden ziyade mesnetsiz karalama biçiminde yapılıyor. İlginç bir durum ama TSK kendisini eleştirenlerin mesnetsiz karalama yaptıklarını söylerken, söz konusu eleştiriler genellikle somut olguları temel almakta. Oysa TSK'nın yaptığı 'eleştiride' hiçbir olgusal temel yok. Anlaşılan TSK sadece eleştirilmek istemiyor ve bunu da TSK'nın kategorik olarak eleştirilemez olmasıyla açıklamak gibi akla pek de uygun olmayan bir varsayıma dayandırıyor.

Bu konuşmasında da Genelkurmay Başkanı TSK'ya yapılan eleştirilerin olgusal zeminine hiç değinmemeye

özen gösterdi. Bunun yerine önyargılardan beslenen bazı insanların 'özel amaç taşıyan' eleştiriler üzerinden bir kampanya yürüttüğünü söyledi. Her nedense Genelkurmay Başkanı TSK'ya yöneltilen eleştirilerin kendilerine bir kampanya imiş gibi görünmesinin ardında bizzat bu kurumun gözardı edilemeyecek hatalarının yattığını ve kurumun bu hataları düzeltmek yerine sahiplenmesinin de giderek daha çok insanı bu 'kampanyanın' parçası yaptığını göremiyor. Bu nedenle de TSK'ya karşı 'asimetrik psikolojik harekât' yapıldığını öne sürüyor. Oysa kelimelerin ikisi son derece sorunlu... Harekât gibi askerî kelimelerle sivil siyaseti değerlendirmek, TSK'nın toplumsal bilgisinin çok zayıf olduğunu gösteriyor. Siyasi özneyi görmediği sürece toplumsal olanı anlamaktan aciz bir bakış bu. Psikolojik kelimesi de yanlış, çünkü TSK'nın bu toplum üzerindeki doğrudan siyasi vesayetinin eleştirisi bir imaj meselesi değil. Ama asimetrik doğru... Bir yanda bu ülkenin ve rejimin en güçlü kurumu, öteki yanda birtakım baldırı çıplak gazeteciler. Daha nasıl asimetri olacak?

Genelkurmay Başkanı'nın konuşmalarındaki ikinci temel parça, basmakalıp ilkesel doğruların bir Türkiye gerçekliği olarak sunulduğu bölümler. Örneğin Türkiye'nin bir hukuk devleti olduğu, her şeyin yasalara göre yapıldığı jargonu... Ama tabii ki bu yasaların niteliğine ve hukuk devletinin zihniyetine ilişkin en ufak bir ima dahi yok. Genelkurmay Başkanı meşruiyetini hukuka dayandırıyor ama söz konusu hukukun meşruiyeti üzerine hiç bir şey söylemiyor. Bu bölümde vazgeçilmez cümlelerden biri de TSK'nın yasalara saygılı olduğu ve 'hataları örtmeye ve suçluları korumaya' hiçbir zaman yeltenmemesi. Bu da çok şaşırtıcı... Acaba insanların örneğin Şemdinli'yi unuttukları mı sanılıyor? Eryugur'a yapılan ziyaretin sıradan vatandaşlarca 'yasalara saygı' olarak mı görüldüğü sanılıyor?

Basın toplantısı için hazırlanan metinlerdeki vazgeçilmez parçalardan biri de başlı başına üçüncü bölümü oluşturuyor. Bu ideoloji ile hamasetin bütünleştiği, dinleyenlerin demagojik vesayet altında pasifize edildiği bölüm. Örneğin Genelkurmay Başkanı'na göre demokrasi taraftarlığı ile TSK eleştirisi birlikte olmaları mümkün olmayan iki tutum. Çünkü TSK her fırsatta demokrasiden ve hukuk devletinden yana olduğunu söylüyor. Buna göre eğer ülkedeki bütün kurumlar demokrasi yanlısı olduklarını beyan ederlerse, hepsi de eleştiri dışı kalabiliyorlar ve buna 'demokrasi' deniyor. Ancak daha önemlisi TSK temsilcilerinin sözlerinin demokrasi bağlılığı için bir delil olarak sunulması. Çünkü bir ülkenin ordusunun açıkça demokrasiden hoşlanmadığını söylemesi bugünlerde pek de makbul sayılmadığı bir yana, bir kurumun demokrasi bağlılığının ölçütü kendi hakkındaki beyanları değil, uygulamalarıdır. Türkiye'de TSK'nın bugüne kadarki uygulamalarına ve siyaset geleneğine bakıldığında ise, bu kurumun demokrasinin direklerinden biri olduğu herhalde söylenemez. Aynı minvalden, Genelkurmay Başkanı'nın "hem milletini sevmek hem de TSK karşıtı olmak mümkün değil" sözünü de ele alabiliriz. Bunun sebebi TSK'nın gücünü millettten almasıymış. Demek ki kendinizi 'gücünü millettten alan kurum' olarak tanımlayınca sizi eleştirenler de millet düşmanı olacaklar. Peki ya demokrasi isteyenler de güçlerini millettten alıyorlarsa? O zaman 'millet' hamasetinin anlamsızlaştığı, siyasetin ve zihniyetin öne çıktığı bir gündemin içindesiniz demektir ve bu yeni dünyada demagojinin geri tepmemesi mümkün değildir.

Genelkurmay Başkanı'nın konuşmalarındaki dördüncü parça en kritik olanı. Buraya kadar söylenenler için alt yapısı... Ama bu bölümde doğrudan siyaset var ve bu genellikle bir 'daveti' ifade ediyor. Diğer bir deyişle Genelkurmay Başkanı devletin diğer kurumlarından ve sivil toplumundan beklentilerini söyleyerek onları kendi siyasetine yandaş olmaya davet ediyor. Bunun örneklerini geçmişte çok görmüş, örneğin 'sivil toplumu' milli hassasiyetlere destek vermeye çağıran beyanları duymuştuk. Ancak en önemli çağrılar daha operasyonel alanda, yani yargıya yapılanlar. Nitekim bu basın toplantısında da Genelkurmay Başkanı adli makamları TSK ile işbirliği yapmaya çağırıyordu. Tabii böylece nasıl bir 'hukuk devleti' olabildiğimize hiç değinmedi. Oysa açıktır ki bu çağrı adalet mekanizmasını yürütmenin vesayeti altına sokmaya son derece müsaittir ve yargı bağımsızlığını da yok eder. Anlaşılan yargının tarafsız olmaması, resmî ideolojinin savunuculuğunu yapması bile artık yeterli olmuyor ve doğrudan işbirliği öneriliyor. Belki de daha önceki bölümlerdeki hukuk devleti vurgusunun bu

noktanın gözden kaçırılmasına yeteceği sanılmıştır. Oysa tam tersi... Muhtemelen toplantıyı izleyenler apaçık bir çelişki tesbiti ile ayrıldılar ve daha önceki hukuk devleti vurgusunun tam da bu daveti kuşatmak için yazıldığını düşündüler.

Nihayet bu konuşmalardaki son parça hamasi güven tazeleme cümlelerinden oluşuyor ve TSK'nın yıpratılamayacağı vurgusu ile bitiyor. Bu sefer de 'milletin' TSK'yı yıpratmaya çalışanların 'ne yaptığını' bildiği vurgulandı ve TSK'nın zayıflatılamayacağı, 'milletle' bağının kopartılamayacağı kesin bire dille söylendi. İyi de, eğer durum buysa söz konusu eleştirileri böylesine ciddiye almaya ne gerek var? Bırakın o birkaç baldırı çıplak da böyle abuk sabuk yazılar yazsın. Hem 'demokrasi var' demenizi sağlar, hem de zaten 'millet' onların ne mal olduğunu biliyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sol popölizm

Etyen Mahçupyan 20.12.2009

DTP'nin kapatılmasının ardından ortaya çıkan siyasi boşluk bir hafta içinde hızla kapatılmak üzere. Hatırlarsak DTP'liler Anayasa Mahkemesi kararının öncesinde sine-i millete döneceklerini açıklamış ve bu tercihlerinde kapatma sonrasında da ısrarlı olmuşlardı. Hatta yeni dönemin Kürt siyasetinde bir 'geçiş dönemi' olacağı, yani daha açıktan sert bir çatışmacı tavrın gelmekte olduğu yorumları yapılmış, Demokratik Toplum Kongresi'nin bir parlamento gibi çalışma ihtimalinden söz edilmişti. Bunun anlamı Meclis'le bağların atılması ve ayrılıkçılığı merkeze alan bir stratejinin hayata geçirilmesiydi. Bu siyasi çizgiyi saptayan ise yine Öcalan'dı... Ancak henüz bir hafta bile geçmeden aynı Öcalan tam ters yöne saparak DTP'lilerin Meclis'e dönmesini istedi. Acaba niçin? Bu bir hafta içinde ne oldu ki, böylesine radikal bir karar değişikliği yaşandı? Cevap toplumsal dinamikte, toplumun ses ve taleplerinde gizli. Bugün Kürtlerin büyük çoğunluğu PKK ile duygusal bağ içinde, büyük çoğunluğu gelineen noktanın PKK sayesinde olduğuna inanıyor; ama yine büyük çoğunluğu Kürtlerin geleceğinin bu PKK siyaseti tarafından rehin alınmasını istemiyor. İstenen PKK'nın yok olması, karşısına demokrat bir alternatifi çıkması değil, PKK'nın değişmesi. Yani PKK sivil siyasete geçerken, şiddet kullanan bir hareket olarak PKK'nın da, demokratikleşmeye paralel olarak tasfiye olması. İstenen PKK'nın devlet tarafından tasfiye edilmesi değil, kendi iradesiyle tasfiye yolunda ilerleyerek sivil siyasette anlamlı bir aktöre dönüşebilmesi. Bunun yolu ise Meclis'ten geçiyor...

Geçmiş uygulamalarıyla zaten derin devlet bağlantısı apaçık olan, Ergenekon davasını desteklemekte tedirginlik yaşayan PKK'nın, Tokat'ta öldürülen askerler sonrasında Kürtleri temsil etmeye devam edebilmesinin yegâne yolu bu. Çünkü Kürtlerin çoğunluğu PKK siyasetini işlevsel bulsalar, devletin tavrı karşısında PKK desteklerini sürdürseler de, zihniyet olarak PKK'ya mesafeli hale gelmiş durumdalar. Örgüt ile halk arasında oluşan bu zihniyet boşluğu yeni bir siyaseti ve aktörleşmeyi davet eder nitelikte. Uluslararası koşullar da bunu besliyor ve AKP her geçen gün dış politika kanalları üzerinden bugünkü Kürt siyasetini sıkıştırıyor. Kısacası demokrat Kürtlerin daha cesur olabilecekleri bir dönemin eşiğindeyiz. Bu ille de yeni bir partiyi ima etmiyor. Ancak yeni bir sözün potansiyeline işaret ediyor.

Diğer taraftan bir potansiyelin varlığı, hayatın ille de o yöne gideceğini söylemez. Neler olacağı Kürtlerin yapacakları tercihlere bağlı olacak. Ama Öcalan'ın U dönüşü, söz konusu demokrat sesin gerçek bir alternatif olduğunu gösteriyor. Nitekim DTP'lilerin Meclis'te kalması şimdilik bu sesin beklemeye alınması yönünde etkili olacak. Yeni PKK stratejisine bir şans verilmesi şaşırtıcı olmaz. Ancak artık herkesin PKK'lı olmadığına, ve PKK demokratik siyasete uyum sağlamadığı takdirde PKK'lı olmaktan hızla uzaklaşma ihtimalinin görülmesinde yarar var.

Bu da bizi 'Kürtlerin 28 Şubatına' getiriyor... Bundan böyle PKK'nın demokratik alanda bıraktığı her boşluğun demokrat Kürtlerce doldurulma ihtimali giderek artıyor. Belki de bu baskı PKK'yı zorunlu bir değişim sürecine sokacak ve tabandan gelen yeni siyaset talebi dönüşen bir kitlesel parti sayesinde isteklerini ve fikirlerini kamusal alana çıkaracak.

***

Bu hafta içinde bir de entelektüel sürtüşme yaşadık. Bazı yazarlar benim 28 Şubat benzetmemden rahatsız oldular. Kürtlerin içinde demokratların bulunduğu ve onların cesur davranarak kendilerini PKK'dan ayrıştırma potansiyeline sahip oldukları tesbiti, niçin bütün Kürtlerin kendilerini PKK'ya yakın hissettikleri argümanı ile karşılandı. Anlaşılan bu yazarlar iş Kürt aydınlarına geldiğinde 'hissiyatın' siyaset üretmek için yeterli olduğunu düşünmekte. Ben öyle düşünmüyorum... Bence Kürtler de beni eleştiren Türkler kadar duyguları ile siyaset arasına mesafe koyabilecek olgunlukta. Bana Kürtler kendi duygularının peşinden gitmekle yetinen bir sürü psikolojisine sahiplermiş gibi gelmiyor. Ama diyelim ki Kürtler toplum olarak gerçekten de bu psikolojiler ve hep PKK'lı kalacaklar. O zaman önlerindeki potansiyeli kullanamamış olurlar ve eğer aralarında demokratlar varsa, bu sorumluluk adımını atamamış olmanın ezikliği ile yaşarlar.

Kısacası ortada çok derin bir mesele yok. Bir potansiyelin ne derece hayata yansıyabileceği sorusu var. Ancak anlaşılması pek de kolay olmayan bir nedenle kendilerine 'solcu' diyen bazı arkadaşlar Kürtlerin önündeki bu muhtemel potansiyelin zikredilmesinden garip bir rahatsızlık duydular. Örneğin Mithat Sancar perşembe günü yazısında şöyle demekteydi: "'Türk tarafı'nda iyice boy veren bir refleks de Kürtlere PKK'ya tavır alma ve 'yeni bir siyasi hat' oluşturma tavsiyesidir. Burada özellikle 'Kürt aydınlarına' seslenildiğine de dikkat çekelim... Meseleye tepeden ve çok uzaklardan bakan bir üsluptur bu; buram buram oryantalizm kokuyor." 'Türk tarafı'nda Kürtlere böylesine densizce, kibirli tavsiyelerde bulunanlar her zaman olmuştur ve onlar artık bugünün siyaset denkleminde yer almıyorlar. Örneğin bazı *Hürriyet* yazarlarının tutumu yıllardır zaten budur ve yeni bir refleksden söz edilemez. Ancak bir de 'Türk tarafı' ne derse desin 'Kürt tarafı'nın geliştirmiş olduğu bir demokratlaşma eğilimi var. PKK'ya mesafe alan Kürtler ortaya çıkarsa, herhalde buna 'Türk tarafı' istiyor diye karşı çıkmayacağız. Çünkü bu 'Türk tarafı'nı doğrulayabilecek her türlü adalet ve eşitlik imkânının da reddedilmesini ima eder. Sancar Kürt aydınlarının muhatap alınmasından da işkillenmiş gözüküyor. Kim muhatap alınacaktı acaba? Eğer aydınlar siyasetin öznelinden biri değilse, yeni bir sol üretmek için yola çıkan ve aydın olmaktan başka hiçbir özellikleri olmayan bu arkadaşlarımız kendilerini nereye oturtuyorlar? Yoksa 'Türk tarafı'nın aydınlarının beceremediğini 'Kürt tarafı'nın aydınlarının beceremeyeceğini mi söyleniyor?

Böylece oryantalizm meselesine geliyoruz... Basit olarak oryantalizm, kendinizden daha 'geri' bulduğunuz birilerinin hep öyle kalma eğilimine sahip oldukları ve ancak size benzeyerek bu gerilikten kurtulabileceği önermesidir. Galiba ben de Kürtleri önlerindeki demokratik alternatife davet ederek oryantalist oluyorum, çünkü Kürtleri tanıma zahmetine katlanmadan onlardan benim gibi davranmalarını talep ediyorum. Ne var ki oryantalizm kültürel bağlamda anlamlı bir kavram. Yani Kürtleri 'Türk gibi' veya 'makbul vatandaş' gibi davranmaya davet ediyorsanız, size oryantalist denebilir. Oysa burada istenen, Kürtlerin zihniyet olarak

demokrat davranmaları... Zihniyet ise kültüre bağımlı bir değişken değil. Her kültürde nasıl otoriter zihniyette insanlar varsa, demokratlar da var. Dolayısıyla da Kürtlerin 'Türkleşmeleri', bize benzemeleri gerekmiyor. Hatta eğer demokrat davranırlarsa bize hiç de benzemeyecekleri, çünkü bu zihniyetin üreteceği siyasetin o kültür içinde tamamen farklı bir içerikte olabileceği açık. Kısacası ben Kürtlerin kendilerini engellememelerini, kendileri olmalarını öneriyorum. Buna karşılık solcu arkadaşlarımızın tutumu epeyce farklı. Onlar 'Türk tarafı'nın konuşma hakkının olmadığını, Kürtlerin PKK'lı olmalarının doğal olduğunu ve bunun değişmesinin de beklenmemesi gerektiğini vurguluyorlar. Neredeyse 'Kürtler böyledir ve böyle kalacaklar' diyecekler... Acaba Türklerin becerdiğini şu Kürtler niye beceremiyorlar? Ötekinin geriliğinin normalleştirilmesinin bir adı olmalı... Yoksa oryantalizm miydi?

Sancar Kürtlerin demokrat bir potansiyel üretme ihtimaline karşı çıkarken şöyle diyor: "Sanki Kürt aydınları bugün karar verirlerse hemen PKK'ya alternatif bir siyasi cephe kurabileceklermiş varsayımı da gerçekliğe yabancı bir yaklaşımdır." Bu 'hemen' ve 'alternatif' kelimeleri de nereden çıktı acaba? Demokrat potansiyel, yeni bir sözdür... Başka bir şey değil. Eğer birilerine 'alternatif' olarak gözükyorsa herhalde bunun nedeni de PKK'nın demokratlıkla hiçbir bağının olmamasıdır. Sancar "böyle bir olayın gerçekleşmesi için birçok faktörün biraraya gelmesi gerekiyor" diyor ama bu faktörlerden hiç söz etmiyor. Yoksa bunların bazıları şu anda biraraya gelmekte mi? Nihayet Sancar'a göre 'Kürt sivil toplumu'nun niye etkisiz kaldığını anlamak için önce kendimizi sorgulamamız gerekiyor. Eğer biz 'Türk tarafı' isek doğrudur... Devletin bunca yıl sürdürdüğü siyaseti gözardı edecek halimiz yok. Ama ya 80 öncesindeki entelektüel Kürt hareketinin onlarca mensubunu öldürmüş, insanları susturmuş olan PKK'ya ne demeli? Yoksa Sancar'ın 'Kürt sivil toplumu' dediği şey böyle mi oluşabiliyor ancak?

Solculuğa soyunanların önündeki tehlike, kullandıkları güzel kelimelerin cazibesine kapılarak kendilerini popülizmin rahatlatıcı sularına bırakmalarıdır. Sonunda umarım şöyle bir paranteze sıkışmazlar: "Kürtleri seviyorum. Bütün Kürtler PKK'lı. Öyle ise PKK'yı seviyorum." Umarım kendilerini 'aydın' kabul etmelerinin koşulu başkalarını aydın kimliğinden mahrum etmek olmaz...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ya PKK değişirse

Etyen Mahçupyan 23.12.2009

Siyaset karşılıklı etkilenme ve tepki vermeyi ima etse de, genellikle böyle bir olay yokmuş gibi davranırız. Siyasetçiler kendilerinin ne derece tutarlı olduğunu, yıllarca önceki pozisyonlarından bir milim bile sapmadıklarını söylemekten gurur duyarlar. Oysa eğer durum buysa 'gelişme' denen şey de bizden değil, bizim dışımızdakilerin yeteneğinden kaynaklanıyor demektir. Buna karşılık siyasetçiler kendi tutarlılıklarının temelini, savundukları pozisyonun evrensel doğruluğu ile açıklarlar. Onlar zaten 'doğru' olduğuna göre, değişmesi gereken de ötekilerdir... Ne var ki doğrunun belirgin olduğunu ve üstelik de bizim tekelimizde olduğunu sanmak, otoriter bir zihniyetin ifadesidir ve gerçekte siyaseti mümkün olmaktan çıkarır. Çünkü nihayette güçsüzün güçlüye uyum sağlamasını 'siyaset' olarak adlandırır.

Modern dünya bu algılamının ötesine pek geçemedi. O nedenle de gerçek değişimler tarafların birbirine yakın güce sahip olmaları durumunda ortaya çıktı. Bugün Kürt meselesi de aynı noktaya gelmiş gözüküyor. Hükümet uzun süre karşı tarafı muhatap almadan bu meseleyi çözebileceğini sandı. Seçim başarısının gaziyla, hizmet götürmenin, günlük hayatı iyileştirmenin Kürtleri PKK'dan uzaklaştırabileceği umuldu. Kendisini hem askerî hem de sivil 'çözüm' olanakları açısından daha üstün gördü ve Kürtlerin de 'akılcı' davranacaklarını sandı. Ancak 'akıl yolunun bir' olduğu sanısı modernlik günlerimizde kalmış durumda. Şimdi her bakışın ve duruşun kendi akılcılığı var. Kürtler de, zaten güvenilir bulmadıkları bir devlet mekanizmasının sınırlı ve dolaylı vaatlerinin peşinden giderek, kendi pazarlık güçlerini feda edecek değillerdi. Ayrıca devletin tavrında tutarlı bir değişiklik olmadıkça, yeniden savaş haline dönülme ihtimali de çok yüksekti ve bu durumda PKK'nın varlığı en PKK karşıtı Kürtler için bile işlevsel olabilirdi.

Kısacası Kürt meselesi güçsüzün güçlüye uyum sağlamasıyla değil, ancak güçlünün kendi iradesiyle değişmesi durumunda çözülebilecek bir mesele. Türkiye bu yöndeki fırsatların hepsini harcadı. Örneğin 'tasfiye' kelimesini şiddete değil, PKK'ya yönelik kullanarak kendi önerisini anlamsız hale getirdi. Tasfiye olacağını bilen bir aktör sizin çözümünüze niye uyum sağlasın ki? Oysa şiddetin tasfiyesi üzerinden gidilebilseydi, PKK'nın şiddet dışına çıkarak ayakta kalmasının cazibesi şiddeti de durdurabilirdi. Diğer taraftan hükümetin 'şiddetin tasfiyesi' kavramını kullanmaması, askerin şiddete devam etmek istediğinin de belirtisi olarak yorumlanmaya açıktı ve bu durum Kürtlerin güvensizliğini daha da arttırdı.

Eğer devlet tarafı daha akıllı olabilseydi, şimdiye kadar muhtemelen çok daha fazla yol alınabilirdi. Çünkü bu denklemde daha güçlü olanın devlet olduğu, esas proaktif gücün hükümet olmasından ve PKK tarafının ancak tepkisel siyaset üretebilmesinden de belli. Bugün PKK'nın yeniden oluşmakta olan temsiliyet gücü, devletin yapamadıklarından besleniyor... Ancak devlet yapamadıkça PKK'nın siyasi bir özne olarak anlamı da artıyor. Sadece Kürtler nezdinde değil, genel toplumda da artık PKK'nın bir 'muhatap' olduğu kabul görmekte.

İşler tam bu noktadayken Kürt siyaseti çok hayati bir hafta yaşadı. Önce Reşadiye'deki saldırı ve bunun gecikmiş sahiplenmesi, ardından Anayasa Mahkemesi'nin kapatma kararı karşısında sine-i millete dönme ısrarı ve hemen akabinde yeniden Meclis'te grup kurarak sivil siyasetin içinde olma. Bu büyük çark bir anda Öcalan'ı PKK'nın da üzerinde bir 'kamusal figür' haline getirdi. Doğrusu insan bir an için komplocu bir mantığın peşinden gidip, acaba son bir haftada yaşananların hepsi bir senaryonun parçası olabilir mi diye düşünmeden de edemiyor. Yoksa bütün bunlar Öcalan'ın prestijini ve referans olma özelliğini garanti altına almaya yönelik bir taktik miydi? Ancak siyaset bu tür sorularla yürümüyor... Mekanizması ne olursa olsun bugün Kürt meselesinin çözüm yönünde ilerlemesinin önü daha açık ve Öcalan'ın bu süreçte 'olumlu' bir aktör olarak belirme ihtimali daha yüksek.

Avukatlarıyla yaptığı ve 'eksik' açıklanan görüşmesinde Öcalan epeyce önemli üç 'açılım' yapıyor. Bunlardan biri Ergenekon'la ilgili... PKK içindeki bazı kişilerin Ergenekon üyesi olduklarını çok geç anladığını itiraf ederken, Ergenekon'u önce işlevsel açıdan ama zımnen ideolojik olarak da mahkûm ediyor. Bu tutum PKK'nın bugüne dek sürdürdüğü ikircikli tavrıdan ve bizzat Öcalan'ın geçmişteki 'kemalizm' ve asker sempatanlığından epeyce uzak. İkincisi Reşadiye cinayetini kınayarak ve PKK'yı 'ne yapmak istiyorsa açıkça yapmaya' davet ederek, kendisi ile örgüt arasında mesafe koyuyor ve kendisiyle konuşmanın PKK ile konuşmak olmayacağını ima ediyor. Öte yandan PKK üzerindeki prestij ve gücünü de dolaylı olarak hissettirerek, bu tür bir konuşmanın PKK'yı etkileyeceğini de belirtmiş oluyor. Nihayet üçüncü olarak, olması gerekenin 'demokratik siyaset' olduğunu, DTP'nin Meclis'teki performansının ise bu açıdan yetersiz kaldığını vurguluyor. Diğer bir deyişle önümüzdeki dönemde farklı bir Kürt siyasetinin işaretini verirken, kendisi ile BDP arasında PKK dolayımından geçmeyen bir ilişkinin de zeminini hazırlıyor.

Bütün bunlar Öcalan-BDP çizgisinin barışçıl bir Kürt siyasetine doğru hızla yol alma isteğini ortaya koymakta. Bu süreçte PKK bir tür tehdit ve 'garantörlük' işlevi yüklenecek gibi gözüküyor. Yani siyasetin sivil kanallarda yürümesi halinde olayların dışında duran, ama aksi halde yeniden şiddet üzerinden müdahil olacak bir güç. Bu denklemin ikinci kısmı biraz hayali olabilir... Küresel bir karar olarak şiddetin durmasına doğru gittiğimiz şu dönemde, PKK'nın hâlâ tehdit edici bir güç olarak varlığını sürdürmesi zor. Ancak bu olgu, şiddetin 'sivilleşmesini' engelleyecek durumda değil ve asıl tehlike de bu. Kısacası dağlardaki PKK, şehirlerdeki PKK'ya kıyasla çok daha barışçıl bir çözümü ima ediyor. Bu nedenle umarız hükümet ABD ve Irak'la anlaştık mantığıyla PKK faktörünü azımsamaz. Öte yandan bugün devletin eli daha rahat... Çünkü şimdi, eğer fırsat verilirse şiddetten uzak durarak siyaset yapmaya aday bir yeni parti ve buna uygun bir Öcalan var.

Bu noktada kritik bir tesbit, Öcalan'ın akıllı bir siyasetçi olduğudur... Reşadiye ile Meclis'e dönme kararı arasındaki dinamik, bir siyasi sağduyunun belirtisi. Öcalan PKK'nın ve kendisinin ancak değişerek ayakta durabileceğini anlamış durumda ve bunu güçsüzlüğünün bir sonucu olarak değil, yeniden güçlenen bir aktörün duruşu olarak siyaset sahneye çıkarıyor. Söz konusu değişim bir uyum zorunluluğu olduğu kadar proaktif bir siyaseti de yansıtmakta. 'Türk' tarafının Kürt siyasetinde barışçıl bir çözüme doğru beklenmedik adımlar görmeye hazır olması lazım.

***

Alper Görmüş salı günkü yazısında şöyle diyordu: "Son zamanlarda çok rağbet gören bir 'çözüm' önerisi dolanıyor etrafta. Buna göre Kürt sorunu ve PKK ayrı ayrı sorunlarmış. Devlet ve hükümet, sanki PKK yokmuş gibi bütün demokratik adımları atar(sa)... Kürt sorunu çözülürmüş. Ardından PKK ve terör sorunu da silahla çözülürmüş. ... Benim söylediğim (ise) şu: Hükümet açılıma kararlı bir şekilde devam eder(se)... Kürtler PKK'yı – bir ihtimal- yüzüstü bırakabilir."

Önce bu iki görüşle ilgili olarak şunu söyleyelim: İlk görüşün sıkıntısı demokratik adımların atılması ile PKK'nın tavrı arasında ilişkisizlik varsayması. Oysa bu durumda PKK'nın nötr kalma ihtimali çok zayıf. Ya şiddete yönelecek, ya da değişecektir. Eğer ikincisi olursa terör sorunu da kendiliğinden bitebilir. Ama daha baştan 'önce demokratikleşme sonra silah' dersiniz PKK'nın bir şiddet örgütü olarak devamını da anlamlı kılarırsınız. Dolayısıyla bu haliyle formüle edildiğinde, bunun bir çözüm olmadığına Alper haklı. İkinci görüş, yani Alper'in değerlendirmesi çok daha gerçekçi. Ama burada da PKK tümüyle edilgen bir unsur gibi gözüküyor. Yani PKK aslında değişmiyor ama Kürtler onu terk edebiliyorlar. Bence artık bir başka ihtimali de düşünme zamanı: Ya PKK değişirse? Her şeyden önce 'niye değişmesin' diye sormak lazım. Ardından 'hangi koşullarda?' diye; ve Öcalan'ın son görüşme notlarını, BDP'nin Meclis'e dönmesini, bir de bu gözle okumak lazım.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Merhaba hüzün

Etyen Mahçupyan 25.12.2009

Kamuoyu önündeki tartışmalar aslında okuyucuyu muhatap alır. Birinin fikirlerine veya pozisyonuna karşı çıkarken, kendi savunduğunuz tezin doğruluğunu okuyucuya bir kez daha sunmanın peşinde olursunuz. Aksi halde bu tartışmalar karşılıklı ego didişmesinin yarattığı bataklıkta kaybolup gider ve geriye okuyucunun zamanını çalan bir anlamsızlık kalır. O nedenle Mithat Sancar'ın perşembe günü yayımlanan cevabi yazısı maalesef benim için bir hayal kırıklığı oldu. Anlaşılan 'benim gibi' düşünenler "gerçeklikle yüzleşmek yerine, muhayyel dünyalar üzerinden" akıl yürütüyormuşuz. Eğer bu doğruysa zaten 'benim gibi'lere cevap vermek de gerekmez, çünkü gerçek dünya zaten kısa zamanda haddimizi bildirir. Diğer taraftan bunu söyleyen kişinin gerçeklikle yüzleştiğini de doğal olarak varsayabiliriz ve bu gerçekliği bize de sunmasını bekleriz. Ama Sancar ne Kürt meselesine, ne de onun algılanmasına yönelik bir şey söylemeyi tercih etmiş. Gerekçesi ise insanın içini karartacak ölçüde 'klasik'... Sahici bir fikir tartışmasına imkân verecek bir şey sunmadığını düşünüyormuş ve eleştiri maksadıyla yazdıklarımın büyük kısmı da zaten onun söylediklerinin teyidinden ibaretmiş. Kafamı karıştıran şu... Sancar'ın söylediklerini teyit ettiğim ölçüde, sahici bir fikir tartışmasından uzaklaşmış mı oluyorum acaba? Oysa ben onun söylediklerinde de bir sahicilik olduğunu ve tam da bu nedenle tartışmayı davet ettiğini düşünmüştüm.

Mesele demokratik açılamdan ziyade Türk intelligensiyasının siyaset algısı ile ilgili. 'Sol siyaseti' taşımak üzere yola çıkmaya hazırlanan arkadaşlarımızın birer entelektüel olmanın ötesinde siyasi sorumlulukları ve öte yandan hepimizin de bu hareketten olumlu beklentileri var. Dolayısıyla alacakları tutum, üretecekleri siyaset önemli. Bu arkadaşlarımızın tutumunu geçen gün Ali Bayramoğlu net bir biçimde resmetti. Söz konusu siyasetin temel akslarını şöyle özetlemek mümkün: 1) AKP'ye yönelik bir rekabet güdüsü ve kendi siyasetini AKP referansı üzerinden oluşturma; 2) mağduriyeti bir kuşatıcı söylem olarak kullanarak Kürtleri bir bütün olarak kucaklamaya çalışma ve bunun sonucu olarak da Kürtlerin önünde duran farklı siyaset yollarının zikredilmesinden rahatsızlık duyma; 3) kendilerini Türklerle Kürtler arasında bir 'aracı' kategori gibi konumlandırmanın uzantısı olarak Kürtleri değil, Kürt siyasetini muhatap alma ve onu neredeyse dokunulmaz kılma; 4) Kürtlerin PKK üzerinden tanımlanması sonucu, şiddeti bir tercih değil, sosyolojik bir olgu, dolayısıyla etki dışı bir 'gerçeklik' olarak sunma; ve 5) 'vicdan' gibi büyük ve derinlikli sözcükler üzerinden popülizme ve faydacılığa talip olan bir 'yüzeysel doğruculuk' siyasetine doğru gitme...

Bu yaklaşım Kürt meselesindeki gelişmeleri ve her iki tarafın iç dinamiğini anlamakta aciz kalıyor. Belki de siyaset yapma arzusu ve siyasette yol alındığı duygusuna olan ihtiyaç, Sancar'ın sözünü ettiği 'gerçeklikle yüzleşmek' konusunda onları biraz geride bırakıyor. Yoksa kendileri açısından gerçeklikten nasibini almamış fikirlere karşı böylesine hassas olmazlardı. Hatırlatmak gerekmez ama Sancar'a sataşan ben olmadım. Önce o 'bizlere', yani benimle benzer düşünceler serdeden kişilere sataştı. Acaba niçin? Anlamsızlığından böylesine emin olduğunuz, cevap vermeye bile tenezzül etmediğiniz bir söylemi reddetme arzunuzu niçin gemleyemediniz?

Çünkü galiba o söylem istemediğiniz ölçüde gerçekliği anlama becerisi gösteriyor. Ortada kaçamayacağımız bir olgu dizisi var... Henüz çok kısa bir süre önce Öcalan artık barış gruplarının gelmeyeceğini duyurmuş, hücre krizi çıkarılmış, Emine Ayna "açılım bitti" demişti. DTP'nin kapatılmasının ardından Öcalan'ın emriyle ağırlığın Demokratik Toplum Kongresi'ne verileceği, bu platformun bir parlamento gibi çalışacağı, sine-i millete dönmenin 'farklı bir açılımı' ima edeceği, ve bir geçiş döneminin ardından ayrılıkçılığı gündeme getirmeye hazır sert bir siyasetin başlayacağı yüksek sesle söylenmekteydi. Derken daha bir hafta bile geçmeden tam tersi bir duruma geçildi. Meclis'te grup kurma, parlamenter siyaseti sürdürme kararı çıktı. Öcalan kendisi ile PKK arasına mesafe koyan açıklamalar yaparken, askeri değil, siyasetçiye muhatap almaya yönelmek gerektiğini de ima etti.

Acaba niçin? Bu U dönüşünün mantığı nedir? Herhalde Sancar ve arkadaşlarının bu konuda doyurucu bir açıklaması vardır ama henüz duymadık. Diğer taraftan Reşadiye cinayetinin DTP içinde sert tartışmalar yarattığına ve bunun parti dışına taşıdığına dair belirtiler vardı. Tabandan sayısız telefon geldiği bilinen bir olguydu. Sine-i millete dönme kararı karşısında da yine Kürt kamuoyunun hiç de öyle düşünmediği ortaya çıkmıştı. Bu durumda homojen bir 'Kürt siyaseti' realitesinden bahsetmek –eğer zekâ eksikliği ile açıklanmayacaksa- bir siyasi niyeti ifade eder. Bu da Kürtlerin iç dinamiğini görmektense, Kürtlere 'paravan' olarak onları taşımaya hevesli popülist bir bakışın tezahürü olarak okunmaya son derece müsaittir.

Gelelim Sancar'ın bana sataşmasına neden olan yazıma... Ben Kürtlerin 'makbul vatandaşlar' gibi davranmalarını önermedim. Hatta onlara demokratlık tavsiyesinde de bulunmadım. Sadece önlerinde böyle bir yol olduğunu söyledim... Kürtlerin bir bölümünün bu yola girip girmeyeceklerini bilemem. İsterlerse kendilerine 'demokrat' demeye devam ederken şiddet siyasetini desteklemek gibi bir garabeti sürdürüp, bunu da mağduriyetin kılıfı altında meşru göstermek isteyebilirler. Kürt siyasetinin içinden gelebilecek bir 'demokrat açılım' sadece bir potansiyel... Ama bugünlerde tomurcukları apaçık görülebilen ve alttan gelen baskıyla Öcalan'ın siyasetini de değiştirebilen bir potansiyel.

Ancak belki de bütün bunlar bizlerin 'gerçeklikle yüzleşmeme' sonucunda ürettiğimiz bir 'muhayyel dünyadır'. Ne yazık ki bunu öğrenme şansımız henüz yok. Çünkü Sancar ve arkadaşları gerçekliği kendilerine saklıyor, bizlerle paylaşmıyorlar. Onun yerine Sancar'ın yaptığı gibi 'derinlikli' karakter tahlillerine soyunuyorlar. Onun yazısını okuduğumda keyiflendiğimi yazmışım, ama sonradan 'hırs ve öfke' içinde olduğum ortaya çıkmış ve bu da 'kibirle' çok bağlantılıymış. Doğrusu pek de anlamadım. Ben niye ona karşı 'hırs ve öfke' içinde oluyum ki? Velhasıl çok hüznü bir durum... Gerçekliği uhdesine alan ama gerçeklikle ilgili hiçbir şey söylemeyen, onun yerine karşısına aldığı tezin sahiplerinin karakter tahlilini yapmak üzere garip bir sığılığı tercih edebilen bir yaklaşımla karşılaştık.

Benim sorum ise pek değişmiyor? Acaba niçin böyle? Yeni bir siyasetin yolunu arayan 'solcu' arkadaşlarımızın daha doyurucu, kendilerine yakışan ve okuyucunun ufkunu açan bir dil tutturmaları, acaba görüldüğünden daha mı zor? Belki de üzerlerine gitmemek gerekiyor... Belki de aradığımız muhatap onlar değil.

***

Polemik adabıyla ilgili bir noktaya da değinmeden geçemeyeceğim. Sancar'ın bana sataşan yazısında benim adım geçmiyordu. Dolayısıyla o yazının bana yazılmış olduğunu varsaymayabilirdim. Ancak dediğim gibi kamuoyu önündeki tartışmalar okuyucuyu mihenk taşı kılmak zorundadır. Okuyucunun başka gazeteleri okuduğu varsayımı üzerinden yazı yazılamaz. Bu nedenle de diğer basın organlarında çıkmış fikirleri eleştirdiğiniz zaman adres göstermek durumundasınız. Eğer adres göstermiyorsanız, bunun anlamı kendi gazetenizdeki bazı görüşlerden ayrılma arzunuzdur. Ne var ki 'ben söyleyeyim ama siz üzerinize almayın' türünden bir bakışı yansıtan bu pratik bana ahlaki açıdan epeyce sorunlu geliyor. Eğer bir eleştiri yapılacaksa, açık açık, ad vererek yapılmalı.

Dolayısıyla Sancar'ın ad vermeyen ama bu belirsiz insanları yargılamakta beis görmeyen yaklaşımının, savunduğunu söylediği değerlerle uyuşmadığını düşünüyorum. Diğer taraftan benim fazla hassas davrandığımı, belki de bütün bu nüanslara rağmen Sancar'ın beni kastetmediğini düşünen okuyucular da vardır. Doğrusu ben de bu ihtimali zihnimde tamamen sıfırlamış değildim ve durum buysa geri adım atmaya da hazırdım. Ancak son yazısında Sancar bunun böyle olmadığını, ad vermediği yazısında beni ve bu tartışmaya katılanların büyük bir kısmını hedef aldığını söylüyor.

Bunu yaparken yine 'oryantalizm' kelimesini kullanması ise bu kez beni keyiflendirmedir doğrusu... Kültürel olanla zihniyete ilişkin olan arasındaki ayrımı bilmediğini veya anlayamadığını düşünememiştim. Öte yandan hemen yargıda bulunmayalım... Belki de bilmezlikten, anlamazlıktan geliyordur. O zaman sorumuza dönelim: Niçin? Yoksa bunun "epistemolojik metodoloji" açısından sol ve sol siyasetle bir bağlantısı mı var? Yoksa 'sol' denen 'bu' siyaset, kendisini gerçekliğin içinde yüzmekte sanan bir tahayyül mü?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mıntıka temizliği

Etyen Mahçupyan 27.12.2009

KCK ile ilişki gerekçesine dayandırılan son tutuklamalar sabotajla aymazlık arasında bir yerlerde geziniyor. Hangisi olduğu karar mekanizması içindeki aktörlerin kimliği ile ilgili. Bir tarafta açılımdan hazzetmeyen, engelleyemediği ölçüde açılım adımlarını baskı stratejisinin parçası kılmak üzere çıta yükselten bir yargı mekanizması var. Parti kapatmalardan, onaylanmayan siyasetçilere adi suçlu muamelesi yapmaya uzanan kışkırtıcı ve çatışmacı bir çizgi izleniyor. Amaç askerî vesayet rejimini ve resmî ideolojiyi bir sabit zemin olarak tutmayı sürdürürken bazılarını hadlerini bildirmek.

Hedefin Kürt siyaseti olduğu belli... Ama hedef bununla sınırlı değil. Çünkü siyaseti öldürmeye çalışan bu 'siyasetin' bir hedefi de AKP'nin kendisi. Nitekim son tutuklamaların sorumlusu olarak bugün iktidar partisi suçlanıyor. Bu ise hükümet adına bir aymazlığa işaret ediyor. AKP'nin bu tür adımları atarken çok da derin düşünmeye hevesli olmadığını, geçmiş bazı uygulamalardan biliyoruz. Hükümetin Kürt açılımı ile ilgili naif hayallerinin kısa tarihine baktığımızda, böyle bir meselenin olmadığı noktasından başlayıp, kendiliğinden çözüleceği beklentisine, oradan Kürt oylarının AKP'de toplanacağı sanısına ve nihayet açılımın zorunluluğunun kavranmasına geldik. Ama AKP içinde hâlâ 'mıntıka temizliği' mantığının devam ettiği de anlaşıyor. PKK'nın fiziksel olarak tırpanlanması sayesinde Kürtler üzerinde PKK etkisinin kalmayacağına ilişkin epeyce uçuk bir tasavvur bu... Kolluk kuvvetlerinin müdanasızlığının altında muhtemelen bizzat bu tasavvur yatıyor.

Diğer taraftan Kürt açılımını tetiklemiş olan hükümetin geri adım atması, kendi etrafındaki vesayetçi çerçevenin daha da daralması ile sonuçlanacaktır ve bunun sonu bizzat AKP'nin kapatılmasına kadar gidebilir. Dolayısıyla biraz öngörüler varsa, AKP yöneticileri ileriki bir tarihte kendilerinin de aynen o 35 Kürt siyasetçi gibi tek sıra halinde yürüme ihtimaline sahip olduklarını ve asıl 'mıntıka temizliğinin' bu olacağını idrak edebilirler.

***

Bu siyaset bazı insanların, fikirlerin ve akımların siyaset dışı tutulması için yapılıyor. Cumhuriyet'in siyaset algısı zaten baştan beri bir 'mıntıka' tanımı üzerine oturmakta. Tek partili dönem 'mıntıka konsolidasyonu' olarak geçti. Çok partili dönemle birlikte ise 'mıntıka temizliği' süreci başladı ve darbeler askerin tarlaya çıkıp ot ayıklar gibi münafık toplamasından, ardından da mintıkayı yeniden daraltıp konsolide etmesinden başka bir şey değildi.

Ancak askerin bu tutumunun da bir 'siyaset' olduğunu gözden kaçırmamak lazım: Siyaseti öldürmek isteyen bir 'siyaset'... Genelde sorunları çözmek için siyasetin önünün açılması gerektiğini söyleriz. Ne var ki sorunları yaratan da siyasetten başkası değildir. Bu toprakların bütün kadim meseleleri, değişen dünya karşısında toplumsal taleplerin değişmesi ve devlet siyasetinin bu değişime karşı çıkmasıyla ortaya çıktı. Devlet sırf kendisi öyle istediği için toplumsal taleplerin yok olacağını sanacak kadar cahildi. Bu cehaletin esiri olmayan birçokları ise söz konusu taleplerin ima ettiği dünyayı istemedikleri için cehaletin yanında saf tuttular. Böylece ortaya bir 'siyaset' çıktı...

Kısacası, siyaset denen şey kendi başına ille de olumlu bir niteliği ima etmiyor. Siyaset kavramını şiddet uygulamasının karşısına yerleştirdiğimiz için, onu doğal olarak olumlu buluyoruz. Oysa olumluluğun kaynağı aslında söz konusu siyasetin dayandığı zihniyettir. Çözüm üretici siyasetler ise, zamanın ruhunun getirdiği zihni atmosferle uyum içinde olabilenlerdir. Günümüzde de demokrat zihniyete dayalı siyasetleri beğenmeye ve onları sorun çözücü olarak algılamaya eğilimliyiz ve bu gerçekçi bir beklenti.

Bu durumda Kürt meselesinin çözümünün de her iki taraftan demokrat zihniyeti içselleştirmiş siyasetlerin karşılaşması ile olacağını öngörmek zor değil. Aksi halde sorunun üstünü, daha güçlü olanın isteğine uygun bir biçimde geçici olarak kapatabilirsiniz belki, ama çözemez ve çok geçmeden aynı sorunun çok daha katmerlenmiş haliyle yüz yüze gelirsiniz...

Bu noktada kaçınılmaz bir ikilemle karşı karşıyayız: Belirli bir zihniyetin sergilenmesi çoğu zaman aynı zihniyeti karşı tarafta da tetikler. Nitekim Kürt siyasetinin şiddete kaymasının başlıca nedeninin devletin şiddet siyaseti olduğunun farkındayız. Aynı şekilde bir tarafın demokrat bir siyaset üretmesi çoğu zaman karşı tarafta benzer bir zihni kayma yaratır. Ne var ki durum hiçbir zaman tam olarak eşit ve simetrik değildir. Dolayısıyla sorumluluklar da eşit ve simetrik olamaz. Açıktır ki bir güç dengesizliği söz konusu olduğunda güçlü olanın demokratlığa doğru adım atması, güçsüzü hızla değiştirebilir; ama tersi o denli güvenilir bir değişim süreci üretmez. Bunun anlamı Kürt meselesinde asıl sorumluluğun –tabii eğer gerçekten de bu meseleyi çözmek istiyorsa- AKP'ye düştüğüdür. Hükümet bu dengenin proaktif kanadı... Asıl adımları atacak olan da o... Gelelim işin 'ikilem' kısmına: Kürt meselesinin çözülmemesi halinde asıl maliyet yine güçsüzün üzerinde kalacak. AKP'nin üstleneceği maliyet, sorunu çözmeye soyunup da becerememesi halinde geçerli, ama ya sorunu çözmeyi 'siyaseten' anlamlı bulmaz ve rejimle uyum sağlarsa? O durumda Kürtlerin üzerindeki baskının artacağını, zulmün yerleşik hale geleceğini ve buna karşı oluşacak tepkilerin de meseleyi kangren edip hayatı cehenneme çevireceği açık. Yani çözüm kısa vadede doğrudan Kürtler için elzem. Oysa Kürt siyaseti daha güçsüz olan taraf ve onun demokratlığı devletin ehlileşmesi açısından yeterli olmayabilir.

Bu durumda siz Kürt siyasetinin içinde olsaydınız nasıl bir yol izlerdiniz? AKP'nin demokratlaşmasını bekler, o zamana kadar da şiddete devam mı derdiniz? Yoksa siz şiddeti sürdürdükçe zaten kırılğan olan AKP iktidarının hiçbir zaman yeterince demokratlaşamayacağını hesaba katar mıydınız? Belki de kendi yapacaklarınızın karşınızdakileri etkileyebileceğinden hareketle kendinize sorardınız: Benim siyasetimin dayandığı zihniyet ne? Bu siyaset gerçekten de beni temsil ediyor mu? Önümde başka siyaset yolları var mı? Eğer demokrat bir siyaset mümkünse niye yapmıyorum? Ve belki o malum soruyu da sorardınız: Şimdi değilse ne zaman?

Ama belki de "böyle gelmiş böyle gider" derdiniz... "Bizim de bir mıntıkamız var, bırakın 'temiz' kalsın" derdiniz. "Bizim için duygusal bağlılık önemlidir ve bu duygulardan ancak şiddet çıkıyor, ne yapalım" derdiniz. İyi de, ya demokratsanız? O zaman ne derdiniz?

Sürmekte olan tartışma ile ilgili olarak Erol Katırcıoğlu da dün bir yazı yazdı. Benim 'solculuğa soyunanlar' türü sözlerimden rahatsız olmuş. Bu gruptaki kişilerin fikirlerinin söz konusu hareketi bağlamadığını ve henüz kurumsal olarak oluşmuş bir 'sol' siyasetin ortaya çıkmadığını söylüyor. Bu tartışma sayesinde öyle olduğunu anlamış bulunuyoruz, ama sonuçta birlikte 'duran' bir grubun varlığını yadsımak mümkün değil. Bu grubun birlikte 'durmasının' nedeninin sol siyaset olduğu da açık. Dahası aslında birkaç yıldır süregelen bir 'sol' hareketlilikten söz ediyoruz. Yani sürekli konuşan, tartışan, değerlendiren, birlikte düşünen insanlardan...

Ama şimdi görüyoruz ki bunca konuşma, tartışma ve düşünme ortak bir bakış üretememiş. Hâlâ herkes kendisi için konuşuyormuş... Dışarıdan bakan ve böyle bir sol hareketin yararına inanan bizler, bu hareketliliğe 'fikren anlaşılan insanların muhtemel siyaseti arayışı' olarak bakıyorduk. Ama belki de 'siyaset yapmak üzere anlaşılan insanların muhtemel fikir arayışı' olarak bakmamız gerekiyor. O zaman da sol kelimesini tırnak içine almadan yazmak zorlaşıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mıntika temizliği

Etyen Mahçupyan 27.12.2009

KCK ile ilişki gerekçesine dayandırılan son tutuklamalar sabotajla aymazlık arasında bir yerlerde geziniyor. Hangisi olduğu karar mekanizması içindeki aktörlerin kimliği ile ilgili. Bir tarafta açılımdan hazzetmeyen, engelleyemediği ölçüde açılım adımlarını baskı stratejisinin parçası kılmak üzere çıta yükselten bir yargı mekanizması var. Parti kapatmalardan, onaylanmayan siyasetçilere adi suçlu muamelesi yapmaya uzanan kışkırtıcı ve çatışmacı bir çizgi izleniyor. Amaç askerî vesayet rejimini ve resmî ideolojiyi bir sabit zemin olarak tutmayı sürdürürken bazılarını hadlerini bildirmek.

Hedefin Kürt siyaseti olduğu belli... Ama hedef bununla sınırlı değil. Çünkü siyaseti öldürmeye çalışan bu 'siyasetin' bir hedefi de AKP'nin kendisi. Nitekim son tutuklamaların sorumlusu olarak bugün iktidar partisi suçlanıyor. Bu ise hükümet adına bir aymazlığa işaret ediyor. AKP'nin bu tür adımları atarken çok da derin düşünmeye hevesli olmadığını, geçmiş bazı uygulamalardan biliyoruz. Hükümetin Kürt açılımı ile ilgili naif hayallerinin kısa tarihine baktığımızda, böyle bir meselenin olmadığı noktasından başlayıp, kendiliğinden çözüleceği beklentisine, oradan Kürt oylarının AKP'de toplanacağı sanısına ve nihayet açılımın zorunluluğunun kavranmasına geldik. Ama AKP içinde hâlâ 'mıntika temizliği' mantığının devam ettiği de anlaşıyor. PKK'nın fiziksel olarak tırpanlanması sayesinde Kürtler üzerinde PKK etkisinin kalmayacağına ilişkin epeyce uçuk bir tasavvur bu... Kolluk kuvvetlerinin müdanasızlığının altında muhtemelen bizzat bu tasavvur yatıyor.

Diğer taraftan Kürt açılımını tetiklemiş olan hükümetin geri adım atması, kendi etrafındaki vesayetçi çerçevenin daha da daralması ile sonuçlanacaktır ve bunun sonu bizzat AKP'nin kapatılmasına kadar gidebilir. Dolayısıyla biraz öngörüler varsa, AKP yöneticileri ileriki bir tarihte kendilerinin de aynen o 35 Kürt siyasetçi gibi tek sıra halinde yürüme ihtimaline sahip olduklarını ve asıl 'mıntika temizliğinin' bu olacağını idrak edebilirler.

***

Bu siyaset bazı insanların, fikirlerin ve akımların siyaset dışı tutulması için yapılıyor. Cumhuriyet'in siyaset algısı zaten baştan beri bir 'mıntika' tanımını üzerine oturmakta. Tek partili dönem 'mıntika konsolidasyonu' olarak geçti. Çok partili dönemle birlikte ise 'mıntika temizliği' süreci başladı ve darbeler askerin tarlaya çıkıp ot ayıklar gibi münafık toptamasından, ardından da mıntıkayı yeniden daraltıp konsolide etmesinden başka bir şey değildi.

Ancak askerin bu tutumunun da bir 'siyaset' olduğunu gözden kaçırmamak lazım: Siyaseti öldürmek isteyen bir 'siyaset'... Genelde sorunları çözmek için siyasetin önünün açılması gerektiğini söyleriz. Ne var ki sorunları yaratan da siyasetten başkası değildir. Bu toprakların bütün kadim meseleleri, değışen dünya karşısında toplumsal taleplerin değışmesi ve devlet siyasetinin bu değışime karşı çıkmasıyla ortaya çıktı. Devlet sırf kendisi öyle istediğı için toplumsal taleplerin yok olacağını sanacak kadar cahildi. Bu cehaletin esiri olmayan birçokları ise söz konusu taleplerin ima ettiğı dünyayı istemedikleri için cehaletin yanında saf tuttular. Böylece ortaya bir 'siyaset' çıktı...

Kısacası, siyaset denen şey kendi başına ille de olumlu bir niteliğı ima etmiyor. Siyaset kavramını şiddet uygulamasının karşısına yerleştirdiğimiz için, onu doğal olarak olumlu buluyoruz. Oysa olumluluğun kaynağı aslında söz konusu siyasetin dayandığı zihniyettir. Çözüm üretici siyasetler ise, zamanın ruhunun getirdiğı zihni atmosferle uyum içinde olabilenlerdir. Günümüzde de demokrat zihniyete dayalı siyasetleri beğenmeye ve onları sorun çözücü olarak algılamaya eğilimliyiz ve bu gerçekçi bir beklenti.

Bu durumda Kürt meselesinin çözümünün de her iki taraftan demokrat zihniyeti içselleştirmiş siyasetlerin karşılaşması ile olacağını öngörmek zor değil. Aksi halde sorunun üstünü, daha güçlü olanın isteğıne uygun bir biçimde geçici olarak kapatabilirsiniz belki, ama çözemez ve çok geçmeden aynı sorunun çok daha katmerlenmiş haliyle yüz yüze gelirsiniz...

Bu noktada kaçınılmaz bir ikilemle karşı karşıyayız: Belirli bir zihniyetin sergilenmesi çoğı zaman aynı zihniyeti karşı tarafta da tetikler. Nitekim Kürt siyasetinin şiddete kaymasının başlıca nedeninin devletin şiddet siyaseti olduğunu farkındayız. Aynı şekilde bir tarafın demokrat bir siyaset üretmesi çoğı zaman karşı tarafta benzer bir zihni kayma yaratır. Ne var ki durum hiçbir zaman tam olarak eşit ve simetrik değildir. Dolayısıyla sorumluluklar da eşit ve simetrik olamaz. Açıktır ki bir güç dengesizliğı söz konusu olduğunda güçlü olanın demokratlığa doğru adım atması, güçsüzü hızla değıştirebilir; ama tersi o denli güvenilir bir değışim süreci üretmez. Bunun anlamı Kürt meselesinde asıl sorumluluğun –tabii eğer gerçekten de bu meseleyi çözmek istiyorsa- AKP'ye düştüğüdür. Hükümet bu dengenin proaktif kanadı... Asıl adımları atacak olan da o... Gelelim işin 'ikilem' kısmına: Kürt meselesinin çözülmemesi halinde asıl maliyet yine güçsüzün üzerinde kalacak. AKP'nin üstleneceğı maliyet, sorunu çözmeye soyunup da becerememesi halinde geçerli, ama ya sorunu çözmeyi 'siyaseten' anlamlı bulmaz ve rejimle uyum sağlarsa? O durumda Kürtlerin üzerindeki baskının artacağını, zulmün yerleşik hale geleceğini ve buna karşı oluşacak tepkilerin de meseleyi kangren edip hayatı cehenneme çevireceğı açık. Yani çözüm kısa vadede doğrudan Kürtler için elzem. Oysa Kürt siyaseti daha güçsüz olan taraf ve onun demokratlığı devletin ehlileşmesi açısından yeterli olmayabilir.

Bu durumda siz Kürt siyasetinin içinde olsaydınız nasıl bir yol izlerdiniz? AKP'nin demokratlaşmasını bekler, o zamana kadar da şiddete devam mı derdiniz? Yoksa siz şiddeti sürdürdükçe zaten kırılğan olan AKP iktidarının hiçbir zaman yeterince demokratlaşamayacağını hesaba katar mıydınız? Belki de kendi yapacaklarınızın

karşınızdakileri etkileyebileceğinden hareketle kendinize sorardınız: Benim siyasetimin dayandığı zihniyet ne? Bu siyaset gerçekten de beni temsil ediyor mu? Önümde başka siyaset yolları var mı? Eğer demokrat bir siyaset mümkünse niye yapmıyorum? Ve belki o malum soruyu da sorardınız: Şimdi değilse ne zaman?

Ama belki de “böyle gelmiş böyle gider” derdiniz... “Bizim de bir mıntıkamız var, bırakın ‘temiz’ kalsın” derdiniz. “Bizim için duygusal bağlılık önemlidir ve bu duygulardan ancak şiddet çıkıyor, ne yapalım” derdiniz. İyi de, ya demokratsanız? O zaman ne derdiniz?

***

Sürmekte olan tartışma ile ilgili olarak Erol Katırcıoğlu da dün bir yazı yazdı. Benim ‘solculuğa soyunanlar’ türü sözlerimden rahatsız olmuş. Bu gruptaki kişilerin fikirlerinin söz konusu hareketi bağlamadığını ve henüz kurumsal olarak oluşmuş bir ‘sol’ siyasetin ortaya çıkmadığını söylüyor. Bu tartışma sayesinde öyle olduğunu anlamış bulunuyoruz, ama sonuçta birlikte ‘duran’ bir grubun varlığını yadsımak mümkün değil. Bu grubun birlikte ‘durmasının’ nedeninin sol siyaset olduğu da açık. Dahası aslında birkaç yıldır süregelen bir ‘sol’ hareketlilikten söz ediyoruz. Yani sürekli konuşan, tartışan, değerlendiren, birlikte düşünen insanlardan...

Ama şimdi görüyoruz ki bunca konuşma, tartışma ve düşünme ortak bir bakış üretememiş. Hâlâ herkes kendisi için konuşuyormuş... Dışarıdan bakan ve böyle bir sol hareketin yararına inanan bizler, bu hareketliliğe ‘fikren anlaşılan insanların muhtemel siyaseti arayışı’ olarak bakıyorduk. Ama belki de ‘siyaset yapmak üzere anlaşılan insanların muhtemel fikir arayışı’ olarak bakmamız gerekiyor. O zaman da sol kelimesini tırnak içine almadan yazmak zorlaşıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eksenler

Etyen Mahçupyan 30.12.2009

Hükümetin KCK operasyonunu desteklemesi AKP’nin Kürt meselesine bakışını ve beklentilerini bilenler için şaşırtıcı değil. Ancak ortada iki soru işareti vardı: Üslup ve zamanlama. Gözaltına alınanların tek sıra halinde kelepçeli olarak adliyeye getirilmeleri hiç de akıllıca gözüküyordu, çünkü bunun PKK sempatanlığını arttıracığı aşikârdı. Öte yandan tam da açılımın adımlarının gündeme geleceği noktada bu gözaltıların yaşanması, zamanlama açısından da bir zaafa işaret ediyordu. Ancak hafta sonu yaşanan gelişmeler AKP’nin stratejisini görünür kıldı ve kafalardaki soru işaretlerini yanıtladı.

Üslubun yanlışlığına hükümetin de katıldığını, İçişleri Bakanlığı’nın kelepçeleme ile ilgili inceleme başlatmasından anlıyoruz. Bu durumda o kelepçeleri kimin niçin taktırdığı önem kazanıyor, çünkü anlaşıldığına göre gözaltına alınanlar adliye binasına kadar kelepçesiz gelmişler ve tam içeriye girecekken kelepçelenip sıraya sokulmuşlar. Acaba niçin? Tabii ki fotoğraflarını çekip basına vermek için. Bunun amacının ise Kürtlerin kışkırtılması olduğu açık. Diğer bir deyişle hükümet, polisi kendi yanında görüyor olabilir, ama bu kurumun kritik karar noktalarında hâlâ açılımı engellemeye çalışan, Ergenekon’a yakın ve yatkın kişiler var. Zamanlama

konusuna gelince, iktidarın KCK operasyonu ile açılımı tek eksenli bir mesele olarak algılamadığı ortaya çıkıyor. Bir de Ergenekon ile Kürt açılımını biraraya getiren ikinci bir eksen var. Diğer bir deyişle hükümetin bakışıyla, Kürt açılımı bir taraftan KCK'ya, diğer taraftan Ergenekon'a yönelik mücadelenin tam ortasında duruyor. Başarının her iki alanda da ilerleme sağlanmasıyla geleceği düşünülüyor. Böylece ortaya yeni bir eksen daha çıkıyor: KCK ile Ergenekon arasındaki hat... Görüldüğü kadarıyla AKP iktidarı bu ikisi arasında denge kurmaya ve zamanlama faktörünü de bu bağlamda değerlendirmeye çalışıyor. Sonuçta KCK bağlantılı olduğu düşünülen kişilerin gözaltına alınmasının hemen ardından Seferberlik Tetkik Kurulu'na baskın yapılıyor ve sekiz subay sorguya alınıyor. Bu baskında hâkimin tavrı özellikle ilginç... Askerler aramaya direnince gecenin ikisinde orada hazır bulunan hâkim önce Genelkurmay İkinci Başkanı ile görüşüyor, ama netice alamayınca da aranmak istenen odalarını kapılarını ve pencerelerini mühürleyip gidiyor.

Meseleyi 'devletle' Kürtler arasındaki eksen üzerinden anlamaya çalışanlar için epeyce karmaşık bir durum... Çünkü bu bakış her iki tarafı da homojenleştirdiği için, gerçek bir aktör analizine imkân vermiyor ve bu nedenle siyaseti anlamakta da zorlanıyor. Oysa AKP'yi devlet kavramından ayrı düşünmediğiniz sürece Kürt açılımı denen şeyin dinamiğini kavramak son derece güç. Aynı şekilde Kürtleri bir bütün olarak PKK'nın psikolojik hegemonyası altında erittiğiniz sürece, bu kesimdeki aktör davranışlarını da analiz etmekte zorlanırsınız, çünkü Kürt siyasetini kategorik olarak olumlamak durumunda kalırsınız. Örneğin gözaltılar sonrası bir açıklama yapan KCK bunun 'siyasi bir soykırım' olduğunu söylerken ilginç bir gönderme yapmıştı: "Maraş'taki Alevi halkımıza karşı bizzat Türk devletinin gerçekleştirdiği katliamın 31. yıldönümünde bu kapsam ve içerikte bir operasyonun yapılması tesadüf değildir." Bu da nereden çıktı şimdi diye düşünebilirsiniz? PKK'nın özel bir Alevi muhabbeti olduğuna pek de tanık olmamıştık. Yoksa bu açıklamanın nedeni AKP'nin Sünni gelenekten gelmesi ve böylece Sünni/Alevi çatışmasının Türk devleti/Kürt siyaseti çatışmasının payandası kılınmak istenmesi mi? Bütün bunlar PKK ile Ergenekon arasında olduğu iddia edilen organik bağların pek de hayali olmayabileceğini ima ediyor. O nedenle PKK siyasetinin bugünkü halini tek olası 'Kürt siyaseti' olarak sunanların daha temkinli davranmalarında büyük yarar var.

***

Siyaset bir talip olma meselesi... Kim öne çıkar ve temsil yeteneği geliştirirse siyaseti de o taşır. Kürt kesiminde de PKK'nın böyle bir özelliği var. Tabii PKK bu yeteneği kazanırken hiç de masum davranmadı. Muhalif gördüğü onlarca Kürt aydınını katletti. Ancak bu süreç içerisinde devletin tavrı o denli gaddarca ve insanlık dışı oldu ki, Kürtlerin PKK'ya yönelik doğal bir duygusal yakınlık duymaları şaşırtıcı değildi. Öte yandan Kürtlerin hepsi de PKK'lı değil... Ama geçenlerde Mesut Yeğen'in *Radikal*'de yazdığı gibi, bugün sorunu yaratan, yani talepkâr olan da Kürtlerin tümü değil PKK denetimindeki 'Kürt siyaseti'. Dolayısıyla eğer bir çözüm olacaksa, bunun eninde sonunda PKK'yı muhatap almaktan geçeceği açık.

Ne var ki bu gerçekçi tezi savunurken iki nüansa dikkat etmekte yarar var: Birincisi, PKK'nın taleplerini karşılamak uğruna, sesi çıkmayan Kürtlerin istemediği şeyleri yapmak veya savunmak durumunda kalmamak gerek, çünkü bunun bir 'çözüm' olamayacağı aşikâr. İkincisi, bu tezin 'karşı tarafta' da aynen geçerli olabileceğini ve o durumda çözümün hayal olduğunu görmekte yarar var. Diğer bir deyişle Türk tarafında sorunu yaratan ve ikna edilmesi zor olan kısım Türklerin tümü değil, başını askerin çektiği ulusalcı/milliyetçi Türkler. Bu durumda iki çatışmacı gücün karşı karşıya geldiği ve savaştan başka yolun kalmadığı bir denge içindeyiz demektir. Nitekim Öcalan da meseleye yıllarca böyle bakmış, hükümetleri muhatap almamış, asıl muadilinin asker olduğunu açıkça söylemişti. Ancak bu denklemin barış üretmesinin mümkün olmadığı da ortaya çıktı. Eğer bir 'Bush dünyasında' olsaydık ve modernizmin klasik düzenleyici aygıtları işlevsel kalsaydı, belki Kürt meselesi de ulusal bir bölünme ile sonuçlanabilir, ya da aşırı kanlı bir bastırma hareketine konu

olurdu. Ne var ki günümüzün 'Obama dünyasında' asıl farklılık modernizmin söz konusu aygıtlarının netice vermemesi ve dolayısıyla çatışmadan kazançlı çıkma ihtimalinin de kalmaması.

Bunu gören Öcalan akıllı bir yol izledi... Son U dönüşü sayesinde kendisi ile PKK arasına mesafe koyarken, aynı zamanda Ergenekon'a, yani asker muhatap arayışına da mesafe aldı. Bunun anlamı hükümetle konuşmaya hazır hale gelmiş bir Öcalan'ın ortaya çıkışıdır ve bunun Kürtler arasında yeni bir siyasi hareketlenme yaratması doğaldır. Homojen olmayan Türk kesimini, askerın sürüklediği homojen 'Türk siyasetinden' kurtaran AKP oldu... Şimdi Öcalan da homojen olmayan Kürt kesimini, PKK'nın sürüklediği homojen 'Kürt siyasetinden' uzaklaştırmaya çalışıyor. Ancak durum simetrik değil. AKP ile 'devlet' arasındaki mesafe bariz; ama Öcalan ile PKK arasında gerçekte organik bir birliktelik var. Bu durumda zamanın ruhuna uygun, sonuç alabilecek bir siyasete geçiş nasıl olacak? Bunu öngörebilmek için PKK'nın iç dinamiğine bakmak ve oradaki gelişmeleri iyi gözlemlemek gerekiyor. Çünkü bu, PKK'nın değişimi demek...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Müjdeler ve pürüzler

Etyen Mahçupyan 01.01.2010

2010 yılının şu ilk gününde canınızı 'kim asıl demokrat?' türünden derin tartışmalara katkı yaparak sıkmak istemedim. Bu tartışmalarda yer kapmaya hevesli olan bizim gibi insanlar, ilkeliyizdir, doğruları biliriz, tavsiye etmekten de geri durmayız; ama hayatı etkilediğimiz pek görülmemiştir. Hayatı etkileyemediğimiz için de birbirimizle uğraşır, çevremizi etkilemeye çalışırız. Oysa hayat büyük dalgalar üzerinden hükmünü sürdürüyor. Devlet adamlarımız daha güzel ve mutlu günleri müjdeleyen çalışmalar yapıyorlar. Yılın ilk gününde sizlerin de keyifli bir başlangıç yapma ve karanlık günlerin geride kalmasının huzurunu yaşama hakkınız var. Bu nedenle geçen haftalarda gündeme gelmiş ama hak ettiği değeri bulamamış bir haberi dikkatinize sunmak istiyorum...

Bilindiği üzere devletimizi zora sokan, ulusumuza sıkıntı veren olaylardan biri de her yıl maalesef önümüze gelen 24 Nisan meselesidir. Bu tarihe yaklaşıldığında dünyanın birçok ülkesinde bir hareketlenme olur, Ermeni soykırımı gündeme gelir ve acaba hangi ülkede yeni bir tasarı çıkacak, veya acaba hangi devlet başkanı soykırımı tanıdığını ifade eden bir cümle kullanacak diye kıvranıp dururuz. Ama merak etmeyin, müjdeli bir haberimiz var! Gerçi böyle bir konuda kanıtı ihtiyaç bile yok. Başbakanımızın beyanının aslında herkes için makbul ve yeterli olması beklenir. "Benim ecdadım soykırım yapmamıştır, yapmaz" demesi üzerine doğal olarak bütün dünyada bir geri adımın atılması, parlamentolardaki soykırım tesbitlerinin geri çekilmesi ve özür dilenmesi beklenirdi. Ancak Batılıların kafası biraz çarpık çalışıyor. Başbakanımızın demecini de onun Türk asıllı olmayabileceği şeklinde yorumladılar. İlaveten 'ille de belge' şeklinde bir takıntılar da var. Öte yandan nedense bizdeki belgelerden de bir türlü tatmin olmuyor ve asıl belgelere ne olduğunu sorup duruyorlar.

Kısacası bu mesele bir kâbusa dönüşmüş durumda. Ama dediğim gibi müjdeli bir gelişme oldu... Medyamız ise maalesef bu habere yeterince yer vermeyerek ulusal bilincimizin ne denli zayıfladığını kanıtlamakla kaldı. Söz konusu gelişmeyi bizler de Türk Tarih Kurumu'nun eski başkanı Yusuf Halaçoğlu'nun Adana'da bir panelde yaptığı konuşma vesilesiyle öğrendik. Tamamen tarihî gerçeklere dayanan '1909 – Adana'da Ermeni Vahşeti' başlıklı sunumunda, Halaçoğlu 'Ermenilerin yaptıklarını ortaya koymak için' 1990'lı yıllarda Ruslardan 500 dolar karşılığında 3200 belge satın aldığını açıklamış. Bunlar Adana olayları ile değil, doğrudan 1915'le ilgiliymiş... Nitekim Halaçoğlu'nun söylediğine göre, bu belgeler sayesinde Türkiye Cumhuriyeti Ermenistan ile yapılan protokolde 'tarih komisyonu' kurulmasını önerebilmiş. Diğer bir deyişle bu belgelerde öyle bilgiler varmış ki,

devlet tarih çalışmaları yapılmasında bir beis görmemiş, hatta muhtemelen 'bizim' haklılığımızın da bu vesile ile kanıtlanacağına ikna olmuş.

Halaçoğlu'nun bu devlete ve millete katkısı gerçekten de ödenemez. Ele geçen belgelerin değerini ise şu sözlerden anlıyoruz: "Bu belgeler okunduktan sonra acilen yok edilmesi gereken belgelerdir. Ama ben Ermeni vahşetini ortaya koymak ve kimlerin oyunu olduğunu göstermek için satın aldım." Bilimsel çalışmalara vakıf olmayanların, kendilerine mantıklı gelen ama aslında yersiz olan birtakım sorulara takılıp kaldıklarına sıkça tanık olmuşuzdur. Burada da aklınızı karıştırabilecek muhtemel soruları baştan ele almakta yarar var. Acaba okunduktan sonra acilen yok edilmesi beklenen bu belgeleri Ruslar niçin saklamıştır? Tabii ki satmak için, çünkü bunların Türk tarihçilerin işine yarayacağını biliyorlardı. Peki, Halaçoğlu'nun aynı belgeleri okuduktan sonra imha etmek durumunda olmasını nasıl açıklayabiliriz? Bu belgelerdeki bilginin Ermenilerin haksızlığını kanıtladığını biliyoruz, çünkü aksi halde devlet bu belgelerden hareketle 'tarih komisyonu'na razı gelmezdi. Bu durumda insan Halaçoğlu'nun da etnik arka planından bir miktar kuşku duymuyor değil. Ama bu muhakeme doğru olamaz. Halaçoğlu o belgelerde sergilenen aymazlıktan 'insan' olarak rahatsız olduğu için onları muhtemelen yırtıp atmak isteği duymuş, ama bilim aşkı onu engellemiştir. Diğer bir ihtimal ise aslında o belgeleri imha etmek isteyecek olanın Rus tarafı olması ve Halaçoğlu'nun onları aksi yönde ikna etmesidir ve bu durum Halaçoğlu'nun etnik arka planına çok daha uygun bir açıklama olur. Tabii bu durumda da Rusların söz konusu belgeleri 1915'ten 1990'lara kadar saklamaya nasıl ikna edildikleri sorusu ortaya çıkıyor. Ayrıca bu kadar sakladıktan sonra, böylesine önemli bir arşivi toplam 500 dolara, yani bizim paramızla belge başına 23 kuruşa niçin satmış olabilirler. İnsanın aklına 'vicdan' geliyor... Bugünlerde epeyce popöler olan vicdan siyaseti acaba Rusları da etkilemiş olabilir mi? Acaba onlar da vicdana gelip fiyat mı indirdiler? Bu alternatifini yabana atmamak lazım. Ne de olsa onların da geçmişinde bir parça solculuk var...

Demek ki aklımıza gelebilecek bütün soruların yanıtı var. Halaçoğlu'nun ele geçirdiği belgelerin yeni bir dönemi müjdelediğinden hiçbir kuşkumuz olmamalı. Bu arada kendi arşivlerimizle ilgili de önemli bir bulguya ulaşmış oluyor ve bu alandaki Ermeni tarihçilerin duayeni sayılan Vahakn Dadryan'ın niçin sadece Osmanlı arşivleri üzerine çalıştığını da anlıyoruz. Halaçoğlu'nun tesbitine göre Türkiye'nin tarih komisyonuna razı olması, Ruslardan satın alınan belgeler sayesinde olmuş. Yani bizim elimizdeki belgeler bu açıdan biraz sakıncalıymış. Düşünün, onca belgeyi okunduktan, büyük kısmını ise geçici bir saklama dönemi sonrası imha etmemize rağmen, hâlâ arşivimiz sakıncalı olma özelliğini sürdürüyormuş. are Halaçoğlu'nun işaret ettiği yoldur... Bütün Osmanlı arşivinin yok edilmesi ve yerine Ruslardan ucuz bir bedel karşılığında, tarihsel değerini yüksek seçmece bir arşivin alınması. Bu da yapıldığı andan itibaren, artık bütün o 24 Nisanlar vız gelir, tırıs gider.

***

Ülkemizin önünde böylesine güzel açılımlar varken, bazılarının hâlâ birlik beraberliğimizi rencide edecek başka açılımlara tevessül etmesi ise umut kırıcı oluyor. Oysa DP Başkanı Cindoruk geçenlerde ne güzel söylemişti: "Biz bu kadar biraradayken, bugüne kadar bölünmeyi düşünmezken, sıkıntılar içinde dimdik ayakta kalırken... nereden çıktı bu açılım?"

Umarız bu bilgece sözler hükümetin kulağına gider. Ama ülkemizin hak ettiği yere gelmesi sadece hükümetle olmuyor. Son dönemde ortaya çıkan iki tehlikeye işaret etmeden geçmemek lazım: Ülkemizin bir köşesinde öğrenciler ve veliler toplu olarak 'Andımız'a karşı ık mışlar. 'Türküm doğruyum çalışkanım' sözünün çocukların psikolojisini bozduğunu söylemişler. Yurdun bir başka köşesinde ise bir Müslüman dindar genç, vicdani retçi olmuş ve eline silah almayı, askerî üniforma giymeyi reddetmiş.

Bilinmesi gerek ki bunlar birlik ve beraberliğin sabote edilmesidir. Bizde 'birlik' anlayışının, Kürtlerin Türk, Müslümanların laik olması demek olduğu ne kadar da çabuk unutuluyor... Geçmiş yaşantımızı bizlere hatırlatan toplumsal arşivin de bu açıdan zaafı olduğunu itiraf etmemiz lazım. Çıkış yine Halaçoğlu'nun işaret ettiği yoldur: Gerekirse bu münafık Kürtlerin ve Müslümanların da gönderilmesi ve yerine Ruslardan uygun fiyata laik Türk kimliğine uygun Orta Asyalı vatandaş ikame edilmesi, dimdik ayakta duran bu millete en büyük hizmet olacaktır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hoşçakal hüzün

Etyen Mahcupyan 03.01.2010

Kürt açılımı bağlamında 'kime konuşulmalı', 'kim değişmeli' bağlamında cereyan eden ve bu gazetenin sayfalarına da yansıyan tartışmada, tam olarak anlamadığım, nedenini yakalayamadığım bir iletişim sorunu vardı. Arada bir durup 'biz neyi tartışıyoruz' diye sormak durumunda kaldığınız bir frekans uyuşmazlığı söz konusuydu... Bunun nedenini geçen gün idrak ettim. Bizler aynı şeyi tartışıyor gibi gözükssek de, konuya aslında farklı kaygılarla bakıyoruz. Birçok kişinin yanında benim de kaygım siyasetin gerçekçi bir mecraya kayarak demokrat ve kalıcı bir çözüm üretmesi. Burada her aktöre sorumluluk ve görev düşüyor. Bunca yıldır sürdürülen devlet eleştirisinin devam etmesi son derece doğal. Ancak bu arada artık Kürt kesimini de edilgenlikten kurtaracak bir siyasetin bizzat Kürtler tarafından oluşturulması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü PKK'nın şiddet stratejisinin devlete Kürtleri hatırlatmakta ve kabul ettirmede payı olduğu ne denli doğruysa, bu stratejinin Kürtleri siyaseten paralize ettiği de o denli doğru. Bugün yönetimin karşısında haklı talepleri temsil eden, ama o talepleri haklı kılacak siyaseti üretemeyen bir Kürt kimlikleşmesi var. Kaygım bu değişmediği sürece sorunun katmerleşip derinleşerek yeniden şiddet sarmalını davet eder hale gelmesi. Değişen dünya koşullarını veri aldığınızda bunun hükümete bir maliyeti olmayacak, ama Kürtlere maliyeti çok yüksek olacak. Siyaset haklı olmakla bitmiyor... Siyasi sonuçların çoğu zaman haklı olup olmamakla hiçbir bağlantısı olmuyor. Kürt kesiminin gerçekçi bir durum analizi yapması ve haklı taleplerini riske atacak tuzaklardan uzak durması lazım.

Öcalan'ın bu hassas durumu anladığını son taktik adımlarından anlıyoruz. Ne var ki Öcalan'ın anladığını, kendilerini 'solcu' olarak adlandıran arkadaşlarımız anlamıyor. Onlar kategorik doğruların, ahlakçı ilkesel bir duruşun peşindeler. Kendileri için doğru pozisyonu arıyorlar... Siyasi denkleme normatif bir açıdan bakarak asıl sorumluluğun devlette olduğunu tekrarlayıp durmanın 'siyaset' olduğunu sanıyorlar. Görüldüğü kadarıyla bu tür tartışmalar bu arkadaşlar için bir kimlik ve kişilik muhasebesine dönüşmeye son derece müsait. Dolayısıyla da gayretleri siyasete müdahil olmayı değil, kendilerini 'temiz ve makbul' tutmayı hedefliyor. Böylece siyasetle yüzleşmektense, popülizmin ılık sularında yüzmeyi tercih ediyorlar. Birbirlerini beğenip destek vermeleri ise, fikrinsel bir zemine sahip olmaktan ziyade cemaatsel dayanışmanın uzantısı. Cemaatçiliğin popülizmle olan doğal birleşimi kendilerini bir 'aktör' gibi hissetmelerine de neden oluyordur belki. Hatta etraflarında kıymet bilir bir Kürt halesi de muhtemelen vardır.

Ne var ki bu duruş siyaseti olumlu anlamda etkileyememek bir yana, zararlıdır. Çünkü bu, Kürtleri bilmeden aldatmayı ima eden bir duruş. Oysa siyaset her şeyden önce sorumluluk demektir ve kimse kendi sorumluluğunu bir ötekinin, hele karşısındakinin üzerine yıkamaz. Siyaset ötekinin doğru yapmasını beklemek ve bu olana kadar şiddet kullanmaksa, zaten ortada siyaset yoktur ve taraflar siyaseti hak edecek olgunlukta değil demektir. Dolayısıyla Kürtlerin devletten ve hükümetten bağımsız olarak kendi sorumluluklarına sahip çıkmaları gerekiyor. Mağduriyet rahatlatıcı bir konum olabilir ama sırf mağdur olmaktan hareketle haklarını elde edebileceğini, hele bunu siyaseti öldürerek yapabileceğini sanmak bütün bir Kürt kesimini ideolojik aptallığa mahkûm etmek demektir.

Bu noktada 'solun' geleneksel tavrını hatırlamamak elde değil. Bugünün tartışmasında Kürtlerin niçin PKK sempatisini olduklarını anlatmanın ve devleti doğru davranışa davet etmenin bir 'analiz' olduğunu sanan arkadaşlarla, klasik 'tek yol'cu sol hareketlerin benzerliği açık. Her ikisinde de var olan durumun bütün siyasi sorumluluğu ötekine yıkılmakla kalmıyor, kendi önündeki alternatifleri de yok sayarak mağduriyetten şiddet üretmenin meşru olduğu ima edilmiş oluyor. Bu bakış aslında siyasetin reddidir ve edilgenlikten başka bir sonuç üretmez. Söz konusu edilgenliğin taşınamaz hale geldiği noktada ise şiddete esir düşülür ve siyazetsizliğin söylemi sanki bir 'siyasetmiş' gibi tekrarlanıp durulur.

Bu durumu itiraf edeyim ki bu açıklıkla ancak şimdi idrak ettim. Art arda gelen üç unsur bu durumu benim için belirgin hale getirdi. Birincisi Halil Berktaş'ın 'Kürtleri sorgulamak' adlı yazısının neredeyse oybirliği ile 'gözden kaçırılmasıydı'. Ben bunun psikolojik bir kaçış olduğunu düşünüyorum. Çünkü Halil o yazıda okuyucuyu siyasi sorumluluk boşluklarıyla karşı karşıya getiriyordu. Eğer gerçekten de siyasetle ilgili bir kaygınız varsa, bu yazının gündeme getirdiği soruları es geçemezsiniz. İkincisi, Meyda Yeğenoğlu'nun *Radikal* 2'deki sol üzerine yazısı oldu. Kürt meselesine bakışın 'sol' içinde nasıl bir yelpaze çizdiğini betimleyen makale 'öznenin özselci bir biçimde kavranması' olgusunun hâlâ ne denli geçerli olduğunu ve bunun kimlik ile 'konuşma' eylemi arasında doğrudan ilinti kurduğunu vurgulamaktaydı. Yani Kürtlerin hakları konusunda 'dışarıdan' konuşmanın makbul bulunmadığı, buna karşılık Kürtlere kucak açarken 'iyilik yapma' duygusunun tatmin edildiği bir gizli hegemonya hali...

Nihayet üçüncü olarak geçen haftaki Mithat Sancar ve Markar Esayan yazıları... Sancar "devlet doğru davrandıkça şiddetin zemini ve Kürtler nezdindeki meşruluğu azalacaktır" diyor. Buna itiraz edilemez ama maalesef burada 'siyaset' de yok. Çünkü ne devlet doğru davranmazsa çözümün nasıl olabileceği konusunda bir şey söylüyor, ne de devletin doğru davranmasının şiddeti durduracağına ilişkin bir aktör analizi yapıyor. Basitçe söylersek eğer PKK şiddeti sürdürmeye karar verirse ne olur? Devlet reformlara devam etsin demeye devam ederek 'siyaset' mi olacak, Kürt meselesi mi çözülecek? Esayan ise benim 'Kürtlerin 28 Şubatı' sözünden hareketle İslâmi ve Kürt kesimleri arasındaki benzemezliği anlatmış. Sanki benzemesi mümkünmüş gibi... Ne aktörler, ne siyasi gelenek, ne maruz kalınan ortam ve ne de dönemin siyaset algısı açısından arada bir benzerlik var. Ancak bir başka benzerlik var ve bu doğrudan siyasetle ilişkili.

Anlaşıldığı kadarıyla bu arkadaşlar siyaseti tek eksen üzerine oturmuş bir denklem olarak tasavvur ediyorlar. Dolayısıyla da bir tarafta devlet, ötekinde Kürtler var. Devlet ise hem haksız hem de sorumlu olan taraf. Benim de bu tesbitlere bir itirazım yok. Ama dediğim gibi burada 'siyaset' de yok... Çünkü bu denklemin her iki tarafında da başka bir eksen üzerinde alt denklemler bulunuyor ve siyasetin dinamiği buradan neşet ediyor, çünkü bu alt denklemlerde toplum var. Türk tarafında AKP kuşatılmış durumda. Asker, muhalefet ve kamuoyunun baskısı altında kendine yol arıyor ve alan açmaya çalışıyor. Kürt tarafında ise PKK'nın hegemonyası altında siyaset ölmüş ve şiddeti manipüle edebilenlerin elinde araçsallaşmış durumda. Yani bizzat siyasetin ne zaman devreye gireceği bile, bir PKK siyaseti... Böyle bir çoklu denklemde Kürt tarafında

doğabilecek bir sorumluluk siyaseti, önce Türk tarafındaki alt denklemi dönüştürebilecek bir hareketlenmeyi ifade eder. Bu ise ana denklemi, yani Kürt meselesinin serencamını belirler. Bu dinamiğin 'öznesiz' olduğunu iddia edenlerin PKK'ya ve Öcalan'a bile bakmamaları ise bu bakışın siyaset algısını ve altındaki yüzeysel popülizmi yeterince anlatıyor.

Siyasi sorumluluk, başkalarının yaptıklarının kendimiz için ön şart haline getirilmesiyle ortadan kaldırılamaz. Bugün nasıl AKP'nin bir siyasi sorumluluğu varsa, Kürt siyasetinin de var. Bizler Kürtlere seslenirken, kendimizi parçası addettiğimiz bir sorumluluktan hareket ediyor ve zihniyete hitap etmeye çalışıyoruz. Bizlerden rahatsız olan ve kendilerine 'solcu' diyen arkadaşlar ise 'siz kimliğinize bakın' diyorlar... Yeğenoğlu haklı, solculuk hâlâ bu noktada.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Alt denklemler

Etyen Mahçupyan 06.01.2010

Nilüfer Göle yıllar önce birkaç söyleşisinde 'pozisyon aydınlarından' söz etmişti. Aydınların toplumsal ve siyasi meselelerde pozisyonlarının tabii ki olması gerektiğini, ancak birçoklarının da verili pozisyonlara dayanmaktan ötürü 'aydın' kimliği kazandıklarına işaret etmişti. Bu tesbit bireysel yetenekler arasındaki bir farklılığa gönderme yapmıyor. Pozisyon aydınlarının daha az duyarlı veya akıllı oldukları söylenmiyor. Siyasi önermelerin sosyolojik bir kıskaç altında tutulduğunu ve cemaat olgusunun giderek püritan bir duruşu 'siyaset'in yerine ikame ettiğini vurguluyor. İnsanlar yola 'pozisyon aydını' olmak üzere çıkmıyorlar... Onlar siyaset yapmak, tartışmalara müdahil olmak, toplumu etkilemek ve değiştirmek istiyorlar. Ne var ki bu siyaset yapma arzusu, 'yanlış olmayan' önermenin aranması uğruna steril bir konuma kayma istidadı gösteriyor. Böylece karşımıza ahlakçılığı temel alan, elleri her daim temiz kalan ve bize sürekli olarak 'doğruları' hatırlatan bir vicdan güzellemesi çıkıyor. Buradaki 'vicdan' bir duyarlılıktan çok daha fazlasını, siyasetin manevi zeminini ifade ederken, bu pozisyonu savunanların da sağlamlıkları aşikâr olan referans kişiliklere, yani rehberlere dönüşmesi bekleniyor. Rehberliğin cemaatsel bir sosyolojik yapıyla olan bağıını dikkate aldığımızda daire kapanıyor. Çünkü rehberle cemaati buluşturan ideolojik pozisyon zaten 'aydın' olma halini de tanımlamakta. Sonuçta ideolojinin kendisi bir 'siyaset imkânı' olmaktan çıkıyor ve bir tür 'etnik kimlik' gibi işlev görüyor. 'Sol' bugün hâlâ bu konumda... Pozisyon aydınları siyaset üreterek solu oluşturmuyorlar. Aksine 'sol duruştan' hareketle aydın siyaseti yapıyorlar.

***

Aydın siyasetini bu ülkede yeterince yaşadık... Hemen her önemli meselede aydınlar biraraya gelir ve 'her iki tarafa da' haddini bildirip, yol gösterirler. Bu çabaların toplumsal anlam kazandığı son derece nadirdir ve hemen hiçbir zaman siyaseti etkilemez. Bunun bir nedeni siyaseti 'anlayan' bir zemine oturmaması, gerçekçi bir analize değil olması gereken duruma dayanmasıdır. Diğer bir muhtemel nedeni ise toplumsal temsil eksikliği ve ideolojik kalıpların içinden konuşmanın ima ettiği iticilik olabilir.

Kürt meselesi gibi giderek çözümü mümkün hale gelen bir konuda artık farklı bir aydın tavrına ihtiyaç var. Yani doğrudan siyasetin içine giren, karmaşık ve kilitlenmiş sorunları açan, tarafları konuşturan, çıkış alternatiflerinin yolunu açık tutan bir aydın siyaseti gerekiyor. Bunun 'pozisyon aydınlığı' ile becerilemeyeceği ise ortada... Çıkış noktasının adalet, vicdan, mağduriyet vb. üzerinden olması aydınlar için çekici olabilir, ama böyle bir zeminin

siyaset üzerinde etkili olma ihtimali yok. Çünkü bu tür kavramlar sonuçta 'temiz' bir siyaseti besledikleri oranda 'özcüdür'. Gerçekten de bugün Kürt meselesinde devlet cenahının günahları o boyutta ki, vicdanı olan birinin Kürtlere laf etmesi için epeyce düşünmesi gerekir. Bu açık eşitsizlik hali, tarafların 'içine' bakmayı anlamsız kılar, 'gerçek' siyasetin hemen şimdi haksızlıkların giderilmesi olduğunu savunmaya başlarsınız. Bunun bir adım sonrası ise, her iki tarafın siyasi dil içinde homojenleşmesidir. Böylece hem hiç beklemediğiniz anda kendinizi dolaylı olarak şiddeti savunur bulursunuz, hem de siyaseti bütünüyle ıskalarsınız. Çünkü sorunları çözmeye yönelik siyaset, aslında taraflar arasında değil tarafların içinde başlar ve orada olgunlaşır.

***

Kürt meselesinde çözümü arayanlar için çıkış noktası, Türk/Kürt veya devlet/PKK denkleminin cazibesinden kurtulmalarıdır. Özellikle aydınların etkili olabilecekleri alan, bu denklemin iki tarafının içinde yer alan alt denklemlerdir. Karşımızda homojen olmadıklarını bildiğimiz iki büyük toplumsal gruplaşma var. Aslında bunun da bir basitleştirme olduğu, kendilerini Kürt meselesinin dolaylı parçası olarak bile görmeyen insanların da bu topraklarda yaşamaya devam ettikleri söylenebilir. Ancak sorunun kangren haline gelmesiyle artık herkesin bir 'tarafı' olduğunu da varsayabiliriz. Bu iki büyük gruplaşmanın içinde ne kimlikse ne de fikrî açıdan bir yeknesaklık bulunuyor. Dolayısıyla her iki tarafta da yok sayılması imkânsız birer siyaset alanı mevcut. Büyük çatışmanın yoğunlaştığı dönemlerde bu alt siyaset alanları daralıyor ve güdükleşiyor. Aksine barış imkânının doğduğu dönemlerde ise, alt siyaset alanlarının hareketlendiğine, anlam kazandığına ve derinleştiğine tanık oluyoruz. Öte yandan bu hareketlenme herkesin hoşuna gitmiyor... Büyük çatışma ekseninin faal tarafları olan asker ve PKK siyasi dizginleri ellerinden kaçırmayı haliyle istemiyorlar. Dolayısıyla da her gruplaşmanın kendi içindeki alt siyaset alanını baskı altına alan manipölasyonlar eksik olmuyor. Unutmamak lazım ki, temel çatışma ekseninin özneleri kendi taraflarında önemli bir güç hiyerarşisi de yaratmış durumdadır ve ayrıca Türk/Kürt meselesinin 'manevî' referanslarını da ellerinde tutmaktalar. Bu durumda tarafların içindeki siyaset alanını harekete geçirmek cesaret istiyor...

Ama sadece cesaret de yeterli değil... Bu işi belirli bir zihniyetle yapmak gerekiyor. Aksi halde tarafların içindeki alt siyaset alanının da temel çatışmayı beslemesi ve çözümü geciktirmesi işten değil. Dolayısıyla demokratlara ihtiyaç var. Kendisini 'demokrat' olarak görenlere değil, demokrat bir zihniyetin siyasi gereğini yapmaya hazır olan kişilere ihtiyaç var. Bu ise adalet, vicdan, mağduriyet vb. kavramların rahatlatıcı çekiciliğinden uzaklaşmayı, bu kavramları siyaset üzerinden tarafların 'içine' taşımayı gerektiriyor.

Çözüm, tarafların içindeki heterojenlikten, çeşitlilikten yararlanmayı; buradan hareketle 'konuşmayı' mümkün kılmayı gerektiriyor. İhtiyaç duyulan konuşma 'devletle' PKK arasında değil, geniş Türk ve Kürt kesimlerinin içinde yapılacak olandır. Diğer taraftan her iki tarafın da son döneme kadar epeyce homojen siyasetler içine sıkışmışlığını da gözden ırak tutmak mümkün değil. Bunun nedeni tarafların birbirlerine özcü ve homojenleştirici bir biçimde yaklaşmaya hazır olmaları ve egemen siyasi aktörlerin her iki tarafta da bu durumu kendi hegemonyalarını pekiştirecek şekilde kullanmaları.

Böylece heterojen tarafların homojen siyasetlere mahkûm olduğu bir kilitlenme süreci üretilebildi ve statüko haline getirildi. Soru bunun nasıl kırılacağı ve siyasetin nasıl yeniden özgürleşeceğidir... Hem heterojen gruplaşmaların çözüm yönünde aktive olmalarına, hem de bu sayede statükoya bir bütün olarak, yani taraf tutmadan karşı çıkmalarına ihtiyaç var. Bunun olabilmesi için ise her iki taraftaki siyasetler arasında bir güven ilişkisinin yaratılması lazım. Söz konusu güveni etnisite veya ideoloji üzerinden üretmeyeceğiniz açık... Çözüm zihniyettir... Her iki taraftaki demokratların, sırf demokrat olmalarından hareketle 'ötekilerle' birlikte yürüyebildiği ve her iki taraftaki iç konuşmanın da birbiriyle temas kurduğu bir siyasi hareketlenme... Diğer bir

deyişle nihayet toplum olmaya başlamak ve millet olmak isteyip istemediğimizi de gerçek anlamda kendimize sormak... Bu nedenle sadece cesur ve demokrat 'Türkler' yetmiyor. Cesur ve demokrat 'Kürtlere' de ihtiyaç var.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerçekçilik

Etyen Mahçupyan 08.01.2010

Kürt sorununun çözümü bir süre önce tamamen normatif cümlelerle tanımlanan bir hayaldi. Herkes nelerin yapılması gerektiğini biliyordu ama bunları yüklenecek taraflar oluşmamıştı. Derken hükümet adım attı ve 'demokratik açılım' denen, içeriği belirsiz ancak niyet ve irade beyanını ima eden bir süreç başlattı. Böylece taraflardan biri ortaya çıkmış oldu. Ne var ki Kürt kesimi ve siyaseti bu öznenin kimliği konusunda uzun süre kafa karışıklığı yaşadı. Mücadelenin 'devletle' olduğu, bu nedenle muhtemel bir çözümün de ancak devletle kol güreşi içinde oluşacağı tesbiti, Kürt siyasetini bloke etti. AKP hükümetinin 'devlet' olmadığı, aksine ancak 'devletle' mücadele içinde Kürt açılımını yapabileceği gerçeğini kabullenmek istemediler. Belki de bu farklılığın Kürt cenahında da benzer bir ayrışmayı teşvik etmesinden rahatsız oldular. Bu nedenle asker güzellemleri, kemalizm övgüleri sürerken Ergenekon soruşturmasına da kuşkucu bir tavır takındı. Diğer bir deyişle Kürt siyaseti demokrat bir tutumdan uzak olmanın ötesinde, karşı tarafın muhtemel 'demokratik' çoğullaşmasından da hazzetmedi.

Ülkenin demokratlaşmasını, kendi demokratik haklarının verilmesini isteyen bir siyasi hareketin, karşı tarafın demokratlaşma ihtimalinden rahatsızlık duyması çok doğal değil. Bunun siyasi anlamı, asıl hedefin demokratik haklar olmadığıdır. Nitekim birçok örnek PKK'nın birincil amacının kendisinin Kürtler nezdinde tek anlamlı temsil öznesi olmasıyla sınırlı olduğunu, 'Kürtlerin haklarının' ancak bu amaca hizmet ettiği ölçüde işlevsel kabul edildiğini ortaya koydu.

Bu durum Kürtlerin talep ettikleri ve sahip olmaları gereken hakların önemini azaltmıyor. Kürtler özgürlük ve eşitliği sonuna kadar hak etmeye devam ediyorlar. Ama eğer o kesimin üretebileceği tek siyaset PKK siyaseti ise, bu hakları talep etme 'biçimlerinin' bizzat söz konusu hakların meşruiyetini azalttığını da görmeleri gerekiyor. Kısacası Kürt siyaseti şunu demiş oluyor: "Biz demokrat olmayız, sizin demokrat olup olmamanızla da ilgili değiliz, yeter ki bize demokratik haklarımızı verin." Oysa bu bakış istenen hakları hak etmeyen bir bakış, çünkü önerilen yeni ilişki biçimi kalıcı bir barışı değil, sadece pazarlığı, kol güreşini ve şiddeti öngörüyor.

Bu nedenle de Kürt kesimi içinde demokrat bir dönüşüme ihtiyaç var ve bunu gerçekleştirmek de cesaret istiyor, çünkü PKK olası her alternatif görüşe baştan ambargo koyan silahlı bir örgüt. Bugün 'cesur ve demokrat' Kürtlerin siyasi alana girmesi hem bir ihtiyaç, hem de potansiyel zemini olan bir beklenti. Kürt aydın hareketinin geçmişi onyıllar öncesine gittiği gibi, özellikle 1980 öncesinde çok güçlü bir entelektüel içerik de geliştirmişti. Son dönemde bölgede yaşanan değişim süreci ise, dünya ile entegre olmaya hazır ve istekli, bunun gerektirdiği donanımına hiç de uzak olmayan yeni bir orta yaş kuşağı ortaya çıkardı. Ancak burada gözardı edilmesi mümkün olmayan bir soru var: 'Cesur ve demokrat' Kürtlerin varlığı bir gereklilik ve olasılık olsa da, acaba bu gerçekçi mi? Açıktır ki PKK'nın Kürt kesimi üzerindeki etkisini sadece siyasi hegemonyaya ve

silahın gücüne indirgemek mümkün değil. Ayrıca sosyolojik ve ideolojik bir çekim alanı yaratmış olduğunu teslim etmek zorundayız. Her ailenin dağda birkaç mensubunun olması yanında, kentlerde de dağın uzantıları yaşıyor ve bölgenin kültürel zeminini bu ilişkilerin çerçevesini çizdiği maddi olanaklar oluşturuyor. Ayrıca Kürtlerin genelde 'Türk tarafına' güvensizliğinin uzantısı da zımni bir PKK yandaşlığı olarak ortaya çıkıyor. Nihayet devletin ideolojik tahlili konusunda genel Kürt algısının PKK'ninkinden hiç de uzak olmadığını görmek hiç de zor değil.

Böyle bir ortamda Kürtlerden onları PKK'ya mesafe aldırarak bir cesaret ve demokratlık beklemek hiç de gerçekçi gözüküyor. Ne var ki buradaki kritik nokta demokratlaşma ile PKK'ya mesafe alma arasında çizilen kalın çizginin ne denli gerçekçi olduğu... Eğer PKK bugüne kadar sürdürdüğü siyasi strateji ve konumda ısrarcı olacaksa, her türlü demokratik adımın PKK'dan uzaklaşma anlamına geleceği açıktır. Ama ya PKK söz konusu strateji ve konumdan uzaklaşırsa? Ya PKK'nın tutumu doğrudan demokratik bir üslubu da içerecek şekilde dönüşürse? 'Türk tarafındaki' gözlemcilerin büyük çoğunluğu PKK'yı bir sabite olarak alma alışkanlığına sahipler. Oysa Öcalan'ın son dönemde sergilediği ve muhtemelen şimdilik 'taktiksel' olan adımlar, bu örgütün tahmin edilenden çok daha esnek olabileceğini ortaya koyuyor. Yeter ki bu dönüşüm PKK'nın rakipsiz temsil gücünü zayıflatmasın ve örgütün bir 'taraf' olarak varlığını sürdürmesini sağlasın.

Diğer taraftan bir de uluslararası konjonktür ve 'zamanın ruhu' var... 'Obama dünyası' savaşılmaması gereken ve gerekmeden bölgeler arasında kesin bir ayırım yapma eğiliminde ve Orta Doğu barışa epeyce hazır gözüküyor. Dahası, artık hakları yenmiş olan Kürtlere bile savaşı kabul ettirmenin koşulları ağırlaşıyor. Acaba böyle bir konjonktürde PKK'nın aynı kalarak gücünü sürdürmesi gerçekçi mi? Yoksa bu gücü sürdürmenin yolu bir miktar dönüşmekten mi geçiyor? Mesele bu dönüşümün yönü ve miktarı ise eğer, şunu söylemek mümkün gözüküyor: Dönüşümün miktarı bir pazarlık aracı olarak kullanılmaya müsaittir ve 'karşı tarafın' hamleleriyle doğru orantılı olarak yaşanacaktır. Ancak dönüşümün yönü demokrat zihniyeti çağrıştıran bir siyasete doğru olacaktır, çünkü PKK'nın kendisini geleceğe taşıyabileceği meşruiyet ancak bu yönde bir değişimle doğrulanabilir. Buna karşılık çok naif ve iyimser olmak durumunda da değiliz... PKK'nın 'demokrat' bir siyasi hareket olma ihtimali fazla değil. Böyle bir değişime ne örgüt yapısı ne de siyaset algısı açısından hazırlar. Bu örgütün 'demokratlığı' ancak taktiksel olabilir ama unutmamak lazım ki zorunlu taktiksel açılımlar, sonuçta buna zorlanan örgütlerin iç dengelerini ve dinamiğini de değiştirir.

Dolayısıyla 'cesur ve demokrat' Kürtlerin ortaya çıkmasının epeyce zor olduğu tesbiti ne denli gerçekçi ise, PKK'nın taktiksel de olsa daha demokrat bir siyaseti aramak durumunda kalacağı ve bu durumun 'cesur ve demokrat' Kürtlerle en azından ilişki kuran bir PKK yaratabileceği de o denli gerçekçi gözüküyor. Bu nedenle de aktörlerin 'içine' bakmayan siyasi tahlillerin fazla bir anlamı yok ve doğrusunu isterseniz gerçekçi oldukları da söylenemez.

***

Perşembe günü Markar Esayan çok öğretici bir yazı yazdı. Beklenen tavrı ve bilinen dili kastederek kinaye yapmıyorum... Meramının farklı olmasının da önemi yok. İlgimi çeken, benim yazılarımdan çok uzun iki paragraf alıp, bunlarla benim 'Kürtler barışı hak ediyor ama Kürt siyaseti barışı hak etmiyor' cümlem arasında çelişki bulması. Çünkü söz konusu paragraflarda hükümetin yanlışları, Kürtlerin niçin PKK sempatisini oldukları ve PKK'nın da devlete güvenmediği için şiddet stratejisini bırakmak istemediği anlatılıyor. Anlaşılan durum bu olunca 'Kürt siyaseti barışı hak etmiyor' diyemiyorsunuz, çünkü çelişkili... Tesbitle siyaset arasında böylesine organik bir ilişki varsaymak için, epeyce kategorik bakmak gerekiyor. Kürtlerin yaşadıklarını, şu an ürettikleri siyaseti meşru kılmak üzere kullanmak da bu bakışın doğal sonucu. Oysa haklı olmakla, haklı bir siyaset

retmek arasında geniş bir alan var ve ona 'siyaset' deniyor. Galiba 'zclk' denen şey bu siyaseti görmemek, belki de ondan rahatsız olmakla ilişkili.

Kısaca söylersek, ne yaşamış olurlarsa olsunlar bugün Kürtlerin önünde bir 'tek yol' yok. Tercihler var... Türk kesiminin Kürtlerden demokrat bir davranış talep etme hakkı bulunmuyor. Ama bu, Kürtlerin böyle bir tercihlerinin olmadığını göstermez. Tabii eğer isterlerse... Eğer demokrat bir siyaset onlara anlamlı geliyorsa... Öte yandan eğer isterlerse malum yazarları okumaya devam ederek, haklı olmanın kolayc psikolojisi içinde kendilerini avutmayı da seçebilirler.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Barişın zihniyeti

Etyen Mahçupyan 10.01.2010

İmparatorluklarla ulus-devletler arasındaki en belirgin farklardan biri egemenliğin nesnesiydi. İmparatorluklar insan üzerinde egemen olmayı amaçladılar, çünkü insan üretim ve vergi demekti. Toprak ise ancak sahip olduğu kıymetli maden zenginliği açısından anlamlıydı. Dolayısıyla toprağın, diğer devletlerle tampon bölge oluşturma işlevi dışında bizatihi değer yoktu. Bu nedenle imparatorluklar ellerinde tuttukları toprakların etrafına it çekmediler, yüzölçümü hesabı yapmadılar. Onlar 'bir yerlerden bir yerlere' uzanan bir alandaki insan topluluklarına egemen olmayı hedeflediler. Buna karşılık ulus-devletlerin asıl egemenlik nesnesi toprak oldu. zerinde tek bir insanın bile yaşamadığı ve muhtemelen yaşamayacağı toprak parçaları için insan öldürmeyi doğal karşıladılar. Bir yerde sorun çıktığında, orayı insansızlaştırmanın 'çözüm' olacağını düşündüler. İmparatorluk zamanında iskân politikası sorun yarattığı varsayılan insanların dağıtılmasıydı. Ulus-devletteki iskân politikası ise toprak üzerindeki egemenliğin tescili için yapıldı.

Bugün geriye bakıldığında imparatorluk döneminin bir tür nostalji ile hatırlanmasının nedeni de herhalde budur. Çünkü o dönem çok daha 'insani' idi. Devletlerin kişileri farklı gruplara ait insanlar olarak algıladığı ve onları birarada yönetmek üzere siyaset geliştirdiği bir dönemdi. Bu durum, şiddetin, zulmün, eziyetin olmadığını; adalet ve eşitliğin geçerli olduğunu ima etmez. Ancak yönetimin odak noktasının ve dilinin insan üzerinden kurulduğunu gösterir. İmparatorluklar dünyasının 'barış' ataerkil bir barıştı... Herkesin kendi özel konumuna razı geldiği ve böylece hiyerarşık bir bütünlüğün parçası olduğu bir barış.

Ulus-devletler ise 'eşitlik' getirdiler. Hiyerarşiyi kırdılar. Kâğıt üzerinde çok daha insani bir sistem oluşturdular. Ne var ki buradaki 'insani' kelimesi artık gerçek insanları değil, kuramsal, normatif bir insanı tarif ediyordu. Kısacası ulus-devletlerde vatandaşlar eşit oldu ama insanlar eşit olmadı, çünkü insanlar eşit vatandaş olamadılar.

Öte yandan hemen her ulus-devlet kendi amacının 'barış' olduğunu söylemekteydi. Örneğin Türkiye'nin dış politikasının hâlâ 'yurtta sulh, cihanda sulh' önermesi etrafında oluştuğu iddia edilebiliyor. Düşünün ki kuruluşundan bu yana hemen hemen tüm komşularıyla sürekli çatışma içinde olan ve kendi içinde de örtük bir savaş halini yıllarca sürdüren bir ülkeden söz ediyoruz. Ama bu sadece bize özgü bir durum değil... Bütün ulus-

devletler aslında örtük savaş halinden geçerek 'örtük şiddete' geldiler ve 'ulusal egemenliği' bunun üzerinde oluşturdular. Bu nedenle ulus-devletlerin iç barışı söz konusu örtük şiddetin insanlar tarafından içselleştirilmesini gerektirdi. Bu otoriter zihniyette bir barıştı... İnsanların sırf o toprakta bulunmaları nedeniyle razı olmaları gereken bir şiddet vardı ve vatandaş olabilmek bu şiddeti birlikte taşıma karşılığında elde edilen bir lütuftu.

Ulus-devletlerin bu özelliğini milliyetçi ideolojiden ayrı düşünmek mümkün değil. Çeşitliliği teke indirgeyen, insan olma halinden 'kendisini milleti için feda eden vatandaşa' geçişi sağlayan milliyetçilik ve bu yaklaşım 'sanal etnisite üretimini' gerektiriyordu. Dolayısıyla da ulus-devletlerde iç barış, aslında egemen 'sanal etnisite' ile onun dışında duranlar veya bırakılanlar arasında bir şiddet ilişkisi demekti.

Kürt meselesi diye adlandırılan durum, ulus-devlet şiddetinin sıradan örneklerinden biri. Ancak 'durum' görüldüğünden daha karmaşık... Çünkü her çatışma, çatışan tarafların içinde bir iktidar alanı üretir ve o alanın da yönetimi şiddetten bağımsız kalamaz. ABD bunu becerebileceğini sandı... Çatışmayı olabildiğince dışsallaştırarak ve coğrafi olarak uzaklaştırarak, kendi iç barışının sürdürülebileceğini varsaydı. Aynen geçmiş imparatorluklar gibi, çeperdeki şiddetin içerdeki düzen üzerinde etkisiz kalacağını umdu. Ancak ABD de bir ulus-devlet... Vietnam'da, Irak'ta yaşananların uzantısı, bugün bizzat ABD vatandaşının günlük hayatı üzerinde ve özellikle 'yabancılar' karşı bir şiddet örtüsü üretmiş durumda.

Türkiye ise ABD olmaktan zaten çok uzak. Burada dışa yönelik şiddetle içe yönelik olan arasında doğal bir bağlantı var. Bu nedenle Kürt meselesi sadece devletle PKK, veya TC ile Kürt siyaseti arasında bir şiddet ortamını değil, bizzat 'Türk' kesimi içinde de şiddetin hegemonyasını ifade ediyor. Bu kesimin homojenleştirilerek ele alınması, bu nedenle durumu kavramamıza olanak tanımıyor. Çünkü o zaman AKP denen olguyu anlamakta zorlanıyor, Ergenekon davasının niçin Kürt meselesinin çözümü açısından hayati olduğunu göremiyoruz. Oysa sivil iktidarın, 'Türk' kesimindeki iç şiddeti karşısına almadan, 'Kürtlere' yönelik olan dış şiddet ortamını değiştirmesi mümkün değil.

Diğer taraftan AKP bunu becerebilse bile Kürt meselesinin çözümünü garantileyemez. Çünkü iktidarın atacağı adımlar gerekli olmakla birlikte yeterli değil... Kürt siyasetinin çözüm istememesi, veya kendi tanımladığı bir 'çözüm' durumu dışında hiçbir şeyi çözüm olarak kabul etmemesi halinde, hükümet ne yaparsa yapsın sorunu ortadan kaldıramaz. Daha da ötesinde, çomak soktuğu şiddet dengesinin bozulması, içe dönük şiddetin doğrudan siyaseti ele geçirmesine neden olabilir. Dolayısıyla AKP'nin niçin tedirgin olduğunu ve muhatabından emin olmadan niye adım atmakta zorlandığını anlayabiliyoruz.

Burada mesele, söz konusu 'muhatabın' AKP'nin düzleminde yer almaması, diğer bir deyişle hükümetin düzleminde bir muhatabın bulunmamasıdır. Kürt tarafının siyasi dili, henüz kendisine yapılanların sıralanması ve olması gerekenlerin sayılması ile sınırlı. Yani henüz Kürt kesiminin kendisinin ne yapması gerektiği ve kendi içinde hangi ilkeler üzerinden bir muhatap üreteceği sorularına gelmiş değiliz. 'Türkiye solu' bu konuda günahkârdır ve bugün de kolaycı normatif şablonların içine sıkışarak, aslında başta Kürtlere olmak üzere herkese zarar veriyor.

Es geçilen nokta şu: Yapisallaşmış dış şiddet her zaman bir iç şiddet de üretir ve böylece iktidar alanını tanımlar. Kısacası bugün nasıl 'Türk' kesimi içinde bir iç şiddet sorunu varsa, 'Kürt' kesimi içinde de var. Bu iç şiddet bir yanda nasıl 'Türk kimliğini' belirlemekte ise, diğeri de öte yanda 'Kürt kimliğini' belirliyor. Ve açıkça söylemek gerekirse her iki kimlik de bugün 'hastalıklı' hale gelmiş durumda, çünkü kendi içindeki şiddet zemininden besleniyor. Dolayısıyla çözüm 'Türklerle Kürtlerin' anlaşmasından geçmiyor. Böyle bir uzlaşmanın

yaratacağı barış, her iki kesimde de şiddetin egemenliğini pekiştirecek, özgürlük alanını daraltacak, yabancılaşmayı kimliğin alt parçası haline getirecektir. Bundan ötesini görmek için ise Yugoslavya'nın macerasına bakmak yeter...

Kısacası barışın da bir zihniyeti var... Her barış 'güzel' olmayabilir. Eğer 'Türkler' ve 'Kürtler' önce kendi içlerinde barışı sağlayamazlarsa birbirleri ile yapacakları barış da bir farstan öte gitmez. Bu ise, her iki kesimdeki iç şiddetin bitmesini gerektiriyor ve bunun için de iç şiddetin siyasetine karşı çıkan alternatif duruşların ortaya çıkması gerekiyor. Böylece yeniden 'cesur ve demokrat' insanlara geliyoruz. Bu insanların şu an var olan siyasi hegemonyanın dışından gelmeleri şart değil. Nitekim bugün yargı içinde görünür hale gelen, cesur ve demokrat adımlar atan bir savcı ve hâkim tipolojisi ile karşı karşıyayız. Yani bu insanlar bizzat hegemonik aktörün içinden de çıkabiliyor. Soru şu: Acaba aynı yönde bir değişim Kürt kesiminde ve siyasetinde de olamaz mı? Eğer olabilir ise, bu süreçte nasıl destek verebiliriz?

***

Epeyce zaman geçti, ama Genelkurmay Başkanı'nın son basın toplantısında sarf ettiği gizemli sözlerin bazı vatandaşlarca nasıl okunduğuna değinmekte yarar var. Genelkurmay Başkanı şöyle demişti: "Basınla olan görüşmeyi herhalde niye Trabzon'da yaptığının da özel bir anlamı var... Herhalde anladınız."

Bazı vatandaşlarımız son dönemde Trabzon denince Veli Küçük'ü ve Hrant'ın katillerini anımsıyor. O nedenle Genelkurmay Başkanı'nın sahiplenmesini de bu minvalde değerlendirmişler. 'Yoksa bir yandan ordu içindeki çetelerin yeni cinayet planları keşfedilirken, ordunun kendisi de eski cinayetlere sahip mi çıkıyor' diye düşünülmüşler. Benden söylemesi...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asimetri

Etyen Mahçupyan 13.01.2010

Önce AKP ile ilgili bir konuyu açığa çıkartalım. AKP laik kesimden gelenler için küçük bir mucizedir, çünkü bizler böyle bir oluşumun ortaya çıkması için hiçbir şey yapmadık. Bugün hâlâ eski gelenekçi İslami çizgi üzerinde siyaset yapan bir parti ile karşılaşabilirdik. MHP ve CHP'nin pekala becerebildiğini Refah Partisi geleneğinin becerememesi düşünülemez. Ama öyle olmadı... İslami kesim kendi iç dinamiği üzerinden kabuğunu yırttı. Dünyanın siyaset dilini konuşan bir parti üretti ve bunu diğerlerinin yapacaklarının karşılığı olarak da sunmadı. Yani AKP, İslami kesimin Türkiye'ye uyum sağlamasını değil, Türkiye'nin sıkışmış siyasetinin dönüştürülmesini ifade etti ve bugün Türkiye AKP'ye uyum sağlamak zorunda kalıyor.

Diğer taraftan AKP henüz demokrat bir parti değil. Ülkeyi demokratlaştırmaya yönelik niyet ve gayretleri zihniyet olarak tutarlı bir demokrat duruşun uzantısı olarak çıkmıyor. Ancak unutmamak gerek ki AKP demokrat olmak zorunda da değil... Kendi dinamiği ile nereye doğru evrileceğini ilerde göreceğiz. Ama önümüzde büyük bir fırsat var: AKP demokrat olmasa bile bugün yine AKP sayesinde Türkiye'nin

demokratikleşmesi mümkün. Bu bağlamda Kürt sorununun çözümü de mümkün...

Mesele Kürtlerin ve kendilerini Kürtlerin yanında hissedenlerin bu potansiyeli ne denli kullanmaya hazır oldukları, bunu sağlayacak basireti gösterip gösteremeyecekleridir. Görünen o ki birçok kişi hâlâ mazlum olmanın psikolojisini kullanarak ve haklılığını vurgulayarak devleti 'doğrulara' davet etmenin 'siyaset' olduğunu sanıyor ve böyle yapmayanların ya AKP yanlısı, ya da 'sağcı' vb. olduğunu söylüyor. Yani insanları ve görüşleri kategorik olarak sınıflandırıyor, kimlikleştireyor ve kendilerine benzemeyen kimliklere atfettikleri fikirleri de yanlış ilan ediyor. Bu kişiler Kürt meselesinin olası bir çözümünün değil, 'yanlış olmayan bir duruşun' peşindeler ve aslında siyasetin dışında kalarak 'siyasî' görünmekten öte gitmeleri mümkün değil.

Çözümün anahtarı siyaset arayışında Türk/Kürt simetrisinden kurtulmayı gerektiriyor. Kürt siyasetine hâkim olan milliyetçilik bugüne kadar bu simetriyi bir onur meselesi yaptı ve tarafların öznelere de yine simetriye oturttu. Buna göre Kürt meselesinin geleceği TSK ile PKK arasındaki savaşta belirlenecekti. Statik açıdan bakıldığında burada bir simetri görülebilir: her iki tarafın da zihniyeti, ideolojisi ve siyaset yöntemleri aynıydı. Ancak potansiyellere bakıldığında ortada bir asimetri vardı ve bugün söz konusu asimetrenin hayata geçme ihtimali belirmiş durumda. Basitçe söylersek, TSK kendi iç dinamiği ile demokratlaşamaz, ama PKK demokratlaşabilir. Bu örgütün değişen koşullara uyum yeteneği, pragmatizmi, nispeten gevşek kurumsallaşma özellikleri ve kaçınılmaz tarihsel geçiciliği, farklı bir yol üretebilme potansiyelini de ortaya koyuyor.

Yeni ve dönüştürücü bir Kürt siyaseti için Kürtlerin, devletin veya AKP'nin yapıp yapmayacaklarına ihtiyaçları yok. Yeter ki demokratiği beceremeyen 'karşı tarafı' demokratlıkla karşılayabilsinler. Bu fırsatı Öcalan'ın fark ettiği, son hamlelerden açıkça okunuyor. Askere mesafe alması, Ergenekon'u mahkûm etmesi, MHP ve CHP'yi ise Ergenekoncu ilan etmesiyle aslında PKK'nın muhatabının AKP olduğunu söylüyor. *Milliyet* gazetesindeki Baydemir söyleşisi de bu konumu destekleyici mahiyette: AKP ve BDP'nin 'adres benim' demeye davet edilmeleri, 'Kürdün Kürde propagandasına gerek olmadığı' tesbiti ve 'sil baştan' yapma çağrısı, farklı bir Kürt siyasetinin arandığını göstermekte.

Bunun anlamı asimetri dönemine geçildiğidir. Yani atacağınız adımın karşı taraftan atılmasını beklediğiniz bir başka adımın pazarlığı olarak kullanılmadığı bir dönem. Yani kendi dönüştürücü siyasetinizi karşı taraftan bağımsız olarak ortaya koyduğunuz, tepkisel değil proaktif siyaset yaptığınız bir dönem.

Devlet güçlü ve haksız... Ama aynı zamanda yeni ve farklı olanı üretmekte de çok daha sıkıntılı. Çünkü 'Türk tarafının' içinde de çatışma var. Çatışan aktörler aynı zamanda çatışan zihniyetlere gönderme yapıyor, çünkü AKP'nin demokratlaşma istek ve iradesi sürüyor. Dolayısıyla 'Türk tarafında' zihniyet değişimi çok daha zor ve aktörler arası mücadeleye muhtaç. Oysa 'Kürt tarafında' böyle bir sorun yok. Yaşanan zihniyet ayrışması aktörler düzleminde bir çatışmayı ima etmediği gibi, demokratlaşan bir PKK siyasetinin daha da geniş bir Kürt temsiliyeti kazanacağı açık. Kürt kesiminde yıllar içinde bir zihniyet ayrışması oldu ama PKK bunun aktörleşmesine izin vermedi. Bugün ise PKK'nın olası bir dönüşümü, demokrat bir siyaseti öne çıkardığı ölçüde, baskı kullanmaya gerek kalmadan alternatif aktörleşme arayışlarını ortadan kaldıracak. Öcalan'ın bu potansiyeli görmediğini öne sürmek zor. BDP'nin Meclis'e dönme ve Türkiye siyaseti yapma kararı, henüz adı konulmayan bir düzey sıçramasını haber veriyor ve AKP'nin doğuş günlerini çağırıştırıyor. Mesele bu benzeşmenin aynı zamanda asimetrik siyasi alanlarda yaşandığını görüp görememekte... Çünkü bu asimetriyi siyaset dışı sandığınız zaman, elinizde Türk/Kürt simetrisinden ve popülist doğruluktan başka bir şey kalmıyor.

Yazılarıma gelen her eleştiriyi ele almam mümkün değil. Ama tipik özellikleri nedeniyle dünkü *Taraf*'ta yayınlanan İbrahim Halil Medina imzalı yazıya bakalım. "AKP yöneticileri her fırsatta bunun bir devlet projesi olduğunu söylerken" benim gibi insanlar AKP'nin devlete rağmen çözüm ürettiğinde ısrarlı davranıyor ve durumu doğru okuyamıyormuş. 'AKP niçin öyle söylüyor' diye sormadan, bir siyasi aktörün davranışlarını kendi dünyası ve güç dengeleri içinde anlamaya çalışmadan siyasi analiz yapabilmek önemli bir meziyet doğrusu... "Kürtlerin haklılığını ve mağduriyetini teslim ettikten sonra adalete, barışa layık görmemek de düpedüz iktidar bakışı" imiş. Adalet ve barışı hak eden Kürtlerin, sırf haklı ve mağdur oldukları için adalet ve barışı hak eden bir siyaset izlediklerini söyleyebilmek için de epeyce özgüven gerekiyor.

Anlaşılan bir 'düpedüz iktidar bakışı' var ve dikkat edilmezse her an o çukura düşmek mümkün. Ne var ki yazarımız biraz ilerde şöyle diyebiliyor: "Kürtlerin mağdur ve haklı olmaları Kürt siyasetinin de *de facto* haklı olması anlamına gelmiyor. Bu hiç şüphesiz doğrudur." Peki, o zaman yanlış olan ne? Cevabı anlamak kolay değil ama şöyle bir ipucu cümlesi var: "Kürt siyaseti hangi gerçek çözüm önerisini geri çevirdiğinde haksız olacaktır?" Yani çözüm önerileri arasında bir kategorizasyon varsayılıyor ve herkesin pozisyonunu alması isteniyor. Allah bilir buna göre de sağcı, solcu, liberal vs. olunuyor.

Oysa haklılık ve haksızlık 'neyi' savunduğunuzla değil, 'nasıl' savunduğunuzla bağlantılıdır. Kimse Kürtlerin ayrılıkçılığı veya federasyonu savunmasını 'haksız' bulamaz. Ama eğer bunu şiddet yoluyla yapıyorsanız haksızsınız... Çünkü şiddet sadece 'mecburen' yaşandığı, bir 'var olma' mücadelesi olarak sürdürüldüğü, diğer bir deyişle siyasetin önü kesildiği zaman anlaşılır bir yöntem olmaya yaklaşır. Ama eğer siyaset imkânı mevcut olduğu halde şiddeti seçerseniz, neyi savunursanız savunun haksızsınız.

Bu nedenle şimdiye kadar 'o kadar haksız' bulunmayan PKK siyaseti, bugün 'haksız' konuma düşme tehlikesi ile karşı karşıya. Aynı nedenle geçmişte adaleti ve barışı hak etme konusunda anlaşılır bir hoşgörü ile karşılanan PKK siyasetinin, bugün aynı hoşgörüyü hak etmesi mümkün değil. İşte bu nedenle BDP Meclis'e dönüyor ve kendisini de dönüştürecek bir siyasetin işaretlerini veriyor. Becerip beceremeyeceklerini bilemeyiz... Ama teşhis doğru ve neyse ki Kürt siyasetçiler Kürt popülizmini 'aydın' veya 'solcu' olmak sananlardan daha gerçekçi ve sorumlu davranmaya hazır gözüküyorlar.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Meşruiyet zaafı

Etyen Mahçupyan 15.01.2010

Ermenilerle Kürtler arasında birçok benzerlik var. Her ikisi de Anadolu'nun kadim toplumları ve her ikisi de binlerce yıllık sürenin büyük kısmını vesayet altında yaşamış. Modernliğin bu topraklara nüfuz etmesine paralel olarak her ikisi de yeni taleplerle ortaya çıkmış ve devlet tarafından ezilmiş. Her ikisi de mağdur ve haklı... Her ikisi de bu mağduriyeti seslendirmek ve haklarını istemek üzere siyaset arayışlarına girmişler. Ve her ikisinde de birbirine çok benzeyen milliyetçi ve otoriter zihniyete dayanan siyasetler kimliğe hâkim olmuş. Bunun anlaşılır bir durum olduğunu söyleyebilir ve söz konusu siyasetlere sempati ile yaklaşabiliriz. Ancak burada basit birkaç soru var: Mağduriyet ve hak sahipliği otoriter zihniyete dayanan siyasetleri meşru kılar mı? Mağdur ve hak

sahibi olanlar otoriter zihniyete dayanan siyasetlere mahkûm mudur? Mağdur ve hak sahibi olanların farklı siyaset geliştirme yeteneği yok mudur?

Vicdan sahibi Ermeniler ve Kürtler bu soruların yanıtını bilirler. Otoriter zihniyete dayanan siyasetlerin meşru sayılamayacağını, çünkü bunun bir 'tercih' olduğunun ve önlerinde daima demokrat zihniyete dayanan siyasetlerin de bulunduğunun farkındadırlar. Haklı olmak siyasi taleplerle ortaya çıkmayı meşru kılar, ama 'haklı siyaset' bu taleplerin 'nasıl', hangi yöntemlerle ve ilkelerle savunulduğuyula bağlantılıdır. Eğer önünüzde tercihte bulunabileceğiniz siyaset alternatifleri mevcutsa, haklı olmanın kolaycılığına sığınarak çatışma ve şiddet yolunu seçmek, sizi meşru olmayan bir siyasete ve konuma sürükler. Bu yöntemle elde edilen 'adalet', demokrat bir dünyanın zeminini oluşturamaz, çünkü güç kullanarak, karşısındakinin kolunu bükerek, diğerinin seni ezerken dayandığı zihniyeti aynen yeniden üreterek elde edilmiştir. Bu tür 'adalet' arayışları ancak geçici dengeler yaratırlar ve hiçbir zaman gerçek bir barış ve birlikte yaşama ortamı üretemezler.

Ermeni diasporası bu açıdan daha anlaşılabilir bir tavır içinde. Çünkü onların artık 'Türklerle' birlikte yaşamak gibi bir istekleri ya yok, ya da son derece azalmış durumda. Ama aynı şeyi Kürtler için söylemek o kadar kolay değil. Birlikte yaşama isteği her gün vurgulanmaya devam ediliyor. Ne var ki bu beyan karşı taraf açısından pek inandırıcı gözüküyor... Çünkü bugün Kürtlerin önünde şiddet siyasetinin dışında da siyaset yolları var. Kimse silahın bir anda bırakılmasını beklemiyor. Aslında bu bile yapılamayacak şey değil ve böyle bir siyasi adım devleti tamamen açmaza sokarak 'çözümü' inanılmaz bir biçimde hızlandırabilirdi. Ama silahın sadece silah değil, bir sosyolojik olgu, bir hiyerarşi, bir kültür olduğunu, kendi içinde bir dil, gücü temel alan bir doku ürettiğini biliyoruz. O nedenle silahtan kurtulmak için silahı bırakmak yeterli olmuyor, silahsız bir dünyanın siyasetine geçmek gerekiyor. Bütün bunlar zamana muhtaç... Ama tutulan yol önemlidir. Asıl mesaj tutulan yoldadır ve Kürt siyasetinin şiddet yolunu bırakma iradesinin görünür olması gerek. Ancak o zaman Kürt toplumunun meşru ve haklı talepleri meşru ve haklı bir siyasetle desteklenebilir ve günümüzde hiçbir 'küresel' devlet bunları engelleyemez.

***

Kürt meselesi ile ilgili tartışmayı şimdilik bu yazıyla noktalıyorum. Ama bu vesile ile, benim yazdıklarımı derinleştirip, ufkunu açan iki yazıya gönderme yaparak bitirmek istiyorum.

***

Leyla İpekçi 8 ocak tarihinde "bir 'maneviyat' olarak şiddet" başlıklı bir yazı yazdı. Meselenin siyaseti fazlasıyla aşan boyutuna, ama aynı zamanda bu durumun siyaseti nasıl paralize ettiğine dikkat çekti. İpekçi'nin gözlemiyle bölgedeki şiddet bir 'tutku' değildi. Ortada "şiddetin meşrulaştığı bir aidiyet kavramı bile" yoktu. İpekçi bu durumu bir 'varolma imkânı' olarak tanımlıyor: "Şiddet bu çocuklar için bir son çare dahi değildi. O aşamalar çoktan geçilmişti. Bir çeşit maneviyat ihtiyacıydı şiddet. Bir varoluş hakikatiydi artık." Bu gözlemden hareketle İpekçi'nin tesbiti ise şöyleydi: "Bugün demokratik olmaya çalışan Kürt siyasetinin en büyük açmazlarından birinin yok sayılmakla, yok edilmekle gelen bir varlık arayışı olduğunu düşünüyorum. Bu ihtiyaç, tek çare olarak eline silah alıp dağa çıkan gençleri tek karede donduruyor. Silahın mazlum taraf olarak haklılığı ise, o donmuş kareden sonra bir daha kendi söylemini üretemiyor, siyasi karşılıklarını besleyemiyor. Meydan okumanın gücü, zaman içerisinde bu deneyimlenmiş 'yokluğu' yüceltiyor ve silahla olan ilişkiden başka bir arayışa da gerek kalmıyor."

İpekçi'nin keskin içgörüsü, benim yukarda sözünü ettiğim şiddet yolunun terk edilmesinin ne denli zor

olduğunu, şiddetin bizzat kendisi olarak hayatı anlamlandırma gücünü ortaya koyuyor. Öte yandan aynı durumun hayatı dondurduğunu, şiddetin bir anlamda ölümün kendisi olduğunu da ima ediyor. Hayatın donması ise siyasetin bitmesi demek... Çünkü İpekçi'nin çizdiği tablo siyasete ihtiyaç duymayan, hatta siyaseti 'zararlı' bulabilecek olan insanları resmediyor. Ne var ki bu var olma biçimi ile günümüzde Kürtlerin talep ve isteklerini karşılamak artık mümkün değil, çünkü bu duruşun bir meşruiyet zaafı var. Kürtler devletin gayri meşru tasarruflarına itiraz ederken, eğer kendileri gayri meşru yollarda tıkanıp kalırlarsa, hem devletin yaptıkları önemini yitirir, hem de meşru haklar elde edilemez. Çözüm Kürt siyasetinin 'içerden' değişmesidir... Kürtlerin kendi içlerinde şiddet yolundan ayrılmayı konuşmaları ve buradan yeni bir siyaset üretmeleri gerekiyor. Çünkü 'çözüm' Kürtlerin istediği şeydir, onların haklı talepleridir ve devletler ne denli güçlü olursa olsunlar, haklı toplumsal siyasetler karşısında çaresizdir... Yeter ki siz meşruiyet zaafı göstermeyin.

***

Bejan Matur ise 6 ocakta *Zaman* gazetesindeki köşesinde çok farklı bir boyuta dikkat çekmekteydi: "Kürt siyaseti demokrasi mücadelesi verirken, demokratik bazı argümanları kullansa da, çoğunlukla demokratik olmayan mekanizmalar üretti. PKK, şiddeti sadece devlet ile mücadelede bir yöntem olarak değil, aynı zamanda Kürt siyasetine karşı da kullandı... Hem Kürt siyasetinin hem de PKK'ya yakınlık duyan Türk solunun yıllarca bu mekanizmaya eleştiri getirmemesi, mücadele zemininin demokratik olmaması ile ilgiliydi... Oysa bugün zemin değişmek üzere... Tam da bu nedenle bugüne kadar görünmeyen Kürt siyasetindeki bu anti demokratik tavır bugün ciddi bir sorun haline geliyor... Kürt siyasetinin yarattığı bu mekanizmaları sorgulanamaz hale getiren (ise) sadece PKK'nın tabanı değil. Buna meşruiyet kazandıran Türk sol aydınların tavrı da bir etken... Bu anlamda Mahçupyan'ın Kürt siyasetindeki demokratik olmayan zihniyeti eleştirmesi doğru olsa da, Kürt siyasetini Türk solundan ayrı bir kategori olarak düşünmemesi gerekirdi. Evet Kürt siyaseti ve Türk solu arasında kitlesel bir örtüşme yok ama zihinsel bir birleşme olduğunu gözden kaçırmamalıyız. Çünkü Kürt siyasetindeki temel mekanizmaları belirleyen argümanlar Türk solunun argümanları. PKK özetle Kürt meselesine giydirilen sol argümanlar demek."

Bu değerlendirmeye tümüyle katılmak gerekmiyor, ama söz konusu tesbiti yok sayarak ilerlemek de pek mümkün olmayabilir. Bu nokta Kürt siyasetinin sadece bir dil ve yöntem değişikliğine gitmesi değil, siyasi muhatap ve yandaş arayışlarında da farklı bir algı geliştirmesi gerektiğini ima ediyor. Zihniyetlerin farklı ortamlarda farklı meşruiyet anlamları içerdiğini söyleyerek, bugünün siyasi ortamında 'sol' ile işbirliğinin anlamını sorguluyor. Ama bir o kadar önemli mesaj da sol siyaset üretmek üzere yola çıkanlara... Çünkü aynı tesbit, şiddeti dolaylı olarak meşru kılan popülist siyasetlerin 'sol' olmaya devam ettikçe Kürt meselesine zarar verebileceğini de vurgulamış oluyor. Nihayet böyle bir 'sol'un günümüzde neyi savunursa savunsun meşruiyet zaafı içereceği de bu vesile ile söylenmiş oluyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şarlo'nun Hitler'i

Etyen Mahçupyan 17.01.2010

İsrail Dışışleri Bakan Yardımcısı'nın yaptığı 'hayırlı eylem' bizim medyamızda geniş yankı buldu. İsrail'de ise küçük çaplı bir siyasi deprem oluşturdu. Çünkü bu tür hayırlı eylemler bir tür 'gestalt switch' etkisi yaratıyor. Belki ancak sezgisel olarak farkında olduğunuz bir durumu bir anda tamamen farklı algılamaya yol açıyor. Aynen CHP Genel Başkan Yardımcısı'nın Dersim katliamı ile ilgili ettiği sözler gibi... İsrail devletinin Obama sonrası dünyasına adapte olmakta zorlanacağı belliydi ama herhalde kimse diplomatik düzlemde zekâ eksikliği numuneleri ile karşılaşılacağını sanmıyordu. Neyse ki orada da Ayalon diye biri var... Devletin giderek alçalmakta olan koltuğu öyle rahatsız edici olmuş ki çare olarak muhataplarının koltuklarını alçaltmayı düşünebilmiş. Belki de bugüne kadar altına yastık koyuyordu da biz fark etmiyorduk.

İdeolojik alanda kaybedenlerin çaresizlik içinde fiziksel yaptırıma başvurmaları yabancı olduğumuz bir görüntü değil. Hele kendi üstünlüklerinin ebedi olduğuna dair bir önyargı ile beslenenlerin, yüksek koltuktan düştüklerinde saldırganlaşmaları gayet anlaşılabilir. Türkiye bu 'yüksek koltuk' metaforunu örneğin yargı mekanizması içinde onyıllardır yaşıyor. Bilindiği gibi bizde sadece hâkimler değil, savunma avukatı ile aynı düzlemi paylaşması gereken savcılar da yüksekte otururlar. Çünkü savcılar aslında 'devlettir'... Savunma ise aslında 'vatandaş'. Bu ülkede devlet bir 'Ayalon'dur. Bizi alçakta oturtur, masaya da sadece kendi 'bayrağını' koyar. Makbul sayılmayan kimliklerin dışlanması öte, bu yaklaşım, bayrağın da topluma değil, devlete ait olduğunu gösterir. Devletin 'millet' söylemi aslında toplumun dolduruluşa getirilmesi ve alçak koltuğa razı kılınmasıdır. Nitekim 'cumhuriyet' denen rejim bizde 'asimetrik koltuk düzeni' anlamına gelir. Bürokrasi ve özellikle askeriye yüksek koltukta oturup, çatık kaşlarla aşağıdakileri gözler. Yerinden kalkma özgürlüğüne tahammül gösterilemez, çünkü bunun arkasının nasıl geleceği belli olmaz. Ama tedbir olarak irtifa farkını buna göre ayarlamak mümkündür. Örneğin mahkeme salonlarında vatandaş ayağa kalktığında bile 'devlete' bakmak için başını kaldırmak zorundadır.

Peki, yüksek koltukta oturanlar koltukların eşitleme ihtimalini görünce ne yaparlar dersiniz? Belki önce biraz tehdit ve şantaj yolu seçilebilir ama sonrasında sarkız, ayışığı, yakamoz, eldiven der yürüyüp gidersiniz. Bu sanıldığı gibi siyasi bir operasyon değil, psikolojik bir ihtiyaçtır. Çünkü yükseğe alışmış olanlar için alçak koltukta oturma utancı ile başa çıkmak zordur. Onlar için 'eşitlik' ancak alçak koltuklar arasında geçerli olabilecek bir olgudur. Dolayısıyla da yüksektekileri de içine alan bir eşitlik fikrine tahammül edemeyen bir 'cumhuriyet' üretmişlerdir...

Bugün İsrail'in Ayalonuyla haklı olarak dalgamızı geçiyoruz. Bizimkilerle henüz geçemiyoruz, ama onun da zamanı gelecek.

***

Farkında değildim, memlekette 'sivil vesayet' diye bir şey başlamış. Yani siviller yüksek koltuğa oturmaya teşebbüs etmiş. Bu hayırlı gelişme beni çok umutlandırdı. Demek ki doksın yılın sonunda nihayet sivil karaktere sahip olmayan unsurlar o koltuklardan inecekler. Burada bir yanlış anlamaya meydan vermeyelim: Sivil karaktere sahip olmayanlar alçak koltuklara oturacak değiller... Mesele sadece sivil/asker veya seçilmiş/atanmış meselesi değil. Sivil nitelikten değil, karakterden bahsediyoruz. Yani sivil nitelikte olmayan askerlerin ve atanmışların da sivil karakterde olma zorunluluğundan. Kısacası bu karaktere sahip olmayanların koltuğu da olmamalı. Cumhuriyet aslında böyle bir rejim... Ayalonlara geçit vermeyen bir rejim.

Sivil vesayetin bir tür baskı rejimi olduğunu savunanlar ve 'demokrasi' adına buna karşı çıkanlar ise, kendilerini yüksek koltuklarda hayal edenlerle, hak etmeyen insanların yüksek koltuklara meylettiğini düşünenlerden oluşuyor. Bence bunlar hafif megaloman ve epeyce kıskanç kişiler.

***

Unutmuşum, bir dostum hatırlattı. Şarlo'nun *Diktatör* filminde Hitler rolündeki Şarlo Mussolini ile buluşacaktır. Yardımcısı ile birlikte odayı hazırlarlar... Ne var ki Hitler kısacık biridir. Oysa Mussolini enine boyuna bir adam. Çare eşit yükseklikte olmayan iki koltuk koymaktır...

Ayalon da öyle yapmış, Şarlo'nun Hitler'i olmuş... Bizde ise memleket Şarlo Hitler'i dolu. Bazısı içeride, bazısı dışarıda...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hrant

Etyen Mahçupyan 20.01.2010

Hrant'ın devletin içine çöreklenmiş ve belki de devleti ele geçirmiş bir milli çete tarafından sistemli ve planlı bir stratejinin parçası olarak katledilmesinin üzerinden üç yıl geçti. Ortada şaşırtıcı bir durum yok... Devletin bütün refleksleri kendini savunma ve izlemeye yönelik olmayı sürdürüyor. Mahkeme ise ne ileri ne de geri gitme cesaretine sahip. Bir gün Ergenekon savcılarının talebiyle lağvolmasını umut ettikleri bir davayı, hasbelkader yüklenmiş durumdalar.

Birçoğumuz adalet istiyor. Hrant'ın cansız vücudunu bir nebze olsun yerden kaldırmak, kendisini hafifletmek istiyor. Ama bir yandan da zihniyetlerimizi, ideolojilerimizi, karakterlerimizi peşimize takmış gidiyoruz. Onlardan kurtulmamız söz konusu değil. Hem Hrant'ın yanında durmak, onunla aynı dünyayı paylaşmış sayılmak, onun duruşunun uzantısı olmak, hem de bugünün meseleleri karşısında 'kendimiz' olarak kalmak istiyoruz. İnsani bir durum... Bizlere Hrant'ı araçsallaştırıyormuşuz gibi gelmiyor. Gerçekten de sahih bir benzerliğe dayandığımızı düşünüyoruz. Ne var ki zaman geçtikçe biz Hrant'a değil, Hrant bize benziyor...

Oysa Hrant bizim benzeyemeyeceğimiz ulvilikte biri hiç değildi. Aslına bakarsanız fazlasıyla sıradan biriydi. İlginç fikirleri vardı ama herkesten fazla olduğu söylenemez. Siyasette demokrat bir tutum almaya inandı, kendisini bu yönde eğitti, zorladı ve değişti. Ama kendi küçük dünyasında ille de demokrat olacağım diye bir çaba da sarf etmedi. Bu yakın ilişkilerin demokratlığa muhtaç olmadığını, ondan çok daha kıymetli hasletler üzerinde yükseldiğini bilirdi. Herkes gibi çelişkileriyle, tutarsızlıklarıyla yaşadı, ama birçoğumuzdan farklı olarak bunları gördüğünde kendisine gülebildi. Küçük dünyasındaki karşılıksız sevginin ve kendisini tanımanın özgüveniyle de, kendisini tanımadığı kişilere olduğu gibi sundu.

Hrant, işin aslı, bir fikir adamı değil, bir üslup adamıydı. İnsanlara ulaşmanın, dokunmanın uzmanıydı. Bunun sırrını çözmüştü ve bu bilgisini kendisine kanıtladığı her örnekten de büyük zevk alırdı. Söz konusu sır basitti... Kendin ol. Başkasının önünde çıplak kalma riskini yüklenmek kolay değildir. Hrant da bir melek değildi doğrusu. Onun da bu çıplaklığa sınır çizmek istediğine defalarca tanık oldum. Ama bu isteği müstakbel karşılaşmadan önceydi. Muhataplarının karşısına çıktığı anda bu kaygısının buharlaştığını görürdünüz. Sanki

her insani karşılaşma onun için bir arınma vesilesiydi. Hrant sesini duyurduğu, göz göze geldiği insanlara çok Şey verdi, ama bir o kadar da aldı. Bizler bunu beceremediğimiz için belki de Hrant'ın hayatını bir özveri süreci olarak görüyor, anlaşılmak istenen birinin anlaşılamama karşısında duyduğu hüznün ağırlığı altında kaldığını düşünüyoruz. Oysa anlaşılamamak Hrant'ı derinleştiren, onu zerken yaratıcı kılan bir unsurdur. Anlaşılamamak yaptıklarını daha farklı ve doğru yapmanın drtsyd. Hrant belki de en çok, kendisini anlamış olanlara değil, anlayamamış olanlara mteşekkirdi...

Bu tutumun insanüstü bir tarafının olmadığını onu yakından tanıyanlar idrak etmişlerdir. Bu aslında doğal olan yaklaşımdı... Ne var ki bizler beceremiyorduk ve o nedenle de ona özel bir paye veriyorduk. Mesele galiba bizlerin insan olmayı doğal bir durum olarak yaşayamamamız, samimiyeti, içtenliği taşıyamamamızdı. Hrant bize sıradan olanı, doğal olanı gösterdi ve bu bize çok kıymetli geldi. Haklıydık... Hrant'ı bilmek, bizde olmayan ama kendimizde var olduğuna inandığımız hasletlere yeniden inanmamızı, insan olmayı anlamamızı sağladı.

Bana bu hatırlatmayı yaşattığı, unutamadığım anlardan biriyle bitirelim... Her zamanki gibi yürüyorduk. Elmadağ'da trafik ışıklarını geçmek zereydik. Akşam saatleriydi, nereden nereye gitmekte olduğumuzu hatırlamıyorum. "Ali Kırca'yı aradım" dedi. Birkaç gün öncesinde Kırca'nın 'siyaset meydanı' programında bir devlet tarihisiyle birlikte programa çıkmıştı. Kırca'nın tavrı bize fazlasıyla yanlı gelmişti ve hatta çıkışta da ayaküstü bir münakaşa olmuştu. İkimiz de kızgındık ve kızgınlığımız sürmekteydi. Programla ilgili konuştuğunu düşündüm ve bunu pek anlamlı bulmadım. Ama o farklı bir nedenle aramıştı... Birkaç gündür gazetelerde Kırca'nın bir kız arkadaşıyla samimi görüntüleri yayımlanmakta, medya bunu olabildiğince kullanmaktaydı. Bunun için aramış ve kendisine destek vermişti. ylesine kızgın olduğu, değeri konusunda çok da yüksek fikirler serdetmediği birinin bile haksızlığa uğraması onu tedirgin etmiş, yaralamıştı.

Hrant kendisine yapılmış olanla, başkasına yapılanı ayırt edebilen biriydi... Ve her ikisinin de önünde çıplak olarak durabildi. Elimi omzuna vurup "aferin sana" dediğimi hatırlıyorum. Ben düşünememiştim ve düşünseydim de muhtemelen yapmazdım. Ama o düşünmüş ve yapmıştı bile. Gözlerimin hafifçe dolduğunu da hatırlıyorum. Belki insan denen yaratığı bu haliyle görmekten gelen bir mutlulukla, belki de birlikte konuşmadan yryebileceğim böyle bir arkadaşım olduğu için...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Balyoz 2

Etyen Mahcupyan 22.01.2010

Geçmişle ilgili öğrendiğimiz her bilgi gelecekle ilgili tasavvurların belirtisidir... Bu cümlenin toplumsal sürekliliğin vurgulanmasından başka bir Şey olmadığını düşünebilirsiniz. Ama söz konusu gözlemi Türkiye'de askerî kurumla ilgili yapıyorsanız, bu önerme bir anda hayati bir nitelik kazanıyor. Çünkü ordunun sürekliliği değişmeye direnerek gerçekleşiyor ve aslında sürekli kendisini tekrarlayan, yani yerinde sayan ve hayat değiştiği için de kendiliğinden gerileyen bir yapıdan söz etmiş oluyoruz. Bu durumda ordunun yarın ne yapmak isteyeceğini anlamak gayet kolay... Dn yaptıklarına bakmanız yeterli. Nitekim 'darbe' geleneğinde geçmişle ilgili bilgi veren gazete, bugün en güncel gazete haline geliyor ve *Taraf* da bunu yapıyor.

Balyoz darbe planı ile ilgili haber de tam zamanında geldi. Nitekim CHP sözcüsü şöyle dedi: "Tam da Anayasa Mahkemesi'nde askerlerin sivil mahkemede yargılanmasına dönük yasa değişikliği görüşülürken bu iddialar ortaya atılıyor ve Anayasa Mahkemesi'nin kararı etkilenmeye çalışılıyor." CHP sözcüsü nazik davranıp 'iddialar'

demiş ama aslında ‘gerçekler’ demek istemiş. Çünkü ‘yüce’ Mahkeme’nin gerçek olmayan iddialardan etkileneceğini düşünmek bile abes. Ama gerçeklerden etkileneceği ve etkilenmesi gerektiği de açık. Eğer Anayasa Mahkemesi bütün bu darbe planlarından etkilenmeyecekse ne işe yarıyor? Düşünün ki bu Mahkeme’de sadece hukukçular yok. Yani bu en üst mahkemenin üyesi olmak için hukukçu olmanız gerekli görülmemiş. Çünkü istenen şey sağduyu ve bilgelik... Şimdi darbeden başka bir şey düşünemediği kanıtlanmış olan bir kurumun, bir de üstüne üstlük sivil yargıya gitmeyip kendi yargısını kendisinin görmesi mi savunulacak? Bazıları bu söylediklerimin yargıyı etkilemek olduğunu düşünebilirler... Ancak bir yanda gerçekliğin kendisi dururken, Mahkeme benden mi etkilenecek? Ayrıca eğer bu gerçeklikten etkilenmeyecekse, hangi yazı onları etkileyebilir ki? O nedenle herkesin gönlü rahat olsun. Söz konusu yasanın kaderi açısından aslında tek bir darbe planının ortaya çıkması bile yeterli... Şimdiye kadar zaten dört-beş tane çıkmış durumda. Bir fazlası mı Mahkeme’nin değerlendirmesinde etkili olacak?

***

Kurumsal ve ideolojik sürekliliği veri alırsanız, gerçekçi bir öngöründe de bulunabilirsiniz: Eğer geçmişte böylesine kapsamlı bir Balyoz girişi varsa, şu anda da bir Balyoz 2’nin varlığından emin olabiliriz. Somut koşulların somut analizi bizi bu yönde uyarıyor. AKP hâlâ başta ve gidecek gibi de görünmüyor. Dahası hem kadrolaşmayı sürdürüyor, hem de reformları yapma iradesinden vazgeçmiyor. Bu durumda arkasına AB rüzgârını da alan bir AKP’yi iktidardan indirmek son derece güç olacaktır. Tabii bir de madalyonun öteki yüzü var... Balyoz Harekât Planı’nda söylendiği gibi bugün de muhalefet partileri “tutarsız, kişiliksiz, silik ve günü kurtarmaya yönelik söylemlere” sahipler. “Mevcut durumları itibari ile halkta giderek artan bir umutsuzluğa yol” açmaktalar. Nihayet medyanın da 2002’den bu yana pek ilerleme kaydettiği söylenemez: “Muhalefet basın geçmişte yaptığı şahsi yanlışlıkların bedelini, görevini yapmayarak ve/veya yapamayarak ödemektedir.” Yani sorun medyanın asker yandaşı olması değil, ‘şahsi’ hatalar yapmasıdır! Bir de bunların üstüne muhalif basının “ekonomik ve mali denetim tehdidi ile susturulmuş” olduğunu ekleyin... Açıktır ki vatanın bugün, hemen şimdi bir Balyoz 2 planına acilen ihtiyacı vardır.

Acaba dikkatli bir biçimde bakarsak bu planın belirtilerini görebilir miyiz? Fazla dikkate ne gerek var dendiğini adeta duyuyorum, ‘sivil vesayet’ kampanyası tam da bu değil mi? Balyoz Harekât Planı’nın bütün ‘kurucu mantığı’ sivil vesayetçi dilin de belkemiğini oluşturuyor. Belki de aymazlık içindeki muhalif medyamız nihayet cevval kalemlerin öncülüğünde kendisini askere affettirecek adımları atmak üzereydi. O bakımdan Balyoz’un tam da şu dönemde deşifre olması bir talihsizlik... Ama belki de askeriye içinde bazı insanlar ‘sivil vesayet’ jargonunun askerî vesayetin yolunu açmak üzere üretildiğini anlamış ve tedbir almışlardır. Ne de olsa bu ‘muhalif’ arkadaşları onlar bizden daha iyi tanırırlar.

***

Balyoz Harekât Planı’nın ekindeki ‘tutuklanacak’ ve ‘faydalanılacak’ gazeteciler listesi de çok bereketli bir alan araştırmasını ima ediyor. Darbeye destek vermesi muhtemel olanların ezici çoğunluğu, medyanın ne kadar değişmesi gerektiğini de ortaya koyuyor. Günümüzün genç ‘sivil vesayetçilerinin’ hiçbir listede olmaması da çok anlamlı... Onlar yeni kan... Onlar yükselen değerler.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rejim kirliliği

Balyoz Harekât Planı'nın basit bir mantığı var... Amaç belli: Darbe yapmak. Aslında geniş bir şekilde tanımlandığında amaç 'siyasete hâkim olmak' diye formüle edilebilir ama anlaşılan o dönemde askerler için bıçak kemiğe dayanmış. 28 Şubat'tan henüz beş yıl sonra İslami kesimi temsil eden bir partinin tek başına iktidar olması bir teyakkuz stratejisi geliştirilmesine neden olmuş. Darbe için araç da belli: EMASYA protokolü... 28 Şubat'ın hemen sonrasında sivil kanadı temsilen bir müsteşara imzalatılarak devreye sokulan bu 'sürekli darbe' imkânı, askerın sivillerden bağımsız olarak tüm idari görevlere ve mülki işlevlere el koymasını mümkün kılıyor. Diğer bir deyişle 'doğal' bir süreç olarak kendiliğinden ve 'yumuşak' bir biçimde sıkıyönetime geçmeyi sağlıyor. Amaç ve araç belli olduğuna göre tartışılması gereken şey taktiksel adımlar ve operasyonel gereklilikler. Nitekim Balyoz denen 'harp oyununda' da asıl yükü bunlar tutuyor. Gazetecilerden valilere, hariciyecilerden yargı mensuplarına herkes 'yandaş' veya 'tehlikeli' olarak tek tek listelenmekle kalmamış, her bir kişiye de ne yapılacağı belirlenmiş.

Ancak darbenin hayata geçmesi açısından hâlâ küçük bir sorun var: Meşruiyet. Yani bir sebep bulmalı, Türkiye halkının ve dünyanın bu darbenin gerekliliğine razı gelmesini sağlamalısınız. En makulü bir irtica tehdidi hayal etmektir ve dünyayı buna inandırmakta da fazla güçlük çekilmeyebilir. Ne var ki irticanın bu ülkedeki performansı istenen düzeyde değil. Nümayiş yapmıyor, adam öldürmüyorlar. Düşünün ki 28 Şubat'ı bile sahte bir İslamcılık üreterek devreye sokabilmişsiniz. Bu durumda İslamcıların arasına girmek, kışkırtmak, manipüle etmek gerekiyor. İyi de durup dururken EMASYA'yı bu yönde kullanmak zor. Dolayısıyla öyle bir plan yapılmalı ki önce asker sahaya insin... Örneğin bir seferberlik hali iyi bir çözüm olurdu.

Böylece Balyoz'un başlangıç noktasına geliyoruz. Yunanistan'la gerginlik büyüyor ve Yunanlılar bir Türk uçağını düşürüyorlar. Ancak burada ufak bir sorun var... 2003 yılı Yunanistan'la ilişkilerin fazlasıyla yumuşak olduğu bir dönem. Tahrik eden biz olsak bile adamların bir Türk uçağını düşürecek kadar dolduruşa geleceklerini nasıl garanti edebilirsiniz? En iyisi kendi uçağını düşürmektir... Bu durumda seferberlik hali ilan edilir, asker sahaya iner, EMASYA kendiliğinden geçerli hale gelir, İslami kesim içinde manipülasyonlar rahatça yapılır ve sıkıyönetime kadar gidilir.

Son bir küçük mesele de 'maalesef' Anayasa'nın 'yanlış' maddelerinden biri olarak sıkıyönetimin Meclis kararı gerektirmesidir. Balyoz 'harp oyunu' bu noktada epeyce net: 'Meclis bu kararı almazsa biz harekete geçeriz' demeye getiriyor. Ama artık o kadarı da olur... Koskoca ordu bu kadar hazırlanmış, Meclis'in uyuşukluğu mu onu engelleyecek?

***

Genelkurmay açıklaması, Balyoz'un hazırlanmasında niçin 'giderek tırmanan bir gerginlik dönemi' varsayımı yapıldığını söylemiyor. Bu planın 'gerçekleşmesi en olası kötü senaryo' olduğu iddia ediliyor ama görünen o ki ortada kötü hiçbir şey yokken, bütün kötülükleri bizzat kendi ordumuz üretiyor ve manipüle ediyor. Ardından da bunların 'ordu geri bölge emniyeti' ile ilgili olduğu ve "uzun yıllar büyük emek verilerek hazırlanan ve geliştirilen söz konusu planların" gizliliğinin ihlal edildiği için değiştirilmesi gerektiği söyleniyor. Bence hiç zahmet etmesinler... Çünkü temel plan zaten hep aynı. Belki isimleri güncellemek gerekir o kadar...

Eğer ciddi olacaksak, Balyoz'u ciddiye almanın 'bilgi kirliliği' yaratmak anlamına geleceğini söyleyen Genelkurmay'ın, elimizdeki belgelerin 'kirlilik hakkında bilgi' anlamını taşıdığını idrak etmesinde ve bu durumun giderek bir 'rejim kirliliği' kanıtı haline geldiğini görmesinde sayısız yarar var...

Bu kirliliğe katkıda bulunan gelişmelerden biri de Anayasa Mahkemesi'nin askerlerin sivil mahkemelerde yargılanmasını engelleyen kararı oldu. Bir önceki yazımda 'gönlünüz rahat olsun', zaten yeterince darbe kanıtı var, bir fazlası etkili olmaz demiştim. Gerçekten de yargıyı etkilemek pek kolay değil. Nitekim beklenen iptal kararı çıktı. Ancak bu, Anayasa Mahkemesi'nin bir sağduyu ve bilgelik makamı olmadığını, bu adı taşımayı beceremediğini de ortaya koydu.

Çünkü alınan karar askerlerin 'her zaman' ve 'ne yaparlarsa yapsınlar' gerçek bir yargı ile muhatap olmamalarını sağlıyor. Bilindiği üzere değişiklik önergesi tek bir kelimenin değiştirilmesini ifade ediyordu. Yasanın yeni hali "savaş ve sıkıyönetim halinde...", yani sadece o zaman askerlerin, askerî olmayan suçlar için de askerî mahkemede yargılanmasına cevaz veriyor. Oysa yasanın Anayasa Mahkemesi'nin 'doğru' bulduğu eski hali "savaş ve sıkıyönetim hali dahil..." demekti. Bu zaten anlamsız bir laf, çünkü savaş ve sıkıyönetim zaten uç bir nokta. Yani böyle durumlarda askerî yargının geçerli olması doğal... Yoksa öyle değil mi? O kadar doğal olsa böyle bir madde yazılır mıydı? Acaba bu madde niye var? Askerlerin savaş ve sıkıyönetim durumlarında işleyecekleri sivil suçları koruma kaygısının altında yatan ne? Bunun sıkça rastlanılan bir durum olması mı? Darbelerin zaten yaşanacağı bilgisine sahip birilerinin darbe dönemini sivil yargıdan kaçırma girişimi mi?

Anayasa Mahkemesi bu kararıyla 'rejim kirliliğini' pekiştirmiş gözüküyor...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni pozisyon

Etyen Mahçupyan 27.01.2010

Bugüne kadarki darbe girişimi kanıtları Harekât Dairesi çatısı altında alt dereceli askerlerin düzenlediği belgelerle sınırlıydı. Bunların sürekli olarak yeniden hazırlandığını ve dolayısıyla çoğunun hemen kullanılmaktan ziyade 'gerektiğinde' kullanılmak üzere hazır tutulduğunu öngörebiliriz. Bu durumda söz konusu belgelerin de bir tür 'yarı resmî' görünümü ve işlevi oluyor. Böylece Genelkurmay'ın bu tür delilleri yok sayma veya reddetme şansı artıyor. Ama Balyoz böyle bir şey değil... 1. Ordu'nun 'resmî' ve rutin, yani emir komuta zinciri dahilinde yaptığı bir toplantıda alınan kararlarla ilgili. Bu kararların kapsamı, hazırlıkların çok daha önceden başladığını ve çok muhtemelen toplantı sonrasında da devam ettiğini ima ediyor. O nedenle de Genelkurmay'ın daha önceki taktiksel kaçak tavrını bu olayda sürdürmesi son derece zor...

Nitekim bir tavır farklılığının ilk belirtisi Genel Sekreter'in basın toplantısında duyuldu. "Bu planın ismi asla iddia edilen isim değildir" dendi. Bir planın başka bir plana kamuflaj işlevi görmesini ve ikisine ayrı adlar verilmesini hayal edebiliriz. Ancak burada farklı bir yaklaşımın işareti vardı: Bir planın olmadığı değil, asıl planın 'başka' olduğu söylenmiş oldu ve ilk kez Genelkurmay muhtemel darbecilere mesafe aldı. Başbuğ'un iki gün önceki konuşmasında ise darbeleri kasteden şu sözleri bu süreçte ilk kez duyduk: "Elbette Türkiye'de bazı olaylar yaşandı. Ama Türk Silahlı Kuvvetleri olarak bugün artık bu olayların geride kaldığını biz değerlendiriyoruz. Ayrıca bu süreçte yaşanan olaylardan kendi payına düşen bölümlerden gerekli dersleri

çıkardığını da düşünüyoruz.” Yani hem darbe girişimlerinin artık gerçekçi olmadığı, hem de bunların Silahlı Kuvvetler’in bünyesini bozan, zarar veren eylemler olduğu söyleniyor. Ek olarak Genelkurmay Başkanı konuşmasında farklı ve önemli bir nüansa da yer vermişti: “Siz bu orduyu, tümünü nasıl böyle itham edersiniz” diye sordu. Diğer bir deyişle ordunun ‘tümünün’ suçlanamayacağını söyledi. Ancak bu, ordunun ‘bir bölümünün’ suçlanabileceğinin de işaretiydi... Nihayet Başbuğ “lanetliyorum” dedi ama ‘kimi’ lanetlediğini belirtmedi... “Yapanlara söylüyorum” dedi ama ‘neyi’ yapanları kastettiği belli olmadı. Eğer hedef medya olsa bu cümleler çok daha açık olurdu. Demek ki Genelkurmay artık zararın neresinden dönülürse kâr olacağını görüyor.

***

‘Allah Allah’ meselesi ise klasik asker demagojisinin örneklerinden biriydi. Bu nidalar Osmanlı ordusundakinden farklıdır. Çünkü o dönemde ordunun ideolojisi de İslam’a dayanmaktaydı. Oysa bugün otoriter laikliği kendisine bayrak yapmış ‘çağdaş’ bir ordu var. Dolayısıyla ‘Allah Allah’ uygulaması, dindar eratin motive edilme isteğiyle bağlantılı gözüküyor. Böyle bakıldığında bir harekât uygulamasında emri altındakilere ‘Allah’ dedirtenlerden bazılarının aynı kitleyi kışkırtmak için ‘Allahın evine’ bomba atmayı düşünmeleri hiç de yadırgatıcı gözüküyor. Ama tabii bunu ordunun ‘tümü’ için söyleyemeyiz!

***

Balyoz’un solculara ilişkin de söyleyecekleri var... Örneğin bir fişlemede şöyle denmiş: “Solcu, dik duruşlu ve adil, güvenilirmez.” Burada kritik kelimenin ‘adil’ olduğunu anlıyoruz, çünkü diğer fişlemelerde şunları okuyoruz: “Radikal solcu, her türlü desteği veriyor” veya “Alevi, rüşvetçi, CHP’li, güvenilir”. İşin skandal niteliğindeki kısmı bu ülkede ordunun adil olanları güvenilirmez, rüşvetçileri güvenilir bulabilmesi. Bu da toplumun ordu açısından sadece ‘kullanım’ değeri olan bir grup olduğu kanısını yaratıyor. Ama bu cümlelerde solcular için de bir ufak ipucu var: Mesele ‘radikal’ olmakta değil, ‘adil’ olmakta... Hatta denebilir ki ne denli ‘radikalseniz’ gayri meşru planların parçası olmaya da o denli yakınsınız.

***

Bu minvalde Adil Gür’ün Neşe Düzel’e söylediklerine de bir mim koyalım: “Kürtlerin yüzde 64’ü Öcalan’ın affedilmesine ‘hayır’ diyor... Otonom bir Kürt bölgesine izin verilmesine... Kürtlerin yüzde 79’u, DTP’lilerin de yüzde 64’ü ‘hayır’ diyor.” Anlaşılan Kürtler hem ‘siyasi kimlik’ olarak bizim sandığımızdan daha heterojenler, hem de ‘siyasi hedef’ olarak bizim sandığımızdan daha uzlaşmacılar. Sol siyaset yapmaya soyunanların Kürt meselesinde laf ederken belki de bu tür tesbitlerden yararlanmaları gerekiyor.

Öte yandan Kürtlerin otonom olmasını isteyen de bir kitle varmış. Adil Gür bunların ‘batıda yaşayan beyaz Türkler’ olduğunu söylemiş. Bunlar kim acaba? ‘Solcuların’ bu konu üzerinde de biraz kafa yormaları iyi olabilir...

Ordumuzu tanıyalım

Etyen Mahçupyan 29.01.2010

Belki de yığınların sevgisini kazanmak için fazla tanınmamak gerekiyor. Böylece herkes kendi meşrebine göre bir algıya sahip olabiliyor ve birbirine hiç benzemeyen insanların bile sevgisine mazhar olunabiliyor. Kamuoyu araştırmalarında en büyük ortak paydanın Atatürkçülük olmasını da böylece açıklamak mümkün gözüküyor. Orduya olan güvenin geçmişte yüzde doksanlarda çıkmasının da nedeni buydu: Orduyu tanımıyor ama onun 'iyi' bir şey olduğunu biliyorduk. Şimdi bildiğimizi sandığımız şeyin gerçek olmadığını fark ediyor, orduyu nihayet tanıyor ve artık eskisi kadar güvenmiyoruz. Bu güvensizliğin ordunun zihniyetinden ve siyaset anlayışından kaynaklandığı açık. Ama şu soru da önümüzde: Acaba bu zihniyet ve siyaset anlayışı Silahlı Kuvvetler'in 'özel' bir niteliği mi, yoksa değişime açık bir konu mu?

Darbe planlarını yan yana koyduğunuzda bu sorunun yanıtının ilk seçeneğe meylettiğini düşünebilirsiniz. Bu kadar kısa bir süreye böylesine yoğunlukla darbe yapma arzusu sığdırabilen, geniş bir kadroyu harekete geçiren ve binlerce sayfa doküman hazırlayabilen bir kurumun davranış kalıplarını 'geçici' olarak sınıflandırmak epeyce zor. Ancak durum biraz daha karmaşık. Çünkü ordunun siyaset algısının sadece bir bölümü 'özel' ve o nedenle de kendiliğinden değişmesi olası değil... Diğer kısmı ise 'öze' ilişkin olmakla birlikte kurum içi dengelere bağlı olarak değişken nitelikte.

'Özel' kısım dinle ilgili... Ordu pozitivist bir modernizmin temsilcisi ve taşıyıcısı olmanın ötesinde, bu anlayışı dinselleştirmiş de bir kurum. Dolayısıyla İslamiyeti doğal ve ebedi bir rakip olarak görüyor. Bunu Balyoz'un komutanı olan Çetin Doğan'ın bant kayıtlarından anlamak mümkün. Doğan hiç de darbe yapmak isteyen birinin sertliğiyle konuşmuyor. Aksine beklenen bir duruma en 'doğal' yanıtı getirmeye çalışan birine benziyor. Nitekim Kara Kuvvetleri'nin "Yunanistan'ın kuruluşundan günümüze kadar izlediği politikaların genişlemesine etkileri ve kazanımlar" başlığıyla önerdiği 'harp oyunu' doğal bir süreç içerisinde iç tehdide yöneliyor ve Yunanistan'ın 'tali' bir mesele olduğu bizzat komutan tarafından vurgulanıyor. Daha 2002 yılının aralık ayında aynı komutan "İçimizde şimdiye kadar barınmayanlar Meclis'e taşınmıştır. Bu meydan okumadır. Bu meydan okumaya karşı biz geri adım atmamız" demekteydi. Kısacası dindarların iktidarda olması başlı başına 'özel' bir tehdit olarak görülüyor...

Buradan hareketle EMASYA üzerinden darbe planlanmasının, EMASYA'nın bile yeterli görülmemesinin, meselenin 'devletin bekasıyla' ilgili olduğunun saptanmasının ve 12 Eylül'ün model alınmasının şaşırtıcı bir tarafı yok. Çünkü ordu için 'devlet' kendisinden başka bir şey değil ve kendisine 'özel' bir tehdit olarak algıladığı dinin hükümete yerleşmesi de devletin yıkılması ile özdeş.

Ancak işin taktiksel kısmında böylesine bir netlik yok. Halkın çoğunluğu tehdidin parçası olmakla birlikte, halkın çoğunluğunu karşısına alan bir ordu ve 'devlet' de son derece sorunlu bir durum. Bu nokta Balyoz planının ses kayıtlarındaki en ilginç tartışmaya gitmeyi gerektiriyor. Çetin Doğan kapanış konuşmasında şöyle demektedir: "Klasik EMASYA anlayışından mutlaka çıkılacak ama bunun anlamı halka gereksiz yere kuvvet kullanma... gibi olmayacak. Halkı kendi etrafımızda toparlayarak... sivil toplum kuruluşlarını, üniversiteleri Türk Silahlı Kuvvetleri'yle bütünleştirerek bunun üstesinden gelmek zorundayız." Söylenen şey halkın 'laik' kısmını darbe sürecinin paydaşı yapmaktır, ama 'dindar' kesimin de gereksiz yere zorlanmasında bir yarar görülmemektedir. Ama ya halkın çoğunluğu 'dindar'laşmış ise ve darbenin karşındaysa? Bir tümen komutanının bu duruma yanıtı şu: "...Karşımıza halkı almak meselesi ayrı. Bunlar kararlarını vermişlerdir. Bu ülkeyi bölerek parçalayacaklardır ve ülkeyi başka bir rejimin içerisine taşıyacaktır. Böyle kararlı olan bir halka

karşı da acımasızca hareket etmek bizim görevimizdir.”

Bu tartışma ordunun rejimle olan ilişkisini de açığa çıkartıyor. Rakip dindarların güçlü olmadığı, ordunun pozitivist ve modernist dinseliliğinin topluma hâkim olduğu bir ortamda, askerin darbe eğilimi de azalacak ve ‘yumuşak’ bir uyarıcı role bürünebilecektir. Ancak rakip dindarların güçlendiği, hele iktidara ‘el koyduğu’ bir ortamda, eğer gerekirse halkın tümünü karşısına almakta beis yoktur.

Anlaşılan, ordunun iç dengeleri ‘nasıl’ bir darbe olacağı açısından belirleyici olmakla kalıyor. Darbenin kendisi ve vesayet rejimi ise, bu ülke halkı veri alındığında rutin bir uygulamayı ve ‘özü’ yansıtıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi kirliliği

Etyen Mahçupyan 31.01.2010

Bazı gazeteciler ve emekli komutanlar darbe planlarının gerçekliğini kuşku ile karşılayarak benzer muhakemeler yürütüyorlar. Söylenen şey iki temel argümana oturuyor. Birincisi yüz küsur kişiyle darbe planı yapılmayacağı ve 1. Ordu’daki malum toplantının jenerik senaryo üzerinde yapılan rutin bir çalışma olduğu. İkinci nokta ise, darbenin uygulanması aşamasında hayati işlevi olan EMASYA düzenlemesinin ancak valilerin isteği üzerine hayata geçebileceği, dolayısıyla askerin bu düzenlemeyi kendi amacına yönelik olarak kullanamayacağı...

Bu karşı görüşlerin yaratılmasında Balyoz’a karşı çıkan yazarların da payı var. Çünkü o toplantının darbeyi örgütlediği ve EMASYA’nın da askerin sivil idare üzerinde bir tahakküm oluşturduğu konusuna fazla hızlı bir biçimde gelindi. Oysa mesele ‘yaşanan gerçeklik’ ile ‘yaşanabilir gerçeklik’ arasındaki farklılıkta hayat buluyor. Darbe karşıtları konuyu tamamen ‘yaşanan gerçeklik’ temelinde sundukları zaman hata yapıyor ve darbe taraftarlarına ‘öyle bir şey yaşanmadı’ deme şansı vermiş oluyorlar. Evet, darbe yaşanmadı ama bunun nedeni yaşanmak istenmemesi değildi. Aksine darbenin yaşanabilir bir gerçekliğe dönüşebilmesi için çok şey yapıldı ve asıl suç olan da zaten bu...

Asker bu konularda tecrübeli... Her şeyin yasal olmasına ve görünüşte sivillerin sorumluluğunda kalmasına özen gösteriyor. Ancak ne hikmetse, hemen her zaman ‘zorunluluklar’ nedeniyle askerin hareket ve yetki alanının genişlemesi gerekiyor ve ordu sivil denetimin dışına çıkıyor. EMASYA bunun açık bir örneği... Emekli komutanların da iddia ettikleri üzere bu protokolün temel ilkelerinde valilerin inisiyatifi esas. Yani valiler davet etmeden asker toplumsal olaylara müdahil olmuyor. Ne var ki hayatın zorunlulukları bu uygulamayı biraz değiştirmeyi gerektiriyor. Örneğin bir toplumsal olay birden fazla ili ilgilendiriyorsa ve valiler asker kullanma konusunda aynı kanıda değillerse ne olacak? ‘Memleket yangın yerine dönmekteyken’ herhalde bazı valilerin aklının başına gelmesi beklenmeyecek! Dolayısıyla tehlikenin ‘büyüdüğü’ ve geniş bir alana yayıldığı durumlarda asker kontrolü eline alabiliyor. Böylece tehlikeyi ‘büyüterek’ olağanüstü hale gitmek mümkün oluyor...

EMASYA konusunda ikinci kritik husus, valilerin daveti ile duruma el koyacak olan askerin yeterli bilgi ve istihbarata sahip olabilmesi. Aksi halde görevin başarıyla yapılması tehlikeye girebilir... Öte yandan herhangi bir valinin başının ne zaman sıkışacağını bilemezsiniz. Demek ki olası tehlikelere karşı askerin sürekli olarak istihbarat yapması ve düzenli birlikler geliştirmesi gerekiyor. Diğer bir deyişle artık bir tehlikenin ortaya çıkması gerekmiyor. Asker muhtemel tehlikeyi hedef alarak tüm sivil alanı kendi denetimi altında tutabiliyor.

Böylece sıkıyönetim ilanına ihtiyaç duymadan olağanüstü bir rejime gitmenin zemini hazırlanmış oluyor. Bilinmeyen ise zamanlama... Balyoz Planı da bu açıdan EMASYA'ya benziyor. Yani tam kapsamlı bir plan hazırlıyorsunuz ama ne zaman kullanılacağını, hatta kullanılıp kullanılmayacağını bilmiyorsunuz. Kendinizi 'yaşanabilir gerçekliğe' hazır tutuyorsunuz... Gerçekten de emekli komutanların söylediği üzere yüzlerce kişi toplanıp darbe planı yapılmaz. Ama ortada darbe 'kararı' olana kadar zaten bu bir darbe planı olarak görülmüyor. Balyoz denen şey, 'yolundan sapmış' olan ülkenin yeniden 'doğru' yola sokulması için yapılması gerekenlerin biraraya toparlanmasından ibaret. Ama eğer bir gün birileri darbe yapmak isterse, tabii ki bu plandan yararlanmak isteyecektir, çünkü darbenin amacı da ülkenin 'doğru' yola döndürülmesidir.

Balyoz planı ile EMASYA protokolü arasında açık bir paralellik var: Her ikisi de hedeflenen durumu sağlayacak altyapıyı kuruyor. Her ikisi de bilinmeyen bir zamanlamaya hizmet etmek üzere 'hazır' durumda olmayı amaçlıyor. Her ikisi de topluma ilişkin istihbaratı askerî vesayetin bilgi kaynağı olarak kullanıyor. Ve her ikisi de ulvi amaçlar uğruna toplumsal manipülasyonun kapısını açıyor.

Askerin mantığı belli... Askerî vesayetin tehdit altında kaldığı noktada müdahale etmeyi mümkün ve yasal kılacak idari ve hukuki zemini garantilemek ve bilinmeyen müdahale anına yönelik olarak sürekli hazır durumda olmak. Böylece toplum mühendisliğinden ve siyaseti yönlendirmekten başka bir şey düşünemeyen bir askerî kurum ortaya çıkıyor. Kısacası onlar kendi 'doğal' işlerini yapıyorlar ama işin kendisi bir tür 'demokrasi kirliliği' olarak tezahür ediyor.

***

Twitter'da birileri benim adımla sayfa açmış. Hatta sayfanın takipçileri arasında köşe yazarları da bulunmaktaymış. Beni tanıyanlar herhalde daha baştan o sayfanın bana ait olmadığını bilmişlerdir, ama beni tanımayanlar için de bu notu düşmek istedim...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yapılamıyor ama yapılmalı

Etyen Mahçupyan 03.02.2010

Darbe hevesini yansıtan planlar dizisi, ordu içindeki geniş bir grubun iktidarı devirmeyi asli işleri olarak algıladıklarını gösterirken, aynı zamanda bu hedefi gerçekleştirmenin ne denli zor olduğunu da ortaya koyuyor. Daha önceki darbelerle ilgili bildiklerimiz, birkaç 'acilci' askeri bir kenara koyarsak, müdahale noktasına adım adım gidildiğini, çoğu zaman tereddütlerin olduğunu ve dolayısıyla genele hitap eden bir

isteklilik halinin geçerli olmadığını söylüyor. Oysa son sekiz yılın darbe bilançosu, neredeyse herkesi kapsayan bir 'gereklilik' değerlendirmesi yapıldığını ortaya koymakta. Öte yandan planların sürekli yenilenme ihtiyacı göstermesinin temel nedeni ise bir önceki planın çeşitli nedenlerle hayata geçirilememesi. Kısacası askerin son dönemde darbeye ilişkin genel tavrını 'yapılmalı ama yapılamıyor' diye özetlemek mümkün.

Buna karşılık darbeyi yarım ağız kınayan, ancak aslında AKP iktidarının alaşağı edilmesi ihtimaline ağız sulanarak bakan kesimlerin, kendilerinin bulaşmadıkları bir darbeyi ahlaken yanlış bulmadıkları anlaşılıyor. Onları rahatsız eden kendilerinin de darbeci gözükmeleri... Yoksa 'temiz' kalmanın mümkün olduğu durumda darbenin yararları çok daha fazla. Söz konusu ilkesizlik en dört başı mamur ifadesini Baykal'da buluyor. Baykal'ın darbeye bakışı, bu konunun tartışılmasının, olayların üzerine gidilmesinin anlamsız ve zararlı olduğu noktasında yoğunlaşıyor. Sebep ise artık darbelerin 'gerçekçi' olmaması... Yani CHP Başkanı 'yapılamıyor' teşhisini cümlelerin başına alarak konuyu orada kapamak istiyor. Ne var ki, bu söyleme bir bütün olarak baktığınızda ardından gelen kelimeyi görmezlikten gelemiyorsunuz. Baykal aslında 'yapılamıyor ama yapılmalı' demenin eşiğinde geziniyor.

Yaptığı son konuşmayı irdelemek üzere kolaya kaçarak Alper Görmüş'ün dünkü özet alıntısına döneceğim: "(Askerler) de siyasi hesabı, Türkiye'nin dünyadaki konumunu, kendi konumunu, ekonomiyi, bilmem ülkenin içinde bulunduğu şartları elbette kurmay bir subay olarak en doğru biçimde hesaplayacaktır... Bu konuşulduğu, tartışıldığı, ancak bir karara bağlayamadıkları açıktır ve bu da doğaldır, doğrudur... Şimdi önemli olan bunun hayata geçirilmemiş olması ve geçirilebilecek olmadığını öğrenmişlerdir."

Baykal'ın 'doğal ve doğru' bulduğu şey, darbelerin yapılmaması gerektiği değil, yapılamayacak olmasının idrak edilmesi. Diğer bir deyişle Baykal'a göre kurmay subayların bilgi derinliği günümüzde bir darbe yapılamayacağını anlamalarını sağlamıştır. Peki, ya şartlar uygun olsaydı? Anlaşılan Baykal'ın buna söyleyeceği pek bir şey yok. Bu bakışın ışığında darbe sürecine yeniden döndüğümüzde karşımıza ilginç bir soru çıkıyor: Şartların uygun olmadığını anlayan bu kurmay subaylar, gerçekleştiremeyeceğini bildikleri halde sürekli olarak niçin yeni planlar yapmışlardır acaba? Bunun iki yanıtı olabilir: 'Yumuşak' ihtimal, koşulların uygun olacağı hayaliyle kendilerini darbeye hazır tutmalarıdır. 'Sert' ihtimal ise, koşulları darbeye hazır hale getirmeye çalışmaları ve bunu darbenin parçası haline getirmeleri... Böylece Baykal sayesinde Balyoz'dan Kafes'e ve ötesine giden çizginin niçin cinayetlerle, provokasyonlarla ve komplolarla böylesine haşır neşir olduğunu anlıyoruz. Aslında amaç her zaman 'darbe koşullarının hazırlanmasıdır'... Asıl darbe stratejisi budur. Bizler darbeleri 'yapıldıktan sonra' görmeye ve bilmeye alışkın olduğumuz için, örneğin '12 Eylül darbesi' diyoruz. Oysa bunun planı daha önceki bir tarihtedir ve asıl darbe o gizli tarihle 12 Eylül arasında yapılan şeyin adıdır. Çünkü darbenin bitmesi ile birlikte bir restorasyon süreci başlar ve bu da asıl darbeyi gizleyen bir 'normalleşme' olarak sunulur.

Ancak Baykal'ın 'yatıştırıcı' analizinin sadece çıkarsaması değil, temeli de zayıf. Kurmay subayların darbenin yapılamayacağını anlamalarını 'gerçekçilik' olarak sunmak zor... Nitekim Balyoz'un ses kayıtlarında bu yönde hiçbir mülhaza duymuyoruz. Bütün o bilgili kurmaylar tüm enerjilerini darbeyi 'gerçekçi' kılmak üzere harcamışlar. Zorluk, gerçeklerin onlardan yana olmamasından kaynaklanıyor. Örneğin ortada bir irticai hareket yok, Yunanistan'la giderek dost olunmuş, toplumdaki Batı karşıtlığı azalıyor... Gerçekler bu denli size karşıyken en 'gerçekçi' strateji ne olabilir? Hedeflerinizden vaz mı geçeceksiniz? Düşünün ki bu bunlar 'nötr' hedefler değil. Yani 'zarar yok, ilerde ulaşırız' diyeceğiniz şeylere benzemiyor. Çünkü bu 'hedeflere' ulaşılabilmesi durumunda kurumsal ve kişisel olarak imtiyazlarınızı kaybetmeniz, diğer bir deyişle belki de dönüşü olmayan bir 'yenilgi' sürecine razı olmanız gerekecek. Bu durumda 'gerçekçiliği' nasıl tanımlarsınız? 'Yapılmalı ama yapılamıyor' deyip işin ucunu bırakır mısınız? Yoksa yapılması gerekeni 'yapılabilir' kılmanın 'gerçekçi' yollarını

mı ararsınız?

O kurmaylar da öyle yapmış... Peki, Baykal bunu bilmeyecek, anlamayacak adam mıdır? O kurmaylar kadar bile bilgisi yok mudur? Tabii ki var ama 'siyaset' yapıyor. Ne var ki yaptığı siyaset, darbeyi bilinçli olarak gizleyerek desteklemesine yol açıyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Askerlerin dünyasından

Etyen Mahçupyan 05.02.2010

Balyoz planı bu ülkenin nasıl yönetildiğini, cumhuriyetin asker nezdinde ne anlama geldiğini, vesayet sisteminin nasıl işlevsel kılındığını ve tabii askerlerin zihniyetini anlamak açısından bir define gibi... Satırlar arasında dolaştıkça kafanız daha berraklaşıyor, her şeyin gerçek anlamını kavırıyorsunuz.

Planın can alıcı paragraflarından birini bütünüyle hatırlamakta yarar var: "TSK haricindeki dost unsurlar tarafından yapılacak ekonomik operasyonlarla hem ulusal hem de uluslararası ortamda ülke ekonomik darboğaza sürüklenerek, AKP hükümetine karşı büyük çaplı toplumsal gösteriler için zemin hazırlanacak ve koordine edilecek. Sürekli irticai faaliyetler ile ilgili haberler, öğrenci olayları, artan şehit cenazeleri, ekonomik bunalım, faili meçhul eylemlerle sokaklara dökülmüş halk temaları sürekli işlenerek, halkın en güvendiği kurum olan TSK'dan gereğini yapmasını beklediği yönünde kamuoyu yönlendirme çalışmaları yapılacaktır."

Demek ki darbeyi mümkün ve meşru kılmak üzere bir kamuoyu çalışması gerekiyor. Bu kamuoyu çalışması askeri göreve çağırmak üzere yapılacak ve görev de yaşanan karmaşanın bitirilmesi olacak. Söz konusu karmaşanın içinde ise epeyce ilginç öğeler var... Örneğin faili meçhuller, öğrenci olayları ve şehit cenazeleri gibi. Ancak soru bunların olacağının nasıl önceden bilinebildiği. Acaba karşımızdaki, 'ya bunlar olursa' varsayımından hareket eden bir senaryo mu, yoksa 'bunları' gerçekleştirmeye soyunan bir girişim mi? Kritik kelime 'işlenerek' fiili. Yani TSK'nın ülkedeki kargaşayı bitirmesi değil, onu 'işleyerek' kamuoyu baskısı yaratması planlanıyor. Amacın bir iç tehlikeyi durdurmak değil, iç tehlike üretip darbe yapmak olduğu açıkça söylenmiş oluyor. Bu durumda acaba faili meçhuller, öğrenci olayları ve şehit cenazeleri de bilerek planlanabilen olaylar kategorisinde mi yer alıyor? Diğer bir deyişle acaba TSK bunları ihtiyaca göre mi üretiyor?

Bu sorunun ne denli vahim olduğu açık... Bir ülkenin silahlı kuvvetlerinin bilerek cinayet işlemesinden, toplumsal çatışma yaratmasından ve bizzat kendi emrindeki askerlerin ölmesini sağlamasından söz ediyoruz. Kısacası 'vatana ihanet' diye bir terim olacaksa onun içini ancak bu tür bir girişim doldurabilir. Dolayısıyla muhtemelen büyük çoğunluğumuz söz konusu ihtimali düşünmek bile istemeyecektir. Ne var ki aynı paragrafın ilk kısmı bizi durduran nitelikte. TSK ile 'dost' olan unsurların ekonomik operasyonlarla ülkeyi darboğaza sürükleyeceği öngörülüyor. Burada 'ya bunlar olursa' gibi bir durum yok... Öznesi belli olan bir operasyon var. TSK'nın dostu olan birileri ülkeyi zayıflatacak adımları atacak ve bu kişi veya kurumlar 'dost' olduğuna göre zaten isteneni gerçekleştirmeye de hazır olacaklar.

Eğer sağduyunuzu kaybetmediyseniz şu tesbitten kaçınamazsınız: Ülkenin bilerek ekonomik darboğaza sürüklenmesi ülkeye zarar verecek olduğuna göre bunu ancak ülkenin düşmanları yapmak isterler. O zaman da şu soruya yanıt vermek gerekir: Eğer TSK'nın dostları böyle bir operasyonun içindelerse ve bizzat TSK böyle bir operasyonun planlayıcısıysa, bu TSK ülkenin dostu mudur düşmanı mı? Çıkan sonuç yenilir yutulur gibi değil. Ama biz bir şey yapmadık... Sadece okuduk. Yazarlar ise asker. İster emir komuta zinciri içinde olsun, ister olmasın.

***

Ülkenin ekonomik darboğaza girmesinin askeri de etkileyeceğini öngörerek sakın hayıflanmayın... Balyoz planında "Silahlı Kuvvetlerle ilgili yatırım ve harcamalar, ihtiyaçlar ve çağın gerekleri doğrultusunda artırılacaktır" deniyor. Diğer bir deyişle TSK ekonomik darboğazdan etkilenmediği gibi, bütçesini daha da büyütüyor. İnsan, acaba 'dost' unsurlar bunu da mı sağlayacak diye sormadan edemiyor doğrusu. Öte yandan her şey kurumsal değil... Darbe yapmak gibi bir fedakârlığı üstlenen personele de emeklerinin karşılığının verilmesi hakkaniyetin gereği. Nitekim 'yatırım ve harcamalara' ilişkin paragraf şöyle bitirilmiş: "Ayrıca, Güvenlik Kuvvetleri mensuplarının mesken sorunlarının çözülmesi için konut yaptırılması ve satın alınması bir program dahilinde gerçekleştirilecektir." Eğer bu bir darbe planı ise, cümle son derece 'gerçekçi' gözüküyor. Bal tutanın parmağını yaladığı ülkemizde, askerlerin bazılarında da kovan kırma alışkanlığı olması normal değil mi?

***

Bazılarınız ise muhtemelen 'onlar istediklerini alırken bize bir şey yok mu?' diye düşünüyorsunuzdur. Balyoz planında bu konuya ilişkin önemli bir detay var. Yapmanız gereken şey, açık havada gezinmek ve ailede ne kadar çocuk varsa ortalığa salmak... Merak etmeyin, gerisi kendiliğinden gelecek. Balyoz planına göre "134. Filo çeşitli şehirlerimizde iki günde bir gösteri yapacaklar ve gösteriler sırasında halka ve özellikle de çocuklara hediyeler dağıtılacaktır." Düşünün, ekonomik darboğaz olmuş, gelirin azalmış, sıkıntılar artmış ve TSK gelip size hediye veriyor... Daha ne istersiniz ki?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hakkı olmak / Haklı olmak

Etyen Mahçupyan 07.02.2010

Solun yaşamakta olduğu 'modernlikten çıkamama' krizi, 'sol' başlığı altında yer alan ilke ve tutumların yüzeyselleşmesine neden oldu. Bu yüzeyselleşmeyle yüzleşmek zor geldiği için de 'siyaseten doğru' diye bir kavram türedi. Buna göre her olay ve olgu karşısında neredeyse zamansız ve aktörsüz olarak 'doğru' olan ve ahlakın ölçütünü sağlayan bir duruş var. Bunun en tipik görünümlerinden biri, yarım yamalak Osmanlı tarihi duymuş olan Batılı aydınların, Türkiye'nin Ermeni soykırımını tanınması gerektiğini söylemeleri. 1915'te yaşananlar BM tanımına göre soykırım ve tanım değişmedikçe de öyle kalacak. Ancak 'Türkiye' bir çizgi roman kahramanı değil, hakiki bir toplum. Bu konuda eğitilmiş ve yanlış bilgilendirilmiş bir toplum. Önünde aşmakta

zorlandığı psikolojik bir eşik var, çünkü Ermeni meselesi devletin ürettiği 'Türk' kimliğinin kurucu öğelerinden biri. Kısacası 'soykırımın tanınması' iki farklı gerçekliği ilişkilendirmek zorunda: Bir yanda 1915'te yaşananlar, öte yanda bugünkü Türkiye toplumunun var olma hali. Bu ilişkiyi görmeme kolaycılığını seçtiğiniz zaman 'temiz' ve 'solcu' kalabilirsiniz belki, ama siyasetin de dışında kalırsınız. Dahası ahlaki yüzeyselleştirmiş olur, sırtınızı apaçık bir hakka dayadığınız için kendinizi haklı sanırsınız. Oysa sadece hak sahibi olmaktan hareketle haklı bir siyaset üretilemez. Hakkın vurgulanmasıyla yetinmek 'siyaseten doğru' bir pozisyon sağlayıp sizi de muhtemelen bir cemaatin üyesi kılar. Ne var ki 'siyaseten doğru' olanın gerçekten de doğru olduğu çok nadirdir... Doğruyu hedeflemek her olayın derinliğini ve karmaşıklığını görmeyi ve tüm taraflara aynı mesafeden bakabilmeyi gerektirir. Diğer bir deyişle 'doğru' siyaset yapmak, 'haklı' bir duruş yaratmak, kendinize de aynı mesafeyi alarak mümkündür.

Bugün solun yapamadığı budur... Kürt meselesinde de böyle, TEKEL meselesinde de...

***

TEKEL işçileri onlara daha önce sözleşmeyle verilmiş olan bazı haklarını 2004 yılında kaybettiler. Fabrikaların özelleştirilmesi gündemdeydi ve işletmelerin yeni sahiplerinin bu kadar işçiyi taşımayacakları açıktı. Bir ara çözüm olarak 4/C denen uygulamada karar kılındı. Bu madde 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 'memurlar ile sözleşmeli ve geçici personeller' ile ilgili bölümüyle ilişkili. C fıkrası ise 'özelleştirmelerden dolayı başka kamu kurum ve kuruluşlarına yerleştirilecek geçici personelleri' kapsıyor. Bunların arasında bir yıldan az süreli veya mevsimlik hizmet çerçevesinde çalışanlar da 4/C'ye giriyor. Kısacası 4/C özelleştirme nedeni ile işini kaybedenlerin bir yıldan az süreli geçici işlere yerleştirilmesini ima ediyor ve bu durum işçilerin daha önceki işe alınma koşulları ile mukayese edildiğinde açık bir hak kaybı...

Derken 2008 yılının başına geliniyor ve devlet TEKEL'i özelleştirmek üzere ihaleye çıkartıyor. İhalede en yüksek teklifi veren British American Tobacco firmasının zaten Türkiye'de başka fabrikaları var. Ancak ikinci en iyi teklifi veren Strand Investment Türkiye'ye yeni giriyor. Diğer bir deyişle devraldığı işçilerin hepsine olmasa da, büyük kısmına ihtiyacı var. Oysa ilk firmada böyle bir garanti yok. Ama hükümet bu konuyu önemsemiyor veya atlıyor ve ihale en büyük teklifi yapana gidiyor. Şirketle yapılan anlaşmaya göre işçilere iki yıl daha çalışma garantisi sağlanıyor ve sonrasında da 4/C kapsamına girme hakkı veriliyor. Aslında yasaya göre işverenin fabrikaları devralır almaz işçileri çıkarma hakkı olabilirdi ama devlet işçiler adına iki yıllık bir hak elde etmiş oluyor. Nitekim Başbakan'ın 'bu kardeşlerimiz özelleştirme kapsamı içinde değildir, iş akitlerinin feshedilmesi olayıdır' demesinin nedeni bu...

2008 ortasında bazı fabrikalar kapatılıyor ve işçiler kendi mesleklerinin dışında işlerde çalıştırılmaya başlanıyorlar. Bu yılın başında da iki yıllık süre doluyor ve işçilere isteğe göre 4/C statüsüne geçme hakkı tanınıyor. İtirazlar üzerine koşullar büyük ölçüde iyileştiriliyor ve sadece sekiz gün eksiğiyle tam yıl çalışma koşulları sağlanıyor. Bu arada maaşlar yükseltiliyor, özlük hakları korunuyor ve tüm tazminatlar ödeniyor. Ancak işçiler bu koşulları kabul etmiyorlar. Çünkü sözleşmeli olmak, güvencesiz yaşamak demek. İş akdinizin ne zaman biteceğini bilmiyorsunuz. Talep edilen şey iş akdi garantisi ile kadrolu olarak bir kamu kurumunda çalışmaya devam etmek.

***

Durum açık: Hükümet yanlış bir özelleştirme yapmış, işçileri koruyacak maddeleri (muhtemelen fiyatı düşüreceği için) ihale şartnamesine yazmamış. İşçiler işe girerken yapılan taahhütlere aykırı olarak mağdur

edilmiş, hakları ellerinden alınmış... Peki, şu an gördüğümüz 'işçi siyaseti' haklı mı? Hak sahibi olmak haklı olmak için yeterli mi? Bunun için 'kendimize' yani işçilere bakmamız gerekiyor...

Özelleştirmelerin olacağı belliyken acaba işçi sendikaları ne yapmışlar? Atıl işgücü olduğunu en iyi bilenler bizzat işçiler olduğuna göre, bu düzenin böyle devam edeceğini mi sanmışlar? 4/C uygulamasının koşullarını saptayanlar bizzat işçi sendikaları değil mi? Özelleştirme sonrasında yurtdışından elde edilen ve işçilere yeni işlere yönelik uyum eğitimi veren programlara acaba niçin hiçbir işçi katılmamış? Bugün esas mesleklerini yapamamaktan şikâyetçi olan işçilerin, kadrolu olma koşuluyla 'ne olursa yaparım' demeleri bir tutarlılık sorunu ile karşı karşıya olduğumuzu göstermiyor mu?

***

Alinteri.net sitesi 28 Şubat 2008'de şöyle yazmaktaydı: "Sendika ağaları ise 4/C'ye kesinlikle karşı çıktıklarını bangır bangır beyan etseler de bundan asıl endişeleri aidatlarını kaybedecek olmaları. Bu nedenle günü kurtarmak için... işçilere yaprak tütüne geçişi yutturabilirler... Öne çıkmaya çalışan işçilerin ise önünün hemen ve sistematik bir şekilde kesildiği fabrikada, sendika ağaları son derece etkin ve duruma hâkimler."

Günümüze döndüğümüzde DİSK Başkanı olayı 'emekçilere yönelik topyekûn bir saldırı' olarak değerlendirirken, Türk-İş genel başkanı da TEKEL işçilerine şöyle seslenmiş: "Haklısınız, çünkü mağdursunuz."

Beleşçilikle ve dürüstlüğü es geçen bir hak arayışı ile nereye kadar haklı olunabilir?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kaçak güreş

Etyen Mahçupyan 10.02.2010

Mustafa Erdoğan geçen hafta Neşe Düzel'e herkesin beğenisini kazanan bir söyleşi verdi. Benim de katılacağım tesbitlerinden biri AKP'nin Kürt meselesindeki bakış açısının yanlışlığı üzerineydi: "Başlangıçta din kardeşliğiyle bu işin çözüleceğini düşündüler. Sonra Kürtleri AKP'lileştirerek durumu rahatlatmayı tasarladılar." Buna son seçimler öncesindeki yerele 'hizmet' götürme stratejisini de ekleyebilirsiniz ama gözlem esas olarak doğru. Nedeni ise AKP'nin "işin rantını, başta Kürt siyasi hareketi olmak üzere başka siyasi partilerle paylaşmadan" almak istemesi. Doğrusu durumun 'diğer' siyasi partiler açısından da benzer olduğunu söylemeden geçmemek koşuluyla, Erdoğan'ın bu gözlemine de katılmamak mümkün değil. Kısacası AKP Kürt meselesinin etnik temeli ile yüzleşmekten hoşlanmayan ve muhtemel bir çözümün rantını tümüyle kendisine almak isteyen 'tipik' bir Türkiye partisi.

Buna paralel olarak, yine kimsenin fazla itiraz edemeyeceği bir diğer tesbit, iktidar partisinin "meselelerin büyüklüğü karşısında bocalıyor ve Silahlı Kuvvetler'le ilgili konularda sürekli geri adım atıyor" olması. "Sorunun çözümünü, 'şimdi gücümüz yetmez' diyerek hep erteliyor ve zamana yayıyorlar. Kararlı davranmadıkları için sorun hiç çözülüyor." EMASYA Protokolü'nün kaldırılması AKP'nin niyet ve iradesi hakkında daha olumlu bir

kanı uyandırır da, sivil/asker ilişkisi alanında hükümetin kolaylıkla atabileceği adımlar düşünüldüğünde, Erdoğan'ın tesbitini yadırgamak için bir neden yok. Söylenen şey AKP'nin asker karşısında siyasi risk almaktan kaçınan ve durumsal davranan niteliğiyle 'tipik' vasfını pekiştirdiğidir.

Öte yandan yine Erdoğan'ın işaret ettiği üzere "AKP bu ülkede demokratikleşme için en çok çaba harcayan siyasi parti.. ama demokrasiyi kendi başına bir siyasi değer olarak almıyor." Buna rağmen demokratikleşme için uğraşmasının nedeni ise "sadece kendi tabanına yönelik bir demokratikleşme ve özgürleştirme" yapamaması, "haklı sıkıntıların çözümü için daha geniş bir desteğe ihtiyaç" duyması. Aslında karşımızda yine 'tipik' bir Türkiye partisi var. Amacı kendi tabanının taleplerine yanıt vermek ama mecbur kaldığı oranda genel bir demokratikleşmeye de fırsat tanıyor.

Tablonun niçin böyle olduğunu, AKP'nin 'tipik' özellikleri niçin aşamadığını ise Erdoğan şöyle ifade etmiş: "AKP'nin kendi yapısından ve tabanından kaynaklanan bir sorunu var. Hem tabanda, hem yönetimde 'statükocu güçler' gibi düşünenler var... AKP'nin teşkilat yapısının da, tabanının da demokrat olduğu söylenemez."

Şimdi kendimize samimi bir soru soralım: Çıkarıcılığı, korkuları ve yapısal handikaplarıyla epeyce aşına olduğumuz bir parti profili çizdiğini düşündüğümüz AKP'den böylesine yüksek beklentilerimizin olmasını nasıl açıklayabiliriz? Gerçekleşen ufak reform adımlarını bir lütuf olarak algılamaktansa, AKP'yi ne mantıkla 'yeterince reformcu olmadığı için' eleştiriyoruz? Daha da ilginç, bu tür beklentiler acaba neden laik kesimde yoğunlaşıyor? Eğer AKP'nin temel sorunu 'yapısal' ise bu kolay değişmeyecek bir duruma işaret ediyor... O zaman bu partiden reform yapmasını beklemek saçma değil mi?

Sorun şu ki, laik kesim olarak bizler 'ötekiler' söz konusu olduğunda yapısal analizle yetinmeye çok yatkınız. Söz konusu yapısal analiz yanlış değil... Ne var ki 'ötekinin' içsel değişimini ve bizzat bizim 'öteki' üzerindeki etkimizi dikkate almıyor. Böylece AKP'nin önündeki seçeneklerin ve nihayetinde yapılan tercihlerin siyasi analizini yapmamış oluyoruz. Oysa olumlu beklentilerimiz, bu dile gelmeyen siyasi analizle ilişkili.

Yapılacak ilk tesbit AKP teşkilatının da tabanının da çok hızla değiştiği ve statükocu güçlere yakın olanlar kadar 'değişimci' de barındırdığıdır. Eğer trendin yönüne bakarsak, değişimcilerin her katmanda hızla arttığını gözlemleyebiliriz. Buna karşılık laik kesimin örgütlü aktörleri AKP'nin yanında değil karşısında yer almakta ve reformları bizzat engellemekteler. Danıştay'ın son katsayı kararı yeterli bir örnek... CHP'sinden TÜSİAD'ına, oradan sendikalarına kadar laik kesimin, reformculuk bir yana bayağı statükocu olduğunu görmezden gelemeyiz. Bu durumda AKP'nin seçeneklerinin son derece kısıtlandığını ve risk almama eğiliminin doğal olarak arttığını da takdir edebiliriz. Laik kesim reformlardan yana örgütlü tavır sergileyebilse ve AKP tereddüt gösterseydi, dindar kesimin yapısal analizi anlamlı olabilirdi. Ancak durum tersine...

Bana kalırsa laik kesimdeki bizlerin AKP ve dindarlara ilişkin yapısal analizlerden hoşlanmamızın nedeni, kendi yapısal analizimizi yapmamamızla paralel gidiyor. Laik kesimin bütün handikaplarını siyasi alana ve CHP'ye yıkarak kendimizi kurtardığımızı sanıyoruz. Ne CHP'li ne de AKP'li olmak gibi 'siyaseten doğru' pozisyonların ahmaklığına sığınıp aklımızca 'temiz' kalıyoruz.

Aslında Türkiye'nin asıl meselesi ve demokratikleşmemesinin nedeni, laik kesimin kaçak güreşmesi, devlet otoritesine bağımlılığını sürdürmesi, rüştünü hâlâ ispat edememesidir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye'nin korkusu

Etyen Mahçupyan 12.02.2010

Protokoller imzalandığında, Türkiye'nin kabuğunu yırtmaya doğru gittiğine ilişkin umutlar doğurmuştu. Çünkü Ermeni meselesi sadece 1915'e ne ad vereceğimizi değil, kurulmuş olan Cumhuriyet'in de görünmeyen alt tabakasını oluştuyordu. Ancak henüz dört ay geçmişken, kaytarma eğilimi daha ağır bastı. *Agos* gazetesi bugün çıkan sayısında bir durum değerlendirmesi yapıyor. 'Türkiye Protokollerden korktu' başlığını taşıyan analizi aynen alıyorum...

***

Ermenistan ile Türkiye arasında diplomatik ilişkilerin başlamasını, ortak geçmişi konuşabilen bir komşuluk siyasetine geçilmesini ve kara sınırının açılmasını öngören Protokoller, Türkiye tarafında hazmı zor bir lokmaya dönüştü. Bugün Türkiye Dışişleri çaresizce Ermenistan Anayasa Mahkemesi'nin Protokole onay verirken koyduğu şerhi bahane etmeye çalışıyor. Türkiye kamuoyu Ermenistan'ın 'ek koşul' getirdiğine ve Protokollerin 'özünü yaraladığına' inandırılmak isteniyor. Ama bu beklenti, aynı kamuoyunun kolayca yönlendirilebilecek kadar cahil olduğunu varsaymak zorunda. Çünkü bütün dünyanın ve Türkiye kamuoyunun da bildiği üzere asıl ek koşul getiren ve bu ek koşulla hiç de akıllıca olmayan bir biçimde kendisini bağlayan bizzat Türkiye oldu. Protokollerde Karabağ'la ilgili tek bir kelime bile geçmezken, bunu neredeyse 'ön koşul' haline getiren, Azerbaycan Parlamentosu'nda bunu taahhüt eden Tayyip Erdoğan'dı... Dışişleri Bakanı Davutoğlu da aynı minvalde konuşarak Protokolleri Türkiye-Azerbaycan 'ittifakının' uzantısı haline getirdi.

Aslında Ermenistan'ın o noktada itiraz etmesi gerekirdi... Yapılmadı, Türkiye'ye anlayış gösterildi ve görünen o ki hata edildi. Ancak Protokollerle Karabağ arasında hiçbir ilişkinin olmadığının tüm dünya tarafından tescil edilmesiyle birlikte Türkiye yalnızlaştı ve bu süreçte kendi büyüklüğüne güvenerek yürüttüğü hâkimiyet stratejisinin ancak kendimizi aldatmak olduğu ortaya çıktı.

Ermenistan Anayasa Mahkemesi'nin şerhli onayını bir engel olarak göstermek ciddiye alınabilir bir pozisyon değil. Her şeyden önce herhangi bir ülkenin kendi anayasasını referans almasını bir engel olarak sunmak, ancak devlet geleneğine yabancı olanlar için mümkün olabilir. Söz konusu Anayasa Protokoller imzalanmadan önce de geçerliydi ve 1992 yılındaki Bağımsızlık Bildirgesi ile ilişkilendirilmiş olan bir metindi. Ermenistan Anayasa Mahkemesi'nin Protokolleri sadece şerh koyarak onaylaması, aslında kendi devlet zihniyetlerini sınırına kadar zorladıklarını gösteriyor. Soykırımın yaşandığına tüm varlığıyla inanan, bunu tek tek her ailede hisseden bir toplum, bu konunun tartışılabilirliğine üst mahkeme eliyle cevaz veriyor.

Konmuş olan şerh ise Ermenistan Bağımsızlık Deklarasyonu'nun 11. maddesine gönderme yaparak, Ermenistan'ın "1915 soykırımının tanınması için uluslararası alanda gösterilecek çabaları" destekleyeceğini söylüyor. Bundan daha doğal ne olabilir? Yoksa Protokollerin imzalanmasıyla Ermenistan'ın 1915 olaylarını resmen soykırım olarak görmediğinin mi ima edildiği sanılıyor. Bu durumda 'tarih komisyonuna' ne gerek var? Protokollerin imzalanması nasıl Türkiye'nin 1915'i soykırım olarak adlandırdığı anlamına gelmiyorsa,

Ermenistan'ın da soykırım tanımından vazgeçtiğini göstermiyor. Her iki ülke ideolojileri ve anayasal çerçeveleri doğrultusunda genel duruşlarını sürdürecekler. Protokollerin anlamı da zaten burada... İki ülkenin süregiden yaklaşımlarını rencide etmeden, aralarında bir 'kapı' açmasında.

Ne yazık ki Ermeni meselesinde Türkiye 'demokratik eşiği' geçmesine karşın henüz 'psikolojik eşiği' geçebilmiş değil. Türkiye Protokollerden korkuyor... Davutoğlu'nun epeyce acemice gözüken 'komplo' mizansenlerini ancak böyle açıklayabiliriz. Amerika'da Temsilciler Meclisi'nin önüne gelme ihtimali olan tasarının zamanlaması her yıl aynı değil mi? Davutoğlu bunun 'bilinçsiz olmadığını' öne sürmüştü... Yani bilinçsiz olmasını mı bekliyordu? Acaba kendisi Ermeni Diasporası'nın bir üyesi veya bir ABD parlamenterisi olsaydı 'doğru zamanlama' ne olurdu? Dışişleri Bakanı Protokoller imzalandığında Türkiye'nin üzerinde hiçbir zaman baskısının olmadığından hareketle, geline noktanın 24 Nisan'ı kullanarak Türkiye'yi baskı altına aldığından şikâyetçi olmuş. O zaman adama "şimdiye kadar ne yaptın" diye sormazlar mı? Yoksa bir protokol imzalayarak sınırın açılmasını ve soykırımın kabulünü ilânihaye ertelediğini sanacak kadar sığ bir bakışa mı mahkûm olundu?

Türkiye Dışişleri'nin ve devletin meseleye böylesine yüzeysel yaklaştığını düşünmek mümkün değil. Ancak kimse Türkiye toplumunun da devletin manipülasyonu ile tatmin olacak kadar saf olduğunu sanmasın. Protokoller sürecinin tıkanmasının tek nedeni Türkiye'nin geçmişten gelen psikolojik eşiği aşamaması ve hükümetin de bu yükü taşıyamamasıdır.

Türkiye Protokollerden korktu, çünkü bu 'normalleşme' demek ve söz konusu normalleşme hiçbir devletin kontrolünde olmayacak. Diğer bir deyişle her iki toplum hem birbirini yeniden tanıyacak, hem de diğeri üzerinden kendi tarihini yeniden hatırlayacak. 'Ermeni' tarafı tanışmayı ve yeniden hatırlamayı özlüyor... 'Türk' tarafı ise bundan tedirgin oluyor... Çünkü ortaya çıkacak olan geçmiş, Cumhuriyet'in kurduğu 'temiz' tarihi ve ona bağlı kıldığı 'temiz' kimliği yere, hakikate indiriyor...

Aslında Protokol sadece bir hayalet... Türkiye kendi geçmişinden, bizzat kendisinden korkuyor.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hastalık

Etyen Mahçupyan 14.02.2010

Agos gazetesinin, Uluslararası Hrant Dink Vakfı'nın ve Barış İçin Sanat Girişimi'nin web sitelerine yapılan müdahale medyada ciddiye alındı ve duyarlılık açısından önemli bir eşiğin geçilmiş olduğunu gösterdi. Bu yeni yaklaşımın arka planında Ergenekon davası ve ortaya çıkmış olan gerçekler var. Çünkü şimdi sıradan, basit, cahilce ve düzeysiz gözüken birçok tehdidin aslında hesaplı bir cinayet şebekesinin maşası olarak kullanılabileceğini biliyoruz. Gerçekliğin iki yönü var: Tehdidi kaleme alanların seviyesiz dili, olayın azımsanmasını, bunu yapanların adaletin elinden kaçmasını sağlıyor. Böylece eylemi yapanlarla eylemi 'düşünenler' arasındaki mesafe açılıyor, bağlar görünmez oluyor. Ama önümüz 24 Nisan ve Türkiye'nin geldiği noktada birçok hasta beynin böylesi mizansenlerin çekiciliğine kapılması olası...

Web sitelerine yapılan müdahalede kullanılan resim bilerek seçilmiş. Şimdilik eldeki bulgulara bakılırsa, bu işi yapanlar başka bir siteye girerek o resmi alıp kullanmışlar. Ogün Samast'ın evliliği dönemini yansıtan kilolu haliyle ilgilenmedikleri anlaşılıyor... 'Doğru' fotoğraf Samast'ın cinayet sonrası arkasına Atatürk, eline bayrak alıp emniyet kuvvetleri desteği altında çektiği resim. Çünkü bu fotoğrafta cinayetin 'anlamı' ve mesajı açıkça veriliyor: "Türk isen böyle davran" denmiş oluyor. İdeolojinin, sembollerin ve somut koruma mekanizmasının içiçe geçtiği, cinayetin 'günah' veya insanlık aşağılaması olmaktan çıkıp, kendini kanıtlama, 'var' olma haline dönüştüğü bir eylem anını betimliyor.

Resmin altına yerleştirilen metin ise "bizim istediğimiz gibi olmazsanız yeni Ogün Samastlar ve yeni Hrant Dinkler olacaktır" türünden bir uyarı ile sonuçlanıyor. Buradaki biz 'Türkler' veya 'Türk milliyetçileri' ki bu işi yapanların ikisi arasında bir fark gördüğünü pek sanmıyorum. 'İsteddiğimiz gibi'den kasıt ise aslında devlet politikasından başka bir şey değil. Nitekim devlet Cumhuriyet'in başından beri gayrimüslimlerin 'istediğimiz gibi' olmasını çoğu zaman tehditler ve eylemler eşliğinde sağlamaya çalışıyor. Bu durumda söz konusu müdahaleyi yapanları ne ile suçlayacaksınız? 'Türk' kimliğini pekiştirmek üzere hayata geçirilen devlet politikasına sahip çıkmakla mı? Devlet 'bu' olduğu sürece, yeni cinayet heveslerinin türemesi şaşırtıcı mı?

Ancak bu durumun hastalıklı olduğunu görenler de giderek artıyor ve nitekim son olayda sergilenen medya duyarlılığının nedeni de buydu. Hemen herkes *Agos* yetkililerini arayıp olayı nasıl değerlendirdiklerini sordu... Oysa bunda bir gariplik var. Bir Ermeninin bu olay karşısında söyleyeceği ne olabilir? Yılların üst üste biriktirdiği açık haksızlıkların doğal uzantısı gibi duran, böylesi insanlık dışı girişimleri kınamanın anlamsızlığı ortada değil mi? Aslında bu gibi olayların gerçek muhatabı kendisini 'Türk' olarak görenlerdir. Çünkü eylem 'Türkler' adına yapılıyor ve eğer siz de kendinize 'Türk' diyorsanız, manevi bir sorumluluğunuz var demektir. Kendinizi milliyetçi saymadığınız gerekçesiyle olaydan sıyrılamazsınız, çünkü sessiz kalmanız milliyetçi olmayanların 'Türk' de olamayacaklarını ima eden bir ayrışmayı pekiştiriyor.

Web sitelerine konan metin yeni Samast ve Dinklerin olabileceğini söylüyordu... Burada mesaj açık: Bir yanda cinayet işleyecek 'Türkler', diğer yanda cinayete kurban gidecek 'ötekiler'. Kendi dışındaki kimlikten insanları öldürmeyi doğal sayan ve kendisine tam da bu nedenle 'Türklük' yakıştıran bir anlayış... Türklerin buna söyleyecekleri bir çift laf yok mu?

Milliyetçilerin insan öldürmeye böylesine yakın ve yatkın kişi yetiştirmeleri Türklere has bir olgu değil. Aynı eğilimi zaman zaman karşıma çıkan milliyetçi Ermenilerde de görüyorum. Daha evrensel bir kültüre maruz kaldıkları için dilleri törpülenmiş, eyleme geçme ihtimaller zayıflamış... Ama kimlikle öteki arasındaki ilişkiyi zihinlerinde kurduklarında, başkalarının hayatı hakkında şaşırtıcı bir soğuklukla konuşabiliyorlar. Milliyetçilik bir zamanlar ideolojyidi ve ne yazık ki birçok toplumda 'kurucu' ideoloji oldu. Çünkü bu durum onu devletleştirdi, bir zihinsel hastalığa dönüştürdü. Cinayeti doğallaştıran bir iklim yaratmakla kalmadı, bunu makbul kimliğin de koşulu kıldı.

Cinayete olan eğilimin toplumsallaşması devlete muhtaç... Türkiye'de de devlet adına davrananlar ötekinin katlini anlayışla karşılayan bir hukuk üretmiş durumdalar. Hrant'ın ölümüne giden yol herkesin hafızasında. Bugünlerde aynı minvalde bir karar daha alındı. 2006 yılında bir televizyon programında Mustafa Balbay, *Agos* yazarı Baskın Oran'ın "Türkiye'nin bölünmesine katkıda bulunmak" amacıyla yabancı devletlerden para aldığını söylemişti. Açtığı manevi tazminat davasını Baskın kazandı...

Ancak üst mahkeme, yani Yargıtay 4. Hukuk Dairesi kararı oy birliği ile bozdu. Bugünlerde edindiğimiz

gerekçeli kararda şöyle deniyor: "Dosya içeriğinden davacının Agos gazetesinde Ermeni sorunu hakkında yazılar yazdığı, yurtdışında akademik çalışma yürüttüğü anlaşılmaktadır... Agos gazetesinde yayınlanan yazılara tepki olarak ve gündeme uygun biçimde yapılmış konuşmanın... davacının kişilik haklarına saldırı oluşturmadığı sonucuna varılmaktadır."

Neyi savunduğunuz bile önemli değil... Agos'ta yazmak ve Ermeni meselesine ilişkin fikir beyan etmek, sizi iftira ve hakaret edilebilir kılıyor. Buradan 'saldırılabilir'e geçmek çok zor olmamalı. Yargıtay'daki düzeyli hâkimlerin belki akıllarının köşesinden bile geçmeyecektir ama bu noktadan 'öldürülebilir'e geçmek ise bazıları için neredeyse doğal...

Yapılacak şey birisi hakkında gerçek dışı bir suçlama yaratmak, bunu hukuk yoluyla onaylamak ve böylece o birisini 'Türklüğün' dışına sürerek av haline getirmek. Sonrasını dert etmeyin! Nasılsa etraf avcı böbürlenmesine muhtaç makbul kişiliklerle dolu. Sorun şu ki, bunlar kendilerine 'Türk' diyor ve kendilerini 'Türklüğün' ölçütü kılmak istiyor. Sizin buna söyleyeceğiniz bir şeyler yok mu?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Engizisyon cadı peşinde

Etyen Mahçupyan 17.02.2010

Pınar Selek'in yaşadıkları Türkiye'nin modern ve çağdaş bir ülke olma macerasının doğal parçası mı acaba? Olayın kendisi birçoğunuza yeterince garip gelebilir... Ama bunun muhtemel sebebi, devletin ideolojik aygıtlarına paralel olarak ideolojinin devletsel aygıtlarına yeterince dikkat etmememizdir. Yüzeysel olarak bakıldığında bile, devletlerin kendi ideolojilerini yerleştirmek üzere örneğin medyayı veya okul sistemini kullandığını gözlemleyebiliriz. Ancak bu yapının ardında hemen her zaman ideolojik bir belirlenme mekanizması bulunur ve devleti tutarlı bir 'aygıt' haline getiren de odur.

Devletin bir 'aygıt' olarak işlevselleşmesi, göreceli özerklik kazanmasını, yani o kaotik, belirsiz, sürekli devinim içindeki amorf yığından ayrışmasını gerektirir. Öte yandan devletin insani malzemesi de toplumdan gelmektedir. Dolayısıyla devletlileri diğerlerinden ayıran ve bu mesafeyi olabildiğince büyük tutan bir 'resmî içgüdü' oluşur. Söz konusu içgüdü, o ülkedeki 'vatandaş' tanımına ve dolayısıyla 'ehlileştirme' politikalarına büyük katkılar yapar ve giderek hem makbul referansların, hem de bunları hayata geçirecek kastın anlam dünyasının psikolojik temelini oluşturur.

Örneğin erken modern zamanların Engizisyon döneminde, Kilise'nin toplumdan ayrılarak onun üzerinde tahakküm kurması, ruhban sınıfın da halktan ayrışmasına ve halkı sürekli bir tehdit unsuru olarak algılamasına yol açmıştı. Bunun mantığı şuydu: Halk cahil ve/veya kötü niyetli olduğu için sürekli olarak günaha eğilimliydi ve işin kötüsü bu durum toplumu bir bütün olarak günaha çekmekteydi. Bu durumda Kilise'nin görevi, halkın içindeki 'çürükleri' elemekti ve bu amaçla itiraf ve ihbar mekanizmaları kullanıldı. Öte yandan insanların bilinen kötücüllüğü onların hakikati itiraf etmelerini engelleyebilirdi. Böylece Engizisyon denen ruhani yargılama sistemi oluştu ve işkence onun ayrılmaz parçası haline geldi. İşkence son derece güvenilir bir yöntem olarak

görülüyordu, çünkü o zamanların Kilise anlayışına göre, hakiki bir Tanrı sevgisi işkence altında bile inançlı birine yalan söyletmezdi. Bu durumda işkenceye itiraf eden birinin gerçekten de günahkâr olduğu açıktı.

Bu anlayış tüm Avrupa'da cadı avlarına yol açtı. İnsanlar sevmedikleri komşu ve akrabalarını 'cadı' olarak ihbar ederken, onbinlerce kadın işkence altında cadılığı kabullendi. Ancak işin en ilginç yönü, sistemin cadısız bir topluma inanmaması ve cadıların eksildiği dönemlerde daha da kuşkucu hale gelmesiydi. Böyle dönemlerde cadı üretmek, devlet nizamı açısından elzem hale geliyordu.

Engizisyon uygulaması zaman içinde bitti ama sahip olduğu işlev modernliğin farklı evrelerinde farklı kurumlar tarafından üstlenildi. Örneğin sovyet sistemi aynı mantıkla ayakta tutuldu. Bugün epeyce geç bir modernliği yaşarken de Türkiye gibi ülkeler cadı peşinde koşmayı sürdürüyor. Buna göre toplumda zararlı akımların mensupları olan, tehlikeli kişiler bulunuyor. Bu kişilerin somut olarak ne yaptıkları önemli değil... Hatta bir şey yapmaları da gerekmiyor. Bu tür insanların 'var olma biçimleri' başlı başına bir tehdit çünkü, onların ne takipçisi oldukları referanslar ne de kendi etraflarında ördükleri vatandaşlık halinin devlete ihtiyacı var. Kısacası bunlar fazlasıyla özgür insanlar. Daha da kısacası bunlar 'cadı'!

Pınar Selek bu cadı âleminin en bilinen ve devlet tarafından damgalanmış üyelerinden biri. Devletin ve yargının içine düşülen gülünç durumu hâlâ taşıma hevesi içinde olmasını başka türlü açıklamak zor. Çünkü en basit hukuksal akıl yürütme bile Selek'in mahkûm edilemeyeceğini ortaya koyuyor. Basitçe söylersek, önce yaşanan olaydan gerçekdışı bir 'gerçek' yaratılıyor ve bilirkişi raporları aksini söylemesine rağmen gaz kaçağı patlaması 'bomba' olarak tanımlanıyor. Ardından bunu iddia etmeyi sağlayan bir yeni bilirkişi raporu üretiliyor. Olayla ilgili olduğu düşünülen birine işkence altında bombayı attığı ve Selek'in suç ortağı olduğu itirafı yaptırılıyor. Ama ne hikmetse bu itirafı yapan beraat ederken, ihbar edilen kişi mahkûm ediliyor.

Engizisyon rahipleri bile herhalde böylesine tutarsızlığı yüklenmek istemezler, bunun Tanrı'ya hakaret olduğunu düşünürlerdi. Çünkü eğer işkence doğruyu söyletiyorsa, itiraf eden kişinin de mahkûm olması gerekiyor. Yok, eğer işkence gerçeği ortaya çıkarmıyorsa, ihbar edilen kişinin de mahkûm edilmesi için yeterli neden bulunmuyor... Ama anlaşılan resmî ideolojinin taşıyıcısı olan kastın 'tutarlılık' kaygısı premodern dönemlerde kalmış. Bizdeki yargının böylesine 'ilkel' bir bakışa alet olma niyeti yok. Onlar gözlerini muhtemel cadılara dikmişler, bir an bile başka bir yöne dönmek istemiyorlar. Maazallah boş bırakılırsa, bu cadılardan birinin akla hayale gelmeyen bir büyü ile gaz kaçağını bombaya dönüştürme ihtimali var. Memleketteki gaz kaçağı miktarını düşündüğünüzde, bu durumun ideoloji kaçağı insanların elinde ne tür şeytani mizansenlere alet edileceğini hayal dahi edemezsiniz...

Dolayısıyla Pınar Selek davası bir hukuk meselesi değil... Bu bir 'resmî içgüdü' meselesi. Ormanda keklik avına çıkmış avcılarının ve av hayvanlarının dünyasını akla getiriyor. Üst yargının koltuk seviyesinden bakıldığında Pınar Selek ebedî bir potansiyel suçludur, çünkü özgürlüğünü nasıl kullanacağını devlet olarak öngöremiyor ve yaptıklarının anlamını anlamıyoruz. Devletimiz açısından bu kadar özgürlüğüne düşkün olanlardan korkmalıyız... Çünkü onlar cadının ta kendisidir ve maazallah boşta bırakılırlarsa 'bizi' bile özgürleştirebilirler.

Ruhbanlar şeffaflaştı

Etyen Mahçupyan 19.02.2010

Sivil vesayet tartışmasını ortaya atanlar meselenin bu noktaya geleceğini pek tahmin etmiyorlardı muhtemelen. Kamuoyu baskısı altında hükümetin geri adım atacağını, böylece 'bağımsız' yargıya hanel gelmeden Ergenekon'daki yeni dalgaların engellenebileceğini sandılar. Çünkü askerin prestijini ve güvenilirliğini yitirdiği bu süreçte, genel bir kamu reformunu durduracak tek etken 'tarafsızlığı' sorgulanmamış bir yargının bağımsız olarak kalabilmesiydi. Böylece aslında açıkça taraf olan üst yargı eliyle görünürde nesnel ve adil bir müdahale mümkün olacak, Ergenekon'un belki de yargıya uzanan kolları hasırltında kalacak ve hükümetin dizginlenerek geriletilmesi sağlanacaktı.

Üst yargı bu konuda deneyimliydi. Benzer bir durum Şemdinli'de ortaya çıktığında savcı Ferhat Sarıkaya meslekten ihraç edilmiş ve hükümet bunu sineye çekmek zorunda kalmıştı. Bu kez ise gündemde doğrudan 3. Ordu Komutanı vardı. Geçtiğimiz ekim ayında Çatalarmut Barajı'nda ele geçirilen bomba ve mühimmatın izini takip eden savcılık, söz konusu Ordu Komutanı'nın yanında Erzincan İl Jandarma Komutanı'nın ve Jandarma İstihbarat Şube Müdürü'nün de bir 'hazırlık' içinde oldukları kanaatini veren ek bulgularla karşılaştı. Buraya kadar olay bir üst düzey Şemdinli planına benziyordu. Ne var ki aynı soruşturma savcılığın önüne bir isim daha çıkardı: Erzincan Başsavcısı İlhan Cihaner...

Cihaner'le ilgili haberler yaklaşık altı aydan beri medyada dolaşıyordu. Yetkili olmadığı halde İsmailağa cemaati hakkında soruşturma yürütmeye kalkan bu kendine özgü savcı, yirmi küsur ilde gözaltı kararları vermiş, aramalar yapmış, telefonları dinletmişti. Suç duyurusuna rağmen HSYK tarafından korunan Cihaner'e nihayet soruşturma açıldığında da, Cihaner bu soruşturmayı yürüten Özel Yetkili Savcı Osman Şanal'ın görevden alınmasını talep etmişti.

Böylece ortaya organik bir bağlantı sistemi çıktı. Üçüncü Ordu Komutanı'ndan başlayarak Jandarma İstihbarat'a, oradan ideolojik mücadele içindeki bir savcıya ve nihayet onu koruyan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na uzanan bu çizgi hem bir güce tekabül ediyor, hem de olağanüstü kırılmalık arz ediyordu. Çünkü zincirin halkaları fazlaydı ve en zayıf halka olan Cihaner'in üzerine gidilmesine hükümetçe karar verilmiş gözüküyordu. HSYK bu süreci hemen durdurmak zorunda olduğunu hissetti ve çarşamba sabahı toplanarak Erzurum'daki Ergenekon soruşturmasını yürüten Özel Yetkili Başsavcı Vekili ve Osman Şanal da dahil olmak üzere dört savcının yetkilerini aldı, ayrıca Erzurum Başsavcısı'nı da katarak hepsi hakkında suç duyurusunda bulundu.

Bunun tek anlamı üst yargının bir gövde gösterisine hazırlandığı, elinde tuttuğu gücü bir cephe savaşı mantığı içinde savunacağıdır. Nitekim Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu'ndan ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'ndan HSYK'ya gelen destek de bu gözlemi doğruluyor. Ne var ki ortada epeyce ironik bir durum var... Her şeyden önce yetkisi alınan savcılar soruşturmaları belirli mahkeme kararlarına bağlı olarak yürütmekteler. Dolayısıyla HSYK aslında yargı mekanizmasını kadük etmiş oluyor. Üstelik bunu hukuki bir gerekçeye dayandırarak da yapmıyor ve zaten HSYK'nın görev alanı sadece idari meselelerle sınırlı. Öte yandan bu yöntemle bütün bir yargı sistemine gözdağı verilmiş, 'eğer bizim istediğimiz türden davranmazsanız hepinizi meslekten atarız' denmiş oluyor. Kısacası üst yargı artık ona yük getiren 'hukuksal' kisvesinden sıyrılmış, doğrudan asli işine, yani siyasete girmiş bulunuyor.

Galiba şeffaflaşma dediğimiz şey tam da bu... Türkiye'de yargının 'bağımsız' olma arzusunun altında siyaset

yapma dürtüsünün yattığı bilinen bir olgu. Söz konusu bağımsızlığın hukuki değil de siyasi alanda kullanılacağı delili ise, aynı yargının 'tarafsızlığı' hazmetmek bir yana, açıkça resmî ideolojiden ve askerî vesayetten 'taraf' olması... Bu durum son dönemde üst yargıyı Ergenekon'un çekim havzasına doğru savurmuş gözüküyor. Bu son adım ise, ortada bir panik havasının olduğunu, artık 'sahaya inilmesi' gerektiği değerlendirmesinin yapıldığını ima ediyor. Böylece HSYK'nın hukukla hiçbir ilişkisi olmayan, tümüyle siyasi bir tasarrufta bulunarak bizzat hukuksal süreci engellemeye çalıştığına tanık oluyoruz.

Bu bir itiraf... Yargı mekanizmasının bir hukuk kurumu olmadığı, ideolojik siyasetin ve vesayet sisteminin ana direklerinden biri olduğunun itirafı... Tarafsız olamayan bir yargının niçin bağımsızlığı hak etmediğini ortaya koyan iyi bir örnek. Ve nihayet meşruiyeti kendi uhdesinde sayıp toplum 'ruhbanlığına' soyunmanın, nasıl bütün bir kurumu gayrimeşru hale getirebileceğini gösteren klasik bir vaka.

Aslında HSYK üyelerine, Birinci Yargıtay Başkanlık Kurulu'na ve Yargıtay Başsavcılığı'na toplum olarak teşekkür etmemiz lazım. Reform gereğini bundan daha iyi ortaya koyan bir adım atamazlardı. Yeter ki hükümet sağlam dursun...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eski rejimin lapsusu

Etyen Mahçupyan 21.02.2010

Rejimler çok ender olarak karşıtları tarafından yıkılırlar. Öte yandan adil olmayan, özgürlüğü kısıtlayan, eşitsizlikleri besleyen, birbirini tanıma ve birlikte yaşama eğilimlerini suiistimal eden rejimlerin bir anda yıkılmasını psikolojik olarak isteriz. Mazlumun haklarının verilmesini, zalimin diz çökmüş halini görmeyi hayal ederiz. Ancak bu tür dramatik olaylar rejim değişiklikleri açısından genel kuralı oluşturmazlar. Aklımızda yıkımı ima eden sembolik olayları saklasak da, aslında rejimler genellikle değişen koşullara adapte olamamanın sonucu olarak tedrici bir biçimde yıkılırlar. Bu hüznü bir süreçtir... Yıkılmakta olan rejimin imtiyazlı konumda olan sahipleri önce buna inanamaz, eski alışkanlıklarıyla kibirli duruşlarını sürdürürler. Ne var ki toplum giderek onları farklı bir zihinsel kalıp içinden algılamakta ve 'arkaik' duruş ve tavırlarını her geçen gün daha da yadırgamaktadır. Bu durum imtiyazlı kesimde öfkenin ve karşı mücadelenin kapısını açar. Gidilen yolun iyi olmadığı bellidir... Acilen bir tedbir alınması, statükonun konsolide edilmesi gerekmektedir. Oysa şartlar güç kullanımını, otorite sahiplerinin yumruklarını toplumun tepesine doğru sallamalarını engellemektedir. Dolayısıyla daha ince taktiklere, manipülasyonlara ihtiyaç vardır...

Ortaya çıkmış olan ve tam olarak uygulanma şansı bulmamasına karşın sürekli yenilenen darbe planlarının hikmeti bu. Söz konusu planların suçu sivil iktidarın seçmenine yıkmak üzere kışkırtma ve komplo peşinde koşmasının nedeni de bu... Çünkü bir rejimin yıkılmaya doğru gitmesi, yeni bir meşruiyet anlayışının ortaya çıktığını ve bu yeni bakış altında eski uygulamaların gayri meşru hale geldiğini gösterir. Meşruiyeti yeniden oluşturmak imkânsız olduğu ölçüde de, 'yeni' olanın gayri meşru olduğunu kanıtlama peşine düşersiniz.

Görevden alınan savcılar tarafından tutuklanan ve faaliyetleri önümüzdeki günlerde Ergenekon kapsamında ele

alınacak olan Erzincan Başsavcısı İlhan Cihaner, bu tablonun göbeğine oturuyor. Tam olarak ne yaptığını bilmiyor olsak da, hakkında soruşturma açılması ve tutuklu olarak yargılanması için yeterince delil var gibi gözüküyor. Bundan üç ay önce, kasımın ortasında Erzincan Jandarma İstihbarat Şube Müdür Yardımcısı Ersin Ergut, yürütülen soruşturma sonucunda tutuklanmıştı. Bu kişinin ev aramalarında kendi el yazısıyla "Gülen grubunun suç örgütü olduğu ispatlanacak, bu konuda delil yaratılacak" notu ve bunu destekleyen diğer notlar bulunmuştu. Anlaşıldığına göre söz konusu notlar bazı toplantılarda alınmıştı ve nitekim aynı toplantılara katılan iki gizli tanığın ifadeleri de olayı doğruluyordu. Bu gizli tanıklardan birine, kendi ifadesine göre, Çatalarmut Barajı'ndaki silah ve mühimmatın polis tarafından konduğunu ihbar etmesi telkini yapılmış; diğerinden ise, yine kendi ifadesine göre, Gülen cemaatine ait kişilerin evlerine çeşitli suç unsurları ve kamera yerleştirmesi istenmişti. Olayı araştıran savcılar bu iddiaların telefon görüşmeleri ve diğer günlük faaliyet detaylarıyla uyumlu olduğunu tesbit etmişler ve Ergut'u tutuklamışlardı.

Ancak bu komplo planının bir başka kritik önemde kişisi daha vardı... Ergut'un ifadesine göre birçok toplantıya katılan ve başkanlık eden biri... Gizli tanıkların ifadelerine göre, yapmaları istenen göreve ikna edilmeleri için görüştürüldükleri ve gerektiğinde onun tarafından korunacaklarını bildikleri biri. Yani bir tür 'büyük abi'... Bu 'abi' Erzincan Başsavcısı İlhan Cihaner'di...

Şimdi HSYK bu başsavcıyı korurken, onu soruşturan savcıların yetkilerini alıyor ve savcılar yetkili kılan mahkeme kararını da hiçe sayıyor. Cumhuriyet Başsavcısı ve Yargıtay ise HSYK'yı koruyor. Böylece hukuktan korkan üst yargı idari bir kararla hukuku engellemeye çalışıyor... Ve biz bu sisteme hâlâ hukuk devleti demeye devam ediyoruz. İşin ilginç yanı şu ki savcıların bir başsavcıyı soruşturmasına ilişkin bir hukuki ihtilafı varsaysak dahi, bunun çözüm yeri HSYK değil. Diğer taraftan bu kurumun kararları için yargı yolu da kapalı! Kısacası HSYK hukuksuz kararlar almaya yetkili olan ve bunun hesabını vermek zorunda olmayan bir kurul. Bu duruma en uygun ad 'kalıbına uydurulmuş gizli diktatörlük rejimi' olmalıdır.

HSYK'nın başkan vekili şöyle demiş: "Kesinlikle soruşturmaların ve dosyaların içeriğiyle ilgili bir değerlendirme ve tasarruf yapılmamıştır. Yapılan iş oradaki yanlış uygulamanın derin bir incelemeden sonra... yanlış olduğunun tesbiti ve buna göre de gereğinin yapılmasıdır." Yani soruşturmanın yanlış olduğu söylenmiyor... Böyle bir soruşturmanın 'istenmediği' söyleniyor. Söz konusu değerlendirmenin de 'derin' bir inceleme sonucu olduğu anlaşılıyor. Bu kelimeyi bir lapsus olarak okuyabiliriz. Aynı şekilde bütün bu olanları ve örneğin CHP heyetinin Cihaner'e destek ziyareti yapmasını da bütün bir rejimin lapsusu olarak kavrayabiliriz.

Rejimlerin yıkılışı genellikle böyle tedrici bir yozlaşmayla birlikte gelir ve çoğu zaman gerçekten de hüznüldür.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kendisi için değişim

Etyen Mahçupyan 24.02.2010

Bugün tüm gazetelerin bütün siyasete hasredilmiş köşe yazıları aynı konuyu ele alacak ve muhtemelen yazarlar arasındaki ideolojik ayrılıklar arka planda kalacak. Çünkü olayın kendisi o denli çarpıcı ve tekil ki, onu nasıl

yorumladığınız ikincil kalıyor. Yirmisi muvazzaf 49 kişinin tutuklanması, bunların 16'sının general veya amiral rütbesinde olması, Cumhuriyet döneminin geldiği tıkanma ve kırılma noktasını gösteriyor.

Modernliğin sıkıntıya girdiği günlerden, yani kabaca 90'lı yılların başından bu yana kullanılan 'artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak' diye bir klişe var. Gerçekten de birçok olay bizlere bunu hissettirdi, çünkü yaşanmakta olanın geçmişten devraldığımız toplum ve devlet hayaliyle uyuşmadığını fark ediyor, onunla bağdaştırmakta zorlanıyorduk. Eskinin parçası olmayan bir durumu yaşadığımızı anlıyor ve bu yeni olgunun etkisinin buharlaşıp kaybolamayacağını da sezgisel olarak kavriyorduk. Örneğin Hrant'ın cenazesi böyle bir olaydı... Toplumun dip akıntılarında ortak bir zihniyet kaymasının varlığının, bu zihniyetin esas olarak yeni bir duyarlılık getirdiğinin ve hak, adalet gibi kavramların kamu vicdanında farklı bir biçimde ve derinleşerek yeniden tanımlandığının işaretiydi o olay. Değişim yaşanmakta ama sanki görünür olabilmek için bir fırsat beklemekteydi. O cenaze bu toplumun kabuğunu yırttığı nadir anlardan biri olarak tarihe geçti ve herkese 'artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak' dedirtti.

Marks'ın işçi sınıfı bilinci bağlamında kullandığı kategorilerden gidersek, Türkiye'de sanki bir süredir 'kendinde' bir değişim vardı, ama bazı olayların yaşanmasıyla birlikte birtakım eşikler aşıldı ve 'kendisi için' değişim noktasına geldik. Söz konusu dönemin en belirgin özelliği, başlayan süreçlerin durdurulamaması. Yeni olanı durdurmak üzere atılan her adım, yeniyi isteyenlerin sayısını arttırdığı gibi, yeni bir aktörleşme de yaratıyor.

Otoriter zihniyete dayanan Cumhuriyet algısının ve onun uzantısı olan vesayet rejiminin değişimi bu zihniyetsel arka planın önünde yaşanıyor. Eski siyaset ve partililik bakışından kurtulamayanlar için taraflardan biri asker ve yargının kurumsallaştırdığı laik cemaat, diğer ise İslami duyarlılığı rejime sokmaya çalışan AKP iktidarı... Bu bakışla ne Türkiye'deki zihniyet dönüşümünü, ne de AKP'yi fazlasıyla aşan 'artık hiçbir şey eskisi gibi olmasın' talebini kavramak mümkün. Çünkü AKP sadece bir sonuç... Üstelik Türkiye toplumunun geldiği noktada yetersiz bir sonuç. Nitekim iktidarı eleştirenlerin büyük kısmı hükümetin Kürtlerden Alevilere, Kıbrıs'tan Ermenistan'a hiçbir konuda yeterince demokrat ve cesur olmadığını vurguluyorlar. Bu yetersizlik sadece normatif bir durumu yansıtmıyor. Yani AKP iktidarını sadece evrensel ilkeler nedeniyle yetersiz buluyor değiliz. Söz konusu yetersizlik bizzat toplumsal taleplerin bu hükümeti aşması nedeniyle ortaya çıkıyor ve bu taleplerin formüle edilmesinde giderek demokrat zihniyetin ölçütleri egemen oluyor.

Dolayısıyla AKP'yi yetersiz görenlerin son gelişmeler karşısında şaşırılmaları gerek. Zihniyet dönüşümlerinin kurumsal yapılara nüfuz etmesi her zaman gecikmeli olur, ancak bir kez orada tomurcuklandı mı, kendi gelecek tasavvurunu oluşturur ve bunu taşıyacak kadroları da yaratır. Bundan sonrası o kurumun içinde yaşanacak bir güç savaşını andıracak olsa da, ilginç bir biçimde bu mücadeleyi hemen her zaman güçsüzler, yani yeniyi temsil eden azınlıklar kazanır. Çünkü arkalarında bütün bir toplumun değişen zihniyeti, kısacası yeni bir meşruiyet vardır...

Örnek günlükleriyle başlayan ve zaman içinde ileri geri bilgilendirmelerle nihayet işin aslına, Balyoz planına dönen sızmalar, TSK içinde bile değişimi 'kendisi için' kılmayı hayırlı bulan kişilerin varlığını ve bunların münferit olmadığını ortaya koyuyor. Bu iradenin kariyerizmle veya 'cemaat etkisiyle' açıklanması pek mümkün değil. Çünkü soru bütün bunların niçin şu an olduğudur. Vesayet rejimi de yıllardır var, cemaat ve kariyer hesapları da... Değişen toplumsal meşruiyettir ve gündemin dinamosu da bu yeni olanın tersine çevrilemeyeceğine ikna olunmasıdır.

Askerde bile olan bu savrulmanın, rejimin ikinci payandası yargıda daha büyük dalgalanmalar yaratacağı açıktı. Ne de olsa TSK emir komuta zinciri ile merkezdeki ideolojiye raptedilmiş bir örgütlenme. Oysa yargı, kendi

içine kapalı bir üst kurullar kastı ile amorf ve nerdeyse atomize bir yığından oluşuyor. Yukarıdaki kast eskiyi korumaya ne denli niyetli olursa olsun, alttaki yığının yeniye taşıyan bir aktörleşme yaşamasını engelleyemiyor. Böylece vesayet sistemine en radikal itirazlardan biri yargı mekanizmasının içinden çıkabiliyor. Bu sürecin engellenmesi, idari tedbirlerle durdurulması çok zor. Çünkü aynen bir bayrak yarışındaki gibi, adalet arayışı bir başka savcının eline geçiyor ve süreç devam ediyor. Bu cesareti besleyen ise toplumun değişen iradesi ve üst yargı kurullarının bizzat toplum karşısında deşifre olmaları.

Ortada gerçek bir darbe arayışı ve bununla bağlantılı somut girişimler var. Elde istenmediği kadar kanıt birikmiş durumda. Bu noktadan sonra eski rejimi savunmak, yeni dünyanın içinde yer almamak demek... Daha zeki olan askerler, hukukçular ve siyasetçiler bunu görüp adım adım çark edecekler. Çark edemeyenler ise ya yeterince esneklik gösteremedikleri, ya da gerçekten de vesayetçi bir zihnin ötesine geçemedikleri için bulundukları yerde kalacaklar.

Değişim bir kez 'kendinde' halinden çıkıp 'kendisi için' olmaya yüz tuttuğunda, olağandışı bir çekim gücü yaratır. Bazıları bu tür süreçlere sonradan 'devrim' de derler... Her zihniyetin 'devrimi' ise biraz farklı olur. Silah ve darbe modeline alışık olanlar yadırgayabilir, ama demokrat zihniyete gidişte yaşanan devrimler genellikle bizdeki gibi kendiliğinden oluşan ve tabandan gelen sıçramalarla yaşanır. Katalizatörü ise yeterince basit ama 'artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak' dedirten olaylardır...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Baykal'ın cehalet siyaseti

Etyen Mahçupyan 26.02.2010

Ülkenin en çok kızılan, tepki duyulan kişilerinden biri muhakkak ki Baykal. Laik kesimi temsil etmesi beklenen ve seçim dönemlerinde istense de, istenmese de temsil eden CHP'nin bu yıllanmış başkanından genel bir memnuniyetsizlik var. Oysa Baykal çok başarılı bir lider. Düşünün ki ülke meseleleri üzerine hiçbir fikir beyan etmeyen, olası çözüm imkânlarının önünü kesen, çarşafly üye kaydı veya Edibali posterleri örneklerinde görüldüğü üzere, popülizmi absürt noktalara çekebilen bu siyasetçinin hâlâ yüzde yirmi oyu var. Bu durum Baykal'ın gerçek bir temsil yeteneğine sahip olduğunu ortaya koyuyor. Bu temsilin doğrudan kendisinin beğenilmesine binaen oluşmaması, verilen desteğin daha değersiz olduğunu göstermiyor. Çünkü Baykal aslında laik kesimin çaresizliğini taşıyor ve bu çaresizliğin siyaset arenasındaki tezahürü de doğal olarak siyasetçisizlik şeklinde oluyor.

Kısacası karşımızda çok başarılı bir lider var ve başarının sırrı da cehalet üzerinden gelişen bir popülizmin ısrarlı bir biçimde tekrarlanmasında gizli. Çünkü bu ısrar laik kesimin gözünde bir pozisyon olarak görünüyor. İçerik açısından zayıf ve boş olması, Baykal'a olan memnuniyetsizliği açıklıyor. Laik kesimdeki birçok kişi CHP liderini yetersiz ve hatta itici buluyor. Ama ısrar stratejisi bu açığı fazlasıyla kapatıyor. Baykal'ın bilgisizliği müdanasızca taşıyan ısrarlı söylemi laik kesime psikolojik olarak tutunacak bir dal sunuyor.

Böylece laik kesimin kemalist ideolojiyi ve bunun uzantısı olan vesayetçi bir rejimi aşma noktasında yaşamakta

olduğu tıkanma, Baykal'ın siyasi hareket alanının genişlemesi ile sonuçlanıyor ve CHP lideri bu alanı laik kesimin nabzına şerbet vermek üzere kullanıyor. Sorun şu ki bu strateji kasıtlı bilgisizliği temel almakta ve bu durum hem CHP'yi hem de dolaylı olarak laik kesimi gülünç bir durumda bırakmakta.

Ellie yakın askerin tutuklanmasının ardından Baykal şöyle demektedir: "Saygın ve başarılı görevler vermiş insanların böyle birden bire suçlanıyor olması, suçluluklarının altında nelerin yattığıyla ilgili kamuoyunu tatmin edecek açıklamaların yapılamamış olması gerçekten üzüntü vericidir." Baykal herhalde ne gazete okuyor ne de televizyon izliyor... Muhtemelen CHP yönetiminin tümü bu tür uğraşları vakit kaybı olarak görüyorlar. Aksi halde darbe planlarının detaylarını, bu askerlerin neyle suçlandıklarını bilmemeleri olanaksız. Bu tesbitin ancak bir 'şaka' olabileceğini bildiğimize göre, Baykal'ın kendisini ve dolayısıyla laik kesimi 'kamuoyundan' ayırdığını, salt kendi söylemi etrafında bir başka kamuoyu varsaydığını anlıyoruz. Baykal kendi bilinçli bilgisizliği sayesinde laik kesimin mütereddit bilgisizliğini kuşatmanın peşinde.

Nitekim bir gün sonraki açıklamasında CHP lideri bir adım ileri giderek Balyoz planı için şöyle konuşuyor: "Resmî bir tatbikat uygulaması, gizli saklı bir şey yok." Yani Balyoz'da sözü edilenlerin normal ve doğal olduğunu ima ediyor. Bunun anlamı darbenin tümünden aklanmasıdır ve buradan hareketle de "böylesine bir operasyon hiçbir demokratik ülkede olmaz" denebiliyor. İronik olan şu ki, zaten Türkiye darbeciler nedeniyle demokratik bir ülke değil ve şu anda demokratik olmaya çalışıyor. Dolayısıyla Baykal'ın "ancak darbe dönemlerinde bu manzaralar ortaya çıkar" sözü doğru... Çünkü Türkiye, hükümetin direndiği bir darbe girişimi döneminden geçmekte.

CHP'nin tüm siyaseti varolan gerçekliği görmezden gelme ve eğer mümkünse tersine çevirme çabasından ibaret. Bu çabanın semere vermesi ise tabii ki bu söylemi anlamlı bulanların ne denli cahil olduklarıyla bağlantılı. Eğer yeterince bilgisiz ve bilgisiz kalmaya da niyetli olan bir seçmen kitlesine sahipseniz gerçekliği böyle uçuk noktalara taşıyabilirsiniz.

Ancak mesele Baykal'ın taktik anlayışıyla sınırlı değil... Çünkü yürütülen strateji aslında bütün bir Cumhuriyet tarihinin ideolojik manipülasyonu da tutarlı. Diğer bir deyişle Baykal'ın karşısında bu dönem cahilliği tercih eden bir kitlenin ötesinde, daha baştan bilgisizliği kimliksel tercihin parçası yapmış bir kesim var. Bu 'özüvenden' hareketle Baykal tutuklanan generalleri Malta'ya sürgün edilen 'Kurtuluş Savaşı'nın önemli şahsiyetlerine' benzeterek sonunda bunların hepsinin 'geri döndüğünü' söylemiş.

Oysa her şeyden önce Malta sürgünleri Kurtuluş Savaşı'nın değil, Ermeni soykırımı suçlamasının 'önemli şahsiyetleri'. Ayrıca bu kişilerin hepsi geri döndü ama yargılanıp aklanarak değil... Bunun ise üç nedeni vardı. Birincisi, bu kişiler ancak bireysel bir suçla yargılanabilirlerdi ve bunun için somut delillere ihtiyaç vardı. Bunlar istendi ama Türkiye ilgili bilgi ve belgeleri göndermedi. İkincisi, savaş suçlarına ilişkin uluslararası hukuk bir devletin başka bir ülkenin vatandaşına karşı işlediği suçları tanımlıyordu. Oysa Ermeni meselesinde bir devletin bizzat kendi vatandaşına karşı işlediği bir suç söz konusuydu ve hukuk bu nüansı henüz kapsamıyordu. Nihayet üçüncü olarak, o dönemde Türkiye'nin elinde de İngiliz esirler vardı ve İngiltere Malta'dakileri yargılamaktansa kendi esirleriyle değiş tokuş yapmayı tercih etti.

Malta'dakiler başlarına bir şey gelmeden 'geri döndüler' ama biz onların ne yaptıklarını biliyoruz... Biz şu an tutuklanan askerlerin ve tabii Baykal'ın da ne yaptığını biliyoruz... CHP liderinin yaptığı şey, gerçekleri gizleme, çarpıtma ve tersine çevirme yoluyla sahte bir gerçekliği, cahil bırakılmış ve cahillığe razı hale gelmiş bir kesime mal etmekten ibaret. Laik kesim bu ideolojik eşiği geçemedikçe bu ülkede her zaman birkaç tane öyle general ve en az bir tane Baykal olacak ve laikleri de onlar temsil edecektir.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rejimin çatladığı an

Etyen Mahçupyan 28.02.2010

Tarihsel olaylardan uzaklaştıkça onlara verdiğiniz anlam değişir. Bunun bir nedeni kendi koşullarınızın, düşünme ve algılama biçiminizin değişmesidir, ama bu yönde radikal bir değişim olmasa bile zamanın geçmesi geçmişe yönelik bir 'mesafe' duygusu getirir. Bir tabloya yakından bakmakla, onu etrafındaki diğer tabloların ortasında, bir başka bütünün parçası olarak görmek arasındaki farka benzer şekilde, söz konusu tarihsel olayı da daha geniş bir arka plan önünde görmeye başlarsınız. Bu mesafe büyüdükçe, olayı anlamlandırmak üzere kullandığınız tarihsel zemin de genişler.

28 Şubat'a ilişkin değerlendirmeler de bu etaplardan geçti. Yaşandığı dönemde özellikle medyada büyük bir kırılma yaşanmıştı. Laik kesimin kendisini özdeşleştirdiği basın organları darbeden yana tavır almışlar, müdahaleyi laiklik, çağdaşlık, modernlik ve buna benzer bir dizi ulvi kriter adına övmüşlerdi. Buna göre askerler Cumhuriyet'in 'kazanımlarının' tehlike altına girmesiyle birlikte sorumluluklarının gereği olan adımı atmışlar, üstelik bunu silah kullanmadan yapmışlardı. Bu durum toplumun gelişmişlik ve bilinç durumunu yansıtmaktaydı ve medyanın kendisi de bu sayede laik kesimin 'bilinci' payesini elde etmişti. Çünkü 28 Şubat'ın medya desteği olmadan gerçekleşemeyeceği açıktı ve nitekim medya da tüm süreç boyunca bu işlevini gönül rahatlığıyla yürütmüştü.

Bu geniş grubun karşısında ise Cumhuriyet'in makbul vatandaş ölçütleri açısından meşruiyet zaafı çeken dindar kesimin, sesi pek çıkmayan yayın organları ile laik medyadaki bazı aykırı köşe yazarları bulunmaktaydı. Yapılanın askerin siyaset üzerindeki baskısını konsolide eden ideolojik bir manipülasyon olduğunu, demokrasinin tam zıttı noktada yer aldığını ve gerekçelerinin de yüzeysel veya sahte olduğunu öne sürüyorlardı.

Ancak yorumlar birbirinin tamamen tersi olsa da, her iki taraf da doğal olarak askeri merkeze alan bir analiz yapmaktaydı. Böylece olayın sıcaklığını koruduğu dönemde 28 Şubat da, doğal olarak askerin niteliklerini ortaya koyan, dolayısıyla zaten baştan toplumu edilgenleştiren bir tahlil çerçevesinde ele alınmış oldu.

Ancak zaman içinde 28 Şubat'ın sonrası bizzat müdahalenin parçası gibi algılanmaya başlarken, analizin yönü de failden uzaklaşarak topluma yöneldi. Çünkü 28 Şubat'ın beklenmeyen bir katalizör etkisinin olduğu, dindar kesim açısından bir tür 'ebelik' yaptığı ortaya çıkmıştı. Kısa bir süre içinde Erbakan zihniyetinin yerini Erdoğan zihniyetinin aldığına tanık olundu. İslami kesimin 28 Şubat öncesinde Erbakan zihniyetini aşmak üzere olduğunu, 90'lı yılların her alanda kendi kabuğunu yırtan yeni nesil bir dindar kimlik ürettiğini gözlemlemiş olanların bile tahmin edemedikleri bir hızla, İslami duyarlılığın siyaseti dönüştü. Böylece tarih, toplumu tanımayan 'başarılı' darbecilerin bazen nasıl tam da istemedikleri şeyi ürettiklerini gösteren yeni bir örnek sundu. Bugün geriye bakıldığında Erbakan siyasetinin ne denli devlete uygun olduğunu ve bu imkânı kendi elleriyle yok eden 'devletçilerin' nasıl tongaya düştüklerini anlıyoruz. Erbakan siyaseti tümüyle devletçi ve

milliyetçiydi. Devletin istediği türden bir laikliğe yabancı olmaları ise, devlet açısından son derece elverişliydi, çünkü istendiği an yetkileri elinden alınabilecek potansiyel bir 'gericilik' timsali olarak kenarda tutulabilirdi. Dolayısıyla eğer asker 28 Şubat'ı yapmasaydı, dindarların siyasetini devletçi bir kalıp içinde tutmaya devam edebilecek ve İslami kesimdeki değişimin siyasete yansımaları belki de daha uzun yıllar engelleyebilecekti.

Ne var ki askerlerde böyle bir değerlendirme derinliği ve öngörü yeteneği yoktu. Müdahaleyi gerçekleştiren ve bununla gurur duyan askerlerin demeçlerine bugün geri dönüp bakarsanız, sahip oldukları bakışın sığlığını ve ardında yatan topluma ilişkin bilgisizliği görebilirsiniz. Böylece 28 Şubat 'hayırlı' bir işlevle birlikte anılmaya başlandı ve toplumsal değişimin manipülatif mühendislikle engellenemeyeceğini ortaya koydu. O noktadan itibaren 28 Şubat'ın psikolojik kullanımı yer değiştirdi. Giderek bu müdahale dindar kesimin demokrasi mücadelesinin ve hak taleplerinin karşıt sembolü haline dönüştü ve bizzat yaşanmış olmasıyla söz konusu talepleri haklı kıldı.

Bugün ise başka bir evredeyiz... Ergenekon dava süreci işliyor, Balyoz darbe planını kotarmaya çalışanlar tutuklanıyor, AKP hükümeti ise Cumhuriyet tarihinin görmediği kadar sağlam duruyor. Bu tablo bize 28 Şubat'ı doğrudan devlet içinde değerlendirme fırsatı veriyor ve bu müdahale üzerinden Cumhuriyet rejimine yeniden bakıyoruz. Olaya mesafe aldıkça ortaya çıkıyor ki, 28 Şubat aslında en 'başarılı' gözüktüğü noktada bile bir yenilgiymiş. İslami kesimdeki değişim AKP'de somutlaşmasa bile bu bir yenilgi... Çünkü 12 Eylül darbe gerektirmeyen bir düzen kurmuştu. Düşünün ki yürütmeyi tamamen kadük edecek güçte bağımsız bir üst yargı mekanizması oluşturulmuş ve bu sistemin aldığı kararların yargıya götürülmesi engellenmişti. Askeriyede ise paralel bir üst yargı mekanizması ihsas edilerek, askerlerin sivil dünyanın denetiminden tümüyle kurtulmaları sağlanmıştı. Ayrıca Cumhuriyet Başsavcılığı bir tür 'tetikçi' gibi düşünülmüş, bütün siyasi partilerin kapatılabileceği bir ortam yaratılmıştı. Ve nihayet sistemin sigortası olarak da, bu siyasi dengeler sayesinde askere yakın olacağı kesin olan bir cumhurbaşkanı garanti edilmişti.

Ama buna rağmen 28 Şubat'a ihtiyaç duyuldu... Böylesine muhkem bir sistem bile yeterli olmadı ve asker sistemin dışındaki bir aktörden, yani medyadan destek almak zorunda kaldı. Ne var ki bu sistemin çöktüğünün de habercisiydi, çünkü sonuçta medya 'sivil' bir alan ve oraya başka sivilin girmesini engellemek o denli kolay olmayabiliyor.

Yapıldığı noktada işlevini yerine getiren, başarılı bir müdahale gibi gözüken 28 Şubat, aslında 12 Eylül rejiminin ve Cumhuriyet'in vesayetçi zihniyetinin çatladığı yerd. Leonard Cohen'in bir şarkısında şöyle bir mısra var: Her şeyde bir çatlak vardır... Ve ışığın girdiği yer de orasıdır.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Seminer notları

Etyen Mahçupyan 05.03.2010

Balyoz planını değerlendiren askerî savcılık, bu 'seminerin' bir darbe hazırlığı olduğu kanaatine vardı. Bu sonuca varmalarında, ellerindeki konuşma dökümlerinin içeriği kadar, söz konusu toplantının nasıl ele alındığı

da etkili olmuş gözüküyor. Çünkü bilirkişi raporuna göre bu 'seminerin' konusu Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın emrine aykırı bir içerikte olmasına karşın, toplantıda kimse buna işaret etmiyor, durumun önceden herkesçe bilindiği izlenimi ediniliyordu. Ayrıca 'olasılığı en yüksek tehlikeli senaryonun' tartışılmış olduğu gerçeği toplantı sonrasında gizlenmiş, sonuç raporunda yazılan maksatların seminer uygulama emrinden tamamen farklılaşmasına karşın, başka bir 'sonuç raporu' hazırlanmıştı. Diğer bir deyişle o 'seminere' katılanlar toplantının bir darbe hazırlığı olduğunu biliyorlardı ve bunu üst makamlardan gizlemeye yönelik tedbirleri de almışlardı. Kısacası eğer bu toplantı kayıtları tümüyle uyduruk değilse, darbe hazırlığının varlığı ve bu hazırlığın TSK'nın rutin çalışmaları ve emir komuta zinciri dahilinde yapıldığı açıktı...

Ancak bilirkişi raporunda darbe planının kapsamını aşan iki önemli detay daha bulunuyor. Birincisi Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın bu 'seminere' ilişkin herhangi bir değerlendirme veya tenkitte bulunduğu dair bir yazışmaya rastlanmamış. Bunun anlamı, darbecilerin bilgi sızdırmama konusunda son derece örgütlü olduklarını akla getiriyor. Ancak bunun ne derece gerçekçi olduğu sorguya açık, çünkü sonuçta bu sızma gerçekleşmiş durumda. Nitekim ikinci önemli detay da bununla ilgili. Rapor'a göre, karargâh dışına çıkarılan belgelerin bütünlük arz etmesi, belgelerin başlangıçtan itibaren bilinçli ve uzun döneme yayılarak kaçırılmış olabileceğini düşündürmekte. Yani o 'seminerdeki' bazı subaylar olanların yanlış olduğuna inanmalarına rağmen ağızlarını açmamış, ama bilinçli olarak delilleri saklamışlar.

Şimdi soru şu: Eğer 'seminer' Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın emrine uymadıysa ve onu 'aldatacak' bir sonuç yazdıysa, delilleri saklamış olan subayların öncelikle Kuvvet Komutanlığı'na başvurmaları gerekmez miydi? Bunu yapmadıkları anlaşıldığına göre sebep ne olabilir? Yoksa bu üst makama da güvenmediler mi? Yoksa Kara Kuvvetleri Komutanlığı'nın kasten farklı bir toplantı içeriği ürettiğinden ve aslında darbe planının tartışılacağını bildiğinden mi kuşkulandılar? Acaba bu makamın 'seminere' ilişkin herhangi bir değerlendirme veya tenkit yazısı yazmamasının nedeni de bu mu? Bunlar açık uçlu sorular, ama yokmuş gibi davranılamayacak da sorular...

Darbe

'seminerinde' zıt düşüncede subayların yan yana oturması ve bir tarafın susması, ordu içinde kariyer konusunda iki farklı eğilimin bulunduğunu ima ediyor. Önce yakın geçmişteki kariyer çizgilerinden birkaç detaya bakalım... Balyoz planının bir numaralı komutanı olarak gözüken Çetin Doğan'ın 28 Şubat döneminde Batı Çalışma Grubu'nun başında bulunduğunu ve EMASYA protokolünün imzacısı olduğunu biliyoruz. 28 Şubat'ın en etkili komutanı olan Çevik Bir'in ise 12 Eylül'ün hemen öncesinde Kenan Evren'in yaveri olduğuna işaret edilmişti geçenlerde... Somut detaylar o denli önemli değil, polisiye bir takibin anlamı yok, ancak bu ilginç bağlantılar TSK içinde askerlik mesleğinin ima ettiğinin dışında bir kariyer anlayışının olduğunu akla getiriyor.

Aslında bunda şaşırtıcı bir yan yok. Düşünün ki gerçekte komşularıyla ilişkileri giderek yumuşayan, AB üyeliğine meyletmış bulunan, yani yabancı bir ülke ile savaşma ihtimali çok azalmış bir ülkenin ordusunuz. Öte yandan rejimin ideolojisinden ve yapılanmasından beslenen kurumsal imtiyazlarınız var ve bunları sürdürmek istiyorsunuz. Bu durumda siyaset üzerindeki gücünüzü korumanın tek yolu ülkenin iç tehditlere maruz kaldığını işlemek ve bunu devlet bakışı haline getirmektir. Böyle bir ordunun toplumsal değişimler karşısında çekingen davranması onu güçsüzeleştireceğine göre, askerin sürekli olarak topluma müdahaleye hazır tutulması ve gerektiğinde bu müdahaleleri yapması gerekecektir.

Sizce böyle bir ordunun kariyer anlayışı nasıl olur? Kimler hangi ölçütlere göre yükselir ve kimler niçin erken emekliye ayrılır? Tek kriterin darbecilik olduğunu söylemek mümkün olmasa da, özellikle kritik önemdeki

pozisyonlar açısından darbeciliğe yatkın kişilerin 'değerlendirilmesi' beklenmez mi? Bu da üst seviyelere doğru çıkıldığında kariyeri belirleyen unsurun askerlik mesleğinden ziyade 'siyaset' olduğunu ima etmez mi?

Ergenekon davası sayesinde ortaya çıkan temizlik imkânı belki bu açıdan da etkili olur ve bundan böyle darbeciliğe yatkın olanlardan ziyade askerlik mesleğini ciddiye alanların yükselmesine tanık olunur. Kim bilir, belki o zaman Balyoz 'seminerine' katılan ama aslında darbeciliğe karşı olan subaylar da ya o toplantıda açıkça itiraz edebilirler, ya da hiç olmazsa sonrasında olayı Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na götürme cesaretine sahip olurlar. Böylece onlar o kadar evrakı yıllarca saklama yükünden kurtulurlarken, bizler de böylece normal bir ülkenin gazetelerine ve gazetecilerine dönüşürüz.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Meşru Bir Tasfiye

Etyen Mahcupyan 07.03.2010

Ulus-devletler kurulduğunda, bu yeni oluşumun insanlığı özgürlük ve eşitlik açısından daha 'ileriye' taşıyacağından herkes emindi. Gerçi sonradan ortaya çıktığı üzere ulus kavramının homojenleştirici yönü, bireysel ve grupsal farklılıkları bastırdığı ölçüde, faşizan bir yönetime de son derece açıktı. Ama buna rağmen, kendilerini liberal konuma oturtan düşünürler bile ulus-devlet formatına karşı çıkmadılar. Sadece bu devlet yapısının demokrasi ile bütünleşmesini istediler. Liberal perspektif altında 'demokrasi' esas olarak iki ögeyi içeriyordu: Yasama, yürütme ve yargı arasında kuvvetler ayrılığı; ve seçimle iktidara gelip giden iktidarlar...

Bu sadece dengeleri kollayan ve toplumsal taleplerin siyasete yansımaları sağlayan bir düzenek değildi. Aynı zamanda istikrar ve barışı garanti edecek bir başka dengeyi de oluşturmayı hedeflemekteydi. Söz konusu hedef 'meşruiyet dengesi'yd... Çünkü ulus-devletler potansiyel olarak iki farklı meşruiyet üzerine oturmakta. Bir yanda toplumsal tercihleri taşıyan 'sosyolojik' meşruiyet var. Diğer yanda ise, ulus-devletin kurucu mantığını taşıyan 'ideolojik' meşruiyet... Liberal düşünürler buna kendi ideolojik bakışlarının uzantısı olan 'evrensel değerleri' ekleyerek ona bir tür hakemlik işlevi verdiler. Böylece esas mesele sosyolojik ve ideolojik meşruiyetin uyum içinde tutulması ve herhangi bir gerilim söz konusu olduğunda da evrensel değerlere, yani somuta indirgendiğinde evrensel hukuka müracaat edilmesi idi.

Öte yandan ulus-devlet formatının çok sorun yaratacağı da sanılmıyordu. Sonuçta ulus-devlet bir ulusun, yani zaten kendi devletinin ideolojisi etrafında homojenleşmiş bir halkın devletiydi. Dolayısıyla da toplumsal taleplerin devletin ideolojisi ile çelişme ihtimali zayıftı. Olası talepler genellikle farklı sosyal kesim ve sınıflar arasındaki 'sosyoekonomik' çıkar farklılıklarını yansıtacak ve bunlar da siyaset ve hukuk sayesinde çözümlenebilecekti.

Batı dünyası kendi ideolojisinin esnekliği sayesinde bu dengeyi yaşattı. Devletler zamanın ruhuna uygun olarak kendilerini değiştirmeyi bildiler. Oysa sosyalizmi benimsediği söylenen Doğu blokunda devletler değişen zihniyete adapte olamadılar. Zaman içinde sosyolojik meşruiyet ile ideolojik meşruiyet arasındaki mesafe açıldı ve bu rejimler kaçınılmaz sona doğru gittiler. Çünkü toplumların zihniyet dönüşümlerini engellemek mümkün değil. Buna direnmenin tek olası sonucu, direnenlerin tasfiyesidir.

Türkiye bu açıdan da Batı ile Doğu'nun ortasında duruyor. Devlet baskı rejimini günlük hayatın her alanına kadar sokmamış olsa da, bunu toplumun önemli bir bölümünü siyasi kararlardan tecrit ederek sağlıyor. Değişmeyen bir resmî ideolojiyi vatandaşlığın kıstası haline getirirken, bunu sağlama işlevini kaybeden

iktidarları da darbe ile 'ehlileştiriyor'. Garip bir beklenti, ama Türkiye'de 'devlet' toplumun her türlü değişim imkânına rağmen resmî ideolojiden uzaklaşmamasını istiyor. Ne var ki toplumlar zamanın ruhunun dışında kalamazlar... Nitekim bizde de sosyolojik meşruiyet ile ideolojik meşruiyet arasındaki mesafe giderek telafi edilemez bir biçimde açıldı. Çözüm, devletin ideolojisinin radikal bir biçimde değişmesidir. Aksi halde rejim kendi tasfiyesine doğru yürüyüşünü sürdürür.

Sosyolojik ve ideolojik meşruiyetin temsilcileri günümüz siyasi geriliminin de asli taraflarını oluşturuyor. Baykal artık tamamen rejim savunuculuğuna kenetlenmiş gözüküyor. Geçen hafta içinde söylediği üç laf son derece öğretici oldu... Önce parti kapatmaların aynen Batı'daki gibi parlamento kararı ile olma ihtimalini 'ciğeri kediye teslim' olarak değerlendirdi. Yani Baykal'a göre Meclis'teki partiler kategorik olarak kötü niyetli ve suçla eğilimliler. Parlamento onların önüne atılmış bir 'ciğer' gibi durduğuna göre bu kurumun dışarıdan denetlenmesi gerekiyor. Bu bakış Meclis çoğunluğunun, yani sosyolojik meşruiyetin anlamsız, hatta tehlikeli görüldüğünü ima ediyor. Denetleyenin ise tabii ki yargı olması lazım, ama bu yargının Baykal'a göre belirli bir niteliği var. Nitekim Erzincan Başsavcısı'nın tutuklanmasını CHP lideri şöyle açıklamış: "Cumhuriyet kanunlarını uyguladığı için sanık oldu." Kastedilen şey, Meclis'in, bugünün Türkiye'sinin değil 'Cumhuriyet'in', yani resmî ideolojinin kanunlarıdır. Baykal'a göre yargı, söz konusu ideolojinin savunuculuğunu yapmak durumunda ve Meclis'in çıkardığı hükümet de buna uymadığı için potansiyel suçlu konumunda... Baykal'ın ideolojik meşruiyete bağımlılığını gösteren işaretlerden biri de "Türkiye'de zaten bir darbe tehlikesi olmadığı için askerler tutuklanıyor" sözüydü. CHP Başkanı darbe delillerini görmek, Genelkurmay'ın darbe planını kabullendiğini duymak istemiyor anlaşılan... Askerlerin tutuklanmaması için gerekenin ne olduğunu da böylece söylemiş oluyor: Darbe yapılması. Bunun bir tasfiye süreci olduğu belli ve Baykal tasfiye olmaya hazır, yeter ki 'ideolojik' olsun, geriye şanı kalsın.

Geçen hafta ilginç bir konuşma da AKP milletvekili Ömer Çelik'ten geldi. Darbe planı yapmanın vatana ihanet olduğunu savunan Çelik, "milli iradeye sahip çıkmak namusun icabıdır... Bir şeyin muhtıra olması onu yayınlayana değil, muhatabın tavrına bağlıdır... 'Türkiye'nin kendine özgü şartları var' denilerek hukuk devleti anlayışının ve demokrasinin geliştirilmesi çabalarına set çekilmesine izin verilemez" diye konuştu. Burada açık bir biçimde sosyolojik meşruiyetin ve aynı zamanda evrensel değerlerin sahiplenildiğini görüyoruz. Dolayısıyla bir kıskaç yaratılıyor ve resmî ideolojinin gayri meşru alana ötelenmesi mümkün hale geliyor. Sorumluluk ise tabii ki zamanın ruhunda bulunacak değil... Sorumluluk, kadük hale gelen bir resmî ideolojide direnmeye çalışanlardadır. Önümüzdeki soru basit... Acaba nasıl oluyor da evrensel değerleri ve zamanın ruhunu savunmak bir AKP'liye kalabiliyor? Acaba CHP'den niçin bir tane bile Ömer Çelik çıkmıyor? Laik kesim bu tür soruları iyi düşünmeli, çünkü tasfiye süreçleri bazen sosyolojik sonuçlar da üretir. emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özgürlük yolunda

Etyen Mahcupyan 17.03.2010

Ermeni meselesi, unutulmak istenen, hafızadan silindiği sanılan bir bataklıktır. Türkiye bu olayla kolay kolay yüzleşemez... Çünkü bugün 'Ermeni soykırımının inkârı' olarak özetlenebilecek olan tutum, Türk kimliğinin kurucu öğelerinden biri. Türk kimliği, bu halkı 'kurtarmış' olan elit kadronun Anadolu toplumuna ihsan eylediği bir lütuf olarak işlevselleşti. Cumhuriyet yönetimi Türklüğü otantik ve kendi içinde çoğulculuğa açık bir kimlik olmaktan çıkarıp, onu devletin ve devletçiliğin payandası olan tekdüze bir kalıp haline getirdi. 'Türk vatandaşı' denen kişi, devlete olan şükranını, devletin istediği gibi biri olarak geri ödeyen biri olarak tasavvur edildi. Bu 'vatandaşlar' yıllarca devletin istediği gibi konuştular ve hatta düşündüler... Böylece, devleti elinde tutan yönetici elitin meşruiyetini sağladılar. Ne var

ki bu elit masum değildi... Aralarında eli kanlı çok fazla insan vardı. Ama Cumhuriyet'in siyasi dengeleri o kişileri devletin koalisyon ortağı haline getirdi. Oysa yeni rejimin liderleri kendilerini geçmişin günahlarından sıyırmak, temiz bir başlangıç yapmak istiyordu. Önlerinde iki ihtimal vardı: Ya iktidar kadroları içinde bir temizlik yapacaklar, ya da kirli geçmişini unutarak tüm iktidar kadrosunu 'temizleyeceklerdi'... İkinci yolu seçtiler ve 'vatandaşlara' da doğru tavrın ne olduğunu söylediler.

'Ermeni soykırımı' tabiri bu geçmiş ışığında anlamsız kalıyor... O günden bu yana 'Ermeni kırımı' bile kalmadı, Ermeniler ihanet eden kavim haline gelirken, devlet de onları 'her şeye rağmen' kollayan bir şefkat siyasetine büründürüldü. Kısacası devlet kendi vatandaşına sistematik ve organize bir biçimde onyıllardır yalan söyledi. Bu yalan zamanla makbul Türk vatandaşının söylemi haline geldi ve kimliğin taşıyıcı öğelerinden biri oldu. İnsanlar tarih bildikleri için değil, bilmedikleri ve bilmek de istemedikleri için 'vatandaş' olabildiler. Günahların unutulması bu devlete olan bağlılığın göstergesiydi... Böylece ortaya cahilleşen ve cehaletinden gurur duyan sağlıklı bir kimlik çıktı.

Bugün siyaset alanındaki bütün tıkanıklıklara ve olumsuz gelişmelere rağmen, söz konusu vatandaşlık kabuğu yırtılıyor. 'Vatandaş' ile devletin arasında, nesnellığe imkân tanıyan bir mesafe oluşuyor. Resmî ve makbul vatandaşlık kimliğinde bir çatlak oluşuyor... Ve bu çatlak bizleri yüz yıl öncesine, yani Müslümanlığın henüz resmî ideolojinin belirlediği Türklüğe rehin düşmediği zamanlara götürüyor. Türklükle Müslümanlık arasında olduğu varsayılan 'sentez' kırılıyor. Çünkü Müslümanlar devletin hoşlanmadığı oranda ve biçimde özgürleşiyorlar. Özgürleşme ise önce zihinlerin açılmasını ima ediyor. Bu değişim bugün İslami kesimde yeniden bir ahlaki duruş ihtiyacı olarak ortaya çıkıyor, çünkü özgürleşme kendine mesafe alabilmeyi, kendi kimliğine nesnel ölçütlerle bakabilmeyi ima eder. Türkiye koşullarında bunun kaçınılmaz sonucu geçmişin hatırlanması ve bir iç muhasebeye doğru yola çıkılmasıdır.

Türkiye toplumunun son dönemde kendi kimliğine ve kişiliğine yeni bir şevkle sarılmasını mümkün kılan bu dinamiği toplumsal hareketlilikten okumak mümkün. Kitaplar, filmler, söyleşiler hızla artarken, asıl önemlisi bunlara yönelik neredeyse toplumsal bir açlık var. Ermeni meselesinde çok kullanılan bir metaforla, Müslümanlar artık Boğazlıyan Kaymakamı'nı değil, Boğazlıyan Müftüsü'nü kendi manevi referansları olarak algılıyorlar. Ve bu tesbit, tarihi de yerli yerine oturtuyor, çünkü bugün en katı Ermeni milliyetçileri bile hayatta olmalarını bu toprakların ahlaki Müslümanlarına borçlu olduklarını söylemekten imtina etmezler.

Dindarlığın özgürleştirici bir işlev görmesi birçokları için şaşırtıcıdır. Ama eğer bir ülkede otoriter rejimin ana dayanağı dindarlığın bastırılması ise, aynı dindarlığın otoriteden kurtulmasının özgürleştirici bir etkiye sahip olması kimseyi şaşırtmamalı. Dolayısıyla Ermeni meselesinin geleceği artık bu toplumun kendi ellerinde... Bugün yaşanan devletler arası sıkıntıların hiçbirinin kalıcı bir etkisi olmayacak. Türkiye'nin Müslümanları kendileriyle yüzleşecek özgüveni oluşturdukça, bu kesimi temsil eden partinin kavrukluğu da azalacak. Birçok gözlemci AKP'nin reform istekliliğine bakıp ve onu diğer partilerle karşılaştırıp, iktidara hak ettiğinden fazla olumluluk atfediyor. Oysa AKP özgürleştirici bir unsur olmaktan çok, özgürleşmenin sonucu... Diğer taraftan AKP Türkiye koşullarında iktidar olmanın getirdiği ayak bağlarına, tedirginliklere, korkulara ve devlet reflekslerine sahip. Nitekim Ermeni meselesinde sergilenen tutum Müslüman kesimin ahlaki normlarının giderek gerisine düşüyor. Kendilerini toplumla iktidar arasında konumlandıran, çoğu gazetelerde yazan 'fıkrî önderler' bile bu gerçeğin pek farkında değil. Devletler arası analiz yaparak iktidarı kurtarmaya çalışıyorlar. Oysa geldikleri toprağa, toplumsal tabana bakmaları çok daha hayırlı olurdu. Çünkü Türkiye toplumu hem AKP'den hem de o 'fıkrî önderlerden' daha hızlı değişiyor.

Ermeni meselesi ne olacak diye merak edenler hiç başka ülkelerin parlamentolarına ve insanı gülümseten karşı tedbirlere takılmasın. Bu toplumun özgürleşme dürtüsünün gücüne baksın. Ermeni soykırımını merak edenler ise şundan emin olsunlar: Devlet istese de istemese de, yaşananlar hatırlanacak... Çünkü unutmaya dayalı kimlikler hastalıktır ve özgürleşen hiçbir halk hasta kalmayı kabullenmez.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sizce yakıştı mı

Etyen Mahçupyan 19.03.2010

Dünyanın dört bir yanındaki Ermeni milliyetçiler herhalde dün kendilerinden çok memnundular. Türkiye'ye ve Türklere ilişkin iddialarının kanıtlandığını görüp, ne denli doğru bir siyaset yaptıklarına bir kez daha kani olup, rahat bir uyku çekmişlerdir. Çünkü Başbakan Erdoğan'ın Türkiye'deki kaçak Ermeni işçiler ve aileleri ile ilgili sözleri, milliyetçi Ermenilerin tezlerine çok önemli bir destek anlamını taşıyor. Hatırlatmaya gerek yok belki, ama Erdoğan ülkemizde yüz bin 'vatandaş olmayan' Ermeni olduğunu ve bunların olumsuz bir ortamda yurt dışı edilebileceklerini söyledi. Tabii bunun hemen olmayacağını, 'gerekirse' yapılacağını da ilave etti.

Ulus-devlet gözlüğüyle bakanlar için bunda pek bir sorun olmayabilir. Sonuçta devletlerin, ulusu bugünü aşan bir biçimde temsil ettiğini ve taşıdığını düşünüyorsanız, o ulusa ait olmayan insanları da milli çıkarlar uğruna kullanılabilecek bir tür 'malzeme' olarak algılayabilirsiniz. Ne var ki modernliğin eleştirisi ile birlikte olgunlaşmaya başlayan günümüz zihniyeti farklı bir noktada... İnsanların devletlerarası mücadelenin doğal aracı ve bedeli olarak algılandığı anlam dünyasından hızla uzaklaşıyoruz.

Böyle bir küresel değişimin yaşandığı ve üstelik söz konusu değişimin Türkiye'ye olan yansımaları Müslümanların sürüklediğine inanıldığı bir dönemde, o Müslümanların partisinin lideri, kendisi ve partisi için fazlasıyla talihsiz bir açıklamayı yapabiliyor...

Bu açıklamanın öncelikle dikkat çeken yönü kullanılan rakam... Erdoğan'a göre Türkiye'deki kaçak Ermeni işçisi yüz binmiş. Oysa bu konuda yapılmış bir araştırma ve sayısız gözlem var. Buna göre söz konusu sayının kabaca onla on beş bin arasında olduğunu, bu sayının yazları kabaca yirmili rakamlara çıkma istidadı gösterdiğini öne sürmek mümkün gözüküyor. Dolayısıyla birinci soru Başbakan'ın niçin bu sayıyı yüksek tutma eğilimi içinde olduğudur. Bu tutumun Ermenistan karşısında bir koz olması mümkün değil, çünkü onlar zaten kaç vatandaşının Türkiye'de olduğunu kolayca belirleyebilecek durumdalar. Anlaşılan Erdoğan bunu Batı dünyası nezdinde pazarlık gücünü büyük tutmak uğruna yapıyor. Yani kaçak Ermeni ne kadar çoksa, Türkiye'nin Batının istenmeyen girişimleri karşısında kullanabileceği kozlardan biri de o denli güçlenmiş olacak.

İkinci soru zamanlamayla ilgili... Eğer Başbakan bu göçmenleri geri göndermeyi düşünüyorsa şimdiye kadar niye bekledi? Eğer bu insani duyarlılıkla ilgili ise, dünyanın başka bir yerindeki parlamento bir karar verdi diye o insanlık öldü mü? Eğer Erdoğan'ın insanlığı böylesine pazarlıkçı ve hesapçı bir nitelik arz etmiyorsa, göçmenleri geri gönderme meselesinin insanlıkla ilişkili olmadığını kabul etmek durumundayız. O zaman bu zamanlamayı nasıl açıklayacağız? Yoksa Başbakan söz konusu kaçak Ermenileri bilerek, tam da bu günleri öngörerek mi göndermedi? Yani o insanları Batı'dan gelebilecek soykırım kabulleri karşısında bir rehin olarak mı kullanmayı düşündü?

Nihayet üçüncü soru daha öncekileri de kuşatan bir biçimde zihniyetle ilgili... Çünkü Erdoğan'ın bu demeci kendi ülkesinde emek veren, doğal olarak hayatını kazanan, ama aynı zamanda artı değer üreten bu insanları 'insani' bir bakışla ele almakta eksik kalıyor. İnsan şunu düşünmeden edemiyor: Acaba kaçak Ermenilerin kaçak statüsünde kalmaları özellikle mi isteniyor? O nedenle mi çocuklarının Ermeni okullarına gitmesine, eğitim almalarına izin verilmiyor? Bu insanlar devletlerarası bilek güreşinin malzemesi olarak mı görülüyor? İtiraf etmek gerek ki, görünen yaklaşım epeyce otoriter bir zihniyetin uzantısı... Pazarlıkçılıktan şantaj, oradan tehdide uzanan bir kokusu var. Bunun bir sonraki adımı doğrudan baskıdır. Belki Ermeni cemaatine ait vakıf mallarının iadesinde gösterilen direnç de aynı yaklaşımın ürünü. Eğer tavrınız buysa Ermeni soykırımının olmadığına dünyayı nasıl ikna edebilirsiniz? Herhalde tam aksi olacaktır... Bu demeci okuyan her Batılı yadırgayacak, Türkiye düşmanları ise 'Türklerden ancak bunun beklenebileceğine' işaret edecektir.

Aynı görüşmede Başbakan'ın Ermenistan'a diasporanın etkisinden kurtulma tavsiyesinde bulunması ise küçük bir skandaldır... Anlaşılan Erdoğan herhangi bir devletin kendi vatandaşı olmayan insanlara bile söz geçirebileceğini, özgür insanların siyasetlerinin devletler tarafından rehin alınabileceğini sanıyor. Bu bakış, Batıdaki Türk diasporasının özgür bırakılmadığını da ima etmekte.

Kısacası Başbakan kısa bir söyleşi sayesinde Ermeni milliyetçilerine ve Türkiye'den zaten hazzetmeyenlere yeterince mühimmat vermiş durumda. Görünen tablo insani bir yaklaşımdan uzak duran, insanları pazarlık ve şantaj malzemesi olarak kullanan, bu gücüyle özgür dünyayı tehdit edebileceğini sanan epeyce arkaik bir siyaset anlayışımızın olduğu... Bugün böylesi bir yaklaşım sergilenirken, acaba dünya soykırımın olmadığını mı düşünecektir, yoksa soykırımın olduğuna daha da ikna mı olacaktır?

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eskimeyen Osmanlı

Etyen Mahcupyan 21.03.2010

Soğuk savaş bitti ama o dönemde kurgulanan ulus-devlet dili zihinlerimizdeki etkisini sürdürüyor. Bu dili o kadar benimsemiş durumdayız ki, içinde olduğumuz değişimi anlamakta zorlanıyor ve çoğu zaman yadırgıyoruz. AKP hükümetleri ile birlikte gelen Türkiye'nin yeni dış politikası da Batı'da uzun süre tam olarak kavranamadı. Türkiye'nin eksen değiştirdiğinden söz edildi. Oysa yapılan şey siyasetin çeşitlendirilmesi, birbirine paralel giden ikili veya bölgesel ilişkilerin birlikte amaçlanmasıydı. Gerçekte bu bakış küresel dünyanın ima ettiği doğal bir durumdu. Ne var ki küreselliği bir iktidar aracı olarak algılayan birçok Batılı gözlemci, aynı küreselliğin dünyadaki iktidar yapısını değiştirebileceğini kabullenmekte zorlandı. Küresel dünya sayesinde iktidar alanını genişletirken, eski iktidar odaklarının aynı güçlerini devam ettireceklerini varsaydılar. Ancak her değişim dönemi bir adaptasyon mekanizmasını davet eder ve buna en hızla uyan toplumlar küresel hiyerarşideki yerlerini yükseltirler. Türkiye bu adaptasyonu en hızlı yapan birkaç ülkeden biri... Ahmet Davutoğlu'nun kişiliğinde sembolleşen yeni dış politikanın en büyük başarısı ise, bu yeni durumun sadece güç arttırmaya izin veren bir fırsatlar kümesinden ibaret olmayıp, gerçek bir zihniyet değişimini, yeni bir dili de davet ettiğinin idrak edilmesi oldu. Bugünün dünyasında gücün artması, daha güçlü olmaya çalışarak değil, gücü paylaşmaya hazır olarak ve gücün birliktelikten gelen sinerjik etkisini besleyerek sağlanabiliyor.

Ahmet Davutoğlu kaderin şanslı kıldığı insanlardan biri... Çünkü doğru gözlemlerini doğru fikirlere tercüme edebilen bir bilim insanının ötesinde, yüreğinden geçenleri hayata geçirebileceği bir dönemin siyasetçisi oldu. Söz konusu hayallerin küresel dünyanın ima ettiği gerçeklikle çakışması ise, onu bugün hariciye dünyasının en ilginç insanlarından biri haline getirdi. Geçen hafta iki günlük Bulgaristan gezisinde verdiği kısa konferansta Bulgaristan Dışişleri Bakanlığı binasındaki sinema salonu tümüyle dolmuştu ve neredeyse bütün büyükelçiliklerden temsilciler konuşmayı dinlemeye gelmişti. Davutoğlu'nun konuşmasının ana bölümü her zamanki gibi kendi vizyonunu sergiledi. Ancak bu vizyonun siyasete bağlandığı noktalarda son derece radikal bir demokrat duruşun ipuçları vardı. Örneğin teknolojinin bir 'doğal kaynak' olmayıp, tüm insanlığa ait bir değer olduğundan hareketle 'nükleer enerji herkesin hakkı, ama nükleer silah kimsenin hakkı değil' formülasyonu bu yaklaşımın uzantısıydı. Ancak konuşmanın asıl çarpıcı tarafı siyasetin bizatihi akılcılık olduğunu ve akılcılığı derinleştirdiğini ifade ettiği bölümlerdi. Çünkü Davutoğlu, dinleyici kitlenin henüz tam hazır olmadığı bir değişimden, bir paradigma kaymasından söz ediyordu aslında... Kendi kullandığı kelimeyle her şeyin, ama asıl vurucu olarak sınırların, tarihin ve coğrafyanın da 'yeniden keşfedildiği' bir dönemden geçiyorduk.

Ulus-devlet dünyasının birer sabite haline getirdiği bu kavramların yeniden ele alınması ve kaçınılmaz olarak ulus-devlet öncesi kavrayışla birlikte harmanlanması gerekiyordu.

Davutoğlu bu tesbiti yukarıdaki kelimelerle ve açıklıkta yapmadı... Ama vizyonunun ulus-devleti küresel dünyaya taşımanın 'bedelini' öngördüğünü anlamak zor değildi. Bu yaklaşımı hissedenler son dönemde Davutoğlu'nun bir 'yeni Osmanlı' bakışı geliştirmeye çalıştığını öne sürüyorlar. Davutoğlu ise, Bulgaristan'daki basın toplantısında gelen sorulara verdiği cevapta bu terimi kendisinin de hükümetin de hiçbir zaman kullanmadığını söyledi. Gerçek ise iki noktanın ortasında... Batı dünyası Türkiye'nin becerip beceremeyeceğini bilmediğimiz, ama peşinde olduğu siyasetin kendi ulus-devlet ötesi bakışından farklı olduğunu görüyor. AB de ulusal sınırları 'yeniden keşfeden', yani onları anlamsızlaştıran bir yapılanma. Ama kaldırılan sınırlar, daha öteye itilmiş muhkem sınırlarla korunuyor. Oysa Davutoğlu gerçekten de küresel anlamlılığın sınırlarını kastediyor. Yani ticaret yollarının, kentlerin, toplumların kendi doğal tarihsel mecralarına doğru akacakları bir dünyadan söz ediyor. Ayrıca bu yenilenme sürecinin konuşma, karşılıklı anlayış ve ulusu aşan bir bölgesel kimlikleşme ile yaşanacağını söylüyor. Örneğin Bulgaristan'ın bir uluslararası kurumda sorumluluk almasını, engellenmesi gereken bir tehdit olarak değil, kendi bölgesinin önem ve prestij kazanması olarak algılıyor ve destekliyor.

Buna 'yeni Osmanlı' demek pek mümkün değil, çünkü bir imparatorluk mantığından, hiyerarşiden bahsetmiyoruz. Aksine eşdüzeyli, yatay ve içiçe geçmiş bir ilişkiler ağından söz ediyoruz. Öte yandan bu durumun insanlara Osmanlı'yı hatırlatması ise şaşırtıcı değil, çünkü geçmişimizde 'eskimeyen' bir Osmanlı mirası var. Anadolu'nun ulus-devlet dönemi modernliğin bazı yönlerinin bu topraklarda kök salmasına hizmet etmiş olabilir. Ama aynı zamanda o mirasın olumlu yönlerinin de unutulmasıyla sonuçlandı. Şimdi küresel bir dünyadayız ve o mirası yeniden hatırlıyoruz. İşin ilginç yanı bu kez onu ataerkillikten demokrasiye taşıma fırsatını da kullanıyoruz.

Bu vizyonun neyi ima ettiğini Davutoğlu'nun seyahat dönüşü uçakta paylaştığı bir anısı gayet iyi betimliyor. Soru, AB üyesi olmuş bir Türkiye'de, kabaca on yıl geçtikten sonra nasıl bir İstanbul ile karşılaşacağımız... Davutoğlu'nun buna yanıt ise şöyle: "Aynen 19. yüzyıl ikinci yarısındaki İstanbul gibi bir İstanbul'la..." Yani levantenlerin Pera semtini doldurduğu, Doğu Avrupa entelektüellerinin aktığı bir İstanbul... Eskimeyen İstanbul'un kendi sınırlarını 'yeniden keşfettiği' bir dünya.

Bütün bunların AKP iktidarında olması ne kadar öğretici bir durum... Laikliğin ve milliyetçiliğin daralttığı ufukların, şimdi 'yeniden keşfedilen' otantik ve melez kimliğimizle inşa edilmesine tanık olacağız ve bunu demokrat dindarlar yapacak...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mızrak ucu

Etyen Mahçupyan 24.03.2010

Eskiden sol cenahta bir 'mızrak ucu' tabiri vardı. Herhangi bir olayın veya eylemin stratejik açıdan en ileri safha olduğunu ifade eder, 'düşmana' dokunulan noktayı betimlerdi. Dolayısıyla 'mızrak ucu' aynı zamanda riskin

alındığı yer ve zamana da işaret etmiş olurdu. Çünkü ideolojik 'ilerleme' mızrağın sürekli ileri itilebilmesini gerektirir, buna karşılık söz konusu çabada başarısız olunması halinde geri adım atılması ve yenilgi ihtimalinin artması kaçınılmaz olurdu. Bu nedenle 'mızrak ucu' olan siyasetin çok iyi hesaplanması şarttı...

Bugünlerde AKP'nin bir anayasa değişikliği paketiyle kamuoyu önüne çıkmasının ardında ne denli sağlam bir siyasi analiz var bilmiyoruz. Ama bu, farkında olsalar da olmasalar da 'mızrağın ucu' işlevi görecek olan bir adım. Genel tabloya baktığımızda siyasi partiler arasında, hükümetle bürokrasi arasında ve nihayet siyasetin geneli ile toplumsal talepler arasında üç farklı gerilim görüyoruz.

Siyasi partiler arasındaki denge esas olarak değişmiş değil. CHP ve MHP oylarının bu partilerin kendi inisiyatifleriyle artma ihtimali yok. Her ikisi de hükümetin yapacağı yanlışlardan beslenme noktasında sıkışmış haldeler. Böylece AKP'nin önünde çok geniş bir siyaset alanı açılmış durumda ve halen gerçek tek siyasi aktör bu parti... Öte yandan bu denge değişmediği gibi, seçime doğru gidilirken beklenenin tersine bir eğilim gösteriyor. Normalde muhalefetin daha cesur olması, karşılanmayan toplumsal taleplere talip olması beklenir. Oysa Türkiye'de seçim yaklaştıkça iktidar daha cesur adımlar atma eğiliminde. Diğer bir deyişle kartlar AKP'nin elinde ve bu partinin ilave bir risk alması çok da mantıklı gözüküyor, çünkü hâlâ birinci parti ve oyunun ortalama yüzde 35 civarında kalacağı anlaşıyor.

Hükümetle bürokrasi arasındaki gerilimde de, bu ülkenin tarihi dikkate alındığında, belki de daha fazla zorlanmaması gereken bir noktada olduğumuz düşünülebilir. Bunca yıllık vesayet rejiminin bir anda, hem de İslami duyarlılığı olan bir hükümet tarafından reforme edilmesi pek gerçekçi gözüküyor. Ergenekon dava süreci iktidarın başarılı bir sınav verdiği bir dönem oldu. Çünkü bütün çabalara rağmen yürütmenin yargıya müdahale ettiğine dair bir izlenim yaratılamadı. Yargı mekanizmasının iç bölünmesi, AKP'ye yargı sürecine mesafe alma şansı verdi ve böylece hükümetin bu olaydaki meşruiyeti pek de zedelenmedi. Yüksek yargı ile olan sürtüşme ise, iktidarı değil doğrudan yüksek yargıyı vurdu. Yapılan son anketlerde toplumun kabaca üçte ikisi yargının siyasallaştığını ve bir reformun gerekli olduğunu söylüyor... Nihayet ortada lafı çokça dolaşsa bile, AKP'nin kapatılmasına yönelik bir dava açılmasının artık hiçbir hukuki zemininin olmadığı açık. Böyle bir olayın anında çok yaygın bir toplumsal tepkiye neden olacağını ve yüksek yargı reformunu daha da radikalleştirmenin gerekçesini oluşturacağını söyleyebiliriz. Kısacası bürokrasi ile olan gerilim açısından da AKP'nin eli aslında rahat. Siyasi atmosfer hükümetten yana ve bu giderek kesintisiz bir eğilime dönüşmüş durumda. Dolayısıyla bu gidişatı riske atacak bir adımın siyaseten ne kadar isabetli olduğu tartışmalı gözüküyor.

Siyasetin geneli ile toplumsal talepler arasındaki gerilimde ise AKP hükümet olmanın getirdiği handikapları yaşıyor. Çünkü toplumsal beklentiler, onların karşılanabilmesini güçleştiren bir biçimde hızla yükseliyor. Buna, hükümetin geri adımlarını ve düpedüz yanlışlarını veya duyarsızlıklarını eklediğinizde, AKP'nin asıl sınavının kısa vadede toplum karşısında olacağını öngörebiliyoruz. Bunun anlamı şu anki ortalama yüzde 35 oyun artı veya eksi yönde geniş bir dalgalanma potansiyeline sahip olmasıdır. Toplumun önümüzdeki seçimdeki siyasi tercihi, partiler arası bir kıyaslamaya değil, AKP üzerinden referandumvari bir değerlendirmeye dayanacaktır.

Bu durumda siyaset/devlet ilişkisi açısından epeyce rahatlamış ve risk yüklenmek istemeyecek olan bu hükümetin şu anki sıradışı tavrı anlam kazanıyor. Çünkü hareketsiz bir biçimde seçimi bekleyecek olan bir AKP, kaçınılmaz olarak toplumsal taleplerle karşı karşıya gelecek. Bu gerilimin asker ve yargı alanındaki muhalefet kışkırtmalarıyla bütünleşmesi ise muhtemelen iktidarı yıpratacaktı. Nitekim muhalefet sözcülerinin anayasa reformuna tepkileri, bu partilerin seçim yaklaştıkça toplumsal talepleri 'seslendirmeye' heveslendiklerini, popülizan bir demagojiye kayarak 'siyaset' yapmayı hayal ettiklerini ortaya koyuyor.

Ne var ki AKP, beklenmedik bir 'mızrak ucu' üretmiş durumda. Siyasi gündemi demokrasiye ve özgürlüklere taşıyan bu hamle, hükümetin karşılamakta zorlandığı tekil toplumsal istekleri arka plana iterken, AKP'yi de tek reformist güç olarak tescilleyen bir görüntü yaratacak. Yüzeysel bir bakışla riskli gözükse de bu strateji, eğer bilinçli yönetilirse referandumla birlikte büyük bir eşiğin geçilmesiyle sonuçlanacak.

Anayasa değişikliği paketinin maddeleri tabii ki kendi başlarına da son derece önemli. Ama büyük tabloda, asıl önemli olan Türkiye'yi demokrasi ekseninde bir referandum ortamına götürerek gelecek dönemin meşruiyetinin sağlanması...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Referandum gündemi

Etyen Mahçupyan 26.03.2010

İktidarın seçim düzlemine girildiğini ima eden 'anayasa değişikliği' paketini sorgusuz sualsiz benimsemenin bir mantığı yok. Sonuçta bu paketin siyasi işlevi ne denli hayırlı olabileceksin de, bizi birlikte yaşayacağımız yasalarla karşı karşıya bırakıyor. Dolayısıyla bu maddelerin ne yönde 'iyileştirilebileceklerine' ilişkin eleştiriler hükümet için de son derece yararlı olacak. Bunun dışında paketin boyu bosu ile ilgili de bir tartışma var. Birçok gözlemci daha ufak bir paketin hayata geçme şansının daha çok olduğunu öne sürerken, bazıları da paketin yetersizliğini ve genişlemesi gerektiğini söylüyorlar. Her iki kanattaki yorumcuların ortak noktası ise, pakete bakmaktan siyaseti görmez hale gelmeleri.

Her şeyden önce paketin boyu ile muhalefetin tavrı arasında bir ilişkinin olmadığı açık. Yani hangi paket gelirse gelsin muhalefet hayır diyecekti. Bu durumda esas soru hangi paketin referandumda 'evet' alma şansının olduğudur. Sadece parti kapatmayı içeren daraltılmış bir paket, AKP'nin kendisi için anayasa değiştirdiği izlenimini verecekti. Benzer şekilde, sadece yargı reformuyla sınırlı tutulsaydı, o zaman da AKP'nin yargıyı hedef aldığı değerlendirilmesi yapılacaktı. Aslında daraltılmış bir anayasa değişikliği paketinin referandumda kabul görmesi, bugünün siyasi gerilimi açısından suya sabuna dokunmayan bir konuyla yetinmesini gerektirmekte. Aksi halde söz konusu değişiklik tek başına gündem oluşturacağı için, hükümeti fazlasıyla yıpratma potansiyeline sahip ve o durumda da referandumda 'evet' çıkmasının şansı azalmakta. Diğer taraftan çok geniş bir paketin ise seçime bir yılı kalan bir ülkede siyasi meşruiyeti zayıf... Böyle bir durumda da iktidarın 'yangından mal kaçırdığı' tesbitleri yapılacak ve böylesi bir yükün altında referandum olumlu sonuç getirmeyecekti.

Demek ki AKP'nin bu iki uca da düşmeyecek bir orta boy paket oluşturması gerekiyordu. Onlar da bunu yaptılar... Tabii ki böyle bir paketi çok farklı maddelerle kurgulamak mümkün olduğu gibi, değişimi murad edilen maddeler farklı şekillerde formüle de edilebilirler. Ama bunun referandum sonucu açısından çok önemli olacağını öne sürmek pek mümkün değil. Çünkü toplumun yaşamakta olduğu gerilimin ışığında bakıldığında, kritik olan şey paketin içeriği ve somut maddelerinden ziyade kendisi... Yani bunun hükümetle bürokrasi veya seçilenlerle atananlar arasındaki dengeyi değiştirecek sembolik bir adım olmasında. Dolayısıyla, referandum kelimesinin ima ettiği içeriğe uygun olarak, toplum sandık başına gittiğinde ülkenin önündeki iki yolla ilgili olarak bir tercihte bulunacak. Ya 'hayır' diyerek Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana devam eden vesayet sisteminin devam etmesini onaylayacak, ya da söz konusu vesayet sisteminin değiştirilmesine yönelik olarak hükümete ve geleceğin sivil siyasetçilerine bir kapı açmış olacak.

Anlaşılan o ki AKP'nin seçime bir yıl kala, sonu referandumla bitebilecek bir hamle yapmasının ardında, böyle bir ikilem karşısında toplumun demokrasiden ve değişimden yana tavır koyacağı varsayımı yatıyor. Şu ana

kadar eldeki kamu yoklamaları da bu beklentiyi doğrular nitelikte. Nitekim bugün hükümetin yargıyı etkilemeye çalışıp çalışmadığı türünden sorulara neredeyse yarı yarıya 'evet' ve 'hayır' diyen kamuoyu, yargının tarafı olduğu ve bir reform geçirmesi gerektiği noktasında yüzde 70 civarında olumlu kanaat serdediyor. Bu açıdan bakıldığında da hazırlanan anayasa değişikliği paketinin sırf yargı ile yetinmemesi ama yargıyı öne çıkaran bir dengeye sahip olması akıllıca gözüküyor.

Ancak daha önümüzde uzunca bir süre var ve referandumun sonucu bu sürenin nasıl bir gündem içinde yoğrulacağıyla yakından bağlantılı. Diğer bir deyişle bu orta boy paket siyasetçiye ve devlet aktörlerine bir seçenek de sunmuş oluyor. Paketin herhangi bir maddesinin alınıp medya tarafından köpürtülmesi, bu arada Başbakan'ın umulan gaflarından birini yapması ve tartışmanın bir anda örneğin 'laikliğe' kaydırılması da gayet mümkün... Kimsenin kuşkusuz olmasın, bu tür manipülatif taktikler uygulanacak ve özellikle Ergenekon dava süreci ile de ilişkili kılınarak hükümet yıpratılmak istenecektir. Buna karşılık hükümet de konuyu geniş tutmaya, meseleyi bir demokrasi referandumu haline dönüştürmeye çalışacaktır.

Tüm bu dengeler içinde en hayati aktörlerden birinin BDP olacağını ise hükümetin de unutmamasında yarar var. Çünkü Kürt meselesi ikili bir işlev yüklenebilecek potansiyele sahip. Yani hem demokratik bir adıma destek vermeye eğilimli, hem de 'eğer gerekirse' birtakım toplumsal olaylar da üreterek bu süreci baltalama gücüne sahip. Umarız her iki tarafın da yeterli siyasi aklı vardır ve ülkeyi vesayet sisteminden kurtaracak çizgide 'nihayet' gerçek bir konuşma dili yakalayabilirler.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Giden gitsin

Etyen Mahçupyan 31.03.2010

Parlamentodaki AKP grubu içinde vesayetçi sistemin devamından yana olanların varlığından bir süredir bahsediliyordu. Aslında tek tek isimler üzerinden gidildiğinde, böyle bir 'potansiyele' sahip kabaca on kadar kişiyi hemen teşhis etmek mümkündü. Çünkü bu isimler geçmişin milliyetçi akımlarının içinde olurken, kendilerini de daima devletin uzantısı olarak siyasallaştırmışlardı. Bu rakama AKP tabanından gelmekle birlikte, milliyetçiliği Müslümanlığını aşan, ya da devlet üzerinden kariyer yapmaya daha müsait olanları da ilave ettiğinizde anlamlı bir sayısal büyüklüğe ulaşılıyordu. Ayrıca esas olarak Müslüman kimliğini öne çıkarmasına karşın, kimlik farklılığını ima eden gerilimlerde kendiliğinden milliyetçiliğe meyleden, belirsiz ama epeyce çok sayıda parlamenterden de söz ediliyordu.

Muhakkak ki bu tablo AKP'nin reformist eğilimlerini durduran bir fren işlevi gördü ve halen de görme ihtimaline sahip. Her seçim AKP için bir tür 'arınma' fırsatı sağlıyor ve önümüzdeki seçimden de daha az milliyetçi ve daha reformist bir kadroyla çıkılacağını öngörmek zor değil. Ne var ki henüz seçime bir yıl var ve partinin önünde bu seçimi doğrudan etkileyecek bir anayasa değişikliği taslağı duruyor. Taslağı parlamentodan geçirme şansı pek yok ve zaten AKP'nin öyle bir beklentisinin olmadığı anlaşılıyor. Ancak bu paketi referanduma götürmeyi garanti etmek parti açısından son derece kritik öneme sahip. Çünkü aksi halde hem reformlardan vazgeçilmiş olacak, hem de bu sürecin iyi yönetilememesi nedeniyle parti içinde zafiyet noktaları ortaya çıkacak. Diğer taraftan böyle bir sonucun bürokrasi ve medya içindeki vesayet rejimini destekleyen kadroları hareketlendireceğini, AKP'nin üzerine giden manipülasyonların yapılacağını öngörmek zor değil. Darbeci kanadın yıllardan beri amaçlarından biri AKP'nin bölünmesi ve bu referandum sürecinde yapılabilecek yanlışlar böyle bir fırsat yaratabilir.

Dolayısıyla Meclis'teki AKP grubunun insicamı son derece önemli gözüküyor. Diğer bir deyişle başarı, AKP'nin Meclis'te fire vermemesini veya oylamayı az bir fireyle atlatmasını gerektiriyor. Bazı milletvekillerinin gelecekte çekilecek bir isyan bayrağına gönderme yapan çıkışlarının tam da bu noktada duyulması ise, 'karşı tarafın' da yaklaşan meydan muharebesine hazırlandığını ortaya koyuyor. Bu tür çıkışlar, sağlamlığından emin olduğunuz asgari bir rakamın biraraya gelmesinden sonra yapılır. Diğer bir deyişle, eğer kendi partinizin seçim öncesi en önemli siyaset hamlesine karşı, ayrılmayı ima eden bir itiraz seslendiriyorsanız, ya gidecek ve milletvekili seçilecek yeriniz hazırdır, ya kendi partinizle seçim pazarlığı yapacak kadar güçlüsünüzdür, ya da daha ideolojik bir tutumun takipçisi olarak partiyi sarsacak önemde bir grup kurmuşsunuz demektir.

Ergenekon davasının arka plan oluşturduğu bir gündemde, asıl hedefin milletvekilliğini garanti etmek değil AKP'yi çökertmek olduğunu, ayrılıkçı bir hareketlenmenin bu yönde kullanılmak isteneceğini tahmin etmek zor değil. Diğer taraftan AKP kurmay heyetinin kendi milletvekillerini tanımadığını veya böyle bir çıkışı beklemediğini varsaymak çok safça olur. Nitekim söz konusu milletvekillerinin anayasa değişiklik paketini desteklemeyeceklerini söylemelerinin hemen ardından gelen değerlendirmeler, buna hazır olunduğunu ve hatta sanki bu durumun teşvik edildiğini ortaya koyuyor.

Görünüşe bakılırsa AKP yönetimi söz konusu grubun içindeki belki bazı özel kişileri geri kazanma gayreti gösterebilecek olsa da, esas olarak 'giden gitsin' tavrına sahip. Bu temelsiz bir özgüven ise bedelinin ağır olacağını şimdiden söyleyebiliriz. Ama eğer bilgiye ve merkezin çekim gücüne ilişkin gerçekçi bir analize dayanıyorsa, karşımızda iki ihtimal var demektir: Ya bu grubun çözüleceği, sonuçta ayrılacak olanların Meclis'te çoğunluğu sağlama şansını baltalamayacağı düşünülmektedir, ya da o ayrılacak olanların yerine başkalarının alınabileceği veya AKP dışındaki Meclis gruplarından destek alınacağı öngörülmektedir.

Son anketlerin gösterdiği üzere, muhtemel 'evet' oylarının 'hayır' oylarından 10 puan önde olduğu, toplumun yargı reformunu net bir biçimde desteklediği, referandum sonucunun doğrudan seçim sonucunu etkileyeceği bir ortamda bütün bu hesapların yapılmamış olduğunu varsaymak pek gerçekçi gözüküyor. Bu durumda eğer itirazcı ve ayrılıkçı grup yeterli büyüklükte ve sağlamlıkta ise, benzer bir kopuşun MHP'den de olabileceği ihtimaline hazır olmak lazım. Çünkü birçok gözlemcinin ortak kanaatine göre MHP seçmeninin ve örgütsel tabanının çoğunluğu bu anayasa değişiminden yana. Ayrıca Türkiye'de 'milliyetçi' kadroların da son yıllarda bir değişim yaşadıkları, meşruiyet, hak ve özgürlük gibi kavramları içselleştirme isteği içinde oldukları görülüyor. Bu dinamiğin MHP grubunu etkilememesi düşünülemez.

Seçimlerin yaklaşmakta olması ise bu tür kopuşları daha 'gerçekçi' kılıyor, çünkü kopanlara yeni yer sunulabiliyor. Böyle bir denklemde AKP'nin üstünlüğü ise açık, çünkü muhtemelen en fazla milletvekili çıkaracak olan, dolayısıyla en fazla 'yeri' olan parti o...

Bütün bunlara ilave olarak BDP'nin yeni stratejisinin ve 'görüşmeci' yaklaşımının da taslağın geçmesini sağlamak üzere önemli bir desteği ima ettiğini söyleyebiliriz. BDP'nin haklı taleplerinin bu taslakta olmaması kritik bir unsur değil. Yeter ki AKP bu taleplerin haklılığını açıkça kabullenip, gelecek dönemin ajandasına koyduğunu beyan etsin.

Türkiye bir 'demokrasi' olmaya gidiyor ve bunun engellenmesi çok zor, çünkü toplumun her kesiminde bunu isteyenler artık istemeyenlerden daha çok. Dolayısıyla belki de AKP yönetimi haklı... Bırakın 'giden gitsin'...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Üç itiraz-ı siyaset

Anayasa değişikliği paketine yapılmakta olan itirazlar, Türkiye'deki siyasetin niçin tıkanmış olduğunun da açık bir göstergesi. Birbiri ile ilişkisiz gözükten, en azından öyle olduğu iddia edilen, ancak birbirini besleyen üç tür itiraz var.

Bunlardan biri doğrudan yargı mensupları tarafından seslendirilen 'ideolojik' itiraz... Bu cenahta yer alan yüksek yargı mensupları üç noktayı öne çıkarıyorlar: Yapılmak istenen değişim Anayasa'ya aykırıdır; yargı bağımsızlığını gerilettiği için kuvvetler ayrılığı ilkesini zedelemektedir; ve asıl amaç siyasi iktidarın isteğine uygun bir yargının yaratılmasıdır. Ne var ki yapılmak istenen değişikliklerin Anayasa'da çelişki veya tutarsızlığa neden olacağına dair herhangi bir muhakeme ileri sürülmemekte. Bu durumda 'anayasa' teriminden hayali, ideolojik bir niteliğin algılandığı ve aslında yapılacak değişikliğin kemalizme aykırı bulunduğunu anlıyoruz. Gerçekten de Türkiye demokrasiye ulaşmaya çalışıyor ve bu yol kemalizmin kaçınılmaz olarak yıpranmasını ifade ediyor. Diğer taraftan yargı bağımsızlığının gerilediği iddiasının içi de tamamen boş, çünkü hem HSYK'da hem de Anayasa Mahkemesi'nde üyelerin çoğunluğu yine eskisi gibi seçiliyorlar. Ayrıca HSYK'nın ayrı bir sekreteryaşının olması, bu kurumu şimdiki duruma nazaran çok daha bağımsız kılacak. Kısacası 'bağımsızlık' etrafında yapılan itirazlar da temelde ideolojik... Tek istenen, yasamanın hiçbir biçimde yargıya üye seçmemesi. Çünkü bunun bir ideolojik 'sapma' yaratacağından, meşruiyetin temelini kemalizmden demokratik bir anlayışa doğru kayacağından korkuluyor. Nitekim 'iktidarın isteğine uygun' bir yargı oluşturulmak istendiğinin öne sürülmesi de kendi başına bir anlam ifade etmiyor, çünkü önemli olan iktidarın daha demokratik mi, yoksa daha vesayetçi mi bir yargı istediği. Ve açıkça ortaya çıkıyor ki yüksek yargı mensupları aslında vesayetçi bir yargıdan vazgeçmek istemiyorlar. Bu imtiyazı da kemalizm sayesinde ellerinde tuttukları için, neredeyse bir siyasi parti gibi ideolojik itirazda bulunuyorlar.

Yüksek yargının siyasi parti gibi davrandığı bir sistemde, siyasi partilere ise ideolojik siyasetin taktiksel çıkışlarını yapmak düşüyor. Ne CHP ne de MHP'nin önerilen taslağın içeriğine ilişkin bir itirazları var. Görünüşe bakılırsa tasarının AKP tarafından hazırlanmış olmasına ve seçimlere bir yıl kala gündeme getirilmesine karşı çıkıyorlar. Buna karşılık, bir anayasa değişikliği paketinde nelerin olması gerektiğini de açıkça söyleyemiyorlar, çünkü bu değişiklikler de taslağa konduğu takdirde desteklemek zorunda kalacaklar ve o zaman da anayasa değişecek. Oysa muhalefet partilerinin tercihi mevcut anayasa ile yani vesayetçi bir yapıyla devam etmek. Zamanlamaya ilişkin itirazın da pek anlamlı olduğu söylenemez, çünkü bir meclisin meşruiyeti bir sonraki seçim zamanı ile ölçülemez. Şu an meşru bir parlamento var ve örneğin bir yıl önce olsa sorun yaratmayacak olan bir yasayı şimdi çıkarmalarının niçin 'sorun' olduğunu anlamak hiç de kolay değil. Muhalefet partileri bu süreçte daha da yıpranacaklar... Çünkü ideolojik olarak yargı bürokrasisinin gölgesinde kaldıkları gibi, siyaseten bir alternatif de getirecek durumda değiller.

Yüksek yargının ideolojik sultanı altında kalan son itiraz biçimi ise, artık pek de şaşırtıcı olmayan bir biçimde 'soldan' geliyor. Burada meseleye teknik açıdan, yani AKP karşıtlığı üzerinden bakanlardan, daha entelektüel yorumlara uzanan bir yelpaze var. Ancak hepsinin de ortak noktası, herhalde hiç istenmediği halde, apolitik olması. 'Sol'dan konuşan birçok kişi, duruşlarının ve söylemlerinin apolitik olduğunun farkına bile varmadığı gibi, kendilerini siyaset yapıyor sanıyorlar. Örneğin 12 Eylül Anayasası'nın değişmesi gerektiğini, ancak 'bu Meclis'in' anayasa değişikliği yapamayacağını söyleyen bildiri, bu tutumun iyi bir örneği. Önerildiğine göre anayasa en geniş mutabakatla yapılmalı ve siyasi gerginliği de arttırmamalıymış. Ders kitabından çıkmış gibi duran bu önerme, eğer ilkesel bir duruşu işaret ediyorsa epeyce liberal bir orta yolculuğu ima ediyor. Ancak eğer siyasi bir duruşu ima ediyorsa, 'solculuğun' kemalizmle ne denli içiçe olduğunu ortaya koyuyor, çünkü sözü edilen mutabakatın 'son kertede' neyle ve kimlerle olacağı çok açık. Solculuk adına yapılan bu tür çıkışlar, aslında solcu olanların siyasetin dışında kalmaya razı olduklarını da ortaya koyuyor. Solculuk siyaseten doğru

olanları savunur gözüdürken, 'temiz ve beyaz' kalmanın da yolu haline geliyor. Çünkü Türkiye'deki sol hâlâ kendisini normatif olandan kurtarabilmiş değil. Olması gerekeni savunmanın siyaset olduğunu sanan; olan bitene müdahale etmekten, gerçekliğin parçası olarak tavır almaktan korkan bir 'sol' var...

Yüksek yargının, muhalefet partilerinin ve sol aydınların yaklaşımı birbirini besliyor ve destekliyor. İdeolojik boyutta vesayet rejiminin korunmasını ifade eden bu koalisyon, siyasete yaklaştıkça tek bir mesaj veriyor: AKP yönetmesin! Burada gerçekçi bir analiz var, çünkü vesayet rejiminin sona ermesi bugün için gerçekten de AKP'nin yönetmesini gerektiriyor. Söz konusu koalisyonun psikolojik zemini ise esas olarak laiklik... Siyaset önermesi gibi gözüken sözler, aslında laiklikten başka kimliksel zemini kalmamış olan bir tür sol muhalefetin cemaat yapısının korunmasına yarıyor. Ama maalesef Türkiye siyaseti açısından tam bir apolitikleşmeye tekabül ediyor. Solun apolitik hale geldiği bir ortamda, yüksek yargı da 'ideolojinin' sahibi haline geliyor ve böylece kemalizm solun merkezindeki efsunlu yerini korumayı sürdürüyor...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Duygusal âni bekleyenlere

Etyen Mahcupyan 04.04.2010

Siyaset konuşuyor, tartışıyor ve yazıyoruz... Ancak bütün bu karşılaşmalar gayet ideolojik ve psikolojik bir gölgenin altında yapılıyor: Öteki alerjisi... Her kimlik bir başkasında az veya çok alerji yaratsa da, olumsuz tepkinin esası AKP'ye gidiyor, çünkü iktidarı ellerinde tutmakla kalmayıp, daha demokratik bir rejimi ima edecek değişimlere de önayak oluyorlar. Oysa 'biz' onlardan böyle bir şey beklemiyoruz. 'Biz' onların ardımızdan gelmelerini, 'biz'lerden öğrenmelerini, 'biz'lere benzemek istemelerini bekliyoruz. Laiklik artık dinle devletin ayrılması türünden teorik bir önerme veya düzenleme değil. Laiklik giderek 'bizi' öteki karşısında üstün kılan ve ancak psikolojik olarak paylaşılabilen bir ideolojik zırh.

Bu durum bir 'kavram açığı' yaratıyor. Yani artık klasik modern, liberal ve sol kavramlarımız 'bize' yetmiyor... Çünkü onlar doğal olarak ilkesel tutumlara işaret ediyorlar ve örneğin dindarları hiyerarşik olarak daha 'aşağı' konumda gören 'bizlere' pek yardımcı olmuyorlar. Kısacası hem evrensel etik anlayışa uygun olduğumuzu göstermek, hem de 'ötekilerden' biraz daha iyi ve yukarıda olduğumuzu kendimize kanıtlamak istiyoruz. Dolayısıyla gözümüz hep böylesi bir dengeyi ima edecek yeni kavramların peşinde...

Buna uygun bir kavramı bir süre önce gazetemizin en parlak yazarlarından biri, Sezin Öney gündeme getirdi. Kavramın gündeme getirilmesindeki amaç, yukarıda sözü edilen psikolojinin yol açtığı bir kavram arayışı değildi. Öney, Doğu Avrupa deneyiminin yol açtığı tartışmaların içinden bakıyor ve herhangi bir anayasa oluşumunun ancak toplumsal temelde harmanlanıp içselleştirilmesi sayesinde gerçek bir değişim yaratabileceğini ima ediyordu. Buna itiraz etmek pek mümkün değil... Anayasa gibi nasıl birlikte yaşayacağımızı ve yönetileceğimizi belirleyen bir metnin arkasında geniş bir konsensüsün ve derinlikli bir tartışmanın olmasını kim tercih etmez? Nitekim Öney'in alıntıladığı hukukçu András Sajó, böyle bir temel metnin ancak 'anayasal an' yakalandığı zaman ortaya çıkabileceğini belirtmiş. Kastedilen şey, "anayasanın teknik bir formalite olarak değil, toplumun, ortak bazı siyasal deneyimler sonucu ortaya çıkan duygusal tepkileriyle doğması, örülmesi. Yani toplumun, benzer deneyimlerden geçmenin getirdiği birliktelik duygusu içinde, ortak hareket ederek, ortak bir kimlik heyecanı ve hevesiyle bir anayasa oluşturması."

Eğer bu ilkesel bakışı temel alırsak, hükümetin yapması gereken şu anki tasarımı Meclis'ten çekip geniş bir tartışmaya açmak ve böylece 'anayasal âni' oluşturmaktır. Ancak birkaç basit soru var: Acaba bu süre ne kadar uzun tutulmalı? Muhalefetin 'anayasal âni' sahiplenmesi süreye veya içeriğe mi bağlı? Böyle bir 'anayasal ânin' yakalanması için gerekli olan 'duygusal an' açısından koşullar elverişli mi? 'Duygusal ânin' ideolojik olarak engellendiği ve vesayet altına alındığı bir toplumda 'anayasal ânin' yakalanmasının toplu isyan dışında bir anlamı var mı?

Uzlaşma üzerinden yaşanan değişimlere hasretle bakabiliriz, ama unutmamak lazım ki bunu beceren bütün ülkelerin geçmişinde çatışma üzerinden değişim dönemleri bulunuyor. Feodalizmin son dönemlerinde veya sovyet sisteminin yıkılışında kimse 'uzlaşma' aramadı. Çünkü değişim, bir önceki iktidar yapısının tamamen çökmesiyle değil, kırılmasıyla başladı ve o nedenle de toplumu ikiye bölen bir gerilimi ifade etti. Ortak bir kimlik üzerinden üretilecek ortak bir heyecan genellikle ortak bir düşmanın alt edilmesini gerektirir. Aksi halde zaten demokrat zihniyet içinde kendi farklılıklarını çözmeye eğilimli bir toplumun varlığını varsaymak durumunda kalırız. Türkiye için ise ikinci ihtimal zaten yok. Toplum demokrat zihniyetle yeni tanışıyor... Ortak düşman meselesi ise Cumhuriyet'in başında elde edilen bir fırsattı ve otoriter bir rejimin kurulması yönünde kullanılırken, kemalist kadro kendi duygusuna 'ortak' olmayanları tasfiye etti. Diğer bir deyişle bu topraklarda modern dönem diye tanımlayabileceğimiz son yüz elli yılda, rejimi birliktelik duygusuna oturtma isteği veya bu yönde bir arayış hiç olmadı. Birinci Meclis belki buna fırsat tanıyacak bir başlangıç olabilirdi... Ama kemalist rejim buna izin vermedi ve toplumsal farklılıklar arasındaki gerilimi, rejimin meşruiyetini sağlayan, vesayeti işlevsel kılan bir araç olarak kullandı.

Bu durum şimdilerde ancak değişme eğilimine girerken, sistemin imtiyazlı aktörleri doğal olarak direniyorlar. Değişimi taşıyanların İslami kimliği sayesinde laik cemaati de kendi etraflarında örgütleyebiliyorlar. Dolayısıyla toplumsal kesimler aynı dönemden geçseler, benzer şeyler yaşasalar da, 'benzer deneyimlerden' geçmiyorlar, çünkü ideolojik algılamaları farklı. Bu durum rejim taraftarlarının çatışmayı sürdürmesini bizzat 'siyaset' haline getiriyor. Bu nedenle de Türkiye'de değişim çatışmadan ürüyor...

Toplumları duygusal bir bütünsellik içinde hayal etmenin hoş yanları var... Bu tür bir temeli olmayan değişimlerin çatışma süreci içinde yol almak zorunda kalacakları da doğru. Ama bu iyimser önermenin hayata geçmesi için önce ortak bir niyette buluşulması lazım. Yani şu anki sistemin 'ortak yarar' uğruna değişmesi gerektiğinin kabulü gerek. Türkiye'de ise bırakın bu niyeti, vesayetçi rejimden toplumsal taleplere yönelen apaçık bir kötü niyet var...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi öncesi

Etyen Mahcupyan 07.04.2010

Batı'nın modern devletleri yargının bağımsızlığına çok önem verdiler. Çünkü kurdukları devletin meşruiyetini sağlayan sadece iki unsur vardı: Halkın sandığa gidip kendisini yönetecekleri seçebilmesi ve tarafsız bir yargının söz konusu yönetim yetkisinin kötüye kullanılmasını engellemesi. Bağımsızlık kavramı esas olarak seçilmiş yöneticilerden bağımsız olmayı ifade ediyordu, çünkü böyle bir bağımsızlık olmadan yargının tarafsız davranma şansı yoktu. Diğer bir deyişle yargının yürütmeden yansıyan herhangi bir etki altında kalmadığı durumda, kendiliğinden tarafsız davranacağı varsayılmış oluyordu.

Kısacası modern liberal devletlerin işleyişi açısından yargı tarafsızlığının meselenin özü olduğunu, yargı bağımsızlığının ise bunu sağlayacak önkoşulu oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bu yaklaşımda yargı mekanizmasına aşırı bir ideolojik güven beslendiği görülüyor. Yani kendi vicdanlarıyla baş başa kaldıklarında yargıçların veya genelde mahkemelerin adil kararlar almaya daha eğilimli oldukları kabul ediliyor. Vicdanın serbestliği ise çoğu ülkede yüksek maaşlarla ve geçim derdinin arka plana itilmesiyle sağlanıyor.

Dikkat edilirse bu tabloda ideolojik farklılıklara değinen hiçbir şey yok. Oysa Batı'da kurulan demokrasilerde bile yargının kendine has bir ideolojisinin olabileceği öngörülebilir. Nitekim bu muhtemel sakıncanın giderilebilmesi de üst yargı organlarının seçim sistematığı içinde aranmış. Yasamanın da içinde olduğu bir seçim mekanizmasının yargı kurumlarını heterojen kılacağı ve söz konusu kurumların ideolojik siyaset yapmalarının önünün kesileceği hesaplanmış.

Toparlarsak sistem basit... yargı mekanizmasının üst kurullarını olabildiğince çoğulcu bir seçim sistemiyle oluşturarak, hem ideolojik savrulmayı önüyor hem de bu yapıyı yürütmeden bağımsız kılıyorsunuz. Böylece bir taşla iki kuş birden vuruluyor: Hem meşruiyetini toplumdan alan, hem de tarafsız olma ihtimali güçlü olan bir yargı mekanizmanız oluyor...

Bu denge epeyce kritik, çünkü tarafsızlığını yitiren bir yargının meşru olamayacağı açık. Batılılar için böyle bir durumu yaratacak en büyük ihtimal yürütmenin yargı üzerinde ideolojik vesayet kurması ve yargı bağımsızlığının kalmaması. Batı demokrasileri bu konuda çok hassas ve yürütme de böyle bir görünüm vermekten kaçınıyor. Çünkü bunun anlamı yürütmenin de meşruiyetini yitirmesi ve iktidarın ancak zorbalıkla devam ettirilebilmesi. Geçmişinde faşizm olan ve o dönemi reddeden bir sistemde, herkesin 'faşist' konuma düşme konusunda hassas olması şaşırtıcı değil.

Böyle bir referansın ışığında yüzümüzü Türkiye'ye döndüğümüzde bizim henüz 'demokrasi öncesi' noktada olduğumuzu daha iyi anlıyoruz. Önümüzde epeyce sembolik örnekler var... Düşünün ki yürütülmekte olan bir soruşturmayı durdurmak veya baltalamak üzere yargının en üst kurulu bir nöbetçi hâkim atıyor ve o da bütün tutukluları gerçekten de mizahi gerekçelerle serbest bırakıyor. Bunun telafi edilebilir olup olmaması önemli değil. Buna cesaret edilebilmesi, daha doğrusu bunun bir cesaret meselesi olarak görülmemesi ilginç.

Anlaşılan yüksek yargı kurumları kendilerini sadece yürütmeden değil, toplumdan da bağımsız sanıyorlar. Çünkü meşruiyet diye bir dertleri yok. Nasıl algılandıkları konusu onları rahatsız etmiyor. Toplum ne yönde tercihlere ve taleplere sahip olursa olsun, adaletin üst yargı kurullarında oturan yargıçlar tarafından tanımlanması gerektiğini düşünüyorlar. Yani sadece hukuk fakültesine gitmek ve başka yargı mensupları tarafından beğenilmiş olmak, adalet üzerinde ideolojik vesayet kurmayı mubah kılıyor. Üstelik bu kariyer mantığı açıkça savunuluyor, üst yargı mensupları kendilerinin bir vesayetçi kast olduklarını, toplumun bu durumu böylece kabullenmesi gerektiğini söylemiş oluyorlar.

Gerekçeleri ise 'yargı bağımsızlığı'... Ne var ki bu meşru olmayan bir yargının bağımsızlığı, çünkü toplumla bağ kuran bir seçim mekanizmasından beslenmiyor. Öte yandan bu tür bir bağımsızlık tarafsızlığı da sağlamadığı gibi, aksine yargıyı bir iktidar aktörü haline getiriyor. Dolayısıyla üst yargı kendi ideolojisi, siyaseti ve stratejisi olan bir siyasi parti gibi davranabiliyor.

Kısacası karşımızda tarafsız olmadığı için adalet işlevini yapamayan, bağımsızlaştıkça daha da ideolojikleşen ve bu konumunu bir doğal imtiyaz olarak korumak istediği ölçüde meşruiyetini yitiren bir yargı var...

Batı demokrasilerinin korkusu faşizmdi... Bizim öyle bir korkumuz yok. Biz aslında demokrasiden korkuyoruz ve bu çok anlaşılır bir durum... Çünkü faşizmle demokrasiyi ayırt edemediğimiz gibi, demokrasi adına yürüttüğümüz faşizan bir sisteme sahibiz. Herhalde dünyanın artık hiçbir yerinde faşizmi savunan ve buna ille

de demokrasi denmesini isteyen kurumlar kalmadı. Ama bizde var... Biz demokrasinin ne olduğunu yeni öğreniyor ve Cumhuriyet'in niçin demokrasi üretmediğini yeni anlıyoruz.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kırılma

Etyen Mahcupyan 09.04.2010

Meseleyi AKP ile asker arasındaki bir çatışma olarak görenlerin vizyonunda herhalde belirli bir genişleme olmuştur. Çünkü devletin kurumsal yapısının çok daha önceden kırılanlaştığının ve çatladığının belirtileri giderek su yüzüne çıkıyor. Şurası bir gerçek: AKP olmasaydı bu çatlaklar bugünkü kırılmalara yol açmazdı. Ama buradaki kritik etken AKP'nin yaptıkları değil, iktidardaki varlığı. Diğer bir deyişle şu anki dönüşümü yaratan faktör AKP değil... Aksine, dönüşümün asıl gücü AKP'nin varlığından hareketle ortaya çıkan devlet içi tepkiler. Çünkü değişen dünya koşullarında, artık bu tepkiler klasik soğuk savaş dönemi insicamına sahip değiller. Devleti taşıyan, siyaseti kuşatan ve toplumu ideolojik vesayet altında tutan ordu ve yargının kendi içindeki kırılma, bugün AKP karşıtlığını aşmış durumda. AKP'nin bir katalizör olduğu ne denli doğruysa, asıl değişimin 'içeriden' devletin derinliğinden geldiği de o denli doğru.

Yaşanan paralel savaflara bakıldığında hükümetin parlamentoya sunduğu anayasa değişikliğinin veya yargı reformu projesinin hâlâ kabul edilebilir bir siyaset dili içerisinde karşılandığını görüyoruz. Muhalefet partilerinin reddiyeleri, taktik kaçış çabaları veya kişisel saldırıları, yine de bilinmeyen ve beklenmeyen bir tavır ifade etmiyor. Meclis'te bir 'savaş' halinin geçerli olduğunu söyleyebilirsek bile, bunun parti yöneticilerinin dilinde ve parti disiplini çerçevesi içinde yaşandığını görmekte yarar var. Milletvekili seviyesine inildiğinde ise, hangi partiye mensup olursa olsun, siyaseti 'okuyan' ve tam olarak söze dökmese de Türkiye'yi tanıyan insanlarla karşı karşıyayız. Dolayısıyla bugün partiler arası bölünmelere karşın, Meclis'i bir bütün olarak etkileyen ve ortak kanaatler yaratan tesbit ve teşhislerin yaşandığını gözardı etmemek lazım.

Bu tesbit ve teşhisler, ordu ve yargıda bugüne dek görülmemiş cinsten çatışmaların yaşandığını ve bunların henüz en üst noktaya da gelmediğini söylüyor. Emekli Birinci Ordu Komutanı Çetin Doğan ile eski Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök arasındaki atışma, bir 'emekliler' itişmesi değil. Halen devam etmekte olan bir çatışmanın dışa vuran yansıması. Bu bağlamda şu anki Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ'un, geçmişte Birinci Ordu seminerlerinde rutinin dışına çıkılarak gerçek kişiler ve yerler kullanıldığını rapor etmiş olması, belki de bugünkü göreve nasıl geldiğinin de açıklamasını içeriyordur. Çünkü anlaşıldığına göre, ordudaki darbe hezeyanı henüz AKP iktidarının ikinci ayında başlamış ve üst kademenin genel olurunu da alamamış. Diğer bir deyişle AKP'nin ne yaptığından bağımsız olarak, sırf bu partinin iktidarda olmasından hareketle ordu içinde uzlaşmaz bir kırılma oluşmuş. Başbuğ'un Genelkurmay Başkanı olması, hem yeni bir denge arayışının varlığını, hem de ordu içindeki meşruiyet yanlılarının nihai noktada daha dirençli çıkmış olduklarını akla getiriyor. Nitekim Genelkurmay'ın Ergenekon davası kapsamındaki tavrı da, söz konusu dengeyi gözetirken, aynı anda hukuksal meşruiyeti savunmaktan yana oldu. Bir yandan yargı sürecinin bağımsızlığına vurgu yapıldı, bir yandan da suçlanan muvazzaf subayların tutuklanmasını engelleme gayreti içinde olundu.

Bu tutumun kurumsal bütünlük, devamlılık ve toplumsal imaj açısından işlevi açık. Ancak alttan alta giden çatışmayı gizlemeye yetmediği de belli... Benzer bir olay yargıda da yaşanmakta, ama ordudan farklı olarak üst yargı kurumları ile savcılık müessesesini ve mahkemeleri karşı karşıya getirmekte. Yargıda 'devletçi' bir bütünselliğin sağlanması, bu kurumu toplumdan uzaklaştırarak, dolayısıyla üst yargıyı kendi içine kapalı bir

kast haline getirerek mümkün olmuştı. Bu nedenle ordunun aksine yargıdaki kırılma dikey eksen üzerinde oluyor ve Ergenekon davası bağlamında Cumhuriyet savcılarının üst yargının ideolojik vesayetine direnmesine tanık oluyoruz. Başsavcı ise kendince denge arayışı içinde... Bir yandan aynen Başbuğ gibi hukukun üstünlüğü lafları ediyor, öte yandan da soruşturmayı durduruyor, dosyaları savcılardan alıyor ve açık bir biçimde taraf oluyor.

Bu gidişin bir geri dönüşü yok... Türkiye’de sistem deşifre oluyor, şeffaflaşıyor ve böylece siyasi ve ideolojik özülle ortaya çıkıyor. Esas kırılma ise, devletle siyaset arasında değil, zaten siyasete el koymuş olan devletin içinde yaşanıyor. Geçmişte olsa üstü kapanabilecek olan bu kırılma, günümüzde istenmediği kadar görünür hale gelmiş durumda ve bu da bir geri dönüşü imkânsız kılıyor.

Toplum olarak artık bu ordunun ve yargının ne olduğu hakkında bir fikrimiz var ve bu değerlendirmeyi yok sayarak ‘ilerlemek’ mümkün değil. Reform çabasını, değişimi ve adaleti engellemek üzere atılan her adım, aslında reformun, değişimin ve adaletin önünü daha da açıyor.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Travma bizimdir, bizim kalacak...

Etyen Mahcupyan 11.04.2010

Cuma günü öğleden sonra para ve borsa piyasalarında işlem yapanlar televizyonlarının başındaydı. Cumhuriyet Başsavcısı konuşacaktı ve bunun anlamı AKP’ye karşı yeni bir kapatma davasının açılma ihtimaliydi. Neyse ki sistem daha önceki yanlışına düşmedi... Anlaşılan toplumdaki değişimle ilgili yavaş da olsa bir fikre sahip olmuşlar, aynen Baykal’ın yaptığı gibi hafifçe çark etmeyi uygun bulmuşlardı. Ancak Başsavcı’nın konuşmasındaki bir cümle, söz konusu toplumsal değişimin hazmedilmesinin ne denli güç olduğunu ortaya koymaktaydı. Mealen tekrarlarsak, toplumun yargının bağımsızlığına ilişkin kaygılarının, haklarına ilişkin taleplerinden daha güçlü olduğuna inancını belirtiyordu. Diğer bir deyişle Başsavcı’nın beklentisi muhtemel bir referandumda anayasa değişikliğine ‘hayır’ çıkmasıydı.

Yine Başsavcı’nın ifadesiyle üst yargının her zaman siyaset yaptığı söylenemezdi, ama kendisini ilgilendiren veya temel ilkelere dokunan konularda yaptığı çıkışlar da doğaldı. Görüldüğü kadarıyla bu anayasa değişikliği de böylesine önemli bir konu ve üst yargının ‘siyaset’ yapmasından garipsenecek bir durum yok.

Dolayısıyla Başsavcı’nın mealen aktardığımız cümlesi de meşru siyasete girmektedir... Bunun demokrasi kavramının neresine oturduğunu veya böylesi bir siyasetin sınırlarının nasıl çizileceğini bir kenara koyalım. Çünkü Türkiye’yi anlamak açısından asıl ilginç olan Başsavcı’nın sözünün içeriği... Kendisi ne kadar farkında bilemiyoruz ama, Başsavcı ‘üst yargının bağımsızlığı’ ile ‘vatandaşlık hakları’ arasında bir tercihte bulunmamız gerektiğini söylemiş oluyor. Yani bunların uzlaşmaz olduklarını vurguluyor. Oysa ‘normal’ bir demokraside üst yargının bağımsızlığı zaten vatandaşların hak ve özgürlüklerinin garantisidir.

Böylece bir itirafa daha tanıklık etmiş oluyoruz. Vesayet sistemini savunanların kendi haklılıklarını kanıtlamak üzere ileri sürdükleri her gerekçe, aslında bu vesayet sistemini daha da deşifre ediyor ve bu yapının doğrudan hak ve özgürlüklere karşı olduğunu kanıtlıyor.

***

Mithat Sancar 18 mart tarihinde “İnkârın bedeli” başlıklı ufuk açıcı bir yazı yazmıştı. Söylediği şey özetle şuydu: Şiddet ve zulüm olaylarını içeren tarihsel dönemler karşısında ‘fail grup’ çoğu zaman savunma refleksleri geliştirir. “Bu refleksler; esas itibariyle soğuk ve öfkeli inkâr, geçmiş bastırma, suçu masumlaştırma ve giderek meşrulaştırma, kendini mağdur olarak sunma biçimlerinde ortaya çıkarlar... Ancak suçu reddetme (ve) onunla yüzleşmekten kaçma... demokratik bir kişilikle çelişen ve çatışan tutumların gelişmesine elverişli bir zemin sunar, bunu teşvik eder.” Sancar bu içe kapanmanın sonucunun “vicdanın körelmesi ve empati kapasitesinin düşmesi” olduğuna işaret ediyor. Aynı yaklaşımın bir diğer sonucunun ise ‘suçun kolektif hale’ gelmesi olduğunu vurguluyor.

Sancar’ın bugüne ait gözlemi “1915’in Türkiye toplumu ve ‘Türk kimliği’ üzerindeki travmatik etkilerinin giderek belirgin hale geldiği”; sonuç değerlendirmesi ise, normalleşme ve demokratikleşme sürecinin önündeki en büyük engelin inkâr politikası olmasıdır...

Bu tesbitlerin çok ufuk açıcı bir yönü var: Bizi bugünkü demokratikleşme sancımız ile geçmişteki travma arasında bağ kurmaya yönlendiriyor. Geçmiş inkârın sistemleşmesinin, bir biçimde günümüzdeki vesayet rejimi ile alakalı olduğunu ima ediyor. Böylece vesayet rejiminin geçmiş travmayı normalleştirme işlevine sahip olabileceğini, belki de toplumun söz konusu vesayete bu nedenle de razı geldiğini düşünmeye başlıyorsunuz. Öte yandan aynı olguya aksi yönden baktığınızda, bizzat vesayet rejiminin de bir tür travma olduğunu kavlıyor ve bu travmadan kurtulmanın niçin geçmişle yüzleşmeye muhtaç olabileceğini anlıyorsunuz.

Şimdi Başsavcı’nın sözüne geri dönelim... Başsavcı aslında travma halini savunuyor ve bu durumu normalleştirmek istiyor. Siyaset üzerine konan vesayetin, giderek akla, yüreğe ve vicdana da konmuş olduğunu itiraf ediyor. Ve böylece farkında bile olmadan, geçmiş hatırlamaya başlayan ve sağlığını yeniden arayan bir toplumla yüzleşmek zorunda kalıyor...

***

Vesayetçi rejimin Ermeni meselesi ile ilişkisi üzerine üç küçük örnekle bitirelim: CHP Ermenistan ile imzalanan protokollerin Türkiye’nin ulusal çıkarları açısından ‘ciddi sakıncalar’ taşıdığını öne sürmüş ve bu arada AB’nin Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele Belgesi’ni de bir tür münafıklık numunesi olarak sunmuştu. Diğer bir deyişle CHP için ulusal çıkarlar ile vatandaşların hak ve özgürlükleri arasında bir uyumsuzluk vardı ve tercih ulusal çıkardan yana yapılmalıydı. Ermenistan ile ‘ilişki’ ise kendiliğinden bu ulusal çıkara aykırıydı... Bu örnek travmanın devletin hamiliği altında süreklilik kazandığını ve resmî dilin parçası olduğunu gösteriyor.

İkinci örnek AKP’nin reform adımlarından biri olan Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü’ne ilişkin... Yapılacaklar arasında Nobelli edebiyatçıların davet edilmesi, dünyanın önde gelen üniversitelerinin rektörlerine konferans verdirilmesi gibi faaliyetler bulunuyor. Ama bir de şöyle bir madde var: “Ermenilerin 1915’i soykırımın yüzüncü yılı ilan etme çabalarının önüne geçilmeye çalışılacak.” Reform adına atılan bir adımda bile geçmişin travması ile yüzleşilmeye hazır olunmadığını, dolayısıyla bu reformun da niçin güdük kalacağını anlıyorsunuz...

Son örnek ise toplumdan: Bazı Gürcü seks işçileri kendilerini müşterilerine ‘Ermeni’ olarak tanıtıyorlarmış. Çünkü müşteriler ‘intikam duygularıyla’ davranıyor ve ‘sevişmek’ üzere Ermeni kadınları tercih ediyorlarmış. İsterseniz hâlâ sevişmenin anlamını bilmeyen ve sevmeyi tercih eden travmatik eril kimlikten söz edebiliriz. Ama bu işin içinde ‘Ermeni’ var... Yani somut bir insandan ziyade, bir kimlik... Bir kimlikle ‘sevişmek’ ve onu ‘öldüresiye sevmek’ ise herhalde ancak okkalı bir vesayet rejimini kendi benliğiniz haline getirmekle, travmaya müptela olmakla mümkün.

Soykırım üzerine (1)

Etyen Mahcupyan 14.04.2010

Düşünme eylemi aslında 'geniş' düşünmeyi ima eder. Yoksa herkes istese de istemese de zaten düşünür. Biraz 'geniş' düşündüğünüzde ise örneğin Başbakan'ın Ermenistanlı çalışanlara ilişkin gafını yapmazsınız, çünkü kendinizi daha zor duruma soktuğunuzu idrak edersiniz. Benzer bir biçimde biraz 'geniş' düşündüğünüzde soykırım lafını da uluorta bugün yaşanan olaylar için kullanmazsınız, çünkü bu kelimeyi sıradanlaştırmanın, sizi kaçırdığınız geçmişle yüz yüze getirdiğini fark edersiniz.

Ne var ki Türkiye'nin başbakanı bazen bu 'geniş' düşünmeye rağbet etmiyor ve duygularının düşünceye tercümesiyle yetiniyor. Öte yandan her şeyin hesapçı bir düşünmeye indirgendiği siyaset dünyamızda Erdoğan gibi duygularının öne çıkmasına izin veren, hakiki insanlara da ihtiyaç var. Ayrıca soykırım denen olgu gerçekten de bir yönüyle epeyce sıradan... Özellikle ulus-devletler ve milliyetçi rejimler ellerine fırsat geçtiğinde bu yöne sapmakta tereddüt etmiyorlar.

Dolayısıyla soykırımın sıradan bir insanlık suçu olduğunu kabul etmek ve kendimizin de o insanlığın parçası olduğunu unutmamak lazım. Bu kavrama daha yakından baktığımızda ise, karşımızda gözlemlenebilen bir olgunun olmadığını, soykırımın gözlemlerimizin bütününe verdiğimiz ad olduğunu görmekte yarar var. Diğer bir deyişle etrafımıza bakıp 'soykırım' gözlemi yapamayız. Cinayetler, yıkımlar, hak ihlalleri, tehcirler görebiliriz, ama 'soykırım' tek başına görülebilen bir nesne değildir. Bizler olayların sonrasında söz konusu cinayet, yıkım, hak ihlali ve tehciri 'soykırım' adı altında bütünler ve tanımlarız.

Kısacası soykırım, yaşanmış olan bire bir gerçekliğin değil, onun anlamının adıdır. Bu durum soykırım kelimesinin değerini düşürmez, aksine insanlık açısından önemini vurgulamak üzere yaşanmış olan olayı daha da belirginleştirir ve çevresindeki olgu karmaşasından ayırır. Bu tesbite bazı milliyetçi Ermenilerden ve muhtemelen başka birçok insan hakları aktivistinden gelen bir eleştiriye değinmek gerekebilir... Onların öne sürdüğüne göre, bir şeyin tanımının belirli bir tarihsel anda yapılmış olması, o şeyin 'kendisi olarak' tanımdan önce var olmadığını göstermez. Yani örneğin yeni bir böcek türünün keşfedilmesini düşünelim... Keşfetmek o böceği diğerlerinden ayırarak tanımlamayı ifade eder. Oysa aynı böcek biz onu tanımlamadan önce de vardı ve adı konmamış olsa bile hayatın parçasıydı. Bu mantığa göre soykırım tanımının 1948'de yapılmış olmasının sınırlayıcı bir işlevi olamaz ve daha önceki olaylar da, eğer tanıma uyuyorlarsa, soykırımdır.

Bu itiraz ilk bakışta gayet akla uygun gelmekte. Ancak biraz daha 'geniş' düşünebiliriz... Yeni 'keşfedilen' böceğin biz onu keşfetmeden önce de yaşadığı açık olsa da, söz konusu böceği diğerlerinden ayırma ölçütüne karar veren böceğin kendisi değil biziz. Diğer bir deyişle eğer bizim öznel tanımımız ve onun ardındaki bakış açımız değişirse, aynı böceği bir başka kategorinin içine de yerleştirmek mümkündür. Kısacası burada keşfedilen böceğin tekilliği, bizim onu tekil kılan bir ölçütle bakmamızı gerektirir. Aynı şey soykırım için de geçerli... Bugünün dünyası, yaşanmış olan olayların belirli niteliklerini öne çıkartarak ve onlar arasındaki ilişkiyi irdelenmek üzere özel anlamlar geliştirerek, bazı olay kümelerini farklı birer olgu olarak sunmakta. Böylece tek tek bakıldığında cinayet, yıkım, hak ihlali veya tehcir gibi gözükken olaylar, birleştiğinde soykırım olarak anlam kazanmakta.

Bu durum soykırımın niçin sıradan bir kavram olduğunu da bize söylüyor. Çünkü gerçekte hiçbir olaylar kümesi tam olarak birbirine benzemiyor. Bu durumda onları aynı kategorinin içinde toplamak, giderek daha kapsayıcı, bütüncül ama kaçınılmaz olarak daha muğlak ölçütlere ihtiyaç gösteriyor. Bugün soykırım çalışmaları ile uğraşan akademik insanların en fazla üzerinde durdukları konulardan biri, bu kavramın henüz 'sağlam' bir kavramsal zemine oturamamış olmasıdır. Oysa bu çok da şaşırtıcı değil... Düşünün ki bir böcek türü keşfetmiş durumdasınız, ama o türden topladığınız her yeni örnek diğerlerinden biraz farklı. Bu durumda hangi farklılıkları türün kendi içinde, hangilerini dışında sayacaksınız? Yanıt yine size bağlı... Bunun da ölçütünü koyacak olan sizsiniz. Böylece tanımın ima ettiği öznellik ikinci bir düzleme sirayet ediyor. Yani hem baştan gerçekliği bir kalıba oturtuyor, hem de daha sonradan o kalıbı gelen örneklerle göre esnetiyorsunuz. Daha da kritik olarak şu ana kadar yaşadıklarınız bundan sonraki soykırım örnekleri hakkında herhangi bir öngöründe bulunmanın pek de akıllıca olmadığını ima ediyor. Bu durumda öngöremediğiniz örnek çeşitlerini de içine alan bir tanıma ihtiyacınız var demektir, çünkü aksi halde ikide bir tanım değiştirmek zorunda kalırsınız. Ne var ki söz konusu ihtiyaç, baştan daha gevşek bir soykırım tanımına razı olmayı ima eder...

Böylece günümüzde geçerli olan, son derece geniş bırakılmış soykırım tanımına gelirsiniz. Bu öyle bir tanım ki, çevremizde yaşanmakta olan insanlık suçlarında mağdurun herhangi bir kimlikle bağlantılı olması halinde devreye girebiliyor. Siz de zaten bu kavramı gayet rahat kullanıyor, haklı olarak birçok olaya 'soykırım' diyorsunuz. Sonra da 'bunların hepsi soykırım ama benim yapmış olduğum değil' diye dünyanın müstehzi bakışlarına rağmen ısrar ediyorsunuz. Galiba biraz daha 'geniş' düşünmeniz ve insanlığınızdan feragat etmek istemiyorsanız, aynı tanımın kendiniz için de geçerli olduğunu kabul etmeye hazır olmanız gerekiyor.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Soykırım üzerine (2)

Etyen Mahcupyan 16.04.2010

Batı parlamentolarına soykırım yasalarını getirenlerin ahlaki açıdan gerekçeleri, dünyada başka soykırımların yaşanmamasıdır. Bu 'siyaseten doğru' ve 'temiz' bakış sayesinde kendinizi aldatabilirsiniz, ama gerçekten de bazı parlamento kararları sayesinde başka ülkelerde soykırımın engellenebileceğini ummak için fazlasıyla saf olmak lazım. Çünkü açıktır ki soykırım yapıp yapmamak zihniyeti öne çıkaran bir tercihtir ve soykırıma eğilimli bir toplumun bundan gerçekten de vazgeçmesi bir zihniyet değişimini gerektirir. Söz konusu toplumun kendisine 'bakmasını', kendisini nesnel bir değerlendirmeye tâbi tutmasını ve bu sayede soykırım dürtülerine daha insancıl bir zihniyet üzerinden, yani daha demokrat bir çerçeve içinden yaklaşmasını beklersiniz. Bu ise doğrudan o toplumla konuşmayı gerektirir. O topluma sırtınızı çevirip soykırım yasası çıkarmak açıkça otoriter zihniyeti çağırıştırır, çünkü zihniyet sizin ne dediğiniz değil, nasıl davrandığınızdır... Kendiniz otoriter tavrı sürdürürken, başkalarından demokrat olmalarını beklemek ise epeyce mizahi bir durumdur.

Dolayısıyla Türkiye'nin Batı ülkelerindeki parlamento kararlarından etkilenmesini beklemek abes. Ama ortada bizim de imza attığımız bir sözleşme var ve o sözleşmedeki soykırım tanımına itirazımız yok. Birleşmiş Milletler'in 1948 yılında imzalanan belgesinde 2. Madde şöyle diyor: Hâlihazır sözleşmede, bir ulusal, etnik, ırksal veya dinsel grubu ya da öyle görülen bir grubu, tümüyle veya kısmi olarak ortadan kaldırma niyetiyle yapılan, aşağıdaki eylemlerden herhangi biri soykırım olarak tanımlanır. Sonra da soykırım tanımına giren eylemler beş maddede sayılıyor: Grubun üyelerini öldürmek, grup üyelerine bedenene veya zihnen ciddi zarar vermek, grubun kısmen ya da tamamen fiziksel olarak yok olmasına neden olacak hayat koşullarını bilerek

uygulamak, grup içinde doğumların engellenmesine yönelik önlemler uygulamak ve gruba ait çocukları zorla bir başka gruba aktarmak. Aynı sözleşmenin 3. maddesi ise sadece soykırımın değil, soykırım yapmak üzere komplo düzenlemenin, soykırımı doğrudan ve aleni teşvik etmenin, soykırımı yeltenmenin ve soykırımı uyum göstermenin de cezalandırılacağını söylüyor.

Bu sözleşmenin arka planında ise geniş bir literatür var ve oradaki kavramsallaştırmaya baktığımızda da, bir merkezden yönetilen ve kimliksel veya kültürel özelliği nedeniyle bir gruba toplu halde yapılan ölümcül saldırıların 'soykırım' olarak adlandırıldığını görüyoruz.

Şimdi bu geniş tanımı 1915 ve sonrasında yaşananlarla karşı karşıya koyalım... Ortada devletin yaptığı planlı ve sistematik bir katliam var. Katliamı yönetenler her aşamada uygulayıcılardan bilgi almış, direktif vermiş ve denetlemişler. Olayın kendisi ise üç aşamada yaşanmış: Önce erkekler askere alınarak büyük çapta katledilmiş, ardından kadın ve çocuklar bilerek ölüm yolculuğuna çıkarılmış, sonraki dönemde de 'o grubun' kültürel varlıkları imha edilmiş ve bugüne dek gelen bir müsadere ve ganimet mantığı çalıştırılmış.

Şimdi Türkiye buna soykırım denmesin istiyor... Önceleri 'herkese uygulanmadı' rivayeti üretilmişti ama Anadolu'nun her yanından erkekler askere alındı ve her yanından insanlar tehciye gönderildi. Bir sonraki rivayet 'isyan ettiler' formülüne dayanmaktaydı, ama ortada sadece askerden kaçabilenlerin çok ufak çaplı bir iki direnişi vardı. Zaten Ermeniler isyan etmiş olsaydı, herhalde en az birkaç yüz bin askerle Osmanlı ordusunun karşısına çıkmalarına ve birkaç meydan muharebesine tanık olmamız gerekiyordu. Son dönemde de Osmanlı yöneticilerine atfen 'böyle bir niyet yoktu' denmeye çalışıldı. Ne var ki askere alınanların ve tehciye gidenlerin başına nelerin geldiğini göre göre bu politikaya devam etmenin nasıl bir 'niyet' ima ettiği belliydi...

Velhasıl bugün Türkiye'nin elinde hiçbir doyurucu muhakeme yok. Ortada Birleşmiş Milletler'in soykırım tanımına uyan bir olay var, devlet yetkilileri bu olayı bilerek organize etmiş ve hayata geçirmişler, sonrasında da zaten işe karışanlar bir dizi gazete tefrikasında yapılanları detaylarıyla anlatmışlar.

Başka ülkelerin parlamentolarında alınan kararların herhangi bir saygınlığı bulunmuyor... Öte yandan Türkiye'nin kendisine bakması için de zaten başka ülkelerdeki parlamentolara ihtiyacı yok. Ama Türkiye kendi gerçekliğine direniyor... Hem soykırım sözleşmesine imza atmamayı kendisine yediremiyor, hem o tanımı değiştiremiyor, hem de o tanımın kendisine uygulanmamasını istiyor.

Soykırım kelimesinden duyulan korku, bugün tarihsel gerçekliğin kendisinin reddine yol açıyor. Oysa 'soykırım' o gerçekliğin kendisi değil, ona verilen bir 'ad' sadece... Ve işin garip yanı şu ki, gerçekliği ne denli reddederseniz, o ad da üzerinize o denli daha fazla yapıyor. Böylece tarihi konuşmaya bile gerek kalmıyor... Türkiye'nin bugünkü tavrı, geçmişte olanın adını kendiliğinden koymuş oluyor.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Soykırım üzerine (3)

Etyen Mahcupyan 18.04.2010

Başka ülkelerin parlamentolarında kabul edilen 'Ermeni soykırımı yasalarına' karşı çıkarken Türkiye'nin yetkilileri kendilerini entelektüel açıdan üstün görüyor ve topluma da bu özgüveni aşıyorlar. Bir parlamentonun tek bir oyla tarihsel bir olayı 'soykırım' veya 'soykırım değil' diye tescil ettiğini sanması gerçekten de gülünç... Ne var ki bu meselede parlamentoları kuşatan bilgi birikimi açısından pek kuşkulu bir

durum yok. Yani o parlamentoların üyelerinin bazıları 1915 ve sonrasının soykırım olduğunu, bazıları da olmadığını düşünmüyor. Hepsi de ortak bir kanaati, yani söz konusu sürecin bir soykırıma tekabül ettiği fikrini taşıyorlar. Dolayısıyla yapılan oylamalar, olayın soykırım olup olmadığını değil, soykırım olan bir olayın ulusal bir parlamento tarafından sahiplenilip sahiplenilmeyeceğinin oylanması. Bu da doğal olarak çok az oy farkıyla oluyor, çünkü tarihsel olarak haksız gözüken Türkiye, siyasi ağırlık açısından epeyce güçlü. Kısacası, eğer Türkiye dünya kamuoyu vicdanında suçlu olmasaydı, bu yasalar parlamentolara zaten hiçbir biçimde gelemezdi. Öte yandan eğer Türkiye bugün daha az önemli bir ülke olsaydı, şimdiye kadar bütün parlamentolar çoktan 'soykırım' tesbitini sahiplenmiş olurlardı.

Türkiye kamuoyu bu basit nüansı görmezden gelerek kendi kulağına hoş gelen propagandaya destek veriyor. Oysa bu tutumun süregeldiği her an, dünya kamuoyu soykırım yasalarını durduranın siyaset olduğuna ve tarihsel gerçeğin bir soykırımı işaret ettiğine daha da ikna oluyor. Bu bağlamda Türkiye'nin önermiş olduğu 'tarih komisyonunun' da fazla bir inandırıcılığı yok. Konunun tarihçilere bırakılması gerektiği tezi anlamlı değil, çünkü konu zaten doksan yıldır tarihçilere bırakılmış durumda ve Türkiye bu bilgi birikiminin gereğini yapmıyor. Dolayısıyla Türkiye'nin asıl istediğinin konunun tarihçilere bırakılması değil, 'makbul' tarihçilere bırakılması olduğu anlaşılıyor. Buna göre birbiriyle hiç uyuşmayacak tarihçilerden oluşan bir komisyon kurulacak ve o komisyonda ortak bir görüşe varılamadığı için de tarihsel gerçeğin 'belirsiz' olduğu savunulacak. Bunun akademik dünyada mizahi bir vaka olarak karşılanacağını ve Türkiye'ye leke süreceği bile idrak edilemiyor.

Çünkü durum devletin sunduğundan çok daha açık: Türkiye'de Ermeni meselesini çalışan ve bilen birçok tarihçi var. Bunlardan bazılarının 'devletleştirilmesi' sayesinde tarihsel bilgi birikiminin önünü kesmek de mümkün değil. Eğer gerçekten de tarihi tarihçilere bırakmak ve sonucuna da razı olmak niyetindeyseniz, o zaman farklı görüşlerden Türkiyeli tarihçilerle bir komisyon kurun... Bırakın şeffaf bir biçimde kamuoyu önünde tartışınlar. Kendi tarihçilerinden bile korkan bir ülkenin uluslararası tarihçi komisyonu çağrısı ne denli ciddiye alınabilir? Bunun gerçek bir bilgi arayışından ziyade, tartışmayı durdurma girişimini ifade edeceği açık değil mi?

Diğer taraftan dünya parlamentolarındaki soykırım kararlarına Türkiye'nin itirazının da belirli bir belkemiği bulunmuyor. Neye itiraz edilmekte? 'Böyle bir şey olmadı' mı, 'olan şeye soykırım denemez' mi, 'yoksa bunu demek size düşmez' mi demek isteniyor? Görünüşe bakılırsa Türkiye'nin en tutarlı itirazı üçüncü cümleyi öne çıkarmakta ve nitekim haklılık payının olabileceği tek yorum da bu. Ne var ki bu itiraz bir cila gibi kullanılırken, özellikle iç kamuoyuna diğer iki cümlelinin ima ettiği ruh hali pompalanıyor. On yıllar boyunca 'böyle bir şey olmadı' söylemine tutunan Türkiye, oradan 'soykırım denemez' cümlesine ve nihayet bugün 'size düşmez' tavrına gelmiş gözüküyor ama maalesef bu yeni konumun inandırıcılığı yok, çünkü devletin yurtiçinde hiçbir gerçek yüzleşmeye hazır olmadığı açık.

Bu hazır olmama halinin arkasında ise iki önemli olgu var... Biri gayri Müslim vakıf mallarının müsadere stratejisine hâlâ bir son verilmemiş olması ve bürokrasinin direnmeye devam etmesidir. Eğer soykırım bir toplumun kültürel varlığını idame ettirmesinin engellenmesi ise, söz konusu stratejinin epeyce 'soykırımı' çağrışımlar içerdiğini görmezden gelemeyiz. İkinci olarak bu kültürel varlığın kendini idame ettirmesinin engellenmesi 1915'te başlayıp 1923'te bitmiş bir olay değil. Cumhuriyet'in tek parti dönemi politikası da aynı minvalde sürüp gitmiş. Dolayısıyla 'soykırım' sözcüğü gerçekten de korkutucu, çünkü sadece Osmanlı'yı bağlayan bir politikaya gönderme yapmıyor, günümüzün rejimine de dokunuyor.

Böylece inkâr siyasetinin rasyonelini de kavırıyoruz. Türkiye bu siyasete 'soykırım' denmesini istemiyor, çünkü işin esasında bu siyasetin mal, mülk ve kültür tarafını benimseyip sürdürmüş durumda. O zaman da inkârcılık 'makbul' vatandaşlığın harcı haline geliyor... Kendi geçmişini bilmeyen, öğrenmek istemeyen, duyduğunda

ulusal onur adına karşı çıkan bir cahiliye tavrı üretiliyor ve kimliğin kültleşmesine neden olunuyor. Ne yazık ki böylesi bir tavırdan ne vatandaşlık, ne demokrasi ne de özgürlük doğuyor...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Post modern oryantalizm

Etyen Mahcupyan 30.04.2010

Modern dünyanın ideolojik açıdan en etkili ve belirleyici öğelerinden biri, her toplumda karşılığını bulan pozitivizmi oldu. Bilimsel olanın mutlak hâkimiyetine inancı öne çıkaran bu bakış, doğal olarak toplumsal alanda da bilimsel olduğu iddia edilebilen kurguların diğerlerine olan üstünlüğünü ima etti. Bu üstünlüğün en gözle görülebilir sonuçlarından biri, Batılı modern toplumların, henüz kendileri kadar modernleşmemiş Batı dışı toplumları horlaması, en iyi şekliyle onları 'egzotik' bulması, ama alttan alta da geride kalmış olması gereken bir barbarlığın taşıyıcıları olarak resmetmesiydi. Modern toplumların bilimselliğinin temeli ise aydınlanmaya, yani insan zihninin hurafelerden temizlenmesine dayanmaktaydı. Sekülerleşmeyi yaşamamış olan Batı dışı toplumlar, zaman içinde kaçınılmaz olarak bu süreçten geçecekler ve Batı'ya benzeyeceklerdi. Böylece toplumların tarihi lineer, yani düz bir çizgi üzerinde algılanmaya başlandı. Geri olanın gelişerek ileri olana benzeyeceği varsayımı aslında herkesi rahatlattı. 'İleri' olanlar bunun manevi prestijini ve moral üstünlüğünü yaşarlarken, 'geri' olanlar da önceden bilinen bir yolun yolcusu olmanın güvencesine sahip oldular.

İnsanlığın tarihi hem bir bütündü, hem de kendi içinde kalıcı bir eşitsizliğe işaret etmekteydi. Çünkü 'geri' toplumlar 'ileri' olanlara yaklaşırken, skalanın ön tarafını kapmış bu toplumların yerinde sayması beklenemezdi. Dolayısıyla pozitivizmi hazmeden modern bakış, aslında gelişmiş toplumların hükümranlığını ve ideolojik iktidarını tescil etmekteydi. Bu kabullenilen ve razı olunan eşitsizlik halinin duygusal ve ideolojik tezahürlerinden biri oryantalizm diye adlandırılan bakış oldu. Oryantalizm Batı'nın Doğu'yu kendi imgeleminde yeniden kurarak onu tanımlaması ve böylece Doğu üzerindeki hegemonyasını perçinlemesi olarak çok tartışıldı. Said'in özellikle vurguladığı bu nitelik tabii ki gerçek dünyada bir karşılığa sahipti. Ama oryantalizmin Doğu dünyasında da bir karşılığı vardı ve belki de işin bu tarafı olmasaydı, bir Batılı hegemonya olarak sürmesi mümkün olmazdı. Söz konusu karşılık, Doğu içinde oryantalizmi bir ideoloji olarak kullanarak, sınıfsal ve kültürel imtiyazlar üretmenin mümkün olması ve aynı zamanda bu imtiyaz sahiplerinin duygusal açıdan oryantalizme bir can simidi gibi yapışarak kendilerini Batı'ya eklemleştirmeye çalışmalarıydı. Ama mesele bir süre sonra daha da karmaşıklaştı, çünkü oryantalizm 'geri' olan toplumların 'asıl geri' olan kısımlarının içe kapanmalarına ve direnmelerine hizmet edebilecek bir ideolojik zemin de sağladı. Çünkü oryantalizm de, bütün diğer ideolojiler gibi, hiçbir zaman kendi eleştirisinden bağımsız olarak işlevselleşmedi. Diğer bir deyişle bizzat oryantalizmin kendisi, bir 'itiraz' siyasetinin de itkisini oluşturd.

Bugün hemen herkes oryantalizmi kınıyor ve oryantalizmi hedef alan siyasi duruşları onaylıyor. Ancak bu siyasi duruşların da yeni bir oryantalizmi davet ettiğinin farkına pek varılmadığı gibi, bu davete canı gönülden icabet ediliyor. Modern oryantalizmin öznesi iktidarın sahibiydi... Günümüzde geçerli olan post modern oryantalizmin öznesi ise 'mağdurun sahibi'. Bu kişi mağduru anlıyor, onun yanında duruyor, acılarını paylaşıyor, gerektiğinde gözü yaşlı çıkışlar yapıyor ve sonuçta mağdurun siyasetinin bir 'veri' olduğunu söylüyor. İktidar sahiplerinin farklı siyaset yolları deneyerek sorunları çözmesi gerektiği –haklı olarak- vurgulanırken, mağdurun siyasetinin

öylece kabul edilmesi gerektiği, çünkü mağduriyetin bunu meşrulaştırdığı söylenmiş oluyor. Böylece mağduriyetin siyasi sorumluluk bağlamında bir tür 'ayrıcılık' haline gelmesine tanık oluyoruz.

Doğrusu bu durum mağdurların da işine gelmiyor değil... Sırf mağdur olmanın haklılığı sayesinde, başkası yapsa kabul edilemez olan bir siyasetin kabul görmesi az buz rahatlık sayılmaz. Bu sayede mağdur toplumun iç hiyerarşisi ve iktidar yapısı yeniden üretilebilirken, siyasi sorumluluk da tümüyle toplumun dışındaki 'egemenlere' yıkılıyor. Böylece mağduriyetin yeknesak karakteri, mağdur gözünde egemenleri de yeknesak kılıyor... Öte yandan mağdurların yanında yer alanlar mağdurların kendi içindeki farklılaşmalara ve kırılmalara değinmek istemedikleri gibi, egemenlerin iç kavgasına fazla girerek mağdurun pozisyonunu zayıflatmayı da tercih etmeyebiliyorlar.

Sonuçta siyaset parçalanıyor. Çünkü egemenin analizi ile mağdurun analizi birbirinden kopartılıyor. Sanki egemen dünyadaki çatışmalar mağdurun siyasetinden bağımsız olarak çözülebilirmiş ve mağdurun hakları da egemen varsayılan dünyadaki gerilimden bağımsız olarak elde edilebilirmiş gibi.

Post modern oryantalizm ötekine bakışta ideolojik tahakküme düşmekten korktuğu ölçüde, olayı duygusal bir 'anlayışlılık' zeminine oturtuyor. Ötekinin bize benzemesini zorlamaktan o denli korkuluyor ki, onun sadece kendisine benzediği noktasına geri dönülüyor ve böylece en katı modern oryantalistlerin söyledikleri neredeyse tekrarlanıyor. Tek bir farkla... Geri olanı 'anlayarak' ve haklarını almasını destekleyerek. Böylece mağduriyet 'geriliğin' kamufleji haline geliyor. Mağdurun farklı bir siyaset geliştiremeyeceğini söylemekten gıcunulmuyor, hatta bazen bu duruş bir tür ideolojik 'yaltaklanmaya' kadar bile varabiliyor.

Siyasetin alanı daha da daralırken, çözümsüzlüğe işaret etmek ve kategorik doğruları serdetmek 'siyaset' sanılıyor...

Ama kabul etmek lazım ki modern oryantalizme kıyasla önemli bir fark da yaşanıyor: Mağdurlar 'bizi' seviyor ve kendimizi 'iyi' hissediyoruz.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çekirdek çatladı

Etyen Mahcupyan 02.05.2010

1915 etkinlikleri bütün dünyada Ermenileri biraraya getiren, onlara kendi kimliklerini ve kültürel miraslarını hatırlatan bir ortam sağlıyor, belleği tazeliyor. Ama söz konusu bellek bugünden bağımsız değil ve bugün 'değişen' zihnî kalıpların içinde yüzüyoruz.

Bu pazar Fransa'dan bir misafirimiz var... Profesör Herman Akdağ'ın bir mektubu. Değişen zihnî kalıpların bizi nereye taşımakta olduğunu merak edenler için.

***

Hafızamda kaldığı kadarı ile yaklaşık 1965 yılından beri Ermeni Diasporası ile Türkiye arasında gayrı resmî bir çekişme sürüp gidiyor. Ermeni Diasporası dediğimiz dağılmış topluluk aslında ister yapısı, ister dinsel ve siyasal yönleriyle olsun çok geniş bir yelpaze oluşturuyor. Ama Türkiye ile ilişkiler söz konusu olduğunda hemen

hepsinde milliyetçilik denebilecek katı bir duruş göze çarpmakta. Bu duruş, tarihsel haklarını ve belleklerini koruma mücadeleleri bağlamında oldukça sertleşiyor ve kullanılan ağır dile yansıyor. Kısacası diyalog yolunu kolaylıkla kesebilecek davranışlardan kaçınmaya pek dikkat etmiyorlar. Kim bilir, belki de diyalog yolunu kapamak istiyorlar... Tabii ki karşı tarafta da tıpa tıp benzer karakteristikler var ve slogan atma yarışı durmadan devam ediyor.

Öte yandan bugün Diaspora'da katı olmakla birlikte, biraz da marjinal kaçan, 'serbest elektron' rolü oynayan kuruluşlar var. Bunlardan biri, Fransa'da inkârcılara karşı mücadele veren, ünü Diaspora sınırını aşip başka cemaatlere de yayılan Collectif Van... Çeşitli Türk sitelerinin 'fanatik' diye adlandırdıkları bu kuruluş, 'demir lady' adını kolaylıkla verebileceğimiz Seta Papazyan tarafından yönetiliyor. Militanlarının hemen hepsi gönüllü olarak çalışmakta. İnsan hakları savunuculuğunu Ermeni meselesinden de daha önde tutuyorlar ve yeryüzündeki bütün azınlıkların, çile çekenlerin yanında olmayı kendilerine görev ediniyorlar.

Geçenlerde Türk ve Ermeni aydınların birbirleri ile bazen anlaştığı, fakat çoğu zaman atıştığı bir forum olan armworkshop sitesindeki yazışmalara ben de dâhil oldum. Paris'teki üniversitelerin birinde öğretim üyeliği yapan ve Collectif Van üyesi olan Ermeni bir hanım Baskın Oran'ı ağır bir dille suçlamıştı. Epeyi çekiştik... Bir Ermeni kuruluşunun Türkiye'de defalarca mahkemeye verilen, tehdit edilen bir kişiyi çok ağır bir şekilde suçlaması doğrusu tuhafıma gitmişti. Doçent hanım ile görüşmek istedim, birbirimizden 15 km. uzakta oturmamıza rağmen altı ay zarfında bir türlü uygun bir vakit bulamadık. Derken geçen yaz ben Ayvalık'ta tatildayken hanımefendiden mail geldi ve görüşmek istediğini yazdı. Türkiye'de olduğumu öğrenince de inkârcı literatürden örnek olarak birkaç kitap istedi, götürdüm...

Bu yaklaşım genel tutumu az çok yansıtıyor sanırım. Diaspora'nın Türkiye'deki değişiklikleri görmediğini söyleyemem ama güvenemiyorlar. Gerçi *Taraf* gazetesi onlara bir güven getirdi... Bu muhakkak ki yeterli değil, ama ben çekirdeğin çatırdadığını düşünüyorum, zira inanın Türkiye'deki öyle sorunlarla ilgileniyorlar ki, ne İstanbul Ermenileri ilgilenir, ne benim Sen Jozefli arkadaşlarım, ne de ben!

Velhasıl, nihayet bu akademisyen hanımla merhum Hrant Dink için ocak ayında Paris'te düzenlenen toplantılardan birinde birlikte olduk, epeyce sohbet ettik. Forumdaki yazılarını okuyunca akla gelen kişiliğin aksine, çok hassas bir kadın. Babası İstanbullu, 1952 yılında Fransa'ya gelmiş. Kendisi ise Fransa'da doğmuş büyümüş, bir gurbetçi evladı olarak çok başarılı bir kişi. Hayatı boyunca ailesinden talihsiz geçmişlerinin hikâyesini dinlemiş. Diğer herkes gibi, ailelerinin "geri dönüşü imkânsız" yazılı pasaportlarını saklamışlar...

Geçtiğimiz pazar, 24 Nisan'ın 95. anma törenleri için Katolik Cemaatinin Paris'teki Notre Dame kilisesinde yapacağı ayine gitmeden önce, oralarda bir standı olan Collectif Van'a bir 'merhaba' diyelim dedim. Bir de ne görelim? Genç bir kız hüngür hüngür ağlıyor ve bizim doçent hanım da hem ona İngilizce bir şeyler anlatıyor, hem de teselli ediyor. Derken anladık ki genç kız Ankaralı bir Türk öğrenciymiş ve üç senedir Avrupa'da hukuk okuyormuş. Paris'e gezmeye ve bir arkadaşını görmeye gelmiş. Durmadan Ermenilerden özür diliyor, hıçkırıklarını durduramıyordu...

Benim bu olayda en çok dikkatimi çeken şey, neredeyse 45 dakika süren (anladığımıza göre daha sonra da devam etmişler!) bu sahnede genç kızdaki Ermeni hanımın ruh haliydi. Diaspora şahinlerinden biri olabilecek nitelikte, bazı emekli diplomatlar tarafından 'azıllı' damgasını bile yiyebilecek olan bu hanım, genç kıza bir anne şefkati ile sarılmıştı. Roller değişmiş, Ermeni anne Türk kızın acısını paylaşıyordu... İnanılmaz bir tabloydu. Bozuk İngilizceleri ile birçok Ermeni gelip kızı teselli ettiler.

Sonra akademisyen hanım bana bu yaz belki Türkiye'ye gelebileceğini söyledi... İlgilenirim, ağırlatırım dedim. Çekirdek çatladı... Hem de galiba çok kolaylıkla çatladı...

Dün Seta Papazyan ile temasa geçtim, bu yazıyı bitirmeden evvel bir iki konuda fikrini almak istedim. Pazar günü Türk genç kız belli ki onu da biraz sarsmıştı. İlerde muhtemel bir Türkiye vatandaşlığına ne dediğini sorduğumda "hop" dedi. Söz hürriyeti, insan hakları, azınlık hakları, kadın hakları konuları ne olacaktı? "Öyle bir ülkenin vatandaşı mı olacağız?" dedi, ama "yok" demedi... Görüşmemizin sonunda Seta Hanım kendisinin de 'oraya' gitmeyi arzu edebileceğini ifade etti.

Evet, sevgili Seta, Cemal Paşa'nın torunu "Osmanlı devletinin 1915'ten başlayarak yüzbinlerce Ermeniye karşı işlediği 'insanlık suçu'nu inkâr etmek de, böylesine korkunç bir suça hâlâ kulp takmaya kalkışmak da 'suça iştirak'tır' yazdı. Sen ona hâlâ 'inkârcı' mi diyeceksin? Yoksa Collectif Van'a üye mi kaydedeceksin? Eylem ve düşüncelerinde özgürsün... Ama, emin olduğum bir şey var: Senin yurdun onun yanındır.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kişiliksizliğin siyaseti

Etyen Mahcupyan 05.05.2010

Anayasa değişikliği paketinde BDP'nin tavrı önümüzdeki döneme damgasını vuracak. Parti kapatmalarını zorlaştıracak maddeye destek vermemeleri, devletin ideolojik baskısı altında ezilmiş, siyaset imkânları elinden alınmış bir toplumun temsilcisi olarak BDP'lilerin başını epeyce ağrıtabilecek. Bunun seçim döneminde halen unutulmamış ve sıcak tutulmuş bir malzeme olacağını öngörmek zor değil. Diğer bir deyişle bu tutum BDP'nin muhtemel oy kaybına işaret ediyor ve bu oy kaybını engellemenin tek yolu daha da sertleşerek AKP'yi Kürtler karşısında devletçi bir pozisyona itmekten geçiyor. Öte yandan bu stratejinin uzun vadede ancak 'ahmaklık' olarak nitelenebilecek bir yaklaşım olduğu da herhalde az çok belli. Ne var ki siyaset kurumlar aracılığıyla oluyor ve kurum içi siyaset çoğu zaman o kurumun temsil ettiği talep ve tercihleri yok sayan 'ahmaklıklara' sebebiyet verebiliyor.

Öncelikle şunu tesbit etmekte yarar var: BDP'nin AKP içindeki kırılmayı tahmin etmemesi gerçekçi değil. Yani 'biz bu maddenin geçmeyebileceğini öngöremezdik' diyemezler. Daha önceki birinci tur oylamalarda bile AKP'nin fire verdiği görülmüş, hatta bu açığı kendi deyimleriyle 'sembolik' olarak BDP'liler kapatmıştı. Dolayısıyla anayasa değişikliğini öngören paketin 8. maddesinin ikinci tur oylamasına katılmamak, bu maddenin düşeceğini garanti ediyordu. Kısacası BDP bilerek ve isteyerek parti kapatılmasının zorlaşmasını engelledi ve böylece bizzat kendi partilerinin her an kapatılma tehlikesi karşısında kalarak siyaset yapmasını tercih etti.

Bunun nedeni, herkesin bildiği üzere, BDP içindeki PKK ve Öcalan etkisinin devam etmesinin istenmesidir. Çünkü partilerin kapatılma ihtimalinin pratikte ortadan kalktığı bir ortamda BDP'nin özerkleşeceği, kendine has bir kişilik geliştireceği, yeni siyasetçilerin yolunu açacağı belli. Bu ise PKK nezdinde istenmeyen bir durum... Öcalan ve yandaşlarının hayali, her an kendilerine bağlı ve bağımlı olan bir 'sivil' partinin Kürtleri temsil etmesine dayanıyor. Böylece Kürtlerin mağduriyetini ve haklarını bahane ederek kendilerine pazarlık gücü yaratmaları ve tam da istedikleri zemin üzerinde 'siyasallaşmaları' mümkün olacak.

BDP'nin anayasa paketi çerçevesinde sergilediği tutum bunu açıkça göstermekte. İşin başında AKP'nin iç zaafını bilen BDP bir pazarlığın olacağını ve AKP'ye bazı isteklerinin kabul ettirilebileceğini öngördü. Parti içinde ise MYK'ya hâkim olan çekirdek kadro 'şartların henüz oluşmadığından' hareketle milletvekillerinin

hareket kabiliyetine vesayet koydu. Anlaşılan o ki, birinci tur oylamalarında AKP'nin BDP oylarına ihtiyaç duyması ve bunun şeffaf bir biçimde konuşulması, BDP nezdinde pazarlık güçlerinin tescili olarak değerlendirildi. Bu noktada iki farklı söylem içiçe geçti: Bir yanda AKP'nin TMK, TCK, seçim barajı ve Hazine yardımı konularında kamuoyu önünde sözlü taahhütte bulunmasının yeterli olduğu söyleniyordu. Ama diğer yanda da 'taş atan çocuklara' ilişkin düzenleme yapılması ve KCK operasyonlarında tutuklanan insanların serbest bırakılması isteniyordu.

Belirtmek gerek ki bunların hepsi temelde 'haklı' istekler... Ancak AKP'nin kamuoyu önünde söz vermesinin siyaseten gerçekçi bir talep olmadığını BDP'liler de biliyordu. Bu arada 'taş atan çocuklara' ilişkin düzenleme için de hükümet zaten adım atmaktaydı. Böylece geliyoruz asıl konuya, yani KCK'lıların serbest bırakılmasına... Görünen o ki AKP ile istenen pazarlığın asli parçası, PKK ile BDP arasında bir tür aracı ağ gibi çalışan KCK üyelerinin siyasete dönemlerini sağlamaktı. Bu da PKK açısından asıl siyasetin nerede arandığını söyleyen bir ilave gösterge. Kısacası PKK'nın ve Öcalan'ın derdi, öncelikle Kürt siyaseti içindeki konumlarını sağlam tutmaktan geçiyor ve bu imtiyazlarını sivilleşen bir siyaset uğruna heba etmeye pek niyetleri yok. Hatta sivilleşen bir siyasetin söz konusu imtiyazı sona erdirmeye ihtimalinin yüksek olduğunu düşünürsek, temel amaçlardan birinin bunu engellemek olacağı ve parti kapatılmasını zorlaştıran bir değişimden de haz edilmeyeceği belli...

Bu durumda BDP'nin geldiği noktayı nasıl tarif etmek gerekiyor? BDP bu süreçte AKP ile birlikte hareket edip etmeme şansını koruduğu ölçüde, tek 'özgür' muhalefet partisiydi. Beklenen şey bu paketi Kürtlerin talep ve ihtiyaçları üzerinden yorumlamaları ve hayati olan maddelere büyük destek verip, diğerlerinde bazen sınırlı destekle, bazen de tamamen dışında kalarak güçlerini göstermeleriydi. Böyle bir strateji 'kişilikli' bir siyasi hareketin varlığını ima edecek, ayrıca AKP'ye ileriye dönük olarak hakiki bir muhatapın varlığını gösterecekti. Çünkü böyle bir yol haritası BDP'nin 'rasyonel' olduğunu ve gerçek temsiliyet üzerinden hareket ettiğini kamuoyuna da kanıtlayacaktı.

Şu anda ise BDP başka bir şeyi kanıtlamış oldu: Meğerse bu partinin 'kişiliğini' oluşturması için 'şartlar henüz olgunlaşmamış'. Çünkü PKK ve Öcalan tek 'muhatap' olma ve daha önemlisi muhataplığı paylaşamayan bir imtiyaz olarak koruma tutumunu sürdürmek istiyor. Birçok muhatapın olabileceği söyleminin maalesef inandırıcılığı yok, çünkü herhangi bir gerçek muhatap yaratma ihtimali belirlediği her an PKK ve Öcalan bu süreci engelliyor.

Sonuç Kürtler için bir yenilgidir. Kendilerine bunca eziyeti reva görmüş bir zihniyetin elinden gayrimeşru hukuk yolunu alma noktasında, sahip oldukları en büyük siyasi partileri kişiliksiz davrandı ve tüm toplum açısından ancak ahmaklıkla nitelenebilecek bir muhtemel geleceğe kapı açtı.

Cezalandırdıklarını sandıkları AKP ise puan kazanmayı sürdürdü. Verdikleri firenin devletçi muhafazakârlara ait olduğu ve partiyi ideolojik olarak bağlamadığı açık. Ayrıca demokrasi yolunda Kürtlerin desteğini alamadıkları için 'yalnız bırakılmış mağdur' rolüne de uygunlar. Nihayet, ola ki kapatılırlarsa bir sonraki seçimde yüzde elliyi aşarak iktidara geleceklerini ve bunun geri dönüşü olmayan bir halk hareketine dönüşeceğini de biliyorlar...

Bir kez daha haklı talepler haksız bir siyaset doğurdu. Ve bir kez daha Kürtler oryantalizmin kendilerine fazla gördüğü demokrat zihniyetin eşiğinden döndüler.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AKP size niye güvensin ki

Etyen Mahçupyan 07.05.2010

İslami duyarlılığa sahip bir partinin Türkiye'deki vesayet rejimini değiştirmek, sistemi demokratikleştirmek üzere ısrarlı çaba göstermesi, 'soldaki' yelpazeyi de epeyce hazırlıksız yakalamış gözüküyor. Çünkü 'sol' bugüne kadar bütün özgürleşmecî adımların geleneksel olarak kendisi tarafından atılacağı şeklinde bir siyasi hurafenin peşine takılmıştı. Bu durumda olaya tersten yaklaşıp, 'mademki AKP bunları yapmaya yöneldi o zaman sol bir bakışa sahip' de denebilirdi. Ama bildiğiniz üzere bu söz konusu bile değil, çünkü AKP 'laik' değil. Böylece Türkiye'deki 'örgütlü solun' gerçek niteliğine, son kertede belirleyici özelliğine de gönderme yapmış oluyoruz. Karşımızda sekülerleşmeyi otoriter zihniyete hapseden bir laiklikten hareketle özgürlük tanımlı yapan, sonra da bu özgürlüğü 'solun' doğal uzantısı olarak sunan siyaset dışı bir yaklaşım var.

Öte yandan bu tutumun bütün 'solu' kapsadığını söylemek tabii ki mümkün değil. Nitekim bugün 'sol' içinde hem gerçek anlamıyla özgürlükçü olmak, hem de AKP'ye mesafeli durmak isteyen bir grup insan bulunuyor. Ancak soru bu tutumdan siyasi bir yaklaşımın çıkıp çıkmayacağı, daha doğrusu bu bakışın 'solun' apolitik konumunu ne kadar değiştirdiğidir.

Sözünü ettiğimiz yaklaşımın bugünlerde en çok öne sürdüğü talep seçim barajının indirilmesi... Gerçekten de ilk bakışta itiraz edilmesi mümkün olmayan bir talep. Çünkü parlamentodaki toplumsal temsilin budanması, yasamanın meşruiyetini azaltma etkisine sahip olabileceği gibi, demokrasi fikrinin temeline de aykırı. Barajı savunanların zaman zaman öne sürdükleri üzere, temsilde adaletin istikrar ile dengelenmesi gerektiği savı da fazla inandırıcı değil. Çünkü bu ilişkide bir simetri yok... İstikrarın temsilde adaleti sağlayıcı bir yönü olmamasına karşı, temsilde adalet toplumsal temelde istikrarın da önkoşullarından biri. Diğer bir deyişle toplumsal adalete dayanmayan bir istikrarın aslında bir tür istikrarsızlık oluşturma ihtimalinin çok yüksek olabileceğini, hele Türkiye gibi cemaatçi yapının sürdüğü ülkelerde bu istikrarsızlığın ihtimal boyutunu kolayca aşabileceğini tahmin edebiliriz. Dolayısıyla istikrar tutkusunun demokrasilerin meşruiyetini zedeleme ihtimali olduğunu, oysa temsilde adaletin demokrasilerin kalıcı bir istikrar yakalamaları için asgari bir zemin oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Bu durumda 'soldaki' bu talebin gayet anlamlı olduğunu teslim etmek gerekiyor. Ne var ki sorumuz anlamlılık üzerine değil, bu talebin 'siyasi' işlevi üzerine... Herhangi bir talebin 'siyasi' işlev görebilmesi, ilkesel anlamlılıkla değil, siyaseti oluşturan çerçeve içinde neyi ifade ettiğiyle bağlantılıdır. Buradaki çerçeve ise 'demokrasi' kelimesiyle oluşuyor... Kısacası soru şu: Türkiye bir demokrasi midir? Yoksa başka bir şey mi? Eğer demokrasiye barajın düşürülmesi talebine karşı çıkılmaz. Eğer bu bir 'eksik demokrasi' ise bir an önce bu hayati eksiğin tamamlanması gerekir. Ama ya Türkiye'nin bir demokrasi olmadığını düşünüyorsak? Ya bu rejimi bir 'vesayet sistemi' olarak algılıyor ve parlamentonun varlığını da 'eksik vesayet sistemi' olmanın getirdiği bir durum olarak görüyorsak? Yani sistemin parlamentoya 'kerhen razı olunan bir yanlış' olarak tahammül ettiğini düşünüyor ve demokrasiye geçmek için önce yasamanın bizatihi işlevinin değişmesini hedefliyorsak?

Özal meseleye böyle bakıyordu... Erdoğan da böyle bakıyor. Birkaç hafta önceki yazarlarla yaptığı kahvaltılı toplantıda barajın düşürülmesinin hiçbir biçimde gündeminde olmadığını, bunun ancak 'ilerde', demokrasinin yerleşmesiyle birlikte söz konusu olabileceğini söyledi. Anlaşılan Erdoğan açısından şu an, parlamentoda toplumsal temsilin daha adaletli olmasına kıyasla çok daha önemli bir problem yaşanıyor. Bu da bizzat parlamentonun siyasetteki etkinliğinin sağlanması meselesi ve barajın düşürülmesinin bunu tehlikeye düşüreceğini öngörüyor. Çünkü bu durum bir yandan çoğunluk iktidarı oluşturma imkânını kısıtlarken, muhalif partilere parlamentonun çalışmalarını kadük etme fırsatları da yaratıyor.

Bugün İslami duyarlılığı temsil eden, yani resmî ideolojinin gayrimeşru ilan etmek için dört koldan uğraştığı bir parti, Türkiye'yi vesayet rejiminden çıkarmaya, demokrasiye geçirmeye çalışıyor. Bu çabayı çok daha demokratik usûller üzerinden gerçekleştirebilecekleri açık... Ama AKP demokratlık sözü vererek yönetime gelmiş bir parti değil. Varlığıyla demokratikleşme sürecini taşıyan ve bu süreç içerisinde adım adım demokrasiyi öğrenen bir parti. Muhalefetteki partilere baktığınızda, bunun nasıl bir yenilik olduğunu görmemek ise imkânsız... Meclis'in kültürü ve zihniyet geleneği, Türkiye'nin bir demokrasi olmadığının açık delili. Bugün AKP bu kıskacıtan çıkmaya çalışıyor ve geçiş döneminde gereksiz risk almak istemiyor.

'Solcuların' da kendilerine şu soruyu sormaları gerekiyor: Önemli olan hangisi? Eksik vesayet sistemindeki bir parlamentoda temsilde adaletin sağlanması mı? Yoksa eksik vesayet sisteminden demokrasiye doğru geçilirken istikrarlı bir meclis iradesinin ortaya konması mı?

Öte yandan bu iki amaç niçin aynı anda gerçekleşmesin? Yani bir yandan baraj düşürülüp temsilde adalet sağlanırken, daha demokratik hale gelen bu parlamentonun vesayet sistemini dönüştürmesi mümkün değil mi? Kuramsal olarak mümkün... Ancak kuramdan pratiğe geçişin basit bir koşulu var: Meclisin gerçekten de bu yönde birlikte irade koyacağına güvenmek gerekiyor. Şimdi herkesin bir an durup kendisini AKP'nin yerine koymasında yarar var... Siz bu parlamentodaki diğer siyasi partilere güvenir miydiniz? Her fırsatta AKP'ye güvenmediklerini söyleyen ilkeli arkadaşların, siyasetçilerin ve muhaliflerin galiba meseleye bir de diğer taraftan bakmaları lazım: AKP asıl size neye dayanarak, niye ve nasıl güvensin ki?

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gövde ve kofluk

Etyen Mahcupyan 09.05.2010

Sarıayla Karakolu'na yapılan baskının ardından, orada daha önce görev yapmış bir askerin Yasemin Çongar'a anlattıkları, epeyce dört başı mamur bir 'ihmal' hikâyesini akla getiriyor.

İsmi saklı olan askerin işaret ettiklerini, tekrar pahasına biraraya getirelim: 1850 rakımlı yılın birçok ayı yağış alan ve sis oluşan bir tepeliğe yapılmış bir karakol; özel bir korunağa ve sığınağa sahip değil; tank, BTR, akrep gibi 'ileri' savaş araçları bulunmuyor; kar ve yağmurda gözlem yapabilmeyi sağlayan 'şahingözü' denen cihazlara da sahip değil; normalde karakollarda mevziler 30-40 metre mesafeye yapılırken, bu karakolda her nedense mevzilerden biri sadece beş metre mesafede; ve nihayet yakınlarda bir hava indirme birliği de bulunmuyor. Dahası eratın elinde yağmurda verimli çalışmayan G3 piyade tüfekleri var ve zaten yağmurda işe yaramayan termal kameralar da bozuk...

Nitekim bunları anlatan asker, "teröristler gelse bana sorsa, 'burada en korunmasız, en kendini savunamayacak karakol hangisi' deseler, ben 'Sarıayla' derdim" diyor. İstihbarat bilgisi üretmekten aciz, hasbelkader kendi hayatlarını korumak zorunda bırakılmışlık duygusu içinde bir avuç genç... Hayatlarında ellerine silah almamış insanlar, gerilla savaşı içinde pişen ve daha üstün silahlara sahip bir grubun saldırısıyla karşı karşıyalar.

Bölgedeki genel istihbarat ise oralara bir saldırının olacağını söylüyor. Ama bu saldırının teçhizatı daha sağlam olan Dereova Karakolu'na yapılacağı varsayılıyor ve kimse oradan sadece 10 kilometre uzaklıktaki böylesine zayıf savunma koşullarına sahip Sarıayla Karakolu'nun hedef alınacağını düşünemiyor... Saldırı, tabii ki yağmurlu bir gecede gerçekleşirken, karakola saatlerce destek ve yardım ulaştırılmıyor ve sonuçta 35

kilometre uzaklıktaki merkezden Sarıayla'ya yürüyerek gidildiğinde iş işten geçmiş oluyor. Oysa araba yolu açık ve ambulans çoktan karakola ulaşmış durumda...

İçişleri Bakanlığı'na bağlı inceleme heyetinin raporu, karakol güvenliğinin yeterli olmadığına, muhtemel saldırıya ilişkin istihbarat raporlarının dikkate alınmadığına, mühimmatın zaten yetersiz olduğuna ve yardımın da geç geldiğine işaret etmekteymiş...

Bu tablo birçok insanda büyük bir hayal kırıklığı yaratacaktır. Neredeyse kasıtlı ihmalden söz edebileceğimiz böylesi bir durumla yüzleşmek hiç de kolay değil. Kürt meselesi bağlamında her iki tarafta da savaş halinin devamından yararlanan ve bu durumun sürmesini isteyen kesimlerin bulunduğu düşünüldüğünde, hele Dağlica, Aktütün gibi olaylar hatırlandığında ortada bir 'danışıklı dövüşün' olduğunu düşünenlerin sayısının hayli artmakta olduğunu tahmin edebiliriz.

Ancak meselenin kökünde daha derin başka bir sorunun olduğunu gözden kaçırmamak lazım. Askerliğimi ikinci Kıbrıs çıkartması sırasında yapmış ve Ermeni olduğum için, tayin yerim olan Genelkurmay Harekât Dairesi'nde sadece bir hafta kalmıştım. Oradan Mamak'a ve nihayet Kırıkkale'ye gönderildim. Kırıkkale'deki alay Kıbrıs'a gitmişti ve bizim tabur da oradaki güvenliği sağlamakla sorumlu olacaktı. Ankara'dan Kırıkkale'ye olan herhalde kabaca yüz kilometrelik yolu biz tam sekiz saatte aldık. Arabaların bazılarının frenleri tutmadığı için, yakın ilerliyor ve gerekirse öndeki arabaya çarparak duruyorduk. Alaya vardığımızda depolardaki silahları zimmetle üzerimize aldık. Silahları saymakla yetindik ama çalışıp çalışmadıkları ile ilgilenmedik... Tek derdimiz aynı sayıda silahı görev süresi sonunda teslim etmekten ibaretti. Derken Kıbrıs'a gönderilen alaydan bazı askerler geri döndüler. Öğrendiğimize göre Mersin'e yolculukları günlerce sürmüş ve bu dönenler arabaların bozulması nedeniyle işlevsiz kalanlarmış. Düşünün ki her alayda birçok otomobil tamircisi olduğu gibi, civar kentlerin sanayileri de orduya ellerinden gelen desteği vermekte tereddüt etmezler. Buna rağmen arabaların durumu buydu... silahların ne durumda olduğunu tahmin etmek ise hiç de zor değildi.

Bütün bunlar 1975'de oldu. Ama görünen o ki işin temel mantığı ve bunu yaratan kurumsal kültürde fazla bir değişiklik yok. Askerlik yapmış olan insanlar ordunun bu halinin bir kötü niyeti yansıtmadığını, bir 'varoluş' durumuna işaret ettiğini iyi bilirler. Sanki bütün personeli, binaları, silahları ve rütbeleri ile ordunun asıl işlevi bizzat kendisine karşı kullandığı bir gövde gösterisinden ibaret gibidir. Bu gövde gösterisi savaşta sıkıntılı durumları engelleyemez ama barış zamanında abartılmış bir güç imgesi, toplum karşısında bir şişirme vesilesi yaratır. Dolayısıyla gücün ne işe yaradığı noktasına da açıklık getirir: Askerin asıl işlevi yurtiçindeki ideolojik tehdit algısını belirlemek ve bu bağlamda ortaya çıkan kimlik siyasetini yürütmektir. Siviller karşısında 'gücü' simgeleyen bu ordunun 'savaş stratejisi' de, sivillerin alanlarına el koymayı mümkün kılmayı hedefleyen bir taktiksel anlayışla yoğrulmuştur. Sürekli darbe yapma gereğini yorumlayan ve bu yükün altında kalan bir ordunun gerçek savaş durumlarına ne kadar hazır olabileceğini tahmin edebiliriz.

Sarıayla Karakolu'nun ismi saklı eski askeri "Genelkurmay hesap veren bir Genelkurmay değil ki..." demektedir. Yardımın geç gelmesini sorgularken de "Komutanlar tanrı yani, sorgulayamayız ki..." diye eklemişti. Hesap vermeme geleneğinin gücün abartılmasına ve cilalanmasına hizmet ettiği açık. Ama şimdi bu tesbite bir nüans daha ekleniyor: Hesap vermeme aslında belki de hesap 'verememe' haliyle ilişkili. Yani belki de görüntünün altında tahminlerden öte bir kofluk var.

Ordu şeffaflaştıkça, toplumun askerlik karşısındaki tavrının değişeceğine de hazır olmak gerekiyor. Çünkü Türkiye artık palavra ile yönlendirilebilecek kıvamda olmadığı gibi, evrensel insan haklarını talep etmekten de geri durmuyor. Önümüzdeki cumartesi 'Barış İçin Vicdani Ret Platformu' dünya vicdani ret gününü bir dizi etkinlikle kutlayacak. İlginç olan nokta şu: Yazdıkları bildiri meseleye sadece ahlaki ve ilkesel açıdan bakmıyor,

askerlik hizmeti verirken şaibeli biçimde ölenleri de anıyor. Çünkü çıkış noktamız sadece vicdani ret değil, siyasi ve ideolojik bir ret...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Katmerli seviyesizlik

Etyen Mahcupyan 12.05.2010

Bir davranıştan utanabiliriz. Olumsuz bir tutumu alışkanlık haline getirenlerden de... Ama bir siyasi partiden utanmak herhalde epeyce ender olur. Ne yazık ki, Cumhuriyet'i kuran, Mustafa Kemal'in mirasçısı olmakla övünen, kendisini sosyal demokrat ilan eden parti gerçekten de artık utanç verici bir performans izliyor. Performans kelimesi burada tam da yerli yerinde... Çünkü ortada samimiyet, hakikilik, haddini bilme, tevazu gibi hasletler olmadığı gibi, rol yapma ve rol çalma gayreti içinde sergilenen bir seviyesizlik var.

Aslında Baykal bu olayın gerçek anlamının farkında. Nitekim kendi çevresine asıl fikrini beyan ettiği, "bu işi devlet yaptı, biliyorum" dediği medyaya sızmış durumda. Baykal'ın 'devlet'le kimleri kastettiği ise herhalde epeyce açık. Devletin asli partisinin, asker ve yargıyla içiçe geçmiş bir kadronun 'devlet' kelimesini yanlış kullanmasını bekleyecek değiliz. Böylesine deneyimli birinin kendi gerçek hasımları konusunda yanılması da az ihtimal. Dolayısıyla eğer hakikaten ne olup bittiğini merak ediyorsanız, Baykal'ın 'siyaset' yaptığı grup konuşmasına değil, arkadaşlarına ilettiği kanaatine bakmanız lazım.

Aslında mesele basit... CHP'nin başında başka birini görmek isteyen bir odak, elinde beklettiği ve belki de bazı eklemelerle zenginleştirdiği kaseti, tam da kurultaydan iki hafta önce piyasaya sürdü. Zamanlama, Baykal'ın bu kurultayda devrilmesinin amaçlandığını gösteriyor. Öte yandan Sarıgül'ün Baykal'ı dizlerinden vurmak üzere kiralık adam tuttuğu iddiasına dayanan gülünç ihbar mektubu, nihai alternatifin Sarıgül olmadığını da ortaya çıkardı. Diğer bir deyişle muhtemel bir CHP zayıflamasının meyvelerinin Sarıgül tarafından toplanması istenmiyor. Tahmin edilebileceği üzere, herhalde kemalist partinin 'tekleşmesi', oyları kendisinde toplaması, böylece laik kesimin blok halinde AKP karşıtlığı üzerinden mobilize edilmesi hedefleniyor.

Bu noktada iki farklı görüş var: Acaba istenen daha 'yumuşak', topluma ulaşabilen bir kemalizm mi? Yoksa muhalefeti daha da sertleştirecek ve 'devletten' bağımsız davranmayacak bir kemalizm mi? İşin ilginç yanı, Baykal'ın bunların her ikisini de siyasi çizgi olarak becerebilecek maharette olması. Ancak Baykal bir 'siyasetçi'... Göreceli özerkliği konusunda titiz, hareket yeteneğini azami kılmak isteyen biri. Bu durumda ikinci alternatifin, yani 'devlet'ten bağımsız davranmayacak bir kemalizm arayanların manipülasyonu ile karşı karşıya olunması daha büyük ihtimal. Dahası bizzat Baykal'ın söylediği "bu işi devlet yaptı, biliyorum" sözü var... Ve nihayet Baykal'ın grup konuşmasında Pennsylvania'ya gönderdiği selam da, aslında 'yumuşama' taraftarı olanın kendisi olduğu mesajını iletiyor. Nitekim istifa öncesinde de bu 'komplo'yu kendince deşifre etmeye çalışırken, Baykal amacın 'inançlı kesimleri CHP'den soğutmak' olduğunu ileri sürmüştü.

Belki de bu kurultayda Baykal'ın topluma sempatik gelen bazı değişiklikler yapma ihtimali söz konusuydu ve CHP'nin toplumla temas kuran bir parti olmaya doğru gitmesi öngörülmüştü. Ne var ki böyle bir yaklaşım, aynı zamanda kemalizmden uzaklaşan bir muhalefeti ima etmekte ve o durumda da kemalizmin yer almadığı yeni bir siyaset yelpazesine doğru gidilebileceğini söylemekte. Bu değerlendirmenin doğru olabileceğini gösteren en önemli delillerden biri, Baykal'ı destekleyen köşe yazarlarının neredeyse bir ağızdan 'istifa' temposu

tutmalarıdır. Normalde beklenecek ilk tepkilerin CHP Başkanı'nı koruma yönünde olması gerekirken, yazılanlar o noktanın geçilmiş olduğunu, tereddüde mahal bırakmayan bir biçimde Baykal'ın gitmesi gerektiği konusunda fikir birliği oluştuğunu ortaya koyuyor. Böylesi bir fikir birliğinin kasetin ortaya çıkmasıyla oluşan bir tepkiyle ilgisinin olmadığı, söz konusu köşe yazarlarının bu meseleyi bir süreden beri beklediklerini tahmin etmek ise hiç zor değil. Bir dolaylı delil ise, yüksek yargı mensuplarının ve askerlerin bu konuya 'dokunacak' hiçbir beyanda bulunmamaları, renk vermemeleri. Doğal olarak bu tür olaylarda bürokrasinin müdahil olması beklenmez. Ama şöyle düşünelim: Eğer tersine bir durum söz konusu olsaydı, yani Baykal'ın yerinde kemalizmi daha devletçi bir çerçeve içinde taşıyan ve bürokrasiye bağımlı bir lider bulunsaydı, acaba yüksek yargı ve asker yine de sessiz kalır mıydı? Yoksa bugün Baykal'a istifa çağrısı yapanlardan bazıları çoktan askerin ve yüksek yargının görüşünü almak üzere bir randevu kapmışlar mıydı?

Manipülasyonun niteliği üç aşağı beş yukarı belliyken, CHP yöneticilerinin ve bizzat Baykal'ın tutturdıkları dil ise, devletçi cenahtaki siyasetin pespayeliği ve düzeysizliği hakkında açık bir fikir veriyor. Meğerse CHP ve Baykal "hükümetin yaptığı zulüm ve haksızlıklara" muhatapmışlar, parti tam da oylarını arttırıp iktidara giderken bunlar yapılmaktaymış, sivil diktaya karşı verilen mücadele durdurulmak istenmekteymiş ve Başbakan suçüstü yakalanmışmış. CHP'liler kendi seçmenlerinin bir bölümünü aptal yerine koyabilirler ve geçmiş deneyimleri bu bakışı onlar açısından haklı da gösterebilir. Ama asıl aptal konumuna düşenin, dahası ahlaki zaaf içinde gözükenin kendileri olduğunu algılamalarında yarar var.

Baykal'ın "iktidar gücü ve olanakları seferber edilmeden" bunların yapılmasının mümkün olmadığı tezi ise, aslında bir bumerang gibi kendisini vuruyor. Eğer teknik yapılabilirliğinden ve kullanımından söz ediyorsak, açıktır ki bu olayda asıl iktidar kendisidir. Nerede olduğunu, ne yapacağını bilen o... Kimi çağıracağını, ne emir vereceğini bilebilecek olan da o. Dolayısıyla eğer bir 'komplo' varsa, belki de bunu düzenleyen Baykal'ın kendisidir. Kurultayda sıkıntı yaşayacağını görmüş, rakipsiz kalmayacağını anlamış ve tüm CHP camiasını kendi etrafında toparlayacak sulu gözlü bir ortam yaratmak istemiştir...

Eğer CHP'liler bu açıklama biçiminden rahatsız olurlarsa, kendi söylediklerine bir baksınlar... Ahlaki zemini yok ettiklerinde, başkalarının da onları 'ahlaksız' olarak varsaymaları ihtimalinin artmasını yadırgamasınlar.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kum torbası

Etyen Mahcupyan 14.05.2010

Baykal'ın miadının dolduğunu düşünenler, herhalde bu tesbitlerini sadece kendi niyetlerinden hareketle yaptılar. Şaşırtıcı olan, bunca seneden sonra Baykal'ı hâlâ tanınamaları. Çünkü CHP lideri bu istifa hamlesiyle kurultaya giden süreçte yıpranmaktan kurtulduğu gibi, rakiplerini tek tek diskalifiye etme fırsatını da yakaladı. Elimizdeki muhalefet liderini yabancı bir gazete şöyle özetlemiş: Yavan bir milliyetçilik ve köhne bir devlet ekonomisi anlayışının harmanlandığı bir tutum ortaya koydu, ordunun siyasetteki yerini savundu, Kürtlerin lehine yapılacak yorumlara karşı çıktı, dinî azınlıkların haklarının güçlendirilmesine hizmet etti...

Geriye kim ve ne kalıyor dersenez, siyasi açıdan vesayetçi rejimin imtiyazlı kesimi, ideolojik açıdan kemalizm, kimliksel yönden ise laiklik. Kısacası aslında geçmişe ait olan, muhtemelen bir nesil içinde marjinal kalacak bir duruş. Ama bir de şu an yaşananlar var... Baykal'ın kelimeleriyle "hepimizin tahminlerini, değerlendirmelerini

aşan bir manzara... her türlü tahmini aşan yeni bir süreç başladı, 'geri dön' çağrıları başladı... elbette bu tablodan etkilendim." Yine kendi tanıklığına göre, bir grev çadırında günü şekerli su içerek geçiren, yani çay bile içecek paraları olmayan işçiler "inadına Baykal, inadına sol" diye bağışlamakla kalmamışlar, Baykal'ın "lütfen"ine rağmen onu dinlemeyip evinin önüne kadar gelip dayanışmalarını sürdürmüşler. Zaten bazı CHP'liler de bu komplonun ardından 'bütün toplumun ayakta' olduğundan söz etmişler, herkesin Baykal'ın çevresinde buluşturacak yeni bir heyecanın varlığını müjdelemişlerdi.

Türkiye siyasetini iyi takip etmiş olanların herhalde hazin bir gülümseme ile izledikleri bir tablo bu. İdeolojisi çökmüş, siyaseti olmayan bir parti, başkanına yapılmış bir haksızlığı kaldıraç gibi kullanarak yeniden 'adam' olmaya çalışıyor. Böyle bakıldığında 'komplonun' özel hayattan gelmesi çok doğal. Çünkü CHP kendisini öylesine apolitik bir duruşun içine hapsetmiş durumda ki, biraz siyasi bir skandal arayışında iseniz, ister istemez Baykal'ın askerlerle veya yüksek yargı mensuplarıyla ilişkisini ortaya koyan kasetlere bel bağlamanız lazım. Bu ise bizzat bu işleri kotaranlar açısından muhtemelen hiç de istenilir bir durum değil.

Diğer taraftan Baykal son derece başarılı bir parti lideri. Eğer başarılı olmanın kolay olduğu bir pozisyonu tercih ettiğini söylerseniz haklı olursunuz, ama yine de başarıyı görmezden gelemeyiz. Sonuçta apolitik bir duruşu bizatihi politik alana transfer edebilen, dahası kendi seçmenini de bu apolitik duruş etrafında konsolide edebilen bir liderden söz ediyoruz. Türkiye gibi siyasetin çok canlı, değişken ve çatışmalı olduğu bir ülkede, bu aykırı strateji sayesinde istikrarlı bir biçimde yüzde 20 oy almak az buz maharet değil. Nitekim Baykal bunu sağlamak üzere her seçim öncesinde radikal görünümlü taktik değişimleri savundu, sembolik adımlar attı ve içi boş bir 'yeni'nin talibi oldu. Belki kimse kendisini ciddiye almadı, ama anamuhalefet partisi olarak tuttuğu oyların gücüyle, temsil etmediği kesimlerde bile sahte umutların taşıyıcısı olabildi.

Baykal'ın siyaseti bir tür cambazlık haline getirmesi ve düşmemeyi amaçlayan stratejisi, parti içi meselelerde ve iktidar yapısında, belki bugüne kadar hiçbir partide görülmemeyen bir tahakkümle birleşmekteydi. Dolayısıyla aslında ortada sadece apolitik bir parti değil, dumura uğramış bir parti var. Bu durum CHP'nin içerden değişimini imkânsız kıldığı ölçüde, bugün yaşanana benzer dış manipölasyonları teşvik ediyor.

Ancak bütün bunlar Baykal'ın asıl büyük maharetinin gerisinde kalan unsurlar... Baykal söz konusu apolitik duruşu kendi kişiliğiyle bütünleştirdi. Bütün yenilgileri şahsında hazmeden ve eriten bir kum torbası olmaktan gocunmak bir yana, bunu teşvik etti. Böylece laik ve kemalist kesim hem ona oy verdi, hem de tek suçlu olarak onu görerek ve göstererek kendisini 'temiz' tuttu. Ne var ki bu 'temizlik' tam da Baykal'a hayat veren şeydi... Çünkü böylece laik ve kemalist seçmen kitlesi, bir bütün olarak apolitik hale geldi ve Baykal onların ideal lideri olarak işlevselleşti. Bu 'idealize edilmeyen, aksine hırpalanan ideal lider' olgusu, seçmenler açısından siyaset dışı kalmanın ve bunu hazmetmenin zeminiydi. Laik kemalistler sonuçta Baykal'ı eleştirmenin siyaset olduğunu sanma noktasına kadar geldiler. Ve şimdi o Baykal geri dönerken, bu seçmen grubu hem kaderine ağlıyor hem de kendilerini anlamlı kılan liderlerinin eteğine can simidine yapışır gibi yapıyor.

Bunun ne denli işlevsel olduğunu anlamak pek zor değil... Düşünün ki Baykal başta olduğu sürece asıl rakip AKP ile gerçek bir siyaset rekabeti yapmak gerekmiyor. Unvan maçına hazırlandığını söyleyen ama hayatı boyunca evinin bodrumunda bir kum torbasını yumruklayıp duran boksörün hazin hikâyesi gibi... Böyle bir boksör olmuş mudur bilemiyorum, ama bizim siyasi hayatımızda hem böyle bir boksör, hem de tam onun istediği gibi bir kum torbası var...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bataklığın dengesi

Etyen Mahçupyan 16.05.2010

Baykal ayağının kaydırılmaya çalışıldığını anlayınca ne hissetti bilemiyoruz, ama pek de şaşırdığını sanmıyorum. Çünkü ortalıkta bir sürü telefon dinlemesi ve kaset dolaşan bir ülkede, evlilik dışı ilişkisi sürmekte olan bir siyasetçinin her an tetikte olmasından daha doğal bir şey olamaz. Ayrıca seçimlerin yaklaştığı dönemlerde Baykal'dan 'kurtulmak' isteyenlerin arttığına da bütün siyasi hayatı boyunca tanık olmuş durumda. Diğer taraftan yıllarca sürmüş bu tür bir ilişkinin ardından, belki de kişide farklı bir özgüven doğuyor ve 'yasak' olan şey rutin hayatın parçası haline geldikçe, yaşananın anlamı da doğallaşılıyor. Bir yandan sürekli aklınızda olan bir tehlike var, ama ortaya çıktığında da ilk anda büyük bir sürpriz etkisi yapabiliyor... Herhalde bu nedenle Baykal iki gün eve kapanmayı tercih etti ve kullanabileceği tek şansı doğru değerlendirmek üzere enine boyuna düşünerek harekete geçti.

Kasetin kamuoyuna servis edilmesiyle birlikte CHP başkanının önünde basit bir yol ayrımı vardı: Siyasete devam etmek veya etmemek... O iki gün zarfında Baykal siyasete devam kararını verdi ve bunun ilk etapta yaklaşan kurultay nedeniyle bir parti içi hesaplaşmadan geçtiğini dikkate aldı. Tehdit oluşturabilecek esas rakipler parti dışındandı ama parti örgütü üzerinden yürütülecek bir stratejiye muhtaç oldukları için içerden yandaş kotarmak zorundaydılar. Önündeki iki haftalık sürede muhtemelen bir başkan adayı çıkacak, bu kişi önce kendisini Baykal'ın sadık bir arkadaşı olarak sunacak, Baykal'ı rahatlatıp oyalayacak, ancak kurultaya birkaç gün kala artan dozda suçlamalarla kendisini ayımlaştıracaktı. O hafta 'laik' medya organlarının bir ağızdan bu yeni adayı ballandıra ballandıra anlatacağından, büyük umutların taşıyıcısı olarak öne çıkaracağından kimsenin kuşkusu olmasın. Çünkü bu işin kotarılacağı, çok büyük ihtimalle kasetin servis edilmesinden önce de bu çevrelerde biliniyordu ve nitekim 'CHP yandaşı' köşe yazarlarının istikrarlı ve hırslı bir biçimde sergiledikleri 'istifa' çağrısı bunun açık göstergesiydi. Anlaşılan o ki uygulanan taktik, istifa çağrılarının Baykal nezdinde ters tepmesine dayanmaktaydı. Yani Baykal bu baskı karşısında 'kişiliğine sahip çıkacak', dik duracak ve istifa etmeyecekti. Böylece kurultaya doğru yeni başkan adayının önü açılacak, medyanın da desteğiyle bir yanda yeniyi taşımaya talip pürüzsüz aday ile, öteki yanda istifa etmeyerek direnen, direndikçe batan bir Baykal kapışacaktı. Bu adımın ötesine geçerse, CHP'nin kısa bir süre içerisinde bir olağanüstü kurultaya gitme ihtimalinin çok yüksek olacağını ve seçim öncesi gerçekleşecek bu hamlede, siyaseti yeniden kurmaya heveslenenlerin asıl adayının başa geçmesine hazırlanıldığını da öngörebiliriz.

Baykal bu tabloyu görmüş gözüküyor. İstifa kararı bütün bu biçimlendirme çabalarını tuz buz etti. Ayrıca ilk etapta parti içi çatışma ihtimali karşısında da Baykal en sağlam ve güvenilir yolu seçti: Halkın karşı koyulamaz popülizmini arkasına aldı. Bir anda çay bulamadıkları için şekerli su içilen grev çadırlarındaki destekçiler, şekerli suyu da reddedip açlık grevine başlayıverdiler! Şimdi şu durum artık çok net: Bu kurultayda Baykal'ın karşısına çıkacak kişi harcanmayı kabul etmek durumunda kalacak ve belki de siyasi hayatı bitecek. Dolayısıyla kimsenin çıkmama ihtimali giderek artıyor. Baykal ise evinde, kendisinin de büyük katkılarıyla oluşmuş olan bataklığı izliyor...

Baykal'ın hükümete yüklenmesi, Gülen'e selam göndermesi, bu temel 'mesele' yanında birer garnitür gibi duruyor. Bu bağlamda 'komplo' kelimesi de son derece işlevsel. Çünkü haksızlığı, mağduriyeti, yalnızlığı çağırıştırıyor. Dolayısıyla da kendisine destek verilmesini neredeyse zorunlu kılıyor. Oysa bilindiği üzere 'komplo' bir tezgâhın kurulmasını ve kişinin tuzağa düşürülmesini ima eder. Diğer bir deyişle bu olayın komplo olabilmesi için iki ihtimal var: Ya kaset sahtedir, ya da gerçektir ve Baykal'ı oyuna getirmek üzere üretilen bir düzenlemenin parçasıdır. Bu da komployu yapanın ancak Nesrin Baytok olabileceğini gösteriyor! Kısacası Baykal'ın kullandığı 'komplo' kelimesinin hiçbir içeriği yok. Ama görünen o ki CHP camiasında siyasi bir işlevi

var ve Baykal bu işleri iyi biliyor...

***

CHP içi muhalefetin bataklıktan çıkma ihtimalinin ne denli düşük olduğunu ortaya koyan gelişmelerden biri de, 'yeni CHP' adı etrafında kotarılmaya çalışılanlar. İnternet ortamındaki bir metnin temsil yeteneği hakkında kuşkucu olmakta yarar olsa da, metnin içeriği epeyce popüler bir bakışı yansıtıyor. Buna göre ülke CHP'nin 'yenileşmesine' muhtaçtır ve bunu talep etmektedir. Çağrıyla göre söz konusu yenileşme aynı zamanda CHP'nin özgürleşmesini de ifade edecektir ve buradan hareketle Baykal'ın partiyi esir aldığı çıkarsaması yapılabilir.

Bu metnin siyasi açıdan en ilginç cümlesi ise şu: "Sayın Baykal'a yapılan komploya karşı durabilmek ile CHP'nin artık kaçınılmaz hale gelmiş olan değişim ve yenileşme gereksinimi arasında makul bir denge kurulması arzusundayız." Yani bütün o esarete ve yenileşme gereğine rağmen, hâlâ bir 'denge' arayışı, Baykal'a yapılan 'komploya' da karşı durmak zorunluluğu var. Bu metin bile 'komplo' demekten uzak duramıyor ve Baykal'ı karşısına alacak cesareti gösteremiyor.

İronik bir durum ama galiba bu süreçte Baykal kendince 'yenileşirken', CHP özgürleşme korkusundan uzaklaşmıyor. Bu durumda Baykal'ın önünde yine iki yol bulunmakta: Ya bu çalkantıda iplerini elinde tuttuğu bir emanetçi bulup, seçim öncesi kurultayda yeniden başkanlığa gelecek, ya da bunu şimdi, bu kurultayda yapacak. Ne var ki ilk yol biraz riskli, çünkü bugünün emanetçisi yarının rakibi olabilir. Ayrıca seçim öncesi olağanüstü kurultayda Baykal bu sefer karşısında doğrudan parti dışı rakipleri de bulabilir.

Kısacası Baykal'ın bir iki gün daha eve kapanması gerekiyor...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tereyağından kıl çekmek

Etyen Mahcupyan 19.05.2010

Türkiye'de siyaseti yeniden biçimlendirmek isteyenlerin tek düşünebildiği çare mevcut partileri birleştirmek veya bölmek üzere uğraşmaktır. Birçokları hâlâ ANAP ve DYP'nin birleşmesi halinde 'arzulanan sonucun' elde edileceğini sanmaya devam ediyor. Başka bazıları ise bugünlerde CHP'yi bölünmeye kadar götürebilecek zorlamaları yapmaktan başka yol bulamıyorlar. Bu faaliyetlerin iki hedefi var: Birincisi tabii ki seçimlerde daha çok oy alan bir parti yaratmak. Ne var ki salt birleşmeyle veya adam değiştirmeye yaratılacak popülist atmosferin buna yeteceğini sanacak kadar çaresizler. Oysa ne muhtemel bir 'merkez sağ' birleşmesinin, ne de muhtemel bir 'merkez sol' bölünmesi veya dönüşmesinin böyle bir sonuç yaratma ihtimali var. Eğer bu operasyonu seçimlerden bir iki ay önce gerçekleştirebilerseniz, belki oyların bir miktar artması sağlanabilir. Ama önünüzdeki zaman aralığı daha uzunsa, nihayetinde her şey kendi gerçek değerine inecektir.

Diğer taraftan oyların arttırılmasının bir araç olduğu da açık. Asıl hedef iktidar olmak ve bu da sadece 'nitelikli' bir oy artışını gerektirmekle kalmıyor, aynı zamanda rakibinizin oylarının da düşmesini ima ediyor. Söz konusu birleşme ve dönüşme mizansenlerinin ne zamandan beri ortalıkta olduğunu düşündüğünüzde ise, karşınıza ilginç bir durum çıkıyor: Bütün bunlar İslami duyarlılığı taşıyan partilerin alaşağı edilebilmesi için yapılmakta... Diğer bir deyişle devlet vesayeti altında sıkıştırılmış olan 'merkez' siyaset, ideolojik olarak 'dışarıda bırakılmış' dindar muhafazakârların iktidar olamamaları için, sürekli olarak elden geçiriliyor. Ama geçmiş örneklerin gösterdiği üzere her elden geçirme işlemi söz konusu 'merkezi' daha da küçültüyor.

Bugünlerde bazı siyaset bilimcileri ve araştırmacılar da dönüşen CHP'nin oylarını arttıracığını öne sürmekte. Eğer gerçekten bir dönüşüm söz konusu olsaydı, bu ihtimal geçerli olabilirdi. Ancak eğer böyle bir ihtimal olsaydı, biz de şimdi bunu kişi, söylem ve ideoloji düzeyinde biliyor olurduk. Sadece taktik adımlar sayesinde üretilecek görüntülerle kalıcı bir dönüşümün gerçekleşmeyeceğini ve toplumun bunu idrak ettiği andan itibaren geriye gidişin kaçınılmaz olacağını görmek o kadar zor olmamalı...

Ne var ki Türkiye'deki 'siyasi merkezin' kalıtsal bir sıkıntısı var: 'Aynı kalmak üzere değişmek' gibi olanaksız bir umudun peşinden gidiyor. Yani öyle bir değişim olacak ki hâlâ 'merkezin' içinde kalınacak, 'Cumhuriyet'in temel ilkelerine', kemalizme, devletçi vesayete sahip çıkılacak ve üstelik de iktidar için gereken oya ulaşılacak.

Bu hayalin abesliğini hissedenlerin son umudu ise hep rakip partinin bölünmesi oldu. Geçenlerde *The Economist* dergisi cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin yayımladığı 'analizde', Gül ile Erdoğan arasında bir rekabet olacağı, AKP'nin bölünebileceği ve hükümetin düşebileceği yorumunu yaptı. Bu 'analizin' dayandığı mantık ise Gül'ün daha 'küresel', Erdoğan'ın ise 'yerel' bir bakışa sahip olduğu tesbitiydi. Söz konusu yaklaşımın kaynağının kimler olduğunu tahmin etmek güç olmasa da, içeriğin gülünçlüğü insanı şaşırtıyor. Çünkü 'yerel' olduğu söylenen Erdoğan'ın, başbakan sıfatıyla daha bir iki hafta önce Rusya ile sınırları açtığını, geçen hafta Yunanistan ile yeni bir dönem başlattığını ve bu hafta da Brezilya ile birlikte İran'ı uranyum takasına ikna ettiğini biliyoruz.

Ancak AKP'nin farkı 'merkezi' deşifre eden ve merkezdekilerin elinden tüm silahlarını alan bir zihniyet farklılığı sergilemesi. Yunanistan ile karşılıklı olarak tarih kitaplarının milliyetçi çarpıtmalardan temizlenmesi iyi bir örnek. Ancak asıl zihniyet farklılığı, bu temizliğin her iki tarafın tarihçilerinin diğer tarafın kitaplarını incelemesine dayanması. Bu yaklaşım milli devletin namusu sayılan ve ayrımcılığın zeminini oluşturan eğitime ötekinin gözünden bakmayı ifade ediyor. Herhalde günümüzün küreselliğinin demokratlık içinden aranmasına daha iyi bir örnek bulmak zor... Aynı günlerde Erdoğan'ın gayrimüslim azınlıkların haklarının korunmasına ve bürokrasinin kasıtlı engel çıkarmasının önlenmesine yönelik genelgesi de bu tabloyu tamamlıyor. Bu genelge ile Erdoğan hem geçmişin haksızlıklarını gördüğünü, hem de bunun değişeceğini söylüyor.

AKP iktidarı aslında Türkiye'yi dünya ile ve günümüz dünyasının zihniyeti ile kuşatıyor. Karşındakiler ise bu yeni meşruiyet karşısında eziliyor. Çünkü artık AKP'yi irtica ile takiye ile vesayetçilik ile suçlamak iyice saçma olmaya başladı ve daha önemlisi yurtdışında inandırıcılığı da epeyce azaldı. Bütün bunlara karşılık AKP birçok alanda yanlışlar yapmaya, ataerkil tavrını sergilemeye de devam ediyor. Ne var ki AKP yolda öğrenen ve kendisini değiştirebilen bir parti. Ayrıca gereksiz risk almaya da hiç hevesli olmayan bir parti... Dolayısıyla diğer kesimlerden destek almadığı konularda, diğer kesimlerin 'hasım' davranışları sergilediği alanlarda, kimse hükümetin daha 'doğru' davranmasını beklemesin. Bir konuşmasında Erdoğan'ın söylediği gibi hükümet "tereyağından kıl çeker gibi bir takvim içerisinde sorunları çözmenin gayreti içinde". Sorunları çözmek istiyor ama bunu tereyağını bozmadan yapmaya da özen gösteriyor. Kısacası AKP sistemin çatısını ayakta tutarken, aynı zamanda hem içerden değişimi zorluyor, hem de onu dışarıdan kuşatıyor...

Toplumsal dinamiğin gücüyle beslenen böyle bir strateji karşısında 'merkez'in, orada kim olursa olsun, hiçbir şansı bulunmuyor. Anlaşıyor ki 'merkezdekiler' açısından AKP'nin bölünmesi aslında bir öngörü değil, bir 'ihtiyaç'... Çünkü başka çareleri yok. Darbe yapılabilseydi iyiydi, ama Ergenekon davası etrafında giderek dallanıp budaklanan ilişkiler ağı, darbecileri de kendi içine çekmiş durumda. Böylece CHP'nin el değiştirmesinden medet umacak noktaya kadar geldiler. Oysa artık şunu idrak etmekte yarar var: AKP'yi iktidardan ancak merkezin dışında oluşacak bir hareket indirebilir, ki bu da Türkiye'nin demokrasiye geçmesini, Cumhuriyet'in dönüşmesini tescil edecektir...

Yokuş yukarı

Etyen Mahcupyan 21.05.2010

CHP'nin liderlik yapısını dışarıdan bir ittirmeyle değiştirme projesi, Baykal'ın geri dönme isteğinin ve bu yöndeki taktiklerinin devam edeceği anlaşılınca, bir anda şeffaflaştı. Önder Sav'ın öne çıkması ve örgütün görünür kabuğunu mobilize etmesi sayesinde Kılıçdaroğlu belirsiz bir dönemin taşıyıcısı haline geldi. Ancak değişimin yönünü belirleyecek olan Kılıçdaroğlu olmayacağı gibi, bu yönün 'çağın gerekleri doğrultusunda' daha özgürlükçü olacağına dair de ortada bir dayanak yok. Bunun nedeni yeni Başkan'ın 'henüz' seçilmemiş olması. Eğer karşımızda yepyeni bir siyasetçi olsaydı, böyle bir argüman öne sürülebilirdi. Ama Kılıçdaroğlu yıllardır fikirleriyle ve vizyonu ile bilinen bir kişi ve bu bağlamda çok geniş bir 'kapsama alanına' sahip olduğu söylenemez. Bugünlerde birçokları Baykal'ın gitmesinin otomatik olarak idealize edilmiş bir 'yeni' başkan yaratacağını sanıyor. Buna uygun olarak Kılıçdaroğlu'dan bir 'sürpriz' bekleniyor... Sanki bir kişi başkan olunca bir anda yepyeni fikirler ve ideolojiyle yeniden yaratılmış gibi. Sanki Kılıçdaroğlu yıllarca CHP içindeki bir avuç demokrat muhalifin çanağına ot tıkayanlardan biri olmamış gibi... Bu nedenle Kılıçdaroğlu'nun 'kendisi olmak' ile 'kendisinden beklenen olmak' arasında kaldığı ölçüde inandırıcılık sıkıntısı yaşayacağını ve topluma güven vermekte zorlanacağını şimdiden öngörebiliriz.

Öte yandan asıl sorun şu ki, bugün Türkiye'de özgürlükçülüğün ve reformculuğun çitasını AKP koyuyor. Bunun her şeyden önce sosyolojik ve ideolojik nedenleri var ve Kılıçdaroğlu yönetimindeki bu CHP'nin her iki açıdan da AKP'den daha 'açılımcı' olması mümkün değil. Oysa 'yeni CHP'nin başarısı ancak bu çitayı aşmakla, yani AKP'yi yeniden 'muhafazakâr' pozisyona itmekle mümkün. Eğer birçok gözlemcinin tesbit ettiği üzere, CHP'nin genleri buna müsait değilse, Kılıçdaroğlu'nun çok bocalayacağını ve yalpalayacağını, giderek modernist, steril bir söylemden medet umacağını tahmin etmek zor değil.

Dolayısıyla önümüzdeki dönemde CHP'nin istemediği ve yapamayacağı şeyleri ister gözükmek gibi bir taktiksel sorunu olacak. Diğer bir deyişle partiye kıvrak zekâlı, eleştiriye dayanıklı, gerilimleri duygusalılık etrafında yoğurup topluma sunabilen, popülizmi özümsemiş bir lider gerekiyor. İşin ilginç Baykal'ın tam da bu yolun yolcusu, mesleğin erbabı olmasıydı... Nitekim CHP'nin oyunun böylesine siyasetçilik içinde yüzde 20-25 arasında tutunabilmesi, Baykal'ın apolitik kitleleri sanal bir biçimde politize etme maharetiyle ilgiliydi. Kılıçdaroğlu'nun bu misyonu başarıyla yürütmesini beklemek ise gerçekçi değil. Bugün yükselmekte olan CHP oyu, herkesin hayalindeki CHP'ye verilmiş olan oyları ifade ediyor. Bu partinin gerçekten de demokrat bir tavra kayması halinde yüzde 30'un üzerine çıkacağına kuşku yok. Ama bunun anlamının CHP'nin vesayet rejiminden uzaklaşması, resmî ideoloji ile bağını gevşetmesi olduğu da açık. Ne var ki böyle bir adım, bu partinin varlık nedenini de ortadan kaldıracağı için bir tür intihar eylemini ifade edecek.

Kısacası daha özgürlükçü ve demokrat bir çizgiye kayacak olan CHP, yokuş yukarı sürekli pedal çevirmek zorunda kalan bir bisikletçiye benzeyecek. Çita sürekli yükseleceği için, hiçbir söylemi veya eylemi yeterli olmayacak... Bu durumda yarattığı boşluğun başka bir parti tarafından doldurulması ihtimali giderek artacak ve CHP'nin yeniden kemalist marjinalizme doğru kaymasına tanık olacağız. Bu tablo Kılıçdaroğlu kartını oynayanların önemli bir risk aldıklarını ortaya koyuyor. Baykal ile durum çok daha sağlamdı: Parti büyümüyordu ve hiçbir zaman iktidara gelmeyeceği de belliydi, ama bu oy oranını daha uzun süre toplayacağı

da garantiydi. Ayrıca şu anki milletvekillerinin de iktidar gibi bir dertleri yoktu ve uzun süre milletvekili kalma ihtimalleri de çok yüksekti.

Böyle bir denge halinin bilerek bozulmasını nasıl açıklamak gerekir? Görünürde iki neden var: Birinci neden bu manipülasyonun parti dışından kaynaklandığı ve Önder Sav'ın parti içi ve dışı arasında bir 'köprü' oluşturduğu gözlemiyle bütünleşiyor. Anlaşılan artık CHP'nin daha proaktif olması istenmekte ve kendi yerinde sayan bir CHP yerine, partinin küçülmesi pahasına iktidara oynayan bir CHP, siyaseten daha anlamlı bulunmakta. İkinci neden ise Baykal'ın kişiliğiyle ve liderliğinin göreceli özerkliği konusunda çok titiz olmasıyla bağlantılı. Çünkü geçmişte Baykal kendi siyasetini uyguladı ve gelecekte de aynı şekilde davranacağı belliydi. Baykal'ı dışarıdan yönetmek mümkün değildi... Oysa Kılıçdaroğlu'nun bazı telkinlere direnmesi çok zor olduğu gibi, farkına bile varmadan başkalarının oyununu oynama ihtimali yüksek. Hele Önder Sav'ın hamiliğinde gerçekleşmiş, ona 'borçlu' bir liderliğin iğinin doldurulması daha da zor.

Anlaşılan CHP yokuş yukarı bir deneme yapacak ve sahip olduğu en 'sportif' adayı da bisikletin üzerine oturtacak. Bu projenin ne kadar gideceği biraz da sürücünün nefesine bağlı... Ama kimsenin kuşkusu olmasın, sürücünün nefesinin kesilip sendelediği an, artık kendisi için çok geç olacak.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Apolitik bir cemaat olarak 'sol'

Etyen Mahcupyan 23.05.2010

Sol siyasetler genellikle evrenselci olduklarını iddia ederler. Gerçekten de, hele bugünün küreselleşen dünyasında, evrensel normları benimsemeden veya evrenselleşebilen normlar yaratmadan 'sol' olmak mümkün değil. Çünkü 'sol', en basit tarifle varolan düzeni hakkaniyet ve eşitlik yönünde değiştirmek isteyen siyasetin adı. Değişim ise, değiştirmek istediğiniz 'şeyin' zamansal ve mekânsal niteliğini gözardı ederek yapılamıyor. Dolayısıyla bugün 'solcu' olmak isteyenlerin, aynen 19. yüzyıldaki gibi, epeyce evrenselci olması gerekiyor.

Ne var ki aynı sol siyasetler, neredeyse dünyanın her yerinde yerele takılıp kalmış durumda. Genel söylem evrenselci olmaya devam ederken, somut meseleler tartışıldığında bu ilkeler bir anda modernist ve pozitivist bir içe kapanma ile 'kimliksel duruşa' indirgeniyor. Öyle ki sol söylem artık bir 'siyasetin' değil, 'solcu' olmanın alâmetifarıkası haline geliyor. Kısacası sol ideoloji garip bir biçimde kimliksel duruşun, cemaat oluşturma aracı olarak kullanılıyor. Özellikle Türkiye'de solcuların konuşmalarının özü giderek normatifleşiyor... Diğer bir deyişle solcular somut sorunlardan, yaşamdan söz etmekten kaçınmıyorlar, ama bu alanı 'kategorik temizlemeye' tabi tutarak konuşuyorlar. Meselelerin karmaşıklığı, çok yönlülüğü, iç kırılmaları onları pek ilgilendirmiyor. Bunun yerine meselenin tümünü kuşatan, karşı çıkılması mümkün olmayan normatif bir dile sığınıyorlar. Çözümün daha fazla özgürlük, eşitlik, adalet getirerek sağlanacağı türünden basmakalıp önermelerin, sorunun içindeki insanlara gerçekten de anlamlı gelebileceği gibi gerçekdışı bir varsayımla yola çıkıyorlar. Oysa sorunun içinde yaşayanlar, meselenin giriftliğinin, iç hiyerarşisinin, iktidar alanlarının farkındalar. Normatif 'iyilerin' kullanım değerinin çoğu zaman 'yozlaşma' biçiminde tezahür edebileceğini yaşayarak öğrenmiş durumdalar. Dolayısıyla da solcular ve sol söylem toplumun kulağına bir iyi niyet veya saflık olarak yansıyor, ama çözüm yönünde bir inandırıcılık sağlamıyor.

Bu değerlendirme farklı solcuların olduğu gerçeğini ortadan kaldırmasa da, solun 'siyasete' dönüştüğü her noktada niçin daralan ve tıkanan bir duruşa mahkûm olunduğunu söylüyor. Söz konusu tıkanmada temel etkenlerden biri ise, bizzat kimlik üretme yeteneği olan ideolojik mirasa bağımlılık. Solculuk daha genç yaştan bu ideolojik mirasın sahiplenilmesini ifade ettiği ölçüde, sadece siyasi bir yol değil, aynı zamanda siyaseti aşan, hatta onu anlamsız kılan bir kimlik de üretiyor. Sanki emperyalizm, kapitalizm, devrim, sosyalizm, emek vs. gibi kavramlar yalın bir biçimde sahip oldukları anlamların ötesine geçerek, bize karşımızdaki kişinin tıynetini, 'bize benzerliğini' ifade ediyor. Böylece sol söylem bir siyaset önerisinden ziyade, kişni kendisini başkaları nezdinde 'solcu' yapmasının ya da solcunun solculuğunu başkaları nezdinde teyit ettirmesinin aracı haline geliyor. Bu nedenle de söz konusu jargondan kurtulmak mümkün olmuyor, çünkü bu dilin cemaat oluşturuu, kişiyi kuşatıp rahatlatıcı bir işlevi var.

Ne var ki bu dilin, hangi kesimden gelirse gelsin ve hangi sorunla yüz yüze olursa olsun, toplumdaki farklı kişi ve gruplara 'siyasi' bir söz söylemesi mümkün değil. Bu dilin yarattığı algı, 'senin iyiliğini istiyorum'dan öte gitmiyor. Daha 'entelektüel' bir bakışla yaklaşıldığında da, aynı dil 'seni anlıyorum' demiş oluyor ama ne yazık ki buradan 'senin koşullarını değiştirebilirim' mesajı çıkmıyor. Çünkü sol ideolojik jargonun 'anlaması' öylesine tarih dışı ve kuramsal ki, dinleyen kulağa sadece duygusal bir temenni olarak ulaşıyor.

Bütün bunların tek bir anlamı var: Türkiye'de sol zaman içinde apolitik bir konuma sıkışmış durumda ve bu noktada olmaktan da fazla rahatsız değil. Hâlâ tek tek kişiler dışında, gerçek anlamda bir özeleştirici çabası göremiyoruz. Sol siyaset apolitik olmakla kalmıyor, aynı konum ve söylem üzerinde aşırı eforik bir çaba gösteriyor ve bunu siyaset sanıyor. Böylece 'siyaset', aslında solcuların kendi aralarında yaptıkları şeyin adı haline geliyor. Toplumla konuşmaktansa birbirleriyle konuşan, arada sırada şu veya bu konuda anlaştıklarında önemli bir 'ilerleme' olduğu sanısına kapılan bir sosyal çaba aktivizmi olarak somutlaşıyor.

Ancak solcuların hayali bir dünyada yaşamadıkları ve o dünyanın epeyce farkında oldukları da açık. Diğer bir deyişle olması gereken hakkında net bir kanaate sahip olan, olan biteni de yakından takip eden, ancak bu ikisinin arasını dolduramayan bir yaklaşımla karşı karşıyayız. Siyasetin dışında kalmanın ise bir bedeli var: Normatif yargıların ve gerçeklere ilişkin kategorik değerlendirmelerin sınanmadığı ve giderek kalıplaştığı bir dünya bu... Dolayısıyla her geçen gün solu siyasetten daha da uzaklaştırıyor.

Bu gözlem solcu kimliğinde bir yenilginin ifadesi... Çünkü solcu, bu dünyada 'bir şeyler yapmak' üzere var. Böylece siyaset yapma boşluğunu giderecek ve siyaset yapamamayı meşru kılacak bir 'durum analizi' ve buna bağlı olarak bir 'kategorik karşıt' üretiliyor. Türkiye özelinde bunun adı 'İslami kesimin merkeze el koyması' ve daha somut olarak da AKP iktidarı. Kısacası siyaset yapamayan sol, gözünü toplumdan iktidara çeviriyor ve iktidar eleştirisinin toplumsal siyaset olduğunu sanıyor. Diğer taraftan AKP'nin bire bir muhatap alınması da istenmiyor, çünkü bunun hükümeti meşrulaştıracığından çekiniliyor. AKP'nin yapmaya çalıştığı reform adımlarını desteklemek bir 'zül' gibi algılanıyor, çünkü bu reformları yapmanın 'aslında' solun işi olduğu düşünülüyor. Oysa bu tavır zaten siyasetin dışında kalındığının, olaylara siyasi bir perspektiften bakma yatkınlığının yitirildiğinin, ideolojik kimlik arayışının ürettiği cemaatleşmeye esir düştüğünün kanıtı.

Sonuç, apolitik olmayı içine sindiremeyen, ama siyaset adına attığı her adımda daha da apolitik hale gelen; bu sayede kendi cemaatsel yapısını koruyan, ama aynı anda da sadece kendisi için anlamlı küçük bir dünyaya hapsolan bir sosyolojik olgudur. Kendisine solcu diyenler bundan rahatsız olmadığı sürece, değişmesi pek mümkün olmayan bir durum...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ulusalçı popülizm

Etyen Mahçupyan 26.05.2010

Ulusalcılığın kendine has stratejisi olan bir ideolojiye dönüşmesi, AKP'nin iktidar olmasıyla birlikte yaşandı. Ama bu şekillenmenin nedeni AKP'nin aldığı oy değildi sadece... Hükümetin AB yanlısı bir yön çizeceğinin ve böylece kendi meşruiyetini garanti etme yanında, demokrasiyi de bir norm olarak Türkiye siyasetine yerleştireceğinin anlaşılması üzerine, devletçi ideolojik pozisyonların siyaset şansı kalmadı. Çünkü demokrasinin bir norm haline gelmesiyle, reformcu ve yüzü batıya dönük bir 'İslami' partinin sandıkta alt edilmesi son derece zor hale gelmekteydi.

Bu açmaz karşısında vesayet rejimi yanlıları ve genelde kemalist laiklerden oluşan amorf kitle bir iskelet etrafında bütünleşti. Söz konusu iskeletin unsurlarını asker, yargı ve medya oluştururken, 'ulusalcılık' da siyaset yelpazesine yeni bir ideoloji olarak dâhil oldu. CHP ise, AKP iktidarı boyunca ulusalçı siyasetin doğal bir payandası olarak işlevselleşmekle birlikte, Baykal sayesinde göreceli özerkliğini korudu. Zaman zaman ortaya çıkan 'açılımlar' CHP'yi sürekli olarak toplumun kenarında ve dolayısıyla siyasi konjonktürün içinde tuttu. Öte yandan ulusalçıların da CHP'den bekledikleri, Meclis'te reform engelleyiciliği yapmaktan ve hukuk yolunu statükonun amaçları uğruna kullanmaktan ibaretti. Çünkü 2002 sonrasında ulusalçı ideoloji kendi siyasetini hayata geçirmek üzere iki koldan sahnede ydi: Bir yandan darbe hazırlıkları yapılırken, diğer yandan da toplum darbeye hazırlanıyordu ve bunun için popülist bir siyaset pişirilmekteydi. Cumhuriyet mitingleri söz konusu popülist ulusalcılığın doruk noktaları oldu. Herhalde hayal edilen şey, 'halkın' Cumhuriyet'in ilkeleri doğrultusunda ayaklanıp, *de facto* bir darbeyi meşrulaştırmasıydı.

Ne var ki beklenmedik bir olay oldu... Asker ve yargı kendi içindeki bölünmüşlüğü dışa vurdu. Böylece AKP hukuka müdahale etmeden, darbeyi savuşturabildi. Dahası Ergenekon süreci içerisinde ulusalçı proje şeffaflaştı. Herkes artık darbe döneminin bittiğinden söz etmeye başladı... AKP'yi devirmek ancak sandıkta mümkündü ve bunu becerebilmenin yolu da CHP'yi ulusalçı ideolojinin taşıyıcısı haline getirmekten geçiyordu. Öte yandan ortada iki engel vardı: Birincisi CHP esas olarak popülist bir partiydi ve ulusalçıya yakın olmakla birlikte çok daha esnek bir siyasetin aktörü olmaya eğilimliydi. İkincisi, bu esnekliği bizzat taşıyan Baykal, liderlik açısından hiç de esnek olmayan bir konum yaratmıştı ve kendi göreceli özerkliği noktasında fazlasıyla titizdi. Bunun anlamı Baykal'a söz geçirmenin pek kolay olmadığı ve karşılıklı bir ilişki durumunda sizin Baykal'ı kullanma ihtimaline karşı, Baykal'ın sizi kullanma ihtimalinin çok daha yüksek olabileceğiydi.

Çare Baykal'ın CHP'den uzaklaşması gibi görünüyordu ama bu yeterli değildi. Baykal'ın partiden 'geri gelmemek üzere' uzaklaştırılması gerekiyordu ve ayrıca partinin bundan böyle 'ulusalçı bir popülizme' kayması da garanti altına alınmalıydı.

Şimdi son günlerde yaşananları bir kez daha gözden geçirelim: Ortaya Baykal'ın yıllardır bilinen ama konuşulmayan ilişkisini deşifre eden bir kaset çıkarken, bunun ardında başka kasetlerin de olduğu tehdidi yapıldı. Olayın gündeme düştüğü günden itibaren başta Doğan Medya Grubu'nun bazı köşe yazarları olmak üzere bir grup Baykal'a istifa çağrısında bulundular ve bunu sistematik bir ısrarla yaptılar. Derken söz konusu kasetin belirli çevrelerce bilindiği ve beklendiği izlenimini veren detaylar öğrendik. Anlaşılan Baykal'a istifa çağrısı yapanlar gündemin nasıl evrileceğini bilmekte ve doğru ânı beklemekteydiler. CHP Genel Sekreteri Önder Sav ise, bir yandan Baykal'a sahip çıkmak üzere parti yönetimini biraraya getirirken, bu heyetin karar almasını engellemekle kalmadı; aynı anda da Kılıçdaroğlu'nun adaylığını olgunlaştırdı ve medyaya bu adaylığı 'geri dönüşü olmayan bir biçimde' desteklediğini söyledi. Böylece Baykal bir anda pasifize edilmiş oldu... Ancak 'komplo' bununla sınırlı değildi. Kurultay'ın gündeminde başkanın hareket alanını genişleten ve genel

sekreterin gücünü başkan yardımcılara yayan bir tüzük değişikliği bulunmaktaydı. Bilindiği gibi il başkanlarının ortak önergesi ile bu tüzük değişikliği rafa kaldırıldı. Ama asıl farklılık parti meclisinin oluşumunda yaşandı... Tek tek isim vermek gerekmez ama Süheyl Batum adı bile CHP'de gerçekleştirilmek istenen değişimin ne anlama geldiğini açıkça göstermekte...

Ulusalçıların siyasete girdiği ilk yıllarda seçtikleri yol, kendi popülizmlerini üretmekten geçiyordu. Sivil toplum örgütleri, sendikalar ve işveren örgütleri kuruluşları herhangi bir partiye muhtaç olmadan 'halka' gitmeyi mümkün kılıyordu. Böylesine amorf bir halk desteği ise, 'kurumsal siyasete' muhtaç kalınmadan bir 'post modern' darbenin zeminini oluşturunuyordu. Bu proje çökünce ulusalçıların gözleri de siyasi partilere doğru döndü. MHP içinde birtakım arayışların olduğu, bir süreden beri kamuoyu gündemindeydi. Ancak MHP'nin sınırlılığı, kemalist laik kesimi taşıyamayacağı açıktı. Doğru aktör tabii ki CHP idi... Ama eğer CHP'yi doğru yola sokabilir, yani onu ulusalçı popülizmin bayraktarlığına soyundurabilirseniz.

Görünen o ki bu proje başarılı olmuş durumda... Bugün Kılıçdaroğlu üzerinden 'rüzgâr' muhabbeti yapanlar, en azından ulusalçı ideolojinin uzantıları olmaya, yeniden 'merkeze' el koymaya talip. Yeni liderin 'aş, iş, yoksulluk, yolsuzluk' tekerlemesinden ibaret söylemi de zaten bu ulusalcılığın popülist kılıfından ibaret. CHP'deki 'değişimin' anlamı ve sınırı galiba bundan öteye gitmiyor...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bilgilen(dir)mek suç mu

Etyen Mahcupyan 28.05.2010

Önümüzdeki 4 haziran cuma günü İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi'nde bir davanın görüşülmesine, sanıkların savunmalarının alınması işlemiyle devam edilecek. Davanın konusu Express dergisinde yayımlanmış olan bir yazı... İrfan Aktan'ın kaleme aldığı inceleme, Kürt kesiminin ve özelde PKK çevresinin tam da Habur'dan yapılan geri dönüş öncesindeki karmaşık ruh halini ve siyaset arayışlarını, ama aynı zamanda sıkışmışlığını yansıtıyor. Savcılık 15 Ekim 2009'da yayımlanan "Bölgede ve Kandil'de hava durumu / Mücadele olmazsa çözüm olmaz" başlıklı bu yazıdan ötürü, makalenin yazarı İrfan Aktan'ın beş yıl hapisle, Express dergisinin sorumlusu Merve Erol'un ise 20 bin lira para cezası ile cezalandırılmasını istiyor.

Suçlama iddianamede şu satırlarda somutlaşmış: "Güvenlik güçleri ile terör örgütü arasındaki mücadelenin devam ettiği bir dönemde yazı içeriklerinin daha fazla şiddete teşvik edici ve okuyucu nezdinde şiddete başvurma gerekliliği ve haklı bir önlem olduğu izlenimini uyandıracak kanaatine varılmıştır... Her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde düşünce ve düşüncüyü açıklama hürriyeti düzenlenmiş ise de, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. maddesinde milli güvenlik, toprak bütünlüğü, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suçun işlenmesinin önlenmesi bakımından bu özgürlüğün sınırlandırılabilirliği öngörülmüş, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin uygulamalarına göre de, açıkça şiddete çağrı içeren ve şiddeti öven görüşlerin düşünce özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceği belirlenmiştir." Kısacası, savcının değerlendirmesine veya algılamasına göre söz konusu yazı ülkenin 'milli güvenliğini' ve 'kamu düzeninin sağlanmasını' tehlikeye attığı gibi, şiddete çağrı içeren ve şiddeti öven bir içeriğe sahip.

Şimdi yazıya dönebiliriz... Aktan gözlemlerine bir insan hikâyesi ile, Van'ın Başkale İlçesi'ne bağlı bir sınır köyünde görüşme fırsatı bulduğu Serhat'ın anlattıkları ile başlıyor. "18 yıldır PKK saflarında olan Serhat,

Çukurca'da sekiz militanın kimyasal silahlarla öldürüldüğünü söyleyerek konuya giriyor: 'Düşmanın politikasında durmak diye bir şey yok. Yarın barış olsa da fırsat buldukça Kürtleri ezmeye devam edecekler. O yüzden de barış imkânı pek mümkün görünmüyor. Zaten barış olsa da, devlet haklarımızı anayasaya almazsa, geri dönmeyeceğiz. Silahları bırakırsak, halkımız savunmasız kalacak. Benim dağa çıkmamın sebebi, çocukluğumda köye gelen askerlerin gözlerimizin önünde annemi, babamı yere yatırıp tekmelemesiydi'... 1990'da ailesini de yanına alıp Kuzey Irak'a kaçan Serhat, Mahmur Kampı'ndaki çocuklarını ve eşini en son geçen kış görebilmiş. Kış aylarında Kandil'de teorik dersler veren Serhat, PKK'nin sadece Türk ordusuyla değil, tüm bölge ülkeleriyle ve bu yönetimlerle işbirliği yapan Kürtlerle savaş halinde olduğunu vurguluyor..."

Bu tanıklık savaş halini ayakta tutan psikolojiye ışık tutuyor. Dağa çıkmış bir insanın çare olarak neyi gördüğünü sergilerken, aslında o kişinin çaresizliğini de ortaya koyuyor. Bu girişin ardından makalenin büyük bölümü birbirini tamamlayan iki ayrı analize ayrılmış: Bir yandan Cemil Bayık'tan Öcalan'a uzanan bir PKK'lı aktörler yelpazesinde örgüt içi farklılıklar ve alternatif arayışlar tesbit ediliyor, hükümetin 'açılımının' PKK içinde farklı biçimlerde yorumlandığı not ediliyor; diğer yandan ise Türkiye, Suriye, Irak ve İran arasındaki dengelerden ve farklı niyetlerden hareketle PKK'yı kuşatan coğrafyanın siyasi resmi çiziliyor.

Aktan'ın makalesini okuduğunuzda edindiğiniz esas izlenim, büyük bir heterojenlik ve parçalanmışlık fotoğrafı. "Savaşın kaçınılmaz olduğu" şeklindeki şablon cümlelerin arkasına geçildiğinde bölgedeki tüm aktörleri içeren çok yönlü ve çok boyutlu bir denklemlerle karşılaşılıyorsunuz ve PKK'nın hareket alanının niçin daraldığını, savaşa devam önermesinin gerçekte bu daralmayla bağlantılı olduğunu anlıyorsunuz. Diğer bir deyişle makale, savaşı bitirmek, Kürt meselesini vatandaşlık bağlamında çözmek isteyen herkes için çok kıymetli veriler sunuyor ve zihin açıklığı sağlıyor.

Bütün bunlara ilaveten Aktan, bölgede yapılan anketlere bakıldığında halkın iyimserliğinin düştüğüne ve bunun dağdaki ruh haline yansiyebileceğine işaret ediyor. PKK'nın tavrı noktasında da Aktan nesnelliğinden taviz vermiyor: "Serhat... ateşkes sürecinde oldukları için silah kullanmadıklarını, ancak bunun militan kaybına sebep olduğunu anlatıyor. Bayramın son gününde, PKK de tek taraflı ateşkesi gözden geçireceklerini açıklıyor. Aynı gün Yüksekova'daki Evren iş merkezinde bomba patlıyor, dört kişi yaralanıyor. 25 eylül gecesi yine Yüksekova'da, ajanlık yaptığı gerekçesiyle Sadullah Kaya isimli genç sokak ortasında öldürülüyor. Yani, PKK ateşkes sürecinde olsa da bölgede çatışmalar, infazlar, operasyonlar devam ediyor." Böylece PKK'nın niçin savaşa 'muhtaç' olduğunu ve 'ateşkesin' niye taktiksel bir söylemden öte gidemediğini anlarken, aynı zamanda söz konusu tutumu mümkün kılan bir ortamın da sürdürüldüğünü görüyoruz.

İddianame ise kamuoyunun öğrenme, bilme ve düşünme hakkının olmadığı varsayımına dayanmış. Aksi halde PKK içindeki farklılıkları idrak etmenin ve örgüt içinde savaşı devam ettirmeye niyetli bir grubun olduğunu anlamanın niçin 'milli güvenlik' veya 'kamu düzeni' açısından tehdit oluşturduğunu kavramak mümkün değil. Hele bu yazının şiddeti övdüğü ve şiddete çağrı içerdiğini söylemek ise tek kelimeyle hazin. Anlaşılan o ki savcılık yazının başlığına takılıp kalmış... "Mücadele olmazsa çözüm olmaz" sözünü doğrudan PKK diliyle topluma hitap etme olarak yorumlamış. Oysa bu başlığı niteleyen cümle bir önceki: "Bölgede ve Kandil'de hava durumu", yani amaç bir durumun objektif analizinden ibaret ve zaten makaleyi anlamlı ve kıymetli kılan da bu...

Savcılığın bu yorumunun ardında ise bildiğimiz bir anlayış, rejime sinmiş bir zihniyet bulunuyor: Yargı, haber alma hakkı ve özgürlüğünün ne olduğunu bilmemenin ötesinde, aslında toplumun bir 'belirleyici aktör' olarak siyasete müdahil olmasını, siyasetin toplumsal bir işlev olduğunu hazmetmekte zorlanıyor. O zaman da toplumu bilgilendiren ve zihnini açan girişimleri yasaklamaktan, bunları yapanları hapsetmekten başka yol düşünmüyor. Oysa bu 'hukuk' anlayışı ile varılan tek sonuç bizzat yargının meşruiyet kaybı oluyor.

emahcupyan@gmail.com

Rüzgâr

Etyen Mahçupyan 30.05.2010

CHP'li olmanın birçok ideolojik veya sosyolojik temelinden söz edilebilir. Ama bu kimlik giderek güçlenen bir psikolojik içerik kazanmış durumda. CHP'lilik bir yenilginin, hazımsızlığın ve kendinle barışık olmamanın kimliği haline geldi. Toplumun 'kontrolden' çıkmasına, bu şaşırtıcı özgüvenin İslami bir renk taşımasına, söz konusu 'geri' Müslümanların dünyayla uyum sağlamalarına, AKP karşısında sürekli kaybetmeye ve herhalde daha önemlisi hiçbir yenme ihtimalinin ufukta görülmemesine tepki gösteriliyor. Ancak bu tepkinin siyasi arkaplanı oluşmuş değil. CHP'nin yeniden toplumu 'görmesinin', onunla ilişki kurmasının ve günümüzün toplumsal talep ve tercihlerine yanıt oluşturabilmesinin koşulları üzerinde kafa yorulmuyor. Örneğin Kürt meselesinde CHP'liler hâlâ 1989 yılında hazırladıkları raporu öne sürüyorlar. Sanki aradan tam 21 yıl geçmemiş ve bu parti o 21 yıl boyunca raporda söylenenleri engellemekten başka bir şey yapmamış gibi.

Siyasetten böylesine uzaklaşırken, yine de 'siyasi parti' olarak kalmak istemek muhtemelen psikolojik açıdan büyük bir baskı oluşturmakta. Bu nedenle CHP'lilerde bir 'kanma' arzusu var. Bir anda sihirli bir değnek değmişçesine her şeyin düzelebileceğini sanıyorlar. Kılıçdaroğlu adındaki prens toplumu öpecek ve toplum da uykusundan uyanarak Atatürkçü sağduyuya yeniden kavuşacak diye bekliyorlar. Oysa toplum uzun zamandan beri fazlasıyla uyanık ve zaten CHP'nin gerilemesinin nedeni de bu.

Partililer bu haldeyken seçmenlerin de önemli bir bölümü söz konusu ruh halinden uzak değil. Onlar da aslında 'kandırılmak' istiyorlar... Kendilerini siyaset üstü bir konumda sterilize ettiklerinden beri kaderlerinin başkalarının elinde olduğunu görüyor ve gözlerine inanamıyorlar. Belki de bir uykudan uyanmayı ve gerçekliğin tam da kendi alıştıkları gibi olduğunu görecekleri ânı bekliyorlar. Dolayısıyla bu kesim de Kılıçdaroğlu'yu bir 'rüzgâr' sanıyor. Esip kükreyecek, ayırık otlarını temizleyecek, kamusal alanı yeniden 'bize' açacak olan bir rüzgâr...

Böylece kanmaya hazır bir parti ile kandırılmaya hazır bir seçmen kitlesi 'Kılıçdaroğlu harikalar diyarında' adlı hayali bir geleceğe kendilerini hazırlıyorlar. Ne var ki siyaset gerçek dünyada yaşanıyor ve CHP de bu dünyada 'yenileniyor'. Bu yenilenmenin ne olduğunu asıl gösteren unsur ise yeni parti meclisi. Genel başkanın sözleri her zaman değişebilir, rüzgâra göre yön alabilir. Ama parti meclisi ideolojinin taşıyıcısıdır ve siyasetin sınırlarını çizer. Bu açıdan yeni oluşan parti meclisi çok dikkat çekici, çünkü devletçi ve milliyetçi yaklaşımla kendilerini kanıtlamış olanların çoğunlukta olması dışında, yeni üyelerin de ideolojik bakışları vesayetçi dünyaya belirli bir sempatiyi yansıtıyor.

Bu yeni üyeler olası sınırsız sayıdaki kişi arasından seçiliyorlar ve bir 'taze kan' olarak partiyi etkilemeleri beklentisiyle meclise alınıyorlar. Dolayısıyla bu yeni üyeler CHP'nin yönünü ima ediyor ve görünen o ki, CHP kendi doğal popülizminin içini bu kez de ulusalcılıkla doldurarak siyasi alternatif olacağını sanıyor.

CHP bu umuda öylesine yapışmış ki, söz konusu yeni ideologlarını üye yapmayı bile unutmuş... Anlaşılan bu kişiler son anda ortaya çıkmışlar ve parti yetkililerini aceleci davranmak zorunda bırakmışlar. Öte yandan bu kişilerin Kılıçdaroğlu tarafından istendiği belirtiliyor, ama öğrenildiğine göre aralarında böyle bir ilişki bulunmuyor. Bu durumda akla bu kişilerin Kılıçdaroğlu'ya bir pazarlığın uzantısı olarak önerildiği geliyor. Çünkü diğer ihtimal yeni başkanın bu üyeleri rüzgâr alan bir yerde uyurken rüyasında görüp seçmiş olduğu...

Doğrusu partinin hazırlıksızlığı bu rüya ihtimalini arttıran nitelikte. Meclis üyeliği verilen kişiler bile ne zaman üye olduklarını, hatta üye olup olmadıklarını bilmiyorlar. Partinin üye kayıtlarının tutulduğu defter ise son derece gizemli bir biçimde buharlaşmış durumda. Yeni üyelikler konusunda yetkili kişi olan Hacaloğlu, bu dört kişinin adını ilk kez duyduğunu söylüyor. Belki de defter güvenli bir yerde dursun diye Kılıçdaroğlu'ya verilmişti ve o da rüyasında duyduğu isimleri hemen deftere kaydedip yeniden uyudu. Dikkatli okuyucular bu durumda defterin hâlâ Kılıçdaroğlu'da olduğunu düşünebilirler, ama unutmayın ki söz konusu rüyayı gördüğü yer muhtemelen rüzgârlıydı ve herhalde defter de o rüzgârda uçtu...

Aslında CHP'ye üye olmak hiç basit bir iş değil. Partililer sizi tavsiye edecek, bir ilçeye başvuru yaparak deftere kaydedileceksiniz, ardından ilçe yönetim kurulu üyeliğinizi kabul edecek ve merkezden de bir engelleme yoksa parti üyesi olabileceksiniz. Ancak bir de 'merkez yürütme kurulu kararı ile üyelik' diye bir durum var ve dendiğine göre parti meclisinin yeni üyeleri bu usulle alınmış. CHP tüzüğü'nün 12. maddesi bu özel duruma açıklık getiriyor. Bu şekilde üye olabilmeyen yeterli koşullarından biri TBMM üyeliği, belediye başkanlığı, il genel meclis üyeliği vs. türünden bir görev yapmış olmak. Yeni üyelerin durumu buna uymuyor... Bir başka koşul ise yasal engel nedeniyle partiye üye yapılmamış olmak, ama ortada böyle bir engel de yok.

Geriye kalıyor son yeterli koşul... Tüzük şöyle demiş: Genel başkanca önerilen kişiler... doğrudan asil üyeliğe yazılabilirler. Anlaşılan yeni parti meclisi üyelerinin kayıtları bu maddeye göre sağlanmış. Ne var ki ufak bir pürüzle karşı karşıyayız. Bu üyelikler kayda geçtiği sırada genel başkan hâlâ Baykal'dı! Demek ki Kılıçdaroğlu henüz başkan olmadan 'başkan gibi' davranmaya başlamış bile!

Kasetle başlayan, Önder Sav performansı ile devam eden ve şimdi üyelik meselesi ile dibe vuran bu tablo, CHP'nin bizzatihi bir 'skandal' haline dönüştüğünü gösteriyor. Hayata biraz ahlaki açıdan bakan birinin midesinin kaldıramayacağı olaylar yaşanırken, partili ve seçmen CHP'liler elele rüzgâra kapılmış iktidara 'uçuyorlar'. Ayakları yerden havalanmış, gözlerinde tatlı bir umut belirmiş durumda. Kanmanın ve kandırılmanın yumuşatıcı kanatları tarafından sarmalanmış, kendi üfledikleri rüzgâra kapılmış bir halde toplumdan daha da uzaklaşıyorlar ve bizlere de arkalarından gülümseyerek el sallamak düşünüyor.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hastalanma

Etyen Mahcupyan 02.06.2010

Yüreğinde adalet duygusu olan her ahlaklı insan, kendi kavminden ve toplumundan defalarca utanmıştır. Tarih, bizlere utanma duygusu vermek için sayısız örneklerle dolu... Ama bazı olaylar kavimleri ve toplumları aşar. Doğrudan insanlığından utanmak durumunda bırakır insanı. İnsanlığından utanmayı ima eden eylemlerin ardında ise insanlığın unutulması yatar.

İnsanlık basit bir durumdur... Ölümlü olan, ölümden sonrasını bilmeyen, ölüme giden bir hayatın niçin yaşandığını hiçbir zaman anlamayacak olan ve bu büyük yükü yaşamak zorunda kalan bir varlığın sıradan kaygılar içinde sürüklenmesidir insanlık... Bu gerçeği idrak etmek ise insanlığı derinlikli kılar, ona ahlak ve vicdan aşılar. Kibri anlamsız ve acınası kıldığı ölçüde, haddini bilen ve insanlığı başka insanlarda arayan bir yolculuk haline getirir hayatı...

Ancak aynı insanlık sözkonusu gerçeği idrak etmeye direnen, kendisini ölümsüzleştirmenin peşinde koşan bir yaşamışlık üretmiştir. Tek tek kişilerin kaçınılmaz ölümü karşısında, zamanın yasalarına karşı çıkan, ölümsüz bütüncüllükler aramış ve hastalanılmıştır. Bugünün dünyası, miras aldığımız bu hastalığın belirtilerini ve sonuçlarını yaşamaya devam ediyor. Millet ve devlet gibi kavramlar bu yozlaşmanın izdüşümleri... Ulus-devlet ise tarihin kaydettiği en dip noktalardan biri.

Milliyetçilikle sarmalanmış, asimile edilmiş, 'vatandaş' kılınmış olan bizler, bu gerçeği kavramakta ve kabullenmekte zorlanabiliriz. İyi ve kötü ulus-devletlerin, iyi ve kötü milletlerin varlığını varsayarak kendimizi avutabiliriz. Ama bu son olay daha geniş bakmayı teşvik ediyor. Burada sorun Filistin meselesi, Gazze'nin muhasara altında olması değil. İsrail'in giderek bir haydut devlete dönüşmesi, müdanasızca ve insanlığı hiçe sayarak davranması da değil. Buradaki vahamet yaşananların, en katı ulus-devletçi rasyonalizasyonla bile 'gereksiz' olmasıdır...

Eğer isteseydi İsrail o gemilerin kendi karasularına girmesini bekleyebilir, sivil denetleyici gönderebilir ve hepsini enterne ederek yardım malzemesini kendisinin dağıtacağını söyleyebilirdi. Ancak İsrail böyle yapmadı... Özellikle gemiler karasularının dışında iken ve özellikle askerî tatbikatla onlara saldırdı. Birçokları bunun 'siyasi' anlamları üzerinde duracak, bunun Türkiye'ye bir 'mesaj' olduğundan veya Ortadoğu'daki güç kavgasının uzantısı olarak değerlendirilmesi gerektiğinden söz edecektir. Ne var ki ortada bile bile ve boş yere sebep olunmuş olan ölümler var. İnsanları bu koşullarda öldürebilmek, insanlığı bir yozlaşma olarak yaşamak demek. İnsanları bu koşullarda öldürebilmek, bizzat kendini 'insani' vasıflar açısından öldürmek ve bundan gocunmamak demek.

Bazı insanların nasıl böylesine hastalanabildiklerini bugün bütün dünya biraz şaşkınlıkla izliyor. Çünkü eylemin 'gereksizliği' karşısında söyleyecek söz bulamıyorlar. Sorumluluk İsrail'in faşizan zihniyetli yöneticilerinde ve İsrail devletinin ideolojisinde aranıyor. Tarihsel ve siyasi bir analiz açısından bu bakışın bizlere söyleyebileceği şeyler var. Ama eğer ırkçı değilseniz, bugün İsrail'in düştüğü konuma geçmişte birçok devletin düştüğünü, birçok milletin bu düşkünlüğü yücelterek alkışladığını ve gelecekte de daha birçok devlet ve milletin, uygun koşulları yakaladığında benzer bir yaklaşıma hevesli olabileceğini gözden kaçırmamakta fayda var.

Bu son olay insanın insan tarafından bilerek ve isteyerek 'sırf insan oldukları için' öldürülmeleridir. İşin özü de burada... İnsanın bizzat kendisini ötekileştirmesi, düşmanlaştırması ve yok etmesini 'doğallaştıran' bir dünya yaratmış durumdayız. İsrail devleti herkese sirayet etmiş olan bu hastalığın bir uç vakası sadece. Hastalığın gelişimi ötekinin içselleşmesi olarak yaşanıyor ve her adımda utanma duygusu daha da kaybediliyor. Son kerteye gelindiğinde ise, bugün olduğu gibi ve geçmişte örneklerini gördüğümüz üzere, cinayet planı yapılıyor, hayata geçiriliyor, yalan söyleniyor ve üste çıkılıyor.

İnsanlığın en büyük aptallığı, ahlaksızlığı 'akıl' kılmasıdır ve dünyamızda devlet mantığı bu çizginin hemen bir adım önünde seyreden bir serseri mayından farksız... Bugün İsrail'i kınamak, tavır almak, yalnızlaştırmak şart. Ancak bu çok da kolay bir yaklaşım, çünkü eksik... Söz konusu eksikliği tamamlamak ise kendimize dönmeyi ve bizlerin de bu ülkede birbirimize bakarken nasıl aynı hastalanma çizgisinin kenarında 'hayat' bulduğumuzu görmek gerekiyor.

***

Yıllar önce İstanbul Film Festivali'nde gösterilen bir film vardı... Çok sevilen genç bir İtalyan komutanın annesine yazdığı mektuplardan hareketle Fransız ordusunun Roma'ya yaklaşmasını ve ele geçirmesini anlatıyordu. Zaman modern dönemlerin hemen başlarıydı... Fransız ordusunun elinde bir adet top bulunmaktaydı ve bu yeni teknolojik buluş henüz o topraklarda sınanmamıştı. İki ordunun karşılaştığı noktada Fransızlar bir duvar ördüler ve topu onun ardına sakladılar. Karşı taraf yaklaştığında ise duvarı yıkıp top ateşi

sayesinde İtalyan ordusunu çökerttiler. Genç İtalyan komutan top şarapnelinin bir parçasının dizine gelmesiyle yaralanıp, kangren sonucu hayatını kaybetti. Bu olayın toplumda yarattığı üzüntü ve yas, neredeyse savaşın kaybedilmesinin önüne geçmişti. Fransızlar da bu duruma duyarsız kalamadılar ve iki toplum bundan böyle aralarındaki çatışmalarda top kullanılmaması konusunda bir antlaşma imzaladı...

İnsanların ötekini hâlâ insan gördüğü, hastalığın henüz ilerlemediği zamanlardı...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çekik gözlüler

Etyen Mahcupyan 04.06.2010

İsrail Filistin halkına karşı uyguladığı politikayı bugüne kadar sürdürebildi. Bazen dünyanın görmezlikten gelmesi, bazen bizzat İsrail devletinin yarattığı enformasyon kirliliği, bazen de Filistin tarafının Batı dünyasında kabul edilmesi zor eylemleri nedeniyle... Ancak Gazze'ye yardım ulaştırmaya çalışan gemilere yapılan saldırı, bir anda ortaya farklı bir resim çıkardı. Bunun nedeni Amerika'nın Vietnam macerasından beri insanlığın zihnine kazınmış, orada gizlense de modern 'insan' olma halinin karabasanına dönüşmüş olan bir utanç duygusudur. Vietnam sıradan bir savaş değildi... Genelde savaşlar haksızlıklara karşı yapıldığı öne sürülerek meşrulaşır veya en 'kötü' haliyle bir devletin çıkarlarını korumak için yapılırlar. Ama Vietnam bir süre sonra 'öldürmek için' savaşımaya dönüştü. Koca bir ülke av sahası haline gelirken, Amerikan askerleri de karşılarındaki 'çekik gözlülerin' bir tür böcek olduğuna inanma noktasına geldiler.

Böylece belki tarihte ilk kez insanlık savaşın sıcak çekiciliğine kapıldığı ölçüde, kendisiyle de yüz yüze geldi. Çünkü geçmişte yaşanan savaşların hiçbiri öldürülenle öldüreni böylesine orantısız bir güç karşılaşmasında yalnız başına bırakmamıştı. Eski savaşlar büyük orduların açık alanda 'buluşmalarını' ifade ediyordu ve kimse ne ölümler ne de öldürürken yalnızdı. Yakın zamanlara gelindiğinde Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi, yine karşı karşıya gelen ama bazı çatışma anları dışında birbirlerinin gözlerini görmeyen insanların kapışmasına tanık olundu. İkinci Dünya Savaşı ise ölenle öldüreni birbirinden ayırmaya müsait yeni teknolojileri piyasaya sürdü. Tanklar, düşmanı sadece fiziksel bir varlık olarak gören ve bununla yetinen askerler tarafından kullanılıyordu. Uçaklar, içinde kimlerin olduğunun bilinmediği yerleşimlere ve gemilere bomba yağdırıyordu. Gemiler ise sadece 'düşman' olduğunu bildiği, ancak içindekilere ilişkin hiçbir bilgiye sahip olmadığı başka hedeflere torpido atmakla meşguldüler. Ama öldürenle ölen arasındaki mesafenin açılmasının en 'modern' hali muhakkak ki hidrojen bombasının kullanımı oldu. Tek bir kişi, tek bir uçak ve tek bir bomba ile, yüzlerini, hayatlarını, duygularını bilmediğiniz, bilmek de istemediğiniz bir 'insan kategorisini' ortadan kaldırmak savaş epeyce 'temiz' hale getirmekteydi. Buradaki 'temizlik' savaşın yarattığı tahribata değil, öldürenin vicdanındaki kabuğa gönderme yapıyordu. Artık öldürenin duyarsız kalabilmek gibi bir lüksü vardı... Savaş neredeyse deprem gibi bir doğal afet olarak algılanmaya başlandı ve öldürme emrini veren de toplum nezdinde, aynen doğal afetlerin 'sorumlusu' gibi, tanrılaştı. İnsanlar yaşananların detaylarını duymak ve bilmek istemediler. Bazıları ölmüşse, bu gerekli olduğu ve öldürülenler de bu sonucu hak ettikleri içindi.

Bu arada teknoloji hızını kesmemişti... İkinci Dünya Savaşı'nın sonrasındaki 'soğuk' dönemde, savaş aygıtları kimyasal ve biyolojik silahların geliştirilmesine ağırlık verdi. Şimdi sadece o an yaşamakta olanların ölmesi değil, onların yerlerine başkalarının geçmemesi de hedefleniyordu. İnsanlık ötekileştirdiği başka insanları, dünyadan silinmeyi hak eden zararlı böcekler gibi tanımlıyordu. Bu nedenle kimyasal ve biyolojik silahları kullananların, aynen zararlı mahlûkata karşı zirai ilaç uygulayanlar gibi korunaklı elbiseler giymeleri hiç

yadırganmadı. Dahası, bu kıyafetler öldürenleri rahatlatan bir işleve de sahipti. İnsan bu elbiselerin içine girdiğinde 'dünya dışı' bir yaratık haline geliyor, sanki ilahi bir kudretin gönderdiği iyilik ve temizlik temsilcilerine dönüşüyor ve belki en önemlisi, ölenleri kalın bir plastiğin ardından ancak fark edebiliyordu.

Vietnam Batı'daki bu savaş algısını geri dönülmez bir biçimde sarstı. Mücadele ormanlarda, parçalanmış doğal mekânlarda, aniden karşınıza çıkan bir 'yaratıkla' yüz yüze yapılıyordu. Amerikan ordusu ise yalnızlaşmış, korku içinde, her an karşısına çıkabilecek bu garip yaratıklara büyük bir nefret duyarak yakıp yıkıyordu. Ancak Vietnam, savaş halini kabul edilebilir kılan, utanç verici bir biçimde neredeyse 'insanileştiren' mesafeleri de yok etti. Çünkü o 'çekik gözlüler' bir anda Amerikan askerlerinin karşılarında bitiyor ve gözlerinin içine bakıyordu. O savaş silahlı ve donanımlı 'insanın' sadece 'insan' olarak karşısında aciz kalan bir varlığı kıyasıca öldürebilmesine tanık oldu.

Savaştan dönenlerin yıllarca yaşadıkları sendromlar, kendilerine yapılanlar nedeniyle değil, onların karşılındakilere yaptıkları nedeniyleydi... Vietnam'da 'insanlık' kendi gerçek yüzünü gördü, mesafenin kalmadığı bir anda bile öldürmeye ne denli yatkın olduğunu ama aynı zamanda bunu doğallaştırmakta ne denli zorlandığını fark etti. Hem böylesine kolayca ve nefretle öldürmek, hem de bunu vicdanından kazıyamamak, insanın artık 'doğal' olmadığının da göstergesiydi.

Bu durumu halen 'insanlık' olarak içselleştirdiğimiz söylenemez. Ama benzer örnekleri gördüğümüzde dayanamıyoruz... İsrail'in Gazze'ye yardım götüren gemilere yaptığı saldırı, bizleri Vietnam cangılına geri götürdü. Ama bu sefer 'çekik gözlü' olan bizzat kendimizdik... İsrail ise hiç yabancımız değildi. Öldürülene mesafe alabildiğimizde rahatlıkla özdeşleştirdiğimiz 'süper egomuzdu' bir anlamda. Bugün İsrail'i kınıyor ve rahatlıyoruz... Oysa bu sefer biz hem ölen hem öldüreniz. Ve kendimize ne yaptığımızı Vietnam'dan bu yana ilk kez küresel anlamda ve böylesine çıplak bir örnekle yeniden kavıyor ve utanıyoruz... 'Çekik gözlüler' yok etmek üzere çıkılan uzun bir savaştan dönüp, ilk kez aynaya baktığımızda kendimizin de 'çekik gözlü' olduğunu fark etmenin verdiği ağırlıkla...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Lanet

Etyen Mahcupyan 06.06.2010

Modernlik, insanlığın efsunlanmış olduğu, bilim ve akıl sayesinde bu durumdan kurtulacağı hayalinin peşinden gidilmesi idi. Her yeni dönem gibi, kendi doğal süreci içinde başlamış, adım adım bireyi ortaya çıkarmış, onu özgürlükle tanıştırmış; ancak 'olgunlaşmaya' başlamasıyla birlikte hem o bireyi hem de onun özgürlüğünü sistemleştirip kalıba dökme hevesine kapılmıştı. Böylece 'birey' kendiliğinden oluşan, kendi mecrasını yaratan ve bulan bir var olma halinden ziyade, 'yaratılması gereken' bir varlık haline geldi. Sözkonusu 'yaratma' eylemi, insanın özgür olmasını engelleyen bağlardan kurtulmasını gerektiriyordu. Bunun bir yönü, kişinin topraktan ve derebeylerden kurtularak özgürce emeğini kullanabilmesini ifade etmekteydi. Diğer yönü ise zihinlerin dinsel hurafelerden, özgür düşünmeyi önleyen inançlardan kopmasıyla ilişkiliydi.

Modernliği birer 'modern' olarak yorumlayanlar bu iki özgürleşmeden birincisini daha belirleyici buldular. Oysa asıl etkili olan ikinci alanda, yani zihniyet düzleminde yaşananlar oldu. Modernlik insanlığın geçmişinden miras olarak dinin ataerkil dünyasını ve egemenlerin sıradan yığınlarla kurmuş olduğu otoriter ilişki biçimini devralmıştı. Bunlardan birincisi giderek zayıfladı ve bunun bedeli ikincisinin güçlenmesi olarak ödendi. Dinin

toplumsal hayattan geriletilmesinin yarattığı boşluk, şimdi bireyin özgürlük alanı olarak yeniden tanımlanmıştı. Ancak modern bireyin özünde yatan relativizm nedeniyle o boşluk hiçbir zaman dolmadı. Dolayısıyla otoriter zihniyetin bireyi yeniden şekillendirdiği bir sürece girildi. Dinin geride bıraktığı ahlaki alan, toplumsallaşamayan tekil bireylerce doldurulamadığı ölçüde, tüm bireyleri temsil eden devletlerce dolduruldu.

Böylece bireyselliği öldüren, özgür düşünceyi bir kez daha hurafelere teslim eden bir modernlik haline ulaştık. Milliyetçilik yeni 'dinin' adıydı... Ulus-devlet bu 'dinin' dünyamızda kendisini gerçekleştirme biçimiydi... Bireyler ise, artık kendilerine milli vatandaşlık bahşedilen yeni 'dindarlardı'...

Modernlik, zihinsel farklılaşmadan ve özgürlük üzerine inşa edilen algılamadan beslenen, dolayısıyla farklılaşmayı besleyen bir yeni varoluş değil; tam aksine milliyetçiliğin güven verici kollarına teslim olup benzeşmeye razı olmaydı. Modernliğin 'özü' sayılan özgürlük ise bu süreçte en hafif deyimle dönüşüme uğradı. Bundan böyle bireysel özgürlük özel hayatın parçası olan bir çeşniydi. Çünkü 'asıl' özgürlük ancak 'birlikte', bir topluluk olarak yaşanabilen şeyin adıydı. Dolayısıyla milletin özgürlüğü vatandaşın özgürlüğünden daha önce gelmekteydi ve birey artık vatandaşın başkalarını ilgilendirmeyen bir özeli haline indirgenmişti. Modernliğe eleştiri getiren sol akımlar sınıf kavramı üzerinden bu anlayışı yıkmaya çalışsalar da başarılı olamadılar. Sonuçta onlar da özgürlüğü bir bütünselliğin özelliği olarak tanımlamakta ve o bütünselliği kişi açısından ulaşılamaz kılmaktaydı.

Ancak özgürlüğün 'dönüşümünün' ikinci bir yönü daha vardı ve ölümcül darbeyi vuran da bu oldu. Milliyetçiliğin egemen ideoloji haline gelmesiyle birlikte, özgürlük 'yaşanan' değil, 'yaşanması gereken' şeyin adı oldu. 'Yaşanması gereken' ise sözkonusu milletin geçmişini ve geleceğini kuşatıyor, bireyi bu heyula kimliksel gerçeklik karşısında aciz bırakıyordu. Milletin özgürlüğü bunun cisimleşmiş halini oluşturmayı gerektiriyordu... Ulus-devletler bunu yaptı. Milletleri 'özgürleştirirken', insanı esir etti; bireye kimlik verirken, vatandaşı zombiye dönüştürdü.

Kimbilir, belki de dünyadan dini uzaklaştırıp yerine sahte bir dinselilik koymanın lanetiydi bütün bu yaşananlar... Orta Çağların dindarlığında gerçekten de hurafeler mevcuttu ve orada da dinsel otoritenin baskısı yoğundu. Ama din hiçbir zaman o otoritelere ait olmadı ve çekilen bütün zulme rağmen dinin asıl sahibi insanlardı. Sadece din hakkında bilgileri eksikti ve bu eksiklik dinî otoritenin gücünün meşruiyetini sağlamaktaydı. Buna karşılık dinin toplumsallığı, hiçbir otoriteye muhtaç olmayan bir birlikteliği ve ahlakı mümkün kılmaktaydı.

Modernliğin sahte dini olan milliyetçilik ise referansı dünyevileştirdiği oranda insanı aciz hale getirdi. Çünkü Tanrı karşısında son kertede eşit olan yöneten ve yönetilen, şimdi bilen ve bilmeyen olarak ayrılmıştı. Modernlik bilenlerin bilmeyenleri, kendilerinin 'bilgi' olarak sundukları hurafeler doğrultusunda yönetebilmesiydi. Ulus-devlet ise, kaybedilmiş olan ahlakın yerine geçen bir biat müessesesi olarak yüceldi. Kendilerini ulus-devletleri için feda etmeye hazır olan vatandaşlar, bu yeni dindarlığın esrik kurbanları oldular.

***

İsrail bu dünyanın iyi çocuğu, okulun parlak öğrencisidir... Ona öğretilen neyse onu yapmaktadır. Dünyayla ahlaki bir bağ kurma anlamına gelen dinsel siyonizm, bu süreçte dünyayı ahlak dışı kılan bir politik siyonizme dönüştü. Sırtını hem kutsal kitabın öngörülerine dayandırdı, hem de aynı dini siyasi hedeflere araç kıldı. Sonuçta İsrail devleti, Yahudi inancı açısından bir 'kendini aldatma' ve yozlaşma projesine dönüştü.

İsrail devletine en çok itiraz ise anlaşılır bir biçimde bizzat Yahudilerden geldi. Çünkü onlar neyi kaybettiklerini biliyorlardı. Bu milliyetçiliğin de diğerlerinin yolundan gideceğini Martin Buber'in kelimeleriyle 'kutsallaştırılmış bir bencillik' haline geleceğini anlamışlardı.

Einstein 17 Nisan 1938'de şöyle diyordu: "Barış içinde birlikte yaşamının temeli olarak Araplarla mantıklı bir anlaşma görmeyi, bir Yahudi devletinin yaratılmasına tercih ederim. Pratik mülâhazalar bir yana, Yahudiliğin temel doğası hakkındaki farkındalığım, sınırları, ordusu ve her ne kadar mütevazı olsa da dünyevi bir gücü olması gereken Yahudi devleti fikrine direniyor. Yahudiliğin yaşayacağı iç hasardan, özellikle dar milliyetçiliğin gelişmesinden ürüyorum..."

Ne var ki modern İsrail'in ve modernliğin peşinden gözü bağlı giden Yahudilerin yolu farklıydı. 1969 yılının mart ayında dönemin Devlet Başkanı Golda Meir "İşgal edilmiş bölgeleri nasıl geri verebiliriz? İade edecek kimse yok ki!" demekteydi. Aynı yılın haziranında ise bugünlere kadar gelecek olan çizgiyi çekmişti: "Filistin halkı diye bir şey yoktur... Sanki gelmiş ve onları yurtlarından atmışız gibi bir durumdan söz edilemez. Onlar zaten yoktular."

***

Ulus-devlet, ahlaki elinden alınmış insanlığın kendi kendisine koyduğu bir lanettir. Geleceğin 'kurtuluşu' ise herhalde ulus-devlete ihtiyaç göstermeden bugüne dek 'kendileri' olmaya devam edebilen ve ulus-devletle yüzleşebilen halkların elinde olacak...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dengesizlik ve meşruiyet

Etyen Mahcupyan 09.06.2010

İsrail'in yürüttüğü siyasetin tek dayanağı Hamas'ın terörist bir örgüt olması. Buna karşılık Gazze'nin Hamas'a indirgenemeyeceği, orada başka siyasi grupların ve daha önemlisi yüzbinlerce sade vatandaşın yaşadığı söyleniyor. Ancak ortada şiddete dayanan bir denge var ve bu durum kimseyi aklamıyor. Böylece haklı olarak 'dengeli' bir bakışa kayıyoruz: Tarafların ikisine de hak vermemek ve orta yolu seçerek ikisini de kınamak...

Ne var ki hayat hiçbir zaman tam anlamıyla dengeli denklemler kurmaz. Daima bir taraf diğerinden daha haklı veya suçludur ve bu durum her iki tarafın dayandığı meşruiyet zeminlerinde açıkça görülür. Mavi Marmara gemisiyle ilgili olarak yaşanan olayda pek tartışılacak bir yan yoktu. İsrail Gazze'ye yardım götürmek isteyen gemilerin çağrılarına ısrarla cevap vermediği gibi, bu gemileri kendi karasularının dışında ve silahlı bir hava indirme birliğinin müdahalesi ile durdurmaya kalktı. Bu davranışın 'tedbir' gerekçesi ile açıklanması pek mümkün değil. İsrail askerlerinin, kendilerine gösterilen dirence silahla karşılık vererek gereksiz yere insan öldürmesi ise bir alışkanlığı, 'doğallaşmış' bir tepkiyi ortaya koyuyor.

İsrail kendi ölçüsüz şiddet uygulamasını, karşı tarafın da şiddet uyguladığı gerçeğine dayanarak meşru kılmak istiyor. Ne var ki şiddete 'eğilim' açısından dengeli olabilecek bu durumun ardında, şiddete 'teşvik edilme' açısından dengesiz bir ilişki var. Gazze'yi bir açık hapishaneye çeviren ve en basit gıda ve ilaç yardımlarını bile kendi baskı sisteminin lütfu olarak sunan İsrail'le, hayatları ellerinden alınmış Gazzelilerin öfkesinin dışavurumu olan Hamas'ı aynı kefeye koymak imkânsız. Hamas 'insan öldüren' bir örgüt... İsrail de 'insan öldüren' bir devlet... Ancak örgütün varlık nedeni bizzat o devlet iken, bunun tersi olan önerme geçerli değil.

Sözkonusu dengesizliği bir tür 'dengeye' oturtma isteği, son olayda İsrail'i gülünç durumlara düşürdü. Gemide bulunan tornavidadan tırnak makasına çeşitli aletlerin yan yana dizilerek fotoğrafı çekildi ve bu görüntünün 'gemide paralı askerlerin bulunduğu' delili olduğu söylendi. Geçmiş deneyimler, dünya kamuoyunu

yönlendirmek açısından muhtemelen sağduyunun ve mantığın önemli olmadığını, insanların zaten inanmak istedikleri şeye inanmaya hazır olduklarını onlara öğretmişti. Ne var ki bu sefer yanıldılar... Çünkü dengesizlik o denli açıktı ki, bunu bir denge kisvesi altında gizlemek mümkün olmadı...

Buna karşılık İsrail/Filistin meselesi bütün 'ufak' dengesizliklerin üstünü örten bir büyük denge metaforu içinde algılanmaya ve sunulmaya devam ediyor. Bu yaklaşıma göre Filistinlilerin kendi devletlerini kurma ve toplumsal varlıklarını özgürce sürdürme hakları olduğu gibi, İsrail'in de var olma hakkı var. İsrail ise bir ülke ve dolayısıyla da bir devlet. Örneğin mesele Yahudilerin var olma hakkı değil, 'İsraililerin' var olma hakkı. Ancak sorun şu ki İsrail olmadan İsraililer de olamaz... Oysa Filistin devleti olmadan da Filistinliler var.

Dolayısıyla ortada bir denge yok. İsrail devleti bazı Yahudilerin, salt kendilerine ait bir inancın uzantısı olarak, başka insanların yaşadıkları topraklara el koyması sonucu kuruldu. Eğer sözkonusu inancı o topraklardaki insanlar da paylaşıyor olsaydı, belki bu istek meşru görülebilirdi. Ama açıktır ki Filistinlilerin inandığı kutsal kitapta o toprakların Yahudilere ait olması gerektiği söylenmiyordu. Bu durumda İsrail'in meşruiyetinin temeli ne olabilir? Yanıt basitçe 'güç dengesizliğidir'. Diğer bir deyişle İsrail çıplak güç kullanımının ve bu siyasetin dünyadaki güçlüler tarafından desteklenmesinin sonucu olarak doğdu. İsteyenler arka plana Batı'nın soykırıma sebebiyet verme nedeniyle yaşadığı vicdan azabını da ekleyebilirler. Ama o zaman da bir Yahudi devletinin niçin Avrupa'da, tercihan Almanya'nın bir bölümünde kurulmadığı sorusu açıkta kalır. Görünen o ki Filistin toprakları herkes için en kolay ve en 'ucuz' tercihi oluşturmuştur. Ancak bu 'çözüm' İsrail'i sonsuza kadar takip edecek olan bir 'gayrimeşru olma' yükü getirdi. İstenildiği kadar denge arayışı içinde olunsun, çıplak gerçek İsrail'in gayrimeşru bir ülke ve devlet olduğudur ve sergilediği müdanasızlık da gücünü bu gayrimeşruluktan almaktadır.

Şimdi bir de madalyonun öteki yüzüne bakalım: Dünyada herhangi bir topluluğun veya kavmin kendisine ait bir yurt edinme isteğini ve hakkını kim reddedebilir? Kim, hangi hakla böyle bir isteğin meşruiyetini sorgulayabilir? Yahudilerin de kendi ülkelerine sahip olma arzuları meşrudur ve böylesine çile çekmiş, yüzyıllara yayılan bir biçimde zulüm görmüş bir halkın kendi devletini kurmak istemesinden daha doğal bir şey olamaz. Mesele bu meşru talebin yine meşru bir biçimde hayata geçebilmesiydi. Yahudiler ve genelde bu dünyayı paylaşmakta olan hepimiz, bunu başaramadık. Bir halkın meşru isteği, başka bir halkın isteği hilafına gerçekleşti ve gücü fazla olanın dediği oldu.

Dünyaya otoriter zihniyet hâkim olduğu sürece, bu sonuç güçlünün yanına kâr kalabilirdi. Ama dünya demokratlığa doğru bir zihinsel kayma yaşıyor. Bu kayma şimdilik sadece normlarımızı etkiliyor ve belki de hiçbir zaman siyasetin hâkim dili haline gelemeyecek. Ama şimdiden yarattığı bir yeni aktörleşme ve yeni bir siyaset tarzı var. Mavi Marmara bu değişimin sayısız uzantılarından biriydi...

Böyle bir dünyada otoriter dünyanın meşruiyetini savunarak, ve böylece demokrat bir algı açısından gayrimeşruluğa tıkanıp kalınarak yaşamak pek mümkün değil. İsrail'in 'yeniden' meşruiyet kazanması gerekiyor... Bunun yolu ise konuşmaktan, ilişki kurmaktan, paylaşmaktan ve ikna etmekten geçiyor.

Otoriter zihniyetin meşruiyet zemini güçse, demokratlığınki 'ötekidir'... İsrail'i meşru kılacak olan da Filistinlilerdir... İsrail devletinin bekası, Filistinlilerin de böyle bir devletin varlığını istemelerine bağlı. Aksi halde İsrail hasta bir devlet, hasta bir ülke, hasta bir toplum olmaya ve yozlaşmaya doğru sürüklenip gidecek.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Muhalefetin demokratlaşması

Orta yolcu olmak sadece temkinli bir hayat tarzını ima etmez. Var olan pozisyonlar arasında denge kurmak, Aristo'dan bu yana popüler felsefe kültürünün özü haline gelmiş, dolayısıyla bizatihi 'doğru' yaklaşımı oluşturmuştur. Böylece hem 'doğru' olanı yapmak, hem de hiçbir risk almamak mümkündür. Tabii bu önermeye karşı Aristo'nun aşırılıklardan kaçınma anlamında orta yolcu olduğu, yoksa ahlaki açıdan ortalama bir duruşu yeğlemeyeceği savunulabilir. Ne var ki neyin 'aşırı' olduğu çok kuşku götürür... Genellikle içinde bulunduğumuz seçenekler ve hayal gücümüzün çizdiği 'gerçekçilik' sınırlarının içinden bakarız ve karşımızda duran 'uç' pozisyonları 'aşırı' olarak nitelendiririz. Dolayısıyla 'aşırı' denen şey, içine doğduğumuz kültürün bir çıkarsamasıdır. Oysa bizim kültürümüzün 'aşırı' olmadığına dair elimizde pek de kanıt yoktur.

Serinkanlı ve adil bir bakış geliştirmek isteniyorsa, herhalde şunu söylemek durumundayız: Her kültürün belirli kabulleri o kültürün dışından bakıldığında 'aşırı' olabilecekken, sözkonusu kültürün içinde rahatlıkla benimsenebilir, hatta bazen tam da 'orta yolu' temsil edebilirler. Bu tesbit bize siyaseti anlama açısından yararlı bir ipucu vermekte: Rejimlerin meşruiyetleri çoğu zaman kendi aşırılıklarını bir norm olarak topluma kabul ettirmeleri ile orantılıdır. Güç kullanımına dayanan rejimlerde bu işlev daha açıktır, çünkü bu tür rejimler devlete bağlı ancak siyasete son kertede duyarsız kitlelere muhtaçtır. Orta yolculuk bu duyarsızlığı garanti ederken, eğer aynı zamanda rejimi besleyen 'temel aşırılığı', yani güç kullanımının kendisini meşrulaştırmaktaysa, o yönetim sistemini daha da sağlamlaştırır.

Modernlik görünüşte bireyselliği öne çıkaran bir relativizme dayanmakta, meşruiyetini de buradan almaktaydı. Ama bu bireyselliğin sistem oluşturma kapasitesi yoktu... Bu nedenle hukuktan medet umuldu ve hukuk evrenselleştirilerek sanki bireyin hak ve özgürlüklerinin muhatabı gibi sunuldu. Ne var ki modernliğin asıl yönetsel yeteneği ulus-devletler tarafından temsil edilmekteydi ve bu durum hukukun milli çıkarlar tarafından araçsallaştırılması ile sonuçlandı. Böylece hukuk 'normatif' bir kavram olarak bir kenarda taşınırken, ulus-devletler dünyayı güç dengesizliği temelinde inşa ettiler ve hukuku da işlerine geldiği gibi kullandılar. Sonuçta modernliğin kuramsal olarak en 'aşırı' hali olan ulus-devlet tahakkümü bir norm haline geldi. Bu tahakkümün bir yönü her devletin kendi toplumu üzerinde uygulanan biçimiye, diğeri de başka halklara yönelik olarak yapılanlardı.

Bazen bu iki tahakküm tek bir olayda birleşip bütünleşti. Türkiye'deki Kürt meselesi, Azerbaycan'daki Karabağ meselesi ve İsrail'deki Filistin meselesi bu durumun en çarpıcı örnekleri arasında. Hepsinde de kendisini otoriter zihniyet içinde meşrulaştırmaya çalışan ulus-devletler ve yine hepsinde kimlikel ve kültürel hayatiyetini idame ettirmeye çalışan, resmî kimliğin dışına düşmüş yığınlar var. Öte yandan yine her üç örnekte de, mağdur halkların siyaseti aynen tahakkümcü ulus-devletinki gibi otoriter zihniyet içinde şekilleniyor. Bu durum haklı ile haksız ortadan kaldırmaya da, haksızın siyasetini mümkün kılıyor ve haksızın daha güçlü olması nedeniyle de o siyaset bir norm, bir 'orta yol' haline geliyor. Böylece her üç devlette de kendilerini kimlikel olarak devlete yakın hissedenler, sürdürülen şiddet ve baskı siyasetini tek olası yöntem olarak görüyorlar.

Bu denklem gerçek muhalefeti entelektüel alana hapsediyor. Ne var ki kolaycılık burada da bir 'orta yolculuk' olarak tezahür etmekte. Örneğin her türlü şiddete karşı çıkmakla 'siyaset' yapıldığı sanılıyor. Bir sonraki adım ise apaçık olanın serdedilmesi, devletin reform yapmaya davet edilmesi oluyor. Oysa bu çağrılar yapılırken 'aşırılık' kendisini her geçen gün daha da kabul ettiriyor ve bu durum her iki tarafı da siyaseten paralize ediyor.

Her üç ülkede de meseleyi çözecek olan siyaset, söz konusu 'aşırılığın' normalleşmesine karşı çıkmakla mümkün... Bunun yolu hak arayışından veya taleplerden vazgeçmeden siyaset 'tarzının' değiştirilmesidir. Karşınızdaki sizden daha güçlü iken, adaleti güç üzerinden aramak kadar ahmakça bir siyaset olabilir mi? Ama

oluyor... Çünkü güç siyaseti mağdurun içinde de iktidar üretiyor ve siyaseti onun eline veriyor. Bu tutum mağdurların haksızlığa uğramasını sıradanlaştırıp, neredeyse kabul edilebilir kılıyor. Aşırılık bizzat mağdurun tavrı sayesinde norm oluyor...

Eğer otoriter zihniyet ve onun uzantısı olan bu ulus-devlet mantığı değişecekse, bu ancak farklı bir zihniyet içinde gelişen bir muhalefet sayesinde olacaktır. Dolayısıyla dünyayı değiştirmek isteyenlerin önce mağdurların siyasetine ve zihniyetine bakmaları, onu muhatap almaları gerekiyor. Gandi bunu yapmıştı... Mavi Marmara ve diğer gemiler de dolaylı olarak bunu yaptılar, çünkü ellerindeki 'silah' yiyecek ve ilaçtan ibaretti. Buna karşılık İsrail gemilerde gerçek silah bulmak için çırpındı ve tırnak makasını bile delil olarak kullanmaya kalktı. Belki de bu durum aşırılığın norm oluşturmalarının yarattığı zihinsel çarpıtmaya işaret etmekteydi... Belki de İsrail için o gemilerde silah bulunmaması inanılamayacak bir durumdu... Belki de İsrail'i asıl rahatsız eden bu silahsızlık haliydi...

Diğer taraftan Hamas İsrail'in gemilere saldırısını doğal olarak insani bir açıdan yorumlayarak dünyaya siyasi mesaj vermeye çalıştı. Ama böyle bir saldırı olmasaydı veya yüzlerce gemi bir anda sivil itaatsizlik yöntemiyle ablukanın kalkmasına neden olsaydı, aynı Hamas yönetimi memnun kalır mıydı kuşkuluyum.

Galiba demokrasiyi ulus-devletlerin tahakkümünden kurtarmadıkça, orta yolcu yığınların ulus-devletlerin aşırılıklarını norm olarak benimsemelerini engellemedikçe, dünyamıza adalet ve özgürlük gelmeyecek. Ama bu, muhalefetin demokratlaşması olmadan olmayacak...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Temizlik

Etyen Mahcupyan 13.06.2010

Yaşamak kirlenmektir... Kimse doğduğu andaki saflığında ve temizliğinde kalmıyor. Ne kadar dikkatli olsanız da haksızlık yapmamanın imkânsız olduğu bir dünyada yaşıyoruz. Olayların çok yönlülüğü ve kaçınılmaz muğlâklığı ise ahlaki açıdan temiz kalmayı zorlaştırıyor, çünkü taraf olmak zorundasınız ve desteklediğiniz tarafın tamamen temiz olmadığını biliyorsunuz. Dolayısıyla yaşamak, hangi kirliliği niçin savunduğunuzla ilgili kendinizi tatmin edecek bir cevaba sahip olduğunuz oranda taşınabilir hale geliyor. Bunun çok yadırganacak bir tarafı da yok, çünkü bir parça samimiyete sahipseniz kendi kirliliğinizin de farkındasınız... Öte yandan temiz kalmak da yaşamamak demek. Temiz kalma kaygısı çoğu zaman insanı hayatın dışına çekiyor ama bunu kabullenmek o denli kolay olmuyor. Dolayısıyla bu 'temiz' insanlar kendileri gibi diğer 'temizlerle' birarada küçük komünler kurup, çevrelerindeki kirliliğin nasıl 'yanlış' olduğunu konuşuyorlar. Oysa 'yanlış' dedikleri şey tam da 'insani' olan şey ve bunu farketmemek çok zor...

Hiçbir insan kendi gözünde gayri insani olmayı kaldıramaz. Bu nedenle 'temizlik' kaygısı taşıyan komünlerde, bizatihi temizliğin yeniden insani bir nitelik olarak tanımlanması gerekiyor. İdeolojilerin entelektüel dünyadaki temel işlevlerinden biri bu... İdeolojiler dünyanın nasıl olması gerektiğini söyleyen öğretiler olduğu ölçüde, adalet, özgürlük, eşitlik, kardeşlik gibi kavramları ve bu arada 'insanı' da kendilerine göre tanımlarlar. Başlangıçta hiçbir ideoloji temiz kalmayı önermez. Aksine hayatın içine girmeyi, onu bir biçimde değiştirmeyi teşvik eder. Diğer bir deyişle ideolojilerin varlık nedeni hangi tür kirliliğin peşinden gideceğimiz konusunda bizi aydınlatmalarıdır. Yaşananları etkileyebilen ideolojilerin kendileri de yaşarlar ve doğal olarak kirlenirler. Örneğin tutarsızlıkları bilerek taşırlar, ahlaksızlıkla aralarına koydukları mesafeyi kaybederler, adaletsizliklerin

bir bölümünü görmezden gelirler ve çoğu zaman mağduriyetleri kendi anlayışları doğrultusunda bir hiyerarşiye oturturlar.

Yaşananları etkileme gücünü kaybeden ideolojilerin takipçileri ise kendilerini yenik hissederler. Sanki başkaları gibi kirlenmek isteyip de kimsenin onun kirliliğine önem vermediği bir çocuk gibi, evlerine kapanma eğilimi gösterirler. O andan itibaren kirlilik reddedilir, ideoloji artık sadece 'temizliği', temiz kalmayı önermeye başlar. Böylece doğanın kanunları bu ideolojik cemaati bir 'entelektüel ölüm' sürecine sokar. Hayattan dışlanmışlık ve yenilgi hissi, 'temizlik' teması etrafında yapay bir dünyada teselli aranmasına neden olur.

İşin ilginç yanı bazen bu hastalanma hali egemen sınıfın da başına gelebilir. Hatta büyük dönüşüm dönemlerinde küresel bir nitelik de alabilir. Bu durumun bariz tezahürlerinden biri insanlığı ideolojik olarak ikiye ayırmak ve kirlileri bir biçimde insandan saymamaktır. Gücü halen elinde tutuyor olmak bunu mümkün kılar... Böylece sadece temizlerden oluşan bir dünya varsayıp, kirliliği de onun 'içinde' yeniden tanımlar ve kendinizi kendi gözünüzde yeniden hayatın doğal parçası kılarırsınız. Dışlanan kirliler ise insanlık dışı oldukları ölçüde meşru düşmanlara dönüşürler.

Ama hayatı yapay çerçevelere uzun süre hapsetmek mümkün değildir... Gerçek kirlilere dokunmayan, onları görmeyenler eninde sonunda kendilerinin hayatın dışında kalmış olduklarını, birer zombiye dönüştüklerini idrak etmek durumunda kalırlar.

***

Laiklik modern dünyanın temizlik hallerinden biri... Bunun otoriter versiyonu ise bir çürüme ve yozlaşma. Ölümü bilen, onun yüküyle hesaplaşan insanın, bunun bilincini kamusal alanda yaşamamasını istemek aslında onu öldürmektir. Çünkü sözkonusu yük, yaşamayı anlamlı kılan şeyin ta kendisidir ve yapılan, yaşayamayanların yaşayabilenlere tahammül gösterememesidir. Bu gözlem, herkesin belirli bir dine bağlılık anlamında dindar olmasını gerektirmez. Ancak bu insani durumu görmeyen ideolojik yaklaşımların baştan hayatiyetini kaybetmiş olduğuna işaret eder.

Türkiye'de otoriter laiklik Cumhuriyet'in başından bu yana sahnede. Öyle ki bütün siyasi ideolojileri kuşatan bir meta ideoloji olarak işlevselleşmiş durumda. Geçenlerde televizyonda birileri Mavi Marmara gemisindekilere ve yapılan destek mitinglerine atıfla, bunun bir 'sivil' hareket olmadığını, çünkü topluluğun tekbir getirdiğini söylüyordu. Dindarlığın 'sivilliğin' dışında, yani kategorik olarak siyasi olduğunu söyleyen bu bakış 'temizliğin' basit örneklerinden biri. Sivilliğin ancak laiklikle olabileceğini ima ederken, laikliğe bir siyasi alan açmaya çalışıyor. Belki de dini siyasal alana itme isteğinin arkasında, bu 'temiz' insanların siyaseti etkileyememesi yatıyor... Ve belki aynı nedenle bu insanların bakışıyla topluluklar örneğinin 'tek yol devrim' diye bağırıldığında 'sivil' oluyorlar.

Bu ülkede devlete karşı görünürken devletçilik yapmak da 'temizliğin' görünümlerinden biri... Örneğin gemiler yola çıkmadan önce Türkiye'nin tedbir alması gerektiğini söyleyenler var. Bunlar sivilliği devletten ayrı düşünemeyen 'temiz' vatandaşlarımız. Ayrıca İsrail'in veri olarak alınmasını ve bizim ona uymamız gerektiğini önermiş oluyorlar. Böylece İsrail kirlileri dışarıda bırakan manevi sınırın koruyucusu olarak ortaya çıkarken, zulüm de dolaylı olarak 'temizlik' adına normalleştirilmiş oluyor.

***

Helen Thomas kıdemli Beyaz Saray gazetecilerinden biri. Geçenlerde "İsraillilerin Filistin'den çıkıp gitmesini, Almanya, Polonya ya da ABD'ye, nereden geldilerse oraya geri dönmeleri gerektiğini" söyledi. Beklendiği üzere çok büyük tepki aldı. Bu lafların 'söylenemez' olduğu vurgulandı... Zaman verip tüm eleştirileri okumaya çalıştım. Ancak 'söylenemez' bulunan bu sözlerin 'niçin' söylenemez olduğunu söyleyene rastlamadım.

Anlaşılan siyaseten doğru sözler değildi... Gerçeği yansıtsa da böyle konuşulmaması gerektiği ima edildi. Çünkü bu sayede dünya kirlilikten arındırılmış gözüküyor, gerçekler karşısında üç maymunun oynanması modernlik fanusunun içindeki yapay entelektüel hayatı besliyordu.

Siyaseten doğruluk temizlikle kirlilik arasındaki sınırın koruyucularından biri. Aynen İsrail gibi... Ve her ikisi de hayata karşı ölümün savunusunu yapıp 'temizlerin' kendilerini iyi hissetmesini sağlıyor.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yüksek yargı

Etyen Mahcupyan 16.06.2010

Hukukun amacı hiçbir zaman ve hiçbir yerde adalet dağıtmak olmamıştır. İnsanların kafalarında yer etmiş olan 'evrensel' hukuk da zaten gerçekliği olmayan, normatif bir kavram. Kimse evrensel hukuku yaşamaz ama bazılarımız onun yaşanması gerektiğine dair bir kanaate sahiptir. Ancak bu 'bazılarımız' henüz hiçbir dönemde bir coğrafi mekânda çoğunluğu oluşturmamış, çoğunluk olduğu durumlarda da bu isteği kolayca bastırılmıştır. Çünkü devletle hukuk arasında bir meşruiyet ilişkisi bulunur ve bu ilişki birçoğumuzun ideal olarak varsaydığının tam tersidir. İdeal olarak bakıldığında devletlerin bir biçimde 'hukuki' oldukları düşünülür. Böylece kendi devletimizin de meşruiyetini garantilemiş olur ve varlık nedenini sorgulanamaz kılırız. Sanki ortada ilahi bir hukuk varmış ve ancak ona uygun olan devletler meşrurmuş gibi... Oysa herkesin bildiği gibi devletler güç ilişkileri içinde doğarlar ve adalet açısından bakıldığında, salt bu nedenden ötürü bile gayri meşrudurlar. Açıktır ki güçlünün güçsüzleri elimine ederek kurduğu bir devlet, adaleti temel aldığımızda meşru olamaz. Ne var ki dıştan güdümlü sömürgeleri bir yana bırakırsak, bütün devletler belirli bir coğrafyadaki güçlülerce ve güçsüzlerin isteklerini tam olarak yansıtmamak bir yana, onların ezilmesi pahasına kurulmuşlardır.

Dolayısıyla devletlerin 'toplumların nasıl yönetileceğine ilişkin' olarak ürettikleri bir format olan 'rejimler' de hiçbir zaman ve hiçbir yerde ideal anlamıyla hukuka uygun değildir. Aradaki bağlantı tam aksi yönde işler... Yani neyin hukuki olduğunu rejimler söyler. Her rejim kendi hukukunu geliştirirken, doğal olarak rejimin bekasını da garanti altına almaya çalışır. Öte yandan her rejim zaten belirli bir güç odağı tarafından kurulmuş veya dengeler belirli bir güç odağını egemen kılmıştır. Bu nedenle rejimin bekası aslında egemen zümrenin bu imtiyazını sürdürmesini ifade eder. Ancak egemenlerin hemen her zaman bir azınlık olduğunu dikkate alırsak, bu durumu açıkça taşımaları zordur. Unutmamak gerek ki her rejim kendi hukukunu yaratmakla birlikte, söz konusu hukukun 'evrensel' hukuka uygunluğunu iddia etmek zorundadır. Aksi halde o rejimin bir tür diktatörlük olduğu ortaya çıkar ve dünya konjonktürünün demokrasiye meylettiği dönemlerde bu yükü taşımak hem zorlaşır, hem de riskli hale gelir.

Adalet sağlamadığı halde 'hukuki' görünmek zorunda olan rejimlerin bu sorunlarını çözmelerinin bir yolu, Türkiye'de yaşayan herkesin bildiği üzere, 'evrensel' gözükken kurum ve süreçlerin benimsenmesi, ancak bunların rejimi pekiştirecek biçimlerde kullanılmasıdır. Böylece kâğıt üzerinde bütün 'çağdaş' kurumlara sahip olursunuz ama bunların işlevi tahakküm sisteminin yeniden üretilmesini sağlamaktır. Bu göstermelik 'çağdaşlığı' desteklemek ve ona zemin kazandırmak açısından sıkça kullanılan ikinci bir yol ise, rejimi olabildiğince ilahi nitelikteki bir ideolojinin uzantısı olarak sunmaktır. Açıktır ki bir rejimin uygulamadaki adaletsizliklerine itiraz etmek epeyce kolaydır. Oysa kutsallaştırılmış bir ideolojinin toplum tasavvuruna itiraz etmek son derece zordur. Bu toplum tasavvuru adaletsizliği sistemleştirmiş bile olsa, mağdurların adalet

aramalarının maliyeti o denli yüksektir ki insanlar adaletsizliğe razı olurlar. Söz konusu maliyet, basit şekilde ifade edilirse vatandaşlığın kaybıdır... Çünkü rejimler kendi vatandaşlarını tanımlar ve vatandaş olmak isteyenlerin bu tanıma uygun davranmasını, hatta ona uygun düşünmesini talep ederler. Dolayısıyla adalet arayışı bir anda rejim karşıtlığı olarak yorumlanabilir ve bu durum da adalet peşinde koşanların aslında vatandaşlığı hak etmeyenler olduğu şeklindeki yargıyı kuvvetlendirir. Böylece devletlere egemen olan zümreler siyasi muhaliflerini kolaylıkla rejim düşmanı haline getirirler. Aralarındaki mücadele ise rejimin pekişmesi için sayısız yeni fırsatlar yaratır...

Sonuç adaletsizliğin kalıcı kılınması, evrensellik görüntüsü altında diktatöryel bir hukuk sisteminin rejimin kalbine yerleştirilmesidir. Bu ülkede yüksek yargının Cumhuriyet'in başından bu yana aldığı kararları yan yana dizin... Aralarında muhakkak ki kendinizi iyi hissettirecek, demokrasiye sahip çıkan, gerçekten adil olan kararlar da bulunacaktır. Ama yargıya tabi olan 'nesneyi' kimlikleştirdiğiniz zaman ortaya çıkacak fotoğraf kimseyi şaşırtmayacaktır. Gayrimüslimleri 'yabancı' ilan eden, Alevilere inançlarını, Kürtlere dillerini serbest yaşama imkânı tanımayan yüksek yargı, egemen zümrenin imtiyazlarını zorlayan ideolojik taleplerde daha da 'cesurdur'. Başörtüsünü yasaklamak ve cumhurbaşkanı seçimini yaptırmamak için yapılanlar, hukuka evrensellik ve adalet atfeden herkes için son derece küçültücü olmuş ama yargı mensupları bundan mustarip gözükmemiştir. Çünkü onlar bu rejimin yargıçlarıdır... Hukuka bağlılıkları ancak rejimin belirlediği hukuk çerçevesinde anlamlıdır... Adalet kaygısı ise rejimin korunması zorunluluğunun altında çoktan ezilip gitmiştir.

Bu ülkenin yüksek yargısı tarafsız olmadığı için bağımsız olmak ister... Eğer tarafsız olabilselerdi, onları bağımlı kılmak da neredeyse imkânsız olurdu. Oysa onlar taraf oldukları ölçüde zaten bağımlılar ve bu durum artık iki yönlü bir ilişki oluşturmakta: Rejimin kendilerinden talep ettiklerini gerçekleştirirken, kendileri de rejime bağımlı hale gelmiş durumdalar. Böylece 'hukuk' kararları alan yüksek yargı, aslında büyük ölçüde kendi zümresel hegemonik gücünün savunusunu yapmakta. Bu işlevi doğrudan yapamayacağı için de söz konusu 'hukukun' zemini olan resmî ideolojiyi öne çıkarmakta.

Karşımızda bitmiş, tükenmiş bir sistem var... Meşruiyeti rejimin ideolojisinde aradığı ölçüde hem toplumsal hem de evrensel anlamıyla hukuksal meşruiyetini yitiren bir yargı mekanizmasına sahibiz. Ama bunun sorumluluğunu şu anda 'işlerini' yapmakta olan savcı ve yargıçlara yüklemek de haksızlık olur. Onlar zaten bu 'iş'i' yapmak üzere o konuma geldiler ve 'işverenin' istediği gibi de çalışıyorlar. Sorun bu 'şirketin' daha baştan otoriter zihniyet, dolayısıyla da otoriter bir hukuk algısı üzerine inşa edilmiş olmasından kaynaklanıyor. Bu hukuka damgasını vuran deneyim İstiklal Mahkemeleri'nde billurlaştı. Hukuksuzluğun 'hukuk' kılınması o zaman oldu... Yüksek yargının 'kendine taraf' olması ve toplumdan bağımsız kılınması da o zaman başladı. Bu ülkede 'hukuk' her zaman rejimin 'teveccühüne' muhtaç kaldı. Olgunlaşamadı, ergenliğine bile ulaşamadı... Dolayısıyla bu ülkede 'hukuk' hiçbir zaman toplum nezdinde meşru olamadı.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Oyun ve saha

Etyen Mahcupyan 18.06.2010

Referanduma sunulacak anayasa değişikliği ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi'nin alacağı karar doğal olarak siyasi gündemin odağına oturdu. Çünkü geçmiş tutum ve uygulamalar bu kararın siyasi kaygılarla alınacağını ve sonradan hukuka 'şekil açısından' uydurulabileceğini akla getiriyor. Yüksek mahkemenin anayasa değişikliklerine 'şeklen' bakmasının gerçek anlamı herhalde burada aranmalı... Yoksa, anayasanın değiştirilemez

maddelerinin bir şekil şartı olarak yorumlanmasını ancak 'hukuksal takiye' gibi kavramlarla açıklama durumuna düşeriz. Öte yandan bu paketin iptal edilmesini isteyenler bile ortaya hukuki bir argüman süremiyorlar. Memlekette en azından bu konuda çok geniş bir konsensüs var: Anayasa Mahkemesi'nin paketle ilgili her türlü tasarrufu siyasi olacak ve hukuk çerçevesi içinden bakıldığında meşruiyet zaafı içerecektir.

Hükümetin ise bu açıdan bir meşruiyet sorunu yok. Ortada parlamentonun gizli oyla kararlaştırdığı bir anayasa değişikliği var ve getirilen değişiklik de esas olarak Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerinin yüzde 45'inin yüksek yargı mensubu olmayan hâkim ve savcılarca seçilebilmesi. Kısacası Meclis'in bizatihi bir meşruiyet zemini olması yanı sıra, yapılacak değişiklik de katılımı ve temsili arttıracak nitelikte. Dolayısıyla ortada meşruiyet açısından bir dengesizliğin olduğunu ve hükümetin elinin daha sağlam gözüktüğünü öne sürebilirsiniz. Ne var ki durum hiç de öyle değil... Nitekim bugünlerde eğer Anayasa Mahkemesi paketi iptal ederse, hükümetin bunu 'yok hükmünde' sayması tartışılıyor, ama hükümetten pek ses çıkmıyor. Çünkü tartışmaya katılmanın bile ilerde muhtemel bir kapatma davasında delil olarak kullanılacağından çekiniliyor. Diğer bir deyişle hükümet istediği kadar demokratik, yani toplumsal meşruiyete sahip olsun, yine de açıkça siyaset yapma durumunda olan bir Anayasa Mahkemesi'nden bile daha güçsüz durumda.

Bu garip dengesizliğin nedeni hükümetin İslami duyarlılığa sahip insanlardan oluşması ve esas olarak bu kitlenin oyunu temsil etmesi. Böylece ortaya kendisini 'devlete' ispat etmek zorunda kalan bir 'öğrenci' ile, 'devleti' taşıyan ve bu nedenle ideolojik meşruiyete sahip olan 'öğretmenin' kendine özgü kuvvetler ayrılığı ilişkisi çıkıyor. Sorunu çözmesi, dengeyi yeniden kurması beklenen hukuk ise açıkça ideolojik meşruiyetten yana, çünkü bu cumhuriyetin hamuru böyle karılmış. Adına 'hukuk' dediğimiz ama zaten tümüyle siyaseten kotarılmış bir dengeleme mekanizmasından demokrasi bekliyoruz. Oysa o 'hukuku' kotaran siyaset, otoriter zihniyetin, elitist tahakkümün ve askerî vesayetin iradesini taşıyor. Bu nedenle de Türkiye'de 'hukuk' bir hakemlik müessesesi değil. Rejimin muhtemel demokratik açılımlar karşısında kendisini koruyabilmesinin 'meşru' aracı. Söz konusu meşruiyetin ise toplumla veya evrensel adalet anlayışıyla hiçbir ilgisi yok. Bu meşruiyet, doğrudan resmî ideolojiden kaynaklanıyor ve toplum için neyin iyi ve doğru olduğunu toplumdan daha iyi bilen 'devletin' arzu, hayal ve tasavvurlarını yansıtıyor.

Meseleye böyle bakınca 'yok hükmünde' saymanın sınırlarını daha da genişleterek tüm hukuk sistemini yok saymak hiç de zor değil. Hele Anayasa Mahkemesi'nin kendisini doğrudan bağlayan Anayasa'nın 148. maddesine aykırı davranması durumunda, Mahkeme'nin kendi eliyle kendisini zaten 'yok saymış' olduğunu da ileri sürebiliriz. Ne var ki hukuk 'yorumlarla' yaşayan, yorumlar üzerinden somutlaşan bir disiplin. Yorum ise haliyle bir 'yorumcu' gerektiriyor ve o yorumcunun zihniyeti yorumu belirliyor. Bu olayda yorumu yapacak olan yorumcunun zihniyeti ise epeyce açık ve yapılacak yorumun 'yorum' olmadığını da kimse söyleyemez.

Böylece asıl meseleye geliyoruz. Türkiye'de demokrasi talep edenler, aslında yorumcunun zihniyetine ters düşüyor... İstedikleri şey ise demokrat zihniyette bir yorumcunun olması. Oysa bu ülke demokrasi olsun diye değil, demokrasiye eğilimli bir dünyada bile demokrasi olmadan baki kalmak üzere tasarlanmış. Dolayısıyla Türkiye'yi ve bu arada yargı mekanizmasını, kurucu ideollere veya resmî ideolojiye dönerek demokratikleştirmek mümkün değil. Oralarda demokrasi aramak, bu ülkenin demokratlaşmamasını besleyen apolojetik bir yaklaşım. Dünyanın hiçbir yerinde ve toplumunda otoriter zihniyete yaslanarak demokratlaşmak mümkün olmamıştır ve bu gibi 'uzlaşmacı' çabalar her zaman sistemin daha da güçlenmesiyle sonuçlanmıştır.

Bu nedenle hükümetin muhtemel bir olumsuz Anayasa Mahkemesi kararı karşısında 'hukuksal' yollara başvurması kendi bindiği dalı kesmek olacaktır. Çünkü o zaman mesele farklı 'yorumların' çatışması biçiminde sunulacak ve kuramsal olarak bu yorumlar arasında bir üstünlük saptanmasa da, kararın geri döndürülme şansı yaratılamayacaktır. Buna karşılık hükümet bir biçimde o kararı 'yok sayma' girişiminde de bulunabilir. Ama o

zaman da oyunu karşı tarafın sahasında kabullenmek durumunda kalır ve kimsenin kuşkusu olmasın ki, mesele bu ülkenin hukuku olduğunda bu ülkenin 'makbul' hukukçuları oyunu istedikleri noktaya getirirler.

Kıssadan hisse, oynanacak oyunun hükümetin sahasına taşınmasıdır... Yani meselenin, ideolojik meşruiyetin gölgesinde kalan tartışmalardan kurtarılıp, toplumsal meşruiyetin alanına taşınması gerekiyor. Bu ise topluma 'nasıl bir rejimde, nasıl bir ülkede yaşamak istiyorsunuz' sorusunun sorulmasıdır. Çözüm, reformların yapılıp yapılmamasını gündeme taşıyacak bir başka 'referandum' veya o işlevi görececek bir seçimdir.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sanal tımarhane

Etyen Mahcupyan 20.06.2010

İnternette dolaşan sayısız mesajın her kişiye ulaştığında katlanarak artan bir etki alanı var. Böylece küçük çevrelerin birbiriyle eklenmesi ve bir toplumun parçası olduğu duygusu pekiyor. Kimbilir, belki de meşreplerine uygun mesajları başkalarına da yollayanlar bir anda kendilerini hafiflemiş, bir nebze huzura ermiş, hatta vatandaşlık görevlerini yapmış hissediyorlar.

Geçenlerde bir arkadaşımızdan bu türden bir ileti aldık. *Le Monde* gazetesinin Türkiye muhabiri olduğu anlaşılan Guillome Perrier adlı birinin Türkiye analizini içeriyordu. "Üçüncü Dünya Savaşı Türkiye'den çıkabilir..." başlıklı makalenin temel eksenini Türkiye'deki kültürel kırılma üzerine inşa edilmişti: "Cumhuriyet boyunca süren 'kültürel bölünme'... artık iyice keskinleşti. Şimdi bir yanda, ayakkabılarını sokak kapısı önünde çıkaran, kadınları başörtülü, erkekleri sokağa pijamayla da çıkabilen... dinî inançları kuvvetli, kalabalık, bir kitle var. Diğer yanda ise kız lisesi-kolej yelpazesinde eğitim görmüş... kadınları modern görünümlü... kendini birinci gruba kıyasla çok gelişmiş hisseden, entelektüel düzeyi çok yüksek olmasa da, Batı standartlarına yakın bir grup var... Birinci grup Cumhuriyet boyunca horlanmış, aşağılanmış, itilip kakılmış. Şimdi bu grup siyasal olarak örgütlendi. Kalabalıklar. Ve her seçimi kazanacak siyasi bir güçleri var artık. İkinci grup ise azınlıkta. Ve artık bir daha seçim kazanma ihtimalleri yok. Bu noktada da tarihî bir paradoks ortaya çıkıyor. Daha Batılı olan 'ikinci grup', Batı'nın siyasi değerlerini kabul ederse, bir daha asla iktidarı ele geçiremeyeceğini bildiği için, git gide Batı'ya ve Batı'nın demokratik değerlerine düşman oluyor. Yaşam tarzı olarak Batı'ya düşman olan birinci kesim ise, iktidarı ancak Batı'nın kriterlerini kabul ederek ele geçirebileceğini bildiği için, Batı'yla ilişkileri geliştirmek ve demokrasiyi kabullenmek istiyor."

Bu temelden hareketle Perrier, sözkonusu kırılmanın iktisadi alanda da karşılığının olduğunu ve taşralı dindarların giderek zenginleşirken, diğerlerinin güç kaybettiklerini vurguluyor. Nihayet aktör analizine gelerek de "yargı, ordu, bürokrasinin önemli bir kısmının" demokrasi dışı çözümlere göz kırpan ikinci grubu desteklediğine işaret ediyor: "Cumhurbaşkanı seçimi; kavganın keskinliğini ve iki tarafın niyetlerini açıkça ortaya koydu. Ordu destekli ikinci grup artık seçim de istemiyor. Ve darbe söylentileri gittikçe artıyor. Cuntalardan söz ediliyor."

Bu noktada "Peki, darbe olursa ne olur" diye soran Perrier, bir gerilim ve çatışma senaryosu çerçevesinde işin dünya savaşına kadar gidebileceğini söylüyor.

Makalenin başını okuyan eşim huylanarak yüksek sesle devam etmese belki de bu ilginç olayı fark etmeden geçecektim. Ama o satırları duyunca bunun bir Fransız'ın kaleminden çıkmasının, hele *Le Monde*'da yayımlanmasının mümkün olmadığını söyledim. Çünkü iki grubun betimlemesi hem çok içerden hem de çok

tanındıktı. İnternette birkaç dakikalık bir araştırma ise karşımıza bu makaleyi basmış ve 'çok önemli bir yazı' veya 'noktasına virgülüne dokunmadan' türü ibarelerle bezeyen bir sürü site çıkarmaktaydı. 'Fransız gazetecinin Türkiye analizi' belli ki belirli bir akla fazlasıyla uygun gelmişti... Bunlar arasında 'Kıbrıs Türk'tür Türk Kalacak' ya da 'Asena ve Bozkurtlar' türü siteler özellikle dikkat çekmekteydi.

İnanması zordu ama galiba bu yazıyı gerçekten de Guillome Perrier adlı gazeteci yazmıştı... Derken bir sitede karşımıza Sefer Tan imzalı şöyle bir okuyucu notu çıktı: "Türkiye'de (AB ile ilgili) dezenformasyon çabaları var... Yok 17 Aralık zirvesinde Türkiye bir belgeyi imzalamış da, eğer ülke bölünürse parçalarının ayrı ayrı AB'ye üye olmasını Türkiye kabul etmiş... Birileri oturuyor, üşenmeden bunları yazıyor, farklı dillere çeviriyor, ondan sonra sanki resmî belgeymiş gibi dağıtıyor.

Geçenlerde bir e-mail düştü. *Le Monde*'da çıktığı iddia edilen bir makale. Üçüncü dünya savaşının Türkiye'deki dindarlarla laikler arasında çıkacak bir çatışmadan başlayacağını iddia eden uzunca bir yazı. Fransızcası da var, İngilizcesi de. *Le Monde*'da çıkan bir makale gibi mizanpajı filan yapılmış. Yazarı da tanıyoruz, İstanbul'daki *Le Monde* temsilcisi. Arkadaşlardan rica ettim, bir arayın hakikaten bu kişi böyle saçma bir makale yazdı mı? Bunu neye dayanarak söylüyor? Hangi emareden böyle bir analiz yapmış? *Le Monde* temsilcisi böyle bir şey yazmadığını, gazetelerinde de böyle bir yazı yayımlanmadığını söyledi."

Tan makalenin orijinalini de bulmuş... Ahmet Altan'ın 7 Mayıs 2007 tarihli *gazetem.net* yazısı... İşin ilginç internette bu dezenformasyonun ortaya çıkmasından sonraki 'katkılar' epeyce farklı bir yön almış. Örneğin bir profesör "biz zaten onun Ahmet Altan'ın yazısı olduğunu biliyorduk" dedikten sonra, kendince makaleyi eleştirmiş ve sonunu da şöyle bitirmiş: "Yaşasın Türk Milleti, Yaşasın Türk Ordusu"!

Yazı aynı yazı... Ama ulusalcılığa eğilimli laik kesimin okuması yazara göre değişebiliyor. Avrupalı söylediğinde dolaylı olarak taşralı dindarları horlamak üzere okunan metin, Türkiyeli bir kaleminden çıktığında bir anda bölücü ve ordu düşmanı hale gelebiliyor. Benzeri yüzlercesi olan bu örnek, sözkonusu kesimin inanmak istediğinin peşinden gittiğini, gerçeklikle ilişkisini koparmış bir sanal siyaset girdabında yuvarlandığını gösteriyor. Gerçek olmayanı böylesine kolaylıkla anlamlı bulmak ve ona inanmak, bir yandan siyaseten ne denli cahil olunduğunun, ama aynı zamanda Türkiye toplumuyla olan kopukluğun işareti. Anlaşılan o ki, Ahmet'in bahsettiği kültürel kopukluğa, son dönemde bir de bilişsel kopukluk eklenmiş.

Laik kesim gerçekliğe uyum sağlamada zorlandığı ölçüde, kendisine gerçek dışı bir sanal dünya üretip onu gerçek sanma eğilimi gösteriyor ve böylece kendisini kendi elleriyle inşa ettiği bir tımarhaneye kapatıyor. Gerçek hayatın tımarhanelerini duvarlar çevreler ve ne denli gerçeklikten kopuk olsanız da o duvarı görürsünüz. Sanal dünya ise epeyce rahatlatıcı... Her ileti duvarı biraz daha öteye itiyor ve insana nefes alacak, kendisini 'hakiki' hissettirecek sahte bir âlem sunuyor. Ne var ki gerçek duvar yerli yerinde duruyor ve kendinize fazla kapılırsanız çok geçmeden kafanızı o duvara vuruyorsunuz...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aptallık

Etyen Mahcupyan 23.06.2010

Türkiye'de halkın algılamasını ölçen saha araştırmalarında belirli aralıklarla 'mutluluk' ölçümü de yapılıyor ve birçoklarını şaşırtan bir biçimde 'mutlu' olduğunu beyan edenlerin sayısı genellikle yüzde 60'ın üstünde çıkıyor. Her türlü 'iş ve aş' sorununa rağmen bunun haklı bir iyimserlik olduğu söylenebilir, çünkü bu ülkenin son on

veya yirmi yılına bakanlar açık bir biçimde 'iyiye' gidildiğini gözlemliyorlar. Ancak bu iyimserliğin karşılığının epeyce muğlak olduğunu teslim etmemiz gerek. Toplumsal dinamik bir potansiyel ve eğilim olarak varlığını sürdürse de, hayata kalıcı bir iz bırakması söz konusu potansiyele nasıl yaklaşıldığı ve nasıl yönetildiğiyle çok yakından bağlantılı. Yirminci yüzyılın başlarında Anadolu olağanüstü bir enerjinin ve dünyaya entegre olma isteminin yatağıydı. Bunu o dönemin kartpostallarından bile izlemek mümkün... Ne var ki 'millî' devlet kurma ve bu devleti etnik bir temele oturtma isteği, Anadolu kentlerini insanları ve kültürüyle kırıp biçti. Oysa özellikle 2. Meşrutiyet günlerinde bu topraklardaki iyimserlik muhtemelen en üst düzeye çıkmıştı.

Böylece iyimserliğin afakî bir olumlu eğilime dayanmakla kalmayıp, siyasetin 'akılcılığıyla' buluşturulması gerektiği noktasına geliyoruz. Çünkü potansiyel ne olursa olsun, çoğu zaman nihai belirleyici olan unsur insanların iradesi ve bu irade de siyasette somutlaşıyor. Dolayısıyla iyimserliğimizin ne denli gerçekçi olup olmadığı, siyasetin söz konusu iyimserliğe neden olan durumu nasıl algıladığıyla doğrudan bağlantılı. 2. Meşrutiyet dönemindeki gibi, siyasetin Anadolu'daki dinamizmin 'kozmpolit' niteliğine takılarak onu bir tehdit olarak algılaması durumunda, sizin iyimserliğinize sebep olan durumun aslında bir yıkımı tetiklemesi de kuvvetle mümkün...

Bu tehdit algısını ideolojik bir miras olarak devralan ve kurucu mantığını etnik bir idealizasyon üzerinde inşa eden Cumhuriyet, böylece akıllı reddeden bir kendine özgü 'akılcılık' üretmiş ve bu akılcılığı rejimin temeli haline getirmiş oldu. Kısaca söylemek gerekirse akılcılık olarak gözüken şey, zaman içinde akıllı dışlayan ideolojik bir kimliğe dönüştü... Bu bazıları için ödenmesi gereken bir maliyet olabilir, ama sonuçta Anadolu halkı 'Türk' olmak uğruna fakirleşti, yoksullaştı ve devlet karşısında özgürlüklerinden vazgeçmeye razı oldu.

Ancak bu baskı rejiminin Anadolu'yu homojenleştirmesini ummak hiç de gerçekçi ve akıllıca değildi. Nitekim dünya konjonktürünün uygun düşmesiyle birlikte Kürtler kendi farklılıklarını öne çıkaran taleplerle siyasete dâhil oldular. Eğer kozmpolitlik yaşasaydı belki de bugün 'Kürt meselesi' diye bir sorun alanı olmayacaktı... Ama çoğulcuğu hazmedemeyen rejimler, eninde sonunda kendi seçtikleri tekilleşmenin alternatiflerini de beslemiş olurlar. Bugün hemen herkes bir Türk-Kürt çatışmasının yakınlığından söz ediyor ve bu ihtimalden sanki bir doğal süreçmiş gibi bahsediyor. Sanki bir tarafta Kürtlerle yaşamak istemeyen 'Türkler', karşısında da Türklerden kopmak isteyen 'Kürtler' var. Ve sanki her iki taraf da, öteki tarafın sabit tutumu nedeniyle çaresizlik içinde savaşı kabullenmek noktasında... Oysa belki de bu türden 'reddiyeci' Türk ve Kürtler pek de fazla değiller. Yani aslında genel bir bakışla iyimser olmak için anlamlı bir nedenimiz var. Ne var ki iyimserliğin gerçekçi olması, siyasetin o iyimserliğe neden olan olayı nasıl okuduğuyla bağlantılı. Böyle bakıldığında iyimserliği sürdürmek artık mümkün değil. Çünkü her iki tarafta da diğerinin bizatihi varlığını tehdit olarak algılayan, ya da böyle bir tehdidi sürekli kılarak kendi iktidar alanını pekiştiren iktidar odakları var.

Muhtemel bir savaş bu karşılıklı siyasetin işine geliyor. Onlar aslında gayet 'akılcı' davranıyorlar... Amaçlarını gerçekleştirmek için çatışmanın sürmesi, çözümsüzlüğün kanıksanması gerekiyor. Soru bu akılcılığın toplum için, sıradan insanlar için, 'bizler' için ne ifade ettiği... İnsanları ölüme gönderen, onları bir aritmetiksel işlemin nesnesi konumuna indirgeyerek sayısal olarak alt alta dizen, 'bu işlerde bazen hatalar olur' diyebilen, insanlardan bir otoritenin makbul ideolojisi uğruna ölmelerini bekleyen bu 'akılcılık', gerçekte hastalık derecesinde bir aptallığın nişanesi. Bizler bu aptallığı görmediğimiz, onu egemen dilin akılcılığının içinden okuduğumuz sürece, söz konusu hastalığın parçalarıyız.

Bu toplumun artık kendi basit, sağlıklı akılcılığına geri dönmesi gerekiyor. Yaklaşık yüz yıllık hastalanma sürecinden sonra hiç de kolay değil... Ama mümkün. Akılcılığın en önemli, doğal ve insani yönünün her şeyden önce 'hayatta kalma' olduğunu, sevginin ve mutluluğun ancak bundan sonra gelebileceğini ve sağlıklı bir iyimserliğin zemininin ancak böyle oluşabileceğini hatırlamaya ihtiyacımız var.

Kürt meselesi, her iki taraftaki siyasetçilerin çapsızlığının ve bazılarının kötü niyetinin ötesinde, bir toplu aptallık histerisine dönüşmeden sağduyunun geri çağırılması lazım. Bunun en basit yolu ölmeye direnmektir. 'Çocuklarımız ölmesin' diyenlerin duruma el koyması zamanı geldi ve geçiyor... Tek bir insanın hayatı bile hiçbir ideolojik hedef uğruna feda edilmeye değmez. Bunun adı cinayettir ve hiçbir cinayet failin kendine özgü akılcılığının ardına gizlenemez. Türklerin ve Kürtlerin birlikte yürüteceği bir sivil itaatsizlik hareketine ihtiyacımız var...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Olağanı hazmetmek

Etyen Mahcupyan 25.06.2010

Canlı türlerinin belki de tek ortak özelliği çevre koşullarına adaptasyon yeteneklerinin yüksekliğidir. Adaptasyon hayatta kalmayı sağlarken, söz konusu canlıya hangi koşullarda hayatta kalacağını da öğretir. Böylece her canlı için onu hayatta tutan çevre koşulları onun 'normal' dünyası haline gelir ve olağan hayat bu normal çevrede yaşanır. Olağanın dışına çıkan her şey ise başlangıçta bir tehdit oluşturur ve canlının temel uğraşı bu değişik durumu bir an önce normalleştirmekten ibarettir. Çünkü uzun süre olağanın dışında yaşayan ve onu olağanlaştıramayan canlılar doğa kanununa yem olur, silinir giderler...

Buna karşılık olağandışı olanı süratle olağanlaştıran canlı türleri daha sağlıklı bir bünye geliştirebilir ve hayatta kalma şanslarını artırırlar. Dolayısıyla 'sağlık' dediğimiz şey aslında canlının çevreye uyum sağlama kapasitesi ve becerisi ile doğru orantılıdır. Bunu beceremeyenlere de kısa yoldan 'hasta' deriz...

Toplumlar da birer canlı organizma oldukları ölçüde, bu kurallara tabi... Sağlıklı bir toplum olağandışı koşulları yeniden kendisi için olağana dönüştürme yeteneğine sahipken, olağanı hazmedemeyen veya kendilerini olağandışı koşullara uyduramayanlar hastalanmış olanlardır. Ancak bir de bundan öteye giden 'hastalıklı' toplumlar var... Bunlar olağandışı olana adapte olamamakla kalmıyorlar, çareyi de olağan 'üstü' durumlar yaratmakta arıyorlar. Bunun anlamı hastalıklılığı sıradanlaştırmak, 'normalleştirmek' ve bünyenin doğal parçası haline getirmektir. Doğa bu tür toplumları eninde sonunda kendi bünyesinden atar. Çünkü ancak olağanüstü tedbirlerle kendisini yönetebilen bir toplum, hayatın şirazesini elinden kaçırmış demektir. Eğer insan denen canlıdan söz ediyorsak, böyle toplumların bizzat insanlığa ters düştüğünü, hatta insanlığı hazmedemeyen bir patolojik duruma doğru kaydığını söylemek zorunda kalırız.

Türkiye 'Kürt meselesi' denen olağandışı duruma adapte olamadı. Bunun başlıca nedeni neyin 'olağan' olduğu konusunda yerleşik bir yanlışın bilerek taşınmasıydı. Bu anlayışa göre Anadolu'da yaşayan herkesin 'Türk' olması, bu topraklara 'Türkiye' denmesi, insanların 'Türk devletinin' talepleri doğrultusunda yaşaması olağandı. Oysa bu varsayımlar ancak 'sonuç' olarak üretilebilecek, emekle gelinebilecek olan bir noktayı ifade ediyordu. Ne var ki Cumhuriyet böyle kurulmadı... Söz konusu varsayımlar birer çıkış noktası olarak alındı ve güç kullanılarak hayata nakşedildi.

Doğada ve insanlık âleminde olağan olan nitelikler çeşitlilik, çoğulluk, farklılık iken, burada ulus-devlet eliyle olağandışı bir durum sanki olağanmış gibi topluma zorlandı. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti 'olağan' olanı hiçbir zaman bilmedi ve tanımadı. Buna karşılık kendisini 'çağdaş' olarak sunmaya da ihtiyacı vardı... Böylece olağandışı olanın olağanmış gibi gösterilmesi ve yaşanması sürecine girildi. Bu irade günümüzde de halen

hükümünü sürdürüyor.

Aslında 'Kürt meselesi' denen olay, olağanı elinden kaçırmış, ona gözünü kapatmış olan devletin olağanın görmezden gelinmesinin imkânsız olduğu noktada kendisiyle yüz yüze gelmesidir. Bu mesele insanı ve insanlığı bir yaşamsal ölçüt olmaktan çıkarmış olan bir yönetim biçiminin, insanla zorunlu olarak yeniden tanışmak durumunda kalmasıdır. PKK'nın şiddet siyaseti ahlaki açıdan devletin tavrından bir nebze bile farklı olmasa da, bu örgütün varlık nedeninin son kertede devletin hazırladığı olağandışı koşullara Kürt toplumunun kendisini olağandışılaştırarak yanıt vermesi olduğunu teslim etmek zorundayız. Bu hastalıklı ve hastalandıran bir süreç... Bugün PKK hastalıklı bir örgüt. Ama Türkiye devleti de öyle... Her ikisi de çeşitli nedenler ve gerekçelerle insan öldürmüş, insan öldürmeyi olağanlaştırmış organizmalar. Toplumun yeniden sağlığına kavuşmasının bir yolu bu hastalıklı parçaların bünyeden atılması olabilirdi. Ne var ki her iki tarafta da hastalıklı olanla olmayanın içiçe geçtiği bir noktadayız ve söz konusu organizmalar geleceği kurmak açısından da gerekliler... Çözüm hem devletin hem de PKK'nın kendilerini besleyen olağandışı koşulların aynı zamanda doğa dışı, insanlık dışı olduğunu idrak etmesinden geçiyor. Çözüm, olağandışı olanı sanki olağanmış gibi topluma zorlamaktan vazgeçip, kendini olağanın içinde yeniden üretmekten geçiyor. Çünkü hiçbir toplum böylesine insanlık dışı bir durumu, sırf kimliksel farklılık nedeniyle uzun süre taşıyamaz. Nihayetinde her toplum sağlıklılığın ne olduğunu en azından 'hisseder' ve düşünmeden 'bilir'. Toplumların bu kadim iç duygusuna ters düşen her şey ve herkes, ister Türkiye devleti ister PKK olsun, 'bir noktadan sonra' gayrimeşrudur. Söz konusu noktayı belirleyen ise masum insanların gereksiz ölümüdür... Bugün o noktayı geçmiş durumdayız ve hastalıklı hiçbir otoriteye boyun eğecek kadar insanlığımızı unutmak zorunda değiliz.

***

Bahçeli tam da kendisinden bekleneceği gibi bölgede olağanüstü hal istemiş ama bu arada son derece doğru bir laf da etmiş: "Kim dün 'hepimiz Ermeniyiz' demişse, bugün OHAL'e karşı olanlar da aynıdır." Gerçekten de öyle... Çünkü 'hepimiz Ermeniyiz' diyenlerin muradı 'hepimiz insanız' demekten öte değildi. OHAL denen durum ise, insanlığı hazmedemeyen otoritenin insanlık dışı davranışı olağanlaştıran bir uygulaması... Bu nedenle 'insan' olanların insanlıktan yana çıkmasından daha olağan bir durum olamaz. Tabii insanlıktan nasibini almamış olanların olağanın 'üstüne' çıkma türünden 'olağan' tavrı da herhalde artık kimseye şaşırtıcı gelmiyordur.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hayırlı bir gelişme

Etyen Mahcupyan 27.06.2010

Kürtlerin talepleri ve silahlı mücadelesi bunca yıldır sürüyor ama Kürtlerin 'ne istediği' sorusu açık uçlu olmaya devam ediyordu. Hak ve özgürlük taleplerinin ana bölümünün dile ilişkin olduğu ve buna kısmî bir yerel özerkliğin eklenmek istediği açıktı, ama yine de Kürtlerin 'aslında ne istediği' belirsizdi. İtiraf etmek gerek ki bu durum hemen herkesin işine gelmekteydi. PKK, ayrılıkçılığı da ima eden stratejisini esnek tutmak uğruna bu yolu yeğliyor, bir taraftan da Kürtler nezdinde en geniş desteği garanti etmeye çalışıyordu. Devlet ve genelde 'Türkler' ise muhtemel bir ayrılma isteğini duyma korkusu içindeydiler. Öte yandan bu muğlâklığı kendi söylemlerine malzeme ediyor, Kürtlerin ne istediğini bilmemelerini çözümün gecikmesinin nedeni olarak

sunuyorlardı.

BDP'li belediyelerin aldığı ve PKK liderliğince de desteklenen 'demokratik özerklik' yönünde açık mücadele kararı bu açıdan önemli ve hayırlı bir adım. Her şeyden önce üç nedenle: Birincisi PKK'nın Türkiye'den ayrılmak yönünde bir iradesi olmadığına, ya da en azından birinci tercihinin Türkiye'nin parçası olan bir Kürt özerkliği olduğunun ortaya çıkması nedeniyle. Türklerin ve devletin bu beyanın değerini bilmelerinde yarar var... Böylece imparatorluk bakiyesi olduğu ölçüde sürekli bölünme korkusu içinde yaşayan bu devlete bir güvence verilmiş oluyor. İkinci olarak bu talepler 'Kürt milletinin' kadim haklarını hatırlatan ve onun üzerinde inşa edilen bir talep olarak değil, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na dayandırılarak dile getiriliyor. Diğer bir deyişle meşruiyet Kürt milliyetçiliğinde değil, günümüz demokrasi anlayışının temel gereklerinde aranıyor. Bunun anlamı PKK siyasetinin bir geçiş dönemi içinde aynı demokrasinin diğer koşullarına da uyum göstermeye hazır olabileceğidir. Diğer bir deyişle PKK'nın önündeki sivil siyaset alanı özgürleştiği ve kısmen özerkleştiği ölçüde, silah da anlamsızlaşacaktır. Türklerin ve devletin bu noktanın da değerini bilmelerinde yarar var... Çünkü bu tür geçişler hiçbir örgüt için kolay ve maliyetsiz olmaz. Nihayet üçüncü olarak bu istekler taraflardan birinin öne sürdüğü bir çözüm noktasına işaret etmekte ancak ne nihai olarak nasıl şekilleneceği, ne de içeriklerinin nasıl saptanacağı konusunda belirgin kıstasları zorlamaktadır. Kısacası bu öneri siyasete açık bir öneri... 'Demokratik özerklik' hedefiyle yola çıkılması PKK'yı ister istemez toplumsal siyasetin içine çekerken, BDP'ye de daha kişilikli bir duruş imkânı verebilir ve muhatap meselesinin çözülmesini sağlayabilir.

Unutmamak lazım ki yapılan öneri bir çözüme doğru götürüldüğünde çok muhtemelen Türkiye'nin tümünü kuşatan bir yerel yönetim modeli üretecektir. Dolayısıyla da Kürtler için üretilmiş olan bir proje, belki de Türkiye'nin idari sistemini demokratlaştıracak bir tetikleme mekanizması yaratabilecektir. Yerel yönetimlerin özerkleşmesi ise çok geniş bir yelpazeye yayılan alternatifleri ima eder ve hemen her siyasi partinin bu yelpazede kendisine yer bulması mümkün olacaktır.

PKK'nın desteklediği bu yeni stratejinin içeriğine gelirsek, son derece kritik bir noktayı vurgulamamız gerekiyor. Federatif çözümlerde merkeze bırakılan iki ana işlev vardır: Güvenlik ve dış politika. Ancak BDP'li belediyelerin yerel yönetimde özerklik taleplerinde ilave bir unsur bulunuyor: Eğitim. Düşünün ki en büyük eziyet ve zulmü kendi dilini kullanamayanlar yaşamış olan bir toplum, şimdi eğitim alanında da merkeze bağlı olmaktan gocunmuyor. Bunun anlamı Türkçenin resmî dil olmaya devam etmesi, yani ülke bütünlüğünün Türklerin çok hassas olduğu bir alanda da teslim edilmesidir. Oysa devletin politikası karşısında en önemli özgürleşme talebinin dil konusunda olması gerekir ve bu çizgide yürütülecek bir radikalleşmeye itiraz etmek de hiç kolay olmazdı. 'Demokratik özerklik' projesi bunu yapmamış... Karşı tarafın kabul etmeyeceği bir 'kırmızı çizgi' üretmemiş. Bu yaklaşım en azından başlangıç olarak iyi niyetli bir açılıma, konuşmaya meydan veriyor. Yeter ki karşı taraf uzatılan elin siyasi anlamını kavrasın.

Böyle bir adımın niçin şimdi atıldığı sorgulanabilir. PKK'nın değişen dünya konjonktüründe giderek zorlandığı, Kuzey Irak'ta barınma şansının azaldığı, AB ve ABD'nin ise artık açıkça Türkiye devletinin yanında olduğu, dolayısıyla PKK'nın sıkıştığı için 'demokratik' bir görünüme kaydığı söylenebilir. Bu gözlemler doğrudur... Ama unutmamak gerek ki PKK'nın önünde her durumda birden fazla seçenek bulunacak ve şiddet her zaman bunlardan biri olacaktır. Eğer istenen şey günün birinde PKK'nın 'dize getirilmesi' ise bunun bedeli sadece ölüm değil, sonraki yüzyıllar boyunca alnımıza yapışacak olan bir geri zekâlılık ve bunu bilerek sürdürdüğümüz ölçüde ahlaksızlık yaftasıdır. Türklerin ve devletin sorumluluğu, bugüne kadar hak ve özgürlüklerini –bilerek ya da bilmeyerek- engellemiş oldukları herkesin ve her kesimin ilk kez eşit vatandaş olmalarının yolunu açmaktır. Aksi halde bu uzun çatışma sürecinin esas galibi PKK olur...

'Demokratik özerklik' önerisinin doğal olarak bir de günümüzün şiddet siyasetine 'dokunan' bir yönü var. PKK yöneticisi Cemil Bayık bu yeni stratejinin amacının "merkezî hükümetten tamamen bağımsız hale gelmek" olduğunu söylemiş. Buradaki 'tamamen' kelimesi birçoklarını durduracak, kafalarını karıştıracaktır. Ama 'tamamen' bağımsız olmak isteyen birileri yukarıda anlatılan özelliklere dikkat etme gayreti içinde olur muydu? Anlaşılan PKK önümüzdeki dönemde daha 'sert' pozisyonu elde tutmak ve gerektiğinde BDP'yi bu gücü sayesinde yönlendirmek istiyor. Öte yandan 'tamamen' kelimesi pazarlık yolunun başında doğal bir çıkış noktası olarak da görülebilir. Nitekim karşı taraf da buna karşı 'tamamen' sıfırlanmış bir Kürt kimliği hayali güdebilir. Siyaset her iki tarafı da doğal olana, olağan olana çekecek ve içinde olduğumuz hastalanma halini durduracaktır.

Ancak bir de PKK'nın referandum sürecini baltalamak üzere 12 Eylül'e kadar şiddete devam edeceği söylentisi var... Herhalde meselenin turnusol kâğıdı bu olacak: Eğer şiddet devam ederse, 'demokratik özerklik' önerisi palavradır ve sadece taktiksel amaçla, kötü niyetle öne sürülmüştür. Buna karşılık eğer şiddet 'demokratik özerklik' projesi ile bağlantılı kılınarak durursa, PKK'nın önünde meşru sivil siyaset yolu açılmış demektir ve bunu engelleme yolundaki her tasarruf demokratik açıdan gayrimeşru olacak, sonraki süreçte PKK şiddetine haklılık kazandıracaktır.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Terörle savaşın ironisi

Etyen Mahcupyan 30.06.2010

PKK'nın ortaya sürdüğü 'demokratik özerklik' talebinin iki yönlü bir stratejiyi ima ettiği açık. Bir yönüyle, PKK'nın kendi sıkışmışlığından hareketle devleti de zora sokmaya ve paralize etmeye çalıştığını öne sürebiliriz. Nitekim bu önerinin şiddetin arttığı bir noktada gündeme getirilmesi, içeriğinden ziyade taktiksel özelliğinden hareketle yapılan bir hamleyi akla getiriyor. Hele eğer önümüzdeki süreçte şiddet sürdürülürse, bir önceki yazıda da vurguladığım üzere, söz konusu talebin 'yok hükmünde' olacağının Kürtler tarafında da şimdiden kavranmasında yarar var. Ancak aynı stratejinin ister istemez, yani PKK'nın kontrolü dışında bir hareket alanı açmış olduğunun da altını çizmek lazım. Çünkü her hamle karşı tarafa bir hamleler yelpazesi sunar ve bazen o karşı taraf ilk hamleyi yapanın hiç beklemediği bir duruş sergileyebilir. Doğal olarak bu tür beklenmedik karşı hamlelerin ihtimali azdır ve uygun bir siyaset dengesine ve konjonktüre muhtaçtır. Buna karşılık sözü edilen siyaset dengesi ve konjonktür de birer doğa olgusu değil, sosyolojik ve siyasi etkilere açık 'insani' durumlardır.

Kısacası bugün PKK'nın dile getirdiği 'demokratik özerklik' talebi, bu örgütün niyetinden bağımsız olarak, devletin önüne yeni bir fırsat çıkarmış durumda. Diğer taraftan bu devlet de gökten inmiş, kuramsal olarak dizayn edilmiş bir devlet değil... Kürt kimliği başta olmak üzere farklılıkların eşitliğini hiçbir zaman hazmedememiş, bu gerçeği kabullenmek bir yana bilinçli olarak engellemiş ve bu uğurda insan öldürmüş bir devlet. Dahası kendi varlık nedenini ve beka meselesini hegemon bir 'Türklük' üzerine inşa etmiş olan bir devlet. Şimdi böyle bir devletin 'demokratik özerklik' konusunu bir tehditten fırsata dönüştürmesi beklenebilir mi? Gerçekçi bir bakış, iyimserliğe yer olmadığını, devletin daha da tıkanık bir konuma kayacağını, bulabileceği tek çarenin ise 'terörle mücadele' dozunu arttırmak olacağını hatırlatıyor. Çünkü devlet denen organizma tekdüze bir yapıda değil ve bugün daha demokratik bir çözümün peşinde olanlar diğerlerine göre daha zayıflar.

Eğer durumu somutlaştırmak istersek, demokratik bir çözümün sadece AKP'nin ve hükümetin bakışını yansıtan bazı bürokratik odakların gündeminde olduğunu teslim etmek gerekiyor. Bunun karşısında da askerden yargıya, muhalefet partilerinden genel olarak bürokrasiye, medyadan devletçi sivil hareketlere uzanan bir milliyetçi koalisyon bulunuyor. Hükümet ise İslami olmaktan gelen bir kırılgalıkla malul... AKP her an kapatılabilecek olan bir parti. Genel başkanına ve yöneticilerine birçok kez suikast girişiminde bulunulmuş olan bir parti. Ve İslami olduğu ölçüde Batı dünyası tarafından çoğu zaman kasıtlı biçimde yanlış algılanan bir parti... Bu durumda 'devletin' dengesinin hangi yöne doğru kaymasını beklersiniz? Böyle bir durumda 'demokratik özerklik' talebinin devlet tarafından 'okunma' biçimi muhtemelen daha da büyük bir şiddetin kapısını aralamaz mı?

Ancak bu gidişat epeyce ironik bir sonuca işaret etmekte... Mesele PKK'nın altilmesi, terörün bitirilmesi ile sınırlı tutulduğu ölçüde, devlet ve genelde 'Türkler' Kürt vatandaşları ellerinden kaçırıyorlar. Kürtler manevi olarak bu ülkeden kopuyor, kendi dünyalarında bir 'getto devlet' üretiyorlar. PKK da zaten sürekli olarak devleti bu noktaya itmeye, meselenin sadece terör olarak görülmesine zorluyor. Böyle bir ortamda PKK'nın ortadan kalktığı bir gün olursa eğer, bilin ki o gün Kürtlerin de somut olarak ayrılıkçı hale geldikleri, geri dönülmez noktayı aştıkları gündür. Siyasetin ironisi bize şunu söylüyor: Kürt meselesini teröre indirgeyen her bakış ve hamle, nihayetle Türkiye'nin güneydoğusunun kopması, 'Türk vatanının' küçülmesiyle sonuçlanacak olan sürece hizmet etmekte. Dolayısıyla AKP'yi kısıp alan milliyetçilerin de şapkalarını önlerine koyup düşünmeleri gerekiyor...

Soru şudur: 'Demokratik özerklik' talebinin bir hamle olduğu düşünülürse, acaba hangi karşı hamle ile bu ülkenin bütünlüğü uzun vadede sağlama alınabilir. Yanıt sizin zihniyetinize göre değişebilir ama her yanıt tarihin sınavından aynı başarıyla geçmeyecektir. Çünkü verilecek yanıt, somut bir konjonktürde, belirli bir zihni ortamda hayata geçecek ve ona uyum sağlama kapasitesine bağlı olarak netice verecek. Bu tahlilin anlamı, Türkiye'nin ancak demokratikleşerek kendi bütünlüğünü koruyabileceğidir. O halde, 'demokratik' özerklik türünden bir önerinin tartışılmadan geri çevrilmesinin, günümüz dünyasında anlaşılır bir olgu olmayacağının ve devletin meşruiyetini önemli miktarda yıpratacağını farkında olmak gerekiyor.

Demek ki yapılması gereken şey, bu öneriyi PKK'nın sunduğu çerçevenin dışına taşımak, ama sulandırmak üzere değil, gerçekten de Türkiye'nin bir bütün olarak demokratikleşmesi tartışmasının ve buna uygun reform adımlarının parçası kılmaktır. Ne var ki MGK toplantısı sonucunda açıklanan bildiri veya bazı AKP'li bakanların beyanları, böyle bir siyasi öngörü ve bilincin olmadığını söylüyor... Devlet hâlâ 'terör' adını verdiği bir özne ile savaştığını düşünmekte. Bu 'terör' denen şeye kendi katkısının ne denli derin olduğunun, savaşılan 'terörün' aynı zamanda devlet eliyle de her an yeniden üretildiğinin ise farkında değilmiş gibi davranmakta.

Hükümet üyeleri çeşitli fırsatlarda 'terörün' amacının ülkenin demokratikleşmesinin engellenmesi olduğunu söylemekteler. Bu durumda 'terörü' derinleştirecek ve Kürt meselesini silahlı çatışmaya götürecek bir karşı hamlenin pek de akıllıca olmadığı herhalde kabul edilecektir. Bir ülkeyi yönetmek onun geleceğini kurmak anlamına geldiği ölçüde, kolaycı bir hamasetin değil, geniş perspektifli bir sağduyunun peşinden gidilmesi ve 'devletin' de desteğinin sağlanması gerekiyor. 'Demokratik özerklik'ten federasyona sıçramak ve böylece PKK'yı ayrılıkçı ilan etmek ucuz bir siyaset... Marifet 'demokratik' olan özerkliklerin aslında karşılıklı bağımlılık ilişkisi yaratacağını ve 'birlik beraberliğin' de ancak böyle sağlanabileceğini idrak etmekte...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İtiraf

Etyen Mahçupyan 02.07.2010

Çözüm olarak önerilen adımların gerçekten de çözüm olmaları, sorunun nedenlerini ortadan kaldırma kapasiteleri ile doğru orantılıdır. Sorunun nedenlerini etkilemeyen, hatta o nedenleri daha da pekiştiren 'çözüm' önerilerine ise kuşkuyla bakmak gerekir. Çünkü –eğer doğrudan bir akılsızlığın işareti değilse– bunlar çoğu zaman bir manipülasyonun habercisidir. Ancak bazen de bu tür 'çözüm' önerileri bir çaresizliğin işaretidir ve öneriyi yapan kişinin ideolojik tıkanmasının itirafı olarak okunması gerekir.

Bu hafta bu tür iki itirafı karşılaştık... PKK'lıları çoban sanarak bir karakol baskınına meydan veren ve hemen akabinde kekik toplamaya çıkmış yaşlı başlı köylülere ateş açıp ikisini öldüren ordu mensuplarının davranışına gerekçe arayan Genelkurmay şöyle bir mesaj yayınlamış: "Terör eylemleri tırmanabilir. Gerekli tedbirleri aldık, almaya devam ediyoruz. Ancak, yol kontrollerinin azaltılması ve yaylaların açılması sıkıntılara yol açıyor." Böylesine bir istihbarat ve yönetim skandalının ardından 'gerekli tedbirleri aldık' diyebilmenin ürkütücü bir tarafı var. Çünkü yaşananlar 'tedbir' alındıktan sonra oluyor... Eğer Genelkurmay yeterli tedbir alınmadığını söyleseydi hiç olmazsa bundan sonra bu tür olayların yaşanmayacağını umut edebilirdik. Ama anlaşılan o ki, askerin elinden gelen bu kadar ve güvenlik açısından alt düzeyde bir kaliteye mahkûmuz.

Peki, Genelkurmay'a göre 'çözüm' ne? Söz konusu kaliteyi yükseltmek değil. Yol kontrollerinin arttırılması ve yaylaya çıkışın yasaklanması. Yani insanların özgürlüklerinin kısıtlanması, hatta belirli alanların insansızlaştırılması. Kısacası Genelkurmay, 'eğer insanlar olmasaydı güvenliği sağlardık' demiş oluyor. Ne var ki sağlanması gereken güvenlik tam da o insanların güvenliği, boşaltılmış topraklarındaki değil... Boş toprakların güvenliğini sağlamaktan daha kolay ne olabilir? Bir sınır çizer, karşıdan yaklaşanı da 'düşman' bellersiniz, işiniz çözülür. Böylece ortada 'insan' kalmaz, çünkü siz boş topraklarınızla baş başa yaşarken, size yaklaşan her canlı gayri insani bir varlık olarak algılanmaya başlanır.

Genelkurmay basit bir gerçeği itiraf ediyor... Askeriye kurumu insana nasıl davranacağını bilmiyor. Zaten geçmiş yıllarda Kürt meselesi bağlamındaki uygulamalar, Diyarbakır Cezaevi'nden köy boşaltma operasyonlarına uzanan bir yelpazede bu durumu ortaya koymuştu. Faili meçhuller ise, insanın ancak düşmanlaştırılarak algılanabildiğine ilişkin epeyce açık bir belirtiydi. Şimdi bu 'insanı yadırgama' ve 'bizatihi insanla' başa çıkamama halini bir kez daha Genelkurmay'ın ağzından bir aczin ifadesi olarak duymuş olduk.

***

Haftanın ikinci itirafını ise Bahçeli yaptı... Grup toplantısında yaptığı konuşmada şöyle dedi: "Başbakan her şeye rağmen sık sık dile getirdiği gibi samimi bir pişmanlık duyuyor da bu cani hakkında verilmiş infaz kararını uygulamak istiyorsa, MHP destek vermeye hazırdır. Hodri meydan!" Her şeyden önce Erdoğan'ın Öcalan'ın yaşamasından pişmanlık duyduğuna ilişkin kamuoyuna yansımış bir bilgi yok. Bahçeli "sık sık dile getirdiği gibi" dediğine göre, bu durum bizlerin vâkıf olmadığı ortamlara gönderme yapıyor. O zaman Bahçeli'nin bu ortamların hangileri olduğunu ve söz konusu bilgiye nasıl ulaştığını da topluma açıklamasında büyük yarar var.

Öte yandan Bahçeli'nin bu çıkışının kendi seçmenine yönelik olduğu ve AKP'yi sıkıştırarak milliyetçilik üzerinden partisi lehine bir hamle yapmaya çalıştığı da bir gerçek. Ancak bu gerçek, MHP başkanının zihniyetini deşifre etmekten geri kalmıyor. Bahçeli de aynen Genelkurmay gibi kendi 'iş alanının' insansızlaştırılmasından yana. Eğer kişilerin siyasi bir ağırlığı yoksa, ya da bunlar otoriteye biat eden kişilerse, 'insan' sorun yaratmıyor. Ama eğer otoriteyi karşısına alan ve aktörleşen kişilerden söz ediyorsak, 'insan'

sorunun ta kendisine dönüşüyor. Bu durumda Bahçeli de bizlere 'çözümü' gösteriyor: İnsanların ortadan kaldırılması.

Bu önerinin iki meşruiyet kaynağı olabilir. Biri elinizde insan öldürmeyi normal ve doğal kılan bir ideolojinin bulunmasıdır. Milliyetçilik belirli koşullar altında buna cevaz verir ve o belirli koşulların ne olacağını da yine ideolojik olarak belirler. Böylece milliyetçilerin önünde insan öldürmeye yönelik geniş bir özgürlük alanı açılmış olur. Bahçeli o nedenle böylesine rahat konuşabiliyor ve söylediğinin ne anlama geldiğini düşünmüyor. İkinci meşruiyet kaynağı ise çoğunluk olmaktır. Milliyetçiler genellikle nasıl çoğunluk haline geldiklerini hatırlamak istemezler ve aslında çoğunluk olmaya devam etmek üzere siyaset yaparlar. Bu da azınlıkta bulunanların bastırılmasını ve yok edilmesini işlevsel hale getirir.

Tabii ki Bahçeli söz konusu teklifi yaparken bunları aklına bile getirmiyordu. Ancak zaten mesele bunların akla gelmeyecek kadar o zihniyete uzak olmasıdır. Bahçeli AKP'yi sıkıştırmaya çalışırken, aslında kendi çaresizliğini itiraf etmiş, çünkü çözüm olarak önerdiği adım bu meselenin nedenlerini ortadan kaldıracak değil, onları daha da derinleştirecek bir adım. Ama aynı zamanda milliyetçi ideolojinin tikanıklığını da istemeden sergilemek durumunda kalmış. 'Çözüm' olarak devlet eliyle cinayeti önermek, siyasetten ne denli uzak olduğunun, siyasetin ve dolayısıyla insanların bu ideolojinin 'genlerine' ne denli ters düştüğünün de itirafı çünkü...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tutarlılık

Etyen Mahcupyan 04.07.2010

Sivil vesayet tartışması saman alevi misali parlayıp sönen bir dizi başka gülünç gündem maddesi gibi, hızla tüketilerek tedavülden kalktı. İktidarı elinden kaçırın ve yenilgiyi hazmetmekte zorlanan kesimlerin sıradan çığlıklarından biriydi... Ancak bu iddianın arka planında siyasetle ahlak ilişkisini sorgulayan kadim bir mesele bulunmakta. 'Yanlış' araçlarla 'doğru' sonuçlara ulaşılamayacağını söylemeyi artık hepimiz biliyoruz. Ama ya o araçlar oyunun kuralıysa? Yani ya o araçları siz koymuyor ve hazır buluyorsanız, hatta o araçların kullanımına zorlanıyorsanız?

Örneğin 12 Eylül Anayasası'nın 'yanlış' olduğunu ve tümünden değişmesi gerektiğini herkes teslim ediyor. Ancak değişene kadar elinizdeki anayasa bu ve siz de o 'yanlış' anayasayı kullanmak durumundasınız. Öte yandan bu 'kullanmanın' iki türü var: Biri istemediğiniz halde, mecburen, kerhen kullanmanız. İkincisi ise işinize geldiği için kullanmanız. Dolayısıyla soru şu: Bu anayasaya karşı olanlar, acaba işlerine geldiği noktada onu kullanmalılar mı? Sorunun muhatabı farklı bir rejimi talep edenler olacaktır ve elimizdeki anayasanın niteliğini düşünürsek, buradaki farklılık daha özgürlükçü ve demokratik bir rejimi ima edecektir. Diğer bir deyişle mesele vesayetçi sistem savunucularının muhtemel 'eleştirileri' değil. Çünkü kendisi fırsatçı bir yaklaşıma sahip olanların, daha ahlaki bir yaklaşımı arayanları fırsatçılık yapmakla suçlama gayreti, epeyce bayat bir demagojik taktikten ibaret. Vurgulamak gerekirse ahlaki bir siyaset kendi içinde tutarlılık gerektirir veya en azından böyle bir sorunsala sahiptir, ama bu siyasetin kendi ahlaki tutarlılığını oportünistlere kanıtlamak gibi bir ihtiyacı olamaz.

Ne var ki meselenin bir de 'içe dönük' yüzü var. Yani ahlaki ve meşru bir siyaseti ararken, elimizin altındaki 'yanlış' zemini gerçekten de ne denli kullanma arzusu içinde olduğumuz... Yapılabilecek şeylerden biri bu 'yanlış' zemini bir argümanı açık seçik hale getirmek üzere bilerek kullandığımızı kamuoyuna anlatmak olabilir. Aksi halde söz konusu zemin bir otorite ilişkisini ifade ettiği ölçüde, bizler de o otoriteyi kullanmaya hevesli

durumuna düşeriz. Kısacası, vesayet rejimine karşı çıkarken, bir anda kendimizi vesayet rejimini sahiplenir ve asıl önemlisinin 'kimin' bu vesayeti yönetmekte olduğunu söyler bulabiliriz.

Somut örnek Anayasa Mahkemesi'nin önündeki Anayasa değişikliği paketi... Mahkeme'nin geçmiş performansına, hukuku anlamsız kılan tutumuna ve zihniyetine girmeye gerek yok. Anayasa'nın da bu zihniyette bir yargı mekanizmasına olanak tanıdığı açık. Mahkeme'nin yanlış zemini bir fırsatçılık olarak kullanabilmesini sağlayan ise, herkesin bildiği üzere Cumhuriyet'in 'değiştirilmesi teklif dahi edilemez olan' niteliklerini kayda geçiren maddeler. Bu maddelerde Cumhuriyet'in laik vs. bir hukuk devleti olduğu söyleniyor. Diğer nitelikler önemli değil, çünkü Anayasa Mahkemesi'nin hukuka aykırı olarak karara bağladığı tüm olaylarda mesele gelip laikliğin ihlal edilme ihtimaline dayanıyor.

Önümüzdeki hafta karara bağlanacak değişiklik paketinin can alıcı maddesi ise, laiklikle hiçbir ilgisi olmayan bir alanla ilişkili ve yüksek yargının daha demokratik bir yapıya kavuşmasına yönelik bir öneriyi içermekte. Mahkeme yine de buna bir kılıf bulabilir ve reddedebilir... Bizim sorumuz bu değişikliği isteyenlere: Acaba herhangi bir iptal kararının Cumhuriyet'in değiştirilemez niteliklerinden olan 'hukuk devleti' özelliğine aykırı olduğunu iddia edebilir miyiz? Acaba bu argüman demokratik bir anayasa ve rejim talep edenler için meşru, tutarlı ve ahlaki olur mu?

Görünüşte bir sorunun olmadığı söylenebilir. Çünkü demokratik bir rejim isteyenler tabii ki bu rejimin bir 'hukuk devleti' de olmasını özellikle şart koşacaklardır. Ama bu pozisyonu 12 Eylül Anayasası'nın 'değiştirilmesi teklif dahi edilemeyen', yani açıkça antidemokratik olan maddelerine dayanarak savunmak acaba 'doğru' mudur?

Amaç basitçe demokratikleşme olarak belirlenirse, daha demokratik bir düzeni sağlamaya hizmet edecek her şeyin kullanılabileceği, 'yanlış' zeminlerin bile bazen 'doğru' ögeler içerdiği söylenebilir. Ancak eğer amaç bir zihniyet dönüşümü ise, tutarlılığa özel önem atfetmekte yarar var gibi görünüyor. Bu durumda 'hukuk devleti' nitelemesini bu Anayasa'ya değil, evrensel ilkelere ve doğrudan demokrat zihniyete gönderme yaparak savunmak daha doğru olacaktır. Unutmamak gerek ki, vesayet rejimi hukuku kendi ideolojisi doğrultusunda çarpıtmakla kalmaz, onu olabildiğince sabitlemek de ister. Bu açıdan bakıldığında anayasasında – içeriği ne olursa olsun- değiştirilemez maddeler taşıyan bir rejim otoriter zihniyetin uzantısıdır. Çünkü doğrudan geleceğe, henüz doğmamış insanların hayatına vesayet koyar. Türkiye'nin bu sistemi aşması tabii ki pratiğin içinden mücadeleler sonucu gerçekleşebilecek. Ama zihniyete dokunan argümanlarda yürütülen siyasetin iç tutarlılığına dikkat etmek ve kamuoyuna ahlaki bir siyasetin normlarını iletme hayati olacak.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yenilgi korkusu

Etyen Mahcupyan 07.07.2010

Kürt meselesinin çözümüne doğru çok önemli engeller geçildi. Cumhuriyet'in kuruluşunda iki etnik kimliği birlikte ele alan anlayışın bilerek engellendiği, hatta 'Kürtlere' yalan söylendiği bugün herkes için sıradan bir bilgi. Sonrasında yaşanan onlarca irili ufaklı isyana rağmen Kürt kimliğinin devlet tarafından sistematik olarak reddedildiğini de biliyoruz. Ayrıca bu kimliği taşıyanlara yine devlet eliyle eziyet ve işkence edildiğini, evlerinden kopartılıp yurtsuzlaştırıldıklarını, mal varlıklarının imha edildiğini, nihayet binlercesinin

öldürüldüğünü kimse inkâr edemiyor. Bu bilgi birikimi, meselenin de çözüm zeminini oluşturuyor, çünkü artık devlet yetkilileri dâhil kimse ne kendini ne de başkalarını kandırabilecek durumda.

Ama yine de devlet Kürtlerin haklarını vermek bir yana, onların varlığını resmen tanımakta bile zorlanıyor... Bunun Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar giden bir nedeni var. Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması sonrası 'geride kalan' bakiyesinin ulus-devlet haline dönüşmesiydi. Bu parçalanma ayrılan toplumlar için bir özgürleşme ve yengi süreciydi. Her ayrılan toplum kendi bağımsızlığını 'kazandı' ve bunu yaşatacak olan ulus-devletini kurdu. Oysa aynı süreç Anadolu Müslümanları için bir yenilgi olarak algılandı, çünkü kendilerini İmparatorluğun 'asli' ögesi, esas sahibi olarak görüyorlardı.

Dolayısıyla söz konusu iki ulus-devlet tipolojisi arasında psikolojik açıdan temel bir fark bulunuyor. İmparatorluk'tan koparak kurulan ulus-devletler kazanmış olmanın verdiği bir özgüvene sahipken, yenilginin ürünü olan Türkiye Cumhuriyeti kaybetme korkusu içinde yaşamaya devam ediyor. Bu psikolojiyi izale etmek üzere 'yedi düvele' karşı savaşıldığı şeklinde bir 'milli söylem' üretildi, 'Türklerin' bütün buluş ve keşifleri yapan, medeniyetler kuran ve hiç bozulmamış olan tek ırk olduğu öğretilti. Öte yandan yaşanmış olan toprak daralmasını normalleştirmek üzere her yıl İstanbul'u fethetmeye, Erzurum'u düşman işgalinden kurtarmaya da devam edildi.

Ancak psikolojinin tamiri temeldeki korkuyu ortadan kaldırmadı. İstiklal Marşı'nın ilk cümlesi korkulan şeyin ne olduğunu da itiraf etmekteydi: Korkulan şey yenilginin devam etmesi, ayrılan başka toplumların olması ve toprağın daha da küçülmesiydi... Bu korkunun sonuçlarından biri azınlıklara duyulan alerji ve güvensizlik şeklinde ortaya çıkarken, militarizm eğilimi de korunmanın temel yolu olarak görüldü.

Devleti asıl bloke eden ve devlet aklını dumura uğratan ise, korkuya neden olan yenilgi durumunun nasıl öngörüleceği ve ölçüleceğiydi. Çünkü yenilgiyi engellemenin yolu daha yenilmeden bu yolun önünün kesilmesini gerektiriyordu. Bu noktada en iyi öğretmen ise tarihi... Geçmişte yaşanmış olanlar, yenilgiye giden yolun 'ötekinin' özgürleşmesinden ve hak elde etmesinden geçtiğini açıkça ortaya koyuyordu. İmparatorluğun parçalanma sürecinde, daha sonra ayrılacak olan her toplum önce hak ve özgürlük talepleriyle ortaya çıkmış, bu istekler giderek genişlemiş ve nihayetinde de kopuş gerçekleşmişti.

Devlet kıssadan hisseyi çıkarmıştı: 'Ötekinin özgürlüğü benim yenilgidir'... Bu özgürlüğü engellemenin en sağlam yolu ise 'ötekini' tanımamak, yok saymak, hak taleplerini ezmek ve hatta fiziksel olarak yok etmekti. Böylece Türkiye Cumhuriyeti otoriter zihniyete sıkı sıkıya sarılmış bir ulus-devlet olarak doğmakla kalmadı, çok kolaylıkla faşizan kaymalar gösterdi. Diğer taraftan devletin asgari ölçülerde tutarlı da olması gerekiyordu ve toplumun tümünü muhatap almak durumundaydı.

Böylece demokrasinin kendisi bir tehdit, korkulan şeyin kılıfı olarak görülmeye başlandı. Çünkü demokrasinin sınırlandırılması zordu ve nereye kadar uzanacağını da kimse öngöremezdi. Demokrasi çok kolaylıkla istenmeyen hak ve özgürlüklerin önünü açabilir ve yeni yenilgilere zemin sağlayabilirdi. Ne var ki bu tehdit algısı, korkulan şeyi tüm topluma doğru genişletti. Devlet giderek sadece muhtemel ayrılıkçı kimliklerden değil, devletin tasvip etmediği tüm kimliklerden işkillenmeye başladı. Çünkü hak ve özgürlükler bulaşıcıydı ve bir noktadan başladığında kontrol edilemez biçimde sonu yenilgiyle bitebilecek süreçleri tetikleyebilirdi.

Bu duruma devletin bulduğu 'çare' toplumun bir bütün olarak rehin alınması ve kimlikler arasında çatışma üreterek statükonun korunmasıydı. Böylece hiç bitmeyen, çünkü bitmesi istenmeyen bir Türk-Kürt çatışması üretildi. Bu çatışma Kürt tarafının da bilinçlenmesine ve hak taleplerini netleştirmesine neden oldu. Buna karşılık o talepler netleştikçe Türk tarafını devlet eliyle manipüle etmek de kolaylaştı...

Gelinen noktada devlet hem Kürt kimliğini tanımak, hem de onu reddetmek durumunda kaldı ve bu nedenle de paralize oldu. Bugün tek tek devlet yetkilileriyle konuştuğunuzda hemen hepsi ne olması gerektiğini biliyor ve söylüyor. Ama 'devlet' olarak biraraya geldiklerinde müstakbel yenilginin kaçınılmazlığı altında eziliyorlar.

Devlet bu haldeyken dünya değişmeye devam ediyor ve devleti daha da anakronik kılacak bir noktaya doğru evriliyor. Bugün demokratik olmayan, demokrasiyi hazmedemeyen bir ulus-devletin meşruiyeti yok... Oysa Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet algısı ile demokrasi arasında neredeyse uzlaşmaz bir çelişki var. Milliyetçilerin bunu kavraması biraz zor ama, AKP hükümeti Kürt gerçekliğini tanıyarak ve bu yönde adım atarak aslında Türkiye Cumhuriyeti'nin meşruiyet zaafını gideriyor. Bu kolay bir iş değil... Yenilgi psikolojisi altında ezik düşmüş, tüm bekasını bir daha yenilmemek üzerine kurmuş olan bir devleti normalleştirmek, –hele dindar kimliğin yüküyle- yönetenler için son derece hassasiyet gerektirmekte. Ayrıca bu iş için sadece niyet ve irade yetmiyor. Dünyaya hâkim olan zihnî konjonktürün de elvermesi ve size somut yol haritaları üretmesi lazım.

Bugün Kürt meselesi çözüme gidiyor... Çünkü bütün bu faktörler ilk kez biraradalar. Çözüm kendiliğinden gelmeyecek ve istenmediği takdirde engellenmesi veya geciktirilmesi de çok kolay. Ama yine de çözüm daha gerçekçi. Çünkü iyi yönetilirse bu çözüm Türkiye Cumhuriyeti'ni de sağlığına kavuşturacak. Yenilgi korkusunun yarattığı kırılganlığın bizzat yenilgiyi ürettiği anlaşılabilecek ve söz konusu hayalet bu toprakları terk edecek...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yenilginin tescili

Etyen Mahcupyan 09.07.2010

Geçiş dönemlerinin en belirgin özelliklerinden biri siyasi söylemin gerçeğe ideal arasında sarkaç misali gidip gelmesi herhalde... Türkiye asker ve yargı konusunda bir süredir bu gelgitleri yaşıyor. Örneğin askerin konuşmasının suç olduğu söyleniyor, ama hemen ardından da söylenenlerin içerik analizine girilerek bir anlamda o konuşmanın siyaseten anlamlı olduğu teslim ediliyor. Türkiye siyasetini olgunlaştırmadığı, bir 'demokrasi' olamadığı oranda gerçek siyasetin yaptırımlarına boyun eğiyor. Ama bir taraftan da gözünü olması gerekenden ayırmayarak söz konusu siyaseti adım adım gayrimeşru kılıyor. Böylece siyasetin içerdiği gerilimlerde ve çatışmalarda taraf olunabilirken, aynı anda bir büyük siyasi dönüşümün zemini oluşturuluyor.

Anayasa Mahkemesi'nin anayasa değişikliğine ilişkin paketi reddedememesi, hatta paketi ikiye bölememesinin ardında bu büyük baskı var. Mahkeme siyasi çatışmaya taraf olabilir ve reform adımlarını tümüyle engelleyebilirdi. Ancak o zaman kendi meşruiyet temelini telafisi çok zor bir biçimde zedeleyecek, büyük siyasi dönüşümdeki olası etkisini kaybedecek, hatta belki de kendi sonunu hazırlamış olacaktı. Dolayısıyla ilginç bir biçimde bugün kurumsal beka, reformların ve genelde demokratikleşmenin ima ettiği yeni dünyaya adapte olunmasını, bu sisteme uygun olunduğunun kanıtlanmasını gerekli kılıyor.

Değişiklik paketinin referanduma gitmesine engel çıkarılmaması da, genel anlamda bir uyumun, ya da daha gerçekçi bir bakışla bir zorunluluğun sonucu. Demokrasiyi fazla zorlamanın, kendi sonunu hazırlayacak bir demokratik süreci tetikleyeceğini idrak eden Mahkeme, siyasetten bir miktar çekilmek durumunda kaldı. Buna karşılık kendisini tamamen siyaset dışında konumlandırmak da istemedi. Bunu bazı kritik kararların oy birliği ile alınmasından anlıyoruz...

Mahkeme bu kararıyla kendisine yönelik hücumları yumuşatırken, ilerde siyaset yapma gücünü de savunmaya devam ediyor. Bu gücün temeli ise, herkesin bildiği üzere, Anayasa'nın ihlaline veya keyfi yorumuna dayanıyor. Bu kez de Anayasa Mahkemesi kendi yetki alanını düzenleyen ilgili anayasa maddesine aykırı davrandı ve üstelik bu hususu Mahkeme Başkanı açıkça basın toplantısında ilan etti. Keyfilik bu son olayda üç alanda gerçekleşti: Birincisi Anayasa'nın 'değiştirilmesi teklif dahi edilemeyen' maddelerinin bir şekil şartı olarak yorumlanmasıdır. Bu yorum, söz konusu maddelerin ilerde yapılabilecek hiçbir anayasa tarafından değiştirilemeyeceğini öne sürmüş oluyor. Çünkü ancak bu durumda söz konusu madde, anayasanın içeriğinden çıkartılıp 'şekil' haline getirilebilir. Ne var ki bu yaklaşım bugünkü rejimin tüm gelecek nesiller üzerinde vesayet kurması, resmî ideoloji üzerinden tüm toplumun ebediyen rehin alınması demektir, ki bu bakışın demokrasiyle uzlaşması olanaksızdır. İkinci keyfilik kanun olmamış bir metne kanun muamelesi yapılmasıdır. Çünkü anayasa değişikliği ancak referandumda kabul edilirse 'kanun' olacak ve ancak o zaman Mahkeme'nin yetki alanına girecektir. Ama mahkeme kanun olmamış bir metne de müdahale ederek, kendisini yasama yerine koymuştur, ki bu tutumun da demokrasiyle uzlaşması mümkün değildir. Üçüncü keyfilik ise değişiklik paketindeki bazı maddelerin içindeki belirli ibarelerin değiştirilmesidir. Bu da Mahkeme'nin kendisini yasama organı sandığını gösteriyor. Yapılan değişiklik belirli kurumlarda aday seçimi yapılırken herkesin tek oy vermesine karşı çıkılması ve herkesin her bir aday için ayrı ayrı oy verme yolunun açılmasıdır. Bunun anlamı basit olarak şu: Eğer bir kurumda kişilerin yüzde 51'i belirli bir görüşe aitse, yapılacak seçimlerde her aday için ayrı oy kullanılacağı için bütün adaylar söz konusu görüşü temsil edenler arasından seçilecektir. Kısacası Mahkeme kurumlarda çoğunluk despotizmine cevaz vermiş, demokratik seçim usulünü reddetmiştir.

Görüldüğü üzere Anayasa Mahkemesi kendi içinde gayet tutarlı... Basitçe söylersek demokrasiden hazzetmeyen, geçmişin gelecek üzerinde, yargının yasama üzerinde ve nihayet yargı kurumlarında çoğunluğun azınlık üzerinde vesayet kurduğu bir rejim arzulayan ve bu yönde siyasi kararlar alan bir 'yüksek yargı' kurumu ile karşı karşıyayız. Bu tablo, lağvedilmesi ve farklı bir ideolojik zemin üzerinde yeniden oluşturulması gereken bir kuruma işaret ediyor. Olması gereken bu... Ama bir de işin 'gerçekçi' yönü, yani bu kararın somut siyasi dengelerin içinden okunması gereği var. Düşünün ki CHP bu değişiklik paketinin tümüyle reddedilmesi gerektiğini savunuyor ve belirli köşe yazarları ile hukuk eğitimi almış insanlardan da destek buluyordu. Birçokları 'sivil vesayet' terimini tersyüz ederek hükümeti zorda bırakacaklarını sanmışlar ve Mahkeme'yi kuşatma altında tutmuşlardı. Onlar için bugünün sıcak çatışmasını kazanmak uğruna her şeyi feda etmek mümkündü... Hatta Anayasa Mahkemesi'nin meşruiyetini bile...

Ancak Mahkeme kendince bir orta yol buldu. Gelecekte siyaset yapma imkânını elde tutma uğruna, demokratik bir gelişimi tümüyle tırpanlamaktan uzak durdu. Söz konusu karar Mahkeme'yi tedrici bir biçimde siyasetten hukuka çekecek ve ona kurumsal meşruiyetini yeniden kazandıracaktır. Çünkü siyaset yapma arzusu ve dışarıdan bu yönde gelecek baskı ne kadar fazla olursa olsun, eğer referandumdan 'evet' çıkarsa, 15 kişilik bir Anayasa Mahkemesi'nde siyasi manipülasyon yapmak hiç de kolay olmayacaktır.

Kısacası Türkiye normalleşmeye doğru bir adım daha attı... Alınan karardan hareketle, hukuk devleti ilkesini anlamayan bu Mahkeme'ye haklı eleştiriler yöneltmek mümkün. Ama işin öbür yanını da gözden kaçırmayalım: Vesayet taraftarları ideolojik olarak yenildi ve Anayasa Mahkemesi bu yenilgiyi tescil etti...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hayırlı referandum

Hükümetin oluşturduğu Anayasa değişikliği paketi çok titiz ve ince bir hesaplamanın sonucu olarak oluşturulmuştu. Kimsenin itiraz edemeyeceği demokratikleşme maddeleri ile kadınlardan memurlara ve her kesimdeki özgürlükçü insanlara ulaşılmaya çalışılmış, ayrıca Anayasa Mahkemesi'nin oluşumuna yönelik değişiklik de Mahkeme'nin daha önce talep ettiği düzenleme çerçevesinde yapılmıştı. Diğer bir deyişle Anayasa Mahkemesi'nin kendisine ilişkin değişikliği reddetme imkânı da olabildiğince ortadan kaldırılmıştı. Kritik madde olan Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'na gelince, burada da değişiklik iki alanda söz konusuydu: Bir taraftan HSYK daha da bağımsız hale getiriliyor, kendisine ait sekreteryası oluşuyor ve kurumsallaşıyordu. Diğer taraftan ise üye sayısı artırılarak hükümetin etkisi azaltılıyor ve üye seçiminde birinci sınıf savcı ve kürsü hâkimlerinin de seçmen olmaları sağlanıyordu. Kısacası özerkleşen ve demokratikleşen bir HSYK söz konusuydu ve paketin referanduma sunulacak şu anki haliyle de bu durum büyük çapta geçerli.

Dolayısıyla referandumda 'hayır' demeyi epeyce güçleştiren bir değişiklik teklifiyle karşı karşıyayız... 'Hayır'ın demokratikleşmeye karşı çıkılması ve vesayet rejiminin savunulmasından başka bir anlamı yok. HSYK'nın oluşumuna ilişkin değişimin yargıyı yürütmenin vesayeti altına sokacağı argümanı ise tek kelimeyle gülünç. Çünkü hükümet daha önce 7 kişilik bir kurulda 2 kişiye sahipken, şimdi 22 kişiye genişleyecek olan heyette yine sadece 2 kişiye sahip olacak. Cumhurbaşkanı'nın seçeceği 4 kişiyi bahane etmek ise epeyce abes, çünkü Cumhurbaşkanı ile hükümetin aynı görüşü paylaşacaklarını, ya da aynı görüşte olsalar bile aynı yönde tercihler yapacaklarını iddia edemeyiz. Ayrıca öyle olsa bile yürütmenin toplam 22'de 6 oyu olur ki 7'de 2 oranından biraz daha zayıf bir etkiyi ifade eder. Öyleyse yürütmenin yargı üzerinde 'vesayet' oluşturacağı mantığının temeli ne? Görünen o ki 'hayırcılar' birinci sınıf savcı ve yargıçların seçeceği 10 kişiden korkuyorlar... Bunların hükümetin görüşüne yakın insanlar olacağını düşünüyorlar. Ne var ki bu kişileri seçecek olan da yargı, yürütme değil... Dolayısıyla yargı mekanizmasının da aslında yüksek yargının bakışını, anlayışını, yaklaşımını ve giderek ideolojisini paylaşmadığı kabul edilmiş oluyor.

Kısacası 'hayırcılar' yüksek yargının bizzat yargı üzerinde oluşturmuş olduğu vesayetin ve ideolojik temelli baskının kalkmasından tedirginler. Kendi açılarından haklılar... Çünkü Anayasa değişikliği söz konusu oligarşik denetimi büyük çapta zayıflatma potansiyeline sahip. Düşünün ki şu anki sistemde bütün yargı mensuplarının terfi ve tayinleri HSYK'dan geçiyor ve kıstas olarak da bu kişilerin açtıkları davaların veya aldıkları kararların yüksek yargı ile ne derece uyduğu bakılıyor. Diğer bir deyişle yüksek yargı ile aynı ideolojik doğrultuda 'performans' gösterenler terfi ederken, diğerleri yerlerinde sayıyor, hatta işlerini kaybedebiliyorlar. Dolayısıyla da yargı mekanizmasının 'alt' düzeydeki mensupları, yüksek yargıyla ters düşmemek için sürekli gayret göstermek, kendilerini HSYK'ya beğendirmek zorunda kalıyorlar. Bunun hukuktaki karşılığı, şu anki sistemde yargı bağımsızlığının olmadığıdır... Çünkü mahkemeler kendi gerçek ve samimi kanaatlerine göre değil, yüksek yargının ideolojik tercihlerine uygun olarak davranmak durumundalar. Kısacası Anayasa değişikliği paketi yargı kurumunu yüksek yargının vesayetinden kurtaracak bir adım.

Eğer bu değişim ideolojik olarak hükümete yakın insanların HSYK içindeki sayısını arttıracaksa, bunun da bir tek anlamı var: Demek ki hükümetin görüşleri yargı içinde bile büyük oranda karşılık bulmakta, diğer bir deyişle söz konusu görüşler geniş bir temsiliyet gücü taşımaktadır. Zaten demokrasilerde bunun dışında bir durum tahayyül etmek de zordur... Çünkü hükümetler parlamentolardaki çoğunluğun içinden çıktıklarına göre, toplumun da çoğunluğunun görüşlerini yansıtmaktadırlar. Öte yandan yargı mensupları uzaydan gelmediklerine, bu toplumun parçası olduklarına göre, onların çoğunluğunun da aynı görüşlere sahip olmalarından daha doğal bir şey olamaz. Yani demokrasilerde her demokratikleşme adımı gerçekte yürütmenin değil, toplumun rejim üzerindeki etkisini artırır ki buna 'vesayet' demek sadece ironi yapmak anlamına gelir, çünkü zaten demokrasinin 'özü' budur...

Bu tablo referandumda 'hayır' demenin, aslında demokrasiyi istememek olduğunu açıkça ortaya koyuyor. AKP karşıtlığı gerçekte bir kamuflaj... Bu kişiler toplumdan hazzetmiyorlar, kendilerini doğal bir elitin parçası olarak görüyor veya o elitin içine girmeye çalışıyorlar. Bu bağlamda Kılıçdaroğlu'nun "hayırda hayır vardır" şeklindeki fazlasıyla dinsel sloganının doğru olduğunu düşünüyorum. Tabii ki CHP'liler bunu referandumda 'hayır' oyu vermenin hayırlı olacağı şeklinde yorumluyorlar. Ama bu sloganın bir de geleceğe yönelik deşifre edici yönü var: Referanduma 'hayır' diyecek olanların gözükmür hale gelmesi, bizim onları gerçek yüzleriyle tanımamız son derece hayırlı bir gelişme olacak. Her halükârda bu referandum çok hayır getirecek, çünkü hem kabul edilerek toplumun çoğunluğunun vesayete 'hayır' demesini sağlayacak, hem de vesayet taraftarlarını kendi iradeleriyle tecrit edecek.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Evete hayır' diyenler

Etyen Mahcupyan 16.07.2010

Anayasa değişikliğinin referanduma gideceğinin kesinleşmesiyle birlikte, 'hayır' cephesinin bu tutumunu analiz etmeye yönelik yazılar okumaya başladık. Eğer paketi destekliyorsanız bu epeyce anlaşılır bir durum, çünkü karşı tarafın doğru dürüst bir argümanı olmadığı için elinizde rahat ve keyifli bir eleştiri imkânı var. Gerçekten de getirilen değişikliklere özgürlükler veya demokrasi adına karşı çıkmak mümkün gözüküyor. Dolayısıyla 'hayır' cephesinin söylemi kendi ideolojik konumlarını deşifre eden bir dizi gaftan oluşuyor.

Ancak meseleye bir de öbür yandan bakalım... Referandumda 'hayır' diyeceklerini açıklayan CHP ve MHP ile boykot etmeyi tercih eden BDP'nin acaba başka seçenekleri var mı? Doğal olarak siyasetin her zaman durumun ve olguların yeniden değerlendirilmesine dayandığını, belirli ilkeler doğrultusunda yeni seçeneklerin geliştirilmesini ima ettiğini öne sürebiliriz. Ayrıca siyasetin temsiliyet üzerinde yükseldiğini, her siyasi hareketin topluma ve kendi tabanlarına kulak vermeleri gerektiğini de ekleyebiliriz. Bu çerçeveden bakıldığında söz konusu üç partinin önünde çok geniş bir siyaset imkânının durduğu açık. Ancak bu kuramsal bir ihtimal... Her şeyden önce bu siyaset imkânını görece, uygun bir strateji yaratacak ve kendi örgütünü de bu yönde hazırlayacak bir liderliğe ve kadroya ihtiyaç var. Oysa her üç partinin de bu açıdan kendilerine özgü zaafı bulunuyor.

CHP'de Kılıçdaroğlu'nun kapasitesi daha bir ay bile dolmadan ortaya çıkmış gözüküyor. Hele onu taşıyan kadronun oportünizme göz kırpan nitelikler sergilemeye eğilimli olduğunu gözlemlediğinizde, bu partiden ciddi bir alternatif üremeyeceğini de anlıyorsunuz. Buna karşılık bu partinin eskiye kıyasla oylarını arttırdığı beklentisi var ve referandumda da partiler sınanmayacak. Kısacası CHP'liler önlerinde fazla aktif olmak zorunda olmadıkları, hareketsizliğin maliyetinin nispeten az olduğu bir dönem bulunduğunu düşünüyorlar.

MHP ise bir yandan kendi içyapısını ulusalcı sızmaya karşı korurken, aynı anda da ulusalcılara muhtaç olmayan bir ideolojik tutuma sahip olduğunu kanıtlamakla uğraşıyor. CHP oylarının muhtemel yükselişinin kendi oylarının düşüşü anlamına geleceğini bilen MHP yönetimi bütün enerjisini, AKP'ye karşı olurken CHP'ye benzememek için harcıyor. Dolayısıyla bu iki partinin 'siyaset' adına geliştirebildikleri tek çözüm, referandumda sunulacak pakete 'hayır' demekten ve bu tutumu olabildiğince popülist ve demagojik bir söylem içinde sunmaktan ibaret. Çünkü Anayasa değişikliği üzerindeki herhangi bir somut tartışmanın bu partilere getirisi yok ve zaten bu alanda söyleyecekleri söz de yok...

BDP'ye gelirsek bu partinin sorunu zaten belli... Öcalan ve PKK etkisi altında kişiliği budanmış bir parti bu. Birçok alanda doğru tavır ve söyleme sahip olmalarına rağmen, bu tutumlarının siyasi getirisi son derece sınırlı, çünkü siyaset söylediğinizi yapabilme gücü veya en azından elinizdeki sınırlı gücü o yönde kullanacağınıza dair bir güvenilirlik gerektirir. Oysa BDP'nin yarın neyi savunacağını BDP'liler bile bilmiyor. Sonuçta bu parti kurumsal nedenlerle sıkışıp kaldığı kişiliksizlik halini genel siyasete de taşımaktan başka yol bulamıyor. Bunun da karşılığı referandumda oy kullanmayarak boykot etmek... Böylece kendisini 'Türkiye partisi' olarak sunan BDP, belki de Türkiye'nin siyasi geleceğini en derinden etkileyecek bir konuda 'tarafsız' kalıyor.

Görüldüğü gibi aslında gerçek bir 'hayır' cephesi olmadığı gibi, boykotun da içeriksel bir temeli bulunmuyor. Aslında bu üç parti 'evete hayır' diyorlar... Yani 'evet' diyemedikleri için, kendi açılarından mecburen 'hayır' demek zorunda kalıyorlar. Üç partinin arasındaki fark ise etnik kimlikle yakından bağlantılı gözüküyor. CHP ve MHP'nin 'hayır'ı, 'Türk' kimliğinin tahayyülüne uygun bir rejimin sahiplenilmesini ima ederken, BDP'nin boykotu 'Kürt' kimliğinin ayrışmasına hizmet ediyor.

Kısacası muhalefet partileri bu referandum sürecinde olabilecek en arkaik konuma sıkışmış durumdadır ve kadrolarını, ideolojilerini ve içinde bulunduğumuz konjonktürü dikkate aldığımızda fazla bir alternatifleri de yok. Diğer taraftan bu sıkışma söz konusu partilerin seçmen psikolojisini bir miktar yansıtsa da, esas olarak kurumsal yapılar için geçerli. Yani önümüzdeki referandumda her üç partinin de temsil gücü zayıflayacak ve kararsızların desteğiyle bile ancak seçimlerde aldıkları toplam oy kadar 'hayır' ve 'boş' oy çıkartabilecekler.

Buna karşılık, madalyonun öteki tarafına geldiğimizde, 'evet' oylarının da bu alternatifi destekleyen partilerin oylarını aşacağından emin olabiliriz. Örneğin Kadir Has Üniversitesi'nden Banu Baybars Hawks'un bu hafta yayımlanan araştırmasına göre, toplumun yüzde 70'den fazlası yargı ve anayasa reformlarının gerekli olduğunu düşünüyor ve önümüzdeki referandumun en kritik maddeleri de yargı ile ilişkili.

Ancak referandumda 'evet' oylarının muhtemel üstünlüğünün pek üzerinde durulmayan bir başka nedeni daha var: AKP'nin siyaset stratejisinin muhalefet tarafından algılanamayışı... AKP'nin stratejisi demokratikleşmeyi tüm alanlarda ufak adımlarla ilerletmek, hiçbir alanı boş bırakmamak ve bunları tek tek, sırasıyla yapmaktır. Dolayısıyla ne kapsamlı bir demokratikleşmeyle karşılaştık, ne de herhangi bir alanda gerçekten derinlemesine adımlarla... Ne var ki muhalefet bu adımların her birine ayrı ayrı karşı çıkma basiretsizliğini gösterdi. Böylece AKP demokratikleşmeyi taşıyabilecek tek parti haline gelirken, muhalefete de kendisini demokrasi taraftarı gösterebileceği hiçbir alan kalmadı. Böylece muhalefet adım adım vesayetçi sistemin savunuculuğuna sürüklendi ve tıkandı. Açıkça ki bu sonuç AKP'nin maharetinden ziyade, muhalefetin siyasi düzeysizliğinden kaynaklandı ama doğrusu pek de şaşırtıcı olmadı.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnsanlık halleri

Etyen Mahcupyan 18.07.2010

Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, vatandaşlara verilebilecek isimleri 'trafik lambası' prensibine göre sınıflandırmış. Yeşil listede 'milli, manevi ve ideolojik' açıdan uygun isimler, kırmızıda ise uygunsuzlar yer almaktaymış... Her çağ bazı yozlaşmaları rasyonalize eder. Modern dönem de milliyetçiliğin getirdiği hastalanma halini sıradanlaştırdı ve devlet eliyle sistemleştirdi. Öyle ki örneğin Azerbaycan devleti, o ülkede

yaşayan insanların hangi adları taşıyabileceklerini belirlemek isteyebiliyor. Eğer imkân olsaydı muhtemelen herkese eşit miktarda yeşil liste adı verildiği bir düzen oluşturulurdu. Böylece ortada münafıklık işareti taşıyan, ya da kafa karıştırıcı özelliklere sahip olan hiçbir isim kalmazdı. Yönetenler de aynı adları alacakları için devlet erbabı ile halk arasında bir sempati ve içgüdüsel dayanışma yaratılabilirdi... Aslında ideal olarak belki de tüm Azerilerin bir ve tek adla anılmaları daha da 'milli' bir çözüm olurdu. Böylece 'kişi' ortadan kalkar, herkes milli bütünlüğün adsız parçaları haline gelirdi.

Bu tür millet tahayyülleri, esas olarak militarize bir toplumu ima eder. Düşmana karşı yekvücut olmuş, kendi devletleri ve liderleri etrafında bütünleşmiş, kişiliklerinden kendi arzularıyla ve coşku içinde vazgeçmiş olan bir yeknesak yığın hayalinden beslenir. Bizde de Genelkurmay Başkanı'nın "askerlik vatan borcudur" derken, 'Türkleri' bir asker-millet olarak düşünürken içinde olduğu ruh hali muhtemelen budur. Türkiye henüz 'trafik lambası' prensibine göre isimleri sınıflandırmayı akledemedi. Ama başka bir yoldan açığını kapattı: Tüm erkeklere zorunlu askerlik yaptırarak ve hepsine de 'mehmetçik' diyerek, bu toplumun insanlarını 'milli kişiliğin' parçası olma uğruna kişiliksizliğe davet etti.

***

Şempanzeleri koruma altına almaya çalışan örgütlerin birincil amaçları, doğal ortamlarından kopartılmış olan bireylerin yeniden o ortama dönmelerini sağlamak. Bilindiği üzere şempanzeleri ufakken ailelerinden kaçırarak ve bu arada aile üyelerini öldürmek 'zorunda' kalarak, insanlara satan çeteler var. Kaçırılan maymunlar kısa sürede 'insansı' bir biçim alıyorlar, kendi doğalarından uzaklaşıyorlar ve yozlaşıyorlar. Kısacası şempanze âleminde 'yozlaşma' başkalaşma anlamına geliyor.

İnsanlar için ise bunun tam tersi... İlkellik, günümüzdeki 'gelişmişlik' düzeyi hesaba katıldığında insan için doğal olmayan bir durum. İnsan kendi bireysel yaratıcılığıyla kendisini başkalaştıran ve bunu becerdiği oranda daha da doğallaşan bir yaratık. Kısacası insanın doğal hali başkalaşma...

Bu durumda 'trafik ışığı' prensibinin bir yozlaşma olduğunu söyleyebiliriz. Aslında her türlü militarizm, tektipleştirme, kalıba sokma, makbul vatandaş üretme çabası açık birer yozlaşma belirtisi. Söz konusu yozlaşmanın sistemleşmesi ve ideolojik koruma altına alınması ise, epeyce dibe batıldığının göstergesi. Bu noktada yozlaşmanın bir 'milli' nitelik gibi sunulabilmesi bile mümkün oluyor ve insanların zihinsel çevre koşulları içiğdiş ediliyor.

Bu ortamda yozlaşma bir ilkelleşme olarak yaşıyor. Öldürme arzusu günlük hayatta ötekini bastırma, sesini boğma olarak tezahür ediyor. Ormandaki ilkel yaratıkların kendi güçlerini göstermek üzere bağırmasına benzer bir biçimde, hayatı başkalarının duyulmasını engelleyen, sesimizi başkalarının kulağına zorla sokan bir performansla dönüştürüyoruz. Trafikte korna çalmaktan tutun, yüksek sesle 'müzik' yayını yapmaya, ezanı ille de kulakları tırmalayan bir hoparlör eşliğinde duyurmaktan, estetikten nasibini almamış bir davul zurna hoyratlığı ile askere adam göndermeye kadar.

Gürültü başkalarının sesini bastırırken, aslında militer şiddetin insan öldüren etkinliğine nazire yapıyor. Kendi arzumuz ve irademizle 'kişilik eksilmesi' yaşıyor ve bundan gocunmuyoruz. İlkelliği 'milli' bir görünüm altında sunuyor ve bundan kıvanç duyuyoruz. Kişilik eksikliğini ise kimliksel mücadele sayesinde kapatabileceğimizi sanıyor ve daha da yozlaşıyor.

***

'Hayalet silah' olarak bilinen Glock marka tabancalardan almak için yüzlerce insan, sabahın erken saatlerinden

başlayarak Makine Kimya Endüstrisi Kurumu'nun önünde kuyruk oluşturup, izdiham yaratmışlar. Bu yüzlerce 'insan' acaba bu tabancaları böylesine büyük bir arzuyla niye istemişler? Herhalde duvara asıp öğünmek için değil... Kendilerini korumak gibi bir ihtiyaçları varsa, bunu da şimdiye kadar çoktan halletmiş olmalıydı. Belli ki ortada 'herkesin' sahip olmak isteyeceği, bu uğurda sabahın köründe saatlerce bekleyeceği bir nesne var. Silahları elde edinen talihli vatandaşlarımızın ilk işi muhtemelen uygun kurşunları alıp tabancaya yerleştirmek olmuştur. Kurşunsuz bir tabanca anlamsız, neredeyse sahibini küçük düşürten bir şey... Kurşunlu bir tabanca ise tabii ki sıkılmayı bekler, 'insan' o sesi bir duymak ister... Ama öyle havaya ateş etmek de 'eksik' bir durumdur sanki. Kurşunlu tabanca bir hedef gereksinir... Hatta belki de hareket eden bir hedef.

Kim bilir, belki de bir gün hepimizin bir Glock tabancası olur, hep birlikte kurşunları doldurur, ille de başkalaşma isteği içindeki yürüyen hedeflere hadlerini bildiririz. O zaman kimse yozlaşmadan bahsetmez. Toplu ilkelliğimizin tadını çıkarır, ileri medeniyet seviyelerine doğru yolumuza devam ederiz.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnsanlığın organize halleri

Etyen Mahcupyan 21.07.2010

'Gelişmiş' insanlık âlemine pazarlanmak üzere kaçırılan şempanzeler hemen her zaman henüz birkaç aylıktır. Aile düzenine, aile kültürünün ritüeline alışmadan, onun parçası olmadan, tümüyle başkalarına muhtaç haldeyken kaçırılıp satılırlar. Böylece çelişki yaşamadan yeni bir 'aileye' girme, oradaki kültüre uyum sağlama şansı yaratılır. Aksi halde şempanzelerin insanlarla birlikte sanki insanmış gibi yaşaması mümkün olmaz. Çünkü her canlı kendi ilkelliğine yapışır ve hayatta kalmak için gereken içgüdüsel sağduyuyu o ilkelliğin içinde sınar ve tescil eder. Zihinsel açıdan gelişmemiş canlılar zaten istesiniz de başkalaşamazlar. Bu açıdan epeyce ileri olan şempanzeler ise, söz konusu ilkelliğin içinde bir kültür de yaratır ve dolayısıyla başkalaşmaya direnirler. Bu nedenle çok erken yaşta ailelerinden ve doğal ortamlarından kopan şempanzeleri, onlar farkına bile varmadan başkalaştırabilir ve yozlaştırabilirsiniz.

Zihinsel açıdan bir üst evreyi ifade eden 'insan' ise başkalaşmaya direnmediği gibi, neredeyse bunu arzular. İnsan her ortama uyum sağlayabilen ve içgüdüsel sağduyusunu sürekli olarak yeniden 'programlayan' bir yaratık. Bunun sonucu olarak, kendi ilkelliğine mahkûm olmayan, kendisini kültürel olarak kurgulayan bir canlı. Bunun bir 'gelişmişlik' olduğunu söyleyebiliriz tabii ki... Ama aynı gelişmişlik, insanı çok edilgen bir konuma da sürükler. Basitçe ifade edersek soru şudur: Ya insanın içinde bulunduğu kültür, ona bir hayat tarzı olarak ilkelliği sunuyor, giderek onu ilkelliğe davet ediyorsa? İnsanın buna direnmesini beklemek pek gerçekçi değildir, çünkü bu canlının esas yeteneği ortama uyum sağlamasıdır. Diğer bir deyişle insan 'kültür bağımlı' bir varlık olduğu ölçüde, ona sunulan 'medeniyete' razı gelir ve sonuçta bazen yaşamakta olduğu ilkelliğe bile 'medeniyet' payesi verebilir. Bunun anlamı insanın yozlaşmaya direncinin olmaması, yozlaşmayı normalleştirmeye hazır olmasıdır.

Kültürün yozlaşması bize hep saf bir durumun bozulması olarak öğretilmiştir. Örneğin önceleri birçok saf ırk varken, zaman içinde bunların birçoğu bu niteliklerini kaybetmiş ama belirli bir tanesi o saflığı korumuştur. Bu durumda diğerleri yozlaşırken, o biricik ırk geleceğin yüksek medeniyetini kurmak üzere 'haklı olarak' öne çıkacaktır. Almanlar bir dönem buna inandılar... Milyonlarca insanın ölümüne neden oldular. Cumhuriyetin ilk

yirmi yılında Türkiye’de de buna inanıldı. Aynı dönemde 23 tane Kürt isyanı oldu. Ama bu öğretinin devletleşmesi 1913’de gerçekleşmişti. Nitekim o tarihten sonra bu topraklarda da milyonlarca insan öldürüldü.

Bu sonuç şaşırtıcı değil... Kültürün yozlaşmasını saflığın bozulması olarak algılayan bakış zaten yozlaşmanın ta kendisiydi. Çünkü insan denen canlı, doğal olarak kendisini başkalaştırmaya eğilimli. Özgürlük ortamları verildiğinde, yani sağlıklı bir kültürün içinde yaşadığında insanlar bireyselleşme, kendilerini farklılaştırma dürtüsüyle hareket ediyorlar. Bu son derece doğal, çünkü zihinsel gelişme herkesin diğerlerinden farklı arzu ve görüşleri olmasına yol açıyor. Diğer bir deyişle zaten insanlar zihnen başkalaşıyorlar ve bir anlamda böylece ‘insan’ oluyorlar. Bu durum hiçbir gelişmiş ırkın saf kalamayacağını söylerken, aksine saflık iddiasında olan ırkların aslında ilkelliğin pençesinde kıvrandığını ortaya koyuyor.

Bu tür yozlaşmış kültürel ortamlarda yaşayan insanlar ise, farkına bile varmadan o kültüre uyum sağlıyorlar ve bireysel hayatlarında ilkelleşiyorlar. İnsan öldürmenin doğallaştığı, insan öldürme sayesinde ‘adam’ olunduğunun sanıldığı yoz bir iklimde yaşıyorlar. Meslekleri öldürmeyi ima edenler ise, bu ortamda kendiliğinden ‘adam’ oluyor ve bu üstünlüklerini her fırsatta sergilemekten hoşlanıyorlar. Öldürülen PKK’lıların cesetlerini parçalamak ve onlardan ‘hatıra’ almak gibi tutkular, ilkelliğin bir alt kültür olarak cisimleştiğini gösteriyor. Böylece kurumsal yozlaşma insanı ilkelleştirirken, söz konusu ilkel insanlar kurumsallaşarak yozlaşmayı bir ‘kültür’ payesine yükseltiyorlar.

Gündemde olan Heron skandalı, bu açıdan bakıldığında ‘doğal durumu’ yansıtıyor. Asker görünüşte PKK ile savaşıyor, ama aslında savaşıyormuş gibi yapıyor. ‘Sadece bir bölümü böyle’ demek istiyorsunuz, ama soruşturmanın nasıl hasıraltı edildiğini öğrendiğinizde duralıyorsunuz. Anlıyorsunuz ki, bu danışıklı dövüşü onaylamayan askerler var olsa bile, kurumun toplum karşısındaki prestijini korumak her türlü yozlaşmanın sindirilmesini ‘mantıklı’ kılıyor. Böylece giderek içten içe yozlaşan bir kurum olma riski taşınırken, o kurumu yozlaştırmanın bireysel maliyeti de ortadan kalkıyor ve yozlaştıranların hizipleşmesine ve bu yolda kariyer yapmalarına yol açılıyor.

Kültürel yozlaşmanın siyasi stratejisinin ilkellikten geçtiğini teyit etmek için ise Balyoz planını hatırlamak yeterli. Kendi uçağınızı düşürerek işe koyulacağınızı, sahte ‘irtica’ yürüyüşleri düzenleyip, kargaşa çıkartıp insan öldürerek devam edeceğinizi, bu arada bir dizi suikast sayesinde de toplumu sindireceğinizi planlıyorsunuz. Amacınız insanlığın düşebileceği en ilkel yollardan giderek, tüm halkı insanlığından çıkarmak, onları kafeslere tıkip hastalandırmak... Ve bütün bunları yozlaşmış bir düzenin sürmesi için yapıyorsunuz... Çünkü yozlaşmayı ‘medeniyet’ sanmış, dahası topluma da uzunca bir süre kabul ettirmişsiniz.

Birçok kişi TSK’nın anketlerde niçin ‘en güvenilir kurum’ olduğunu anlayamaz... Bunun nedeni toplumdaki özgüven eksikliğidir. Bu toplumun insanları kendilerini yetişkin bir birey olarak göremiyor. Bebekken ailelerinden kopartılmış şempanzeler gibi, bize sunulan ‘kültüre’ çaresizce uyum sağlamaya çalışıyoruz. Uyum sağladıkça da ilkelleşiyor, yozlaşmanın parçası oluyoruz...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Devletin etnik kimliği

Etyen Mahcupyan 23.07.2010

Kürt meselesinde 'Türk' tarafının son dönemde en çok sığındığı argüman Kürtlerin ne istediklerini bilmediğiydi. TESEV'in geçen yıl kamuoyuna sunduğu raporlardan biri bu anlamsız tartışmayı sona erdirdi. Çok geniş bir yelpazeden Kürt fikir insanlarının ve temsiliyet gücü olan siyasilerin katıldığı çalışma sonucunda epeyce detaylı bir hak ve özgürlükler listesi ortaya çıktı. Bu yıl ise, çalışma alanı daraltılarak aynı talepler çerçevesinde yapılması gereken hukuki düzenlemeler gündeme getirildi. Medya doğal olarak işin teknik yanıyla, yani somut olarak hangi maddelerin nasıl değiştirilmesi gerektiği ile fazla ilgilenmedi, ama 'Türklüğe' ilişkin tesbitin üzerinde ısrarla durdu. TESEV metninden yapılan alıntı şöyle diyordu: "Toplumsal hayatın farklı alanlarını düzenleyen çok sayıda yasada Türk etnik kimliğine referans ve vurgu içeren hükümler yer almaktadır. Bu durum Türkiye toplumunun çoğulcu yapısıyla bağdaşmamakta, Türk etnik kimliğine mensup olmayan Kürt ve diğer vatandaşları dışlamaktadır." Kısacası söylenen şey, bütün vatandaşların 'Türk' olmadığı, dolayısıyla hepsini 'Türk' saymanın ayrımcılık olduğuydu, çünkü hak ve özgürlükler 'Türklüğü' varsayılan vatandaşlara ihsan edilerek, diğerlerinden esirgenmişti... Dil konusu, yani Kürtçenin kamusal alandaki kullanımına ilişkin kısıtlar bunun çok açık örneği. Dolayısıyla ortada anlaşılamayacak bir durum yok. Türkiye Cumhuriyeti görünüşte herkesi eşit vatandaş sayıp, onlara 'Türk' diyor gibi gözükse de, aslında vatandaşlık tahayyülünü tümüyle Türk etnisitesi üzerine oturtmakta.

Kendilerine 'Türk' diyenlerin artık yıllarca sürdürülen bu ikili, dolayısıyla kaypak tanımlamayla yüzleşme zamanı gelmiş gözüküyor. Eşitsizliğin giderilmesinin bir yolu diğer kimliklerin de anayasa ve yasalarda zikredilmesi olabilir, ama bununla başa çıkmak pek mümkün değil, çünkü bu topraklarda 'yetmiş iki buçuk milletin' epeyce bir bölümü hâlâ yaşıyor. O zaman önünüzde tek bir seçenek kalıyor: Anayasa ve yasalardan 'Türk' kelimesini çıkararak, hukuku kimlikten bağımsız hale getirmek. Böylece vatandaşların kimliğinin değil, yasalar karşısındaki konumunun öne çıkmasını hiç olmazsa kâğıt üzerinde garanti etmek...

Ne var ki 'Türk' tarafı henüz bu adıma psikolojik olarak hazır değil. Resmî söylem haline gelen önerme esas olarak şu: Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne vatandaşlık bağıyla bağlı olana 'Türk' denir... Bir başka versiyon ise şöyle: Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran halka 'Türk' denir. Ama göstermeye çalışacağım gibi bütün bu önermeler aynı sakıncadan mustarip ve çözüm değil, sorun yaratıyorlar.

Çünkü eğer bu tanımları 'doğru' olarak ele alırsak, devletin kişiden ve toplumdan önce geldiğini varsaymamız gerekiyor. Önce bir Türkiye Cumhuriyeti devleti olacak ki, insanlar ona vatandaşlık bağıyla bağlandıkları zaman 'Türk' olabilsinler. Veya kurulan devlet ancak Türkiye Cumhuriyeti olacak ki, onu kuranlara 'Türk' diyebilelim. Kısacası devlet yokken veya halk henüz eyleme geçmemişken bu insanlara 'Türk' diyemiyoruz. Aslında onlar kimliksiz bir yığın. Hatta hangi devleti kuracaklarına bağlı olarak farklı kimlikler alabilecek bir kitle. Bu yaklaşımın 'Türklüğü' etnik bağlamdan çıkartarak eşitlikçi bir konuma oturttuğu düşünülebilir. Ama ne yazık ki ortada bir pürüz var: Eğer bu kitlenin bir kimliği yoksa, kurulacak cumhuriyetin adı neden 'Türkiye'? Görülüyor ki Türklük aslında bir devlet kimliği ve vatandaşlık da devletin tanımladığı kimliğe uygun düşenlere verilen bir hak. Diğerleri ise 'Türk' değil... Ve bunun nedeni kendi kimlikleri değil, bizzat Türklüğün ayrımcı bir devlet kimliği olarak sabitleşmesi.

Bu açmazdan kurtulmak için şöyle bir muhakeme de öne sürülebilir: Türkiye devleti ile Türk vatandaşı aynı anda doğmuştur ve aynı tanımlamanın iki yüzüdür. Ancak burada da karşımızda kaçınılmaz bir başka soru var: Özne kim? Yani hem devleti hem de vatandaşı aynı anda 'doğuran' iradenin sahibi kim? Bunun tek anlamlı yanıtı 'Anadolu halkı' olabilir. Bu bakış bizi mantıksaldan ziyade, tarihsel alana götürür ve içinde Türkler olmakla birlikte, Anadolu halkının sırf Türklerden oluşmadığını teslim etmek zorunda kalırız. Böylece iki önemli tesbit yapılmış olur: Birincisi Türklüğün etnik bir kimlik olduğu, ikincisi ise Anadolu'nun kimlikler açısından çoğul bir yapıya sahip olduğu.

Bu noktadan 'Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne geçmek için ise kabaca iki yol bulunmakta: Ya Türk olmayanları da bir Türk devletine razı edeceksiniz, ya da onları Anadolu'dan süreceksiniz. İkinci yolun seçildiğini herkes biliyor ve bu yol zaten Türklüğü devlet öncesi bir etnisite olarak tescil ederek, çoğulcu bir toplumda vatandaşlık kurma konusunda aciz bırakıyor. Nitekim Süryanilerin, Rumların ve Ermenilerin bir biçimde yok edilmelerini sağlayan, sonraki dönemde Kürtler üzerinde baskı kuran rejimin etnik sıfatı konusunda herhalde hiçbir kuşku bulunmuyor.

Sonuç olarak Türk kimliği bir devlet öncesi etnisite olarak yola çıkıp, devlet üzerinden kendisini tescil etmiş gözüküyor. Vatandaşların Türk olması bahsi ise, sırf âdet yerini bulsun, 'modern' bir ülke olunsun diye katlanılan bir külfet... Gerçekte Türklüğün Türklere, Türk devletinin ise Türk vatandaşlarına ihtiyacı yok. Devletin 'Türk' saymadıklarının ise, kendilerine ne derlerse desinler, eşit vatandaş olma ihtimali bulunmuyor ve dolayısıyla 'Türk' kelimesinin kullanıldığı her yasa maddesi aslında bir ayrımcılığı deşifre ediyor.

Böylece anayasa ve yasalardan 'Türk' sözcüğünün çıkartılması önermesi ile karşılaşmak durumunda kalıyoruz. Bu bir çözüm... Ve işin tarihsel boyutunu düşündüğümüzde artık tek çözüm. Eğer sadece mantıksal açıdan sorun yaşıyor olsaydık bir çözüm daha vardı: Devletin adını değiştirmek, yani 'Türkiye' dememek ve 'Türk' kelimesini de etnisiteleri kuşatan anonim bir vatandaşlık tanımı olarak kullanmak. Ama Türklüğü arkasına alarak yapılan bunca sistematik zulüm ve cinayetten sonra artık böyle bir ihtimal kalmadı.

Dolayısıyla TESEV raporunu açık zihinle okumakta ve bilinçsizce sahiplendiğimiz imtiyazların başkalarının hayatını ne hale getirdiğini anlamaya çalışmakta yarar var...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Laiklik ve aptallık

Etyen Mahcupyan 25.07.2010

Referandumlar Türkiye gibi rejimle ilgili temel tercihini yapamamış ülkelerde daima plebisite dönüşme tehlikesi taşırlar. Çünkü her değişim hamlesi rejimin değişme ihtimalini gündeme getirir ve dolayısıyla da değişim paketinin içeriği anlamını yitirir. Şimdi artık oylanana, ucu açık olan bir değişim çizgisine girilip girilmemesidir. Türkiye'nin de önünde referanduma sunulacak bir paket var ve paketin hiçbir maddesine demokrasi açısından karşı çıkmak mümkün değil. En muvazaalı olan yargı konusunda bile toplumun yüzde 70'inin reformdan yana olduğunu anketler gösteriyor. Diğer maddelerde ise bu oranın yüzde 90'lara çıkması hiç şaşırtıcı olmaz. Kısacası tek tek ele alındığında hiçbir maddesinin reddedilmeyeceği bir paket var, ama toplumun kabaca yüzde 50'si aynı paketin toplamına 'hayır' demeye hazırlanıyor...

Bu bir plebisit halidir... Yani hayata geçecek değişikliğin önemli olmadığı, daha geniş bir tercihin söz konusu olduğu, insanların kendilerini bir kırılmanın eşiğinde hissettiği bir seçimle karşı karşıyayız. Nitekim muhalefet olayı plebisite dönüştürmek üzere meseleyi AKP yandaşlığı veya karşıtlığına indirgemeye çalışıyor. Hükümet ise 'ben bu oyunu daha iyi oynarım' dercesine konuyu daha da genişletip rejim yandaşlığı veya karşıtlığına getiriyor ve doğal olarak içinde yaşadığımız vesayetçi 12 Eylül rejimini muhatap alıyor.

Böylece referandum seçimi üst üste geçmiş birçok halkayı barındırıyor ve herkes meşrebine göre farklı bir halkayı referans alarak oy kullanma fırsatı yakalıyor. Ancak bu arada değişiklik maddelerinin kendisi güme gidiyor. Eğer sonuç 'hayır' olursa, 'hayır' diyenler bile ertesi gün daha bağınaz ve geri bir Türkiye'ye

uyanacaklar. Rakibi yenmenin aldatıcı coşkusu geçtiğinde, herkes kendisini yenik ve enayi hissedecek... Buna karşılık 'evet' çıkarsa, oylamada 'hayır' demiş olanlar bile 'aslında' böyle daha iyi olduğunu itiraf edecekler.

Kısacası açık bir gerçek var: Referandumda 'evet' demeye hazırlananlar demokrasi, hak ve özgürlükler açısından daha 'ilerici' olan kesim. 'Hayır'cılar ise esas olarak bu alanlarda muhafazakâr ve bağnaz bir pozisyonu savunuyorlar. Kimler hangi tarafta diye sorduğumuzda ise modern tahayyülün pek de beklemediği bir tabloyla karşılaşyoruz: AKP, SP ve BBP paketi destekliyorlar... Her üçü de İslami duyarlılığa sahip partiler. Karşılarında ise CHP ve MHP var. Yani resmî ideolojinin laik/milliyetçi koalisyonu. Bu tablo plebisitin temelinin 'sağlam' olduğunu söylüyor. Diğer bir deyişle gerçekten de bir kırılmanın eşiğindeyiz ve tercihlerimizi bunu bilerek yapacağız. Referandumda 'evet' demek demokrasiye, çoğunluğun yönetim meşruiyetine, ama aynı anda da –paketin içeriğinin ortaya koyduğu üzere- azınlık hak ve özgürlüklerine 'evet' demek olacak. Diğer bir deyişle toplumun siyasete el koymasını ifade edecek... Karşı pozisyon ise vesayet rejimine, imtiyazlı toplumsal kesimlerle bürokrasinin ortak iktidarına ve –muhalefetin Anayasa Mahkemesi'ne taşıdığı kanunların gösterdiği üzere- azınlıkların hak ve özgürlüklerinin budanmasına onay verecek. Bunun anlamı ise, siyasetin devlet tekeli altında tutulmaya devam edilmesi olacak.

Siyaseten durum açık. Ama bir de işin ideolojik yanı var: Acaba nasıl oluyor da bu ülkede İslami kesimden gelenler laikliği kimlik haline getirenlere kıyasla daha reformist ve demokrasi yanlısı olabiliyorlar? Modernleştikçe toplumların dinden uzaklaşacağını varsayan ve laikliği bu temelde tanımlayan arkaik bakış günümüzde artık gülünç bir önerme. Ama önemli bir kalıntısı var: Laik kesim başkalarının değişimini hâlâ kendisinden hareketle öngörme ve değerlendirme alışkanlığından kurtulabilmiş değil. Ne var ki kendinizi referans alarak dünyaya bakıyorsanız, kendinizi tanıma şansınız da kalmıyor. Nitekim laik kesimin günümüzdeki siyasi muhafazakârlığının temel nedeni, gerçekliğe uyum gösterme yeteneğini kaybetmiş olması.

Bu ise bireysel bakışı aşan bir duruma gönderme yapıyor. Modern insan aptallığı, bir miktarı eğitimle düzeltilebilecek ontolojik bir nitelik olarak algıladı. Oysa günümüzde aptallığın asıl kaynağı ideolojik ve eğitim de söz konusu aptallığı derinleştiren bir unsur olmaya aday. Gerçeklikle bağ kurmayı zorlaştıran, onu bulandıran ve değişimi algılamayı mümkün kılmayan ideolojiler ortak bir aptallık üretiyor. İyi eğitim almış, 'iyi aile' çocuğu, bireysel kapasite olarak akıllı birçok insan da bu aptallığı paylaşıyor ve kendi aklını söz konusu aptallığın içinde, o aptallığa uyarak kanıtlamaya çalışıyor.

Böyle bakıldığında Türkiye'deki laiklik anlayışının böylesi bir aptallıkla malul olduğunu görmemek zor. Çünkü bu anlayış laikliği bir kimliksel farklılaşma, ontolojik bir değişim olarak tanımlıyor. Yani laik olanların dinden uzaklaşması, artık dindar olmamaları bekleniyor... Ancak bu özcü yaklaşım çok kolaylıkla faşizan bir yönetim arzusu yaratmakla kalmıyor, dindar olmaya devam edene de yabancılaşıyor.

Oysa laiklik, sekülerlik kavramının çok daha iyi belirttiği üzere, epistemolojik bir adım. Yani zihinsel mesafe koymayı ifade ediyor ve sekülerleşmeyle birlikte din, inanç ve ideoloji ile siyaset arasındaki mesafenin açılmasını gerektiriyor. Dolayısıyla önemli olan kişinin daha az dindar olması değil, dindar olmasına karşın zihninde inancı ile siyaset arasına mesafe koyması...

Nitekim bu ülkede dindarlar hızla sekülerleşiyorlar. Ancak onların yaptığını laik kesim beceremiyor... Laik kesim hâlâ kendi zihninde inançlaşmış ideolojik konumlarla siyaset arasına mesafe koyamıyor. Dindarlar sekülerleştikçe, gerçeklik halleri arasındaki farklılıkları keşfediyor ve böylece bir 'özne kırılması' yaşıyorlar. Yani geçmişte olduğu gibi, din tüm hayatı kapsarken üretilen total özne artık yok... Dindar kişi parçalı bir özne olarak hayata tutunuyor ama her bir tutunma inancın içinde anlam kazandığı ölçüde, dindar olmaya da devam ediyor. Bunan karşılık laik kesim gerçekliğin farklılaşmasından ürküyor, bunu bir tehlike ve tehdit olarak algılıyor. Tedbir olarak da 'özne kalıplaşması' denebilecek bir içe kapanma ve yabancılaşma yaşıyor.

Bu nedenle de bu ülkede şu an için dindarlar reformist, laikler muhafazakâr siyasi konumdalar. Önümüzdeki plebisitin sonucunu belirleyecek olan ise muhtemelen laik kesim içindeki sekülerlerin oranı olacak...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Referandum ipinde cambazlık

Etyen Mahcupyan 28.07.2010

Lise yıllarındaki fizik deneylerinden birinde, metal bir çubuğun üzerine iletken bir tel sarılıp, o tele de elektrik verildiğinde manyetik bir alan üretildiği ve aynı zamanda belirli bir yönde güç yaratıldığı gösterilirdi. Günümüzün Türkiye'si bu deneyi hatırlatıyor. Toplumsal enerji değişime yönelik bir ivme yaratmakla kalmıyor, bu dinamiğin karşı konması zor bir çekim gücü de var. Böylece herkes en azından lafta hak ve özgürlüklerden, demokrasiden yana olmak, öyle görünmek zorunda kalıyor. Bu durum gerçekte demokrasiden fazla hazzetmeyenler, vesayet sisteminin sürmesinden medet umanlar için önemli bir sorun yaratmakta. Çünkü değişim dalgasının karşısında durmak, siyaseten mahkum olmayı, oyunun dışında kalmayı ifade ediyor. Öyle bir strateji çizilmeli ki, hem değişim taleplerinin altında kalınmasın, hem de söz konusu değişim olabildiğince engellensin. Bu engellemeyi sağlayabilecek en önemli araç ise değişimin yaratacağı dünyadan duyulan korkunun kaşınması. Öte yandan eğer değişim engellenemiyorsa, o zaman da kimin taşıyıcı olduğu konusunda zihinlerin muğlaklaşması gerekiyor ki, değişimci olmanın prestiji başkasına gitmesin...

Bu genel muhalefet stratejisinin iki kanadında bugün MHP ve CHP var... MHP'de genel başkanından 'gençlerine' uzanan bir yelpazede tutarlı bir biçimde ırkçı bir Kürt karşıtlığı tetiklenmeye çalışılırken, CHP, TSK İç Tüzüğü'nin 35. Maddesinin değiştirilmesini gündeme getirerek AKP'den daha değişimci olduğunu kanıtlamaya çalışıyor. Böyle bakıldığında CHP ile MHP arasında uzlaşmaz bir karşıtlık olduğunu düşünebiliriz. Ama bu iki partinin yerelde epeyce sıkı bir işbirliği içinde olduğunu gözlemliyoruz. CHP'liler MHP otobüsü ile şehir turu atabiliyor ve üstelik MHP'nin yöredeki yetkilisi de aynı otobüsten parti işareti yapıyor. Asıl önemlisi bunlar her iki partiyi de rahatsız etmiyor...

Bu arada CHP'nin yine özgürlükler ve demokrasi yönünde bir hamle yaparak seçim barajının indirilmesini Meclis'e getirebileceğini öğreniyoruz. Ama önerilen rakam biraz garip: Barajın yüzde 7'ye düşürülmesinin teklif edileceği belirtiliyor. Doğrusu itirazı zor bir öneri, çünkü şu anki seçim barajının demokratik olmadığı çok açık. Öte yandan 'niye daha fazla indirilmiyor' diyerek, yapılmakta olan bu iyileştirmeye karşı çıkmak da kolay değil. Ne de olsa her türlü iyileştirmeye sahip çıkmak lazım... Ancak insan bu rakamın hikmetini sorgulamadan edemiyor. Çünkü seçim barajı esas olarak Kürtlerin parlamentoda temsilini engelleyen bir 'tedbir' olarak düşünülmüştü. BDP ise, aynen kendisinden önceki Kürt partileri gibi ancak yüzde 5 oy alabiliyor. Diğer bir deyişle CHP'nin 'demokratik açılımının' Kürtlere hiçbir faydası olmayacak. Peki, acaba kime faydası olacak? Kılıçdaroğlu sonrası anketler ana muhalefet partisinin oylarının yüzde 30'lara çıktığını ve belki de 35'i zorlayabileceğini ortaya koymaktaydı. Ama ilginç bir yan etki yaratarak: İlk yükselme kararsız oyların CHP'ye yönelmesini ifade etse de, ondan sonraki her artış MHP'den gelen kaymalardı. Dolayısıyla da CHP'nin yüzde 35'e doğru gitmesinin bedeli MHP'nin baraj altında kalması ve nitekim birçok ankette bu partinin oyları yüzde 10 civarında gözüküyor.

Kısacası gündemdeki köpüğü sıyrarak baktığımızda, CHP ile MHP'nin AKP karşısında epeyce 'birleşik' gözükten stratejilerinin aslında son derece kırılğan olduğunu fark ediyoruz. Temel amaç AKP'nin hükümetten

düşürülmesi olduğunda, bu iki partinin 'doğal' bir paydaşlık yaşadığı açık olsa da, bu paydaşlığın meyveleri eşit dağılmayacak... Daha önce MHP'den yana gözüken göreceli avantajlar, şimdi giderek CHP'ye kayıyor. Darbecilerle arasına mesafe koyarak toplumsal enerjiyi elden kaçırmamaya çalışan MHP, Kürt meselesinde özgürlükçü olmayı hazmedemediği ölçüde, yeniden kaba devletçiliğin içine düşmüş durumda. Buna karşılık laiklikten başka siyaset alanı olmayan devlet bağımlısı CHP'nin, bir anda TSK İç Tüzüğü'nü değiştirmeye soyunduğuna tanık oluyoruz. Açıktır ki bu iş bölümü iki parti arasındaki dengeleri fazlasıyla bozacaktır. Nitekim CHP'nin yüzde 7'lik baraj teklifi, MHP'den gelmesi muhtemel tepkinin durdurulmasına yönelik gözüküyor.

Ancak ne olursa olsun, aynen lise fizik deneyinde olduğu gibi, metal çubuğun etrafındaki telden enerji geçmeye başladığı zaman, bunun yarattığı çekim gücünün dışında durulamıyor. Taktiksel olsa da olmasa da, atılan her adım hak ve özgürlüklerin alanını genişletme yönünde somutlaşıyor. Taraflar bu durumun yarattığı açık çelişkilerle yüzleşme zahmetine bile girmiyorlar. Örneğin 35. Madde değişimini gündeme getiren CHP'nin argümanı, Anayasa'nın 15. maddesine ilişkin değişikliğin yetersiz olması. Bu durumda CHP'nin de 'yetmez ama evet' demesi gerekmez miydi? Çünkü 'hayır' demek için ya değişikliği gerekenden fazla bulmanız ve ortaya çıkacak sonuca karşı olmanız, ya da değişiklik yetersiz olsa da olaya ilkesel olarak karşı çıkmanız gerekir.

Ama hem ilkesel olarak doğru bulup, sonra da yetersizliğinden hareketle 'hayır' diyorsanız, orada bir 'alan açma arayışı' var demektir. Referanduma giden yolda CHP giderek bir cambaz mahareti ile hem özgürlükçülükte geri kalmamaya, hem vesayetçi cephenin temsilciliğini elinde tutmaya, hem MHP ile yandaşlık ilişkisini yürütmeye, hem de bu partiyi Meclis'te tutmak üzere tedbir almaya çalışıyor. Eskiye düşünersek, toplumsal enerji CHP'ye bile hayat vermiş gözüküyor...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Takiye

Etyen Mahcupyan 30.07.2010

Referandumun sadece anayasada yapılması önerilen değişikliklerle ilgili bir tercihi ima etmediği çok açık. Zaten paketteki her bir maddenin demokratikleşme yönünde olduğu konusunda da herhangi bir kuşku yok. Ama yine de toplumun kabaca yarısının 'hayır' demeye niyetlendiğini biliyoruz. Bunun nedeni iki geniş grup arasında bir koalisyonun oluşması ve ortak bir 'düşmana' karşı yan yana gelmeleri. Bu gruplardan biri Türkiye'de demokrasiden hazzetmeyen, ellerindeki sosyal, iktisadi ve siyasi imtiyazları kaybetmek istemeyen kesimler. Ülkenin batısındaki kentli üst burjuvazi ile üst bürokrasi bu grubun temelini oluşturuyor. Medyanın desteğine de sahip olan bu grubun referandumda fazla bir gücü yok, çünkü herkesin sadece bir oyu var. Ancak önümüzdeki tercihte bu gruba yamanmış olan ikinci ve toplumsal tabanı çok daha geniş bir kesim bulunuyor. Ekonomik, sosyal ve siyasi ağırlık açısından birinci gruba benzemeyen, ama onların kültürel zeminini paylaşan amorf bir laik cemaatleşmeden söz ediyoruz. Bu kesimde 'laik' yaşam biçimi 'kültürleşmiş' ve zaman içinde doğal bir hak alanı olarak algılanmaya başlanmış. Dolayısıyla laik cemaat, kendi yaşam alanını daraltacak alternatif yaşam biçimlerini bir tehdit olarak görüyor ve tepki olarak da şu ana kadar kullanmakta olduğu adı konmamış toplumsal imtiyazlarına sarılıyor.

Kısacası bu 'muhafazakar' bir koalisyon... Hatta dünyanın gittiği yönü, hak ve özgürlük anlayışının değişen içeriğini dikkate alırsanız, bu bayağı 'bağnaz' bir koalisyon. Öte yandan aynı kesim on yıllar boyu kendisini 'ilerici' sanmış, buradan hareketle 'solcu' olduğunu bile düşünebilmiş... Şimdi bir anda demokratikleşme karşısı

olmalarını hazmetmeleri ve rasyonalize etmeleri hiç de kolay değil. Neyse ki Türkiye’de ironik bir değişim yaşıyor: Demokratikleşme talepleri İslami kesimde vücut buluyor ve AKP hükümeti de bu taleplerin taşıyıcılığını yapıyor. Oysa ‘biz’ AKP’nin ve tüm İslami camianın ‘ontolojik’ olarak, yani inançları, ideolojileri, giderek fitratları gereği ‘gerici’ olduklarını biliyoruz! Böylece rahatlıyoruz... Madem ki aslında gerici olanların demokratikleşme paketi ile karşı karşıyayız, o halde bu pakete ‘hayır’ demek ilericiiliğin gereği olarak değerlendirilebilir! Böylece AKP’nin ortak bir ‘düşman’ olarak laik/milliyetçi/devletçi bir ‘hayır’ cephesinin oluşmasına önemli bir katkı sağladığını görüyoruz. Bu koalisyonun ürettiği en dişe dokunur argüman ise, AKP’nin demokratikleşme çabalarının ve dolayısıyla bu paketin bir tür takiye olduğu, yani paket kabul edildikten sonra bu partinin kendi baskı rejimini kurmaya yelteneceği...

Tabii bu argüman AKP’nin, zaten iktidarda olduğuna göre, kendi muhaliflerinin önünü açacak bir demokratikleşmeyi niçin istediği sorusunu yanıtlamıyor. Ayrıca özgürlüğün giderek arttığı bir toplumun, bu yoldan ilerleyerek nasıl baskı rejimine ulaşacağı konusunda da pek bir şey söylemiyor. Dahası sırf AKP önerdiği için toplumun özgürleşmesine karşı çıkan ‘bizlerin’ bu tutumunun zaten baskı rejimini ifade ettiğini de gözden kaçırıyor. Nihayet aslında ‘karşı tarafı’ baskı altına almak üzere yanıp tutuşan ‘bizlerin’ ille de demokrasi yanlısı gözükme arzumuzun takiyenin ta kendisi olduğuyla da yüzleşmek istemiyor...

Açıkça söylemek gerekirse ‘hayır’ cephesi siyasi ve entelektüel yozlaşmayı başarıyla bir araya getirmiş gözüküyor. Bunun en ilginç örneklerinden biri sendikalar... İşçi kesimi de bu referandumda bölünmüş durumda. Hak-İş ‘evet’çiyken Türk-İş ve DİSK ‘hayır’cı. Anayasa değişikliği paketine baktığımızda işçi ve sendika haklarıyla ilgili şunları görüyoruz: Aynı iş kolunda birden fazla sendikaya üye olabilme, grevden ötürü ortaya çıkan maddi zarardan sorumlu olmama, siyasi amaçlı grev yapabilme, iş yavaşlatma ve verim düşürme gibi direnişlerin yasal hale gelmesi, memur ve diğer kamu görevlilerine toplu sözleşme yapma hakkının verilmesi... Olumsuz olarak değerlendirilebilecek tek bir değişiklik bile yok. Ama iki büyük sendika referandumda ‘hayır’ diyecek. DİSK genel başkanı bu tutumlarını ‘emeklilerin, gençlerin ve işsizlerin sendika kurmasını sağlayacak bir değişikliğin olmaması’ ile açıklamış. Bunlar olsaydı, muhtemelen ‘sayın’ genel başkan, olmayan bir başka şeye işaret edecekti. Ayrıca aynı genel başkan, yargıdaki değişikliğin ‘kuvvetler ayrılığı ve hukuk devleti ilkeleri’ ile bağdaşmadığını söyleyerek, bu konulardan hiç anlamadığını, demokratikleşme ve katılımı ‘hukuk devletine’ bir tehdit olarak gördüğünü de itiraf etmiş.

Söz konusu sendikanın ‘sol’ olarak tanımlandığını bilmek insana karamsarlık verebilir. İşçi haklarının genişlemesine tahammül edemeyen, laikliği bir tür solcu kimliği sanan bu tutumun ima ettiği cehalet içinizi karartabilir. Ama yukarda söylendiği üzere zaten ortada büyük bir takiye var... Laik kesim ve bu tür sendikalar hiçbir zaman ilerici, solcu, demokrat falan olmadılar. Sadece öyle gözüksüler... Ama sırası geldiğinde 12 Eylül’ün uzantılarını, 28 Şubat’ı, 27 Nisan’ı destekleyip, bu uğurda kampanyalar bile yaptılar. Fotoğrafı doğru koymakta yarar var: Türk-İş ve DİSK türü sendikal hareketler aslında laik/devletçi ve ille de bir ideoloji arıyorsanız kemalist oluşumlar. Neyse ki bugün İslami duyarlılığa sahip kesimlerin demokratikleşme talepleriyle karşılaştık da, artık bu sözüm ona ‘solcuların’ takiyesini görebiliyoruz.

Referandumun sonuçları üzerine basit bir hesap herhangi bir tarafın yüzde 55’i aşmasının zor olduğunu ortaya koyuyor. Bütün AKP’lilerin ‘evet’, CHP’lilerin ‘hayır’, MHP’lilerin ise üçte iki ‘hayır’ üçte bir ‘evet’ diyeceğini varsaydığımızda, ortaya ‘evet’ lehine 45’e 40 bir dağılım çıkıyor. BDP’nin boykot kararı onu dışarıda bıraktığına göre bu referandumda kritik faktör BBP ve özellikle Saadet Partisi. Çünkü eğer bu iki parti, deklare ettikleri üzere ‘evet’ derlerse aradaki fark 10 puana yükseliyor ve 55-45 gibi bir sonuç garanti edilmiş oluyor. Ama seçmenin homojen olmasını beklemediğimiz için burada da üçte ikiye üçte bir dağılımı öngörebiliriz. Bu durumda sonuç kabaca 53-47 olacaktır. Ancak ya bu partiler bilinmez nedenlerle karar değiştirir veya kongre

oyunlarıyla farklı yönle sürüklenirlerse? O zaman da seçmenlerinin tümü herhalde 'hayır'cı olmaz ama, marj epeyce daralır ve toplumsal manipölasyonun etkili olacağı bir sürece gireriz.

Bu vesayetçi, sivil darbeci 'projenin' en önemli ayağı muhakkak ki SP'ye hakim olmaktan geçiyor. O nedenle İslami kesimin arkaik unsurlarını, devletçi ve milliyetçi kanadını yeniden SP etrafında sahneye çıkmış buluyoruz. MHP ve CHP içindeki 'operasyon' hamlelerinden sonra şimdi de seçimin anahtar partisinde sıra...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ölüm siyaseti

Etyen Mahçupyan 01.08.2010

Mağdurlar üzerinden siyaset yapmanın her zaman haklı olmak ve ahlaki açıdan doğru tarafta durmak gibi bir avantajı var. Sonuçta haksızlığa uğramış, zulüm görmüş, eşit davranılmamış insanların sorunlarını öne çıkarıyor ve onların sesi oluyorsunuz. Gündelik hayatı da 'güzelleştiren' bir durum bu, çünkü mağdurlar nezdinde sürekli olarak sempati ve iltifata mazhar olmak, onların acılarını sizle paylaştıklarını görmek hoş bir duygu. Üstelik bu epeyce 'temiz' bir siyaset... Aydın siyaseti olarak riski yok. Hayat nasıl evrilirse evrilsin, sizin pürüzsüz bir tutarlılıkla ayakta kalmanızı sağlayan bir yaklaşım bu...

Ne var ki iş gerçek siyasete dokunduğunda bir sorun var: Mağdurları bir kitle olarak çoğul bir kelime üzerinden veya tekil bir kimlikle adlandırarak önermelerde bulunmak kolay olsa da, aynı mağdurların kurumsal sınırlarını çizmek ve sorumlulukları belirlemek hiç kolay değil. Örneğin Kürtlerin ve Kürt kimliğinin mağdur olduğunu söylemekle, BDP'nin ve PKK'nın sorumluluğunu görmek arasında 'tatsız' bir mesafe bulunuyor. En kolayı BDP ile PKK'yı da Kürt mağduriyetinin parçası kılmak... Böylece her yaptıkları, kendilerine yöneltilmiş olan haksızlıklara birer tepki olarak tanımlanabiliyor ve bu kurumların siyasi sorumluluğu neredeyse buharlaşıyor. Bu oluşumlar, sürekli babasından dayak yiyen ve bu nedenle de aşırı tepki verdiğinde kusuruna bakılmayacak çocuklar gibi sunuluyor.

Bu yüzeysel bakışın ima ettiği zımni ahmaklığı kendilerine yediremeyen bazı 'temiz' aydın siyaseti arayıcıları ise, 'mukayeseli analize' sığınarak daha entelektüel bir pozisyon ürettiklerini sanıyorlar. Buna göre ortada öylesine eşitsiz bir durum var ki, Kürtlerin temsilcilerini Türklerin temsilcileri ile aynı ayarda ele alan bir bakış zaten ahlaki olmuyor. Dolayısıyla da örneğin İnegöl ve Dört Yol provokasyonlarını incelerken büyük bir gönül rahatlığıyla sorumlunun AKP hükümeti olduğunu öne sürebiliyorlar. Epeyce güçlü bir dayanakları da var: Ne de olsa ortada yönetimden sorumlu bir hükümet var ve eğer bu tür olaylara giden yolu engelleyememişse, suçu da onda aramak gerekiyor. Sanki Türkiye sorumluluklardan arınmış amorf bir kitle ve hükümetler de bu kitlenin tüm olası yanlışlarını denetleyebilecek bir güç odağı imiş gibi...

Mesele şu ki, mağduriyet açısından yapılan genellemeler sosyolojik açıdan ne denli doğruysa, bunun siyasi aktörlere tahvil edildiği noktalarda da o denli şaibelidir. Parti oluşumları ve silahlı direniş hareketleri gibi siyasi aktörler, geldikleri kesim ne denli mağdur olursa olsun, gerçekte büyük bir güç kullanırlar. BDP ile PKK da bugün siyasi açıdan bakıldığında mağduriyetten besleniyorlar ve mağduriyet arttıkça güçleri de artıyor. Dolayısıyla Kürtlerin mağdur olduğunu söylemek ne denli doğruysa, PKK'nın da o denli mağduriyetten uzak olduğunu teslim etmek gerek. Açıkça söylemek gerekirse Türkiye siyaseti söz konusu olduğunda, PKK en az AKP kadar güçlü bir siyasi aktör. Çünkü siyasi gücün ölçüsü, elinizdeki asker, polis veya yasa değil, toplumsal olayları ve toplumsal algıyı etkileme ve denetleme yeteneğidir.

Bu nedenle PKK'yı Kürt mağduriyetinin parçası ve uzantısı olarak sunan 'siyasi' analizler, provokasyonun aracı olmaya fazlasıyla müsaittir. PKK Kürt mağduriyetinin 'sosyolojik' uzantısı olabilir ama bu onun siyasi gücünün ve sorumluluğunun azımsanmasına neden olursa, o 'temiz' aydın siyaseti de istemediği kadar pisliğin içinde yüzmeğe başlayabilir.

Bu sevimsiz durumdan çıkış için önce mantıksal tutarlılık gerekiyor: Örneğin eğer Dört Yol provokasyonunun nedeni –iddia edildiği üzere– AKP'nin basiretsizliği ve açılım politikasını eline yüzüne bulaştırması ise, aksi noktada duran 'mağdur Kürt hareketi' PKK'nın açılımı desteklemesi, sıkışmanın önlenmesi için siyaset yapması beklenirdi. Ama PKK kendi siyaseti gereği tam aksini yaptı, çünkü açılımın mağduriyetleri azalttığı oranda kendi gücünü tırpanlayacağını farkında. Her siyasi oluşum gibi PKK da gücünü maksimize etmenin peşinde ve bunun yolu da Kürtlerin mağduriyetlerinin devamından geçiyor. Böylece meselenin hükümet ve meclis eliyle 'siyaseten' çözümü olanaksızlaşacak ve 'siyasi' çözüm bir savaş pazarlığının sonucunda ortaya çıkarken, savaşın lordları da meşru siyasi gücü devşirebilecekler.

Dolayısıyla Dört Yol türü provokasyonlarda savaş lordlarının karşılıklı dayanışmasından daha doğal bir durum olamaz. Klasik uygulama 'Maraş modelidir'... Önce çoğunluğun azınlığı tahrik eden birkaç küçük uygulaması olur, ardından azınlık grubundan birilerinin çoğunluk üyelerine sınırlı bir saldırıda bulunması sağlanır veya öyle olmuş gibi yapılır, sonra da çoğunluğun misillemesi gelir. Dört Yol, içinde Kürt mahallesi olan bir Türk milliyetçiliği beldesi... Bu sıkıntılı durumda PKK'nın üstlendiği bir saldırıda dört polis öldürülüyor, sonrasında bazı insanlar 'kaçarken yakalanıyor' ve bunların PKK'lı olduğu söyleniyor ve olaylar daha yeni yatışmışken bir BDP konvoyu ille de ilçeye ziyaret etmek istiyor.

Bunun adı aymazlık olamaz. Bu kelime AKP'nin durumuna uygun... Ama diğerleri için bu bir siyaset, ille de ad koymak gerekirse 'ölüm siyaseti'. Polisleri tarayan arabanın sahibi olan MHP Belediye Meclis Üyesi, önce sivil giyimli istihbaratçılarla buluşmuş, ardından da 'tenha bölgede' önu kesilmiş. Kendi dediğine göre PKK'lılar arabayı ve erzakları alacaklarını, sonra arabayı iade edeceklerini söylemiş, erzak poşetlerini boşaltmışlar. Acaba arabada erzak olduğunu nereden biliyorlarmış? Yoksa araç sahibine yola çıkmadan erzak alması gerektiği mi söylenmiş? PKK'lılar arabayı zaten aldıklarına göre erzakları boşaltmaya ne gerek varmış? Bunları tabii ki bilmiyoruz... Yine araç sahibi MHP üyesinin ifadesine göre beş saat tutuklu tutulduğu sürece ceplerine bile bakmamışlar, oysa cebinde MHP kartı varmış ve bulurlarsa kendisini öldürebileceklerinden korkmuş. Siz en saf ve bakir bir 'terörist' olsanız bile, yakalanan ve yanınızda beş saat duran birinin ceplerine bakmaz mıydınız? Yoksa PKK'lılar zaten o ceplerde ne olduğunu biliyorlar mıydı? Yoksa söz konusu kişi ve arabanın seçilmesinin nedeni bu muydu?

Görünen o ki PKK siyaseti giderek Kürtler için zararlı bir mecrada seyrediyor ve siyasetten anlamayan mağdursever 'temiz' aydınları da kendisine sütne olarak kullanıyor. Eğer bu mesele bir savaşa giderse, sorumlularından biri bizzat Kürt siyaseti olacak. O aydınlar ise muhtemelen yine kendilerini 'temiz' tutacak bir argüman bulacaklar...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cambaz ip üzerinde

Etyen Mahcupyan 04.08.2010

CHP'nin işi gerçekten çok zor... İki yönlü bir takiye siyasetini, kimseye belli etmeden yürütmek, daha da önemlisi söylemini geniş yığınlar nezdinde inanılır kılmak zorunda. Bu takiye siyasetinin bir yönü, Türkiye'nin demokratikleşmesini ister gözükürken aslında bunun olabildiğince engellenmesini öngörüyor. İkinci yönü ise bizzat CHP'nin, değişmediği halde değişmiş gibi gözükmesinin sağlanmasını gerektiriyor. Bunlar birbirlerini tamamlayıcı unsurlar... CHP ne denli değişmiş gibi gözükürse, demokrasi yönünde reformları sahiplenmesi de o denli inandırıcı bulunacaktır. Aksine kendisini değiştiremeyen bir CHP'nin ise, toplum üzerinde bu yönde etkili olması beklenemez. Söz konusu etkileşim diğer yönden de doğru. Diğer bir deyişle bu partinin reform konusundaki performansı, kendisinin değişip değişmediğinin de nişanesi olarak anlaşılacak.

Aslında Baykal da yıllardır bunu yapıyordu. Her yıl değişen sembolik motifler kullanarak, Anadolu solundan çarşaf açılımına doğru yürümüş, ama temel siyasi misyonu olan laik kesimin apolitik bir konumda bloklaşarak kendisine bağımlı olmasını da garantiye alabilmişti. Bu son derece başarılı bir politikaydı, çünkü bu ülkede ideolojik meşruiyet sandıktan değil, laik tahayyülün beğenisinden, onayından ve desteğinden neşet ediyordu. Böyle bir destek var olduğu ve uygun medya organlarınca desteklendiği sürece de, gerçek anlamda demokratik bir reform yapma imkânı son derece zorlaşıyordu. Sistemin bu tür bir 'kaçak' yaşadığı dönemlerde ise, asker ve yargı yine aynı laik meşruiyetin sağladığı özgüven içinde siyasete müdahale ediyorlardı.

Eğer tek parti dönemine 'altın çağ' denebilirse, 12 Eylül darbesi sayesinde yaratılan rejimi de 'gümüş çağ' olarak adlandırmak mümkün. Aradaki fark ise, değişen iç ve dış koşullar ve bunlara zorunlu olarak uyum sağlama gereği idi. Cumhuriyet rejimi otoriter devlete alışkın olup üstelik şimdi ona şükran borcu duyan bir halkın eline ve faşist bir dünyaya doğmuştu. 1980 sonrası ise küreselleşen post modern bir dünyanın hak ve özgürlük anlayışının baskısı altında kotarılmakla kalmadı, el yordamıyla siyaseti arayan bir toplumu dizginlemek üzere dizayn edildi. Dolayısıyla 'gümüş çağ' özellikle devlet partisi olan CHP için kritik bir misyonu ifade etti. Amaç laik kesimi tedirgin bir konumda tutmak ama aynı zamanda dağılmasını da önlemektir. İlave etmek gerek ki, bu misyonun başarılı olabilmesinin ardında 'merkez medya'nın manipülatif yayıncılık anlayışı yatıyordu. Bu açıdan bakıldığında Baykal'ın başarısını medyaya borçlu olduğu söylenebilir.

Bütün bu siyasi stratejinin aşıl topuğu ise Müslüman muhafazakârlardı, çünkü siyasete girdikleri takdirde en büyük grubu oluşturmaktaydılar. Bu nedenle Türkiye'deki İslami kesimi, tercihan hem ülke içi hem de ülke dışı laikleri korkutarak siyaset dışında tutmak kritik önemdeydi. Ancak 28 Şubat'ın da katalizör etkisiyle, bu kesimin iç değişim dinamiğinin bastırılması mümkün olmaktan çıktı ve AKP bu 'zaptedilemeyen' değişimin ürünü olarak siyasete ağırlığını koydu.

Baykal'ın konsolide ettiği yüzde 20'lik oy artık yetmiyor, üstelik dolaylı olarak AKP'yi meşrulaştırıyordu. Böylece ortaya bir kaset çıkarıldı ve o kaset de bir yeni genel başkan çıkardı. Amaç değişmemiştir... CHP esas olarak aynı kalacak, demokratik reformların önünü kesecek, ama aynı zamanda değiştiği ve reformist olduğu izlenimi yerleştirilecekti. Yeni bir insan ve yeni bir yüzün buna uygun olduğu düşünüldü. Ama Parti Meclisi farklı bir izlenim vermekteydi ve hele dışarıdan alınan yeni üyelerin ideolojik niteliği CHP'nin değişmeye niyeti olmadığını göstergesiydi. Öte yandan referanduma gidilirken, CHP anayasa değişikliğini Anayasa Mahkemesi'ne götüren, yani vesayet sisteminin devamını arzulayan konumdaydı.

Cambazın ipe çıkması gerekiyordu ve bugünlerde yaşanmakta olan türlü çeşitli, mizahi CHP çıkışları bu ihtiyacın sonucu. Kılıçdaroğlu malûm medya organlarında 'değişen' CHP'yi anlatıyor. Darbelerin savunulamaz olduğunu, askerin hesap vermesi gerektiğini, askerî yargının kalkmasından yana olduğunu söylüyor. Amacının 'güçlü parlamenter sistem' olduğundan dem vuruyor... Bu arada ekarte ettiği Gürsel Tekin'i Genel Başkan Yardımcısı yapacağını da aralara sokuşturuyor. Ama tabii bütün bunların 'mantıksal' uzantısı olarak referandumda 'hayır' verilmesi gerektiğine varılıyor. CHP komisyonlarda tartıştığı, Meclis'te hemen her

maddenin içeriğinde değişiklik yaptığı bu refrom paketini istemiyor. Ağızıyla 'güçlü demokrasi' diyen Kılıçdaroğlu, bütün benliğiyle vesayeti korumaya çalışıyor.

Ne var ki cambazın ip üzerinde attığı her adım alınan riski daha da arttırıyor, çünkü Kılıçdaroğlu ve CHP'yi deşifre ediyor. Öte yandan ipten inmek de olmaz... Çare bir önceki gafı unutturacak büyük çıkışlarda aranıyor. Örneğin seçim barajı insin, TSK'nın 35. Maddesi değişsin deniyor... Ne var ki CHP aynı CHP... Barajı BDP'nin Merclis'e giremeyeceği ama kendi partneri MHP'nin Meclis dışında kalmamasını garanti eden bir oranda tutuyor. TSK'nın 35. Maddesi'nin de 'Türk yurdu' ibaresini kolayca hazmetmekle kalmıyor, böyle bir kurumsal misyon maddesinin Meclis'te kabul edilebilirliğini sağlamaya çalışıyor. Öyle ki yapılan ilaveler sayesinde TSK'nın bundan böyle ülkeyi 'parlamenter demokratik sistemin işlerliği çerçevesinde' koruması isteniyor. Yani eğer bir hükümetin parlamenter demokratik sistemi işletmediği kanısı uyanırsa, ordu hemen ülkeyi 'koruyabilecek'. Anlaşılr nedenlerle CHP'nin aklına, ordunun parlamenter sisteme hiçbir biçimde müdahale edemeyeceği türünden bir ibare gelmiyor. Aynı değişiklik önerisi TSK'nın ülkeyi 'anayasaya bağlı olarak' da korumasını öngörüyor. Hangi anayasa dersiniz? Tabii ki değiştirilmesi teklif dahi edilemeyen maddeleri sayesinde orduya vesayet hakkı tanıyan, demokratikleşmesi istenmeyen, bu uğurda 'hayır' kampanyası yapılan anayasaya...

Cambaz bu tempoda daha ne kadar gidebilir? İpin başındayken geri dönmek belki mümkündü ama artık böyle bir şans yok. Umarım seyirciye daha fazla rezil olmadan birkaç hızlı adımla ipin sonuna ulaşılır ve siyasetin cambazlık değil, insanlara dokunan bir sahicilik gerektirdiği idrak edilir.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Teamül

Etyen Mahcupyan 06.08.2010

Herkes cambazın son adımını konuşuyor... CHP değişiyor görüntüsü için şart olan 'askerin hesap vermesi gerektiği' söylemi belli ki Kılıçdaroğlu'yu fazla sola bükmüş. Bu arada bütün gözler YAŞ toplantısında olunca, o da hemen sağa doğru bir kıvrılma yaparak "Ordu YAŞ kararlarını kendi teamüllerine göre alsın" deyivermiş.

Bu duruşun ilk duyuşta hepimizin gönlünü okşayacak bir yanı var. Her kurumun kararlarını kendi teamüllerine göre alması, bir sürekliliği, alışılmış olanın devamını ima eder. Böylece gelenekler muhafaza edilip bir sonraki nesillere devredilir ve ortaya güven duyulacak kurumlar çıkar. Ayrıca bu yaklaşım, söz konusu kurumların dışında olanların o kurumlara mesafeli durmasına, alınacak kararlara saygı duymalarına da yol açar ve kurum dışından gelebilecek ayak oyunlarını engeller. Dolayısıyla teamüllere uymak, yerleşik sosyal yapıların kültürel kodlarının korunması ve yaşatılması için hayati önemdedir. Bu bağlamda herkesin övgüyle işaret ettiği anayasasız İngiltere örnek gösterilebilir. Burada 'kurum' kavramı pratikte tüm toplumu ifade etmekte ve İngiltere halkının yazılı bir dokümana ihtiyaç duymadan, sadece teamüller üzerinden iç düzenini sağlayarak yaşayabildiğini göstermektedir. Osmanlı'nın millet sistemi de kısmen olumlu anlamlar atfedilen bir teamüle karşılık gelir. Buna göre her milletin kendi işlerini kendi usul ve anlayışına göre düzenlemesi mümkün olmuş, teamüllere olan saygı toplumsal bir huzurun da temeli haline getirilmek istenmiştir.

Ne var ki olumlu örnekler bizim şu anki tartışmamızı aydınlatıcı nitelikte değil. Çünkü maalesef birçok kurumun hem kendisine, hem de dışındakilere zarar verecek teamülleri olabiliyor. Belirleyici olan kurumsal kültürdür... Teamüller kurumsal kültür içinde gelişir, yerleşir ve giderek o kültürün belkemiğini oluşturur. Kurumsal

kültürün temel niteliğini, örneğin o kültürde yerleşik olan meşruiyet anlayışını, karar sistematığını veya eleştiri algısını ise kuruma egemen olan zihniyet belirler. Kısacası olumlu teamüller ancak olumlu, yani sağlıklı bir insan ve toplum yapısını teşvik eden zihniyetler içinde ürerler.

Hiçbir toplumun tümüyle 'olumlu' olarak nitelenemeyeceğini akılda tutarak ve sosyo psikolojinin verilerinden hareketle şu önermeyi yapabiliriz: Demokrat zihniyetten beslenen veya farklı bir zihniyeti egemen olarak taşısa da, kendisini demokrat zihniyete 'açık' tutan kültür ve kurumların olumlu teamüller geliştirme ihtimalleri yüksektir. Çünkü bu zihniyet 'ötekini' gören, duyan ve onunla konuşan bir bakışı, gerçekliğin bilgisine mutlak olarak hiçbir zaman sahip olunmayacağını idrakini ifade eder. Böylece özgürlüğün, yaratıcılığın ve değişimin kapısı sürekli açık kalır. Bu da kendisini yenileyebilen kurumlar ve kültürler yaratır. Teamül bu olunca, hem değişen dünyaya uyum daha kolay becerilir, hem de kurum içi sorun çözme ve doğru karar alma yetenekleri gelişir.

Buna karşı, otoriter zihniyetten beslenen veya ona 'açık' olan kültür ve kurumların ise olumlu teamüller geliştirme ihtimali son derece azdır. Çünkü bu zihniyette bilgi ve bilgeliğin kurumsal hiyerarşinin tepesinde toplanmıştır. Bu sınırlı sayıda insanın 'alttakilerin' fikrine gerçekte ihtiyaçları yoktur. Doğrunun ne olduğunun bilinmesi ise, doğru davranışın ve doğru düşüncenin de ne olduğunu kendiliğinden belirler. Böylece makbul bir kimlik ve tutum ortaya çıkar. Bu makbul kimliğin dışındakiler ise, sadece yönetilmesi ve katlanması gereken bir gruptur. Bu durum insani enerjiyi köreltir, özgürlükten kaçan bir kültür ve kurum yaratır. Teamül bu olunca da, hem değişen dünyaya uyumda zorlanılır, hem de kurum içi sorun çözme ve doğru karar alma yetenekleri yozlaşır.

Kılıçdaroğlu ordunun kendi teamüllerine göre karar almasını önerdiğinde, herhalde aynı ordunun son on yıl içinde kendi teamüllerine göre hangi kararları aldığını iyi düşünmüştür... Sürekli darbe peşinde olan, kendi içindeki suçluları gizleyerek suç işlemenin bir teamül haline gelmesine zemin hazırlayan, kendi emrindeki askerlerin korunması bir yana, onların göz göre göre telef olmalarına olanak tanıyan kararlara imza atmış ya da gerekli kararları almakta aciz kalmış bir kurumsal yapı ile karşı karşıyayız. Bu zaafın hiçbir 'münferit' olarak adlandırılmaz, çünkü çok sayıda sorumlu kişinin emir komuta zinciri içinde birbirine bağlı olduğu bir sistemden söz ediyoruz. Dolayısıyla bütün bu zafiyet aslında bu kurumun kültürel ve siyasi teamülleri arasındadır. Böylesi yanlışlar yapan bir karar mekanizmasının terfi ve tayinlerde doğru yapma olasılığı ise pek fazla olamaz. Çünkü misyon ve görevler yanlış tanımlandığı ve bu yanlışlar bir teamüle dönüştüğü oranda, terfi ve tayin sistemi de o yanlışların tekrarlanmasını sağlayacak bir mantık üzerinden yürür. Örneğin eğer 'gerçekleşmesi en olası' ve en vahim tehdidin toplumdan geleceğini 'değerlendiren', bunu bir teamül haline getiren bir orduya sahipseniz, o ordudaki terfi ve tayin anlayışının da bu göreve uygun kişileri yükselteceğini öngörebilirsiniz. Bu kişiler de doğal olarak hangi yeteneklerine binaen terfi ettiklerinin bilincinde olacaklar ve geldikleri pozisyonlarda kendilerini kanıtlamak için uğraş vereceklerdir.

YAŞ kararlarına demokratlaşmanın önünü açacak bir sivil müdahale olmadığı sürece, TSK içindeki bu olumsuz teamülün devam edeceğinden ve kurum giderek yıpranırken, sizlerin de daha bir dizi askerî müdahale teşebbüsü yaşayacağınızdan emin olabilirsiniz. Kılıçdaroğlu'nun bu süreklilikten yana olması şaşırtıcı değil. Cambazlık zor iş... Her adımınız sizi biraz daha deşifre ederken, ipin üzerinde kalmak kolay olmuyor. Ama denemeniz gerek... Sizi de o nedenle 'terfi ve tayin' etmişler. Teamüle uymanız, teamülü savunmanız lazım...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tel gericileri ve seyirciler

"Bizim çocukluğumuzda (55-60 yıl önce) taşra kasabalarına yaz, cambaz- tiyatro çadırlarıyla birlikte gelirdi. Bu çadır tiyatroları veya eğlence kervanlarının vitrininde cambazlar olurdu. Yaklaşık 25-30 metre aralıkla dikilen iki direğin arasına tel çekilirken, direkler de yere bağlanır ve bir makara ile telin gerginliği ayarlanırdı. Telin iki yanında duran iki görevli, teli cambazın yapacağı gösteriye göre gerer veya gevşetirdi. Bizim kasabaya gelen eğlence kervanının cambazının adı " Boncuk" tu. Boncuk elinde 4-5 metrelik bir sıruk kığında yanıp sönen bir küçük ampul, telin üzerine çıkar gösterisini yapardı...

Cambaz cambazlığını tel istenilen derecede gergin değilse yapamaz. Bu yüzden telin her iki yanında oturan tel gericilerinin işi önemlidir. Ama milletin gözleri cambazda olduğu için bu tel gericileri pek göze batmazlar... Ülkemiz de bir çadır tiyatrosu gibi yönetilmiş yıllarca. Cambazlar, tel gericileri ve gözü cambazlara bakmaktan tel gericilerini hiç farkedemeyen seyirciler..."

Gazetemizin okuyucusu Ali Rıza Kaptan'ın gönderdiği bu mesajı doğrusu çok ufuk açıcı buldum. Çünkü sadece geçmişe değil, bugün yaşananlara da ışık tutan bir metafor ortaya çıkarmış. Seçimlere altı ay kala yaşanacak kritik bir referandum ve onun öncesinde belki çok daha kritik bir YAŞ toplantısını izlerken, artık eski seyirciler olmadığımızın farkındayız. Sürekli olarak 'cambaza bak' diyerek bizi sirk çadırına mahkum eden bu rejimin gerçek hayattaki cambazlarını ve daha da önemlisi bizlerden çalınmış olan bu hayatın 'tel gericilerini' fark ediyoruz... Gözümüz onların üzerinde olunca, telin kasten gerilip gevşetildiğini, amacın sahte cambaz gündemleri yaratırken gerçek cambazları gözden kaçırmak olduğunu anlıyoruz.

Rejim bu ülkede sürekli sahte cambazlar, hayali tehdit ve tehlikeler üretti. Bunların en önemlisi ne komünizm ne de Kürt ayrılıkçılığıydı. Rejimin otoriter zihniyete dayanan hiçbir ideolojiden rahatsız olmaması doğaldı. Çünkü bu durumda rejimin 'temel nitelikleri' de kendiliğinden meşru hale geliyor, bundan sonrası zaten daha güçlü olan devletin diğerlerini uzatılmış bir mücadele içinde ezmesi anlamına geliyordu. Hiç kuşkunuz olmasın, eğer İslami duyarlılığı olan kesimlerin ürettiği partiler de otoriter zihniyete yakın olsalar, rejimin son kertede onlara da itirazı olmaz. Nitekim faşizan bir bakışa yakın duran bazı komutanların geçmişte dönemin Saadet Partisini bağımsızlıkçı ve milliyetçi duruşundan ötürü övgüyle karşıladıkları hala hatırlardadır... Sorun AKP'nin bu 'makbul' zihniyetin dışına çıkmasıyla ortaya çıktı. Müslümanların demokratlaşma eğilimi veya isteği duymaları rejim açısından büyük bir tehlikeydi, çünkü ortada azınlığın imtiyazlarına dayanan bir vesayet düzeni vardı. Oysa Müslümanlar bu ülkede en büyük siyasi hareketi oluşturacak nüfus çoğunluğuna sahiptiler ve onların demokratlaşma temayülü demokrasiyi kaçınılmaz hale getiriyordu.

Böylece sürekli darbe arayışı dönemine girildi ve işler hezeyan noktasına geldi. Böylesi bir panik olmasaydı, belki de bizler hala 'tel gericilerinin' amaçlarını ve faaliyetlerini görebilme fırsatı yakalayamamış olacaktık. Bugün YAŞ gerilimi orduyu gerçeklikle karşı karşıya getiriyor. Kendi güçlerini ve prestijlerini korumak adına attıkları her adım, bindikleri dalı biraz daha kesmeleriyle sonuçlanıyor. Öyle ki toplum tüm generallerin istifasını bile artık gerçekliğin 'doğal' parçası olarak değerlendiriyor. Genelkurmayın bu gerçekliği bir cambazlık müsamesesine dönüştürme çabası ibretle izleniyor...

Yalın gerçek, terfi ile tayin sistematığının ayrı anlam ve işlevlere sahip olmasıdır. Askerlerin terfi konusunda yetkili olmaları, burada kurumsal teamülün işlemesi doğal. Ancak kimin hangi göreve geleceği, yani hangi komutanın Kara Kuvvetleri sorumluluğunu alacağı, sivil otoritenin alanına giren bir tasarruf, çünkü bu gibi pozisyonlar demokrasinin genel işleyişi ile doğrudan ilişkili. Dolayısıyla da örneğin darbe yapmayı 'kendi doğal işi' olarak algılayan birinin bu tür görevlere getirilmesini istemek demokrasinin teamülleri açısından gülünç bir beklenti. Umarız Genelkurmay kendisini bu yakışsız konumdan kurtarmayı becerir...

Meseleyi en iyi özetleyen cümlelerden birini eskiden cambazlık yapmış, ama şimdi ön sırada seyirci koltuğunda oturan Baykal söylemiş: “Bu çatışma darbe ihtimalini önlemek için değil, o ihtimal kalktığı için ortaya çıkan bir çatışmadır... Silahlı Kuvvetlerin iç dayanışması, hiyerarşik otoritesi tehlikeli bir biçimde sarsılmaya başlamıştır.” Çatışmalar genellikle farklı görüşlere ancak denk güçlere sahip taraflar arasında yaşanır. Çünkü rakibiniz kadar güçlü değilseniz, çatışmayı erteler ve rakibin zayıflamasını beklersiniz. Baykal da, bugünkü çatışmanın ordunun zayıflaması nedeniyle yaşandığını vurguluyor. Peki, ordu niçin zayıflamış dersiniz? Cevabı Baykal’da: “Darbe ihtimali ortadan kalktığı için...” Yani ancak darbe yapabildiği oranda ‘güçlü’ olan bir ordu... Anlaşılan ‘güçlü ordu güçlü Türkiye’ mesajı da aslında askerler açısından sadece antidemokratik, faşizan bir Türkiye’nin güçlü olabileceğini ima ediyor. Bu arada ordunun ‘iç dayanışması’ ve ‘hiyerarşik otoritesinin’ aslında darbecilikle ilişkili olduğu tespiti nedeniyle Baykal’a ayrıca teşekkür borçluyuz...

Pazar yazısını cambazı ve tel gericileri seyrederken kulağımıza çalınanlarla bitirelim... Geçen hafta İstanbul’un adalarındaki deniz kıyılarında koli basili bulunduğu açıklanmıştı. Bu sabah denizdeyken yan masadan dehşetengiz bir analiz duyduk: Meğerse ramazan ayı yaklaştığı için hükümet insanlar denize girmesin diye bu yalanı uydurmaktaymış. İlginç olan bazı detayların, örneğin Adalar Belediyesi’nin CHP’nin elinde bulunmasının veya koli basili görülen yerlerin hepsinin de genellikle laik kesimin tasarrufunda bulunan plajlar olmasının tabii ki hiçbir önemi yok. Ramazan ‘tedbiri’ alan ‘dinci’ hükümetin niçin Kınalı’nın yarı sahilini ve Burgaz’ın tüm sahilini yasak bölge ilan etmediği de meçhul. Ama ‘bizim’ kanaatimiz net!

Laik kesimdeki dindar ve AKP alerjisi, gerçeklikle başa çıkamayan, ona uyum gösteremeyen insanların yaşadıkları bazı ruhsal rahatsızlıkları akla getiriyor. Bu seyirci ‘kalitesini’ görünce, Türkiye’nin nasıl bunca yıldır vesayet rejiminde yaşadığını, toplumsal aklın ‘tel gericilerinin’ elinde nasıl da dümura uğratıldığını daha iyi anlıyorsunuz.

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Boynuz

Etyen Mahçupyan 11.08.2010

Boynuzlu hayvanların saldırı gücü boynuzların gücüyle doğru orantılıdır. Bu tür hayvan topluluklarında lider, genelde boynuzu en güçlü veya görünüş olarak en haşmetli olandır. Öte yandan boynuz bu hayvanların sosyal açıdan en ‘kırılgan’ organlarıdır da... Çünkü boynuzu kırılmış, doğal estetiğini kaybetmiş bir topluluk üyesinin söz konusu topluluğa sözünü geçirebilmesi hem fiziksel hem de prestij açısından son derece güçtür. Dolayısıyla bu hayvan türlerinde kavgalar boynuzların çarpışmasına dönüşür.

Taraflardan birinin insan olduğu durumlarda ise işin içine akıl girer ve her bakımdan hayvanlardan daha güçsüz olan insan, kavgadan başarılı çıkmanın yolunun hasmının boynuzunun etkisiz kılınması olduğunu bilir. Saldırgan olmayan boynuzlularda bile, hayvanı aşağı indirmek için boynuzlarından tutmak ve bastırmak gerekir. Ancak boynuzu elinizden kaçırdığınızda hırslanmış olan hayvanın sizi ayakları altına alması işten değildir. Bu nedenle örneğin bir öküzü boynuzundan yakaladığınızda, onu yere indirene kadar bırakmamanız gerekir...

Türkiye’de rejim bir boynuzlu hayvandır... Ne zaman nereye saldıracağını, kimi nasıl korkutacağını zaman içinde çok iyi öğrenmiş, egemenliğini etraftaki bütün canlı türlerine kabul ettirebilmiş bir egemen... Dolayısıyla

da bu rejimin insanileşmesi, onu boynuzundan yakalamayı ve yere yıkılana kadar da boynuzları elden bırakmamayı gerektirir.

Şu anda yaşanmakta olan süreç ilk kez sivil siyasetin bu boynuzlara yapışmasını ifade ediyor. Rejimin yere inmesiyle birlikte ehlileşme süreci başlayacak ve boynuzlu hayvanın yeniden ayakları üstüne dikilmesine tanık olacağız. Ama artık kendi hükümrancılığının peşinde bir bencillik ve kibir abidesi olarak değil, etrafındaki canlıların hizmetinde iyi huylu ve yararlı bir varlık olarak...

Ancak kendi tarihini, entelektüel geçmişini, yaşanmış olan bedelleri bilmeyen toplumsal kesimler için mesele AKP'nin kadrolaşması olarak algılanmaya devam edilecektir. Anlamakta zorlanacakları şey, bugün kadrolaşmak dedikleri şeyin normale dönmek anlamına geldiğidir. Çünkü demokrasilerde kadroları dolduranların toplumdan bağımsız ve onun üzerinde bir ideolojik yeterliliğinden söz edilemez. Eğer kadrolaşma denen şey, hak etmeyen kişileri belirli görevlere taşıyorsa, buna tabii ki karşı çıkılacaktır. AKP'nin gayrı meşru hale geleceği nokta, bazı görevleri hak eden insanları dindar olmadıkları için engelledikleri zaman olacak... Ama başka bazı insanların sırf dindar oldukları için sahip oldukları görevleri hak etmediklerini düşünüyorsak, önce kendi zihniyetimizin meşruiyetini sorgulamamız lazım.

Laik kesimin kavramakta zorlandığı basit bir durum var... Bu ülkede dindar Müslümanlar en büyük cemaati oluşturuyorlar ve eğer demokrasi ile yönetileceksek, onları dışarıda bırakan bir siyasi sistemin, hele hele bir 'rejimin' hiçbir meşruiyeti olamaz. Müslümanların kimliksel dışlanmasına dayanan bir rejim arzusu, kısaca söylemek gerekirse faşizan bir eğilimi ima eder. Bugüne dek laik kesim, kendisini Türkiye'yi temsil eder gibi algılayarak ve sunarak aslında kendisini aldattı. Çünkü dindar Müslümanlar bu toplumsal zincirin, kültürel açıdan en derin ama aynı zamanda en zayıf halkasıdır. Yani Türkiye ancak kendi Müslümanlarının özgür olabildiği kadar özgür, ancak onların kalitesi kadar kalitelidir.

Dolayısıyla son on beş yılda yaşanmakta olan sessiz devrimin kıymetini bilelim: Müslümanların demokratlaşması bugün bizleri de demokratlaştırıyor veya en azından bu demokratlığın alanını açıyor. Teslim etmemiz lazım ki, bu ülkenin rejimi söz konusu Müslümanlara demokratlaşmak için fırsat yaratma peşinde olmadığı gibi, onları ataerkil bir zihinsel hapisaneye mahkûm etmek için her şeyi yaptı. Laik kesim ise bu devlet siyasetini destekledi ve övdü.

Bu nedenle bugün İslami kesimde yeşermekte olan demokratlık bir lütuf, laik kesime sunulan ve onun hak etmediği bir hediyedir.

Kürtlerin de kendi rejimleri ve egemenleri var... Orada da boynuzlu bir hayvan ortalıkta dolanıyor. Ama belki de orada insanileşmek kendiliğinden süreçleri, iradi bir ehlileşmeyi ifade edecek. Bunun belirtilerinden biri yüzü aşkın sivil toplum örgütünün PKK'yı da devletle paralel olarak ama ilkesel açıdan 'karşılıksız' silah bırakmaya davet etmesi olmuştu.

Geçen hafta ise Güneydoğu'da İslami duyarlılığa sahip çevrelerin sözcülerinden Ahmet Ay, 'Kürt ve Türk çocukların ölmemesi için' açlık grevine başladı. Medyanın görmek istemediği bu eylemde, Ay "insanım diyenlere, insanlık ailesinin erdemli yaşamasına inananlara" seslenen bir açıklama yapmıştı. Ona ziyarette bulunan Dicle Fırat Diyalog Grubu'ndan Muhittin Batmanlı ise, "bizler bu şiddet ortamını oluşturan güçlerin Ergenekon ve benzeri oluşumlarla birleştiğine inanıyoruz" dedi...

Batman barosu başkanı Sedat Özevin ve kardeşlerinin PKK mayınlarıyla öldürülmelerinin sonrasında Kürt entelektüel dünyasının önemli isimlerinden Sezgin Tanrikulu da çılglık niteliğindeki açıklamasında şöyle sesleniyordu:

"Bu biçimlerde savunmasız insanları tuzaklarda öldüren bir savaş yöntemi, hak ve özgürlükleri için mücadele eden, hak ve özgürlüğe susamış Kürtlerin savaşı olamaz ve Kürtlerin hak ve özgürlükleri adına yürütülemez... Evet, bu tuzak belki de onlara kurulmamıştı... Belki bu mayın, o yangının ihbarı üzerine muhtemelen gidecek olan askerlere denk gelecekti... Peki, ne fark edecekti? Böyle lanet bir tuzakta ölenler asker olunca, 'ne büyük başarı' diye düşünüp susmalı mıydık? Hayır! Bunların hiçbirini yapmamalıydık. O nedenle de şimdi tam zamanıdır! Bu savaşa ve bu yöntemlere daha da yüksek bir sesle karşı çıkmanın tam zamanıdır. İşte şimdi, evet tam da şimdi bu savaşa, bu yöneme sadece bir değil bin kez karşı çıkmalıyız... Yaşamımıza, dostlarımızın ve mücadele arkadaşlarımızın yaşamına karşı kurulmuş bu tuzakların bütün insani değerlerimizi paramparça ettiğini daha da yüksek sesle haykırmalıyız..."

Bu ülkede demokrasi ve cesaret sadece 'Türklerle' mahsus değil... Hepimizin önünde boynuzundan yakalayıp yere indireceğimiz bir hayvan, insanileştirmemiz gereken bir 'kendimiz' var...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Evet'çiler ve 'Hayır'cılar

Etyen Mahcupyan 13.08.2010

Referandumun ele alınabileceği üç seviye var. Birincisi tercihe sunulan maddelerin içeriği. İkincisi bu paketin kabul edilip edilmemesinin yaratacağı siyasi ve toplumsal koşulların değerlendirilmesi, üçüncüsü ise paketin tarihsel ve sembolik anlamının irdelenmesi. 'Evet' diyenlerin çok rahat olduklarını gözlemliyoruz, çünkü her üç seviyede de bu anayasa değişikliğinin kabul edilmesinin anlamlı ve yararlı olduğunu düşünüyorlar. Her şeyden önce sunulan maddelerin hiçbirinde hak ve özgürlükleri kısıtlama ihtimali olan bir alternatif ima edilmediği gibi, hepsi de tek tek demokratik imkânları genişleten cinsten.

Zaten bu nedenle tartışma özellikle ikinci ve üçüncü seviyelerde cereyan ediyor, çünkü muhalefet bu paketi içerik düzeyinde reddedemeyeceğini biliyor. Ne var ki 'evet'çiler burada da epeyce rahatlar. Bu paketin geçmesi halinde ortaya çıkacak Türkiye'nin şu anki duruma nazaran çok daha demokratik olacağı ve özgürlüklerin ileride daha da genişletilmesine destek vereceği açık. Ayrıca söz konusu ortamın hem toplumsal çatışmaların bitmesine olanak tanıyacağını, hem de iktisadi alanda bir istikrar sürekliliğinin kapısını açacağını da görmemek imkânsız. Nihayet meselenin tarihsel ve sembolik tarafına gelirse, bu paketin bir başlangıç olduğunu, Başbakan'ın çok doğru olarak işaret ettiği üzere "biri kilidi açacağını" öngörebiliriz. Bu kilidin açılmasıyla yaşanacak değişim ise kaçınılmaz olarak bu Cumhuriyet'in tek temel niteliğinin, yani vesayetçi yönetim anlayışının dönüşmesine yol açacak. Bu ise, devletle toplum arasındaki dengeleri en azından daha eşitlikçi hale getirirken, 'millet' kavramı üzerinden üretilmiş olan ideolojik tahakkümün sonunu getirecek. Böylece yaklaşık yüz yıllık bir parantezin kapanacağını ve bu toprakların halkının, yara bere içinde kalmış olsa da, yeniden kendi özgürleşme yolunu oluşturacağını öne sürebiliriz. Demokrasi üzerinden gerçekleşecek olan bu süreç, millet olmak uğruna toplum olamamış olan bu halkın nihayet toplum olmasını, diğer bir deyişle farklılıkları kendi içinde doğallaştıran ve onlar üzerinde yansız hakemlik müesseseleri kurabilen bir yapıya doğru evrilmesini ifade edecek. Bu açıdan bakıldığında referandum paketinin onaylanması, bu halkın ilk kez gerçek anlamda kendi kaderi üzerinde söz sahibi olma isteğini ortaya koyarken, yine ilk kez gerçek bir konuşmanın ve siyasetin de koşullarını oluşturacak. Nitekim ülkede epeyce az sayıda olan evrensel anlamıyla solcuların da pakete 'evet' demelerinin temel gerekçelerinden biri bu. Çünkü referandumun tarihsel anlamı,

solun nihayet Türkiye’de somut bir siyasi alternatif olabildiğini mümkün kılacak bir rejime doğru yol alınması olacak...

Bu tablo ‘hayır’cılarının da temel bakışını büyük ölçüde aydınlatıyor. Referandum paketinde demokrasi adına karşı çıkılacak bir madde bulamayınca, paketin tümünün ardına gizlenip bir yandan paketin ‘boş’ olduğunu, öte yandan da ‘AKP vesayetine’ yol açacağını savunuyorlar. Ne var ki zaten bu iki önerme kendi içinde çelişkili. Dolayısıyla paketin ‘boş’luğunu bir yana koyup, diğer argümana bakalım: AKP vesayetini ima eden maddeler Anayasa Mahkemesi ve HSYK’nın üye seçimi. Anayasa Mahkemesi’nin üye sayısı artarken seçim usulü değişmedi ve Cumhurbaşkanı’na ilave üye seçme imkânı getirdi. Bu durumun somut siyaset açısından daha dengeli bir Mahkeme yaratacağı ve ‘hayır’cılarının da bunu istemediği belli, ama Cumhurbaşkanı’nın kim olduğuna bağlı olarak tavır almak da pek ilkeli bir duruş değil. Mahkeme üyelerinin farklı şekillerde seçilmesi tabii ki istenir bir durum, ama sırf üye sayısı arttı diye söz konusu maddeye karşı çıkmamanın tek bir anlamı var: ‘Hayır’cılar demokratik yollardan iktidara gelmeyi, kendi istedikleri birini Cumhurbaşkanlığı’na getirmeyi artık hayal bile edemiyorlar. Başka bir ifadeyle toplumsal temsil açısından azınlık olduklarını ama buna rağmen kendi istedikleri türden bir Mahkeme’nin olmasını istiyorlar. ‘Vesayet’ denen şeyin tanımı da zaten bu... ‘Hayır’cılar aslında demokrasi istemiyor, seçilmişlerin egemenliğinden ürküyorlar.

HSYK konusu da özünde pek farklı değil. Orada da üye sayısı artırıldı ama yeni bir ‘seçmen’ kitlesinin oy verme hakkı tanındı. Bunlar birinci sınıf hakim ve savcılar... Yani yapılan değişiklikle HSYK yargı mekanizması içinde daha demokratik bir tabana oturtuluyor. ‘Hayır’cılar bundan da ürküyor, çünkü yargı içinde demokrasinin yerleşmesinin AKP’ye yarayacağını düşünüyorlar. Demek ki yargı içinde demokratikleşmeme de ‘hayır’cılarının işine yarıyor... Kısacası ‘hayır’cılar Türkiye’de vesayet rejiminin devamından yanalar, çünkü demokratik açılımların kendilerini siyaset dışı kılacağını öngörüyorlar ve bu öngöründe büyük çapta da haklılar.

Öte yandan ‘hayır’cılarının bu isteklerinin deşifre olmasını engellemek üzere akla ziyan bir görüş de tedavülde tutuluyor. Buna göre anayasa değişiklikleri sonucu AKP şeriat getirme yolunda daha da ilerleyecekmiş. Bilindiği üzere şeriatın temel ölçütü, hep kadın hak ve özgürlüklerinde yaşanacak gerileme olarak sunulmuştur. Oysa bu paketin bir maddesi kadınlara pozitif ayrımcılık getiriyor. Garip olan şu ki, şeriat isteyen hükümet bu teklifi yaparken, kadın konusunda çok duyarlı olması beklenen muhalefet ‘hayır’ diyor. Özgürlükleri giderek artırarak şeriat getirilebiliyorsa, şeriat düzeninin de fazlasıyla özgürlükçü olduğunu kabul etmek gerek ki, ‘hayır’cılar kendilerince saçma olan bu öneriyi bile yapma durumunda kalıyorlar.

Yazıyı taktiksel bir notla bitirelim: Acaba referandum sonucu ile yaklaşan seçim sonuçları arasında nasıl bir ilişki olacak? Eğer yüksek bir ‘evet’ çıkarsa halkın AKP’ye yönelik beklentilerinin artacağı açıktır. Kendisine imkân tanınmış olan hükümetin ne yapacağı kritik hale gelecek ve eğer reformlara devam edilemez veya bunun somut işaretleri alınamazsa, seçimlerde AKP oyu düşecektir. Buna karşılık hükümetin bu sorumluluğu taşıyacak adımlar atması halinde AKP iktidarı tescillenir... Öte yandan eğer ‘hayır’ oyları daha fazla olursa, kimse AKP’den yeni bir reform veya çözüm adımı beklemez. Ayrıca bu imkân tanınmadığı için hükümet mağdur konuma itilmiş olur ve seçimlerde epeyce yüksek bir AKP oyu ile karşılaşırız.

‘Hayır’cılar ya bu basit siyaset öngörüsünü yapmaktan bile acizler, ya da – daha gerçekçi olarak – AKP’nin reform yolunda giderek muhalefeti siyaseten bitireceğini öngörüyorlar. Dolayısıyla bu onlar için bir ölüm kalım mücadelesi... Böylesine muhafazakâr bir zihniyetin ve özgürlük korkusu çeken destekçilerinin de doğrusu başka bir şansları yok.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Efendiler' ve 'taşralılar'

Etyen Mahçupyan 15.08.2010

Yenilgi bir travmadır... Hele yenilmeyeceğinizden çok eminseniz, hayatın sizden yana olduğuna inanıyorsanız, yenilgiyi taşımak daha da zorlaşır ve içe dönük tahribatlar yaratır. Psikoloji bilimi bu tür travmaların kabaca üç safhadan geçtiğini ortaya koyan çalışmalar üretmiş. Önce görmezlikten gelir, sonra inkâr eder ve nihayet durumu kabullenirsiniz. Bu safhaların her birinin dinamiği farklıdır. Görmezlikten gelme, içe kapanmayı, makbul ideolojiye sarılmayı, bilerek ve isteyerek cehaleti tercih etmeyi ima eder. İnkâr dönemi, karşı mücadeleyi, yenilgiye uğradığınız tarafı aşağılamayı, gerçekleri çarpıtmayı içerir. Kabul aşamasında ise özeleştirme yapma, arınma ve yeniyi yeniden arama enerjisi ortaya çıkar. Tabii bu arada inkâr döneminden kabullenmeye geçemeyen, yenilginin altında giderek ezilerek saldırganlaşan bir azınlık da daima bulunur...

Türkiye'nin son on beş yılı eğitimli, kentli, hali vakti yerinde laik kesim için varoluşsal bir yenilgi, bir travmadır. Çünkü bu kesim kendi doğal hakları olduğunu sandığı hiçbir şeyin aslında kendisine ait olmadığını ve daha da önemlisi zaten olmaması gerektiğini keşfediyor. Bu ülkenin gerçek 'efendileri' iken bir anda kendilerini azınlıkta kalmış, kenara itilmiş buluyorlar. Eğer bu durum bir kaba güç sonucu ortaya çıkmış olsa, yenilgiyi taşımak kolay olurdu. Ama tam aksine söz konusu yenilgi demokrasi üzerinden geliyor. Üstelik onları yenen 'taşralılar' iktisadi ve entelektüel açıdan da bu 'efendileri' mat etmek üzereler. O 'taşralılar' demokratikleşmeye, özgürleşmeye, hukuk devleti olma idealine sahip çıkarken, 'efendiler' buna çaresizce direnmeye uğraşıyor. O 'taşralılar' dünyaya uyum gösterme konusunda son derece esnek davranıp, çağdaş normları benimsemekte yarışırken, 'efendiler' bunları birer tehdit olarak algılayıp, çeşitli paranoyalar üzerinden kimlik tazelemeye çalışıyorlar.

AKP'nin yükselmesi ve reform adımları atmada giderek cesaret bulması, 'efendilerin' inkâr dönemine geçmelerini doğrudan tetiklemiş gözüküyor. Ondan önce Erbakan figürünün de verdiği rehavetle, görmezlikten gelme ve azımsama tavrı egemen yaklaşımdı. Ama AKP hükümetleri ile birlikte 'tehlike' bir anda yakınlaştı, çünkü bu Müslümanlar hiç de 'efendilerin' beklediği türden çıkmadılar. Geriliği kabul edeceklerine, öyle adımlar atmaya niyetlendiler ki 'efendileri' geri duruma düşürdüler. 'Ergenekon' girişimi, inkârın bir mücadeleye dönüştürülerek reddedilmesi, yeniden 'normale', yani vesayet sistemine dönme projesiydi. Ama deşifre olmakla kalmadı, AKP bir anayasa değişikliğini referanduma götürürken, YAŞ kararları üzerindeki yasal haklarını da kullanma iradesi gösterdi. Bu durum, 'eğer bir şey yapılmazsa' nihai yenilginin çok yakın olduğunu söylüyor. Öte yandan yenilgi bir anda gerçekleşecek bir şey değil, bir süreç... Dolayısıyla önümüzdeki süre inkâr ve mücadele ile geçecek. 'Efendiler' her aşamada yenilginin artık bittiğini gösteren delillerin peşinden koşacaklar ve her seferinde daha derin bir hayalkırıklığına uğrayacaklar.

Referandum bu aşamalardan biri... 'Efendilere' servis veren medya organları ve anket şirketleri 'hayır' oylarının yüzde birlik farkla daha önde olduğunu duyuruyorlar. Kendini aldatmanın böylesine ahmakça olanına pek rastlanmaz, çünkü önde olma duygusu rehavet verir. Eğer bir mücadele içindeyseniz, daha 'akıllıca' olan az da olsa geride olduğunuzu işlemektir. Ama 'efendilerin' günlük psikolojik ihtiyaçları o kadar derin ki, önde olduklarını duymaya muhtaçlar.

İşin gerçeğini merak ederseniz eğer, saygınlığı kanıtlanmış olan araştırmalara yönelmeniz gerek. MetroPoll şirketinin bu hafta gerçekleştirdiği anketin sonuçları Türkiye'nin 'nerede' durduğunu çok iyi sergiliyor. Referanduma ilişkin olarak 'evet' oyları yüzde 49,5 iken 'hayır'lar 33,5 seviyesinde. Sadece oy verenler hesaba katıldığında oran kabaca 60'a 40 oluyor. Bu sonuç 'evet' oylarının artış içinde olduğunu ortaya koyuyor ve nedenlerden belki de en önemlisi hükümetin YAŞ sürecindeki tutumu. Halkın yüzde 48,5'i bu tutumu desteklerken, ancak 33'ü karşı çıkıyor. Buna karşılık Kılıçdaroğlu'nun 'hükümet askerin teamülüne karışmasın'

önerisi yüzde 36,5 onay alırken, yüzde 51,5 bu yaklaşıma katılmıyor. Tabloyu tamamlamak üzere 'demokratik yönetimlerde ordu hükümete mutlaka itaat etmeli' cümlesine yüzde 56,5 'evet' derken, 'hayır'lar 32,5 seviyesinde kalıyor.

Görüldüğü gibi demokratikleşme ve sivil/asker ilişkileri alanında bugünkü vesayet rejiminin devam etmesini isteyenlerin oranı ile referandumda 'hayır' diyeceklerin oranı hemen hemen aynı. Diğer tarafta demokratik bir rejimi savunanlarla referandumda 'evet' diyecek olanların oyları da birbirine çok yakın. Bu durum esas kırılmanın ne olduğunu ortaya koyuyor. Bu referandumun iki kanadı arasındaki temel ayrım cumhuriyetin temel niteliğinin ne olacağıdır. Referandum demokrasi ile vesayet arasında yapılıyor ve toplumun her iki kanadı da bunu böyle anlıyor. Referandum paketinin içeriği önemli olmaktan çıkmış durumda, çünkü herkes yapılacak tercihin 'gerçek' anlamının farkında.

MetroPoll çalışmasından birkaç ilginç not daha eklediğimizde, 'nerede' durduğumuz daha da belirginleşiyor. Örneğin kendilerini 'Kürt milliyetçisi' olarak adlandıranların yüzde 64'ü 'evet' derken, 'hayır'lar 22'de kalıyor. Kendilerini 'Alevi' olarak tanımlayanlarda ise 'evet' sadece 11,5 iken, 'hayır' oyları 72,5'u buluyor... Böylece Kürt milliyetçiliğinin niçin ayrılıkçılığa doğru uzanmadığına ilişkin küçük bir belirti daha elde ediyoruz. Alevileri ise bizzat kendilerine havale etmekten başka yapacak bir şey yok gibi... Türkiye'nin en büyük cemaatinin Sünni Müslümanlar olması nedeniyle demokrasiden kaçıp, askerî vesayetin tercih edilmesi, bireysel çağdaşlığın toplumsal açıdan bağnazlığı ima edebileceğini ortaya koyuyor.

MetroPoll bir de 'en güvenilen kurum' sorusu sormuş... Başta polis var. Ardından Cumhurbaşkanı ve Meclis geliyor. Derken Başbakanlık ve hükümet... El altta ise üç kurum yer almış: Genelkurmay, Anayasa Mahkemesi ve yargı. Bugün bir seçim olsa oyların nasıl dağılacağına gelince, kararsızları da eklediğinizde durum şöyle: AKP 51,5... CHP 29,5... MHP 11,5... (Eldeki verileri bir önceki seçimde verilmiş olan oylara göre 'düzelttiğimizde' AKP'nin 47-51, CHP'nin 28-31, MHP'nin ise 12-15 arasında olabileceğini kabaca hesaplayabiliyoruz.)

İsteyen bu Türkiye'yi görmezlikten gelmeye devam edebilir. İsteyen gerçekleri çarpıtmaya, yenilgiyi inkâr etmeye çabalıyabilir. Ama her aşama bu yenilgiyi tescil edecek ve 'efendilerin' tahakkümünden kurtulmaya yönelik her adım, bu ülkenin 'taşralılar' sayesinde sağlığına kavuşmasına vesile olacak.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Utangaçlar

Etyen Mahcupyan 18.08.2010

Referandum konusunda açıkça 'evet' veya 'hayır' diyenlerin dışında bir de siyasi utangaçlar var. Bunlar aslında 'evet' oyu vereceğini beyan ediyor. Ama bu düz ve basit bir 'evet' değil... Bunlar 'yetmez ama evet' formülünü kendilerine daha yakın bulanlar. Grubun içindeki birçok insanın vurguladığı üzere, bu formülü benimseyenler 'yeterli' bir anayasanın mümkün olduğunu sanacak kadar naif veya yüzeysel değiller. Her anayasanın muhakkak ki eksikleri olacaktır veya böyle bir mükemmel anayasa yapılsa bile, kabul edildiğinin hemen ertesinde eksikliğini ima eden olaylar yaşanacaktır. Çünkü toplumlar değişiyor ve bu değişimin yönüne kimse hakim değil. Dolayısıyla anayasalar eksik olmaya mahkûm metinler. Zaten bu nedenle de, kalıcı bir metne sahip olmak için, olabildiğince kısa ve genel kurallar içeren anayasaları savunanlar var. Kısacası 'yetmez ama evet' diyenler yeterli bir anayasa beklemedikleri gibi, bu sözü her anayasa için söyleyebileceklerinin de

farkındalar. O halde acaba niçin mütevazı bir 'evet'e kıyasla, kendilerini ille de 'yetmez ama evet' demek zorunda hissediyorlar?

Muhtemel bir yanıt, 'evet' diyenlerin içinde bu anayasanın yeterli olduğunu düşünenlerin olmasıdır. Ne var ki böyle bir durumla karşı karşıya değiliz. Başbakan referandum mitinglerinin neredeyse hepsinde değişen maddeleri saydıktan sonra halka 'peki bunlar yeterli mi?' diye soruyor ve sonra da avucunun içini ileriye uzatarak ve kelimeyi uzatarak 'yetmeez' diyor. Bu kanaatin taktiksel bir duruşu yansıtmadığını da biliyoruz, çünkü başta Adalet Bakanı olmak üzere birçok hükümet üyesi, sürecin en başından bu yana hayallerindeki ve Türkiye'nin gereksindiği anayasanın çok daha geniş değişikliklere ihtiyaç gösterdiğini, bu paketin onlar için yetersiz olduğunu söyledi. Belki halkın içinde, sadece AKP yandaşı olduğu için bu değişiklikleri yeterli bulanlar veya sorgulamayanlar vardır, ama doğrusu bu da çok şüpheli. Çünkü bu insanların lider belledikleri kişiler 'yetmeez' derken, kendilerinin paketi yeterli bulmaları pek olası değil.

Bu durumda sorumuza geri dönüyoruz: Acaba bu gruba dahil olan insanların mütevazı bir 'evet'le yetinmemesinin ve 'yetmez ama evet' diyerek kendilerini diğer 'evet' diyenlerden ayırmasının nedeni nedir? Ancak bu eksik bir soru... Çünkü söz konusu grup kendisini 'yetmez dolayısıyla hayır' diyen başkalarından da ayırma isteği içinde de olabilir. Daha da gerçekçi olursak büyük ihtimalle bu iki nedenin birleştiğini ve grubun içindeki farklı insanlar için bu kaygılardan birinin daha ağır basabileceğini öngörebiliriz.

'Yetmez ama evet' diyenlerin kendilerini diğer 'evet'çilerden ayırma isteğinin altında iki neden olabilir. Birincisi 'evet' diyenlerin hükümetin peşinden giden, onu sorgulamayan bir grup gibi algılanması. Dolayısıyla 'yetmez ama evet' diyorsanız, aslında 'ben o gruptan değilim, sorgulayan biriyim' demiş oluyorsunuz. İkinci olası neden ise, 'evet' diyenlerin ezici bir biçimde 'muhafazakâr', hatta dindar olduklarının düşünülmesi. Diğer bir deyişle paketi öneren AKP olduğu için ve MetroPoll araştırmasının doğruladığı üzere son seçimlerde bu partiye oy verenlerin ezici çoğunluğunun referandumda 'evet' diyeceği beklendiğine göre, basit bir 'evet' insanı dindar muhafazakârlarla harmanlayabilir. Bu ise bir azınlığın çoğunluk içinde kaybolmasını ifade eder. Kısacası anlaşılıyor ki, 'yetmez ama evet' diyenlerin esas kaygısı kendi kimliklerini ve kişiliklerini korumak... 'Biz sorgulayan kişileriz ve muhafazakâr da değiliz' demek istiyorlar. Bu duruşun bir hak olduğu şüphesiz... Ama içinde bir nebze elitizm olduğunu görmekte de yarar var. 'Evet' derken bir anda 'cahil grupun' parçası gibi görünmekten ürküldüğünü, kendilerini 'düşünen ve bilen' olarak görmeye yatkın bir ruh haline sahip olduklarını akla getiriyor.

Bu tutumun adını koymadan önce diğer kaygıya da bir göz atalım: Çok muhtemelen 'yetmez ama evet'in altında, 'yetmez dolayısıyla hayır' veya 'yetmez dolayısıyla boykot' diyenlerden kendini ayırma isteği var. Daha 'ince' bir bakış esas olayın 'hayır'cılar değil 'boykot'çular olduğuna işaret ediyor. Çünkü 'hayır' diyenler kabaca bakıldığında ya ulusalcı, ya da kategorik AKP düşmanı. Yani 'düşünen ve bilen' insanların muhatap alacakları cinsten değiller... Oysa boykotçular 'solcu'... Diğer bir deyişle 'düşünen ve bilen' kategorisine dahil, hatta ona egemen olma iddiasına sahip insanlar. Bu durumda 'yetmez ama evet' diyenler şunu söylemiş oluyorlar: 'Biz de sizin gibi solcuyuz ama doğru siyasetin ne olduğu konusunda farklı düşünüyoruz'.

Bu zımni beyan, 'yetmez ama evet' diyenlerin kendilerini basit bir şekilde 'evet' diyecek olanlardan ayırma kaygısıyla bütünlüşen cinsten. Çünkü o ayırma kaygısının da altında 'solculuk' var. Böylece 'yetmez ama evet' formülü iki işlevi birlikte başarıyor: Bir yandan siyasi kişilik olarak laikliği vurgulayarak bu grubu muhafazakârlardan ayırıyor, diğer yandan da siyasi kimlik olarak demokratlığı vurgulayarak aynı grubu otoriter zihniyetli solculardan ayırıyor.

Böylece ortaya epeyce utangaç ama aynı zamanda değişimin taşınması açısından pek de yadırganmayacak bir melezleşme çıkıyor. Otoriter sola karşı 'demokrat' olduğunu beyan edenlerin, demokratlığın gereği olan 'siyasi

sıradanlığa' henüz pek de yakın olmadıklarını anlıyoruz. Buna karşılık kişilik açısından 'anti muhafazakâr', yani 'laik' olduklarını beyan ederken, aynı grubun bir anda otoriter solla örtülebileceğini de fark ediyoruz.

Bu gözlem bize demokratlaşma sürecinde solun çektiği sıkıntının ne olduğunu da söylemiş oluyor. Sol siyasi kişilikle siyasi kimliğin birbirinden ayırlamadığı bir pozisyon. Dolayısıyla örneğin inancı temel alan bir ideolojinin takipçiliğini yapmakla solcu olmak arasında 'uzlaşmaz bir çelişki' olduğu düşünülüyor. Aynı şekilde ateizme varan bir duruşun da 'has laiklik' sanılarak solculuğa uygun düştüğü sanılıyor. 'Yetmez ama evet' bu ikili ideolojik kışkıracı görünür hale gelmesi açısından da önemli bir açılım.

Solun özgürleşmesi için daha gidilecek epeyce yol var ve yolun her adımı sol içinde demokratlığı öne çıkaran 'siyasi kimlik' yaklaşımıyla, laikliği kendisine zemin alan 'siyasi kişilik' ihtiyacına dayalı solculuğun ayrışmasına tanık olacak...

NOT: Birçok okuyucu, niçin Hrant'ın katledilmesine ilişkin Türkiye'nin AİHM'deki savunmasını ele alan bir yazı kaleme almadığımı sordu. Belki de yanıtımın bilinmesinde yarar var.... Eğer 'Türk' olsaydım, Hrant'ı öldürenlerin taşıdığı kimliği paylaşıyordum bu utancı taşıyamaz ve yazardım... Ama değilim ve bu sorumluluk bana değil, 'size' düşüyor...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Boykotçular

Etyen Mahcupyan 20.08.2010

Referandum nedeniyle saflaşan taraflardan biri de ne 'evet' ne de 'hayır' demek istemedikleri için sandığa gitmeme kararı veren 'boykotçular'. Burada başlıca iki grup var. Biri BDP ve onun mobilize edeceği Kürtler. BDP'nin son günlerde boykottan uzaklaşarak seçmeni serbest bırakma eğilimi göstermesinin nedeni, bu siyasetin hüsrarla sonuçlanma ihtimalinin yüksek olduğunun anlaşılması ve partinin gereksiz yere kendi seçmeniyle iletişiminin bozulması riskiydi. Ama arkada yatan ilkesel tavır halen devam ediyor ve bu tavır aslında tek bir mesaj veriyor: 'Ben Kürdüm, sizlerden farklıyım'. BDP'nin duruşunun siyasetle, yani yarının nasıl olacağıyla bir ilgisi yok. Onlar hem 'evet' hem de 'hayır' diyenlerin nihayetle 'Türk' olduklarını ve siyasete dahil olmanın kendilerini bu 'Türklük' içinde eriteceğini düşünüyorlar. Nitekim en çok duyulan itirazlardan biri de bu tedirginliği açıkça ortaya koyuyor: 'Pakette Kürtler için bir şey yok...' Önce ifade etmek gerek ki bu anayasa değişikliğinde Kürtler için çok şey var ama bunların hepsi Kürtlerin Kürt olmayanlarla paylaştıkları avantajlar. Kadınlara yönelik pozitif ayrımcılıktan daha demokratik bir yargıya uzanan yelpazede ayrı ayrı her madde Kürtler için olumlu bir değişimi ima ediyor. Dolayısıyla söylenen şudur: 'Pakette sadece Kürtler için bir şey yok...' Bu ise önemsenen şeyin Kürtler değil, Kürt 'kimliği' olduğunu gösteriyor. Ne var ki bu yaklaşım, Türkiye partisi olduğunu iddia eden BDP'nin, ola ola sadece Kürt etnik kimliğini referans alabilen bir parti olduğunu ima ediyor. Öte yandan sadece kendi kimliğini temel alan, herkes için iyi olanı aramayan bir anlayışın, çok kültürlü bir toplumsal zeminde ne derece 'demokrat' bir hareket olabileceğini de sorgulamak durumundayız. Açıkça ifade etmek gerekirse boykot kararı, BDP'nin hâlâ siyasete hazır olmadığını, ama daha da önemli olarak Kürtleri siyasetin dışında tutma arzusu taşıdığını söylüyor.

Sonuç olarak Kürtlerin BDP çevresindeki 'boykotçu' kanadı, 'Türklerin' ama böylece Türkiye'nin siyaset dinamiğinin dışında kalmayı tercih ederek, kendilerini apolitik bir tutuma mahkûm ediyorlar. Neden ise,

siyasetin vurguyu kimlikten vatandaşa doğru çekme ihtimalinin olması ve bunun bir 'kimlik kaybı' tehlikesi taşıması...

'Boykotçuların' ikinci grubu da aslında aynı dertten mustarip. Bunlar kendilerini 'hakiki' solcu sayarken, bir yandan da otoriter zihniyet etrafında dolanıp kümeleşen solcu cemaatleri. İlkelere ilişkin söylemlerde evrensel ve demokrat gözüken, ama bu ilkeleri gerçek hayata bağlamakta zorlanmak bir yana, o ilkeleri bizzat gerçek hayattan sakınan dayanışma ağı bu... Siyasetten anladıkları ise, kendilerini bir siyasi aktör olarak farklılaştırmaktan ibaret. Nitekim söz konusu grubun kendilerini kamuoyuna açıkladıkları metinde şöyle deniyordu: "Yeni ve demokratik bir anayasa istediğimiz için bu oyunda yer almayacağımızı, seslerimizin, taleplerimizin 'evet' ya da 'hayır' oyları arasında kaybolmasına, silinmesine izin vermeyeceğimizi, referandum sandığına gitmeyeceğimizi kamuoyuna bildiriyoruz." Görüldüğü gibi mesele 'kaybolmamak', etkili olunamayan bir siyasi ortama tutunarak kimlik tazelemek.

Referandum gibi olaylar bu tür gruplar için önemli fırsatlar verir. Çünkü o ana kadar siyaset üzerinde esamesi okunmayan anlayışlar bir anda olası 'seslerden' birini oluşturma fırsatı yakalar. Böylece grup üyeleri kendilerini anlamlı hissettikleri gibi, cemaat safları da sıklaştırılabilir. Ancak alternatif oluşturma, o pozisyonun alternatif olarak görülmesini sağlayacak bir mantığa, gerekçelendirmeye muhtaçtır. Boykotçuların da esas olarak öne sürdükleri dört gerekçe var...

Birincisi AKP zihniyetinin bir 'demokratikleşme kararlılığından' söz edilemeyeceği. Ne yazık ki bunun yapılacak tercihle hiçbir ilişkisi yok, çünkü herhalde 'sadece bu kararlılığa sahip insanların getirdiği değişiklikleri kabul ederiz' türünden saçma bir önermeyi bu tür solcular bile savunmak istemezler. Burada önemli olan paketin 'demokratikleşme' açısından istenen mi, yoksa istenemeyen bir durum mu yaratacağının irdelenmesi ve anlaşılan 'boykotçular' gelecek değişiklikler konusunda kafa karışıklığı içindeler.

İkincisi paketin hazırlanma sürecinin demokratik olmaması. Bu da çok doğru bir tesbit değil... Elbet çok daha geniş bir katılım zemininin oluşması daha iyi olurdu, ama bu paketin en azından Meclis'te tek tek ve her detayıyla incelendiğini, dahası muhalefetin istekleri yönünde birçok değişikliğe uğradığını izlemiş durumdayız. Ama zaten asıl önemlisi şu an itibarıyla bu paketin hayata geçmesini isteyip istemememiz ve 'boykotçular' anayasanın aynı kalmasıyla demokratikleşmesi arasında kararsız kalmış durumdalar.

Üçüncüsü paketin toplumsal talepleri karşılamayan değişiklikler içermesi... Herhangi bir paketin, hatta yeni bir anayasanın bile tüm toplumsal talepleri karşılamasını beklemenin hayalcilik olması bir yana, getirilen değişikliklerin toplumsal taleplerin bir bölümü olmadığını kim iddia edebilir? Ayrıca bu değişikliklerin toplumsal taleplere 'karşı' olduğunu söylemek mümkün müdür? Demek ki tüm isteklerimizi karşılamasa bile bir bölümünü karşılayan bir anayasa reformu var ve 'boykotçular' bu noktada taraf olmak istemiyorlar.

Dördüncü gerekçe ise 'boykotçuların' en önem verdikleri tesbiti oluşturuyor: Referandum sahici bir anayasa tartışmasını engelleyecek ve mevcut anayasayı meşrulaştırmaya hizmet edecek. Basit bir soruyla başlayalım: Niçin? Referandum anayasa tartışmalarını niçin engellesin? Bu adımı atabilen bir toplum ve hükümet, bundan sonrakiler için de daha istekli olmaz mı? Aksine bu adım engellenirse, kim bu toplumu yeniden şevke getirebilir ve kim, hangi yüzle AKP'den yeniden reform isteyebilir? Bu soru maalesef önemli, çünkü memlekette AKP dışında sahici bir anayasa değişikliği yapmak isteyen parti yok. Dolayısıyla 'sahicisi' olsun diye bu değişikliği desteklememek ya siyasi cehaletin göstergesidir, ya da psikolojik bir ihtiyacı tatmin etmenin yoludur. Referandumun mevcut anayasayı meşrulaştıracağı tezine gelince, herhalde 'boykotçular' bu anayasanın şimdiye kadar onlarca kez değiştiğinin ve her seferinde kamuoyu nezdinde daha da meşruiyet kaybına uğradığının farkında değiller. Eğer bugün 12 Eylül Anayasası pespaye bir metin muamelesi görüyorsa,

bunun nedeni isteyerek veya istemeyerek yapılan değişikliklerdir. Ŗu an gündemde olan değişiklik ise, doğrudan zihniyete ve 12 Eylül'ün yönetim anlayışının özüne dokunduğu için çok daha etkili bir darbe olacak.

Ama 'boykotçular' ya bunu istemiyorlar, ya da önlerinde siyasetten ve toplumdan çok daha önemli, başka bir sorun var... Belki de 'boykotçular' aslında sadece 'biz de varız' demek istiyorlar... Kendilerinin bile tam olarak emin olmadıkları kimliklerinin bu vesile ile görünür hale gelmesini, böylece kimliklerinden ayırt edemedikleri kişiliklerinin de bir nebze rahatlamasını murad ediyorlar. emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Evet ama yetmez

Etyen Mahcupyan 22.08.2010

Referandumlar, arka planında ideolojik karmaşa olan sorunları basitleştirerek, toplumun çoğunluğunun tercihini hayata geçirirler. Herkesin 'evet' veya 'hayır' demesindeki nedenler çok farklı olsa da, sonuçta bu 'evet' ve 'hayır'lar birer kapta toplanır. Bu durum siyaseti bir miktar öldürür, çünkü kampaşma öne çıkar ve tartışmalar yüzeyselleşir. Ancak siyasetin kültürel vesayet altında olduğu ülkelerde bir özgürleşme potansiyeli de yaratır. Bütün etnik, dinsel veya ideolojik kimliklerin kendi homojenliklerini koruyarak belirli siyasetleri desteklemesinin sonucu olan cemaatçilik sürdürülemez hale gelir. İnsanlar kendilerini hiç hazzetmedikleri başka cemaatlerle yan yana bulabilirler. Bu durum her cemaatte iç kırılmalara neden olur çünkü söz konusu birlikteliğin siyasi bir anlamı ve yükü vardır. Böylece referandumun konusunun yeniden önemli hale gelmesi fırsatı doğar ve içerik her cemaati böler... Dolayısıyla gelişmiş demokrasilerde siyasetin üstünü örten bir kolaycılık olan referandum, demokrasinin yerleşmediği cemaatçi toplumlarda cemaat içi demokratikleşmenin de tetikçisidir.

Söz konusu dinamik, cemaatlerin alt gruplarını özneleştirdiği gibi, farklı cemaatlerin alt gruplarını biraraya getiren 'utangaç' koalisyonlar da üretir. Türkiye'de de böyle oluyor ve bu son derece değerli bir gelişme... 'Yetmez ama evet' diyenler Türkiye'de yeni tomurcuklanan bir müstakbel siyasetin ipuçlarını taşıyorlar. Bu grubun gerçekliği algılama ve siyaseti yorumlama kapasitesi onları bir özne yapmaya aday. Ancak özne olabilmek, dışarıdan bakıldığında bir siyasi nesne de olunduğunun idrak edilmesini gerektiriyor. Bu nedenle 'yetmez ama evet' diyenlerin kendilerine yönelik kritik bir bakışa da hazır olmalarında kendi açılarından yarar var.

Geçen haftaki 'Utangaçlar' başlıklı yazıma gelen çok sayıdaki mesaj, bu grubun el yordamıyla bir analizinin yapılabilmesine olanak tanıyor. İlk tesbit bu grubun kültürel anlamda homojen olmadığı, içlerinde dindar veya muhafazakâr diye adlandırılacak kişilerin de olduğu. Ne var ki ortada kullanılan bir dil var ve bu dil belirli bir siyasi algıya tekabül ediyor. Dolayısıyla ikinci tesbit bu grubun ortak dilinin sol olduğudur. Çünkü 'yetmez' kelimesi var olan durumun daha da değişmesi gerektiğini söylüyor ve kullanılan gerekçelerden de bu değişimin evrensel demokrasi anlayışına doğru olmasının istendiğini anlıyoruz. Eğer Türkiye'deki sol kavramını kuşatan zihinsel çarpıklıktan azade iseniz, kültürel farklılıkları kuşatan demokrat bir sol anlayışın nüvelerini burada yakalayabilirsiniz. Üçüncü tesbit 'yetmez ama evet' diyenlerin diğer grup ve duruşlara karşı mesaj verme kaygılarının ön planda olması. AKP'ye destek verilirken, aynı zamanda hükümet uyarılmak da isteniyor. Bu değişimle yetinilmeyeceği, referandumda 'evet' demenin demokrasi yönünde değişim iradesi için bir taahhüt olarak görüldüğü söyleniyor. Diğer taraftan 'yetmez dolayısıyla hayır' diyen solcular da doğrudan muhatap alınıyor. Bu farkındalık 'yetmez ama evet' diyenlerin solda durduklarının veya oraya talip olduklarının da açık göstergesi. Yapılan şey 'neden hayır değil' mantığının sergilenmesi ve bu karşılaşma açısından

bakıldığında 'evet' kelimesinin 'yetmez'e kıyasla öne çıktığını anlıyoruz. Belki de şöyle bir yorum yapabiliriz: 'Yetmez' kelimesi bu grubu sıradan 'evet'çilerden ve hükümet yandaşlarından ayırıyor, 'yetmez'den 'evet'e giden yol mantıksal bir çözümlemeye izin vererek bu grubu geleneksel soldan da ayırıyor ve nihayet 'evet' kelimesi de bu grubun solu demokrat bir içerik üzerinden yeniden tanımlamasına izin vererek bu enerjiyi geleceğe taşıma potansiyeli yaratıyor. Böylece referandumun hemen sonrasında aynı grubun bu kez belki de 'evet ama yetmez' sloganıyla ortaya çıkmasının zeminini oluşturuyor.

Siyasetten sosyolojiye geçtiğimizde 'yetmez ama evet' diyenlerin en önemli özelliği bir bireyselliği veya bireyselleşmeyi taşıması. Burada cemaatleri temsil eden grupçuklar değil, cemaatlerden kopmuş bireyler yer alıyor. Öte yandan bu bireylerin cemaat içi alt gruplardan tümüyle bağımsız olmadıklarını da öngörebiliriz ve bu durum zaman içinde cemaatlerin de dönüşümlerine yol açacak bir demokratik rüzgârın oluşabileceğini ima ediyor. Böylesi bir çerçeveden bakıldığında 'yetmez ama evet' diyenlerin Türkiye'deki yozlaşmış 'laik' tanımından öte, bireyselleşmeyi besleyen, gerçek anlamıyla seküler bir grup oluşturduklarını söylemek mümkün gözüküyor.

Bu grubun içinde yer alan ve daha derinlemesine gözlemlere sahip olan Esra Elmas, her cemaatin içinde merkezden uzaklaşan ama gidecek yeri olmayan insanlara ve özellikle gençlere işaret ettiği yazışmamızda, bu kesimin ne cemaatleri içinde ne de dışında ciddiye alındıklarını vurguluyor. Bu ise herhangi bir cemaatin içinde olmaya direnen, bireyselliğini öne çıkaran, farklı kültürel zeminlerden gelseler de ortak bir duruşu paylaşabilen insanların ortaya çıktığını düşündürüyor. Eğer gerçekten de böyle bir dinamik varsa, bunun Türkiye toplumunun alttan gelen demokratik dönüşümünün hem sonucu, hem de sonraki adımlarda tetikleyicisi olabileceğini öngörebiliriz. Bugün için gündem referandumla sınırlı ve siyasetin sınırı da orada çiziliyor. Nitekim Elmas'ın tesbitiyle bu grup siyasette yer almak istemekle, ille de siyaset yapmak gibi bir zorunluluk taşımama duygusunu korumak arasında salınıyor. Referandum sonrasında bu grubun siyasi işlevlerinin sürüp sürmeyeceğini bilemeyiz, ama yine Elmas'ın 'yetmez ama evet' diyenlere ilişkin şu cümlesi, Türkiye solunda yeni bir potansiyelin haberciliğini yapıyor: "Hem mağduriyete saygı duyan, hem mağduriyetten çıkmak isteyen, (ancak) mağduriyete sarılarak siyasetsizlik pozisyonunda pasifize olmak (da) istemeyen çok insan var..."

İşte bu insanların birçoğu önümüzdeki cumartesi saat 15:00'te Tünel'den Taksim'e 'yetmez ama evet' yürüyüşü yapacaklar. Açıkladıkları metinden ben her şeyi anlatan üç mesaj seçtim: Bugün demokrasi için en büyük engel yargı oligarşisidir... Referandum paketindeki hiçbir değişiklik şu an var olan maddelerden daha kötü değildir... Ve sadece darbeler değil, ben de değiştirebilirim.

'Yetmez ama evet'çiler herkesi bu ülkede 'ben' demenin, vatandaş olmanın siyasi erdemine davet ediyorlar...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ahmaklar evi (1)

Etyen Mahcupyan 25.08.2010

Ulus-devletler büyük bir ilerlemenin nişanesi olarak benimsenip hayata geçirildiler. Modern insana uygun bir devlet yapısının bulunduğu, böylece 'milletlerin' özgürlük yolunun açıldığı savunuldu. Ayrıca ezelden ebede uzandığı söylenen bu 'milletlerin' de nihayet ulus-devlet sayesinde onları koruyup yaşatacak bir yapıya kavuştukları düşünüldü. Ancak ulus-devletlerin ne imparatorluklarla mukayesesi, ne de geleceğin toplumlarını taşıma gücü açısından irdelenmesi bir üstünlükleri olduğunu gösteriyor. Hatta ulus-devlet halinin epeyce bir

yoksunluğa tekabül ettiğini söyleyebiliriz. Analize girişmeden önce, sonunda varacağımız noktayı şimdiden söyleyelim: Aslında 'milletlerin' varlığına inanmak çağın ürettiği akla uygun bir ahmaklıktan ibaretti. Ulus-devletler ise bu yanılsamadan mustarip halkların ihtiva edildiği birer 'ahmaklar evi' oldular...

Bu cümlelerin bir tesbitten ziyade önyargıya benzediğini haklı olarak öne sürebilirsiniz. Doğrusu bu satırların sahibi olan bana bile öyle gözüküyorlar. Ama adım adım gidelim... İmparatorluklarla ulus-devletler arasında birçok fark bulunabilse de, bu devletlerin mensubu olan insanlar açısından en önemli fark sınırların gördüğü işlevdir. Çünkü diğer farklılıklar yönetimin ve rejimin zihniyetine ilişkin olup, her türlü zihniyeti her iki devlet biçiminde de görmek mümkün. Sınırlara gelirsek, imparatorluklarda devletin coğrafi sınırları muğlâk, geniş, geçirgen ve oynaktı. Oysa ulus-devletlerde sınırlar belirgin, dar, katı ve sabit hale geldiler. İmparatorluklarda sürekli değişim halinde olan, kendi içinde daralıp genişlediği gibi, ileri geri de hareket eden ve tam olarak 'bilinmesi' mümkün olmayan sınırlar vardı... Ulus-devletler bunları iyice daraltıp birer çizgiye indirgemekle kalmadı, olabildiğince sabitlediler ve değişmemesi için de insanların geçmesini engelleyen bir tarzda tahkim ettiler.

Dolayısıyla imparatorluktan ulus-devlete geçiş insanlar için apaçık bir özgürlük kaybıydı. Ancak bunun sadece coğrafi mekân değiştirme özgürlüğü olduğu sanılmamalı... Çünkü sınırların muğlâklığı imparatorlukların sınır bölgelerini yönetirken çok daha esnek ve özgürlükçü olmalarına neden oluyordu. Buralarda merkezî devletler çok daha pazarlıkçı ve hoşgörülüydüler. Öte yandan sınırların oynaklığı bu esnek bakışın ülke topraklarının içine kadar nüfuz etmesine neden olabiliyor ve merkezin tutarlı olma ihtiyacı da söz konusu esnekliğin genel yönetim tavrını etkilemesine yol açabiliyordu. Sonuç, devletle insan toplulukları arasında epeyce belirsizlik ihtiva eden bir ilişkinin olması ve bunun da bir özgürlük imkânı oluşturmasıydı.

Buna karşılık ulus-devletler kendi insanların hareket yeteneğini bilerek ve isteyerek kısıtladılar. Düşünün ki sınırlar dışarıdan gelecek olanları engellemenin ötesinde, kendi insanların sınır ötesine gitmemesi için kullanımdaydılar. Böylece merkezin gücü ve etkisi ülkenin en ücra köşesine kadar uzandı. Bunun bir tür eşitlikçilik olduğu söylenebilir tabii, ama söz konusu eşitlik devlet karşısındaki mahkûmiyet haline ilişkindi. İnsanlar 'vatandaş' olarak yeniden takdis edilirken, devletin kendi üzerlerindeki tartışılmaz hükmi varlığını da baştan onaylamış, onun kurallarına uymayı ve aksi halde cezalandırılmayı da kabullenmiş oluyorlardı.

Kısacası imparatorluklardan ulus-devletlere geçiş, insanlar için apaçık bir özgürlük kaybıydı. Soru buna niçin razı gelindiği, bu durumun nasıl rasyonalize edildiğidir... Acaba özgürlük kaybı karşılığında ne kazanılmıştır? İlk akla gelen kavram muhtemelen 'güvenlik' olacaktır. Ulus-devletlerin 'milletlerin' kendilerini güven içinde hissetmelerini sağladığı sıkça tekrarlanır. Ne var ki bu tesbit tümüyle yanlış olup, bilinçli bir yalana dönüşmeye de çok müsaittir. Her şeyden önce imparatorluklarda güvenlik esas olarak bir toplumlar arası denge haline gönderme yapar ve nihayetinde de asayiş meselesi olarak somutlaşırdı. Düşmanlıklar kategorik değil, konjonktürel, geçici ve değişkendi. Oysa ulus-devletler güvenlik ihtiyacını 'milletlerle' ilişkilendirdiler ve tam da bu nedenle güvensiz bir dünya ürettirler. Şimdi etraf kadim düşmanlarla çevriliydi, çünkü 'hayat' zaten bir milletler savaşıydı. Bu ortamda dostluk ancak geçici olabilirken, diğer bütün ulus-devletler ezeli ve ebedi bir düşmanlığın taşıyıcılarıydılar. Dolayısıyla ulus-devletler kendilerini sürekli tehdit altında ve tehlikede hissettiler. 'Milletler' ulus-devletler sayesinde daha güvenli bir dünyada değil, tam aksine çok daha güvensiz bir dünyada yaşamak zorunda kaldılar.

Böylece yukarıdaki soruya geri dönüyoruz: İmparatorluklardan ulus-devletlere geçerken ödenen özgürlük kaybının karşılığı acaba neydi? Özgürlüksüzlüğün karşılığı olarak bizlere ne sunulmuştu ve biz niçin bu bedeli böylesine hevesle ödedik? Bunun sadece 'kendimize benzeyenlerle birlikte yaşama', kendi 'milletimizle' birlikte olmaktan ibaret olmadığı belli, çünkü imparatorluklarda da bu koşul önemli çapta karşılanmaktaydı. Görünen ve bizlere de ısrarla öğretilen o ki, özgürlük kaybının karşılığı 'kendimizi yönetme' hakkını elde etmemizdi.

Bunun ne denli gerçekleştiği, kendimizi gerçekten de yonetip yonetmediğimiz, bunun bir yakıştırmadan ibaret olup olmadığı ayrı bir konu... Asıl soru bunun için niçin ulus-devlete ihtiyaımız olduğudur? Yoksa 'kendi kaderimize sahip çıkmak' açısından ulus-devlet formatı bir gereklilik mi?

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ahmaklar evi (2)

Etyen Mahçupyan 27.08.2010

Geçen yazıda imparatorluklardan ulusdevletlere geçişin kişiler açısından bir özgürlük kaybı olduğu, ayrıca ulusdevletlerde güvenlik ihtiyaının da imparatorluklara kıyasla arttığı tesbiti yapılmıştı. Diğer bir deyişle ulus-devletlerin vatandaşları eski düzene oranla hem daha dar bir özgürlük alanına sahip olmuşlar, hem de kendilerini daha tehlikede bulmuşlardı. Diğer taraftan ulus-devletlerin kurulması hemen her yerde coşkuyla karşılanmış, bir 'ilerleme' olarak algılanmıştı. Bu durum açıklanmaya muhtaç gözüküyor... Acaba atfedilen 'ilerlemenin' kaynağı neydi? zgrlk kaybının ve artan güvensizliğin karşılığında ne kazanılmıştı?

Milli söylemler bunun yanıtını veriyor... Görünen o ki kazanılmış olan şey kendini yonetme hakkı, yani kendi kaderimize sahip çıkma irademizin tescil edilmesi idi. Ulusdevletler 'milletleri' başka 'milletlerin' sultanı altında yaşamaktan kurtarıyor ve onların kendilerini yonetmesine imkân tanıyordu. Ancak bu denkleme asıl tersten yaklaşmak gerekiyor. Çünkü herhangi bir toplumun kendisini yonetmesini sağlayan unsur demokrasidir. Bu rejim sayesinde farklı görüşler birbirini 'duyabilir' ve aralarında ittifaklar veya uzlaşmalar oluşabilir. Yine ancak bu rejim sayesinde söz konusu görüşlerin sahiplerine, çoğunluğu oluşturdukları oranda yonetme hakkı verilir, ama aynı anda da azınlıktakilerin muhtemel yonetme hakları koruma altına alınır. Öte yandan demokrasinin işleyebilmesi için önce o toplumdaki kişilerin birbirlerini eşit olarak algılamaları gerektiği ve yonetme hakkının bu eşitlik zemininde meşruiyet kazandığı ileri sürülebilir. Bunun anlamı demokrasinin işleyebilmesi için bir tür 'cumhuriyet' olunması gerektiğidir.

işin kuramsal yanını, yani demokrasi ile cumhuriyet arasındaki ilişkinin yönünü bir kenara bırakarak şu önermeyi gönül rahatlığıyla yapabiliriz: Toplumların kendilerini yonetebilmeleri ve kaderlerine sahip çıkmaları için demokrasiye ve bir tür cumhuriyete ihtiyaç bulunmakta. Diğer bir deyişle aslında ulusdevlete hiç de gerek yok gözükmekte... Nitekim ulus-devleti bir 'gereklilik' haline getiren unsur, toplumun 'milletle' ikame edilmesidir. 'Millet' kavramı sayesinde sanal bir gerçeklik yaratılmış ve toplumu fazlasıyla aşan bu gerçekliğin kendini yonetmesi de onu en iyi tanıyan devlet sayesinde olmuştur. Kısacası ulus-devletlerde kendini yoneten özne, yaşamakta olan hakiki insanlar yani toplum değil, doğmamış ve ölmeyecek olan, dolayısıyla da yaşamayan 'milletlerdir'. Velhasıl ulus-devletlerde gerçek anlamı ve işleviyle ele alındığında 'demokrasi' bir anakronizmdir. Ulus-devletler doğal olarak demokrasiyi içermezler, olsa olsa mecbur kaldıkları için demokratikleşirler...

Ulus-devletlerin demokrasi üretmek açısından yeterli olmadığını zaten tarih ortaya koyuyor. Bu nedenle ulus-devletin savunucuları bu devlet biçiminin demokrasiyi oluşturmak ve yaşatmak için bir gereklilik olduğunu kanıtlamak üzere çaba gösterdiler. Tarihsel olarak demokrasilerin ulus-devletler altında ortaya çıkmasını bir delil olarak sundular. Bu bakış demokrasi olabilmek için önce 'millet' olmak gerektiğini ima ediyordu. 'Millet' ise fikirleri farklı olsa da, aynı kimlikte buluşmuş olan insanları ifade etmekteydi. Dolayısıyla açıkça ifade edilmese de, aslında söylenen şuydu: Demokrasi için belirli bir milli kimlik zeminine ihtiyaç vardır...

Ne var ki 'demokrasi', farklı görüş ve fikirlere sahip kişiler arasında işlevsel olması beklenen, bu fikirlerin bazısını çoğunluk oluşturdıkları ölçüde hayata geçiren rejimin adı. Bu sonucun alınması için ise aynı kimlikten olmak hiç de gerekli gözüküyor. Ulus-devletleri demokrasi için gerekli hale getirmek, dolayısıyla şu varsayıma muhtaç: Farklı kimliklerdeki kişiler fikirlerde de anlaşamazlar ve birlikte karar alamazlar. Acaba niçin? Çünkü çıkarları, istekleri ve talepleri 'özel' olarak farklıdır... Yani onlar farklı 'milletlerden' gelmektedirler.

Böylece totolojik bir sonuca ulaşıyoruz: Ulus-devletler kendilerini demokrasi ile ilişkilendirmek istiyorlar, ama bunu ancak aynı 'milletten' olmayanlara demokrasi yolunu kuramsal olarak kapatarak yapabiliyorlar. Konuşmak ve anlaşmak için ille de 'millet' olmak gerektiğini varsaydığınız anda, demokrasi de ancak ulus-devlette yaşayabiliyor...

Ne var ki bu akıl yürütme tümüyle ideolojik olup, ulus-devletin meşru bir devlet biçimi olarak gösterilmesini hedefliyor. Oysa insanları tek bir kimliğe hapsedmenin olası bir demokrasiyi engellemek anlamına geldiğini, çünkü hiçbir toplumun tek bir 'millete' indirgenecek kadar homojen olmadığını biliyoruz. Bu gözlemin anlamı ulus-devletlerin kategorik olarak demokrasiyi içselleştirmekte zorlanacakları ve aslında demokrasiden hazzetmedikleridir. Dolayısıyla da ulusdevletler hiçbir topluma kendilerini yönetme ve kaderlerine sahip çıkma imkânı sunmamışlar, bunun yerine devletin tanımladığı bir kimlikten hareketle üretilen 'millet' üzerinden, bizzat devletin toplumu yönetmesini sağlamışlardır. Söz konusu 'devlet' ise, doğal olarak vatandaşlar adına değil, 'millet' adına konuşanların elinde olmuştur.

Sonuç olarak, imparatorluklardan ulusdevletlere geçiş sayesinde insanların kendilerini yönetme hakkını elde ettiklerini söylemek pek mümkün değil. Çünkü bu hak sadece o ulus-devletin 'milletine' dâhil olan ayrıcalıklı kişilere tanınmış, ama çoğu zaman bu hakkın kullanımı bile doğrudan devlet eliyle olmuştur. O halde ulus-devlet olmak uğruna vazgeçilen özgürlüklerin ve çok daha güvensiz bir dünyada yaşamının rasyoneli nedir? Eğer gözü kapalı bir milliyetçi değilseniz, bu soruya anlamlı bir yanıt vermeniz zor gözüküyor. Anlaşılan o ki, 'milletleşmek' akla uygun gözükse de öyle olduğu hayli şüpheli olan bir ahmaklaşma sürecine tekabül etmekteydi. Ulus-devletler ise bu ahmaklaşmayı rasyonalize eden ve yeniden üreten birer 'ahmaklar evi' oldular...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ahmaklar dünyası

Etyen Mahcupyan 29.08.2010

Ulus-devletlerin tümünde klasik ideolojik jargon, özgürlüklerle güvenlik arasında ters bir orantı olduğudur. Bu anlayış günümüzde 'insanın güvenliği' kavramı etrafında dönüşüme uğruyor ve söz konusu ilişkinin tam aksi yönde olduğunu idrak ediyoruz. Aslında bu durum ulus-devletlerin çözülmesinin de işareti, çünkü bu devlet biçimi tam da bu ters orantıyı bir toplumsal yasa haline getirebildiği için yaşadı. Oysa tarih ulus-devletlerin hem toplumların özgürlük alanlarını kısıtladığını, hem de onları daha güvencesiz bir dünyaya mahkûm ettiğini ortaya koyuyor. Diğer bir deyişle özgürlük ile güvenlik arasında her zaman doğrusal bir ilişki vardı ve ulus-devletler toplumları belirli sınırlara hapsederken, meşruiyetlerini de bu ilişkiyi çarpıtarak sağladılar. Yapılan fedakârlığın karşılığının ise 'kendi kendini yönetme' veya 'kendi kaderine sahip çıkma' olduğu söylendi. Toplumların doğal halleriyle buna inanmaları hiç de kolay değildi, ama ulus-devletler insanlık tarihinin gördüğü en hastalıklı ideoloji olan milliyetçiliği keşfetmiş, bu sayede de toplumlardan 'milletler' üretmişti. Şimdi asıl özgürlük ve güvenlik o an yaşamakta olan somut insanların değil, 'milletlerin' özgürlük ve güvenliğiydi. Bunun

bedeli ise o an yaşamakta olan insanların daha az özgür ve güvenceli bir hayata razı olmalarını ifade ediyordu. Ancak asıl aldatmaca 'kendini yönetme' meselesine ilişkindi, çünkü esas öznenin 'millet' olduğu bir dünyada şu an yaşamakta olan fani kişilerin 'millet' adına söyleyebilecekleri son derece sınırlıydı. 'Milletler' ezelden ebede uzanan varlıklar olarak sunulduğu ölçüde, onları yönetecek olan öznenin de aynı şekilde 'uzun ömürlü' olması gerekiyordu. Böylece devletlerin 'millet' adına toplumları yönettiği bir düzen oluştu ve devlete sahip çıkabilenlerin imtiyazlarını yasalara bağlayan bir hukuk anlayışı doğdu.

Bugün tartışmakta olduğumuz vesayet sistemi, aslında ulus-devlet dünyasında olabilecek olan 'demokrasinin' adıdır. Birçok ülke bu vesayeti kamufle edebilen ve devletin sahipleri istemese de sistemin toplum tarafından denetlenmesine izin veren mekanizmalara sahip. Türkiye gibi ülkelerde ise ulus-devlet çıplak... Böylece devletin derinliğinin görünür olabildiği bir dönemi yaşayabiliyor ve ne özgürlük, ne güvenlik, ne de özyönetim imkânı tanıyan bu devlet biçimini hep birlikte idrak ediyoruz.

Ancak bu aldatmacanın sadece bizim tür ülkelerde olmadığını veya buralardan neşet etmediğini de yine bu dönemde kavırıyoruz. Geçenlerde Ayşe Hür 'Kendi kaderini tayin hakkı kandırmacası' başlıklı yazısını 1776 tarihli Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ile başlatmıştı. İnsanlık tarihinin onur abidelerinden biri olarak sunulan bu metin şöyle demektedir: "... Bütün insanlar eşit olarak yaratılmışlardır ve Yaratıcı tarafından terk edilmez haklarla bezenmişlerdir. Bunların başında ise yaşam, özgürlük ve mutluluğu takip etme hakkı gelmektedir... Ne zaman herhangi bir yönetim bu amaçları tahribe yönelirse insanların hakkı ya o yönetimi değiştirmek ya da bu ilkeleri benimseyecek yeni bir idareye yol açmak için onu ortadan kaldırmaktır."

Görüldüğü gibi burada iki özne bulunmakta: Yönetim ve insanlar. Görünüşte 'insanım' diyene kıvanç verecek tesbitler... Ancak bu cümleler daha önceki birkaç cümlenin meşruiyetini sağlamak üzere kullanılmakta ve o bölümde şöyle denmekte: "Bir ulus kendini bir başka ulusa bağlayan siyasal bağları koparma, doğa yasalarının ve Tanrı'nın, o ulusa dünya devletleri arasında bahsettiği bağımsız ve eşit yeri alma gereği duyabilir." Gerekçelerinde sadece insanlardan bahseden bir metin, varmak istediği sonuç açısından o insanları 'ulus'laştırmakla kalmıyor, bu 'ulus' olma halini de hem doğa yasalarına hem de doğrudan Tanrı'ya bağlıyor. Söylenen şey 'milletlerin' doğal ve tanrısal olduğu, dolayısıyla 'milletlerin' bizleri aşan, bizler tarafından denetlenmesi hayal edilemeyecek ve bizler tarafından hiçbir zaman anlaşılmayacak varlıklar olduğudur. Böylece gerçekte insanlara ait olan hak ve özgürlüklerin 'milletlere' atfedilmesinin yolu açılmış ve bu durum bir özgürlük devrimi olarak sunulmuştur. Kolonileşmenin ima ettiği yabancı zulmünden kurtulmanın bedeli, ulus-devletin ima ettiği yerli devlet sahiplerinin vesayeti olarak ödenecek ve buna 'demokrasi' denecektir...

Nitekim ulus-devlet dünyasının performansı bir tahakküm zihniyetinin işlerliğini sergiler. Hür'ün de işaret ettiği üzere ulus-devletler idealist değil 'realist' davranmışlar ve kendileri dışında yeni ulus-devletlerin oluşumunu ellerinden geldiğince engellemeye çalışmışlardır. Ancak bu çaba beyhude olmuştur, çünkü ulus-devlet ideolojisi her toplumun 'milletleşmesini' ve kendi ulus-devletini kurmasını teşvik etmiştir. Böylece insanlar 'millet' olmaya zorlanmışlar ve sayısı her geçen gün artan bu 'milletler'e yerleşik olanlar eklenmiştir.

İşin insanlık açısından vahim yönü ise, istisnasız bütün 'milletlerin' sahte olmasıdır... Alman, Türk, Kürt, Ermeni gibi kelimeler karmaşık bir tarihsel ve kültürel yumağı ifade ederler ve tabii ki gerçeklerdir. Ama bunlardan ebediyete kadar yaşayacak etnik temelli 'milletler' üretmek bir toplumsal kalpazanlıktır.

Acıklı olan ise, 'millet' haline gelen insanların bunu gerçekten de bir 'gelişme' sanmaları, kendi kısa ömürlerini 'milletlerinin' varlığı içinde rasyonalize etmeleri, bu durumdan gurur duymaları ve söz konusu özdeşleşmenin aynı kısa ömrü daha az özgür, daha az güvenli ve vesayete tabi kıldığını anlamamalarıdır. Bu şuursuzluğun harcı olan milliyetçilik, tam da bu nedenle devletler tarafından pompalanır ve insanlara sürekli olarak 'millet' olduklarını hatırlatır. Bu amaçla toplumu devletin ideolojisine hapseden bir dil ve semboller sistemi üretilir.

İnsanların kutsal devlet büyükleri, kutsallaşmış ritüeller ve kutsal bir bayrak etrafında milletleştirilmesi süreci ayakta tutulur. Dolayısıyla da bütün bu kutsallıklar esasta devletin malıdır ve 'millet' olmak devlet tarafından korunan sembollere muhtaçtır.

İnsanların 'millet' olmak uğruna ahmaklaşmaları mıdır gerçek, yoksa ahmaklaştıkça mı 'milletleşmişlerdir', söylemek kolay değil... Hele bunca 'insan' hâlâ birer zombi misali devletlerinin çizdiği sınırlar içinde tek sıra yürüyüş halindeyken...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İçimizdeki Ugandalılar

Etyen Mahcupyan 01.09.2010

Geçen haftaki yazılarımdan birinin sonuna şöyle bir not koymuştum: "Birçok okuyucu, niçin Hrant'ın katledilmesine ilişkin Türkiye'nin AİHM'deki savunmasını ele alan bir yazı kaleme almadığımı sordu. Belki de yanıtların bilinmesinde yarar var... Eğer 'Türk' olsaydım, Hrant'ı öldürenlerin taşıdığı kimliği paylaşırdım bu utancı taşıyamaz ve yazardım... Ama değilim ve bu sorumluluk bana değil, 'size' düşüyor..." Bu paragrafı niçin yazmak istediğime açıklık getirmenin doğru olduğunu düşünüyorum... Okuyucuların iki dava dosyasının birleştirildiğinin farkında olmamaları ve meseleyi "Hrant'ın katledilmesi" bağlamında ele almaları doğaldı ama bu konuda benim bir şeyler yazmam gerektiği konusunda ısrarlı olmaları ve bunu benden beklerken benim Ermeni olmama atıf yapmaları doğrusu bana biraz 'fazla' geldi. Son yüz yıl içinde bunca yaşanmışlıktan sonra, devletin yaptığı bir utancın göğüslenmesi de Ermenilere mi düşüyordu? Kendisine 'Türk' diyenlerin bir anda hiçbir sorumluluk taşımayacak kadar vicdan hafifletmesi ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin tasarruflarına karşı özellikle referandumda 'evet' diyen bir Ermeni'yi sahaya davet etmeleri bence fazlasıyla manidardı. Sanki Ermeni olmanın gereklerinden biri de uğradığınız aşağılanmalara karşı çıkarak onurunuzu korumak durumunda olmanızdı ve böylesi bir psikolojik dönemeçte hükümetin şu veya bu siyasetini desteklemek de sizden beklenen Ermeniliğe yakışmayan bir züldü. Bunun bir tür Yahudileştirme olduğunu düşünüyorum... Nasıl devlet Yahudileri 'iyi çocuk' olarak tasavvur ediyorsa, kendisini devlet muhalifi olarak gören bir tür solculuk da galiba Ermenileri kendi 'iyi çocuğu' olarak algılıyor.

Eleştiri yazısının benden beklenmesi ise, kişisel maceram açısından iyice ironikti, çünkü ben hiçbir zaman gerçek anlamıyla bir 'Ermeni' olmadım. Ermeniceyi çok az bilen, bu toplumun tarihi, kültürü ve edebiyatına özel bir ilgi duymamış, onu Osmanlı dünyası içinde algılayagelmiş biri için Ermeniler adına tepki vermek pek doğal değil. Ermeni olmak benim için bir gurur vesilesi olmadı, böyle bir duyguya yabancı kaldım. Aslına bakarsanız hiçbir 'milletin' parçası olmak, benim açımdan gurur verici bir durum olamaz. Hiçbir 'milletin' hasletler hanesi, 'millet' adına yapılan kötülükleri karşılayamaz. Dolayısıyla benden beklenen davranışın bir de Ermeniliğe oturtulmasını iç dünyamda iyice yadırgadım.

Ancak bu duygularımın çok da gerçekçi olmadığını biliyorum. Etnik kimlikler siz isteseniz de istemeseniz de üzerinize yapışır. Yurtdışından gelenler de dâhil bütün gazetecilerin bana Ermeni cemaatinin 'hissiyatını' sormaları, benim bunu bildiğimi ve yetkin bir biçimde anlatabileceğimi varsaymaları başka türlü açıklanamaz. Öte yandan kanaatler ve beklentiler siyasetin zeminini oluşturur. Böylece kendiliğinden ve denetlenemeyen bir süreçte zorunlu olarak Ermenileştikimi söylemek durumundayım. Öyle ki bir süreden beri, örneğin Hocalı Katliamı'nın anıldığı günlerde veya 1918'deki Ermeni çetelerinin yaptığı katliamların hatırlandığı zamanlarda

ben de kendimi bir şeyler söyleme zorunluluğu içinde hissediyor ve bir 'Ermeni' olarak insanlığın değerlerine ortak olmaya çalışıyorum. Doğrusu aklıma 'bunlar beni ilgilendirmiyor, bana ne o Ermenilerden' türü bir yanıt vermek gelmiyor ve zaten bunun ahlaki olmadığını düşünüyorum.

Ancak her nedense birçok Türk kendilerinin de bu durumda olduklarını farkında değillermiş gibi davranıyor. Oysa onlara da yapışmış olan bir kimlik var ve özellikle devlet bu kimliğin ardına sığınarak tasvip edilmeyecek eylemlerde bulunabiliyor, tutumlar alabiliyor. Ama kendilerinin ideolojik olarak devlete karşı olmalarından hareketle, birçok Türk sanki ısıklık çalarak etrafına bakmayı sürdürebiliyor ve devletin kendisini temsil etmesinin arka yüzünde bir nebze de olsa kendisinin de devleti taşıdığının farkına varmıyor. Hrant'ın AİHM davası bağlamında benden yazı bekleyen Türkler, ne yazık ki Ermenilerin onlardan ne beklediğinin bilincinde bile değiller. Böyle bir olayda demokrasi, mağdurun değil, failin cemaatinin içinden üreyebilir, ancak onların sesi zedelenmiş vicdanları bir nebze teskin edebilir.

Ama mesele temsiliyet ve vicdanla da sınırlı değil... Çünkü Türklük bu ülkede sadece bir etnik kimlik değil, bir iktidar ilişkisidir. Türk olmak belki de farkında olunmayan ve düşünmeden kullanılan bir dizi imtiyazı ifade eder ve bunların bedeli de genellikle dolaylı olarak Türk olmayanlar tarafından ödenir. Birçok Türk kendisini devletle özdeşleştirmede ölçüde sanki bu imtiyazları da kullanmamışçasına kendisini 'temiz' hissediyor. Bu anlaşılır bir durum... Ama Hrant'ın katli ve AİHM savunması türünden bir sembolik vakanın herhalde daha uyarıcı olması beklenir. Bugün Türk kimliğini taşıyan insanların her birinin, siyasi görüşleri ne olursa olsun, devletin yaptıklarına ilişkin olarak entelektüel sorumluluğu var. Bu devletin hiçbir tasarrufunu onaylamıyor olsanız bile, sizin adınıza davranan bir otoritenin uzantısı olarak, kendinizin de Türk olmayanlara karşı o otoriteyi taşıdığınızı görmemiz gerekiyor.

Evrensel bireyler olma safsatası, insan hakları savunuculuğu kılıfı avutucu olabilir, ama 'ötekiler' nezdinde inandırıcı olamaz. Bunlar kolay kaçışlar... Bir okuyucum bütün iyi niyetiyle şöyle yazmıştı: "Böyle bir olay karşısında Türk, Ermeni, Çinli, Ugandalı olmak ne fark eder? Utancı Türklere bırakmak ne demek? Etnisiteye göre mi insan haklarını savunacağız?" Kulağa hoş gelen, üst düzey bir etik bakışı yansıtan görüşler... Ama ne yazık ki bu konunun insan haklarıyla değil, kişisel sorumluluğun bilincinde olup olmamakla ilgisi var. Genelde hiçbir utancın herhangi bir 'milletle' bırakılması doğru değildir, ama bazı utançlar da maalesef o kadar genel değildir... Dahası eğer hepimiz tek tek kendimize düşen özgül utançları taşıyamıyorsak, utancı genelleştirmek de hiç etik olmaz. Bu olay karşısında vicdani açıdan Türk, Ermeni, Çinli, Ugandalı olmanın fark etmemesi gerektiği öne sürülebilir, ama vicdanın böylesine tarihsellik dışı kılınması da insani değildir.

Bu cümlede Türk'le Ermeni'nin yan yana kullanılması sizleri bir nebze de olsun rahatsız etmiyor mu? Yaşananların toplumsal ve sembolik anlamını bir tarafa bırakarak, bireyselliğin fildişi zırhının ardına gizlenmek ahlaki mi?

Bu olayda maalesef Türklerle Ermeniler arasında bir mesafe var ve benim gibi Ermenileşmekte hâlâ zorlanan biri bile bu mesafeyi, diğer Ermenileri görmezlikten gelme pahasına, yok sayamaz. Bu olayda Türklerin Ermeni olma şansı yok... Ama isteyenler Ugandalı olabilir.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Korku ve nefretin siyaseti

Başbakan Diyarbakır mitinginin muhtemel içeriğine ilişkin olarak bir televizyon kanalında şöyle demişti: "Niye Kürtlerin temsilcisinin de 73 milyonun temsilcisi değilsin? Demek ki sen tamamen ırkçı partisin ama ben ırkçı değilim." Başbakan bu değerlendirmesinde muhakkak ki samimidir. BDP'ye baktığında o partinin AKP'ye kıyasla daha fazla etnik kimlik siyaseti yaptığını tesbit ediyor ve kendisinin ırkçı olmadığına hükmediyordur. Ne var ki bu topraklarda Batı'dakinden epeyce farklı tür bir ırkçılık var ve Başbakan'ın partisi de bundan nasibini alıyor.

Batı dünyası ırkçılığı milliyetçiliğin uzantısı, çoğu yerde mantıksal sonucu olarak yaşadı. Ulus-devlet kapitalizminin meşruiyetini sağlayan liberalizm, hemen her yerde bireyselliği kutsallaştıran etik bakışından kolayca uzaklaşarak, devletlerin etnik ayrımcılığı besleyen yörüngesine teslim oldu. Otoriter zihniyetin bilim dünyasına egemen olmasını ima eden pozitivizm ise, ırkçılığı neredeyse bilimsel bir temele oturttu. Nitekim 'modern' ve 'çağdaş' olma iddiasındaki genç Türkiye Cumhuriyeti bu ırkçılığı büyük bir hevesle kucakladı ve bir dizi akla ziyan 'bilimsel' çalışma yapıldı. Ancak bu tür ırkçılığın temelde bize uymayan bir yanı vardı: Yaşanmışlıktan değil, yaşanmamış olan kuramsal doğrulardan besleniyordu. Geçmişin değil, geleceğin hesabını yapıyordu. Oysa Osmanlı düzeni tipik bir ataerkil dünyaydı. Sultanların şeriat karşısında son derece güçlü olmaları ve devletin –belki 17. yüzyılın bir bölümü dışında- hiçbir dönemde şeriata doğrudan bağımlı kalmaması, otoriter bir devlet geleneğine işaret etse de, toplumsal yapı ve dengeler ataerkilliğin kadim kurallarına tabiydi. Bu düzenin en önemli özelliği ise cemaat yapısıydı. Böylece imparatorluğun ahalisi kendi cemaatlerinin içinde daha kalıcı ve belirleyici bir kamusal alan yarattılar. Cemaatsel kültür, gelenek ve töreler bu alanda geçerli oldu ve diğer cemaatlere büyük ölçüde kapalı kaldı.

Diğer taraftan sözkonusu cemaatler birbirine eşit değildi. En makbul olanı, devletin meşruiyetini sağlamakta olan Sünni/Hanefi cemaatti... Ardından çeşitli gayrimüslim cemaatler gelmekte ve en altta da adı çoğu zaman zikredilmeden geçilen Aleviler yer almaktaydı. Osmanlı devleti Alevileri uzun zaman resmen görmezden gelirken, her fırsatta onları ezmekten de çekinmedi. Çünkü Aleviler devletin bizatihi varlığı açısından bir tehlike olarak görülmekteydi. Devletin varoluşunu ve tasarruflarını meşru kılan şey, Sünni/Hanefi anlayışın İslamiyet'in tek doğru yorumu olduğuna dair genel kabuldü. Oysa Alevilik bir başka İslamiyet'in daha olduğu iddiasını ifade ediyor ve belki de Osmanlı sultanlarına kuruluş yıllarına kadar giden bir yarı pagan geleneği hatırlatarak, iktidarlarının sorgulanabileceğini söylüyordu.

Bu durum devletin 16. yüzyıl başında Aleviliğe el koymasına, onu devletleştirmesine neden oldu. Böylece biri devlet tarafından görülen, diğeri onun altında gizli ve gizemli yaşantısını sürdüren iki tür Alevilik oluştu. Toplumsal düzlemdeki gerçek Aleviler yüzyıllar içinde saklanmayı ve kendilerini saklamayı öğrendiler. Eziyet çektiler, ayrımcılığa uğradılar ve sürekli korktular. Korkunun sürekliliği bir süre sonra bir nefret bakışı yarattı. Alevilik kendi geleneklerini sahiplenmenin ötesinde, siyasi açıdan bakıldığında Sünnilere karşı bir nefret birikiminin de kimikleşmesiydi.

Ancak hiçbir nefret buna maruz kalanın gözünden kaçmaz. Nasıl Aleviler Sünni devletin nefretini algıladılarsa, Sünniler de Alevilerinkini algıladılar. Dolayısıyla Sünniler daha da devletçi olurken, Aleviler itirazın ve modern dönemde 'solculuğun' taşıyıcısı oldular.

Kısa bir zaman içinde bu topraklarda Batı'nın bilmediği bir başka ırkçılık üredi... Cemaatlerin birbirini özsel ve kadim düşmanlar olarak algıladığı bu dünyada, siyaset de bugünü aşarak geçmişe uzanan bir nefretin ifadesi olarak şekillendi.

Başbakan kendi ırkçılığını test ederken Kürt kesiminin milliyetçi partisini referans vererek kolaya kaçmış... Sünnilerin kendi ırkçılıklarını sınamak için bakmaları gereken alan Aleviler ve Aleviliktir. Bu kesimin en doğal

talepleri olan ibadethane ve seçmeli din dersi gibi basit adımlar bile atılamıyorsa, bunun ardında aranması gereken siyasi anlayışın epeyce farklı kökleri olduğunu görmekte yarar var.

Buna karşılık taleplerinde tümüyle haklı olan Alevilerin ise, siyasetlerini aslında bu taleplere oturtmadığını, kadim Sünni karşıtlığıyla ayakta tuttuğunu da yine görmemiz gerekiyor. Yoksa Alevilerin doğal olarak bu referandumda 'evet' demeleri beklenirdi. Çünkü referandumun kabul edildiği bir Türkiye'de Alevilerin taleplerinin hayata geçme şansı apaçık bir biçimde daha fazladır. Oysa referandumda 'hayır' çıkması halinde, sözkonusu talepler artık gerçekleşsin diye değil, Sünnileri zorlamak için kullanılacak ve bu siyaset yozlaşmaya çok açık olacaktır.

Ne yazık ki Aleviler zihinlerindeki ve yüreklerindeki bu nefret birikiminin üstesinden gelerek siyaset oluşturmakta hâlâ yetersiz kalıyorlar. Ve ne yazık ki Sünniler de kendi nefret birikimleriyle yüzleşme cesaretini göstermeyip, bencillikten beslenen bir kayıtsızlığa sarılmayı sürdürüyorlar.

Bizde Batı türü bir ırkçılığın toplumsal karşılığı pek olmadı, ama kendimize özgü cemaatsel ırkçılıklarımızı sanki kimliğimizin temeliymiş gibi sahiplenmeye ve kendimizi kandırmaya devam edip gidiyoruz...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vatandaşlık referandumu

Etyen Mahcupyan 05.09.2010

Önce pek niyetli değildim, ama birkaç kişinin telkinlerinden midir, yoksa denizin rehabetinden midir, bugün beleşçiliğin çekiciliğine kapılıyor ve *Agos*'un son sayısı için yazdığım yazıyı sizlere de sunuyorum...

***

Taşnaklarla ilgili en öğretici olaylardan biri 1914 sonu ve 1915 başında içine düştükleri sıkıntılı durumdur. O dönem yazılan neredeyse bütün makalelerde açık bir İttihatçı korkusu sezersiniz. İktidarı elde tutan partinin kendilerini kandıracağından, oyuna getireceğinden neredeyse emindirler... Ama yine de bu güvenilmez İttihatçılarla işbirliği yapmaktan başka yol bulamazlar. Çünkü onlar 'solcudur' ve solculuk 'geri' olduğu düşünülen dindar kesimlerle birlikte davranmanın yadırgandığı bir ruh haline tekabül eder. Bütün o makalelerde Taşnaklar çaresizlik içinde, modernlikten ve çağdaşıktan yana olan İttihatçılara destek vermek durumunda olduklarını söylerler ve göz göre göre bilinen sona doğru yürürler.

Bu ülkede modernlik adına sürdürülen pozitivizmin, yani tarihin bilimsel bir yönü olduğu hurafesinin çok zararı olmuş ve en büyük bedeli de gayrimüslimler ödemiştir. Kendilerini çağdaşlık algısı içinde elit bir toplumsal konuma oturtan Ermenilerin de büyük kısmı için, Müslümanlık hep bir tür 'geriliğin' taşıyıcısı olmuş ve bu bakış onları İttihatçıların kucağına oturtmuştu.

Öte yandan Ermenilerin bu tutumunu yadırgamak da kolay değil. Ne de olsa Osmanlı İmparatorluğu'nun cemaatçi ve hiyerarşik yapısı içinde yüzyıllar boyunca Sünni Müslümanların 'altında' yaşamak zorunda kalmışlar ve özellikle son dönemlere doğru kendi konumlarını bir tür esaret olarak yorumlamışlardı. Bu nedenle de Ermeniler Osmanlı'daki meşrutiyet hareketlerine gönülden destek verdiler, daha eşitlikçi bir yönetim

zihniyetinin yerleşmesine taraf oldular. Buna karşılık Sünni Müslüman cemaat ise anlaşılır bir biçimde kendi 'doğal' imtiyazlarını kaybetmek istemedi ve değişime direndi. Böylece Ermeniler kendi doğal müttefiklerini bulmuş oldular: Modern, yani dinden ve dinsel cemaatten bir miktar uzaklaşmış olan elit çevreler...

Bu değerlendirme 1915 sonrasında da değişmedi. Gerçi onları ölüme götürenler İttihatçılarken, kurtaranlar ezici bir çoğunlukla sıradan dindar Müslümanlardı, ama iş geleceğin nasıl kurulması gerektiği sorusuna geldiğinde yanıt daima pozitivist modernlikte arandı.

Söz konusu durum Cumhuriyet'le birlikte biraz sarsıldı belki, ama yine de değişmedi. Ermenilerin Türkiye'ye dönmelerinin engellenmesi, vatandaşlık haklarının ellerinden alınması, seyahat özgürlüğünden mahrum bırakılmaları, mallarına açıkça el konması... Derken bütün bunların Varlık Vergisi ile resmiyete dönüşmesi ve nihayet 36 Beyannamesi'nin kasten kötüye kullanılması sonucu cemaatin hayat damarlarının kurutulmak istenmesi... Bütün bunlar İttihatçılarla Taşnaklar arasındaki ikircikli ilişkinin devamıydı aslında. Çünkü Ermeniler hâlâ 'moderndi', 'çağdaştı'... Onların cahil ve görgüsüz dindar Müslümanlarla nasıl bir birlikteliği olabilirdi? Böylece çareyi devlet lütfunda aramaya devam ettiler ve her adımda daha da küçülüp ezildiler.

Belki de Ermenilerin kendilerine yapılanlara razı olmasının karşılığı, Sünni Müslümanların şimdi prestij açısından toplumsal hiyerarşinin en altına itilmesi idi. Belki de Ermeniler yüzyıllarca altta kalmış olmanın acısını gizlice çıkarmanın hazzını yaşadılar. Ama sonuçta kendilerini ezen, insan yerine koymayan bir devlet sistematığına kapılanmış oldular. Meşrutiyet'in özgürlükçü, evrenselci, ahlakçı Ermenileri gitti... Yerine Cumhuriyet'in vesayetçi, cemaatçi ve fırsatçı Ermenileri geldi.

Açıkça söylemek gerekirse Cumhuriyet döneminde Ermeniler daha da 'laikleştiler' ve modernlik adına bağnazlaştılar. Vesayetçi rejimin parçası ve savunucusu oldular. Buna karşı çıkan çocuklarını ise reddettiler... Onları ihbar ettiler. Yüzyıl önce otoriterliği aşamayan bir solculuk üzerinde kendi kimliklerini arayan Ermeniler, bugünlere gelindiğinde bireysel solcular üretirken, toplu halde devletçi sağcılığın uydusu haline geldiler.

Ne var ki Türkiye beklenmedik bir değişim yaşadı. Sünni Müslümanlar bugünün modernliğine hızlı bir geçiş yaptılar ve bunu sadece şekil düzeyinde de bırakmama iradesi gösterdiler. Sadece daha zengin olmayı değil, demokratik bir toplum ve devlet olmayı da hayal etmeye, istemeye başladılar. Bunun uzantılarından birini vakıf malları meselesinde gördük: AKP hükümetinin daha özgürlükçü olan tasarısını olabildiğince tırpanlamakla kalmayan CHP, bir de bunu Anayasa Mahkemesi'ne götürerek budamaya çalıştı. Ermenilerin bir bölümü herhalde bundan etkilenerken kendi kalıplaşmış yaklaşımlarını gözden geçirdi. Ama büyük bölümü hâlâ o kalıbın içinde sıkışmış bir halde, düşünme aczi yaşıyor.

Önümüzdeki referandum Ermenilerin de kendi içlerinde ayrışmalarına sahne olacak. Demokrasinin avantajlarını kendileri adına yaşamak isteyen ama aslında demokrasiden ürkenler 'hayır' diyecekler. Düşünmeden kabullenilen kadim Hristiyan/Müslüman zıtlığının bedelini, belki de vesayetçi kemalist rejimin pekişmesiyle ve Ermenilerin vatandaş olamamaya devam etmeleriyle ödeyecekler. Bir kısmı da muhtemelen 'solcu' olduğu için ve onlara göre solculuk devletçilerle dindarlar arasındaki çekişmeye 'bulaşmamak' anlamına geldiği için, siyaset korkularını 'boykot' diyerek kamufle etmeye çalışacaklar. Ve belki bir kısmı da Türkiye'nin demokratlaşmasının ve özgürleşmesinin her şeyden önce kendilerine yaradığını idrak ederek ve bu tutumun ilkesel gücünü içselleştirerek 'evet' diyecekler.

Türkiye'nin önünde bugün iki temel gerçek var... Birincisi Türkiye'nin kaçınılmaz olarak demokrasiye doğru yol alacak olması. İkincisi ise bu yolun Sünni Müslümanların yönetimde oldukları bir süreçte gerçekleşecek olması.

Taşnaklar bu iki gerçeğin özsel olarak çelişkili olduğunu sanmışlardı ve bu yanılgılarının bedelini çok ağır ödediler. Umarım yüz yıl sonrasında, hâlâ aynı ideolojik kıskacın içinde debelenen bir cemaat olarak kalınmaz.

'Hayır' demenin tek bir anlamı var: 'Ben demokrasi istemiyorum'... Boykot ise bunun daha utangaç bir versiyonu. Oysa vatandaş olabilmek, ancak asgari bir hak ve özgürlük seviyesinin eşitlik içinde yaşanabilmesine bağlı. Bu ise günümüz koşullarında demokrasiye karşılık geliyor ve bu nedenle 'evet' demek gerekiyor.

Tabii vatandaş olmak isteniyorsa...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kırılma

Etyen Mahcupyan 08.09.2010

Türkiye modernleşmenin ne olduğu konusunda uzun süren bir sancı yaşadı. Özellikle tek parti döneminde bu konuda o denli karmaşık, ama aynı zamanda yüzeysel bir fikir dünyası oluşmuştu ki, modernlik yaşanan bir durumdan ziyade neredeyse 'sahip olunan' bir nitelik olarak görülmeye başlandı. Bu noktada Batı liberalizminin bireyselliğe vurgu yapan bakışı da çarpıklık üreten bu sonuca destek oldu. Çünkü 'sahip olunan' modernliğin öznesi bizde toplum değil, bireylerdi... Toplum tek tek modernleşmeyi bekleyen ve o müstakbel âna kadar ülkenin gidişatı üzerinde fikri önemsenmeyen bir güruhtan ibaretti. Böylece birçok insan sahip olduğunu düşündüğü bu modernliği bir ilerencilik, sanki daha gelişmiş bir insanlık hali olarak görmeye başladı. Bu durum toplumu Batılılar için epeyce aykırı gözüken bir ölçüt üzerinden sınıfsallaştırdı. Modern toplumlarda sınıf yaratma özelliği atfedilen sosyoekonomik düzey birincil derecede önemli değildi... Önemli olan kişisel modern 'sıçramayı' gerçekleştirip gerçekleştiremememizdi ve bunun yolu da doğal olarak eğitimden geçmekteydi.

Eğitimin 'modernliği' ise, kişiyi toplumsal güruhtan ayıran özelliklerin öne çıkarılmasını, modern kişi ile sıradan halk arasındaki farkın daha da açılarak vurgulanmasını ima ediyordu. Öte yandan bu çabanın organize ve koordine edilmesi, bir disiplin içinde tutarlı bir öğretiye dönüştürülmesi gerekliydi ve bunu yapacak olan da doğal olarak devletti. Bugün başörtülü kızların üniversiteye alınmadığı tek ülke olarak bağınazlık skalasında müstesna bir yere oturmuş olan Türkiye'nin, bu hastalıklı geçmişin kalıntılarını 21. yüzyıla sürüklemesi şaşırtıcı değil. Çünkü eğitim bu ülkede 'sınıf üreten' bir dinamik olmakla kalmamış, modernliğin diğer olası dinamiklerini ezip geçen bir etki yaratmıştır. Sözkonusu 'eğitimin' böylesi bir gücünün olması, modern kişinin sadece bildiğimiz okullarda şekillenmediğini, askeriye'nin, medyanın ve bürokrasinin birer 'okul' olduğunu idrak ettiğimizde daha anlaşılır hale gelir.

Diğer taraftan devlet bütün ekonomik gücü elinde tutmakta ve imtiyaz dağıtma tekeli'ni hovardaca kullanmaktan çekinmemekteydi, çünkü hem toplumun denetleme gücü ve bu yönde siyasi geleneği yoktu, hem de 'vatani kurtarmış' olan bu kadroya karşı çıkmak pek mümkün değildi. Eğitilerek devşirilmiş olan modern bireylerin devlet etrafında sınıfsallaştırılması bu sayede mümkün oldu ve laik cemaat böyle doğdu... Laik cemaat dindar olmayanların oluşturduğu sosyolojik bir grup değil, devlete yamanmış olan bir sınıfsal modernlik haliydi ve bu nedenle de siyasi bir kimlik olarak belirginleşti. Laik kesim neyin savunucusuydu diye bakarsanız, Batı'daki nüanslarıyla bir laikliği listenin ancak sonuna eklemek durumunda kalırsınız. Bizde laiklik esas olarak devlete yakın duranların sınıfsal kimliği'di...

Türkiye uzun süre devlete yakın olanlarla uzak olanların oluşturduğu iki sınıfın ürettiği dengesizlik içinde bugünlere doğru geldi. Cemaat üretme kapasitesi olmayan ve devlete uzanan bir ağ olarak örgütlenen

milliyetçilik, bu elitist yapıyı kuşatarak kabul edilebilir kılmasına karşın çekirdeğe hâkim olamadı. Bütün darbeler ve vesayet arayışları ise sözkonusu dengesizliği kendi lehine korumak isteyen devletin tasarruflarıydı ve laik kesim bütün bu darbelerden de, vesayet sisteminden de memnun kaldı. Ne var ki dünyanın demokrat zihniyete meyleden bir değişim içinde olması, Türkiye'yi de tam bu hassas dengede yakaladı ve siyasetin ölçütü kaydı. Önümüzdeki dönemde çok daha belirginleşeceği üzere, şimdi devlete değil, topluma ne denli yakın veya uzak olunacağı belirleyici olacak ve toplum da artık 'tek millet' yavanlığına mahkûm olmayacak. Yanlış anlaşılmasın için ekleyelim, ülkede hiçbir Kürt olmasa, herkes kendisine 'Türk' dese bile, 'tek millet' jargonu yakın gelecekte bayat ve tatsız bir zihniyete gönderme yapan bir ilkelik olarak görülecek...

Bütün bunların anlamı, laik kesime şaşırtıcı gelecek olsa da, modernliğin nihayet bu topraklarda yeşermesi ve dönüşerek hayata geçmesidir. Laik kesim bu durumu psikolojik olarak hazmedemiyor ama olayın aynı zamanda sınıfsal bir yenilgiyi ima ettiğini, devletin ihsan ettiği imtiyazlar üzerinden yaşanamayacağını da kavlıyor. Bu tesbitlere laik kesimin homojen olmadığı yönünde bir itiraz olabilir... Ne var ki bu ancak imtiyazların dağılımına ilişkin olarak doğruluk payı taşıyacak, bu kesimin blok olarak yararlandığı zımni ideolojik iktidara yönelik bir gerçeklik taşımayacaktır. Kemalist dünyanın tasavvuru olan laik kesim bugün bir bütün olarak yenilmiş durumda, ama bir bölümü bu yenilgiyi demokratikleşmenin gereği, istenen bir durum olarak karşılıyor. Çünkü laiklerin içindeki bu azınlık grup, devlet eliyle yozlaşan bir kimliğin parçası olarak kişiliksizleşmekten bıkmış durumda. Dahası Türkiye toplumunun ne cahil, ne de ilkel olduğunu görmüş, o toplumla içiçe olmanın keyfini yaşamış durumda.

Bu tesbitler laik kesim içinden ilk kez topluma saygılı bir sol çıkaracak... Ve aynı müstakbel sol bu referandumda gönül rahatlığıyla 'AKP'nin anayasası' denen bu pakete destek verecek. Eğer bu referandumda 'hayır' çıkarsa, kimsenin kuşkusuz olmasın ki aynı sol, gelecek seçimlerde AKP'yi aynı gönül rahatlığıyla destekleyeceği bir noktaya doğru hızla ilerleyecek. Çünkü artık bir gözümüz kendi kesimimizin üzerinde ve kendisini 'laik', 'solcu', 'modern' olarak sunan cemaat çoğunluğumuzun cehaletinden, kibrinden ve zaman zaman dizginlenemeyen ahlaksızlığından utanıyor ve bununla yüzleşmek istiyoruz.

Modernlik her zaman homojen gözüken yapıların kırılmasını ima eder. Laik kesim de modernleşiyor ve içerden kırılıyor... Belki de bu referandumun uzun vadede esas anlamı burada aranmalı.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Son kerte soruları

Etyen Mahcupyan 10.09.2010

Referandum Türkiye toplumunu bir anda gerçeğe davet etmiş gözüküyor. Herkes buradan çıkacak sonucun hem sembolik olarak, hem de güçler dengesini etkileyerek, ülkeyi yeni bir saflaşmaya ve kırılmaya taşıyacağını farkında. Nitekim kaybeden taraf olma ihtimali daha yüksek gözüken 'hayır'cılar mücadeleyi çoğu zaman bel altından yürütüyor. Kullanılan en yaygın taktik, Anayasa değişiklik paketinin maddelerine ilişkin açıkça yalan söylemek... Bu söylemin en popüler cümlesi ise yürütmenin yargıya el koyacağı, bunun kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırı olması, hukuk devletini ihlal etmesi vs. Oysa yürütmenin yargı üzerindeki etkisi tam aksine azalıyor, örneğin Adalet Bakanı savcı ve yargıçların üzerine kendi müfettişlerini salamıyor, kendi isteğiyle soruşturma açmıyor. Yapılan değişiklik aslında yargı mekanizmasının genelinin üst yargıya müdahil olması ve bu sayede yargı ilk kez bağımsız olacak. Çünkü şimdiye kadar yargı mekanizması üst yargının

ideolojik tahakkümü altındaydı. Bu durum üst yargının niçin bağımsızlığı hak etmediğini de söylüyor. Yargı kurulları hakemlik yapmak için varlar ve bu işlevi yerine getirmek üzere de tarafsız olmaları gerekir. Ancak tarafsız olan yargı kurullarının bağımsızlığı 'kuvvetler ayrılığı' yaratır. Oysa bizdeki üst yargı kurulları tarafsız değil ve bu nedenle de doğrudan siyasete soyunabiliyorlar. Ortaya çıkan sistem de zaten bu nedenle bir 'hukuk devleti' değil, 'yargı vesayeti' olarak tecelli ediyor.

'Hayır' diyecek olanlar, bu sistemin değişmemesini isteyenlerle, yargının gücünün azalmasının yürütmenin gücünü arttıracığından endişe edenlerden oluşuyor. Bu endişeyi ele almak üzere uç bir noktaya gidelim. Soru şu: Eğer ille de vesayetçi bir sisteme razı olacaksak, demokratik mekanizmalar yürürlükte olduğu sürece, acaba yürütmenin yargıya hükmetmesi mi, yoksa yargının yürütmeye hükmetmesi mi tercih edilmelidir? Eğer nihai tercihiniz gerçekten de demokrasi ise cevap açıktır: Tabii ki yürütmenin yargı üzerindeki hâkimiyeti diğerinden daha iyidir. Üç nedenle... Birincisi yürütmenin kararlarını etkileyebilirsiniz, ama yargının kararlarını etkileme şansınız yoktur. Hükümetlerin gündeminde olan her şey toplumsal tartışma konusudur. Buna karşılık yargının gündeminde olan konularda, yargının etkilenmesi cezaya tabidir. İkincisi yürütmenin kararları telafi edilebilir ama yargınıninkileri telafi etmek neredeyse imkânsızdır. Çünkü yürütmenin karşısında daima bir yasama muhalefeti bulunur ve alınan kararların yeniden tartışmaya açılmasından kaçınılamaz. Oysa yargı vesayeti kendi içindeki muhtemel muhalefeti zaten yok eder. Üçüncüsü yürütmenin kararlarına direnilebilir, ama yargınıninkilere direnilemez. Yürütmenin adil olmayan tasarruflarına karşı daima sivil itaatsizlik yapabilirsiniz. Oysa yargı kararlarına itaatsizlik başınıza katmerli cezalar getirir.

Demek ki uç bir noktaya dahi gidilse, yargının yürütme üzerindeki vesayeti demokrasiyi yaşatmak açısından yürütmenin yargı üzerindeki vesayetinden daha tehlikelidir. İkincisinde demokrasiden uzaklaşıldığını hisseder ve muhalefet edebilirsiniz. Ama birincisinde demokrasiden uzaklaşırken kendinizi hâlâ demokraside zannedersiniz.

Meseleyi bir de toplum üzerindeki vesayet açısından irdeleyelim: Hem hükümetin hem de yargının vesayetçi bir mantığa sahip olduğunu varsaydığımızda, eğer seçmek gerekseydi, acaba yürütmenin toplum üzerindeki vesayetini mi tercih etmeliydik, yoksa yargının toplum üzerindeki vesayetini mi? Açıktır ki burada vesayetin türü, etkisi, ne yapmak istediği önemli olacaktır ve bu da vesayeti koyanın ideolojisine gönderme yapar. Yürütmenin 'İslamcı', yargının ise 'Atatürkçü' olduğunu rahatlıkla varsayabileceğimize göre, soru şuna dönüşmektedir: Acaba demokrasiyi yaşatmak açısından bakıldığında İslamiyet mi yoksa Atatürkçülük mü daha uygundur? Meseleyi zihniyet bağlamında ele aldığımızda bunların her ikisinin de demokrat zihniyette olmadığını ve ikisi arasında ayrım yapamayacağımızı öne sürebiliriz. Ne var ki otoriter ve ataerkil zihniyetlerin toplumsal tahayyülleri arasında farklar bulunmakta ve bu farklar demokrasi denen rejimle doğrudan ilintili. İslamiyet'in bakışı hiyerarşik ve heterojen bir toplumu ima eder. Oysa Atatürkçülük hiyerarşik ve homojen bir toplum tasavvuruna dayanır. Buradaki hiyerarşiler tabii ki farklıdır. Birinde ilahi olandan dünyevi olana inen, kademeli bir hiyerarşi sözkonusudur. Diğerinde ise yöneticilerin yönetilenler üzerindeki mesafeli mutlak hiyerarşisi. Bu açıdan bakıldığında bile İslamiyet'in demokrasi açısından daha esnek bir hiyerarşik model yaratmaya yatkın olduğunu görürüz. Ancak asıl farklılık toplumun iç farklılıklarının ne denli meşru bulunduğu ile ilişkilidir ve burada İslamiyet açıkça Atatürkçülükten daha demokratik bir yaklaşıma sahiptir. Çünkü İslamiyet toplumsal farklılıkları doğal saymakla kalmaz, farklı kimliklerin kendilerini idame ettirmelerine yönelik haklarının verilmesini önerir. Buna karşılık Atatürkçülük bu farklılıkları görmezden gelmeye ve güç kullanarak ezmeye fazlasıyla teşnedir.

Demek ki uç bir noktaya giderek, karşımızda vesayet heveslisi iki güç olduğunu varsaydığımızda bile, yürütmenin vesayeti, yargının vesayetinden çok daha insani ve demokratik bir potansiyel taşıyacaktır, çünkü yürütmenin dayandığı ideoloji, yargının ideolojisine kıyasla demokrasinin nefes almasına çok daha müsaittir.

Tartışmayı, hem yürütme hem de yasamanın aslında demokrasi yanlısı olduğunu kabullenerek, iyimser bir soruyla bitirelim... Acaba Türkiye’de demokrasinin yerleşmesi ve derinleşmesini sağlayacak olan erk olarak yürütmeyi mi tercih ederdiniz, yoksa yargıyı mı? Herhalde demokrasiyi savunan herkes ikincisinin bir zül olduğunu kabul eder. Toplumu bir talebeler yığını, yargıyı ise öğretmen kılığına sokan bu bakışın zaten faşizm denen yönetimin asli niteliklerinden olduğunu biliyoruz. Oysa yürütme, meşruiyetini yasamadan, dolayısıyla siyasetin asli sahiplerinden aldığı için demokratikleşmeyi taşımaya çok daha ehildir.

Demokrasi üzerine sorulan bu soruyu modernleşmeyle bağlantılı olarak sorduğumuzda da yanıt değişmiyor. Türkiye’nin yargı üzerinden modernleşmesi bir kişiliksizleşmedir. Özgüvenli toplumlar yaratan modernleşme hareketleri daima tabandan gelir ve kendisini parlamenter siyasete talip bir parti üzerinden gerçekleştirir. Dolayısıyla sağlıklı demokrasi ile sağlıklı modernleşme zaten ancak birlikte gidebilir. Demokrasiyi budayarak, modernleşme peşinde olan rejimler ise hastalıktan başka bir şey üretmez...

‘Hayır’ diyenler henüz bu hastalıkla yeterince yüzleşemeyenler ve sağlıklı olmaya cesaret edemeyenlerdir.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çağdaşlık

Etyen Mahcupyan 12.09.2010

Memleketimizde ikide bir zuhur eden ve kendini aynen tekrarlayan konulardan biri CHP’nin ‘aslında’ solcu olmadığıdır. Gerçekten de bu tesbiti öne sürenler, CHP’nin aldığı tarihsel ve ideolojik tutumları sıralayarak bu partinin solcu olmadığını göstermişlerdir. Ama eğer böyleyse, bu konunun tekrar karşımıza çıkmasını ve CHP’nin solcu olmadığıнын yeniden kanıtlanması gereğini nasıl açıklayabiliriz? Demek ki ortada farklı ve değişmeyen bir başka etken var... Öyle ki CHP’yi ‘kendiliğinden’ solcu kılıyor ve siz aksini ne denli gösterseniz bile, o yine kendi mecrasına dönüyor.

Bu değişmeyen farklı etken Atatürk’ün kendisi ve Atatürkçülüktür... Çünkü bu ülkede Atatürk’ün kendisi de, ona atfedilen tutum ve tercihler de, garip bir çarpıtma ile ‘solculuk’ olarak adlandırılmıştır. Söz konusu bakışın yüzeyde bir geçerliliği tabii ki var. Ne de olsa imparatorluk bitmiş, yerine daha ‘ileri’ olduğu düşünülen bir devlet biçimi getirilirken, toplumsal hayat da dinin etkisinden çıkarılarak ‘çağdaştırılmış’...

Ancak bunlar Atatürkçülüğü ‘solcu’ yapmıyor... Solculuk değişimi bir toplumsal kural olarak algılayan ve bu değişimi objektif koşulların iç dinamiğiyle bağlantılı kılan bir yaklaşım. Dahası bu objektif koşullar dünya sisteminin uzantısı olduğu için, solculuk yerele sıkıştırılamayacak bir evrensel değişimin öğretisi olarak biçimlenmiş bir bakış. Oysa Atatürkçülük, değişimi tek atımlık bir hamle olarak tasavvur eden, yeni bir statükoya ulaşıldığında onu korumayı hedefleyen ve bütün bunları ulusal yerelin içinde gerçekleştirmeyi hedefleyen bir yaklaşım. Eski düzenlerin tarihsel ve çoğunlukla dışsal nedenlerle çöktüğü her ülkede, yeni rejimler sağcı oldular. Bunların ‘yeniliği’ solculuğu değil, yaratılan boşluğa el koymayı sağlayan bir ‘ihtilalci değiştirme’ mantığının siyasete hâkim olmasını ifade ediyordu. Nitekim Atatürkçülüğün hedefi de Osmanlı’ninkinden farklı olsa da, yine de bir tür ‘asr-ı saadetin’ yaratılmasından ibaretti. Gelişme anlayışı tümüyle niceliksel... Demiryollarının çoğalması, üretimin artması, kendi silahımızı yapmamızdı önemli olan. Ama üretim ‘ilişkileri’ meselesinde hiç değişmeyecek bir otoriter hiyerarşinin yerleştirilmesini ve halkın da homojen bir yığın olarak devlete hâkim olan elite biat etmesini hayal ediyordu.

Dolayısıyla Atatürkçülüğün hem Cumhuriyet'i taşıyan hem de bugünün ulusalcı siyasetini üreten ideoloji olarak 'sağcı' olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Nitekim günümüzde ulusalcıların Atatürkçülüğü hiç yadırganmıyor. CHP de bu tablonun dışında değil, ama onyıllar içinde eğitim yoluyla zihinlere zikredilmiş olan, Atatürkçülüğün 'sol' bir hamle olduğu tezi, Atatürk'ün partisini de bizlere ait bir yanlış bilinç örneği olarak sola oturtuyor. CHP de doğal olarak bu yanlış bilinci beslemenin peşinde... Örneğin partinin 87. kuruluş yılı nedeniyle Anıtkabir' e giden Kılıçdaroğlu, deftere şöyle yazmış: "Demokratik, katılımcı, çoğulcu, devrimci ruhu içeren çağdaşlaşma hedefine, insan hak ve özgürlüklerinden geri adım atmadan ilerleme kararlılığımızı sürdürüyoruz." Doğrusu epeyce 'sol' kokan bir cümle... Ama öncesinde şunu da söylemiş: "...Partimizin önderi, ilk ve kurucu başkanımız olarak, çizdiğiniz yolda ödün vermeden ilerliyoruz." Sorun şu ki Atatürk'ün 'çizdiği yol' Kılıçdaroğlu'nun ikinci cümlede anlattığı yol değil. Atatürkçülük ne demokratik, ne katılımcı ne de çoğulcu bir siyaseti besleyebilecek bir ideoloji ve zaten ister tek parti dönemine, ister ulusalcılara, ister asker ve üst yargıya bakın, atfedilen bu özelliklerin geçerli olmadığını kolayca görürsünüz.

O halde CHP'nin ikide bir solcu olmadığını kanıtlama gereği nereden çıkıyor? Nasıl oluyor da apaçık biçimde sağcı bir oluşum, 'boş bıraktığınızda' solcu görünümüne kayıyor? Bunun sırrı dinin 'kendiliğinden' sağcılığın ta kendisi olduğunu vazeden otoriter laiklik ve bu bakışın icat ettiği 'çağdaşlıktır.' Nitekim Kılıçdaroğlu da demokratlığı, katılımcılığı ve çoğulculuğu 'çağdaşlık' içinde eritmeye çalışmış... Bu kelime dünyanın hiçbir yerinde ideolojik bir olumluluk taşımaz. Çağdaşlık o çağı taşıyan ve temsil eden niteliklere atıfta bulunur, ama bu nitelikler her zaman karmaşık olduğu gibi, çoğu zaman hangilerinin gerçekten de taşıyıcı olduğunu saptamak mümkün olmaz. Kısacası çağdaşlık ya bir insanlık durumu zenginliğine atıfta bulunur, ya da o an için yeni olana alan açmak üzere kullanılır.

Oysa Türkiye'de çağdaşlık bir kimliktir... Çağdaş kişi dinden uzaklaşmış olan modern insandır. Ancak elimizde zaten 'laik' ve 'modern' kelimeleri mevcut... Bir de 'çağdaş' niye gerek olsun? Demek ki çağdaşlık laik ve modernin ötesinde bir duruma karşılık geliyor. İlginç olan şey bu kelimenin bir fazlalık değil, aksine bir eksikliği ifade etmesidir. Modernlik bir yandan otoriter zihniyete dayanan ulus ve ulus-devlet kavramlarını öne çıkarırken, aynı zamanda relativist zihniyetten beslenen bireyselliği de vurgulamıştı. Ancak Atatürkçülük uluslaşmayı temel alarak bürokratik merkezîyetçi bir rejim yaratırken, bireyselleşmeyi edilgen bir tutum olarak tanımladı. Türkiye Cumhuriyeti'nin 'bireyleri' devletin onlara sunduğu kimliği benimseyen, bu çerçevede oluşan vatandaşlığa uygun davranan kişilerdi. Özgür düşünme ve davranmaya meyletmeyen, devletin kendilerine empoze ettiği düşünce ve davranış kalıplarını üstlenen ve bundan da gurur duyan kimselerdi. Çağdaşlık buydu... Kişinin devlet süzgecinden geçmiş doğruları benimsemesi ve ulusal doğrular uğruna 'bir miktar' kişiliksizleşmeyi kabullenmesiydi.

Kısaca söylemek gerekirse çağdaşlık, sağcı bir yönetim sistemine destek vermesi beklenen ve rejimin ihtiyacı olan cemaati oluşturan eksendi. Bu sağcı tutumun 'solculaşması' ise sözkonusu cemaatin dinden uzaklaşmış olmasıyla bağlantılıydı. Ancak yine de ortada bir pürüz vardı, çünkü Batının bütün modern toplumlarında solcuların arasında çok sayıda dindar bulunmaktaydı. Dolayısıyla 'suç' İslamiyet'e yüklendi... Çağdaş cemaat tipik bir oryantalist tavrıla, İslamiyet ile modernliğin birlikte var olamayacağına inandı. Fakat bu önermenin de temeli çok sağlam değildi, çünkü dindar bir arkaplana sahip olmasına karşın tam bir 'Batılı' olan insan sayısı Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında bile hiç de az sayılmazdı ve bu sayı günümüzde iyice artmış durumda.

Dolayısıyla çağdaşlık 'ötekenden' değil, bizzat kendinden hareketle ortaya konabilen bir niteliği gerektiriyordu ve bu nitelik görünebilir olmalıydı. Böylece kılık kıyafet, oturup kalkma meselesi öne çıktı ve çağdaşlık iyice karikatürleşti. Bugün bakıldığında çağdaşlığın sağcılığın bir parodisi haline geldiğini ve vesayet rejiminin temel dayanağı olduğunu görüyoruz. Bu nedenle CHP'nin aldığı tutumlara şaşmamak lazım... Sonuçta bu parti 'çizilen yolda ödün vermeden gitmeye' çalışmaktan başka bir şey yapmıyor.

Değişim

Etyen Mahcupyan 15.09.2010

Referandumun ne anlama geldiğini çeşitli yönlerden irdelemek mümkün ama bütün o tesbit ve yorumların çok ötesinde bir gerçekle karşı karşıyayız: Türkiye İttihatçılıkla Cumhuriyet'i birbirine bağlayarak konsolide eden bir elitist otoriter rejimin, sivil ve asker bürokrasinin siyasete, devletin ise topluma vesayet koyduğu bir sistemin sonunu ilan ediyor. Bu tek seferde ve bir 'büyük dönüşümle' gerçekleşecek bir olgu değil. Bu topraklarda hiçbir değişim öyle olmadı... Zamana yayılacak ve nesiller içinde sindirilecek. Cumhuriyet dönemi her biri yaklaşık otuz yıl süren üç bölüm halinde yaşandı. Önce tek parti dönemi, ardından üç darbeye şekillenen askerî müdahale dönemi ve nihayet yargıyı öne çıkaran vesayet dönemi... Şimdi muhtemelen bir başka otuz yılın eşliğindeyiz ve Atatürkçü parantezin kapanmasına tanık olacağız.

Yaşanacak değişimin bugüne kadar bu kelimedenden anladığımızdan epeyce farklı olduğunu şimdiden idrak etmekte yarar var. Bizlerin 'modern' havsalasında 'değişim' genellikle niceliksel bir olguyu ifade etti. Çünkü Cumhuriyet'le birlikte modernliğe geçilmişti ve o andan itibaren adım adım hak ve özgürlüklerin de genişlemesi doğaldı. Tek sıkıntı 'halkın henüz buna hazır olmamasıydı' ve laikliğin yerleşmesi veya yerleştirilmesi sayesinde o günler de gelecekti. Bu bakış, zaten var olan hak ve özgürlüklerin sınırlarının 'itilmesini' ifade ediyordu. Bütün değişim adımları, örneğin seçmen yaşının 21'den 18'e indirilmesi türünden algılanmaktaydı. Bu bakış katılımcılığa kategorik olarak karşı değildi, ama halkın katılım hakkını kazanması, onun makbul vatandaş olabilme kapasitesi ile doğru orantılıydı. Dolayısıyla Atatürkçülüğün pozitivist değişimciliği, aslında bireyselleşmeyi engelleyen, insanları devletin vatandaş tanımına uyumlu oldukları ölçüde hak ve özgürlükle taltif eden, otoriter bir yönetim biçimini ifade etmekteydi.

Ne var ki 1980 sonrasında dünyadaki değişime inat vesayetçi bir rejimi konsolide eden Cumhuriyet, 1997 sonrasında başa çıkmakta giderek zorlandığı bir Türkiye ile karşı karşıya kaldı. Bundan böyle değişim talebini devlet eksenli bir niceliksel çizgiye oturtmak mümkün değildi. Kürt meselesi bu açıdan hayati bir işlev gördü, çünkü gündeme gelen istekler Cumhuriyetçi tahayyülün kavramakta zorlandığı cinstendi. Kürtlerin ve Kürtçenin varlığının kabulü, devletle toplum arasındaki ilişkinin de niteliksel olarak değişmesini ima ediyordu. Böylece Türkiye değişim kavramında ikinci evreye geçti... Artık 'değişim' eskiden gayrimeşru olanın şimdi meşru hale gelmesi demekti. Bunun en önemli örneklerinden biri, tüm yönetim sistemini ve Türklük algısını tehdit eden vicdani ret hareketi oldu. Geçmişte düşünülemeyecek bir eylem olan, utanç verici olarak görülen bir duruş, günümüz çağdaşlığının en bariz delillerinden biri olarak algılanmakta. Başörtüsü ve cemevleri meselesi de, daha ufak çapta olmakla birlikte, benzer bir değişimi ifade ediyor ve bu hak alanlarının engellenmesi giderek imkânsız hale geliyor. Türkiye'deki resmî ideoloji, gayrimeşru ilan etmiş olduğu birçok alanın istense de istenmese de meşrulaşmasını yaşayacak ve bu değişime direnmeye çalıştığı ölçüde de rejimin kendisini meşruiyet krizine sokacak.

Ancak yaşadığımız referandum bunun da ötesinde bir değişimin habercisi... Çünkü paketin en önemli maddeleri olan Anayasa Mahkemesi ve HSYK'nın yeniden düzenlenmesi, rejimin temel taşlarının yerinden oynatılmasını, Cumhuriyet'in nihayet bir demokrasi olabilmesinin yolunu açıyor. Böylece henüz gayrimeşru ilan ettiği hak ve özgürlüklerin meşru hale gelmesini bile sindiremeyen bu Cumhuriyet, şimdi bizzat kendi

meşruiyetini dayandırdığı kurumsal yapı ve işleyişin gayrimeşru hale gelme durumuyla karşı karşıya kalıyor. Rejimler kendi meşruiyetlerini korudukları sürece, toplumdan gelen hak ve özgürlük taleplerine direnebilirler, onları erteleyebilir veya cemaatsel dengeleri manipüle ederek engelleyebilirler. Ancak sözkonusu meşruiyet zaafa düştüğünde, toplumsal tercihlere direnmek de mümkün olmaz.

Yaşanan değişimin anlamını kavramak kimse için kolay değil, çünkü şimdiye kadar böyle bir dinamiği tecrübe etmedik. Daha önceki dönüşüm dönemleri daima daha büyük ideallerin gölgesinde kaldı. Ya vatani kurtarıyorduk, ya Batı'yla savaşıyorduk, ya da ülkeyi acilen çağdaşlığa taşıyorduk... Bugün daha basit ama daha derinden bir değişimin aktörleriyiz. Üzerimizde hiçbir tehdit veya baskı yokken, biz kendimiz olarak başka türlü yaşamak, gerçekten de bir demokrasi olmak istiyoruz...

Belki de kendimizi aldatmaktan bıktık. Var olduğu biçimiyle bu 'Cumhuriyet' rejiminin ve ona ideolojik zemin sağlayan Atatürkçülüğün, aslında kendimize hakaret eden bir yönünün olduğunu keşfettik. İnsanlara cahil muamelesi yapan, kibirli ve kasıntı yönetim tarzından sıkıldık. Bu ruh hali bireysel ve grupsal talepleri bile ikincil kılmış gözüküyor. Çünkü asıl istenen şey özgürleşmek ve normalleşmek...

Referandum aslında bu soruyu sordu. Anormalliğin devam edip etmeyeceği oylandı ve ülkenin sağlıklı insanları bu gayri insani durumun gayrimeşru olduğunu beyan ettiler. Diğerleri ise daha bir süre normallikten korkmaya, halisünasyonlar görmeye ve hezeyan yaşamaya devam edecekler. Ne de olsa önümüzde gerçeği sindirmekle geçireceğimiz bir otuz yıl var...

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yerli yabancılar

Etyen Mahcupyan 17.09.2010

Cumhuriyet'in milli söyleminin en göğüs kabartan sahnelerini 'Kurtuluş Savaşı' kapsamında derlenen olaylar oluşturur ve bunların taçlanması da Yunanlıların İzmir'de denize dökülmesiyle ifade edilir. Anadolu halkı, kendisini batıdan işgale yeltenmiş olan bir yabancı milleti alt etmiş, denize dökerek onları bu toprakların dışına itmiştir...

İronik olan şey Anadolu'yu bu mücadeleye hazırlayan kadroların da büyük çapta Anadolu dışından gelmeleri, onların da bir miktar 'yabancı' olmasıydı. Nitekim Türk yabancıların Türk olmayan yabancıları kovmasının ardından, Anadolu'nun pek de hazır olmadığı bir yabancılaştırma dönemi yaşandı. Toplumun tarihle ve dille olan bağı kopartılırken, âdetler, gelenekler ve inançlar bir 'gerilik' olarak tanımlandı. Böylece halk bir anda kendisini mecazi olarak 'denize' düşmüş, yani sanki bir yabancı toprakta yaşar buldu. İşin vahimi bu bakış siyasallaşmakla kalmadı, resmî ideolojinin ve devlet bakışının ta kendisi haline geldi. Türkiye Cumhuriyeti, ancak kendisine yabancılaşarak devletin tanımına uygun düşünebilen ve davranabilenlerin ülkesi oldu. Geri kalanlar sanki hasbelkader doğudan gelmek durumunda kalmış ve er geç yine kendi topraklarına dönecek insanlarmışçasına, ideolojik olarak dışlandı. Böylece ortaya epeyce sınırlı ve elitist bir 'kamusal alan' anlayışı çıktı. 'Kamusal alan', devletin makbul vatandaşlarının, 'geri' olanlardan arındırılmış olan imtiyazlı yaşam alanıydı. Bu ortamda siyaset de doğal olarak sözkonusu imtiyazlı kamusal alanın içinde dönmesi gereken bir cemaat içi pazarlık mücadelesiydi...

Türkiye yıllarca bunu yaşadı. Halk bu durumdan kurtulmak için hiçbir fırsatı heba etmedi ama devlet her seferinde halkın tepesine bindi... Böylece Türkiye’de devlet ‘sınıflaştı’. Asker ve yargı bürokrasisi ile laik sermayenin bütünleşmesi, Atatürkçülüğün manevi dokunulmazlığı altında ilelebet sürmesi beklenen bir baskı ve vesayet rejimi yarattı. Gazeteci Jan Devletoğlu’nun İngiltere Dışişleri Arşivlerinde yaptığı ve bugünlerde piyasada olan çalışması, 12 Eylül 1980’den bir buçuk yıl önce bile, laik kesimin işadamlarının nasıl darbe savunuculuğu yaptığını kişisel tanıklıklara dayanan raporlar üzerinden ortaya koyuyor.

Türkiye’nin Atatürkçü dönemi gerçekte bölünmüş olan ancak bölünmüşlüğü ifade bile edemeyen bir ülkeye tekabül ediyordu. AKP’nin ortaya çıkışı bu bölünmüşlüğü siyasette ifade bulması, vesayetçi kamusal alanın genişlemek zorunda kalmasıdır. AKP’nin seçim başarılarına paralel olarak Türkiye’nin önce ‘dört renk’ olduğunu gördük: Batıda CHP, onun hemen içinde ve doğuda bir yay çizen MHP, Güneydoğu’da o günün Kürt partisi ve orta alanda da AKP vardı. Bu tablo merkeze el koymuş olanları çok da rahatsız etmedi. Ne de olsa CHP ile MHP’nin birlikteliği merkezi ayakta tutmaya ve geri kalanları siyaset dışına itmeye yetecek meşruiyeti sağlıyordu. Ama değişim durmadı... Anadolu’nun gelişmesini ‘yeşil sermayeye’ bağlayanlar, bir süre sonra laik kesimin geleneksel iş dünyasının bir ‘sarı sermayeye’ dönüştüğünü hayretle gözlemlediler. Çünkü Batı dünyası bu Anadolu’yu ciddiye alırken, küreselleşme de Anadolu’nun merkeze olan bağımlılığını yok etmekteydi.

Seçim sonrası tabloları giderek Türkiye’nin AKP rengini almasıyla sonuçlandı. Nihayet referandumda ortada iki renk kaldı. Boykotun da farklı bir rengi hak ettiğini düşünebilirsiniz. Ama bu referandumda boykota karşılık gelen bir Türkiye yoktu. Oysa ‘Evet’ ve ‘Hayır’ farklı ve uzlaşmaz iki Türkiye’ye denk düşmekteydi. Eğer BDP’nin boykotu olmasaydı, ‘Evet’ oylarının yüzde 65’e doğru çıkacağını düşünürsek, halkın çok bariz bir isteğinin olduğunu ve bu isteğin kimlikleştirdiğini teslim etmek zorunda kalırız: Devlet tarafından yabancılaştırılmış olan kesimler, artık ‘yerli yabancıların’ metaforik olarak denize dökülmelerini istiyorlar. Nitekim her seçimde ülkenin batısına sıkışmakta olan kırmızıya boyalı bölüm giderek daralıyor. Sanki Anadolu kendisine yabancı kalanları nihayet yerli olmaktan çıkarıyor.

Bilindiği üzere ‘yerli yabancılar’ terimi Yargıtay tarafından gayrimüslimleri tanımlamak üzere kullanılmış ve bu sayede devletin gayrimeşru biçimde, ganimet anlayışıyla el koymuş olduğu gayrimüslim vakıf mallarının iade edilmemesi sağlanmıştı. O nedenle geçen haftaki referandumun Yargıtay ve diğer üst yargı kurumlarını birer ‘yerli yabancı’ haline getiren sonuçları son derece önemli.

Bu sonuçlar kolayca hazmedilmeyecek... Eğer referandum öncesinde ‘Hayır’ cephesinin yalanlarını ve saldırganlığını hatırlarsak, cehaletle kibrin bilinçli bileşkesinin bir direnç siyaseti olarak bir süre daha ayakta kalacağını öngörebiliriz. Nitekim Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, Anayasa değişse dahi ‘hukuk devletini’ koruma azminde olduklarını, bunu engellemenin mümkün olmadığını, çünkü yargının ‘halkın temsilcisi’ olduğunu söylemiş. HSYK ikinci başkanı da bir süre önce ‘Türk milleti egemenlik hakkını anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organları eliyle kullanır’ diyerek yargının da bu yetkili organlardan biri olduğunu vurgulamıştı. Ne var ki bu yetki ‘anayasanın koyduğu esaslar’ çerçevesinde kullanılabilir ve anayasanın hangi esasları koyacağına ise yasama karar veriyor. Diğer bir deyişle erk esas olarak halkın, yani yasamanın elinde ve anayasanın, dolayısıyla yargının yetki sınırının ne olacağına da yasama karar vermek durumunda. Kısacası yargı ‘halkın temsilcisi’ değil... ‘Hukuk devleti’ denen şey, demokrasiye ve halkın iradesine aykırı bir yasal sistemi değil, hukukun evrensel kabullerini demokratik mekanizma içinde meşrulaştıran ve herkese eşit sunan bir sistemi ifade eder.

Bizdeki üst yargı mensupları ise, vesayet sistemini, yani bir eşitsizlik ve imtiyazlar düzenini savunmakla kalmıyorlar, kendilerine düşen imtiyazların tekelleşmesini istiyorlar. Bu tavır halktan kopuk, ona yabancılaşmış bir zümreyi ima ediyor. Tarafsız olmadığı halde bağımsız olma isteği ise, yargının halka ait olan siyaset yapma

erkine el koyması anlamına geliyor. Dolayısıyla Türkiye’de yargının çok derin bir meşruiyet sorunu var ve bu referandum artık yeni bir meşruiyet zeminine ihtiyaç duyulduğunu söylüyor.

Aynen seçim sonrası Türkiye tablolarında kırmızı bölümün daralması gibi, askeri ve yargısıyla vesayetçi devlet bürokrasisinin ve onun toplumsal yandaşlarının alanı da giderek küçülecek. Bu toprakların halkına yabancı muamelesi yapanlar, bizzat o halk tarafından birer ‘yerli yabancı’ olarak siyasetin kısıpına doğru sürülecekler ve ille de direnirlerse, kimsenin kuşkusuz olmasın, belleğimizin karanlıklarına dökölüp gidecekler.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Öteki sol

Etyen Mahcupyan 19.09.2010

Modern dünya siyaset yelpazesinin ‘sağ’ ve ‘sol’ diye bölündüğü efsanesinden uzun süre beslendi. Sanki bu iki tutum arasında bir simetri varmış gibi davranıldı. Oysa modernliğin kendisi bir yenilik, bir değişim, dolayısıyla ‘sol’du... Bu arka plan modern dünyanın somut siyasi tablosunda sola çok belirgin bir prestij kazandırdı. Sağcılar dâhil herkesin değişimin kaçınılmazlığına inandığı bir zihnî atmosferde, bizatihi değişimi kendisine bayrak yapan solun entelektüel üstünlüğü doğaldı. Solcular değişimi ‘objektif’ kurallara bağlamakla yetinmeyip, bu değişimi hızlandırmaya da çalıştılar. Sağcılar ise gerçekliğin ta kendisine direnen bir tür ahmaklar veya çıkarları gereği davranan oportünistler olarak tanımlanmış oldular.

Bu asimetrik konumlanma, solcuların daha bilgili ve ‘bilinçli’ olduklarına ilişkin yaygın bir algılamaya üretti. Dahası bu bilinç mağdurlardan yana bir bakışı ima ettiği ölçüde, solcuların daha ‘ahlaklı’ oldukları da kolayca kabullenildi. Sonuçta solculuk, kazanacağı kesin olan bir ideolojik pozisyonun kendinden emin mensuplarını yarattı... Bu kibirli bir ruh haline tekabül ediyordu, ama solcuları rahatsız etmedi çünkü tarihsel yasaların ve ‘objektif koşulların’ tahlilinin kendi haklılıklarını kanıtladığına inanıyorlardı.

Aşırı özgüvenin yarattığı en doğal beklenti, solcuların hayal ettikleri dünyanın adım adım kurulması olacaktı ve nitekim hemen her solcu siyasi hayata bu beklentinin somutlaşacağı hayaliyle atıldı. Ne var ki solu besleyen arka planın gerçeklikle çok temelde bir sorunu vardı, çünkü gerçekliği çok basite indirgemekte, onu retrospektif olarak, yani geriye doğru kurgulamaktaydı. Oysa hayat her ânında çoklu seçenekler çıkartmakta ve seçilen yollar farklı ve öngörülmeven değişimlere yol açmaktaydı. Diğer bir deyişle yanlış olan değişimin engellenemezliği değil, değişimin yönünün önceden saptanabilirliğiydi...

Bu temel yanılgı solu bir dizi yenilgilere ve hayalkırıklıklarına sürükledi. Solculuk gerçek hayatta hazmedilmesi zor bir kimliğe dönüştü. Hem her şeyi herkesten daha iyi bilen ve bu nedenle bilgisizlerin öğretmeni olduğunu zanneden, ama buna karşılık her somut dönemde bizzat tarihe yenik düşen birinin ruh halini tasavvur edebiliriz. Böylece ortaya yaşadığı yenilgileri yengi gibi gösterme ihtiyacında olan, dolayısıyla gerçekliği çarpıtan ve bu nedenle her yenilgide içten içe bir kişilik kayması yaşayan, ama bunu itiraf etmeyi de yenilginin tescili olarak gördüğü için daha da kibirlenen bir tipoloji çıktı...

Referandumun ardından yüzde 42 oyu ‘sol’ olarak sunan, ya da evetlerin toplam seçmen içinde yüzde 45 olmasından hareketle ‘aslında’ hayır oylarının daha fazla olduğunu ima eden gülünç ve hüznü önereceklerinin nedeni bu...

Ancak sola ilişkin gerçekliğin tümü bu değil... Çünkü aynı modern dünya, entelektüel açıdan en büyük değerlerin, gündem yaratan, insani bir düzenin kurulmasını sağlayan enerjinin de yine soldan geldiğini ortaya koyuyor. Demek ki birden fazla 'sol' var... Bu farklılığı kavrayabilmek için zihniyet alanına gitmemiz gerekiyor, çünkü 'sol' denen konum solcuların zihninde kurgulanıyor ve onların da birbirine hiç benzemeyen zihniyetleri olabiliyor. Epistemolojik bir incelemeye girmeden de, solun kendi kavramları üzerinden bu yelpazeyi irdelemek ve en azından dört farklı sol olduğunu görmek mümkün.

Birinci kavram değişim... Sol için bu kavram bir eksen ifade ediyor: Bir uçta değişimin tamamen objektif ve katı tarihsel yasalara bağlı olduğunu düşünenler, diğer uçta ise değişimin ucu açık bir imkânlar listesi sunduğundan hareketle, seçimin insani ve ahlaki değerler üzerinden yapılmasını savunanlar var. Birincisi siyasi iradeyi doğa kanunlarına tabi kıldığı ölçüde, edilgen ve ezberci bir solcu yaratmakla kalmıyor, solu otoriter, yani hiyerarşik ve yeknesak bir cemaatleşmeye sürüklüyor. İkincisi ise, tarihsel yasaların sonuca değil ihtimallere dair olmasından hareketle siyasi iradeyi ve insani sorumluluğu ön plana çıkartıyor. Bu nedenle de sol siyaseti eş düzeyli ve farklılıkları kuşatan bir toplumsal dinamik içinde tanımlıyor.

İkinci kavram evrensellik... Çünkü sol kapitalist dünya sistemi içinde doğdu ve bu sistemin tümünü kendisine referans almak zorunda kaldı. Ancak sol aynı zamanda, ulus-devlet adı altında çok katı bir yerelciliğin taşıyıcısı olan modernliğin çocuğu... Dolayısıyla solun evrensellekle yerellik arasında uzanan bir başka eksen de konumlanması gerekiyor. Bu eksenin bir ucunda meseleye küresel bağlamda 'sınıfsal' bakan ve sınıfın kendi iç değişim mekanizmasını gözden kaçırmamaya çalışan, yani sınıfın anlamının da değişime tabi olduğunu kavrayan ve bunu ulusal kimlikleri aşan bir çerçeveye oturtanlar var. Diğer uçta ise yereli, milli olanı öne çıkartan, solu emperyalizm adı altında toparlanan gayrimilli olanla bir çatışma olarak tahayyül edenler bulunmakta.

Bu iki eksen basit bir bakışla dört farklı 'solculuk' konumu sunuyor. Bunlardan biri solculuğu tarihsel determinizmle milli yerelciliğin bileşimi haline getiriyor ve Türkiye'deki solun ana gövdesi bu. Otoriter zihniyetten beslenen, içe kapalı ve savunmacı bir siyaseti savunan, cemaatçi bir sol... İkinci konum tarihsel determinizmle evrenselci anlayışı birleştiriyor. Bunlar 'gerçek' komünist idealin peşinden giden ve kendi yollarına neredeyse dinsel bir inançla bağlı olan, gündelik hayatta olmasa da felsefi açıdan ataerkil bir dünyanın mensupları. Üçüncüsü değişimi relativist ve etkilenebilir bir süreç olarak tasarlarlarken, hareket alanını milli olanın içinde çizenler. Bunlara genelde sosyal demokrat deniyor ve felsefi açıdan liberalizme epeyce yakın bir duruşu ifade ediyorlar. Nihayet son konum, değişimin bir imkânlar yelpazesi olduğu kabulüyle, solun evrensel bir bağlam içinde anlam bulduğu tesbitini birleştirenler. Bu yaklaşım hem kimlik, hem de fikir olarak farklılıkların eşdüzeyli etkileşimin siyasete dönüşmesine muhtaç. Kısacası demokrat zihniyetten beslenen bir duruş...

Açıktır ki gerçek hayatta bu dört konumun sonsuz sayıda derecelenmiş bileşkelerini üretmek mümkün. Böyle bakıldığında aslında her sol siyasetin bir melezleşme olduğunu da söyleyebiliriz. Söz konusu melezleşmenin adını koyabilmek ise özgürlük, eşitlik, adalet ve kardeşlik gibi değerlerin nasıl algılandığının irdelenmesini gerektirecektir. Çünkü tahmin edileceği üzere bu dört konumun söz konusu kavramlara ilişkin yorumları son derece farklı, hatta birbirleri ile apaçık çelişkilidir.

Dolayısıyla örneğin solun 'özgürlük anlayışı' diye bir şey olamaz. Bu, solun hangi solcu tarafından temsil edildiğine göre değişir, çünkü sola damgasını vuran solcunun zihniyetidir. Türkiye bugüne dek otoriter zihniyette, determinist, millici, farklılıklara tahammülde zorlanan, hiyerarşiye önem veren, özgürlüğü edilgenliğe indirgeyen, toplumu horlayan, her yenilgide içe kapanan ve hastalanan bir sosyolojik kesimi 'solcu' olarak tanıdı... Ama merak etmeyin artık başkaları da olacak. Türkiye vesayetten kurtularak demokrasiye doğru yürürken, 'öteki sol' da nihayet ruh sağlığı yerinde bir siyaset olarak, bir başka zihniyetin içinden doğacak.

emahcupyan@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)